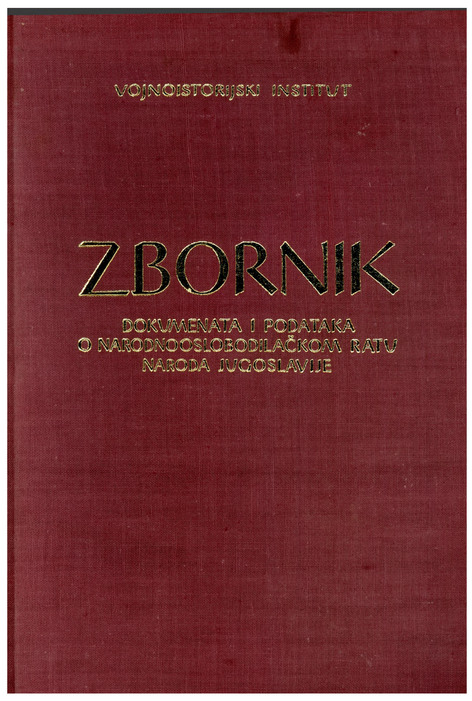
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT
ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

SMRT FAŠIZMU —SLOBODA NARODU!

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
0 NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 4

REDAKTOR
Ante Mihovilović, potpukovnik u penziji
Jože Novak, potpukovnik (za slovenske dokumente)

Odgovorni urednik
Miloš Krstić, peš. pukovnik

IZDAJE
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT
I INŠTITUT ZA ZGODOVINO
DELAVSKEGA GIBANJA V LJUBLJANI

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA 4

OPERACIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE 1945. GOD.

BEOGRAD
1975.

DOKUMENTI ČETVRTE ARMIJE

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE
JUGOSLAVIJE
1. mart—15. maj 1945.

REDAKCIJSKA NAPOMENA

Ovom knjigom završavamo XI tom edicije »Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije« u kojem je publikovana arhivska građa štabova armija Jugoslavenske armije iz perioda 1. mart — 15. maj 1945. godine, koji obuhvaća operacije za definitivno oslobođenje Jugoslavije. U ovoj, četvrtoj, knjizi XI toma objavili smo dokumente 4. armije i štabova divizija i brigada koje su bile u organskom sastavu ove armije ili onih jedinica koje su joj pridodate ili su joj sadejstvovale u pojedinim operacijama i borbama.

Redakcija je nastojala da zainteresovanim istraživačima stavi na korištenje onu arhivsku građu 4. armije koja sadrži najbrojnije i najznačajnije podatke o pojedinim operacijama i borbama. Rukovodeći se time, redakcija prije svega objavljuje dokumentaciju Štaba 4. armije (zapovijesti, naređenja, depeše i izvještaje), trudeći se da ona bude što potpunija, koliko je to bilo moguće. Od divizijskih i brigadnih dokumenata objavljujemo samo izvještaje i depeše, jer se njihove zapovijesti i naređenja dobrim dijelom podudaraju sa tekstovima armijskih zapovijesti. Ondje, pak, gdje toga nije bilo, redakcija je u svojim napomenama dala istraživačima najvažnije podatke ili je citirala pojedine dijelove divizijskih i brigadnih zapovijesti i naređenja.

U ovoj knjizi objavljen je i izvjestan broj dokumenata (prevoda) slovenskih jedinica koje su bile u sastavu 4. armije ili su sadejstvovale u pojedinim borbenim dejstvima. Ostali dokumenti tih slovenskih jedinica, čiji sadržaj nije u vezi sa borbenom aktivnošću 4. armije, objavljeni su u VI to-

mu Zbornika, odnosno u tomu koji obuhvaća ratnu dokumentaciju Socijalističke Republike Slovenije.

Redakcija želi da se, i na ovaj način, zahvali general-majoru u penziji Anti Bioèiću, zamjeniku načelnika Štaba 4. armije, na pruženoj pomoći u izboru izvjesnog broja dokumenata objavljenih u ovoj knjizi, i u objašnjavanju pojedinih događaja za koje ne postoje pisani izvori.

U vrijeme kada se knjiga već nalazila u štampi, redakcija je došla do nove građe — dokumenata Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva rata Velike Britanije — u kojima se govori o problemu Julijske krajine i Trsta, pa smo odlučili da zbog aktualnosti dokumenata u Prilogu knjige objavimo i tu građu. Među ovim dokumentima objavili smo i prepisku između vrhovnog komandanta JA maršala Josipa Broza Tita i glavnog komandanta savezničkih snaga na Sredozemlju feldmaršala Harolda Aleksandera.

Da bi čitaoci knjige što potpunije sagledali događaje oko spornog teritorija u području Julijske krajine, objavili smo i note razmijenjene između vlada Demokratske Federativne Jugoslavije, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država koje se odnose na isti problem.

Nadamo se da ćemo objavljivanjem i ovih dokumenata pomoći istraživačima i drugim korisnicima ove knjige da svestranije sagledaju kako operacije 4. armije tako i odnos saveznika prema problemu Trsta i Julijske krajine.

Redakcija koristi ovu priliku da se zahvali Saveznom sekretarijatu za vanjske poslove, koji nam je omogućio objavljivanje pomenutih nota, kao i dr Dušanu Biberu, čijim smo posredstvom došli do engleskih dokumenata.

1. — Da se odmah formira Štab IV armije,[2] na čelu sa generalmajorom Petrom Drapšinom, komesarom Boškom Simićem.

2. — U sastav Armije ulaze ove jedinice:

— VIII Korpus[4]

[2] Original (prism na mašini, crtićem) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: AVII), reg. br. 15—1/1, k. 118.

[4] Štab 4. armije JA ubiranjem je popunjen starješinama rasformirane 3. Clan KPJ od 1937. Bio je španski borac. U narednoslobodilačkim ratovima 1941. Radio je najprije na organizovanju ustanka u Hercegovini, a od 1942. se nalazi u Štabovima na dužnosti zamjenika komandanta 12-ke (4-te) slavonske divizije, a u maju iste godine postaje komandant 6. korpusa. Decembra 1944. godine Izvršni je poslavljen za komandanta nosećetim sljedećem 1945. kao komandant tenkovskih jedinica JA, u čin general-lejtnanta. Odlikovan je Ordenom narodnog heroja i dru gim visokim ratnim odlikovanjima

[4] Do ulaska u sastav 4. armije JA, 8. udarni korpus su sačinjavali 9, 19, 20. i 36. divizija. I. tenkovska, Artiljerijska i Dopunska brigada (vidi tom V, knj. 38, dok. br. 73).

BR. 1

NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA JUGOSLAVENSKE ARMIJE OD 2. MARTA 1945. O FORMIRANJU 4. ARMIJE

GENERALŠTAB
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. Pov. Br. 42
2 marta 1945 g.

Prema ukazanoj potrebi,

N A R E D U J E M :

— XI Korpus[5] i
— VII Korpus.[6]

3. — O prednjem je obavešten general Drapšin usmeno, a Glavni štab Hrvatske i Slovenije radiogramom.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja.

Prijem naređenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT
MARŠAL JUGOSLAVIJE
T i t o

M. P.

Dostavljeno:
— Načelnicima odeljenja:
— Personalnog
— Obaveštajnog
— Ekonomskog
— Artiljeriskog
— Sanitetskog
— Inžinjersko-tehničkog
— Za vezu
— Sudskog
— Propagandnog
— Štabu vazduhoplovstva
— Štabu Korpusa narodne odbrane
— Glavnom štabu za Srbiju
— Vojnoj Upravi za Vojvodinu
— Komandi grada Beograda
— Načelniku OZNE za Jugoslaviju
— Štabovima[7] I, II, III i IV armije.

[5] Jedanaesti korpus JA imao je u svojem sastavu 13, 35. i 43. diviziju i Artiljerijski divizion (vidi tom V, knj. 38, dok. br. 76).

[6] Sedmi korpus JA imao je u svojem sastavu 15. i 18. diviziju i Artiljerijsku brigadu (vidi dok. br. 13).

[7] U riječi »štabovima« slog »ma« dopisan je mastilom.

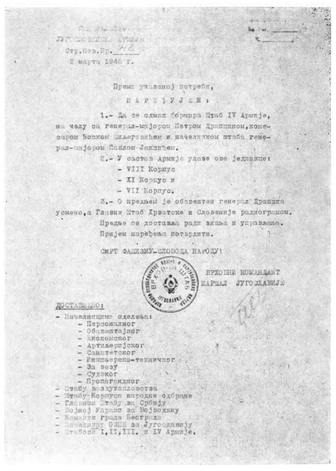

ВРХОВНИ КОМАНДАНТ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДОСТАВЉЕНО:
- Начелницима одсека:
  - Персоналног
  - Обавештајног
  - Оперативног
  - Артиљеријског
  - Саобраћајног
  - Инжењеријско-техничког
  - За везе
  - Сувозног
  - Пропагандног
- Штабу Електровојводства
- Штабу Корпуса народне одбране
- Главном Штабу за Србију
- Војној Управи за Војводину
- Команди Града Београда
- Начелнику ОЗНЕ за Југославију
- Архиви I,II,III, и IV Армије.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 1

BR. 2

IZVJEŠTAJ OBAVJEŠTAJNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 16. MARTA 1945. O JAČINI NEPRIJATELJSKIH SNAGA PRED FRONTOM ARMIJE

PROCJENA SITUACIJE NEPRIJATELJEVE I NJEGOVIH MOGUĆNOSTI

Pred frontom naše Armije neprijatelj[2] u osnovi drži dva uporišta u širem smislu, Bihać i Gospić. U okviru njegove sadanje situacije u Jugoslaviji, Bihać je bočna zaštita komunikacija dolinom Save, a Gospić bočna zaštita komunikacije koja vezuje dolinu Save sa gornjim Jadranom. Nije vjerovatno da će neprijatelj u dogledno vrijeme napustiti ova uporišta; dotle, dok bude držao front u Srijemu, — a ovaj front će držati dok konačno ne odustane od njegove namjere da u zapadnoj Mađarskoj ovlada desnom obalom Dunava, koju sada uporno provodi, on će držati i Bihać, a Gospić će držati sve dotle dok bude potrebna veza Jadrana sa Zagrebom. Možemo očekivati, dakle, da će ova uporišta biti uporno branjena.

Za odbranu Bihaća u širem smislu neprijatelj ima: 373. diviziju[3] (šest pješadijskih, jedan izviđački, jedan dopunski, 1 jedan pionirski bataljon, devet baterija po 3 haubice 105 mm, 2 čete po 4 topa 75 mm, oko 40 p[rotiv] k.[olskih] topova 37,50 mm, 6 lakih tenkova, oko 4 [40] teška bacača, 10. Hrvatsku diviziju[4] (3 domobranska i dva ustaška bataljona, 4

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—1/3, k. 314. Dokument je priložen izvještaju Štaba 4. armije JA od 27. aprila 1945 (vidi dok. 65, napomenu 3).

[2] Ispred fronta 4. armije JA nalazio se njemački 15. brdski armijski korpus sastava: 373. i 392. legionarska divizija, ustaško-domobranska 10. i 11. hrvatska divizija, 1017. tvrđavska brigada (1473, 16/999. i 20/999. tvrđavski bataljon), bataljon obalskih lovaca »Brandenburg«, 977. posadni bataljon, 1. divizion 944. obalskog artiljerijskog puka i 540. mornarički obalski divizion. U drugoj polovini marta korpus je ojačan i sa 104. lovačkom divizijom. Štab korpusa se nalazio u Ostrošcu, Štab 373. legionarske divizije u Nebljusima, a Štab 392. legionarske divizije u Otočcu. Njemački bataljoni sa oznakom »999« bili su formirani od osuđenika-kriminalaca kojima je omogućeno da se u borbama rehabilituju. Vidi Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, knj. II, izd. II, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1965 (dalje: Oslobodilački rat), str. 543.

[3] U sastavu 373. legionarske divizije, nazvane »Tigar«, bili su 383. i 384. pješadijski puk. Detaljnije o sastavu i brojnom stanju te divizije vidi Franc Šraml, Bojište u Hrvatskoj (Franz Schraml: Kriegsschauplatz Kroatien, Kur Vowinckel Verlag, Nekargemünd, 1962), str. 155 (dalje: Šraml, n.d.).

[4] i Jedinice ustaško-domobranske 10. i 11. hrvatske divizije bile su izmiješane po dijelovima sa njemačkim trupama i taktički podređene njemačkim komandantima.

samo tamo gdje su nasljeđeni od Talijana. Najveća aktivnost zapaženа je kod Nebljusa gdje se izgrađuje potpuno fotomontaža jugu, a zatim kod Gospića gdje se utvrđuju okolne dominante tačke Bitlaj i Ostre. Izgleda da je neprijatelj koncentrisao najviše sistem bunkera. Sada najvećim dijelom izrađuje paviše zaklone za ljudstvo a aktivne ukopava u zemlju u vidu obrisnih rovova. Upotreba bodljikave žice nije zapažena u većim razmjerama. Sa minama moramo svugdje računati.

Trenutno neprijatelj je zauzeo Korenicku Kosinu i Krbavsko Polje[3] sa snagama koje su ispale iz doline Une i sa

[3] Navedenoj Šamirovoj knjizi, na str. 215, pile da je u cilju uspostavljanja odnamicnog fronta sjevernozapadno od Bihaća, obrazovana sredinom marta jedna borbena grupa u koju je bio uključen i bataljon »Talanc« iz 104 lovačke divizije.

[4] U sastavu 392 legionarske divizije, nazvane »Plava«, bili su 846. i 847. pješadijski puk. O sastavu i brojnom stanju te divizije detaljnije vidi članak, n.d., str. 229.

U cilju omcmanja koncentracije jedinica 4. armije JA u južnoj Lici, njemačkI 15. brdski armijski korpus naređio je pokretom marta do 373. divizija pređuzme prodor od Lapca ka Udbini i da pri tome uspostavi vezu sa 392. divizijom u Korenici. Akcija je počela sredinom marta i trajala je nedjelju dana. Iz Divizije su ućestvovali pješadijski p.[puk] k.[oiskih].

Te su snage rasporedene ovako:

U oblasti Bihaća u dvije grupe prikupljanje jedinice: jedna D. Lapac — Nebljusi, a druga Ostrozac — Ripač — Bihać — Bajićevac. Težište artiljerije je na sektoru Zavalje — Skočaj.

U oblasti Gospića — Otočca — Senja vidimo lakoder divizije grupe: jedna kod Otočca gdje je težište operativnih snaga 392. i 11. hrv. divizije i jedna kod Gospića.

Fortifikacijsko uređenje neprijateljskih upornšta i položaja je prosječno slabo. Betonski objekti (bunkeri) postoje

top 7,62 mm i dvije haubice 100 mm i nešto baterija), jedinu bateriju 104. divizije,[4] jedan do dva bataljona tvrđavske grupe 999 i jedini teški bataljon od 3 haubice i jedanog topa 150 mm. 400 boraca i 45 — 50 art. oruđa (bez p.k.).

Na prostoru Gospić — Otočac — Senj — Josipdol neprijatelj ima: glavnina 392. divizije[5] (5 pješačkih, jedan odpunski, 1 izviđački i 1 pionirski bataljon, 5 baterija po 4 haubice 105 mm, 2 čete po 4 topa 75 mm, oko 40 p.k. oruđa 37 mm, bliski, oko 40 teških bacača), 11. hrvatska divizija[6] (11 bataljona, od kojih 5 posadnih i 1 odpunski, 4 haubice 100 i 105 mm, 4 topa 75 mm i 4 p.k. topa). Svega: 19 bataljona različite vrijednosti, prosječno po 400 boraca i 36 art. oruđa (bez p.[topa] k.[oških]).

pješadijski puk ; Izvadački bataljon, a iz 383. pješadijskog puka 2. bataljon. Bilo su obrazovane dvije grupe: sjevernа (383. pješadijski puk), koja je predstala iz okoline Pitvickih jezera, preko Korenice, i južna (384. pješadijski puk), koja se kretala od Lapca ka Udbini. Po narednju korpusa, obje grupe su, poslije su postigle svoje ciljeve južno i demju (Stanić, n.d., str. 214).

[9] U navedenoj Stamitovoj knjizi, na str. 274, pise da su počeli kom marta snage 392. legionarske divizije, koje su se nalazile između Divoca i Gospica, predstele jedna akcija u cilju da se umiše neprijeljske snage u sjevernom dijelu Kthavskog polja i da se na istoku uspostavi signura veza sa 373. divizijom. Zatim se navodi da je to bila inicijativa zadržavši je do kraja rata.

[10] Vjerojatno je u borbama od 3. do 17. marta prošiv snaga 13. i 35. divizije 11. korpusa JA (vidi dok. br. 3 i 7) angažovano iz doline Une glavnina 373. legionarske divizije, ojačana dijelovima usiaško-domobranske 10. hrvatske divizije, a sa linije Gospic — Otocac glavnina 392. legionarske divizije i dijelove usiaško-domobranske 11. hrvatske divizije.

[11] Povjerenik, bilješka 392

[12] Vidi dok. br. 14 i 65.

[13] Vjerovatno se misli na ranije polozaje.

[14] Riječi »a mozda i prije« u originalu su dopisane mastilom.

linije Gospić — Otočac[9] Njegov raspored na ovom prostoru je sada: 6— 7 bataljona na Kthavskom Polju i oko 3 bataljona u Korenickoj Kosilni.

Ovim svojim ispadom na oslobodeni teritorij neprijatelj je znatno oslabio svu svoju upornšu, naročito Nebljusi i Lapac.

Cilj ovog ispada je bio svakako rastojavanje snaga XI Korpusa.[10] prekidanje komunikacije Dalmacije sa Kordunom, povezivanje 373. i 372.[11] divizije koje su u sastavu istog Korpusa, a mozda i specavanje da prošonja Udbina — Korenica poslizi nama za obuhvatne manevre prema Bihaću i prema Otočcu. Ovi ciljevi su uglavnom postignuti.

Međutim, ne može se pretpostaviti da komandant XV korpusa ne uvidi opasnost koju krije sadanji raspored njegovih razvučenih snaga. Naime, za slučaj nagog udara pravcem Udbina — Korenica, vezi dio njegovih operativnih snaga bio bi odbačen prema Prijedoju i Lušcom Petrovom Selu, te ne bi mogao ucestvovati u odbrani polozaja kod Nebljusa koji je (sa noće ni branit).[12] Zato sam mišljenja da će se neprijatelj pozvuci na svoje redovne[13] polozaje cim dođe u dodir sa našim jačim snagama, a mozda i prije.[14]

Polozaj Nebljusa neprijatelj će uporno braniti. Polozaj je prikupljen a lijevo krilo mu je dobro nasloniено na kanonu Une. Najslabija njegova tačka je desno krilo koje može

16 marta 1945 g.

Načelnik Obavještajnog odjeljenja,
pukovnik:
P. Ćetarj **Tomac**[ćk]

bili obuhvaćeno preko Velikog Kamenskog. I zbog toga je vjerovatno da neprijatelj neće dopustiti da bude odbačen ka Prijeboju već će dijelove 373. divizije koji su sada kod Koretnice i Ljubine povući ka Nebij ušima preko Kamenskog[15] zaraginci ovaj pravac možda na limiji M. Ledača[16] (1025) — k. 1055.

Za neprijateља je najopasnije da bude napadnut obuhvatno na položaju Nebijust preko Malog i Velikog Kamenskog i on će pokušat da ovo spriječi na vrijeme i da prikupi svoje snage.

Na zapadu, neprijatelj će težište svojih operativnih snaga držati na pravcu Čadin Klanac — Vrhovine, to je za njega najopasniji pravac, ali će i Gospić upomo biti.

Poslo su neprijateljske snage od Lične do Kraljevice pod jedinstvenom komandom XV brdskog korpusa, treba očekivat operativno sadejstvo Linske i Ličke grupe sa snagama koje su izložene.[17]

Izvršiti operativnih rezervi neprijatelj nema. Ali ako bude ozbiljno ugrožen on će za tr do četiri dana moći da poraju svoje položaje sa nekoliko različitih bataljona kako na pravcu Bihaća tako i na pravcu Gospića, slično kao što je urađio kod Mosiara.

Mnogo više vremena trebat će mu ako bude zahvatio iz dubljih svojih rezerva.

---

[15] Dijelovi 373. legionarske divizije povlačili su se preko Kamenskog, ali su te položaje u toku noći 19/20. marta poselе snage 20. divizije JA (vidi dok. br. 6).

[16] Pogrešno: treba: M. Lopata (k. 1025).

[17] Za vrijeme bitke operacije neprijatelj je intervenisao iz pravca Karlovac — Slunj i Otočac — Perušić — Gospić s ciljem da deblokira snage u Bihaću (vidi dok. br. 9 i 65).

[18] U bivšoj jugoslovenskoj vojsci mnogo je čin pukovnika. Ajuda 1944. stupio je u narodnooslobodilačku vojsku. Bio je načelnik Štaba 13. divizije, načelnik Obavještajnog odjeljenja Glavnog štaba Hrvatske i 4. armije JA. Poslije rata bio je načelnik katedre vojne istorije Više vojne akademije JNA, načelnik odjeljenja u Vojnoistorijskom institutu JNA i zamjenik glavnog urednika Vojne enciklopedije. Kao isakmuli u vojnoj enciklopediji, istorijskim i strućnim časopisima. Penzionisan je 1959. u činu general-majora JNA. Odlikovan je sa više ratnih i mirnodopskih odlikovanja. Umro je u Beogradu 7. aprila 1973.

BR. 3

NAREDBA ŠTABA 4. ARMIJE OD 18. MARTA 1945. O PO-ŠTAVLJENJU I PREMEŠTAJU ŠTABOVA U ŠTA-BU I JEDINICAMA ARMIJE

N A R E D B A BR. 4

ŠTABA IV JUGOSLAVENSKE ARMIJE
od 18 marta 1945 god.

Imenovanja i premještaji:

Po ukazanoj potrebi imenuju se:

Za zamjenika načelnika Štaba i načelnika Operativnog odjeljenja IV Jugoslavenske Armije pukovnik Biošić Ante, do sada načelnik VIII Ljudskog Korpusa.

Za načelnika Izviđačko-obavještajnog Odjeljenja IV Jugoslavenske Armije Pukovnik Tomac Petar, do sada načelnik Obavještajnog Odjeljenja ŠSH.

Za komandanta Komande Artiljerije IV Jugoslavenske Armije pukovnik Levičnik Karel,[2] do sada šef Artiljerijskog Odsjeka VIII Ljudskog Korpusa.

Za komandanta Komande Tenkovskih i Motorizovanih jedinica IV Jugoslavenske Armije pukovnik Grujić Perisa, do sada komandant Tenkovske Brigade VIII Ljudskog Korpusa.

Za načelnika Odjeljenja Kadrova IV Jugoslavenske Armije pukovnik Kovačević Andro,[3] do sada šef Personalnog Odsjeka VIII Ljudskog Korpusa.

[1] Označeni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4-1/1, k. 3[4].

[2] Završio je Pomorsku vojnu akademiju u austrougarskoj vojsci, a u bivšoj jugoslavenskoj mornarici je imao čin kapetana bojnog brodova. Za vrijeme okupacije je saradivao sa Crvenodalmom frontom, a u narodnooslobodilačkoj rat je stupio septembra 1943. Bio je komandant Artiljerijske grupe 8. udarnog korpusa i do kraja rata komandant artiljerije 4. armije JA. Poslije rata je bio načelnik Štaba Uprave artiljerije JNA. Penzionisan je 1958. u činu general-pukovnika JNA Odlikovan sa više ratnih odlikovanja. Umro je 24. marta 1988. u Ljubljani.

[3] Član KPJ od 1933. U narodnooslobodilački rat je stupio 1941. Bio je politički komesar 1. i 3. dalmatinske brigade i 9. udarne divizije, a do kraja rata načelnik Personalnog odjeljenja 4. armije JA. Poslije rata se nalazi na dužnosti u Ministarstvu narodne odbrane i Jugoslavenskoj vojsci, najvećim dijelom na položajima načelnika Uprave kadrova. Nosilac je Spomenice 1941. i više ratnih i mirnodopskih odlikovanja. Umro je u Zagrebu novembra 1971.

[4] Zbornik, tom XI, t. ej. 4 *jv*

Udarne Divizije.

Za pomoćnika načelnika Sanitetskog Odjeljenja i šefa Medikocvakuacionog Otsjeka Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major ženske Armije major ženske dr Vladimir, do sada načelnik Saniteta VIII Udarnog Korpusa.

Za komandanta I Tenkovske Brigade IV Jugoslavenske Armije major Sekulić Vlado,[2] do sada načelnik ste brigade.

Za zamjenika Komandanta I Tenkovske brigade IV Jugoslavenske Armije major Vlaisavljević Vlajko, do sada komandant I Tenkovskog Bataljona iste brigade.

" Za narodnooslobodilački pokret radi od 1941. Posebno se ističe u ilegalnom liječenju partizana. Stupio je u narodnooslobodilački rat 1942. a član KPJ postaje 1944 što je načelnik sanitata divizije. Koncem rata i poslije, na koji dužnosti ostaje do 1946. kada je prevedan u rezervu u činu pukovnika. Što je upravitelj riječke i sušačke bolnice i više radnih i nimodopsešh odlikovanja. Umro je oktobra 1961. Poslije negoye smrti sušačka bolnica nosi naziv »Dr Zdravko Kučić«.

[2] Što je podučar u bivšoj jugoslavenskoj vojsci U narodnooslobodilačkom ratu je stupio 1941. a član KPJ je od 1942. Vodnik I. proletercke brigade. Do kraja rata je komandant I. tenkovske brigade. Poslije rata vrši odgovorne dužnosti u tenkovskim jedinicama do 1955. kada je penzionisan u činu pukovnika. Nosilac je Spomenice 1941. i više ratnih odlikovanja. Umro je u Zagrebu 1967.

Za komandanta Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije pukovnik Peko Bogdan, do sada komandant Vojne Oblasti VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Štaba Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major ženske dr Vladimir, do sada načelnik Saniteta XII [XI] Korpusa.

Za načelnika Odjeljenja Organizacije i Popune pokretnih kovnik Dragutić Slavko, do sada pomoćnik načelnika VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Inžinjerije IV Jugoslavenske Armije major Dumanić Martijo, do sada na radu u G.Š.H.

Za načelnika veze major Matičević Veljko, do sada šef Otsjeka za vezu VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Automobilskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major Fabris Ante, do sada aduitant Štaba VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Intendantskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major Kotoras Dušan, do sada načelnik Intendanture VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Sanitetskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major Kučić dr Zdravko,[4] do sada načelnik Sanitela XII [XI] Korpusa.

Za politkomesara Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije major Maodaš Sivo, do sada član Politodjela XX

Za načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske armije kapetan Humber Josip, do sada komandant II Bataljona iste brigade.

Za pomoćnika načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Raspopović Blazo, do sada komandant III bataljona iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja Bojne Gotovosti IV Jugoslavenske Armije kapetan Vodušek Ferdo, do sada šef Sekcije za artiljersko snabdijevanje VIII Udarnog Korpusa.

Za adutanta komandanta IV Jugoslavenske Armije kapetan Skerić Ivo, do sada adutant Čuda Dubrovnika

Za načelnika Artiljerijske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Krgar Vinko, do sada zamjenik komandanta I Haubičkog diviziona iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja za snabdijevanje goriwom Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Dragičević Ilko, do sada komandant Auto'Komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja (za opravku i snabdijevanje) Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Stipšić Ante, do sada poručnik Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije (za eksploataciju) poručnik Čamnčić Tom, do sada tehnički oficir Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske armije kapetan Humber Josip, do sada komandant II Bataljona iste brigade.

Za pomoćnika načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Raspopović Blazo, do sada komandant III bataljona iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja Bojne Gotovosti IV Jugoslavenske Armije kapetan Vodušek Ferdo, do sada šef Sekcije za artiljersko snabdijevanje VIII Udarnog Korpusa.

Za adutanta komandanta IV Jugoslavenske Armije kapetan Skerić Ivo, do sada adutant Čuda Dubrovnika

Za načelnika Artiljerijske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Krgar Vinko, do sada zamjenik komandanta I Haubičkog diviziona iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja za snabdijevanje goriwom Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Dragičević Ilko, do sada komandant Auto'Komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja (za opravku i snabdijevanje) Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Stipšić Ante, do sada poručnik Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije (za eksploataciju) poručnik Čamnčić Tom, do sada tehnički oficir Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Za načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske armije kapetan Humber Josip, do sada komandant II Bataljona iste brigade.

Za pomoćnika načelnika Štaba I Temkovske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Raspopović Blazo, do sada komandant III bataljona iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja Bojne Gotovosti IV Jugoslavenske Armije kapetan Vodušek Ferdo, do sada šef Sekcije za artiljersko snabdijevanje VIII Udarnog Korpusa.

Za adutanta komandanta IV Jugoslavenske Armije kapetan Skerić Ivo, do sada adutant Čuda Dubrovnika

Za načelnika Artiljerijske Brigade IV Jugoslavenske Armije kapetan Krgar Vinko, do sada zamjenik komandanta I Haubičkog divizione iste brigade.

Za načelnika Odjeljenja za snabdijevanje goriwom Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Dragičević Ilko, do sada komandant Auto'Komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja (za opravku i snabdijevanje) Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije kapetan Stipšić Ante, do sada poručnik Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Za pomoćnika načelnika Automobilskog Odjeljenja Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije (za eksploataciju) poručnik Čamnčić Tom, do sada tehnički oficir Auto-komande VIII Udarnog Korpusa.

Razrješenja

dužnosti:

Po ukazanoj potrebi razrješavaju se dosadašnje dužnosti:

Drug Bervaldi Josip, do sada načelnik kursa pri Štabu IV Jugoslavenske Armije, i stavlja se na raspoloženje Štabu XX Udarne Divizije.

Kapetan dr Hertz Rudolf, do sada na radu u Sanitetskom Odjeljenju IV Jugoslavenske Armije.

Drug dr Jelavić Ncven, do sada na radu u Botinci IX Udarne Divizije, i stavlja se na raspoloženje Sanitetskom Odjeljenju Komande Pozadine IV Jugoslavenske Armije.

Op. Br. 2

18 marta 1945 god. u 12.00 časova

Položaj

Z A P O V I J E S T [2]

(Sekcija: 1:100.000 Knin, Novigrad, Gospić, Bihać — jug. izr.)

1. *Podaci o neprijatelju:* Neposredno ispred fronta IV Armije nalaze se 373, 392. legionarska i 10. i 11. ustaška divizija.[3] Za mirovanja neprijatelj bi mogao upotrebiti ali će mu ovo biti otežano obzirom na dejstvo jedinica IV Korpusa[4] u njegovom zaleđu.

[4] Pavle

[3] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—424/4, k. 312 Ž.

2. Na osnovu odluge. plana. Vrhovnog Komandanta za komanciono oslobođenje zemlje. 4. armija je imala zadatak da razbije neprijatelja na frontu između gornjeg toka rijeke Une i jadanskog mora i da kroz Liku, Hrvatsko primorje, Gorski kotar i Istru izbije na rijeku Soču. Operativno o pljanu i rasporedu snaga 4. armije JA za zavrsenu ofanzivu vidi Oslobodilačka rat, str. 540 i 544.

3. Opširnije o neprijateljskim snagama pred frontom 4. armije JA vidi dok br. 2.

Ova Naredba stupa odmah na snagu.

Naredbu proćitati pred strojem.

SVRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: Komandant — General-major
Bosko Šiljegović, s.r. Petar Drapšin, s.r.

Da je prepis vjeran originalu ovjerava i tvrdi

Načelnik Štaba
(General-major
P.o **Jakšić**

M. P.

BR. 4

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 18. MARTA 1945. ŠTA-BOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA UPORIŠTA U REJONU LAPČA, NEBLJIVA, UBRINE I KORENICE

ŠTAB IV ARMIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE

Upadom na oslobođeni teritorij Like sa snagama iz Lapca, Bihaća, Gospića i Otočca neprijatelj ima namjeru:

a) da poveže svoje snage u dolini Une sa snagama u Gospiću i Otočcu;

b) da obrazuje front u Lici na liniji: Lapac — Udbina — Gospić sa namjerom da izbjegne opkoljavanje istaknutih garnizona Lapac — Nebljusi i Gospić — Perušić.

2. *Naše snage:* XIX, XX, XXVI divizija, XI Korpus, tenkovska, artiljerijska brigada i inžinjerska brigada.[5]
Pravac Slunj — Vaganac — Bihać dejstvuju snage IV Korpusa.

3. *Naš zadatak:* Armija prelazi u napad sa zadatkom da u sadejstvu sa snagama IV Korpusa oslobodi Liku i deo Hrvatskog Primorja i stvori uslove za daljnja napredovanja u pravcu sjevero-zapada.

Bliži zadatak Armije je uništenje neprijateljskih snaga na prostoriji Lapac — Nebljusi i Udbina — Korenica i spajanje sa snagama IV Korpusa na Prijeboju.[6]

Po izvršenju bližeg zadatka Armija će izvršiti pregrupisanje snaga u cilju likvidacije neprijateljskih garnizona na prostoriji Perušić — Gospić — Karlobag.[7]

Bliži zadatak Armije izvršiće se obuhvatnom operacijom sa opštim pravcem napada:

Lijeva kolona: Udbina — Korenica u cilju proboja i

Desna kolona: Lapac —• Bihać, opkoljavajući garnizon u Lapcu.

NAREĐUJEM:

I. A vijacija.[8] sastav: savez, lovci i srednji bombarderi, dodjeljivati će se iprema potrebi.

[5] Izostavljena 9. divizija, koja je bila u rezervi.

[4, 4 i 12] Po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 13. marta 1945. 4. korpus je sadejstvovao 4. armiji JA (vidi AVII, reg. br. 2—3/4, k. 119). O rezultatima dejstva jedinica 4. korpusa i njegovom sadejstvu s jedinicama 4. armije JA vidi dok. br. 8, 16 i 65.

[7] Zbog brzog uspjeha u izvršenju bližeg zadatka, 4. armija je produžila napad i oslobodila Bihać, pa je u tom rejonu izvršila pregrupisanje svojih jedinica (vidi dok. br. 18 i 65).

[8] Savezničke avijacija je podržavala ofanzivu 4. armije JA sa aerodroma Zemunik, na otoku Visu, i iz Italije. Zahtjevi za podršku su dostavljeni radio-vezom preko predstavnika savezničke vojne misi-

Ze vatrom jurišne avijacije zaustavanje prednjih nepri-
jateljskih položaja na sektoru Donjeg Lapca.
Stil pojačanim patroliranjem raspored naše Armije na
frontu D. Lapac — Udbina — Gospić.

II. Desna kolona

a) XXVI divizije ojačana sa jedinom brigadom XX
divizije i 2 bataljona tenkovske brigade, 3 diviziona
artiljer. brigade[9]

Sveg*a:* 20 pješ. bat., 2 tenk. bat., 3 divizione
Komandant, pukovnik: Božović Božo
Predužet će napad sa osjeka Radakuša (k. 677) — Do-
bro Selo — Senokos (k. 851) — Lumbardenik prav-
ci Kor*enica* — Prijeboj.

Nepoda radi uznemiravanja ili unišavanja neprijateljskih uporišta i garnizona u oblasti Like a naročito u dolini r. Une.

Stil patroliranjem lokom dana razvoj našh trupa.

U prvoj fazi borbe:

Izvida komunikacije pred frontom Armije u cilju otkrivanja, prikupljanja i pokrete neprijateljske rezerve, artiljerije i motorizacije, a naročito na otsjeku Lapca i Udbine, izvida neprijateljske pozadine položaje Divoševa Glava (k. 614) — Obljaj (k. 661) — s. Pavičići u cilju pronalaženja neprijateljskih položaja i rezervi.

Nepoda radi uznemiravanja neprijateljskih uporišta na podnožju Like, a radi unišenja utvrđene oporne tačke i uporišta na sektoru Lapac — Bihać i poljopri-

U pripremnoj fazi:

Izvida komunikacije pred frontom Armije u cilju kontrole i prikupljanja podataka o živosti i vrsti snaga na ušću. Izvida i fotografiše neprijateljske utvrđene položaje na pravcu napada Armije za potrebe šuba i upotrebu bombarderske avijacije. Naročitu pažnju obratiti na komunikaciju i prostor Udbina — Korenica — Prijeboj.

Nepoda radi uznemiravanja ili unišavanja neprijateljskih uporišta i garnizona u oblasti Like a naročito u dolini r. Une.

Stil patroliranjem lokom dana razvoj našh trupa.

U prvoj fazi borbe:

Izvida komunikacije pred frontom Armije u cilju otkrivanja, prikupljanja i pokrete neprijateljske rezerve, artiljerije i motorizacije, a naročito na otsjeku Lapca i Udbine, izvida neprijateljske pozadine položaje Divoševa Glava (k. 614) — Obljaj (k. 661) — s. Pavičići u cilju pronalaženja neprijateljskih položaja i rezervi.

Nepoda radi uznemiravanja neprijateljskih uporišta na podnožju Like, a radi unišenja utvrđene oporne tačke i uporišta na sektoru Lapac — Bihać i poljopri-

[9] Za izvršenje ioge zadatka Štab 2a. divizije izdao je 19. marta zapovijest poličnjernm jedinicama (AVII. reg. br. 2572—2 k. 2231. Divizija je bila ojačana 8. brigadom 20. divizije (vidi dok. br. 6 i 14). 1. i 3. bataljonom 1. tenkovske brigade (vidi dok. br. 15). O upotrebi artiljerije vidi dok. br. 19.

cem: Dobro Selo — D. Lapac — Nebljusi na dio neprijateljskog položaja Boričevac (k. 691) — Mandina Glava (k. 812) — Gornji Lapac — Logorište, sa zadatkom da opkoli i uništi neprijateljske snage na sektoru: Gornji i Donji Lapac, a nakon likvidacije ovog produžuje napadom pravcem D. Lapac — Nebljusi u cilju likvidiranja neprijateljskih uporišta kod Nebljusa. U cilju izvršenja ovog zadatka: sa pridatom brigadom XX Divizije izvršit će osiguranje desnog krila na pravcu: Vrtoče — Ripač — Bihać. Ovo osiguranje brigade će izvršiti ofanzivnim izvidanjem uporišta Ripač. U cilju opkoljavanja uporišta Lapac jednom brigadom izvršiti manevar pravcem: Radakuša — Mišljenovac — Lapačka Korita radi zatvaranja pravca neprijateljskog povlačenja pravcem: Lapac — Nebljusi.

Desna granica zone dejstva rijeka Una, lijeva granica Mazin — s. Oraovac — Mamac (k. 771) s. Kruge —• s. Nebljusi.

b) XX divizija bez jedne brigade[10]

Svega: 8 pješ. bat., 1 divizion

Komandant: ppukovnik Pecotić Bogdan

Predu zeti će napad sa otsjeka Bruvno — Klapavica — Ondić pravcem: Klapavica —• Kuk (k. 1193) — Dnopolje — Banov Vrh (k. 937) — Nebljusi na dio neprijateljskog položaja: k. 1172 — Lončarić — zaseok Miloševići, sa zadatkom izbijanja na komunikaciju Lapac — Nebljusi radi omogućavanja izvršenja zadatka XXVI Divizije, i sprečavanja dovlačenja pojačanja neprijatelju iz Nebljusa preko Kamenskoga — Dnopolja za Lapac, kao i izvlačenja neprijatelja tim pravcem. U tom cilju dijelom snaga izbiti će na komunikaciju D. Lapac — Nebljusi gdje će uhvatiti vezu sa brigadom XXVI divizije, a dijelom snaga na Kamensko radi zatvaranja pravca Nebljusi — Kamensko — Lapac. Po zauzimanju Lapca sadejstvovaće napadu XXVI divizija na Nebljuse izbijajući preko Donjeg Polja na komunikaciju Nebljusi — Bihać.

Na komunikaciji Donji Lapac — Udbine osigurat će komunikaciju prema Lapcu i prema Udbini dok to situacija bude zahtijevala.

[10] Štab 20. divizije izdao je 19. marta zapovijest potčinjenim jedinicama za napad na neprijatelja, ovladivanje komunikacijom D. Lapac — Udbina i presijecanje puta D. Lapac — Nebljusi. Zapovješću je regulisano sadejstvo s jedinicama 26. divizije i upućivanje u njen sastav 8. brigade (vidi AVII, reg. br. 4—7/1, k. 1029 I). O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 6 i 14,

Desna granica zone dejstva: lijeva granica XXVI divizije; a lijeva: Ondić (isključno) — Kozja Draga — Donje Polje — Drenovača (k. 579) na komunikaciji Bihać — Nebljusi.

III. *Lijeva kolona*

XIX divizija ojačana sa 2 bat. tenkova i 2 art. diviziona[11]

Svega: 12 pješ. bat., 2. bataljona tenkova, 3 artiljer. diviziona

Komandant, pukovnik: Parmač Stanko

Preduzet će napad sa otsjeka s. Ondić — Kurjak — Vršina (k. 989) pravcem: s. Komić — Udbina — Jošani — Bjelo Polje — Korenica sa zadatkom opkoljavanja i uništenja neprijateljskih snaga u Udbini i čišćenja Krbavskog Polja — Bjelo Polje — Korenica i spajanja sa snagama IV Korpusa[12] na pravcu Prijeboja, i sadejstvo na pravcu Bjelo Polje — Nebljusi, sa desnom kolonom a prema razvoju situacije.
Desna granica zone dejstva: lijeva granica XX divizije, lijeva granica zone dejstva: G. Ploča — Međugorje — Jagodnje — Ljubovo na kojoj će liniji održavati vezu sa jedinicama XI Korpusa.

IV. *XI Korpus*

Sastav: 13. divizija,[13] 2 bat. III. Prek. brigade[14] i 1 bat. II. Dalm. Pro[11], brigade[15], 1. bat. inžinjer. brigade, 1 baterija top[ova].

Zatvarače pravac Gospić — Gračac i bočnim osiguranjem štiti operacije XIX Diviziji postavljajući u visi-

[10] Zapovijesću Štaba 19. divizije od 19. marta precizirana su dejstva potčinjenih jedinica za napad na neprijatelja u rejonu Udbine (vidi AVII, reg. br. 16—1, k. 1012). Drugi i 4. bataljon 1. tenkovske brigade otčlali su dejstva 19. divizije (vidi dok. br. 15). O upotrebi artiljerije vidi dok. br. 19.

[11] O rezultatima dejstva jedinica 13. divizije vidi dok. br. 11.

[12] Pogrešno; treba: 5. prekomorske brigade (vidi dok. br. 10 i 47, napomenu 16). Treća prekomorska brigada je bila u sastavu 26. divizije (vidi dok. br. 14).

[13] Druga dalmatinska proleterska brigada 9. divizije bila je od 6. do 16. marta 1945. raspoređena na široj prostoriji Drniš, Kninsko polje i Biskupija. Štab 9. divizije naredio je 16. marta Štabu brigade da jedan bataljon prebaci u rejon Medak (Lika) u cilju ojačanja 5. prekomorske brigade i sadejstva s jedinicama 11. korpusa JA (AVII, reg. br. 17/2, k. 843). Bataljon je zatim, u prvoj fazi napada na Brušane i Gospić, bio u sastavu 20. divizije (vidi dok. br. 22, napomenu 11 i 12).

ni nadiranja XIX divizije pobočnice na pravcima: Biłaj — Brestane; Jagodnje — Široka Kula, Bunić — Široka Kula, a po spajanju sa XXXV divizijom[16] na pravcima Bunić — Ramljane, Plitvički Leskovac — Vrhovine, sa zadatkom sprečavanja pokušaja neprijateljskih prodora iz Gospića radi ometanja akcija lijeve kolone.

Na pomenutim pravcima pored pješadijskih utvrđenja koristiti pridati inžinjerski bataljon, koji će ojačati posjednute pravce nagaznim pješadijskim i protivtenkovskim minama.

V. *IV Korpus*

Izvršenje zadatka desne i lijeve kolone potpomagati će IV Korpus[17] dejstvom pravcem: Slunj — Vaganac — Bihać sa zadatkom vezivanja neprijateljskih snaga u Bihaću i uspostavljanja komunikacije i veze preko Prijeboja sa XIX divizijom.

VI. *Rezerva IX Divizija*[it]
(2 brigade)

Rezervu obrazovati će jedna brigada iz XXVI divizije i jedna brigada iz XIX divizije sa zadatkom da se kreće na pravcu svojih divizija kao kolonska rezerva.

IX Divizija biće opća rezerva na prostoru Zadar — Obrovac.[15]

VII. Armijska artiljerija

Armijska artiljerija podijeliti će se u 2 grupe i sadejstvovati sa XXVI i XIX divizijom na njihovim pravci-

[14] i " U toj operaciji dijelovi 35. divizije 11. korpusa bili su potčinjeni Štabu 4. korpusa. Štab 4. korpusa izdao je 20. marta zapovijest potčinjenim jedinicama da napadnu neprijatelja na liniji Prijeboj — Ličko Petrovo Selo — Vaganac (vidi AVII, reg. br. 3—1/1, k. 434). Prema toj zapovijesti, dijelovi 35. divizije dobili su zadatak da likvidiraju neprijatelja u Jezercu, blokiraju Prijeboj sa zapadne strane, i spriječe eventualnu intervenciju neprijatelja na pravcu Čudin klanac — Prijeboj. Osma divizija je imala zadatak da, u sadejstvu sa 7. divizijom, napadne Vaganac, likvidira neprijateljsko uporište Čelopek i blokira s jednom brigadom Prijeboj sa sjeverne strane, čime bi omogućila nesmetano dejstvo 7. divizije na Vaganac i posjedanje položaja prema Izačić-Gradu. O rezultatima dejstva vidi dok. br. 8 i 16.

[15] »IX divizija« u originalu dopisano mastilom. U rezervi je bila 2. dalmatinska proleterska i 3. udarna brigada, dok je 4. udarna brigada bila u to vrijeme raspoređena na prostoru od Metkovića do Dubrovnika (AVII, reg. br. 17/2, k. 843).

[16] Cijela rečenica je dopisana mastilom.

zad pred samim Lovrecem. Za odbranu mnstkh polja predaju se 4 »panzerfaustaca«[22] koje će raspoređti na-ćelnik štaba inženjerije, a po naređenju Štaba XI Korpusa. [Protiv] pješadijske nagazne mine prprtemti za pusa. [Protiv] pješadijske nagazne mine prpremiti za postavljanje na položaju: Bogunica, na ono mjesto dom pješadijske djelove
gdje neprijatelj bude napadao, o čemu upoznati sa ra-
III mzmjenjska četa II bataljona prtkupit će se u s.
G. Ploča sa 200 tenkovskih mina, a postavljati će ih na pravcu dejstva XI Korpusa ukoliko se ukaže potreba.
Sa radom će nukovoditi referent inženjerije XI Korpu-
sa. Tačno izvađi skice minskih polja.

IX. *Tenkovska brigada*
4 bataljona

podijeliti će se na dvije grupe po 2 bataljona i dej-
stvovati na pravcima XXVI i XIX divizije pod koman-
* dom Slabova divizija.

[20] Taj dokumnat se nalazi u AVII, reg. br. 1—53/4, k. 312 A.

[21] Pogrešno; treba: Jahnta strana.

[22] [23] Oklopna pešnica (Panzerfaust) je ručni bestrzajni bacač nje-mačke proizvodnje, konstruisan samo za jedno paljenje. Upotrebljavao se u blisko borbi protiv tenkova i oklopnih vozila i za ušenje lakih fortifikacijskih objekata.

ma. Svoje postavljanje i pripreme izvršiće tako da 20
ov. mj. od 05.00 časova bude spremna za dejstvo.
Kao artiljerijska manevarska grupa pod neposrednom
komandom komandanta artiljerije izvojšt će se jedna
baterija teških topova a po potrebi III mot. brd divi-
zion. Ulsalo po planu upotrebe artiljerije, prilog br. 2.[20]

VIII. *Inžinjerska brigada*
(dva bataljona)

a) Prvi bataljon. U pripremnoj fazi borbe vrši opravku
mosta kod Mećeta, most Grabi je u Kupirovu i osposob-
ljavanje puta na serpentinama kod klanca i Debine Gla-
vč[21] na komunikaciji Srb — Doljane — Lapac.
U dalnjim fazama borbe radi na osposobljavanju ko-
munikacija na pravcu dejstva XXVI divizije. Po po-
trebi i podizanju pontonskog mosta preko r. Une.
b) Drugi bataljon: bataljon će se nalaziti pod nepo-
srednom komandom Štaba XI Korpusa.
Sa dvije čete obezbjediti će pravac Gvozić — Medak —
Lovinac, postavljajuć (protiv) tenkovske mine, na li-
nji: Medak (kod potoka Glomočnica — mosta) —
Bogunica (između potoka Lika i šume Bogunice, obo-
je zaključno) — u ušću 1 km pozadi Bogunice i naj-

Štab artiljerijske[23] brigade odredićе odgovorne komande za svaku grupu, koje će primati naređenja od štabova divizija.

X. Veza

Armijski centar veze u Gračacu.
Glavni centar veze XI Korpusa u Lovincu.
Pomoćni centri: za XIX div. u s. Ploča; za XX diviziju s. Bruvno; za XXVI div. selo Dobro Selo. Detalje veze prema priloženoj instrukciji za vezu br. 1. Prilog br. I.[24]

XI. *Obezbjeđenje*

a) *Zaštita iz vazduha:*

Armijski p.[rotdv] a.[vionski] divizion[25] postaviće po jednu bateriju za obezbjeđenje mjesta Obrovac, i za obezbjeđenje štaba u Gračacu.
Savezнički avioni patroliranjem vršiće zaštitu pokreta i operacija naših jedinica.
Divizije, tenkovske i artiljerijske jedinice preduzeće sve potrebne mjere za obezbjeđenje iz svojih sredstava. Naročitu pažnju obratiti na maskiranje oružja i kola kako u pokretu tako i u parkiranju.

b) *Zaštita od bornih kola:*

Sve divizije, a naročito XXVI, XIX i XI Korpus preduzeće sve potrebne mjere protiv neprijateljskih bornih kola, u kom cilju snabdjeti minerske vodove sa protunagaznim[26] minama, p.[rotiv] k.[olskim] puškama, pancerfaustina,[27] [i] držati ih uvijek spremne za upotrebu u slučaju pojave neprijateljskih bornih kola. P. k. oružja, pored predviđenih ciljeva, u slučaju pojave neprijateljskih bornih kola, prvenstveno koristiti za dejstvo i zaštitu od istih.

XII. *Snabdijevanje hranom:*

Glavna Armijska baza u Obrovcu. Pomoćna baza Knin — Gračac. Dotur do divizijskih baza vršiće komanda pozadine.

[23] Pogrešno; treba: tenkovske.
[24] Riječi »Prilog br. 1« su dopisane mastilom. Dokumenat se nalazi u AVII, reg. br. 1—47/4, k. 512 A.
[25] Protivavionski divizion je bio u sastavu Artiljerijske brigade 4. armije (vidi dok. br. 19).
[26] Pogrešno; treba: nagaznim,

XIII. Popuna municijom:

Glavno Armijsko slagalište u Zadru, a pomoćna slagališta u Gračacu i Kninu.
Popunu municije divizije će primiti na osnovu dnevnog izvještaja o utrošku municije i to:
XXVI divizija iz slagališta Gračaca i Knina;
XX divizija iz slagališta u Gračacu
XIX divizija iz slagališta u Gračacu
Dotur do divizijskih slagališta vršiće se sredstvima komande armijske pozadine.
Popuna municije artiljerijske i tenkovske brigade vršiće se iz baza u Gračacu i Kninu.
Detaljnu instrukciju za popunu municijom po priloženoj instrukciji odjeljenja bojne pripreme.
Prilog br. 3.

XIV. *Sanitet*

Armijske hirurške ekipe nalaziće se u Srbu i Gračacu.
Armijsko previjalište ranjenika u Obrovcu.
Evakuaciju ranjenika iz divizijskih hirurških previjališta izvršiće komanda pozadine.
Detaljne instrukcije za evakuaciju i smještaj ranjenika po priloženoj instrukciji komande pozadine.
Prilog br. 4.[19]

XV. *Komunikacijski pravci*

Za artiljerijsku i tenkovsku brigadu: Knin — Otrić — Srb i Knin — Otrić — Gračac — Lovinac.
Za XXVI diviziju: Knin — Otrić — Srb — Lapac.
Za XX i XIX diviziju: Obrovac — Gračac — Mazin i Obrovac — Gračac — Lovinac.

XVI. *Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci.*

Označavanje dostignutih položaja:

20. III. 1945 Torbica — Tetovo ... 2 zelene rak.[ete]
21. III 1945 Tanketa — Trogir ... 2 bijele rakete
22. III. 1945 Nož — Niš ... 2 crvene rakete.
23. III. 1945 Čizma — Čačak ... 1 zelena i 1 crvena raketa.

[28] Riječi »Prilog br. 3« su dopisane mastilom. Dokumenat se nalazi u AVII, reg. br. 1—39/4, k. 312 A.
[29] Riječi »Prilog br. 4« su dopisane mastilom. Dokumenat se nalazi u AVII, reg. br. 1—50/4, k. 312 A.

24. III. 1945 Bomba — Beograd ... 2 bijele i 1 crvena raketa
25. III 1945 Puška — Pirot ... 2 zelene i 2 crvene rakete.
26. III. 1945. Karabin — Karlovac ... 1 crvena i 1 zelena raketa.

XVII. *Izvještaj*

Za vrijeme operacija izvještaj slati najmanje 3 puta na dan i to u 6, 12 i 22 č, kao i [za] svaku važniju promjenu, a dnevne borbene izvještaje svakodnevno do 22.00 časa. U ovim izvještajima, pored obostrane situacije i rezultata borbe, navesti i utrošak i potrebe municije, sanitetskog materijala i ostalih potreba.[30]

XVIII. *Plijen i zarobljenici*

Sav plijen predavati komandi pozadine. Prikupljanje većih količina — izvještavati komandu pozadine o mjestu i količini plijena ili zarobljenog materijala. Sve zarobljenike upućivati u štab Armije. U jedinici izvršiti potrebno saslušanje radi dobivanja vojnoobavještajnih podataka.

XIX. *Početak operacija*

20. III. u 06.00 časova do kojeg vremena moraju sve jedinice biti na polaznim položajima za napad.

XX. *Mjesto štabova*

Štab XXVI Divizije na pravcu: Dobro Selo — G. Lapac
Štab XX Divizije na pravcu: Klapavica — Lončarić — Kamensko.
Štab XIX divizije na pravcu: G. Ploča — Udbina.
Štab XI Korpusa: selo Lovinac.
Štab Armije: nalaziće se u Gračacu.
Štab Komande armijske pozadine u Kninu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:[31] Komandant — general-major:
M. P. P. [etar] Drapšin

* O rezultatima operacije vidi dok. br. 65.
[31] Boško šiljegović
[32] Odnosi se na Komandu tenkovskih i motorizovanih jedinica.
[33] Odnosi se na Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

Š T A B
Broj 37
13. Ud. [arne] Divizije XI Korpusa
Dne, 19. Marta 1945.

II
19. III. 45[1]

Predmet: Ratni izvještaj za
oštanzivne i defanzivne akcije.

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Dostavljamo Vam ratni izvještaj za vođenje ofanzivnih *i*
defanzivnih borbi na sektoru Jošane — Ljubina — Krbić —
šilom.

[1] Rijeći »Generalštabu JA i G.Š.H. (na znanje)« su dopisane ma-
šinom.

Poštovljeno:
Štabu XI Korpusa,
Štabu IX, XIX, XX, XXVI div.[1],
Štabu tenkovske i artiljerijske brig.,
Komandi armijske pozadine
Komandi artiljerije i Kopmandi T. M. J.[2]
Generalštabu J.A. i G. Š. H.[3] (na znanje)[4]

Prilozi[5] br. 1. Instrukcija za vezu br. 1
br. 2. Instrukcija za snabdijevanje
ubojnim materijalom
br. 3. Instrukcija K-de Pozadine
za snabdijevanje hranom
(za sanitet, transport materijala
i evakuaciju ranjenika)
br. 4. Plan upotrebe artiljerije
br. 5. Skice[6]

BR. 5

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. UDARNE DIVIZIJE OD 19. MARTA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA O BORBAMA I. REJONU UD BINE, MEKINJARA, BUNIĆA I BIL.AJA OD 10. DO 17. MARTA[1]

Mekinjar — Bunić — Ljubovo — Podlapača[3] — B restane — Srednja Gora —• Vrebac i Bilaj u vremenu od 10 — 17. III 1945. godine i to:

1.) Borbe su vođene na terenu većinom pošumljenom sitnom bjelogoricom, stvor zemljišta bregovit, taktički jak za obranu, obzirom na veliku preglednost i dominantnost položaja koje su držale naše jedinice. Zatim zemljište je ispresijecano putevima drugog, trećeg [reda], te seoskim, koji se mogu koristiti za motorizaciju, no ista nije učestvovala ni s jedne ni s druge strane.

2.) U ovim operacijama učestvovale su sve jedinice 13. Divizije, pri završetku 2 bataljona 35. Divizije, 1 baterija korpusnog diviziona k.[alibra] 75 mm, 3 cijevi.

3.) Jačina neprijatelja[4] koja je operisala protivu naših jedinica: jačine od 4—5.000 vojnika, dijelovi 373. i 392. Plave Divizije[5] te 11. Hrvatske Divizije, pod komandom general-majora Grafensteina[6] i Miokela.[7]

4. Prije samog napada naše jedinice nalazile su se na liniji: kako je iznešeno pod točkom broj 1. Sve pripreme tehničke izvršavane su u toku borbi, t.j. kada bi se dobilo u vremenu van borbe; jedinice su bile pripremne za odsudne bitke znajući da je neprijatelj stegao u obruč nekoliko hiljada civilnog stanovništva sjeverne Like, s vjerovatnim namjerama uništenja istog, te pljačka i paljenje njegove imovine. Zatim izložiti našu vojsku opasnosti od smrzavanja.

I pored toga težnje neprijatelja u ovoj ofanzivi jesu presjeći oslobođeni teritorij između Dalmacije — Banije na sektoru Like, s time prekinuti veze sa centrima snabdijevanja naroda i naše vojske. Dok sa druge strane obrazovati, t.j. »spojiti, garnizon Bihać — Lapac sa Gospićem na tome sistemu za ofanzivne i defanzivne, odnosno frontalne borbe. Zatim uništiti našu Diviziju.

[2] U originalu dopisano olovkom.

[3] Nije pronađeno na karti 1:100 000. Vjerovatno se misli na Podlapac.

[4] O napadu neprijatelja na oslobođenu teritoriju sredinom marta 194ii. vidi dok. br. 2, napomene 8 i 9.

[5] Tu su bili dijelovi njemačke 373. legionarske »Tigar« divizije i 392. legionarske »Plave« divizije. Opširnije o neprijatelju vidi dok. br. 2.

[6] Komandant 373. legionarske divizije bio je general-major Hans Grafenštajn (Gravenstein). Vidi Šraml, n.d., str. 204.

[7] Komandant 392. legionarske divizije je bio general-potpukovnik Johan Mikl (Johann Mickl). Vidi Šraml, n.d., str. 229.

zestok, posio su naše snage napadale, dok poslije 12 sati neprijatelj je poduzeo protunapad koji nije uspio. Borba je trajala od 7—24 sata. Neprijatelj je pretrpio ozbiljne gubitke/ Kod ostalih jedinica bez promjene.

Dana 12/III. 1945. U cilju zatvaranja praznca Podlapaca — Mekinjar — Sredina Gora III. Brigada vodi žestoku borbu protiv neprijatelja, jačine oko 1000 vojnika, vrši neprekidno progonjenje. I pored upornog branoci držanli položaja neprijatelj uspijeva potisnuti III. Brigadu sa linije Ljubovo-Banić — Salamunić na prostor Pisać — Svračkovo Selo gdje je Brigada obrazovala položaje za odbranu. U 20 sati 2 bataljona III. Brigade i 2 bataljona II. Brigade, koji se prebacili sa sektora Močaka, vrše protunapad na izgubljeni položaj, u dvosatnoj žestokoj borbi jedinice ne uspijevaju potisnuti neprijatelja, nakon čega se povlače, te obrazuju ojačane položaje na linji Točkon se da su se bataljon 846 pješadijskog puka u rejonu Banića borili s protivnikom sve dok nisu bili prisiljeni da se povuku na Udbinu, gdje će se okupljati i formirati.

' O tim borbama u navedenoj Zapovijesti kaže, se 274. navodi zbog neuspjeha prodora ka Udbini, nego povuče na greben kod Fukašića, sektoru od Banića, gdje će se 2. bataljon 847. pješadijskog puka sa otežava (misli se na otežava + armije JA u l.ici)

5.) Zapovijesti prisutne nisu izdavane. Naređenja za borbe izdavala su usmena, telefonski, radio-putem u svim vidovima borbi.

6.) Borba je počela 10. III. 1945. u 7 sati a završena 16. III 1945. u 20 sati. S vremena na vrijeme na frontovima bilo je zatišja, za koje vrijeme jedinice su se snabdjevale za otežanje 1 dejstvovanje.

7.) *Dana 10. III. 1945.* neprijatelj, jačine jednoga bataljona na legiju, žestoko napada na jedinice III. Brigade, linijom Ljubovo — Banić — Salamunić iz pravca Debelog Brda, Banića i Ljubova. Borba je trajala čitavog dana, t.j. od 6—23 sati, jednakom žestinom. Čiji neprijatelja bio je odbacili nase snage sa navedene linije, posto su nasi položaji dominirali komunikacijom Banić — Ljubovo, te onemogućavali neprijateljsko saobraćaj sa Gospićem. Istog dana neprijatelj ne uspijeva postići nikakvi uspjeh jedinice.

I. Brigada u dolini sa neprijateljem na sektoru Krstić — Udbina, dolazio je do patrolnih prepucavanja. Kod ostalih jedinica bez promjene.

Dana 11. III. 1945. I. i III. Brigada vode žestoke borbe na linji Udbina — Krstić — Banić — Ljubovo — Jošane s ciljem da se prebaci civilno pučanstvo iz obruča na oslobođeni teritoriji. Uspijeva se prebaciti nekoliko hiljada civila pod zaštitom naših jedinica. Karakter borbe u prvom vremenu bio je vrlo

lie — Vjenac kta 889[9] — Ljutica kta[10] 948, Breštane — Ledenice. Borba je trajala od 8—22 sata.

I. Brigada vodi borbu slabijeg karaktera na sektoru Udbina — Rebić — Mekinjar, koja se odvijala povoljno. Neprijatelj je u ovoj borbi pretrpio vrlo ozbiljne gubitke dok na našoj strani osjetljivi gubitci bili su kod III. Brigade.

Dana 13. III. 1945. U 6 sati neprijatelj izbija jačom kolonom iz pravca Udbina — Rebić južno od Mekinjara, t.j. masivom Crni Vrh —• Oštra Strana, s ciljem da potisne 2 bataljona I. Brigade i nabaci na Krbavsko polje ili s druge strane prisili ga da automatski napusti držate položaje. Istovremeno neprijatelj vrši pritisak iz pravca Pišač — Svračkovo Selo pravcem Ljutica — Srednja Gora. Bataljoni I. Brigade prisiljeni da se povuku na istočni masiv Srednje Gore, gdje prihvata položaje za upornu odbranu. III. Brigada vodi borbu sa 2 bataljona zapadno od I. Brigade zaključno do kote Koviljača 868. I pored neprijateljskih drskih napada, jedinice su uspjele zadržati južne i sjeverne masive Srednje Gore. Osim toga neprijatelj je uspio sa ovim manevrom bez borbe prisiliti na brzo povlačenje ostatak jedinica I. Brigade koje se nalazile u Mekinjaru, te sa istim ovladati, u kom je i smjestio se. U 13 sati
3 bataljona I. Brigade i 2 bataljona III. Brigade, na čitavom frontu, u sadejstvu Korpusnog Artiljerijskog diviziona, te jednog diviziona IV. armije,[11] izvršili protunapad te do 19 sati potisnuli neprijatelja u pravcu Rebić — Udbina — Oštra Strana — Zapadni Crni Vrh — Mekinjar. U momentu dizanja neprijatelja sa položaja, naše jedinice pristupile su gonjenju neprijatelja do navedenih garnizona. Neprijatelj se zadržao u Mekinjaru, Rebiću i Udbini.

III. Brigada, po završenom gonjenju, srediviši se u Ćojluku, te od dva sata 14. o.mj. napadne neprijateljski garnizon Udbinu kako je to bilo predviđeno u planu. Poslije dvosatne borbe Brigada je bila prinuđena na povlačenje. Treba naglasiti da su u ovoj operaciji vidnu ulogu odigrali motorizovani divizion,[12] a naročito brdska baterija 3 cijevi Korpusnog diviziona koji je tuko efikasno neprijateljski položaj te omogućio po čistom zemljištu podilaženje naše pješadije. U ovoj borbi neprijatelj je pretrpio ogromne gubitke, naročito od artiljerijske vatre.

' Pogrešno; treba: Vjenac, k. 839.
[10] Pogrešno; treba: trig. 948.
" i [12] To je bio 3. motorizovani artiljerijski divizion Artiljerijske brigade. Divizion je 12. marta iz Sukošana upućen u Lovinac i 15. marta sadejstvovao s jedinicama 13. divizije pri odbijanju neprijateljskog prodora u rejonu Udbine (vidi dok. br. 19).

Dana 14. III. 1945. U 9,30 sati neprijatelj, jačine oko 1000 vojnika, napada pravcem Podlapača — Ledenica — Međugorje s ciljem da se probije u pravcu Gospića, što je neprijatelju i uspjelo da jedne dijelove probije s tim što odbacivši 2 bataljona II. Brigade koje su zatvarale taj pravac u pravcu Međugorja. Borba je trajala do 20 sati. Neprijatelj koji nije produžio napredovanje za Bilaj — Gospić povukao se na ktu Ljutica 948.

U 18 sati neprijatelj, jačine oko 250 vojnika, pravcem Mekinjar — Vaganac — Oštra Strana izbija na navedenu kotu, te uspijeva potisnuti bataljon I. Brigade na južne padine Oštra Strana bezimene kote, te istodobno pomjeri čitavu frontu na južne kote Oštre Strane. Jedinice zauzimlju položaj te se utvrđuju. Neprijatelj utvrđuje položaj za daljnje operacije.

Dana 15. III. 1945. 2 bataljona II. Brigade, potpomognuti jednom baterijom, vrše jači pritisak na neprijateljsko uporište željezničku stanicu Ribnik — Bilaj. Borba je trajala od 7-12 sati, nakon čega su se povukli u polazne baze.

1 bataljon I. Brigade u 1 sat napada neprijatelja koji je u 18 sati prošloga dana ovladao kotom Oštra Strana 911, te poslije 6-satne borbe neprijatelj biva odbačen u pravcu Mekinjara. Ostale jedinice na sređenju i odmoru za iduće operacije.

Dana 16. III. 1945. U 3.30 sati neprijatelj jačine 2.500 vojnika Švaba, ustaša i legionara, u 5 kolona napao je naše položaje iz pravca Udbina — Mekinjar — Podlapača na liniji Stražbenica kta 879, Lipovača 952, Rebić Strana 961, Oštra Strana 911, Crni Vrh 910, Koviljača 868, Korita 805. U 7satnoj žestokoj borbi uz nekoliko protivnapada neprijatelj uspije da potisne naše snage na prihvatne položaje istočno, sjeverno i zapadno od Srednje Gore. Na ovim položajima od 11.30 do 15 sati vođene su žestoke borbe. Odbijani su svi neprijateljski napadi koji su nastojali da ovladaju dominirajućim položajima Srednje Gore, s namjerom paljenja i pljačke iste, te nabacivanja naših snaga u pravcu Mogorića — Ploče, zatim stvarajući jake položaje na međuprostoru Mekinjara i Bilaja.

U 15.30 sati 3 bataljona I. Brigade, 2 bataljona II. Brigade, 2 bataljona III. Brigade, 2 bataljona 35. Divizije na cijelomu frontu prešavši u protujuriš. Poslije jednosatne žestoke borbe naše snage uspjele su ovladati glavnim točkama njegovog rasporeda t.j. ktom 828 Karaula [k.] 768 i Oštra Strana kta 911. Pod našim jakim pritiskom i energičnim prodorom neprijatelj, pretrpjevši velike gubitke, prinuđen na neorganizovano povlačenje u pravcu Rebića — Mekinjara i Podlapače, uspjevši zauzet kotu Koviljača 809, koji je također protjeran u pravcu Mekinjara. Gonjenje neprijatelja, uslijed noći i vrlo

lesko prohodnog ierena, nije bilo efikasno. U 20 sati borba i gomilnje završeno je.

8.) Rezultati ovih borbi računaju se postignuti. Svi naleti neprijateljа, i pored njegovih daleko nadmoćnijih snaga, bili su odbijeni uz osjetljive gubitke. Osim toga neprijatelj je koristio i noćne napade, no svejedno naše jedinice nisu dozvole izmučenje, neprijateljske namjere i plan u ovoj ofanzivi dovršio je neuspjeh.

Gubici neprijatelja u ovim borbama su sljedeći: 184 mrtva, 274 ranjena i 2 zarobljena (od toga jedan podoficir). Zaplijenjeno: 2 šmajsera, 4 puške, 1 brzometna puška, 1 signalni pištolj, 1 kim kabla, 2 ranca za šarac, 7 uniformi, 4.400 metaka razroš kalibra, uništena neprijateljska komora u jačini 20 kola gdje je stradalo i veći dio logičke sloke.

9.) Nasi gubici u ovim borbama. 19 mrtvih, 47 ranjenih i 9 nestalih. Među poginulima iz I. Brigade bio je desetar Pahar Franjo, iz II. Brigade komesar mitr. čete IV. bat. Jerković Drago, iz III. Brigade: ppovršnik komi[sar] I. bat. Dević Stjepana Milan, poručnik I. bat. Brajković Jure Antuna, komesar čete I. bat. Crlj Tome Rudolf, komesar čete 4 bat. Bahić Josipa Danijel, vodnik I bat. Zagar Antuna Zvonko, delegat I. bat. Valić Drage Stjepan i Manestar Roke Mihivoj.

Gubici u omrzju: 14 puškaa, 3 p.mitralјeza i 3 šmajsera.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pohlkomesar — ppukovnik.[13] Komandant — ppukovnik. **Dim.[14] Vojvodić**

---

[13] Đuro Matić

[14] Dimitrije

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 23. MARTA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DJESTVIMA DIVIZIJE U LA-PAČKO-UDBINSKOJ OPERACIJI

Š T A B 150 26. III[1]
XX. U.d. DIVIZIJE N O V J.
Op. Pov. Br. 43 Dne 23. III 1945

Dostavlja operativni izvještaj za Lapačko-Udbinsku operaciju.

ŠTABU IV. ARMIJE (operat. odjeljenje),
sekciju: Knin — Novi Grad — Gospić — Bihać,
(jugosl. izrada) 1:100.000.

Opis zemljišta: Prema opšem zadatku Štaba IV. Armije[2] snage našc Divizije predužele su napad sa linije odsjeka: Struno — Klapavica — Ondić, sa glavnim pravcem napada: Klapavica — Kuk k. 1193 — Dnopolje — Banov Vrh k. 937 — Nebljusi, na dio neprijateljskog položaja Kuk k. [ritg.] 1172 — Lončarić, zasiok Miloševići.

Razmatrajući terenski sklop na ovom napadnom sektoru divizije, cijeni se ovako: planinskog je karaktera i pošumljen, pokriven snijegom, bezputan, loše borsca. No s druge strane pošumljenost je omogućavala protezanu, usljed čega je imalo uticaja na pokretljivost vala da poljazni položaj Brigada bude što bliži neprijatelju, da izvrše raspored bataljona za napad bez neprijateljskog uznemiravanja. U topografskom pogledu narocito se ističe jačina neprijateljskih uporista. Cvlina K. 1057 Kuk k. 1172 i k. 1193 na desnom krilu, Strunca k. 1038 u sredini raspored i Kladsica k. 880. Visuć k. 1011 na lijevom krilu. Sa ovih uporista neprijatelj je dobro branio komunikaciju Lapac — Udbina; pravlino je ocijenio njihovu vaznost, jer, pobcć njih, izgubio je i cijelu komunikaciju Udbina — Lapac.

[1] Original (pisan na mašini; latinicom) u AVII, reg. br. 3—1/7, k. 311 A.

[2] Broj i datum dopisan mašinom. Vjerovatno se radi o arhivskom broju i datumu prijema izvještaja u Štabu 4. armije JA.

[3] ↑ Vidi dok. br. 4.

Situacija:

a) Kod neprijateljа:[4]

Nasuprot zadatku i snagama naše divizije, neprijatelj je blagovremeno izvršio organizaciju odbrane na komunikaciji Lapac — Ljubina i sa snagom 373. divizije (dva bataljona), dobro naoružana teškim i lakim automatskim pješadijskim naoružanjem i artiljerijom, posjeo uporišta: Celina k. 1057, Kuk k. 990, k. 1172 i Kuk k. 1193, Suvačnica k. 1202, Struzmica k. 1038, Lončarić k. 970 i k. 971, s. Tuk (Krajnji Vrh k. 993 i k. 958), Kradžica k. 880 i Gradina k. 970, s. Visuć k. 1011, s namjerom da otrazuje čvrsti front odbrane na linij Lapac — Ljubina — Gospić, te na taj način da izbjegne opkoljavan je istaknutih gamizona Lapac — Nebljusi na desnom krilu i Gospić — Perušić na ljevom krilu odbrane. Postižući ovaj zadatak, stvara slobodu rada i povezanost svojih snaga u pozadini prema Bihaću, Prijedoju, Vrhovinama i Otočcu.

b) Kod naše divizije i zadatak:

Neprijateljska namjera blagovremeno je uočena, jer uvažavni kontakt sa neprijateljem još u kminskoj bici,[5] u kojoj je bio poražen, nije se ispuštao iz ruku.

[4] Vidi dok. br. 2.

[5] O djelovima 20. divizije i ostalih jedinica 8. udarnog korpusa u kminskoj operaciji vidi tom V, knj. 36, dok. br. 45; knj. 37, dok. br. 41 i knj. 38, dok br. 33.

[6] Vidi dok. br. 4, napomene 9 i 10. O djelovima 8. brigade u stavu 26. divizije i ostavarenom sadejstvu vidi dok. br. 14.

cu — Kuku — Sarajevu k. 1007; a IX. ud. brigada na: Rteševu — Ondić — Poljice.[7]

Divizijska artiljerija plasirala se na položaju Surduk k. 1009.

Izviđačka četa, sem jednog voda, bila je pozadi fronta brigada u stavu očekivanja novog zadatka.

Inžinjeriski bataljon nalazio se je u Klapavici sa zadatkom da pristupi čišćenju komunikacije od nagaznih mina i snijega čim ova bude oslobođena između Lapca i Udbine, kao i Lapca i Mazina.

Štab divizije u Klapavici, gdje je bio i glavni centar veze.

Centralno slagalište za snabdijevanje hranom i ubojnim potrebama u Bruvnu. Sanitet u Mazinu. Ostali prištabski dijelovi između Bruvna i Klapavice.

U tako pregrupisanom rasporedu snaga, 19 — III u noći Štab divizije dobiva Armisku zapovijest Op. br. 2[8] od 18 — III za napad na neprijatelja na odsjeku: Kuk k. 1172 — zaseok Miloševići sa zadatkom izbijanja na komunikaciju Lapac — Nebljusi, radi omogućavanja izvršenja zadatka XXVI. divizije[9] i sprečavanja dovlačenja pojačanja neprijatelja iz Nebljusa preko Kamenskog i Dnopolja za Lapac, kao i izvlačenja neprijatelja tim pravcem. Po zauzimanju neprijateljskog položaja i padu Lapca sadejstvovati sa snagama XXVI. ud. divizije u napadu na Nebljuse, izbijajući preko Donjeg polja na komunikaciju Nebljusi — Bihać, a komunikaciju Lapac — Udbina osigurati dok to situacija bude zahtijevala.

Na osnovu zapovijesti Štaba IV. Armije, ovaj štab izdao je zadatak brigadama i diviziskoj artiljeriji.[10]

Zamisao Štaba divizije: ovladati uporištima na Kuku. Osigurati desni bok od D. Lapca, ako se ne ovoji prije Kuka, zatim sa većim dijelom snaga X. ud. brigade odmah preduzeti gonjenje razbijenog neprijatelja u pravcu Dnopolja, sadejstvovati sa jedinicama

[7] Za vrijeme koncentracije snaga 4. armije JA u južnoj Lici, od 15. do 18. marta 1945, za napad na neprijatelja u rejonu G. i D. Lapca, Udbine i Koreniće, 8. i 9. brigada 20. divizije zatvarale su pravac G. Lapac — Mazin. Štab 4. armije naredio je 14. marta Štabu 20. divizije da iz rejona Zadra prebaci 10. brigadu na prostorju Mazin i da izvrši pregrupisanje i koncentraciju jedinica Divizije u rejonu Mazin, Bruvno i Klapavica (vidi AVII, reg. br. 2—3/1, k. 311).

[8] Štab 20. divizije izdao je 19. marta zapovijest potčinjenim jedinicama za napad na neprijatelja i presjecanje komunikacija D. Lapac — Udbina i D. Lapac — Nebljusi, sadejstvujući na desnom krilu jedinicama 26. divizije (AVII, reg. br. 4—7/1, k, 1029/1).

XXVI. ud. divizije za bitku Hkrvidaciju Lapca ukoliko ne bi pao prije Kuka,[11] a sa jednom četom okrenuti prema K. 1113. — Mađica bodo 1172 sa ciljem: udar neprijatelja u desni bok, uhvatiti pad uporišta na dijelu položaja IX. ud. brigade koje napada, presjecanje cvornelijske zive snage. Odlučnim udarom Hkrvidirati Dnoglavce, zatim cijelom snagom divizije krenuti što prije, i to sa jednom napadnom kolonnom pravcem Banov Vrh k. 834, s Krnge, a sa drugom kolonnom pravo Mašo Kamensko, Travni k. 901. Klalo Privorište i Nebljuška gorica. Pri ovome održavati ujesnu vezu i susadnju sa XXVI. ud. divizijom, te opkoljavaj učim manevrom sa zapadne strane Hkrvidirati Nebljuse.

IX. ud. brigadir: izvršit će napad i ovladati neprijateljskog položaja. Cetina k. 1057, Kuk k. 1172, Kuk k. 1193 i Kuk k. 1135, Strašbenica k. 1202 i Strižnica k. 1038. Po ovladivanju ovih uporišta, kao drugim fazama napada, sa cijelom snagom odmah predzeti gonjenje i napad neprijatelja u Dnopolju, Banov Vrh k. 937, izbiti na komunikaciju Mamuc — Krnge, uhvatiti vezu sa jedinicama XXVI. ud. divizije, sve u cilju zauzimanja i uništavanja neprijateljskih zivih snaga u tom prostoru.

Odmah u pošteku operacije jedinu čete upotiti prema Oraovcu, sadejstvovati sa jedinicama XXVI. ud divizije i hkrvidirati to selo.

Jedan bataljon, sa prodatim vodom izvidača od izvidačke čete ovog Slaba, jos u toku noći 19/20. pretaći preko komunikacije izmedu Kuka i Tuka sa zadatkom da izbije na Klalo Kamensko k. 1014 u cilju zatvaranja puta Nebljust — Dnopolje — D. Lapac, te time onemogućiti intervenciju neprijatelja iz toga pravca, ili izvlačenje neprijateljskih snaga um pravccm.

IX. ud. brigadir: izvršit će napad i ovladati neprijateljskim položajem. Lončarić k. 970 zaključno i zauzeće Mihoševci izključno. Po ovladivanju ovih uporišta produžiti gonjenje neprijatelja Kozja Drага, Malo Kamensko u cilju nabacivanja isloge na snage naše X. ud. brigade i snage XXVI. ud. divizije, koje će ga dočekati i potući, onemogućiti svako dalje izvlačenje i odstupanje Nebljuse i Bihaća.

[11] Dio rečenice »ukoliko ne bi pao prije Kuka« dopisan mastilom. Gornji Lapac je oslobođen oko 12. a D. Lapac oko 15 sati (vidi dok. br. 14). Ideno u isto vrijeme kada su likvidirana i neprijateljska uporišta na Kuku.

Na izlaznutom centru veze postavi tri radio-stanice i pomoću njih održavati vezu sa Stabom Armije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postaviti jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

Dežurstva rezerva: jedan bataljon iz X. ud. brigade postavit će se prema središtu pruge bobrenog reda, između ma uzdanjem i osmatranjem pučem izvidača (osmije, sa brigadama i štabovima XXVI. i XIX ud. divizije.

Postavit jednu telefonsku centralu i održavati vezu sa brigadama, artiljerijom, Armijskim pontonim centrom veze br. 2., sanitetom, izlaznutim sagaditima isštane i ubojne sprave u Bruvnu i sa inžinjerijskim bataljonom u Klapavici.

Razvoj operacije i tok borbe:

Napad brigada odpočinje 20. III — 45. god. u 6 časova i 6 min. sa svojih položnih položaja koje su u toku noći zauzele.

Na sektoru X. ud. brigade. 20. III: Borba se razvija po predviđenom planu i zamišljenoj ideji napada.

IV. bataljon napada uporište kuk k. 1193 i 1135 sa zapadne strane. Iako ga neprijatelj grčevito brani (u je mnao tri topa, i od 75 mm, i 2 haubica od 105 mm), ali hrabri borci ove brigade uspijevaju da poslije svega dva časa vođene borbe podpuno zauzmu i

lovi ove brigade gonili u stopu i unišťavali i istog dana stigla je na položaj Dnopolje — Mamuć gdje je i zanoćila, sa isključenim potrebnim obezbjeđenjem prema pravcu neprijatelja.

Sutradan 21 - III - ova brigada produžava napad i goni neprijatelja sljedećim pravcima:

I. bataljon: Borićevac k. 676, Visoka Glavica k. 961, k. 850, Banov Vrh k. 937, V. i M. Provišće.

IV. bataljon. 680, Veliki Vrh k. 975, k. 1165, ik. 1077, Matićev Vrh k. 1072.

III. bataljon. k. 972, preko Taceva k. [trig.] 1166, Čume k. 1141, Dacanov Vrh 1045.

II. bataljon u brigadnoj rezervi u Dnopolju, gdje se nalazio i štab ističke brigade.

Toković dana 21-111 — brigada nije naišla na nikakav ozbiljniji neprijateljski otpor, sem što je bila podvrgnuta ješkim usjovima savladavanjem neprohodnog planinskog terena koji je većinom još pod snijegom, te do 18 časova izbila je na linije Ključjuška Gornja, gdje se i zadržala sa potrebnim obezbjeđenjem. Sa ovim je zadatak X. ud. brigade bio završen, kojeg je ona u potpunosti izvršila.

Likvidiranju pomenuto uporište i sva tri topa zarobljavaju.

II. bataljon potpomognut sa IV. bataljonom, po padu Kuka k. 1193 i k. 1135, napada Kuk k. 1172 sa istočne strane i upornše Čelinu, koje pada u ruke nasilu borama u 15 časova.

III. bataljon u noći između 19. i 20. o.mj. izbija na komunikaciju Dnopolje — M. Kamensko i sa jedinom četom napada demonstrativno neprijatelja u Dnopolje, te na taj način kod protivnika unosi zabunu i pomućnju, a sa ostalim dijelma četama u rezervi će ka razvoj situacije sa napadnog fronta Lapac — Udbina.

I. bataljon nalazio se je u brigadnoj rezervi, s tim što je dao jedan čete za likvidaciju s. Orašovac, sadeći stvujući sa jedinicama XXVI. ud. divizije.

Dio neprijateljskog položaja, Čelima k. 1057 i Kuk 1135, X. ud. brigada likvidirala je 20 — III — do 15 časova.

Po ovladavanju neprijateljskim položajem, neprijatelj je odbačen, razbijen i dezorganizovan za svaku borbu, u pravcu Dnopolje — Mamuć, gdje su ga dije-

Na sektoru IX. ud. brigade 2bIII — 1. bataljon napada Jamursku i k. 934. Neprijatelj, shvaćajući važnost ovih uporišta, upornо se brani, jer padom istih neposredno je ugrožena odbrana Lomačnica i s. Tuk, te padom ovih pada i komunikacija Udbina — Lapac, odnosno razdvaja se od uporišta na Kuku. Uporišem borava ovog bataljona, pod silnim i neodoljivim naletom, neprijatelj popustа i k. 934 u 8,30 časova osvojena je na juriš.

U 9 časova neprijatelj upućuje povratni napad sa Gradine na k. 970 i uspio je da potisne lijevo krilo 1. bataljona. Na ovo mu je odgovoreno kontranapadom sa jednom četom iz brigadne rezerve, koja uspijeva, zajedno sa 1. bataljonom, da neprijatelja u svojoj napadnoj zoni odbaci i položaj ostaje konačno čvrsto u našim rukama.

II. bataljon uš časova uspijeva zauzeti k. 937 i k. 993, dok neprijatelj daje i dalje ogorčen otpor iz I.-čete k. 971 i k. 958 (Krajnji Vrh).

U 12 časova Štab IX. ud. brigade izdaje naredenje III. bataljonu da sa dvije čete napada na Krajnji Vrh k. 958, a ćeta koja je vršila kontranapad kod Gračine rokira u desno i napada prema s. Tuk. U 12.30 časova, nakon konačnog ovladavanja pomenutih uporišta od strane I. bataljona, neprijatelj se povlači u svoje polazne položaje i prave Poljkraj a.

U 13.30 časova neprijatelj je izbačen sa položaja kod Kukavica i odstupa prema sjeveru, no jedino drži položaje jos Lončarić i k. 970.

U 14 časova kod neprijatelja nastupa velika panika, nakon što je vidio desnu kolonu V. ud. brigade. XIX. ud. divizije,[12] koja je izbila sa dijelom svojih tenkova kod s. Visuća, tamo gdje se protivnik ni u kom slučaju ovom borbenom sredstvu nije nadao da će dogući i proći preko toga položaja, koji je po njegovoj procjeni za kratko neprohodan. Strah i panika sve ga više obuzimala, tako da je prosto bježao sa položaja, nekao razbijena vojska nego kao jedna ruja, ostavivši za sobom vrlo velike broj mrtvih.

K.[ou] 958 neprijatelj je jos drzao, inače cio je položaj bio u rukama brigada. Vidjevši ovu tvrdoglavost neprijatelja, IV. bataljon IX. ud. brigade na juriš zauzima ovu kotu i tu ga do mogu potuče.

[12] O njemu dojsvirima vidi dok. br. 17,

Sa zauzećem kote 958, u 17 časova podpuno je bila zauzeta komunikacija Lapac — Udbina, neprijatelj dobrim dijelom uništen, a jednim dijelom razbijen, demoralisan i dezorganizovan za svaku daljnju borbu, koja je trajala sve do 15 časova, u namjeri da se pošto [poslo] probije prema Bihaću. Jedinice naših brigada, u očekivanju ovakve situacije, odmah su preduzele uništavanju neprijatelja, i samo njegovom velikom trudoljubljavošću uspio se probiti sa svega nešto ispod 100 vojnika, a ostalo je potučeno zapadno i sjeverozapadno od M. Kamenskо.

Gubici:

a) *neprijateljа:*

Ubijeno je 245 neprijateljskih vojnika i oficira (od toga bnoja 4 su oficira).
Ranjeno 186, a zarobljeno 126 neprijateljskih vojnika.

U materi i alu:

Smajsera	5	
šarača	13	(od toga 1 neispravan)
flak	1	
puškа	125	

21-111 — štab brigade sa ostatkom dva bataljona produžuje pokret u pravcu naseljenja predhodnih dvaju bataljona koji su sinoć upućeni zanoći neprijatelja, tako da je ova brigada danas do 18 časova dospjela na linijn: Dnopolje — Matića Draga i Ozebin.

Ovoga dana prije podne oko 10 časova naišla je jedna neprijateljska grupa u jačini od oko 400 vojnika, koja je, razbijena na fronti Lapac — Udbina, bu

pištolja		11
bombama		7
bacača		1
daljinjera		5
bacača		94
bombi		
raznih metaka 42.200		
granata ručnih za bacač		30 kutija
[mina] za bacač		20 laki
topova 75 mm (ruski)		9
poljske haubice od 105 mm (oblge nestrarene)		2
haubica-topova od 85 mm (protuavioni)		
radio-stanica		1
kola		11
dvokolica sa gumenim točkovima		75
kuhinja poljska		21
telefona		
mreže za zarila		8
granate za top		2
metka za p. a. puš		6
metaka za mitraljez		8
poljska kolnica		363
topova 4 cijevi, sprave		960
		12
Uništeno i teško ranjeno: 2 lake, 6 konja		1
b) *nisi gubio*		2
poginuli: 1 nakovolilac i 26 bezca. svega: 27		
ranjenih: 1 narednik, 1 vlasnik i 2 bezca. svega: 4		
u materijalu: 7 puška, 1 puškomitr., i 1 šmajser; ovo		
je uništeno od neprijateljske topovske vatre.		
Utrošak municije:		
Za top		19.570 metaka
za puške i šarce		21.475 –
talijanske pušćane		2.000 –
za mitraljeze		800 –
za Bredu		11.000 –
za ručni bacač		1.719 granata [mina]
za laki		130 – –
za laki bacač — engl.		32 – –
ručnih bombi		10 –
za bacač bombi		205 [komada]
artilj. metaka-granata		6 granata [mina]
		36 –

Kritički osvrt: Dizanje stanješina i boraca bilo je na prvi mjesto vrlo ima mnogo slučajeva ličnе hrabrosti, dostojne pohvale i odlikovanja, čija će se imena dostaviti po odrţanoj konferenciji po ovoj biti.

Izvlačka obavještajna služba zadovoljila je u potpunosti izvedenu operaciju, jer su ranije pribavljeni podaci bili tačni, što se konstatovalo prilikom ispitivanja zarobljenika.

Voza bila je dosta slaba. Za ovo nije krivica dovojnika, koliko do rukovodioca iz ćete za vezu. Radio-veza funkcionisala je dosta dobro, osim slabe veze sa izvlačkim vodom.

Artiljerija nastojala se istaklа u savladavanju vatrenog ognja neprijatelja. Ispona gdje je motala na tukama, po snijegu, kroz dosta teško proţazu šumu izvući topove kalibra 75 mm i postaviti na položaj Surduk k. 1009. U gonjenju nije naročito bilo uspjeha jer je osmatračnje bilo dosta otežano atmosferskim prilikama.

Inţinjerski bataljon nije imao sudjela u operacijі. U oslobođenoj komunikaciji Lapac — Udbina očišćeno je od mina i snijega dio komunikacije Lapac — Mazin.

Sanitet dobro je izvršio svoju dužnost.

Snabdijevanje hranom i municijom municijalom funkcionisalo je dobro, kako U daninа borbe tako i po završetku istе.

Napomena: 7 zapljenjenih kamiona izvan Dnopolja prema Kamenskom, koje je zapljenila naša X. ud. brigade, odnosno XXVI. ud. divizija i to po naredenju komesara istе Divizije, [17] koji se u svome naređenju povezo na naredenje Komandanta IV. Armije [14] Prilog: lista gubitaka rukovodilaca i škica.[18]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pošt. komesar,	Komandant,
p. pukovnik :[16]	p. pukovnik :
službeno odsutan[17]	**R.¹⁸ Pecotić**

[13] Dušan Korać

[14] To naređenje rođakčija nije pronašla. Vjerovatno je u pitanju usmeno naređenje komandanta 4. armije generał-pukovnika Peđra Djapšina, da svaka jedinica prikuplja plijen na prostoru kojі oslobodi.

[15] Te prilоge rođakčija nije pronašla.

[16] Naše bilješke.

[17] U originalu dopisano mastilom.

[18] Bogdan

U 15.15 časova II. brigadi izdato je naređenje da sa svoja dva bataljona iz Plitvica krene u pravcu Sertić Poljane i «preči daljnje neprijateljsko nadiranje. Također je naređeno da bataljoni iz Jezerca krenu u pravcu Plitvica radi koncentracije snaga brigade i izvršenja napada na neprijatelja koji je ovladao Sertić Poljanom.

III. brigadi izdato je naređenje u 21 sat da sa svoja dva bataljona, stavljajući joj pod komandu i ljudstvo art. diviziona, zatvori pravac Vodena Draga — Vukelinka, izmedu.k. 805 i 844. U 22.15 sati izdato je naređenje brigadama da izvrše napad na neprijatelja koji se zadržao u Sertić Poljani i da ga uniši.

I. brigada dobila je zadatak da napadne neprijatelja sa svojih položaja na sjevernu stranu Sertić Poljane.

II. brigada dobila je zadatak da napadne neprijatelja sa južne i jugozapadne strane.

III. brigada dobila je zadatak da sa svojim jednim bataljonom i ljudstvom art. diviziona zatvori neprijateljski pravac odstupanja između k. 805 i k. 844. Napad je izvršen u 00.10 časova sa prethodno izvršenom minobacačkom pripremom. Neprijatelj je davao jak otpor, ali osjetivši prisustvo naših jačih snaga povukao se u pravcu sjeverozapada prema Kuselju. Iz razloga zakašnjenja snaga I. brigade, neprijatelj je uspio da se izvuče nedovoljno kažnjen. Zajedničko gonjenje neprijatelja nastavljeno je u pravcu Biljevine odakle se II. i dijelovi III. brigade vraćaju na svoje polazne položaje, a I. brigada ostaje na zatvaranju pravca Bijeljina — Kuselj.

10. o.mj. neprijatelj vrši ponovo napad na I. brigadu koju uspijeva odbaciti i djelimično rastrojiti. Štab II. brigade samoinicijativno krenuo je sa svoja dva bataljona pravcem Sertić Poljana — Kuselj povezujući se sa snagama I. brigade. U zajednici dva bataljona II. brigade i snage I. brigade izvršen je napad na neprijatelja koji je poslije kraće borbe bio prisiljen na povlačenje, u pravcu Bijeljine i Saborskog. Štab II. brigade sa svoja dva bataljona krenuo je u gonjenje neprijatelja u navedenom pravcu. Zbog zamorenosti ljudstva i teže prolaznog zemljišta neprijatelju je uspjelo da se otrgne od naših snaga i bez borbe odstupi prema Saborskom. U 21 sat izdato je naređenje Štabu I. brigade da sa svojim snagama krene u pravcu Bilje-

Kritički ostvrt: Sva naređenja koja su izdavana jedinicama za vrijeme ove akcije bila su sprovođena u djelo. U ovoj akciji nedostajalo je dovoljna energija i pokretljivost jedinica zbog prethodnih borba i marša koje su jedinice prevalile od sektora Korenice na sektor Kapele. Budući i upućosti jedinica nije bila na dovoljno visini iz čega je i proističe da neprijatelj sa minomina crpeći ih i smanjivati njihovu udarnu moć. Fortifikacijskim radovima također se nije obraćala pažnja, a pogotovo kod I. brigade koja je imala zadatak da zatvori pravac Saborski — Serić Poljana.

Navečer se je u ovim operacijama slabo držao Štab I. Brigade, koji nikada nije držao čvrsto u ruka-ma svoje bataljone.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Političomoralni pobjednik, **Lenac**[4]	Komandant pukovnik, **N.'s R. Gruhor**
	M. P.

[3] Nikola
[4] Mijko

vina — Saborski, te ukoliko se neprijatelj zadržao u Saborskom da ga napadne i uništi. I. brigada u svom pokretu prema Saborskom i u samom Saborskom nije naišla na nikakav otpor, pošto je neprijatelj odstupio u pravcu Dabra i Lipova Polja. Borba je završena u 5 sati 11. o.mj.

Ishod borbe:

Cubici neprijatelja: 28 mrtvih, **59** ranjenih i **1** zarobljen.

Zaplijenjeno: 1 radio-stanica, 10 puškaka, 2 pištolja, 24 mine za teški bacač, 9.550 metaka, 1 poništje telefonskog materijala, 30 ručnih bombi, 10 šatorskih krila, 8 čehadi, 5 km telefonskog kabla, 2 nosila, 1 ranac sanitetskog materijala, 1 konj i 1 magazac.

Vlastiti gubici: 4 mrtva, 17 ranjenih i 1 nestao. Izgubljena jedna puška. Među ranjenima: načelnik štaba II. brigade Radovan Zec i komesar I. čete 3. bataljona I. brigade drug Mesić Milan.

Utrošak municije: Utrošeno 25.570 metaka za pješadijska oruđa, 105 mine za teški bacač, 29 mina za lake bacače i 129 ručnih bombi.

BR. 8

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. UDARNE DIVIZIJE OD 28. MARTA 1945. ŠTABU 4. UDARNOG KORPUSA JA O NAPADU NA VANGANAC, LIČNO PETROVO SELO, CELOFEK I O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE BIHAĆA

D P F R A T T F

NA BIHAĆKOM SEKTORU

21. — 28.III.45.

1) *Pripreme za izvršenje operacije.*

Naša Divizija, popunivši se pretholno municijom i ljudstvom pristupljala se u prostoru Vaganca i Čelopeka, u kojima neprijateljskim upornšima nalazile su se utvrđene jače neprijateliske snage.[1]

2) *Operativna situacija i namere.*

Predstojeće borbe vodene su na prostoru Bihaća i sovorozapadno od njega. Neprijatelj je držao sva sela severozapadno od Bihaća i to zaključno sa Brekovicom, Vrsiom, Izačicom, Vagancem, Čelopekom i L.[ička] Petrovim Selom. Neprijatelisti položaji severozapadno od Bihaća nasloniseni su na se-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—2/2, k. 825. Dokumenat je bez potpisa.

[1] Oprimije o sastavu neprijateljskih snaga u rejonu Bihaća i spadu na oslobođenu teritoriju vidi dok. br. 2.

jatelj je imao mogućnosti da drži u svojim rukama čitavu Unsku dolinu, sve do Save. Držanjem Bihaća neprijatelj je konsolidovao mnogo veću teritoriju sa mnogo većim snagama nego što je to bilo u Bosni.

Zajući veliku važnost Bihaća, neprijatelj je isti organizovao za odbranu, utvrdivši ga bunkerima, bodljikavom žicom i magnetnim minama.

Zemljište na kome su se vodile operacije predstavljeno je na sekciji Gospić — Bihać 1:100.000.

Naše namere bile su: u prvoj fazi borbe napasti i likvidirati neprijateljska uporišta Vaganac, Čelopek, L. Petrovo Selo, Cesarov Kamen, koja su uporišta predstavljala kao nekí šit odbrambeni pojas prostora Bihaća, te na taj način neprijatelju preknuti vezu sa snagama u Lici, a sebe povezati sa Likom i Dalmacijom i stvoriti si slobodno zaleđe. Zatim produžiti sa čišćenjem neprijateljskih uporišta bliže odbrane Bihaća, te stvoriti povoljne uslove za napad na sam Bihać.

Naše snage sačinjavale su VII. i VIII. Udarna divizija, Samostr. neprijatelja bile su: pod svaku cenu zadržati u svojim rukama garnizon Bihaća, sa bližom okolicom i bezuslovno odseći snage u Lici. Pored toga iz vanjskih uporišta Bihaća, neprijatelj je cesto ispadao na oslobodeni teritorij, te na taj način ugrožavao komunikaciju, koja je spajala Korduh preko Like sa Dalmacijom.[4]

Neprijateljske snage u Bihaću i bližoj okolici sačinjavale su: 392. i 373. legionarska divizija, X. Hrvatska divizija i delovi 999. Njemačke tvrdavske grupe.[5]

Zapovest za ovu operaciju izdala je pismena samo za prvu fazu borbe, te se prilaže, dok toksom borbe izdavane su vecinom usmene zapovesti.[6]

3) Raspored i pokretí vlastitih i neprijateljskih trupa vide se na priloženoj skici.[7]

4) Tok operacija.

21. III. 1945.

Kao prva upornšta koja je trebalo likvidirati bila su Vagane i Čelopek. Jedinice kojima je bilo suvljeno u zadatak da ova uporišta likvidiraju kreniše su svaka u svom pravcu,

[3] i [19] Vidi dok. br. 4, napomenu 17.

[4] Vidi AVII, reg. br. 4—1/2, k. 828. Zapovijest je izdata 20. marta 1945.

[5] Tu skicu redakcija nije pronašla.

Noću 21/22. III jedinice su ostale na zauzetim položajima.

22. III. 1945.

U 07.00 časova leva kolona, uz pomoć artiljerije likvidira s. Klokoč, izbija na k. 330. te tuče neprijatelja koji bježi u pravcu k. 246. U 09.00 časova vrši neprijateljj iz pravca Zavalja ispad prema Bajčevcu. Nakon uspješno odbijenog napada, desna kolona prelazi u napad na Vučijak. Nakon dužeg i žešće borbe likvidiran je Vučijak i približava se samom Zavalju, ali se posada u Zavalju uporno brani, te ga se ne uspijeva likvidirati.

U međuprostor između leve i desne kolone ubačena je III. Ud. Brigada, koja je bila u divizijskoj rezervi, te koja je, kao što je naređeno, izvršila napad na Zavalje i Vučijak, a deo snaga na Bajčevac. Ova je posada deloma uništena, a deloma pobegla prema Vučijaku i Zavalju. Istoga dana u 10.00 časova leva kolona, potpomognuta artiljerijom, osvojila je prednje položaje neprijateljskih uporišta Zadića, Ahdić Brda i Sulića Gaja, a u 13.30 časova ovladano je kotom 349 (Lokvica). Na taj način neprijatelj je u Prnjavoru i Zadića bio obuhvaćen i sa južne strane. Po uspjelom likvidaciji preduzeznih položaja, prisupilo se uz sadejstvo delova VII. Ud. Divizije,[10] te uz jaku podršku artiljerije, likvidacija neprijateljskih uporišta Prnjavor i Zadić. U 14.45 časova ova uporišta, tučen je sa Sulića Gaja. Po likvidaciji ovih uporišta, leva kolona produžava sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Papura i Klokoča, gde posada daje organizovani otpor. U 20.00 časova, pod jakim pritiskom nasih snaga, posada Papura napušta svoje upornšte dok posada u s. Klokoču uspeva se još toga dana odzeti.

all je neprijatelj tokom noći 20./21. III, oseti vši nače snage, bez borbe napusto ova uporišta i povuk ao se prema Zadić[9] i Bajčevcu. Odmah zatim krenula je naša Divizija u dve kolone preko Bajčevca i 10 Muslimanske Brigade,[9] a II. Udarna Brigada ma Prnjavoru. III. Ud. Brigada nalazila se u prava Plašćog. Dabra i Babina Poloka. Brzim i vesma energičnim nalcom, Muslimanska Brigada prodrla je s. Bajčevac, čija je posada delom uništena, a delom pobegla prema Vučijaku i Zavalju. Istoga dana u 10.00 časova leva kolona, potpomognuta artiljerijom, osvojila je prednje položaje neprijatelj skih uporišta Zadića, Ahdić Brda i Sulića Gaja, a u 13.30 časova ovladano je kotom 349 (Lokvica). Na taj način neprijatelj je u Prnjavoru i Zadića bio obuhvaćen i sa južne strane. Po uspjelom likvidaciji preduzeznih položaja, prisupilo se uz sadejstvo delova VII. Ud. Divizije,[10] te uz jaku podršku artiljerije, likvidacija neprijateljskih uporišta Prnjavor i Zadić. U 14.45 časova ova uporišta, tučen je sa Sulića Gaja. Po likvidaciji ovih uporišta, leva kolona produžava sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Papura i Klokoča, gde posada daje organizovani otpor. U 20.00 časova, pod jakim pritiskom nasih snaga, posada Papura napušta svoje upornšte dok posada u s. Klokoču uspeva se još toga dana odzeti.

[8] O rezultatima napada na Zadić-Grad i sadejstvu s jedinicama 7. divizije vidi dok. br. 16.

[9] Krajem februara 1945. raspoređene su 1. i 2. muslimanska brigada, a od njihovog ljudstva obrazovana je nova brigada s nazivom: Muslimanska brigada. Ona je, mesta sve godine, ušla u sastav 8. udarne divizije.

naču.

III. Ud. Brigada, popromognuta tenkovskim bataljonom IV. Armije,[12] nastojena desno na jedinice IV. Armije, prodire sa pravca Vedropolja u pravcu Bihaća.

Tokom dana nije jedinice, borbom prsa u prsa i osvajanjem kuća po kuću, dopre sa do centra grada.

Noću 24/25. III. preboljena je Muslimanska Brigada kod Vrtašića preko reke Une u s. Krajiće, te napala neprijatelja u s. Bakšaišu.

25. III. 1945.

U jutro nađe jedinice osvojiše su deo Bihaća koji leži na levoj obali Une, a neprijatelj se povukao, poruši most na desnu obalu Une. U zestokoj borbi, osvajajući tov po tov, bunker po bunker, kuću po kuću, Muslimanska Brigada čisti Bakšaiš i nadire prema Z. siamici.

" U napadu na Bihać, desno od 8. divizije, napadala je 1. dalmatinska proleterska brigada 26. divizije (vidi dok. br. 14).

[12] Vidi dok. Br. 15.

uz pomoć jednog bataljona II. Brigade, pristupila likvidaciji neprijateljskog uporišta Vedropolje. U 19.00 časova, nakon dvosatne žestoke borbe likvidirano je ovo uporište.

23. III. 1945.

Kod Ivve kolone nije bilo promena, jedino što je jedan bataljon rokrtala između Vrkašića i smemila delove VII. Ud. Divizije.

Muslimanska i III. Brigada u 19.00 časova napadaju neprijatelja u Zavalju. Borba je trajala nekoliko časova i jedinice su uspele osvojiti nekoliko bunkera i rovova te preći preko žice, ali samo uporište nije likvidirano te je u 24.00 časova prekinuta borba.

24. III. 1945.

U 03.00 časa jedinice IV. Armije, koje su bile desno od nase Divizije, napale su ovo uporište sa pravca Međuđražja, te neprijatelja nakon krače borbe proterale preme Zegaru. Na taj način likvidirano je Zavalje, a nase jedinice su se spojile sa levim krilom IV. Armije i produžile u zajednici sa njom napredovanje preme Bihaću" Muslimanska Brigada slavljena je u divizisku rezervu. U 10.00 časova 17. Ud. Brigada likvidirala je K. 246 i produžila napredovanje preko Hajnica prema Bi-

Istoga dana, po izbijanju na levu obalu Une, prebačena je II. Ud. Brigada na liniju Vrkašić-Kralje, sem jednog bataljona, koji je ostao na levoj obali Une, s tim da dejstvuje na neprijatelja vatrom preko Une.

III. Udarna Brigada izvučena je u s. Klokot i Papare radi odlaska na sektor Rakovica, Šlunj, gde je izbio neprijatelj.[13]

U 16.30 časova angažovana je II. Ud. Brigada u zajednici sa Muslimanskom Brigadom za napad na ž. stanicu, koju uspevaju osvojiti u 18.30 časova, ali protunapadom neprijatelj je uspio da povrati stanicu. U 23.00 časa ponovljena je ista stvar. Ž. stanica je osvojena i ponovno izgubljena.

26. III. 1945.

Radi pomoći, koja je dolazila neprijatelju sa pravca Ostrošca,[14] doneta je odluka da se Brigade prebace na levu obalu Une, kod Vrkašića. Osetivši naše povlačenje, neprijatelj je iz Bihaća izvršio ispad prema nama i pokušao da naše jedinice nabaci na r. Unu. U cilju sprečavanja toga, prešle su naše dve Brigade u protunapad i odbacile neprijatelja do ž. stanice, a potom je prebačena II. Brigada kod Pokoja preko Une na liniju Turija, Majdan, Muslićselo.

Dva bataljona Muslimanske Brigade povukli su se posle toga na levu obalu r. Une kod Vrkašića, dok su dva bataljona ostala na desnoj obali Une na liniji Kralje, k. 240, radi održavanja kontakta sa neprijateljem. Ovi bataljoni istoga dana uveče prebačeni su na levu obalu.

27. III. 1945.

Toga dana na položajima nije bilo promena. U 20.00 časova istoga dana prebačen je jedan bataljon u s. Kralje, koji je služio kao osiguranje pionirskim jedinicama, koje su vršile opravku mosta kod Vrkašića.

28. III. 1945.

Osetivši da se neprijatelj izvlači iz Bihaća, prebačen je ostatak II. Brigade preko Une, koja je brzo pročistila ostale

[13] Dvadeset četvrtog i 25. marta, potiskujući dijelove 1. brigade 8. divizije, prodrla je iz Karlovca kroz oslobođenu teritoriju do Slunja jedna neprijateljska kolona u namjeri da pruži pomoć opkoljenim snagama u Bihaću (vidi dok. br. 65, napomenu 49). O borbama s tom neprijateljskom kolonom vidi dok. br. 9.

[14] O neprijateljskim snagama vidi dok. br. 14, napomenu 10,

neprijateljske delove u gradu. Na taj način postavljeni zadatci pred našu Diviziju izvršeni su u potpunosti.

5) *Gubici u ljudstvu i materijalu.*

Vlastiti gubitci:
75 poginulih, 304 ranjena i 8 nestalih drugova.
Neprijateljski gubitci:
676 mrtvih i 557 zarobljenih vojnika, Nemaca, legionara i domobrana.
Zaplijenjeno: 3 topa, 6 teških i 2 laka bacača, 1 p.[otiv]a.[vionski] mitraljez 20 mm, 60 mitraljeza, 29 p.[ušk] mitraljeza, 20 šmajsera, 342 karabina, 49 pištolja, 180.000 pješadijske metaka, 430 topovskih granata, 700 bacačkih granata, 3.000 ručnih bombi, 3 radio-stanice, 13 telefonskih centrala, 138 tel. aparata, 10 vagona živežnih namirnica, 11.200.000 kuna i raznog drugog ratnog materijala.
Uništen 1 p.[otiv] o.[klopni] top, 4 p. mitraljeza i oštećena 1 bilnda.
6) *Utrošak municije i pogonskih goriva.*
102.586 pješadijskih metaka, 1765 mina za teški bacač, 49 mina za laki bacač, 534 granate za p.o. topove, 300 metaka za p.a. mitraljez 20 mm, 58 tromblonskih bombi, 396 ručnih bombi i 1.626 granata za brdske topove.
Popuna je izvršena od zaplijenjene municije i dopremom iz baza.

7) *Stanje ljudstva poslije borbe.*
Nakon završetka, poslijepodne ovaj veliki uspjeh, a i viđevši da se rat približuje kraju, te da je pobjeda bliža, bile su mornarima veoma velikog visini, dok kod neprijateljа je nastajalo rasulo i panika.
8) *Pohvale.*
Uz ovim borbama naročito se istaklа svojom upornošću i borbenošću Muslimanska Brigada na čelu sa svojim komandirom majorom Zaić Zuhdijom, koji je u tim borbama i ranjen, te komesarom Dolić Rasimom, koji je poginuo. Osim toga istaknao se II. i IV. bataljon II. Brigade, te II. III. i IV. bataljon III. Brigade.
9) *Kratki osvrt na operaciju.*
Zapovesti u ovim borbama, gdje su pojedine jedinice nastupale brzo i likvidirale sa lakoćom pojedina neprijateljska uporišta ispred sebe, izdavane su usmeno, ujutrom na temelju procjenjene situacije, te su se brzo sprovodile u djelo.
Uz ovim borbama naročito je došla do izražaja upotreba pratećih oruđa i artiljerije, koja je svojim djelstvom omogućavala pješadiji brzo napredovanje i osvajanje pojedinih uporišta.

Atlijetska rukovodioci izvežbali su se konačno u pravilnom rukovođenju vatrom, te u brzom i preciznom otvaranju vatre na pojedine ciljeve, a zatim u brzom prenošenju vatre na druge ciljeve.

Plaun pešadijske vatre nije posvećena još uvek dovoljna pažnja, iako da su pojedina područja kod pešadije ostala neiskorišćena. Kao na pr. protivoklopne puške, mali bacači i tromblon.

Osim toga u nastim jedinicama nije se posvećivala dovoljna pažnja utvrđivanju i organizovanju zaučetog položaja za odbranu, radi odbijanja eventualnog neprijateljskog protivnapada. Rovovi se često ugljavnom iamo gde se nadu goiovi.

Sledeći municije nije bila posvećena dovoljna pažnja, a k tome nije bilo dobro organizovano dovoženje municije iz pozadine na položaj, iako da su neka ornda osijala bez municije.

Veza u ovim borbama nije u potpunosti zadovoljila, naročito telefonska, iako se raspolagalo sa dosta sredstava. Na terenu se našlo dovoljno kabla, samo je trebalo organizovati da se veza sa prednjim del ovima, koji su nastupali brzo, uspostavi i stalno održava.

Snabdevanje jedinica sa hranom nije bilo redovito, niti dobro organizovano.

Evakuacija ranjenika bila je dobra i ovijala se na vrsme.

Kod evakuacije plena nase jedinice nisu imale dovoljno iskustva, tako da je izvlačenje bilo slabo organizovano.

Po uspešno razbijenom protivnapadu neprijatelja, prelazilo se brzo u gonjenje i zauzimanje novih neprijateljskih upornšta.

Bilo je momenata da neke nase jedinice nisu imale stalan kontakt sa neprijateljem, te se zbog toga nije znalo pravo stanje kod neprijatelja, što je u manjoj meri ometalo dono-šenje odluka na vrsnic.

Prelaz preko reke Une izveden je brzo, iako sa slabim sredstvima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.[15]

[15] Okrugli pečat: Štab 8. udarne divizije 4. korpusa NOV i POJ.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. UDARNE DIVIZIJE OD 29. MARTA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBI PROTIV NEPRIJATELJA- SNE KOLONE KOJA SE OD KARLOVCA PROBIJALA U PRAVCU BIHAĆA

Š T A B
XIX. UDARNE DIVIZIJE J. A.
Broj: 338
29. III. 1945.

ŠTABU IV. ARMIJE J.A.

Po završenoj borbi koja se vodila u cilju sprečavanja neprijateljskog nadiranja od Karlovca preko Slunja u pravcu Bihaća,[2] dostavljamo operativni izvještaj u sljedećem:

Jedna neprijateljska kolona od oko 5—6 bataljona (oko 3000 vojnika) u toku 24. i 25. o.mj. prešla je iz Karlovca kroz oslobođenu teritoriju do Slunja u jutrom pravcu potiskujući jedinice I. brigade VIII. nd. divizije IV. Korpusa.[3] Ova neprijateljska kolona nastupala je glavninom uz cestu Slunj — Kamanjevo — Zbjege — Močila, a ljevom pobočnicom (jedan ojačani bataljon

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—1/7, k. 311 A.

[2] Vidi dok. br. 8, napomenu 13.; i dok. br. 65.

[3] To je 12. pješadijski zdrug 13. hrvatske divizije (vidi dok. br. 51 i AVII, reg. br. 3—1, k. 101).

[4] To je 1. lovački dopunski puk.

[5] To je 12. pješadijski zdrug 13. hrvatske divizije (vidi dok. br. 51 i AVII, reg. br. 3—1, k. 101).

[6] U pitanju je 2. bataljon 1. lemkovske brigade 4. armije JA.

[7] Taj divizion je bio u sastavu Artiljerijske brigade 4. armije JA.

rezerve XIV. brigade.

Prednji rasporedi zauzet će 27. do 05.30 časova.

Kako se je neprijatelj na linji Videkić Selo — Brođanac

— Tegovci zadržao sve do 12.00 časova i kako nije predusimo nikakove aktivnosti, donijeta je odluka da IV. bataljon XIV. brigade krene sa svojih položaja, ubvati dodir i opkolit sa borbom, a zatim da izvršenog neprijatelja povuče za sobom do svog polaznog položaja.

Borba je počela u 13.00 časova. IV. bataljon poslije kratke borbe otpočeo je sa povlačenjem, a neprijatelj sa nadiranjem. Neprijatelj je bivao sve drskiji, tako da se IV. bataljon u svom povlačenju nije mogao zadržati na Klenovači nego nešto pozadi nje. U momentu izbijanja neprijatelja na Klenovaču izvršena je na njega jaka koncentracija artiljerijske vatre, nakon čega je IV. bataljon, u sadejstvu tenkova, izvršio povratak u prvobitne položaje.

Obzirom na premudstvo naših snaga i sredstava, odluka je prosirena time da se neprijatelja nasom slabom aktivnošću dovuče sve do položaja XIX. brigade, a u tom momentu da se ,po predhodnoj jakoj koncentraciji artiljerijske vatre, izvrši protunapad pješadijom i tenkovima i da se natjera neprijatelja na povlačenje, u kom momentu brigade VIII. divizije ubacdnim jedinicama za napad i uništeni neprijateljske kolone u okolini Slunja (vidi AVII, reg. br. 2271, k. 1012).

U vezi prednjeg zadatka i razmotrene situacije, a u sporazumu sa štabom IV. Korpusa, donijeta je slijedeća odluka:[8]

Da naša XIV. brigada, u cilju dočeka neprijatelja, posjedne položaj na linji Klenovača (mg. 483) — k. 367 — k. 360 (na putu) — Visak (k. 531), 1. brigada VIII. divizije da zauzme položaj na Maševini prema lijevom boku neprijatelja, a III. brigada iste divizije da se koncentrise u zaseoku Kalić juzno od Močila s tim da u određenom času nastupi pravcem Močila — Tegovci — vrelo Slušnice u cilju bočnog udara neprijatelju i presjecenja odstupnice prema Slunju.

Obzirom na premudstvo naših snaga i sredstava, odluka je prosirena time da se neprijatelja nasom slabom aktivnošću dovuče sve do položaja XIX. brigade, a u tom momentu da se ,po predhodnoj jakoj koncentraciji artiljerijske vatre, izvrši protunapad pješadijom i tenkovima i da se natjera neprijatelja na povlačenje, u kom momentu brigade VIII. divizije ubacdnim jedinicama za napad i uništeni neprijateljske kolone u okolini Slunja (vidi AVII, reg. br. 2271, k. 1012).

U vezi predhodnih zaključaka je sljedeći raspored:

I. bojevni red: IV, I i II bataljon na naprijed označenoj linji.

Rezerva: III bataljon pozadi srednje fronta u s. Kakovici.

Artiljerijski divizion plasiran južno od s. Kakovice.

Tenkovi[9] jedna četa pridata III. brigadi, a jedna četa kod

nosila. 2 para cipela. 2 vojnička samara, 2 km kabla i 2100 pušćanih metaka.

Naši gubici :12 mrtvih. 26 ranjenih i 3 nestala.

Veza izmedu pješadije i tenkova i pješadije i artiljerije kao i saradnja bila je vrlo dobra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pošiljaocsar — ppuikovnik: **Petar Babić** M. P. Komandant — pukovnik: **Stanko Parmač**

Š T A B ^{0}
VIII UDARNOG KORPUSA
Operativni odsjek
Broj 458
30. III. 1945.

Š T A B IV
ARMIJE
Operativno odjeljenje
Br. *Op.* 22
30. III. 1945.

[0] Formiranjem 4. armije JA, 2. marta 1945. raščlanjen je Štab 8. udarnog korpusa, a njegove starješine, sa sredstvima štaba, popunile su Štab 4. armije. Vjerovatno u to vrijeme Štab 4. armije nije imao svoj cetvrtasti pecat, pa je, do njegove izrade, upotrebljavan cetvrtasti pecat štaba 8. udarnog korpusa (vidi dok. br. 1).

ni napad, zauzeo Klenovačku i ophođeo sa gonjenjem neprijeteljа. U ophođenju je gonjenje neprijatelja vatrom i pokretom. Neprijatelj je, raspolažući dovoljnim brojem snaga, uspio organizirati prihvat i povući se u pravcu Slunja, jer 1 i III brigada VIII divizije nisu neprijatelja udarali bočno nego samo čelno. Neprijatelj je dao veći otpor zahvaljujući ome što je on ovaj otpor zahvalio i sebi omogućio izvlačenje. Neprijatelj je dao veći otpor južno od Slunja, vjerovatno sa svojom zaštitnicom, dok se je glavnina svila u kolonu i otkupila u pravcu Primišlja. U tome času donijela je odluka da se izvrši napad u cilju oslobođenja Slunja i u cilju uništenja neprijateljske zaštitnice. Kad ovoga trazeno je da III. brigada VIII. divizije osigure neprijatelju odstupnicu. Borba se vodila noću. Neprijatelj je davao otpor do 04.30 sati 28. III., a zatim se kamiontma povukao prema Primišlju, gdje je ostavio svoje zaštitne dijelove kod s. Zečeva Varoš. XIV brigada odredila je u predstražu svoj III. bataljon koji je i dalje održavao dodir sa neprijateljem.

Zadatak je prema prvobitnoj odluci u pojnosti izvršen. jer je neprijatelj zadržan i proljeam. ali prema naknadnoj odluci neprijatelj nije umišlen tak gore navedenih razloga.

Gubitci neprijatelja: 106 mrtvih, neporznat broj ranjenih. 4 zarobljena. Zaplijenjeno: 3 šaca, 3 šmajsera, 12 pištolja, 38 pušaka, 1 sig. pištolj, 12 bacačkih mina, 7 ručnih bombi, 2

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 29. MARTA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O NAPADU NA UPORIŠTE BIL.AJ[1]

Bitkiška borba

Š T A B
XX. UD.DIVIZIJE N.O.V.J.
Pov. op. Br. 54 Dne 29-111-1945.

Operativni izvještaj
za Bitkiška (borbu
26-111-1945. g.

ŠTABU IV. ARMIJE (ZA OPERATIVNO ODJELJENJE)

Sekcija: Zadar — Novigrad — Gospić — razmjera 1: 100.000. Dosadašja se operativni izvještaj za borbu na Bitkaju 26-111-45. g.

Podaci o neprijatelju, opća situacija

Gospić — Bitaj — Lički Novi — Lički Osik i Perušić nalazi se IX. i X. Bojna IV. Ljeskog Zdruga,[2] Prisbski dijelovi XI. Hrvatske divizije, dijelovi artilje. puka 392. hrvatske div.;[3] R tuškova. III. bataljon 847. puka[4] 1. Jurišna bojna. svega oko 2400 vojnika, a od naoružanja: 4 haubice 105 mm.,2 haubice 100 mm., 7 topova od 75 mm., protuklotaca od 37 mm., 2 protukola od 75 mm., 12 bacača od 81 mm. i P. A. 20 mm. Najistaknutije neprijateljsko uporište ispred pomenuti mjesta je Bitaj, koji je protivnik dobro organizirao za odbranu i naoružao. koje mu je kao predstraža za Gospić, padom Bitaja neposredno se ugrožava i Gospić i cijela napred navedena linija.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1/2, k. 1029/1.

[2] Četvrti usmješki zdrug je bio u sastavu ustaško-domobranske 11. hrvatske divizije (vidi AVII, reg. br. 24/21—1. k. 114)

[3] i [4] Artiljerijski i 847. pješadijski puk je pripadao njemačkoj 392. legionarskoj diviziji (vidi dok. br. 2. napomenu b). U Stamlovoj knjizi, str. 275, navodi se da su oba puka 392 divizije napadnuta 1. aprila u rejonu Gospića i sjeverozisočno od njega.

IV. Korpus,[5] XXVI. Ud. Divizija i naša VIII. Ud. Brigada[6] vode bitku za Bihać i bihaćku prostoriju. U očekivanju je svakog časa da će da padne u naše ruke.[7]

Posebna situacija:

U cilju da se olakša napad snaga IV. Armije na Bihać i zauzećem ovoga što prije, 25-III- o. g. u 22 časa ovaj Štab dobio je telefonsku zapovijest od Štaba IV. Armije da sa jednom brigadom ove divizije i V. prekomorskom brigadom,[8] koja se stavlja pod operativnu komandu ovog Štaba, napadne i likvidira neprijateljsko uporište Bilaj i Bilajsko Novo Selo, te na ovaj način da se neposredno vežu neprijateljske snage na liniji: Lički Osik — Gospić — Lički Novi i Brušane, ne dozvoljavajući im neki manevar u cilju olakšanja njegovih pritiješnjenih snaga u Bihaću.[9]

Zamisao štaba divizije:

Bilaj napasti obuhvatno sa glavnom snagom, a sa jugoistočne strane napasti i vezivati ga frontalno sa minimalnom snagom, sa ciljem da mu se presječe odstupnica Bilaj — Gospić. Jakom artiljerijskom vatrom tući njegova spoljna uporišta Bilaja k. 609 — 657 — 649 i želj. st. Bilaj —Ribnik, kao i Bilaj — Novo Selo. A po zauzimanju ovih uporišta energično pristupiti gonjenju, istovremeno prenijeti i otvoriti jaku baražnu vatru, uz sadejstvo sa bacačima i tući sjeverozapadne izlaze iz Bilaja, na taj način onemogućiti mu odstupanje za Gospić i tu ga konačno uništiti. Na osnovi ove zamisli štab je izdao zapovijest koja se vidi iz priloga ovog izvještaja.[10]

[5] Vidi dok. br. 4, napomenu 5.

[4] Osma brigada 20. divizije ojačala je u bihaćkoj operaciji 26. diviziju (vidi dok. br. 4, napomenu 10).

[7] I o bihaćkoj operaciji opširnije vidi dok. br. 65.

[8] Vidi dok. br. 47, napomenu 16.

[10] I [15] Zapovjesću štaba 20. divizije od 25. marta, 10. brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja u Bilaju, a 5. prekomorska brigada u Bil. Novom Selu. Artiljerijskom divizionu je bilo naređeno da plasira artiljeriju u rejonu Ribnika, što bliže neprijateljskim položajima, te mu je za obezbjeđenje i nesmetano dejstvo pridodat jedan bataljon pješadije 10. brigade. Zapovjesću je bilo precizirano da artiljerijska priprema počne 26. marta u 6,45 a napad u 7 sati do kada su sve jedinice morale biti na polaznim položajima (vidi AVII, reg. br. 5—1/1, k. 1029/1).

Razvoj.lni'] tok i završetak borbe:

Sam Bilaj i njegova neposredna spoljna odbrana bio je posjednut sa jačinom od oko 350 neprijateljskih vojnika I, II. i III. čete II. Bojne IV. P. D.[11] Zdruga, naoružan sa teškim i lakim pješadijskim automatskim oružjem i pod zaštitom artiljerijske vatre iz pravca Gospića i njegove neposredne okoline. Prema postojećim podacima iz februara ove godine, dijelovi neprijateljske posade IV. P.D. Zdruga dobili su zadatak da brane Bilaj do posljednjeg vojnika.

IV. i I. bataljon X. ud. brigade u 3 sata noću 26-III- zauzimaju polazni položaj na liniji Krmpotić k. 577, Komljovača k. 611, k. 578. (istočno od Rudajice), Mudrovčica k. 578, dok je II. bataljon bio u rezervi sa zadatkom da štiti divizijsku artiljeriju na sektoru Ribnik. III. bataljon bio je u brigadnoj rezervi, sa zadatkom da naročitu pažnju obrati na desni bok brigade i desnoga krila IV. bataljona.

Paralelno sa taktičkim radom X. ud. brigade, V. Prekomor. brigada zorom rano približava se Bilaju i zauzima polazni položaj sa njegove zapadne strane na liniji Prkos k. 566, k. 576, Škvadre k. 578, k. 581, Vriština i to sa dva bataljona u prvi a sa dva bataljona u drugi borbeni red.

Na sektoru X. ud. brigade borba otpočinje u 7 časova izjutra, i razvija se po predviđenom planu. Neprijatelj se uporno brani. Obruč se postepeno steže. Neprijateljska artiljerija svom žestinom gađa našu pješadiju. I. bataljon oko 10 časova uspijeva ovladati želj. stanicom Bilaj—Ribnik i podvlači se pod k. 649. Za to vrijeme lijevo krilo V. Prekomorske brigade, IV. bataljon kao i II, uspijevaju se približiti k. 572 i 583 (Vujnovića Brdo), odakle neprijatelj obasipa ubitačnom vatrom. II. bat. dolazi u tešku situaciju, podpao je pod koncentričnu vatru neprijatelja iz pravca Gospić — Žabica i Lički Novi, te se morao povući unazad za jedan kilometar. Tu je imao osjetnih gubitaka, a u ovaku situaciju došao je samo nevještim rukovodstvom štaba brigade i štaba bataljona.

Naša artiljerija obilno i vrlo efikasno ispomaže svoje pješake i uspijeva da poljulja moral neprijateljske posade u uporištima k. 649, k. [trig] 657 i k. 609. Ovo pravovremeno iskorišćuju IV. i I. bataljon X. ud. bri-

[11] posadnog domobranskog

gade i vještim pokretom podvukoše se pomenutim kotama.
Neprijatelj se tvrdoglavo brani i pokušava da se na istima održi. Naša artiljerija pojačava dejstvo i k. 649 u 10 časova pada u naše ruke. Za kotu [trig] 657 (Srednja Gl), k. 609 i k. 582 vodi se borba na život i smrt. Naša artiljerijska vatra vrlo je precizna. Borci sigurnim korakom stupaju naprijed. Neprijatelj bjesni sa mitralj. i bacačkom vatrom, ali pored sve neprijateljske upornosti borci ove brigade uspijevaju ovladati kotama [trig] 657, k. 609 i 582 u 14.30 časova i neprijatelj se dao u panično bjegstvo prema Počuči za Gospić, sem posade koja je dalje držala most u svojim rukama. Posada u samom Bilaju još se drži.
Sa ništa manje jačom [snagom] V. Prekomorska produžava svoj napad na Bil. Novo Selo i k. 582 (sjev. ist. od. Vrištme) gdje ju je ispomagala artiljerija koja je tukla most kod sela Bil. Novo Selo i Vujnovića br. k. 583. Pod zaštitom ove vatre borci II. i IV. bataljona uspijevaju podići svojim napadnim ciljevima.
X. ud. brigada pristupila je likvidaciji sela Bilaja. Artiljerijska vatra svom žestinom oborila se na neprijateljsku odstupnicu prema Gospiću i na ispomaganje
V. Prekomorske brigade. Oko 17 časova neprijatelj u selu popušta i počinje odstupanje. Na sektoru V. Prekomorske ovo povoljno utiče, jer je opšte demoralisanje kod neprijatelja zavladalo i skoro jednovremeno pada Bilaj u ruke X. ud. brigade a Bil. Novo Selo i k. 582 u ruke borcima V. Prekomorske brigade, ali neprijatelj se još uporno brani sa ove strane ispred mostova sa namjerom da uži mostobran ostane u njegovim rukama. Ovdje je neprijatelj pretrpio velike gubitke u ljudstvu i materijalu.
Za ovladivanje užeg neprijateljskog mostobrana na ovoj strani prema Bilaju dijelovi jedinica i jedne i druge brigade teže da ga osvoje. Neprijatelj se brani iz dobro utvrđenih bunkera, podpomognut uz to svojom jakom artiljerijskom vatrom u pravcu iz Gospića
i Oštre, i baš ovo je jedan od glavnih razloga što se hi je moglo gonjenje iskoristiti po zamisli ovog štaba
i štabova brigada.
II. bataljon V. Prekom. uporno nastupa ka mostu Bilaj — Gospić, osvaja bunker za bunkerom i uspijeva ovog dana do 23 časa da likvidira jedan bunker lijevo od mosta na lijevoj obali rijeke Like, nanijevši nepri-

ništiju vršite gađanje u ljudstvu i materijalu.
Obje 18. pješadijske divizije i 3. tenkovska [brigada] uspjele su ovladati Bihaćem, 8bl. Novim Selom i K. [Trg] SCJ i nastavile se probijati na s. Sve 1. K. [brigade] iskakanim uporištem prema Počuću.
Obe brigade zadatak su izvršile.

Gubici neprijatelja:

U ljudstvu:

141 poginuli (od toga je jedan oficir), mnogobrojni ranjenici, a zarobljenih 2.

U materijalu:

1 fiat (teški mit.),
2 protutenkovska topa,
2 laka bacača na 150 granata [mina]
2 laka topa,
3 p. minsij. (2 »Brenov« i 1 »Hrenov«),
1 engl. strojnica,
1 njemačka strojnica,
20 jug. puškara,
11 150 mm metaka puščanih i minobacačkih,
50 granata [mina] za teški bacač,
1 teški mitralj. »Maksim«,
2 kom. radio-stanica jug. proizvodnje,
2 konja.

Naši gubici:

U ljudstvu:

12 mrtvih,
45 ranjenih (od kojih je 1 kom. četnik),
ar. 1 tenk (u sl. brigadi)

Utrošeno municije:

metaka za jug. puške, 7,9 mm	6.900,
metaka za jug. mitraljeze	6.900,
metaka za engl. p. m. »Brenov«	5.800,
metaka za njem. strojnicu »Hrenov«	7.400,
metaka za »Sauer«	6.300.

artiljerijske artiljerijsko gađanje bilo je precizno i vrlo
efikasno. Spomenuvši pješadiju na potpuno zadovol-
tako|dobro. Što je i uslijedilo da artiljerija ovako dob
revši svoj zadatak.

kanonenboot (njem.) **ratni brod** dubok, jer izvrsila sve
zadatak, jer su joj podaci bili tako i pojedin
organizacije neprijateljskih položaja kao i fortifikacijske
Vrsac, jer bila dobro i rukovodioci i brzi cete za ve
bio|ratni brod, kanonenboot, koji je 28. o. m. upućen
gdje je vezu bila vrsena nabra, te se ovom prilikom
kasarna pješadijska kasarna bila je prenovirana obnaz
na unijeseima.

kavalerijske konjičke **kolone** (franc. **colonne**) vojske
nesalo je dobro, brzo i sa dobrim imam da vojnic
ko oni na poklonju, kojima je dozvolavala simicija da
pada|ke, dalo i on pozdi e rezervi. Manevre su
mnim.

kliperjedri (**klipper** engl.) **brod** za vrlo veliku plovidbu
bilo — Lepic, koji je 28. o. m. upucen za sudjelo
kolona (franc. **colonne**) vojska, postrojena u neprijateljsku poziciju
je na zadatku izvadanja u
kordegarda (**corps de garde** franc.) Vrsci V. Pukanovske brigade
vrsena|nagli, u ranjeni, te im je bilo potrebno kocen
kordegardu brigade i bataljon a pojasi su pod neprijate
sko|artiljerijskom vatru, gdje su pretrpjeli osjetne gubitke

[1] Vidi dalje, br. 4.
[2] Vidi dalje, članak Naoci austrijske protovodnje.

Dne, 30. marta 1945. g.

Ratni izvještaj za oţamzivne
i defanzivne akcije

ŠTABU XI. KORPUSA NOVJ.

Dostavljamo Vam ratni izvještaj o vođenim akcijama slabiloge Karaktera na sektoru Kozjan-Kuzmanovača-Ljubovo-Sirokа Kula-Vrtače u vremenu od 19—28. marta 1945. g.

1.) Borbe su vođene na prostoru poŝumljenom sitnom bjelogoricom, sivor zemljišta brdovit, takvicki jak za odbrambenih rovova. Ovo je vaţjda zato ŝto im je prva borba ove vrste.

Spisak za pohvalu i odlikovanje iz ove borbe dostavit će se naknadno.

Prilog: Skica poloţaja[14] i zapovijesti.[15]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba
p. pukovnik.[16]

Komandant
p.pukovnik.[17]

BR. 11

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. UDARNE DIVIZIJE OD 30. MARTA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA JA O BORBAMA OD 19. DO 28. MARTA U REJONU KUZMANOVAČE, LJUBOVA, ŠIROKE KULE I VRBEČA

jeme izdavana su usmeno telefonska naređenja kako je to najbolja situacija.

6.) Borba je počela 20. o.mj. u 7 sati te vođena s vremena na vrijeme do 27. o.mj. do 14 sati.[4]

7.) Do 6 sati Brigade su zauzele sljedeće položaje: I. Brigada nastupajući na lijevom krilu 19. Divizije[5] koja je prodirala iztem koje je neprijatelj zaposjeo, ku [kotul] Kr 954, ku Orlovica 957, ku Smrečak 1110, ku Vukmirovića stanovi 1018, ku 873 Sovc, ku Konjski Vrh 1018, ku Mihašinovići,[6] Opsenice[7] Kalići. U 12 sati Brigada izbija na komunikacije Strnka Kuln-Bunić te potiskuje neprijatelja zapadno od iste prema Kozjanu.

[2] Op̄stmnje o neprijateljskim snagama vidi dok. br. 2.

[3] Nalsi se na Kbavsko polje

[4] Borba je vođena u sklopu ofanzivne operacije 4. armije JA (vidi dok. br. 4).

[5] U rezultatima dejstva 19. divizije vidi dok. br. 17.

[6] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na Dmitrašinović.

[7] Pogrešno, treba: Obsenica.

nu. obzirom na njegovu veliku preglednost i domišljatost. olezan za manevrisanje, ispresijecan sa dvije komunikacije drugog reda te sosktm i kmjskim sizama.

Sekcija 1:100.000 (Gospic, Jugoslavensko-Engleska izradu).

2.) U ovim borbama ućestvovale su sve jedinice 13. Ud. Divizije.

3.) Jačina neprijateljja protiv koga su vođene borbe s vremenom na vrijeme jest: manji dijelovi 392. Plave Divizije i dijelovi 11. Hrvatske Divizije.[2]

4.) Raspored jedinica prije borbi na linij: Središa Gora-Mogorić. Tehničke pripreme za ove borbe izvršene su u potpunosti.

Neprijatelj držeći sjevernu „dio Like nije posvetio dovoljnu pažnju osiguranju komunikacije Sinoka Kula — Ljubovo i pored toga da mu je bila od presudne važnosti zbog samog sadržaja Gospic — Kbava[3] — Lapac — Bihać, što je isto onogućilo napoj III. Brigadi da zaposjedne položaj sjevernoistočno od Sinoke Kule na komunikaciji Sinoka Kula — Bunić sa zadatkom spriječavanja svake intervencije neprijatelja u pravcu napadnutog neprijateljskog rasporeda u Kbavskom polju.

5.) Pismene zapovijesti nisu izdavane. Kroz čitavo vrijeme izdavana su usmeno telefonska naređenja kako je to najbolja situacija.

Do 23.30 sati Hkvividra neprijateljа na Čardaku. Luiica Simonvi ka 1102 u pravcu Petnajsta. Kazvoj borbe bio je sredniji kamikaze, posto je neprijatelj u panicnom bijegu napustio svoje polozaje vidljivyi nadmoć u nasim snagama.

III. Brigada zapostjeda polozaje Trgsanovac — Cradina ka 902, Milošjevac ka 663, Preka Stana ka 570 i Metla. Zatara prauac Sinoka Kula — Bumic. te izbacuje mapc neprijateljske dijelove iz Siroke Kule za Lički Osik.

II Brigada dizi polozaj na linij Vrebac — Poljanac[8] ka 595 Trnjevačka Glava, ka 671. Mandica Brdo, Cesulja ka 926 i Ostrica ka 763. U 23 sata sa 1 bataljonom napada neprijateljа u cilju ispiitvanja njegovih snaga i rasporeda na Buđačkome mostu. Nakon satne borbe bataljon se povlači na predvideni polozaj.

Cubici neprijateljа u ovoj operaciji bili su dosta osjetljivi, koji će se iznesti pod lozkom 8 za ciavu operaciju.

Divizija zatvara pravac linijom Kozjan — Perusić — Lički Osik — Bilaj te ostaje sa istm rasporedom.

Dana 21. o.mj. jedan bataljon II. Brigade i 1 bataljon III. Brigade, te mnji dijelovi I. Brigade, u 3 sata napadaju razne neprijateljske ostatke koji pamtino bježe u pravcu Perusica na sektoru Čardak zapadno, te nakon kratc borbe nanose neprijatelju gubitke, te se povlače u svoj sastav. Dok bataljon

[8] Vije promadeno na karti 1:100.000. Odnosi se na Podlapac.

istim rasporedom.

8.) Rezultati ovih borbi relativno su postignuti, obzirom na više neprijateljskih intervencija, koje su bile usmjerene u pravcu Krbavskog polja, zatim onemogućavanja izvođenja operacija ostalim našim snagama na sjeveru.[12]

Gubici neprijatelja u ovim borbama bili su sljedeći: 131 mrtav, 178 ranjenih i 4 zarobljena. Zaplijenjeno: 6 puškara, 1 šarac, 4 konja, 2 900 metaka, 1 pištolj i ostale sprave.

9.) Vaši gubici u ovim borbama: 5 mrtvih i 18 ranjenih, izgubljen 1 puškomitraljez. Urošeno municije: Po pješadijskim oružima 42 773 metka, za teške bacače k.[ališta] 81 mm 370 mina, 52 ručne bombe.

10.) Urošak municije navođen pod točkom 9.

---

[5] i [10] O pošljednjem prodoru neprijatelja u pravcu Babinog Potoka opširnije vidi dok. br. 65.

[8] Naprijed je izvršila 20. divizija. O rezultatima te borbe vidi dok. br. 10.

[12] Sjevorno od 13. divizije djelovala je 8. divizija 4. korpusa JA (vidi dok. br. 8).

borsko polje.[9] Vjerovatni cilj neprijateljja bio spojiti se sa snagama na sektoru Babinog Potoka. U 17 sati I. i III. Brigada prelaze u protunapad te do 20 sati odbacuju neprijatelja na početne položaje. Neprijatelj u ovim borbama pretrpio je velike gubitke, zatim ne uspijeva poslignuti željeni cilj. Divizija ostaje na istim rasporedom.

Dana 25. o.mj. U 7 sati neprijatelj jačim snagama napada položaj I. Brigade na Imanj Kuzmanovača — Kozjan, borba je u toku čitavog dana jačega karaktera. Koja se završava sa neuspjehom po neprijatelja u 22 sata. Brigada vrši gonjenje, te zarvšava borbu na sjevernim kotama Perušića.[10]

Dana 26. o.mj. Neprijatelj, jačine oko 250 vojnika, u 10.30 sati napada položaje II. Brigade iz pravca Lički Osik — Crni Vrh — Zubar — Vučijak s ciljem pružanja pomoći napadnutom garnizonu Bihać.[11] 2 bataljona II. Brigade i 1 bataljon III. Brigade stupaju u borbu te onemogućuju neprijatelju nasupanje. Do 20 sati vode se borbe na navedenim položaj uz oslobođenje gubitke.

Dana 27. o.mj. Neprijatelj jačine 150 vojnika u 10.30 sati iz Ličkog Osika napada istim pravcem kao i 26. o.mj. sa istim ciljem. U 14 sati 2 bataljona II. Brigade i manji dijelovi III. Brigade odbacuju neprijatelja na polazni položaj. Divizija sa

11.) Ův vrim borbama nïje bilo lica ni jedinica koje su naročio istakle za pohvalu.

12.) Ův vrim borbama opčenito drzanje svih jedinica bilo dobro.

13.) Obzirom da nije bilo jačih borbi nisu se zapazili neki nedostatci koji bi se naročito odrazili, dok s druge strane primijecena je kod nekih jedinica nedovoljna elastičnost u komandovanju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — ppuikovnik:	Komandant — ppuikovnik:
Manïć Đuro	Dim.[ïtrije] **Vojvodić**

M. P.

S T A B 4/V^{m}
XI KOMP.SA N.O.V.
OP. JUGOSLAVIJE
Br. 130 .... 194 ...

sa JA. [1]) Datum označava dan primitka izvještaja u Štabu 11. korpu-

BR. 12

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA JEDINICA 4. ARMIJE JA NA DAN 31. MARTA 1945. GODINE[1]

Redni broj	JEDINICA	Ljudstvo[2] Po spisku: Oficira	Politick. rukovodilac	Podoficira	Boraca	Nenaoružano	Na licu: Oficira	Političkih	Podoficira	Boraca	Nenaoružano	Pušaka	Šmajsera
	2	3	4	5	6	6a	7	8	9	10	10a	11	12
1.	Štab sa prišt. jedinic.	76	46	105	1163		54	40	73	1037		643	225
		1	3	16	63		1	3	17	56		37002	23436
2.	IX. Udarne Divizija	333	425	577	7314		161	296	379	5961		4824	926
		12	47	105	105		11	16	77	207		273414	105118
3.	XIX. Udarna Divizija	554	576	563	8332	! 282	435	496	534	6969	161	6033	1081
		5	10	39	201	49	3	11	26	181	44	425320	74299
4.	XX. Udarna Divizija	424	552	526	9703	784	179	393	427	7775	500	6903	1018
		13	19	40	40	116	12	12	30	18	48	511699	131368
5.	XXVI. Udarna Divizija	335	258	412	9499		298	200	361	8024		6379	1755
		11	*16*	35	348		11	11	24	270		811586	209962
6.	VII. Korpus												
7.	XI. Korpus	457	959	1842	7305		358	761	1447	5194		4286	1953 I
			15	38	404			13	30	348		206763	218418
8.	Artiljerijska brigada	74	64	97	1431	33	71	57	83	1385	30	913	239 !
		1	1	4	16		1	J	I	15			
9.	Tenkovska brigada	16	19	25	737		14	18	21	708		250	162
		1			26					26		50000	37000
10.	Inženjerska brigada	2	17	19	250	8	2	15	7	192	8	254	28
				1	9				1	7		12109	3860
11.	Dopunska brigada	22	22	28	858	194	15	17	18	745	131	638	48
					44	38				42	36	4165	2860
	Svega	2289[5]	2938	4194	46592	1301	587	2293	3350	37990	830	31123	7435
		44	111	268	1256	203	39	67	207	1179	128	2332058	776321

Redni broj	JEDINICA	Naoružanje[3] Pješadijsko: Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	Tromblona	Artiljerijsko Topova: Pešadijskih	Brdskih	Poljskih	Šaraca (Pušk omi t raljezi)	Haubica: Brdskih	Poljskih	Teških	Pesnica
	2	13	14 15		16	1 17 1 18		19	20	21	22	23	24	25 1	26 i	27	28
1.	Štab sa prišt. jedinic.	35					104										
		18340					1190	123									
2.	IX. Udarne Divizija	477		53	70	38	684				8	4					
		330669		90630	2235	1844	10434	052			332	1459					
3.	XIX. Udarna Divizija	326		34	42	37	775							8			
		184424		41655	1304	1233	8790	034						589			
4.	XX. Udarna Divizija	577		71	47	46	685		- 27	4	8			4			
		407463		59250	1686	1310	12211	986	502	366	1195			243			
5.	XXVI. Udarna Divizija	426	44		52 28	47	1393		114								2
		254502	32400	166200	2293	3079	24811	9248	2610								
6.	VII. Korpus	Podaci nijesu popunjeni jer sa istim nemamo veze. Dostavićemo ih naknadno. — (Vidi napomenu na poleđini sastava)[4].															
7.	XI. Korpus	282		30	10	36	1063		3		4	4	55		4		
		133058		30490	232	758	10186	6259	208		430	265	41650		260		
8.	Artiljerijska brigada	133					194		2		16	8			12		7
								490									
9.	Tenkovska brigada	49	56				250										
		125000	300000				5450	1100									
10.	Inženjerska brigada	12					11										
		7220					243	41									
11.	Dopunska brigada	27		5	2	2	29										
		461		500			149	5									
	Svega	2344	100	254[6]	199	206	5190		146	4	36	16	55	12	16		9
		1461137	332400	388725	1750	8224	73464	49438	**3320**	**366**	1957	1724	41650	832	260		

Redni broj	JEDINICA	Protiv oklop.: Pušaka	Mitraljeza	Topova	„Džon Bulla"	„Bezuha"	Protivavionsko: Mitraljeza	Topova	Kareta	Oklopna vozila, Tenkovi: Lakih (do 10 t.)	Srednjih (do 30 t.)	Teških (preko 30 t.)	Automobila	Inženjersko: Pont. želj. Konst. mos.	Eksploziva (kg)	Korde (štapina m)	Nagaznih mina	Zapaljivih bombi	Raketa	Za vezu: Radio stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabela km.	Optičkih aparata	Signal. pištolja	Radiofona
	2	29	30	31	32	32a	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
1.	Štab sa prišt. jedinic.														5000	700	5000			5	11	54	250		5	
																									85	
2.	IX. Udarne Divizija	24		4	21										1118	1020	97	4		13	13	96	226	8	5	18
		1706		168	461																				34	
3.	XIX. Udarna Divizija	24	1	6	8	1	7								132	767	122	3		33	25	144	5128.4	33	59	2
		1673	250	289	125	40	1430																		632	
4.	XX. Udarna Divizija	61		6	18	3	3								170	600	63	2		17	18	154	282	9	57	
		1733		1002	148	53	700																		705	
5.	XXVI. Udarna Divizija	37	3	5	3	19	11		3						1514	4116	122	4		13	40	213	1485.5	44	97	34
		3045	1500	566	27	203	3670								350										2998	
6.	VII. Korpus																									
7.	XI. Korpus	19		1	10		4								248	515	133			26	27	171	299.5	12	46	
		998			19		1860																		294	
8.	Artiljerijska brigada	37		10			29										19	50	63	47	7	79	133		6	
9.	Tenkovska brigada	5		50			2				32				512	700	110			31		5			50	
		1000		28000			8900				100000														800	
10.	Inženjerska brigada													1	15086	30	8770	15800				1			1	
11.	Dopunska brigada	1														3	4	2								
	Svega	208	4	82	65	23	56		3		32			1	24130	8481	! 14430	15865	63	185	141	!917	7804.4	106	326	54
		10155	1750	30028	951	296	16560				100000														5548	

Redni broj	JEDINICA	Vozila: Kamiona	Autobusa	Sanitet. automobila	Putničkih automobila	Motocikla	Bicikla	Kola	Traktora	Stoka, Konja: Jahaćih	Tovarnih	Teglećih	Mazga	Magaraca	Upaljača za mine	Gumenih čamaca	Dinama	Signalnih barjaka	Kareta	Kapisla i raznih upalj.	Aparata za čišćenje mina	Protukolca 47 m/m	Detektora	Detonatora
	2	53	54	55	56	57	58	59	60	51	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
1.	Štab sa prišt. jedinic.	40	2	1	13	22	6	1		26	22	2	2											
2.	IX. Udarne Divizija	4	1		2	14	6	100		98	730	160	170						4	214				
3.	XIX. Udarna Divizija	15		2	4	21	7	124		89	291	246	166	15					2					560
4.	XX. Udarna Divizija	11	1	2	5	18	3	94		67	211	189	223	10		2								
		1500		150	190	92																		
5.	XXVI. Udarna Divizija	13		4	14	47	39	86		73	424	237	102	1	100	18								
		6000		1100	1060	1045																		
6.	VII. Korpus																							
7.	XI. Korpus				1	1		37		93	115	324	69	29			2		4		2	4		
																						400		
8.	Artiljerijska brigada	73			35	10	2		5															
9.	Tenkovska brigada	59	*1*	2	8	20	3																	
		1850	50	75	560	420																		
10.	Inženjerska brigada					1		5		1		16			500	5							9	210
11.	Dopunska brigada																							
	Svega	215	5	**1 1**	82	154	66	447	5	447	1803[7]	1174	732	55	600	25	2		10	214	2	4	9	770
		9350	50	1325	1810	1557																400		

Objašnjenje rashoda:

U školama i na kursevima.. 2.215
Na službenom putu.. 898
U bolnicama.. 6.697
Na bolovanju 574
Na osuđstvu.. 246
Samovoljno udaljeni.. 344

Svega u rashodu.. 10.989

Objašnjenje razlike od prošlog izvještaja:

Poginulo__________
Zarobljeno__________
Nestalo__________
Prekomandovano__________

Ukupno brisano ljudstvo . . . . __________

Novomobilisano__________
Prekomandovano__________

Ukupno pridošlo ljudstvo . . . __________

Napomena:
Za sada imaju se samo sljedeći podaci iz VII. Korpusa[10]

Ljudstvo:

Po spisku	**Na licu**
11636	**9483**

Politkomesar:[8]

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant:[9]

[1] Kopija originala (pisana mastilom, latinicom, na štampanom formularu) u AVII, reg. br. 6/7, k. 311 A. Dokumenat nije potpisan.
[2] U pregledu ljudstva brojitelj se odnosi na drugove, a imenitelj na drugarice.
[3] U pregledu naoružanja brojitelj označava oružje-oruđe, a imenitelj municiju-granate-mine.
[4] Tako stoji u originalu, ali iz tehničih razloga, ta napomena je štampana u produženju pregleda u rubrici »Objašnjenje rashoda«.

[5] Pogrešno; treba 2293
[6] Pogrešno; treba 245
[7] Pogrešno; treba 1793
[8] Boško šiljegović
[9] Petar Drapšin
[10] Detaljnije o brojnom stanju 7. korpusa JA vidi u dok. br. 63.

BR. 12 PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA JEDINICA 4. ARMIJE JA
NA DAN 31. MARTA 1945. GODINE

R. br.	JEDINICA		SOCIJALNI SASTAV									NACIONALNI SASTAV												
			Bivših stalje po vjeroku	Radnika	Seljaka	Inteligibanika	Obrtnika i sl. trgov.	Namještenika i sred. služben.	Vojnih lica	Političkog, društ. i finans.	(Ostali)	Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Makedonaca	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Njemaca	Poljaka	Ostale narod.
1.	Štab sa prišt. jedinic.	komandni kadar	243	95	98	26	18	29	13			45	177	10	5	1	4		4		1			
		boraca	1226	590	373	19	162	63	17	2		110	897	23	12	6	99	11	6			53	9	
2.	IX Ud. Divizija	komandni kadar	1499	440	829	70	49	79	26	6		148	1188	39	51	69	7		5		1			
		boraca	7419	1995	4522	194	312	325	18	53		427	5952	291	41	206	427	6	12		7	9	38	3
3.	XIX. Ud. Divizija	komandni kadar	1737	246	1273	41	44	84	27	20	2	813	869	30	15	5	2	1	2			2		
		boraca	8533	1075	7027	57	153	169	13	19	20	2600	5306	210	8	86	208	1	1	1	5	42	56	9
4.	XX. Ud. Divizija	komandni kadar	1574	478	659	79	198	108	30	10	20	92	1033	365	6	5	72		2			1	1	
		boraca	9743	2363	5965	109	879	291	19	33	88	755	6217	2103	11	16	501	4	5		3	79	44	5
5.	XXVI. Ud. Divizija	komandni kadar	1067	337	494	72	63	85	11	4	1	50	799	147	56	5	3		7					
		boraca	9847	2959	5421	202	574	500	31	145	15	384	7.364	1234	71	262	370	12	11	6	12	44	24	53
6.	VII. Korpus	komandni kadar	Podaci nijesu popunjeni jer sa istim nemamo veze. Dostavićemo ih naknadno. —																					
		boraca																						
7.	XI. Korpus	komandni kadar	3311	1322	1306	106	317	184	50	26		1083	2123	36	13	11	53		6		1	2	3	
		boraca	7709	3114	3417	103	766	294	7	10		1778	5475	64	14	41	274	11	6	6	7	1	31	1
8.	Artiljerij. (ska) brig.	komandni kadar	241	62	89	35	17	25	9	2	2	39	134	46	17	2	1	1	1					
		boraca	1447	507	626	28	154	99	1	7	25	209	808	331	27	18	36	2	1	3	1	9		2
9.	Tenkovska brig.	komandni kadar	61	15	11	15	8	5	7			15	17	12	15				1	1				
		boraca	763	351	276	68	27	39	2			161	182	285	90	10	15	3	2			7		
10.	Inženjer. brig.	komandni kadar	39	24	7	5		2	1			2	30	2	1	2				1			1	
		boraca	259	131	88	9	27	4		1		15	217	13			5	5				1	2	
11	Dopunska brig.	komandni kadar	72	22	36	1		4	6	1		15	47	7	1	1							1	2
		boraca	903	185	424	8	220	57		8		187	659	52					1		1			
		komandni kadar																						
		boraca																						
	Svega	komandni kadar	9844	2997	4802	456	714	605	180	69	25	2302	6417	694	176	89	122	2	28		3	3	9	
		boraca	4748	13269	28139	797	3269	1841	109	277	148	6626	33077	4606	282	645	1935	55	45	17	36	245	200	75
	S v e u k u p n o		57.692	16.269	**32.941**	1.247	3.985	2.446	288	346	173	8.928	39.494	5.300	458	734	2.057	57	73	19	39	248	210	75

BR. 13

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. KORPUSA JA OD 31. MARTA 1945. GLAVNOM ŠTABU SLOVENIJE O BORBENOJ AKTIVNOSTI POTČINJENIH JEDINICA U MARTU[1]

JUGOSLOVENSKA ARMIJA
VII KORPUS

Predmet: Mjesečni izvještaj
od 28. II do 31. III 1945.

GLAVNI ŠTAB SLOVENIJE

Položaj.

I Situacija:

Uprkos tome što je stanje na teritoriji VII korpusa bilo veoma dinamično, situacija se u biti nije promijenila. Većih pokreta nije bilo, sem kod napada na Suhu krajinu od 9. III do 13. III,[2] ispada triju ustaških bojni i jednog njemačkog bataljona prema Kupi, te kod pokušavanog ispada krajem mjeseca iz Novog Mesta prema Gorjancima i Beloj krajini.[3] Ali su, zbog

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u Arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja SRS v Ljubljani (dalje: AIZDG), k. 21/IV. U gornjem desnom uglu dopisano je u Glavnom štabu Slovenije olovkom: »21/IV — 5« i »mart 1945«, što označava datum primitka izvještaja i period na koji se izvještaj odnosi.

[2] Detaljnije o borbama jedinica 15. divizije u Suhoj krajini govori relacija Štaba divizije od 14. marta 1945. dostavljena Glavnom štabu Slovenije. Redakcija je ne objavljuje, a nalazi se u AIZDG, k. 21/IV.

[3] Noću 28/29. marta 1945. stigli su iz Štajerske u Novo Mesto dijelovi 14. SS divizije, u jačini oko 2.000 vojnika, sa nešto artiljerije i četom tenkova. Neprijatelj je odmah otpočeo sa opravkom mostova u Gotnoj Vasi i Poganicima. Osamnaestog marta 1945. uspostavio je 1. bataljon (njemački zvanični naziv: bataljon »Kel« — »Köhl« — dok se u izvještajima Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva pominje kao 1. bataljon slovenačkih domobranaca sastava: 16, 22. i 28. pješadijska četa i 1. teška četa) iz Stične uporište u Kalu (9 km zapadno od Žužemberka, a 5. bataljon (njemački zvanični naziv: bataljon »Gareis«, dok se u izvještajima Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva pominje kao 5. bataljon slovenačkih domobranaca sastava: 25. i 114. pješadijska i 5. teška četa slovenačkih domobranaca i 10. četa 3. bataljona 19. SS policijskog puka) je istog dana iz Velikih Lašča uspostavio uporište u Strugama, u selu Pri Cerkvi (sada: Pri Cerkvi—Struge). Bataljoni su otpočeli sa utvrđivanjem posjednutih položaja. Dvadesetčetvrtog marta 1945. Prvi bataljon krenuo je iz Kala pravcem Marinča Vas — Sela pri šumberku — Dobmič — G. i

D. Straža, gdje se nalazio do 28. marta, kada se pomoćno vatino u Kal. zbog napada jedinica 18. divizije na ovo uporište. Za to vrijeme po- lozaje u Kalji izvršila je njemačka »Iv. četa (viši dok. br. 25, napomenu 8) U to vrijeme su se u rejonu Zagradac — Južembrk — Dvor — Vinkov Vrh nalazili 4 bataljon slovenačkih domobranaca (zvanični ni- naziv: bataljon »Lmdnre«. sastava. 31. i 32. pješadijska i 4 te- slovenskog i italijanskog ratišta, nije kretao u vezoj mjeri prelco našc teritorije lezi u tome što su su komu- nikacije neuporebljive (železnička pruga Trst — L-ubljana") ili pak za sada nepodesne. Duske komu- nikacije koje vode sa juga prema sjeveru, to jest iz Hrvatske prema Ljubljani, djelimično su na svom srednjem odsjeku odsjecene, a djelimično prevlše sjeveru prema zapadu. Zbog toga neprijatelj više voli da koristi mnogo kraće, povoljnije i konsnije saobra- ćajne veze koje vode od Zagreba prema Varaždinu i Maribom. Komunikacije koje sa juga vode preko te- ritorije VII korpusa prema sjevcru konstiče neprl- jatelj samo u slučaju ako bi saobraćajne veze u is- točnom dijelu Slovenije bile prekinute ili pak neupo- trebljive.

Lokalni pokreti pojedinih manjih neprijateljskih jedinica imali su za posljedicu dolazak, odnosno od- lazak, ovih jedinica na ili sa terltorije VII korpusa ili pak izmijenjen raspored ovih jedinica na teritorij VII korpusa.

toga, bili izvršeni brojni pokreti manjih neprijatelj- skih jedinica i skoro svakodnevna neprijateljska ak- tivnost. Uzrok što se neprijatelj povlačcci se sa juge- slovenskog teritorije leži u tome što su komu- nikacije neuporebljive (železnička pruga Trst — L-ubljana") ili pak za sada nepodesne. Duske komu- nikacije koje vode sa juga prema sjeveru, to jest iz Hrvatske prema Ljubljani, djelimično su na svom srednjem odsjeku odsjecene, a djelimično prevlše sjeveru prema zapadu. Zbog toga neprijatelj više voli da koristi mnogo kraće, povoljnije i konsnije saobra- ćajne veze koje vode od Zagreba prema Varaždinu i Maribom. Komunikacije koje sa juga vode preko te- ritorije VII korpusa prema sjevcru konstiče neprl- jatelj samo u slučaju ako bi saobraćajne veze u is- točnom dijelu Slovenije bile prekinute ili pak neupo- trebljive.

Lokalni pokreti pojedinih manjih neprijateljskih jedinica imali su za posljedicu dolazak, odnosno od- lazak, ovih jedinica na ili sa terltorije VII korpusa ili pak izmijenjen raspored ovih jedinica na teritorij VII korpusa.

D. Straža, gdje se nalazio do 28. marta, kada se pomoćno vatino u Kal. zbog napada jedinica 18. divizije na ovo uporište. Za to vrijeme po- lozaje u Kalji izvršila je njemačka »Iv. četa (viši dok. br. 25, napomenu 8) U to vrijeme su se u rejonu Zagradac — Južembrk — Dvor — Vinkov Vrh nalazili 4 bataljon slovenačkih domobranaca (zvanični ni- naziv: bataljon »Lmdnre«. sastava. 31. i 32. pješadijska i 4 te- četa — Vojevrano iz sastava 2. bat. 14. SS policijskog puka) i 1. SS četa slovenačkih domobranaca i jedna njemačka SS policijska poselmog puka (SS Sondertrgimmt I). nazivan i puk »Vranagov« ili »Vargetr« (viši napomnu 8). te njemačka atlijerija nepoznate pri- padnosti Zbog ovakvog sastja i raporeda neprijatljskih snaga Štab 7. korpusa JA zaključio je da neprijatelj planira većll olmzivnu ope- raciju, s glavnim pravcem udara. Novo Mesto — Semič, u cilju uspo- stavljanja dtumske veze Novo Mesto — Metlika — Karlovac, i pomoć- nim pravcem. Kočevje — Kopritnik — Semič, pa jc. 29 marta. nato- dio policijsrnim jedinicama da vode aktivnu odbranu na dotadašnjim položajima. Međutim, dijelovi 14. SS divizije su 30. aprila napustili Novo Mesto i otišli u pravcu Ljubljane, pa se procjena Štaba 7. korpu- sa JA o neprijateljskim namjerama nije realizovala (AIZDG, k. 154/11, k. 157/11 i Arhiv Jugla Komunrcvolucije — u daljem tekstu AFK — u tsiom Arhivu, k. 281/IV i k. 283/IV).

[4] Savezničkа avijacija je 27. i 28. decembra 1944. izvršila bombar- dovanje željezničkog mosta kod Borovnice. i ostetila ga tako da je sa- obraćaj preko mosta bio prekinut (AIZDG, AFK, k. 281 /III i k. 283/III — pov. br. 8).

Glavni cilj neprijatelja kod njegovih akcija je bio:

1. prekid komunikacijskih veza sa jedinicama Jugoslovenske armije koje se nalaze u Štajerskoj — Gorenjskoj[5] — Primorskoj,[6]
2. proširenje već okupirane teritorije,
3. onemogućavanje ishrane jedinica našeg korpusa.[7]

Sve ove akcije izvršene su sa većim ili manjim snagama i s vremena na vrijeme koordiniranim sa ljudstvom iz raznih uporišta, pa su se završavale uvijek sa neuspjehom po neprijatelja.

[5] Teritorija Štajerske, Prekomurja, Koruške i Gorenjske na lijevoj obali Save bila je operativno područje 4. operativne zone Slovenije, koja je tada u svom sastavu imala: 14. udarnu diviziju (1. slovenačka NOU brigada »Tone Tomšič«, 2. slovenačka NOU brigada »Ljubo Šercer« i 13. slovenačka NOU brigada »Mirko Bračič«), Operativni štab 6. i 11. brigade (6. slovenačka NOU brigada »Slavko Slander« i 11. slovenačka NO brigada »Miloš Zidanšek«) i Štajersku grupu NOP odreda (Koruški, Kokrški, Kozjanski, Kamniško-zasavski i Lackov NOP odred). Vidi AIZDG, k. 34/11.

[6] Gorenjska na desnoj obali Save, Slovenačko primorje, Slovenačka Istra, Režija i Benečija pripadali su operativnom području 9. korpusa JA, koji je tada u svom sastavu imao: Artiljeriju 9. korpusa, 30. diviziju (17. slovenačka NO brigada »Simon Gregorčič«, 18. slovenačka NOU brigada »Bazoviška«, 19. slovenačka NOU brigada »Srečko Kosovel« i 20. italijanska NO brigada »Trieste«ma d'assalto Garibaldi«), 31. diviziju (3. slovenačka NOU brigada »Ivan Gradnik«, 7. slovenačka NOU brigada »France Prešeren« i 16. slovenačka NO brigada »Janko Premrl Vojko«), Operativni štab za Zapadno Primorsko (1. i 2. Režijski i Beneški bataljon), Jeseniško-bohinjski i škofjeloški NOP odred i italijansku partizansku diviziju »Garibaldi Natizone« (Natisone), sastava 156. brigada »Bruno Buocic« (Buozzi), 157. brigada »Guido Picelli« (Guido Picelli) i 158. brigada »Antonio Gramši« (Gramsci), te Mornarički odred (vidi AIZDG, k. 34/11).

[7] Teritorija Dolenjske, Notranjske i Bele krajine bila je operativno područje 7. korpusa JA koji je u svom sastavu imao: Artiljerijsku brigadu 7. korpusa, 15. diviziju (4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec«, 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar«, 12. slovenačka NOU brigada i 15. slovenačka NO brigada »Belokranjska«), 18. diviziju (8. slovenačka NO brigada »Fran Levstik«, 9. slovenačka NO brigada, 10. slovenačka NOU brigada »Ljubljanska« i 24. italijanska NO brigada »Fontanot«), te Belokranjski, Dolenjski i Notranjski NOP odred. Neposredno Štabu korpusa bili su potčinjeni: Zaštitni bataljon, Dopunski bataljon, Podoficirska škola, Temkovska četa, 1. austrijski bataljon (vidi napomenu 63) i centralne vojne partizanske bolnice. Na teritoriji 7. korpusa nalazio se i Glavni štab Slovenije, kome su neposredno bili potčinjeni Oficirska škola, 14. slovenačka brigada i Bataljon za vezu (vidi AIZDG, k. 34/11). Sem toga, na teritoriji 7. korpusa nalazila se 1. brigada, na teritoriji 9. korpusa 2. brigada i na teritoriji 4. operativne zone 3. brigada 1. slovenačke divizije KNOJ-a.

U toku protekog mjeseca na sektor gornje lijeve ve obale Krke predsjednik Sondergimenta SS I — puk »Varangove« Puk je na pomenuti sektor stigao iz Ljubljane gdje se formirao. Pokret je bio iz-vršen poslijepodne. Odpočeo je 2. II a završio 6. III raz-mještaj i cm kod zuzemberka.[5]

Neprijatelj je zadržao iste položaje koje je za-posjeo u prva dva mjeseca ove godine. Veliki značaj još uvijek pokazuju sektori na lijevoj obali Krke, jer se na ovoj strani nalazi za neprijatelja vazna drumska i zeljeznička komunikacija Novo Mesto — Ljubljana.[6] Svoje odbrambene položaje na lijevoj obali Krke, to jest Vinkov Vrh, Dvor, Zuzemberk, Zalara, Dobrnič, posljednje je utvrdivao. Isto tako pojačao je i odbra-nu na desnoj obali Krke i definitivno usposlavio upo-rišta u Kalu i Kornju, a vrši pripreme za uspostav-ljanje uporišta u Struganu.

U toku ovog mjeseca neprijatelj nije otpočeo ni-kakve nove radove na utvrdivanju. Ujčavnom je na-stavio sa već otpočetim radovima koje je, pak, na ne-kim dijelovima djelimično prosirio. Tako je otpočeo u ovom mjesecu sa kopanjem strelijačkih rovova i iz-gradnjom bunkera ispod zemlje, odnosno skonista od vazdušnih napada i artiljerijskih granata. Kod sela Groblje[9] duž ivice šume koja se proteže uporedo sa Krkom dalje prema Cešcoj Vasi, kod Loke[10] i nase-

U toku januara 1945. u Ljubljani se pristupilo formiranju 1. SS posebnog puka. naziranoč i puk »Varangov« ili »Varegen« (Waräger). Kao jezgro za formiranje puka poslužio je SS lovački bataljon, jačine oko 500 vojnika, koji je u toku novembra 1944. preboacen iz Kamnika u Ljubljanu. Komandni kadar sačinjavali su ruski emigranti — oficiri, a ljudstvo je mobilisano u njemačkim zarobljeničkim logorima od za-robljenih pripadnika Crvene armije. Pripadnici ovog puka na raširoj su nosili crnilicom ispisana slova: ROA (Ruska oslobodilačka armija. Jedinice ovog puka upućene su poslijepno na područje Južemberka i to izvadačka četa 1. četvrta, 1. bataljon 15. četvrta, 2. bataljon 27. četvrta, a 3. bataljon stigao je početkom marta 1945. godine (AIZDG, k. 6/41ll, k. 157/1—lll. AJK, k. 281/IV i Mikroteka Vojnoistorijskog instituta. Arhiv Sekretarijata unutrašnjih poslova Slovenije u Ljubljani, Mikrotek ja daljc. Arhiv SUP Ljubljana), film 10, snimak 258.

U cilju uspostavljanja dumske veze Ljubljana — Novo Mesto, neprijatelj je od 5. decembra 1944. do 7. januara 1945. preduzeo ofan-zivnu akciju s ciljem da odbaci jedinice 7. korpusa NOVJ od ove ko-munikacije i uspostavio duž isle uporišta: Veliki Gaber, Obrtne, Sv. Ana i Dolnji Vrh (AIZDG, k. 21/IV, k. 154/11, k. 157/III i njemačka fond, k. 5/II).

[9] Na karti 1:100.000 piše: Grible.

[10] Zvanično naziv naselja je Loke.

ja Sela.[12] Svi radovi na utvrđivanju nisu međusobno povezani, već se na svakom od pomenutih odseka gradi do 30 skloništa, od kojih vode stvrljačke rovovi ljevo i desno, sa izgrađenim platformama za mitraljeze. Isti sistem utvrđenja gradi se i od Novog Mesta prema istoku, duž rijeke Krke. Tu se proteže neprovezana linija od Kapiteljskog mosta,[13] gdje su radovi već završeni, pored groblja u Loću, u pravcu Mašketa.[14] Vodi ih stručnjačkih trovoa gradi se naročito u blizini groblja i duž šumice između groblja i Mašketa. Trske (Gore. Svi ti pojedini odsjeci utvrđenog pojasa kovrče. Manji radovi na utvrđivanju izvode se isposebnim sistemu koji omogućava uspješnu odbranu sa juga, dok je odbrana u ostalim pravcima vezana uglavnom na utvrđenju na taj način što je pojedinačnim skloništima. Sva organizacija nije se bavila samo organizacijskim (mobilizacijskim pitanjima utvrđivanja, već samo organizacijskim (Organisation Todt). Detaljnije o tome vidi u izvještaju Obavještajnog centra Štaba 7. korpusa IA od 24. marta 1945. AIZDO, k. 52/1.

trajez.

U Kočevju je 13. III stigao protivavionski top.
U Kanti in jak dovozen je 1 protivavionski top.
U Novo Mesto su dovezena 3 protivavionska topa. Poček̃om ovog mjeseca aktivnost neprijateljа bila je usmjerena[32] na granični pojas granice[34] — Save na Kome se zadržavao dio naših jedinica u cilju zaštite prelaska jedinica IV zone.[35] Neprijatelj, koji se osjećа jedinica Mattija v Polju: sada: Polje.
Sada: Cerkljе ob Krki.
Sada: Kostanjevica na Krki.
Sada: Šentjernej.
Sada: Šentjernej.
Ključ »usmjerenа« dopisana je mastilom.
Odmosi se na demarkacionu liniju između njemačke i italijanske okupacione zone u Sloveniji 1941. godine. Detaljnije o proteranju bile su tadašnje njemačke granične jedinice. Koje su, koristeći priliku da pogoden je je djelimično izgorio, tako da je izgrađen je, ispod Rožnika, manji pomoćni vojni aerodrom. Do sada ovaj aerodrom još se nije koristio za veća uzletanja. te su se na njemu spuštali do sada samo avioni tipa »Storch«.
Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije naredio je. 12. februara 1945. Glavnom štabu NOV i PO Slovenije da, obzirom na razvoj situacije izvrši na nekim terenima, neprijatelj je bio prinuđen da napusti Kočevje i Ribnicu i jedinice Operativnog štaba 6. i 11. brigade, a na teritoriji 4. operativne zone Slovenije ostavi dohadašnje odredе, podijeliti ih u manje grupe, sposobne za brze pokrete i akcije, na-
Poslo su savezničkі avioni iz dana u dan aktivniji na našoj teritoriji, neprijatelj je bio prinuđen da ponovo pojača protivvazdušnu odbranu na onim odsjecima koji su više puta pod udarom vazdušnih napada. Tako je neprijatelj pojačao svoju protivvazdušnu odbranu na sljedećim objektima:
U Kostanjevici su dovezena dva protivavionski mitraljeza.
U Št. Jerneju dovezen je jedan protivavionski mi-

čao ugrožemin i na zeljezničkoj pruzi Zidani Most — Ljubljana, privukao je na taj sektor V pokretni bataljon SJ,[26] dio 1 pokretnog bataljona SD i dio mjesnog Smarna[56] ; Preske.[50] U ogorčenim borbama, u kojima se istaklio rukovodstvo, kao i cio komandni i ostali vojni i politički kadar, zajedno sa borcima, nalje jedinice su se u vremenu od 6. do 9. III. prebacile preko granice. dinma Trebnje — Radohova Vas i rijeke Krke u Sulu kraju. Po povratku naših jedinica na sektor Sulc kraJine koncentrisao je nepriJatelj ovdje svoje snage od oko 2500 ljudi be-ga.[51] Njemaca i

rocito na komunikacijama. Bilo je predviđeno da se ove snage prebace u Dolenjsku preko Hrvatske (vidi kniigu dcpoa u AIZDG, k. 4/1/11). Na osnovu poojene situacije, čitavi štab NOV i PO Slovenije dosao je do zaključka da postoje mogućnosti za prebacivanje i prieko Goreniske i u rejonu Lit je. U sva tri slučaja snage bi morale preći ili bosrati rijeku Savu. Kako je prelaz u rejonu Litije zaštićen kratkotrajnim a. vjerovatno. i zbog uspješnog prelaza 6. slovenačke NOU! brigade »Slavko Slandcr« i 11. slovenačke NO brigade »Matos Zidanšek. noći 1/12. oktobra 1944. iz Štajerske u Dolenjsku (vidi tom VI. knj. 16. dok. br. 4) i poruiaik nocu 23/24. decembra 1944 (AIZDG, k. 332a/1). Io je nacrtano da se prebacivanje izvrši na odsjeku Litija — Laze (AIZDG, k. 4(1). Za prhvat snaga na desnoj obali Save noću 23/26. februara 1945. Štab 7. korpusa NOVJ uputio je 12. slovenačku NO brigadu i Dolenjsku NOP odred, a slijedeće noći još 4. slovenačku NO brigadu »Matija Gubec« (AIZDG, k. 183/II i k. 191/III). Međutim, zbog brze i snažne neprijateljske intervencije. kao i visokog vodostaja Save. prelaz nije uspio. nego se na tome više puta nastojalo. pa čak i u martu 1945 godine (AIZDG, k. 334/IV).

„Slovensko domobranstvo

ROA,[32] koji su bili iz sastava I, V i VI pokretnog bataljona SD, I, II i III bat. ROA puka »Variagov«, te još 2 čete III bat. XIX SS policijskog puka, i dana 10. III izvršio ispad na položaje XV divizije sa više strana.[33]

Cilj neprijatelja je bio da po svaku cijenu uspostavi komunikacijsku vezu Kočevje — Dvor, te da istovremeno uspostavi nova uporišta u Suhoj krajini (Lašče — Građene — Lipje — Smuka) kako bi na taj način onemogućio našim jedinicama opstanak na tom sektoru. Nakon četvorodnevnih borbi, najogorčenijih i najvećih od borbi koje su jedinice XV divizije vodile posljednjih mjeseci, namjera neprijatelja bila je sasvim osujećena, uz njegove velike gubitke u ljudstvu i materijalu. Ponovo se istaklo naše rukovodstvo, koje je baš u ovim borbama pokazalo da je kadro voditi i sa uspjehom okončati borbe šireg obima. Borci, kao i rukovodioci, do posljednjeg čovjeka, bili su svjesni značaja sektora Suhe krajine za našu oslobođenu te-

[32] Skraćenica od: Ruska oslobodilačka armija (vidi napomenu 8).

[33] Neprijatelj je u ovoj akciji angažovao slijedeće snage:

a) 1. bataljon slovenačkih domobranaca, koji je 9. marta 1945. krenuo iz Stične pravcem: Velike Lese — Hočevje — Kal — Primča Vas — Ratje, gdje je stigao idućeg dana u 8 časova ujutro i u toku čitavog dana vodio oštre borbe s 5. slovenačkom NOU brigadom »Ivan Cankar«, pa se zatim povukao u Žužemberk, a 13. marta 1945. vratio se u Stičnu. Na kom pravcu je bataljon bio angažovan 11. i 12. marta redakcija nije mogla ustanoviti.

b) Iz Žužemberka u pravcu Gradeneca dejstvovali su 4. bataljon i bataljon »Kasper« (34. i 52. pješadijska četa, 6. teška četa slovenačkih domobranaca i jedna četa 1. bat. »Holm« — Cholm — 25. SS policijskog puka) slovenačkih domobranaca. Redakcija nije mogla utvrditi pravce dejstva ovih snaga.

c) Bataljon »Gareis« slovenačkih domobranaca (od 1. do 9. marta 1945. bio je angažovan na području između rijeke Krke i demarkacione linije) stigao je 9. marta 1945. u Žvirče, gdje je zanoćio, i ujutro nastupao u pravcu Vršićeka vodeći borbu s 15. slovenačkom NO brigadom »Belokranjska«, a zatim prodro u Hinje. U toku 11. i 12. marta dejstvovao je na prostoru Hinje — Žvirče, a 13. marta 1945. vratio se u Velike Laščе.

d) Iz Kočevja su angažovani dijelovi 61. posadne čete slovenačkih domobranaca, ojačani sa 27 ljudi iz Ribnice, i 9. četa 3. bataljona 19. SS policijskog puka. Ove snage dejstvovale su na pravcu Polom — Smuka.

e) dijelove posadnih četa iz Velikih Lašča, koji su dejstvovali u rejonu Brezovi Dol — Ambrus.

f) 1. SS posebni puk »Variagov«; pravce dejstva redakcija nije mogla utvrditi.

g) dijelove 1. baterije slovenačkih domobranaca (AIZDG, AFK, k. 281/IV i k. 283/IV).

pretkaznja nasih jedinica preko komunikacijskih veza Karlovac — Zagreb. Pred kraj mjeseca izvršio je neprijatelj sa tri ustaške bojne i 1 njemačkim bataljonom ispad prema Kupi. Samo manjem dijelu uspjelo je da kod Adlešića prede Kupu, ali je odmah bio prisiljen da se vrati. Kao odgovor na ovaj zločinački ispad zauzela je VIII brigada, noću 26/27 III, junišem usiašku uporište G. Pokupje kod Karlovca. Rezultat je bio: 43 poginule ustaše, a mnogo ih se udavilo u Kupi. Zapljenjeno je mnogo oružja i opreme, a osalo je zapaljeno.

Na Kočevskom sektoru neprijatelj je jačim paotkama samo kontrolisao teritoriju oko uporišta. U Notranjskoj neprijatelj je bio veoma aktivan, te je, naročito iz uporišta Kakek, Cerknica, Martinjak i Velike Lašče, skoro svakog dana preduzimao ispade prema Ljubljani. Na Kočevskom sektoru neprijatelj je jačim paotkama samo kontrolisao teritoriju oko uporišta. U Notranjskoj neprijatelj je bio veoma aktivan, te je, naročito iz uporišta Kakek, Cerknica, Martinjak i Velike Lašče, skoro svakog dana preduzimao ispade prema Ljubljani.

[14] U dokumentu je riječ »zatajstvo« (privremeno) ispravljena mastilom na »tajstvo«.

[15] Označosi se na Vrh pri Hrnjah.

[16] Označosi se na Seča pri Hrnjah.

[17] Zvanično nazivi bio je: Jurišni bataljon.

ma položajima N.O.[38] U tim ispadima najveću aktivnost ispoljio je II pokretni bataljon Slov. domobranstva, kojim komanduje major Rupnik Vuk. Prilikom svojih ispada neprijatelj se kretao po sektoru Notranjske veoma konspirativno, noću, po šumi, te je, zbog naših patrola, pozadi sebe ostavljao mnoge zasjede.

Neprijatelj još uvijek opravlja prugu Novo Mesto — Grosuplje i prugu Trebnje — Sevnica. Kod tih radova ga stalno ometaju grupe MSV.[39] Za saobraćaj je osposobljena pruga od Novog Mesta do Sv. Ane, kao i dionica pruge od Trebnja do Mokronoga. Pruga Ljubljana — Postoj na ne radi. Prugu Kočevje — Ljubljana su isto tako naši MSV i saveznička avijacija više puta razorili. Kao što je već pomenuto, u toku mjeseca marta neprijatelj[40] je pojačao bombardovanje utvrđenih neprijateljskih uporišta radi čega je veoma pao moral neprijatelja. Da bi izbjegao gubitke, neprijatelj preko dana uvijek izlazi izvan uporišta.

Raspored jedinica VII korpusa 1. III. 45:

XII brig, kod Zagorja; [ob Savi] IV brig. Poljane pri Primskovem; D. O.[41] kod Zagorja; Jurišni bat. XV divizije između Krke i Trebnja; V. Brig. Sela — Vrh; XV brig. Smuka — Hinje — Prevole — Vršiček; VIII brig. Lašče — Sv. Primož[42] — Stara gora; X brig. Podgrad — Vinja Vas — Cerovec; XXIV brig. Pristava — Mihovec; IX brig. Vel. Podljuben — Mraševo — Birčna Vas; Štab XV divizije i spec, jedinice Kot — Smuka; Štab XVIII divizije sa Jur. bat i Spec, vodom Uršna Sela; B. O.[43] Rosalnice — Vivodina, I bat. preko Kupe, 1. bat. kod Kočevja; N. O. Podgora[44] — Babno Polje; Tenkovska četa VII korpusa Poljane;[45] artiljerija VII korpusa Črmošnjice — Verdun;[46] Štab VII korpusa sa odsjecima Poljane.

[38] Notranjski odred
[39] minersko-sabotažni vod
[40] Pogrešno; treba: saveznici.
[41] Dolenjski odred
[42] Ruševine crkve na brdu Primož, južno od Žužemberka. Na karti 1:100.000 nisu označene.
[43] Belokranjski odred
[44] Sada: Podgora pri Ložu
[45] Sada: Kočevske Poljane
[44] Sada: Verdun pri Uršnih Selih

Pregled borbi:

1. III. D. O. je na položajima Košem[47] vodio borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Doboveca i odbacio ga. Uništio je kamion i 1 putnički automobil. Zatim se, zajedno sa XII brig., premjestio na sektor Mamolj — Jablaniške Laze. Između Polšnika i Preske nalazio se na koti 808 neprijatelj u zasjedi, ali je, nakon polučasovne borbe, bio protjeran, uprkos ponovne intervencije iz Preske uz podršku jednog tenka. Sopstveni gubici 3 ranjena; neprijateljski gubici 5 mrtvih: zaplijenjeno: 2 pištolja, 4 puške; uništena 2 automobila. U 22 časa IV brig, iz Poljana[48] otišla je na nove položaje kod Laza.[49]

Jur. bat. XV divizije upao je kod Zagradeca u zasjedu, ali ju je protjerao. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 1 nestao; izgubili su 3 puškomitraljeza; neprijateljski gubici: 8 mrtvih i 5 ranjenih.

XVIII divizija: sukob patrola kod Dolža.[50] Naši gubici:
1 ranjen.

2. *III 45.*

IV. brig: Neprijatelj je sa dvije strane izbio na položaje. Nakon kraće borbe brig, se premjestila na Moravsku Goru.[51] Sopstveni gubici: 2 mrtva, 3 ranjena; neprijateljski gubici: 6 mrtvih, 8 ranjenih.

XII brig. Poljane.

D. O. Primskovo.

Inž. bat. kod XII brig.

XV brig, krenula je preko Krke radi prijema ranjenika ali je bila odbačena.[52] Sopstveni gubici: 4 ranjena, a među njima komandant brig, drug Cali,[53] i 2 nestala.

· Vodenica na rijeci Savi, 5 km jugozapadno od Trbovlja.

" Sada: Poljane pri Primskovem.

49 Sada: Laze pri Gobniku.

50 Kod Dolža se sukobila patrola 10. slovenačke NOU brigade »Ljubljanska« s patrolom 37. posadne čete slovenačkih domobranaca iz Lešnice (AIZDG, k. 153/1 i AFK, k. 283/IV).

51 Naselje sjeverozapadno od Sv. Križa (sada: Gabrovka). Na karti 1:100.000 nije označeno.

55 Za prihvat ranjenika bio je upućen samo 3. bataljon, koji je upao u neprijateljsku zasjedu kod Velikih Lesa (AIZDG, k. 190 a).

53 Karlo Dimnik Cali

„ Odnosi se na prpadnike Stpskoe dobrovoljačkog korpusa (SDK). Zbog pomjeranja fronta u Srbiji, bio je SDK prnuđen da napusti teritoriju na kojoj je do tada djstvovao, pa je fiktivo odlučio da u aktivno ucstvuje v borbi protiv jedinica NOVJ i zatvara granicu da prekoti na teritoriju Slovenačkog primorja i Istre sa zadatkom da ga prekoti na teritoriju Slovenačkog primorja i Istre sa zadatkom da prema Hrvatskoj. Kako je SDK, u ramjim borbama u Srbiji, izgbio mnogo svog naoružanja, naređeno je da se, po pristizanju na novo područje, naoruža iz ratnog pljena ili iz rezrve Komande Jugozapada do dok Wehrmacht — OKW — od 20. oktobra 1944. komandanti Jugozapada dopuste ljemačke Vlmvne Komande onzmih snaga — Oberkommando zapada. Militrističk Vlt. Nacionalni arhiv Vašington, N-1-311, film 285, snimak 67/1. Trećeg novembra pozno je SDK da pristže iz Austrije, da je kojem mjestu 1944. bivno samo SDK izmoslio oko 5.000 vojnika. Sastav SDK: Štab korpusa, 1., 2., 3. i 4. puk i 1. bataljon 5. linjska Brigada — Mladić. Dana 29. januara 1945. upostavio je 2 bataljon 1. puka upravo u Planini. Ovaj raspored je SDK zadržao do početka aprila 1945. Bio je potčinjen komandantu SS i policije u Općestvenoj zoni Jadranskog primorja: t., porod ostalog, imao je zadatak obezbjeđenja željezničkih komunikacija (AIZDG, K. 63/11, AFK, K. 283/1V i njemačkf izvori, K. 199/1).

[55] Štab: jama pri Dvoru.

[56] Mitnersko-sabotažna skupina (grupa)

[57] Ovo nasilje na kartt 1:100.000 označeno je sa Brezje, a malazi se 1 km sjevrno od Sv. Križa (Gabrovka).

[58] Štab: Vodice pri Gabrovki.

lzgubljen 1 lični mnobacač i 1 puška. Gubici neprija-
telja nisu poznati.
prema Smarati. Vaši gubici: 1 zarobljen.
N. O. Klo 450 nedičevaca[54] izvrsilo je ispad iz Cerknice

3. III 45.

IV brig. Crnik.
V. brig. Iz Jame[55] prema Laščama izvršilo je ispad 60 be-ga, odbačeni. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 6 ranjeno.
VIII brig, vodila je borbe na kot 503, sopstveni gubici:
2 ranjena.
N. O. Obavještajne patrole sukobile su se na sektoru Zerovnice bez žrtava.
B.O. MSS[56] miniraie drum i zeljezničku pruge kod Brezica.

4. III 45.

IV. brig. Kretnula sa zajemcima u Suhu krajinu.
XII brig. Brezovo.[57]
D. O. Vodice.[58]

štolj. 1 dvogled, 1 pištolj.
N. O. Neprijatelj od oko 200 ljudi izvršio ispad prema Smaratu.[64] Naši gubitci: 1 teško ranjen.

[59] Borba je vođena protiv zajedne 51. posadne čete slovenačkih domobranaca iz Bele Cerkve (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 115).

[60] Poprečno; trčbe: Brezmik Zakanjski (vidiAIZDG, k. 153/1: operativni dnevnik Štaba 7. korpusa JA).

[61] Sada: Sadinja Vas pri Dvoru.

[62] Na močvarnom terenu zarobljenika — dobrovoljaca, koji su pristupili NOV Slovenije, i boraca za slobodu Austrije. Citavi štab NOV i PO Slovenije narečio je 24. novembra 1944 da se formira 1. austrijski bataljon NOVJ. Bataljon je bio uključen u sastav 7. korpusa NOVJ, koji je 13. januara 1945. operativno podlino 3. slovenačkoj NOU. brigadi. »Ivan Cankar«. Politički komesar bataljona bio je Roman Finkel (Fričnel), a komandant Mataš Bajer (Baxer). Vidi AIZDG, k. 11/1,1. k. 15/111, k. 26/111, k. 1884/1 i k. 1892/III.

[63] Po jedan vod iz 4. 17., 47. i 48. čete 2. bataljona slovenačkih domobranaca iz Cerknice (do 20. decembra 1944. ovaj se bataljon nalazio u Kalcksu), ukupno 161 vojnik, bivši su zadatak procesljavanja zemljista 3. i 6. marta 1945. godine (vidi AIZDG, AFK, k. 280/IV: izvještaj komandanta 2. bataljona slovenačkih domobranaca od 7. marta 1945).

5. III 45.

IV. brig. Vel. i Mal. Lipje.
V brig. i Jur. vod napali neprijateljа od oko 150 ljudi u Podgozdu i proljerali ga. Pri tome je zaplijenjena cijev teškog minobacača.

[64] Oko 500 pripadnika be-ga Krenulo je sa pravca Sadinja Vas[65] — Jurna premu Laščanna i sektora gdje se nalazi V brig. Nakon zestokih borbi bio je neprijatelj odbačen.[66] Sopstveni gubitci: 5 mrtvih, 6 ranjenih. Teško je ranjen i politički komesar Austrijskog bataljona[67] gubitci neprić oko 40 mrtvih, 50 ranjenih, zaplijenjen 1 automat, cijev teškog minobacača, raketni pi-

6. III 45.

V. brig, i Jur. bat postavili zasjedu iznad Draščе Vasi i napali, bez sopstvenih gubitaka, neprijateljsku patrolu; gubici nepr. 5 mrtvih.
N. O. Sukobi patrola sa zasjedama neprijatelja; naši gubici: 1 mrtav; gubici nepr.: 1 mrtav, 2 ranjena. Zatim se neprijatelj konspirativno povukao duboko u [šumu] Javornik. Istog dana patrolni sukobi u Loškoj dolini. Naši gubici: 1 ranjen; gubici nepr.: 2 mrtva.
Sukob patrola kod Devina. Naši gubici: 2 nestala. Pokret N. 0. u Bukovcu.[65]
B. O.: 1 bat. je sa kolonom krenuo u Pisarovinu,[66] 1 četa upala u zasjedu na glavnom drumu Karlovac — Zagreb, izgubili smo 5 mitraljeza i 6 pušaka.

7. III 45.

D. O. Neprijatelj, u jačini 600 ljudi, izvršio ispad prema Vodicama. Nakon borbe od pet časova, D. O. se prebacio na Cirnik, a zatim preko druma.
XII brig. Neprijatelj, u jačini 500 ljudi, izvršio je ispad prema Brezovu. Pred veče se brigada prebacila na Cirnik, odakle je krenula preko druma.
Inž. teh. bat.: MSV su minirali prugu između Kočevja i Ribnice, te položaje iznad Podgozda.
Sukob patrola kod Teške Vode i Škrjanča.[67] Gubici nepr.: 7 mrtvih.
N. O. Neprijatelj je u tri kolone[68] napao odred u selu Vrh; naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena, 2 nestala; gubici nepr.: 4 mrtva.

8. III 45.

IV. brig. Lašče — Primož — Stara gora.
XII brig, stigla je prije podne, zajedno sa D. O., na Lučarjev Kal; napalo ju je 800 be-ga i Nijemaca.[69] Bor-

[65] Zaselak, 2 km sjeverozapadno od Prezida.
[66] Pored ovog bataljona, otišla je po opremu u Pisarovinu 5. marta 1945. i 10. slovenačka NOU brigada »Ljubljanska«, ljudstvo Artiljerijske brigade 7. korpusa JA i Tenkovske čete (AIZDG, k. 153/1).
[67] Odnosi se na Veliko i Malo Škrjanče; sada: Škrjanče pri Novem Mestu.
[68] Redakcija nije mogla utvrditi koje su neprijateljske snage bile angažovane.
[69] Napad je izvršio 1. bataljon slovenačkih domobranaca i jedna njemačka četa (pripadnost nepoznata). Tog dana je iz Občina, preko Velikog Gabera, u pravcu Šela pri šumberku nastupao i 5. bataljon slovenačkih domobranaca, ali se iz izvještaja Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva ne vidi da li je učestvovao u ovoi borbi (AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 120).

ba je trajala do noći. Gubici XII brig.: 4 mrtva, 11 ranjenih, 6 nestalo; gubici nepr.: 22 mrtva, 24 ranjena, zaplijenjen 1 »šarac«, 1 puška, 1 sanduk municije, a izgubljen je 1 »bren«. D. O. je, pak, u tim borbama imao 7 mrtvih, 15 ranjenih, 32 nestala. Izgubio je: 6 »brena«, 24 puške, 2 automata; gubici neprijatelja: 20 mrtvih i oko 30 ranjenih; zaplijenjeno: 1 automat, 2 pištolja, 1 dvogled.

9. III 45.

IV, V i XV brig, na starim položajima.
Inž. bat. Lopata.
XII brig. Smuka — kota 563.
D. O. Pleš — kota 574.
V. brig.: Jurišni vod napao je neprijatelja iznad Brezovog Dola bez sopstvenih gubitaka; nepr. 2 ranjena. Inž. bat. je 1. III imao 2 mrtva, 2 ranjena, 8 nestalih; gubici neprijatelja: 10 mrtvih, 1 zarobljen ROA.
B. O. Neprijatelj u jačini 250 ljudi, izvršio je ispad iz Ozlja, u pravcu Breznika i bio odbijen.

10. III 45.

Neprijatelj je u dvije kolone izvršio ispad iz Jame prema položajima IV brig. Nakon žestoke borbe bio je odbačen. Sopstveni gubici: 2 ranjena; gubici neprijatelja: 8 ranjenih.
V. brig. Neprijatelj, jačine 600 ljudi, izvršio ispad prema položajima. Pošlo mu je za rukom da zauzme kotu 503, a na drugim mjestima je bio odbačen. Naši gubici: 1 mrtav, 6 ranjenih. Ranjen politički komesar I bataljona,[70] komandant II bataljona,[71] pomoćnik političkog komesara.[72] Gubici neprijatelja: 40 mrtvih, 40 ranjenih; izgubili smo nešto municije i poprilično opreme.
XV brig. Neprijatelj je sa više strana izvršio ispad u jačini od oko 900 — 1000 ljudi. Odlučnim jurišima bio je odbačen uz sadejstvo Jurišnog bataljona. Naši gubici: 3 mrtva, 9 ranjenih; gubici nepr.: 30 mrtvih, 40 ranjenih; zaplijenili smo sanduk municije. Jur. bat. imao je 2 mrtva, 3 ranjena; gubici nepr. 30 mrtvih. Jur. bat. XVIII divizije nalazio se u Cikavi, zaplijenio

[70] Matevž Kolar
[71] Jemej Jare
[72] Milan Vratič, pomoćnik političkog komesara 2. bataljona.

IX brig. Gotna Vas. Mineri su srušili most kod Pretenc. jur. bat XVIII div. uništio je Vinkov Vrh.[77] ubijici nepr.: 36 mrtvih, 35 ranjenih. 1 puškomitraljez, uništena 2 minobacača. 26 puščića, 5 bunkera;[78] nađi ubijici: 2 mrtva, 7 ranjenih N. O. 1 četa je upućena u ekonomsku akciju u Lošku dol.

12. III 45.

IV. brig. Poslijepodne neprijatelj je izvršio ispad prema Staroj gori između Slatog gora. Bio je odbačen. Sopstveni gubici: 2 ranjena, nepr. gubici: 6 mrtvih, 2 ranjena.

[77] Julij Kosir
[78] Josze Močilnikar
[79] Avgust Dar java
[80] Sada: Šunjel pri Novem Mestu.
[81] Da bi se smanjio neprijateljski pritisak na jedinice 15. divizije u Sloj kraju, Štab 18. divizije izdao je 13. marta 1945. zapovijest položjenim jedinicama za izvršenje navedenih zadataka. koje su one izvršile noću 13/14. marta (AIZDG, k. 153/1, k. 191/11 i ARK, k. 283/IV — pov. br. 123).
[82] Uporišta Vinkov Vrh nalazila su se dijelovi 1. bataljona 1. SS posebnog puka »Vranagovo« (vidi AIZDG, k. 157/III).

je 3 puške i 1 bicikl. Tenkovska četa i artiljerija na poklonu u Hrvatsku sa specijalnim zadatkom.

11. III 45.

Neprijatelj koji je izvršio ispad prema Staroj gori bio je odbijen. Sopstveni gubici: 2 mrtva, 1 ranjen.
V brig. U poslijepodnevnim časovima neprijatelj je izvršio ispad u pravcu Sela. Vrh. Kal je. U 22 časa bio ujena. Poginuo je načelnik [štaba][79] V brig. i opera- je prijetni jurišem. Sopstveni gubici: 3 mrtva. 4 ra- tivni oficir[74] V. brig. Gubici neprijateljа: 27 mrtvih, 30 ranjenih.
XV brig. U 14 časova izvršio je neprijateli ispad pre- ma Višćeku — Hinje. Uz pomoć Jur. bat. XV. div. Bo je prijetan. Sopstveni gubici: 1 poginuo, 7 ranjenih, ranjen je i politički komesar brig.[75] Gubici neprijatelja: 10 mrtvih, 25 ranjenih. Zapljenjena 3 »brena«, 1 auto- mat, 7 puška.
D. O. je, zajedno sa XV brig., proljeran neprijatelja iz Hinja. Sopstveni gubici: 4 ranjena; gubici neprijatelja: 3 mrtva.3 ranjenih.
XXIV brig. napala demonstrativno Smihel[76] — Brš- **ljin.**
VIII brig. Zahja Vas.

mtva, 7 ranjenih.
Na povratku iz Hrvatske vodila je X brig. borbe kod Sv. Marija-Pešćinice i kod Sv. Jane. Nađi ğubitci: 2 tajfez, ğubitci neprijatelja: 60 mrtvih, 70 ranjenih.
mtva, 5 ranjenih, 5 nestalih. Izğubljen je 1 puškomitraljez, ğubitci neprijatelja: 60 mrtvih, 70 ranjenih.
N. O. je dobio pojačanje, te sada na sektoru Loški potok ima 2 bataljona.[84]

[77] Mađ an Zimk

[80] Kcdaksija nije mogla utvrditi ime i prezime.

[81] Anton Lindić

[82] Janez Kozar

[83] Ispad je izvršio 2. bataljon slovenačkih domobranaca, jačine 403 čovjeka. Bataljon se nalazio u širem rejonu Babinog Polja do 15. marta 1945. sa zadatkom pretrese terena (vidi AIZDG, ARK, k. 280/IV. izvještaj komandanta 2. bataljona slovenačkih domobranaca od 17. marta 1945).

[84] Sub 7. korpusa JA naređio je 6. marta 1945. štabu Belokranjskog NOP odrede da formira jedinu četu, jačine 40 boraca, i uputi je u sastav Notranjskog NOP odreda, koji treba, po dolasku ćete, da od ćete formira dva bataljona sa po dvije ćete AIZDG, k. 151/1).

V. brig. U 5 časova nastupao je neprijatelj, jačine oko 500 ljudi, u tri kolone; brigada se povukla bez sopstvenih gubitaka na Rafije — Lopatu — Lipje. Neprijatelj je imao 14 mrtvih i 20 ranjenih.
XII brig. Neprijatelj je u tri kolone nastupao iz Žvirića preko Višnjka — Prevola — Lazine. Odlučnim juriše bio je odbačen. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 6 ranjenih. Raniji načelnik štaba[79] XII brig. politički komesar III bat.[80] poginuo je komandant II bat.[81] Čubici neprijatelja: 45 mrtvih, 50 ranjenih. Zaplijenjen: 1 automat, 4 puške i 1 pištolj.
XV brig. je zajedno sa XII brig. i jur. bat. proljerala neprijatelja iz Hinja. Sopstveni gubici: 2 mrtva, 6 ranjenih. ranjen komandant I bat.;[82] gubici neprijatelja: 20 mrtvih, 25 ranjenih.
N. O. Neprijatelj je u jačini 800 ljudi, izvršio ispad u Babno Polje.[83] Sopstveni gubici: 4 mrtva, 3 zarobljena, 4 nestala; gubici neprijatelja nisu poznati.

13. III 45.

jur. bat. XV div. i XV brig. zauzeli su na juriš kotu 503 bez sopstvenih gubitaka; gubici neprijatelja: 3

14. III 45.

V. brig, je zarobila 1 be-ga.
B. O. Neprijatelj, jačine 300 ljudi, izvršio ispad iz Ozlja na Sela Žakanjska; bio je odbačen; naši gubici: 2 mrtva, 2 ranjena; gubici nepr.: 4 mrtva.

15. III 45.

XII brig. Rekvizicija u Zvirčama i preseljenje stanovništva, patrolni sukobi na koti 589, sopstveni gubici:
1 mrtav, 1 ranjen.

16. III 45.

D. O. je, po naređenju Štaba korpusa, krenuo na sektor granica — Sava.
IX brig, na ekonomskoj akciji.

17. III 45.

VIII brig, vodila je borbu sa neprijateljem kod Dolža. Naši gubici: 1 ranjen; gubici nepr.: 6 mrtvih, 6 ranjenih. Grupe MSV upućene na sektor Novo Mesto, Mirna Peč, Bela Cerkev.

18. III 45.

Patrola XXIV brig, ubila je kod Srebrniča 2 pripadnika be-ga.

19. III 45.

Kod Težke Vode sukob patrola; neprijatelj je na Ruperč Vrhu napao XXIV brig; kod Zajčjeg Vrha[85] sukob patrola; gubici neprijatelja: 5 mrtvih, 1 ranjen; naši gubici: 1 mrtav, 5 ranjenih.[86]

20. III 45.

U selu Vrh[87] napadnuta patrola XXIV brig. Patrole VIII brig, sukobile se kod Zajčjeg Vrha [sa neprija-

[85] Sada: Zajčji Vrh pri Stopičah.
[86] Neprijatelj je 18. i 19. marta 1945. preduzeo akciju protiv jedinica 18. divizije koje su se nalazile na položajima južno od Novog Mesta, u kojoj je angažovao bataljon »Kasper« (nazivan i 6. bataljon slovenačkih domobranaca) i 37. posadnu četu slovenačkih domobranaca iz Lešnice (vidi AIZDG, k. 64/111 i AFK, k. 283/IV — pov. br. 123 i 130 i k. 299/IV).
[87] Odnosi se na Vrh pri Ljubnu,

Vojáci Podjuhen — Matševo: XV brig. 5v, Fonjan — Ušivc[91] 5iab XVIII divizije sa spec. jedinicama Kot — Smuka; IX brig. Pl63 — Prevole; X brig. Seča — Vrh — Koa 303; XXIV brig. Smuka; VIII brig. u Beloj krajini.[92]

Nepr. 60 bc-ag[93] izvršilo je ispad prema IX brig.; ali su odbijeni. Gubici neprijatelja: 8 mrtvih, 5 ranjenih; sovjetska strana gubitaka nije bilo.

[88] Nadzemlje za izvlačenje drvozaja divizija izdano je štab 7. korpusa JA 20 marta 1945 (AIZDG, k. 193/II).

[89] Ove ispade izvršili su dijelovi 4. bataljona slovenačkih domobranaca i 1. SS pozadinskog puka »Vitangova« (AIZDG, AFK, k. 281/IV).

[90] U izvještaju Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva nalaze se da je ispad izvršila samo 52. četa 1. tom pukovnije bio je lešio ranjen komandir te čete nadporučnik Dragо Furlan, koji je podlegao ranama (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 130).

[91] »Sv. Florjan je crkva, a Ušivc zaselak, 6 odnosno 5 km južno od Novoga Mesta.«

[92] Poslo je neprijatelj 21. marta 1945. izvršio ispad iz uporišta Ozalj, D. Stanve i Netretić, u pravcu Metlike, predvidalo se da je ispao već dijelova u Belu Krajinu i umiri aerodrom kod Črnoka, pa je zbog toga upućena u Belu Krajinu 8. slovenačka NO brigada »Prun Levstik« (AIZDG, k. 151/1 i k. 157/III).

[93] Ispad je izvršio jedan vod 5. bataljona slovenačkih domobranaca koji se bada nalazio u rejonu Struge (AIZDG, AFK, k. 281/IV).

teljem]. Četa XXIV brig. bila je napadnuta kod Subaotla, na povratku iz rekvizicije. Naši gubici: 1 mrtav, 3 ranjena, 1 zarobljen, 7 nestalo.

N. O. Ekonomska akcija na sektoru I. oklr potok.

21. III 45.

Izmjena [položaja] divizija[88]

Neprijatelj je izvršio ispad na kotu 503, gdje se nalazio 40 ljudi, ali su odbačeni.[89] Gubici neprijatelja: 4 mrtva; nasr. 5 mrtvih, 1 ranjen.

Neprijatelj, jačine 300 ljudi, izvršio je ispad i zauzeo Rupert Vrh. Gubici nepr.: 5 mrtvih, među njima komandant VI pokretnog bataljona, poručnik Furlan Drago,[90] 2 ranjena; naši gubici: 11 mrtvih, 2 ranjena. Izgubljen 1 mitraljez i 1 puškomitraljez, 1 protivtenkovska puška i 4 puške.

22. III 45.

Raspored: štab XV div. G. Sušice; Inž. bat. D. Sušice: IV brig. u sastavu XVIII divizije Primož — Stara gora; V brig. Podgrad — Vinja Vas — Cerovec; XII brig.

B. 0. je vodio borbu sa neprijateljem koji je izvršio ispad prema Ribniku i Bubnjarcima; nepr. je imao 26 mrtvih, 40 ranjenih; naši gubici: 2 mrtva, 3 ranjena, 3 su objesili.

23. *III 45.*

Neprijatelj, jačine 300 ljudi, izvršio je ispad prema koti 503, ali je odbijen.[94] Naši gubici: 1 nestao.
V brig, je vatrom iz teškog minobacača tukla neprijatelja kod Težke Vode. Gubici nepr.: 2 mrtva, 4 ranjena.

24. III 45.

Jedinice XVIII divizije napale su neprijateljsko uporište u Kalu.[95] Zbog nadmoćnosti neprijatelja uporište je samo djelimično uništeno. Gubici nepr.: 2 mrtva, 6 ranjenih; naši gubici: 4 ranjena.
N.O. Sukob patrola kod Žerovnice. Ubijena 4 be-ga, 8 ranjeno. Oko 100 be-ga izvršilo ispad do isela Travnika.[96] Nestao 1 konjušar.

25. *III 45.*

120 be-ga[97] (izvršilo je ispad prema XV brig.; bili su odbijeni. Gubici nepr.: 4 mrtva; naši: 2 ranjena.
XII brig, i Jur. bat. preko Krke.[98]

- Ispad su izvršili dijelovi 4. bataljona slovenačkih domobranaca iz Žužemberka (AIZDG, AFK, k. 281/IV).

[95] Na osnovu naređenja Štaba 7. korpusa JA, Štab 18. divizije izdao je 24. marta 1945. zapovijest potčinjenim jedinicama za napad na neprijateljsko uporište u Kalu, u kojoj je naredio: 9. slovenačkoj NO brigadi da sa jednim bataljonom izvrši napad iz pravca Ambrusa i k. 439, Jurišnom bataljonu 18. divizije da izvrši napad iz pravca k. 578, a 10. slovenačkoj NOU brigadi »Ljubljanska« da sa jednim bataljonom izvrši napad na neprijatelja u Kamnom Vrhu (sada: Kamni Vrh pri Ambrusu), a u slučaju da tu nema neprijatelja da vrši pritisak na Kal sa sjevera. Napad je trebalo izvršiti iznenadno 25. marta u 2 časa ujutro (AIZDG, k. 191 /III). U vrijeme napada u uporištu Kal nalazila se njemačka »B« četa (vidi AIZDG, k. 283/IV — pov. br. 141).

[56] Ispad su izvršili dijelovi posadnih četa slovenačkih domobranaca iz Ribnice (AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 141). U uporištu u Ribnici su se u to vrijeme nalazili dijelovi 1. i 115. čete slovenačkih domobranaca i 11. čete 3. bataljona 19 SS policijskog puka (vidi AIZDG, k. 64/IV, k. 157/III i AFK, k. 282/III i k. 283/IV — pov. br. 70).

[97] Od 25. do 30. marta 1945. protiv jedinica 15. divizije angažovan je iz Novog Mesta bataljon »Kasper« slovenačkih domobranaca (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 143).

[98] Ove snage upućene su u pravcu Save, na područje Sv. Križa (Gab rov ka) sa zadatkom da izvrše prihvat jedinica 4. operativne zone Slovenije, koje su krajem marta 1945. u nekoliko navrata ponovo po-

26. III 45.

Oko 200 be-ga 'stiglo je do Ceroveca. Nakon kraće borbe bili su protjerani.
Oko 300 Nijemaca" napalo je Jur. bat. XV divizije na Klancu.[100] Energičnim jurišem bili su odbijeni. Gubici nepr.: 22 mrtva, 20 ranjenih, [zaplijenjen] 1 automat; naši gubici: 1 ranjen.
Neprijatelj[101] je izvršio ispad do Vrščka i naišao na minsko polje; protjeran je bez sopstvenih gubitaka; gubici nepr.: 10 mrtvih, 10 ranjenih. Predao <sc jedan podnarednik ROA sa oružjem.
Akcija XVIII divizije na nepr. uporište u Kalu.[102] Razbili 3 bunkera, 4 zgrade spaljene; gubici nepr.: 27 mrtvih, 18 ranjenih; naši gubici: 8 mrtvih, 28 ranjenih. N.O. U Loški potok izvršilo je ispad 300 be-ga.[103] Naši su se bez gubitaka povukli. Gubici nepr.: 6 mrtvih.

27. *III 45.*

U Podljubenu je 300 be-ga napalo XV brig. Naši gubici:
2 mrtva, 2 ranjena, ranjen politički komesar XV brig.[104] Izgubljen 1 automat, 1 puška; gubici nepr.: 2 mrtva, 8 ranjenih.

kušavale da se prebace preko Save u Dolenjsku, ali u tome nisu uspjele zbog neprijateljske intervencije i visokog vodostaja Save (vidi knjige depeša u AIZDG, k. 46).

Redakcija nije mogla utvrditi koje su neprijateljske snage bile angažovane. U izvještaju Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva od 28. marta 1945. pominje se da su akciju preduzeli Nijemci iz Litije (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[100] Sada: Klanec pri Gabrovki.

[101] To su bili dijelovi 5. bataljona (bataljon »Gareis«) slovenačkih domobranaca (AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[102] Redakcija nije pronašla zapovijest za ponovni napad na uporište u Kalu. Napad je izvršen 28. marta 1945. u 4 časa ujutro, a u njemu su učestvovali: dva bataljona 9. slovenačke NO brigade, dva bataljona 10. slovenačke NOU brigade »Ljubljanska« i Jurišni bataljon 18. divizije. Za vrijeme napada u uporištu se nalazila njemačka »B« četa, ojačana sa 45 vojnika i jednim teškim minobacačem iz 25. čete 5. bataljona slovenačkih domobranaca. Pojačanje je upućeno iz Struga 25. marta (vidi AIZDG, k. 193/11 i AFK, k. 281/IV: izvještaj Štaba 18. divizije JA od 23. aprila 1945).

[103] Ispad su izvršili dijelovi posadnih četa slovenačkih domobranaca iz Ribnice i Kočevja. U Kočevju su se tada nalazile 11. i 61. posadna četa (AIZDG, k. 283/IV — pov. br. 141).

[104] Anton Grošelj Jesen

Na ključ 367[10] napalo je 50 ho-ga XXIV brig. Neprija-
ni obilno, ali ne mnogo, nas gubici. I ranjeni, gubici nepr. I mr-
tvi, i ranjen.
VIII brig., je noću 26/27. III energičnim jurišem uni-
Na bojištu je neprijatelj ostavio 43 mrtve, uhvać. a
mnogo je u odstupanju odvukao. Naši gubici: 2 poginula, 4 ra-
zaplenili 1 teški[11] minobacač, 2 laka minobacača, 2
mitraljeza, 1 sobojevku, 6 puškara, 1 zgnječen puškom
a laka, 1 protutenkovska, 6 puškara, 1 zgnječen puškom
bolu nije mogla pomjeriti sa sobom. Naši gubici: 1 mr-
ranjena, 2 laka.
IŠO. Grupa MSV poruši je 240 m pruge Orahovac — Ka-
lovac.

28. III 45.

Prema Ramanji Vasi, gdje se nalazio bat. XV brigade,
59 ho-ga izvršilo ispad, ali su odbijeni. Naši gubici: 1
mrtvi.
Jur bat. XV divizije i XII brig. su se vratili.

29. III 45.

Neprijatelj izvršio ispad manjim natrulom u
ce,[12] ali je odmah odbačen. Most u Gotnoj Vasi repri-
[13]; je oprava.
sa 10 topova i 8 tenkova. Poljakima su i neprijatelja
uništila u Rahimoviću, Kneževu, Struganu i u Ka-
la.[14]
N.O. Neprijatelj je 28. III. u jačini 300 ljudi, izvršio
brdu Ivanjici, 4 laka ranjena. Ekonomska akcija u Lorkom

[10] Redakcija ovog koda nije prosudila.
[11] Uvezen sporedna oružja (AZIZC, k. 1477/1).
[12] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
ga 13. brigade (AZIZC, k. 1477/1).
[13] Odnosi se na Dalmatinsku Topolce.
[14] Vidi napomenu 2.

[1] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[2] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[3] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[4] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[5] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[6] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[7] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[8] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-
[9] Ispravka u odnosu na ratni dnevnik 3. udarnog zbo-

30. III 45.

Neprijateljska pojačanja iz Novog Mesta otišla su pre- ma Ljubljani. Saveznici su bombardovali Gotnu Vas, Zabju Vas, Grm.[110] Strug i Kal. N.O. Neprijatelj, jačine 70 ljudi, izvršio ispad u Lošku dolinu, te je bio odbijen. Zarobljen 1 be-ga podoficir.

31. III 45.

Dio 1 pokretnog bataljona[111], jačine 300 be-ga, napao je položaje XV brig, kod Birčne Vasi. Nasi su ga sa- svo. Nasi gubici: 1 ranjen; nepr.: 12 mrtvih, 20 ra- njenih. Kanjen je komandant 1 pokr. bat. Slov. do- mobranstva.

Kao što se vidi iz situacije, neprijatelj se organizovao samo na odbrani ljevog obala Krke i to prije svega putem ispa- da na visinske uzlaze na desnoj obali Krke. U toku neprijatelj je u dva koncentrična napada pokušavao da odbaci naše jedinice iz Suhe Krajine. Uprkos manevrima i energič- nim udarima naših jedinica svaki pokušaj neprijatelja bio je uvijek razbijen. U svim ovim bombama pokazalo se da su naše jedinice sjekle veliku manevarsku sposobnost. Iz da su, upr- kos brojčane nadmoćnosti neprijatelja, sposobne da sačuvaju svoju teritoriju. Zbog nedostatka teškog naoružanja, i to prije svega artiljerije, bili smo prinuđeni da se organizavamo samo na manevarsku borbu. Uključio su, pak, vršeni napadi na up- rište, svuda se pokazalo da bez podrške artiljerije nije jedi- nice nisu u stanju da prođeraju neprijateljа čak iz manje utvrđenih uporišta. Iz toga proizlazi i to da će takođe prvi šku artiljerije biti manje uspješni, jer nam jedinice nemaju budući napadi na utvrđena neprijateljska uporišta uz podr- iskusiva u napadu na utvrđena uporišta. To prije svega važi ma prešli isključivo na diverzantske akcije, jer jedino na taj način mogu vezati snage neprijatelja uz dotični sektor. Uzrok opadanju aktivnosti našlih odreda treba tražiti u tome što su

[110] Bombardovanje Gotne Vasi, Žabje Vasi i Grma izvršio je šest savezničkih aviona koji su bacili 16 bombi, svaka težine oko 50 kg (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 143).

[111] Poređno. Ispad su izvršili dijelovi bataljona »Kaspre« slove- načkih domobranaca iz Novog Mesta (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV — pov. br. 143).

koje pješadijskoge naoružanja, dok se sva teža pješadijska oruđa u većini slučajeva ne iskorištava dovoljno. Da bi se otklonili ovi nedostaci, bile su organizovane stalne konferencije sa oficirima, na kojima se ocjenjivali, odnosno podvrgavali, karakter upozoravao sa dejstvom svog naoružanja 'sa ciljem da bi se na taj način postigla maksimalna iskorištenost sadašnjeg naoružanja jedinica. Svi uspjesi našli jedinica u manevarskim borbama poslužili 'su samo na osnovu velikog broja automatskog naoružanja, i to samo pješadijskog.

Najteži problem za sve jedinice VII Korpusa je popuna ljudstvom. Brojna stanja našli brigada smanjuju se poslije svake borbe, pa se tim mjerama i sposobnost naših jedinica u pogledu izvršavanja zadataka koji su nužni za očuvanje osloboden dene teritorije. Sa evakuacijom ranjenika sada ohpada i mogućnost brzog vraćanja ranjenih boraca u brigade. U vezi sa vojnom situacijom (koja sada vlada na našem sektoru nužno

[12] Brojno stanje Belokranjskog NOP odreda u to vrijeme je između 250 boraca. Današnje NOP odreda oko 200, a Notranjskog NOP odreda oko 170 ljudi (AIZDG, f. 153/1).

[13] Sada: Gabrovka.

bnojeno vooma slabi,[12] dok, sa druge istrane, treba da komtorišu vršiti izpade dubоko u oslobodenu teritoriju samo zbog logistio iNotranjski odred, zbog svog malog brojnog stanja, mora biti angažovanja dubоko u njegovoj pozadini pomoću MSV.

Isti način borbe sprovodi i Dolenjski odred, koji se sada nalazi sa svu ti bataljona na sektoru Litija — Sv. Križ[13] — Trebeno. Ovaj sektor je veoma jako kontrolisan, te je odredu nemoguće da dži svoje snage koncentrisane i da izvodi veće napade, već se mora organizovati samo na diverzantske akcije kojima uznemiruva neprijatelja, te istovremeno vrši i kontrolu nad čitavom neprijatelјskom vojskom.

Belokranjski odred sa snagama sva svoja 4 bataljona stalno dži položaje duž Kupe sa zadatkom da spriječi svaki upad neprijatelja na oslobodenu teritoriju sa pravca Samobora, Karlovca, Ozlja. Od toga, pak, jedan bataljon ima stalno na položajima kod Kočevja sa istim zadatkom.

Kod svih jedinica primjećuje se da je komandni kadar veoma sposoban i samoinicijativan, ali se, zbog nedovoljnog teoretskog znanja, svi uspjesi koje naše jedinice postignu u poredinim borbama dovoljno ne iskoriste. i to prije svega zbog toga što se nađ kadar oslanja uvijek na dejstvo samo la-

je da nam se pruži mogućnost popunjavanja jedinica ljudstvom ikoje se nalazi u Dalmaciji.[114]

Nivo naših štabova divizija damas je jos uvijek samo na tom 9lepenu da su naši štabovi prije svega sposobni da komanduju pješadijskim jedinicama, bez nekih vecih prodoahh jedinica teške naoružanja. Prelazak sa starog partizanskog načina ratovanja na nov, moderan način ratovanja, postize se, upk posjepeno, ali, is ohzirom na to da se danas naše brigade popunjavaju najmodernijim sredstvima, ovaj prelaz je suvise spor. Ujrok ione je mala zainteresovanost naših visih funkcionera za usavršavanje, i citavo njihovo komandovanje leži jos uvijek na 'licnoj hrabrosti, a ne toliko na umjesnosti komandovanja.

Kadar u štabovima brigada je sada veoma mlad, te je vecina komandanata sposobna da rukovodi jedinicama današnje brojnoge stanja, dok bi u slucaju pojacanja isih kod vecih borbi gubili pregled nad njima. Jos inisu kadri da rukovode svima orudima koja moraju imati u sastavu brigada, pa iz loga proizilazi i to da nase naoruzanje jos nije u potpunosti izkorišteno.

U sastavu jedinica VII korpusa nalazi se i XXIV italijanska NO brigada »Fontanot«. Botbeni moral ljudstva, kao i disciplina, u posljednje vrijeme isu se podigli, te je danas bri-

[114] Odnosi se na jedinice pekomorskih brigada JA koje su formirane u Italiji od Slovenaca, a zatim prebacene u Dalmaciju.

jativan i ulaže sve napore da se artiljerija što više usavrši, kako u stručnom, tako i u tehničkom pogledu. Jedini problem koji se stalno pojavljuje kod artiljerije je nepreciznost oruda, što se, pak, time što smo sada primili 7 potpuno novih topova, prilično poboljšalo. Dalje se kod ljudstva primjećuje i to da mu nedostaje praktična obuka sa orudima koja se, zbog nedostatka municije, do sada nije mogla izvoditi.

Dalje je u sastavu korpusa i Tenkovska četa, koja ima 3 vozila od po 7 tona i 5 vozila od po 3 i po tone. Ljudstvo i kadar Tenkovske čete isu u pitanju taktičkog ratovanja sa tenkovima veoma neizvježbani, a to je posljedica toga što, zbog nedostatka benzina, do sada nije bilo moguće da se Tenkovska četa praktički koristi u borbama, a isto tako nije bilo mogućnosti da se četa praktički obučava na vozilima. Svi rukovodioci i ljudstvo čete završili su tenkovski kurs u Oficirskoj školi Glavnog štaba Slovenije, te imaju osnovne uslove da se razviju u veću tenkovsku jedinicu. Ukoliko se do sada koristila Tenkovska četa, ona se upotrebljava samo za razbijanje neprijatelja na terenu, dok kod napada na uporišta još nije dolazila u obzir.

što se tiče inžinjerije, ona je za posljednjih mjeseci znatno krenula napred. Imamo formirana 2 inžinjerijska bataljona, koji su u sastavu obiju divizija, te svaki ima po dvije minerske i jednu pontonirsku četu. Ljudstvo ovih bataljona dobro je izvježbano, kako u rukovanju sa minerskim materijalom i njegovoj praktičnoj primjeni, tako i u svim pontonirskim radovima. Dalje su u svim jedinicama formirane MS grupe[115] koje su u posljednje vrijeme svojom aktivnošću postigle lijepe uspjehe. U svim pješadijskim brigadama obrazovani su i jurišni pioniri, koji su se u zadnjim akcijama veoma dobro pokazali. U pogledu inžinjerije uspjelo je sada da se na svakog pješadijskog borca prenesu sva osnovna pravila pješadijske inžinjerije u pogledu ukopavanja, odnosno osiguranja.

Opšte stanje u jedinicama u pogledu obuće i odjeće je dobro, te su skoro već svi borci jednoobrazno obučeni. Nedostaje jedino još rublja. U pogledu ishrane skoro sve jedinice se sada većinom hrane po sistemu skladišta, samo što se po pitanju snabdijevanja stokom i nekim ostalim osnovnim artiklima još uvijek služe načinom snabdijevanja na terenu.

[115] Zbog pojačanog dejstva jedinica NOVJ i savezničke avijacije na željezničke pruge, neprijatelj je za povlačenje svojih snaga sa Balkana sve više upotrebljavao drumske komunikacije. Da bi se neprijatelju sprečavao redovan saobraćaj drumovima, Glavni štab NOV i PO Slovenije, naredio je 3. februara 1945. da se, za dejstva na drumovima, u inžinjerijskim bataljonima i kod štabova NOP odreda, formiraju minersko-sabotažne grupe, jačine 5 boraca (vidi AIZDG, k. 18/1).

Skladišni sistem je naime isključivo vezan za položaje od stare ne savezmika.

Obavještajna služba je u svim jedinicama jednoobrazno organizovana i svoje zadatke izvršava sa zadovoljavajućom umješnošću. Obavještajna služba u operativnim jedinicama uskо je povezana sa obav. službom vajnih područja i drugih terenskih organizacija. Dalje je sprovođena organizacija obavještajne mreže i putem obavještajnih kazala na raznim sektorima. Kadar u obavještajnoj službi je većinom završio obavještajne kurseve, te je dotašao svojim zadacima. Inače, u poslјednje vrijeme obavještajna služba je nešto opala i to zbog toga što je u poslјednjim borbama pogrnulo mnogo obavještajnog kadra. Ljudstvom, obavještaj. služba još uvijek ima četvrti VII korpusa i operativni štabovi dobij aj u na raspolaganje tačno i stvarne podatke. Takode što se tiče iskorištavanja obavještaj. službe od strane štabova i podrške istoj sada je [stanje] mnogo poboljšano.

Služba veze se u poslјednje vrijeme veoma poboljša, i to prije svega što su sada sve jedinice snabdjevene veštim i materijalom, tako i svim sredstvima za borbenu signalizaciju. Služba veze je organizovana u formacijі bataljona za vezu, te je ljudstvo ovih bataljona u većini završilo kurseve za vezu. U svim zadnjim borbama pokazalo se da sadanji nivo službe veze odgovara potrebama današnjih jedinica.

Dalje ima VII korpus Podoficirsku Školu, koja veoma dobro izvršava svoj zadatak. Sam štab veoma se stara da poboljša metod nastave. Instruktorski sastav je usko povezan sa operativnim jedinicama, tako da stalno prati sve nedostatke koji se još uvijek pojavljuju kod nastoj komandnog kadra i na taj način može lako svoj nastavni program podešavati najnužnijem obimu znanja koje mora da ima nas podoficir, odnosno koje on može za kratko vrijeme, koliko kurs traje, dođe ispravno: pješadijski, politdelegatski, za vezu, minerski, artijerijski, obavještajni i internadanski.

ZAKLJUČCI ŠTABA ZA BUDUĆE OPERACIJE:

Prvo da se unište neprijateljska uporišta na linijі Ribnica — Sv. Ana i Struge — Kal •— Zagradec, te da se, ina taj način, pripreme mogućnosti za šіri napad na neprijateljska uporišta duž ljeve obale Krke, koja, uz sadejstvo artijerije i avijacije, treba da se unište, a zatim svojim snagama izvršiti

Operativni izvještaj za
operaciju na D. Lapac — Bihać

ŠTABU IV JUGOSLAVENSKE ARMIJE
(OPERATIVNI OTSJEK)

Neprijatelj iz sastava X. Hrv. Divizije, 373. Legionarske Divizije, XI. j 392. »Plavo« Divizije, 373. Artiljerijske Regimente i VIII. Topničkog Skloda, pojačkom mješcca marta t.g. vrsio je izpade iz Otočca, Gospića i Bihaća i zauzeo Sinj, Korenicu i Udbinu [2]

[92] Sada. Šestvrd pri Sisku.
[93] Politički komesar u to vrijeme bio je Janez Hribar, narodni heroj, umro 23. oktobra 1967. godine.
[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 3—1/1.
[2] O raspored neprijateljskih snaga, težištu nazivima jedinica i njihovom pradonu na oslobođenu teritoriju vidi dok. br. 2.

pritisak na glavnu komunikaciju Brezice — Novo Mesto — Sl. Vid[116] — Ljubljana. S druge strane, pak, osjetili svaki pokušaj neprijatelja da uspostavi komunikaciju Kočevje ■— Brod na Kupi — Delnice, kao i komunikaciju Novo Mesto — Metlika. Dalje: sadno uznemiravanje neprijatelja na sektoru Cetkinca — Rašek u pravcu Ljubljane. Treba da se izvrši što jači pritisak i na željezničku prugu Litija — Zidani Most.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pošiljkomesar: V.d. komandanta — **Pojačanje**
sl. 0ts.[117] M. P. **Frane Pogačnik**

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 31. MARTA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE LAPCA I BIHAĆA[1]

Š T A B
XXVI UDARNE DIVIZIJE IV ARMIJE

Sastav neprijateljskih snaga, koje su uèestvovale i koje su se nalazile na sektoru D. Lapca i Bihaæa, vidi se iz prilože-nog vojno-obavještajnog izvještaja.[3]

Namjera neprijatelja:

a) da povuče svoje snage u dolini Une sa snagama u Go-spiću i Otočcu.

b) da obrazuje front u Lei na liniji: Lapac ■— Udbina — Gospić sa namjerom da izbjegne opkoljavanje isiakmutih gar-nizona Lapac — Nebljusi i Gospić — Perušić.

c) da onemogući ili bar odloži event, napad na Gospić i Bihaæ.

Na osnovu datog izmijenje situacije, *namjera i zadatak XXVI K. Divizije* u sastavu IV. Armije, bili su:

a) povratiti dio teritorije koju je neprijatelj zauzeo,

b) uprositi Bihaæ i Gospić i event., prema razvoju situ-acije, zauzeti pomenute garnizone.[4]

Za izvršenje zadatka odlučeno je:

sa snagama Divizije preduzeti napad u cilju opkoljava-nj a i uništavanja neprijateljskih snaga na sektoru G. Lapac i D. Lapac, a nakon likvidacije ovog produžiti napadom pray-cem D. Lapac — Nebljusi u cilju likvidiranja neprijateljskih upornih dijelova kod Nebljusa

Radi izvršenja zadatka Divizija je podijeljena VIII. Briga-da XX. Divizije, sa zadatkom osiguranja desnog krila na pra-cu: Vrnoče — Ripač — Bihaæ.[5]

I.D.[lahmantska] P.[oletarska] Brigada, XI., XII., i III. Pešč.[omorska] U.[darna] Brigada, VIII. U. Brigada XX. Divi-zije, 2 diviziona brdskih topova 75 mm, 1 baterija topova 150 mm i 1 baterija topova 105 mm (iz sastava Artiljerijske Bri-gade IV Armije), Temkovska Brigada IV Armije u jačini dva bataljona.

Na osnovu detaljne procijene neprijateljskih snaga i ze-mljišta, konstatovano je, da Trnova Gliva (k. 614) preisku-ju klisuc odbrane D. Lapca, a Drenovača (k. 579) klisuc za Bi-hać, te je u vezi sa tim vršen raspored i angažovanje raspolo-živih snaga, radi zauzimanja neprijateljskih uporišta D. La-pac i Bihaæ.

Raspored i zadatak našim jedinica vidi ise iz priloženе za-povijesti.[6]

[3] Taj izvještaj redakcija nije pronašla.

[4] Vidi dok. br. 4, napomene 7 i 9.

[5] Zapovijest je izdata 19. marta (AVII, reg. br. 35—2, k. 323).

[6]

Tok operacije može se podijeliti u dvije faze:
I. Faza: zauzimanje D. Lapca i s. Nebljusi, a
II. Faza: zauzimanje Bihaća.

I. Faza:

U vezi zapovijesti Štaba IV. Armije Op. br. 2 od 18. III 1945. ig.[7] napad je počeo 20. III. u 06.00 časova sa polaznog položaja: k. 556 [1]— k. 653 •— Radakuša (k. 677) — Dobro Selo — Senokos (k. 851) — Lumbardenik (k. 1101), na dio neprijateljskog položaja: s. Borićevac (k. 691) — Mandina Glava (k. 812) — G. Lapac — Logorište, pravcem: Dobro Selo — D. Lapac — s. Nebljusi.

Napadu je predhodila artiljerijska priprema sa prostorije: Vagan (sjeverno od Mazina) i s. Doljani, koncentracijama vatre na Drenovu Glavu (k. 614), sjeverozapadni dio G. Lapca i k. 671.

Napad pješadije, uz jaku podršku dvaju tenkovskih bataljona[8] i pridate artiljerije, tekao je:

Jedinice III. Prek. U. Brigade, u prvom naletu zauzimaju s. Borićevac i odmah produžavaju sa gonjenjem neprijatelja pravcem: is. Borićevac — s. Pavičići. iUz pomoć tenkova Brigadi uspijeva zauzeti s. Pavičići i goni neprijatelja ka s. Vojvodići.

Jedinice XII. D.U. Brigade odmah potom upadaju u G. Lapac i vode borbu za zauzimanje istog sve do 12 časova, i, u zajednici sa tenkovskim jedinicama, nadiru do predgrađa D. Lapca.

I.D.P. Brigada, uz sadejstvo dvaju bataljona XI. D.U. Brigade i jednog bataljona tenkova, izbija na komunikaciju D. Lapac — Nebljusi i time zatvara pravac neprijateljskog povlačenja označenom komunikacijom. U toku nadiranja neprijatelj je pružao djelimičan i slabiji otpor, dok je jači otpor pružio na Vrsku (k. 778) i na Mamcu (k. 771).

Zauzimanje D. Lapca bilo bi vrlo otežano bez predhodne likvidacije Drenove Glave, koja je predstavljala ključ odbrane istog. Vještim manevrom tenkova i pješadije preko s. Pavičići i k. 621, neprijatelj je bio prinuđen da se sa iste povuče, tako da je D. Lapac jedinicama XII. i III. Prek. U. Brigade bio definitivno zauzet u 14.30 časova.

Sa nadiranjem za odstupajućim neprijateljem produženo je sve do 20 časova, za koje su vrijeme jedinice XII. D.U. Brigade likvidirale s. Oraovac, Ajdukovića Brdo, Čelinu i Dnopolje, dok prednji dijelovi I.D.P. i XI. D.U. Brigade izbijaju

[8] i [14] O tenkovskoj podršci u toj operaciji vidi dok. br. 15.

na liniju: s. Kestenovac — s. G. Štrbci —Gradina — (k. 684)
— Zimorina (k. 791).[9]

21. III. produžen je otpočeti napad sa označene linije i to sa I.D.P. Brigadom i XI. D.U. Brigadom, dok je III. Prek. U. Brigada ostala kao divizijska rezerva na prostoriji D. Lapca, a XII. D.U. Brigada na prostoriji s. Dnopolje — s. Birovača sa istim zadatkom kao III. Prek. U. Brigada, kao i za parriranje eventualnog neprijateljskog uznemiravanja na lijevi bok i pozadinu naših snaga.

Poslije kraćih borbi I.D.P. Brigada zauzima Vršak (k. 778) — Kosu — Popovića Vrh i izbija pred jače utvrđenim neprijateljskim položajem u s. Nebljusi. Vještim obuhvatom je dinicama XI. D.U. Brigade, sa istočne strane, a jedinicama I.D.P. Brigade, sa južne i zapadne strane, neprijatelj je bio prinuđen da, sa vrlo slabim otporom, napusti s. Nebljusi i povuče u pravcu Bihaća.

Po zauzeću Nebljusa, koji je bio likvidiran uli časova, produženo je sa nadiranjem u pravcu sjevera sve do 20 časova, do kojeg su vremena jedinice doprle do linije: Užljebić (k. 532)
— is. Užljebić — Debeli Vrh (k. 968) — Crni Vrh (k. 987) — Miletin Vrh (k. 1078).

II. Faza:

Dana 22. III. u 7 časova I., XI. i VIII. Brigada produžuje otpočeti napad i to:

I. i XI- Brigada sa gore označene linije, dok VIII. Brigada sa linije: Lisina (k. 1172) — Polje —'k. 620 — Suhi Vrh, u cilju ovladivanja sa spoljnom odbrambenom linijom Bihaća, čiji je ključ predstavljala Drenovača (k. 579).

Detaljnom procjenom situacije odlučeno je da treba stvoriti uslove za zauzimanje Drenovače, a što je postignuto zauzimanjem Željezne Glave (k. 774) — Hrastika (k. 705) — Vr-

[9] U Šramlovoj knjizi, str. 216, o tim borbama se navodi: »Dvadesetog marta u 9,30 časova, poslije ubistvene vatre, neprijatelj napada položaje 1, 2. i 4. čete 383. pješadijskog puka u G. Lapcu i sjeverno od ovoga mjesta. Pod neprijateljskim pritiskom već u svitanje su se povukli istaknuti stražari i mrtve straže. Odnos snaga je bio otprilike jedan puškomitraljez protiv jednog tenka, ali nisu nedostajala samo protivtenkovska oruda nego, također, i dovoljna podrška artiljerije. Tako je bataljon još od početka [napada] bio na izgubljenom položaju. Lijevo neprijateljsko krilo obuhvata G. Lapac sa juga i zauzima ga. Pod žestokom neprijateljskom vatrom i sa teškim gubicima tri čete se povlače ka Donjem Lapcu. Ali, također, ni 3. četa i artiljerijski divizion, koji se ovdje nalaze, ne mogu više da se drže. Artiljerija, doduše, uništava nekoliko tenkova, ali je tada preggažena. Uz gubitak cijele komore, 1. bataljona 383. pješadijskog puka i artiljerijskog diviziona moraju da se, pod neprijateljskom vatrom, povlače u pravcu Nebljuha«.

Brigada zauzima s. Skočaj, s. Međuđeržje, s. Zavalje i Dehe|jata, ču (k. 573), uništavajući i odbacujući neprijatelja ka s. Žegaru — s. Ribiću i samim prilazima Bihaća.

Do 19 časova, isloga dana, jedinice Divizije dopre su na linij|u: s. Gojdubić — Dobe|jgača — s. Zavalje, dok dodjelje|na VIII. Brigada na linij|u: Tihotina — s. Bijelo Brdo, zauzevši|

predhodno neko|liko manje utvrđenih tačaka.

Noćas, između 23. na 24. III, vođena je vrlo ošta borba na svim pravci|ma nadiranja mađi|arskih jedinica namoše|nih neprijateljskim ospo|rjavanjem gubitke. Izvučenih djelova 1.D.P. Brigade uspi|jevaju prodrijeti u južni dio s. Žegara, a oko 7 časova jedinice iste brigade odbacuju neprijatelja na sjeverni dio sela. Istovremeno dvije brigade Četvrtog zbora (tk. 389) i 5. brdske (k. 396) prebacuje se na sjeverni stran komunikacije s. Gojdubić —Bihać i produžava sa borbom. Za čitavo vrijeme borbe neprijateljska artiljerija bila je vrlo aktivna i to od s. Ribića (u jačini jedne baterije), iz Bihaća (oko dvije baterije), iz Bakšaša (oko jedne baterije). Oko 13 časova, a poslije jače borbe, odbačen je neprijatelj sa sjevernog dijela s. Žegara, ta|ko da dijelovi I.D.P. Brigade u 14 časova prodiru u jugozapad|ni dio Bihaća. Do 16 sati očišćen je od neprijatelja cijeli za|padni dio grada, osim manje skupine koja se je zadržala u kući

Brigada zauzima s. Skočaj, s. Međuđeržje, s. Zavalje i Dehe|jata (k. 573), uništavajući i odbacujući neprijatelja ka s. Žegaru — s. Ribiću i samim prilazima Bihaća.

Do 19 časova, isloga dana, jedinice Divizije dopre su na linij|u: s. Gojdubić — Dobe|jgača — s. Zavalje, dok dodjelje|na VIII. Brigada na linij|u: Tihotina — s. Bijelo Brdo, zauzevši predhodno neko|liko manje utvrđenih tačaka.

Noćas, između 23. na 24. III, vođena je vrlo ošta borba na svim pravci|ma nadiranja mađi|arskih jedinica namoše|nih neprijateljskim ospo|rjavanjem gubitke. Izvučenih djelova 1.D.P. Brigade uspi|jevaju prodrijeti u južni dio s. Žegara, a oko 7 časova jedinice iste brigade odbacuju neprijatelja na sjeverni dio sela. Istovremeno dvije brigade Četvrtog zbora (tk. 389) i 5. brdske (k. 396) prebacuje se na sjeverni stran komunikacije s. Gojdubić —Bihać i produžava sa borbom. Za čitavo vrijeme borbe neprijateljska artiljerija bila je vrlo aktivna i to od s. Ribića (u jačini jedne baterije), iz Bihaća (oko dvije baterije), iz Bakšaša (oko jedne baterije). Oko 13 časova, a poslije jače borbe, odbačen je neprijatelj sa sjevernog dijela s. Žegara, tako da dijelovi I.D.P. Brigade u 14 časova prodiru u jugozapad|ni dio Bihaća. Do 16 sati očišćen je od neprijatelja cijeli za|padni dio grada, osim manje skupine koja se je zadržala u kući

Brigada zauzima s. Skočaj, s. Međuđeržje, s. Zavalje i Dehe|jata (k. 573), uništavajući i odbacujući neprijatelja ka s. Žegaru — s. Ribiću i samim prilazima Bihaća.

Do 19 časova, isloga dana, jedinice Divizije dopre su na linij|u: s. Gojdubić — Dobe|jgača — s. Zavalje, dok dodjelje|na VIII. Brigada na linij|u: Tihotina — s. Bijelo Brdo, zauzevši predhodno neko|liko manje utvrđenih tačaka.

Noćas, između 23. na 24. III, vođena je vrlo ošta borba na svim pravci|ma nadiranja mađi|arskih jedinica namoše|nih neprijateljskim ospo|rjavanjem gubitke. Izvučenih djelova 1.D.P. Brigade uspi|jevaju prodrijeti u južni dio s. Žegara, a oko 7 časova jedinice iste brigade odbacuju neprijatelja na sjeverni dio sela. Istovremeno dvije brigade Četvrtog zbora (tk. 389) i 5. brdske (k. 396) prebacuje se na sjeverni stran komunikacije s. Gojdubić —Bihać i produžava sa borbom. Za čitavo vrijeme borbe neprijateljska artiljerija bila je vrlo aktivna i to od s. Ribića (u jačini jedne baterije), iz Bihaća (oko dvije baterije), iz Bakšaša (oko jedne baterije). Oko 13 časova, a poslije jače borbe, odbačen je neprijatelj sa sjevernog dijela s. Žegara, tako da dijelovi I.D.P. Brigade u 14 časova prodiru u jugozapad|ni dio Bihaća. Do 16 sati očišćen je od neprijatelja cijeli za|padni dio grada, osim manje skupine koja se je zadržala u kući

Brigada zauzima s. Skočaj, s. Međuđeržje, s. Zavalje i Dehe|jata (k. 573), uništavajući i odbacujući neprijatelja ka s. Žegaru — s. Ribiću i samim prilazima Bihaća.

Do 19 časova, isloga dana, jedinice Divizije dopre su na linij|u: s. Gojdubić — Dobe|jgača — s. Zavalje, dok dodjelje|na VIII. Brigada na linij|u: Tihotina — s. Bijelo Brdo, zauzevši predhodno neko|liko manje utvrđenih tačaka.

Noćas, između 23. na 24. III, vođena je vrlo ošta borba na svim pravci|ma nadiranja mađi|arskih jedinica namoše|nih neprijateljskim ospo|rjavanjem gubitke. Izvučenih djelova 1.D.P. Brigade uspi|jevaju prodrijeti u južni dio s. Žegara, a oko 7 časova jedinice iste brigade odbacuju neprijatelja na sjeverni dio sela. Istovremeno dvije brigade Četvrtog zbora (tk. 389) i 5. brdske (k. 396) prebacuje se na sjeverni stran komunikacije s. Gojdubić —Bihać i produžava sa borbom. Za čitavo vrijeme borbe neprijateljska artiljerija bila je vrlo aktivna i to od s. Ribića (u jačini jedne baterije), iz Bihaća (oko dvije baterije), iz Bakšaša (oko jedne baterije). Oko 13 časova, a poslije jače borbe, odbačen je neprijatelj sa sjevernog dijela s. Žegara, tako da dijelovi I.D.P. Brigade u 14 časova prodiru u jugozapad|ni dio Bihaća. Do 16 sati očišćen je od neprijatelja cijeli za|padni dio grada, osim manje skupine koja se je zadržala u kući

Ribičke Glave. Neprijatelj je uložio sve da isloga izbaci, ali bez uspjeha.

Noću 25. na 26. III. na prostoru oko 400 metara južno od mosta izvršeno je gumenim čamcima prebacivanje na desnu obalu Une nešto više od dva bataljona I.D.P. Brigade. Energično nim napadom do 6 sati ujedinjenje dana očišćen je vežki dio grada i neprijatelj je uglavnom odbačen u bolnicu, gimnaziju i željezničku stanicu. Iste noći prebačen je i jedan bataljon XI. D.U.. Brigade. Kod Gotubića sa zadatkom napada cestom Ripač — Bihać.

26. III. usljed neprijateljskih pojačanja, prisjelih iz Ostroška[10] otpočelo je povlačenje naših snaga sa istočnog dijela grada na lijevu obalu Une. Prebacivanje je omeđala jaka neprijateljska vatra, ali su se ipak svi dijelovi uspjeli prebaciti. jedan bataljon I.D.P. Brigade ostavljen je u gradu oko mosta sa zadatkom specijalnih neprijateljin izvršenja naročito noć preživa prelaz rijeke, dok su ostale snage povučene na linije: Debelјača — Ramj — Pamjak. Istog dana, poslije kratke

[a] Oprobljenim neprijateljskim snagama u Bihaću bila su s. pravca Ostroška upućena u pomoć dva bataljona 734. puka 104. lovačke divizije (vidi dok. br. 42 i grami, n.d., str. 222).

ispred mosta. Istog dana izvršeno je prebacivanje III. Prek. U. Brigade kao i dijelova XI. U. Brigade na desnu obalu Une sa zadatkom dejstva prema s. Cekrlje. Noću 24. na 25. III. prenoćivši je neprijatelj iz Kule, te je time očišćen cijeli dio grada na lijevoj obali Une. Neprijatelj u povlačenju na desnu obalu rijeke rušl most.

VIII. Brigada, sa jedinim bataljonom upućenim na Grabež, preslјeca komunikaciju Bihać — Bos. Krupa. Ujedlogu dana. Prek. U. Brigade, napadaju Ribičke Glavu i s. Cekrlje. Neprijatelj dаје vrlo jak otpor, vrši nekoliko povratnih napada, ali bez uspjeha. Tako isto vrši ispade u pravcu Grabeža, u cilju probijanja, ali mu ne uspijeva.

25. III. I.D.P. Brigada konsoliduje zapadni dio grada, a oko 13 časova jedna grupa od 17 boraca prebacuje se preko neprijateljskih snaga i zemljišta i po mogućnosti stvaranja razmišnjega mosta u istočni dio grada sa numjerom ispitivanja uzge mostobrana na desnoj obali rijeke. Posto je neprijatelj drža most pod snažnom vatrom, prebačeni borci. nisu mogli biti ojačani i upomo su se zadržali. nanoseći neprijatelju osjetne gubitke. VIII. Brigada u zajednci sa dijelovima III. Prek. U. Brigade, ugrožava s. Cekrlje i Ribičku Glavu. Vođena je ostra borba u cilju zauzimanja ovih otpornih tačaka. Oko 14 časova dva bataljona III. Pr. U. Brigade zauzimaju jedan dio

borbe, jedan bataljon XI. D.U. Brigade zauzima s. Orljane, dok dijelovi III. Prek. U. Brigade još ne uspijevaju zauzeti Ribićku Glavu.

27. III. ponovo je zaposjednut zapadni dio grada od strane jedinica I.D.P. Brigade, dok su ostale jedinice uglavnom konsolidovale već zauzete položaje.

28. III. u 3 sata izvršen je pokret sa tri bataljona I.D.P. Brigade pravcem s. Vrkašić sa zadatkom ugrožavanja neprijateljskog desnog krila u pravcu s. Založje. Ovaj manevar bio je predviđen sporazumno sa operativnim dijelom Štaba IV. Armije. Jedan bataljon tenkova, također, je bio angažovan u izvršenju ovog zadatka.

Jedan bataljon I.D.P. Brigade, koji je ostao u gradu, osjetivši još preko noći neprijateljsko povlačenje, upao je u 5,30 sati na desnu obalu Une i do 6 časova izbio do centra grada, zauzevši tačke, koje je neprijatelj u toku noći napustio. Napad u pravcu Založja bio je obustavljen, jer se i neprijatelj odatle povukao. Sa dva bataljona XI. D.U. Brigade preduzeto je gonjenje, koje su kasnije prihvatile jedinice IV. Korpusa.[11] Istovremeno jedinice III. Prek. U. Brigade, sa jednim bataljonom, izbijaju na komunikaciju s. Vinca — s. Grabež. Uveče istoga dana izvršeno je prebacivanje XII. D.U. Brigade na desnu obalu Une sa zadatkom ojačavanja desnog krila i da u zajednici sa bataljonima III. Pr. U. Brigade slomije neprijateljsko krilo na sektoru Čekrlije — Založje.

Pošto je neprijatelj bio prisiljen da napusti Bihać, to je isti u cjelosti okupiran [oslobođen].

Odmah zatim izvršena je slijedeća dislokacija jedinica:
I.D.P. Brigada na prostoriju Zegar — Zavalje,
XI. D.U. Brigada na prostoriju s. Ribić •— Sokolac,
XII. D.U. Brigada na prostoriju s. Meljinovac — Lohovo,
III. Prek. U. Brigada na prostoriju s. Golubić.

Ishod borbe

U ovoj borbi postignut je postavljeni cilj i zadatak je izvršen. Neprijatelju su zadani teški gubici u ljudstvu i materijalu i >to:

Ubijenih	1.064.—
Zarobljenih	1.134.—
Veliki broj ranjenih.	

" O dejstvima jedinica 4. korpusa JA vidi dok. br. 8 i 16.

Nagi gubici:

Pogrnulih	150.—
Ranjenih	506.—
Nestalih	15.—

Zaptljenjeno ratnog materijala

Topova 105 mm	8 (2 neispravna)
topova 150 mm	1
topova 75 mm	3
haubica	9 (2 neispravne)
P [rotiv] K [oških] topova 15	
Flakova raznih	12
pešica	33
lešših bacača	17
lakih bacača	11
tromblona	15
stojnica	51
mitraljeza P.A.	2
puškomitralj eza	71
šarača	33
puška raznih	1 979
pištolja	108
signalnih pištolja	12
temkova	3

granata za topove	**1.000**
granata za lešši bacač 550	
razne municije	oko 37 vagona
tučnih bombi	300
svjetlećih raketa	600
automobila	15
kamiona	59(oko 30 neispravnih)
auto-traktora	**1**
auto-ambulanta	4
radionom	**1**
auto sa telmičkom	
autobusa	3
trokolica raznih	17
motocikla	21
bicikla	195
kartela	18
kola	149
konja	531 (veliki dio vraćen vlasnicima)

Izvršnju priprema za ovu operaciju pristupilo se odmah poslije završene bitke za Mostar.

Odluka za napad na D. Lapac i zatim na Bihać bila je isprvna i izvodljive.[12]

Komandovanje brigadama, tenkovskim i artiljerijskim jedinicama bilo je uglavnom vrlo dobro. Slabovi su se brzo snalazili u pojedinim -situacijama i donašali pravilne odluke. Koncentracija jedinica na određenu prostoriju izvršena je na vrijeme i prema predviđenom planu.[13] Pomanjkanje prevoznih sredstava, naročito kamiona, otežavalo je koncentraciju.

U toku ovih operacija pokazalo se je, da je saradnja pojedinih rodova vojske bila dobra, no još uvijek ne na požel-jnoj visini.

[12] O operaciji za oslobođenje Lapca, Nebljuha i Bihaća detaljnije vidi dok. br. 65

[13] Štab 4. armije JA naredio je 14. marta 1945. štabu 2. divizije da iz rejona Smiljić — Obrovac, pravcem Gračac — Drvar, izvrši koncentraciju jedinica divizije na prostoriju Stb. Mazin i Doljani (vidi AVII, reg. br. 2—6/1, k. 311).

sedla	22
hamova	30
gumenih čamaca	3
guma za automobile	24
radio-aparata	18
radiocs tanica	14
radiotona	11
telefonskih centrala	14
telefonskih aparata	108
akumulatora	11
motora za pumpenje	1
akumulatora	90
kabla oko	14
poljskih kuhinja	10
mehaničkog materijala	5
sanitetskog materijala	6
lopata	170
ranaca	240
šatorskih krila	1
zubnih stanica	2
pisaćih mašina	10
dvogleda	

zadaćima.

Inzinjerske jedinice bile su vrlo korisno uporedbi jenc, a narocito minert u promalazenju i vadenju mina, kao i prilikom popravaka komunikacija. Narocito se ističe rad pontonira prilikom poprave mosta u Bihacu, pod dosta jakom neprijatelj-skom vatrom.

Vrzo je funkcionisala vrlo dobro.

Službe snabdjevanja u Diviziji bila je bez primjedbe i pored pomanjkanja prevoznih sredstava i dosta losih puteva.

Sanitetska služba teška je dobro iako sanitet u Diviziji raspolaže sa vrlo organicenim brojem jedinica i prevoznih sredstava. Apsolutno je potrebno prihaviti Sanitetu nekoliko ambulantih kola radi sto brze evakuacije ranjenika.

„Avijacija“[15] je dosta korisno sudjelovala. Njeno djelovanje bi bilo mnogo efikasnije. da je sudjelovala cešce i sa vecim brojem aparata. Veza pjesadije s avijacijom odrzavana je poredovnim narocito predvidenih platna.

[15] Vidi dok. br. 19.

[16] O sadejstvu jedinica Armije sa avijacijom vidi dok. br. 4, napomenu 8 i dok. br. 65, napomenu 54.

Sadejstvo pjesadije i tenkova[14] bilo je dobro organizovano, all rad pojedinih tenkovskih jedinica pokazao se na nekim mjestima nedovoljno aktivan. Sto se narocito konstatovalo pri upadu u D. Lapac, gdje su tenkovi, dosavši pred samu varoš, zastali, a propustili da gone razbijenog i demoralisanog neprijatelja u zajednici sa pjesadijom. U obracunom sukcaju uspjeh bi bio mnogo veci.

Sanadnja pjesadije sa artilerijom[15] bila je. takodcr. dobro organizovana. Artilerijska vatra koristena je pravilno za razvoj i podilazenje. Dejstvo artijerije na sve razcene ciljeve nije mogljo biti najefikasnije usljed velike sirine fronta, kojeg je Divizija zauzimala, kao i usljed toga sto kod brigada nije bilo artilerijskih osmatraca, koji bi bili upoznati sa potrebama pojedinih brigada.

P[otiv] K.[oštal] onuda bila su dobro koristena. Svako P.K. onude imalo je odredeni polozaj i dejstvovalo je uvijek kada je to bilo potrebno.

Iako jedinice, po prvi put, vrše prelaz preko rijeka, upak su pokazale dosta snalazljivosti, dok u borbi u šumama nije zapazena dovoljna vještina.

Vojno-obavještajna služba funkcionisala je vrlo dobro, ranije prikupljeni podaci u mnogome su se poklapali sa stvarnim stanjem neprijatelja.

Izvidački dijelovi dobro su se snalazili u postavljenim

U ovoj operaciji došla je do punog izražaja izdržljivost, hrabrost, požrtvovanost i visoki moral naših boraca i rukovodilaca. Sve jedinice izvršile su svoj zadatak, a naročito su se istakli borci i rukovodioci I.D.P. i XI. D.U. Brigade, pa ih predlažemo za pohvalu.

U operaciji za Bihać, užiš su borci ove Divizije obogaćeni ratnim iskustvom Krmske i Mostarske bitke,[17] a izašli još jači i spremniji za izvršenje predstojećih zadataka.

Prilog: zapovijest.[18]
zapovijest za vezu.[19]
vojno-ob. izvještaj.[20]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pošiljaocmesar. ppukovnik
D[21] Korać

Komandant. pukovnik
B[22] Božović

M. P.

gade bio je sledeći: i. IV, i III tenkovski bataljon nalazili su se u Slavenki. II bataljon u Stradinu, V. inženjerski bataljon u Sivenciu. Štab brigade, mehanička radionica i brigadna artiljerijska bulanta u Slavenki.

Situacija: . . ?

Zadatak I tenk.

brigade.[4] Sa 2 tenkovska bataljona pomoći XXVI divizije, a sa 2 druga bataljona pomoći XIX divizije za izvršenje postavljenih zadataka.

Marš.[5] II tenkovski bataljon izvršio je marš na dan 16 marta od Skradina do Gračaca, a 17 marta od Gračaca do L.o vinca.

[4] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. I/1—3, k. 323.

[2] O poduzi I. tenkovske brigade pješadijskim jedinicama u operaciji za oslobođenje Mostara vidi tom IV, knj. 33, dok. br. 136.

[3] Tekst je izostavljen jer su podaci preuzeti iz zapovijesti štaba 4. armije JA od 15. marta 1945 (Vidi dok. br. 4).

[4] Vidi dok. br. 4, napomene 9 i 11.

[5] Štab 4. armije JA naredio je 14. marta 1. tenkovskoj brigadi da iz rejona Sibenik — Skradin, pravcem Gračac, izvrši koncentraciju brigade na prostoru Srb. L.ovinac (vidi AVII, reg. br. 2—5/1, k. 311).

BR. 15

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. TENKOVSKE BRIGADE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE DONJEG LAPCA, NEBLJIHA, LUBINE, NORENICE I BIHAĆA[1]

Š T A B
1 TENKOVSKE BRIGADE IV
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. Br. 200
1-IV-45 g.
Polozaj

Operativni izvještaj po
završenim akcijama D. Lapac
— Nebljusi — Bihać — Ljubina i
Korenica.—

ŠTABU IV JUGOSLOVENSKE ARMIJE.—

Poslie zauzimanja Mostara,[2] raspored jedinica naše bri-

na protukolska oruda, ali dobrim manevrom temkova uspelo se je zaobići protivkolske topove i u brzom naletu jedan protivkolski top je zarobljen i poseda po-ubijana. Pojava tenkova sa sevcrotistone Strane gra-da unela je paniku kod nepriiatclja, te je poceo napu-sta. gde je 20-III-zauzeto samo mesto Lapac u 13 ča-sova. Cnmenje nepriiatcljа je produzeno u pravu Dno-polja, gde su se temkovi morali zadržati radi popune municijom i gorivom, a gonjenje nepriiatelja u pravcu Kamenskog produžile su pešadiske jedinice.

III temkovski bataljon u sadejstvu sa I Dalma-tinskom proletcrskom brigadom" Kreino je 20 marta u 6 časova sa polaznog polozaja pravcem Lisičjak — Mišljenovac — Mamac. Dodir sa neprijateljem uhvaćio

---

[a] III, IV i V bataljon izvršili su marš iz Šibenika do Gračaca u noći 17 i 18 marta.

[b] U noći 19 marta I i III bataljon izvršili su marš Gračac — SA a u noći izvršili koncentraciju u selu Doljanima, a II i IV bataljon izvršili su marš i koncentrisali se na severu Crnnja Ploča.

Plan i raspored: Za izvršenje zadatka stvoren je sledeći plan i raspored jedinica temkovske brigade:

I i III temkovski bataljon sa prtodatim delovima imzinjerijskog bataljona ući će u sastav Ievo kolone.[6]

Detalian raspored i pravci kretanja vide se iz prilozene zapovesti O. Br. 185.—[7]

(L.a pa e)

20-111—Prvi bataljon tačno u 7 časova posao je u napad u sadejstvu sa III prekomorskom brigadom[8] sa polaznih polozaja i brzim naletom osloboclio selo Borčevac [1] G. Lapac. Posle zauzimanja ovih upori-šta nastavljeno je gonjenje nepriiatelja u pravcu D. Lapac, orijentišući jedinu ćetu desno od ceste prema selu Vojvodićima, a drugu ćetu levo prema Obljaju (k. 661). Na ovom sektoru nepriiatelj je imao plasira-

---

1. III, IV i V bataljon izvršili su marš iz Šibenika do Gračaca u noći 17 i 18 marta.

[b] U noći 19 marta I i III bataljon izvršili su marš Gračac — SA a u noći izvršili koncentraciju u selu Doljanima, a II i IV bataljon izvršili su marš i koncentrisali se na severu Crnnja Ploča.

Plan i raspored: Za izvršenje zadatka stvoren je sledeći plan i raspored jedinica temkovske brigade:

I i III temkovski bataljon sa prtodatim delovima imzinjerijskog bataljona ući će u sastav Ievo kolone.[6]

Detalian raspored i pravci kretanja vide se iz prilozene zapovesti O. Br. 185.—[7]

(L.a pa e)

20-111—Prvi bataljon tačno u 7 časova posao je u napad u sadejstvu sa III prekomorskom brigadom[8] sa polaznih polozaja i brzim naletom osloboclio selo Borčevac [1] G. Lapac. Posle zauzimanja ovih upori-šta nastavljeno je gonjenje nepriiatelja u pravcu D. Lapac, orijentišući jedinu ćetu desno od ceste prema selu Vojvodićima, a drugu ćetu levo prema Obljaju (k. 661). Na ovom sektoru nepriiatelj je imao plasira-

[6] Poprečno: trcba dcsne kolone.

[7] Štab 1. tenkovske brigade izdao je 19. marta zapovijest poručnicima jedinicama (AVII, rcg. br. 1/9, k. 323), na osnovu koje su I i 3. bataljon dobili zadatak da podržavaju dejstva 26. divizije u napadu na G. i D. Lapac, a 2. i 4. bataljon 19. divizije u napadu na Udbinu.

[8] Trcća prekomorska i. dalmatinska proletcrska brigada bile su sastavu 26. divizije JA.

je u selu Mišljenovac i sa brzim maticom u saradnji sa 1. bataljonom 1. Dalmatinske brigade zauzeo je ovo neprijateljsko uporište.

Posle zauzeća Mišljenovca bataljon je krenuo u pravcu Mamca i zauzeo selo Mamac izbijajući na komunikaciju Lapac — Bihać u 16 časova.

Jedna četa ovog bataljona upućena je pravcem Mamac — Lapačka Kontla za obezbeđenje od neprijateljske intervencije iz Nebljusa, a druga četa je povukla se u selo Mišljenovac i sa brzim maticom u saradnji sa 1. bataljonom 1. Dalmatinske brigade zauzeo je ovo neprijateljsko uporište.

Nakon izvršenog zadatka bataljon je krenuo u pravcu Mamca i zauzeo selo Mamac izbijajući na komunikaciju Lapac — Bihać u 16 časova.

Jedna četa ovog bataljona upućena je pravcem Mamac — Lapačka Kontla za obezbeđenje od neprijateljske intervencije iz Nebljusa, a druga četa je povučena na sredivanje i popunu u D. Lapac.

("Neblјusi)

Po zauzimanju D. Lapca, u toku noći 1 bataljon zadržao se je u Donjoplju radi pripreme za dalje akcije, a jedna četa III bataljona zadržala je u Lapačkim Kortinma radi obezbeđenja sa pravca Nebljusa, dok je ostatak bataljona povučen u D. Lapac radi sredivanja.

Za napad na neprijateljske položaje na Nebljuse stvoren je ovakav plan: 1 tenkovski bataljon uputili od Lapačkih Kontla pravcem: Balačeva Lisina — Poljana sa zadatkom što brzeg izbijanja u Popovića Ra-

dan naš tenk, koji je naišao na minu i zapalio se. U toku noći zadržan je jedan tenkovski vod na sektoru Capaćuša, dok je ostatak bataljona prikupljen kod Neblj usa, gde je izvršena opravka vozila i popuna gorivom i municijom.

(Drenovača — Željezna Glava — Hrastik i Vršak)

U toku 22 marta preduzeti su napadi na Drenovaču koju je napadala XI brigada, Željezna Glavu, Hrastik i Vršak, koje je napadala I Dalmatinska proleterska brigada. Na sektoru XI brigade tenkovi se nisu mogli upotrebiti, jer je njihovo kretanje bilo ograničeno na samu cestu, koja je bila minirana i tučena jakom pešadiskom i protukolskom vatrom, što je u toku dana onemogućavalo čišćenje mina. U napadu na Željezzu Glavu I Dalmatinska brigada je potpomognuta od jednog voda tenkova I bataljona, koji je uspeo da izađe iz sela Capaćuše uz neobično strm i delom jako pošumljen teren debelim stablima. Savlađujući velike teškoće u kretanju, ovaj tenkovski vod pojavio se je na mestu gde se neprijatelj nije nadao te su tenkovi izazvali paniku kod neprijatelja i Željezna Glava, koja je bila jako neprijateljsko utvrđenje, likvidirana je i zauzeta u 18 časova a malo zatim zauzet je Hrastik i Vršak. Na samoj Željeznoj Glavi neprijatelj nam je lakše oštetio jedan tenk sa ručnom pritivtenkovskom granatom (pancerfaust[10]). XI brigada preduzimala je nekoliko napada na Drenovaču, ali je neprijatelj davao jak otpor sve do pred samu zoru kad ju je napustio.

Napuštajući Drenovaču neprijatelj je za sobom rušio komunikaciju u pravcu Bihaća, tako da u toku 23 marta pokret tenkova na ovom pravcu nije mogao biti izveden sve dok nije cesta opravijena 24-III- u 2 časa.

Kod ovako stvorene situacije doneli smo odluku da tenkove III bataljona uputimo pravcem Meljinovac — Lohovo — Relića Draga i da u sadejstvu s XI brigadom izvrše napad na Ripač, a potom se orijentišu u pravcu Golubić — Sokolac — Bihać. Spuštanje tenkova od Lohova do Relića Drage izvršeno je pod nagibom 75% tako da je ovde izvršeno prebacivanje tenkova terenom koji izgleda praktično nemoguć a u

" Vidi dok. br. 4, napomenu 22.

samom pretkazanju tenkova bilo je ogromnih leśkoća, jer su, zbog velikog nagiba, gusenice skoro svih tenkova po nekoliko puta spadale. Ovom prilikom vozači su naši mehaničari, koji su za kratko vremena popravljali oštećene i razvrstavali ih prema vrsti. Sokolica, ali se zajedno sa pešadijom moralo povući na položaje u razmaku od 14 časova. Istoga dana u Golubić — Bihać te je protekao neprijateljski izviđački let. Jedan tenkovski vod upućen je preko Golubića u 3 časa.

24 marta jedan tenkovski vod upućen je preko Golubića, ali se zajedno sa pešadijom moralo povući natrag u Golubić. Istoga dana u 14 časova eco bataljon je došao u napad sa XI brigadom i u 16.30 časova upao u južni deo grada Bihaća.

Operacije tenkova na ovom sektoru bile su jako otežane, jer im je kretanje zbog močvarnog terena bilo ograničeno na ceste, a uz to neprijatelj je raspolagao sa velikim brojem protivoklopnih topova. Saradnja sa pešadijom bila je vrlo dobra.

(Bihać)

Posle je neprijatelj u toku noći 23/24 marta pružen da napusti položaje Zeljezna Glava, Hrastik, Vrsak i Drenovac, povlačio se je u pravcu Bihaća a pod pritiskom jedinica IV Korpusa koje su zauzele

(Ripač — Golubić — Sokolac)

Po spuštanju u Rešića Dragu jedna četa III bataljona 23 marta upućuje se jevom obalom Une i popomagala akcije VIII brigade XX divizije" koja je ovoga dana operisala u Ripču, tako da je VIII brigada zauzela Ripač bez otpora neprijatelja.

Neposredan dodir sa neprijateljem bataljon je ulnvatio kod groblja južno od Golubića do koje linije

Lička Petrova Selo i Vrkaši,[12] neprijatelj je napustio Skočaj, Medudražje, Zavalje.

U ovako stvorenoj situaciji doneli smo odluku da I temovski bataljon koji je, posle opravke komunikacije, stigao u Zavalje 24 marta u 9 sati, pretbacimo na sektor IV korpusa pravcem Zavalje — Vedro Polje — Rastići, odakle će bataljon obuhvatnim napadom dejstvovati na sam grad Temovi su posle dolaska u selo Rastiće naišli na mek i mocvaran teren, zaglibljivali se u blato, te su morali po nekoliko puta jedan drugoga izvlačiti tako da su temovi dospeli u Krč u 13 časova, protcrali neprijatelja i upali u deo grada sa leve strane Une. Jedinice I Dalmatinske brigade upale su u grad pravcem sela Zegina, a XI brigada sa temovima III bataljona oko 16 časova usle je sa praveа Sokolca dok su jedinice IV korpusa usle u zapadni deo grada do železničke pruge. Temovi I bataljona vodili su borbu u samom delu grada i pokušali su izvršiti prelaz preko mosta u drugi deo grada, ali nisu uspeli, jer su dve bilnde koje su uspele doći na sam most bile od neprijatelja uništene i svi članovi posade u njima poginuli. U pokušaju odbrane i prelaska mosta nije bilo nikakve saradnje između pe-

[12] Vidi dok. br. 14.

[13] Vidi dok. br. 8 i 16.

[14] Taj dokument nedostaje nije pronađen. Verovatno se radi o usmenom naređenju.

bez pratnje pešadije. Oko 11 časova tenkovi su izbili pred samim selom, ali je tada od Štaba divizije naređeno povlačenje na slaze položaje s tim da se sutradan dđeno povlačenje na slaze položaje s tim da se sutradan izvrši ponova napad. Ljuto 28-III- u 6 časova ujpočeo je napad sa dve tenkovske čete. Druga četa je orijentisana desno ispod samog Šmika, dok je Prva četa prijatelj je u toku noći dovukao tri protuoklopa topa imala zadatak da napadne selo sa severne strane. Većnevši joj gubitke od 3 uništena i jedan oštećeni tenk, u selo, tako da je uspeo razbiti našu drugu četu, naa u ljudstvu 3 mrtva i 8 ranjenih.

Do uništenja ovih tenkova došlo je s jedne strane sektoru Ostrožac — Prosići — Brekovica — Janne nesnalaženjem komandira čete, koji je izveo tenkove na brisan prostor, tako da je u kratkom vremenu neprijatelj uspeo uništiti i onesposobiti sve njegove tenkove, pa i sam njegov tenk, a s druge strane slabog saradnji pešadije i artiljerije, jer tenkove nije

“ı ıı ı ” To je bila 7. divizija 4. korpusa JA (vidi dok. br. 16). U to vrijeme vodila je 2. brigada 8. divizije, u sadejstvu s jedinicama 19. divizije, borbu s neprijateljskom kolonom koja se probijala iz Karlovca. pređo Šlunja, za Bihać (vidi dok. br. 9).

Bataljon je 27 marta u 18 časova stigao do položaja (K. 458) odakle je odmah pošao u napad na selo Brekovicu sa jednom tenkovskom četom u sadejstvu sa III brigadom VIII divizije.[16] Opor neprijatelja bio je žestok i onemogućavao je brz pokret pešadije, a tenkovi usled noći nisu se mogli kretati dok su ostale tenkovske jedinice povučene i dobile naređenje da se vrate u početne.

Pomenom situacije na sektoru IV korpusa, zbog dovlačenja neprijateljskih pojačanja, ponovno je zatražena intervencija tenkova. Trebalo je prebaciti tenkove iza leda neprijatelju. Izvršeno se je teren i tražila mogućnost da se postavi most na Uni, ali je ovo bilo nemoguće, jer je za podizanje mosta trebalo vremena. U ovako stvorenoj situaciji došla je odluka da se sa jedinim tenkovskim bataljonom, u sadejstvu sa jedinicama IV korpusa,[15] napadnu neprijateljski položaji na sektoru Ostrožac — Prosići — Brekovica — Janković, pa i sam njegov tenk, a s druge strane slabog saradnji pešadije i artiljerije, jer tenkove nije

pratila pešadija niti je vatrom iz teških oruđa i baca-ča štitila prilaz tenkova selu bez čega je intervencija tenkova bila kod ovakovih terenskih prilika i otkrive-nosti zemljišta nemoguća.

Posle gubitka ovih tenkova, po naređenju Štaba divizije,[17] ostali tenkovi su izvučeni iz borbe, a ni pe-šadija nije uspela da izvrši zadatak i zauzme selo Bre-kovicu, te se je od napada odustalo.

(Udbina — Korenica)

20-III-Drugi i IV bataljon krenuli su sa polaznih položaja Breštame.

PLAN: I bataljon sa 2 tenkovskom četom krenuće pravcem Mekinjar da u saradnji sa XIV brigadom XIX divizije[18] ovlada Mekinjarom a potom jednu četu orijentisati u pravcu Tolića i likvidirati ga, a drugu če-tu orijentisati preko Krbavskog polja u pravcu sela Jošane, likvidirati ga, a potom jedan vod orijentisati u pravcu sela Pecani a drugi pravcem Udbina.

IV bataljon u sadejstvu sa V brigadom XIX di-vizije krenuće u napad sa polaznog položaja Kurjak u dva pravca: jedna četa pravcem Babina Glava — Iva-nov Vrh — Visuć — Tišma Varoš — Kozja Draga, dru-ga četa pravcem Čojluk — Gradina (k. 738) — Rebić, a odatle desno i sa južne strane upasti u Udbinu.

U 6 časova oba bataljona krenula su u napad. Jedan vod 2. čete I bataljona kretao se je pravcem Mekinjar i protjerao neprijatelja koji je u panici na-pustio Mekinjar. Neprijatelj se naglo povlačio na sek-tor Pišać — Svračkovo Selo te je druga četa produ-žila gonjenje i ovladala Pišaćem, Svračkovim Selom i Šalamunićem. Po likvidaciji Mekinjara Prva četa kre-nula je preko Krbavskog polja, izbila u Jošane koje je neprijatelj već bio napustio, te pošto je u međuvre-menu neprijatelj napustio i Udbinu, ova četa je sa jednim vodom intervenisala u gonjenju neprijatelja na pravcu Udbina — Tišma Varoš, gde je sustigla njegove zaštitnice, a drugi vod orijentirala u pravcu sela Pe-čana.

IV bataljon pošao je u napad predviđenim prav-cima 23. tačno u 6 časova. Prva četa je izbila na k. 982, odakle je sa jednim vodom izašla na k. 1097, a sa dru-gim vodom u pravcu K. 1093 (Ivanov vrh), te po likvi-

[13] i [28] O sadejstvu sa jedinicama 19. divizije vidi dok. br. 9 i 17.

Po Ilirvidacifi Udbine II bataljon je orijentisan u pravcu Korenice ali je neprijatelj već bio napustio Korenicu.

(Rakovica — Slunj)

Po Ilirvidacifi Udbine i Korenice, I i IV bataljon su zadržani na prpremi i odmarnju sve do 25. III. Usled intervencije neprijateljа iz Karlovca u pravcu Slunja[30] II bataljon je izvršio pokret u pravcu Slunja u cilju spречavanja neprijateljskoga nadiranja.

Stvoren je zajednički plan[31] po kojem su jedinice III brigade VII divizije[32] imale zadržati neprijateljsko desno krilo na prostoru Močila, a I brigada iste divizije na levom neprijateljskom krilu na prostoru Mašana.[33] XIV brigada XIX divizije[34] dobila je zadatak hvatanja dodira sa neprijateljem te da po hvatanju

[19] U navedenoj Stamlovoj knjizi, str. 217, kaže se da su neprijateljski tenkovi u rejonu Udbine, sa zapada ugrozili bok njemačkoj jedinici i tražili joj vojske gubitke.

[31] ‡ [32] Vidi dok. br. 9.

[33] Vidi dok. br. 9, napomenu 8.

[32] Pogrešno; treba: 8. divizija (vidi dok. br. 8).

[31] Pogrešno, treba: Mašvina.

dacifi ovoga jedan vod je uspio izići na k. 1064 i Ilirvidarima neprijateljа. Ova tenkovska četa pokazala je ogromnu hrpost i majstorstvo u savladavanju terena, uspevši se popeti na k[ote] vrlo visoke i strme; te je pojava tenkova na mestima gde se neprijatelj nije nadao iznenadila neprijateljа i kod njega izazvala pometnju, te tako doprinela većoj udeo i poboljšala pešadiji u osvajanju ovih neprijateljskih položaja. Posle zauzimanja ovih položaja ćete je brzim manevrom produžila napad na selo Visuć koje je selo branjeno sa 2 protukolska topa plasirana na k. 821 istočno od sela Miloševići. Jakom koncentracijom tenkovske vatre i savršenom saradnjom pešadije uspelo se učvrstati neprijateljske protivkolce i zauzeti selo Visuć. Odande je jedan vod napravio biz proboj i zauzeo selo Miloševići a drugi vod je izbio u Tišnu Vanoš, gde je susretao neprijateljske zaštitnice u povlačenju iz Udbine i nanio im teške gubitke.[19]

Na pravcu Drage čete jednom vodu dat je zadatak Ilirvidarnje Gradine (k. 738), a drugom vodu selo Rebić. Gradina je Ilirvidirana be" otpora, a vod koji je imao Ilirvidirati selo Rebić pogrešio je u orijentaciji i izbio pred Udbinu, gde je u zajednici sa 1. vodom Ilirvidirao Udbinu.

dodira navuče neprijatelja do same Rakovice, a onda preći u napad uz pomoć i sadejstvo II tenkovskog bataljona, sa zadatkom razbijanja i uništenja neprijatelja.

Ovaj plan je uspio i neprijatelj je navučen do pred samu Rakovicu. Tenkovski bataljon je 27. III. krenuo u napad u dva pravca: sa jednom tenkovskom četom izvršen je napad desno pravcem Rakovica — k. 306 — k. 307 i izbila na prostor Brezovac — Videkić Selo — izvor Slušnice. II tenkovska četa napala je pravcem Rakovica preko Močila — Tepavci — izvor Slušnice. Ovaj plan je u potpunosti uspio i neprijatelj je iznenađen, dezorganizovan i bio primoran na povlačenje u pravcu Karlovca.—

Saradnja u ovoj akciji sa jedinicama XIX divizije[25] bila je dobra dok sa jedinicama (VI brigadom) VII divizije[26] vrlo slaba, tako da je zbog slabog osiguranja tenkova od strane pešadije, kada je neprijatelj 27. III. oko 21 čas izvršio protunapad, došlo do uništenja 2 tenka kojom prilikom je poginulo 5 drugova i 3 ranjeno.

Zaključak i ocene. Rad tenkova u ovim akcijama bio je vrlo dobar. Naročito je značajno i važno spuštanje tenkova pod najnepovoljnijim uslovima od Lohova u Relića Dragu, izvlačenje tenkova na Željeznu Glavu na sektoru Bihaća kao i na Ivanov Vrh na sektoru Udbine. Kod svih boraca i rukovodioca i pored velikog zamora usled dužine samih akcija, osetilo se je veliko požrtvovanje i ogroman napor, kako kod borbenih delova tako i kod snabdevalačkih, tako da se je nakon pojedine završene akcije dešavalo nekoliko slučajeva nesvestice usled zamora.

Sadejstvo sa pešadiskim jedinicama XXVI[27] divizije bilo je vrlo dobro i ono se ispoljilo u punoj meri. Ipak se mora dodati da pešadiske jedinice, naviknute na tenkove i njihovo potpomaganje, u mnogo slučajeva traže od tenkova više nego je moguće dati. Ovakav primer se najbolje vidi na Željeznoj Glavi, koju je branilo svega 15 neprijateljskih vojnika, a napadao je čitav bataljon I Dalm. brigade, pa su i pored strahovito teškog i neprolaznog terena tenkovi morali intervenisati, a po likvidaciji samog položaja, zahtevano je od komandanta pešadiske jedinice da tenkovi ostanu na ovom položaju u toku noći, ne vodeći ra-

[24] Pogrešno; treba: 3. brigada 8. divizije (vidi dok. br. 8 i 9).

čuna da su temkovi na ovakovom terenu u toku noći ne samo nekorisni, nego su najbolji cilj neprijatelju i on ih može vrlo lako uništiti. Dešavalo se je isto tako da pojedini pešadijski rukovodioci izdaju temkovima zadatke bez dogovora i znanja susjeđna temkovskih jedinica, što može dovesti do teških poslediica u ljudstvu.

Saradnja pešadijskih jedinica XIX divizije[28] i tenkova na njenom sektoru bila je lakoder dobra, dok saradnja sa jedinicama IV Korpusa[29] bila je vrlo slaba. Uzrok tome je vetrovalno to što ove jedinice do sada nisu sarađivale sa temkovskim jedinicama, pa na to nisu navikmute, te, usled nepoznavanja upotrebe tenkova i njihovih osobina, tražile su od temkova više nego što oni mogu dati.

Saradnja artiljerije u ovim akcijama do najveće na sam bitke bila je dobra, ali od napada na bitke. artiljerija nije uspela da svoju vatru prenese tamo gde je bilo teźiste borbe.

Služba veze funkcionisala je unutar same brigade dobro, a lakodet i veza sa pešadijom.

Sanitetska služba bila je vrlo dobra.

Istaknuje jedinica i borbena za vreme akcija:

U ovim akcijama naročito se je istakao naš V inž. bataljon, koji je u najkraćem vremenu uspeo postaviti most preko reke Une kod Vrkašića u toku noći 26/27. marta i omogućio prelaz našim jedinica i brzu likvidaciju bihaćke grupacije.

U toku samih akcija mineraske ekipe ovoga bataljona pokazale su veliku hrabrost i pozrtvovanost u čišćenju puteva od mina i ova čišćenja vršile često pod jakom neprijateljskom vatrom, a u nekim slučajevima kretale se i ispred streljačkog stroja naših pešadijskih jedinica.

Takodet se kao jedinica naročito istakla 3. četa III bataljona, koja je pod najtežim terenskim uslovima vršila prebacivanje gorva i municije na ledima i snabdevala ovaj bataljon u akcijama Krpač — Golubić

— Sokolac i Bihać.

Treba istaći i pohvaliti sledeće borce i rukovodioce:

P,ornarnika Miletića Nedu, komandira I. čete IV. bataljona za umešno vođenje svoje čete i ličnu hrabrost u operacijama kod Ljubine;

[28] O sadejstvu sa jedinicama 7. divizije vidi dok. br. 16.

P. poručnika Naranču Ivana, komandira 2. čete

II bataljona, komesara ističe čete kapetana Ilinčića. Spasoja, st. vodnika Sergo Jozefa i borca Matešić Vitaa, koji su sa svojim timkom u akciji kod Lapca na crvenom polju zarobili neprijateljski protukolski top, unišTivši posadu i time omogućili dalji pokret svoje čete.

Posada tenka Slaba Brigade: zastavnik Slavica Dane, vodnik Prvonja Šantko i borci Banoš Ilija i Imamović Avdo, sa svojim timkom samoinicijativno sudjeli su u borbu i gonili neprijatelja u otstupanju iz Ljubine, bez pešadije i drugih tenkova, i nanesli neprijatelju gubitke od 45 mrtvih samo na jednom položaju.

Vodni delegat mr. bataljona zastavnik Kovačević Milovan i borac Jakopić Valentin vidno su se istakli svojim radom u čišćenju mina, opravci puteva i podizanju mostova.

Nagrađeni: Nepriateljski gubitci u ovim akcijama bili su vekih, ali oni nisu mogli biti sračunati, jer to zarađuju pešadijske jedinice sa kojima tenkovi sarađuju pa bi u slučaju nužde izračunavanja gubitci neprijatelja bili dvostruko prekazani.

Ranu plen i zarobljenici: Od tatinge plena naša brigada uzela je samo 3 kamiona, 2 topa 50 mm, i jedan flak, dok su sav ostali plen uzele pešadijske jedinice.

Ljekarko je bilo ratnih zarobljenika, nađe jedinice, nemajući mogućnosti da ih sprovode u pozadinu, pretdavaje su ih pešadijskim jedinicama, sem 20 zarobljenika koje je zarobio naš inž. bataljon, a koji su predali Komandi pozadine IV Armije.[30]

[30] O rezultatima operacije vidi dok. br. 65.

b) u materijalu:	uništenih tenkova		8
	oštećenih tenkova		7
	uništenih bilnda		2

Nagrađeni: Nagrađeni gubitci u ovim akcijama su sledeći:

a) u ljudstvu:	mrtvih	25
	ranjenih	40
	nestalih	1

Sadašnji raspored brigade: Jedinice ove brigade sada su ovako rasporedene: Štab brigade, I, III i V bataljon smešteni su u Gračacu, II bataljon u Lo vincu, IV bataljon u Debe-lom Brdu. Jedna pokretna meh. radionica nalazi se kod IV bataljona a druga za sada u Lapcu radi oprav-ke tenkova. Ambulanta je smeštena u Gračacu, a bri-gadna bolnica i stalna meh. radionica u Šibeniku.

U Šibeniku je takoder smeštena i tenkovska škola.

Prilog: Operativna zapovest O. br. 185[31] i
Lista gubitaka.[32]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,	Pom. načelnika,	Komandant,
P.pulkovnik,	Kapetan,	Major,
F.[33] Hočevar	**Blažo Rad. Raspopović**	**Vlado Sekulić**

M. P.

BR. 16

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. UDARNE DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 4. UDARNOG KORPUSA JA O NAPADU NA UPO-RIŠTE U IZAČIĆ-GRADU I O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE BIHAĆA[1]

Š T A B
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
— JUGOSLAVIJE —
Op. Br. 63/45
Dne I-IV-1945

Operativni izvještaj o osiguranju i napadu na Izačič Grad.

ŠTABU IV. UD. KORPUSA JUGOSLAVENSKE ARMIJE.—

Selo Izačič Grad, kota 377, s. Bunič i s. Johovica nalaze <e jugoistočno od s. Vaganca, zapadno od Bihaća. Zemljište

[31] Nalazi se u AVII, reg. br. 44—; k. 323.
[33] Franc
[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7/1—2, k 814.

je dosta ispresijecano, mjestimično pošumljeno, a oko samog Zagreba i kote 377 brisano. Zemljište je prekrivljeno na sekcije gospić 1:100 000.

Naša II. brigada držala je ove položaje sa sljedećim raspredom:

I. bataljon kota 377, III. bataljon s. Bunić, IV. bataljon selo Jelovica, dok se II. bataljon nalazio u brigadnoj rezervi. Prateća četa i protuoklopa baterija na vijencu sela Bunić.

Naša III. brigada imala je zadatak likvidirati neprijateljsko uporište Vaganac, a II. brigada zatvaranje pravca Bihać — Trakća Rašeta i u povoljnom razvitku situacije likvidaciju neprijateljskog uporišta Turi je.

Neprijateljsko snage u Bunića bile su jedna bojna ustaša — legionara, u jačini oko 300—400, i mješo Nijemaca, a bivo je 50—6[0] ustaša i zelenaša. U svom sastavu od naoružanja i lakih bacača i ostalog pješadijskog naoružanja.[3]

Zadatak II. brigade bio je spriječiti intervenciju neprijatelja iz zapš Crnaka prema Vaganca, kao i prema Jelovcu.

Posło je neprijateljsko uporište Vaganac bio napuštemo pred sam napad od strane neprijatelja, to je donešena odluka da se likvidira neprijatelj sa kote 426, brda Prnešem, a potom da se izvrši napad na samo selo Zapš Crnaka.

Borba je započela 21-III-t.g. u 7.30 čas. ižjutra i trajala je do 15 čas.

Prilikom zauzimanja gore navedenih položaja neprijatelj nije primijetio naše pokrete i započeljanje je izvješeno na vrijeme, t.j. oko 5 čas. Položi je naša brigada dobila zadatak da izbije na Adaje Brdo i time otsiječe pojmno neprijateljske snage, to je izvršen pokušaj prebacivanja preko cesto sa dijelovima I. bataljona II. brigade, ali su naišli na otpor neprijatelja (340 vojnika) i naše manje snage vratile su se natrag. Time je neprijatelj uvidio naše namjere kao i blokadu samog Zapš Crnaka.

Oko 7.30 čas. neprijatelj je uz prprenu jake artiljerijske i koncentrične vatre izvršio napad na desno krilo naše II. brigade, tj. na kotu 377, i uspio je da potisne I. bataljon sa te kote i isiu zaposjeo. Neprijatelj je tukao naš bataljon i dalje jakom artiljerijskom vatrom. Odmah je upućen na desno krilo bataljon koji se je nalazio u rezervi sa zadatkom da pokopa[2] Pogrešno, treba: Prnišem.

[3] U sirem rejonu Bihaća nalazila se njemačka 373. legionarska divizija i dijelovi ustaško-domobranske 10. hrvatske divizije. Detaljnije o tim neprijateljskim snagama vidi dok. br. 2.

mogne I. bataljon i omogući ponovo zauzimanje kote 377. Istovremeno sa napadom pješadije počela je dejstvovati i naša baterija koja je bila plasirana u s. Bugar, te je efikasnost naše artiljerije odmah iskorištena od naših pješadijskih snaga i energičnim protunapadom uspjeli smo ponovo ovladati kotom 377.

Pošto su neprijateljske manje snage se nalazile na koti 426, koja dominira nad ostalim položajima kao i samim s. Izačić Gradom, to je donešena odluka o predhodnom čišćenju kote 426 a potom prijeći u napad na sam Izačić Grad.

IV. bataljon dobio je zadatak za likvidaciju brda Prtešlen, odnosno kote 426, te je oko 11 čas. počeo podilaziti i vršiti napad. Neprijatelj na toj koti bio je dobro utvrđen rovovima i jednim bunkerom i naše snage bile su više puta u ogorčenoj borbi sa bombama odbijene. Neprijatelj je na toj koti počeo dovlačiti nove snage, ali dobrom koncentrisanom vatrom po toj koti od strane naših brdskih topova, ne samo da nije mogao pojačati posadu, nego je bio i pokoleban i našem IV. bataljonu uspjelo je ovladati kotom 426 nakon ogorčene borbe. Oko 13,30 čas. neprijatelj je još samo na pojedinim mjestima davao neznatan otpor u grupicama koje su naknadno protjerane.

Poslije zauzimanja kote 426 izvršene su sve pripreme za napad na Izačić Grad. Na naše desno krilo došle su snage VIII. divizije,[4] koje su zamijenile naš I. bataljon II. brigade dok smo mi rokirali naše bataljone u lijevo, a samu kotu 426 pojačali još jednim bataljonom. Na položaju oko Bunića <sela dovučena je baterija protikolskih topova našeg diviziona. Brdska baterija bila je prebačena iz Bugara na Čavnik, odakle će moći efikasnije dejstvovati. Pod zaštitom naše artiljerije naše su se pješadijske snage približile neprijatelju na odstojanju od 500 — 600 metara.

U 14,30 čas. uz pripremu naše vatre brđana,[5] bacača i protukolaca počeo je naš napad za likvidaciju s. Izačić Grada. Koncentracijom jake artiljerijske i pješadijske vatre koja je bila po neprijatelja poražavajuća isti je bio pokoleban i počeo je bježati u pravcu Bihaća.

Naš IV. bataljon sa kote 426 kao i snage VIII. divizije[6] dočekali su neprijatelja u bjegstvu i nanijeli mu osjetne gubitke. Oko 15 čas. uporište je bilo likvidirano.

Postavljeni zadatak je postignut.

Zarobljena su 2 topa neispravna, jedan teški bacač bez cijevi, jedan puškomitraljez, 250 komada mina za bacač, je-

[4] i [4] Vidi dok. br. 4, napomenu 17.
[5] U pitanju je brdska baterija.

dan motocikl, 3.000 metaka puščanih i 500 granata topovskih raznog kalibra.

Ubijeno je 30 neprijateljskih vojnika i više ranjenih koje je neprijatelj uspio povući.

Uništen je jedan magazin sa spremom i dva kamiona.

Naši gubitci: 8 mrtvih i 30 ranjenih drugova.

Među poginulima nalazi se zastavnik — delegat Umljenović Janko.

Među ranjenima nalazi se komesar bataljona Broz Josip i pomoćnik komesara čete — potporučnik Kos Rudolf.

U ovoj borbi utrošeno je 12.500 mitraljeske i puščane municije, 900 metaka za šmajsere, 127 mina za teške bacače, 47 komada granata za brdske topove »Škoda«, 198 granata za Američke brdske topove, 55 granata za protukolske topove.

Saradnja artiljerije, bacača i pješadijskog oružja bila je dobra.

Jedinice su kao cjeline izvršile zadatak dobro.

Osiguranje i likvidacija uporišta
Turi ja i Turi ja Majdan:

Selo Turija i Turija Majdan nalaze se sjeverno od Bihaća. Zemljište je ispresjecano i malim dijelom pošumljeno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Gospić — Bihać 1:100.000.

U likvidaciji ovih uporišta sudjelovala su dva bataljona naše I. brigade, ojačani sa dva protukolska topa.

Neprijateljske snage[7] u Turiji i Turiji Majdanu bile su dvije satnije legionara i 30 — 40 zelenaša, koje su imale zadatak da budu pretstraža neprijateljskog garnizona Bihać.

Naša odluka bila je ne dozvoliti neprijatelju ispad na prostorije prema Tržačkim Raštelama radi nesmetanog izvođenja akcija u Vagancu i u povoljnoj situaciji likvidaciju gornjih uporišta.

Za ovo osiguranje i akciju izdana je pismena zapovijest.[8]

Borba je počela 21. o. mj. u 7 čas. a završena je uveče u 19 čas.

Odmah prilikom našeg napada na neprijatelja u Turiji on je prihvatio borbu iz njegovih napravljenih rovova, ali našim energičnim napadom i koncentričnom vatrom iz protukolskih topova i automatskog oružja neprijatelj je naglo napustio rovove u pravcu Turije Majdana. Borba je vođena svega jedan sat. t.j. od 7 — 8 čas. i nakon toga ovladali smo položajima i selom Turija.

[8] Tu zapovijest redakcija nije pronašla.

Selo Vrkašić nalazi se na lijevoj obali rijeke Lđe na cesti Bihać — Izačić. Crnd — Trnja. Zemljište oko sela sa sjeverne strane uzdiže se, dok sa južne strane spušta se i dosta je bršano. U samom selu bilo je par zidanih kuća a pri samoj obali rijeke Lđe dva jugoslavenska bunkera. Zemljište se vidi na sekciji Bihać 1:100 000.

U napadu na s. Vrkašić učestvovala su dva bataljona III brigade, pratioca četa i brdska baterija nađeg diviziona.

Neprijateljska posada u s. Vrkašiću sluzila je neprijateljeva oprema gradu Bihaću, a sačinjavale su je dve bojne legionara i Nijemaca.

Naša je odluka bila napasti neprijatelja na ovom sektoru i ovladati lijevom obalom rijeke Lđe.

Raspored naših snaga i pravci napada bili su slijedeći:

Prvi pravac napada sa glavnim težištem bio je Zlopoljac, kota 245, duž vijencem prema samom selu.

Drugi pravac vršen je iz pravca Musić Sela, kota 224, pa cestom prema selu. Pratioca četa upućena je bila na težište napada s pravca Zlopoljac.

Borba je vođena 22-III-t.g. od 10 čas. prije podne pa do 16 čas.

Za sam napad izdana je usmena zapovijest, a prema gotnjem raspored.

Poslavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik.

Uhvaćeno je 13 neprijateljskih vojnika, a ranjeno 29 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je 6 karabina.

Naši gubitci: 17 ranjenih drugova.

Utrošeno 3.100 metaka mitraljeskih i puščanih, 32 granate za protukolski top, 22 mine za leški bacač, 18 mina za laki bacač.

Napad na s. Vrkašić:

Borba u Turiji Međudanu započela je u 12 čas. i uz bacačku pripremu krenule su naše jedinice u napad. Neprijatelj je dočekao naše jedinice jakom vatrom i vodila se je borba sve do 15 čas. kada smo poćeli dobijati vatru bočno iz sela Brkovice odnosno kote 383. Jakim neprijateljskim prtiskom nase se su se jedinice povukle na polazaje u s. Turija.

Isog. dana u 19 čas. ponovno smo izvršili napad na Turiju Međudan i poslije kratke borbe neprijatelj je odstupio.

Po izbijanju na polozaj Turija Međudan, donijeli smo odluku provjerati i umiriti zelenaše u s. Brekovici. Neprijatelj se je odmah u prvom naletu razbježao i nije davao nikakvog otpora.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik.

Uhvaćeno je 13 neprijateljskih vojnika, a ranjeno 29 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjeno je 6 karabina.

Naši gubitci: 17 ranjenih drugova.

Utrošeno 3.100 metaka mitraljeskih i puščanih, 32 granate za protukolski top, 22 mine za leški bacač, 18 mina za laki bacač.

Napad na s. Vrkašić:

Zadatak je bio izvršen.

Zaobljeno je 9 vojnika, a ubijeno je 30 vojnika. Zatvorjen je jedan protukoški lop sa 50 granata, dva teška bacača 81 mm sa 100 mina, dva šarca, 1 talijanski puškomitraljez, 15 karabina, jedan smajser, i jedan pištolj. Također je zarobljeno 7.000 metaka puščanih, 2.000 za smajser i ostalo ratne spreme.

Vaši gubitci u ljudstvu bili su 9 mrtvih i 22 ranjena. Medju poginulim nalazi se pom. poručnik dobro usredotočenom vatrom na neprijateljske položaje prislijen je neprijatelj da napusti prvi odbrambeni sistem i povuče se na samo nekoliko stotina nasege iz kog ovuda ne može ni jedan neprijatelj živ izaći. Ovaj položaj je sada naš. Zarobljeno je 10.470 pušćanih i mitraljeskih metaka, 680 [metaka za] smajsere, 40 tromblonskih bombi, 25 mina za laki bacač, 150 mina za teški bacač, 60 ručnih bombi, 138 granata za ametičke bacače topove.

U ovoj borbi naročito su se istakli ljudevići drugovi: iz 1. bataljona III brigade i 10. komandir sk. vodnik Žitić Milan, poručnik III brigade i 10. komandir sk. vodnik Žitić Milan, pomoćnik komesara 3 čete Radosović Ljuban, politkomesar 3. čete Jelčić Pantelija, vodnik 3. čete sk. vodnik Birać Ilija, nišandžija kod šarca 3. čete Mujanić Abdo, mitraljezac 2. čete Nikolić Josip, delegat 1. čete Kotur Nikola, vodnik iz 1. čete Pudir. Dušan.

Saradnja artiljerije i pješadije bila je dobra.

Neprijatelj je poslije izvršenih napada našli snaga na obližnja uporišta očekivao napad. Iznenađenje nije posligmuto. Prilaz položajima od strane naše pješadije izvršen je pod zaštitom nasege teškog oruđja (topova i bacača). Pješadija je nastupala odredjenim pravcima uspješno neprijateljsko vatre i prisla je na bliško odstojanje. Nešom dobro usredotočenom vatrom na neprijateljske položaje prislijen je neprijatelj da napusti prvi odbrambeni sistem i povuče se na samo nekoliko stotina nasega iz kog ovuda ne može ni jedan neprijatelj živ izaći. Ovaj položaj je sada naš. Zarobljeno je 10.470 pušćanih i mitraljeskih metaka, 680 [metaka za] smajsere, 40 tromblonskih bombi, 25 mina za laki bacač, 150 mina za teški bacač, 60 ručnih bombi, 138 granata za ametičke bacače topove.

U ovoj borbi naročito su se istakli ljudevići drugovi: iz 1. bataljona III brigade i 10. komandir sk. vodnik Žitić Milan, pomoćnik komesara 3 čete Radosović Ljuban, politkomesar 3. čete Jelčić Pantelija, vodnik 3. čete sk. vodnik Birać Ilija, nišandžija kod šarca 3. čete Mujanić Abdo, mitraljezac 2. čete Nikolić Josip, delegat 1. čete Kotur Nikola, vodnik iz 1. čete Pudir. Dušan.

Saradnja artiljerije i pješadije bila je dobra.

Nasše su snage zaposjele ove sve položaje.

Neprijatelj je poslije izvršenih napada našli snaga na obližnja uporišta očekivao napad. Iznenađenje nije posligmuto. Prilaz položajima od strane naše pješadije izvršen je pod zaštitom nasege teškog oruđja (topova i bacača). Pješadija je nastupala odredjenim pravcima uspješno neprijateljsko vatre i prisla je na bliško odstojanje. Nešom dobro usredotočenom vatrom na neprijateljske položaje prislijen je neprijatelj da napusti prvi odbrambeni sistem i povuče se na samo nekoliko stotina nasega iz kog ovuda ne može ni jedan neprijatelj živ izaći. Ovaj položaj je sada naš. Zarobljeno je 10.470 pušćanih i mitraljeskih metaka, 680 [metaka za] smajsere, 40 tromblonskih bombi, 25 mina za laki bacač, 150 mina za teški bacač, 60 ručnih bombi, 138 granata za ametičke bacače topove.

U ovoj borbi naročito su se istakli ljudevići drugovi: iz 1. bataljona III brigade i 10. komandir sk. vodnik Žitić Milan, pomoćnik komesara 3 čete Radosović Ljuban, politkomesar 3. čete Jelčić Pantelija, vodnik 3. čete sk. vodnik Birać Ilija, nišandžija kod šarca 3. čete Mujanić Abdo, mitraljezac 2. čete Nikolić Josip, delegat 1. čete Kotur Nikola, vodnik iz 1. čete Pudir. Dušan.

Saradnja artiljerije i pješadije bila je dobra.

Štednji municije nije se posvetila dovoljna pažnja te je utrošeno mnogo municije.

Zasjeda na komunikaciji

Bihać — Ostrožac i osiguranje:

Selo Brekovica nalazi se zapadno od rijeke Une, a selo Prošići jugozapadno od Ostrožca. Zemljište je otkriveno i isprešecano dočim prema Uni je malo pošumljeno. Zemljište se vidi na sekciji Bihać 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u ovoj borbi naša I. brigada. Lijevo od nas nalazio se je Krajiški Odred[9] koji nije toga dana učestvovao u borbi. Desno od nas nije bilo nikakovih susjednih jedinica.

Neprijatelj koji se je probio iz Bihaća u pravcu Ostrožca bio je jačine oko 5 — 600 Nijemaca u motorizovanoj koloni iz 373. [legionarske] divizije.

Namjera neprijatelja bila je da se probije komunikacijom iz Bihaća i izvuče iz borbe koja mu je nametnuta u samom garnizonu Bihaću.

Naša je odluka bila ne dozvoliti i spriječiti svaki pokušaj neprijateljskog probijanja komunikacijom Bihać — Ostrožac, a također i sprječavanje samog nadiranja iz pravca Ostrožca prema nama.

Zapovijest za zaposjedanje položaja nismo izdavali pismeno. nego zapovijest je izdana usmeno.

Raspored naših snaga bio je slijedeći:

Jedan bataiion kota 404 od Brekovice iueoistočno, jedan batalion kota 412, jedan bataljon na koti 396, jedan bataljon kula Bisovac.

Borba se ie vodila 22-ITI-t.g. i to sa nepriiateliem koji je išao od Prošića prema našim položaiima poenia ie uiutro oko 12 čas., a sa neprijateljem koii je išao od Bihaća počela je ujutro oko 8 sati. Nepriiateli kada je našao pod naše r>nložaie na koti 412 i kotom 404. odnosno komunikaciiom Bihać — Ostrožac, na istoe smo odmah otvorili vatru i isti ie bio zaustavljen. Nepriiateli ie bio krenuo iednom motori7ovanom kolonom iz Bihaća sa težištem da izbije u Ostrožac. Za vriieme dok smo neprijatelja tukli na toj komunikaciii —nepriiateliske snaere koje su se nalazile na koti I"tris?.] 383 u jačini oko 40 vojnika, sa jednim bacačem i nekoliko automatskih

9 Radi se o Krajiškom NOP odredu iz Cazinske krajine koji je prvi put formiran 15. marta 1944. Odred je dva puta rasformiran i ponovo stvaran. Treći put je formiran februara 1945. i dejstvovao u Cazinskoj kraiini do kraia rata. Vidi Hronologiju oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964 (dalje: Hronologija), str. 700 i 1070.

Uništeno je: 3 kamiona, 1 bitnda sa flakom, 6 kola, 4 automobila, 7 bicikla.

Naši gubitci u ovoj borbi bili su: 5 mrtvih i 20 ranjenih drugova.

Među ranjenim drugovima nalazi se komesar bataljona Lončarević Stanko.

U ovoj borbi uništeno je 7.300 metaka puščanih i mitraljeskih, 300 metaka za šmajsere, 80 mina za teški bacač, 4U mina za laki bacač, 30 ručnih bombi i 5 komada tromblonskih bombi.

U ovoj borbi istakli su se: u umješnom rukovođenju svojom jedinicom komesar bataljona Lončarević Stanko i komandir 3. čete I. bataljona Gogić Đuro.

Sve naše jedinice u ovoj borbi držale su se dobro.

Napad na neprijateljsko uporište u s. Pokoju i borbe 23. i 24-III-koje je vodila naša II. brig.

Neprijateljsko uporište u s. Pokoju nalazi se sjeverno od grada Bihaća, a pored samog sela prolazi rijeka Una. Zemljište je pregledno i brisano. Zemljište se vidi na sekciji Bihać 1-100.000.

oružja, ugrozavao je naše desno krilo te smo istovremeno sa ostalim bacačima udri i tog neprijatelja. Istovremeno neprijatelj je napisjao sa oko 40 vojnika da se probije preko Prosiča od Ostrožca radi odlučenja prilska na glavne komunikacije i izvlačenja iz Bihaća. Bataljon koji se je nalazio na kotu 396 [Brekovica] suprotstavio se je ovim nastojanjima neprijatelja.

Iako koncentrisanom vatrom iz naših bacača i automatskog oružja cijelo neprijateljske kolone koja je išla iz Bihaća prestrijelo je osjetne gubitke i sa ostatkom povukao se je za Bihać.

Ljudno smo donijeli odluku da napadnemo neprijatelja na desnom krilu na koti 383, koji je bio utvrđen u jednom bunkeru i ograđen sa 2 žice.

Energičnim napadom snaga našeg bataljona na kotu 383 i dobrom organizovanom vatrom iz bacača uspjeli smo likvidirati neprijateljsku otpor.

Svi poslavljeni zadaci postignuti su.

Neprijateljski gubitci bili su: 33 mrtvih i 46 ranjenih.

Zarobljena su tri neprijateljska vojnika.

Zaplijenjeno je: 1 šarac, 2 šmajsera, 3 pištolja, 1 teški bacač i 16 mina za isti.

Dne 23. o.mi.[10] u 16 čas. izdali smo usmeno naređenje Štabu naše II. brigade da se prebaci na prostoriju Turija Majdan i u prvi sumrak izvrši prelaz preko rijeke Une i napadne neprijateljsko uporište s. Pokoj i ujedno, po ovladivanju tim uporištem, stvori mostobran za prebacivanje ostalih snaga naše divizije na desnu obalu rijekc Une. Ujedno bi ugrozile naše snage i sa sjevera sam garnizon u Bihaću.

Prelaz preko rijeke Une izvršen je 22/23. o.mj. na mjestu južno od Jankovca kote 383. Za prelaz bili su spremljeni pontoni našeg inžinjerijskog bataljona. Prelaz je izvršio naš II. bataljon kao prethodnica, koji je imao zadatak da zaposjedne bezimenu kotu na desnoj obali rijeke Une, a ukoliko na istoj obali bude neprijatelja da ga protjera i na taj način omogući prebacivanje ostalih naših snaga.

Kada je bataljon prebačen produžio je odmah u pravcu bezimene kote gde ga je dočekao neprijatelj sa dosta jakom vatrom, ali snažnim naletom i obuhvatom bataljon je uspio slomiti otpor neprijatelja, jednim dijelom ga uništiti, te ovladati pomenutom kotom.

Imajući ovakovu zaštitu na dominantnom položaju na lijevoj[11] obali Une, nastavljeno je nesmetano prebacivanje ostalih snaga naše brigade.

Pošto je prebačen i III. bataljon, onda su u zajednici sa II. bataljonom, uz sadejstvo artiljerije i bacača, izvršili napad na s. Pokoj. Posada u s. Pokoju sastojala se od 200—250 legionara — domobrana iz X. H. D.[12]

Neprijatelj je odmah prihvatio borbu i davao prilično jak otpor ali dobro izvedenim manevrom i jako koncentrisanom vatrom uspjeli smo poslije dvočasovne borbe neprijatelja u s. Pokoju dijelom uništiti i zarobiti, dok drugim dijelom protjerati u pravcu Čehić sela [Čehića Založje] Kućišta, kota 455.

Odmah je nastavljeno daljnjim gonjenjem neprijatelja prema Bihaću, Grabežu i Kućištima.

U borbi u Pokoju zarobljeno je 50 neprijateljskih vojnika, a ubijeno je 65 neprijat. vojnika i oficira.

Zaplijenjeno je 5 brzometnih šaraca, dva puškomitraljeza, dva teška mitraljeza, jedan neispravan top, 60 motornih vozila, 60 konja sa svom opremom i mnogo druge ratne spreme u magazinima i natovarenim motornim vozilima sa kojima je neprijatelj htjeo pobjeći.[13]

[10] Pogrešno; treba: 22. o.mj. (marta).

[11] Pogrešno; treba: na desnoj.

[13] U Sramlovoj knjizi, na str. 222, stoji da su 23. marta osujećena dva pokušaja proboja u pravcu Pokoja.

ršta.

Borba za kotu 455 između snaga nasеg III. bataljona i neprijateljskih snaga trajala je oko 1 sat. Iz je većikom nadmoćnošću, uslijed jake koncentrične vatre, i velikim gubitkom uspjela da odbaci naš bataljon sa pomenute kote u pravcu Zalošog Grabeža i ovlada pomenutom kotom.

Poslije toga nasa brigada zatvarala je pravac Zaloški Grabež, 381 i kotu 378 Cekršje. Po izbjanju na određene pozicije i Bihaća u pravcu Bos. Krupe i Ostrožca. Odmah je preduzeo jedan bataljon prema Gornje Grabeža na Kuočista s naređenjem da se zaposjedne položaj kota 455. ali neprijatelj je drzao tu kotu sa slabim snagama te je uspjelo našem bataljonu III. brigade[14] 23. o.mj. u 3 sata ujutro da neprijateljа protjera sa kote 455 i dijelom uniši i tako zaposjedne položaje po dobivenom zadatku. Neprijatelj je poslegao sa kote 455 u pravcu Čehića i Čavkića [Zalošje].

Poslio je put preko kote 455 bio predišen to je nasa II. brigada zaposjela položaje po dobivenom zadatku. kotu 381 na putu koji vodi od raskršća ceste Bihać — Krupa kroz Zaloški Grabež i kotu 455.

23. o. mj. u 8 sati ujutro neprijatelj je krenuo sa jednom kolonom u jačini oko 250 vojnika iz pravca Spahića i Jezera u pravcu Kuočka. kote 455, dok je sa jednom kolonom od oko 150 vojnika, poljoprivredni sa jakom artiljerijskom vatrom, krenuo iz Čavkića prema kot 455 sa namjerom da nase snage odbaci sa ove kote i da se ove dvije kolone spoje i na taj način omoguće izvlačenje ostalih snaga iz Bihaća i oslobodi upo-

Položaj je II. brigada Hrvatskih Poloxj i ovladala skelama izdali smo još usmeno naređenje da se prebaci preko pruge i ceste i zaposjedne položaj Kuočista, kota 455 — Zalošje i Grabež. kota 381 i na taj način spriječimo neprijateljev izvlačenje iz Bihaća u pravcu Bos. Krupe i Ostrožca. Odmah je preduzeo jedan bataljon prekо šume Grabeža na Kuočista s naređenjem da se zaposjedne položaj kota 455. ali neprijatelj je drzao tu kotu sa slabim snagama te je uspjelo našem bataljonu III. brigade[14] 23. o.mj. u 3 sata ujutro da neprijateljа protjera sa kote 455 i dijelom uniši i tako zaposjedne položaje po dobivenom zadatku. Neprijatelj je poslegao sa kote 455 u pravcu Čehića i Čavkića [Zalošje].

Poslio je put preko kote 455 bio predišen to je nasa II. brigada zaposjela položaje po dobivenom zadatku. kotu 381 na putu koji vodi od raskršća ceste Bihać — Krupa kroz Zaloški Grabež i kotu 455.

23. o. mj. u 8 sati ujutro neprijatelj je krenuo sa jednom kolonom u jačini oko 250 vojnika iz pravca Spahića i Jezera u pravcu Kuočka. kote 455, dok je sa jednom kolonom od oko 150 vojnika, poljoprivredni sa jakom artiljerijskom vatrom, krenuo iz Čavkića prema kot 455 sa namjerom da nase snage odbaci sa ove kote i da se ove dvije kolone spoje i na taj način omoguće izvlačenje ostalih snaga iz Bihaća i oslobodi upo-

[14] Pogrešno. Riječ je o 2. brigadi.

[15] i [17] Misli se na 4. armiju JA, jer je njenim obrazovanjem rasformirana 8. udarna korpus, 2. marta 1943, a njegove jedinice usle u sastav Armije (vidi dok. br. 1).

[16] 1. [17]Formacijski 8. dalmatinska brigada bila je u sastavu 20. di vizije. ali je u svoj operacijі ријdodata kao ojačane 26. divizji (vidi dok. br. 4, napomena 9, i dok. Br. 14).

mokolika motornih vozila sa namjerom da se probije preko Gradeza u pravcu Bosanske Krupe.

Neprijateljska kolona docekali su I. i II. bataljon nase II. brigade i borba je trajala do 14 cas. Neprijatelj je pretrpio jake gubitke ali je uz primjenu njihove artiljerije uspio sa jednim dijelom da se probije preko Zaloskoge Gradeza u pravcu Duratovici i Medugorje i preko tih brda otisao je u pravcu Krupe.

U ovoj borbi ubijeno je 30 neprijateljskih vojnika a zarobljeno je 17 neprijateljskih vojnika.

Neprijateljske motorizovane snage bile su prisiljene da se vrate natrag u pravcu Cavkitja i Bihaca.

Dne 23. o.mj. oko 18 cas stigla je cijela VIII. Dalmatinska brigada[15] koja je zaposjela polozaje i kotu 387, te grobnje sjeverozapadno od kote 387. Od toga vremena komunikacija bihac — Krupa bila je prilicno osigurana i donjeli smo odluku da se brigada rokira ponovo prema koti 455 a neprijateljske snage na Bihaca, bez motorizacije, u pravcu Zaloskog Gradeza, s namjerom da se probije prema Bosanskoj Krupi. Neprijateljske snage bile su oko 2.500 — 3.000 vojnika.

prijatelja na koti 455, proljeca i da se spoji sa snagama III. brigade.

Zadatak IV. bataljona II. ud. brigade, koji je toga dana bio najodmorniji, da, potpomognut teskim bacacima, napadne neprijateljsko uporiste Cavkici, koje je imalo posadu oko 100 vojnika.

Bataljon koji je imao zadatak da napadne kotu 455 uspio je da poslije kratke borbe prodjera neprijatelja sa te kote i zarobi 13 neprijateljskih vojnika sa oruzjem, a ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika.

Bataljon koji je imao zadatak da napadne selo Cavkić, uspio je nakoder da poslije kratke borbe odbaci neprijatelja u pravcu Zalozja i Vince, ali neprijatelj, prikupivsi se ponovo u Zalozju i Vinci, i dobivenim pojacanjem uspio je da odbaci bataljon iz sela Cavkića u pravcu kote 455 i pravoslavnih Cesnica.

U ovoj borbi zarobljeno je 13 vojnika, 13 karabina, a ubijeno 5 neprijateljskih vojnika.

Dne 24-III- ujutro oko 7 cas. neprijatelj je krenuo sa jakim snagama iz Bihaca, bez motorizacije, u pravcu Zaloškog Gradeza, s namjerom da se probije prema Bosanskoj Krupi.

Neprijatelj je uspio, uz pomoć artiljerije i lakih pratećih bacača, odbaciti sa nasih položaja, te je jednim dijelom uspio da se probije prema Medugorju. Ostali dio njihovih snaga bio je stalno uprozavan po nasim snagama koje smo imali raspoređene po dubini desno i lijevo od komunikacije prema s. V. Radiću.

Njihovu kolonu uspjeli smo razbiti tako da su se rastureni po grupicama u raznim pravcima po šumama i probijali samostalno u pravcu Krupe, dok veći dio kolone morao se vratiti natrag za Čerkfiju i Bihać. Za sve vrijeme ovoga probijanja i borbi komunikacija Bihać — Krupa bila je stalno u našim rukama i neprijatelj nije mogao drugačije da se probije nego šumom u manjim grupama.

Za sve vrijeme ovih borbi ubijeno je 175 neprijateljskih vojnika, dok je mnogo veći broj ranjeno, koji je uspio odvući.

Zarobljeno je 98 neprijateljskih vojnika.

U svim ovim borbama nase 11. brigade nije bilo jedinice n pojedinca koji su se slabo držali. Neredno su se pokazali II. i IV. bataljon na čelu sa svojim štabovima bataljona. U sastavu ovih bataljona narocito se istakla 3. juršna četa II. bataljona na čelu sa komandirom Arbutinom Bozom i juršna četa IV. bataljona na čelu sa komandirom Nevajdom Nikolom.

Vaši gubici: U ovim borbama imali smo 12 mrtvih, 22 ranjena i 10 nestalih drugova.

Ukupno je uništeno 88.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 6.000 metaka za šmajsere i 1.600 lahijanske 6·5 mm, 220 lakih mina za lake bacače, 380 mina za teške bacače, 120 ručnih bombi, 140 tromblonskih bombi.

Izvještaj o borbi nase

1. brigade 25. i 26. o.mj.

Selo Brekovica nalazi se istočno[19] od rijeke Une, kota 404 i 412, polozaji oko Bukovca i s. Prosića, koji se nalaze sjeverozistočno od s. Brekovice. Zemljiste je ispresijecano a dijelom je pošumljeno. Zemljiste se nalazi na sekciji Bihać 1:100.000.

Od nasih jedinica uništavalo je u ovoj borbi 1. ud. brigada i dijelovi 11. ud. brigade. Sa lijeve strane nalazio se Krajiški Odred. Neprijatelj koji je nastupao u pravcu nasih položaja bile su Svabe iz 104. [lovačke] divizije a prema izkazu zarobljenika iz bataljona u jacini 1.200 vojnika.[20]

[19] Pogrešno; treba: zapadno.

[20] Oplotjenim neprijateljskim snagama u Bihaću upućena su u pomoć sa pravca Ostroška dva bataljona 724. puka (vidi dok. br. 14, napomenu 10).

Namjere neprijateljа bile su da se probije prekо našіh položaja i da omogući povlačenje opkoljenih njihovih snaga u Bihaću.

Naša odluka i namjera bila je da branimo taj položaj pod svaku cijenu i ne dozvolimo da neprijatelj ovlada ovim položajima i preko njih spoji sa snagama koje su bjezale iz Bihaća.

Zapovijest nije izdana već je zaposlodanije položaja izvršeno po usmenom naređenju. Raspored je bio sljedeći.

I. bataljon II. bd. brigade s. Prosići, kota 407 i Bukica, vršeći sa tenkovima i blindama, odbacio je nas II. bataljon i sa kote 396 i u sam mrak sa jedinim tenkom i blindom izbio u sjevernoistočni dio s. Brekovice, dok se je bataljon povukao prema sjevernozapadnom dijelu sela Brekovice.

Neprijatelj je zamcio u s. Prosićima i ističe se je uvrdivao na položaju.

Mi smo donijeli odluku ne dozvoliti neprijatelju uvrtanje i u tu svrhu odlučili smo da napademo neprijatelja u noć 25/26-III- t.g. poslije pola noći.

Raspored našeg napada bio je slijedeći:

Sa jedinim bataljonom napadati u pravcu kote 396, sa jedinim bataljonom iz s. Brekovice preko Bukovca i sa jedinim bataljonom putem koji vodi između Brezik.

U isto vrijeme neprijatelj je krenuo da napadne naše snage te smo uspjeli povratiti ga na njegove polazne položaje.

pravcu kote 396, gdje je zauzet novi položaj. Za to vrijeme pomagao je bataljon koji se je nalazio u sjevernom dijelu s. Brekovice. Istovremeno upućen je III. bataljon, koji je bio u rezervi, da krene preko Brezika i da ugrozi neprijatelja sa bokа, koji je nadirao u pravcu našіh položaja, a koji je već izbio u sjevernoistočni dio s. Brekovice, dok se je bataljon povukao prema sjevernozapadnom dijelu sela Brekovice.

Zapovijest nije izdana već je zaposlodanije položaja izvršeno po usmenom naređenju. Raspored je bio sljedeći.

I. bataljon II. bd. brigade s. Prosići, kota 407 i Bukica, vršeći sa tenkovima i blindama, odbacio je nas II. bataljon i sa kote 396 i u sam mrak sa jedinim tenkom i blindom izbio u sjevernoistočni dio s. Brekovice, dok se je bataljon povukao prema sjevernozapadnom dijelu sela Brekovice.

Neprijatelj je zamcio u s. Prosićima i ističe se je uvrdivao na položaju.

Mi smo donijeli odluku ne dozvoliti neprijatelju uvrtanje i u tu svrhu odlučili smo da napademo neprijatelja u noć 25/26-III- t.g. poslije pola noći.

Raspored našeg napada bio je sljedeći:

Sa jedinim bataljonom napadati u pravcu kote 396, sa jedinim bataljonom iz s. Brekovice preko Bukovca i sa jedinim bataljonom putem koji vodi između Brezik.

U isto vrijeme neprijatelj je krenuo da napadne naše snage te smo uspjeli povratiti ga na njegove polazne položaje.

Neprijatelj je iz pravca Ostrožca odmah počeo nastupati u pravcu s. Prosića, gdje se je nalazio naš I. bataljon a sa manjim snagama prema Orešku gdje se je nalazio Krajiški Odred. Sa istim neprijateljem primljena je odmah borba. Prvog momenta kada je borba primljena nije bila tako žestoka, dok kasnije sve više i više se pojačavala te je neprijatelj upućo jos u pravcu naših položaja nekoliko tenkova i blindi. Jakim prištkom i nadmoćnošću uspio je da odbaci naš bataljon u

Zaplijenjeno je 2 šmajsera, 1 pištolj, 2 protutenkovske granate i 2 karabina.

Vaši ljubitci u ovim borbama bili su: 13 mrtvih drugova. 72 ranjena i 3 nestala druga.

Među mrtvim drugovima nalazi se komesar III. bata-ljona drug Kos Miso. Među ranjenim drugovima nalazi se ko-mandir Kajtić Stojan.

Od onzja izgubljeno je i osteceno: jedan puškomitra-ljez, jedan laki bacač, 2 karabina i 1 laki engl. bacač.

U ovim borbama utrošeno je 28.200 puščanih i mitraljez-skih metaka, 1.600 šmajserske municije, 160 mina za teške ba-cača, 95 mina za lake bacače, 60 komada ručnih bombi, 45 kamenja tomb. bombi.

U ovoj borbi narečito se istaknu komandant IV. bataljo-na drug poručnik Osio ja za smjelo rukovođenje svojom jedini-com. Ovoga puta narečito se istaknu I. i IV. bataljon I. ud. brigade.

Najpad na s. Kraljc i sjevernoistočno od Bihaća Čavkić i Grabež od strane nađe III. brigade, koja je vođena 23-III-t. g.

Selo Kraljc i Grabež šuma, Čavkić selo nalaze se na sek-ciji Bihać 1:100.000.

Nastojali smo da ga odbacimo sa njegovih položaja ali nije-smo uspjeli jer se bio dobro ukopao.

Ljutito oko 8 sati neprijatelj je koncentrisao vatru svih svojih oruđja kao i artiljerije iz Ostrožca na nađe položaje i uz pomoć tenkova uspio je ovladati sjevernim dijelom s. Bre-kovice. Na drugoj strani neprijatelj je držao i dalje kotu 396, te smo lako bili prisiljeni povući sve bataljone. Na lijevom krilu na križanju puteva ispod Kulc Bisovac ostao je jedan bataljon.

Vaša 1. brigada uz pripomoć dva bataljona II. brigade izvršila je oko 13 čas. napad na neprijatelja u s. Brekovici te poipomognuti minobacačkom vatrom uspjeli smo neprijate-lja odbaciti iz Brekovice u pravcu s. Prosika, dok sa kote 396 nije se mogao neprijatelj probijeti.

Kasnije dana oko 15 čas. neprijatelj je ponovo koncentri-sao minobacačku vatru iz s. Spahica kao i artiljeriju iz Ostrož-ca i Bihaća na nađe položaje u s. Brekovici i ponovo uspio zbo-cit nađe snage sa tih položaja dok smo mi uspjeli zadržati sa-mo lijevo krilo na istim položajima, t.j. križanje puteva ispod Kulc Bisovac.

Poslavljeni ciljevi postignuti su, jer mjesmo dozvolili ne-prijatelju daljnje nadiranje prema Bihaću.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi bili su 91 mrtav, 98 ranjenih, a zarobljena su 2 neprijateljska vojnika.

Sam teren predstavljen je i viđi se na sekciji:

U ovim bombama bila je angažovana nasa III. brigada. Na našem desnom krilu prema Zegunu nalazila se je VIII. divizija[1] a na ljevom krilu prema cesti Kadić — Bihać, nalazila se je nasa II. vel. brigada.

Neprijateljska posada u navedenim mjestima bila je kao predstražа grada Bihaća. Sastav neprijatelja bio je od Nijemaca, ustaša, legionara i domobrana. U selu Kralje nalazilo se je oko 250 Nijemaca sa neprozmatrim naoružanjem, dok na ostalim položajima jačina neprijatelja bila je manjim posadama.

Nasa odluka bila je: napasti i likvidirati neprijateljsko uporište s. Kralje i zatvoriti pravac prema Grabežu u s.[elo] i te uz zatim nastk bacača pješadija se je uhvatila u s.[elo] i cencrgičnim prebacivanjem i pod zaštitom nasge automatiskog oruđja uspjelo se do 22 časa selo potpuno očistiti od neprijatelja.

Snage koje su se nalazile na Grabežu — Čehići i Čavkići, zaključno na cesti Bihać — Kadić, sukobile su se sa neprijatelem na cesti Bihać — Kadić, koji se je povlačio iz Bihaća te je opoćela zestoka borba. Brzim nalcrom nasih jedinica, ko-

[1] Odnosi se na jedinice 8. divizije 4. korpusa JA (vidi dok. br. 8).

je su se zahtje neprijatelju u lijevi bok, pristiši su ga da se odbije u desno. Neprijatelj je i dalje otstupao i nase su mu snage slalno ugrozavale njegov lijevi bok nanoseći mu gubitke. Sumu u pravcu Kadica.

Zadatak je djelomično izvršen.

U gornjim borbama zarobljen je 51 neprijateljski vojnik, a ubijeno je 104 neprijateljska vojnika.

Zarobljeno je: 1 bacač 81 mm, 1 šarac, 1 p. mitraljez, 6 pištolja, 9 šmajsera, 15 karabina, 11.000 maurer metaka, 50 mina za leški bacač, 3.000 šmajserskih metaka, kao i oslale ratne sprreme.

Naši gubitci u ljudstvu bili su: 8 mrtvih i 29 ranjenih drugova.

Među poginulima drugovima nalazi se pomoćnik komesara bataljona drug Radenović Mile. Među ranjenim drugovima nalazi se pollitdelegat — zastavnik Dmitrović Miloš, pomoćnik Kemtrić Dušan, pomoćnik komesara čete Čizmić Milan, delegat — zastavnik Bardić Ilija.

U ovoj borbi uzrošeno je 20.420 metaka[ka] puščanih i mitraljeskih, 550 metaka za šmajsere. 100 mina za teški bacač, 120 mina za laki bacač i 31 mina za dzon-bal.[21]

U ovoj borbi naročito se je istakla 3. jurišna četa III. bataljona.

U ovoj borbi slabo se držao borac Milošević Stojan, koji

[21] Vidi dok. br. 10, napomenu 12.

U ovoj bitci dobro su se držali borci i rukovodioci II. i IV. bataljona III. brigade.

Napad na selo Brekovicu

Selo Brekovica na kojem se neprijatelj utvrdio i polazaj 27/28-III-1945 g.

Brezik. Kota 396, nalaze se na sekciji Bihać 1:100.000. Zemljište je isprevijecano i dijelimično poljnuto brisano.

U ovim borbama ućestvovala su tri bataljona naše II. udbrigade i cijela III. brigada, kao i dijelovi sa terenskim bataljonom.[24] poljomognuti od bradskih bataraja.

Neprijateljske snage sačinjavale su tri bataljona 724. rezimne 104. Lovačke divizije.[25]

Jačina neprijatelja oko 1000 — 1.200 vojnika.

Naša odluka i namjera bila je napasti i proljerati neprijateljem koji se je upornio i ogorčeno branio, a koji je bio solidno utvrđen. Položaju je također pružao otežan zbog brisanosti, a i jako smo bili ućemi od strane neprijateljske artiljerije iz Ostrozca, protukolaca i bacačke vatre. Temkovi su se bili vratili i nako je prekinut napad.

Ponovni napad na neprijatelja na istim položajima otpočeo je 28-III- u 5.30 čas. ujutro do kojeg su vremena sve jedinice

* i [25] Vidi dok. br. 15.

Postavljeni ciljevi nijesu postignuti.

U toj borbi ljudstvo neprijatelja su nam nepoznati (prinijeđeno je izvlačenje).

Nađi ljudstvo: u toj borbi bili su: 14 mrtvih i 81 ranjeni

drugi.

Među ranjenim nalazi se pomoćnik komesara čete Landup Peto, đeđegal zastavnik Briač Rade, pomoćnik politkomesara Radanović Božo.

U ovoj borbi utrošeno je 28.830 metaka za puške i mitraljeze, 730 metaka za šmajsere, 55 mina za laki bacač, 358 mina za teški bacač, 15 tromblona, 65 ručnih bombi, 342 granate za bacače topove.

U ovim borbama primijećilo se da je kod borca poštenje moralno sudjelovanjem tenkova, te su se borci osjećali da će samo tenkovi izvršiti zadatak. Samo sadejstvo sa tenkovima nije potpuno bilo u skladu.

Sam rad tenkova bio je dosta nesretan, jer su stalno izlagali neprijateljskom protuklopnom oružje svoje bokove i nisu u dovoljnoj mjeri pokrivali pješadije.[28]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.D. pomoćnika komesara: **Milan Marčetić** M. P.

Komandant, poručnik: **Mil. Pavlović**

nice bile na svojim položajima, sa kojeg su kremule rijeke vatre.

Nađe su se jedinice prebacivale naizmjenično i stižle su pod samo selo i položaje na odstojanje od 300—400 metara, odakle su i dalje napredovale metar po metar ušljed jakog brisanog prostora. Neprijatelj je pružao žestok otpor, pošto se formiraćajski dobro utvrdio.

Tenkovi koji su bili pridodati našim brigadama bili su jako ućeni od strane neprijateljskih protukolaca te su poslije onesposobljavanja nekoliko tenkova ostali zauzeli položaje i odande djelovali.

Svi naši pokušaji da prodremo u s. Bratkovici i zauzmemo neprijateljske položaje bili su nam uzaludni jer je neprijateljska artiljerijska i bacačka vatra kao i vatra automatskog oružja bila vrlo efikasna, tako su nas uvijek uspijevali vratiti.

Nekanadnom odlukom nastojali smo izvršiti manevar i pretsaći ležište borbe prema džamiji, koti 404 i 412 sa namjerom da bi izvršili na tom mjestu proboj u selo, ali svi naši pokušaji, iako je naša artilerija tukla po neprijatelju, bili su bezuspješni.

Neprijatelj je osjetio nas manevar i koncentrisao je jaku artiljerijsku i pješadijsku vatru na pretbačeno ležište.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. UDARNE DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE UDBINE I KRBAVSKOG POLJA[1]

Š T A B
XIX UDARNE DIVIZIJE J.A.
Op. broj: 4
1. IV 1945.

Operativni izvještaj akcija za Udbinu-Krbavsko polje

U cilju izvođenja predstojećih operacija u Lici, jedinice nase divizije, koje su kantonovale na prostoru Potaca — Prisoje — Kozjovac — Bukovic — Biljane Gornje (bivši divizion u Biogrdu n/m.) u toku 15. i 17. marta izvršile su ubrzani marš[2] i koncentrisale se na prostoru:

V Brigada s. Tušice, s. Komić, s. Poljice, s. Opalić i s Kunjak.
VI Brigada na prostoru s. Gornja i Donja Ploča.
XIV brigada u Medku i okolini.
I bicki artiljerijski divizion u Donjoj Ploči.
Istendanturu i m unici jsko slagalište na raskrsnici u Sv.
Roku.

Štab Divizije u Partiću.

Obzirom na to što se je ispred fronta nase divizije nalazio obezbjeđujući zastor XX i XIII divizije[3] to se je obezbjeđenje nasih snaga svodilo na spojine i unutrašnje strane, kao i objavnice i linje patrole na vanjim pravcima.

U toku 18. i 19. jedinice su se odmarale, a, prema upućenim izvima izdatim i zapovijestima, vršeno je svestrano izvidanje neprijateljskog fronta, kako od strane stanovništva, tako i od strane svih izvidackih organa.[4]

[1] Vojnim pregls originala (pisan na masini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—1/7, k. 311 A.

[2] Štab 4. armije JA naredio je 14. marta 1945. štabu 19. divizije da se prebaci iz rejona Benkovac, Obrovac, Biograd n/m i koncentrise na prostorij Lovinac, Medak. G. Ploča (AVII, reg. br. 2—4/1, k. 311).

[3] Vidi dok. br. 6, napomenu 7 i dok. br. 5.

Vеza je održavana desno sa XX divizijom,[3] a ljevo sa XIII divizijom XI Korpusa.[4]

U oktobru opće nam je neprijateljstvo da svoje snage u dolini Une povežе sa snagama u Gospiću i Otočcu i da izbjegne opkoljavanje istaknutih garnizona Lapac — Nebljusi i Gospić.

[3] Sub 4. armije dostavio je, 16. marta 1945. Stabu 19. divizije plan izvlačenja u pripremnoj fazi napada i naređenje mu da organizuje vezivanje izvlačenje neprijatelja u rejonu komunikacije Udbina — Korenica, na prostoriji zapadno od te komunikacije i u Korenickom polju. Vidi AVII, reg. br. 2—15/1, k. 311.

[4] O ostavstvom sadejstvu s jedinicama 20. divizije vidi dok. br. 6, napomenu 12. O sadejstvu s jedinicama 13. divizije vidi dok. br. 11, napomenu 12.

U cilju pojačanja udarne moći naše divizije na napriječnom ozračju položaj, divizija je prikupljala: I bataljon mot. divizion, III brdski mot. divizion i I brdski artiljerijski divizion,[5] te II i IV lemoveški bataljon I tenk. brigade.[6]

Neprijateljske snage[7] koje su držale pomenute položaje bile su sljedeće: I bilj. pod komandom kapetana Schmidta u jačini oko 450 vojnika, II bilj. pod komandom nadporučnika Wesvalda u jačini 450 vojnika, III bilj. pod komandom majora Almera, također u jačini 450 vojnika, 15-ta kompanija 384. puka u jačini oko 70 vojnika, izviđački bilj. 373. Tigar divizije u jačini oko 200 vojnika. V baterija 373. A.[rt.] P.[uka] sa 4 topa 105 mm i 2 topa 75 mm VIII Topničkog skopa X. brv. divizije. Komandant cijelog ovog odreda bio je pukovnik Herman, komandant 384 rgt., kojoj su pripadali

[5] Vidi dok. br. 2.

[6] Vidi dok. br. 4, napomenu 11.

[7] O rasporedu neprijateljskih snaga i načinu nazivima jedinica vidi dok. br. 2.

[8] Iz skica redakcija mje pronašla,

— Pretsid, a ohzirom na slabost i razvučenost neprijateljskih snaga ispred našeg fronta i na njihovu golovo osuđnu upornost u toku borbe, naređa nepriajelja ispred našeg fronta može se definisati kao odbrana za dobitak u vremenu sa skoro odsudnim zalaganjem sopstvenih snaga, radi šio duljeg zadržavanja napadača.

Imajući u vidu operativni zadatak divizije[11] sa jedne strane, a sa druge strane izrazitu slabost centralnog dijela neprijateljskog položaja prema Gornjem Kršiću k. 689 i Mekinjarevom položaju i materijalu, odnijela je odluka da se glavni pravac napada izvrši srednjom kolonom prema G. Kršiću i Mekinjarevom u cilju presjecanja neprijateljske odstupnice Udbina — Korenica u s. Josanima, a sa desnom kolonom obuhvatni napad neprijateljske grupacije oko Udbine u cilju uništavanja uz pomoć jednog dijela srednje kolone.

Sadejstvo zadatku divizije i donijetoj odluci[12] stvoren je sljedeći plan napada:

V brigada, sa prdatim 1 haubickim m.[otorizovanim] divizionom i jednim bilj. lemkova, kao desna kolona, dobija je zadatak da napadne i kritim obuhvatom uništi neprijatelj- sku grupaciju u Udbini uz pomoć jednog dijela srednje kolone. Ishodište za napad jedan bataljon lemkova i III brigada, sa jednim bataljonom lemkova i 1 haubickim m.[otorizovanim] divizionom, kao srednja kolona, sa zadatkom prodje neprijateljskog fronta, ovladivanja Mekinjarom i G. Kršićem, a zatim da se glavnom snagom bací prekо Krbavskog Polja u pravcu Dozetove Drage — Vrška — Vrtelјka u cilju ovladivanja ovim položajima radi daljeg produženja prekо Bjelog Polja u pravcu Nebljuša i osiguranja spajanja našiH snaga sa ostalim jedinicama radi uništenja neprijatelja na tom sektoru i onoga koji se povlači iz D. Lapca u pravcu Bihaća. Isto tako jedan bilj. sa prdatim lemkovima izdvaja u pravcu Mekinjara i Trlica radi pomoći ljevoj kolonI.

XIV brigada sa prdatim 1 brdskim art. divizionom, jačine dvije baterije i jednom baterijom p.-tenkI] k.[olskih] topova, određena je u ljevu kolonu, te obzirom na usku frontI napada na Ljubuu k. 948 i Rosandića [vrh] k. 957, vođi dio

, ”; i »a Riječ je o zapovijesti Štaba 19. divizije za napad na neprijateljа u rejonu Udbine. Koju je 19. marta, upućio potčinjenim brigadama i predodređenа jedinicama (2. i 4. bataljon i. lemkovske brigade, 1. haubički i 3. brdski motorizovani artiljerijski divizion). Vidi AVII, reg. br. 16—1/1, k. 1012.

je ostao u divizijskoj rezervi, a [u] prvi bojevni red određen je samo jedan bataljon uz podršku pričuve artiljerije. Zadatak brigade bio je da po uspjelom likvidaciji prve linije energično goni i čisti neprijatelja pred sobom u cilju spašavanja morala na Bunišu, radi omogućen ja pokreta naših snaga i mobilizacije u pravcu Dobrog Brda, te kršnog i bočnog napada [na] neprijatelja na Dobrom Brdu radi olakšanja zadatka svakmu, posto se pridvidalo da će neprijatelj Otwarovati drugu linju odbrane na Dobrom Brdu — Viselju i ispred Dezetove Drage.

Imajući u vidu širinu fronta i nadmoć naše artiljerije nad neprijateljskom, sva je artiljerija kako je napried već rečeno, pridata kao kolonska artiljerija za neposredno pomaganje, s tim što je III brd. m. divizion, po prohoju frontala sredinje kolone, određen za poipomaganje akcije ljeve kolone.

Otporom na karakter napada, temkovi su pridati kolonama.

Borbeni poredak u vezi predinjeg plana i na osnovu izdate zapovijesti[17] formiran je 20. marta do 06.00 sati. Podilazenje i zauzimanje borbenog poredka izvršeno je još za mraka Korisćeći naše predstraže, koje su bile vrlo blizu neprijatelju. Raspored naših jedinica predstavljen je na priloženoj skici.[18] Da ne bi otkrio nagađ prije vremena, tenkovi su na određene zadatke sa svog određenog polazaja u Tušićama kretnuli u 05.30 sati.

U toku 18. i 19. vršeno je izviđanje neprijatelja i njegovih polazaja bataljonskim izviđačkim desetinama, izviđačkim brigada, ofucirskim patrolama, izviđačkom četom i ličnim izviđanjem štabova. Ovo izviđanje bilo je olakšano bliznim naših predstraža, te je glavna borbena linija neprijatelja sa nadviđavajućih uzdaka jasno osmotrena, a dobiveni podaci o jačini i rasporedu neprijatelja od ostvarenih ograna i od susjednih jedinica gotovo u potpunosti su odgovorili dobivenim podacima od XI Korpusa i od IV Armije.[19] (Prilog izdate zapovijesti).

Borbom je upravljao komandant divizije[16] sa osmatračnice na Stražbenici k. 879.

Borba je počela u 06.30 sati i to čišćenjem bojnih patrona desnom krilu središnje kolone. Artiljerija desne i ljeve kolone otvorila je vatu oko 06.30 sati, a središnja oko 07.00 sati. Prva faza pripremna ryešenja [borbe] trajala je ugłavnom do 08.30

[16] Sraca se nalazi u AVII, reg. br. 34—4, k. 1021.

[18] Slanko Pamuć.

trabalnanje nepriateljske artiljerije u šumi. Nakon kratke borbe poslignuta je izrazita nadmoćnost vatre na glavnim pravcima napada, a temkovske jedinice pristigle su u visinu strijelačkog stroja. Konstatovano je napredovanje jedne čete temkova i vatre iz pratećih oruđja, izvršilo je juriš i u 08.30 sati zauzelo Babinu Glavu. Istovremeno, pod podrškom jedne čete temkova i vatre iz pratećih oruđja, izvršilo je juriš i u 08.30 sati zauzelo Babinu Glavu. Istovremeno, pod snažnim natletom temkova i pješadije, desno krilo srednje kapelu iz Mekinjara i G. Kebića pokušao je izvesti povratni napad, ali je dočekan jakom vatrom temkova i automatskog oruđa i odbačen do ivice Mekinjara. Desno krilo, goneći neprijatelj pojačava svoju odbranu na ivici s. Mekinjara i daje žilav otpor; koji je pojačan kosom vatrom sa Pilipovačke.

Ovaj otpor neprijatelja je onemogućen[17] uslijed slabog zalaganja 1 bataljona VI brigade u gonjenju neprijatelja sa čelog Brda. Neprijatelj u Mekinjaru, uslijed pada pomenute linije i pojačane artiljerijske vatre, osjećao se veoma ugroženim i njegova tendencija izvlačenja prema Tolću bila je očigledna. Trebalo mu je presjeći odstupnicu, te je ljeva kolona preduzela jak pritisak uz koncentraciju snažne artiljerijske

[17] Pogrešno; treba: onmogućen.

sati kada je opkoljelo ljmljenje neprijateljskog ljevog krila na masivu Babina Glava i do kada je srednja kolona zauzela čelo Brda i G. Kebić k. 689. Ovim uspjesima opkoljne drugade faza rješenja borbe, jer su isti usloviti daljnji pad golovo cijele glavne borbene linije. Treća faza — gonjenje na bojištu — opkoljenje u 14.00 sati padom Konjge — poslednjeg neprijateljskog gnijezda otpora na glavnoj bojnoj linji i ujedno na glavnom položaju. Gonjenje na bojištu završeno je 20. III. do 17.00 sati duž cijelog fronta, a manji dijelovi i patrola produžili su gonjenje odstupajućeg neprijatelja u pravcu Kozje Drage.

Zak bonbe. Zahvaljujući previlnom i blagovremenom ostavanju bobnog poretka i plasirane artiljerije na položaju, borba se počela odvijati u duhu sivanog plana. Močna koncentracija artiljerijske vatre na masiv Babina Glava, a zatim Ivanov Vrh, omogućila je podilaženje tenkova i pješadije dosne kolone na samo jurišno odstojanje. Jednovremeno sačuvana kolona vršila je jak pritisak svojim desnim krilom na Golo Brdo k. 795 sveštanom uporištem pratećih oruđa. Na ostalom dijelu fronta takodćer je vršen pritisak radi zavavanja neprijatelja. Jedna baterija desne kolone premještena je svoju vatru sa Babine Glave na Konju i uspješno vršila kon-

vatre pojačane III brd. m. divizionom koji je od ovog momenta otpočeo raditi za račun lijeve kolone. Koristeći ovu vatru, kao i vatru p.[rotiv] k.[olskih] topova, bacača i p.[rotiv]
a.[vionskih] mitraljeza, lijeva kolona je, nakon kraće borbe, u 08,30 sati zauzela Goli Vrh k. 913 i nastavila sa uspješnim napredovanjem. Osjetivši silinu pritiska i vatre prema svom desnom boku, neprijatelj je prozreo našu namjeru odsijecanja i prilično neuredno odstupio iz Mekinjara u pravcu Tolića, gonjen vatrom III bataljona, ali slabim elanom u pokretu. Ispražnjavanjem Mekinjara po neprijatelju došlo je do šireg proboja na centralnom dijelu fronta i srednja kolona, u duhu ideje manevra, otpočela je sa pokretom svojih jedinica preko Krbavskog Polja, a XIV brigada, po zauzeću Ljutice k. 948 i Rosandića [vrha] k. 957, u 09,30 sati nastavila je sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Laudonovog Gaja i Prosine k. 812.

Do ovog vremena i napad desne kolone uspješno se je razvijao. Uz tijesnu saradnju pješadije sa artiljerijom i tenkovima potpuno je zauzet masiv Babina Glava i Ivanov Vrh k. 1064 i 1093. Desnom krilu prvog borbenog reda slijedila je rezerva i doprla do Tavana, ali baš u tom momentu neprijatelj koji sa Ivanovog Vrha nije energično gonjen pokretom prelazi u povratni napad od Gradine k. 970 i Potkrčana prema Tavanima potiskujući dio desnog krila desne kolone i lijevog krila IX brigade XX divizije.[18] Tako zamišljeni duboki prodor na komunikaciju Udbina — D. Lapac u cilju obuhvata lijevog krila neprijateljske grupacije kod Udbine nije blagovremeno ostvaren, već je, uslijed nedovoljne aktivnosti gonjenja, došlo do borbe po dubini neprijateljskog položaja. Štab desne kolone,[19] imajući u vidu opštu situaciju i slabu vezu sa tenkovima, na čiji se rad moglo samo ličnim dodirom uticati, donio je odluku da izvrši jak pritisak i lijevim krilom, koje je već u 09.00 sati, sljedstveno uspjehu srednje kolone, ovladalo k. 748 i 709. Lijevo krilo desne kolone pravilno je koristilo uspjeh desnog krila na masivu i do 10.00 sati, uz vatru i pokret, podišlo je i izbilo na jurišno odstojanje pod Udbinu i Koriju.

Na ovaj način, napad, koji je trebao donijeti izrazite duboke prodore u cilju obuhvata pojedinih neprijateljskih grupacija, doveo je više-manje do frontalnog pritiska i omogućio neprijatelju izvlačenje sa bojišta, ali kroz šumovitu Plješevicu, jer je, izbijanjem srednje kolone na Jošane i XX divizije[20] na komunikaciju Udbina — D. Lapac, lišen svoje odstupnice.

[19] U pitanju je Štab 5. brigade.

Neprijatelj je prema desnoj koloni davao još jak otpor na Udbini, koja je zauzeta u 14.00 sati po uspjelom koncentraciji artiljerijske vatre. I [na] Kordi, koja je kao pojedinje gnjezdo oporčenog neprijateljskoga otpora izdržala našu snažnu vatru sve do 15.45 sati kad je na juriš zauzeta, ali je svoju ulogu odigrala, jer je kosom vatrom mnogo pridonijela izvlačenju i povlačenju neprijateljskog lijevog krila, koje, iako neuredno, nije pretrpilo većih gubitaka usljed prilične udaljenosti i reaktivnosti naših tenkova i pješadije.

Upravo sa ovim događajima na desnom krilu, lijeva kolona vršila je energično gonjenje neprijatelja i tek na liniji Brda k. 790 i Pamas k. 987 neprijatelj je organizovao nešto jači otpor koji je naše snage kratko vrijeme uspravio, a odmah zatim, uz velika podršku artiljerije i pritisak pješadije, prisilen na dalje povlačenje. Neprijatelj je bio prisiljen da svoju artiljeriju iz Bunica odmah povuče, a naše snage do 18.00 sati, gonoći neprijatelja, zauzele su Bunić i onemogućile rušenje mosta na Krbavici.

Conjenje vatrom i pokretom na cijelom frontu trajalo je do 17.00, a mnogi dijelovi i pojedine produžili su do mraka.

Nakon ovoga V brigada je kretnula za Mekinjar gdje je i prenoćila. VI brigada stigla je do Počeana i Debelog Brda, sa izdvim balajonom produžila do Bjelog Polja gdje je zanocila, sa osiguranjem u pravcu Frkašića (Kamensko) i Korenića, sa osiguranjem prema Lubovu i nom naredenju komandanta 4. armije.

potpunosti izvršen i po planu ostavaren, jer je, i pored zapljenjenog neškog oružja, veći dio snaga povučen sa bojišta kroz Kozju Dragu i tek kasnije u samoj Plješevici većim dijelom uništen.

Ncprijateljski gubici:

Ubijeno	260 vojnika i 13 oficira
Zarobljeno	54 vojnika i 1 oficira

Matcrijala zaplijenjeno:

Puškaka 171,	pištolja 19,	šmajsera 17,	šaraca 23,	1 bacača 1,	
cijev za t. bacač 1,	trombiona 4,	topova 105	mm 2,	topova 75	
mm 1,	puščanih mctaka 25.400,	bombi 42,	granata topovskih		
za 105 i 75 mm 150,	sign. pištolja 2,	radio-stanica 4,	baterija		
za radio-samicu 1,	telefona 7,	telef. kabla 4 km,	dvogleda 3,	ko-	
nja 13, mazga 2, sedla 9, samara 3, kola 6, kamca 10.					

Matcrijala utiščeno:

Topova 2 i drugog razmoga matcrijala.

Nasi gubici:

Poginulih	27
Ranjenih	71
Nestalih	5

Nekih naročitih podviga od strane pojedinih rukovodilaca u toku borbe nije bilo. Komandant VI brigade kao ko-

mandant srednje kolone kapetan Radica Kepac istaknao se pravilnim vođenjem svoje jedinice u dubinu stvorenog plana. Borci i starješine koji su se istakli svojom hrabrošću i držanjem u borbi pohvaljeni su od strane Štaba brigade a dijelom bice pohvaljeni od strane ovog štaba i naređba će biti dostavljena na uvid.

Niže, a dobrim djelom i više komandovanje vodilo je svoje jedinice pribicno kruto, stvorem prodori slabo su se kretali za davanje zamaha manevru. Po padu većeg dijela glavne borbene linije nije se shvatio znađaj ovog momenta i nije se preslo u gonjenje. Neki od višh štabova,[22] kao što je štađaj kod desne i središnje kolone, nisu ovu namjeru sprovel u djelo zbog razvučenosti i slabe veze. Pojedine niže starješine pravilno usmjeni nisu imali dovoljno dinamike i bivali su brzo predmet obasut koncentričnom vatrom odstupajućeg neprijatelja. Ovdje bi ise mogło primijetiti da bi i sami borci, a pogotovo i rijecju nepoknun uspjeh u gonjenju može se pripisati svestarješene, trebali shvatiti značaj i veličinu momenta. Jednom

[22] Misli se na štabove brigada.

ija u Udbini, bila je rešena i mogućа.

Izdate zapovijesti odgovarale su donijetoj odluci i vladanoj situaciji. Od preobime odluke odstupilo se je kod dostne kolone, gdje je komandant, uvidjevši da bi se neprijatelj, obzirom na opću situaciju, mogao povući prije vremena i svoje neško oružje izvući, prisupio je općem jurišu na cijelom frontu da bi omeo neprijatelja u organizranom povlačenju, što mu je komačno i uspjelo.

Niže, a dobrim djelom i više komandovanje vodilo je svoje jedinice prilično kruto, stvorem prodori slabo su se kretali za davanje zamaha manevru. Po padu većeg dijela glavne borbene linije nije se shvatio značaj ovog momenta i nije se preslo u gonjenje. Neki od višh štabova,[22] kao što je štađaj kod desne i središnje kolone, nisu ovu namjeru sprovel u djelo zbog razvučenosti i slabe veze. Pojedine niže starješine pravilno usmjeni nisu imali dovoljno dinamike i bivali su brzo predmet obasut koncentričnom vatrom odstupajućeg neprijatelja. Ovdje bi ise mogło primijetiti da bi i sami borci, a pogotovo i rijecju nepoknun uspjeh u gonjenju može se pripisati svestarješene, trebali shvatiti značaj i veličinu momenta. Jednom

[22] Misli se na štabove brigada.

Obzirom na jačinu i raspored neprijatelja, donijeta odluka o proboju njegovog centra i izbijanju prema Josanima, kao i ona da desna kolona sa pridatim sredstvima izvrši najprije kršne proboje, a zatim obuhvatom da uništi neprijate-

noj mamjkavosti procjene situacije kako od strane boraca, tako i od jednog dijela stanovništva, zatim slabog vezi, a naročito dije i artiljerije.

Saradnja između pješadije i artiljerije[23] u prprtemi tjesnja borbe, a naročito u.lomljenju ncprijateljske glavne borbene linije, bila je vrlo dobra, ali u gonjenju i prenošenju vatre na pozadnje ciljeve nije bila blagovremena iz razloga što su štabovi bili u mnogome zaokupljeni oko uspostavljanja veze na relativno širokom frontu sa operativnim sredstvima, te zbog svoje želje u upotrebi artiljerijske vatre nisu bile u stanju blagovremeno uočiti a niti traziti. Ovo je u mnogome olcžavalo slaba vcza sa temkovima[24] gdje su svoj ulcaj morali lično ispoljavati na poslugu temkova napuštajući komandno mjesto, jer maicrijalne veze nije uopce n bilo.

Saradnja između pješadije i tenkova u pokrtku borbe prjurišu na glavni položaj bila je odlična, ali u gonjenju nikakova iz gore navedenih razloga.

Inžinjerski bataljon iskoristen je za dizanje mosta preko rijeke Krhavice 1 km sjevcrno od Udbine i izradcn je 21. III za 12 sati radnog vremena. U blizini mosta eksplodirala je jedna odskočna mina i usmrtila 1, a ranila 5 drugova. Mine oko mosta i na cesti pronađene su bez detektora. Jedno minersko odjeljenje sa detektorom pridodato je III brdskom mot. divi-

[23] O artiljerijskoj podršci operacije vidi dok. br. 19.

[24] I [23] O rezultatima sadjejstva s tenkovskim jedinicama vidi dok. br. 15.

dodatih jedinica, a šabovi artiljerije i tenkova da bolje prate situaciju i u određenim momentima da pješadiji pruže svestranu pomoć.

Rukovodioci, pa i sami borci u izvjesnim važnim momentima imaju treba da cijene ležinu moralnog stanja neprijatelja i da to iskoriste, a naročito kod izvlačenja neprijatelja iz borbe.

Vezi treba posvetiti veliku pažnju i unaprediti je. Između dva položaja treba voljno održavati vezu. Ako bilo koja stanica ili centrala prestane da radi, treba odmah preduzeti mjere da se uspostavi veza sa susjednim jedinicama i sa starješinom koji je izgubio vezu.

Svaki starješina mora biti svjestan da se u momentu izvlačenja neprijatelja ne može upotrijebiti sva raspoloživa artiljerija, već samo onaj dio koji je potreban za neprijateljska vatra a kod neprijatelja ne može moralno pritisak koji je izvršio na svim pravcima.

U pojedinim slučajevima pješadijski tenkovski jedinica može da ima ulogu i zadatak da uništi neprijateljske vatrene tačke, a naročito one koje ometaju dejstvo pješadije i tenkova.

Da je uprkos svemu originalu tvrdi,

Šef Operativnog odjeka — kapetan:
Klicov[28]

M. P.

[28] Petar

Korpusa u njegovom zaledu.

Nakon poraza u Kršbavskoj Dolini i pada Bihaća neprijatelj ima namjeru:

a) odrŽati se u Gospiću i ove snage povezati sa snagama u Dolini Une pravcem Plitvička Jezera — Slunj;

b) obnavljati front na liniji: otok Pag ■— Karlobag — Gospić — Plitvička Jezera — Slunj — dolina Une sa namjerom da izbjegne opkoljavanje je gamizona u Karlobagu, Ličkom Novom, Gospiću, Ličkom Osiku i Perušiću.

---

1 Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1/5, k.

2 Vidi dok. br. 65.

3 O neprijateljskim snagama koje su se nalazile pred frontom 4. armije JA općenito vidi dok. Br. 2 i 42.

4 U navedenoj Šramtovoj knjizi, na str. 275, kaže se da je poduge 392. divizije napadnuto područjem grčića i da su pravci djelovanja neprijateljskoga napada bili usmjereni ka Gospiću.

5 U pitanju je ustaško-domobranska 11. brigada divizija čije je sjedište bilo u Gospiću U njenom sastavu bio je 4. ustaški zdrug (jačine 4 bataljona). Vidi AVII, reg. br. 11-7/6, k. 101.

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 2. APRILA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA OSLOBOĐENJE ZAPADNE LI-KE I OTOKA PAGA[1]

ŠTAB IV ARMIJE
Op. Br. 3
2. aprila 1945. god. u 9 sati
Položenj

Z A P O V I J E Š T
(Sekcije 1:100.000. Semj — Gospić — Ogulin — Karlovac — Zadar — Novigrad — Knin.)

1. *Poduzeti o neprijatelju:* Poslije razbijanja neprijateljske grupacije u Kršavskoj Dolini i na sektoru Lapac — Bihać/ispred fronta IV Armije na sektoru Plitvička Jezera — Perušić — Gospić — Karlobag nalaze se neprijateljske snage[2] iz sastava 392. legionarske[3] i 11 ustaške divizije.[4]
Za intervenciju neprijatelj bi mogao upotrebiti dijelove posade u Otočcu, Ogulinu i Karlovcu, all ovo će mu biti otežano otporom na dijelu jedinica 43. divizije i IV

1. *Vježčajā* Sastav: Savezničkā avijacija pridodata IV. Armiji. Lovačkā vazduhoplovna divizija u sastavu RAF-a[9] *Izvida* komunikacije pred frontom Armije zaštićuju kontrole postojećih i prikupljaju novih podataka o živosti i vrsti suprotnih jedinica. Zadatak Armije je uništenje neprijateljskih snaga na sektoru: Brusane — Gospić — Lički Novi i Pešenica. Po izvršenju bližeg zadatka Armija će produžiti napade u pravcu sjevera u cilju likvidacije neprijateljskih uporišta na sektoru Babin Potok — Gačka Dolina. Bližu zadatak Armije izvršiće se obuhvatnom operacijom sa opštim pravcima napada:

desna krilona: Ljubovo — Perušić — Vagani(k) Vrsnaga od Divoča i sići u cilju proboja i oslobođenja neprijateljskih snaga na Gospiću i sjeverno od njega.

lijeva krilona: Ribnik — Gospić — Klanac — Vaganački Vrsić opkoljavajući garnizon Gospića sa sjevera i sa zapada.

2. *Vaše snage:* IX, XIX, XIII, XX, XXVI divizija, tenkovska i artiljerijska brigada i inžinjerijska brigada.[8]
Pravcem Drežnik — L.. Jesenica — Dabar dejstvuje IV. Korpus.[7]

3. *Vaš zadatak*: Armija preuzi u napad sa zadatkom da u saradnji sa snagama IV Korpusa dovrši oslobođenje Like i stvori uslove za daljje napredovanje u pravcu sjeverozapada.[8]
Bližī zadatak Armije je uništenje neprijateljskih snaga na sektoru: Brusane — Gospić — Lički Novi i Pešenica, oslobađanje Karlobaga i Paga.
Po izvršenju bližeg zadatka Armija će produžiti napade u pravcu sjevera u cilju likvidacije neprijateljskih uporišta na sektoru Babin Potok — Gačka Dolina.
Bližī zadatak Armije izvršiće se obuhvatnom operacijom sa opštim pravcima napada:

desna krilona: Ljubovo — Perušić — Vaganački Vrsnaga od Divoča i sići u cilju proboja i oslobođenja neprijateljskih snaga na Gospiću i sjeverno od njega.

lijeva krilona: Ribnik — Gospić — Klanac — Vaganački Vrsić opkoljavajući garnizon Gospića sa sjevera i sa zapada.

[7] Ovdje su navedene samo snage 4. armije JA koje su napadale sa fronta, dok jedinice u pozadini neprijatelja (43. divizija 11. korpusa i 15. i 18. divizija 7. korpusa) nisu spomenute.

[8] Vidi dok. br. 4. napomenu 5.

[9] Vidi dok. br. 4 napomenu 8 i tom X knj. 2, dok. br. 102, 107, 111, 117, 127, 145, 146, 156 i 165 do 174.

Potpomaže vatrom iz rakentih onuzja prodoj i zauzimanje neprijateljskih polo-žaja na otsjeku Gospića, Ličkog Osika i Perušića.

Stiti raspored našib trupa na prostorij Grnčac — Korenica — Gospić.

Predužeće napad sa otsjeka: Tujjanski — Konta •— s. Kuzmanovača — prav-cem: Bunić — Čanak — Kamjane — Le-šce u cilju likvidacije neprijateljskog kommunikacija Perušić — Lešce sa zadat-radi spreča vanja neprijateljske interven-cije iz Otočca i presijecanja otstupnice garnizona iz Perušića u pravcu sjevera. Pozadinu Gačkoj Dolini organizovati za od-

Štab 19. divizije izdao je zapovijest za izvršenje log zadatka 2. aprila 1945. (vidi AVII, reg. br. 23—1/1, k. 1012). O izvršenju zadatka vidi dok. br. 88.

[10] " Stanko

2. *Desna kolona*

a) XIX divizija.[10] Svega: 12 streljačkih bataljona i 1 divizion artiljerije. Kalibri: puk. *i* Pamuć[11]

avijacije, a naročito na otsjeku Gospića i prostora Stroka Kula — Perušić.

Napada radi uništenja ili samo uznemirenja neprijateljskog uporišta i garnizone na prostoru Gospić — Ogulin, te utvrđenje Perušića.

Stiti raspored našib trupa na prostorij Gračac — Korenica — Gospić.

I/ prvoj fazi:

Izvida pred frontom armije u cilju otkrivanja pokreta i prikupljanja neprijateljskih rezervi, artiljerije a naročito dovlačenje motorizacije iz pravca Karlovac — Ogulin. Izvida i osmatra neprijateljske di dejstva bombarderskih snaga.

Napada neprijateljsku uporišta na prostoru: Gospić — Perušić i razara fortifikacijski sistem Gospića i Ličkog Osika.

K-dt. gen. major Sakić[12] — Po likvidaciji Petrušića zatvarati pravac Gospić — Otočac i ćistiti prostor sela G. Pazarišta spriječavajući neprijatelju izvlačenje tim pravcem iz Gospića.[14] Desna granica zone djelstva: ljeva granica XIX divizije.

I.-ljeva granica zone djelstva: Podlapače — Staza Suma — Razbojište (k. 1099) — Vojvodića Stan — južno od Siroke Kuće — Vukšić — Krsovac (k. 861) — Bobinovac (k. 712) — Metlača (k. 799).

3. *Ljeva kolona* a) XXVI divizija, ojačana sa 2

Pređuzeće napad sa oslјka Čukovac — Strovica — Bilај pravcem: Strovica — Brezovo Polje u cilјu opkoljavanja i uni-

b) *XI Korpus* XIII i 43. divizija, ojačan sa 2 divizijona iz 21. brigade

Smjer 20 streljačkom bataljona i bež-

Sa 43. divizijom aktivizirati će se na sektoru Jezerane — Zuta Lokva radi vezivanja neprijateljskih snaga u okolnim garnizonima.[13] Sa ostalim snagama preduzeće napad sa oslјca: Lipova Glavica — Sirokа Kuća pravcem: Mali Čardak [— s. Lipova Glavica — Petrušić — Mala Polje u cilјu obuhvata neprijateljskog uporišta Petrišić sa sjevera i likvidacije Petrušića.

banu i poslјesti polοžaјe. Venac (trig. 906) — Tučin Vrh — Čardak — zaj. sa. Lešće — Ogorelі (žrt (k. 736), obezbjeđujući se pravca Čudin Klanca i Babinom Potoka kao i sa dјelom snaga zaštarajući pravac na komunikaciji Čudin Klanac — Prnjeboj.

Desna granica zone djelstva: Korenica — Homoljac — Cradina (k. 1165) [— s. Corei — Majerovo Vrelo.

I.-ljeva granica zone dejstva: Salamunić — Kuzmanovača — Sv. Marnja Magdalena (k. 635) —Runjevica (k. 667) •— Mujimovac (k. 698) — s. Kruškica.

bataljona ten-kova,[15] 3 divi-zijona iz art. brigade. *Sveg.*: 16 streljbataljona, 2 bate-rija, divizijona. K-dt. puk Božo-vić[16]

b) *XX divizija*
ojačana sa V Prek. brig.[18] 2 bat. tenkova[19] *Sveg.*: 16 pješ. bataljona, 2 bat. tenkova, 1 divizion ar-tilj.
K-dt. ppuk. Pe-ković[20]

Predviđeni će napad sa otsjeka: [Lički] Čitluk — Divoselo pravcem Lički Novi, izbjegnuti područ ovoga sjevernotsočno od Gospića u cilju obuhvatnog manevra i zatvaranja komunikacijskog pravca iz šana sa zadatkom likvidacije ovoga upori-šta i zatvaranja komunikacije Karlobag — Gospić[21]

Područna granica zone djelstva: Golić (k. 1275) — Sugarsko Korito — Golić Vrh (trig. 1451) — k. 642 — Crni Vrh (k. 1195) — Crna duliba (k. 996).

Neprijateljskih upornih na sektoru Lički Osik — Gospić sa težištem na desnom krilu: ojačana sa 2 bataljona pomognutim [oskeč] pješ-tima na sektoru Bašće Otarije — Karlobag. Sa dijelom snaga napasti ce i likvi-dirati neprijatelja u cilju obuhvatnog manevra na Bašće Otarije i sa-

[15] Naređena dejstva 26. divizije podržavala su tri tenkovska bata-ljona 1. tenkovske brigade (vidi dok. br. 23 i 24).
[16] Božo Zapovijest za oslobođenje Gospića i Lištoge Oslca izdao je Štab 26. divizije 2. aprila (vidi AVII, reg. br. 10—1/1, k. 1103). Naređe je te-balo da počne 4. aprila u 6 sati, ali, zbog vazdnosti mosta preko rije-ke Like kod s. Baćuše, na komunikaciji Gospić — Lički Osik, narednog je Sudu 11. dalmatinske brigade da njime ovlada u toku noći 3/4. apri-la. O izvršenju zadatka vidi dok. br. 23.
[17] Naređenjem puka te brigade vidi dok. br. 47, napomenu 16.
[18] Naređena dejstva 20. divizije podržavao je samo 3. bataljon 1. tenkovske brigade (vidi dok. br. 22, 23 i 24).
[19] Bojidan
[20] Za izvršenje toga zadatka Štab 20. divizije izdao je zapovijest pobližnjemu jedinicama 2. aprila 1945 (vidi AVII, reg. br. 6—1/1, k. 1029).
[21] Pri dosadnim operacijama, komandantu 4. armije JA bila je operativno podređena Pomorska komanda sjevernog Jadrana, u čijem sastavu su bili: a) Kvarnerski pomorski sastav (4 raornđzana broda i

	vezničkom mornaricom.[23] *Svega:* 8 bataljona, 1 brdski divizion. *K-dt: ppuk T ruta*[24]	dirati nepr. uporišta na otoku Pagu.[25] Desna granica zone dejstva: lijeva granica XX divizije.
4.	*IV Korpus*	Sa raspoloživim snagama sadejstvovati će napadu Armije dejstvujući pravcem: Drežnik — Lička Jesenica — Dabar, sa zadatkom vezivanja neprijateljskih snaga na pravcu Čudin Klanac — Vrhovine — Gacka Dolina.[26]
5.	*Rezerva* 1 bat. tenkova, 1 p.[rotiv] k.[olski] divizion, 1 pionirski bataljon.	Smjestiće se na prostoru: Bunić — Široka Kula, pod komandom majora Barovića[27] i služiće za zatvaranje pravaca eventualnog neprijateljskog prodora sa tenkovima. Tenkovski bataljon uči će u sastav rezerve po likvidaciji Perušića. Divizije će na svojim sektorima držati po jednu brigadu kao kolonske rezerve.
6.	*Armijska artiljerija*[28]	Podijeljena u 2 artiljerijske grupe i to: desnu slabiju i lijevu jaču. Desna grupa koja potpomaže napad XIII

flotila patrolnih čamaca); b) Flotila transportnih brodova; c) Minerski odred; d) Kvarnerski odred mornaričke pješadije (4 bataljona sa 850 boraca) i e) Artiljerijski divizion (2 baterije). Vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 156—176 i J. Tomšić, Oslobođenje naših ostrva aprila 1945, Vojno delo, Beograd, 1949.

[23] Operacije 4. armije JA uz obalu Jadrana i na otocima podržavali su brodovi engleske ratne mornarice. Član engleske vojne misije, mornarički oficir za vezu, za vrijeme desantnih operacija nalazio se u Štabu 9. divizije radi koordinacije sadejstva.

[24] Ljubo

[25] Za napad na Karlobag i Baške Oštarije i za desant na otok Pag, Štab 9. divizije izdao je zapovijest 2. aprila 1945 (vidi AVII, reg. br. 6—1, k. 843). Zapovijest je izdana na osnovu usmenih instrukcija u Štabu 4. armije JA, jer je pismena zapovijest primljena u Štabu 9. divizije sa zakašnjenjem (vidi dok. br. 21). O rezultatima sadejstva sa morničkom pješadijom vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 157 i 158.

[26] O rezultatima sadejstva jedinica 4. korpusa JA vidi dok. br. 89 (depešu br. 52 od 9. aprila).

[27] Dušan Barović, načelnik inžinjerije 4. armije JA.

[28] Komanda artiljerije 4. armije regulisala je svojom instrukcijom od 2. aprila 1945. upotrebu armijske artiljerije u toj operaciji (vidi AVII, reg. 4—13/1, k. 318).

Gjima svojih divizija, odnosno brigada. Nadoći će pažnju obratit pripremama za odbranu od eventualnih napada neprijatelj ske bombi kola.

Vrsta i obim radova inžinjerskih jedinica predviđeni su planom rada.[29]

Bataljon inžinjerske brigade skoncentrirat će se u:

1. Inžinjerski bataljon na prostoriji selaVrebac — Barleć. sa pripadajućim zemljištem i pontonskim mostovnim transportom.[30] Odmah po koncentraciji, ovaj bataljon pristupit će izradi osmatračnice za štab armije po skici i instrukcijama koje će dobit od štaba inžinjerije.

Osmatračnica se ima izradit na najpogodnijem mjestu za sigurno osmatranje na Ostrovici (k. 768) sa prilazom do iste

" Planom rada od 2. aprila 1945. godine Odjeljenje inžinjerije 4 armije razradilo je inžinjersko obezbjeđenje operacije za oslobođenje zapadne Like i otoka Pага (vidi AVII. reg. br. 1—67/5, k. 312 A).

[30] To je Tren MK-3, pokretni željezni most, raspona 30 metara, nosivosti 20 tona (operma Inžinjerijske brigade). Vidi dok. br. 12.

7. *Inžinjerijska brigada*

Inžinjerski bataljoni pri divizijama i inžinjerijske čete pri brigadama imaju zadatak izvršenja svih pionirsko-pontonirskih inženjerskih poslova u operacijskim područ-

divizije jačine: 8 haubica 100 mm, 12 topova 75 mm i 4 topa 75 mm iM. 11.

Lijeva grupa koja pojmože napad XXVI divizije jačine: 4 haubice 150 mm, 12 haubica 105 mm, 8 topova 75 mm i 1 haubica 152 mm.

Normalna zona dejstva desne grupe pokrenut će sa sirnom fronta napada XIII divizije.

Normalna zona dejstva lijeve grupe pokrenut će sa širinom fronta napada XXVI divizije.

Klapa se sa sirnom fronta napada XXVI divizije.

Svoje postavljenje i pripreme izvršit na ko da 4. ov.mj. do 5 časova bude spremna za dejstvo.

P.K. divizion ulazi u sastav armijske rezerve na prostoriju selo Ljubovo.

iz sela Vodrića.[31] Osmatračnica mora biti dobro maskirana u skladu sa okolnim terenom, a sam rad se ima izvršiti noću u najvećoj tajnosti.

2. Inžinjerski bataljon u pripremnoj fazi u selu Ribniku, gdje se i sada nalazi, sa raspoloživom količinom minerskog materijala.

Ovaj bataljon u pripremnoj fazi borbe i dalje će obezbjedivati predprostor Bilajskog mosta, a u početku operacija preduzeti će sve potrebno u pogledu raščišćavanja minskog predprostora. 4. ov.mj. prebacivanje na sektor sela Ljubova u Armijsku rezervu.

Inžinjerski bataljon tenkovske brigade intervenisati će uvijek u osposobljavanju komunikacija i vještačkih objekata na njima za nesmetani prolaz tenkova i teže motorizacije.

8. ***Tenkovska brigada***[32]

Obrazovaće 2 kolone. Desna kolona jačine 2 bataljona krenuće pravcem: Debelo Brdo — Lički Osik, sa zadatkom potpomaganja jedinica XXVI divizije i obuhvata Gospića sa sjeverne i sjevero-zapadne strane.

Poslije likvidacije Ličkog Osika ili Perušića jedan bataljon zadržati u rezervi na tom prostoru radi dalje eventualne upotrebe. Lijeva kolona, jačine 2 bataljona, krfenuće pravcem: Lovinac — Bilaj sa zadatkom potpomaganja jedinica XX divizije i obuhvata Gospića sa južne i jugozapadne strane.

Komandovanje tenkovskom brigadom: Štab Armije će odrediti čas polaska tenkova u napad sa njihovih polaznih položaja. Dalje komandovanje tenkovskim kolonama u toku borbe vršiće štabovi XX i XXVI divizije preko štaba tenkovske brigade.

[31] Pogrešno; treba: Volarica.

[32] Vidi dok. br. 24.

9. *Veza*[34]

Armijski centar veze u Gračacu.
Iskaznuli armijski centar veze na Zeji.
stanici Ribnik—Bilaj.
Pomoćni centri veze: selo Kuzmanovača,
selo Stefan, selo Divoselo i Slavigrad.
Centralna osmatračnica šuba armije u
selu Volarica. Radio-veza po detaljima
instrukcije za vezu.
Rad radiofonijom u trupnim mrežama zabranjuje se do pojetka napada. Radiofonski saobraćaj vršiti isključivo sa upotrebom sitze »TF 1«.
Pluina za vezu sa vazduhoplovstvom koristce štabovi divizija i ostalih pojedinih jedinica prema naredenju ovog štaba
A. br. 124 ‡ 511 od mj. marta t.g.[34]

10. *Obezbjedenje*

a) *Zaštita iz vazduha*

Armijski P.a. divizion ostali će na današnjim položajima.
Savezničkim avionima patrolirajem vršiti će zaštitu pokreta i operacija našib jedinica.
Divizije, tenkovske i artiljerijske jedinice

[33] Odjeljenje veza 4. armije JA, svojom instrukcijom od 1. aprila 1945. dodijelio je regulisalo upotrebu veza za vrijeme trajanja operacije (vidi AVII, reg. br. 4—15/1, k. 318).

[34] Ta naredenja se nalaze u AVII, reg. br. 4—2, k. 315.

[35] Vidi dok. br. 4, napomenu 22.

11.	*Snabdijevanje hranom*	Glavna armijska baza u Obrovcu. Pomoćna baza Knin — Gračac. Dotur do divizijskih baza vršiće Komada Pozadine.[36]
12.	*Popuna municijom*	Glavno armijsko slagalište u Zadru, a pomoćna slagališta u Gračacu i Kninu. Popunu municije divizije će primati na osnovu dnevnog izvještaja o utrošku municije iz slagališta u Gračacu a IX divizija iz slagališta u Zadru. Dotur do divizijskih slagališta vršiti će se sretstvima armijske pozadine. Popunu municije tenkovske i artiljerijske brigade vršit će se iz baza u Gračacu i Kninu. Detalje za popunu municije po priloženoj instrukciji[37] odjeljenja bojne gotovosti.
13.	*Sanitet*	Armijske hirurške ekipe nalaziti će se u Gračacu i u selu Buniću. Armijsko prihvatilište ranjenika u Obrovcu. Evakuaciju ranjenika iz divizijskih hirurških previjališta izvršiti će komanda pozadine. Detaljne instrukcije za evakuaciju i smještaj ranjenika po priloženoj instrukciji komande pozadine.[38]
14.	*Komunikacijski pravci*	Za artiljeriisku i tenkovsku brigadu: Gračac — Medak. Za XIX diviziju: Lovinac — Udbina — Bunić, kao i za XIII div.[39] Za XXVI diviziju: Gračac — Medak. Za XIX diviziju: Gračac — Medak.
15.	*Znaci raspoznavanja i ugovoreni znaci*	3. IV Tane — Tetovo—2 zelene rakete 4. IV Puka — Palanka — 2 bijele rakete 5. IV Visak—Višegrad — 2 crvene rakete.

[37] i " Instrukcijom Komande pozadine 4. armije JA od 2. aprila 1945. detaljno je regulisano materijalno obezbeđenje te operacije (vidi AVII, reg. br. 1—55/5, k. 312 A).

" Riječi »kao i za XIII. div.« u originalu su dopisane mastilom.

6. IV Sedlo — Sarajevo — 1 crvena i 1 zelena rak.[eta]
7. IV Karabin — Karlobag — 2 bijele i 1 crvena rak.[eta]
8. IV Bomba — Brod — 2 zelene i 1 bijela rak.[eta]
9. IV No2 — Ni5 — 2 crvene ralkete
10. IV Mina — Mostar — 2 zelene rakete.

16. *Izvještaji*[41] Za vrijeme operacija izvještaj slati najmanje 5 puta dnevno i to u 06.00, 12.00 i 22.00 sati kao i svaku važniju promjenu, a dnevne borbene izvještaje svakodnevno do 22.00 sata. Uz ovim izvještajima obostrane situacije i rezultate borbe navesti i utrošak i potrebe municije, sanitetskog materijala i ostalih potreba.

17. *Pošteak operacija* 4. IV u 06.00 sati do kolge vremena mogu sve jedinice biti na položenim položajima za napad.

18. *Mjesto sta-bova* Štab XI Korpusa u Lovinou.
Štab XIX divizije na pravcu: Krbavica — Ramljane.
Štab XIII div. na pravcu: Svračkovo Sekovac.
Štab XXVI divizije na pravcu: Vrhbac — Ostrovica — Zubar.
Štab XX divizije na pravcu: Divoselo — Lički Novi.
Štab IX divizije na pravcu: Starigrad — Katlobaje.
Štab Armije u Gračacu. Osmatračnica štaba Armije na Vršini (k. 728).
Štab Komande armijske pozadine u Knin-

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Poliktomesar, pukovnik[41] Komandant. general-major:
M. P. Petar Drapšin

■[6] Boško Šiljegović

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA ARTILJERIJSKE BRIGADE OD 2. APRI-LA 1945. KOMANDI ARTILJERIJE 4. ARMIJE JA O PODRŠCI ARTILJERIJE U OPERACIJI ZA OSLOBOĐENJE DONJEG LAPCA, NEBLJUHA I BIHAĆA

Š T A B
ARTILJERIJSKE BRIGADE
IV. UDA. ARMIJE
Pov. br.: 35
2. april 1945. g.

OPERACIJSKI IZVJEŠTAJ

Art. Brigade IV. Jug. Armije o borbama za oslobođenje Knin, Bihać, Gospić 1:100.000).
G. 1 D. Lapca — Nebljusa — Bihaća (sekcija Novigrad,

1.) Opšti podaci pred poketom:
Art. brigada IV. Jug. Armije sastavljena iz:
a) Štaba i pristabske baterije koje su se pred poketom nalazile u Kristanjama te interdantura u Sibeniku.
b) 1. Haub.|itki] Mot.[orizovani] Div.[izion] sa dvije baterije poj. haubice 100/17. nalazio se u Zemuniku na putu za Zadar. Divizion motoriziran iz zapij. njem. kamiona, djelomično engl. kamion.
II. Haub. Mot. Div. sa dvije baterije poj. haubice 105 mm, od koje samo prva motorizirana, nalazio se u Kistanjama. Vozila prve baterije njem. piljen iz Motata.
III. Mot. Div. sa tri baterije amerikanskih topova — haubica 75 mm M 1, nalazio se u Sukošanu na moru jug.-ist. od Zadra. Divizion kompletno motoriziran sa amer.-engl. kamionima i jeepovima. Divizion je lak i brzo pokretljiv.
e) IV. Tešk. Div., sastavljen iz jedne baterije teških poljaubica 150 mm (njem.) koja je bila donekle motorizirana za vuću topova a slabo za prenos municije; drugje baterije sastavljene iz 1 rus. haubice 152 mm te 2 jug. dug. topa 105 mm bez prevoznih sredstava. Nalazio se pred poketom u Kristanjama.

* Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—1/7, k. 311 A.

f) V. P.[rotiv] A.tvionski] Div., sa 3 baterije P.A. mitraljeza 20 mm i to: 1. i 2. baterija sa po 9 »Oerlikon-a« a 3. baterija sa 9 P.A. »Breda« i »Scothi« 20 mm. Od motornih vozila divizion posjeduje svega 6 kamiona po 3 to.[ne] marke »Chevrolet«. Nalazio se u Kistanjama.

g) [VI.] P.[rotiv] K.[ofoki] Div. u formaciji.[2] Posjeduje 4 njem. P.[rotiv] K[olska] topa 50 mm i 2 njem. dugačka P.K. 88 mm. Nema još nijednog voziła i počinje tek obuku. Nalazit se u Ki stanja ma.

Svi divizioni bili su u navedenim krajevima poslije završenih operacija u Mostaru[3] (1. bat. II. Haub. Div. III. Mot. Div., 1. bat. IV. Tešk. Div.), odnosno u Lici (I. Haub. Mot. Div.). Tu su se sređivali, popravljali vozila, pogotovo I. Haub. Mot. Div. koji je iz posljednjih akcija u Lici došao sa 8 pokvarenih vozila te vršio obuku.

12. marta o.g. u 02,00 sati štab brigade primio je telefonsko usmeno naređenje da uputi III. Mot. Div. na raspolaganje XI. Korpusu.[4] Neprijatelj je tada na tom sektoru držao front iužno od Udbine. III. Mot. Div., koji se smjestio u Lovincu. bio je odmah poslat u borbu ali se svake večeri vračao sa položaja u Lovinac, pošto jedna stabilna linija na tom položaju sa dovoljnim našim snagama nije bila stvortena. Zadatak tog diviziona bio je: aktivnim operacijama zadržati neprijatelja koji je nadirao prema jugu.

15. marta o.g. u 04,00 sati Art. brigada primila je pismenu zapovijest[5] štaba IV. Armije za premještaj svojih jedinica na prostoriju Otrića u okviru pregrupisanja trupa IV. Armije za ofanzivu. Kratkom zapovješću štab Art. brigade je svojim jedinicama u Kistanjama, a telefonski I. Haub. Mot. Div., naredio odmah pokret na određenim prostorijama i to:

I. Haub. Mot. Div. koji je bio 60 km udaljen, u Zemuniku, odmah čim se spremi.

[2] Misli se: u formiranju. Štab Artiljerijske brigade izvijestio je 19. aprila 1945. Komandu artiljerije 4. armije da se Protivkolski divizion sastoji od četiri baterije i da 1. baterija ima dva topa 88 mm, 2. baterija četiri topa 57 mm a 3. i 4. baterija po četiri topa od 50 mm (vidi AVII, reg. br. 55—1/2, k. 320).

[3] O dejstvu artiljerije u mostarskoj operaciji vidi tom IV, knj. 33, dok. br. 136.

[4] i [5] Vidi dok. br. 5, napomene 11 i 12.

[5] Riječ je o naređenju Štaba 4. armije JA od 14. marta za koncentraciju jedinica Armije u Lici. Artiljerijskoj brigadi naređeno je da se iz rejona Zemunik, Kistanje prebaci u širi rejon Otrića (vidi AVII, reg. br. 2—8/1, k. 311).

II. Haub. Mot. Div., IV. Tešk. Div., V.P.A. Div. i Mal. Div. XXVI. divizije položaj iz Kistanja od 07,00 do 08,00 sati, sa razmakom od 15 minuta za svaki divizion. Mot. Div. XXVI. divizije, sa dvije baterije amerik. 75 mm o kome je govora, bio je dva dana prije privremeno prikodat pod komandu art. brigade za buduće operacije.

Divizioni su se pokretali u određenom vremenu i stigli još isti dan poslije podne na određeni prostoriju Ortiza (sekcija Knin). Samo I. Haub. Mot. Div., koji je imao prevaliti 60 km veći put iz Zemunika (Zadar) te zbog stanh vozila imao je razne kvarove na putu, stigao je tek u noći 15/16. III odnosno ujutro 16. III o.g. na tu prostoriju. Pravac kiletanja je bio sva-ma divizionima određen: Kistanje — Stara Straža — Pađene — Zmanja — Ortić.

Divizioni su se smjestili svi na prostoriji Ortiza u razmim zaseocima, zauzeli položaje, postavili straže te odredili sve potrebno za obezbjeđivanje. P.A. Div. je svoje tri baterije dislocirao oko prostorije Ortić tako, da je bila sva prostorija Ortiza obezbjeđena protiv eventualnih napada iz vazduha. Svaka baterija je bila podijeljena na 3 vodova[6] sa 3 P.A. mitraljeza koji su stvarali i vod kao jedna vatrena P.A. jedinica.

2.) 18. marta u 20,00 časova šalb brigade primio je od Štaba IV. Armije zapovijest za ofenzivu (Op. br. 2 od 15. III 1945. u 12,00 časova):[7]

Na osnovu te zapovijesti, koja predviđa napad u dvije kolone, ljevom u pravcu S. Komić — Ladbina — Josipe — Bijelo Polje — Kovernica, a desnom u pravcu Dobro Selo — s. Lapac — Nebljusi. Štab Art. Brigade motiao je odvojiti iz svoge sastava, sem III. Mot. Div., koji se je već nalazio na pravcu ljevog kolone,[8] još i I. Haub. Mot. Div. za kolonsku artiljeriju ljevog kolone. Telefonski, a noćom noći 18—19. marta još i pismenom zapovijeću[9] I. Haub. Mot. Div. odmah je bio upućen sa prostorije Ortica na prostoriju Lovinca. I. Haub. Div. i III Mot. Div. su u sastavu ljevog kolone potpali pod komandu komandanta artiljerije ljevog kolone, komandanta diviziona XIX. divizije, majora Šafranca.[10]

[4] Pogrešno. treba: voda.

[7] Vidi dok. br. 4.

[8] Vidi AVII, reg. br. 1—11/1, k. 319: zapovijest Štaba Artiljerijske brigade od 19. marta 1945. za artiljerijsku podršku dejstava na Krbavskom polju.

[9] Nikola

Sastav kolonske artiljerije desne kolone koja je imala da potpomaže XXVI. div. je po zapovijesti štaba IV. Armije slijedeći:

1. bat.[erija] II. Haub. Mot. Div. sa 4 l.[ake] h.[aubice] 105 mm
1. bat. IV. Tešk. Div. sa 4 t.[eške] h.[aubice] 150 mm divizioin XXVI. divizije sa 2 bat. 75 mm amer.-[ičke] — 8 cijevi
divizion IX. divizije sa 2 bat. 75 mm amer. i 1 bat. rus.[kih] brd. baub. 76 mm — skupa 12 cijevi.

Komandant kolonske art. — kdt. brigade major Misjak.[11]
Divizion XXVI. divizije je bio za početak operacija poslat na pravac Mazin odakle je u sastavu XX. divizije[12] potpomagao napad te divizije bočno, s lijeve, [strane] napad kolonske artiljerije na pravcu Lapca.
Ostali divizioni desne kolone (bez 2. bat. II. Haub. Mot. Div. i 2. bat. IV. Tešk. Div.) primili su od štaba Art. brig, pismeno naređenje[13] a kasnije, po primitku vijesti kdta. desne kolone puk. Božovića,[14] dana 19. III poslije podne, na skupnoj konferenciji komandanata diviziona sa štabom art. brigade u Srbu još detaljnija uputstva za slijedeći dan, 20. III., kada je imao započeti napad.
Na osnovu primljenih zapovijesti i uputa ti divizioni su krenuli iz Otrića 19. III i došli još istog dana na očekujući položaj u s. Doljane. P.A. divizion je bio određen za p. a. odbranu i to: jedna baterija za vazdušnu odbranu ceste i mosta u Obrovcu,[15] dve baterije [na] prostoriju Gračaca gdje se je nalazio štab IV. Armije. S toga mjesta su se još iste večeri i tokom noći premjestili malo dalje na boifoene položaje i to: II. Haub. Mot. Div. i
IV. Tešk. Div. ispod ceste Doljane — Dobro Selo u polju gdje su bili dobro zaklonjeni, divizion XXVI. divizije na jugoist. dijelu Dobrog Sela. Vidljivost sa strane neprijateljskog položaja nije bila moguća pošto je bio zadatak bataljona III. prekomorske brig. da još tokom noći očisti Mandinu glavicu koja bi mogla neprijatelju služiti kao osmatračnica.
Osmatračnica je bila predviđena na Liscu (k. 908)[16] za sve divizione zajedno sa osmatračnice kdt. brigade. Tu

" Franc
[12] Vidi dok. br. 6.
[13] To naređenje redakcija nije pronašla.
" Božović Božo, komandant 26. divizije (vidi dok. br. 14).
[15] U Obrovcu se nalazila glavna baza 4. armije JA (vidi dok. br. 4).
" Pogrešno; treba: trig. 998.

se je nalazio i štab XXVI. div. a također i kdt. artiljerije u Armiji.[17]

Veza je bila telefonska i radiofonska. Pošto su bili kdt. [komandanti] diviziona neposredno uz štab brigade, telefonska veza bila je samo od pojedinih komandira na položajima baterija.

20. III u 06,00 časova napad je počeo sa artiljerijskom vatrom sviju baterija na prednje položaje oko Lapca (Gornjeg), k. 671, Drenova Glava, k. 614, te k. 602. Vatra je bila unapred podijeljena po baterijama a također i utrošak municije na pojedine ciljeve. Koncentracija vatre je tifajala do 06,30 časova.

Neprijatelj je pod pritiskom art. vatre i naših tenkova, koji su iznenadno došli iza citiranih položaja, već nakon 2—3 satne borbe počeo, napuštati ih i sakupio se u D. Lapcu. Baterije su tokom prijepodneva pomakle svoja oruđa na položaje neposredno pred Mandinu Glavu na sjevero-zapad. dijelu Dobrog Sela a divizion IX. divizije ispod Mandine Glave a kasnije poslije pada prednjih neprijateljskih uporišta u s. Podlisac odakle je imao kasnije domet po čitavom D. Lapcu i po izlaznim cestama prema Dnopolju i Mamcu.

U 13,00 časova je neprijatelj pokušao pobjeći sa auto--kolonom sa kojom je imao krenuti u pravcu Dnopolja, pošto je već osjetio da mu je put za Mamac — Nebljusi — Bihać otsječen po našoj[18] pješadiji.

U 14,00 časova naše pješadijske jedinice, tenkisti i artiljerija počela je da ulazi u D. Lapac. Neprijateljski otpor je potpuno prestao sem grupica koje su se sa namjerom probijanja u pravcu Bihaća preko Dnopolja odmakle u Plješevicu.

Sva tri divizionа su se tokom noći od 20. na 21. III. premjestili u D. Lapac. Slijedećeg jutra, 21. III. u 05,00 časova, su divizioni po primitku usmenog naređenja krenuli napred u priavcu Mamca.

Kdt. kolone, puk. Božović, u 07,00 časova izdaje usmenu zapovijest za zaposjedanje položaja u Lapačkim Koritima. Ciljevi: neprijateljski položaji i utvrđenja: Popovića vrh (k. 733), k. 703, k. 850 i k. 845 te s. Nebljusi.

Po izdanju zapovijesti sa strane kdta kolone artiljerije na cesti u Mamac, divizioni oko 08,00 časova, 21. III., zaposjednu položaje sa lijeve i desne strane ceste Mamac — Nebljusi u Lapačkim Koritima između k. 673 i k. 640. Osmatračnica [na] Vršak (k. 778). Poslije kratke artiljerijske vatre na navedene kote, tenkisti napreduju a pješadija osvaja kotu za

[17] Levičnik Karei (vidi dok. br. 3, napomenu 2).
[a] Misli se: od naše pješadije.

mjestu oko zaseka Uljevite odatle tuče s. Golubić. Takoder se i baterija 150 mm premjestit poslije podne ispred k. Gradina (k. 588) a brdski divizion ispred te baterije na prostoriju Lohova. Poloţaj osmatračnice, koji je bio neko|iko sati na Drenovači premjestila se na Crnadinu (k. 546) za II. i IV. Div. a za brdski na Jabremicu (k. 492). Tuče se s. Golubić preko kojega se neprijatelj povlači iz Kipača u Bihać.

24. III se II. Haub. Div. premjestit iza Drenovače na prostoriju Lohova. Ciljevi za sve divizione: selo Ohjani, Kbičica Gjavica, Vinica,[19] Kbić te razni ciljevi u Bihaću sa vrlo dobrim uspjehom gađani. Naređuje se pokret III.[20] Haub. Mol. Div. poslije podne i poslije poprava serpentina na cesti kod Mefijinovca u selo Skozej.

" Ciljevi su objekti u Bihaću te upravo na sjev.-zap. stani: Bihaća na putu ka Bosanskoj Krupi te na putu ka Ostrozcu: s. Vinica, Zalozje, Poloj itd. odakle neprijatelj sa pojedinim topovima, koje je uspio izvuci, još odgovara sa vatrom. Vecina tih poloţaja je pronadena i uspješno tucena te brzo neutralizirana. Takoder je još 24. III. neutralizirana baterija koja

[19] Pogrešno, treba: Vinca.

[20] Pogrešno; treba: II (Drugi haubicki motorizovani divizion).

kotom. Vec prije podne naše jedinice upadaju u s. Neb|juse. Brdski divizion IX. divizije dobiva naredenje za pokret i sutre poslije podne u s. Neb|juse. II. Haub. Mot. Div. i IV. Tesk. Div., poslije primljenog naredenja na lieu mjesta. Kremuo napred na poloţaje juţnih padina k. 703 i 733 pod cestom Kruge — Neb|jusi. Osmatračnica [na] k. 733. Toxom poslijepodneva taku se vec neprijateljski poloţaji Zeljezna glava (k. 774), Hrasik (k. 765) i kao glavno jako utvrdenje neprijateljsko uporište Drenovača (k. 579).

U 18,00 sati naređuje se koncentracija vatre na tu poslednju kotu [579] sa i. baterijom 150 mm, 1 baterijom 105 mm, 2 baterije 75 mm i 1 baterijom 76,2 mm. Uspjeh gađanja je bio dobar. Neprijatelj se tu uporno brani. Drenovača dominira i sa nje može se dobro razmiti prilaz ka Bihaću.

Slijedeceg dana, 22. III, naređuje se sa strane Kdt. korpe ponova koncentracija vatre na tu kotu [Drenovača, k. 579]. Kdt. artilerije naredi II. Haub. Div. i IV. Tesk. Div. da premjeste svoje baterije na poloţaje sjeverno od Neb|jusa ispod Neb|juske gornce u svrhu efikasnije vatre i kasnije prenose vatre za gonjenje neprijatelja.

Kasnije se vata prenosi na s. Mel|inovac. Neprijatelj u noci 22—23. III napušta Drenovacu.

23. III naredi se premjestaj IV Tesk. Div. koji se pre-

Bihaća, tj. od 20. do 28. III po kalibrima, sljedeći je:

[za] P. K. 57 mm kom. 60
„ Ámer. 75 mm „ 5.768 (uklj. III. Div.) Div. XXVI. div.
„ ruske 76.2 mm „ 121
haubičke 100 mm „ 322 (I. Haub. Div. u lijevoj koloni)
105 mm „ 1.028 (II. Haub. Div.)
„ 150 mm „ 566 (IV. Tešk. Div.)

Od art. pljena sa stanc art. brigade nadcno je u
D. Lapcu: 5 P. K. [topova] 50 mm, ispravnih,
1 teška poljska haubica 150 mm, sprengovana
2 lake „ „ 105 mm sprengovane
Mamcu: 3 lake „ „ 105 mm ispravne
[Krnge] k. 703: 3 P. K. [topa] 50 mm ispravni
Neblusi: 1 P.K. [top] 50 mm sprengovan

[21] Vidi dok. br. 16.
[22] Vidi dok. br. 14, napomenu 10.
[23] Vidi dok. br. 5 i 11.
[24] Vidi dok. br. 4, napomenu 11 i dok. br. 17, napomenu 12.
[25] Vidi dok. br. 9, napomenu 7.

je dejstvovala u malom sumici kod Bakšaša, sjev.-zap. [od] Bihaća.

25. — 28. III do 07,00 časova ciljevi uglavnom isti kao 24. III, samo su se neprijateljski topovi premjestali sa položaja na položaj. Oštrveni su bili svuda. Neprijatelj je pružao jak otpor iz strelјačkih rovova te mnogobrojnih bunkera, koje je artilerija uspješno gađala.

28. III poslije podne Bihaća, koji je uslijedio u 07,00 časova je bio marćdno II. Haub. Mot. Div. da se pokrene na položaj kod Hatinca. 2. [od] Bihaća. odatle je gađao 29. III na ciljeve Jankovac, Umajna, Spahići i Ostrožac pod komandom

IV. Korpusa.[21] Ovo gađanje vršilo se u svrhu da se neprijatelj ne pokušava [spojiti] sa kolonom, koja je u pravj fazi borbe za Bihać dolazila u pomoć opkoljenoj posadi, i prohiti do Bihaća.[22]

III. Mot. Div. je za sve ovo vrijeme saradivao sa XI. korpusom,[23] XIX. divizijom[24] pa ćak i sa IV. Korpusom i kao vrlo pokretan i brz odbijao ncprijatcljia sve do Slunja.[25] Ovaj divizion bit će naveden u operativnom izvještaju lijeve kolone te zato tu ne zalazimo u detalje.[26]

1. Haub. Mot. Div. je poslije probojа lijeve kolone do Korenice — Prijeboja u sastavu lijeve kolone ostao u Pećanima na položaju.

Ljtošak municije za sve vrijeme operacija od Lapca do

Bihać: 3 teške poljske haubice 150 mm, sprengovane
1 teški poljski top. 150 mm, ispravan sa traktorom
više P. K. topova, sprengovanih.

Sem toga su pješadijske jedinice zarobile mnogo lakog oruđa i municije. Od art. municije je nađena veća količina granata za laku poljsku haubicu 105 mm od koje se jedan dio već može upotrijebiti. Od art. municije je nađeno granata 150 mm. Pijen kamiona je skupljen poslijepodne. IV. Armije.[37]

Držanje ljudstva u čitavoj operaciji je bilo vrlo dobro; isto je bilo slabo naprednovanje i neprestano mijenjanje pozajia, ljudstvo nije pokazalo prevelike zamorenosti.

Gubitaka brigada nema. Brdski divizion IX. divizije ima 2 mrtva. Teško ranjeno je 4 drugih iz brdskog mot. diviziona XXVI. divizije, koji su sa kamionom naišli na minu kod pokušaja da pređu put iz Mazina prema Lumbardenika. Na minu je naišao laković osobni auto šiaba Il. Haub. Mot. Div. kod Drenovače. Ranjen je šofer automobila a auto »Wanderer« potpuno je uništen.

Iskustva iz ove operacije su sveštrana. Naročito čisto artijerijske prirode. Dobre pouke su izvukli komandiri kod korekture i uopšte davanja elemenata. Prenos vatre od jednog cilja na drugi sa predhodno završenom korekturom na jedan cilj. Pomaganje ovuda kod veće kohčine ispaljenih metaka.

Komandanti diviziona su povukli laković ljepe pouke u pogledu komandovanja u bizom manevrovanju, češiom prelazu mjestanju položaja te prebacivanja baterije u sakovima. Sudjelovanje položaji su bili više ili manje stabilni, sem malih promjena položaja komunikacija.

Komande batcrija i štabovi diviziona snašli su se u svim situacijama dobro, po neki vrlo dobro. Za neke je bio brzi manevar nov, ali uspjeli su jpak da su blagovremeno izvršavali svoja naređenja.

Također su se snašli niži rukovodioci po baterijama. Uj. vode odjeljenja i vodni oficiri kod čestog poslavljanja i prelazu mjestanja ovuda, zauzimanja orijentacionih pravaca te, zauzimanja svih novih elemenata.

Veza je za sve vrijeme ofanzive funkcionisala povoljno. Bilo je ponekada poteškoća usljed brzih manevara ali bila je uspostavljena uvijek na vrijeme.

Iskrsnuta jjustava i snabdijevanje sa municijom vršilo se pod teškim prilikama, zbog oskudavanja na kamionima, nor-

[37] O rezultatima operacije vidi dok. br. 65.

mente.

4) Na osmatračnicama nema dovoljno osmatača bojnih polja.

Operativni izvještaj I. i III. diviziona nije u detalje razrađen, jer ti divizioni su stalno odvojeni na drugim pravcima od ostalih dijelova brigade, i stalno u pokretu i borbi, te zbog velike udaljenosti još nisu dostavili svoje operativne izvještaje.[28]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, kapetan
Karlo K. Zah

7/IV 1945.[25]
ŠTAB IV. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 28
6. april 1945. god.

[28] Vidi dok. br. 5, 9 i 17.

[25] Datum »7/IV 1945« u originalu dopisan mastilom.

M. P. Za štab, načelnik:
(kapetan Kregar Vinko)
Vinko Kregar

ŠTAB IV ARMIJE
KOMANDA ARTILJERIJE
Pov. br. 20
6. aprila 1945. god.

Štaba IV. Armije (Operativno odjeljenje) — Dostavlja se operativni izvještaj Artiljerijske brigade IV. Armije sa mišljenjem:

1) Komandir 1. baterije II. haubičkog diviziona kao i posluga kod oruđa nema dovoljne brzine u radu, jer je ovo tek druga akcija u kojoj učestvuje.

2) Jedan p.k. top zakasnio je na položaj, jer nije dobio pojmuno naređenje i nije kontrolisano izvršenje naređenja iako je to bilo moguće.

3) Neki komandiri baterija ne bilježe elemente gađanja na razne ciljeve koje su gađali, pa u kasnijoj potrebi ponovog gađanja tih ciljeva moraju ponovo izračunavati elemente. Za snabdijevanje su se najčešće morala uporebljavati vozila koja su inače određena za vuču topova.

M. P. Za štab, načelnik:
(kapetan Kregar Vinko)
Vinko Kregar

ŠTAB IV ARMIJE
KOMANDA ARTILJERIJE
Pov. br. 20
6. aprila 1945. god.

Štaba IV. Armije (Operativno odjeljenje) — Dostavlja se operativni izvještaj Artiljerijske brigade IV. Armije sa mišljenjem:

1) Komandir 1. baterije II. haubičkog diviziona kao i posluga kod oruđa nema dovoljne brzine u radu, jer je ovo tek druga akcija u kojoj učestvuje.

2) Jedan p.k. top zakasnio je na položaj, jer nije dobio pojmuno naređenje i nije kontrolisano izvršenje naređenja inače cijeve koje su gađali, pa u kasnijoj potrebi ponovog gađanja tih ciljeva moraju ponovo izračunavati elemente.

[25] Datum »7/IV 1945« u originalu dopisan mastilom.

[28] Vidi dok. br. 5, 9 i 17.

Naše snage: XIX Divizija zauzela je i drži položaj istočno od Otočca na liniji Paklašev vrh (687) — Podum ■— Špilnička polje — Prozorna (k. 648) — s. Prozor — Obilje zatvarajući komunikacije prema istoku.

snage IV Korpusa[12]
Pravcem Ljubar — Glavari — Otočac djelovuju
[illegible]
[illegible] X, XIX, XIII, XX, XXVI divizija, tenkovska i artiljerijska brigada i inženjerska brigada.

Naš zadatak: Sio prije sići na šire područje Otočca u cilju uništenja neprijatelja u Otočcu, Brinju[13] i Senju i radi spriječavanja povlačenja prema Senju odnosno Ogulinu.

[illegible] Ovijetem prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—1/1, k. 311.
[2] Pogrešno, treba: Otočca.
[3] [4] Vidi dok. br. 88.
[7] Vidi dok. br. 89, depeša br. 52 od 9. aprila
[9] Vidi dok. br. 29.
[8] [9] Vidi dok. br. 22 i 23.
[10] [11] Vidi dok. br. 4, napomenu 5.
[12] [13] Brinje su oslobođile 6. aprila jedinice 4. korpusa JA (vidi dok. br. 89, depeša br. 14 od 7. aprila).

BR. 20

NAREDENJE ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 6. APRILA 1945. POT
CIVILNIM JEDINICAMA ZA ČUVANJE NEPRIJATELJA I
OSLOBOĐENJE OTOČCA, BRINJA I SENJA[1]

ŠTAB 1V ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. Pov. op. br. 162
6. IV 1945. god.
Naredenje za likvidaciju
Otoca,[2] Brinja i Senja.

Sekcija: Gospić, Bihać, Ogulin, Karlovac razmjera 1:100.000

Poduci o neprijatelju: Nakon razbijanja neprijateljskih snaga u Babinom Potoku,[3] Vrhovinama,[4] Dabru,[5] Lešću,[6] Perušiću,[7] Litkom Oskiu[8] Gospiću,[9] Baškim Oštarijama[10] i Novalji na Otoku Pag[11] neprijatelj se je povukao sa prosječnim snagama u Otočac, a operkoljen je u gradu Pagu i u Cuhinom Klancu.

NAREDUJEMO:

1. — XXVI divizija[14] ubrzanim maršem izbiće najkraćim pravcem na prestonju Ljubvlje — D. Svrača — Sviški Vrh (k. 630) —• Kompolje — Brlog — Kapain Klanac — V. Maljkovac — Crni Kal — Lisine — Kuštevaša K. sa zadatkom zatvaranja komunikacija Oloćac — Kič — Sv. Jurij [sada: Jurjevo]. Oloćac — Kapajići — Zuta Lokva — Senj i vršenja prituska na Oloćac.

Jedna brigada upućе u Krasno i s. Kič sa lakim nasrtajem pravcem G. Kosinj — Kosinjski Klimk

— Bakovac sa zadatkom zatvaranja ove komunikacije i izvidanja u pravcu Sv. Jurij. Dva brigada upućе jedan bataljon u pravcu Jablanica[15] u cilju hvatanja veze sa IX divizijom.

2. — XIX divizija vrši sa sadašnjeg položaja prihvat sa istočne strane na Oloćac[16] u cilju likvidiranja isog.

3. — XIII divizija[17] usljenim maršem sa sadašnje prostorije izbiće jugoistočno od Brinja na linju Brlog — Kalanje V. — Mali Kut — Veliki Kut sa zadatkom vršenja prituska na Brinje sa istočne strane.[18]

14. — Mjesto Slaba: Slab IV Armije u Gospiću. Slab Komande Armijske Pozadine u Gospiću.[25]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politikomesar — pukovnik Boško Siljegović, s.r.	Komandant — general-major Petar Drapšin, s.r.

Da je prepis vjeran originalu tvrdi i ovjerava:

Zamjenik načelnika štaba IV. Jug. Armije

pukovnik:
Mate Bačić

[21] To naredbeje rodakcija nije pronašla. U zapovijesti 19. divizije od 7. aprila navodi se da će njena napadna dejstva podržavati 3. brdski i 1. hajdučki motorizovani artiljerijski divizion Artiljerijske brigade 4. armije (AVII, reg. br. 26—1/1, k. 1012).

[25] O postignutim rezultatima vidi dok. br. 103.

7. — Artiljerijska brigada. Prema naređenju Komande Artiljerije Armije:[24]
8. — Vezu. Prema instrukcijama načelnika odjeljenja za vezu.[22]
9. — Obezbjeđenje: Zaštita iz vazduha prema instrukcijama načelnika odjeljenja za zaklonjavanje[23]
10. — Snabdijevanje municijom iz baza Debelo Brdo — Gospić — Karlobag.
IX divizija iz baze Karlobag
XXVI, XIX, XX. Tenkovska i art. brigada iz baze Gospić.
XIII divizija iz baze Debelo Brdo.
11. — Snabdijevanje hranom i sanitet prema instrukcijama Komande pozadine.[26]
12. — Zmaci raspoređenja.

6. IV. Ntiranjer — Milinovica	2 zelene r.[akete]
7. IV. Top — Topčider	2 bijele r.
8. IV. Karabin — Korušica	2 crvene r.
9. IV. Puška — Prut	2 bijele r.
10. IV. Visak — Višegrad	2 crvene r.
11. IV. Bacač — Beograd	2 zelene r.

13. — Poćetak pokreta: Odmah po primitku ovog naređenja.

Dostavljeno:
GeneralŠtabu Jug. Armije i G. Š. H. J. A.[26] na znanje.
Štabu XI Korpusa
IX Ud. divizije
„ XIII [Ud.] Divizije
XIX Ud. divizije
XX Ud. divizije
„ XXVI Ud. divizije
Tenkovskoj i Artiljer. brigadi,
Komandi Arm. Pozadine,
Artiljerije i T.M.J.[27]

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. UDARNE DIVIZIJE OD 6. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE OTOKA PAGA, KARLOBAGA I BAŠKIH OŠTARIJA[1]

Š T A B
IX. UDARNE DIVIZIJE IV. ARMIJE J.A.
Op. broj: 109/45.
6. aprila 1945. g.

Predmet: Operacijski izvještaj za operacije na pravcu Karlobag — Baške Oštarijie i O. Pagu.

ŠTABU IV. ARMIJE JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Sekcija Zadar, Senj, Gospić 1:100.000

1. (Dostavljaju se skice terena na kojem su se izvodile operacije.)[2]

Položaj je krševit i neprohodan, nepodesan za podilaženje i napad, dok je za obranu mnogo bolji. Jedina komunikacija koja vodi uz more, Obrovac — Senj, po-

" Odnosi se na Glavni Štab NOV i PO Hrvatske.

' Ovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2/2, k. 843.

[2] i " Skice se nalaze u AVII, reg. br. 7—6/2 d 7—7/2,-k. 843.

1473. Festungs-bataljon,[7] djelovi 7. senjske i 4. ustaške jurišne bojne,[2] sat. i dio 4. sat. bataljona Küstenjäger-ra,[7] zaštara i financa NDH. Te neprijateljske snage bile su u jačini od oko 1.350 vojnika.

Namjera je neprijatelja uporno branit nazračene položaje i držati ih u svojim rukama pod svaku cijenu.

[14] O sadejstvu 3. brigade 9. divizije sa Varmeckim odredom mornaričke pješadije Pomorske komande sjevernog Jadrana vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 157 i 158.

[2] Za vrijeme napada 9. divizije na Karlobag i Baške Oštarije snage 3. bataljona 846. pješadijskog puka 392. legionarske divizije nisu bile na tom prostoru. Poslije oslobođenja Bihaća (vidi dok. br. 65) i pregrupisanja nastli snaga (vidi dok. br. 18) neprijatelj se u Gospiću i okolini osjetio ugroženim, te je petkorio 3. bataljon 846. puka i 3. bataljon 4. ustaškog zdruga sa prostora Karlobag i Baške Oštarije, na prostor Gospić i Lički Osik (vidi dok. br. 42 i 103), napomena 89).

[3] To su jedinice mornaričko-izvadčе policije (obalska straža)

[4] mornarsko-izvadčog poručnika puka (vidi dok. br. 51, napomena 8).

[5] Tatičkommandantur — Njemačka komanda (komanda luke)

[6] To je 1473. tvrdavska bataljon 101/. tvrdavske brigade (vidi dok.

[7] To je 1472. tvrdavska bataljon 101/. tvrdavske brigade (vidi dok. br. 2).

[8] Te su ustaške jedinice pripadale 23. ustaškom zdrugu (vidi dok. br. 42).

rušena je i nemogućе ju je kontrolirati. Uvaže od Starigrada do Karlobaga ni na jednom mjestu ni jesu vezane puštm sa glavnom komunikacijom. Sime otale nagilo se ruše lako, da su vrlo teško upotrebljive za iskcavanje brogradene betonske bunkere, koje su ranije Talijani izgradili, a koji su bili smješteni na podesnim položajima za obranu prema našim napadim pravcima.

— Zarobljene na O. Pagu golo je i bilsano, te je prilaz neprijatelju težak. Isog dana, kada su opodcle operacije, bilo je magovrio vrijeme do 9 časova, koje su naše jedinice kortstile.

Na sektoru Karlobag — Sušanj — Konjsko — Baške Oštarije napadala je II. Pvot Dalm. Udar. brigade sa III. bataljonom III. Dalm. Udar. brigade, dok je na O. Pagu operisala III. Dalm. Udar. brigada sa dva bataljona i tri bataljona momarničke pješadije.[3]

Na prostoru Karlobag — Konjsko → Sušanj — Baške Oštarije nalazila se III. jurišna ustaška bojna IV. ustaškog zdruga, III. bojna 846. puka[4] bez 9. satnije i dijela 12. satnije, 2. četa 392. PA[omrsnog] bataljona, 1 vod 6. baterije 392. art. puka, 3. satnije Kustenjägera[5] momarničke komande HAKA.[6] Na O. Pagu nalazile su se neprijateljske jedinice: 2. vod. 6. baterije 392 art. puka,

Naša namjera je bila ofanzivnog karaktera, nastojeći da se neprijatelja opkoli, razbije i uništi, te ovlada sa položajima koje je neprijatelj držao.

2. U prilogu dostavljamo izdatu zapovijest,[10] koju smo izdali prije dobivene zapovijesti od tog Štaba, jer je ista kasno ovamo stigla. Zapovijest smo sastavili na osnovu usmenih instrukcija koje smo dobili u tom Štabu. Također dostavljamo i skice zemljišta[11] sa napadnim pravcima, iz kojih će se vidjeti raspored i nastupanje naših jedinica u napadu na neprijatelja.

3. Borba je otpočela 4. o. mj. u 8.00 časova, kako je to predviđeno zapovješću, poslije jednočasovne artiljerijske pripreme i to na sektoru Karlobag — Baške Oštarije, dok je na O. Pagu početak borbe bio u zakašnjenju od jednog sata radi nepovoljnog ukrcavanja i iskrcavanja artiljerije. I. bat. II. [dalmatinske] Prol. brigade, koji je nastupao komunikacijom od Brušana u pravcu Baške Oštarije, došao je u kontakt sa neprijateljem istoga dana u 13.00 časova.[12]

Neprijateljsko uporište Konjsko likvidirano je istog dana u 10.000 časova. Neprijateljsko uporište Sušanj sa pripadajućim kotama likvidirano je u 13.00 časova, a Baške Oštarije u 19.20 časova. Na neprijateljskom uporištu Karlobag borba je završena 5. o. mj. u 3.00 časa.

Prema zapovijesti, artiljerijska priprema na O. Pagu imala je otpočeti u 7.00 časova 4. o.mj., a napad pješadijskih jedinica u 8.00 časova, ali uslijed zakašnjenja artiljerije početak borbe otpočeo je u 9.00 časova. U 10 časova likvidirano je neprijateljsko uporište Gradac (k. 200). Poslije podne istoga dana zauzet je Sv. Vid i Greben, a zatim Kršina ([trig.] 263). Sam grad Pag zauzet je 5. o. mj. u 12.00 časova, a kota Sv. Juraj (204) neposredno iza toga. St.[ara] i N.[ova] Novalja zauzeta je 4. o. mj. oko 10.00 časova.

4. U prvoj fazi borbe pod zaštitom magle jedinice II. [dalmatinske] Prol. brig, privukle su se neprijateljskom uporištu Konjsko, iznenadivši neprijatelja odbacile ga u pravcu Sušnja i Baških Oštarija. Na novim prihvatnim položajima u Sušnju neprijatelj je pružao žilav otpor,

[10] Za izvršenje tog zadatka Štab 9. divizije izdao je zapovijest potčinjenim jedinicama 2. aprila 1945 (vidi AVII, reg. br. 6—1, k. 843).

[12] O dejstvima tog bataljona vidi dok. br. 4, napomenu 15 i dok. br. 22, napomene 12 i 13.

zicom. Nakon zauzimanja Gradine i Vidovca nastavljeno je gonjenje neprijatelja. U međuvremenu poništeno je zabranjivanje jodnica prema komunikacijii Karlobag — labinac. Sto je najveće neprijateljsa na povlačenje iz Karlobaga pod zaštitom mraka i, štoći izvlačenje sa područja sjevemo od komunikacije, neprijatelj je uspio ozraja glavnim svojih snaga izvući, ostavljajući sav materijal i oružje. Uz pomoć bataljona II. Dalm. Prol. brigade. III. bat. III. Udar. brigade raspoređeno je neprijatelja sa područja sjevemo od Karlobaga, koji se je neorganizovano povukao u pravcu Jablanca [13] Veza između bataljona II. Dalm. prol. brigade i III. bataljona III. Dalm. Udar. brigade bila je dobra.

Artiljerijski divizion nije pravovremeno podčeo sa dejstvom radi poništenih putova i nepristupačnih obala, a kad je počeo vrlo dobro je podpomagao pješadiju u borbama i napredovanju. Saradnja između artiljerije i pješadije bila je dobra.

Š. o.mj. neprijatelj, u jačini oko 100 vojnika, izvršio je ispad od Crnog Dabra u pravcu položaja kojeg je držao III. bataljon. Ud. medjuvremenu III. bataljon III. Dalm. Udar. brigade, nastupajući komunikacijom u pravcu Karlobaga, došao je u kontakt sa neprijateljem na Ogulju (k. 215) i nakon kratke borbe, neprijatelj je potisnut sa tih položaja u pravcu Gradine i najvišoj okuci cesta sa južne strane. Poslije jače borbe, neprijatelj je potisnut sa tih položaja u pravcu Gradine i Jatluše (k. 161). Na pomenutim kotama neprijatelj je pružao jak otpor. Neprijatelj je ponovnie koje Branio jakim baražom artiljerijske, minobacačke i mitraljeske vatre sa kote Vidovac. Neprijatelj se je branio iz fortifikacijskih utvrdenja koja su bila opasana bodljikavom žicom. Nakon zauzimanja Gradine i Vidovca nastavljeno je gonjenje neprijatelja. U međuvremenu poništeno je zabranjivanje jodnica prema komunikacijii Karlobag — labinac. Sto je najveće neprijateljsa na povlačenje iz Karlobaga pod zaštitom mraka i, štoći izvlačenje sa područja sjevemo od komunikacije, neprijatelj je uspio ozraja sjevemo od komunikacije, neprijatelj je uspio glavnim svojih snaga izvući, ostavljajući sav materijal i oružje. Uz pomoć bataljona II. Dalm. Prol. brigade. III. bat. III. Udar. brigade raspoređeno je neprijatelja sa područja sjevemo od Karlobaga, koji se je neorganizovano povukao u pravcu Jablanca [13] Veza između bataljona II. Dalm. prol. brigade i III. bataljona III. Dalm. Udar. brigade bila je dobra.

Artiljerijski divizion nije pravovremeno podčeo sa dejstvom radi poništenih putova i nepristupačnih obala, a kad je počeo vrlo dobro je podpomagao pješadiju u borbama i napredovanju. Saradnja između artiljerije i pješadije bila je dobra.

Š. o.mj. neprijatelj, u jačini oko 100 vojnika, izvršio je ispad od Crnog Dabra u pravcu položaja kojeg je držao III. bataljon. Ud. medjuvremenu III. bataljon III. Dalm. Udar. brigade, nastupajući komunikacijom u pravcu Karlobaga, došao je u kontakt sa neprijateljem na Ogulju (k. 215) i nakon kratke borbe, neprijatelj je potisnut sa tih položaja u pravcu Gradine i Jatluše (k. 161). Na pomenutim kotama neprijatelj je pružao jak otpor. Neprijatelj je ponovnie koje Branio jakim baražom artiljerijske, minobacačke i mitraljeske vatre sa kote Vidovac. Neprijatelj se je branio iz fortifikacijskih utvrdenja koja su bila opasana bodljikavom žicom. Nakon zauzimanja Gradine i Vidovca nastavljeno je gonjenje neprijatelja. U međuvremenu poništeno je zabranjivanje jodnica prema komunikacijii Karlobag — labinac. Sto je najveće neprijateljsa na povlačenje iz Karlobaga pod zaštitom mraka i, štoći izvlačenje sa područja sjevemo od komunikacije, neprijatelj je uspio ozraja sjevemo od komunikacije, neprijatelj je uspio glavnim svojih snaga izvući, ostavljajući sav materijal i oružje. Uz pomoć bataljona II. Dalm. Prol. brigade. III. bat. III. Udar. brigade raspoređeno je neprijatelja sa područja sjevemo od Karlobaga, koji se je neorganizovano povukao u pravcu Jablanca [13] Veza između bataljona II. Dalm. prol. brigade i III. bataljona III. Dalm. Udar. brigade bila je dobra.

Artiljerijski divizion nije pravovremeno podčeo sa dejstvom radi poništenih putova i nepristupačnih obala, a kad je počeo vrlo dobro je podpomagao pješadiju u borbama i napredovanju. Saradnja između artiljerije i pješadije bila je dobra.

Š. o.mj. neprijatelj, u jačini oko 100 vojnika, izvršio je ispad od Crnog Dabra u pravcu položaja kojeg je držao

[13] Neprijateljske snage koje su se uspjele povući iz Karlobaga uništene su u labinaču (vidi dok. br. 26).

ali je bio potisnut i povukao se na k. Basaču (trig. 1091) i Lru (k. 927). Obuhvatnim manevrom jedinice II. Prol. brigade, približavajući se sa pomenutim kotama i Basčem Ognjištu sa sjevera i istoka. Poslije jake artiljerijske pripreme neprijatelj je zbačen sa Lre i V. Basače, koje su bile jako utvrdene. Neprijatelj u Basčkim Ostan jama, prozrijevši namjeru naših jedinica, povukao se je u pravcu Crnog i Ravnog Dabra, poslije nego je uništio fortifikacijske objekte i slagališe municije.

Po likvidaciji neprijateljskog uporišta na kotama V. Basače i Lrc, naređeno je da se sa linijevog Krila II. Prol. Dalm. brigade upući jedan bataljon u pravcu Karlobaga, gdje je neprijatelj pružao vrlo žilav otpor III. bataljona III. Dalm. Ud. Brigade.

Ud. medjuvremenu III. bataljon III. Dalm. Udar. brigade, nastupajući komunikacijom u pravcu Karlobaga, došao je u kontakt sa neprijateljem na Ogulju (k. 215) i nakon kratke borbe, neprijatelj je potisnut sa tih položaja u pravcu Gradine i Jatluše (k. 161). Na pomenutim kotama neprijatelj je pružao jak otpor. Neprijatelj je ponovnie koje Branio jakim baražom artiljerijske, minobacačke i mitraljeske vatre sa kote Vidovac. Neprijatelj se je branio iz fortifikacijskih utvrdenja koja su bila opasana bodljikavom

zao I. bataljon II. Prol. Dalm. brigade, tj. u pravu Baških Ostarija, ali poslije dvogodišnje borbe bataljon je prešao u kontranapad i odbacio neprijatelja u pravu Crnogorce i Ravnog Dabra, a odatle u pravu Jablanca.

III. Dalm. Ujar. Brigada iskrcala se je sa dva svoja bataljona i sa jednim bataljonom momačke pješadije[14] u Povljanu, te u dvije kolone krenula u pravcu Pagа i to, sa jednim bataljonom u pravcu Gradca (k. 200), a sa drugim preko k. 222, usput likvidirajući Sv. Vid i Grebcu, u pravcu Krstine (trig. 263). Jedan bataljon momačke pješadije nalazio se je u rezervi sjevernо od Gradca. Nagad su pohpomagale tt baterije, i to dvije naše momentce od 75 mm, a jedna savezničke od 75 mm.[15]

Borba je počela sa malim zakašnjenjem, zbog spotrošl iskrcavanja artiljerije i zakašnjenja njenog dejstva. Poslije artiljerijske pripreme, pod zaštitom magle prišlo se je Gradcu (k. 200), i poslije ogorčene borbe zauzeli isti i primakli se samom gradu do mosta. Most je neprijatelj branio iz kamenih zgrada, koje su bile neposredno mosta prošle u grad. Uz moćnu vatrenu podršku artiljerijske pripreme, bataljon koji je napadao sa sjevernе strane u jakom naletu zauzeo je Krstinu (trig 263), koja je bila dobro utvrđena i jako branjena. Neprijatelj je branio prilaze gradu sa Sv. Jurja (k. 204) i iz samoga grada. Poslije dvogodišnje borbe bataljon je prešao odbranu. Noću 4/5 o.mj. bataljon sjevernо-istočno od Pagа prikupio je i središu svoje divizije, te s čelom automatičara izvršio juriš na sam grad, ali bezuspješno. Tek usprkos da prodre u varoš i isti zauzme. Neprijatelj na Sv. Jurju, koji je branio prilaze gradu sa sjevernе strane, većeći koncentraciju gamizona u Pagu, morално poljuljan, nije više pružao ozbiljan i organizиran otpor, bio je razbijen i djelomično uništen, ili zarobljen.

Neprijateljske gamizone u St. i N. Novalji napadala su dva bataljona momačke pješadije. Neprijatelju je u samome početku borbe uspjelo, da pomoću bodova izvuče većі dio svojih snaga, a ostalak je bio zarobljen i uništen.

U toku svih ovih operacija provojno je konšćeno borbeno izvidanje, iako je bilo propusta sa strane II. Prot. Dalm. Brigade.

[15] Vidi dok. br. 18, napomenu 23.

pan, komandir čete 1. bataljona III. Dalm. Udar. brigade p.poručnik Burćul Amc. P.poručnik Romac Sjepan Popginno je od nagazne mine. Ranjen je poručnik Komac Sjepan III. bataljona II. Prol. Dalm. brigade poručnik Marin Matić.

7. Utrošeno je: 600 granata za teški bacač, 320 granata za laki bacač, 30 metaka za protiv-kolska puška, 390 ručnih bombi, 41.200 metaka za engl. Brenn,[20] 36.900 kom. metaka talijanske-jugoslavenske puščane i mitraljeske municije, 10.600 metaka za strojnice, 90 signalnih metaka i 650 antitenkovskih granata.

[18] U navedenoj knjizi Zamila, str. 275, stoji da je oko& Pag branio jedan bataljon oba&kih lovaca i da je poginulo nadmoćnim jugoslovenskim snagama.

[17] U mjestu slova »« trebalo je da stoji broj onuda protivkolskih topova.

[16] Na otoku Pagu se nalazi solana koja godišnje proizvodi oko 1000 vagona soli.

[19] Druga dalmatinska proleterska brigada produžila je sa napadom i zauzela Jablanac (vidi dok. br. 26).

[20] To je engleski puškomitraljez marke »Brenc.

5. Zadatak, koji je postavljen pred jedinice koje su učestvovale u svim ovim operacijama, u poljunosti je izvršen. Neprijatelj je razbijen, najvećim dijelom uništen ili zarobljen.[16]

Ukjeno je 160, a zarobljeno 277 neprijateljskih vojnika, od toga 8 oficira, 34 podoficira i 235 vojnika.

Zaplijenjeno je: 9 topova 105 mm od kojih 6 uništenih, 1 poljuno ispravan, 1 bez udarne igle, 1 bez zatvarača; 1 pk [protivkolski] top 50 mm, a[17] pk. topa 37 mm, 6 flakova, 6 teških bacača, 8 teških mitraljeza, 31 puškomitraljez, 40 strojnica, 290 pušaka, 1 motocikl, 5 kola, 12 kompa, 6 vagona razne hrane i 850 vagona soli,[18] dosta municije raznolikog artiljerijskog naoružanja.

II. Prol. Dalm. brigada dobila je zadatak, da očisti od ostataka razbijenog neprijatelja Crni i Ravni Dabar, da izbije pred Jablanac i, ukoliko ima uslova, da prođe likvidaciji ustoga[19] III. bataljon III. Dalm. Udar. brigade oslavljen je kao posadni bataljon u Karlobagu. Dva bataljona III. Dalm. udar. brigade nalaze se u Pagu, na odmoru i osvježenju.

6. Naši gubici u ovim borbama iznose: 34 mrtva i 87 ranjenih. Među poginulima je i zamj. komandanta III. bataljona II. Prol. Dalm. brigade p. poručnik Romac Sjepan, komandir čete 1. bataljona III. Dalm. Udar. brigade poručnik Marin Matić.

sanja. Cijela je operacija uglavnom izvedena u dubu dofigte odluke, a rukovodstvo se je smalazilo u svim momentima, koje je nova situacija omijela.

Standija izmedu artiferije i pješadije bila je dobra, samo artiljerija nije pravovremeno došla na položaj i podcela sa dejstvom. Pješadija je davala dovoljnu zaštitu artiljerij. Veza izmedu artiferije i pješadije, u odnosu na pojedine ciljeve, zbog nepregledanosti i razvucenosti terena nije uvijek dobro funkcionisala.

Kod II. prol. Dalm. Brigade na pojedinim sektorima nije dobro funkcionisala veza medu jedinicama, to je uglavnom uzrokovalo teško probodno zemljiste.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar: P. pukovnik: Komandant — P. pukovnik:
Ilija Radaković s.r. Ljubo Tutia s.r.

M. P.

Za tačnost prednjeg prepisa

Načelnik Štaba IX. Udar. divizije
P. pukovnik:
Josip Babin

8. U ovim borbama istakle su se svo jedinice, a naročito III. bataljon III. Dalm. Udar. brigade i jedna četa II. bataljona III. Dalm. Udar. brigade. Od pojedinaca naročito se nije mlko istakao.

U operacijama je učestvovala II. Prol. Dalm. brigada, III. Dalm. Udar. brigada, Artiljerijski divizion i ti bataljona momarićke pješadije pod rukovodstvom. komandnog dijela Štaba Divizije. Pripreme za operacije izvršene su dobro i na vrijeme. Upravljanje i rukovodenje jedinicama bilo je dobro. Više i niže rukovodstvo snašlo se je u ovim borbama dosta dobro, a isto su tako shvatili ozbiljno postavljen zadatak. Nije bilo boraca, koji su se izvlačili iz borbe ili koji su se slabo držali, te koje bi trebalo pozvati na odgovornost i kazniti.

9. Operacija je bila brzljivo >i na vrijeme pripravljena. Odlične su pravilno donesene. Tezilo se je prcsjecanju neprijatljskih garnizona i obuhvatnim manevrom prilazilo se je ka unitlenju istih. To u cijelosti nije uspjelo, jer na drage prilvatne polozaje, a i sam ieiem nije omogucavao. Prirodne leškoće dobro su svladavane. Nepovoljno zemljiste nije dozvoljavalo izvodenje pravilnog manevri-

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 6. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE, JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE BIHĆANA I GOSPIĆA[1]

Š T A B
XX. UD. DIVIZIJE N.O.V.J.
Pov. Op. Br. 62 Dne 6-IV-1945.

Operativni izvještaj —
bitka za osvajanje
Gospića

ŠTABU IV. ARMIJE
(za Operativno odjeljenje)
Sekcija: Zadar — Novigrad — Senj — Gospić 1:100.000

Opis zemljišta: Zemljište gdje se je vodila borba manevarski karakteriše sa velikim brojem tjesnaca i poboka Močvarno i dosta teško prohodno za motorizovana borbena sredstva. Dijelom pošumljeno rijetkom šumom, šumarima i vrzinama a dijelom golo. U neposrednoj okolini Gospića otvoreno i brisano.

Pružanje neprijatelja — opšta situacija:

Poslije oslobođenja Bihaća[2] divizija je izvršila prebacivanje svojih brigada i dislocirala ih je na prostoriju: G. Ploča — Vrebac — Ribnik — Lički Čitluk i Sv. Rok. Dolazeći na ovu prostoriju odmah se uhvatio dodir sa neprijateljem na linji zapadno od Bilaja, a po likvidiranju ovog mjesta 26-III- prisupilo situaciji odbrane Gospića i njegovih spoljnih uporišta.[3] Za postignuće tog cilja brigade su bile u sljedećem rasporedu:

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII. reg. br. 7—1/2, k. 1029/1

[2] Bačka Site oslobođene Gospića sa glavnom dijelova našeg neprijateljskih snaga najazi se u AVII. reg. br. 7—10/2, k. 1029/1.

[3] Tješi je izostavljen jer su podaci o neprijateliu isti kao u zapovijesti Štaba 4 armije JA od 2. aprila 1945 (vidi dok. br. 18).

[4] Vidi dok. br. 65.

[5] Vidi dok. br. 10.

Zamisao Sluba divizije: Sa IX. ud. brigadom napasti L.ički Novi i Zabicu.

Sa V. Prekomorskom brig. napasti d likvidirati Brušane.

X. ud. brigada u vremenu dok IX. ud. brigada čini prilaz na Lički Novi i Zabicu, a V. Prekomorska brig. na Brušane, da se prebaci preko komunikacije Gospić — Brušane; rua prostora između k. 564 i 842, sa zadatkom da se pojavi sa j. zap. i zapadne strane Gospića, da zatvori sve pravce odstupanja neprijatelja od Gospića prema Velebitu, isovremeno da osigura lijevi bok i krilo divizije po likvidiranju Ličkog Novog i Zabice kada se usmjeri snaga za likvidiranje Osrtra (k. 798), i to onda kad budu neprijatelj-

ske brigade u vremenu dok IX. ud. brigada napadne Brušane, na prebaci preko komunikacije Gospić — Brušane, rua prostora između k. 564 i 842, sa zadatkom da se pojavi sa j. zap. i zapadne strane Gospića, da zatvori sve pravce odstupanja neprijatelja od Gospića prema Velebitu, isovremeno da osigura lijevi bok i krilo divizije po likvidiranju Ličkog Novog i Zabice kada se usmjeri snaga za likvidiranje Osrtra (k. 798), i to onda kad budu neprijatelj-

VIII. ud. brigada jednim dijelom snage da napadne Kamenjuša k. 607.

VIII. ud. brigada u divizijskoj rezervi na prostorištu Kabuć.

Divizijska artilerija na prostorišt Ribnika.

U tuko pregrupisanom rasporedu brigada, Slab divizije dobiva 2-IV- poslije podne zapovijest Štaba IV. Armije op. br. 3 od 2. aprila 45 god.[7] sa zadatkom Divosclo, pravcem L.ički Novi, izbjjavši preko ovog s. sistočno od Gospića u cilju lijevog obuhvatnog manevra i zatvaranja komunikacistkog pravca iz Gospića prema Brušanima i iz Gospića prema Paanišu, sa ciljem: konačno uništavanje neprijatelja u Gospiću u zajednici sa XXVI.[8] i XIX.[9] ud. divizijom.

X. ud. brigada sa predstražarskim dijelovima na linji: Ostrovica K. 583 — Jasta Vrh K. 729 — Krmpotić K. 577 — K. 582 (j. zapadno od Medovače) i zaključno 579.

IX. ud. brigada sa predstražarskim dijelovima na linji: desno isključno k. 579 pa dalje Bil. Novo Selo k. 578 i Begovac k. 572.

V. Prekomorska brigada[6] sa predstražarskim dijelovima na linji: desno isključno k. 572 i lijevo zaključno Kamenjuša k. 607.

VIII. ud. brigada u divizijskoj rezervi na prostorištu Kabuć.

Divizijska artilerija na prostorišt Ribnika.

U tuko pregrupisanom rasporedu brigada, Slab divizije dobiva 2-IV- poslije podne zapovijest Štaba IV. Armije op. br. 3 od 2. aprila 45 god.[7] sa zadatkom da napadne neprijatelja sa otsjeka: [Lički] Čitluk — Divoselo, pravcem Lički Novi, izbjjavši preko ovog s. sistočno od Gospića u cilju lijevog obuhvatnog manevra i zatvaranja komunikacistkog pravca iz Gospića prema Brušanima i iz Gospića prema Paanišu, sa ciljem: konačno uništavanje neprijatelja u Gospiću u zajednici sa XXVI.[8] i XIX.[9] ud. divizijom.

[6] Vidi dok. br. 47, napomenu 16.
[7] Vidi dok. br. 18.
[8] O rezultatima dejstva 26. divizije vidi dok. br. 23.
[9] Poprečno: točka 13. divizija. Za vrijeme napada na Gospić; 19. divizija dejstvovala je na prostoru Ličkih Kuntić, bahtin Potok i Vrhovine (vidi dok. br. 88), a 13. divizija napadala je na Perušić (vidi dok. br. 29).

IX. ud. brigada sa svoje položzne položzja napada Lički Novi i Zabrcu, a V. Prekomorska sa malim zakaš-njenjem napada Brušanc, dok X. i VIII. ud. brigada pre-laze preko komunikacije Gospić —Brišane u cilju izvr-šenja zadatka kao što je rečeno u zamisli i zapovjesti ovoga štaba. Naša artiljerija podpomaže napad IX. ud. brigade i može k. 565 i Lički Novi i Zabrcu a zatim prenosi vatru i na Oštru, te omogućava da VIII. ud. brigada za-uzme neprijatelja. Desno krilo IX. ud. brigade oko 8 sati uspjeva upostaviti vezu sa Baške Oštarije.[10] Ovaj bataljon ima se pro-biti u vremenu dok V. Prekomorska napadne Brušane na proširenju između Brušana i Bakinjačica.

Po podu Brušana V. Prekomorska brigada ima od-mah da uputi jedan bataljon od svoje sastava i I. bataljon II. [dalmatinske] prot. brigade[11] (koji je došle bio u nje-nom sastavu) u pravcu Baških Oštarija sa istim zadat-kom kao što je rečeno za bataljon VIII. ud. brigade.

Po likvidaciji Baških Oštarija bataljon iz VIII. ud i V. Prekomorske brigade da se vrate u svoj sastav, a I. bat. II. [dalmatinske] Prol. da ude u sastav svoje br-gade.[12]

Za sto lakše savladivanje otpora, na Lički Novi i Žabicu, a zatim na Oštru, izvršiti artiljerijsku pripremu, koju produžiti i u toku napada pješadije, gdje angaži-rati i tenkovsku jedinicu.[13]

sloc snage u Ličkom Novom i Žabici najviše angažovane u odbrani prolu napada našc IX. ud. brigade, i to na taj način što će [da] prede glavnu komunikaciju Gospić — a zatim da se oštrene prema Oštri (k. 798). Sa drugim Brušane na pravcu Novo Selo — Brzak k. 562 i Tmovac, pravcem duž desne strane komunikacije Brušane Baške Oštarije u cilju ispomagnja napada jedinica IX. ud. divizije na Baške Oštarije.[10] Ovaj bataljon ima se pro-biti u vremenu dok V. Prekomorska napadne Brušane na proširenju između Brušana i Bakinjačica.

Po podu Brušana brigada ima od-mah da uputi jedan bataljon od svoje sastava i I. bataljon II. [dalmatinske] prot. brigade[11] (koji je došle bio u nje-nom sastavu) u pravcu Baških Oštarija sa istim zadat-kom kao što je rečeno za bataljon VIII. ud. brigade.

Po likvidaciji Baških Oštarija bataljon iz VIII. ud i V. Prekomorske brigade da se vrate u svoj sastav, a I. bat. II. [dalmatinske] Prol. da ude u sastav svoje br-gade.[12]

Za sto lakše savladivanje otpora, na Lički Novi i Žabicu, a zatim na Oštru, izvršiti artiljerijsku pripremu, koju produžiti i u toku napada pješadije, gdje angaži-rati i tenkovsku jedinicu.[13]

Razvoj. tok i završetak borbe: Napad je otpočeo tačno u 6 ča-sova izjutra 4. aprila 45. god.[14]

[10] O rezultatima napada 9. divizije vidi dok. br. 21.

[11] O dejstvima tog bataljona vidi dok. br. 4. napomenu 15.

[12] »Vidi dok. br. 18, napomenu 19, i dok. br. 24

[13] Za izvršenje zadatka Štab 20. divizije izdao jezapovijest 2. aprila (vidi AVII, reg. br. 6—1/1, k. 1029).

na k. 621 i k. 559. Neprijatelj je ove kote uporno branio, gdje ga je njegova artiljerija naročito ispomagala.

Oko 9 sati VIII. ud. brigada zauzela je polazni položaj prema Oštri k. 798, ali u početku je samo vezivala ovo uporište čekajući da IX. ud. brigada likvidira Lički Novi, a zatim da ga napadne i likvidira.

Neprijatelj pojačava artiljerisku vatru i tuče IV. bataljon IX. ud. brigade koji sve više zadire u južni dio sela Lički Novi i neprijatelja natjeruje da napusti pojedina uporišta. Naročito je bilo teško nastupanje I. bat. ove brigade koji se je kretao brisanim i jako tučenim prostorom sa flankirajućom vatrom iz s. Žabica. Kontrabatiranje nije se moglo izvršiti usljed kiše, snijega i magle, zbog čega se nije moglo osmotriti gdje se točno nalaze neprijateljske pokretne baterije, te na taj način naša artiljerija ograničavala se da neposredno potpomaže pješadiju i tukla je neprijateljsku živu snagu na posjednutom položaju.

Dok su se IX. i VIII. ud. brigada dijelom svoje snage angažovale u borbi, za to vrijeme X. ud. brigada izvršila je manevar i našla se je na liniji Vučja draga — Bačinac — Smiljan i Kovačevići, s jednim dijelom snage, a na Krčmar (trig. 774) — Ljutača (k. 688) i Debelo Brdo (k. 698) sa drugim dijelom snage, i na taj način još prije nego što je Gospić neposredno ugrožen već je bio od strane ove divizije blokiran.

Oko 9 časova V. Prekomorska brigada likvidirala je Brušane, zaposjela i pristupila čišćenju okolnog terena, a zatim je odmah uputila dva bataljona za ispomaganje jedinicama IX. ud. divizije da se zauzme Baške Oštarije.[15]

U 9 časova neprijatelj je izvršio protunapad na IV. bataljon IX. ud. brigade iz južnog dijela Ličkog Novog, koji je ovaj bataljon držao u svojim rukama, no i pored njegove jake artiljerijske vatre i napadom sa jednim tenkom, on je odbiven i viaćen je na njegov polazni- položaj. U 10 čas. protivnik opet ovo pokušava gdje biva konačno odbiven.

Između 10 i 12 časova na frontu divizije stišava se jačina pješadijske i artiljerijske vatre sa jedne i sa druge strane. Štab divizije ovo koristi, kao i štabovi brigada, i stvara se konačni plan kako da se neprijatelj na njegovim spoljnim uporištima Gospića konačno razbije i da se goneći upadne u Gospić i da se likvidira.

Divizijskoj artiljeriji naređeno je da otvori koncentrični vatru na ostatak neznatnog Lički Novog i Zapbrdu, a od komandanta bataljona iznova traženo je da pomogne napad IX. ud. brigade za ovladivanje Lički Novi — Zabica i Ostra, tako da napad otpočne u 12.30 časova.

Prije no što su iznikovi došli na svoj položaj, 1. i IV. bataljon IX. ud. brigade vrše odbitku napad na kote 565 — 621 i 559 i poslije traganja borbe od 15 minuta uspjevaju zauzeti ih i neprijatelja najgrati u panično bjegstvo prema Gospiću.

Vidjevši ovo neprijatelj sa k. 798 uskolebao se i ne čekajući da VIII. ud. brigada dođe na blisko odstojanje, počeo je da odstupa u pravcu Gospića pojmuo demoralisan i nesposoban da pruži borbu.

Tek kad se neprijatelj počeo povlačiti iz Zabice — Ličkog Novog i Ostre pojavili su se naši tenkovi, koji su dali još više polete našim borcima da gone neprijatelja

U 16.30 časova pristigli su i naši tenkovi u pomoć našim bataljonima i potisnuli neprijatelja iz uporišta na desnoj obali rijeke Novčice, koji je odstupio u j.[ugo]

dje sadejstvuju dva bat. iz VIII. ud. brigade gdje hiyerm obuhvatim manevrom obuhvataju M. Egzercirnište i tome olakšavaju napad livcom kriu IX. ud. brigade. Ovdje je neprijatelj davao žestok otpor.

U ovakovoj situaciji neprijatelj je bio uzdrman u stanku i panično bjegstvo u svim pravcima gdje je mislio da se može spasiti.

U 14 časova dva bataljona IX. ud. brigade produ-žuju napad kroz predgrađe Gospića ka njegovom centru. U 15 časova II i IV. bataljon IX. ud. brigade vrše odbitku napad na samom centru grada, dok I. bat. iste brigade nastupa desnom obalom rijeke Novčice prema gradu, no ovaj bataljon nije mogao napredovati iz razloga što je neprijatelj j.[ugo] ist.[očno] od mosta na rijeci Novčići davao ogorčen otpor iz bunkera solidno izgrađenih i podzemnih rovova.

Napredovanjem ka centru grada VIII. ud. brigada ubacuje još jedan bataljon u borbu koji je nastavio gonjenje neprijatelja do Budačkog mosta.

U 16.30 časova pristigli su i naši tenkovi u pomoć našim bataljonima i potisnuli neprijatelja iz uporišta na desnoj obali rijeke Novčice, koji je odstupio u j.[ugo]

zapad [ni] dio grada, a odatle su ga pak u 18 časova isteral i borba se usmjerila prema s.[Jevrejo] istočnom dijelu grada. Neprijatelj se zbio u jedan mali prostor kojeg smo blokirali, ali pri svemu tome davao je žestok otpor.

U 23 časa neprijatelj je bio potpuno savladan, puštен i razbiven, grad Čospić i njegova okolina oslobođeni su od neprijateljskoga ropstva.

Cuhtici neprijateljа:

U ljudstvu:	468	ubijeno
	25	ranjeno
	16	zarobljeno.
U materijalu:	684	pušk̃e
	7	pištolja
	41	t. mitraljez
	30	l. mitraljeza
	5	t. bacača sa 178 mina.
	12	l. bacača sa 81 minom
	1	šmajser
	7	topova (1 od 150 i 6 od 100 mm
		sa 160 granata)
	3	p. k. topa (1 neispravan)
	8	p. a. mitraljeza od 20 mm
	10	vagona razne municije
	30.000	razne municije zapljenjene na
		pokrajin
	12	kamiona
	4	autobusa
	4	osobna [automobila]
	5	bicikla
	4	motocikla
	10	kasa
	15	dvokolica
	25	konja
	4	tenka
	1	D2on-Bul[16]
	2	p.k.puške
	25	nagaznina razmog materijala
	1	traktor

[4] Rućni raketni bacač američke proizvodnje.

3 telef. centrale
1 radio-stanice
3 motorizovane.

Napomena: Oslobođeno iz zatvora u Gospiću 26 ranjenih vojnika (partizana) i 33 civila.

Nati gubitci:
U ljudstvu:
13 mrtvih
67 ranjenih.

U materijalu: gubitaka nije bilo.

Neprijatelj: gubitaka nije bilo.

Ukupan plijen:
municije:
41.730 razne pješačke municije
4.500 ručnih bombi[1]
18.145 za lovce[2]
2.165 za topništvo
2.165 za minobacače
552 za t. baraž [mina]
125 za t. baraž [ručna]
50 mina za tromblon
4 mine za 120/mm
92 granate za 37/mm topa
653 razne topovske granate.

Zaključak: Postavljeni zadatak divizija od strane Štaba IV. Armijske oblasti izvršila je u potpunosti. Ona je zadatak izvršila ne samo zato što je zadatak divizija likvidirala neprijateljskih uporišta u samom gradu Gospiću, već i zato što je neprijatelj, čim je Radnjina neprijatelj djelimično ojačan, pokušao manevar sa svojim snagama koncentrisanim oko Gospića.[3]

Po završenom zadatku divizija se zadržala na prostoru Gospić, Otočac, Brinje, Perušić — Otočac samo zato što je neprijatelj, čim je Radnjina ojačan, pokušao manevar sa svojim snagama koncentrisanim oko Gospića.[3]

Po završenom zadatku divizija se zadržala na prostoru Gospić, Otočac, Brinje, Perušić — Otočac samo zato što je neprijatelj, čim je Radnjina ojačan, pokušao manevar sa svojim snagama koncentrisanim oko Gospića.[3]

Kritički osvrt: Situacija između neprijatelja i divizije bila je takva da je neprijatelj, čim je Radnjina ojačan, pokušao manevar sa svojim snagama koncentrisanim oko Gospića.[3]

[1] Teški minobacač zajedničke proizvodnje.
[2] Protivavionske puške zajedničke proizvodnje.
[3] Vidi dok. br. 105.
[4] Vidi dok. br. 29, napomena 14.

rukovodilaca tenkovskih jedinica da podpomognu pješadiju u postavljenom zadatku onako kako se to zamišljalo i kako to dozvoljava taktika o saradnji između pješadije i tenkovskih jedinica.[21] U najkritičnijoj situaciji po neprijatelja kada je trebalo ovo iskoristiti do maksimuma, rukovodioci tenkovskih jedinica znali su zadržati tenkove od neprijatelja dva do tri kilometra, i na zahtjev da podu napred i podpomognu pješadiju, odgovarali su da ne mogu jer treba da se ispita teren sa detektorima od mina, ili pak da ne može jer da pred neprijateljskim bunkerom stoji prepreka od žice i miniranog polja te prethodno da treba to odkloniti da bi tenk krenuo napred.

Saradnja između artiljerije i pješadije mogla je biti bolja, bez obzira na to što je bilo hrđavo vrijeme, koje je onemogućavalo osmatranje. Primijetilo se da artiljeriski rukovodioci više štede municiju nego što bi trebalo.

Veza između pješadije i artiljerije bila je dobra.

Izvidačko-obavještajna služba: dobra, jer svi ranije prikupljeni podaci o neprijatelju odgovarali su stvarnosti što se konstatovalo po završenoj likvidaciji Gospića i njegove okoline.

Veza: bila je dobra.

Sanitet: dobro je i blagovremeno ukazivao pomoć i izvršio evakuisanje ranjenika.

Snabdijevanje hranom i ubojnim materijalom: dobro je bilo i borci su ovu dobivali na vrijeme, kako je to borbena situacija dozvolila.

Držanje boraca i rukovodilaca bilo je na dostojnoj visini i mnogo primjera lične hrabrosti. Na primjer:

Mišura Božo, borac 1. čete II. bat. IX. ud. brigade, istakao se je na mostu u Gospiću za vrijeme borbe na taj način što je prilikom junačke smrti svog vodnika preuzeo vod i izvršio juriš na neprijatelja u rovovima i zgradama gdje se zabarikadirao, te ih je istjerao, 4 ustaše zarobio sa cjelokupnom ubojnom spremom koju su imali kod sebe.

Elez Ivan, borac 2. čete II. bat. IX. ud. brigade, jurišao je preko mosta na čelu svoje čete i iz stava stojećeg bez zaklona tukao neprijatelja i ubio nekoliko ustaša, a time je omogućio prelaz četi preko mosta.

Perišić Mijo, desetar 1. čete IV. bat. IX. ud. brigade, sa svojom desetinom dočekao je tenk na odstojanju od 50 met. i ubitačnom vatrom uspio ga je vratiti natrag.

Ruñe Mirko, borac jurišnog voda IX. ud. brigade, ručnim bombama isprava je neprijatelja 12. bunkera i tom prilikom zarobio je ispravan top i oslobodio je jedan kada je vršio protunapad u s. Lički Novi.

Arnaut Mihailo, borac 2. čete II. bat. IX. ud. brigade, dobrovoljno se je javio da napada neprijatelja na jednu uporište gdje se je ovaj čvrsto držao i sa svojim mitraljezom na čelu čete uspio je oštećati napad drugovima i neprijatelj je za kratko vrijeme protjeran.

Tešić Jure, borac 3. čete III. bat. IX. ud. brigade, ako tri puta ranjen kroz nogu u ovoj borbi, dobrovoljno se javio i u tri mahe prelivavao je rijeku pod jakom neprijateljskom vatrom u cilju da se održi veza sa dijelovima svoje čete koji su bili na onostranoj obali rijeke.

Najpad je bio dobro pripremljen, odlučke su bile osnovane. Zapovijesti bile su realne, što je sve imalo utjecaja da rukovodioci izvrše postavljene zadatke na potpuno zadovoljstvo.

Nedostajalo je smalazenje kod nižeg rukovodstva u osiguranju samoupravnih zgrada i vojnih skladišta, te da se spriječilo razvlačenje materijala.

Taktički i borbeni postupci stanješina i jedinica bili

Put, kompas
p. pukovnik,[24]

Komandant
p. pukovnik,
B.[25] Pećanić

[24] Marc Bilobrk
[25] Bogdan

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 6. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE GOSPIĆA I LIČKOG OSIKA[1]

Š T A B
XXVI. UDARNE DIVIZIJE IV. ARMIJE
Op. br. 3
6. IV. 1945.

Operativni izvještaj za operaciju
na Gospić i Lički Osik

ŠTABU IV. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(OPERATIVNI OTSJEK)

Neprijatelj iz sastava 392. I.-gjeonarske i II.² Ustaške Divizije, a nakon poraza u Križevoj dolini i napuštanja Bihaća,³ nastoji se održati u Gospiću i ove snage povezati sa snagama u dolini Une, pravcem Plitvička jezera — Slunj.

Sastav neprijateljskih snaga koje su se nalazile na sektoru ove Divizije vidi se iz priloženog obavještenog izvještaja.[4]

Namjera neprijatelja:

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—2/3, br. 2 i 18, napomena 5).
[2] To je bila ustaško-domobranska 11. hrvatska divizija (vidi dok. k. 1103.
[3] Vidi dok. br. 14 i 65.
[4] Izvještaj 1. i II. ruyona Gospić. Lički Osik. Mještalik mađarili su se dijelovi 11. hrvatske i njemačke 392. legionarske divizije. U Gospiću su bili: Stožer 11. hrvatske divizije i 4. ustaškoge zdruga sa pričuhnim jedinicama, dalpona cela sa šest kolona od 3,5 tone »Fiat«; topnički sklop naoružan sa četiri haubice od 100 i 150 mm i četiri topa od 75 mm. Jedinice 4. ustaškoge zdruga bile su na položajima oko Gospića, koji je bio okružen armirano-betonskim bunkerima. U svakom bunkeru jukavom zicom, a modupretoni minirani protivpješadijskim minama. Most preko rijeke Like kod s. Baćuše štitnik je jedna ceta 4. ustaškog zdruga, naoružana sa tri teška mitraljeza i pet puškomitraljeza i jedan vod vojnika iz 847. pješadijskog puka njemačke 392. legiondruge divizije, nasmrzan sa dva topa 75 mm. Most je bio pripremljen za rušenje, a cesta sa obje strane mosta minirana.

Treći bataljon 846. pješadijskog puka 392. legionarske divizije bio je u Ličkom Osiku, sa jednom četom u Mukušlim. U tom rejonu bila je jedna baterija iz 392. artiljerijskog puka sa tri protuvozila topa 75 mm i dva topa 105 mm. Vidi dok. br. 42 i AVII, reg. br. 4—13/4, k. 1103.

sa namjerom sprečavanja opkoljavanja garnizona u Karlobagu, Lički Novom, Gospiću, Ličkom Osiku i Perušiću.

Na osnovu kratko iznijete situacije, namjera i zadatak XXVI. Divizije, a u sklopu IV. Armije, je uništenje neprijateljskih uporišta na sektoru: Lički Osik i Gospić.

Za izvršenje zadatka odlučeno je:

Jedinicama predužeti napad u cilju zauzimanja Gospića i Ličkog Osika.

Na sektoru Divizije bile su određene slijedeće jedinice:

I. Dalmatinska Proleterska Brigada, XI. [i] XII. Dalmatinska Udarna Brigada i III. Prekomorska Udarna Brigada, Hadžići Divizion ove Divizije sa pridodata 3 diviziona iz Artiljerijske Brigade IV. Armije i 3 tenkovska bataljona iz sastava Tenkovske Brigade IV. Armije.[5]

Na osnovu detaljne procjene neprijateljskih snaga i zemljišta određenog sektora, konstatovano je, da bi trebalo stvoriti uslove za zauzeće Gospića, a koji bi se postigli:

a) pretkodnim zauzećem Ličkog Osika, te time presjecanja komunikacija Gospić — Perušić, radi onemogućavanja intervencije sa log prstva.

b) ovladavanjem Budačkim mostom na rijeci Lici, koji bi omogućio izvršenje potrebnog manevra radi upada u sjeverozapadni dio Gospića, te time u sadejstvu sa ostalim opstrvenim i susjednim snagama omogućili što brže zauzeće garnizona.

Raspored i zadatak našin jedinica vidi se iz prilozene zaporijesti.[6]

Tok operacija tekao je:

U vezi zapovijesti Štaba IV. Armije Op. Br. 3 od 2. IV. 1945.[7] napad je počeo 4. IV. u 06.00 časova sa polaznog položaja: s. Čukovac — s. Ostrovica — s. Bitlaj, uz pretkodnu artiljerijsku pripremu sa prostorije: s. Barlete — s. Ostrovica, koncentrisajama vatre i to: od 06.00 do 06.15 na Gospić, a od 06.15 do 06.30 na Lički Osik.

Još prije određenog vremena za izvršenje napada XI. D. U. Brigadi stavljeno je u zadatak, da noću između 3. i 4. IV. ovlada Budačkim mostom. Iste noći oko 04.00 časova jedinice Brigade hvatalju kontakt s neprijateljem pred s. Budak. Poslije kratke borbe odbačen je neprijatelj na sjevernu stranu rijeke Like, pređo Budačkog mosta. Neprijatelj je poslije ovoga izmenadenja odmah dobio pojačanje u jačini jedne sanije

[5] Vidi dok. br. 24.
[6] Zapovijest je izdata 2. aprila 1945. godine (AVII, reg. br. 10—1/1, k. 1103)
[7] Vidi dok. br. 18.

ustaša, koja je ranije branila Bilaj, i izvršio protinapad preko Budačkog mosta uz prethodnu jaku artiljerijsku pripremu i uspio stvoriti mostobran preko Budačkog mosta na desnoj obali rijeke Like, ali ponovnim napadom jedinica ove Brigade, neprijatelj je ponovno zbačen preko mosta kojeg je održao sve do 16.00 časova, u koje vrijeme jedinice Brigade, uz sadejstvo tenkovskog bataljona,[8] počinju prelaženje mosta, tako da u 19.00 časova izbijaju u sjeverno predgrađe Gospića.

Na sektoru XII. D.U. Brigade razvila se žestoka borba oko 09.00 časova, a naročito se odrazila na s. Mušaluk, Gradinu (k. 663) i Lički Osik, sa rezultatom zauzeća s. Mušaluka oko 10 časova, a Gradine i Ličkog Osika, uz sadejstvo tenkova, oko 12 časova.

III. Prek. U. Brigada stupila je u neposredan kontakt sa neprijateljem oko 11 časova. Iz s. Žabice — Jasikovca, željezničke stanice Gospić i s. Kekića neprijatelj pruža vrlo jak otpor, koji je nadmoćnošću snaga i naoružanja ubrzo paralisan.

Oko 14 časova jedinice Brigade izbijaju u jugoistočni dio grada i vade borbu sve do 20 časova, kada je neprijatelj bio prisiljen da se povuče, a manjim snagama zadrži oko centra grada.

I.D.P. Brigada, kojoj je stavljen zadatak stvaranja mostobrana na lijevoj obali r. Novčića i Like na liniji: Plantaža — Rajačica — Balinovac u cilju zatvaranja komunikacija Gospić — Lički Osik, nije blagovremeno izvršen, iz riazloga što je nedostajalo čamaca za izvršenje prelaza preko rijeke. Oko 17 sati, pošto su stigli gumeni čamci, otpočelo je prelaženje preko rijeke dvaju bataljona, koji su odmah orijentisani u pravcu sjevernog dijela Gospića, tako da su do 18.30 časova, uz vrlo slabi otpor neprijatelja, izbili do gimnazije u gradu, a oko 20 sati, i uz sadejstvo sa XI. i III. Brigadom, čistili ostatke neprijateljskih snaga zadržanih u užem centrii grada, tako da je do 21 čas grad potpuno okupiran.

Odmah je preduzeto gonjenje razbijenog neprijatelja sa dva bataljona I.D.P. Brigade pravcem: Smiljansko Polje — Brezovo Polje — Gornje Pazarište. Po izbijanju u G. Pazarište bataljoni su zadržani na sektoru istog, radi preuređenja za predstojeće zadatke.

Ishod borbe:

U ovoj operaciji postignut je postavljeni cilj i zadatak je izvršen. Neprijatelju su zadani gubitci u ljudstvu i materijalu, i to:

Ubijenih	538
Zarobljenih	130

[8] Vidi dok. br. 24, napomenu 20.

Naši gubici:

Poginulih	29
Ranjenih	89
Nestalih	2

Zaplijenjeno ratnog materijala:

P. A. topova	1
P. K. topova	7 (1 neispravan)
teških bacača	7
lakih bacača	8
bezuha*	2
pesnica[10]	15
tromblona	22
teških mitraljeza	8
puškomitraljeza	22
strojnica	33
pušaka	467
šaraca	19
pištolja	39
signalnih pištolja	5
ručnih bombi	16
poluautomatskih pušaka	9
tenk	1
tanketa	1
kamiona	5
motocikla	2
traktora	4
poljskih kuhinja	1
bicikla	4
radio-stanica	4
radiofona	2
radio aparata	2
telefona	8
pisaćih mašina	6
dvogled	1
konja	8
topova 35 mm	1
municije razne	16 sanduka

[9] »Bazuka« je ručni raketni bacač američke proizvodnje.

[10] Odnosi se na njemačko protivoklopno oruđe »pancerfaust« (vidi dok. br. 4, napomenu 22).

Kritički osvrt na operaciju:

Izvršenju priprema za ovu operaciju pristupilo se odmah poslije završene operacije na Lapac i Bihać.

Odluka za napad na Gospić bila je ispravna i izdate zapovijesti i direktive u tom smislu bile su realne i izvodijive.

Operacijama je rukovodio Štab XXVI. Divizije.

Komandovanje brigadama, Tenkovskim i Artiljerijskim Divizionom ove Divizije bilo je vrlo dobro. Pridodata 3 diviziona artiljerije iz Artiljerijske Brigade IV. Armije nisu došli do punog izražaja, iz razloga što su loše atmosferske prilike uticale na slabu preglednost i osmatranje dejstva, kao i radi neupućivanja artiljerijskih osmatrača pri Štabu Divizije i štabovima brigada, te se time koordinacija rada ovih dvaju rodova oružja nije mogla u potpunosti ispoljiti. U toku ovih operacija sadejstvo pješadije i tenkova bilo je dobro organizovano i na terenu efikasno pokazano.

P. K. oruđa bila su dobro korištena. Svako P. K. oruđe imalo je određeni položaj i dejstvovalo je uvijek kada je to bilo potrebito.

Vojno-obavještajna služba funkcionisala je vrlo dobro, tianije prikupljeni podaci u mnogome su se podudarali sa stvarnim stanjem neprijatelja, a time doprinijela lakšem izvođenju operacija.

Izviđački dijelovi dobro su se snalazili u postavljenim zadacima.

Inžinjerske jedinice bile su korisno upotrebi jene, ali neblagovremeno, a naročito pontonirske jedinice zbog nedostatka prevoznih sredstava, koji bi bili omogućili brzo prebacivanje gumenih čamaca na sektoru I.D.P. Brigade.

Veza je funkcionisala vrlo dobro.

Služba snabdijevanja u Diviziji bila je vrlo dobra, a isto tako i sanitetska služba.

Avijacija svoj rad nije mogla ispoljiti uslijed loših atmosferskih prilika.

U ovoj operaciji došla je do izražaja izdržljivost, hrabrost i visoki moral naših boraca i rukovodilaca, a naročito XII. D.U. i III. Prek. U. Brigade.

Divizija nije blagovremeno izvršila zadatak zbog zakašnjelog stvaranja mostobrana preko rijeka, ali je ipak u ovoj operaciji pridonijela ogromnu korist, jer je uspjela sačuvati sve mostove na Liki i Novčići (iako su do zadnjeg momenta bili minirani i uporno branjeni), koji su od značaja za daljni tok operacija Armije.

Operativki izvještaj
po završenoj akciji na
Gospiću.

ŠTABU IV JUGOSLAVENSKE ARMIJE
(komandi tenkovskih i motorizovanih jedinica)

Po završenim akcijama Donji Lapac — Bihać i Udbina — Korenica, nađa brigada bila je smještena na sektoru Gračac, Lovinac i Debelo Brdo.[2]

Situacija: Položaj izgubljenih uporišta Donji Lapac, Bihać, Udbina i Korenica,[3] neprijatelj je imao namjeru da se održi u Gospiću i da pojača svoje garnizone u

[1] Vidi dok. br. 15.
[2] Nalazi se u AVII, reg. br. 4—11/3, k. 1103.
[3] Dušan Korać
[4] Bože
[5] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12/1—3,
[6] Vidi dok. br. 65.

Prilog: zapovijest,[11]
zapovijest za vezu,[12]
vojno-obavještajni izvještaj.[13]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar[14] Komandant, pukovnik
Otšušan M. P. **B. Božović**[15]

BR. 24

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. TENKOVSKE BRIGADE OD 8. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE LIČKOG OSIKA I GOSPIĆA[1]

Š T A B
1 TENKOVSKE BRIGADE IV
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
O. Br. 221
8-IV-45 g.
Položa j.

Otočcu, Vrhovinama i Babinom Potoku, povezujući na taj način svoje snage u cilju obrazovanja fronta na Imiji: Otok Pag — Karlobag — Gospić — Plitvička Jezera — Slunj — dolina Une, te bi na taj način izolirali Lički Novi, Gospić, Ličkom Osiku i Perušić.[4]

Zadatak i Raspored nastavnih snaga. IV Armija prelazi u napad sa zadatkom uništenja neprijateljskih snaga na sektoru: Brušane — Lički Novi i Perušić, oslobođenje otoka Paga i Karlobaga.[5]

I. Lička Jesenica — Dabar,[8] sa zadatkom vezivanja neprijateljske nadmoćnije snage na ovom sektoru i spriječavanja neprijateljske intervencije sa ove strane.

Za izvršenje ovog zadatka izvršen je slijedeći raspored nastavnih jedinica:

a) — IX divizija napada otok Pag i neprijateljsko uporište Karlobag.[9]

b) — XX divizija napada neprijateljsko uporište Lički Novi i Brušane sa zadatkom presijecanja komunikacije Karlobag — Gospić;[10]

c) — XXVI divizija napada Lički Osik i Gospić;[11]

d) — XI Korpus napada Perušić;[12]

e) — XIX divizija napada Ramljane u cilju presijecanja komunikacije Gospić — Otočac;[13]

f) — IV Korpus napada pravcem Čuđin Klanac — Vrhovine — Klanac.[14]

Zadatak I. tenk. brigade. Potpomoći XX i XXVI diviziju na određenim pravcima za likvidaciju neprijateljskih uporišta oko Gospića i likvidaciju samog Gospića.

[4] Vidi dok. br. 42 i 103.
[5] Vidi dok. br. 18.
[6] Vidi dok. br. 4, napomenu 5.
[7] Odnosi se na Drežnik-Grad.
[8] O dejstvima jedinica 4. korpusa JA na tom prostoru vidi dok. br. 89, dopise br. 52 od 9. aprila.
[9] Vidi dok. br. 21.
[10] Vidi dok. br. 22.
[11] Vidi dok. br. 23.
[12] Perušić je oslobođila 13. divizija (vidi dok. br. 29).
[13] Na tom prostoru napadala je i 19. divizija (vidi dok. br. 88).

Plan i raspored. Detaljan plan i raspored vidi se iz priložene zapovijesti 0. Br. 201.[15]

Za izvršenje ovog zadatka izvršena je u toku 3. marta [aprila] koncentracija tenkovskih bataljona ovako:

I bataljon u selu Ribnik;
III bataljon Čitluk — Divoselo;
II bataljon selo Vrebac;
IV bataljon selo Senokos;

Tenkovskim bataljonima su pridati potrebni dijelovi inžinjeriskog bataljona za opravku puteva i čišćenje mina dok je glavnina V inžinjeriskog bataljona zadržana sa pokretnim mostom u selu Medak.

Izvršenje zadatka.

(Splivine — Vujnovići — Vedro Polje[16] — Žabica).

Zadatak za likvidaciju ovih neprijateljskih uporišta dobio je I tenkovski bataljon, u sadejstvu sa III Prekomorskom brigadom XXVI divizije.[17]

Opšti napad je počeo 4 aprila u 6 časova.

Naređenje za napad tenkova izdato je u 7 časova, ali zbog rđavog vremena, pošto je padao snijeg i zalijepljivao periskope, tenkovi nisu mogli biti upotrebljeni odmah, već su pošli u napad u 9.30 časova.

Jedna četa ovog bataljona, u saradnji sa I i IV bataljonom III Prekomorske brigade, uspjela je da likvidira neprijateljska uporišta Splivine — Vujnovići — Div. Vedrio Polje i Žabica. Sva ova neprijateljska uporišta likvidirana su istog dana do 15 časova. Druga četa ovog bataljona dejstvovala je sa pravca Bilaja prema gradu i zauzela željezničku stanicu u 15 časova.

Saradnja sa jedinicama III Prekomorske brigade bila je vrlo dobra i tenkovi su i pored hrđavog terena potpuno izvršili svoj zadatak onako kako je bio i postavljen po zapovijesti.

(Lički Novi)

Zadatak za likvidaciju ovog neprijateljskog uporišta dobila je IX brigada XX divizije[18] uz pripomoć našeg III bataljona.

Napad je počeo u 9.30 časova. Poslije dvočasovne borbe Lički Novi je likvidiran i neprijatelj je u pa-

[15] i [23] Štab 1. tenkovske brigade izdao je 3. aprila zapovijest za podršku 20. i 26. diviziji prilikom napada na Lički Osik i Gospić (vidi AVII, reg. br. 3—3, k. 323).
[16] Treba: Div. Vedro Polje.

Plan je bio vrlo dobro postavljen i napad je izveden tačno po zamislı. Neprijatelj je pretrpio velike gubitke, a ostatak je bio primoran da napusti položaje u 15 časova. Zbog brzog dejstva tenkova i dobre saradnje sa pješadijom, neprijatelj nije uspio da poveže efikasnu protivodbranu, mada je imao na ovom sektoru 2 p.[rotivkolska] topa, koje je sam moglo unıštiti i napustiti.

Napad na selo Budak izvršio je II tenkovski bataljon sa jedinom četom, dok je jedna četa zbog mogućeg terena morala biti rokirana na desno u pravcu Lička Osika, gdje je potpomogla IV bataljonu likovskih brigada (Osika, gdje je potpomogla IV bataljonu lika.[29] odbranu mosta i direktan napad na grad Gospić sa pravca sela Budak.

Poèetak napada za oba bataljona 4-IV- u 7 časova.

Napad na Lički Osik IV bataljon je izvršio sa dva pravca: drugu tenkovsku èetu i 4. poručničku èetu na napadala je pravcem Široka Kula — Klenovac — Osik — Perušić, a poslije presijecanja ove komunikacije tenkovska èeta je orijentisana na sam Lički Osik, dok je protivotklska èeta obezbjeđivala komunikaciju. 1. tenkovska èeta napadala je pravcem Široka Kula — Čukovac — Nikšići — Trnja, presjekla komunikaciju Lički Osik — Gospić i izvršila obuhvatni napad na grad na pravcu Progon — Mušaluk — Crnopsko Polje.

ničnom bjegu napustio svoje položaje. Bataljon se je prikupio na desnoj obali potoka Brusanice, prešao preko njega i u odličnoj saradnji sa pješadijom stigao oko 17 časova na most na rijeci Bogdanici.

(Lički Osik i Budak)

Prema planu izdate zapovijesti IV tenkovski bataljon imao je zadatak likvidaciju Ličkog Osika u sadejstvu sa XII brigadom XXVI divizije,[28] dok je II tenkovski bataljon imao zadatak zauzimanje sela Budak,[29] odbranu mosta i direktan napad na grad Gospić sa pravca sela Budak.

Poèetak napada za oba bataljona 4-IV- u 7 časova. Napad na Lički Osik IV bataljon je izvršio sa dva pravca: drugu tenkovsku èetu i 4. poručničku èetu na napadala je pravcem Široka Kula — Klenovac — Osik — Perušić, a poslije presijecanja ove komunikacije tenkovska èeta je orijentisana na sam Lički Osik, dok je protivotklska èeta obezbjeđivala komunikaciju. 1. tenkovska èeta napadala je pravcem Široka Kula — Čukovac — Nikšići — Trnja, presjekla komunikaciju Lički Osik — Gospić i izvršila obuhvatni napad na grad na pravcu Progon — Mušaluk — Crnopsko Polje.

[29] i [?] napadu na s. Budak i zauzimanju Budačkog mosta 2. tenkovski bataljon sadejstvovao je 11. brigadi 26. divizije (vidi dok. br. 23).

laz prelco mosta izvršen je sa tenkovima oko 16 časova. Po izvršenom preluzu mosta, jedna ćeta je dobila zadatak direktan napad na sam Gospić sa pravca sela Budak, a druga ćeta gonjenje neprijatelja koji se je povlačio preko Smiljanskog Polja. Ćeta koja je napadala grad došla je do Prvih Kuća oko 18 časova, dok ćeta koja je dobila zadatak gonjenje neprijatelja preko Smiljanskog Polja nije došla u kontakt sa neprijateljem, jer je on već bio pobjegao u pravcu Donjeg Pazarišta.

(Gospić)

Positive likvidacije neprijateljskih uporišta oko samog Gospića. pod pritiskom naseg III bataljona, koji je u 17 časova upao u grad, a I bataljon već oslobodenje Gospića stanicu, borbe u samom gradu trajale su kratko i neprijatelj, ukolliko ga je bilo preostalo, likvidiran je, tako da je borba prestala u 21 čas 4. aprila.[22]

Zahvaćeni i oćenja. Tenkovski bataljoni u ovim akcijama potpuno su izvršili postavljene zadatke. Uporedna tenkova, usljed ćavog vremena i slabog terena, bila je

jako otežana, jer je pregledanost i osmatranje u toku cijelog prijepodneva zbog padanja snijega i zatvaranja pentkopa na tenkovima bila vrlo slaba.

Nadočio je bilo otežano snabdijevanje tenkova gorivom i municijom, zbog slabe protazanosti terena za kamione, ali i pored ovog snabdijevanje je vršeno na vrijeme. Saradnja sa pješadijom bila je vrlo dobra u to-ku čitave borbe.

Artilerija je saradivala takoder vrlo dobro, a naročito u odbrani mosta kod sela Budaka i u tuče-nju neprijatelja prilikom njegovog povlačenja.

Služba veze između štaba brigade i štabova bataljona bila je dobra, dok unutarnja veza među tenkovima nije uvijek dobro funkcionisala zbog slabog stanja radio-stanica.

Sanitetska služba bila je dobra.

Akcijama je rukovodio štab tenkovske brigade.

Neprijateljski gubici. Neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke u mrtvima, ranjenima i zarobljenima, ali oni od

[22] Opširnije o borbama za oslobodenje Gospića vidi dok. br. 103.

Politkomesar	Pom.	nač. štaba,[25]	Komandant	—	major,
P. pukovnik,		**kapetan,**	**Vlado**	**Sekulić**	
Franc Močevar					

M. P.

[24] U borbama za oslobođenje Gorjice i Lička Osika poginuli su: stanji vodnik Ivan Kesdžko i borci Fuga Mlarno, Barušić Ante i Jankovic Mangolo (AVH, reg. br. 1371—3, k. 323).

[25] Blažo Kasppovic

Nađi gubitci.

a) u ljudstvu:
   mrtvih 4
   ranjenih 4
b) u materijalu:
   tenkova uništenih 1
   oštećenih 1

Sadašnji rasporedi nasih jedinica. II bataljon nalazi se u Srpskom Polju, IV bataljon u Brlogu, I bataljon u Podunu, III bataljon u Borcima, V inžinjerski bataljon u s. Lešće.
Štab brigade, brigadna ambulanta i mehanička radionica u Oštecu.

Prilog:
Prepis zapovijesti O. Br. 201[25] ;
lista gubitaka.[24]

naših jedinica nisu sačuvani, jer to zarobljavanje pješadijske jedinice sa kojima nije jedinice saradnje. Zarobljenici, kojih je bilo oko 100, isto tako predati su pješadijskim jedinicama.

Od ratnog plijena nije jedinice nisu uzele ništa.

BR. 25

RELACIJA ŠTABA 18. DIVIZIJE OD 8. APRILA 1945. DO-STAVLJENA ŠTABU 7. KORPUSA JA O NAPADU NA UPORIŠTE ŠTE U STRUGAMA[1]

Š T A B
XVIII DIVIZIJE NOV I POJ-
Operativni odsjek
Na položaju, 8. IV 1945.

ŠTABU VII KORPUSA JA
(za Operativni odsjek)

Na položaju.

Predmet: Relacija o borbama za upor. STRUGE.

Situacija. Na sektoru na kome se nalazila naša Divizija neprijatelj se nalazio u sljedećim upostima. Struga — oko 350 do 400 ljudi — be-ga[2] i Nijemaca[4] Kal. ta se nalazio oko 150 do 200 neprijateljskih vojnika,[5] Još se neprijatelj nalazio u upori5tima Kočevje,[6] Ribnica,[7] V. Lašče,[8] Dvor. Zužemberk,[9]

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 193/1.
[2] Pogrešno; treba: XVIII divizija Jugoslovenske armije.
[3] Beža grada, odnosi se na pripadnike Slovenskega domobranstva.
[4] Uz to vojnike u uporišta Struge nalazno se 3. bataljon (njemački zvanični naziv: bataljon »Kgaresi«) slovenačkih domobranaca (25. i 114. pješadijska i 5. lička četa slovenačkih domobranaca i 10. četa 3. bataljona 19. SS policijskog puka) i 1. baterija (4 haubice 100 m/m) slovenačkih domobranaca. Baterija je prebačena iz Vetlkih Lašča (jedna haubica je stigla 27. marta a ostale tri 2. aprila 1945. godine) i upotrebljavana je varšenc položaje u rejonu sela Paka (AIZDG, AFK, k. 281/IV). Kvalitet mje mogla utvrditi da ii se tu nalazila jos i njemačka »Bk« četa koja se zimje nalazila u ovom uporišu.
[5] U uporišta Kal nalazio se 1. bataljon (sastav: 16. 22 i 28. pješadijske i 1. lička četa) slovenačkih domobranaca bez 16. čete, koja se nalazila u Mjenoju Vasi sa zadatkom obezbjeđenja mosta prekoriječke Krke (AIZDG, AFK, k. 281/IV).
[6] U uporišta Kočevje u to vrijeme nalazile su sljedeće neprijateljske jedinice: Štab 3. bataljona sa 9. i 12. četom 19. SS policijskog puka, ojačan artiljerijom i tenkovima, i 11. i 61. posadna četa slovenačkih domobranaca (AIZDG, k. 64/IV, k. 157/1—III i AFK, k. 283/IV — pov. br. 104 i k. 292/IV).
[7] Upravo u Ribnici poslijedali su dijelovi 1. i 115. posadne čete slovenačkih domobranaca i 11. četa 3. bataljona 19. SS policijskog pu-

a manje zaslede imao je duž rijeke Krke od županceva u pravcu Krške Vasi. Sem toga neprijatelj se nalazio u upori-štima Vinkov Vrh, Sadinja Vas,[10] a jedna ceta u Stanskoj Vasi.[11]

Za vrijeme napada našeg divizije na upoришte u Struganama bila je najveća mogućnost neprijateljskih ispada iz uporišta Kal, Kočevje, Ribnica i Ž. Lašče.

Uvođenje. U uporištu u Struganama neprijatelj je bio ut-vrđen dijelimično zidanim bunkerima a jako ogađen zičanim preprekama. Sem toga bili su svi glavni bunkeri međusobno povezani saobraćajnicama i izgrađeni protiv između pojedi-nih kuća (vjerovatno tamo gdje se nalazio stab iii sitčno). Na drumu Žvrče — Strage bila je izgrađena od kamena protiv-tenkovska prepreka.

Zadatak. Naša divizija dobila je od Štaba VII korpusa zadatak da uniši neprijateljsko upoришte u Struganama.[12] Ovo ka. Preosalı dio 1. posađne čete nalazio se u uporištu Sv. Grgur, a 115. čete u Ormeku i Zlebiču (AIZDG, k. 64/IV, k. 157/1—III i AFK, k. 283/III—IV).

[8] U to vrijeme u uporištu Velike Lašče nalazile su se 29. i 62. po-sadna ceta. Sjevernim dombornaca i Kazmeno-popravna ceta XVIII. Ova ceta formirana je, po naređenju komandanta SS i policije u 18. vojnom okrugu od 14. februara 1945. od pripadnika slovenačkih domo-branaca koji su bili osuđeni od SS i policijskog suda, a zatvorenje kazne im je bilo odloženo da bi se mogli pokazati u borbi. Komandir čete bio je SS hauptšturmfirer Lindtrodt (AIZDG, AFK, k. 283/III i k. 293/III) Kvalifikacija pripadnika ju da se ova ceta u izvještajima Or-ganizacijskega štaba Slovenskega domobranstva pominje kao njemač-ka «K» ceta, jer su, vjerovatno, u nju uključeni i osuđeni pripadnici njemačkih oružanih snaga i SS policije.

[9] U. združenje se nalazio 4. bataljon slovenačkih domobranaca koji je 28. marta 1945. bio ojačan jedinom njemačkom četom i artiljer-ijom (najvjerovatnije pripadnosti). Dvaj bataljon imao je jedinu četu u Stran-skoj Vasi (sada Stranska Vas pri Žužemberku (AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[10] Sada: Sadinja Vas pri Dvoru. U ovom selu Dvoru i Vinkovom Vrhu nalazili su se dijelovi SS puka »Varangov« (vidi dok. br. 13, ob-jašnjenje 8).

[11] " Sada: Stranska Vas pri Žužemberku.

[12] Da bi se spriječio dalje uvrštavanje neprijatelja u pravcu Krke i istovremeno oslobođenje područje Suhe Krajine, 7. korpus JA dobio je za-datak da napadne i uniši neprijateljsko upoриste u Struganama, a zatim da produži sa ofanzivnim operacijama u pravcu Kalš i Žužemberka. U cilju izvršenja dobijenog zadatka Štab 7. korpusa JA izdao je 4. apri-la 1945. zapovijest u kojoj je naređio

— IX diviziji da sa dvije brigade izvrši neprekidni napad na upoриste u Struganama sjevernu sa položenih položaja k. 589 (Hrbška) — Koznu hrb (k. 567) — k. 534 i južno sa položenih položaja ina viri šume od Kalenca Vas — Trške — Podsabor — Jermov laz žednice moraju odredene položaje zauzeti prije svanuća. Poslije ariljerijske pripre-

uništenje trebalo je da se izvrši 6/7.[13] o.m. Za uništenje pomenutog uporišta bilo je dodijeljeno našoj diviziji 7 topova ka-

me treba da nastupaju u borbenom poretku sa' svih strana s ciljem da suze obruč oko uporišta. Brigada koja nastupa sa sjevera treba, uz podršku teškog naoružanja, da zauzme k. 476, a zatim Lipu, i na taj način presiječe uporište na dva dijela, dok brigada koja napada s juga treba da zauzme Kolenču Vas, Tržič, Podtabor i Paku i kod Potiskaveca uspostavi vezu sa brigadom koja napada sa sjevera. Potom obje brigade, uz artiljerijsku podršku i u sadejstvu sa tenkovima, treba da nastupaju ka centru uporišta Pri Cerkvi (sada: Pri Cerkvi-Struge). Dvadeset četvrta italijanska brigada dobila je zadatak obezbjeđenja u pravcu Kočevja, na položajima Mala Gora — Makoše (k. 825), i da uspostavi vezu s bataljonom Belokranjskog NOP odreda koji se nalazi na položajima Klinja Vas — Koblarji. Jedna brigada treba da bude u divizijskoj rezervi na položajima južno od Zvirča i sjeverno, na koti 563, a jedan njen bataljon treba da izvrši napad na grupu slovenačkih domobranaca u Sv. Ani koji čuvaju radnike na radovima utvrđivanja na liniji Zapuže (sada: Zapuže pri Ribnici) — Seljan — Sv. Ana;

— 15. diviziji: da vrši obezbjeđenje u pravcima Kal, Zužemberk i Dvor na slijedeći način: sa jednom brigadom da blokira i demonstrativno napada uporište u Kalu na položajima k. 578 — k. 439 — zapadne padine Kamnog vrha do Ambrusa, a sa dvije brigade da vrši obezbjeđenje na liniji Plešivica — Sv. Katarina — k. 516 — k. 503 — Primož — Lašče. Dvije čete Jurišnog bataljona da zadrži u divizijskoj rezervi južno od Ambrusa, a jednu četu uputi u dolinu Kompolje — Zdenska Vas sa zadatkom obezbjeđenja s tog pravca, dok 4. slovenačku NOU brigadu »Matija Gubec« i dalje da zadrži na sektoru Novog Mesta;

— Artiljerijska brigada vršiće neposrednu podršku napada 18. divizije sa vatrenih položaja istočno od Zvirča. Za izvršenje zadatka formiraće divizion od 7 topova kal. 75 m/m i biće pod neposrednom komandom Štaba korpusa. Svakom topu dodijeliti 100 granata. Artiljerijska osmatračnica na k. 589. Brigada mora izvršiti pokret [iz Črmošnjica] noću 4/5. aprila na položaje Topla Reber, gdje će biti dnevni odmor, a zatim blagovremeno kreće na određene vatrene položaje;

— Tenkovska četa (2 tenka od 7 tona i 2 tenka od 3 tone) ima zadatak da sadejstvuje pješadijskim brigadama pri napadu na uporište. Prema potrebi dodjeljivaće se pojedini tenkovi i na pravce neprijateljske intervencije;

— Inžinjerijski bataljon 15. divizije treba da minira sve prilaze ispred položaja brigada i drumove Kal — Zagradec, Zdenska Vas — Kompolje i Zdenska Vas — Cušperk, a Inženjerijski bataljon 18. divizije drum Kočevje — Mala Gora i, u slučaju potrebe, drumove Mala Gora — Polom i Mala Gora — Stari Log i srušt sva izgrađena utvrđenja na liniji Zapuže (Zapuže pri Ribnici) — Seljan — Sv. Ana i postavi na njima mine;

— Komandno mjesto Štaba korpusa: Prevole, a osmatračnica na k. 576. Štab 15. divizije — Visejec, Štab 18. divizije — Žvirče i Štab Artiljerijske brigade istočno od Zvirča.

— Početak napada 6. aprila 1945. u zoru (AIZDG, k. 154/1).

Pošto su se jedinice 15. divizije u to vrijeme nalazile na položajima južno od Novog Mesta, one su se, noću 4/5. aprila 1945. prebacile u Suhu krajinu i u toku dana posjele slijedeće položaje: 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« blokirala je neprijateljsko uporište u Kalu, 12. slovenačka NOU brigada položaje Plešivica — Sv.

a II bataljon iz pravca Trzića. Bataljun od tri minobacača i Stab brigade nalazili su se u Raljevu.

Svi bataljoni približili su se prvim bunkerima na 50 metara kada su be-ga izmenada u loda napali bateriju, Stab brigade i štoti bataljon kod Kapljova.[14] Razvila se borba iz neposredne blizine. Zbog snažne neprijateljske vatre i nedostatka vanog nepriajateljskog napada iz tog pravca, bataljon se Prmozi (vidi AIZDG, k. 21/IV. izvještaj štaba 15. divizije od 17. aprila 1945. godine). Da ne bi. zbog odlaska jedinica 15. divizije, na bojištu ma južno od Novog Mesta ostale samo jedinice 4 slovenačke NOJ Brgade »Matija Gubec« na linji Premerk — D. i G. Težka Voda — D. i ne po 120 boraca, koji treba da sljedećeg dana poslednu bitku na linji Brezna Vas — Veliki Podljuben — D. i G. Mračevo — r. Krka. Za obezbjeđenje desnog ovih snaga određen je Operativni štab s komandantom Jordanom Kranjčičem (komandant 4. slovenačke NOJ brigade »Matija Gubec«) i političkim komesarom Ignacom Fortičem (politički komesar Podoficirske škole 7 korpusa JA) (AIZDG, k. 21/IV).

[12] kada je i opozvo (vidi dok. br. 38).

[13] Napad je bio određen za 6. april 1945. u zoru (vidi objašnjenje

libra 75 mm, te 4 tenka, koji su bili pod neposrednom komandom Štaba divizije. Za obezbjeđenje upotrebljen je Kalu dobila je zadatak V brigada »Ivan Cankar«, dok je XV brigada dobila zadatak da poslednje položaje na Primorju.

Izvršenje. Dana 5. o.mj. Štab naše divizije izdao je zapovijest VIII. IX. X i XXIV brigadi, koje su dobile sljedeće zadatke: VIII brigada imala je zadatak da do 4 časa ujutro posjedne položaje na visi šume Kolenca Vas — Trzić — Podtabor i dalje u pravcu Jemov laz. IX brigada imala je zadatak da sa jednim bataljonom izvrši napad na neprijatelja na Sv. Ani, a dva bataljona stavi u divizijsku rezervu na položajima sjeverno od sela Zvirče, na koti 563 i južno od Zvirča na koti 576 X brigada imala je zadatak da do 4 časa posjedne položaje na liniji Hribka (kota 589) — Kozin hrib (kota 567) i sjeverozapadno od kote 534. Sve pomenute brigade su u određeno vrijeme zapoljele položaje i čekale dejstvo artiljerije na samo uporište.

XXIV brigada imala je zadatak da do 4 časa ujutro posjedne položaje u blizini Cvet sa dva bataljona, a sa jednim bataljonom Kobeščki hrib, oko kote 825.

VIII brigada vršila je napad sljedećim redom:

I bataljon iz pravca Kapljevo, III bataljon iz Podtabora

Slranga u pravcu Zvirča gdje je pronijetlla pokret jačih snaga JA. pa se zatim povukla u pravcu Kapljeva (vidi AIZDG. ARK. k. 281/IV i k. 283/IV — pov. br. 153 i 159).

[14] Napad je izvršila patrola, jačine 25 vojnika, iz 25. čete 5. bataljona slovenačkl domobranaca koja je 5. aprila 1945. u 21 čas krenula iz Stranja i stigla u Mačkovec. Tu je zanoćila i sutradan ujutro nastavila put prema Kapljevu. Pri tome je 6. aprila 1945. u 10 časova u selu Kapljevo, koje je bilo zauzeto od strane 1. bataljona 15. divizije, izvršen napad na položaje 1. bataljona 283. brigade. Napad je odbijen, a patrola se povukla u pravcu Stranja. Prilikom povlačenja poginuo je jedan pripadnik patrole (vidi AIZDG, ARK, k. 281/IV i k. 283/IV — pov. br. 153 i 159).

Četkvi.[16] Ove položaje držao je do 22 časa navečе, a zatim je krenuo u susjav brigade. Bataljon je na koti 576 držao položaje do 14 časova 7. IV, a zatim krenuo na nove položaje na koti 605.

III bataljon: poslje je kou 687, odakle je krenuo u napad na upornše Pri Četkvi. Poslije kratče borbe bataljon se morao povući na kou 589. Tu je držao položaje do 12 časova 7. o.mj., nakon čega je poslje položaje na koti 563.

Dana 7. IV 1945. brigada je poslela nove položaje na kotama 605, 563 i 606.[17]

X brigade. Brigada je dana 6. o.mj. u 4 časa ujutro poslela položaje prema zapovijesti.

I bataljon je bio u 2 časa dana 6. IV, kada se približavao kotu 589, napadnut od neprijateljske zasjede. Poslije kratče borbe neprijatelj je bio proteran a kota 589 (Hrbka) zauzeta. Zatim je bataljon čitav dan držao položaje i vodio borbu sa neprijateljem koji je izvršio ispad u 16 časova. Dvije čete ovog bataljona spustile su se na ivicu šume ispod Hrbčete ovog bataljona spustile su se na ivicu šume ispod Hrh i većі broj ranjenih.

Nasi gubici: 2 poginula, 6 ranjenih i 7 nestalih.

IX brigada: I bataljon ove brigade poslo je položaje na Sv. Mi a u 1 i časova prije podne stiže su neprijateljske grupe iz pravca Ribnice u pravcu Sv. Ane. Bataljon je neprijateljа odmah napao, razbio i protjerao. U 12 časova neprijatelj je ponovo otpočeo nastupanje u dvije kolone[15] u pravcu položaja ovog bataljona. Bataljon je neprijatelja odmah napao. ali se zbog neprijateljske nadmoćnosti morao povući na novе položaje u pravcu svoje brigade. Bataljon je poslео položaje na koti 657, a zatim na koti 606.

II bataljon poslео je položaje na koti 687. U 14.30 časova bataljon je krenuo na kou 576. U 16 časova krenuo je vukao i poslео položaje iznad Struge, koje je i održao. U 17 časova istog dana I i II bataljon izvršili su napad iz pravca Podabor u pravcu Pake. Prodli su do prvih zgrada do u upornšu, ali su se zbog nadmoćne neprijateljske vatre morali povući. Borbu su obа bataljona vodila i u noći, a 6. ovog mjesеca su, poslije artiljerijske vatrene prprеme, i uz podršku tenkova, izvršili juriš na upornše. Borbu su vodili jos i 7. ovog mjesеca do 14 časova, kada se brigada, po naređenju [Štaba] divizije, povukla u Prevole.

Neprijateljski gubici u ovim borbama iznose 12 poginulih i većі broj ranjenih.

[15] Ove kolone sačinjavali su slovenački domobranci iz upornšta Ribnica i Kočevje (vidi AIZDG, ARK, k. 383/IV — pov. br. 153 i 159).

[16] Odnosi se na naselje Pri Četkvi—Struge.

[17] Ove ili kole nalaze se sjeverno i sjeverioločno od Žvirića.

ke, u pravu prema Pri Cetvi, sa zadatkom da, zajedno sa Jnrone dvije cete povuci poso je prijella opasnost opkoljavanja. Kod ovog poluSaja bili su odbijeni. ali im je kod ponovnog rtinom cetom, napadnu nprnjatelisve polozaje na kot. 476. Isovremeno se cela sa kote povuSla sjevernoisocno od kote 496. Tu se sastala s ostalim dijelom bataljona. Bataljon se zatim povuko preko Debelog brha i Zvrica u Prevole. Dana 7. IV vratio se na novoodredene polozaje kamo je stigao u 5.30 casova gdje je u toku citavog dana vodio borbe zajedno sa [ostalim jedinicama] brigade.

Dana 7. IV u 8 casova otpoceo je nprnjatelj nastupanje u pravcu polozaja brigade (kote 534, 496 i sjevernio od sela Lipe na ivici sume) i to iz pravaca Cretz, Kulele ([kota] 640), Poluskavec i Lipa. Poslije 15-minutne borbe citava brigada se, zbog nadmocnog nprnjateljskog pritiska, povukla na kozin hrib, gdje je posjela polozaje. Nprnjatelj je produzio sa prtiskom u pravcu Kulela, gdje ga je napala Jurisna Ceta. Istovremeno je nprnjatelj ponovo napao nase polozaje. Poslije 30-minutne borbe nprnjatelj je bio ojcran. U ovoj borbi angazovano je sve raspoloive brigade. Zbog nprnjateljske koncentracije koja je nastupala iz Kula u pravcu Kamenog vrha ([kota] 589, Kolonu su 'sainjavali djelovi 1. bataljona slovenackih domobranaca koji se u to vrijeme nalazio u uporistu Kal (AIZDG. AFK. k. 281/IV).

prateu koje 496, gdje se nalazila jedna Ceta. morale su se i ove dvije cete povuci poso je prijella opasnost opkoljavanja. Kod ovog poluSaja bili su odbijeni. ali im je kod ponovnog rtinom cetom, napadnu nprnjatelisve polozaje na kot. 476. Isovremeno se cela sa kote povuSla sjevernoisocno od kote 496. Tu se sastala s ostalim dijelom bataljona. Bataljon se zatim povuko preko Debelog brha i Zvrica u Prevole. Dana 7. IV vratio se na novoodredene polozaje kamo je stigao u 5.30 casova gdje je u toku citavog dana vodio borbe zajedno sa [ostalim jedinicama] brigade.

Dana 7. IV u 8 casova otpoceo je nprnjatelj nastupanje u pravcu polozaja brigade (kote 534, 496 i sjevernio od sela Lipe na ivici sume) i to iz pravaca Cretz, Kulele ([kota] 640), Poluskavec i Lipa. Poslije 15-minutne borbe citava brigada se, zbog nadmocnog nprnjateljskog pritiska, povukla na kozin hrib, gdje je posjela polozaje. Nprnjatelj je produzio sa prtiskom u pravcu Kulela, gdje ga je napala Jurisna Ceta. Istovremeno je nprnjatelj ponovo napao nase polozaje. Poslije 30-minutne borbe nprnjatelj je bio ojcran. U ovoj borbi angazovano je sve raspoloive brigade. Zbog nprnjateljske koncentracije koja je nastupala iz Kula u pravcu Kamenog vrha ([kota]

II bataljon je do 4 casa dana 6. IV posjeo kotu 567. U svanuce prenjesto se u pravcu kote 496 i posjeo polozaje iznad Poluskavaca i Lipe. U 14 casova bataljon se prenjesto na rivu sume sjevernozapadno od sela odakle je izvrsio jurs na kotu 476. Ovaj napad nije uspio ali je u 17 casova jurisem protjerao nprnjatelja i upao u selo Pri Cetkvi gdje je zauzeo 3 kuce. Zbog suvise jakog nprnjateljskog pritiska morao se povuci prema kote 476 na [kotu] 589. Dio bataljona se povukao ispod kote 562 odakle se je vratio na [kotu] 589

Jurisna Ceta ostala je na Hrbki do daljeg narednenja. Tu se sukobila sa nprnjateljem i morala se povuci, a 7. IV otisla je iz Hrbke na polozaje brigade i vodila sve borbe kao i 1 bataljon.

III bataljon zauzeo je polozaje na kotama 534 i 496 dana 6. IV do 4 casa. Tu je ostao do 14 casova, nakon cega su dvije cete krenule u pravcu sela Lipa sa zadatkom da isto zapale. Napad je trajao 45 minuta. Zbog nprnjateljskog nastupanja

koncentrišan napad koji je bio plan̈om predviden. I sadejstvo između pješadije i tenkova nije bilo dobro, pa je zbog toga izostao uspjeh prodora našib tenkova u selo.

Veza (telefonska i radiom) nije funkcionisala između pojedinih brigada i štaba divizije. To treba pripisati nedovoljnoj sposobnosti ljudstva kod aparata, kao i slaboj kontroli od strane samih štabova brigada. Štabovi brigada ne poklanjaju dovoljno pažnje vezi koja znači 50% uspjeha kod akcija.

Intendantura u brigadama nije funkcionisala, te je tako reći pojedine oklopne jedinice ostale su bez goriva i municije. Ovo je moglo da bude razlog što se ovi neki od njih nisu htjeli boriti na položajima.

Izgubljeno oruđe: 2 pješadijska topa, 9 mitraljeza, 2 minobacača, 1 automat, 1 teški minobacač, poslije teškog minobacača, 1 generator i 2 telefonska aparata.

Kritička ocjena operacije. Sve pripreme [za napad] na neprijateljsko uporište u Strugama dobro su izvršene. Međutim, treba napomenuti da je glavna krivnja za djelimični uspjeh u ovoj štabu nisu artiljerija nije blagovremeno otpočela sa vatrenim dejstvom, kako je to bilo predviđeno u zapovijesti. Artiljerija nije blagovremeno poslavila osmatračice vođe se oslanjala na pješadiju kao da je to njezin zadatak, a ne same artiljerije. Zbog ovog čekanja izostao je čitav efekat koji bi bio postignut u vremenu koje je bilo predviđeno. Ovo zabašnjenje iskorišćeno je neprijatelj tako što je mainmjenčio, sa pojedinim kolonama, vršio ispade prema poloz̆ajima našib brigada, djelimično u bok ii leda. Zbog takvog nečina borbe cijepale su se snage našib brigada te je na taj način izostao

675) brigadi je prijetilo okruženje, pa se zbog toga povukla na Debelo brdo ([kote] 622 i 607). Tu je brigada ostala sve do kraja rata.[19]

Ukupni neprijateljski gubici: 50 poginulih, 61 ranjen i 14 zarobljenih (Todorovac).[20] Naši gubici: 5 poginulih, 14 ranjenih i 13 nestalih.

Izgubljeno oruđe: 2 pješadijska topa »brena«, 9 engleskih puškara, 2 italijanske puške, glava mitraljeza »bredа«, 1 automat, 1 teški minobacač, poslije teškog minobacača, 1 generator i 2 telefonska aparata.

Kritička ocjena operacije. Sve pripreme [za napad] na neprijateljsko uporište u Strugama dobro su izvršene. Međutim, treba napomenuti da je glavna krivnja za djelimični uspjeh u ovoj štabu nisu artiljerija nije blagovremeno otpočela sa vatrenim dejstvom, kako je to bilo predviđeno u zapovijesti. Artiljerija nije blagovremeno poslavila osmatračice vođe se oslanjala na pješadiju kao da je to njezin zadatak, a ne same artiljerije. Zbog ovog čekanja izostao je čitav efekat koji bi bio postignut u vremenu koje je bilo predviđeno. Ovo zabašnjenje iskorišćeno je neprijatelj tako što je mainmjenčio, sa pojedinim kolonama, vršio ispade prema poloz̆ajima našib brigada, djelimično u bok ii leda. Zbog takvog načina borbe cijepale su se snage našib brigada te je na taj način izostao

br. 38.[30] Pripadnici njemačke organizacije za izvođenje javnih i vojnih radova.

" O napadu na neprijateljsko uporište u Strugama vidi i dok.

10. IV. 1945. g.—

Predmet: Operacijski izvještaj za
operaciju na Jablanac
8. IV. 1945. god.—

ŠTABU IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE
Sekcija Senj 1:100.000

(Postavlja se skica terena na kojem je izvedena operacija.)[2]

1. Položaj je krcvit i slabo prohodan. Komunikacija, koja vodi uz more Karlobag — Jablanac — Senj, porušena je između Karlobaga i Jablanca na više mjesta i nemoguće

jeme političkl komesar divizije.
[22] Riječ »poručnik« dopisana je mastilom umjesto precrtane ri-
ječi »kapetan«.
[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—3/2,
k. 843.
[2] « Skica terena nalazi se u AVII, reg. br. 8/3—5—2, k. 843.

du, i na taj način otrzati ostaju bez svake veze sa svojom brigadom.
Svi pomenuti nedostaci ugiavnom utiču na sam tok operacija i zbog toga izostane uspjeh koji očekujemo. Ubuduće treba da se vodi stroga kontrola u tom pogledu i poziva na odgovornost štabove brigada u slučaju da se to isto ponovi.

ŠMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za[21] Načelnik Štaba — major: Operativni oficir — poručnik:[22]
Hrlbar Jamec **Lunder Rudi**

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. UDARNE DIVIZIJE OD 10. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE JABLANCA[1]

Š T A B
IX. UDARNE DIVIZIJE IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 124/45

Poljaka i Hrvata. Ljudstvo na topovima bili su Nijemci i Poljaci, sa nešto Hrvata. Ostale su jedinice bile mješavina Njemaca, Poljaka i Hrvata. Komandant, koji je ruvodio sa svima, zove se major Kraus, a isti je zarobljen.[4]

Namjera neprijatelja je bila upomo braniti utvrdene položaje i držati ih pod svaku cijenu.

Naša namjera bila je ofenzivnog karaktera, sa cijem obuhvatnog manevra i taktičkog sezanja obruča do potpunog uništenja neprijateljskog garnizona.

2. U prilogu dostavljamo izdalu zapovijest štabovima brigada i Artiljerijskog diviziona,[5] skicu zemljišta sa naznačenim pravcima[6] iz kojih će se vidjeti raspored i nastupanje naših jedinica u napadu na neprijatelja.

[3] Vjetar nazvan bura. Na jadranu bura je najjača u Velebitskom kanalu (Senj, Jablanac i Karlobag). Brzina vjetra katkoc se izmedu 16 do 33 metra u sekundi (66 do 120 kilometara na sat), a dostiže i orkanska jačina od 50 do 60 metara u sekundi.

[4] U tome se u navedenoj Samilovoj knjizi, str. 275, navodi da je neprijatelj izvršio napad i zauzeo Jablanac i da su u tom napadu uništeni cijela 1. četa i štab 392. pionirskog bataljona.

[5] Zapovijest za napad štab 9. divizije izdana je 7. aprila 1945 (vidi AVII, neg. br. 8/6—7, 2, k. 843).

ju je u potpunosti koristiti. Obala je strma i nije vezana sa cestom, a nii imade koje pristanište. Na pravcu nasih napada neprijatelj se je utvrdio na kotama 120, 261 i 317, kao i u samom mjestu Jablanac. Utvrdene tačke ograduju su bodljikavom žicom i nagaznim minama. Toga ima, kad je općenito borba za Jablanac, dvaso je jak sjevernjak[7] i to na momente tako da kod artiljerije kao i kod drugoga oruža rasturanje zrna, odnosno granata, bilo je veliko.

U borbi su uèestvovali II. Prol. Dalm. brigada, III. bat. III. Dalm. Udar. brigade, i to kao osiguranje artiljerije i rezerva, i Artiljerijski divizion nase Divizije sa tri baterije topova od 75 mm i jednom baterijom protivkolskih topova.

Na sektoru Jablanca nalazila se I. sat. [Prva četa] 392. pionirskog bat. 392. [legionarske] Plave divizije, dvije baterije topova 846. reg. 392. Plave divizije, 2 voda mornarice Wehrmachtpješadije 392. Plave divizije, 2 voda momarice. Wehrmacht-jägere (obalne straže), zatim razni drugih jedinica. Zamorije, policije, financa itd. Jačina neprijatelja bila je ukupno do 450 oficira i vojnika. I. sat 392. pionirskog bat. 392. Plave divizije bila je sastavljena od Nijemaca,

vio jednim dijelom u pravu Klasnice (k. 120), a drugim dijelom u pravu Njive, dok je sa izvjesnim snagama napustio drvo u pravcu k. 261, kako bi olakšao likvidaciju iste snagama III. bat. ise brigade, koji je nastupao u pravcu te kote sa ciljem likvidacije. Brzim nalcrtom 1. bataljon probio se preko Njiva, odakle se je odmah orijentisao u pravcu samoga jablanca i time presjekao neprijateljsko snage u jablancu i na k. 120, od onih na k. 261. Uspjelo je likvidirao k. 120. Poslo je likvidirao k. 120, odmah je produzio nadiranje u samo mjesto Jablanac, gdje se nalazio izolovani neprijatelj, te mu je u 14.00 casova usprelo da zaposjedne mjesto poslije jake borbe. Djelovi I. bat., koji su bili orijentisani u pravcu k. 261 popomogli su III. bat. Pri likvidaciji iste presudna je uloga artiljerija. koja je jakom vatrom tukla i odezgrada nepriajatelja. III. bat. u poljunosti je iskoristio gužvu i paniku u neprijateljskim redovima te je skoro bez borbe pridoro u ulvrdenja zarobivši pri tom 70 neprijateljskih vojnika. K. 261 likvidirana je u 14.00 casova

istoga dana.

II. bat. sa svog polazno polozaja nastupao je u pravcu k. 793 odakle je odvojio jedan dio snaga prema k. 251, koji je zaposjeo bez borbe, i k. 317, koja je bila jako

3. Borba je opoceli 8. o.mj. u 8.00 Casova poslije jednocasovne artiljerijske pripreme. Prema zapovijesti artijernjaka pripremu imala je opocetl 8. o.mj. u 6.oo casova isloga dana. Usljed radvog puta i nepovoljnog iskrcavanja i pretcavanja artiljerije od vrle Prnzna do komunikacije Karlobag — Jablanac i radi kranje premorenosti stoke, nije se pocetl rnogao izvrsiti onom bzinom, koja je bila predvidena. U 9.00 casova zauzela je k. 251, u 13.00 casova nase su jedinice upale u Jablanac i zauzele ga Poslije podne zauzete su k. 261 i k. 317, te u 15.00 casova nepriatelj je potpuno skrsen i zarobljen.

4. U samome pocetku borba je bila jako zestoka. Neprijatelj se je na svojim polozajima zlavo branio, kontrstecl za to artiljeriju sa jakim ploununa. Desivo neprijatelja onuzja automatskog blio je jako, koristecl u potpunosti uvrsden polozaj. Uprkos jake neprijateljske vatre. a nanocno artiljerijske, nase su se jedinice prbliza kortstecl pri tom dosla povoljno zemljiste.

U prvoj fazi bolbe I. bat. II. Prol. Dalm. brig. koji je nastupao pravcem prcko Zavratnice, odakle se je raz-

tiferujskom divizionu a isto tako i rezerva.

Jedinice su konstile sva oruđa iz svoje nadoružanja. a naročito su dobro korišćeni teški bacači koji su imali jako učinka i artiljerija.

Sadejstvo između pješadije i artiljerije u samom početku nije bilo najbolje uslijed zakašnjenja isic i jako vjetra, ali poslije kraćeg vremena kontrabatadama naša artiljerija učinkala je neprijateljsku i imala prevlast nad artiljerija neprijatelja je ugrožavala pješadiju kolonu, te dozvolvši joj da se organizuvano i snaženo povlači.

U toku cijele borbe veza je bila dobra. Održavana je putem telefona i radio-stanica sa radiotonjom. Jedinice su međusobno bile telefonom vezane. Dotud same mjnjaju vršen je na vrijeme, te je zadovoljio potrebe jedinica.

Prije samih operacija vršena su bojevna izvidanja kao i u samoj borbi i to sa dobrim uspjehom.

5. Zadatak koji je postavljen pred jedinice koje su učestvovale u ovoj operaciji u potpunosti je izvršen. Neprijatelj je razbijen, uništen i zarobljen.' Ubijeno je 73 a zarobljeno 370 neprijateljskih vojnika i oficira među kojima je jedan major.

III. bat. III. Dalm. Udarne brigade bio je zaštita Arnovana i dobro branjena. Jedan svoju cetu upuio je na poselnju Živi Buzuri — Josinovac sa zadatkom sprečavanja bilo kakve intervencije od pravca Senja i izvlačenja neprijatelja sa sektora Jablanac u pravcu Senja. Ova četa stigla je na određeno mjesto i postavila se u zasjedu, a da na putu nije naišla na neprijatelja. U samom početku borje, na sektoru ovog bataljona, borba je bila vrlo žestoka i iako je trajala sve do 14.00 časova, kad je počela popuštati uslijed uspješna napeg I. bat. jake nasu artiljerijske vatre i jurisa jedinica II. bat. na k. 317, koji su uz pomoć artiljerije zauzeli. Prodorom I. kao i III. bat. neprijatelj je bio prisiljen da se neorganizovano povlači, uključio je uspio da se izvuče iz opkoljenih uporišta u pravcu Senja. II. bat., primijetivši prijevremeno povlačenje neprijatelja u pčavcu Senja, skoro se je savo onjemitsao prema komunikaciji Jablanac — Seni i potpuno zatvorio sve prolaze. Naišavši neprijatelj na zasjede, u nadi i želji da se probije, pružao je otpor, ali neorganizovan, i za kratko vrijeme popuno je Sviadan, izgubivši u mrtvima 18 vojnika a u zarobljenim 120. Komanco je borba završena u 13.00 časova na obali ispod sela Josinova.

Zaplijenjeno je 8 topova, od kojih 3 ispravna, 2 teška bacača, 15 puško-mitraljeza »saraca«, 160 pušaka, 6 radio-stanica, te dosta ostale bojne spreme, municije i hrane.

II. Prol. Dalm. brigada dobila je zadatak da se sredi i odmori u selima neposredno blizu Jablanca. Artiljerijski divizion i III. bat. III. Dalm. Udarne brigade dobili su zadatak da se smjeste u Dušikravu i Jezero, također u svrhu sređivanja i odmora.

6. Naši gubici su 9 mrtvih od kojih jedan komesar čete I. batalj. poručnik drug Ilija Alfirević, 16 ranjenih od kojih 5 teže a ostali lakše. Gubitaka u materijalu nismo imali.

7. Utrošeno je municije: 518 artiljerijskih granata, 8000 komada jugoslavenskih metaka za pušku i puško-mitraljez, 5500 engleskih metaka i 3000 talijanskih za bredu, 350 granata za teški bacač, 150 granata za laki bacač, 2000 komada metaka za strojnice, 50 tromblonskih bombi, 50 ručnih bombi i 25 signalnih metaka.

8. U borbama na sektoru Jablanca istakle su se sve jedinice, a naročito I. i II. četa II. bat. i III. četa I. bat. Od pojedinaca istakli su se slijedeći drugovi: vodnik I. voda I. čete II. bat. drug Frano Erdelj, pom. politkom. iste čete istog bataljona drug Bačković Videje, zamj. k-dira II. čete II. bat. zast. Korčulanin Jerko, pom. politkom. II. čete istog bat. p. poručnik Grubišić Fabijan, vodnik II. voda II. čete istog bat. Matić Luka, k-dir II. čete istog bat. drug zast. Gruberić Šime, desetar II. des. III. voda I. čete Dragičević Mato, drug p.poručnik Cvitanović Paško, komandir čete automatičara ove brigade. U ovoj borbi slabo se je držao borac II. čete II. bat. Anton Šepan, koji je izvršio samoranjiavanje prije stupanja u borbu.

U operacijama je učestvovala II. Prol. Dalm. brigada, III. bat. III. Dalm. Udarne brigade i Artiljerijski divizion pod rukovodstvom komandnog dijela Štaba divizije. Sve pripreme za operaciju izvedene su dobro i pravovremeno. Komandovanje i rukovođenje jedinicama bilo je dobrlo. Niže i više rukovodstvo snašlo se je u ovoj borbi dobro, a isto tako su shvatili ozbiljno postavljeni zadatak.

9. Operacija je brižljivo i na vrijeme pripremljena. Odluke su pravilno donesene. Težilo se je preciznu neprijateljskih gamizona i obuhvatnim manevrom prilazio se je likvidaciji istih. To je u cijelosti uspjelo. Prirodne su teškoće dobro svladane. Manevrisanja sa jedinicama izvedena su dobro i pravilno. Cijela je operacija izvedena u duhu donijete odluke. Rukovodstvo se je snašlo u svakoj situaciji.

Saradnja između artiljerije i pješadije bila je vrlo dobra, jedino sa nedostatkom što artiljerija nije pravovremeno došla na položaj i počela sa dejstvom. Pješadija je davala dovoljno zaštitu artiljeriji. Veza između artiljerije i pješadije bila je dobra i u pojedinostima je zadovoljila.

Pogotci artiljerije prvih nekoliko salva borbe nisu bili najbolji usljed jakog sjevernog vjetra.

Služba veze u toku cijele borbe pravilno je funkcionisala, jedino što na vrijeme nije bila potpuno uspostavljena usljed teško prohodnog zemljišta i neobično jakog vjetra, ali njezino zakašnjenje nije uticalo na ishod borbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Pukovnik:
P. Radaković

Komandant — Pukovnik:
Ljubo Truta

* Ilija

BR. 27

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 11. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA NA VRATNIKU I ZA OSLOBOĐENJE SENJA I SVETOG JURJA[1]

Š T A B
XXVI. UDARNE DIVIZIJE IV. ARMIJE
Op. br. 4
11. IV. 1945.

Operativni izvještaj za operaciju na Senj i Sv. Juraj [sada: Jurjevo]

ŠTABU IV. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
(OPERATIVNI OTSJEK)

Poslije zauzimanja Gospića, Karlobaga, Otočca i Brinja,[2] neprijatelj iz sastava XI. Hrvatske Divizije, IV. P.U.Z.[3] i 847. Rgt. povukao se uglavnom prema Senju i time pojačao već postojeće snage na tome sektoru, iz sastava 392. [legionarske] Plave Divizije, 846, 847. Rgt., 14.[4] i 18. Ustaškog Zdruga.

Sastav neprijateljskih snaga koje su učestvovale i koje su se nalazile na sektoru ove Divizije (Sv. Jurja i Senja) vide se iz priloženog vojno-obavještajnog izvještaja.[5]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—88/5, k. 312 A.
[2] Vidi dok. br. 21, 22, 23, 88 i 89 (depeša br. 14 od 7. aprila).
[3] Pavelićev ustaški zdrug
[4] Na tom prostoru bio je 17, a ne 14. ustaški zdrug (vidi dok. br. 51)
[5] i [16] Prema obavještajnom izvještaju Štaba 26. divizije od 8. aprila 1945, u Senju su se nalazili: 4. bojna 18. ustaškog zdruga, dvije čete 392. pionirskog bataljona, 3. i 4. baterija 944. obalskog artiljerijskog puka (šest topova 100 mm i dva topa 76,2 mm) i dijelovi 999. tvrdavskog bataljona, ukupno oko 750 vojnika. Poslije oslobođenja Gospića i Otočca, jedinice 19. i 26. divizije gonile su potučenog neprijatelja, i prema Senju se povuklo oko 3000 vojnika njemačke 392. legionarske i ustaško-domobranske 11. hrvatske divizije. Na Vratniku i oko Senja bili su izgrađeni bunkeri, opasani bodljikavom žicom, a međuprostori minirani nagaznim i poteznim protivpješadijskim minama. Jablanac i Sveti Juraj [sada: Jurjevo] branili su dijelovi 3. bojne 4. ustaškog zdruga, 3. četa »Brandenburg« obalskih lovaca, 2. četa 392. pionirskog bataljona i 1. i 2. baterija 944. obalskog artiljerijskog puka, ukupno oko 530 vojnika (AVII, reg. br. 1—79, k. 312 A).

ljiška konstatovano je da predloženo rešenje komunikaciju Karlobag — Senj, onemogućavajući time povlačenje ivičnjemih dijelova ix Karlobaga i Jablanca u pravcu Senja i obrnuto bez ometanja prometa na glavnom pravcu magistrala. U tu svrhu angažovana je I. (D. P. Brigada dežurujući pravcem: Krasno — Otlare — Sv. Juraj.

2) likvidirati Vratnik, koji predstavlja ključne ograničenje Senja za pravca Zuta Lokva — Senj. U tu svrhu angažovanje XII. D. (. Brigade dežurujući pravcem: Melinice — Vratnik, poduprući ga udarom manjih snaga u bokove sa sjevenie i južne strane.

Osim toga utvrđeno je:

a) da poštivanost i ispresjecanost ovog planinskog terena onemogućava angažovanje za borbu veće dvije snage,

---

[4] O tome se u navedenoj Štambiljovoj knjizi, str. 275, navodi da je komandant 392. legionarske divizije naredio uporedno odbranu Vratnika Na Vratnik su se bili povukli i dijelovi I. i 2. bataljona 846. pješadijskog puka, koji su 4. aprila, u borbama u rejonu Otočca, pretrpjeli veće gubitke. Odbrana Vratnika bila je povjerena komandantu 847. pješadijskog puka, kome su bile potčinjene sve jedinice u tom rejonu.

[7] Vidi dok. br. 20. napomenu 16.

Namjera neprijatelja:

Upoma odbrana Senja do izvlačenja sviju snaga sa ovog obalnog sektora.[4]

Na osnovu kratko iznijete situacije, zadatak je XXVI. Ujarne Divizije, da u sadejstvu sa jedinicama XIX. Divizije,? koja dejstvuje pravcem Krvi Put — Senj, likvidira neprijateljsko uporište Senj, a vlastitim snagama Sv. Juraj, napadajući glavnim pravcem: Zuta Lokva — Senj, a pomoćnim s. Krasno — Sv. Juraj.

Za izvršenje zadatka odlučeno je:

Jednim dijelom snaga preduzeti napad u cilju opkoljavan ja neprijateljskih snaga na sektoru Senj — Sv. Juraj, dok jednovremeno drugim dijelom vršiti obezbjeđenje i čišćenje prostorija: Otočac — Kuterevo — Krasno; Brlog Staorja — Podbrđe.

Na sektoru Divizije bile su određene sljedeće snage:

1. Dalmatinska Proletetska Brigada. XI i XII. Dalmatinska Udarna Brigada, III. Prekomorska Udarna Brigada i Afrikanska Motorizovani Divizion ove Divizije.

Na osnovu detaljne procjene neprijateljskih snaga i zem-

b) uvara neprijatelju mogućnosti iznenađenja,
c) donosi poželjne u pogledu rasvetljavanja stvarne situacije kod neprijatelja.

Radi paralisanja ozmaičenog pod b) i c) ovog štava angažovane su: XI. D. U. Brigada, raspoređena na prostoriji: Brlog Siacija — Podbrde i III. P. U. Brigada, zadržana u dizvišnoj ležeći u s. D. Svica, s tim da obezbjeđuje komunikaciju Ocice — Krasno.

Raspored i zadatak naših jedinica vidi se iz priložene zapovijesti.[8]

Vok operacija lekao je:

Napad je počeo 9. IV. 1945. u 08.00 časova, uz pretkodnu artilerijsku pripremu, sa prostorije Meštrić. na Vranik (k. 778) — k. 617 — Sv. Mihovil — Baice i to: XII. D. U. Brigada glavnim pravcem: Meštrić — Vranik — Scrj, a I. D. P. Brigada pomoćnim: Krasno — Oliare — Sv. Juraj.

Oko 9 časova jedinice XII. D. U. Brigade izbijaju predspolja odbrambenu liniju Senja na pravcu Zuta Lokva — Senj, na liniji: Sv. Mihovil — k. 617 — Vranik (k. 778) — Baice. Neprijatelj na ovoj liniji pruža jak otpor, a naročito na Vranik,[9] sa rezultatom likvidacije isloga u 11.30 časova. Zauzećem Vranika Kliuć odbrane Senja Cvrsto je u rukama jedinica XII. D. U. Brigade.

Neprijatelj se dezorganizovano povlači u pravcu Senja i mnogi komunikaciju na višc mjesta.

Do 10.30 časova I.D.P. Brigada krctala se uz vrlo malí mjestimični otpor. u koje vrijeme izbija pred spoljnu odbranu benu liniju Sv. Juria, na liniji: Knezev Vrh — k. 1200 — k. 1170 — bezimena kota, južno od k. 1170 — Kazbol, koja je posliie uporne odbrane oko 14 časova probijena. Odmah po probijanju ove linije Brigada preduzima nastupanje odredom pravcem, potiskujući rastrcnog neprijatelja. lako da

s i ' Dejstva za uništenje neprijateljskih snaga na Vranliku i za oslobođenje Senja i Sv. Jurja regulisana su zapovijcu Štaba 26. divizije od 8. aprila 1945 (vidi AVII, reg. br. 1—77/5, k. 312 A).

[9] Za odbranu Senja, komandant 392. legionarske divizije, generalitarifgsku pripremu, sa prostorije Meštrić. na Vranik (k. 778) — k. 617 — Sv. Mihovil — Baice i to: XII. D. U. Brigada glavnim pravcem. Meštrić — Vranik — Scrj, a I. D. P. Brigada pomoćnim: Krasno — Oliare — Sv. Juraj.

Oko 9 časova jedinice XII. D. U. Brigade izbijaju predspolina odbrambenu liniju Senja na pravcu Zuta Lokva — Senj, na liniji: Sv. Mihovil — k. 617 — Vranik (k. 778) — Baice. Neprijatelj na ovoj liniji pruža jak otpor, a naročito na Vranliku,[9] sa rezultatom likvidacije isloga u 11.30 časova. Zauzećem Vranika Kliuć odbrane Senja Cvrsto je u rukama je-

dinica XII. D. U. Brigade.

Neprijatelj se dezorganizovano povlači u pravcu Senja i mnirra komunikaciju na višc mjesta.

Do 10.30 časova I.D.P. Brigada krctala se uz vrlo malí mjestimični otpor. u koje vrijeme izbija pred spoljnu odbranbenu liniju Sv. Juria, na liniji: Knezev Vrh — k. 1200 — k. 1170 — bezimena kota, južno od k. 1170 — Kazbol, koja je posliie uporne odbrane oko 14 časova probijena. Odmah po probijanju ove linije Brigada preduzima nastupanje odredom pravcem, potiskujući rastrcnog neprijatelja. lako da

prvi dijelovi u 16.30 časova upadaju u Sv. Jurj. Neprijatelj u povlačenju miješa magazine i odstupa u pravcu Senja.

Dočan dio snage Brigade zadržava u Sv. Jurju, dok jedan bataljon oriječke i pravca Senja, prema Borove Glave, i gomražbijenog neprijatelja.

Odmah po zauzeću Vratnika, XII. D. U. Brigada upućuje jedan bataljon pravcem: Draga[10] — Volarice, radi presjecanja komunikacije Sv. Jurj — Senj i spajanja sa dijelovima I.D.P. Brigade. Ljuccni dijelovi zakasnili su [u] izvršenju zadatka, jer se neprijatelj, dijelom snaga, uspio probiti.

Prvi dijelovi Brigade ulaze u Senj oko 14 časova i vode borbu sa otstupajućim neprijateljem.

Oko 18 časova neprijatelj, u jačini oko 2.000 vojnika, pod pritiskom bataljona I. D. P. Brigade, koji se kreiao u pravcu Senja, kao i dijelova XII. D.U. Brigade sa pravca Senja, prebija se preko Hrmotina — Prologa — s. Batinovice u Velebit, a jednim dijelom pravcem Senjska Draga — Franc.kovac, naoseći ma jedinice I. D.P. Brigade, raspoređene na Prologu (k. [rig.] 1066) — Crnom Vrhu (k. 754), i ovuda Atrijevingkog, divizijona, raspoređena na prostoriji s. Vratnik, ogromne gubitke.

U međuvremenu jedinice XII. D.U. Brigade vode manju

Ranjenih je bio vrlo veliki broj, a isto tako i mrtvih, ali ih je neprijatelj odnosio i skrivao.

Zarobljavanje se nastavlja, pa će se broj zarobljenih vjerojatno znatno povećati.

Naši gubici:

Poginulih	18
ranjenih	44
nestalih	1

Zaplijenjeno ratnog materijala:

Haubica 75 mm	6
flakova	1
bezuha	8
šaraca	34
teških mitraljeza	14
puškomitraljeza	43
pušaka	736
pištolja	25
šmajsera	18
tromblona	15
oklopnih pesnica	78
kamiona	18 (od kojih 2 oštećena)
automobila	7
auto-ambulanta	7
auto-pekara	3
tanketa	4
motocikla	4
motor-trokolica	2
bicikla	8
kola	6
konja	27
radio-stanica	12
radiofona	12
radio-aparata	20
telefonskih centrala	3
telefona	50
gumenih čamaca	2
hrane vagona	35
razne spreme vagona	2
razne municije vagona	10

Uništeno:

haubica 75 mm	6
P.[rotiv] K.[olskih] topova	12
kamiona i auta	26
razne municije i spreme	32 vagona.

borbi u šumi, koja je prouzrokovala izvjesne manje gubitke.

Služba snabdijevanja kao i sanitetska služba bila je dobro organizovana.

U ovoj operaciji došla je do izražaja izdržljivost i moral naših boraca i rukovođilaca, a naročito XII. D. U. Brigade.

Prilog: zapovijest[15]
vojno-obavještajni izvještaj.[16]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Komandant, pukovnik
B.[17] Božović

[15] Vidi dok. br. 23.

[16] Štab 4. armije JA, 22. aprila 1945, Inženjerijski bataljon 26. divizije (vidi dok. br. 50).

[17] Božo

Kritični osvrt na operaciju:

Izvršenju pripreme za ovu operaciju prišlo se odmah poslije završene operacije na Gospić.[13]

Odluka za napad na Senj i Sv. Juraj bila je ispravna i izdašte zapovijesti i direktive u tom smislu bile su realne.

Komandovanje brigadama i Artiljerijskim divizionom bilo je vrlo dobro. Sadejstvo pješadije sa artiljerijom bilo je dobro organizovano i na terenu efikasno pokazano.

P.[otkr.] K.[olska] onuda bila su dobro koristena. Svaka P. K. onuda imalo je odredeni položaj i dejstvovalo je uvijek kada je to bilo potrebno.

Vojno-obavještajna služba funkcionisala je vrlo dobro, ranije prikupljem podaci u mnogome su se poduđarali sa stvarnim stanjem neprijatelja, i time doprinijela lakšem izvođenju operacija.

Izviđački dijelovi dobro su se snalazili u postavljenim zadacima.

Inžinjerijske jedinice bile su korisno upotrebljene za oprevka i čišcenje komunikacija.[14]

Veza je funkcionisala vrlo dobro.

Veza izmedu jedinica nije bila najbolja zbog poštmajora i isprestjecanog terena kao i velike razdvojenosti snaga na pravcima nastupanja. Pokazala se slabija izvježbanost u

[13] ”Ž a brzo ospособljavanje komunikacije Vratnik — Šeni pohvaljje (vidi dok. br. 50).

[14] Božo

734 rgta u prethodnici. zatim artiljerija. Slab i prisabski dijelovi a u zaštitnici se nalazi 724 rgta. Divizija se nalazi sa glavninom u visini Rocsanca — Brocanska K. K.[trig.] 330.[3]

VII ; VIII divizija IV korpusa drži položaj na linji Vagganac — Čatinja i istureni dijelovi X brigade XX divizije[4] održavaju vezu sa jedinicama IV Korpusa.

Prema podacima XX divizije nalaze se u Bihaću i manjeg broja Njemaca a vojska je ustaša. Ovi su prodrli i južnije od Bihaća u pravcu s. Zegar — kotno se ne zna dokle su stigli.

Prema podacima IV korpusa, nalazi se jedna neprijateljska grupacija na sektoru Kalelina k. [trig.] 432

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1/5, k. 311.

[2] Vidi dok. br. 14, napomenu 10.

[3] O položaju njemačke 104 lovačke divizije i bohbama koje su s njom vodile jedinice 4. korpusa JA vidi dok. br. 89, depeše: br. 66 od 9.,82 1/2 od 10.1 1 1 18 od 11. aprila.

[4] Vidi dok. br. 83, napomena 12.

BR. 2.

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JE JA OD 12. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PRAVCU ARMIJE

ŠTAB 1V ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. Op. 55
12. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE
na dan 12. IV. u 11.00 časova

IV. Korpus: 104 Njemačka divizija koja je bila iz Sirmia upućena u pomoć opkoljenom garnizonu u Bihaću,[2] nalazi se je juče 11. IV. u 17.00 časova sa svojom zaštitnicom na sektoru između Drežnik-Grada i Sadilovca sjevero-zapadno od Vagganca. Čelo prethodnice divizije bilo je u visini Oštarijskih Slamnova na komunikaciji Kakovac — Slunj. Jutros oko 08.00 časova divizija se nalazi u povlačenju od Kakovca u pravcu Slunja sa sljedećim marševskim poredkom:

10. IV. u 12.00 časova 43 divizija XI korpusa odbacila je neprijatelja iz Delnice u pravcu Lokvava.[10]

Štab 43 divizije nalazi se u Ravnoj Gori. I brigada na sektoru Mrkopalja, II brigada na linji Lovački Vrh — Vratljka, III brigada na sektoru Krivog Puta, artiljerijski divizion u Begovom Razdolju, jedan bataljon odrcada na sektoru Brezno — Mlusuljski Potok.

XIX divizija:[11] Istureni neprijateljski položaj prema fronti ove divizije nalaze se: s. Povile — Gradina k. 378 jugoistočno od Novog. Izvidačke patrole 14 brigade izvršile su do samoga vodovoda i dopre do k. 186, gdje su susrele

[5] U završnim operacijama za oslobođenje zemlje 34. divizija 4 korpusa bila je u sastavu 2. armije JA (vidi tom XI. knj. 2. dok. br. 72, napomenu 17). O njenim dejstvima vidi tom XI, knj. 2 dok. br. 77 i 110.

[6] O rezultatima dejstva jedinica 13. divizije opširnije vidi u dok. br. 103.

[7] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na Skradnik.

[8] O neprijatelju na tom pravcu vidi u dok. br. 91 i 103.

[9] Riječ je o njemačkoj 237. pješadijskoj diviziji, raspoređenoj u širem rejonu Rijeke (vidi dok. br. 51).

[10] O rezultatima dejstva jedinica 43. divizije vidi dok. br. 92.

[11] Pred frontom XIII divizije neprijatelj se nalazi na linji Tounj — Gornje Dubrave — Generalski Stol sa izuzetkom položajima Stanik' 412 — Grič k. 371. [381][8]

43 divizija: Najvećim grupacijama u Ogulinu neprijatelj je upućivao pojačanje od pravca Sušaka jačine 2 bataljona legije V [5] čokova, 2 bitnice i dve baterije lopova pravcem Sušak — Mrzla Vodica — Lokve — Delnice i ovladao pomenutom prostorijom.

sa neprijateljem. Prednji dijelovi XIV brigade nalaze se na položaju Žrnovnica — Klenovica. Jedinice ove brigade imale su zadatak da potpomažu napad dijelova 43 divizije oko zauzimanja Gradine k. 378. Do napada nije došlo jer su se jedinice 43 divizije po naređenju povukle u pravcu Mrkopalja. Naša artiljerija tukla je pomenutu kotu. Neprijateljska artiljerija iz Novoga sa dva topa 105 mm kontrabatirala je našu bateriju i tom prilikom imala je brigada 3 mrtva i 4 ranjena druga od posluge.

Preduzeto je izviđanje svih komunikacija koje vode prema Sušaku.

Primijećeno je kretanje neprijatelja iz Novog prema Crikvenici i Sušaku.

Položaj jedinica XIX divizije:

XIV brigada na prostoru s. Krmpote sa isturenim dijelovima na liniji Žitaovnica — Klenovica.

VI brigada u Senju.

V brigada sa 3 bataljona na prostoru Primorski Veljun a jedan bataljon nalazi se u Prokiikama.

Štab divizije u zas. Smilenci kod Prokika.

Divizija oskudijeva sa stočnom hranom.

IX divizija: U toku noći 11. na 12. IV. izvršila sa prostorije Jablanac — Pag desant na otok Rab.[12]

XX divizija: Raspored jedinica ove divizije:

X brigada Babin Potok — Vrhovine
IX brigada na prostoriji Zalužnica
VIII brigada na prostoriji Donji Sinac
Štab Divizije u Podumu
Art. divizion u Donji Sinac
V Prekomorska brigada[13] iz Gospića na putu kroz Otočac.

Sa jedinicama IV korpusa i to sa VII divizijom održava se veza pomoću patrola.[14]

XXVI divizija: Raspored jedinica ove divizije:

I D.P. brigada u Sv. Jurju [sada: Jurjevo]
XI U. brigada na sektoru Brlog — Vratnik
XII U. brigada u Senju
III Prek. U. brigada na prostoriji Donja Švica
Štab divizije u Žutoj Lokvi

[12] Vidi dok. br. 32.

[13] Peta prekomorska brigada bila je upućena u sastav 7. korpusa JA (vidi dok. br. 47, napomenu 16).

Art. divizion u Kompolju
Jedinice čiste prostoriju od ostataka razbijenog neprijatelja.[15]

Artiljer. Brigada: Raspored jedinica:
Štab art. brigade u Otočcu
I h.[aubički] divizion s. Stubalj (Žuta Lokva)
II h. divizion s. Otok — Ogulin
III brdski divizion s. Otok — Ogulin
IV teški divizion s. Krmpote — Žuta Lokva
V p.a. divizion Otočac (jedna baterija Gospić)
VI p.k.divizion Gospić

Tenkovska Brigada:
Štab brigade u Otočcu sa p. k. divizionom
II bataljon Josipdol
III bataljon Brlog
I bataljon Ličko Lešće
IV bataljon Kompolje

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za načelnika odjeljenja
major:
Simo Dubajić

Dostavljeno:
K-dantu pozadine IV armije
K-dantu T.M.[16] jedinica IV armije
K-dantu Ari. jedinica
Načelniku Veza

[15] Poslije borbi za oslobođenje Senja (vidi dok. br. 27) nastavljeno je sa uništavanjem okruženih neprijateljskih grupica koje su pokušavale da se probiju u raznim pravcima.
[16] Odnosi se na tenkovske i motorizovane jedinice.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. UDARNE DIVIZIJE OD 12. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE PEĆI/ŠICA[1]

ŠTAB
13. UD. DIVIZIJE XI KORPUSA
Op. broj 49
dne 12. aprila 1945.

Operativni izvještaj
za dan 4. IV. 1945. godine

(Operativni odsjek)

ŠTABU IV ARMIJE

Podnosi se operativni izvještaj o napadu na neprijateljsko uporište Perušić dana 4. IV. 1945.

Opis položaja. Selcija Gospić — Seni 1:100.000 jugoslavenske izrade. Zemljište manevarsko i misko planinsko, lakticki i topografski jako. Srednu bojišta presijeca komunikacija koja je vezivala neprijateljske garnizone u Gospiću i Otočcu. Na zapadnoj strani bojišta proljeće rijeka Lika koja nije gazna. Istočna i sjeveroistočna strana bojišta te dominantnije lačke oko samog mjesta su fortifikacijski uredene.

Nače jedinice: 13. Ud. Divizija sastava tri pješadijske brigade, ojačane samostalnom brigadom XI Korpusa,[2] haubičkim motorizovanim i brdskim motorizovanim divizionom iz sastava Armijske artiljerije.[3] Desno od nas sadejstvovale su jedinice 19[4] a lijevo jedinice 26. divizije.[5]

Neprijateljske jedinice: Posada pretsklog garnizona sačinjavale su sljedeće jedinice: III bataljon 847. regimenta (prsan na masini, laticom) u AVII. reg. br. 1—80/5, [6] Samostalna brigada obrazovana je 2. aprila 1945. od ljudstva raspoloženje 35. divizije 11. korpusa JA (vidi AVII. reg. br. 14—1/7, k. 311 A). [7] Ta dva artiljerijska diviziona bila su iz sastava Artiljerijske brigade 4. armije JA (vidi dok. br. 18. naponmen 28). [8] Vidi dok. br. 88. [9] Vidi dok. br. 23.

Izdane zapovijesti: Na osnovu zapovijesti Štaba IV. Armije[4] izdana je zapovijest od strane ovog Štaba Str. Pov. ob. broj 25 od 3. IV. o.g.[5] koja se uz ovaj operativni izvještaj prilaže.

Vrijeme pokretaa i tok borbe: Borba je počela 4. IV. tek. godine u 6.30 časova. Brigada, ojačana sa bataljonom P. K. topova, sa polaznog položaja na liniji K. 671 — Mali Čardak k. 696 — Vrsić k. 670 razvila se je za napad prema Konjskom Brdu.

I. brigada sa polaznog položaja na liniji K. 628 — Gluncfuša — K. 694 razvila se za napad prema k. [ruge.] 748 Ravni Vrh i K. 775 Marina Glava.

II brigada je imala zadatak: sa polaznog položaja na liniji K. 597 — K. [rge.] 772 Grahovača — Kamiške Drage i K. 712 Bobinovac izvršiti napad u pravcu Perušića[6] i U Šiamlovoj kmjizi, str. 775, sioji da je 4. aprila juriš kod legionarske divizije.

[7] Vidi dok. Br. 18.

[8] Zapovijest Štaba 13. divizije od 3. aprila 1945. nalazi se u AVII, reg. br. 7—1/1, K. 915.

te 392 [legionarske] divizije[6] ojačan dijelovima II bataljona iste regimente. Dvije usašske satnije iz prušičke posade bojne, i jedna baterija (kombinovana: dva topa 75 mm i dva topa 105 mm).

Ukupno oko 800 neprijateljskih vojnika.

Obostrana sluacija prije početka:

a) Kod neprijatelja: za odbranu komunikacije Otoče — Gospić neprijatelj je morao držati garnizon u Perušiću, koji mu je istovremeno služio kao bočno osiguranje. Gospića i okolne i baza za ispade na ostobogdani teritorij od ovoga pravca. U svrhu toga neprijatelj je posio utvrđeni niz dominantnih kačaka sa istočne i sjevezotoistočne strane perušičkog polja. Taktički ključ ovoga sektora bila je k. 775 (Marina Glava) utvrđena mnogim fortifikacijskih objekata vojničkom tvrcom kotc. Dalje snage neprijatelja prilično razvučene.

b) Kod nas: Ući sastavu naše Armije naša divizija dobila je zadatak likvidaciju i uništenje neprijatelja na ovom sektoru. Iako je neprijatelj na vrijeme osjetio naše namjere, ipak je nespremno dočekao naš napad. Skoro na jednoj ofpomoj tački neprijatelj nije pružio odsudno odbranu.

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

15 Zbornik, kom XI, knj. 4 225

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

III brigada pri zaustavnju polaznog polozaja naišla je na neprijateljske pr'cdstražne djelove na k. 698 Večlixi Čardak. k. 696 Mali Čardak i k. 674 Vrščijak. Poslije kratke borbe ovi neprijatelji prodstražni djelovi su se povukli u pravcu Perušica dajući slabiji otpor na Konjskom Brdu. Po likvidaciji neprijatelja na otsjeku Konjsko Brdo III Brigada ostavlja tu jedan bataljon dok sa dva bataljona produžava nastupanje pravcem Sv. Vid — Kapetanovac sa namjerom otsjecanja neprijatelja u Perušica. Oko 10.30 časova djelovi III Brigade izbijaju na linju Sv. Vid — Kapetanovac onjemišući se sa te linije u pravcu Kuminjače k. 648.

I brigada u 8.30 časova izbija na k. 748 (Lisina) bez borbe a poslije kratce borbe ovladava tig. 748 (Kavni Vrh) i opočinje podilaženjem prema k. 775 (Matrina Čatava). Medutvremeno, dok neprijatelj otkriva svoje vatrene tačke, naša artilerija vrši korekturu.

Nakon što je izvršena jaka i koncentrična artilijerijska priprema, I Brigada u 10.15 časova zbacuje neprijatelja sa k. 775 (Matrina Glava) nastavljajući gonjenje preko Prvanaca.

15 Zbornik, kom XI, knj. 4 225

Nāša artiljerija prenosi vatru na samo mjesto i k. 603 i K. 648 (Kujnjaca).

2. bataljon II Brigade koji je rokiran sa prostora Kapetanovac — Mezinovac na Visočjak u 9.30 časova oformiranim predjelom sa 1 bataljonom III Brigade koji je izbio pozicu je borbu sa I bataljonom III Brigade koji je izbio svojim predjelom dijelovima prema K. Kujnjaca.

Očekujući dojsiro II Brigade III Brigada mije pozuzmala energičnji napad prema dijelovima II Brigade već ih je sa svojom vatrom zadržavala i tako se ovaj neuporazum olegao sve do 11.30 časova, kada su se brigade

Osjetivši našu punu vatrenu nadmoćnost neprijatelj se povlači jednim dijelom prema Malom Polju sa namjerom pešiza Like prema Pazarišu, a drugim dijelom preko Kamišlih Drage — K. 747 (Vučijak) — Krsovac sa namjerom spajanja sa snagama u Ličkom Osiku i zajednilog probijanja k glavnim najpogodnijim pravcem.

Dio neprijateljskih snaga sa komorama i jedinim motorizovanim topom koji je kretuo pretko Malog Polja nastao je na dijelove I samostalne brigade na Imiji K. 744—678—777. Ljavnom ovi dijelovi su se kretali prem Krož Malo Polje bez dovoljnog osiguranja. Samo-

koji su mu služili kao zaštitni dijelovi dok bi glavnina neprijatelja mogla izvršiti pretaz preko Like kod Butkovića mlina.

Međuvremeno dok je desno krilo I Brigade izvršilo svoj zadatak i dok se ostatak neprijatelja razbijenog u bolju južno od Mlasanca[10] povlačio prema Mlaš. Malom Selu nastavljeno je gonjenje i spajanje sa ljevim krilom. Tako se je neprijatelj na prostoru Butković mlin — Mlaš. Malo Selo našao u obkljavu nače I Brigade.

U 19 časova razbijeni su zaštitni dijelovi neprijatelja na bezimenoj koti jugoistočno od k. 712 [Bobinovac] i na k. 673 nakon čega je izvršen juriš na neprijatelja koji je pravilnim manevrom jedinica I Brigade gurpisan na prostoriji oko Butkovića mlina.

Budući Like nije bila gazna, dio neprijatelja koji je pokušao preći Liku se pogušio u vodi dok je glavnina uobručena i na malom prostoru bizo i lako uništena.

Borba je završena u 20 časova potpunim uništenjem ove neprijateljske grupacije koja se povlačila do ovog mjesta.

Dijelovi II Brigade koji su upućeni u gonjenje pravcem Crnobovača k. 772 — Kamiške Drage — Bobinovac nađ zakašnjenja nisu došle do punog izražaja ali su ipak potpomogli uništenju tim što su razbijene ostatke neprijateljske grupacije koja se povlačila do ovog mjesta.

Pohlkomesar — ppuk̆ovnik[15] Komandant — pukovnik
Sl. Oslutan N. [16] R. Gruhor
M. P.

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. 140
12. V. 1945. god.

[15] Niže upisana kolišina tih metaka.
[16] Trideset peta divizija rasformirana je 2. aprila 1945. Njemim jedinicam popunjena je 13. divizija (vidi AVII, reg. br. 14—1/7, k. 311 A-1-8—1/3, k. 573)
[14] Vidi dok. br. 22, napomenu 20.
[15] Iluro Vlatić
[16] Nikola

ražno izvršenje uniše na rad susjedne jedinice.[14] Zbog ovog dešavanja se je da jedinice budu zadržale pri pokretu na zadatak od slabijih neprijateljskih snaga duže vremena, umjesto da obiđu takove grupe ili da angažuju za vezivanje istih izvjesne snage, a sa glavnim snagama pristupe glavnom zadatku.

Izvršak mutcije: U ovoj operaciji utrošeno je 230 mina teškog bacača, 50 mina lakog bacača, 37.804 metka puščana, minđušeških 3.580, šmajserskih metaka.[13] 54 ručne bombe. 22 zavoja za prvu pomoć i 20 obćinih zavoja.

U ovoj borbi se istakla naša I Brigada koja je energičnim gonjenjem nabacila neprijateljsku grupaciju snaga koja se ispred nje povlačila na L-ku gdje je pokupno umišlila.

Također se istakao I bataljon III Brigade koji je brzo i energično gonio neprijatelja prema Perušiću.

Kritički osvrt: 1) Položaj su uočili borbe spojene 35. i 13. u jednu Diviziju[17] ocjenjeno se je da stanjenski kadar teško rukovodi sa jedinicom većeg brojnog stanja. 2) U pogledu brzine rada i strašnog prid̆avanja ovi jos nemaju šitne da shvate idoju manevra više štaba i da u duhu isie brzo izvršavaju dobite zadatke, čije ne-

XI. Korpus: XVII. divizija: Prema dobivenom zadatku XIII. divizija napada neprijatelja na prostoru Toumj[3] U borbama sjevemo od Tounja zauzela 2.ist. G. Dubrave i s. D. Dubrave.[4]

43. divizija: Neprijatelj koji je u toku juèerašnjeg dana napustio Zlobin, Fuzine i Vrata povukao se u Lokve i Mrzlu Vodicu.

Glavninom svojih snaga 43. divizija vrši prpreme za predviđenu operaciju prema Lokvama i Mrzloj Vodici.

Jedan bataljon II bitnjade upuæen je bio prema Zlobinu u cilju izviđanja i hvatanja dodira sa neprijateljem.

Komunikacija Ogulin — Vrbovsko od jutros ospobljena za saobraæaj.[2]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 2—1/5, k. 311.

[2] Vidi dok. br. 89, depše br. 31 i 13. aprila.

[3] U O dijelovima 13. divizije vidi dok. br. 103.

[4] Riječ: ist S D. Dubravc dopisane su u originalu zelenim mastilom.[5] Opširnije o dejstvima 43. divizije vidi dok. br. 92.

IV. Korpus: Pred frontom IV. korpusa 104. Njemačka divizija povlači se pravcem Sluni — Primišlje — Poloj sa glavninom na prostoriju Zečeva Varoš — Primišlje. Nemačka zaštitnički dijelovi duže linju Pilić k. 389 — Metlnica k. [ruj.] 518 — M. Metlnica k. 471 — Lumbardenik k. 402, južno i jugozapadno od Slunja.

Dvije brigade VII divizije napadaju pomenute neprijateljske položaje sa prostorije Brocanac — s. Kosuti.

Sa jedinicama IV. korpusa sadejstvovala je naša avijacija i u dva navrata bombardovala i mitraljirala neprijateljska kolonu na komunikaciji Sluni — Primišlje.[2]

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 13. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE.

ŠTAB IV. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. Op. 57
13. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV. ARMIJE ZA DAN 13. IV. 1945. GOD.

Temk. *Brigada.*[11] Sa jednim bataljonom sadjstvuje sa XIII. divizijom, sa ostalim dijelovima u pripremi za prelstoječe operacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Za načelnika odjeljenja
major:
Simo Đuhalić

Dostavljeno:
K-du pozadine IV. armije
K-du T. i M. jedinica IV. armije
K-du Art. jedinica
Načelnika Veza

[6] Vidi dok. br. 88.
[7] Riječ je o desantu na otok Krk (vidi dok. br. 35 i 45).
[8] U pitanju je desant na otoke Cres i Lošinj (vididok. br. 35 i 56).
[9] O dejstvima 2d. divizije vidi dok. br. 83.
[10] O rezultatima njenog dejstva vidi dok. br. 37.

XIX. *divizije:* U pripremi za predviđenu operaciju prema Novom — Crikvenici — Lokvama — Mrzlom Vodici glavnom svojih snaga krće se pravcem Krivi Put — Alan — Jamborova Draga — I.ie. XIV. brigadom krenuće nogas pravcem Krmpote — s. Ledenice — Novi-Vinodol.[6]

XXVI. *divizije:* U pripremi za prelstojeće operacije[7] Radi osiguranja na komunikaciji Dabar — Lička Jesenica, upućuju jednu četu na položaj Korać k. 974 — M. Kapela.

IX. *divizije:* U pripremi za prelstojeće operacije[8] upućuju izvršenje odjeljenje na otok Cres. Glavnina divizije nalazi se na otoku Krku osim jednog bataljona koji je u Jablancu.

XX. *divizije:* Izvršila pokret sa prostorije Babin Potok — Vrbovine — Podum prema Plaškom i stigla na prostoriju Plaški.[9]

AM. *brigade:* Sa dva diviziona sadjstvuje sa XIII. divizijom[10] na sektoru Ogulin. Ostalim dijelovima u pripremi za prelstojeće operacije.

BR. 31

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 14. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. 66
14. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV. ARMIJE ZA DAN 14. IV. 1945. GOD.

I/. korpus: Pred snagama IV. korpusa 104. Njemačka divizija napustila Slunj i povlači se pravcem Primišlje, Polojа Miloševac — Karlovac.

Svojim zaštitnicima divizija nalazi se na liniji: zasеok Kalići — Pavlešići — k. 210 — Kuljevac k. 428 — s. Dumovići — zasеok Kalići jugoistočno od Primišlja.[2]

Povlačeći se iz Slunja neprijatelj je poruši most u Slunju na Koranu.[3]

XI. Korpus: *XIII. divizija:* Prema dobivenom zadatku divizija vrši pokret sa sektora Tomi u pravcu Kavna Gora — Lokve.[6]

43. divizija: I. brigada na sektoru Fužine — Zlobin drţeći dominantne položaje prema Zlobinu.
II. brigada na sektoru Delnice — Lokve na dominantnim položajima istočno od Lokava.
III. brigada na sektoru Gerovo — Čabar.[7]
Sub XI. korpus u pokretu, dijelom u Ravnoj Gori a dijelom u Ogulinu.[8]

XIX. divizija: Prema do sada dobivenim podacima dijelovi 1 raskinutom putevа sjevemo od Novog k. 236. U istoku su borbe za Novi.[9]

XXVI. divizija: Bez promjene.[10]

IX. divizija: Bez promjene.[11]

Ar. brigada: VI. p. k. divizion nalazi se na prostoru Mutt jave. Ostale art. jedinice bez promjene.[12]

Tenk. brigada: Dva bataljona nalaze se na pravcu XX. divizi-je, a dva bataljona na pravcu XIX. i XI. korpusa.[13]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik načelnika štaba
pukovnik:
T. Bioćić, s. r.

Ovjerava:
pomoćnik načelnika
p. pukovnik
Cvitn Ado M. P.

Dostavljeno:
K-du pozadine IV. armije
K-du T. i M. jedinica IV. armije
K-du art. jedinica
Načelniku veze

[6] Vidi dok. br. 95.
[7] O dţstvima 43. divizije vidi dok. br. 92.
[8] Vidi dok. br. 103, napomenu 46.
[9] Vidi dok. br. 88. 7
[10] Vidi dok. br. 30, napomenu
[11] Vidi dok. br. 30, napomenu 8.
[12] Vidi dok. br. 30, napomenu 10.
[13] O tenkovskoj podjeli tim jedinicama vidi dok. br. 67.

BR. 32

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. UDARNE DIVIZIJE OD 14. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DESANTU NA OTOK RAB I O BORBAMA ZA NJEGOVO OSLOBOĐENJE[1]

Š T A B
IX. UDARNE DIVIZIJE IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE
Op. broj: *128/45*
14. IV. 1945.

Predmet: Operacijski izvještaj za likvidaciju neprijateljskih uporišta na O. Rabu 12. IV. 1945. god.

ŠTABU IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE

Sekcija Rab — Senj 1:100.000

(Dostavlja se skica terena na kojem su izvođene operacije).[2]

1. Zemljište na kojem su vođene operacije slabo je prohodno, ali je podesno za podilaženje, prebacivanje jedinica, kao i za izvršenje napada, dok je obrana bila teža radi svoje razvučenosti. Komunikacija na jugoistočnoj strani otoka nema, dok je na sjevernoj jedna koja vodi Lopar[4] — Rab zapuštena, porušena i slaba. Uvale za iskrcavanje neprohodne su i ni jesu vezane putevima za unutrašnjost. Noću uoči napada duvao je jak južnjak, more je bilo nemirno, a iskrcavanje trupa i materijala otežano. U upornim tačkama i to Rtu Stojana, Kristoforu i brijegu sjeveroistočno od mjesta Raba (Brnu[3]), neprijatelj se je ranije brižljivo utvrdio u zemunicama i betonskim bunkerima, a uporišta opasao bodljikavom žicom.

Na sektoru Lopar — Rt Stojana, napadala je II. Prol. Dalm. brigada sa jednim bataljonom i sa četom automatičara, a jedan joj je bataljon bio divizijska rezerva u Supetarskoj. Na sektoru Kristofora napadao je Kva-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—2/2, k. 843.
[2] i " Skice se nalaze u AVII, reg. br. 9—9/2, k. 843.
[3] Nije pronađeno na karti: 1:100.000.

mercki Odred sa dva bataljona, dok je jedan bataljon bio njihova rezerva u Kamporu.[4] Na sektoru grada Kaba i Arnifjerski divizion sa tri bataljona je bio angažovan. Svaki bataljon. Nasuprotno i napad pješadije podmornice je bataljona 75 mm Pomorske Komande Sjevernog Jadrana.[5]

Na prostoru Kaba nalazile su se sljedeće neprijateljske jedinice: 1 bataljon topova 540. NAA.[6] sa 130 vozila, 60 pomora. 30 vojnika Schutzwasser Polizei,[7] 10 zamandom obrtevtinama[8] Wuglera, koji je u borbi ubijen. darma, 30 vojnika HAKA[9] (komanda luke), sve pod komandom obrtevtinama[8] Wuglera, koji je u borbi ubijen. U neprijateljskom uporištu Rt Slojana nalazila se je 1 bataljon 540. Abteilunga Kroegsmarine u jačini od 150 vojnika. pod komandom obrtevtinama Albeina Schwazal. U neprijateljskom uporištu Rt Krstolor, nalazila se je 1 bataljon 540. MAA. sa 118 vojnika.

Namjera neprijatelja je bila upomo [branitl] uvrdene polozaje i zadržati [ih] pod svaku cijenu u svojim rukama.

Naša namjera je bila ofanzivnog karaktera, sa cijem, da se neprijatelja izmanevrise, pride blize, opkoli ga i uništi, te ovlada sa polozajima i uporištima koje je drzao.

lon da hkvridra nepriateljsko uporište na Rtu Siojama. Napadni pravac ovoga bataljona bio je: sa jednim dijelom preko Kušine Glave (k. 98) na Sv. Marinju, sa drugim dijelom preko Lopara na k. 25, gdje se je sastao sa prvim dijelom tog bataljona. Bataljon je u strijeljačkom stroju nastupao od Sv. Marije — k. 25 prema Tankom Rtu s jednim dijelom, a drugim prema Javornu, a odatle na k. 27. — Uj ovome napadu bataljon je bio potpomognut ćetom automatičara iste brigade, koja je vršila protuzak od Javorna uz samu obalu. Naša baterija iz uvale Balkih.

Borba je otpočela 12. o.mj. u 7.00 časova poslije jednočasovne artiljerijske pripreme. Prema izdanoj zapovjesti, artiljerijska priprema imala je otpočeti tog dana u 5.30 časova, a napad pješadijskih jedinica u 7.00 časova. Ujšijed nemimoge mora i nepovoljnih obala, iskrcavanje na Rtu od pola sata. U 9.00 časova zauzeto je Javorkinm manje artiljerije bilo je otežano i isla je bila u zakašnjenom nepriateljsko uporište Kristofor. U 10.00 časova zauzeto je nepriatelisko uporište Rt Siojana, a u 12.00 časova upornje na sektoru mjesta Kab i time je likvidiran nepriatelj na cijelom otoku.

Prema izdanoj operacijskoj zapovijesti II. Prol. Dalm. Udar. brigada sa dva bataljona, po iskrcavanju u uvalu Crnika, jedan je bataljon upućen na prostoriju Superstrka, koji je bio divizijska rezerva, a drugi bata-

Jalbinou sa zadatkom prebacivanja dvaju bataljona u uvalu Crnika. Koncentracija bataljona Kvarnerskog odrađ Kalifront. Koncentracija Artiljerijskog divizijona izvršena je u Novalji[12] sa zadatkom prebacivanja na Rt Stena u Karlobagu sa zadatkom prebacivanja jedne bajterije u uvalu Crnika jedne bajterije,[13] a dvije bajterija u uvalu Balkih.

Borba je otpočela 12. o.mj. u 7.00 časova poslije jednočasovne artiljerijske pripreme. Prema izdanoj zapovjesti, artiljerijska priprema imala je otpočeti tog dana u 5.30 časova, a napad pješadijskih jedinica u 7.00 časova. Ujšijed nemimoge mora i nepovoljnih obala, iskrcavanje na Rtu od pola sata. U 9.00 časova zauzeto je Javorkinm manje artiljerije bilo je otežano i isla je bila u zakašnjenom nepriatelisko uporište Kristofor. U 10.00 časova zauzeto je nepriatelisko uporište Rt Siojana, a u 12.00 časova upornje na sektoru mjesta Kab i time je likvidiran nepriatelj na cijelom otoku.

[12] Novalja se nalazi na otoku Pagu.

[13] Riječi »jedne bajterije« grešKom su ponovljene.

Međuvremeno pod zaštitom antifrističke vatre, dva bataljona III. Dalm. Udar. brigade kretala su se kroz s. Bartaš i sjevernošćno od isoga u pravcu neprijateljskog uporišta mjesta Kuba i sjevernošćno od samoga mjesta prema utvrđenim neprijateljskim položajima (Brnu) sa ciljem obuhvaćanoga manevra. Bataljon ove brigade, koji se je iskrcao u vatri Crnika, nastupao je u pravcu mjesta Kuba i sjevernе strane neprijateljskih utvrđenih položaja, sa ciljem prijeća na samo uporište i oslobođenja jakom artiljerijskom, minobacačkom i vatrom iz automatskoga oruda. Naše su jedinice uspjele da postignu vatrenu nadmoć, koja nije popuštala, dok neprijatelj nije bio zatvoren i između sa svojih glavnih položaja. Neprijateljska vatra nije bila dovoljno efikasna s razloga, što neprijatelj nije raspolagao sa dovoljnim brojem pješadije i pješadijskog oruđa. Po padu prvih neprijateljskih uvrđenja, neprijatelj je još nekо vrijeme pokušavao da dađe mjestimičan otpor i to u samome mjestu Kubu, što mu nije uspjelo, jer je bataljon III. Dalm. Udar. brigade, kojі je nastupao sa sjevera, istodobno upao u grad i likvidirao neprijatеlja, dok su druga dva bataljona zauzeli i zaposjeli neprijateljska uvrđenja istočno i sjevernoistočno od grada. Neprijatelj je na ovome sektoru bio potučen i istі je zadovoljavao potrebama jedinica.

Dva bataljona Kvarnerskog Odreda nastupali su preko K. 54 i K. 84, te u obliku luka približavali neprijateljskom uporištu Kraljevac. Kroz to vrijeme momentalna uporišta Kraljevac, da neprijatelj nije bio u stanju da dađe jedan ojačan i organizovan otpor. Pješadijske jedinice iskorištle su zabunu neprijatеlja, prodrle u neprijateljska utvrđenja i poslije kratkog vremena ista zauzele, zarobivši pri tome cijelu neprijateljsku posadu.

Naše jedinice su konstatovale svu opasnost iz svojega naoružanja, a naročito su dobro koristeni puškomitraljezi, ručne bombe i artiljerija, koja je imala vrlo jak učinak.

Sadejstvo između artiljerija, koja je imala vrlo jak učinak. Neprijateljska artiljerija ućutkana je bila kontrabatiranom naše artiljerije, što su pješadijske jedinice u potpunosti koristile.

U toku cijele borbe veza je bila dobra. Održavana je putem radio-stanica, radiotelefonom i telefonski. Sve su jedinice bile međusobno vezane telefonskom mrežom.

Dotur municije na položaj vršen je pravovremeno i ista je zadovoljavao potrebama jedinica.

brigada dobila je zadatak da se sa dva svoja bataljona smjesti u mjestu Rab, a jednim u s. Barbat u svrhu sređivanja jedinica i odmora. Artiljerijski divizion da se smjesti u s. Barbat sa istim zadatkom. Osim toga svu su jedinice dobile zadatak, da vrše pripreme za predstojeće operacije.[14]

6. Našl gubici ti ovim bohbama iznose: 4 mrtva i 23 ranjena druga, od kojih nijedan tkovovdice.

Za vrijeme ovih operacija utrošene su slijedeće količine municije: 52.838 komada pušćanih i mitrajeskih metaka. 249 mina za laki bacač. 598 granata za teški bacač. 720 artiljerijskih granata. 83 trombonske bombe; 482 ručne bombe. 7.128 metaka za strojnice i 35 signalnih metaka.

(Subtitaka u oružju i materijalu na našoj strani nije bilo.

7. Sve jedinice, koje su učestvovale u ovim borbama, jednako su se istakle, a naročito I. bataljon II. [dalmatinske] Prol. brigade na čelu sa svojom 3. četom.

[14] Pripreme su vršene za izvršenje desanta na Cres i Lošinj i osloboćenje oba otoka (vidi dok. br. 35, 43 i 56).

Prije samih operacija vršena su bržena izviđanja i u toku same borbe sa dobrim uspjehom.

5. Zadatak, koji je bio postavljen pred naše jedinice koje su učestvovale u ovim operacijama, u potpunosti je izvršen. Neprijatelj je razbijen i do posljednjeg zarobljen.

U ovim ovim operacijama neprijatelj je imao slijeće municije: 52.838 komada pušćanih i mitrajeskih metaka. 249 mina za laki bacač. 598 granata za teški bacač. 720 artiljerijskih granata. 83 trombonske bombe; 482 ručne bombe. 7.128 metaka za strojnice i 35 signalnih metaka.

Neprijateljski gubici u oružju i materijalu iznose:
13 oblanih topova 120 mm (od kojih 5 neispravni), 3 protivavionska topa 75 mm, 1 protivavionski top 75 mm, 18 flakova, 5 teških minobacača, 7 teških protivavionskih bacača, 8 trombona, 11 teških mitraljeza, 21 puškomitraljez i šarac; 27 strojnica, 372 puške, 35 pištolja, 6 reflektora (od kojih 2 neispravna), 12 radio-stanica, 1 kamion, 1 motocikl. Osim navedenog zaplijenjeno je dosta raznog municije, hrane i drugog vojničkog materijala i opreme.

Po završetku likvidacije neprijateljskih uporišta na O. Krku 11. Prol. Dalm. Brigada dobila je zadatak da se smjesti, sredi i odmori sa dva bataljona u L.opatu, a da jedan bataljon i dalje ostane u Jablancu. III. Dalm. Udar.

8. U ovim operacijama su učestvovali II. Prol. Dalm. Udar. brigada, III. Dalm. Udar. brigada, Kvarnerski Odred, Artiljerijski divizion ove divizije i brdska baterija Pomorske Komande Sjevernog Jadrana.[15] Svim ovim operacijama rukovodio je komandni dio Štaba ove Divizije.

9. Operacije su bile brižljivo i na vrijeme pripremljene. Uoči operacija održan je sastanak sa štabovima brigada i Artiljerijskog diviziona. Odluke su pravilno donesene. Upravljanje i rukovođenje jedinicama bilo je dobro.
Više i niže rukovodstvo se je dobro snalazilo u borbama, shvativši ozbiljno pred njih postavljen zadatak. Znajući da neprijatelj nema dovoljno pješadije, težilo se je opkoljavanju i što bližem prilazu neprijateljskim uporištima, a potom ka uništenju istih, u čemu se u cijelosti i uspjelo.
Prirodne teškoće dobro su savladavane; iako je zemljište bilo dosta nepogodno, ipak je manevrisanje sa jedinicama uspjelo.
Cijela je operacija izvedena u duhu donijete odluke. Rukovodstvo se je snalazilo u svim momentima, koje je nova situacija donosila.
Saradnja između artiljerije i pješadije bila je dobra. Pješadija je davala dovoljno zaštite artiljeriji. Artiljerija je potpomagala napredovanje pješadijskih jedinica. Veza između pješadije i artiljerije bila je dobila, te je u potpunosti zadovoljila.
Služba veze u toku čitave borbe pravilno je funkcionisala.
U ovoj operaciji osjetila se je potreba, da Komanda Sjevernog Jadrana u sličnim budućim operacijama, zapravo prije početka istih, pošalje jedan mornarički odred da ispita dubinu mora i pogodnost luka za iskrcavanje, da se ne bi ponovilo iz ove operacije, da se tek u zadnji čas uvidi teškoća iskrcavanja u predviđene uvale.
U slijedećim operacijama također se ima poslati na otoke oficirska patrola iz Artiljerijskog diviziona, koja će ispitati mjesto za plasiranje baterija i najpovoljnije položaje za dotur istih.
U ovim operacijama na O. Rabu osjetila se je u samome početku potreba vodiča, jer u neposrednoj blizini iskrcavanja nije bilo naselja. Komanda mjesta Rab nije

[15] O rezultatima dejstva jedinica Pomorske komande sjevernog Jadrana vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 164 i 165.

se angažovala da tu pomogne operativne jedinice, nego se je ista smjestila na O. Pag.

Informativna služba prikupila je detaljne podatke o neprijatelju, koji su nam mnogo koristili, samo je dala krive informacije za komunikacije, izjavivši da ih ima i da su upotrebljive, što međutim nije odgovaralo istini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar—P. pukovnik:[16] Komandant P. pukovnik:
s.o. **Ljubo Truta**

M. P.

BR. 33

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 15. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE'

ŠTAB IV. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op.« Br. 70
15. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV. ARMIJE NA DAN 15. IV. 1945. GOD.

IV. korpus: Zaštitnički dijelovi 104. njemačke divizije, koja se i dalje povlači u pravcu Karlovca, nalaze se večeras na liniji Kurjevac k. [trig.] 429 — s. Primišlje — Gladna Brda k. 309.

Glavnina divizije nalazi se na sektoru D. Poloj — Sr. Poloj — Miloševac — Perjasica G.

Neprijatelj poklanja naročitu pažnju svom lijevom boku obezbjeđujući se prema sektoru Tounj — D. Dubrave — Generalski Stol jačim bočnim patrolama.

Na komunikaciji Poloj — Karlovac primijećeno je u toku dana kretanje oko 50 motornih vozila u pravcu Karlovca.

'* Ilija Radaković

' Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1/5, k. 311.

Sa zaštitničkim dijelovima divizije vode borbu dijelovi VII. divizije IV. korpusa.[2] Naročito uporne borbe vode se za s. Primišlje gdje neprijatelj daje žestok otpor. Izgleda da će u toku noći neprijatelj napustiti Primišlje.

XX. Divizija:[3] XX. diviziji je naređeno da odustane od napada na Generalski Stol, da povuče X. brigadu sa prostorije Babin Potok — Čudin Klanac u sastav divizije i da na sadašnjoj prostoriji sačeka daljnja naređenjia ® titm da položaje na sektoru Tounj — D. Dubrave preuzmu dijelovi IV. korpusa.

Položaje na sektoru Primišlje i to na liniji Cerovita Glava k. 366 — Glumačka Glava k. 394 preuzeli su od IX. brigade dijelovi VII. divizije IV. korpusa.[4] Sa ovim dijelovima divizija i nadalje održava tijesnu vezu sa patrolama.

Raspored jedinica divizije:

X. brigada u Ogulinu.
IX. brigada na prostoru Skradnika.
VIII. brigada na sektoru u Tounju.
Štab divizije u Plaškom.

XI. korpus:[5] *XIII. divizija:* Prema dobivenom zadatku XIII. divizija se prikuplja na sektoru Ravna Gora — Lokve u cilju sadejstva sa 43 divizijom.

43. divizija: Napada neprijatelja na prostoru Lokve — Mrzla Vodica.

I brigada ovlada[la] je k. 982 jugoistočno od Lokava.

Jedna brigada od Crnog Luga nastupa prema Mrzloj Vodici i izbila na liniju Selin k. 981 — Križ k. 837 sjeverno od Mrzle Vodice.

Borbe su u toku. Podaci od 43. div. datiraju od sinoć.[6]

XIX. divizija: XIV. brigada u toku dana ovladala je nakon žestoke borbe Orljakom k. 257 i doprla do linije Lo-

[2] O tim borbama vidi dok. br. 89, depešu br. 47 od 15. aprila.
[3] Vidi dok. br. 83.
[4] Vidi dok. br. 89,depešubr. 93 od 16. aprila.
[5] Vidi dok. br. 35.
[6] Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 92 i 89, depešu načelnika Štaba 4. armije JA od 15. aprila.

par — Povile k. 100 — k. 105 (zapaćno od Ohjaka) — Kosa k. 117 — Dupље k. 236.

Brigada vodi borbu na isočnim i sjevernim prilazima Novoge.

VI. brigada sa linije Debela Hrasta k. 574 — Paljin k. 750 — k. 722 južno od Čedać Gl. izbila na Greben Klančac sjevernozapadno od Brbira[9] sa zadatkom da izbije na raskrsnicu puteva Novi — Brbir. Brbir — Selce i Brbir — Crkvenica.

V. brigada izbila je na liniju s. Blaškovići — s. Pećca na raskrsnicu puteva Sušik — Crkvenica i Sušik — Brbir i sada vrši pritisak na komunikaciju Kraljevica — Crkvenica na sektoru sjevernozapadno od Manešin.

Dijelom snaga obezbjeđuje se od garnizona u Zlobinu i Lič na liniji Serbac k. 957 — Crni Vrh k. 946 — Ujjava [?].

U Zlobinu i Liču nalazi se XIX. ustaška bojna.

XXVI. divizija: Raspored jedinica:

I. D.P. brigada u Sv. Jurju [sada: Jurjevo]
XII. I. brigada u Senju.
III. Pukovn. brigada na prostoriji Krasno — D. Svica — Bitog.
XI. I. brigada na prostoru Vratnik — Melinice.

Slab divizije u Senju.

[9] Pogrešno: Klančac se nalazi sjeverozapadno od Brbira.

[8] O gonjenju neprijatelja u pravcu Novoga i Crikvenice vidi dok. br. 88.

Dostavljeno
K-du pozadine IV. armije
k-du Art. IV. armije
K-du T. i M. jedinica
Našelniku Veza

BR. 34

RELACIJA ŠTABA 30. DIVIZIJE OD 15. APRILA 1945. DOSTAVLJENA ŠTABU 9. KORPUSA JA O BORBAMA U MARTU NA PROSTORU TRNOVSKOG GOZDA[1]

Š T A B
XXX DIVIZIJE IX KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativni odsek
Br. 214
Na položaju 15. IV. 1945.

Relacija borbi od 16.
III. do 5. IV. 1945. god.

ŠTABU IX KORPUSA JA
Operativni odsek

4. III 1945[.] jedinice XXX Divizije[:] 18. i 19. brigada (17. brigada posle borbi na Otlici povukla se 1. III [pravcem] Kozje Stene — trig. tačka 1404 — stazom istočno od k. 1315 — putem prema Mrzloj Rupi)[,] bile su primorane da zapuste [napuste,] posle uporne borbe od 25. II.[,] visoravan Trnovskog gozda, pošto su bile stisnute na uskom prostoru, dejstvom iz pravca Predmeja — Lokve, Nemci —• Lokve, a Čepovan i greben Kobilice do podne istog dana [bili su] zaposednuti. Koncentrisane južno od k. 1348 — M. Ceson[2] — (t.s.[3] Tolmin), tokom noći započele su sa spuštanjem preko slabe staze pešačke koja se od Passo di Mezzodi,[4] k. 1303, preko stenovitog terena, spušta u Gor. Trebušu — ne znajući da je nekoliko časova ranije bila posednuta od Nemaca. 6. III. jedinice su uspele da se neopaženo provuku, zahvaljujući energičnom napadu preduzetom od Bendije[5] od strane 17. br. prema Gor. Trebuši, da je

* Original (pisan olovkom, latinicom) u AIZDG, k. 22/11. U tekstu je veći broj slovenskih riječi, pa je redakcija uz samu riječ, u uglatim zagradama, stavila značenje te riječi u srpskohrvatskom jeziku. Sem toga je, radi jasnoće teksta, unijela i neke znake interpunkcije što je također stavila u uglate zagrade. Pošto je izvještaj pisan po karti 1:100.000, i talijansko izdanje, to je redakcija talijanske nazive sela ili geografskih objekata objasnila u napomenama.

[2] V. Češevik, 2 km istočno od Lokava.

[3] Topografska sekcija Tolmin.

[4] Pogrešno; treba: Picco di Mezzodi — Poldanovec.

[5] Usamljena kuća, 13 km sjeverozapadno od Idrije.

pažnja neprijatelja bila odstranjena i naše prisustvo ostalo nezapaženo. 6. III. 17. br. uspeva da razbije i protera neprijatelja preko Mrzle Rupe — Rupa Fredda — na Male lažne (raskrsnica pri [kod] kilometarskom kamenu K. 24 iznad »di« iz natpisa Selva di Tarnova).[6] Zajedno sa jed. XXX D. povukla se 3. brigada, iz sastava XXXI D. sa Velikih Lažni[7] (Lasna Valfredda) na Dol[en]j [u] Trebušu.

Posle odbacivanja jedinice su imale sledeći raspored: 3. brigada Perdenski Vrh, 17. br. Gor. Trebuša, 18. br. Vojsko, 19. br. Mrzla Rupa i štab Divizije sa ostalim podređenim jed. Na Ogalcah. Time je bio zaposednut masiv sa pravcem pružanja sever — jug, okružen izrazito usečenom klisurom, koju sa sev. i sev. — zap.[8] strane gradi reka Trebuša, dok sa sev.

— ist. i istočne strane bezimenom rečicom[9] (izvire istočno od sedla Oblakovo[10] utiče kod Sp.[11] Trebuše u r. Idriju)[,] i Konomljskom rečicom koja ima utok u r. Idrijcu sev. od Spodnje Idrije.

12. III. 19. br. bila je upućena u Cerkno (t.s. Idrija) gde je imala da izvrši razrušavanje, trupa da se okupa i delimično se obskrbi obmundirnom [odećom] spremom. Odatle imala je nalogu [zadatak] da se prebaci na liniju Kladnjo[12] — N. Os[e]lica da neuznemiravano izvrši preorganizaciju i preformiše proređene redove i istovremeno zatvara Poljansku dolinu.

Po našem povlačenju sa sektora Trnovskog gozda neprijatelj je brižljivo kontrolisao čelu visoravan, imajući na raspoloženju za to dovoljno snaga u iznosu 2000 — 2500 vojnika, tako da je naš pristup i patrolama brzo onemogućen.[13]

[6] Trnovski gozd
[7] Zvaničan naziv sela je: Lažna.
[8] Pogrešno; treba: zapadne i jugozapadne.
[9] Odnosi se na rječicu Hotenja.
[10] Na karti 1:100.000 ovo sedlo nije obilježeno, a nalazi se u rejonu Oblakov Vrh, zaselak 13 km sjeverozapadno od Idrije.
[11] Pogrešno; treba: Dolenja.
[12] Pogrešno; treba: Klade, zaselak 3,5 km jugoistočno od Cerkna. Na karti 1:100.000 nije obilježen.
[13] Da bi se jedinice 9. korpusa NOVJ odbacile sa područja Trnovskog gozda i na taj način što bolje obezbijedila pozadina njemačkih snaga, Operativni štab za borbu protiv bande u Operativnoj zoni Jadransko primorje preduzeo je akciju čišćenja pod šifrom »Ribecal« (Rübezahl), koja je trajala od 7. do 11. februara 1945. godine. Kako Nijemci u ovoj akciji nisu postigli svoj cilj, ista je produžena pod nazivom »Ribecal II« i trajala je do 16. februara 1945. a angažovane neprijateljske snage povukle su se do 22. februara 1945. sa područja Trnovskog gozda u polazna uporišta. Pošto ni ovaj put nisu uspjeli, 27. februara 1945. preduzimaju akciju »Ribecal III«, u kojoj su, pod neposrednom komandom Odila Globočnika (Globocnik), komandanta SS i policije u Operativnoj zoni Jadransko primorje, počev od 2. marta 1945. angažovane slijedeće neprijateljske snage:

1. Zadatak

Pred jedinice IX Korpusa, s obzirom da smo zašli u završnu fazu preduzetih operacija protiv nacističke Nemačke — čiji se slom može smatrati kao svršen čin, jer svaki dalji otpor pružan od hitlerovca je samo bezuman gest fanatika koji su rešeni da izdrže do kraja, do fizičkog uništenja svakog pojedinca — istavili [postavili] su se specijalni i deliktni zadaci vojne prirode[,] sa izrazitim političkim karakterom — jedna od mnogovrsnih strana borbe za onaj deo Jugoslavije, koji je po pogodbama [ugovorima] između svetskih imperijalista izručen, u Versalju, Italiji za njene »zasluge« u prvom imperijalističkom ratu između Antante i Centralnih Sila — i to protiv volje slovenskog stanovništva koje čini pretežnu i neospornu većinu. Slovensko Primorje — Primorsku možemo samo borbom sačuvati od nezajažljivih apetita i talijanskih imperijalista, reakcionara, koji u tom pogledu imaju punu moralnu i materijalnu podršku svetske reakcije, — to je naloga [zadatak] koju je politika istavila [postavila] pred vojskom. Uz to treba podsetiti da sa čisto vojničkog gledišta naš trenutni položaj nije bio nimalo ružičast. Južno italijansko bojište je sastavni deo istočnog fronta, njegovo' strategisko desno krilo. Obzirom da se taj front na levom krilu i u centru

— borbena grupa »Cušnajd« (Zuschneid), sastava: 2. bataljon (bez jedne čete) i 11. i 12. četa 3. bataljona 10. SS policijskog puka sa pukovskim jedinicama (bez baterije topova), ojačani 3. bataljon 15. SS policijskog puka, jedna četa 1. bataljona SS policijskog puka »Bocen« (Bozen), dijelovi 1. puka Slovenskega narodnega varnostnega zbora (SNVZ), dijelovi 182. policijske brdske čete za vezu, dva bataljona 1. srpskog dobrovoljačkog korpusa i jedan bataljon Kavkazaca (iz sastava Kavkasko-kozačke divizije). Ova borbena grupa nastupala je opštim pravcem Col — Otlica — Lokve;

— borbena grupa »Kesterman« (Köstermann), sastava: dva bataljona 730. pješadijskog puka njemačke 710. pješadijske divizije, polubaterija iz 1. divizиona 112. artiljerijskog puka njemačke 188. rezervne brdske divizije, 1. četa 1. bataljona i 3. bataljon (bez dvije čete) sa baterijom topova 10. SS policijskog puka i dijelovi 182. policijske brdske čete za vezu, nastupala je opštim pravcem Gorica — Trnovo — Lokve. Kao rezultat akcije »Ribecal III«, neprijatelj je uspostavio na području Trnovskog gozda do 7. marta 1945. slijedeća uporišta: Lokve, Čepovan, Lažna, Lokovec — 3. bataljon 10. SS policijskog puka; Trnovo i Krnica (zaselak 13 km istočno od Gorice) — bataljon Kavkazaca (vjerovatno je to bio 3. bataljon puka »Nordkaukazus« — Nordkaukasus); Predmeja, Otlica i Col — 2. bataljon 10. SS policijskog puka; Petrogalovc (zaselak 4 km sjeverno od Ajdovščine) i Gozd — jedan bataljon iz sastava 1. srpskog dobrovoljačkog korpusa; Slokarje — dijelovi 1. puka SNVZ (AIZDG, njemački fond, k. 199/1 i k. 224/IX). Detaljnije o borbama jedinica 9. korpusa u neprijateljskim akcijama »Ribeca« vidi Stanko Petelin: Osvoboditev Slovenskega primorja, Založba Soča, Nova Gorica, 1965 (dalje: Stanko Petelin, n.d.), str. 87—97.

vede do 04.00 časa 16. III i započe sa napadom u 05.00 č.[15] Štab Korpusa stavio je u zadatak 30. i 31. Div. da u uzajamnoj saradnji izvrše nastok na Tmovski Gozd, gde bi sebi izborile osłonac i sa polaznih položaja forsiraju probijanje i izbiju na liniju Predmeja — Oliica — Col. Na taj način bila bi završena prva faza operacija. U drugoj fazi dolazo bi slazak 30. div. u dolinu Vipave sa zadatkom eliminisanja srpskih fašističkih formacija na tom sektoru;[16] za to vreme 31. div. posedala bi pomenutu linju sa zadatkom eventualnog prihvata trupa iz doline i bočnog osiguranja prema Colu i Tmovu.

[15] Početak ofanzive bojišta.

[16] Upravo ovaj dio operacije, koji je predviđao prodor 30. i 31. divizije u dubinu neprijateljskog rasporeda, bio je najkritičniji. Njemačka komanda mora da misli na prekidanje veze, da bi se onemogućio pravac povlačenja trupa ugroženih na jug, bojišlu, da bi mogle nesmetano da se povuku. Slučeći se komunikacijskim pravcima koji proleze preko operacijske zone IX Korpusa. Svakako mora se računati da će neprijatelj koncentrično djelovati, pokušavajući da izvrši opkoljavanje iz veće dubine, oprtišći na vlse pravaca.

Imajući u vidu sva ta djelstva i naše izvođe u sljedećim predviđanjima ofenzivnih operacija od strane neprijatelja, u cilju ostvarenja „pozadnje bojišne protonje[14] snaga u Italiji, trebalo je predvideti mere koje bi nam u mnogom olakšale naše buduće na Primorskom i bolje uslove borbe. Zato trebalo je odmah, ne čekajući vremena, preći u ofenzivu i usredsrediti sve naše dejstvo na najkraćem pravcu na kome leži Trst. pravilnih u njegovoj blizini da bi u odlučnom času —• u trenutku rasula nacističkih bandi[,] mogli da izvrše nastupni marš sa ciljem

— zaposedanje Trsta.

Koristeći dosadašnja iskustva, što nas je lišavalo uspeha u neckiko manova — nedostatak snaga u odlučnom trenutku upotrebi i snage XXXI D. Zato je do 15. III. izvršeno koncentrisanje snaga te divizije sa Gorenjskoga, tokom noći završeno je pregrupisanje, dok je razvođenje svijui sila imalo da se izvrši u dva pravca: 1. divizija na desnom krilu, koja je imala zadatak da nastupa preko Tmovskog Gozda, Predmeja, Oblica, Col, Nanos, Razdrto, Postojna, Pivka, Prestranek, Ilirska Bistrica, Reka, Klana, Matulji, Opatija, Volosko, Rijeka, Kastav, Kozala, Trsat, Trst. 2. divizija na levom krilu, koja je imala zadatak da nastupa preko Ajdovščine, Vipave, Razdrtog, Postojne, Pivke, Prestranek, Ilirska Bistrica, Reka, Klana, Matulji, Opatija, Volosko, Rijeka, Kastav, Kozala, Trsat, Trst.

[14] Ubijeno riječi: »pozadnje bojišne protonje« trebalo bi da stoji: pozadnje bojišta.

[15] Kvalifikacija nije pronašla zapovijest Štaba 9. korpusa JA za napad na neprijateljska uporišta na području Tmovskog gozda. Međutim, iz zapovijesti Štaba 31. divizije od 15. marta 1945. vidi se da je 30. divizija dobila zadatak da izvrši napad na uporište u Lokvama, 31. divizija „Garibaldi Natazone“ (Natisone) vršila je obezbjeđenje u pravcima Sv. Lucija (sada Most na Soči) i Idrija (AIZDG, k. 278/III). Ostavljeni dio izvršenja zadataka 31. divizije vidi dok. br. 39.

[16] U Vipavskoj dolini i na Krasu nalazila se u to vrijeme čemićka divizija (AIZDG, k. 63/11).

S drugge strane ital. div. [»Garibaldi«] »Natisone« za taj čas [u to vrsmel vrišla bi bočno osiguranje na Sentviškoj pla-noti[17] prema Sv. Lucji[18] i na Vojskom prema Idriji. Sa dušjim pratiranjem napadnih kolona dublje, primila bi na sebe ostr-gurnuje pravca povlačenja i pozadine operacijske. Isti zadatak, za vrieme ovih faza operacija, imala bi 19. brigada — osigura-nje Korpusne pozadine. 30. div. imala je zadatak da sa 2 bri-gadama ućestvuje u napadu (19. br. bila je pod neposrednom komandom Korpusa)[.] 17. br. imala je da napadne i likvidira Lokve, dok je 18. br[.] posle bombardovanja Predmeđe i Oi-lice, trebala da zapoćne sa napadom na tom pravcu. Osim toga Mjomar, odred[19] imao je preko Matih Lazni da izbije na Krni-cu[20] i vrši kontrolu i osiguranje od Vrhovlja i Trnova (t.s. Go-rica) .

II. Situacija

1.) Ujoči predudzimanja predvidenih akcija, zapaženo je skidanje [odvlačenje] neprc. snaga i povlačenje njihovo bilo prema Gorici iii Postojni. To se specialno odnosi ona Grgar, oadkle su odmah po [poslc] 7. III. jedinice 730. puka 710. nemačke pcsad. divizije bile povučene i zamenjene. Obave-štajna služba nije mogla da da tačno podatke o ncpr. — da prcccizira njegov broj, utvrdi njegovo naoružanje, sastav, pripadnosi, kvalitet, zadatke i moral. Uj samoj zapovesti za

su 300 SS policista[24] i 250 kozaka[25] u Ozeljanu. Na samoj visoravni nepr. snage cemlе su se do 2600 vojnika. Ljetavnom snaga je nepr. s kojim bi imale posla su heterogenog sastava — bile jedinice, slovenski belogardisti, italijanski republikanci i fašistička milicija, snage SS policije sastavljene od evropskog otpada raznih nacija sa nemačkim komandnim kadrom. Jedinice Wehrmacht-a ovom prilikom nisu učela učešća — 710. peš. div. bila je mirno čuva [mesto ramije] pozvata da se vrati u Palmanovu gde je bila dislocirana.

Njihovo naoružanje[.] s obzirom na raznovrsnost trupe, u svakom slučaju bilo je raznovrsno. Nemačke skupine SS. Policije su naoružane modernim pešadijskim naoružanjem nemačke izrade; ostale trupe uvek do sada bile su najrazličitije naoružane. Tačan je, da je nepriјatelj jako vatreno moćan, jer svaka grupacija uz to ima na raspolaganju teško peš. naoružanje — bilo da se radi o minobacaču kal. 81 m/m, protitan-ja — bilo da se radi o minobacaču kal. 81 m/m, protitankovskom topu kal. 47 m/m ili pak top-mitraljezu kal. 20—25 m/m. Pored nadmoćnosti u oružju, bila je van svake diskusije, nepriјatelj imao nad nama još jednu prednost, da su njegove čelnice [jedinice] bile obilno obezbeđene municijom, da su mogle sobi dozvoliti većji [veći] utrošak. Iskući brez [bez] razlike sve cilјeve bez obzira na njihov značaj, dok su naši borci bili primorani [primudeni] da sprovode najstrožju [najstro-

mende koja rukovodi predusetim operacijama: na drugom mestu kod domaćih fašista vlada šlepa mržnja prema borcima narodno-oslobodilačke vojske, zavedenim protunarodnom propagandom, koja još [ih] sada obmanjuje mogućim izlaskom iz conskaša u koji su zašli i teške [teške], da svaki uspeh posmatrač u borbi protiv partizana predstavlja renta-bilnost, jer daje mogućnost neograničene pljačke domaćeg sta-novništva.

2.) Nađe sile [snage] koje su uzmale učešća u akcijama zbog predhodnih učestalih borbi bile su jako smanjene, da je se efektiv jedinog bataljona kretao između 45 — 55 boraca — između cim 2. bat. 18. br. koji je mogao da računa na 130 bo-raca. Brojno stanje noći akcije između je za 17[.] br. po spi-ska 346. u Rašoda 139[.] na lica 207, dok je za 18. br. između 633 — 182 — 451.

U pogledu nastanja konstatuje se raznovrsnost modela i kaliba, pretežno je bilo zastupljeno engleske nastanje kal. 7.7 mm za puške i puskomitraljeze. Teže pos. nastanje ograničeno i na njegovu pokretu i intervenciju nije se mogao ozbiljnije računati. Proseceno je na bat. dolazila jedna t.[27] »Brzaka« na celu brigadu 2 [28] bacača, 2 pr[oti]-tenkovske puške i bacač kal. 80 ili 81 mm. Sarža municije utvrđena — na tražene. 40 mina za lanki [laki] minomet [minobacač]. 50 mi-na za srednji. U bojnem [bojnoj] komoti mogao se računati na 3000 metaka — 1000 za kal. 7.9 mm u [i] 2000 za kal. 7.7 mm.

[27] teška
[28] laka

je na zavidnoj visini, to je posljedica uspjeha vojničke i političke prirode postignutih od antihitlerovskog bloka u zadnje vrijeme.

3.) Zemljište, na kome su imale da se razvijaju operacije je izrazito planinskog karaktera prosječne apsolutne visine 900 m, sa istaknutim in [i] naglašenim topografskim oblicima, razvedenost [razvrsnog] geo[o]morfološkog sastava. Zbog specijalnosti komfiguracije terena, poslmjenosti, odlučne [odcznc] i ogramičene prilaznosti — prohodnosti zatječva se maksimum napora od trupe, bilo u borbi bilo na maršu. Za savladivanje terena potrebno je dosta vremena zbog okomitog pružanja i [sjpuštanja (najobičnije distance od nekoliko km, koje na normalnom terenu zahtevaju najmanje dva puta toliko vremena). Ili[v] lđnje in [i] Sv. Lucije — 2 časa marša, na dobrom terenu zahtevaju najmanje dva puta toliko vremena).

Polok [Tok] operacija imao je da se skrati vremenski, jer bi svako odugovlačenje i oteżanje bilo na našu štetu.

4.) Opterećje bile su zapocte u drugoj polovini meseca marta i vodćne [vođene] u prvim danima meseca aprila. Zemljište u unutrašnjosti Tmovskog gozda bilo je pod snegu [snegom]. da je bilo nemogućc Kretanje tovarne stoke jer je prepadala u njemu. Strana visoravni koja je okrenuta prema Vipavskog dolini bila je izloženа uticaju toplih vetrova koji dace, tako, da je se snig podpuno otopio [otopio] =. Nagilh prilika s mora prtko Krasa. Vlpnre i iz dolinje [dolinje] dola Soči u dnevnoj temperaturi nije bilo i trupa nije bila izloženа atmosferskim nepogodama.

111. Odluka.

S obzirom na nastalu vojničku situaciju na ratnim područjima i političke zadatke koji su stajali pred nama, više komande — Kompus i Divizijel.] donele su odluku, da predubite neprijatelja i izbiju mu inicijativu iz ruku nagiim i cmtrgicnim napadom na celoj dolzini [duzini] linije fronta — ncposebnim, zajedničkim napadom XXX i XXXI Divizije od Predmeje do Vrša izmad Čepovana, dok bi italijanska Divizija imala na sebe da preduzme [preuzme] bočno osiguranje prou[v] ldnje in [i] Sv. Lucije

Polok [Tok] operacija imao je da se skrati vremenski, jer bi svako odugovlačenje i oteżanje bilo na našu štetu.

XVII. Brigada imala je, da izvrši posćanje t.okvt. a

XVIII da izbije na liniju Predmeja — Oltica.

IV. Zapovest.

Zapovest za začetak [početak] operacije bila je dostavljena svima jedinicama i Korpusu.[29] Sa daljnim razvojem operacija rad je bil [bio] regulisan izdavanjem pismenih zapovesti. radio[-]depešama, telefonskim naređenima i usmeno na položaju.

V. Razvoj operacija.

Podaje [Daje] se brz i kratak pregled razvoja operacija obuhvatajući i rad 3. brigade koja je u operaciskom smislu povremeno spadala pod 30. Diviziju.

16 III. 1945

3. brigada zaposela je od Sp. Trebuše-Kobil[i]cu, trigo nometriska tačka 930. U momentu posedanja položaja kretala se od Čepovana prema njenim položajima nepr. kolona jačine 150 vojnika sa 3 top. mitraljeza i ovečo[m] komoro[m]. U 08 č. neprijateljska kolona bila je stavljena pod moćnim [vatreno] dejstvom [dejstvo], što je izazvalo paniku. Jedna nepr. skupina pokušala je da se po stazi koja izbija od tr. tač. 930 dočepa grebena i tom prilikom sudarila se je sa jednom našom četom koja je zbog zadocnjenja hitala da zaposedne dolučen [određen] joj položaj. S velikim naporom neprijatelj je bio odbiven, dok je naš sred. bacač neprekidno tukao ne dozvoljavajući neprijatelju da se pribave [prikupi] i pruži jedan organizovan odpor [otpor]. Pokušaj neprijateljske intervencije sa Velikih Lažni bio je slomljen u svome začetku. Po bombardovanju Čepovana od strane savezničke avijacije[30] jedna naša četa u streljačkem stroju kretala je se da ga zaposedne, ne znajući da su to već izvršili delovi 16. br. Četa je bila opozvata [pozvata] da ponovo zasede [posedne] sedlo na Kobilici i tom prilikom u 20 č. naletela je na proterane neprijateljske delove sa V. Lažni od strane 17. br. (neprijatelj je sišao u G. Trebušu i priključio se delovima koji su izbili na Mrzlu Rupu). Četa je bila primuđena da se povuče na dominantni je položaje. Zbog razvoja u situaciji 2. i 3. bat. bili su upućeni na Žavrh, 1. bat. imao je da zatvara put[eve] iz Puštala, Grgar[a], Čepovan[a],

U 10 č. izbija 17. br. na položaje desno od puta Lokve — V. Lažne, krećući se od Mrzle Rupe preko korpusnih požganih [spaljenih] baraka. Preduzima mere da utvrdi stanje na Lokvama i u 12 č. isto selo poseda. 18. brigada izbija od ceste Mrzla Rupa — Male Lažne i preko staze koja vodi na Medvedi

* Redakcija nije pronašla zapovijest Štaba 30. divizije za izvršenje ovih zadataka.

[M] Bombardovanje je izvršilo šest aviona i bacilo 26 raketnih bombi (Stanko Petelin, n.d., str. 144).

vrh, na Kozje stene oko 08 č. čekajući predhodno da Predmeja i Otlica budu u 14 č. bombardovani iz vazduha. Zauzimajući po tom raspored: Mornarički odred (već [u] 08 č.) kota 1095[31] — Krnica; 1. bat. k. 1112[32] na cesti koja vodi na Čavan, odvajući [dvajajući] se od puta Predmeja — Otlica, do prošeke ispod Predmeje, zatvarajući pristupe od Oštini i Slokarja; 2. bat. 1001 — 1091[33] iznad ceste Predmeja — Otlica; 3. bat. sa 1. četom na K. 1212, na putu Mi^zla Rupa — Nemčikar[34] — Mala Gora, dok je se 2 č. nalazila u rezervi sa štabom brigade na Korenini iznad Predmeje. Četa koja se kretala prema 1212 naletela je u visini k. 1176[35] na nepr. zasedu od 60 ljudi, da je morala da se povuče prema Mrzloj Rupi. U 16 č. neprijatelj je ušao u Mrzlu Rupu.

U 14 č. jedna neprijateljska skupina jačine 250 ljudi, koja se kretala izjutra od Predmeje, okrtenuvši po putu koji [se] odvaja od k. 982 i izbija na put Mrzla Rupa — M. Lažne, naletela je na zasedu štaba div. i koji je bio prinuđen da se povuče prema 17. br. preko baraka.[36] Neprijatelj je produžio prema Mrzloj Rupi, pobravši [pokupivši] telefon, kabel u dužini 8 km, gde se je sastao sa delovima koji su se tamo nalazili već u 16 č.

Zbog prisustva neprijatelja u M. Rupi[,] 17. br. dobila je naređenje da preduzme nastupni maš8 u tom pravcu sa zadatkom da protera neprijatelja i preduzme osiguravanje u tom pravcu da bi zagarantovala dalji razvoj operacija.

17. III 1945.

Nepr. je hitro prebacio u Grgar u 02. č. pojačanja kamionima iz Trsta — III bat. 15. SS puka. Njegova snaga iznosila je oko 1000 voj. Preduzima dejstvo prema Završhu i Lokovcu, svida [svuda] odbit.

Skupina iz Mrzle Rupe kreće na Vojsko — Gnezdu, da se po noći povuče u Idriju.

Kod Zavrha 3. br. sa 2. bataljonom, koji zauzima front prema Puštalu, napao je nepr. kolonu od 150 muž [ljudi] i koja pokušava da se probije prema Čepovanu. Kolona je bila raspršena vatrom automatskog naoružanja i bacača da je se u neredu povukla prema Grgaru. Utvrdivši da je nepr. zapustio [napustio] Mr. Rupu[,] 17. br. sa položaja iznad raskrsni-

[31] Ova kota nalazi se 500 m zapadno od zaseoka Krnica; na karti 1:100.000 nije obilježena.
[32] Ova kota nalazi se 1 km jugozapadno od Predmeje.
[33] Ove dvije kote nalaze se 1,5 km sjeveroistočno od Predmeje.
[34] Greška; treba: Nemškarca.
[35] Ova kota nalazi se 1 km sjeverno od Medvedeg vrha (k. 1404).
[36] Odnosi se na barake koje su bile izgrađene u tom rejonu za potrebe jedinica 9. korpusa JA,

ce Mrzla Rupa — M. Lažne — M. Gora u 05 kreće da sa 1 bat. zasedne [posedne] Mr. Rupu a sa dva bat. Vojsko. Na pravcu prema Maloj Gori bili su omanji sukobi naših izviđačkih delova i neprijateljskih. Na odseku 18. br. nije bilo nikakvih događaja, 3. bat. bio je zamenjen u 18.00 č. nad Mr. Rupom od 17[.] br. 18. III. 1945.[.]

Izjutra prebačeno je pojačanja od 180 policajaca [iz] Gorice [za] Grgar.

Kod 3. br. nikakve aktivnosti. Oko 09 č. na odseku 18. br. nepr. jačine 350 voj. začeo [počeo] je sa napadom u dve kolone. Leva kolona dejstvuje frontalno sa pravca Otlica, dok je desna usmerena k. 1074 i 1169 [i] uspeva da zaposedne 1091.[37] Oko 14.00 zapuštena [napuštena] je k. 1002 i povlači se na položaje iznad Korenine. Istovremeno 2 čete 2. bat. bacaju se nepr. u bok. Nepr. svečeri povlači [se] prema Otlici (sudeći po svemu nepr. je imao ograničen zadatak, dejstvo samo za taj dan). Konstatuje se prisustvo ustaša.[38]

17. br^. napada nepr. koji je poseo levo i desno put Vojsko — Troha — Idrija u visini Gnezda. Naš raspored je 1[.] bat. levo od puta, 2[.] bat. desno[,] 3[.] bat. prema r. Idrijci. Postignuti su delimični uspesi zaposedanjem nepr. prve vatrene linije. Pokušava nekoliko puta da jurišem zbaci nepr. ali zbog jako brisanog prostora njeni napori su bili slomljeni. Borba se otegla duboko u noć, ograničavajući se na međusobno puškaranje.

19. III. 1945[.]

Sem na delu fronta 17. br. na ostalim odsecima situacija je bila normalna i nepr. nije bio aktivan. Na Colu je smenjeno ljudstvo, 500 četnika otišlo je u Idriju i 150 be-ga u Ajdovščinu, dok je iz Gorice prišlo [stiglo] 400 Kozaka. U Idriji oko 1000 voj.[10]

Dan je uglavnom protekao u miru kod 3. br. Oko 17 č. jedna jača patrola od 100 ljudi kod Puštala namerava da poku-

[37] Ove kote nalaze se sjeverozapadno od Oblog vrha, 4,5 km sjeverno od Ajdovščine.

[38] Pogrešno; ustaše nisu bile angažovane. To su bili dijelovi četničke Dinarske divizije koja se nalazila u to vrijeme u Vipavskoj dolini i bila angažovana na pravcu Col — Predmeja i duž komunikacije Gorica — Ajdovščina (AIZDG, njemački fond, k. 199/1).

[39] Ovi pokreti i koncentracije neprijatelja bili su u vezi sa ofanzivom protiv 9. korpusa JA, koja je bila podijeljena u dvije etape: prvu etapu pod nazivom »Frülingsanfang« (Frühlingsanfang — početak proljeća), koja je zahvatila teritoriju Gorenjske i šire područje Cerkna, i drugu etapu, pod nazivom »Vinterende« (Winterende — kraj zime), koja je zahvatila teritoriju centralne Primorske. O snagama neprijatelja angažovanim u ovoj ofanzivi vidi dok. br. 39, napomenu 2.

ša prolaz kroz Puštale, ali je vatrom bila primorana da se povuče.

17. br. produžava preko celog dana sa puškaranjem. Sa tamom nepr. je uspeo da se neopaženo povuče u Idriju.

Zbog povlačenja nepr. 18. br. vrši zaposedanje novih položaja. Mornarički odred — Krnica, III bat. od proseke [proplanka] do K. 906, I. bat. od K. 906[40] do zažganog [spaljenog] hotela na raskrsnici puta koji prolazi levo od K 1002, II bat. K. 960 — 1091 — 1113. Patrole koje su se izbacivale prema Otlici nisu imale kontakta sa nepr.

20. III. 1945[.]

Nepr. prodire u 3 kolone od 300 vojnika u pravcu Ledine, Masore i Jagrščа.

3. br. poslala je svoj I. bat. na Lokovec [u pomoć] 16. br. i dejstvom svog srednjeg minobacača i brzostrelnog [brzometnog] topa tukla je nepr. položaje na Banjškoj planoti.

17. br. prebacuje se na nove položaje: 1. i 2. bat. Kočevše, 3. bat. Troha.[41]

18. br. zbog odsutnosti nepr. snaga na Otlici vrši ispravku položaja i zaseda [poseda] nove po noći 19/20. III. III bat. 16[.] br. ulazi u operativnom smislu u sastav 18. br.

III bat. K. 960 — zažgani [spaljeni] hotel; I [bataljon] kontrola grebena 959[42] zaključno 856; II [bataljon] 827 — tr. tač. 1002 (Sinji Vrh) — 865; III [bataljon] 16. br. 865 — 931, M.O.[43] na starim položajima — Krnica.

Izvršeno je utvrđivanje zasednutih [posednutih] položaja, postavljanje nagaznih protitankovskih mina zbog prisustva 2 tanka na Colu. Vršena je intenzivna patrolna služba.

21. III. 1945.

Nepr., iz Grgara u jačini 200 ljudi u pratnji 2 tenka oko 12 č. počinje po treći put sa prodiranjem kroz Puštalski tesnac. Njegova pešadija dočekana je vatrom automatskog naoružanja sa dominantnih položaja i raspršena. U nemogućnosti da izvrši svoj zadatak nepr. do 15 č. bezuspešno tuče naše položaje vatrom iz oružja sa tenkova, potom preduzima povlačenje. Na Banjškoj planoti 1/3.[44] od 18 do 22 č. odoleva uspešno pritisku jedne skupine od 80 voj.

[40] Ova kota nalazi se 1 km jugoistočno od Predmeje.
[41] Kočevše i Troha su nazivi imanja 5, odnosno 8, km zapadno od Idrije.
[42] Ova kota nalazi se 2 km jugoistočno od Predmeje.
[43] Mornarički odred
[44] Odnosi se na 1. bataljon 3. slovenačke NOU brigade »Ivan Gradnik«.

Momentki odred koji biva povučen sa Kmice i u pro-dužnju levog krila zaseo [poso] K. 1068.[45] Nepriatelj je po-sedao limiju Bosccov[46] — Cucco[47] — K. 877 jačine 300 voj.[.] bez obzira da [šio] je raspolagao dovoljnim snagama, nije pre-duzimao nikakvu delatnost. Konstatovati se tom nepr. pasivnošću, ruju njegovi zapovjedi i otvoren put za nadiranje prema Colu. U tom smislu 2/18. br. je bacen u napad dijeljenji u dve kolone: desna — 1. četa sa pravcem K[.] 877, leva — 2. i 3. četa K 806 i 983. Za pokpomagnije napada dodijeni je 1 sted. minobacač i topnitvalje. Poslje kratke vatrene pripre-me. bat. je krenuo u napad. Nepr. je za vrlo kratko vrenie bio protaran sa K 877, dok je nepriatelisti otpor na desnom krilu bio zilav ne dozvoljavajući levoj koloni dalji pokret Istovre-meno u borbu je bilo ubačeno pojačanje u iznosu 150 voj. Zbog toga je prekinuto sa dalim napadom i počelo se sa povlače-njem po dolovima, uz pokpori 1 čete 3/16. br.

22. III. 1945. Bačen se izvanredna nepr. aktivnost prema Cerkljanskom[48] i Banjski planoti. Na odsecima 3. i 17. br. vlada zatišje. zbog pogoršane situacije na pravcima prema 19. br. Koncentracija korpusa mora da izvrši pokret[49] da bi se izmane-po naredenju korpusa prešao u odbranu. snaga od 1dn je na cerkljanskom sektoru, nepr. ima 300 voj. Podnuje i lmž. bat. 31. Div. Na F.P.[52] kretanulo se nazad na Crni vrh iz razloga da je Selška dolina zaposed-nuta od nepr. kolona koje su dalazile od Petrovog Brda. Iz-bacivanjem izvidačkih dielova prolv 18. br. oko 08 č. neprija-telj zaćinje [počinje] svoj napad na Sinji vrh. Odmah slediuje artiler. i minobacačka pripremа. da bi prekrile put dvema kolonama koje joj slediju. U 11 č. već podilaze naših polože-jima. Leva kolona jačine 150 od s. Gozda, K 806 sa zadatkom izbijanje na K 865; desna kolona iste jačine K 877[53] — Cucco

[45] Dva kola nalazi se u rejonu Nemškarce, 8 km jevervoisočno od Ajdovščine.
[46] Gozd
[47] Kolk (rng. 961)
[48] Nazivi za šire područje Četnа.
[49] Odnosi se na 19. slovenačku NOU Brigadu »Srečko Kosovel«.
[50] Pogrešno; trebа: Skofje (trig. 974), 2,5 km istočno od Četna.
[51] Zaseban, 16 km zapadno od Škofje L.oke, na kartі 1:100.000 sloji samo Potok.
[52] Farji Potok
[53] 1 [54] Ove kote na kartі nisu pronađene.

ima najvaznijih zadataka i operise na glavnom pravcu napada —■ cij tr. tač. 1002 Sinji vrh. Desna kolona bila je blokirana u svom nadiranju dobro usaredcenom vatrom preko brisanog iskrene. Ne uspevši sa frontalnim napadom kasno popodne nepr. poklusava bocnim dejstvom da izbije na greben izmed Vipavske kamenta K 67⁶⁴ na putu Ajdovščina — Col sa posedanjem K 867 " U 16 č. nepr. vrši vatreni prepad da bi na taj način sakrio svoje povlačenje na polazne položaje, posto je na celom frontu bio energično odbijen.

23. III. 1945[.] Nepr. povećava stepen delatnosti napadajući sa Cola sa snagom od 400 [ljudi], pred Kavnicom tuče linju fronta Trnovo — Kavnica — Podgozd artilerijskom vatrom. kod Schnelja nanošenju [nanesla] nepriajateljska kolona na 600 ljudi,] u Vipavskoj dolini slabo dejanje zasada. Kod 3. br. pred Podgozdom posle kratkotrajnog puškaranja odbačena je nepr. izviadačka patrola, na odseku 17. br. jedna njena p. mitraljeska patrola uspeva da razjuri jedan nepr. pljačkaška grupu u 12 Komunju⁹⁶ 19 br. zadržava se preko celog dana na na Crnom vrhu i po noći prebacuje se na Pivrcen s namotom da sledeće noći preče žel. pruge i put između Podbrda i Petrovoge Brda prema Bohinju.

18. br. izvršila je ispravku položaja: I. [bataljon] K. 845

bi dao mogućnost ostalim da se pridruže. Do večeri I bat. sa K 1316 i 1512 produžuje borbu. Tokom 24/25. probija se između Podkuća i Petrovog Brda, prelazi K 1130 južno od Kraljeve dospeva 25/IV u 05 č. u s. Kamen izvlačavši se iz neprijateljskog obruča.

Očajne nade Boh. Bistrica — Zlan — Stara Fužina izbija na planinu Ljeskovice,[61] zalazeći u sev. deo Gorenjske ispred zapadnog ugla Sinji vrh. Ovaj je upućen sve raspoložive snage za ofanzivu.

Prolaz 18. br. regr. je nasilno sa mostnim prelazom, da oslamljujući se na Sinji vrh napredujte prema Oltici. I ovom prilikom nepr. usuzdaje [usredsređuje] sve svoje snage 300 [ljudi] na uže desno krilo dok u centru dejstvuje oko 100 voj.

I porod sve nadmoćnosti frontalni napad nije se ostvario zbog specijalnosti terena i malog prostora za manevar.

Prikupljanje 3. br. stvorila se je mogućnost za preduzimanje inicijative prelaskom u napad, jer bi nam se dala mogućnost da zapostavimo izgubljeni Smji vrh. Odredene su operativne snage, jer nocna borba traži bi postoje kvalitete od jedinice masovno upotrebljene. — 2/18. [Brigade] obrazo-

[59] Zaseljk na raskrsnici puteva, 4 km jugozapadno od Certna: na karti 1:100 000 nije obilježen.

[60] Sada: Kavne v. Bohinju.

[61] Pogrešno; treba: Ljskovnica.

pozadine. Front biva skraćen i biva pretvaćen na pravac našeg povlačenja: I [bataljon] 845; II [bataljon] od 845 do ispod r. kč. 1110 — Obli hrb; III/16. tr. kč. 1110; III [bataljon] K 845 između s. Kolk; M. odred K 1068.

Nepr. zaustavlja se na osvojenim položajima utvrđujući se prvenstveno na Sinji vrh.

24 III. 1945[.] Nepr. zaseda [poseda] Zelim[59] i time prescu put Sp. Tržuša — Certno. Od Selske doline preko Davče nepr. dejstvuje protiv Porezena. Na Trnov, gozdu vrši se prikupljanje 3. brigade sa dva bataljona prema Colu, prvi bat. sa Lokovca poseda položaje kod Podgozda. Kod 17. br. situacija ostaje i dalje nepromenjena. 19. br. izmaš na Porezen oko 05 č. poseda položaje. III [bataljon] K 1622. deo II bat. poseda njen sev. deo, između 1622 i 1541 drugi deo II bat.; štab. Cela i čor. Voj. Područje na K 1541 [sa] I bat. (i.s. Bled. j. izd.). Ljudstvo je bilo iscrpljeno zbog marševa i bilo pospano. Zasela I bat. oko 08 č. primetila je jedan nepr. kolonu oko 150 ljudi iz pravca Dvrča, zbog magle nije mogla da prati njeno dalje kretanje. Kontrolči se magleom nepr. je izbio između K 1622 i 1541 i napao zaspalo ljudstvo. Sto [pa] je medu njemu [njima] nastala panika i razbezalo se na sve strane. I bat. uspeva da se sredi i pokušava da primi vu težinu na sebe, da

vao je desnu kolonu pravac Sinji vrh, 2/3. [brigade] levu kolonu od K 845 prema K. 939 na s. Gozd (Bosco), 2/18. brzim, veštim i energičnim manevrisanjem kršima brzo napreduje po prostoru i vremenu. Nepr. zapušta [napušta] položaje da ne bude odsečen, istovremeno 2/3. razbija poslavljene zasede. Iskuse 3. Be. i bezobzirni [bezobzirni] top bespravno obasipaju Sinji vrh i oklašavaju rad svojoj pešadiji bez prpreme vešnih lokom dana.

25. III. 1945. Nepr.[.] pretpvši neuspeh predhodnog dana, vrši prpreme za nastavljanje sa ofanzivnim dejstvom.

18. i 3. br. posedalju: 1/18. [brigade] K. '827; II/3. [brigade] tr. tač. 1002; 111/16. [brigade, kolu] 865; III/3. od K. 865 do [kote] 921; 111/18 K. 1066—1024. NO K 1068. 11/18. u rezervi na Ohlici. Zatiše služi da se još odmore od neprekidnih borbi, jer nije poslojala mogućnost zamene jedinica na položaju angažovanih duže vremena u borbama koje su zahtevale od njih fizičko i duševno naprezanje.

26. III. 1945. Ljudsvo dolomitskih postojanki [upornšta] i grčka formacija[42] (150) [.] u iznosu 750 ljudi[.] biva prebačeno iz Crnog Vrha na Zadlog. Kano izjuira artilerska i minobacačka vatra najavljuje začetak [pocetak] napada protiv odbrambenih položaja koji zatvaraju prilaz od Cola. oslanjajući se na Sinji vrh. Pod zaštitom vatrenog barara nepr. napada u 2 kolone. Desna[.] jačine 100 [ljudi], upravljena je protiv dela

nuti uspesi i nepr. dezorijentisao[,] produžava se sa noćnim napadom u 3 kolone: 1/18. [brigade] duž samog grebena, 2/18. [brigade] M. Signi[64] i leva kolona 2/3. [brigade] K 845—865 — 806 prema Gozdu; napad je bio potpomognut bacačem 3. br. i brzostrelnim [brzometnim] topom. 2/18. [brigade] za neobično kratko vreme izbija na M. Signi i već u 01.30 potpuno ovlađuje njime, 1/18. [brigade] zaposeda K. 827; zbog promašenog dejstva 2/3. [brigade][,] koji luta po mraku zbog nepoznavanja terena[,] 2/18. [brigade] izložen je u daljem napredovanju bočnom dejstvom [dejstvu] od Gozda koje ga sprečava da produži sa daljim napredovanjem.

Pri 17. i 19. br. ne dešavaju se nikakvi događaji.

27. III. 1945[.]

Na pravcu Cola nepr. se ograničava na povremenu artilerisku delatnost i normalnu obostranu patrolnu izviđačku delatnost.

29. III. 1945. Tokom dana na čelom frontu prema Colu situacija normalna, vlada zatišje što ukazuje na nepr. priprave [pripreme] za jedan rešavajući napad. Zapaža se pritok [pridolazak] pojačanja, tako da bi se sve snage kretale oko 1900,[65] njihovo pregrupisavanje, to je sve zaštićeno gusto izbačenim patrolama koje nisu aktivne.

S naše strane izvršeno je prebacivanje 16. br. sa Lokvi, time je bila pružena mogućnost za izvođenje manevra. 16. br. trebala je da posedne liniju Spičasti vrh — s. Kobilca[66] — Križna Gora, dok bi 18. br. prebacila se počev od K 845 imajući težište na Zadlogu. Zamisao manevarska: frontalni pritisak 3. br.[,] bočno dejstvo 16[.] br. na Gozd i zaobilazni manevar preko Zadloga u pozadinu od 18[.] br. otpao je[,] jer je nepr. u 16 č. poseo određene položaje 16. br. Time je odpala mogućnost otvaranja puta na Pivku. U 18.00 časova nepr. je iznenadno[,] koristeći izmaglicu i pošumljen teren[,] napao položaje 2/18. [brigade na] K 1024. 980, 969[-97][,] specijalno desno krilo. Uspevši mu [Neprijatelj je uspeo] da posle trećeg juriša zaposedne K 1024. Uz pomoć dva bat. 16. br.[,] 2/18. [brigade] u 24.00 č. spontanim jurišem bez predhodne pripreme [uspeo je] da zasedne [posedne] izgubljene pozicije.

Kod 3. br. nepr. je vršio intenzivnije borbeno izviđanje, energično suzbijeno.

[64] Sinji vrh

[65] Broj nije čitak; ne zna se da li je 1500 ili 1900.

[66] Zvaničan naziv zaseoka je Na Kobilici, 3 km zapadno od Crnog Vrha.

[47] Ove kote nalaze se u rejonu Male Gore.

Oko 07 č. repr. počeo da djeluje prek[o] K 865. 1. i 3/18. [brigade] vidovši da je repr. počeo sa svojim dnev. napadom. počeli su da pokušavaju prema doluženim [odredenim] pokrajinama. izvodeći sprem[] dejuć repr. mogućnost blage napredovanja. u 12 č. repr. uspeva da poseduje [trig.] 1110 da se povlači na položaju između Ollice. Zbog nastale situacije vrši se poseđanje položaja od strane 18. br. K 1113 — 1074 — 1103 — 1027 — 980 — 969 — 1027.[71] Nepr. uspeh bio je ograničen na r. tač. 1110. desno posednute pozicije držale su cvrsto. Do 22 č. vršio se uzajamno pukšavanje. kada se je brigada povukla na kozji stene. (Mor. odred[.] neobavešten na vrem[.] moralo je na svoju ruku da preduzme po noći povlačenje pukovnik Nemsevara[72] na Mrzlu Rupu.)

17. br. dobila je naređenje radiom da se povuče na raskršnicu M. Rupa — M. lazne — Hudo polje. . . .

S. razvojem situacije na Olici i Predmegi moralo je se preduzeti probijanje obruča. 30. Div. Mrzla Rupa na šemvišku

61 četvrtog Trebuša
69 Trgovište, tražne. (Lažnik (ponok).
70 Na Ogulinah, zasečak. 11 km sjeverozapadno od Idrije.
71 Ove kote nalaze se sjeveroistočno od Ollice.
72 Nemšćanca

30. III. 1945. Koristeći gusta magla, pošto je duže vremena tišina[vlje (izuzetno) Sinji vrh antiratrijskoj vatri (po već pripremljenim elementima) u jačini 200 vojnika nepr. je izbio na vrh brda. Lomljenje nepr. na samom brdu trajalo je oko 2 sata, povukavši se br. na linij K 845 — tr. tač. 1110 — isključno.

Na delu odseka 18. br. vladalo je zatišje, tokom noći izbacane patrole vršile su vatrene ispade čisto uznemiravajućeg karaktera. Vatren kontakt punom pukotinom. inno tokom cele noći. Na pravcu G. Trebuše 300 nepr. voj. kopi su došli iz Dolatrebuše i Zelina zaseli [poseli] su linij G. Tr.[68] — Gaute[69] — Ogalice.[70]

31. III. 1945. OĐ pravca Idrije preko Kononija i Čekovnika kreće se kolona 500 [ljudi] pravac Vojsko.

Zaseda 17. br. prema M. lazmana na raskrsnici kod K 1090 odbila nepr. patrolu (29) koja je pokušala da vrši izviđanje [izviđanje] na pravcu M. Rupe.

Zbog nastale situacije zauzet raspored po noći 30/31. brigade: 3. br. K. 845 — kapelica — do 2 kuće izvan kapelice.

18. br. 3. bat. tr. tač. 1110 — 845.

1. bat. 845 — 931.

Momarički odred 1068. II bat. 1024 — 980 — 969. S nim da su po noći 1. i 3/18. [brigade] zaseli [poseli] K 939 i 930. 16 br. bila je skoncentrisana na prostoru K 931 — 964.

planotu; 31. D. Pivka; Ital. Div. [»Garibaldi Natizone«] Trnovo — Banjska pianota.

Jedinice 30. Div. kretale su se: 18[.] br.; štab Div.; 3 br.; Inž. bat.; Artiljerija; 17[.] br. po noći 22.00 je spuštena na Mr. Rupu. Pravac kretanja Kozje stene, stazom od tr. tač. 1404, putem na Hudo polje — Mrzla Rupa.

1. IV. 1945[.]

Konstatujući da je nepr. poseo liniju Vojsko — Ogalce — Gačnik — G. Trebuša — Komarolu[74] [,] Div. donela je odluku za proboj.

17. br. 2. bat. zatvara prilaz od G. Trebuše, dva bataljona pravac Vojsko — Ogalce.

18. br. na liniji Ogalce — Gačnik.

3. br. 1 bat. iznad Gor. Trebuše grebenom, 2 bataljona sa Inž. bat. u zaštitnici.

U 05.00 č[.] sve snage odredene za napad bile su u veliko angažovane, probijajući se velikim naporom i jurišima zaposedale sve čuke. 17[.] br. izbija sev. od Ogalca, poseda dominantne položaje upirajući [odupirući] se nepr. da je zbaci na grupu kuća ispod Sella di Obla,[74] gde su nepr. snage posele položaje. 18[.] br. probija se jurišem[,] izložena dejstvom [dejstvu] od K 1171 i 891 [,] uspevši da posedne obostrana grebena, dok je bat. 3. [brigade] izbio na Perdenski vrh. Uspevši da posednu vrhove posle je bilo odbijanje nepr. pokušaja da nas zbacı sa položaja. Ostali delovi koji su bili odrezani [otsečeni], zbog njihovog slabog vodstva pokušali su pre podne da produ zap. od Vojskog k. 1087, o podne izmedu Vojsko — Troha gde su pali u nepr. zasedu — razbajkao [razbegao] se svaki pojedinac na svoju stranu. Ostali su se po noći preko Dol[en] [e]. Trebuše izvukli na Sentviško planotu. Jedinice izvukavši se bile su krajno iscrpljene i lišene municije, da je snabdevanje vršeno vazdušnim putem.

Jedinice su izvršile posedanje položaja u sledećem rasporedu:

18. br: 3. bat. Ponikve K 883 — tr. tač. 756 — K 721[75].

2. bat. Pečine — K 614[76]

1 bat. Prapretno[77] — padine K 646 koje se spuštaju prema D. T.[78]

[73] Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

[74] Prevoj kod Oblakovog Vrha.

[75] Kota 883 i 721 nalaze se u rejonu sela Ponikve.

[76] Ova kota nalazi se južno od sela Pečine.

[77] Pogrešno; treba: Prapetno, sada: Prapetno Brdo.

[78] Dolenja Trebuša

17. br: visina s. Daberja i bat. 3[.] br. u levo od nje.

3. IV. 1945. Zaseda 2/18. [brigade] iznad Slapa[79] otvorila je vatru na jednu nepr. patrolu koja je dolazeći od Idrije uspela da se infiltrira i bila prinuđena da se povuče.

4. IV. 1945.[.]

Nepr. sa ostalim delovima na Vojskom, pošto je ostale

2. [i] 3 [.] tm. povukao u Idriju, u jačini do 600 voj. produžio sa dejstvom na Sentvišku planotu — prethodno prekontrolisavši sav teren M. Rupa — Vojsko i proganjajući naše raztu-rene snage koje su ostale u obruču. Napredovao je u dve kolone približno iste jačine: desna kolona Oblakov Vrh — Sp. Tr.[80] dejstvujući frontalno; leva kolona Vojsko — Sp. Tr. prodirala je dolinom Idrijce prema Slapu. Bez obzira na terenske teškoće na koje je nepr. nailazio izlažući se ubistvenoj vatri nastavio je tvrdoglavo da napi*eduje[,] posebno leva kolona, koja je podišla K. 614, jurišem II b. odbio ih nazad; desna kolona celog dana pokušava da probije front 1. bat. ne obračajući pažnju na gubitke [,] oko 18 č. jedna skupina probija se na njegovo desno krilo[,] zabija se u međuprostor između 1. i 2. bat.; leva kolona zbog toga pojačava svoj pritisak. Zbog gubitka važne K 646, II. i III. [batalj]on] povlače se sa svojih položaja da ne budu izmanevrisani. II bat. zaposeda južne i zapadne padine tr. tač. 816 — Colle dei Lupi[81] da bi zaštitio povlačenje ostalih snaga, koje obrazuju marševsku kolonu sledećim redom: 17. br., štabovi Korpusa i Div., političke i građanske upravne i[n] stance, bat. 3. br., potom 18. b.[rigada] sa 2 bat. koji formira zaštitnicu; sa pravcem kretanja Prapeno del Monte[82] — putem Monte San Vito[83] — Daber -r- mulattiera^om izbili na put Dol. Tr. — Cerkno kod kilometarskog kamena K. 49,[85] prešavši Idrijcu po visećem pešačkom mostu ispod kapele sev-zap.[86] od s. Recca S. Giovanni[87] izbijajući konjskom stazom na kotu crkva S. Giovanni,[88] [kota] 578, raspoređujući se u Šebrelje. Čelo kolone izbilo je na crkvu — kotu 578, u 04.30 časova, dok je zaštitnica dospela nešto posle 09.00.

VI. *Rekapitulacija:* Tačni podaci o našiim gubicima nemoguće je dati, jer nedostaje veliki broj drugova, bolje rečeno či-

[79] Sada: Slap ob Idrijci.
[80] Spodnja Trebuša; treba: Dolenja Trebuša.
[81] Ovčje brdo (trig. 815)
[82] Prapetno (Prapetno Brdo).
[83] Šentviška Gora; na karti 1:100.000 stoji Št. Viška Gora.
[84] konjska staza
[85] Ova kilometarska oznaka nalazi se kod zaseoka Tilnik.
[86] Pogrešno; treba: jugozapadno.
[87] Reka
[88] Sv. Ivan, crkva.

Našî gubitci:

1 lahî bavac, 3 ležke »Brcde, 4 lake »Brcde«, 10 p. mitr. »Brem«, 14 brzostrelki, 29 pištolja, 115 puškaka, 81 mina za bacače, 30.500 metalkal.] 232 ročne bombe (sav matralj racunače se za sada kao izgubljen).

Neprijateljski: 32 mrtvai[.] 18 ranjeni[h].

Rekapitulacija za XXX Div.

Našî gubitci:—| 31 mrtav, 46 ranjena, 3 zarobljena, 8 dezertera, 214 nestalih, 17 puš. mitraljeza, 3 ležke »Brc-dc« [.] 121 puška, 1 lahî bacač, 14 brzostrelki, 29 pištolja, 81 mina za bacače, 30.900 metaka, 232 ručnih bombi.

Neprr. gubici: 232 mrtva, 272 ranjena, 7 zarobljenih.
1 mitraljez
3 »Schrcm«
2 p. mitral jeza
34 puške

[89] Detaljnije o bobmama i gubicima 3. slovenačke NOU brigade »Ivan Cankar« u vremenu od 16. marta do 4. aprila 1945. vidi dok br. 39.

have jedinice, a njihova sudbina ne može da se precizira ni sa približnom tačnošću.

III brigada

Naši gubici: 4 mrtva, 32 ranjena, 10 nestalih, 6 dezerterа 2 leške »Brcdc«, 3 puškomitraljeza, 5 puškaka.[89]

Neprijateljski 59 mrtvih, 80 ranjenih, 3 zarobljena

gubici: 1 pr. tank, top. 2 brzostrelna topa, 1 »Schrc«, 46 puškaka, 2 brzostrelke [automata], 3 pištolja, 3 raketna pištolja, 55 ručnih bombi. 150 granata kal. 47 mm., 4000 metaka za brzostr. [brzomotne] topove [i] 6300 metaka.

17. brigade:

Naši: 5 mrtvih[.] 7 ranjenih
6 puškaka, 1 p. mitraljez, 150 metaka.

Neprijateljski: 40 mrtvih, 52 ranjena, 4 za robljena
2 puške, 2 pištolja, 600 metaka

18 brigade:

Naši: 23 mrtvih, 35 ranjenih, 3 zarobljenih, 8 dezertera 1 puš. mitralj[ez]. 250 metaka.

Negr. 160 mrtvih, 202 ranjena, 3 zarobljena
2 puš. mitralj.[.] 3 »strca«, 30 puškaka, 1 rus. mitraljez, 1 pr. tank. puška, 3 brzostrelke.

19. brigade: 3 mrtva, 4 ranjena[.] 214 nestalih — bez ma-

lo ccc II i III bat.

4 brzostrelke
13 pištolja
1 puška [i prateći tenkovska] puška
57 ruč. bombi
30.000 metaka i najrazmovrsniji ratni materijal i sprema.

VII. *Pravilo našeg i neprijateljskog rada.*

1) Ako bacimo jedan kritički pogled [pogled] na protivničke operacije, konstatujemo da one po svom obimu i trajanju prevazilaze sve dosadašnje, da su bile postavljene i izvođene u stilu manevra, neprijatelj izvršavajući. U jednom trenutku operacije može prekinuti se ispostavio jedan nov momenat borbe — protivnikove — ili se pokazuje veliki nedostatak i trupe i komandnog kadra. U tim momentima kad se zahteva maksimum inicijative i samopregorenja, traži se i izvesna znanja: veća organizacija operacije pri probijanju pojasa, brzu treba prosjeravati i možemo [snažno] je bolno osigurati da bi se omogućio] proboj ostatku kolone, a ne ostavili ga odrezanog unutra u obruču.

2) Pritiskom bavljenja na položenima komandni kadar ne stara se o borbenoj disciplini; na položaju gde treba da postoji najveća kontrola i briga o ljudstvu, desčavaju se stvari koje nemogu da se dopuste — ljudstvo uspeva da namerno volju funkcionerima da zajedničkoj zapuste [napuste] položaje.

3) Ogromna potrošnja municije, što se ne da pravdati nepreciznim i lošim bombama.

4) Kod našeg komandnog kadra oseća se jedan veliki nedostatak — ideja misli i doktrine. U tom pogledu ne bi trebalo mnogo pisanja, dočim komandant samoinicijativno u dotičnom trenutku ne ume da se snađe i da donese sklađnu odluku.

5) Kod našlh jedinica nedostaje smisao za uzajamni rad, uzajamnog pomaganja, pogotovo kad nisudž našeg sastava: sigurnost poduzimanja operacije kako sa naše tako i sa neprijateljske strane. Obadve strane u krajnjoj liniji imale su pred sobom postavljene ciljeve, ulažući maksimum napora da ih prebiju — protivnikove — ili se pokazuje veliki nedostatak i trupe i komandnog kadra. U tim momentima kad se zahteva maksimum inicijative i samopregorenja, traži se i izvesna znanja: za potrebno vreme, tu su jedinice pravile greške da su upotrebljavali više od predviđenog — rezultat male marševske disciplne.

Sto se tiče neprijatelja kod njega se vidi upotreba velikih snaga i sred[d]stava, što mu je davalo široko polje manevra, dejstvujući sa više pravaca jakim kolonama, što je razvlačilo naše snage. Kod njega se ispoljavala tendencija opkoljavanja iz veće dubljine, dobro zamišljeno ali dosledno neizvođeno.

Upotrebi jene neprijateljske su najraznovrsnija sastava, međusobno nedovoljno povezane. Kvalitet jedinica isto tako različit. Tako nas na prvi pogled iznenađuje rad SS policije[90] snaga na Cetu, što proizilazi iz dela improvizacije [improvizovanih stanica[,] da je truna neuvežbana, tako da njihovo vođstvo posjupaka], sakupljene posade raznovrsnih zanatamerskih pravi greške u okviru voda i desetine, raspadava snage na granje — više [samostalno] sa zadatkom infiltranja u naše položaje što zahteva trupe provarzednu i sa dobrim komandnim kadrom.

Kod nepr. konstatuje se težnja ka brutalnom prohjanju ugrožena [ispresecane] linije fronta, ne pokušavajući da manevrom postigne jos veći rezultat i sa manje gubitaka [.] poviti toga da raspolaže bojnim ljudstvom i vojnom tehnikom — , supertonnji [je bio] od nas u svakom pogledu. Raspolažući s dovoljno tehničkih sred[d]stava nepr. računo rad svoje pešadije pomaže artilerijskom poljorom (kalibri 65 i 75 mm), u tom pogledu nije postigao vidnih rezultata. Fakat da je

S. F. — S. N.

V.d. Načelnik[a]. [Štaba],
potpuk
Đuđić Nikola

Šef. [Operativnog odseka],
poručnik
D.r M. Janković

M. P.

[90] policijskih
[*] Dragoslav

NAREDENJE ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 16. APRILA 1945. ŠTABOVIMA PODREĐENIH JEDINICA ZA ZAŠTITU BOKOVA JEDINICA PREMA UNSKOJ DOLINI I KARLOVCU, ZA NAPAD NA MRZLU VODICU, LOKVE, FUŽINE I PLAŠE I DEPANT NA OTOKE KRK, CRES I LOŠINJ[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op«. Br. 71
16 IV 1945 god.

ŠTABU XI KORPUSA, IX, XIX, XX, XXVI DIVIZIJE
K-DTU T. ; M.² JEDINICA, K-DTU ARTILJERIJE

Dijelovi IV Korpusa[2] napadaju sa prostorije s. Primišlje — Glađana Brda k. 309 ■— s. Zlatari zaštitničke dijelove 104. Njemačke [lovačke] divizije koji drže linију Klipnika ttg. k. 444. — Raščitna trig. 432 — Kunjevac ttg. 429.

XX divizija na prostorij Ogulin vodi borbu sa neprijatelj. Dijelovi 1 Korpusa[3] i u zonjenju neprijateljа koji ostupa prema Karlovcu i u zonjenju Drvenik (k. 181) — Sv. Jakob.[4]

Pred frontom IV armije neprijatelj drži oiok Krk — Karlovcu — Plaše — Fužine — Lokve — Mrzlu Vodicu.

IV Korpus[5] ima zadatak obezbeđenja desnog boka naše armije prema Unskoj dolini i Karlovcu. Od XX divizije

[1] Ovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—1/1, k. 311.

[2] Odnosi se na tenkovske i motorizovane jedinice.

[3] [4] Vidi dok. br. 4, napomenu 5. O borbama jedinica 4. korpusa JA sa njemačkom 104. lovačkom divizijom vidi dok. br. 89, dopeše br. 47 od 15. aprila.

[5] Vidi dok. br. 40, 92 i 95.

[6] rezultatima tih dejstava vidi dok. br. 88.

prezzima položaje na prostorji Ogulina prema Generalskom Stolu.[8]

XX divizija: Sa prostorije Skradnik — Ostarije — Ogulin po primitku ovog naređenja izvršiće pokret pravcem Ogulin — Senjsko — Jablan — Sušica — Ravna Gora — Kupjak, sa zadatkom obezbjeđenja prema r. Kupi.[9]

XI korpus: Napada Lokve i Mrzlu Vodicu prema usmenoj direktivi načelnika štaba armije.[10]

XIX divizija: Po čišćenju neprijatelja na zauzetoj prostoriji, sa prostorije Vinodola napada neprijateljska uporišta na linji Lič — Fužine — Plase sa zadatkom zauzimanja ušća i obuhvata Bakra sa sjevernozapada.[11]

XXVI div.: Izvršiće desant na otok Krk sa zadatkom likvidiranja neprijateljа na istoku.[12]

IX diviz.: Po izvršenom zadatku XXVI divizije izvršiće desant na otok Cres i Lošinj sa zadatkom likvidiranja neprijateljа na istima.[13]

Tenkovska Brigada: Izvršiće pokret sa dva bataljona sa prostorije Oštarije[14] na prostoriju Ravna Gora.[15] Jedan bataljon sadejstvuje sa XIX divizijom.[16] Jedan u rezervi Otočac.

[8] Vidi dok. br. 89, napomenu 45.

[9] Načelnik štaba 4. armije JA bio je tada Pavle Jakšić.

[10] Riječ: »Lič-Fužine-Plase« i nekoliko štaba sa sjevernozapada«, dopisane su mašinom. O izvršenju log zadatka vidi dok. br. 99.

[11] Za izvršenje desanta i oslobođenja o. Krka, Štab 26. divizije izdao je zapovijest 14. aprila 1945 (vidi XVII, reg. br. 14—1/1, k. 1103), štaba divizija i prevozeća izradila je Komanda flotile sjevernog Jadrana prema dobivenim podacima o broju ljudstva i naoružanja neprijatelja u Senju, Karlobagu i Novalji. Otkuri flotila bili su odgovorni za pravilno ukrcavanje i iskrcavanje (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 163). O rezultatima desanta vidi dok. br. 45 i tom VIII, knj. 3, dok. br. 166—169.

[12] Desant na otok Cres i Lošinj izvršen je na osnovu zapovijesti štaba 9 divizije od 19. aprila 1945 (XVII, reg. br. 14—1/1, k. 843). O sadejstvu sa jedinicama Primorske komande sjevernog Jadrana vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 167 i 170, a o rezultatima desanta vidi dok. br. 56.

[13] i [14] O rezultatima sadejstva 1. tenkovske brigade sa jedinicama 13. i 19. divizije vidi dok. br. 67, 96 i 99.

[15] Riječi: »sa prostorije Oštarije« dopisane su mašinom.

ČJSKOM POSTORJI ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
« »Op». Br. 72
16. IV 1945. god.

PREGLED ŠTANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PRO-
STORIJI IV ARMIJE NA DAN 16. IV. 1945. GOD.

IV korpus: Sa zaštitnicima dijelovima 104. divizije (Njem.) dvije lmiju Kunjevac k. [trig.] 429 — Kalelina k. [trig.] IV. korpusa sa prostorije Prnmišlje — Gladna Br. k. 309 — Zlatar.[2]

[1] Vidi dok. br. 89, dopešu br. 10 od 17. aprila.

[2] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—1/5, k. 311. Dokumenat nije popisan.

[3] O tim borbama vidi dok. br. 89, dopešu br. 47 od 15. aprila.

Art. brigada. VI. p. k. divizion na prostoriji Ogulin staviti za sadejstvo IV korpusu.[17]

ŠMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pothkomesar — pukovnik Komandant — general-major
Boško Šiljegović, s.r. Petar Drapšin, s.r.

Da je prepi s vjeran originalu ovjeravao:

Zamjenik načelnika štaba
pukovnik:
M. P. **Ante Bioćić**

BR. 36

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 16. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-

Glavnina divizije povukla se u Karlovac. Zaštitnički dijelovi, koji su ostavljeni na pomenutoj prostoriji, imaju zadatak da zatvaraju prilaze koji vode sa juga prema Karlovcu i da kontrolišu prostoriju sjeverno od Primišlja između rijeka Korane i Mrežnice.

XX divizija: Sa dijelovima snaga održava kontakt sa neprijateljem na vanjskom pojasu utvrđenja Generalskog Stola na liniji G. i D. Zatezale — Stative Drage.

Neprijatelju je u toku 15. IV. stiglo u Generalski Stol iz Karlovca oko 20 motornih vozila, među kojima se nalazi 2 do 3 tenka.

U toku popodneva 15. IV.[3] neprijatelj je izvršio snažan napad na položaje južno od Generalskog Stola ali je bio odbijen. Utoku današnjeg dana neprijatelj nije napadao.

Raspored jedinica ove divizije nepromijenjen.[4]

XI korpus: Vodi borbe za Lokve i Mrzlu Vodicu.[5]

XIX divizija: U toku dana zauzela je Novi, Selce, Crikvenicu i u gonjenju neprijatelja izbila je sjeverno od linije Drivenik — Sv. Jakob. Produžava se sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Kraljevice.[6]

XXVI divizija: XII brigada prebačena na sektor Novi. XI brigada sa prostorije Vratnik — Melnice prebačena je na prostoriju Senja.
Ostale jedinice kao i ranije.[7]

IX. divizija: Bez promjene.[8]

Art. brigada: I. p. k. divizion[9] na prostoriji Ogulin staviti će se za sadejstvo IV korpusu.[10]

[3] Datum: »15.IV« dopisan je mastilom.
[4] i [7] Vidi dok .br. 33.
[5] O rezultatima tih borbi vidi dok. br. 92 i 95.
[4] O dejstvima 19. divizije vidi dok. br. 88.
[a] Vidi dok. br. 30, napomenu 8.
[7] Pogrešno; riječ je o 6. protivkolskom divizionu (vidi dok. br. 28 i 31).
Vidi dok. br. 89, depešu br. 10 od 17. aprila.

O. *Br.* 274
16. IV. 45. god.
Polozaj

Operacijski izvještaj po
završenim akcijama Otočac,
Brinje,[2] Senj, Ogulin i Trnj.[3]

ŠTABU IV ARMIJE. — »T M J «[4]

Situacija: Nakon završenih akcija i razbijanja neprijateljskih snaga u Babinom Potoku,[5] Vrhovinama,[6] Dabru[7], Perušiću[8] i Plaškom[9] brigade su oslobodile područje 4. korpusa JA 6. aprila 1945 (vidi dok. br 89, depesu br. 14 od 7. aprila).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20/1—3, k. 323.

[2] Prva četnička brigada nije uništena u napadu na Brinje. Brinje su oslobodile jedinice 4. korpusa JA 6. aprila 1945 (vidi dok. br 89, depesu br. 14 od 7. aprila).

[3] Područno: ured. Trunj.

[4] Odmosi se na Komandu tenkovskih i motorizovanih jedinica.

[5] Vidi dok. br. 88.

[6] Vidi dok. br. 89, depesu br. 52 od 9. aprila.

Tenk. brigade: Izvršiće pokret sa dva bataljona sa prostorije Ostarija na prostoriju Ravna Gora. Jedan sadejstvuje sa XIX divizijom. Jedan bataljon u rezervi u Otočcu.[2]

SNRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika odjeljenja
M. P. major.[12]

Dostavljeno:
K-du Pozadine IV armije
K-du T. i M. jedinica
K-dinu artiljerije
Načelniku Veza

BR. 37

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. TENKOVSKE BRIGADE OD 16. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE OTOČCA, SENJA, OGULINA I TOUNJA[1]

Š T A B
1 TENKOVSKE BRIGADE
IV ARMIJE

Položio je, usljed novostvorene situacije i vjerovatnoće da će se neprijatelj izvući iz Otočca, trebala bi za terenciju, to je plan donesen na brzu ruku i zapovijest za napad usmeno je izdana.

II ; IV lemkovski bataljon, koji su bili smješteni na sektoru Sirova Kula — Lički Osik, izvršili su 6. aprila bir pokret i pred noć stigli u selo Jančke.

Sa ovog položaja jedna lemkovska četa upućena je pravcem određenim za desnu kolonu, koja je kontakt sa neprijateljem uhvatila kod Brloške Kose, gdje je neprijatelj davao jak otpor u toku noći, te usljed noći lemkovi nisu mogli napredovati sve do jutra, kada je izvršeno gonjenje neprijatelja u pravcu Krapin Klanac.

Na pravcu ljevog kolone neprijatelj je dao jači otpor u samom gradu, ali je brzim nalетom lemkova i pješadije

[a] Vidi dok. br. 29.
[b] Vidi dok. br. 22 i 23.
[c] Vidi dok. br. 21.
[d] Vidi dok. br. 20.
[e] i [f] O rezultatima sadejstva s jedinicama 19. divizije vidi dok. br. 88.

rušiću.* Gospića[g] i otoka Pag u.[h] neprijatelj se je povukao sa prosječnim snagama u Otočac i Senj.

Zaključak rušit snagav. Sio prije izbiti na sitn prosječnju Otočca u cilju uništenja neprijateljskih snaga u Otočcu. Brinju i Senju, a poslije likvidacije ovih uporišta produžiti gonjenje neprijatelja.[i]

Zaključak I lemkovske brigade: Sa dva lemkovska bataljona pomoći XIX Divizije[j] u likvidaciji Otočca, a dva dnega bataljona zadržati u rezervi na sektoru Perušića.

(Otočac)

Za izvršenje ovog zadatka donijet je plan i stvorena odlika da se napad na Otočac u sadejstvu sa pješadijskim jedinicama izvede u dva pravca:

— Skare — Gjavace — Trnovi Klanac — Krapin Do i to
a) sa jednom kolonom napasti pravcem Zalozniva
b) sa jednom kolonom napasti neposredno Otočac
na prejeci neprijatelju otstupanje iz Otočca.

Ova grupa izvršit će napad na Otočac sa sjeverne strane i po likvidaciji Otočca produžit gonjenje i uništavanje neprijatelja u pravcu Krapin Do i to se spojiti sa desnom kolonom.

bio prinuđen da se povuče u pravcu Kompolja. Noćno doba nije dozvolilo ni ovoj četi da produži gonjenje neprijatelja usljed slabe vidljivosti i postavljenih mina na komunikacijama.

7. aprila sa pravca Rapajin Klanac dejstvovao je IV tenkovski bataljon u dva pravca i to: jednom tenkovskom četom u pravcu Žute Lokve, a drugom u pravcu Prokika.

Po zauzimanju Rapajinog Klanca napredovanje naših jedinica, i pored četiri uzastopna napada, odbijeno je jakom neprijateljskom protukolskom i artiljerijskom vatrom sve dok nije stigla naša artiljerija, kada je pod zaštitom naše artiljerijske vatre jedna tenkovska četa prešla u napad i zauzela neprijateljske položaje na k. 478 i k. 572 i izbila pred Žutu Lokvu.

Druga četa je sa pravca Rapajin Klanac izbila u selo Grabar i u sadejstvu sa pješadijom izvršila napad na selo Prokike, te je poslije jednočasovne borbe selo zauzeto.

Po likvidaciji ovih uporišta, bataljoni su pred noć ovoga dana povuče[ni] u Srpsko Polje i Brlog.

(Senj)

Po likvidaciji Otočca neprijatelj se je dijelom svojih snaga povukao u pravcu Senja. Zadatak naših jedinica bio je: brzim manevrom odsjeći neprijateljske snage u Senju i uništiti ga.

Akcije pješadijskih jedinica na ovom sektoru pomagao je III tenkovski bataljon, koji je u toku dana 8. IV. stigao na sektor Krivi Put.

Od sela Stražnica napad je izvršen ujutro 9. IV. u dva pravca i to:

a) 1. tenkovska četa pošla je u napad u sadejstvu sa XIV brigadom XIX divizije[1] od Stražnice pravcem Butković Dolac — Vrgin Stan i izbila na padine V. Vrha (k. [trig.] 512). Dalje kretanje ove čete bilo je onemogućeno usljed neprolaznog terena. Četa se je zadržala na ovom položaju i odatle kontrolisala i tukla komunikaciju Senj — Novi.

b) 2. četa u saradnji sa II brigadom XIX divizije napala je pravcem Voznik — D. Glavica — Senj. Poslije kratke borbe neprijatelj je satjeran u Senj. Neprijatel je pokušao da se iz Senja probija u pravcu Ošlje Polje i da zaobiđe naše položaje, ali je suzbijen i ponovo vraćen.

Dobrim sadejstvom pješadije i mašk tenkova uspjelo se je poći samom gradu, a onda je jedan vod tenkova sa polozaja Oslje Polje upao u sam grad, koji je poslije kratke borbe zauzet.[14]

(Touj)

Poslo su naše jedinice pješadijske XI Korpusa zauzele Ogulin,[15] izvršeno je pretsavanje naseg II bataljona na ovaj sektor u cilju njegove uporabe, ako bi to situacija trazila.

Poslo je XI Korpus imao namjeru u toku 13. IV. napada [na] Touj.[16] zatrazio je pomoc tenkova. Bataljon je od Slaba Korpusa dobio zadatak da krene u dva pravca:

a) sa jednom četom pravcem Josipdol — Skradnik — Touj;

b) sa drugom četom pravcem Ogulin — Gojak — Mikašinovići — Gerovo — Touj.

Cela u desnoj kolonI dosla je do mosta ispod Touja i dalje nije mogla posto je most bio minIran i bran nJem od tenka tIpa »Panter«. TenkovI iz ove cete dobili su zadatak da svojim manevrom zavaraju neprijatelJski tenk, dok su bIlnde neprimjetno privucene i sa bliskog odstojanja koncentricnom vatrom uspjele da unište neprijateljski tenk.[17] O borbama za oslobodenje Ogulina i Touja vidi dok. br. 103.

[14] Vidi dok. br. 27.

I pored svega toga rad tehkovskih jedinica bio je dobar i one su i pored svih teškoća u savladavanju terena izvršile postavljene zadatke.

Tourj sa jedinicama XI Korpusa.

Sarađnja sa pješadijom bila je dobra sem napada na Prilikom napada na Tourj Štab XI Korpusa nareddio je uprošćen tenkova bez zaštite štaba ove brigade, mada je prvobitnom zapovješću Štaba Armije[17] trebno da će u svim akcijama upotreben tenkova narediti Štab Armije, a komandovanje nad tenkovskim bataljonom za vrijeme borbe imat će štab tenkovske brigade.

Štab XI Korpusa, i pored podnijetog izvještaja od strane štaba našeg II tenkovskog bataljona, da je upotreba tenkova na pravcu čepelin — Mikašinovci nemogućа zbog slabog mosta i dubine rijeke, naredio je upotrebu tenk kod Tourja upr »Patter« od 2tona.

Nađi ispitic: U toku ovih akcija imali smo slijedeće gubitke:

a) u ljudstvu: mrtvih 2
ranjenih 9

[17] Vidi dok. br. 18, napomenu 32.

b) u materijalu: lakše oštećenih 1
tenkova uništenih 1
kamiona uništenih 2

Sadašnji raspored brigade: I bataljon smješten u Jezerane, II bataljon i Protukolski divizion u Josipdolu, III i III[18] bataljon u Brlogu, V. inž. bataljon, štab brigade, bolnica i meh. pokretna radionica u Otočcu, dok je stalna meh. radiona u Šibeniku.
Prilog: 2 liste gubitaka.[19]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol'iitkomesair, P. pukovnik. **Franc Hočevar** Pom. načelnika, Kapetan, **Blažo Raspopović** Za Komandanta -Major, **Vlad. Vlaisavljević**

M. P.

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. KORPUSA JA OD 16. APRILA 1945. GLAVNOM ŠTABU SLOVENIJE O NAPADU NA UPORIŠTA U STRUGAMA, VINKOVOM VRHU I DVORU I O BORBAMA U SUHOJ KRAJINI[1]

Š T A B
VII KORPUSA JUG. A.
Položaj, 16. IV 45.
Predmet: Vanredan izvještaj
za vrijeme od 6. do 15. IV 1945.

Situacija.

Početkom aprila 1945. nije bilo na čitavom području VII korpusa veće neprijateljske aktivnosti. Bilo je primijećeno samo užurbano utvrđivanje već postojeće linije Zlebič — Sv. Ana, koje se produžava u pravcu Struga i vjerovatno dalje u dolinu Krke.

Neprijatelj se je nalazio na području na kome su dejstvovale brigade VII korpusa u slijedećim uporištima: Struge V

[13] Pogrešno; treba: IV.
[w] Te liste se nalaze u AVII, reg. br. 20/4—3, i 20/5—3, k. 323.

*. Kopija originala (pisana na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 154/1. U gornjem desnom uglu dopisano je olovkom »april 1945«.

poks. bat., ojačan s X četom 19. SS pol. puka, ukupno oko 450 vojnika. U upotrši su se nalazila i 2 topa. U Kalu je bilo oko 350 neprijateljskih vojnika iz IV i V pokr. bat. U Kočevju su bile 2 čete 19. SS pol. puka i 2 bo-ga[2] čete. U Ribnici 1 četa 19. bat., u Sadinji Vasi[2] Vinkovom Vrhu i u Dvoru 2 bat. KOA[4] U Novom Mlestu 1 bat. 25. SS pol. puka, III bat. KOA i četiri posadne čete.[5] Na sektoru Višnja Gora[6] Sl. Vid[7] i Občine I i III pokretni bataljon.[8]

Slab VII. korpusa postavio si je u zadatak da spriječi neprijatelju dalje uvrštavanje i očisti teren Sulce Krajine. U cilju izvršenja ovog zadatka bilo je određeno da se najprije uništi neprijateljsko uporište u Struganu,[9] a zatim produži sa očišćenjem operacijama u pravcu Kala i Zuzemberka. Za izvršenje ovih zadataka bile su određene: XV divizija sa tri brigade, XVIII divizija sa četiri brigade, Artiljerijska brigada sa jednim divizionom (7 topova kal. 75 mm). Tenkovska četa sa četiri tenka i BO.[10] Napad na Struge, kada opočnu operacije, bio

je održeden za dan 6. IV 45. u zoru. Za direktan napad bila je određena XVIII divizija. Najpad je izvršila sa X i VIII brigadom, a IX brig. nalazila se u rezervi s time što je upućena jedan bat. u pravcu Sv. Ana — Seljan[11] — Zapuž[12] sa zadatkom da mobilše radnike koji grade na toj linji bunkere. Brigada u rezervi bila je na [položajima] južno od Zvrća i sjevrmo na kot 563. X brig. bila je na položajima sjevrmo od komunikacije Kompolje — Strage — Zvrtce, dok je VIII brig. imala zadatak da napadne Strage iz [pravca] Jermov laz i iz pravca Podlaborа. Obezbjeđenje i blokadu u pravcu Kala vršila je V brig, dok su XII i XV brig, vršile obezbjeđenje napada na linji Pleśivica — Sv. Katarina — kota 516 — [kota] 503 — Prmoz — Lašće.

Pripreme za napad odvijale su se u svemu prevrno i u redu te su jedinice bile blagovremeno u pokretu da posjednu svoje polozaje. Međutim, napad se nije odvijao u poipunosti prema planu, jer je neprijatelj imao u sumi južno od Podlabora zasjeće, te je 1 kolona, baš u vrijeme kada je krtao bat. VIII brig. u pravcu Kapljeva, stigla u selo Kapjevo, gdje se sukobila sa bat. VIII brig. Artiljerija VII korpusa bila je na vatrenim položajima istočno od kote 467 sa jednom baterijom, a sa drugom baterijom južno od kote 467. Odmah kada je VIII brig., po sukobu sa kolonom u Kapljevu, stigla na određene položaje, otpočela je artiljerija sa snažnim vatrenim dejstvima na

[11] „Zaseok, 3 km sjevrmo od Ribnice.
[12] Sada: Zapuže pri Ribnici.

[11] Odnosi se na selo Pri Cerkvi—Strage.

svoja uporišta u Kalu i Strugama pojačanje, tako da se u Kalu nalazilo oko 600 neprijateljskih vojnika a u Strugama oko 500. Na sektoru Sv. Katarina — kota 516 — [kota] 503 — Primož toga dana nije bilo [neprijateljskih] ispada.[14]

Poslije djelimičnog uništenja Struga, Štab korpusa je odlučio da napadne na Kal, te su se dana 7. i 8. IV vršile pripreme za napad. Pošto je neprijatelj pripremao koncentričan ispad[15] protiv naših jedinica sa ciljem da ih odsiječe od pogorja Roga[16] i dođe istima iza leđa te ih uništi, napad na Kal nije izvršen, već je bilo potrebno spriječiti neprijatelju njegov plan, pa je zbog toga bilo izdato naređenje V i XII brig., te Jur. bat. XV divizije da se prebace preko Krke i izvrše napad na Vinkov Vrh.[17] Artiljerija VII korpusa bila je prebačena na G. Toplu

[14] Detaljnije o napadu na neprijateljsko uporište u Strugama vidi dok. br. 25.

[15] Zbog napada na uporište u Strugama, neprijatelj je, noću 6/7. aprila 1945, istom uputio u pomoć jedan bataljon 1. SS posebnog puka »Variagov«, dijelove 1. posadne čete slovenačkih domobranaca iz Ribnice i dva voda iz uporišta Velike Lašče (vidi AIZDG, AFK, k. 281/IV).

[16] Odnosi se na Kočevski rog.

[17] Zapovijeću za napad na neprijateljsko uporište u Vinkovom Vrhu i Dvoru, koju je Štab 7. korpusa JA izdao 7. aprila 1945, naređeno je 15. diviziji da, noću 7/8. aprila, prebaci na lijevu obalu Krke, u rejonu D. i G. Kot, Štab divizije, dvije brigade i Jurišni bataljon. Prevoženje gumenim čamcima organizovaće inžinjerijski tečaj Podoficirske škole i treba da se završi najkasnije do 3 časa ujutro. Zadatak brigada: izvršiti napad na neprijateljsko uporište u Vinkovom Vrhu, Dvoru i Srednjem i Velikom Lipovecu. Napad će otpočeti snažnom artiljerijskom pripremom. Jedna brigada ima zadatak da prije svanuća posjedne položaje Cegelnica (zaselak 2 km južno od Žužemberka) — Stavča Vas i vrši obezbjeđenje u pravcu Stranske Vasi (sada: Stranska Vas pri Žužemberku). Poslije napada na Dvor brigada mora, uz podršku tenkova, da upadne u Jamu (sada: Jama pri Dvoru). Na sektoru Novog Mesta i dalje ostaje 4. slovenačka NOU brigada »Matija Gubec«. Istom zapovijeću određeno je 18. diviziji da do 10 časova naveče sa dvije brigade posjedne položaje Lašče — Primož — k. 503 — k. 516 — Sv. Katarina, a sa dvije brigade položaje Dečja gora — Hinje — Smuka. Divizija ima zadatak da vrši obezbjeđenje u pravcima Kočevje, Struge, Kal i Žužemberk; Artiljerijskoj brigadi da sa jednim divizionom topova 75 m/m sa vatrenih položaja Lašče — Kneževa roka podržava napad jedinica 15. divizije na uporište u Vinkovom Vrhu, a zatim u Dvoru. Artiljeriji se pridaje Minobacačka baterija 15. divizije. Početak napada 8. aprila 1945. u zoru (AIZDG, k. 154/1).

Redakcija nije pronašla zapovijest Štaba 15. divizije za izvršenje ovih zadataka dok je Štab 18. divizije 7. aprila 1945. izdao zapovijest u kojoj je naredio: 8. slovenačkoj NO brigadi »Fran Levstik« da posjedne položaje Hinje — Dečja gora (k. 577); 9. slovenačkoj NO brigadi da sa dva bataljona posjedne položaje Sv. Katarina — k. 516, a sa jednim bataljonom položaje Vrh (Vrh pri Hinjah); 10. slovenačkoj NOU brigadi »Ljubljanska« da posjedne položaje Primož — Lašče, a 24. italijanskoj NO brigadi »Fontana« da sa dva bataljona posjedne grebene oko Smuke, a sa jednim bataljonom Kravski vrh (AIZDG, k. 191/III).

Ketet[18] sa zadatkom da svojom vatrom podržava ovaj napad. Fryvobino je bio odsečen za napad 8. IV, no, posto nisu bile goyvremeno stigli čamci koji bi prevezli naše jedinice preko Krke, napad je odložen za jedan dan. Dana 9. IV, oko 0.30 časova, krenuo je Sedmi XV divizije iz Lasća i prebacio V i XII brig, i Jur. bat. preko Krke, istočno od sela Kol, te su oko 6 časova ujutro neprimjećeno stigli na nove položaje i to: V brig, na položaju između V. I.proveca, kota 423, sa zadatkom da napadne M. i S. I.proveč. a jedna bat. obezbjeđivao je napad. U Vel. I.proveču nije bilo neprijatelja pa je zbog loga V brig, sa jedним bataljonom poslela položaj na padinama Plesivice, a 2 bat. su napala neprijatelja u M. i S. I.proveču i produžila ga iz sela. Oko 13 časova brig. se ponovo prebacila preko Krke. XII brig. poslela je položaje između Plešivca, Balkovo i započela je ostra borba, a takode se vodila borba i između Vasi i Jurzno od Vinkovog Vrha. Neprijatelj je nastupao sa jednom kolonom, [jačine] oko 80 ljudi, iz Mačkoveca[19] u pravcu Vinkovog Vrha, ali je ovu kolonu razbio bat. XII brig. Oko 13 časova brig. se prebacila preko Krke. Jur. bat. imao je zadatak da uništi [neprisle] u Vinkovom Vrhu. Poslije snažne artiljerijske vatre, bat. je izvršio juriš i zauzeo uporište i nastupao dalje u pravcu Dvora, odakle je neprijatelj poboegao u panićnom bjekstvu. Poslije zauzimanja Vinkovog Vrha pre-

odakle se VIII brig. bez borbe povukla, što je bila kobna greška, te je neprijatelj bez borbe posjeo Hinje.[33] 12 Hrnja je neprijatelj opkoljen sa snažnijim ispadima. Trg, dana vodila je borbu sa neprijateljem XV brig., na sektoru Šenberk[34] — kota 870, koji je u toku noći izbio na kotu 897.

Vojska koja je u toku 7. i 8. IV stigla na sektor Suhe krajine pripadala je sljedećim jedinicama: 2 bat. 17. SS pol. puka, dio 19. SS pol. puka, 1 bat. 25. SS pol. puka. 4 pokretna bc-ga bat.[35] i dva bataljona ROA, ukupno oko 4.000 ljudi. Neprijateljsku ofanzivu podržava lakoće 6 tenkova i 6 topova.[36]

su, zajedno s dijelom snaga koje su se do tada nalazile -u Kočevju (vidi dok. br. 25, napomenu 6). izvršile 9. aprila ispad u pravcu Starog Logca (AIZDG, k. 64/11).

[33] U Hinje je tog dana stigao 2. bataljon 17. SS policijskog puka, a 8. aprila 1945. nalazio se u rejonu Debeli hrib (sjeverozapadno od Zuvteka). Vidi AIZDG, ARK, k. 281/V.

[34] Zasedak 11 km južno od Kočevske.

[35] Na osnovu raspoloživih komandanta SS i policije u 18. vojnom okrugu od 28. marta 1945. dodataljuji bataljoni slovenačkih domobranaca postrojavali su i to: bataljon »Krk« (Krk), raspolagao je i bataljon — u Bakru, bataljon »Rupnik« raspolagao je bataljonom u Vipavi, bataljon »Karteis« raspolagao je bataljonom i bataljonom u Vipavi, bataljon »Kaspers« — u Kočevju i — S. u zavičaju od broja čete u bataljonu O ovim postrojavanja izvršio je Organizacijski štab Slovenskega domobranstva. policijske je dilice svojim naredbama pov. br. 899 od 7. aprila 1945 (vidi AIZDG, ARK, k. 282/V).

[36] Neprijatelj je za operacije protiv jedinica 7. korpusa JA na područiju Suhe krajine i Kočevskog roga od 9. do 18. aprila 1945. angažovao sljedeće snage:

a) 17. SS policijski puk, koji je ranije bio u Slavetskoj i Kordunskoj, pa je u martu 1945. premješten u Gorenjsku, odakle je bio angažovan od 19. marta do 6. aprila protiv jedinica 9. korpusa JA na području Gorenjske i Primorskog područja (vidi dok. br. 39), Štab, 2. i 3. bataljon Litije, u rejon Južnberka,[1]"bio angažovan u rejonu Kočevja. Ove snage dijelovi sadrhi ćete slovenačkih domobranaca iz Kočevja. Ove snage dijelovi vaje su na pravcu Smuka — Ntengoš hrib — Luška gorica i u pravcu Starog Logca.

c) 13. i 14. brkovskih četu, vjerovatno iz sastava 19. SS policijskog puka, koje su stigle iz Ljubljane;

d) policijskih pionirskih četu »Alpenland« iz sentvida kod Ljubljane;

e) zamaterijskih dopunskih četu iz Celja;

f) dijelove 1. SS postrojbe puka »Varagov«;

g) dijelove 1. bataljona »Horm« (Chiom) 25. SS policijskog puka;

h) četiri bataljona slovenačkih domobranaca;

i) 21. posadnu četu i dijelove 3. teške čete slovenačkih domobranaca iz upornika u Dekmana.

Neprijatelj je bio dakle u velikoj nadmoćnosti u odnosu na naše jedinice, zbog čega je potpuno razumljivo što je vršio sve snažniji pritisak na naše jedinice koje su dana 10. IV vodile borbe na slijedećim položajima: V brig, vodila je borbu za kotu 563 (Kravski vrti) i sjeverno od druma Šenberk — Rdeči

j) dijelove 15. posadne čete slovenačkih domobranaca iz uporišta u Velikom Gaberu, i

k) 1. bateriju slovenačkih domobranaca.

Redakcija nije mogla utvrditi pravce dejstva ovih snaga, sem za bataljone slovenačkih domobranaca koji su dejstvovali kako slijedi:

— 10. aprila u 12,30 časova krenuo je 2. bataljon iz Žužemberka, preko k. 516. i posjeo položaje Vrh pri Hinjah. Za vrijeme odsutnosti 2. bataljona iz Žužemberka, obezbjeđenje uporišta vršio je vod 15. posadne čete iz Velikog Gabera. U isto vrijeme je 1. bataljon posjeo položaje oko Sela pri Hinjah. Ovaj bataljon krenuo je 9. aprila u 22,30 časa iz uporišta Kal u Žužemberk. Za obezbjeđenje uporišta u Kalu ostala je njemačka četa i nekoliko boraca iz svake čete. Iz Novog Mesta stigao je 10. bataljon i pred veče zaposjeo položaje na Staroj gori, dok su 21. posadna četa i dio 3. teške čete, koji su stigli u Žužemberk iz Občina, 9. aprila posjeli položaje na k. 503. Toga dana stigao je iz Struga u Hinje 6. bataljon, odakle je, zajedno sa 2. bataljonom 17. SS policijskog puka, dejstvovao u pravcu Lopate i Smuke;

— 11. aprila prije podne 1. i 2. bataljon nastupali su u pravcu Čistog vrha, 10. bataljon u pravcu Primoža, a 6. bataljon u pravcu Lopata — Kot (1 km sjeverno od Smuke). Bataljoni su zanoćili na liniji Primož — Čisti vrh — Kot;

— 12. aprila su 1, 2. i 10. bataljon nastupali pravcem Lašče — Bukov vrh — Deden vrh — Sv. Peter, ali su bili odbačeni i povukli su se na polazne položaje. Preko Smuke u pravcu Luže (2,5 km jugoistočno od Smuke) nastupao je 6. bataljon sa zadatkom da posjedne položaje na odsjeku Komolec — k. 912 — Rdeči Kamen, ali u tome nije uspjeo, pa se povukao u rejon Luže, gdje je zanoćio. U tom rejonu nalazio se i 2. bataljon 17. SS policijskog puka;

— 13. aprila su se 1, 2. i 10. bataljon nalazili na istim položajima kao prethodnog dana. Vršena je popuna municijom i hranom, dok je 6. bataljon nastupao u pravcu Rdeči Kamen — k. 912 i poslije borbe ove položaje posjeo, a 2. bataljon 17. SS policijskog puka zauzeo D. Toplu Reber (sada: Topla Reber);

— 14. aprila su 1., 2. i 10. bataljon i 21. posadna četa nastupali u pravcu Sv. Peter i zauzeli položaje na liniji Pecka (k. 912) — Sv. Peter — k. 844, dok se 6. bataljon utvrđivao na Rdečem Kamenu. U toku dana u sastav 1. bataljona stiglo je preostalo ljudstvo koje je ostalo u uporištu Kal, gdje su prije polaska srušili bunkere i ostala utvrđenja;

— 15. aprila su se 1, 2, 6. i 10. bataljon nalazili na istim položajima kao prethodnog dana. Bili su izloženi artiljerijskoj vatri;

— 16. aprila bataljoni na istim položajima. Bili su napadnuti 6. i 10. bataljon;

— 17. aprila bataljoni na istim položajima. Vršeno je nasilno izviđanje. Prva i 4. četa 1. bataljona otišle u Stičnu;

—18. aprila bataljoni na istim položajima, sem 2. bataljona, koji je u 12 časova krenuo u Žužemberk, ali se odmah vratio nazad u rejon Sv. Peter. Prva i 4. četa 1. bataljona vratile su se u sastav bataljona Vršeno nasilno izviđanje (vidi AIZDG, k. 20/V, AFK, k. 281/IV i k. 283/IV i Mikroteka VII, Arhiv SUP Ljubljana, film 14, snimci 494—497).

cu Starog Loga, odakle je proljeæno neprijateljja u pravcu Potonja, odnosno Kocevja.

XVIII divizija: XXIV brig, nalazila se na sektoru kote 563; VIII brig, na Svinjskom vrhu; IX brig, na koti 442 i na greben Tople Kobert i u pravcu Kdešæe Kamena gdje je primijetio Sv. Primož.[29] Na sektoru XVIII divizije borbe su se ugl avnom vodile kod XXIV brig, na koti 563. Oko 6 časova ujutro neprijatelj je u jaèini oko 200 ljudi, napao kota 563, po kojoj je pretho dejstvovao topovskom i minobacaèkom vatrom iz Hrnja.[30] Poslije više uzastopnih juriša, neprijatelju je uspjelo oko 13 časova da zauzme ta kota, pa se XXIV brig, povukla na Starog Loga ali je već na Smuki naišao na neprijateljsku kolonu [jaèine] oko 30 ljudi i proljeæno je. U Starom Logu nanpr. u jaèini oko 300 ljudi na koje je bac. izvršio jurš i proljeæno ga u pravcu Kocevja. V. brig, imala je zadatak napadne s leda neprijatelja koji je nastupao u pravcu Smuke i Kdešæe Kamena. Za vrijeme pokreta brig, je bila napadnuta. te se vješim manevrom povukla i napala neprijatelja koji je kretao iz Hrnja u pravcu Starog Loga. XII brig, nalazila se na položajima Kdeši Kamen sa zadatkom da sa dva bataljona napadne neprijatelja na koti 897. Hrig, je napala neprijateljja i uništi bat. XV div. iz pravca Luže, nakon èega je bio prebat. krenuo, kao što je pomenuto, zajedno sa XV brig, u pravac Kamen; XII brig, nalazila se tog dana u rezervi na Èrnom vrhu, a oko 12 časova ušla je na novo položaje između D. Topl [e] Kobert i zapadno od kote 844, dok je jedan bat. vodio borbu zapadno,[27] jur. bat. XV divizije je oko 8 časova krenuo iz Tople Kobert i u pravcu Kdešæe Kamena gdje je primijetio nepr. kolonu, koju je odmah napao. Neprijatelj se je povukao na L uške gorice gdje je bat. ponovo izvršio juriš i ujerao ga u pravcu Starog Loga. Oko 18 časova bat. je dobio zadatak da napadne neprijatelja u Starom Logu. Bat. je krenuo u pravcu Starog Loga ali je već na Smuki naišao na neprijateljsku kolonu [jaèine] oko 30 ljudi i proljeæno je. U Starom Logu nalazio se nepr. u jaèini oko 300 ljudi na koje je bat. izvršio jurš i proljeæno ga u pravcu Kocevja. V. brig, imala je zadatak napadne s leda neprijatelja koji je nastupao u pravcu Smuke i Kdešæe Kamena. Za vrijeme pokreta brig, je bila napadnuta. te se vješim manevrom povukla i napala neprijateljja koji je kretao iz Hrnja u pravcu Starog Loga. XII brig, nalazila se na položajima Kdeši Kamen sa zadatkom da sa dva bataljona napadne neprijatelja na koti 897. Hrig, je napala neprijateljja i uništi bat. XV div. iz pravca Luže, nakon èega je bio prebat. krenuo, kao što je pomenuto, zajedno sa XV brig, u pravcu Kamen; XII brig, nalazila se tog dana u rezervi na Èrnom vrhu, a oko 12 časova ušla je na novo položaje između D. Topl [e] Kobert i zapadno od kote 844, dok je jedan bat. vodio borbu zapadno,[27] jur. bat. XV divizije je oko 8 časova krenuo iz Tople Kobert i u pravcu Kdešæe Kamena gdje je primijetio nepr. kolonu, koju je odmah napao. Neprijatelj se je povukao na L uške gorice gdje je bat. ponovo izvršio juriš i ujerao ga u pravcu Starog Loga. Oko 18 časova bat. je dobio zadatak da napadne neprijatelja u Starom Logu. Bat. je krenuo u pravcu Starog Loga ali je već na Smuki naišao na neprijateljsku kolonu [jaèine] oko 30 ljudi i proljeæno je. U Starom Logu nalazio se nepr. u jaèini oko 300 ljudi na koje je bat. izvršio jurš i proljeæno ga u pravcu Kocevja. V. brig, imala je zadatak napadne s leda neprijatelja koji je nastupao u pravcu Smuke i Kdešæe Kamena. Za vrijeme pokreta brig, je bila napadnuta. te se vješim manevrom povukla i napala neprijateljja koji je kretao iz Hrnja u pravcu Starog Loga. XII brig, nalazila se na položajima Kdeši Kamen sa zadatkom da sa dva bataljona napadne neprijatelja na koti 897. Hrig, je napala neprijateljja i uništi bat. XV div. iz pravca Luže, nakon èega je bio prebat. krenuo, kao što je pomenuto, zajedno sa XV brig, u pravcu

[27] Kraj teènice nejasan.

* Odnosi se na Seli pri Hrnjah.

[29] Naziv ruševina crkve na brdu Primož (3 km južno od južnoberka). [30] U Hrnjama se nalazila 1. baterija (4 haubice 100 m/m) slovenaèkih domobranaca (vidi AIZDG, ARK, k. 283/IV — pov. br. 159).

koje su unitile jedan naš tenk. Posada ovoga tenka se je spasila. Oko 9 časova vodila je borbu IX brig. sa neprijateljskom kolonom jačine oko 100 ljudi koja je kretala u pravcu Kraja. Brig. je ovu kolonu razbila i najzad u bjekstvo. Oko 11 časova kretala je snažnija nepr[1]. kolona u pravcu Sela. Brig. je kolonu napala i vodila sa njom borbu do 3 časa, ali sc, zbog nadmoćnosti [neprijatelja], morala povući, pa je poljela položaje na Cistom vrhu. Tog dana VIII i IX brig. nisu vodile borbe.

U toku 11. IV 45. jedinice XV divizije vodile su borbe sa neprijateljem na položajima: istočno od Smuke — Mengoš brdo — Lušća gorica — Dolenja Top. Kebrt. Jur. bar. XV divizije imao je zadatak da napadne neprijatelja na koti 563. Jur. bat., je neprijatelja u junšu izbacio sa tih položaja, na kojima su se nalazili belogardisti, koji su kasnije bili prisiljeni da se povuku. Brigada povukla se na položaj Bukov vrh (kota 521). Tog dana oživjo je i sektor Primož — Stara gora — 503 — kota 516, gdje se nalazila na položajima X brig. Oko 8.30 časova na tom sektoru otpočela je borba koji je prethodila snažnoj pripremi. Mengoš brdu gdje ih je zadržala V brig. zajedno sa jedinica i napali ovu koju i zauzeli je i nastupali dalje od 55 Jur. bat. Zbog ponovne neprijateljske aktivnosti pred vece je bat. dobio zadatak da zajedno sa XII brig. napadne neprijatelja koji je predto do položaja Tople Kebrt. Poslije 2-časovne borbe uspjelo je protjerati neprijatelja iz Tople Kebrt u pravcu Smuke. V brig. imala je zadatak da log dana posjedne Kravski vrh (kota 563). Brigada se nalazila na položajima položajima od predvece proslog dana i iste držala već citavu

[1] Ove dvije kote nalaze se u rejonu sela D. i G. Topla Kebrt (sada: Topla Kebert).

na mimobacačka vatra neprijateljа. Jačina neprijateljа iznosila je oko 300 ljudi. X brig. odbijala je napade neprijateljа do 12.30 časova. Poslo je bio prilsak [neprijateljа] i na sektoru XVIII i XV divizije. brig. se povukla na položaje Kneževа rоka (kota 422). Sa dolaskom ove brigade preko drnma Smuka — Dvor bile su sve jedinice VII korpusa, posle ostrih borаca. XV brig, prlvatila je borbu u 7.35 časova na kot 897, sa koje ju je pokušavao neprijatelj da izbaci. U 9.30 časova je do XV brig., sa položaja isočno od kote 870, napao neprijatelja u bok i otpeo ga. Neprijatelj je dobio pojačanje oko 200 ljudi i ponovo napao kotu 897 Za kotu 897 vodila se borba do 13 časova, nakon čega se bat. XV brig., koji je vodio borbe na tom odsečku, povukao na položaje [Topla] Kebet. Jedan bat. XV brig, vodio je borbu za kotu 870 koju je napadalo oko 300 neprijateljskih vojnika. Posle borbe, koja je trajala više od 1 sat, bat. se u 11 časova povukao jugoistočno od ove kote, gde se vodila borba do 14 časova, kada je neprijatelj otpočeo sa utvrđivanjem na kotі 870.

[12] Rodaković nije mogla utvrditi koje su to njemačke snage bile.

Neprijatelj sa ofanzivom i svojom aktivnošću još nije prestao dobio njegov cilj još nije bio postignut, te je pod svaku cenu htio da posledice stratešk vazne tačke: Sv. Peter, Kota, 897, kota 912 i kota 870, te na taj način u potpunosti obezbedi komunikaciju Kočevje — Dvor — Novo Mesto. U toku 12 IV stigao je ponovo u Kočevje oko 200 Njemaca.[12] Tog dana i XV brig. Neprijatelj je ponovo izvršio snažan prilsak na kote 897 i 870 i na Lužu. Jedna četa Jur. bat., je zajedno sa bat XV brig., izvršila juriš na kotu 870 ali je nisu zauzeli. Borba se vodila 2 sata, nakon čega su se borci povukli na položaje zapadno od Kočeg Kamena. Tog dana XII brig. nije vodila borbe, a nalazila se na položajima istočno od Topole Kebeti, na

XVIII divizija vodila je borbe i to: VIII brig. na grebeni-
ma kote 637 (Studenski vrh), po položajima X brig. dojstvo-
vao je neprijatelj minobacačkom vatrom, a u 10 časova otpo-
čeo je snažnom topovskom vatrom da dejstvuje po položajima
kod Sv. Petera. Uh časova izvršio je neprijatelj varočano sna-
žan pritisak na položaje X brig, na Kneževoj roki (kota 432),
zbog čega je X brig, u 12.30 časova poslela nove položaje na
koti 621. U 14 časova je neprijatelj ponovo snažno napao po-
ložaje IX brig, na kot 521 i X brig, na kot 621. Poslije duže
borbe brigade su se povukle na grebene kod Sv. Petera,
a X brig, se još uvijek nalazila dijelom svojih snaga na koti
621. U 15 časova neprijatelj je energično napao položaje kod
Sv. Petera. Kazvala se Krvava borba u kojoj je neprijatelj za-
državala IX brig, na položajima kod Sv. Petera. Jur. bat. XVIII
div. napao je neprijatelja u bok i odbacio ga u selo. Neprija-
telj zadržan. XV brig. nalazila se na položajima zapadno od
sela Kunče i u noći 13. o.m. imala manje patrolne sukobe.

Protiv jedinica XVIII divizije neprijatelj je nastupao sa
većim snagama iz Smuke, Studenskog vrha i Dečen vrha. Na-
položajima Pećka (kota 912) i nije vodila borbe.

Dana 13. IV 45. pritisak na naše jedinice se nije smanjio,
te je neprijatelj i dalje snažno vršio pritisak na naše jedinice
po kojima je djelovao i vatrom iz topova i teških minoba-
— Kdeči Kamen — zapadno od kote 793, jur. bat. XV divizije
cača. XV divizija vodila je teške borbe na odsjeku: kota 868

prihvatio je oko 11 časova borbu istočno od Kdečeg Kamena i
izvršio juriš na neprijatelja, koji je odbacio. Kod ponovnog
neprijateljskog ispada, povukao se, pod zaštitom jedinica V
brig., na položaje istočno od Kdečeg Kamena, a u 21 čas kre-
nuo je prema Fabejnovg kršu, u pozadini neprijatelja kod
Polonia. V brig. odbila je neprijateljа na položaju Kdeči Ka-
men. Neprijatelj se poslije odbacivanja ponovo koncentrisao i
napao V brig, još jačim snagama, tako da je brigada bila pri-
nuđena da se pod pritiskom izvlači u pravcu Kdečeg Kamena.
Oko 12 časova neprijatelj je poslo položaje do Kdečeg Kame-
na i presjeo sa prilskom. XII brig. nalazila se na položajima
istočno od sela Komolec. Oko 10 časova, sa dva bataljona, po-
sjela je položaje: kota 759 i 630, sjevernoˢˀ od Jastrebara. Oko
7 časova brigada je prihvatila borbu sa neprijateljem, jačine
oko 300 ljudi, istočno od sela Komolec, koji je nastupao iz
pravca Smuke u pravcu D. Tople Kebert. Cvdje je bio neprija-
telj zadržan. XV brig. nalazila se na položajima zapadno od
sela Kunče i u noći 13. o.m. imala manje patrolne sukobe.

Protiv jedinica XVIII divizije neprijatelj je nastupao sa
većim snagama iz Smuke, Studenskog vrha i Dečen vrha. Na-
položajima Pećka (kota 912) i nije vodila borbe.

Dana 13. IV 45. pritisak na naše jedinice se nije smanjio,
te je neprijatelj i dalje snažno vršio pritisak na naše jedinice
po kojima je djelovao i vatrom iz topova i teških minoba-
— Kdeči Kamen — zapadno od kote 793, jur. bat. XV divizije
cača. XV divizija vodila je teške borbe na odsjeku: kota 868

XVIII divizija vodila je borbe i to: VIII brig. na grebeni-
ma kote 637 (Studenski vrh), po položajima X brig. dojstvo-
vao je neprijatelj minobacačkom vatrom, a u 10 časova otpo-
čeo je snažnom topovskom vatrom da dejstvuje po položajima
kod Sv. Petera. Uh časova izvršio je neprijatelj varočano sna-
žan pritisak na položaje X brig, na Kneževoj roki (kota 432),
zbog čega je X brig, u 12.30 časova poslela nove položaje na
koti 621. U 14 časova je neprijatelj ponovo snažno napao po-
ložaje IX brig, na kot 521 i X brig, na kot 621. Poslije duže
borbe brigade su se povukle na grebene kod Sv. Petera,
a X brig, se još uvijek nalazila dijelom svojih snaga na koti
621. U 15 časova neprijatelj je energično napao položaje kod
Sv. Petera. Kazvala se Krvava borba u kojoj je neprijatelja za-
državala IX brig, na položajima kod Sv. Petera. Jur. bat. XVIII
div. napao je neprijatelja u bok i odbacio ga u selo. Neprija-
telj zadržan. XV brig. nalazila se na položajima zapadno od
sela Kunče i u noći 13. o.m. imala manje patrolne sukobe.

Protiv jedinica XVIII divizije neprijatelj je nastupao sa
većim snagama iz Smuke, Studenskog vrha i Dečen vrha. Na-
položajima Pećka (kota 912) i nije vodila borbe.

[33] Pogrešno, ovo dvije kote nalaze se južno od Jastrebara.

nikacija Prečna — Straža — Sotočka — Dvor ⁞ prečno na izvir-
sonje drage žaze svoje čfanzive, ij. na uspošavljanje upoŕsta
u Podlumu[34] ⁞ Topličama[35] neprijatelj je upuło kolonu, jači-
ne oko 300 ljudi, iz Laške, preko Sv. Petera, u Podlosju ⁞ Mo-
mišku Vas, gdje je neprijatelj otpočeo sa utvrđivanjem.[36] U vezi
sa ovom neprijateljskom namjerom Štab VII korpusa je. noću
14/15. izvršio pregrupisavanje svojih snaga tako da je XV di-
vizija, ojačana sa VIII brig., poslela polozaje Crnoša miza —
Jastrebac — Fabričev krš — Babja gorica — Kunč, sa zadat-
kom da manevarskim načinom napada neprijatelja koji bi
pokušavao da nastupa dalje u šumu Roga. Drugi zadatak XV
divizije bio je da napadne neprijatelja na Pečki, Sv. Peter,
Topli Kršeti, Kašćem Kamenu i na koti 912.

U toku 14. IV 45. vodila je XVIII divizija sljedeće bor-
be: Oko 9 časova otpočeo je nastupanje neprijatelj, poslije
prethodne vatre iz teških minobacača, protiv položaja XXIV
brig, na Pečki. Borba je bila vrlo ostra te je XXIV brig. ne-

[34] Sada: Podum pri Dolenjskih Toplicah.

[35] Odnosi se na Dolenjske Toplice.

[36] U Podlosju i Memišlu Vas stigli su 2. bataljon 1. postrojbe pu-
ka »Vuraagova« i dio 3. čete 1. bataljona slovenačkih domobranaca
(AIZDG, K. 157/III).

pad je otpočeo u 7 časova sa pritiskom na VIII brig., koja se
nalazila na koti 844. Napad je bio energično odbijen. Neprija-
telj je izvršio četiri juriša na položaje VIII brig., ali ih je brig,
uz podršku vatre teških minobacača, uvijek odbila. Borba se
vodila do 11 časova. Uh časova neprijatelj je otpočeo topov-
skom vatrom da djeluje na crkvu Sv. Petera. Slučajno je po-
gođila granata mitralješko polje zbog čega se susila crkva. Zbog
mrno je neprijatelj napao položaje IX brig. kod Sv. Petera iz
pravca Dečen vrh. Poslije polučasovne borbe brig. se; zbog
nadmoćnog neprijateljskog pritiska, povukla na položaje koje
881, a X brig. je poslela položaje na raskrsnici druga Komo-
lac — Topla Kapac. Zbog toga je neprijatelj poslao položaje
kod Sv. Petera. XXIV brig. nalazila se na položajima Počka. U
18.30 časova neprijatelj je izvršio pritisak na VIII i XXIV brig.
Zbog iznenadnog napada i zbog neprijateljske nadmoćnosti,
XXIV brig, se povukla, dok je VIII brig., poslije ostre borbe,
odbila neprijatelja. U 21 čas je XXIV brigada poslela stare
položaje na Počki.

U toku 14. IV neprijatelj na sektoru XV divizije nije vr-
šio veći pritisak, ali je vršio veći pritisak na jedinice XVIII
divizije, sa ciljem da zauzme Pečku, što mu je, poslije ostrih
borbi, u 16 časova i uspjelo. Da bi potpuno obezbjedio komu-

prijatelja tri puta odbila. Oko 15 časova otpočeo je neprijatelj sa napadom i iz pravca Tople Reberi u pravcu kote 881, zbog čega je brigada bila prinuđena da se povuče u pravcu Grof je mize. Drugih većih borbi u toku tog dana nisu vodile ni jedinice XVIII divizije, sem IX brig., koja je vodila borbu na lijevom krilu XXIV brig.

Da se neprijatelju spriječi uspostavljanje uporišta u Podturnu i Toplicama XVIII divizija je dobila zadatak da dana 15. IV napadne neprijatelja sa IX brig, i svojim Jur. bat. Za brže i sigurnije izvršenje zadatka pridodato je XVIII diviziji 7 topova i 3 tenka. X brig, je, noću 14/15. IV, krenula na sektor Podgrad da smijeni IV brig., koja je došla u sastav svoje divizije na sektor Pećke. XXIV brig, posjela je položaje Brična Vas — G. Lakovnice. Brigade su stigle blagovremeno na svoje položaje tako da se napad na Podhosto i Meniško Vas mogao izvršiti dana 15. o.m. u 8 časova ujutro.[37]

Dana 15. o.m. u 8 časova artiljerija VII korpusa vatrom, iz 7 topova sa položaja kod Občiča, napala[38] je Podhostu. Poslije snažne artiljerijske vatre, IX brig, je, zajedno sa Jur. bat. i tri tenka, prešla u napad sa položaja kod Podhosta, dok je artiljerija prenijela svoju vatru na neprijateljski top i minobacače u Polju, te ih ućutkala. Napad je bio izvršen brzo i energično, ali je neprijatelju uspjelo da pobjegne u pravcu Soteske, jer je brig, bila brojno slaba da bi mogla u potpunosti da blokira Podhostu i Meniško Vas. Po neprijatelju u bjekstvu dejstvovala je vatrom i artiljerija, te je oko 9 časova bio neprijatelj protjeran iz Meniške Vasi i Podhoste. Po zauzimanju Podhoste i Meniške Vasi, IX brig, je posjela položaje na Drganjim Selima i Dolenjem Gradišču.

XV divizija u toku 15 o. m. nije vodila borbe. Sa pridodata tri topa (i haubica 100 mm i 2 poljska topa 75 mm) dejstvovala je po neprijatelju na Sv. Peteru.

U borbama od 6. IV do 15. IV neprijatelj je imao oko 560 poginulih i oko 700 ranjenih, a 7 ih je bilo zarobljeno. Naše jedinice zaplijenile su 61 pušku, 2 pancerfausta,[39] 7 puškomitraljeza, 3 teška minobacača, 8 automata, 2 pištolja, 1 radio-stanicu, 1 motor, 2 konja i veći broj opreme i municije. Bio je uništen 1 top a 1 oštećen i 2 teška minobacača. Bilo je zapaljeno skladište municije u Vinkovom Vrhu, a sem toga bile su uništene vanredno velike količine vojne opreme. Vlastiti gubici iznose: 52 poginula i 175 ranjenih. Neprijatelj je zaplijenio

[37] Redakcija nije pronašla zapovijest Štaba 7. korpusa JA za izvršenje ovih zadataka.
[38] Riječ »napalji« dopisana je mastilom.
[39] Reaktivna protivtenkovska ručna pesnica.

SS-ovci.

Služba vezе. sanitetska služba i inženjerija su u ovim borbama dobro funkcionisale te je municija i hrana blagovremeno stizala na položaje, a ranjenici su bili brzo evakuisani.

Potomni su dobro izvršili svoj zadatak, te su u rekordno vrеme, za sat i po, prevezli 2 brig. i žur. bat. preko Krke na gumenim čamcima.

* U cilju sprečavanja neprijateljske ofanzive u pravcu Dolenjskih Toplica Štab 7. korpusa JA odlučio je da 3 jedinicama 15. divizije, pr je, u noći 15. aprila 1945. godine zaposjedne položenim NO brigadom »Frankopan« Levšik «i 1. divizionom topova 75 m/m i bataljon položili topova Artiljerijske brigade 7. korpusa JA, prelazi 16 aprila ujutro u napad na neprijateljske položaje na odsjeku Sv. Peter ← Komolec sa zadatkom da ih zauzme, a zatim usmjeri napad u pravcu Novo Mesto — Soteska sa zadatkom da sprječi neprijatelju uspad s ljeve na desnu obalu Krke (AIZDO, k. 21/IV). br. 47.

[1] Borbama se posebno dobro pokazala naša artiljerija. Junaštvo su pokazali i tenkisti koji su svojim tenkovima jurišali na neprijateljske položaje, naročito u borbi za kotu 563. Slavešine su uopšte bile dobre, a borci su se odlično pokazali i izdržali su u borbama upkos tome što su tražale, neprekidne i još uvijek traju, od 6. o.m. dalje. Štab VIII brig. poprešio je u tome što je položaje kod Trnja napustio bez borbe i na taj način omogućio neprijatelju da, bez gubitaka i brzo može uspostavit upornije u Limjama, odakle je vrlo vrlo ispadе protiv položaja naših jedinica i artiljerijskom vatrom djelovao po našim položajima.

Borbe su bile vrlo oštre i borci su tukli neprijatelja gdje god se pojavio. Naše jedinice se bez naročnja nisu mogle povući sa položaja, iznurev ranije pomenute VIII brig. Neprijatelj je nastupao u kolonama od 120 do 300 ljudi, odlično naoružan vatrenо. fanatičan, a naročito su se fanatično borit'

temk. 1 radiostanicu, 4 automata, a unišio 12 puškara, 1 laki minobacač i 3 pištolja.

Zauzimanjem Podnoste i Meniške Vasi nače su jedinice specijalne neprijatelju da prede u drugu fazu svoje ofanzive zbog čega je XV. divizija dobila sada zadatak da proširi neprijateljа sa sektora Sv. Peter — Topla Rebet — Komolec — kota 912. Ovom zadatku prišupio se danas i neprijatelj je napadnut na Pečki.[40] Topovi su djelovali po neprijatelju na Sv. Peter. Dijelom svojih snaga divizija je izvršila napad na kotu 912 i zauzela je.[41]

[41] Oslobodila je 15. divizije vidi dok. br. 47.

Obavještajna služba je dobro funkcionisala te je blagovremeno izvještavala štabove o neprijateljskim pokretima, tako da su štabovi mogli blagovremeno preduzeti mjere da spriječe namjere neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

BR. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA 31. DIVIZIJE OD 16. APRILA 1945. ŠTABU 9. KORPUSA JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA U MARTU NA PODRUČJU GORENJSKE, BANJŠKE PLANOTE I TRNOVSKOG GOZDA[1]

Š T A B
XXXI DIV. IX KORPUSA J.A.
OPERATIVNI ODSJEK

Na položaju, dana 16. 4. 1945.
Del. broj 1/45

Predmet: Vojni izvještaj od 25. 2. do 5. 4. 1945.

ŠTABU IX KORPUSA JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Operativni odsjek)

Situacija

Čitav period u vremenu od 25. 2. do 5. 4. o.g. možemo uglavnom podijeliti na dva dijela i to od 25. 2. do 18. 3. kada su se naše jedinice nalazile u ofanzivi na čitavom sektoru, a zatim od 18. 3. do 5. 4. o.g. kada je neprijatelj prešao u veću ofanzivu na sektoru IX korpusa te su naše jedinice bile prinuđene na defanzivu.[2]

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 277/1.

[2] Svi dotadašnji njemački pokušaji da unište ili razbiju 9. korpus JA nisu uspjeli, pa su ponovo izradili plan za njegovo uništenje. Rukovođenje operacijama protiv jedinica 9. korpusa preuzeo je Ervin Rezener (Erwin Rösener), komandant SS i policije u 18. vojnom okrugu, u saradnji sa Odilom Globočnikom (Globocnik), komandantom SS i policije u Operativnoj zoni Jadransko primorje. Ova neprijateljska ofanziva bila je podijeljena u dva dela: prvi dio pod šifrom »Filings-anfang« (Frühlingsanfang — početak proljeća) i drugi pod šifrom »Vin-

U prvom periodu su naše jedinice bile uglavnom angažovane nabavkom hrane za ostale jedinice IX korpusa. Hranu su

terende« (Winterende — kraj zime). Prvi dio ofanzive, koji je otpočeo 19. marta 1945, zahvatao je teritoriju Gorenjske na desnoj obali Save i sektor Cerkna do linije rijeke Idrijce, a drugi dio teritoriju Banjške planote i Trnovskog gozda. Za prvi dio ofanzive neprijatelj je angažovao slijedeće snage:

— Borbenu grupu »Blank« (10. SS policijski puk, 3. bataljon 15 SS policijskog pulta, dva bataljona Srpskog dobrovoljačkog korpusa, 21. policijska izviđačka četa, snage službe bezbjednosti i jedna topovska baterija iz 97. armijskog korpusa za naročitu upotrebu). Brojno stanje ove borbene grupe iznosilo je 3.500 — 4.000 ljudi. Zadatak: stvaranje zaprečne linije Idrija — Grahovo ob Bači — Podbrdo.

— Borbenu grupu »Dipelhofer« (Dippelhofer) koja je posjela zaprečnu liniju Idrija — Žiri — Škofja Loka. Prema podacima Obavještajnog centra 9. korpusa JA, ovu borbenu grupu sačinjavali su dijelovi SS podoficirske škole iz Ljubljane, ruske kvislinške snage iz Ljubljane, Notranjski, Gorenjski i Soško-primorski četnički odred, jedan artiljerijski divizion Srpskog dobrovoljačkog korpusa, 2. bataljon (bataljon »Rupnik«) slovenačkih domobranaca, u jačini 533 čovjeka, i dijelovi 43 (Horjul), 44 (Rovte), 45 (D. i G. Logatec), 46 (Hotedršica) i 72. (Vrhnika) posadne čete slovenačkih domobranaca u jačini 563 čovjeka. Ova borbena grupa brojala je ukupno oko 3.500 ljudi.

— udarnu grupu (13, 17. i 28. SS policijski puk), jačine oko 4.500 ljudi, koja je nastupala sa linije Škofja Loka — Železniki — Podbrdo u pravcu Cerkna.

Dva puka 14. SS divizije su u vremenu od 19. do 22. marta 1945. godine pročešljali područje Jelovice.

Procjenjeno je da je u prvom dijelu neprijateljske ofanzive bilo angažovano oko 15.000 vojnika.

U drugom dijelu ofanzive — »Vinterende« — angažovane su borbene grupe »Blank« i »Dipelhofer«, 13. i 17, a vjerovatno i 28. policijski puk, 24. SS brigada kraških lovaca (koja je u toku 17. marta smijenila 3. bataljon 15. SS policijskog puka u uporištima na Banjškoj planoti sa zadatkom čišćenja Banjške planote i Trnovskog gozda), 2. kozački puk (dva bataljona na pravcu Trnova a jedan bataljon na pravcu Čola), dijelovi četničke Dinarske divizije (Vipavska dolina — Col — Čmi Vrh), dijelovi 1. puka Slovenskega narodnega varnostnega zbora (SNVZ) i Akcijska četa policijskog dobrovoljačkog brdskog lovačkog bataljona »Taljamento« (Tagliamento). Procijenjeno je da je za ovaj dio ofanzive neprijatelj angažovao oko 23.000 vojnika (vidi zapovijesti komandanta SS i policije u Operativnoj zoni Jadransko primorje od 11. 15. 19. i 27. marta i 3. aprila 1945. u Arhivu VII, reg. br. 37/17, 35/17 30/17, 31/17, 27/17 i 26/17, kut. 32, AIZDG, AFK, k. 280/IV i k. 283/IV i Stanko Petelin n.d., str. 112 — 130). Po završetku ofanzive, 6. aprila 1945, Operativni štab za borbu protiv bandi u Operativnoj zoni Jadransko primorje imao je na raspolaganju slijedeće snage:

— 10. SS policijski puk: štab sa 3. bataljonom u Gorici, 1. bataljon Tolmin — Sv. Lucija (sada: Most na Soči) i 1. četa Trst, 2. bataljon Col i Idrija,

— 9. SS policijski puk: Štab Pontebba, 1. bataljon Trbiž (Tarvisio), 3. bataljon Modjo Udinezе (Moggio Udinese);

— 3. bataljon 15. SS policijskog puka Trst,

— 1. bataljon SS policijskog puka »Bocen« (Bozen) Kobarid;

naše jedinice crpile sa sektora Dolomita[3] U cilju nabavke hrane, jedinice VII brigade izvršile su uspješan marš od pet dana na sjeveru i sjeveroistoku dio Dolomita, a istovremeno je, s odličnim uspjehom, prodrla u Dolomite i nasa udarna cela, kojoj je, izmenadnim pojavljivanjem na tom sektoru, pojpuno dezorijentisala neprijatelja. Cijelura cela je kasnije izvršila još jedan uspješan prodor na sektor centralnih Dolomita i na području Lučine — St. Josť potkuća četničke i be-gaz jedinice

Dok je neprijatelj na sektoru Gorenjske i Dolomita u to vrijeme bio neaktivan dotle je na sektoru Primorske ispoljio veću aktivnost i ofanzivnost. Jedinice III brigade, koje su se skoro sve to vrijeme nalazile na ovom sektoru, zbog toga su sa neprijateljem vodile ogorčene borbe na sektoru Trnovo —

— cetniška Dinarska divizija sa štabom u Semperu pri Gorici: Lički četnički korpus sa četri brigade (1-va Vipava, 2-ga SV. Križ — sada: Vipavski Križ, 3-ća Crni Vrh, 4-ta Podkraj), Dalmatinski četnički korpus sa četri brigade (1-va Rijemberk — sada: Branik, 2-ga Cerničć, 3-ća Dombrk, 4-ta Opalje Selo), Bosanski četnički korpus sa četri brigade (1-va Sianjel, 2-ga Razdro, 3-ća Senožeče, 4-ta St. Vid — sada: Podnanos);

— 7 hrvatskih četničkih korpusa sa brigadom »Likaa« u Ilirskoj Bistrici:

1. korpus — Srpski dobrovoljački korpus (SDK) Sa pet pukova: 1. u Petrovaradinu; 2. u St. Petrovu — sada: Pivka, Petelinju i Klenikuu, 3. u Vukovaru; 4. Slunj, 4. puk u Ilirskoj Bistrici i Brdocima, 1 bataljon 5. pukovnije.

[3] Sada: semljoš nad Horjulom.

[4] Sada: Bela garda; odnosi se na pripadnike Slovenskega domobranstva.

Čepovana — Trebuša, koje su se uvijek završavale velikim gubicima po neprijatelja.

Veća akcija, koju su naše jedinice predužele protiv neprijatelja u prvom periodu, bila je akcija na neprijateljsko središte uporište Sv. Križ i Kališe kod Železnika. Akciju su izvršile dvije jedinice naše divizije dana 9. i 10. marta uz podršku dijela bc-ga uporišta Sv. Križ[4] i Kališe kod Železnika. Akciju su bili razmješteni u selu Kališe i u crkvi Sv. Križ[5] jedinice VII brigade zauzele su jurišem uporište, a u naše ruke je došlo skoro cjelokupno naoružanje uporišta i velika količina municije i opreme.

U to vrijeme, pak, otpočeo je neprijatelj sa koncentracijom na sektoru Predmeđa — Trnovo — Čepovan — Banjška planota i očekuje otpočeo da ugrožava osiguranje dio oslobođene teritorije. Međutim, naše jedinice su odmah, nakon uspješnog uništenja uporišta kod Sv. Križa, prešle u ofanzivu na ovaj sektor. U danima 16. i 17. marta napale su neprijateljske posade, koje su se prikupile u Lokovcu, Čepovanu, na Kobilici, u V. Lažni[6] u Lokvama i na čitavom sektoru Trnovske planoravni. Otpor i Predmeđe[7] Pri tome su naše jedinice postigle sjajne uspjehe, a neprijatelj je bio poražen i proteran[8] U naše ruke dospjelo je ogromno plijena: 4 topa, mnogo puškara, nekoliko mitraljeza i velika količina municije i opreme.

[4] Predsjednici Gorenjskog domobranstva, u jačini 100 vojnika, uspostavili su 1. marta 1945. uporište u selu Kališe i kod crkve Sv. Križ. Sjedište Divizijske uprave Primorske, štab 9. korpusa JA, da bi potom je, uspostavljajem ovih uporišta, bio zatvoren put iz doline Soče preko Tarbeža u pravcu Primorske, štab 9. korpusa JA, da bi spriječio dalji prodor neprijatelja u pravcu slobodne teritorije, odnosno je da uništi ovo uporište. Za izvršenje ovog zadatka izdano je 8. marta 1945. zapovijest u kojoj je naređio da: 31. divizija isa jedinom brigadom, podržanom jedinim artiljerijskim divizionom, izvrši direktan napad na uporište, a sa dvije brigade vrši obezbeđenje napada iz Natrzonre (Katsonre) i jedan bataljon štohidiskog NOP odreda (jedan bataljon ovog odreda stavljen je u rezervu u selu Mlaka — sada: Mlaka nad Lušo) vrše obezbjeđenje napada sa pravaca ldrije. Gorenje Vasi i Poljana (sada: Poljane nad Škofjo Loko) na položajima zadržka Četa (AIZDG, k. 22/11).

[5] Odnosi se na selo Lazna.

[6] O neprijateljskim snagama u napred navedenim mjestima vidi dok. br. 34, napomenu 15.

[7] O napadu i borbama jedinica 30. divizije vidi dok. br. 34.

Jedinice III brigade, koje su nalazile pod komandom XXX divizije, krenule su zajedno sa ostalim jedinicama XXX divizije sa sektora Oliüce, preko Hudog polja — Mrzle Rupe, na sektor Vojska. Tu je jedinica, zajedno sa jedinicama XXX divizije, bila rnpadnuta od neprijatelja. Kojom prilkom su dva bataljona bila prilično razbijena, te su se odvojila od ostalih jedinica, koje su zatim krenule na Semrišku planou,ʸs a odav- de ponovo natrag na sektor Vojska.

U produžetku. dajemo pregled akcrija našlh jedinica u vremenu od 25. 2. do 5. 4. 1945.

[16] Zasolak. 12 km sjeveroistočno od Gorice.

[17] Usamljena kuća. 8 km sjeveroistočno od Ajdovščine.

[18] Pogrešno: tražl. Crni Vrh.

[19] U prvnlI rnmjenika bili »su 2. i 3. bataljon 16. slovenačke NO brigade »Janko Prvmrl Vojkov« koji su prešli željezničkx prugu noću 3/4. aprila 1945. zmeđu Postojne i Rakeka i produžili sa ranjenicima za Cabe', dok je 1. bataljon vrlo oczrpljenlje prelaza a zatim se pr- ključio 7. slovenačkoi NOU. brigadi »France Prešeren« u rejonu Bu- kovja (AIZDG, k. 276/IV i k. 277/11).

[20] Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 59.

[21] Semrška planota obilazna prcko ogranlcen rijekama ldrija i Baća do linije Cerkno ob Baći — Kekа.

prijateljem. Zbog pojačanog pritiska neprijatelja prebacile su se naše jedinice na sektor Zavrh" — Predmeja gdje je neprijatelj još pojačao svoj pritisak i odbacio jedinice XVI brigade sa položaja na sektoru Zavrh, zaposjeo položaje u L.okvama i primuđio naše jedinice na povlačenje na sektor Male lazne — Oblica. Jedinice III brigade, koje su posjedale položaje na sektoru Šinji vrh, vodile su više dana ogorčene borbe sa neprijateljem, a položaji na Šinjem vrhu prelazili su iz ruke u ruku. Konačno su naše jedinice, zbog nestašice municije, bile prinuđene da napuste ovaj položaj. U isto vrijeme probio je neprijatelj položaje VII brigade na sektoru Mašlh lazni ćime su naše jedinice bile stisnute na uskom prostoru, otsjećene od svih baza za snabdijevanje i time prinuđene da se probiju iz neprijateljskog obruča koji se svo više suzavao. Dok je III brigada ostala pod komandom XXX divizije, VII i XVI brigada, sa štabom divizije i pokretnom bolnicom, izašle su bez borbe" iz neprijateljskog obruča u noći 31. 3. na 1. 4., i to preko Trnsovca" — ldrijske Bele — ldrijskog L.aga i preko drnma ldrije — Crni Vrh i Idr Jpe" — Godovič. na sektor Javornika, a odavde na sektor Privke. Jedinice XVI brigade su zatim transportovale poćetnu bolnicu preko pruge.ʸ Jedinice VII brigade de voditi su, pak, u to vrijeme više uspješnih borbi »sa četnič- kim jedinicama na sektoru Privke: Hrušica — Podkraj.ʷ

7. 3. 45. obavještajni oficiri brigade su u jutarnjim časovima napali neprijateljsku kolonu od 50 ljudi koja se kretala iz Sorice prema Petrovom Brdu radi nabavke hrane i pri tome ubili 4 neprijateljska vojnika a jednog ranili. Neprijatelj se razbježao.

9. i 10. 3. jedinice brigade izvršile su direktan napad na uporište kod Sv. Križa i u Kališama. Napad je otpočeo dana 9. 3. u 23 časa. U direktan napad određena su dva bataljona, a jedan se bataljon, kao brigadna rezerva, nalazio u uporištu u Vehrašama (Mikrotska Vil, Athiv SUP Ljubljana, fitn 7, šumak 473).

[a] Borba je vođena sa dijelovima 1. bataljona 1. puka SNVZ, koji se povlačio prema Zirovskom vrhu Sv. Antona, sada: Zirovski Vrh nad Gorenjo Vasjo.

[b] Zvanično nazivi nasrlja bio je: Zirovski vrh Sv. Antona, sada: Zirovski Vrh nad Gorenjo Vasjo.

26. 2. 45. brigada se nalazila na sektoru Zirovski vrh kod Bukovca, kod Sv. Antona[a] i kod Javorca. U 9 časova ujutro dolila je kolona jačine 40 ljudi iz Gorenjo Vasi prema položajima bataljona ispod Kočara na Zirovskom vrhu. Kad su je napali i ubili dva neprijateljska vojnika a dvojicu ranili.

3. 45. brigada se nalazila na sektoru Dolomita[a] i Io. kod Alkla,[a] Sv. Ožbolta,[a] Šafrare i Sv. Andrej a.[b] U poslijepodnevnim časovima neprijatelj je izvenadio nasilan izviđa kod crkve na Osojnik[a] pri čemu smo izgubili jednan teški i jedan laki mitraljez »breda«, dva su poginula a 3 su nestali. Neprijatelj je imao dva mrtva.

25. 2. 45. brigada se nalazila na istom sektoru kao prethodnog dana i Io na sektoru Gore — Govejek — Kazpolje — Ledine — Koprivnik. Uveče u 18 časova približila se položajima bataljona u Gorenja neprijateljska kolona od 80 ljudi.[a] Kad su je napali sa odstojanja 10 do 20 metara te se kolona razbjegla. Neprijatelj je imao 7 mrtvih i 4 ranjena. Zaplijenili smo nešto municije, 2 rezervne cijevi i nešto sprema.

lazio u Rudnom. Jedan bataljon nastupao je u streljačkom stroju sa 56tenkom prema uporištu 5v. Krž i tu se ukopao. Neprijatelj je odmah reagovao [vatrom] iz bunkera i crkve. U 5 časova ujutro počela je da tuče uporište artiljerija, nakon čega je bataljon prešao u juriš i prodje rao neprijatelja iz ophrnih kazala u crkvi i parohiji iako da je ovaj pobjegao prema Selcama, a u uporištu ostavio dao je uporište u Kalištima sa pravca Studeno. Borba je trajala od 23 do 4 časa ujutro kada je bataljon prešao na juriš i proljerao neprijatelja iz zgrada, a zgradu u kojoj se neprijatelj i dalje nalazio minen su minirali. Ispod ništava su kasnije izvukli 5 žrtvi neprijateljskih vojnika a nekolicina je bila mrtva. U samom uporištu bilo je zapljenjeno oko 60 puškara, 5 puškomitraljeza, jedan teški minobacač te velika količina municije i opreme. Nakon zauzimanja uporišta isto je bilo zajedno sa bunkerima u pojmnosti razrušeno.[73]

11. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru 5v. Mlohor — Pozrimo — Topolje — Zabrežve. Oko podne napao je neprijatelj, jačine oko 100 ljudi, nasu zasjedu na koti 644 jugo od Pozrima. Borba je trajala sve do uveče. Neprijatelj je tukao naše položaje vatrom iz teškog minobacača. Imao li smo jednog ranjenog dok jedinici neprijateljja izmose 10 mrtvih i 2 ranjena.

16. 3. 45. brigada je krenula sa sektora Vojsko — Mrzla Kupa sa zadatkom da uništi neprijateljsku posadu u V. Lažni, te da zapsjedne položaje oko sela[72] Prije podne zapostjele su jedinice brigade položaje oko uporišta i odčele sa napadom. Poslo se na koti 1040. sjeverozapadno

[71] Detaljnije o napadu na ovu uporišta govori relacija Štaba 9. korpusa JA od 15. marta 1945. dostavljena Glavnom štabu Slovenije (AIZDG, k. 22/11).

[72] Brigada je 12 marta 1945 krenula u pravcu D i G Novaki, gdje je iduće dana ujutro ukrcana na kamione i prebacena u Dolenju Trebušu, odakle je produžila marš u rejon Vojsko u ivezi s predvidenim napadom jedinica 9 korpusa JA na neprijateljska uporišta na području Trnovoskog gozda (AIZDG, k. 276.[1]

[73] U cilju izvršenja zadatka dobijenog od Štaba 9. korpusa JA, divizije izdao je 15. marta 1945, zapovijest u kojoj je naređena su kasnije izvučli 5 žrtvi neprijateljskih vojnika a nekolicina je bila mrtva. U samom uporištu bilo je zapljenjeno oko 60 puškara, 5 puškomitraljeza, jedan teški minobacač te velika količina municije i oprema. Nakon zauzimanja uporišta isto je bilo zajedno sa bunkerima u pojmnosti razrušeno.[73]

no od V. Lažne uzbune jako utvrđen neprijatelj, te odavde domunara nad čitavom okolinom, prvi napad nije usmjeren na jedinice ponovo u napad i jurišem proširuje svoje brigade. Jedna četa udarila je u bok neprijatelja i projurila ga natrag prema Smihelu. Ubrici neprijatelja izmoze tri mrtva i tri ranjena, a mi smo imali jednog lakše ranjenog.

23. 3. 45. neprijatelj je tukao položaje brigade vatrom iz minobacača i topova. Neprijatelj je nastupao u manjim grupama prema [našim] položajima. Naši su ga odbacili i zaplijenili nešto municije i opreme.

24. 3. 45. neprijatelj je u 4 časa ujutro, uz snažnu artiljerijsku i minobacačku pripremu, otpočeo napad na naše položaje. Juriš neprijatelja bio je odbijen. Kada je, pak, neprijatelj probio položaje XVI brigade povukle su se jedinice na sektor Mašlk lazu. U ijednonvnoj borbi neprijatelj je imao 31 mrtvog i 20 ranjenih. Naši gubici iznose: 1 poginuo, 3 ranjena, 2 dezertera.

[35] Na karti 1:100.000 piše: St. Mihel.

[37] Zasetak. 13 km istočno od Gontce,

29. 3. 45. neprijatelj je, u 15 časova, u tri kolone, uz podršku 4 tenka, napao položaje brigade na Malim laznama. Kolone su bile jačine 200 do 250 ljudi. Prva kolona je nadirala od Lokava drumom prema Malim laznama, druga preko V. Lažne na bok naših jedinica, a treća od Lokava prema selu Nemci, te je pokušavala da zađe za leđa našim položajima. Pomoću artiljerije upao je neprijatelj u položaje II. bat. i zaposjeo raskrsnicu puteva Lokve — Nemci — Male lažne. U 4 časa ujutro, dana 30. 3, izvršile su naše jedinice protivnapad i protjerale neprijatelja sa zaposjednutih položaja. Zatim se brigada premjestila na sektor Predmeja.

31. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Tisovec — Zajcov vrh. Preko dana tukao je neprijatelj vatrom iz topa položaje brigade, od koje smo imali 1 ranjenog. U 18,30 časova krenula je brigada, kao prethodnica ostalih jedinica, sa sektora Tisovec, preko Idrijske Bele — Idrijskog Loga, drumova Idrija — Črni Vrh i Idrija — Godovič, na sektor Javornik. Brigada se nalazila u prethodnici, te je za vrijeme pokreta upućivala pobočnice i postavljala zasjede za vrijeme prelaženja preko oba druma.

4. 4. 45. brigada se nalazila na području Pivke, na sektoru Otavnik, kod Bukovja. Neprijatelj je vatrom iz minobacača tukao naše položaje, kojom prilikom je jedan ubijen a 2 su ranjena. Naveče su jedinice brigade napale četničku kolonu koja se nalazila u Bukovju i jurišem je protjerale iz sela bez vlastitih gubitaka.

5. 4. 45. brigada se nalazila na istom sektoru kao proteklog dana te je neprijatelj napao njene položaje sa četiri kolone, u ukupnoj jačini oko 600 ljudi. Borba je trajala sve do mraka. Pošto je neprijatelj bio obučen u različita odijela, teško su ga mogle raspoznati naše jedinice pa se, zbog toga, borba vodila iz neposredne blizine. U ovoj borbi imali smo 8 mrtvih i 7 ranjenih. Neprijateljski gubici iznose 30 mrtvih i 15 ranjenih, među kojima jedan kapetan i 1 poručnik; zaplijenili smo 2 puškomitraljeza sa municijom a izgubili smo 2 puškomitraljeza.

III. SNOUB »Ivan Gradnik«

27. 2. 45. brigada se nalazila na sektoru Trnovo — Podgozd — Rijavci — Voglarji. U jutarnjim časovima nastupao je neprijatelj, jačine 50 ljudi, u streljačkom stroju prema

lozaje vatrom iz topova, a u isto vrijeme je prema položajima nasuprotnih prijateljska pješadija. Borba se vodila 3. časova, nakon čega se brigada, zbog nadmoćnosti neprijatelja, morala povući na nove položaje u pravcu Zavrha. Nakon toga su nasi izvršili protivnapad kojr, pak, nije uspio, jer je neprijatelj već nasuprot dalje prema Lokvama, pa su se nasi morali povući. Gubici neprijatelja: 25 mrtvih i veći broj ranjenih. Nasi gubici: jedan mrtav, nedostaje jedan puškomitraljez.

4. 3. 45. neprijatelj je preko dana nastavio snažnim pritiskom prema nasim jedinicama na čitavom sektoru i nastupao prema nasim položajima u V. Lazni i na Kobilici. Nakon ujedinjenih ostrih borbi, brigada se navečer prebacila na novc položaje — na kote 669, 919 i 741.[26] U

[26] Na karti 1:100 000 označeno Pri Peči, zaselak 8 km sjevernoistočno od Gorice.

[27] Ove kote nalaze se južno od Dolenje Trebuše. Brigada se u narednih do 8. marta 1945. kada je krenula prajcem Cerkno — D. i dalje — četama Kravan na položaje kod Škofje Loke (AIZDO, k. 276a/II).

Ravnici sa pravca Pripeci.[28] Nasi su ih napali i prinudili na povlačenje. Isto vrijeme je jedna kolona nastupala prema Trnovom i zaposjela dominirajuće položaje izmedu druma. Nasi su na nju izvršili tri jurisa nakon čega se neprijatelj počeo povlačiti na polazne položaje. Gubici neprijatelja: 30 mrtvih, 20 ranjenih, zarobljenjena jedna puška, jedan pištolj, veća količina municije i nekoliko bombi. Nasi gubici: 4 mrtva, 5 ranjenih.

28. 2. 45. brigada se nalazila na sektoru Trnovo — Podgozd — Voglarji. Neprijatelj je u toku dana nastupao sa više snaznih kolona prema položajima brigade, podržavan snažnom vatrom iscšog minobacača, ali je bio odbijen. Na neprijatelja je izvršio juriš II bataljon, pa se ovaj morao povući. Ukupna jačina neprijatelja izmosila je oko 500 ljudi, te su nače jedinice vodile sa njime borbu preko cijelog dana i noći sve do jutra. Gubici neprijatelja: 40 mrtvih i veći broj ranjenih. Ubijeno je nekoliko konja i mula; zarobljeno je nešto municije, municije, nekoliko bombi, jedna protivtenkovska puška i 1 signalni pištolj. Nasi gubici: 4 mrtva i 4 ranjena.

3. 3. 45. brigada se nalazila na istim položajima. U ranim jutarnjim časovima otpočeo je neprijatelj da tuče ove po-

cjelodnevnim bortama imao je neprijatelj 16 mrtvih i oko 20 ranjenih. Mi smo imali 1 ranjenog a 1 je nestao.

10. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Okrugovnik» — Sv. Tomaž» — Brezmce» sa zadatkom da osiguruva akciju na Sv. Križ sa pravca Skofja Loka — Selska dolina. Jedinice brigade napale su be-ga u zboru u upornšu kod Mura iz neposredne blizine i ubile 10 neprijateljskih [vojnika].

Ubrzo zatim nastupala je kolona od 50 ljudi iz Ponljana» prema Gabrku. sa kojom su naše jedinice 4 časa vodile borbu. Svega je neprijatelj imao gubitke od 22 mrtva iih ranjenih, a naših gubitaka nije bilo.»

16. 3. 45. brigada je bila razmještena na sektoru Vrše sa dva bataljona a jedan bataljon se nalazio na sektoru Pušitaše. Brigada je imala zadatak da sa svojim jedinicama izvrši napad i zauzme neprijateljske položaje na Kobilci; a zatim da, nakon savezničkog vazdušnog napada na Čepovan, izvrši juriš na preostalu neprijateljsku posadu. Bataljoni koji su bili raspoređeni na sektoru Vrše sa za-

datkom da izvrše napad na Kobilicu (kota 930) bili su pojačani baterijom od dva ješka minobacača i jednog brzometnog topa. Oko 7 časova ujutro krenula je 12 Čepovana dnmom prema Sp.[35] Trebuši neprijateljska kolona, jačine 120 ljudi, sa 4 topa i 8 kola sa municijom i opremom. Kad je neprijatelj stigao dnmom u blizini napada za napad na Kobilicu, na kolonu smazu vatre iz zjeloknpnog naoružanja, uz podršku dva teška mitraljeza i brzometnog topa. Napad je imao porazan učinak na neprijatelja, te se ovaj panično razbjegao na sve strane i natrag dnmom u pravcu Čepovana. Na dnmu je ostavio tri topa, više kola sa opremom i municijom i nekoliko konja. Na drnnu je ostao da leži veći broj mrtvih i ranjenih neprijateljskih vojnika.

[9] Imanje, 5 km ingozapadno od Škofje Loke.
[31] Gaube. Tomaž nad Praprotnem.
[32] Gaube. Brezmca pod Lubnikom.
[33] Čudnost se na Bojane nad Škofjo Loko
[34] Brigada je tr-g dana krenula na položaje Zrovški vrh — Razpotje — Cerkljanski Vrh. gdje se nalazila do 12. marta 1945. Kada je iz Zelina (zaselak na zapadnoj strani 4 km ingozapadno od Cerkna — na karti 1:100 000 nije označen) kamionima prebačena do Dolenje Trebuše. a zatim pošla položaje Dolenja Trebuša — Vrše (AIZDG, k. 27/a.III).
[35] Pogrešno; treba: Dolenja.

Posto kod napada na kolonu neprijatelj sa Kobilicе nije računao. jedna četa je odmah zaposjela položaje na Kobilici, a kasnije je onamo upućen ceo bataljon. Bataljon koji se nalazio na Kobilici vodio je, zatim, u tok dana borbu sa neprijateljem koji se nalazio na koti 1040 iznad V. Lažne. Pred veče je prema Kobilici, sa praveа Gorenje Trebušе, nastupala neprijateljska kolona jačine oko 80 ljudi. Ova kolona je ujutro krenula iz Čeporana, preko Kobilice, prema G. Trebušі, te je začinjavala prethodnu kolone koja je bila razbijena na dnnu Čeporan — Sp. Trebušа. I ova neprijateljska kolona bila je odbačena prema Gorenjoj Trebušі.

Oko 12 časova, manja neprijateljska kolona iz Čeporana pokušala je da prođe drumom prema Kobilici, ali je odmah bila napadnuta, te se povukla. Oko 15 časova je napala je savezmička avijacija Čeporan i okolinu. Odmah zatim nastupala je jedna četa u streljačkom stroju prema Dolji i Čeporanu i izbila u Čeporan zajedno sa jedinicama XVI SNOB. Neprijatelj se u tom vrijeme nije više nalazio u Čeporanu, jer se već ranije povukao prema Pušilama. Četa koja je stigla u Čeporan krenula je odmah zatim na prevoj između Kobilice i V. Lažne a kada je stigla do ispod prevoj a napao ju je neprijatelj bombama i vatrom iz automata, pa se morala povući. Kad su ovuda napale nepriajatelja i jedinice XVI brigade, neprijatelj se povukao prema V. Lažni, a četa se vratila u sastav bataljona.

Poslije bombardovanja Čeporana, odavde je prema Crnjaru kretala kolona od 30 do 40 ljudi sa dvoja kola. Cvu kolonu je napostrno ispod Čeporana najprije napala XVI brigada, a zatim. kod Pušala, još i bataljon III brigade. Jedinice su ovu kolonu u potpunosti razbile kako da se neprijatelj razbježao i u neredu povukao prema Crnjaru. Pri tome je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih.

17. 3. 45. brigada je, nakon završene akcije, zaposjela položaje na sektoru Podgozd — Zavrh — Kobilica — V. Lažne, a istovremeno da dđi u svojim rukama položaje na Kobilici i u V. Lažni. Bataljon koji se nalazio u Čeporan — Gregar, a naprala je savezmička avijacija Čeporan i okolinu. Odmah zatim nastupala je jedna četa u streljačkom stroju prema Dolji i Čeporanu i izbila u Čeporan zajedno sa jedinicama XVI SNOB. Neprijatelj se u tom vrijeme nije više nalazio u Čeporanu, jer se već ranije povukao prema Pušilama. Četa koja je stigla u Čeporan krenula je odmah zatim na prevoj između Kobilice i V. Lažne a kada je stigla do ispod prevoj a napao ju je neprijatelj bombama i vatrom iz automata, pa se morala povući. Kad su ovuda napale neprijatelja i jedinice XVI brigade, neprijatelj se povukao prema V. Lažni, a četa se vratila u sastav bataljona.

Poslije bombardovanja Čeporana, odavde je prema Crnjaru kretala kolona od 30 do 40 ljudi sa dvoja kola. Cvu kolonu je napostrno ispod Čeporana najprije napala XVI brigada, a zatim. kod Pušala, još i bataljon III brigade. Jedinice su ovu kolonu u potpunosti razbile kako da se neprijatelj razbježao i u neredu povukao prema Crnjaru. Pri tome je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih.

17. 3. 45. brigada je, nakon završene akcije, zaposjela položaje na sektoru Podgozd — Zavrh — Kobilica — V. Lažne, a istovremeno da dđi u svojim rukama položaje na Kobilici i u V. Lažni. Bataljon koji se nalazio u Čeporan — Gregar, a naprala je savezmička avijacija Čeporan i okolinu. Odmah zatim nastupala je jedna četa u streljačkom stroju prema Dolji i Čeporanu i izbila u Čeporan zajedno sa jedinicama XVI SNOB. Neprijatelj se u tom vrijeme nije više nalazio u Čeporanu, jer se već ranije povukao prema Pušilama. Četa koja je stigla u Čeporan krenula je odmah zatim na prevoj između Kobilice i V. Lažne a kada je stigla do ispod prevoj a napao ju je neprijatelj bombama i vatrom iz automata, pa se morala povući. Kad su ovuda napale neprijatelja i jedinice XVI brigade, neprijatelj se povukao prema V. Lažni, a četa se vratila u sastav bataljona.

prikupio u Puštalama, gdje su ga naše jedinice napale snažnom minobacačkom vatrom, nakon čega se povukao prema Grgaru.

19. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Podgozd — Zavrh — Kobilica — V. Lažna. U poslijepodnevnim časovima nastupao je neprijatelj, jačine 100 ljudi, iz Grgara prema Čepovanu, gdje su ga napale jedinice brigade, razbile ga i odbacile prema Grgaru.

21. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Podgozd — Zavrh — Lokovec. Jedinice su napale neprijatelja, jačine 200 ljudi, koji je, uz podršku tri tenka, nastupao iz Grgara prema Puštalama. Pješadija se razbjegla, a tenkovi su nadirali dalje. Kad su tenkovi napadnuti vatrom iz protivtenkovskih pušaka i brzometnog topa, povukli su se. Gubici neprijatelja iznose: jedan mrtav i 2 ranjena.

23. 3. 45. brigada se sa dva bataljona nalazila na sektoru Podgozd a jednim bataljonom u Zavrhu. U podne je neprijatelj, jačine 60 ljudi, nastupao prema položajima brigade, ali je bio odbačen prema Grgaru. Vatrom iz teškog minobacača tukle su naše jedinice neprijateljske položaje na Lokovecu.

24. 3. 45. brigada se jednim bataljonom prebacila na sektor Podgozd — Lokve, a dva bataljona, sa štabom i pratećom četom, krenula su na sektor Predmeja. Bataljon koji se nalazio iznad Podgozda vodio je cijelog dana, zajedno sa jedinicama XVI brigade, borbu sa nadmoćnijim neprijateljem, a zatim se povukao preko druma Čepovan — Lokve na položaje iznad V. Lažne.

II i III bataljon, koji su se nalazili na Otlici, izvršili su naveče napad na neprijatelja koji se nalazio na kotama 1002,[36] 939[37] i 931. Pri tome je bio jedan neprijateljski vojnik zarobljen a zaplijenjene tri puške, jedan pištolj, različita municija i oprema. Ubijena su tri neprijateljska vojnika a 3 je ranjen.

[34] Izvještaj je pisan na osnovu karte 1:100.000, italijansko izdanje. Redakcija je one kote koje se ne nalaze na karti 1:100.000, izdanje G. I. JA iz 1948, orijentisala prema bližim objektima. Kota 1002 je na karti G. I. JA označena kao trig. 1001 (Sinji vrh).

[37] Ova kota nalazi se 1,5 km sjeveroistočno od Sinjeg vrha (trig. 1001).

26. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Ottica — Col. te je sa svojim jedinicama poslo̱dala kote 845. 1002 i 1110. Neprijatelj je preko cijelog dana vrsio pritisak na položaje nasih jedinica, pomomogrnut snaznom artiljerijskom vatrom, ali je pred vece bio odbacen. Uubici neprijatelja iznose 9 mrtvih i 12 ranjenih, nasi gubici 5 ranjenih, izvršen je 3 puska Zapljenjeno je nesto municije za puskomitraljez »breda« i sve »zbrdy ovkuv.

27. 3. 45. brigada je sa svojim jedinicama poslo̱dala položaje na Smjem vrhu kota 1002, na [njegovom] lijevom krilu i sjevernu od ove kote. Jedna cета napala je u bok neprijatelja koji se nalazio na drumu i razbila ga. Zapljenjen je jedan »staex«, 2 puske, nekoliko bombi. municije i oprerne. Zarobljen je 1 neprijateljski vojnik a 1 je ubijen. Nasi gubici su jedan lakse ranjen. Pred vece je neprijatelj, pod zastitom snazne artiljerijske i minobacačke vatre, nastupao prema kotu 1002 u jacini oko 400 ljudi. Napad je bio odbijen. Imali smo tri ranjena a izgubljena jedna teska »breda« koja je pogodena granatom iz topa.

28. i 29. nase jedinice su preko cijelog dana vodile borbe jsa neprijateljem koji je pokusavao da artiljerijskom vatrom odbaci nase snage na Smjem vrhu kota 1002.

30. 3. 45. u ranim jutarnjim časovima opoceo je neprijatelj napad na kotu 1002 snaznom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Pod zaštitom magle i pod snaznom artiljerijskom vatrom izbio je neprijatelj na nase položaje, gdje se, na samom vrhu brda, vodila bliska borba. Nase jedinice bile su prinudene na povlacenje, te su zaposjele položaje na kotama 818,38 856 u pravcu kote 1110. Neprijatelj gubici u tim borbama iznose 14 mrtvih i 19 ranjenih, nasi gubici: 3 mrtva, 18 ranjenih, 3 zarobljena, dva nestala, a izgubili smo 3 puskomitraljeza i 4 puske.

31. 3. 45. i 1. 4. 45. prije podne nalazila se brigada duž drnma Ottica — Col na kotama 818 i 856 a zatim se premjestila na kote 1113, 1091[39] i 960. Poslo je brigada potpadala pod komandu XXX divizije, kremala je, zatim za-

[38] Dva kota se nalazi 1,5 km sjevernozapadno od Smjeg vrha (trig. 1001).

[39] Kota 1091 nalazi se 1 km sjevernio od Obrezovcca (kota 1113).

10. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Sv. Mohor — Lavtarski Vrh — Jamnik sa zadatkom da osiguruva akciju VII brigade na Ljornic Sv. Kriz. U pokretu naisla je brigada na drumu kod Solcske na zajedu, isiu napala i prinudila na povlacenje. Nasi gubici pri tome: 1 mrtav i 3 ranjena, a zaplijenjena su dvoja kola sa opremom i drugim materijalom.

14. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Zagomilca[40] — Pomirske — Pecine. U jutarnjim casovima napao je neprijatelj, sa tri kolone po 50 ljudi, polozaje II bataljona. Jedinica je neprijatelja sacekala na polozaju i pustila ga na blisko odstojanje, a zatim na njega otvorila snaznu vatru. Nasi su junacki nalijetali neprijatelja u bjekstvo. Nakon borbe od tri casa neprijatelj je imao gubitke od 10 mrtvih i 13 ranjenih.

[40] Janko Prcmrl

[41] Ovo selo dia karti 1:100 000 nije obiljezeno a nalazi se 4 km sjevcrozisiocno od Idrije. izmedu sela Kozpolje i Lodine.

[42] Zaselak, 10 km jugoistocno od Tolmina.

XVI SNOB »J. P.« Vojkov«

27. 2. 1945. brigada se nalazila na sektoru Pecnik,[41] Gorpeke, Govejek. Brigada je imala zadatak da u toku noci izvrsi pretrambenu akciju u Zavratcu, ali akcija nije uspjela jer je neprijatelj u selu drzao zasjede. Jedinice su ujerali jer je neprijatelju pristiglo pojacanje Borba je trajala 2 casa, nakon cega su se nasi povukli. Nasi gubici su: jedan mrtav i 1 ranjen.

16. 3. 45. brigada se nalazila na sektoru Lokovec — Vrtnovec — Kravarščak sa zadatkom da napadne neprijateljа u Lokovcu te da ga odsiječe. Kad je utvrđeno da se neprijatelj više ne nalazi u uporištu zapovjeda je brigada polovaje u Lokovcu i duž grebena između Čepovana. Oko 14 časova napao je jedan vod neprijatelja koji je, u jačini oko 50 ljudi, sa jednim brzometnim topom, nastupao drumom od Čepovana u pravcu Grgara. Nasi su izvili jurš na neprijatelja i prt tome zapljenili brzometni top, dvije puške, 2 puškomitraljeza, nekoliko pištolj i veću količinu municije. Poslije vazdušnog napada na Čepovan nastupale su jedinice, u streljačkom stroju, prema Čepovanu. Iz Čepovana su dvije čete nastupale u streljačkom stroju prema V. Lažni, gdje se na prevoju između Kobilice i V. Lažne nalazio neprijatelj, ali su ga nasi junačkom zapadno od Čepovana. Nasi gubici pri tome iznose: 1 mrtav i 1 ranjen, a gubici neprijatelja: 4 mrtva i 5 ranjenih.

17. 3. 45. brigada je zaposjela položaje na sektoru Lokovec — Čepovan. Sjutradan se sa jedinim bataljonom nalazio u Čepovanu a dva bataljona su upućena na položaje kod Lokovca gdje se nalazila neprijateljska patrola. Neprijatelj je, sa odstojanja oko 100 metara, napao naše krilo su se kretali prema Lokovcu. Istovremeno je napao i automobil koji se ljudstvo prevozilo na položaj. Naši su odpočeli sa otkojavanjem neprijatelja, te su ga, u borbi od dva časa, jurišem protjerali. Pri tome gubici neprijatelja iznose 2 mrtva, 4 ranjena i 1 zarobljen. Naši gubici: 2 mrtva i 5 ranjenih. Kod toga je zapljenjena 1 mauzer puška, 1 pištolj, 1 raketni pištolj, nešto municije, šezdeset i opreme.

18. 3. 45. brigada se nalazila na Lokovcu a jedan bataljon je bio na Lokvama. Brigada je cijelog dana na Lokovcu vodila borbu sa neprijateljem iz neposredne blizine te ga protjerala sa nekoliko visinskih položaja. Neprijatelj se povukao nešto unazad prema Pušlalama i Grgaru i još dalje oslao na položajima.

19. 3. 45. neprijatelj je na sektoru Lokovec dobio pojačanje, te je brigada prelo cijelog dana sa njime vodila teške

[1] "Zasečak. 13 km južno od Tolmina.

[2] "Zasečak 1:5.5 km južno od Tolmina, na karti 1:100.000 nije označen, a nalazi se između zaseoka Kuščnji i Brege.

borbe. Naše jedinice su jurišem odbacile neprijatelja na polazne položaje prema Sp. Lokovecu.[45]

20. 3. 45. brigada je ponovo preko cijelog dana vodila borbu sa neprijateljem kome je ina 'sektoru Sp. Loikovec stalno pristizalo pojačanje. U pomoć brigadi upućen je još jedan bataljon III brigade koji je učestvovao u borbama zajedno sa ostalim jedinicama XVI brigade[46] i jedinicama VNO.[47]

21. 3. 45. brigada je i nadalje vodila borbu preko cijelog dana sa neprijateljem na sektoru Sp. Lokovec.

22. 3. 45. brigada se još uvijek nalazila na istim položajima te je bila u stalnom dodiru sa neprijateljem na sektoru Sp. Lokoveca. U 'toku dama tukao je neprijatelj položaje brigade vatrom iz brzometnog topa[48]

23. 3. 45. brigada je na položajima Sp. Lokovec preko cijelog dana vodila borbu sa nadmoćnijim neprijateljem. Neprijatelj je nastupao sa tri jake (kolone prema našim položajima, zbog čega su se naše jedinice morale povući. Snažnim pritiskom potisnuo je zatim neprijatelj i bataljon sa visinskih tačaka sjeverno od Sp. Lokoveca tako da je brigada bila prinuđena na povlačenje.

24. 3. 45. brigada se nalazila na položajima na sektoru Zavrh gdje je preuzela položaje od III brigade. Jedan bataljon nalazio se na sektoru Podgozd. Još prije smjene položaja III brigade bio je bataljon napadnut od jakih neprijateljskih grupa. Neprijatelj je probio položaje i time primorao i ostale jedinice da se povuku sa sektora Zavrh — Podgozd. Zatim je brigada posjela položaje na Malim laznama iznad druma Lokve — Predmeja.

[45] Pogrešno; treba: Dolenji Lokovec, sada: Lokovec.

[46] Po naređenju Štaba 9. korpusa JA, bio je, već 17. marta 1945, u rejon Trnova upućen 3. bataljon ove brigade, tako da je od tada brigada na tim položajima vodila borbu samo sa dva bataljona (AIZDG, k. 277/11).

[47] Skraćenica od: Vojska Narodne odbrane; odnosi se na 2. brigadu 1. slovenačke divizije KNOJ-a.

[48] Tog dana upućen je na položaje kod Trnova i 2. bataljon, tako da je na položajima oko Lokoveca ostao samo 1. batalion (AIZDG, k. 277/11).

1. 3. 45. Ljdarna četa nalazila se na sektoru Zažar — Hotrnje. U jutarnjim časovima napao je neprijatelj, jačine 50 ljudi,[29] naše položaje, ali je protivjurišem bio nabijeran u bjekstvo. Zatim je neprijatelju pristiglo pojačanje iz Vrhnike, Sl. Josta i Horjula, te je ponovo cijelo poslijepodne sa svih strana napadao naše položaje. Nakon čega je neprijatelj na položaje privukao rezervu, pa su nakon malih 4 ranjena, zbog čega su se povukli prema Dobrovi.[30] U toku noći su u pokretu nailili na neprijateljsku kolonu od 20

[29] Ova kota nalazi se 500 m južno od Male Gore.

[30] Ove snage bile su iz sastava 43. pozadne čete slovenačkih domobranaca iz Horjula (AIZDG, AFK, k. 281/IV).

[31] Ljdarna četa nije se povukla u pravcu Dob rove, gdje je imala zadatak da dâje dejstvije već se, zbog ranjenika, noću 1/2. marta 1945. vratila na Zirovsku vrh (AIZDG, k. 91/1f).

29. 3. 45. brigada se preko dana nalazila na Oltici a poslije podne je krenula sa tri bataljona da pojača XVIII brigadu iz nikalog Gori. Brigada je napala na kote 1066 i 1127 ali je bila odbijena. U ponovnom jurišu zauzeli su naši koti 1066.

30. 3. 45, brigada se nalazila na sektoru Mala Gora na kotama 1066 i 1012.∞ Oko podne napao je neprijatelj, uz artiljerijsku podršku, položivje brigade, pa su se dva bataljona morala povući. Povlačenje je bilo bez reda, pa su bataljoni kod koga imali prilične gubitke. Brigada se povukla na visinske tačke na liniji Oltica — ldrijska Beta.

31. 3. 45 brigada se nalazila na istim položajima U jutarnjim časovima neprijatelj je na čitavom sektoru prešao u snazi napad i preko položaja XVIII brigade izbio na kotu 1110. Brigada se morala pod snažnim pritiskom povlačiti prema ldrijskoj Beli gdje ju je neprijatelj nakon artiljerijskom i minobacačkom vatrom sa kote 1110. Zatim se brigada prikupila i u 20 časova, zajedno sa ostalim jedinicama, kao zaštitnica kolone krenula ispod Tisovca, preko ldrijske Bele, ldrijskog Loga i preko drnma Godovič — Crni Vrh, na sektor Javornika.

be-ga, koju su jurišem napali i razbili. U borbi preko dana učestvovalo je oko 200 neprijateljskih vojnika te je od tog broja poginulo 15 a veći broj je bio ranjen.[52] Naši gubici 4 lakše ranjena.

7. 3. 45. četa se nalazila na sektoru Črni Vrh i preko cijelog dana vodila borbu sa četnicima i be-ga. Neprijatelj je napadao sa svih strana, te je upotrebljavao i teško naoružanje. Naši su sve napade protivjurišima odbili. U tim borbama imao je neprijatelj 10 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjena je 1 puška, nekoliko šaržera i jedna oprema. Naši gubici iznose: jedan teže ranjen.

16. 3. 45. nalazila se [Udarna četa] na sektoru Vojsko sa zadatkom da osigurava akciju na Čepovan sa pravca Idrije. Već u jutarnjim časovima nastupao je neprijatelj iz Idrije prema našim položajima. Naši su propustili prethodnicu i iz neposredne blizine udarili na glavninu. Kod toga se kolona razbila. Ubrzo zatim prikupio se neprijatelj i ponovo napao naše položaje vatrom iz teškog minobacača i topa. Bataljon italijanske brigade[53] koji je bio upućen u pomoć nije stupio u akciju. Poslije podne je neprijatelju ponovno pristigla pomoć iz Idrije tako da je ukupna jačina iznosila oko 300 ljudi, te je ponovo napao naše položaje, ali je protivjurišem bio odbijen. Neprijateljski gubici u ovim borbama iznose 20 mrtvih i veći broj ranjenih, a 3 su zarobljena. U ovim borbama bio je zaplijenjen jedan mitraljez »šarac«, dva automata, 3 mauzer puške, 2 pištolja, 1 dvogled, 3 sanduka municije za »šarac«, nekoliko bombi i veći broj opreme. Naši gubici:
2 mrtva, 6 teže i 3 lakše ranjena.

Udarna četa je zatim, po naređenju DK,[54] bila upućena na sektor Vipave[55] te od nje do sada za taj period nismo primili nikakvih izvještaja.

[52] Zbog pojave Udarne čete u rejonu Horjula neprijatelj je angažovao slijedeće snage: dijelove 19. posadne čete (Dobrova), dijelove 42. posadne čete (Polhov Gradec), dijelove 43. i 72. posadne čete (Vrhnika) slovenačkih domobranaca, dijelove grčkog kvislinškog bataljona iz Brezovice (sada: Brezovica pri Ljubljani) i dva voda SS policijske čete (nepoznate pripadnosti) iz Dobrove (AIZDG, AFK, k. 281/IV).

[53] To je bio bataljon »Mamara« 156. brigade »Bruno Buoci« (Buozzi) italijanske divizije »Garibaldi Natizone (Natisone) (AIZDG, k. 277/1).

[54] Deveti korpus

[55] Odnosi se na Vipavsku dolinu.

Inženjerijski bataljon

nalazio se od 25. 2. do 22 3. kod Vranskca i Slajkara, na sektoru Stara Oseljca. Dana 22. 3. bataljon je bio napadnut na sektoru Vranskc, gdje je izvjesno vrijeme vodio borbu, a zatim se, zajedno sa XIX brigadom, povukao prcko Crnoge vrha na Povezan, gdje je stigao u jutarnjim casovima 24. 3. Oko 6 casova ujutro bile su jedinice, zasvih strana napao našc jedinice te je pri tome bataljon jedno sa mž. bataljonom, izmenadene. Neprijatelj je sa bio razbijen. Dio bataljona se probio izmcdu Petrovoge Brda i Sotice na područje Bohinja. Odavde se ovaj dio prekupio, ukoliko su se drugovi ponovo vratili. Na položenju na Povrcznu poginulo je i bilo zarobljeno nekoliko nasih drugova a ostali su nestali. Do sada se njihov broj još nije tačno mogao utvrditi ali još računamo na sve nestale drugove.

Kritička ocjena operacija

U toku operacija, a naročito za vrijeme neprijateljske ofanzive, mogle su se kod nasih jedinica primijetiti razlićite

moglo postići da jedinice zaista slozno i istovremeno nastupaju. Još Kod prezimena poloznja misu se jedinice odmah snašle te nisu znale da iskoristiš pogodnosti koje su se pri tome pojavile timе sto je neprijatelj napustio uporište u Lokovecu još prije napada i time sto je bila poluœena kolona koja je nastupala iz Cepovana prema Sp. Trebusi. Jedinice XVI brigade su neposredno ispitivanjem terena otegle akciju, a naročito Otegle akciju time sto misu odmah poslije vazdušnog napada Poklanjale malo pažnje vezi izmeœu komandnih punktova i Vršile junš na Cep ovan. Uglavnom su pri tome sve jedinice Osuših jedinica. Jedinice XVI brigade nisu imale jedinstvenu komandu zbog toga sto su se svi članovi štaba brigade nalazili Po bataljonima, te komanndno mjesto nije posiojalo. VII brigade su je svoju radio-stanicu imala vooma daleko od komandnog mjesta i za sve vrijeme operacije štab divizije nije imao uzajmog Pregleda kako se odvija akcija kod ove brigade. Brigadi bi se mogla sa polozaja na Kobilici pružiti artiljerijska podrška, mentalno nalaze naše jedinice a gdje neprijatelj.

Kod naših jedinica i štabova pokazalo su se nanoćio vedlike grešeke za vrijeme neprijateljske ofanzive protiv naših jedinica. Najveœa greška bila je u tome da rukovodioci nisu Zna li i nisu bili kadri da održe svoje ljudstvo i da nađ njim maju stalnu kontrolu. Kad bi svaki rukovodilac, od desetara

Zapljenjeno:
3 brzometna topa
1 protivtenkovski top

	mrtvih	447
	ranjenih	397
	zarobljenih	10
	Ukupno	854

Rekapitulacija:

Gubici neprijatelja:

14	konja sa opremom
60	vojničkih oprema
78	šnjela
2	kola hrane
1	ranac sanitetskog materijala
110	mina za laki minobacač
20	metara redenika za »šarac«
6	rakетnih pištolja
50.000	metaka za protivavionski francuski mitraljez
8	rezervnih cijevi za mitraljeze
3	šatora za aluminate
1	trombonski nasiavak sa 9 mina
25	mina za teški minobacač
1	akumulator sa kablom
4	opasača
3	šatorska krila
1	kantica ulja
4	čuturice i još mnogo vojne opreme i razne mu- nicije.

1	protivtenkovska puška
2	rezervne cijevi za brzometni top
150	granata za protivtenkovski top
4.000	granata za brzometni top
1	radio-stanica
2	protivavionska mitraljeza francuska
2	ruska puškomitraljeza
2	puškomitraljeza »breda«
3	mitraljeza »šarac«
2	belgijska mitraljeza
200	granata za brzometni top
4	automata
7	pištolja
1	rezervna cijev za »šarac«
51.300	metaka za puškomitraljez
1.250	metaka za automate
76	šaržera za »zbroj ovke«
10	šaržera za francuski mitraljez
2	sanduka alata i rezervnih dijelova za brzometni top
116	ručnih bombi
10	kg eksploziva
35	metara štapina
1	mino-detektor

Uništeno:

2 kamiona
8 konja
2 kola
1 teški minobacač.

Naši gubici:

mrtvih	59
ranjenih	120
dezertera	61
nestalih	389
Ukupno	629

Izgubljeno:

6 teških »breda«
5 protivtenkovskih pušaka
2 teška minobacača
20 mitralieza »bren«
11 lakih »breda«
1 »šarac«
1 »zbroj ovka«
1 laki minobacač
10 mula
13 konja
3 pisaće mašine
154 engleske puške
41 italijanska puška
7 automata
7 mauzer pušaka
12 pištolja.

Od nestalih drugova i izgubljenog oružja nekoliko drugova bilo je zarobljeno, a ostali se nalaze na terenu ili kod kuća, te imaju oružje sa sobom tako da možemo računati sa znatno manjim gubicima u ljudstvu i naoružanju od onoga što je napred iznijeto.

U pogledu izgubljene municije nije moguće iznijeti konkretne brojke, jer nije bilo tačno utvrđeno koliko se municije utrošilo a koliko je izgubljeno u borbama, odnosno koliko su je sa sobom ponijeli dezerteri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba, kapetan:
Horvat Samuel-Samo
Samo

M. P.

V.d. šefa oper. odsjeka,
zastavnik:
Dolenc Franc
Dolenc

BR. 40

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 16. APRILA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA JA O DEJSTVIMA U REJONU MRZLE VODICE I LOKAVA OD 14. DO 16. APRILA[1]

Š T A B
43. DIVIZIJE XI KORPUSA 4. JUG. ARMIJE
16. IV. 1945. g. 9.45[h].

Borbeni izvještaj o operaciji
na Mrzlu Vodicu — Lokve
od 14 — 16-IV-1945. g.

ŠTABU XI KORPUSA

14. IV. 1945. g. u 14[h] otpočeli smo napad sa cijelom Divizijom na neprijatelja na prostoru Mrzla Vodica — Lokve.[2]

Neprijatelj se nalazio na liniji južne padine Rečničke Kose k.[3] 928 — u zgradama bivšeg Banovinskog dobra (zapadno od raskrsnice) u Mrzloj Vodici — Stelnik k. 893 — Srednji Jarak — Homer — Debela Lipa k. 979 — Kameniti V. k. 906 — Lokve — Šaporovački[4] V. 971 — k. 804 — Jozin[5] Vrh k. 909 — 982 — Nad Sleme — k. 969 — k. 1047. Ove položaje je držao sa snagama 1046 regt.[6] jačine 1500 vojnika sa 1 brdskim topom i 3 teška bacača te 6 lakih.

Napadali smo I Brig. preko Sungera i Brestove Drage na k. 982 i Jozin[7] V. k. 909 — Šaporočki[8] V. k. 971, II Brig. preko Delnica — Lučice — Sovič Laz ma Debelu Lipu k. 979 i Kameniti V. 906, III Brig. Crni Lug — Jelenac na Štelnik k. 893 — Banov, dobro i k. 928 — Jedan bat. I odreda[9] kod Gerova zatvarao je pravac Čabor[10] —- Gerovo, a drugi na Škrebutnjaku i Lipoč k. 905 — pravac Kamenjak — Mrzla Vodica. U na-

[1] Original (pisan mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 14—2/2 k. 1324.
[2] Napad je izveden na osnovu zapovijesti Štaba 43. divizije od 14. aprila (vidi AVII, reg. br. 2—86/9, k. 321).
[3] Kote su u izvještaju označene topografskim znakom.
[4] i [8] Pogrešno; treba: Šapovački.
[5] i [7] Pogrešno; treba: Jorin.
[6] Taj puk je bio u sastavu njemačke 237. pješadijske divizije.
[9] Odnosi se na Primorsko-goranski partizanski odred.
[10] Pogrešno; treba: Čabar,

Iskrana i popuna municije u našim jedinicama bila je redovna i zadovoljavajuća.

Komandant — ppuk.ovnik Dušan Vlaisavljević

Poštkomesar: ppuk.ovnik: Jozа Skočilić

Do sada smo zauzeli sve ncpr. položaje scm k. 906 — selo Lokve — Hamer" i Srednji Jarak. Neprijatelj nas je odbacio protunapadom sa k. 979 — Mrzla Vodica — Sleinik i Zelin [Mrzlovodički]. Borba je bila žestoka sa preskidima koja je u toku.a Gubici nepr. 101 mrtvih, 113 ranjenih i 2 zarobljena; zaplijenjeno 1 šarac, 1 teški minobacač, 1 laki bacač, 35 puškara, 1 radio-stanica, 1 trombon puška, 3 pištolja, 1 teleion, 10000 metaka raznih, te oko 150 čeliada, kriia« i 50 uniformi. Na položaju je nađeno oko 70 mrtvih nepr. vojnika među njima jedan oficir.

Naši gubici: 35 mrtvih i 68 ranjenih, među poginulima je i načelnik štaba III Btlg, poručnik Toma Ćorak. Imena ostalih rukovodioca nakuadno ćemo dostaviti.

Sudanja artiljerije i pješadije nije poiuno osvarena pošto iezen ogranicava upotrebu artiljerijske vatre a i dejstvo nije poipuno; pješadija nije konstatla dovoljno artiljerijskau vatru zakašnj avaj uči prprcmama.

Ishrana i popuna municije u našim jedinicama bila je redovna i zadovoljavajuća. Komandant — ppuk.ovnik Dušan Vlaisavljević

Poštkomesar: ppuk.ovnik: Jozа Skočilić

Do sada smo zauzeli sve ncpr. položaje scm k. 906 — selo Lokve — Hamer" i Srednji Jarak. Neprijatelj nas je odbacio protunapadom sa k. 979 — Mrzla Vodica — Sleinik i Zelin [Mrzlovodički]. Borba je bila žestoka sa preskidima koja je u toku.a Gubici nepr. 101 mrtvih, 113 ranjenih i 2 zarobljena; zaplijenjeno 1 šarac, 1 teški minobacač, 1 laki bacač, 35 puškara, 1 radio-stanica, 1 trombon puška, 3 pištolja, 1 teleion, 10000 metaka raznih, te oko 150 čeliada, kriia« i 50 uniformi. Na položaju je nađeno oko 70 mrtvih nepr. vojnika među njima jedan oficir.

Naši gubici: 35 mrtvih i 68 ranjenih, među poginulima je i načelnik štaba III Btlg, poručnik Toma Ćorak. Imena ostalih rukovodioca nakuadno ćemo dostaviti.

Sudanja artiljerije i pješadije nije poiuno osvarena pošto iezen ogranicava upotrebu artiljerijske vatre a i dejstvo nije poipuno; pješadija nije konstatla dovoljno artiljerijskau vatru zakašnj avaj uči prprcmama.

Ishrana i popuna municije u našim jedinicama bila je redovna i zadovoljavajuća.

„ Treći motorizovani artiljerijski divizion Artiljerijske brigade 4. armije. Ja podrzavao je dejstva 11. korpusa (13. i 43. diviziju). Vidi dok. br. 30.

[12] Pogrešno; trebalo: Homer.

[13] Mrzla Vodica oslobođila je 43. divizija 18. aprila 1945. (vidi dok. br. 44).

„ Vjerovatno se odnosi na Satorska krila, Količna nije navedena.

BR. 41

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMI JE JA OD 17. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPE RACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op.« Br. 74
17. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 17. IV. 1945. GOD.

IV korpus: Na sektoru: Primišlje — Generalski Stol bez promjene. Jedinice 34. divizije[2] smijenile su jedinice XX divizije[3] na položajima južno od Generalskog Stola.

Jedinice IV korpusa pripremaju napad na neprijatelja na sektoru Primišlje — Poloj.[4]

U toku današnjeg dana stigla je neprijateljska kolona od oko 100 motornih vozila iz Zagreba u Karlovac. Na komunikaciji Zagreb — Karlovac na sektoru Jastrebarsko — Draganići primijećena je prema Karlovcu kolona od oko 400 neprijateljskih vojnika u zelenim uniformama.[5]

XX divizija: Nalazi se u pokretu sa prostorije Ogulin na prostoriju Vrbovsko — Jablan — Ravna Gora — Kup jak.[6]

XI korpus: 43. i XIII divizija vode borbu za Lokve i Mrzlu Vodicu.[7] Za sadejstvo ovim jedinicama stigla dva ba-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—1/5. k. 311.

[2] Vidi dok. br. 28, napomenu 5.

[3] Obezbjeđenje desnog boka 4. armije JA prema Karlovcu preuzele su jedinice 4. korpusa (vidi dok. br. 35, napomenu 8 i dok. br. 89, depešu br. 86 od 15. aprila).

[4] Vidi dok. br. 89, depešu br. 9 od 17. aprila.

[5] Redakcija nije ustanovila o kojim je neprijateljskim jedinicama riječ. Prema obavještajnim izvještajima Štaba 4. korpusa od 16, 17. i 18. aprila 1945, na komunikaciji Zagreb—Karlovac od 8. do 18. aprila bio je vrlo intenzivan saobraćaj. U to vrijeme u pravcu Karlovca prebačeno je oko 6000 vojnika sa opremom i naoružanjem iz raznih jedinica njemačkog 91. armijskog korpusa, čiji je štab bio u Karlovcu. U Karlovcu i okolini bile lsu neprijateljske snage 104. lovačke divizije i 13. hrvatske divizije. Pored toga, južno od Zagreba bile su razmještene jedinice 20. ustaškog zdruga 2. hrvatske divizije (vidi AVII, reg. br. 28, 30 i 32—1/3, k. 1227/1).

[4] Vidi dok. br. 83.

[7] 0 rezultatima tih borbi vidi dok. br. 40, 92 i 95 i dok. br. 44.

Arl. brigada: 2 bat.[aljona] Ravna Gora[93] 1 sa XIX Div.[94]
1 z u Otočcu[95]

Tenk. brigada: Bez promjene.[96]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika odjeljenja
pothpukovnik:
M. P. Cvim Ado

Dostavljeno:
K-dir armijske pozadine
K-dir Artiljerije
K-dir T. i M. jedinica
Načelniku Veza

br. 67. [97] O izmjenama popisa jedinicama 11. korpusa JA vidi dok. [98] O rezultatima dojava 19. divizije JA vidi dok. ibr. 99.
[99] Vidi dok. br. 30. napomenu 8.
[100] Ova rezerva se odnosi na Crnkovsku brigadu.
[101] Odnosi se na Artiljerijsku brigadu.

XIX divizija[102]:] Vodi borbu na linij Fužine — Zlobin — Ravna Gora — Selo — s. Zalesine — Dol Mali — Dol Velikí — Sv. Jakob.

XXVI divizija: Divizija je do sada zauzela Z-lobin i Fužine[103] I [dalmatinska proleterska] i XI U. brigada i jedan bataljon III Prekomorske brigade iskrcali su se u istoku noći na otok Krk. Iskrcavanje je usljedilo u Baškanovi i Vrbnika. Neprijatelj nije pružao otpor.
U 09 00 časova oslobođeno je Aleksandrovo [sada: Punat]. Poslije od 56 vojnika zarobljena.
Oslobođena je Malinska, luka na zapadnoj obali otoka Krka, neprijatelj se još drani iz jednog hotela gdje je blokiran.[104] XII brigada sa artiljerijskim divizionom sadejstvuje sa XIX divizijom.[105] III Prekomorska brigada sa tri bataljona nalazi se na prostoriji Senj — Vratnik — Brlog.

IX divizija: Bez promjene.[106]

bataljona tenkovske brigade[96] na prostoriju Ravna [Gora] —• Kupjak.

Ove snage bile su ovako raspoređene:

Istočna grupacija

a) Prostor Udbina — Lapac — Nebljusi: od 373 [legionarske] divizije: 384 puk, 1 bataljon 383 puka, izvidački, domobranski 1 pionirski bataljon, 2 divizion 373 art. puka, a od 104 [lovačke] divizije: 4 bataljuna 654 art. puka.
Svega: 7 bataljona i 28 oruđa.

b) Prostor: Otoka — Ostrožac — Bihać — Skočaj — Lički Petrovo Selo.
Prijedlog: od 373 divizije 2 i 3 bataljon 383 puka, 3 divizion 373 art. puka i oko 1000 vojnika pristabških dijelova ove divizije. Koje dijelove u sastavu momentima i u odbrani garnizona upotrebljavaju u borbi do posljednjeg čovjeka. Od

' Označeni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 2–1/4, k. 312 A.

² Na dokumentu nije upisan broj priloga. Kodakcija nije ustanovila kojem je dokumentu izvještaj bio priložen.

³ Progetsino, treba: aprila.

⁴ Ovo je nastavak Obavještajnog izvještaja od 16. marta 1945. (vidi dok. br. 2).

⁵ Označuje o tim neprijateljskim snagama vidi dok. br. 2, napomene 2.; i 6.

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE OD 18. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O RASPOREDU NEPRIJATELJSKIH SNAGA U LICI I HRVATSKOM PRIMORJU OD 19. MARTA DO 6. APRILA[1]

ŠTAB IV ARMIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Op. br.:...
18 marta 1945. god.
P o l o ž a j

Predmet:
Pregled neprijateljskih snaga od 19 III do 6 IV ov. god.[2]

Pred frontom IV Armije dana 19 III nalazile su sljedeće Njemačke XV brdske korpuse[3] formirane u 4 Divizije: 373 i 392 legionarski i 10 i 11 hrvatski diviziju, djelomično pojačane drugim jedinicama; svega 39 bataljona i 138 oruđa (među oruđa računamo i protuzrakoplovne topove).

Korpusne artiljerije jedna teška baterija. Od 10 hrv. divizije: izviđački bataljon, 1 i 2 bataljon 10 lovačkog zdruga, 1 i 2 bataljon 7 ust.[aškog] zdruga, topnički sklop i oko 800—100Ò vojnika prištabskih dijelova ove divizije. Od 104 divizije: 2 bataljon 734 puka, a od samostalnih bataljona 16 i 20 tvrđavski bataljon grupe 999.

Svega: 10 bataljona (bez prištabskih dijelova) i 30 oruđa.

Zapadna grupacija

a) Prostor Pag — Senj — Karlobag — Baške Oštarije: od 392 divizije: 3 bataljon 846 puka, pionirski bataljon i 6 baterija 392 art. puka. Od 11 hrv. divizije: 3 bataljon IV ust. zdruga i 4 bataljon XVIII ust. zdruga. Od samostalne artiljerije: četiri baterije 944 puka obalske artiljerije.

Svega: 4 bataljona i 26 oruđa.

b) Prostor Gospić — Lički Osik — Mekinjar — Bunić — Perušić: od 392 divizije: 2 i 3 bataljon 847 puka, 2 divizion 392 art. puka i dio protukolskog bataljona. Od 11 hrv. divizije: izviđački bataljon (bivša 1 jurišna bojna), 1, 2 i 4 bataljon IV ust. zdruga i topnički sklop.

Svega: 6 bataljona i 29 oruđa,

c) Prostor Korenica — Prijeboj — Otočac — Lešće: od 392 divizije: Izviđački bataljon, 1 i 2 bataljon 846 puka i 1 bataljon 847 puka, 3 baterije 392 art. puka i prištabski dijelovi ove divizije. Od 11 hrv. divizije: 1. 2 i 5 bataljon XVIII ust. zdruga.

Svega: 7 bataljona i 18 oruđa.

d) Brinje —- Josipdol — Ogulin: od 392 divizije: dopunski bataljon i prištabski dijelovi ove divizije, 2 baterije 392 art. puka i dio protukolskog bataljona. Od li hrv. divizije: 3 bataljon XVIII ust. zdruga.

Svega: 5 bataljona i 7 oruđa.

Ove dvije gore navedene grupacije, istočna i zapadna, dodirivale su se kod Udbine i Korenice. Taj taktički dodir uspostavljen je tek početkom marta ispadom u srednju Liku[6] sa zapada i istoka. Tendencija ovog ispada bila je obrazovanje jednog kraćeg fronta na liniji Velebit — Lovinac — rijeka Una. Iz jedne zaplijenjene zapovijesti vidi se da su neprijateljske snage do 16 III trebale [ojvladati klancem Donja Ploča, a neki su zarobljenici izjavili da su trebali izbiti do Lovinca. Ova neprijateljeva namjera slomila se o otpor XI Korpusa[7] Na taj način neprijatelj nije uspio da skrati front već se je naprotiv

[6] Vidi dok. br. 2, napomenu 8 i 9.
[7] Vidi dok. br. 5 i 7.

Za ovo isto vrijeme zapadna grupacija odbačena je na limiju Lički Osik — Ramljane — Cudin Klanac. U bombama ko-je su se odvijale jake zračne protutpori su 1 i 2 bataljon 846 puka i 2 i 3 bataljon 847 puka 392 [legionarske] divizije.

Za vrijeme pregrupisanja našlh snaga a naročito zauzimanjem Bilaja,[9] neprijatelj se u Gospiću osjetio ugroženim, pa je sa prostora Pag — Karlobag — Ostarije prebacio na prostor Gospić — Lički Osik 3 bataljon 846 puka i 3 bataljon

[8] Vidi dok. br. 4.

[9] Podatke o zarobljenoj opremi i naoružanju kod isječne neprijateljske grupacije vidi u dok. br. 65.

Vidi dok. br. 14. napomenu 10.

[10] Jozefa Kopuša dopunski pak

[11] Ta ušasko-domobranska divizija bila je u sastavu njemačkog armijskog korpusa. Njezin slože bio je u Karlovcu, a snage su joj bile raspoređene u širem rejonu Karlovca (vidi AVII. reg. br. 3—1, K. 101). O bohatma s tom neprijateljskom kolonom vidi dok. br. 9.

[12] Pogrešno. treba: do 28. marta, jer je 373. legionarska divizija od 20. do 28. marta branila prolaze na fronlu. Lubina — Lapac — Bihać, gdje je općoljena i treniplcia velike gubitke (vidi dok. br. 65).

[13] Pogrešno. treba: divizion.

[14] Vazno nepriiatelisko uporiste Bilaj zauzele su 26. marta jedinice 20. divizije (vidi dok. br. 10).

razvukao i dovco svoje snage u nepovoljan položaj da dočeka kajn oiamzivu IV Armije, koja je opočela 20. III.[8]

U toku 20 i 21 III unišiena grupa pod a) isiočne grupacije izvukio se pojedinačno najviše 200 ljudi. Cruda su zapljenjena ih unišiena.[9]

Tokom dalinjih operacija za Bihać dolaze grupi pod b) — koja je bila stisnuta na sam uzi prostor Bihaća — u pomoć dva bataljona 724 puka 104 divizije,[10] a pravcem Karlovac — Slunj upućeni su u pomoć A. i B. bataljoni 1. Jägcr Ersatz Kcg.,[11] jedan bataljon 4 policijskog puka, jedan bataljon 3 usl.[ašlog] i dva bataljona 12 pješ. zdruga 13 hrv. divizije.[12]

Svega: 8 bataljona i 18 ornda.

Do 20[10] III unišien je ostatak 373 divizije. Od svih njemih bojbcmh i pozadinskih djelova mogio se izvući najviše 800—1000 vojnika i jedan bataljon.[13] Baubica Od 10 hrv. divizije unišien je 2 bataljon. X lovačkog zdruga i lopnicki sklop, dok su se svi prisiabski dijelovi rasuli. I bataljon VII usl. zdruga prešao da su Kasnije od oba bataljona formirali samo jedan. 2. bataljon 734 puka i 1 bataljon 724 puka 104 Divizije prekinuli su zranne gubitke, a 20 travanjskl bataljon grupe 999 je unišen. Jače gubitke pretrpio je i 1 bataljon 847 puka 392 divizije koji je tokom operacija bio otcijepljen od svoje divizije i bačen prema Bihaću.

IV ust. zdruga, a iz Brinja doveo u Gospić 3 bataljon XVIII ust. zdruga. Na prostor Otočac — Vrhovine prebačen je sa prostora Ogulin 1 bataljon XVII ust. zdruga 13 hrv. divizije (bivše 33 bojne).

Na prostor Pag — Karlobag — Oštarije doveo je neprijatelj 8. bataljon grupe 999 i veći dio bataljona Brandenburških obalskih lovaca. Pojačanje u odnosu na početno stanje iznosilo je svega 2 bataljona i oko 800—1000 vojnika XXIII ust. zdruga[16] koji su došli iz Zagreba na prostor Brinja.

Tokom borbi 4, 5 i 6 IV[17] uništeni su 3 bataljon 846 i 3 bataljon 847 puka 392 divizije, 1 bataljon IV ust. zdruga 11 hrv. div. i 8 tvrđavski bataljon grupe 999. Jače gubitke pretrpili su 2 i 4 bataljon IV ust. zdruga, dijelovi bataljona Brandenburških obalskih lovaca dok su se sve ostale jedinice, uglavnom u panici, izvukle bez znatnijih gubitaka dijelom prema Ogulinu, a dijelom prema Žutoj Lokvi, ostavivši skoro sva artiljerijska oruđa i tenkove.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik ob. odjeljenja
pukovnik:
Tomac[18] s. r.

Da je prepis vjeran originalu ovjerava
Zamjenik načelnika štaba
pukovnik: T. Biočić[19]

[16] Do marta 1945. taj ustaški zdrug bio je u sastavu 16, a u martu ulazi u sastav 11. hrvatske divizije. Dolaskom na novu prostoriju u njegov sastav ulaze sve ustaške jedinice raspoređene u Senju, Kraljevici, Crikvenici, Novom i na otocima Krku, Cresu i Lošinju. Sjedište zdruga bilo je u Sušaku, a Sušačka posadna bojna postala je 1. bojna 23. ustaškog zdruga (AVII, reg. br. 3/1—109, k. 1349).

[17] Tih dana vođene su borbe za oslobođenje Gospića, Ličkog Osika i Perušića. O tome vidi dok. br. 22, 23 i 29.

[18] Petar

[19] Ante Biočić Toni

NARE\u0110ENJE ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 18. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA CONJENJE NEPRIJATELJA I OSLOBO\u0110ENJE BANJKA, KIJEKA, CREŠA I LOŠINJA\u00b9

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op.« Br. 77
18. IV. 1945 god.

ŠTABU VII I XI KORPUSA, IX, XIX, XX I XXVI DIVIZIJE
K.-DTU T. I M. JEDINICA,[a] K-Dtu ARTILJERIJE

XX Divizija sa prostorije Opatin sigla je u toku dana na prostorju Kavna Gora.[2]

XI Korpus. Jedinice XIII i 43 Divizije zauzele su Lokve, Mrzlu Vodicu[a] te sada vode borbu za raskrsnicu putova Jelenje. Dijelovi 43 Divizije vode borbu za Kamenjak k. 838.[3]

XIX Divizija. U toku noći oslobodila Kraljevicu, s. Zarečje, Plase, Kuzić Selo. Hrvatin i Praputnjak[a] Sa dijelovima svojih snaga izbila je na Križ Vrh k. 236 i Crni Vrh k. 229. Vode se borbe za Meju—Gaj i raskrsnicu puteva Sv.ih k. 814.[4]

XXVI Divizija oslobodila je otok Krk.[5]

IX Divizija na otoku Rabu u pripremi za izvršenje desanta na otok Cres i Losinj.[6]

U vezi predmjeg

NARE\u0110UJEMO:

XX diviziji: Divizija će nadalje pravcem: Mrzla Vodica — Crni Lug — Gerovo — Oslimica — Čabar — Prezid.

rsg. br. 1—1092/K. 312.

[a] Označeni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII.

[1] Odnosi se na Komandu tenkovskih i motorizovanih jedinica.

[2] Vidi dok. br. 40, 44, 92 i 95.

[3] Vidi dok. br. 44 i 83.

[4] U napadu na Kamenjak sadejstvovale su jedinice 19. divizije (vidi dok. br. 46 i 99).

[5] Vidi dok. br. 44, 88 i 99.

[6] Poparšeno, nejas. Svih. nig. 614.

[a] Vidi dok. br. 45.

[a] Vidi dok. br. 35, napomena 13.

radi čišćenja tih uporišta i zaštite desnog boka Armije.[10] Održavati vezu sa VII[11] i XI Korpusom.[12]

XI korpus: Energično će nadirati pravcem: Mrzla Vodica — Grobničko Polje — Klana.[13] Održavati vezu sa XX i XIX Divizijom.[14]

XXVI divizija: Koncentriisaće se i nastupati za XI Korpusom. Sa jednom brigadom sadejstvovati će IX Diviziji u napadu na Cres.[15] Vezu održavati sa XI Korpusom, XIX i IX Divizijom.

XIX divizija: Nadiraće pravcem Hreljin — Kastav u cilju likvidiranja Bakra — Sušaka — i Rijeke.[16] U slučaju jačeg otpora izolirati ove garnizone. Održavati vezu sa XI Korpusom.

IX divizija: U sadejstvu sa I [jednom] brigadom XXVI Divizije[17] napast će i likvidirati neprijateljska uporišta na Cresu i Lošinju.[18]

Tenkovska brigada: Sa dva bataljona sadejstvovat će na pravcu XI Korpusa, a sa dva bataljona na pravcu XIX Divizije.[19]

Artiljerija: Po dosadašnjem rasporedu.

Iniinjerija: Po dosadašnjem rasporedu.

Baze za snabdijevanje: Novi — Crikvenica.

[10] O rezultatima dejstva 20. divizije vidi dok. br. 83.

[11] Vidi dok. br. 57, napomenu 2.

[12] i [13] Na tom pravcu napadale su 13. i 43. divizija 11. korpusa JA (vidi dok. br. 92, 96 i 89, depešu br. 1 od 20. aprila).

[14] Vidi dok. br. 99.

[15] i [17] Vidi dok. br. 86, napomenu 4.

[16] U tom napadu 19. divizija bila je ojačana sa 12. brigadom 26. divizije (vidi dok. br. 54). O rezultatima tog napada vidi dok. br. 99.

[18] O rezultatima desanta i borbi za oslobođenje tih otoka vidi dok. br. 56.

[19] O sadejstvu 1. tenkovske brigade sa jedinicama 11. korpusa i 19. divizije vidi dok. br. 67.

Štab Armije: Od 19. IV u Novom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik
Boško Šiljegović, s.r. M. P.

Komandant General—major:
Petar Drapšin, s. r.

Dostavljeno:
Štabu XX Divizije
„ XXVI Divizije
„ XIX Divizije
„ IX Divizije
„ XI Korpusa
Tenkov. i Art. Brig.
Inžinjeriji
K-di Pozadine

Da je prepis vjeran originalu
ovjerava
Zamjenik Načelnika štaba
pukovnik:
T. Biočić

BR. 44

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 18. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op.« Br. 78
18. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 18. IV. 1945. GOD.

IV korpus: Motorna vozila koja su tokom jučerašnjeg dana stigla u Karlovac prilikom izviđanja naše avijacije nisu danas više primijećena. Na sektoru Karlovca nije primijećeno kretanje neprijateljske motorizacije ni kretanje vojske.

XX divizija: Sa prostorije Ogulin stigla je u toku dana na prostoriju Ravne Gore.[2]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—1/5, k. 311.
[2] Vidi dok. br. 83.

Temk. brigáda: Dva bataljona sadjstvuju na pravcu XI Korpusa. Dva bataljona sadjstvuju na pravcu XIX Divizije?

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika odjeljenja
pojpukovnik:
Cvim Ado

M. P.

Dostavljeno:
K-tu Pozadine IV. Armije
K-tu T. i M. jedinica
K-tu Artiljerije
Načelniku Veza.

[1] Vidi dok. br. 92.
[2] Vidi dok. br. 95.
[3] Vidi dok. br. 99.
[4] Vidi dok. br. 45.
[5] Oštinovskoj podršci vidi dok. br. 67.

XI korpus: 43. Divizija zauzela u toku dana Mrzlu Vodicu[1] Sada vodi borbu na liniji G. Jelenje — Kamenjak k. 838.

XII divizija: Divizija zauzela je Lokve i nalazi se na sredini, vanju na tom sektoru. Jedna brigada ove divizije orijentisana je prema Gerovu.[2]

XIX divizija: U toku noći oslobođila je Kraljevicu, s. Zastene, Plase, Ružić Selo, Hreljin i Praputnjak. Izbila je na liniju Crni Vrh k. 229 — s. Praputnjak kod same crkve. Vodi borbu za Citavčinu k. 360, k. 340, Svib k. [trig.] 614. Borba je u toku na širem frontu.[3]

U Zlobinu uništeno je cijela XIX ustaška bojna na čelu sa ustaškim bojnikom Antе Brečićem.

XXVI divizija: Oslobodila je otok Krk i uništila čitav garnizon. Neprijatelj se je naročito branio u samom Krku i Malinskoj, gdje se je borio do posljednjeg vojnika. Ni jedan neprijateljski vojnik nije umaknuo sa otoka.[4]

IX divizija: Na otoku Rabu u pripremi za desant na otok Cres i Lošinj.

Art. brigáda: Bez promjene.

[1] Vidi dok. br. 92.
[2] Vidi dok. br. 95.
[3] Vidi dok. br. 99.
[4] Vidi dok. br. 45.
[5] Oštinovskoj podršci vidi dok. br. 67.

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 18. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DESANTU I BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE KRKA[1]

Š T A B
XXVI. UDARNE DIVIZIJE
Op. Br. 8
18. IV. 1945.
P o t o č n a j
Operativni izvještaj
za akciju na Krku.

ŠTABU IV. ARMIJE — OPER. ODJEL.

Potočni

1. Po zarišenoj akciji na Senj i Sv. Juraj,[2] [sada. Jurjevo] nasa divizija dobila je zadatak da se iskrca i likvidira neprijateljske snage koje se nalaze na otoku Krku.[3] Oslobođenjem Krka stvaraju se povoljni uslovi za daljnje napredovanje u pravcu sjevera i sjevero-zapada.

Zemljište svojom konfiguracijom i pokrivenošću dozvoljava upotrebu razmih rodova vojske, te omogućava i olakšava pravilan tok borbe.

2. *U borbi su učestvovale* 1. Dalmatinska Proleterska Brigada i XI. Udarna Brigada, dok su dva bataljona III. Proleterske Udarne Brigade bili u divizijskoj rezervi.[4] Pored toga učestvovali su i porušeni dijelovi divizijskih pristupskih jedi-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—1/3, k. 1103.
[2] Vidi dok. br. 27.
[3] Vidi dok. br. 35.
[4] § Prema zapovijesti 26. divizije od 14. aprila (vidi AVII, reg. br. 14—1/1, k. 1103), bilo je predviđeno da se po izvršenom desantu sadiže Kvarnerskoge odreda, srednja — 12. brigada i desna — 1. dalmatinska proletarska brigada. Jedinstvena brigada se nalazila u divizijskoj rezervi u Senju. Zapovijesću je bilo predviđeno da svaka napadna korpa obrazuje i pokretnu rezervu, jer je bilo predviđeno da se divizijska rezerva ne prevozi na otok Krk, već da se u slučaju potrebe, prebacuje dio u borbama zaoslobođenje Krkaumjesto 12. udarne brigade, koja će biti prebačena na otok kao divizijska rezerva.

Odmah je usposavljena veza sa izvidačkom četom divizije koja se iskrcala još 13. IV. i priključila potučenoj braći. Između 24 do 1 sat izvršeno je iskrcavanje glavnine brigade i to: XI. Udarna brigada u pristaništu Vrbnik, a I. Dalmatinska Proleterska brigada u pristaništu Marak.

Iza brigada iskrcan je i jedan bataljon III. prekomorske Udarne brigade kao divizijska rezerva na otoku, dok je jedan bataljon III. Pekomorske brigade ostao

^{2} U tadašnji nazivnik ih neprijateljskih jedinica vidi dok. br. 21 i 51.

Na otoku Krku su bili: 5. baterija 540. diviziona obalske artiljerije, 2. čete 1. bojne 23. ustaškog zdruga i 2. četa 237. strijeljačkog bataljona te snage bile su raspoređene po garnizonima, i to: Krk, oko 200 vojnika, osam topova 76,2 i 150 mm i više teških minobacača; Malinska, oko 60 vojnika, dva topa 76,2 mm i pet teških minobacača; Baščanova, oko 140 vojnika, šest topova 150 mm i dva teška minobacača; Baščastara, oko 60 vojnika, dva topa 100 mm i tri teška minobacača. Bojna je 7. aprila došlo oko 300 momara Momorske Legije. U Malinsku je 7. aprila došlo oko 300 momara Momorske Legije; Baščastara, oko 60 vojnika, dva topa 100 mm i tri teška minobacača. Bojna je do 10. aprila nisu bili raspoređeni (AVII, reg. br. 14—5/1, k. 1103).

^{3} Sv. Marak, uvala na istočnoj obali otoka Krka, sjeverno od naselja Vrbnik.

^{4} Prema dobivenom zadatku, *odlučka nam je bila* iskrcati se kod nezaposjednutoga Vrbnika i Sv. Marka, brzo i nenadano izbiti do neprijateljskih garnizona, iste odvojeno opkoliti i uništiti.

^{5} Prema stvorenoj odluci *izdane su zapovijesti* svim jedinicama. Kopija zapovijesti u prilogu 1.

^{6} Iskrcavanje je trebalo da otpočne 15. IV. 1945. u večer, ali ga je onemogućila snažna bura, pa je isto odgođeno i izvršeno 16. IV. 1945.

Iskrcavanje. Po jedan bataljon I. i XI. brigade iskrcali su se između 21 do 22 sata u Vrbniku i Sv. Marku sivarnici. Iskrcavanje je izvršeno bez ometanja sa strane neprijatelja.

Odmah je uspostavljena veza sa izvidačkom četom divizije koja se iskrcala još 13. IV. i priključila potučenoj braći. Između 24 do 1 sat izvršeno je iskrcavanje glavnine brigade i to: XI. Udarna brigada u pristaništu Vrbnik, a I. Dalmatinska Proleterska brigada u pristaništu Marak.

Iza brigada iskrcan je i jedan bataljon III. prekomorske Udarne brigade kao divizijska rezerva na otoku, dok je jedan bataljon III. Pekomorske brigade ostao

^{2} U tadašnji nazivnik ih neprijateljskih jedinica vidi dok. br. 21 i 51.

Na otoku Krku su bili: 5. baterija 540. diviziona obalske artiljerije, 2. čete 1. bojne 23. ustaškog zdruga i 2. četa 237. strijeljačkog bataljona te snage bile su raspoređene po garnizonima, i to: Krk, oko 200 vojnika, osam topova 76,2 i 150 mm i više teških minobacača; Malinska, oko 60 vojnika, dva topa 76,2 mm i pet teških minobacača; Baščanova, oko 140 vojnika, šest topova 150 mm i dva teška minobacača. Baščastara, oko 60 vojnika, dva topa 100 mm i tri teška minobacača. Bojna je 7. aprila došlo oko 300 momara Momorske Legije. U Malinsku je 7. aprila došlo oko 300 momara Momorske Legije; Baščastara, oko 60 vojnika, dva topa 100 mm i tri teška minobacača. Bojna je do 10. aprila nisu bili raspoređeni (AVII, reg. br. 14—5/1, k. 1103).

^{3} Sv. Marak, uvala na istočnoj obali otoka Krka, sjeverno od naselja Vrbnik.

^{4} Prema dobivenom zadatku, *odlučka nam je bila* iskrcati se kod nezaposjednutoga Vrbnika i Sv. Marka, brzo i nenadano izbiti do neprijateljskih garnizona, iste odvojeno opkoliti i uništiti.

^{5} Prema stvorenoj odluci *izdane su zapovijesti* svim jedinicama. Kopija zapovijesti u prilogu 1.

^{6} Iskrcavanje je trebalo da otpočne 15. IV. 1945. u večer, ali ga je onemogućila snažna bura, pa je isto odgođeno i izvršeno 16. IV. 1945.

Iskrcavanje. Po jedan bataljon I. i XI. brigade iskrcali su se između 21 do 22 sata u Vrbniku i Sv. Marku sivarnici. Iskrcavanje je izvršeno bez ometanja sa strane neprijatelja.

opsoco tek u 8.30 sati.

U 9 sati, ugrožena iskrcavanjem Pomorske pješadijske divizije za vezu i hitnu evakuaciju civila. Jedinice za snabdijevanje hranom i municijom ostale su u Senju. Iskrcavanje svih dijelova protekло je u redu, brzo i neometano.

Tok akcije. 17. IV. 1945. oko 1 sat odmah po izvršenom iskrcavanju brigade su nastupile određenim prevcima radi izbjanja na položene položaje za napad. Do 7 sati brigade su izbile na svoje polazne položaje i to:

I. Dalmatinska Proleterska brigada sa tri bataljona (II.) 1 km. južno od Omišja.

XI. Dalmatinska Udarna brigada izbila je na liniju Veletinuši — Komić — Murat — Klašić, orijentirajući tri bataljona prema Krku a 1 [jedan] prema Aleksandrovu [sada: Punat].

Za to vrijeme bataljon III Pekomorske brigade ostao je prema raspored u rezervi na prostoru sela Garica, a dijelovi za vezu uspostavili su telefonske veze sa svim jedinicama.

U međuvremenu iskrcala su se i dva bataljona Pomorske pješadije" u zalivu Veletinšta radi napada na Baškanovu. Napad je trebao da otpočne u 8 sati, ali je zbog čekanja na avijaciju i topovnjača," koji ipak nisu stigli, kao rezerva u Senju. Pored toga iskrcani su i divizijski dijelovi za vezu i hitnu evakuaciju civila. Jedinice za snabdijevanje hranom i municijom ostale su u Senju. Iskrcavanje svih dijelova protekло je u redu, brzo i neometano.

predala sa čitavim materijalom. Kroz to vrijeme do 9.30 sati XI. Udarna brigada potpuno je opkolila grad Krk i neprijatelj se je povukao u zidine grada.

I. [dalmatinska] proleterska brigada kroz to vrijeme izbila je preko ceste i upala u samo mjesto Malinska izgleda iznenadivši raštrkanog neprijatelja. Do 10.30 sati neprijatelj je potisnut na prostor hotela Strnat, koji je prostor bio jako utvrđen i snabdjeven žičanim preprekama.

II. bataljon I. [dalmatinske] proleterske brigade do 11 sati uspio je da ovlada prvim kućama u Omišlju, gdje je neprijatelj bio nešto brojniji i raspoređen nevezano kroz cijelo naselje.

Do 12 sati sve jedinice oko Krka, Malinske i Omišlja vodile su jače borbe uništavajući neprijatelja snažnom bacačkom i ostalom vatrom i potiskujući ga na sve uži prostor.

U 12.30 sati uspijevaju dijelovi XI. Udarne brigade da se preko bedema ubace u sam grad Krk gdje su otpočele uličnе borbe za svaku kuću. Neprijatelj je pružao veoma snažan otpor čekajući da bude istjeran ručnim bombama.

Kroz to vrijeme do 15 sati I. [dalmatinska] proleterska brigada potpuno je zbila neprijatelja, zapalivši hotel, pa se neprijatelj držao još samo u prizemlju hotela i velikom bunkeru. II. bataljon I. Proleterske brigade još je više potisnuo neprijatelja koji se sakupio u nekoliko posljednjih kuća u Omišlju.

U 16 sati na juriš je osvojeno i posljednje uporište u Malinskoj, gdje se neprijatelj očajnički branio dok nisu bili svi do posljednjeg pobijeni. I. [dalmatinska] proleterska brigada odmah po likvidaciji Malinske uputila je i I. bataljon prema Omišlju da pomogne II. bataljonu.

U 17.15 sati jurišem je likvidirano i posljednje uporište u gradu Krku a cijela je neprijateljska posada pobijena. Nastavljena je jedino borba za Omišalj gdje se je neprijatelj uporno držao nastojeći dočekati mrak.

Oko 20 sati likvidirana je i posljednja posada otoka Krka u Omišlju čija je posada većim dijelom uništena a samo se manji dio razbježao.

Tako je u vremenu manje od 24 sata izvršeno iskrcavanje i likvidacija svih neprijateljskih snaga na otoku Krku, neprijatelj potpuno uništen i zarobljen, a sav materijal neoštećeno zaplijenjen.

Dva bataljona III. Prekomorske udarne brigade koji su bili u rezervi nisu uopće upotrebljavani.

Po završenoj borbi brigadama je dat zadatak da se prikupe i to XI. Udarna brigada radi osiguranja cjelog otoka na kome će ostati, a I. [dalmatinska] Proleterska brigada da izvrši pokret prema Crikvenici na novi zadatak,[12] kao i ostali dijelovi divizije.

7. *Ishod borbe.* Postavljeni ciljevi i zadaci izvršeni su u potpunosti.

Neprijateljski gubici bili su: 480 mrtvih (od toga 6 oficira i 10 podoficira) a 131 zarobljeni (od toga 1 oficir i 3 podoficira).

Zaplijenjeno je: 9 topova (od toga 1 dalekometni obalni, 1 brzometni, 2 p.a. topa i 4 p.k. topa) 8 p.a. mitraljeza 20 mm., 1 ruski četverocijevni mitraljez, 1 ruski teški mitraljez, 4 p.k. mitraljeza »Fiat«, 20 teških mitraljeza »Breda«, 30 puškomitraljeza, 2 teška bacača, 2 laka bacača, 17 strojnica, 252 puške, 31 pištolj, 8 tromblona, 20 rezervnih cijevi za puškomitraljez. Municija: 71.000 mitraljeskih metaka, 33.000 puščanih metaka, 40 sanduka bacačke municije, 42 sanduka p.a. metaka, 44 oklopne pesnice, 50 tromblonskih granata, 85 ručnih bomba i oko 1 vagon druge razne municije.

Pored toga: 20 konja sa spremom, 1 radio-stanica, 7 bicikla, 1 motorni čamac, 7 pojasa za spasavanje, 1 pisaća mašina, 1 dvogled, 6 kareta, 1 poljska kuhinja, 20 lopatica, 30 čebadi, 17 šatorskih krila i 3 magazina hrane i druge spreme.

Uništeno je: 2 dalekometna obalna topa, 3 p.k. topa i 1 kamion.

8. *Naši gubici:* Mrtvih: 2 oficira i 14 boraca. Od oficira: komesar bataljona kapetan Dobrovoljić Ante. Ranjeni: 2 oficira i 52 borca.

9. *Utrošak municije.*

Utrošeno je:

Granata [mina] za teški bacač	944
Granata za P. K. top 47 mm	112

[12] Vidi dok. br. 46 i 52,

— Rukovodioci su pravilno upravljali jedinicama. Promjena odluke kod štaba I. [dalmatinske] Proleterske brigade u pogledu pojačanja napada na Omišalj bila je pravilna i potrebna, samo donekle zakasnila.

— Ljestve ostalih rodova vojske nije bilo lako je bilo predvideno. Potrebna bi bila sigurnija i brža veza sa dijelovima avijacije jer je svaj puta uzaludi izgubljen jedan sat čekajući avijaciju i topovnjaču koji nisu stigli.[3]

— Pohvalno je što su pojedini rukovodioci, a naročito bataljona i flakovima, bilo je veoma dobro i efikasno. Korisno su upotrebljavane oklopne pesnice i šezuh.

— Veza telefonska kroz cijelo vrijeme funkcionirala je vrlo dobro dok je radio-veza bila nešto slabija a naročito na veče [odsiojanje] zbog jakih smetnja.

— Evakuacija ranjenih[4] i popuna municije bila je blagovremena.

— Dvojzjska hirurška ekipa nalazila se na otoku Kišu, u pristanišu Vlhnić. Evakuacija raniteha vršila se iz hirurške ekipe do bolnice u Senju jednim bolničkim brodom.

Granata za »Bezuh« 94
Tromblonskih granata 365
Pušćanih metaka 7,9 mm 57.000
Mitraljeskih metaka 8 mm 6.400
Metaka za strojnice 9 mm 10.900
Metaka za P. K. puška 120
Ručnih bombi 455
Signalnih raketa 60

10. Od jedinica istaklе su se u borbi obе brigade — 1. [dalmatinska] Proleterska i XI. Ličanna, dok jedinica za koje bi se mogło reći da su bile slabe nije bilo.

Prijedlozi za poboljšanje i odlikovanja poslat će se naknadno.

11. *Kritika akcije.*

— Akcija je bila dobro i brižljivo pripremljena, donesena odluka pokazala se realnom a postignuti uspjeh potpun.

— Donijete zapovijesti prema stvorenoj odluci bile su izdane blagovremeno i odgovarale tadanjoj situaciji.

PRIGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 19. IV 1943. GOD.

VII korpus:[7] Neprijatelj drži linију na ligevoj obali rijeke Krke od Novoga Mesta do Žuzemberka.

Snage VII Korpusa drže položaje na istoj liniji sa-mo na desnoj obali rijeke.

U toku 18. ov. mj. neprijatelj je vršio pritisak na položaje VII Korpusa i ugrožavao sektor Poljane — Črnomlja juzno od Toplica. Na ovom sektoru vode se te-ške borbe.

Jedna neprijateljska kolona vjerovatno sa pravca Otočca nastupajući prema istoku zauzela je Brod na Kupi.

[7] Bozo Bozović

[8] Skica otoka Krka sa ucrtanim neprijateljskim upornštima i plamom dejstva jedinica 26. divizije nalazi se u AVII, reg. br. 9—2/5, k. 511.

[9] Original (prisam na maslin, latinicom) u AVII, reg. br. 10—1/5, k. 311.

[7] O borbama 7. korpusa JA opširnije vidi u dok. br. 47.

BR. 46

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 19. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
broj: Br. 79
19. IV 1945. god.

Ljopče operacija kao ejelina mogla bi da poslužiKao primjer dobrog rukovođenja i visokog morala vojske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik: major: **Stanko Bašlin**

Komandant, pukovnik[3] si. otsuian

Prilog: *skica operacija*[4]

Druga neprijateljska kolona 18. IV sa zapadnog sektora Karlovca od Netretića prodrla je do Vukove Gorice. Još nije jasno da li ova kolona ide za Vinicu ili će skrenuti prema jugozapadu u pravcu Generalskog Stola.

XX divizija: Ima zadatak obezbjedenja desnog boka Armije. Divizija je u pokretu i to glavninom svojih snaga sa prostora Delnica ju pravcu Gerova. Jedna brigada orijentirana je prema Brodu na Kupi sa zadatkom zatvaranja tog pravca [i] čišćenja ovog uporišta i zatim nastupanja dolinom Kupe u pravcu Osilnice.[3]

Štab divizije nalazi se u Delnicama.

XI korpus: Vrši pritisak na neprijatelja sa prostorije Mrzle Vodice pravcem G. Jelenje — Kamenjak — Grobničko Polje. U toku dana ove snage zauzele su G. Jelenje i u sadejstvu sa snagama XIX Divizije vode borbu za s. Kamenjak.[4]

XIX divizija: Desno krilo Divizije ovladalo je Kamenjakom k. 838 i u sadejstvu sa snagama 43 Divizije XI Korpusa vodi borbu za selo Kamenjak i k. 497.

U sadejstvu sa XII brigadom XXVI Divizije, divizija je ovladala i nalazi se na liniji Kamenjak k. 838 — k. 411 — k. 316 — Suhi k. [trig.] 548 — Drenovi k. 544 — Gradina k. 359 — Vojskovo k. 386 i s. Škrljevo.

Primiječeno je da neprijatelj svojim jačim snagama odstupa u pravcu s. Čavle — Černik.

XXVI divizija: XII brigada sadejstvuje sa snagama XIX Divizije.[5]

XI brigada na otoku Krku u pripremi za sadejstvo IX Diviziji za desant na Cres.[6]

Ostale snage u prikupljanju i sredivanju na sektoru Crikvenice.

Štab Divizije u Crikvenici.

IX. divizija: Na otoku Rabu u pripremi za desant na otok Cres i Lošinj.

[3] Vidi dok. br. 83.

Na Kamenjak, važno neprijateljsko uporište na komunikaciji G. Jelenje — Čavle, napadale su istog dana jedinice 13, 19. i 43. divizije (vidi dok. br. [2], napomenu 18, dok. br. 96, napomenu 13 i dok. br. 99, napomenu 18).

[5] O rezultatima dejstva 26. divizije i njenom sadejstvu sa 19. divizijom vidi dok. br. 54.

[6] Vidi dok. br. 86, napomenu 4,

Art. brigada: Bez promjene.[7]

Tenk. brigada: Bez promjene.[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika odjeljenja
potpukovnik:
Cvim Ado

Dostavljeno
K-dtu Artiljerije
K-dtu T. i M. jed.
K-di Pozadine
Obavještajnom odj.
Načelniku »Veza«

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. KORPUSA JA OD 19. APRILA 1945. GLAVNOM ŠTABU SLOVENIJE O BORBAMA U REJONU DOLENJSKIH TOPLICA I TOPLE REBERI[1]

Š T A B
VII KORPUSA JUG. ARMIJE
Položaj, 19. IV. 45.

Predmet: Dodatak vanrednom izvještaju o borbama[2] za period od 16. IV do 18. IV 1945.

Nakon zauzimanja Podhoste, dana 15. IV, situacija je bila slijedeća: Neprijatelj je za operacije u Suhoj krajini privukao i II pokr. bat. koji se nalazio u Starom Logu.[3] Osim to-

[7] Vidi dok. br. 28, 30 i 36.

[8] O tenkovskoj podršci jedinicama 11. korpusa i 19. diviziji vidi dok. br. 67.

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 154/I.

[2] Odnosi se na vanredni izvještaj Štaba 7. korpusa JA od 16. aprila 1945. o borbama u Suhoj krajini u vremenu od 6. do 15. aprila1945. (vidi dok. br. 38).

[3] U Kočevje je 15. aprila 1945. stigao iz Cerknice, preko Ljubljane, 5. bataljon (do 7. aprila 1945. imao je naziv bataljon »Rupnik« ili 2. bataljon) slovenačkih domobranaca, u jačini oko 400 vojnika, i odmah krenuo za Stari Log, gdje je posjeo položaje (AIZDG, k, 157/III i AFK, k. 282/V i k. 283/IV),

ga djelovale su na ovom sektoru i sve snage koje smo povukli do 15. IV 45. Sve ove snage imale su za cilj: da uvrste zauzete dominantne, strateški važne tačke istočno od drvnog Start Loga — Dvor, da izvrše ponovni prihvat na naše jedinice, a zatim da dio svojih snaga ponovo prebace u Podhosju i Podlimu sa ciljem da po svaku cijenu ovaj uspostave upornje. Da bi posigle taj svoj cilj, neprijateljske jedinice vršile su prihvat na XV divziju koja je u toku 16. o.m. vodila ofenzivne borbe IV brig. vodila je borbu na kot 881 i 912,7 pa su ove kote više puta mijenjale vlasnika. V brig. vodila je ostru borbu na pravcu Kućeći Kamen. a XII brig. se sukobila sa neprijateljem na desnom krilu XII brig. nalazio na visinskim tačkama. brigada Komoleca koja je zauzela. Poslo se neprijatelj na ljevom i je dobila zadatak da se vrati i zaposjedne ranije položaje. XV brig. vodila je borbu na Kebart' jugozapadno od Kućeći. Kamena, te osiguravala pravac Start Log — Senberk? Jurišni bataljon, koji se 14. o.m. vratio u sastav divizije iz neprijateljske pozadine kod Poloma gdje nije imao borbi, vodio je na položaju Topla Kebert borbu sa neprijatelјem u pravcu Kućeći Kamena. Općenito borbe kod XV divzije trajale su od 8 do 17 časova. U toku dana imao je neprijatelj 78 mrtvih i 90 ranjenih. Zaplijenjeno je 28 ranjenih. Mnogi pripadnici ustaškog 1. gardijskog zdrug major Dragutin Kodrnja, komandant bat. XV brig. drug poručnik Vider Ludvik, a ranjeni su operativni oficir drug poručnik Stepanić ; Može Jože. U borbama je XV divzija zapljenila 1 automat, 24 puške, veću količinu municije, 1 pištolj, 1 pisaću mašinu i mnogo opreme.»

XVIII divizija prelo dana nije vodila borbi.

Artiljerija VII korpusa: 4. baterija II divizona naređenja se na položajima Podstenice, te je tukla Sv. Peter, D. i G. Topli Kebert, Pećku, Kućeći Kamen i Komoleć. I divizion se sa objekt

[4] Sada: Područni pri Dolenjskih Toplicah.

[5] Ove kote nalaze se na brdu Pećka (5 km zapadno od Dolenjskih Toplica).

[6] U napadu na Kebart učestvovao je samo 1. bataljon 15. slovenačke NO brigade »Ključarićeva« dok su se 2. i 3. bataljon nalazili na obezbjeđenju pravca Start Log — Senberk (AIZDG, k. 190/III).

[7] Zapisnik. U km južno od Zapremberka.

[8] Odnosi se na Dolenju i Gorenju Topli Kebert; sada: Topla Kebet.

[9] Mihovil Dragan

[10] » O borbama jedinica 15. divizije u vremenu od 6. do 16. aprila 1945. godine izvještaj štaba divizije od 17. aprila 1945. u AIZDG, k. 21/IV. Kućekcija ovaj izvještaj ne objavljuje jer ne sadrži nikakve nove podatke.

„4 Ovaj ispad su izvršili: 1. bataljon 17. SS policijskog puka, dijelovi 10. bataljona slovenačkih domobranaca, dijelovi 36. posadne čete (ova četa raširila se u uporištu Daljni Vrh kod Novog Mesta), dijelovi posadne čete slovenačkih domobranaca iz Sitne (ova četa je, počev od 10. aprila, poslepeno prebacivana u Zuzemberk), podržani sa 8 topova Devetnaestoga aprila 71. čete se vratila u Sitnu (AIZDG, k. 157/IV, k. 281/IV i k. 283/IV).

[5] Kočevsko Poljane. Služba

Bataljon 17. SS policijskog puka, dijelovi 10. bataljona slovenačkih domobranaca, dijelovi 36. posadne čete (ova četa raširila se u uporištu Daljni Vrh kod Novog Mesta), dijelovi posadne čete slovenačkih domobranaca iz Sitne (ova četa je, počev od 10. aprila, poslepeno prebacivana u Zuzemberk), podržani sa 8 topova Devetnaestoga aprila 71. čete se vratila u Sitnu (AIZDG, k. 157/IV i AFK, k. 281/IV i k. 283/IV).

[6] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[7] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[8] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[9] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[10] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[11] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[12] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[13] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[14] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[15] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[16] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[17] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[18] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[19] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[20] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[21] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[22] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[23] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[24] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[25] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[26] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[27] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[28] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[29] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[30] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[31] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[32] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[33] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[34] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[35] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[36] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[37] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[38] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[39] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[40] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[41] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[42] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[43] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[44] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[45] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[46] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[47] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[48] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[49] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[50] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[51] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[52] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[53] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[54] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[55] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[56] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[57] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[58] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[59] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[60] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[61] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[62] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[63] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[64] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[65] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[66] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[67] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[68] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[69] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[70] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[71] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[72] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[73] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[74] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[75] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[76] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[77] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[78] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[79] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[80] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[81] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[82] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[83] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[84] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[85] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[86] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[87] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[88] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[89] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[90] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[91] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[92] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[93] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[94] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[95] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[96] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[97] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[98] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[99] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[100] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[101] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[102] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[103] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[104] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[105] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[106] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[107] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[108] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[109] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[110] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[111] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[112] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[113] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[114] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[115] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[116] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[117] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[118] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[119] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[120] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[121] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[122] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[123] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[124] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[125] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[126] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[127] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[128] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[129] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[130] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[131] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[132] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[133] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[134] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[135] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[136] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[137] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[138] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[139] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[140] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[141] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[142] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[143] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[144] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[145] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[146] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[147] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[148] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[149] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[150] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[151] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[152] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[153] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[154] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[155] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[156] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[157] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[158] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[159] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[160] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[161] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[162] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[163] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[164] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[165] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[166] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[167] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[168] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[169] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[170] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[171] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[172] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[173] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[174] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[175] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[176] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[177] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[178] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[179] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[180] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[181] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[182] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[183] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[184] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[185] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[186] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[187] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[188] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[189] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[190] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[191] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[192] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[193] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[194] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[195] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[196] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[197] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[198] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[199] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[200] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[201] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[202] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[203] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[204] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[205] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[206] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[207] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[208] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[209] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[210] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[211] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[212] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[213] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[214] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[215] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[216] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[217] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[218] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[219] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[220] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[221] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[222] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[223] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[224] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[225] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[226] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[227] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[228] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[229] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[230] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[231] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[232] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[233] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[234] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[235] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[236] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[237] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[238] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[239] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[240] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[241] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[242] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[243] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[244] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[245] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[246] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[247] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[248] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[249] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[250] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[251] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[252] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[253] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[254] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[255] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[256] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[257] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[258] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[259] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[260] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[261] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[262] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[263] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[264] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[265] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[266] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[267] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[268] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[269] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[270] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[271] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[272] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[273] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[274] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[275] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[276] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[277] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[278] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[279] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[280] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[281] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[282] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[283] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[284] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[285] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[286] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[287] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[288] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[289] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[290] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[291] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[292] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[293] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[294] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[295] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[296] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[297] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[298] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[299] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[300] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[301] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[302] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[303] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[304] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[305] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[306] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[307] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[308] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[309] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[310] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[311] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[312] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[313] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[314] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[315] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[316] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[317] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[318] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[319] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[320] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[321] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[322] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[323] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[324] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[325] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[326] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[327] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[328] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[329] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[330] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[331] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[332] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

[333] Kočevsko Poljane. Služba

Kočevsko Poljane

da poslužne položaje kod Tajništvu[17] i da ostane u korpusnoj rezervi, a, kako mprijatelj nije vrio jači pritisak kod Starih Zaga, trima batajonima V prekomorske brigade dal je zadatak[18] da podu u pravcu Crnosnjica, dok je Dopunski bataljon ostao u Semiću a 1 bat. na sektoru Bele krajine sa istim zadatkom kao i IV brig. Iz Crnosnjica kretno je III bat. V prek. brig. preko Krampola prema kot 480 sa zadatkom da sa jugozapada pravca napadne Poljane dok su II i IV bat. posli u pravcu Križlja oddele bi trebalo da napadnu Poljane. III bataljon mije naišao na neprijatelja. dok su II i IV bat. vodili borbe sa neprijateljem na Križlju, te ga, zajedno sa IX brig., ojeerali u pravcu Podluma. Na sektoru Podlum — Poljane imao je neprijatelj, prema dosadanjim podacima 8 bataljona. Posio neprijatelja nije bilo u Poljanama, izuzev je bataljonima V prek. brig. naročenje za napad na neprijatelja u Podlumu. Napad je zajedno sa jur. bat. XV divizije, izvršen oko 19.30 časova. Neprijatelj je u Podlumu imao 5 tenkova srednje tonaže iz kojih je tukao borce ; manevrisao u Podlumu. Na crkvenom tornju imao je teški mitraljez. III bat. napao je Podlum sa zapada, padali sa zapadnog pravca. Borba je bila vrooma ostra, te su borci istrajali na svojim položajima uprkos vanredno snažne vatre iz ojelokupnog neprijateljskog naoružanja. U toku noći

[17] Raskrsnica puteva, 2,5 km jugozapadno od Semića.
[18] Riječ »naređenje« dopisana je olovkom.

U vremenu od 6. do 19. o.m. mnogo je neprijatelj preko 700 mrtvih i preko 800 ranjenih te 7 zarobljenih. Zapljenjeno je 85 puškaka, 2 pancerfausta,[w] 7 puškomitraljeza, 3 teška minobacača, 9 automata, 3 pištolja, 1 pisaća mašina, 1 kompletna radio-stanica, 1 motor, 2 kolica, mnogo vojne opreme, municije i različit vojni materijal. Zapljenjen je i artiv koji je, pak, od neznatnog značaja. Umišen je bio 1 top a 1 je oštećen, dalje su uništena 2 teška minobacača, skladište municije u Vinkovom Vrhu i Podlumu. Zapaljen je 1 tenk a 4 su oštećena. Osim toga uništeno je mnogo vojne opreme, naročito u Vinkovom Vrhu i Podlumu.

Vlastiti gubici iznose 72 mrtva i 239 ranjenih. Nepriatelj je oštetio i zapljenio 1 tenk a 1 je zapalio, uništio 1 radio-stanicu,[w] zapljenio 4 automata, 3 pištolja, uništio 12 puškaka i laki minobacač. Uš borbama je, osim toga, bilo izgubljeno: 1 teška »bretka« i 10 puškaka.

U ovim borbama od 6. do 19. IV 45. mnogo je neprijatelj srazmjerno mnogo veće gubitke od naših jedinica i to iz raz-

[r] Ova kota nalazi se 2,5 km južno od Donjemjskih Topolca.

[s] pretkomorske

[t] realizirana protivtenkovska ručna pesnica

[u] Kijež »stanice« dopisana je naslonom.

krajeva koje je, pak, neprijatelj pred vele ponovo zaposjeo i iz kojih je bio proljeran tek dana ujutro.

IX brig. vodila je borbe sa neprijateljem na Vel. Rigelju, te je neprijatelja, zajedno sa bat. V prek. brig., protjerala.

XXIV brig, imala je jurišnu četu kod IX brig, na Rigelju, te je ova četa vodila borbu sa neprijateljem u sastavu IX brig.

Ćudnoi neprijatelja: oko 60 mrtvih i 60 ranjenih, a vlastiti gubici iznose 7 mrtvih i 10 ranjenih. Neprijatelj je zapalio 1 nas tenk.

Podoficirska škola, koja je u sastavu XVIII divizije, povukla se bez borbe sa kote 277[19] a zatim je prihvatila borbu u sastavu IX brig., pa se pomeranil gubici odnose i za Podoficirsku školu.

Jučerašnje borbe bile su veoma ostre, te su se borci V P. m.[20] brigade pokazali kao veoma hrabri i disciplinovani. Uzimajući u obzir činjenicu da je na sektoru Podlum — Stare Zagje dejstvovalo 8 tenkova, nešto motorizacije i oko 500 ljudi, očito kod Poljana dva tenka, bio je ujeteranjl dan velki poraz za neprijatelja, te je njegov cilj da uspostavi uporišta na desnoj obali rijeke Krke ponovo, barem za nekoliko dana, osujećen.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 20. IV 1945. GOD.

IV korpus: Na sektoru Prnmišlje — Polog, dijelovi snaga IV Korpusa vode borbu sa neprijateljem koji se drži na linji Raščtina k. [trig.] 432 — Klipnika k. [trig.] 444 — Polojska Kosa — Generalski Stol sa namjerom, da odbace neprijatelja sa sektora Polog — Prgošca u pravcu Karlovca i zatim da napadnu i likvidiraju neprijatelja koji upornije Generalski Stol. Borbe koje se vode za Rašenje i Klipniku veoma su zestoke i neprijatelj pruža jak otpor[3]

[3] Dopisano mašilom popisnika.

[21] Franc Pogačnik Kranjc

[1] Originalni (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—1/5, k. 311.

[2] U pitanju su neprijateljske snage 104. lovačke divizije. O tim borbama vidi dok. br. 89, dcpešu br. 28 (od 19. aprila) i 38 (od 20. aprila).

loga što je po svaku cijenu nastojao da postigne svoj cilj, što su mu pak naše jedinice energičnim protivnapadima i juriš̌ima onemogućile.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Kdanr ppukov.[3]
Krnnjc[24]

BR. 48

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 20. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJE'

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 86
20. IV 1945. god.

VII korpus: Bez promjene.[3]

XX divizija: Do sada vrše se pokreti jedinica bez neprijateljskog otpora i intervencije. Divizija je uhvatila vezu sa G. Š. Slovenije.[4]

XI korpus: Jedinice 43. divizije nakon zauzimanja Kamenjaka[5] produžile su nadiranje u pravcu Gumanca[6] u cilju presjecanja komunikacija koje vode prema sjeveru sa sektora Rijeka — Sušak.[7]

XIII Divizija[8] ovladala je Grobničkim Poljem i sadejstvuje sa jedinicama XIX Divizije[9] u obuhvatnom manevru Rijeke i Sušaka.

Štab XI Korpusa u Lokvama.

XIX divizija: U toku dana u teškim ogorčenim borbama divizija je večeras izbila na liniju s. Jelenje — lijevom obalom rijeke Rečine do Kljuna k. 308 — Veternica k. 368 — Draga k. 163 — Martinščica k. 219. Borbe se vode za Trsat k. 229 i za Podvežicu k. 206.

Dijelovi XVI brigade XIX Divizije i tenkovske jedinice forsirali su rijeku Rečinu kod zaseoka Lukeži.[10]

Iz luke u Sušaku i Rijeci isplovilo je u toku dana 15 brodova važne [razne] tonaže.

Sa XIII Divizijom održava se veza na sektoru s. Jelenje — Potkilavac.

XXVI divizija: XII brigada sadejstvuje sa XIX Divizijom u borbama za Sušak.[11]

XI brigada na otoku Krku.[12]

I i III Brigada u armijskoj rezervi.

[3] Vidi dok. br. 47.

[4] Vidi dok. br. 83, napomenu 22.

[5] Vidi dok. br. 46, napomenu 4.

[4] Vjerovatno: Gomanjce.

[7] O prodoru 43. divizije u pravcu Gomanjca vidi dok. br. 89, depešu br. 1 od 20. aprila.

[8] Vidi dok. br. 96.

[9] i [10] Vidi dok. br. 99 i 89, depešu bez datuma, koja je, vjerovatno, poslata 21. aprila.

[11] Vidi dok. br. 54.

[12] Vidi dok. br. 86, napomenu 4.

IX divizija: Jedinice IX Divizije iskrcale su se noćas nesmetano a otok Cres ii na južni dio otoka Lošinja ostim artiljerijskog diviziona koji nije iskrcan radi nasukanja engleskog broda, na kojem se je nalazila artiljerija. Oko 08.00 časova zauzet je Osor, mjesto [na prevlaci] između otoka Lošinja i Cresa. Borbe se nastavljaju prema Cresu.[13]

Arr. brigade: Po dosadašnjem raporedu:[14]

Tenk. brigade: Po dosadašnjem raporedu:[15] U toku jučerašnjih borbi na sektoru XIX Divizije uništen je bio jedan tenk a jedan oštećen.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika odjeljenja
ppuk.
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artilijerije
K-du T. i M. Jedinica

[13] 0 borbama za oslobođenje Cresa vidi dok. br. 56.
[14] Vidi dok. br. 28, 30 i 36.
[15] Prva tenkovska brigada podržavala je dejstva 11. korpusa i 19. divizije (vidi dok. br. 67).

VII korpus: Pritisak neprijateljа na položaje VII Korpusa

1 tadaljе trajе.

Ü cilju sadejstva u operacijama IV Armije formirana je Kočevska grupa koja se sastoji iz IV i VIII brigade kao i iz Notranjskoge Odreda.[4]

Dva grupa prezla je dmas prema predvideном pravcu Kočevja sa zadatkom razbijanja nedićevaca[4] na sektoru Kočevja.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12—1/5, k. 31[2].

[2] Vidi dok. br. 48, napomenu 2, dok. br. 89, dopsu br. 63 od 21. aprila.

[3] Nadređenim Generalštaba JA od 20. aprila 1945 (AVII, reg. br. 2[8]—1, k. 114[6]/1) saviđena je 29. divizija pod komandu 4. armije. Štab 4. armije naredio je 21. aprila ovoj diviziji da se iz rejona Bihaća prebaci na pravac Ogulina (AVII, reg. br. 2—2/1, k. 31[1]). O pokretu i dejstvima 29 divizije vidi dok. br. 106.

[4] O dejstvima 20. divizije u tom rejonu vidi dok. br. 83.

[5] Ne nađi se o Nedićevim jedinicama Srpske državne straže (SDS), već o Ljotićevom Srpskom dobrovoljačkom korpusu (SDK). O tome opširnije vidi dok. br. 13, napomenu 54.

BR. 49

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 21. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PRAVCU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 89
21. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PRAVCI IV ARMIJE NA DAN 21. IV 1945. GOD.

IV korpus: Na prostoriji Požega neprijatelj i dalje drži položaje na linji Kaštelina — Kliprnica — Požegska kosa — Generalski Stol.

19. IV neprijatelj, jačine 300 vojnika, uz sadejstvo nekoliko tenkova, ispao je iz Generalskog Stola u pravcu položaja 34. divizije IV. Korpusa.[2] Neprijateljski pokušaji prodora u pravcu Tounje osujećen je i neprijatelj odbačen na polazne položaje.

Na prostoriju Bihaća stigla je 29. Hercegovačka divizija sa zadatkom čišćenja ove prostorije.

XX divizija: U toku jučerašnjeg dana divizija je stigla na prostoriju Osilnica — M. Lug — Gerovo. Prednji dijelovi izbili su u Prezid i s. Dragu.

Ispred fronta divizije neprijatelj se nalazi u Starom Trgu i Travniku. Jačina oko 800 nedićevaca.

Jutros u sadejstvu snaga VII Korpusa, t.j. Kočevske Grupe, dijelom svojih snaga vodi borbu pravcem Brod na Kupi — Banja Loka — Borovec — Kočevska Reka sa zadatkom čišćenja neprijateljskih uporišta Nova Sela, Banja Loka, s. G. i D. Briga i Ajbig osiguravajući desni bok Armije prema prostoriji Kočevja.[7]

43. divizija: Divizija je izbila na prostoriju Gumanca.[8] Na toj prostoriji nije naišla na neprijateljski otpor niti je naišla na neprijatelja.

Brigada koja je bila prebačena na prostoriju Istre izbila je sa jednim bataljonom u Veprinac. Ostali bataljoni nalaze se u pokretu prema ovoj prostoriji. Prilikom prelaza komunikacije Trst — Rijeka bataljon je napao dva neprijateljska kamiona i zarobio dva podoficira i dva vojnika. Prema izjavi ovih kod neprijatelja vlada haos i demoralizacija.[9]

XIII divizija: Ova divizija sa prostorije Grobničko Polje — Potkilavac vrši napad u pravcu Klane, zauzela Klanu[10] i prešla granicu.

XIX divizija: Jedinice ove divizije u sadejstvu XII brigade oslobodile su u ogorčenim borbama grad Sušak.[11] Neprijatelj je porušio most na Rečini i povukao se na desnu obalu rijeke.

Dijelovi XIX Divizije[12] koji su se prebacili na desnu obalu Rečine, južno od Jelenja, nalaze se još uvijek u ogorčenim borbama sa neprijateljem koji se drži na liniji Lučić k. 514 •— 495 — Luban k. [trig.] 499 — k. 462.

«

XXVI divizija: Divizija nalazi se u pokretu na prostoriju Pothum — Potkilavac. XII brigada sadejstvuje sa snagama XIX Divizije u borbama na Sušaku.[13]

XI brigada dobila zadatak da uđe u sastav divizije i da se prebaci sa Krka ma kopno.

[8] Vjerovatno: Gomanjca.
[9] O rezultatima dejstva 43. divizije vidi dok. br. 92.
[10] Vidi dok br. 52, napomenu 3.
[11], [12] i [13] O borbama za oslobođenje Sušaka vidi dok. br. 54 i 99.

Za Načelnika odj. major[-9]

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-du T. i M. jed.
K-du Artilerije
Načelniku Veza

M O desanti i borbama za oslobođenje Cresa i Lošinja viši dok.

br. 56[-15] i [-16] Temkovski bataljon podržavao je 13. i 19. diviziju (viši dok. br. 67) Pogrešno: trebe. 2. baterija.

[-17] Protivvojski divizion podržavao je jedinice 4. korpusa JA (viši dok. br. 89 dopisu br. 10 od 17. aprila).

[-18] Sirmo Dubajić

Tenkovska brigada: Prema podacima tenkovske brigade jedan bataljon tenkova napada pravcem Poklanave — Klivare k. 483 — Klana. Do sada je izbio do Dvorine jugoistočno od Klane[-3] jedan tenkovski bataljon prešao je Krčinu sa zadatkom napadanja u pravcu Marčelji.[-4] Jedan tenkovski bataljon ndazi se na Sušaka.

Ar. brigada: Prvi haubički divizion na prostorij Jelenje.
II haubički divizion: 1. i 3. baterija na prostorij Skrljevo, 2. baterija u Novom (neispravna vozila).

III brdski divizion: 1. i 21[-1] baterija na prostorij Grobničkog polja (s. Sobolj) — divizion u pokretu za s. Poklanave.
IV teški divizion: s. Krasica.
V p.a. divizion u pokretu Senj — Crikvenica.
VI p.k. divizion:
1 baterija u Kompolju (neispravna vozila).
2. i 3. baterija u sastavu IV [korpusa].[-5]

IX divizija: Zauzela otok Lošinj i otok Cres.[-6] Na Cresu se nastavljaju borbe na sev. dijelu Cresa.

Tenkovska brigada. Prema podacima tenkovske brigade jedan bataljon tenkova napada pravcem Poklanave — Klivare k. 483 — Klana. Do sada je izbio do Dvorine jugoistočno od Klane[-3] jedan tenkovski bataljon prešao je Krčinu sa zadatkom napadanja u pravcu Marčelji.[-4] Jedan tenkovski bataljon nalazi se na Sušaka.

Ar. brigada: Prvi haubički divizion na prostorij Jelenje.
II haubički divizion: 1. i 3. baterija na prostorij Skrljevo, 2. baterija u Novom (neispravna vozila).

III brdski divizion: 1. i 21[-1] baterija na prostorij Grobničkog polja (s. Sobolj) — divizion u pokretu za s. Poklanave.
IV teški divizion: s. Krasica.
V p.a. divizion u pokretu Senj — Crikvenica.
VI p.k. divizion:
1 baterija u Kompolju (neispravna vozila).
2. i 3. baterija u sastavu IV [korpusa].[-5]

BR. 50

NAREDBA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 22. APRILA 1945. O PO-HVATI INŽINJERIJSKIH JEDINICA ZA BRZU OPRAVKU PUTEVA VRATNIK — SENJ I SENJ — NOVI — CRIKVE NICA — KRALJEVICA[1]

OPERATIVNOM ODJELJENJU

IV. A R M I J E

N A R E D B A broj 12

ŠTABA IV. A R M I J E, od 22. aprila 1945.

Pohvale:

A.) U radovima na brzoj popravci i osposobljavanju komunikacije Vratnik — Senj[2] — za saobraćaj pokazao je Inžinjerijski bataljon XXVI Udarne Divizije vanredan poletarac, smisao i samoinicijativu.

Našim borcima i rukovodiocima ovog bataljona blagovre-

meno su brzo i smišljeno popravili pomenutu komunikaciju na tri najteža oštećenih mjesta, te time omogućili normalni saobraćaj i transport, a isto tako popravili oštećeni Senjski vodovod na pomenutim oštećenim mjestima.

Za ovako vrijedno i savjesno shvatanje dužnosti i pozitivno zalaganje.

Pohvaliju se:

Borci i rukovodioci za primjer ostalim inžinjerijskim jedinicama.

B.) U radovima na brzoj popravci i osposobljavanju za pomoć komunikacije Senj — Novi — Crikvenica — Kraljevica[1] — inžinjerijski bataljon XIX Udarne Divizije [spominje se] vrijednost pozitivnih jedinica

[1] Ovjerena prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—1/1, k. 314.

[2] Vidi dok. br. 27, napomenu 14.

[3] Vidi dok. br. 99, napomenu 4.

u napornom i neprekidnom radu oko osposobljavanja ljeska porušenih komunikacija.

Borci i rukovodioci ovih jedinica istrajali su i pokazali vanredan izdržljivost ulažući krajnje napore da blagovremeno poprave porušene komunikacije što je uslovilo u mnogome da se saobraćaj normalno odvija u skladu sa razvojem operacije.

Za ovakovo vođenje i savjesno izvršavanje dužnosti te bespriječorno zalaganje,

POSTAJE:

Borce i rukovodioce I. i II. hrišćanskog bataljona

IV. Armije i hrišćanskij bataljon XIX. Udarne Divizije i ističu se za primjer ostalim hrišćanskim jedinicama.

Naredbu pročitati pred strojem.

Pohvalu unijeti u kartoteku.

Naredba stupa odmah na snagu.

SABRI FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — Pukovnik: Komandant — general-lajtnant:
Boško Šiljegović v. r. Petar Drapšin v.r.

Da je prepis vjeran svome izvorniku,
tvrdi i ovjerava:

' Pavle

Istočna grupacija

a) Prostor Polog — Prijeboj — Lički Petrovo Selo — Izačić — Ostrožac — Bos. Krupa:

A ¡ B bat. 1 jäger Ersatz Rgt.; 4. polic. Rgt. (3. bataljona); 4. bojna 3. ust. zdruga. 1. ¡ 2. bojna 12. pješ. zdruga. 104. div. (bez dopunskog bataljona). ostaci 373. div. (1000 ljudi) ¡ 10. brv. div. (3 bataljona). ostaci 16. ¡ 20. bataljona 999., 1. bataljon 847. puka.[3]

k. 314.

[3] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—1/7.

[4] Vidi dok. br. 42.

[5] U bitkovoj operaciji 373. legionarska divizija pretpjela je ogromne gubitke. O tome vidi dok. br. 65.

[6] ngemačka 104. lovačka divizija

[7] Prvi lovački rezervni puk

[8] Heeres-Küstenartillerie (momentačka obalska artiljerija)

[9] Vidi dok. br. 32. napomenu 6.

[10] Četvrti momentačko-lovački policijski puk

[11] su pukovi bili u sastavu 392. legionarske divizije (vidi dok. br. 2, napomenu 6).

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE GENERALŠTABU/ JA O JAČINI I RASPOREDU NEPRIJATELJSKIH SNAGA PRED FRONTOM ARMIJE OD 7. DO 22. APRILA 1945. GODINE[1]

Pov. 0. br. 126/45.

PREGLED NEPRIJATELJSKIH SNAGA PRED FRONTOM
IV ARMIJE OD 7. IV DO 22. IV
(kao nastavak od 19. III do 6. IV)[2]

Pred fromom IV armije dana 7. IV nalazile su sljedeće nepr. snage: od XV brdskog korpusa ostaci 373.,[3] 392. lge.[ionarske] divizije i 10. i 11. brv. div.; 16. i 20. bataljon 999, 0d XCI korpusa 104. jäger div.; (bez dopunskog bataljona). od LXIX rezervnog korpusa 1. jäger Ersatz Rgt.; od 13. brv. div. 17. ust.[aški] zdruga, 1. i 2. bojna 12. pješ. zdruga i 4. bojna 3. ust.[aškog] zdruga; 944. HKAA,[4] 540. MAA,[5] bataljon Brandenburg, Küsten.jäger. 4. polic. Rgt.[6]

Svega: 40 bataljona i 15 baterija (ovdje nisu uračunata p.k. i p.a. oruđa).

Sve snage bile su ovako raspoređene:

Svega: 27 bataljona i 8 baterija.

b) Prostor 2uta Lokva — Brinje — Josipdol — Ogulin — Tounj:

Izviđački bataljon, Vozarski bataljon 392. [legionarske] div.; 2. baterija 392. art. puka; 1., 2. i 3. bojna 17. ust. zdruga; 2. bojna 23. zdruga[10] i 3. bojna 18. zdruga.

Svega 7 bataljona i 1 baterija.

Zapadna grupacija

Prostor Melnice — Krivi Put — Senj — Jablanac — Rab:

2. i 3. bataljon 847. puka[11] (300 vojnika); 1., 2. i 3. bataljon 846.[12] puka (200 vojnika); 392. protukolski, dopunski i bataljon za vezu; 1. i 3. četa 392. Pi[onirskog] bataljona; 1. i 3. baterija 392. art. puka i baterija Seidel; 1., 2., 4. i 5. bojna 18. zdruga; 1. bojna 23. zdruga; četav 4. [ustaški] zdrug; izviđačka bojna 11. hrv. div.; bataljon Brandenburških Küsten jägera; 944. HKAA; 540. MAA.

Svega: 15 bataljona i 10 baterija

6. IV formirao je neprijatelj u Otočcu dvije borbene grupe kako bi se zadržao nalet partizana i održalo ljudstvo na okupu koje je demoralisano bježalo kojekuda. Kampfgruppe Reisinger[13] (ostaci 2. i 3. bat. 847. puka i artiljerci bez topova iz 4. i 5. baterije 392. art. puka — svega oko 300 vojnika) i Kampfgruppe Brantsch[14] (392. izviđački bataljon, 1. bojna 17. zdruga i 1. bojna 18. zdruga — svega oko 1200 vojnika). Po zauzimanju Otočca[15] obje su se grupe povukle za Rapajin Do i Žutu Lokvu, dok su se ostaci 2. i 3. bataljona 846. puka odmah neorganizovano povukli prema Krivom Putu. Kampfgruppe Reisinger branila je istočne prilaze Melnica, a Kampfgruppe Brantsch Žutu Lokvu, koja se je povukla u noći 7./8. IV ustijed jakog pritiska prema Senjskoj Dragi. Kampfgruppe Reisinger povukla se i branila Vratnik.[16]

1. bojna 18. zdruga povukla se iste noći prema Krivom Putu.

Iz pravca Brinje — Prokike povukle su se u pravcu Krivog Puta: 2. bojna 23. zdruga (svega 160 vojnika), dok se je ostalo razbjeglo i 3. bojna 18. zdruga.

Prilikom zauzimanja Josipdola i Oštarija[17] uništena je 2. baterija 392. art. puka i Vozarski bataljon 392. div., a zauzima-

[10] Vidi dok. br. 42, napomenu 16.
[11] Borbena grupa »Rajzinger«
[12] Borbena grupa »Brančk«
[13], [14] i [20] Vidi dok. br. 88.
[15], [21] i [22] Vidi dok. br. 27.
[16] i [18] O borbama za oslobođenje Josipdola, Oštarija i Ogulina vidi dok. br. 103.

Reisinger i smrtno ranjen general Mićić, koji je docnije umro.[32]

Jedan dio [ustaško-domobranske] 11. hrv. div. sa Delkom Bogdanićem, popom Jolom i 11. izvidničkom bojnom — sve-ga oko 600 ljudi, kreće se po šumama oko Ritavca bez hrane, teškog oruđja i municije.

Zauzimanjem Kabaʒ uništene su 3 baterije 540. MAA (1., 2. i 3.).

Snage koje su se povlačile iz Senja otstupale su duž obale prema Kraljevici, preteprvši velike gubitke. Tom prilikom uništen je ostatak bataljona Brandenburških obalskih lovaca kao i ostatak 392. Pi bataljona.

Time je prestao stvoren nov front, gdje dolazimo u sukob sa dijelovima 237. divʼʷ kojeg možemo podijeliti u dvije grupacije:

[33] Vidi dok. br. 32.

[34] [35] Na prostoru između donjeg toka rijeke Soče i Rijeke naše zone se nizemački 97., armijski korpus sa zadatkom odsjeći Trst i Rijeku. U jegovom sastavu bile su 188. pješadijska divizija (Stanl, n.d., str. 278), 188. bdska lovačka i 237. pješadijska divizija (Stanl, n.d., str. 278).

njem Qgulina" raspršena je 2. bojna 17. zdruge, dok se je 3. bojna istog zdruga povukla prema Karlovcu. Djelovi 1. jagerskog Rgt. i neke njemačke pomoćne jedinice povukle su se bez većih gubitaka prema Touni u.

Na prostoru Čučin Klanac — Babin Potok" nalazile su se 13. i 14. četa 847. puka, koje su dijelom uništile, a dijelom napustile svoja teška oruđa i ljudstvo se razbježalo po šumama. Navodno su trebali otstupiti pravcem Prijeboja, ali su većina zarobljeni kod Brinja i Otočca."

Tokom borbi na Vratniku" gdje je Kampfgruppe Reisinger bila pojmomognuta bateriom Seidel, 3. baterijom 392. art. puka (u Senju) i sa 2 Paka od 14. čete 847. puka, bila su u dva navrata upućena pojačanja od razrih jedinica boračkih i neboračkih. 9. IV ujutro dovrio je sam general Mićd oko 1300 ustaša i legionara iz Novog Brodovina, koji su upućeni prema Vratniku, ali ih je većina uništena u povlačenju. 8. IV dobio je kdt 392. div. naređenje od 15. korpusa da Senj mora braniti pod svaku cijenu.

U Senju je uništeno iii zarobljeno: 944. HKAA (4 bateriji) 3. bater. 392 art. puka; baterija Seidel; ostaci 847. puka; 1. četa 392. Pi bat. i ostatak bataljona Brandenburških obalskih lovaca; dijelovi 392. bat. za vezu. Zarobljen je pukovnik

Sjevrna grupacija

Postojor Jelenje — Čavle — Mrzla Voda — Lokve — Fužine.

1046. puk 237. div.: dio p.k. čete 237. div.; dio 1. divizionа 237. art. puka; 2. bataljuna 112. art. puka 158. div.[29]

Svega: 2 bataljona i 2 baterije (osim p.k. i P.a. oruđa)

Zapadna grupacija

Postojor Kraljevica — Šmrika — Krizišće — Hrgljin — Pašac — Zlobin.

1048. puk 237. div.: 2 baterije 1. divizionа 237. art. puka; dio p. k. čete 237. div.: ostali 11. brv. div. (700 vojnika) i ostaci 392. div.[30] (600 vojnika). 1 baterija 392. art. puka.

Svega: 6 bataljona i 3 baterije topova.

Krk

5. baterija 540. MAA: 2. četa 1. bojne 23. ust. zdruga i 2. četa 237. Fusilira[31] bataljona iz 300 momaara iz Hakko Fiume.[32]

Svega: 1 bataljon i 1 baterija.

Vece poćetkom aprila pozno je neprijatelj da preba cuje dijove 237. div. sa prostora Pazina prema Rijeci, gdje su identificirani sljedeći dijelovi: 1046. puk. 1048. puk. 1. divizion 237. art. puka, Dopunski, Pionirski, Fusilirski i bataljon za vezu te p.k. četa 237. div.; 1047. puk ustanovljen je na prostoru Pulj[33] — Pazin

Od ostalata 392. [legionarske] div. formirana je Kampfgruppe Reindl[34] jačine oko 600 vojnika i raspoređena na pravcu Čemik — Skrljevo, a u toku dalnjih borbi svela se svega na oko 500 vojnika i ušla u taktičku sastav 237. div.

Ostaci 11. brv. div. (oko 700 vojnika) držali su položaje na pravcu Skrljevo — Kraševa i povlačili se do komunikacije Sušak — Čavle, a kod završnih borbi za sam Sušak naišli su se koncentrisani na prostoru Sušak — Trsat.

Pri oslobođenju Krka[35] zarobljena je baterija 540. MAA te zarobljeno ljudstvo 3. čete 237. Fusilirskog bataljona i 2. čete 1. bojne 23. zdruga kao i mornari iz Hakо Fiume (300).

[24] Vidi dok. br. 27, napomenu 12.

[25] pješadijskog ili strijeljačkog bataljona

[26] Vidi dok. br. 27, napomenu 6.

[27] [28] Pula

[29] Borbena grupa »Kajndl« formirana je sredinom aprila 1945 (vidi dok. br. 27, napomenu 9).

[30] O desantu i borbama za oslobođenje Krka vidi dok. br. 45.

[31] [32] [33] [34] [35]

Odbacivanjem 237. div. prelco Režime stvoren je nov front i reorganizacija nepr. snaga na tome sektoru.

Kampfgruppe Fuma≈ (kdt pukovnik Zimmermann) obuhvatila je ostatke 705. i 1209. Sicherungs bataljona, ostatak bataljona Brandenburških obalskih lovaca (60 vojnika), momačaste 12 razmh HaKo (500) te 1114. HKAA sa 5 bacrrija i 11. i 12. tafijanska art. grupu sa 6 bacrrija, — svega oko 1600 vojnika, i 44 topa. Ova borbena grupa raspoređena je za neposrednu odbranu Šajkače.

Sjevernо prelco Lubana do Martelja raspoređena je 237. div. sada ukupno raćunavši (bez 1047. puka Koji je na prosiorju Puli≈ — Pazin sa jedinim art. divizionom 237. art. puka) oko 2800 vojnika i jedan art. divizion.

Do 20. IV sjevernо od Martelja prema Gumancu» držali su položaje: 3. bataljon 15. SS polic. puka, koji je na prostor Klane došao oko 10. IV od Tisa i jedan bataljon Panzergrenadira» (oko 400) koji se dotle nalazio na prostoru Klanc.

¹² Na toj liniji vodile su borbe jedinice 13. i 19. divizije (vidi dok. br. 96 i 99).

¹³ Bataljon za osiguranje.

¹⁴ Sl. Peter na Krasu (južno. Prvka).

¹⁵ Borbena grupa »Kiyeka«

¹⁶ Vjerovatno: Gornjnje

¹⁷ Oklopni grenadiri

Razbijanjući neprijateljа koji se zaustavio na linij Pokilavac — Sušak,» jače gubitke prctrpjeli su: 1046. puk (samo 17. IV oko 240 izbačenih iz stroja) i 1048. puk 237. div. (45% izbačenih iz stroja, zapljenjena 3 topa 75 mm, te sve teško naoružanje 2. bataljona od kojega je ostalo samo 30 vojnika koji su ušli u sastav 1. bataljona). Fušilirski bataljon 237. div. te p.k. četa 237. div. koja je izgubila 4 Paka 50 mm u uvali Sušica.

1. bacrrija 392. art. puka povukla se od Centika prema zapadu.

6. IV neprijatelj je privukao 705. i 1209. Sicherungs bataljon za prosiora Tisi — Sv. Petar» PVI za osiguranje obale od Baške prosiora 237. — Sv. Petar» PVI za osiguranje obale od Baškoga zaljeva do Sušaka (sa jedinom četom na Cresu), a drugi upućo prema Pokilavcu. Oba ova bataljona ubačena su u borbu za neposrednu odbranu Sušaka ili Rijeke, gdje su prelrpjeli operacije gubitke. Od 705. bataljona ostalo je svega 120 ljudi, a od 1209, oko 300 ljudi.

3. bacrrije 1112. HKAA koje su bile raspoređene na Sv. Ani, Zukmici i Crnoju zapljenjene su ili spreičavane a jedna bacrrija labinjske art. grupe (12. ili 32.) uništena je na povlačenju iz Martinšćice prema Sušaku, dok je druga iste grupe uništena na Sv. Ani.

U pozadini fronta oko Baratto — Cerreto[39] — Permani nalazio se je 1218. Sicherungs bataljon.

Oko 20. IV poceo je neprijatelj dovlačiti prema fronti IV armije i 188. Gebirgs jäger div.[40] sa prostora Tisi — Sezana — Divača — Postojna. Koja je reorganizovana, od rezervne pukovnije 1 marša je cetiri bedaka puka (136, 137, 138 i 139) 112. artiljerijski puk. 499 rezervni lovački bataljon i prištapske jedinice. Prema komandi jedinica JA služili su se zaplijenjenim talijanskim karatama.

[40] Njemačka 188. bedaka lovačka divizija bila je do srednje artiljerijske zbirke divizijskim dijelovima, jačine oko 14000 do 15000 vojnika. Dolaskom na front divizija je zaposjela uski prostor od Marcelja do K. [trig. 1243] Tršenik vršeći interzivne napade s tampjerom da odbaci našr snage.

Zauzimanjem Cresa[41] zaplijenjene su 2 baterije 1114. HKAA i zarobljeni stab 540. MAA, 1. ceta 705. Sicherungs bataljona i ljudstvo HaKo Kvarner (200) i ceta talij. teritorijalne milicije. Na Lošinju[42] su zaplijenjene 4. i 6. baterija 540 MAA, jedna ceta 10. MAS[43] flotile i ljudstvo HaKo Lošinj (200).

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik — pukovnik:
P. H Tomac

[39] Talijanski razvoj Borut i Cerovlje. Za vrijeme izvođenja operacija za oslobođenje Istre. Slovenskog primorja i Trsta, slabovi i komande jedinica JA sluzili su se zaplijenjenim talijanskim karatama.

[40] Njemačka 188. bedaka lovačka divizija bila je do srednje artiljerijski puk. 499 rezervni lovački bataljon i prištapske jedinice. Prekomanda je 15. aprila u operativna bedaka, a pukovi su premješteni u 901, 902, 903. i 904. bedaki i 1088 artiljerijski. Ova divizija bila je zaraj, str. 591).

[41] Vidi dok. br. 56.

[42] Motosecajo antisommergibile (protivpodmornički camac). U stvarnosti bolnički camac.

[43] Pčelar

BR. 52

NAREĐENJE ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 22. APRILA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PRODOR NA PRAVCU KLANA — TRST I PREKO SNEŽNIKA[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *90*
22. IV 1945. god.

ŠTABU XI KORPUSA, IX, XIX, XX I XXVI DIVIZIJE

Neprijatelj teži osigurati komunikaciju Rijeka — Trst i posjesti granični pojas za odbranu[2] na sektoru Gomanjce k. 926 — Klana. Radi toga povratnim napadom u toku jučerašnjeg dana odbacio je snage XIII Divizije na liniju Kukulj k. 705 sjeverno od Klana — Drnovo k. 695 — k. 643 — s. Kumanovo k. 583 — s. Studena.[3] Pred frontom XIX Divizije« neprijatelj se uporno brani na liniji s. Marčelji sjeverno od Rijeke — k. 514 — k. 495 — k. [trig.] 499 — k. 462 — k. 430 — Zakalj k. 258 — Rijeka.

[1] Ovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 3—1/2, k. 311.

[2] Da bi spriječio dalje prodiranje jedinica 4. armije JA ka Istri i Trstu, neprijatelj je iskoristio stara talijanska utvrđenja (tip stalne fortifikacije) koja su bila podignuta duž bivše jugoslovensko-talijanske granice. Koristeći ta postojeća utvrđenja i ispresjecanost zemljišta, dopunjena novim objektima u vidu polustalne i poljske fortifikacije, neprijatelj je organizovao odsudnu odbranu na više položaja.

[3] Prema zamisli Štaba 4. armije JA, pravac glavnog udara u tršćanskoj operaciji usmjeren je preko Klane. Neuspjeo prodor 13. i 19. divizije i vrlo jak otpor Njemaca bili su znak da na taj sektor neprijatelj dovlači nove snage, što se ubrzo pokazalo tačnim, jer je, pored 237. pješadijske, identifikovana i 188. brdska lovačka divizija (vidi dok. br. 51 i 61, napomenu 7). U navedenoj Šramlovoj knjizi, str. 278, stoji: »Shodno velikom značaju Rijeke, 97. korpus je, napuštajući Istru, obje divizije angažovao za zaštitu lučkoga grada, te je 237. divizija posjela položaje na zapadnoj obali Rečine do njenog ušća, a 188. divizija u nastavku lijevo, grupišući svoje snage na frontu ka sjeverozapadu, a lijevim krilom u okolini Ilirske Bistrice. U svom odstupanju dospjela je u područje 97. korpusa i 392. divizija«. Od njemačke 392. legionarske divizije ostala je samo jedna borbena grupa, tzv. Grupa »Rajndl« (vidi dok. br. 51, napomenu 30).

[4] O rezultatima dejstva jedinica 19. divizije u tom rejonu vidi dok. br. 99.

Politkomesar. pukovnik Komandant general-lajtnant
Bosko Stiegovic, s. r. Petar Drapšin, s.r.

Vojevoda Načelnik Štaba:
general-major
P. [avle] Jaksic

[5] Za izvršenje tog zadatka, štab 26. divizije je 23. aprila pozitivnim izdanama izdao zapovijest za snijem jedinica 13. divizije na prostoru Klane i napad na neprijatelja pravcem Klana — Lipa — Sapjane (AVII, reg. br. 15—8/8, k. 1003).

[6] Talijanski nazivi za Podgrad (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[7] O događajima jedinica 13. divizije na tom pravcu vidi dok. br. 96.

[8] Vjerovatno: Gomnjice.

[9] O rezultatima dejstva jedinica 43. divizije vidi dok. br. 92.

[10] Ante Bilokić, zamjenik načelnika štaba i načelnik Operativnog odjeljenja 4. armije JA.

[11] O rezultatima dejstva jedinica 20. divizije na tom pravcu vidi dok. br. 83.

[12] O zadacima koje je štaba poštavio general-poplukovnik Petar Drapšin, komandant 4. armije JA, komandantu 19. divizije i rezultatima tih dej stava vidi dok. br. 99.

[13] Vidi dok. br. 91.

XXVI Divizija: Najhitnije prikupiti snage i u sadejstvu sa XIII Divizijom očistiti prostoriju Klana[5] i nastaviti napad pravcem Sapjane u cilju ovladavanja prostorijom Lipa — Sapjane — Kastelnovo [Castelnuovo].[6]

XI Korpus: XIII Divizijom[7] rukirati će se deseno od XXVI divizije i nadirati pravcem Gumnane[8] — Zabice — Villa del Nevoso (Iliska Bistrica) u cilju zauzimanja Iliske Bistrice.

43 Divizija[9] radi po usmenim instrukcijama pukovnika Bioćića.[10]

XX Divizija: Dobila zadatak da preduzme napad pravcem Prezid — Mašun — Fontana [Kneżak] s. ciljem da ovlada Mašunom i produži nastupanje prema Fontani.[11]

XIX Divizija: Radi po uputstvima i instrukcijama datim usmeno Komandantu Divizije.[12]

IX Divizija: Nastavlja operacije na svom dosadašnjem pravcu po predviđenom planu.[13]

BR. 53

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 22. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE'

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 93
22. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 22. IV 1945. GOD.

IV *Korpus:*[2] Na otsjeku Poloj — Generalski Stol bez promjene. Južno od Karlovca, kod Barilovića, neprijatelj, jačine 400 Nijemaca i ustaša, prešao je na desnu obalu Korane i izvršio ispad pravcem Koširsko Selo — Krnjak. Ova kolona zadržana je od dijelova snaga IV Korpusa kod Dugog Dola, sjeverozapadno od s. Krnjaka.

Druga kolona, jačine 200 Nijemaca, ispala je iz s. Vukmanića pravcem Brezove Glave k. 222 gdje je zadržana i sprečena u nadiranju prema jugu.

VII *Korpus:* Nastavlja se napad na neprijateljska uporišta na prostoriji južno od Kočevja.[3] Sa brigadom XX divizije Korpus održava vezu na prostoriji s. Morava jugoistočno od Kočevske Reke.[4]

Pod komandom VII Korpusa nalazi se Talijanska Divizija jačine 500 vojnika. Ova se sada nalazi na odmoru u Brodu na Kupi.[5]

XX *Divizija:* U toku jučerašnjeg dana snage XX Divizije u napadu na neprijateljsko uporište Novo Selo razbile su dva četnička puka ukupno jačine 3000 vojnika. Četnici su se u panici razbježali u guste šume i napadaju pozadinu i snabdijevanje.[6] U toku dana bila su očišćena sli-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—1/5, k. 311.
[2] O borbenim dejstvima jedinica 4. korpusa JA vidi dok. br. 89, depešu br. 68 od 21. aprila.
[3] O borbama u tom rejonu vidi dok. br. 57.
[4] Vidi dok. br. 83.
[5] Riječ je o diviziji »Garibaldi« (vidi dok. br. 57, napomenu 19).
[6] O četničkim snagama opširnije vidi dok. br. 57, napomenu 4.

jedeća neprijateljska uporišta: Novo Selo, Banja Loka i D. Briga.

U toku današnjeg dana nastavljeno je gonjenje razbijenog neprijatelja i zauzeto neprijateljsko uporište Ajbig južno od s. Morava i preduzet napad na uporišta Građa sa ciljem odbacivanja neprijatelja u Kočevsku Rijeku.

Poslije podne jedna brigada sa log sektora orijentisana je prema Čabru u vezi novog zadatka Divizije.[7]

43. Divizija: Snage ove divizije nalaze se na sektoru Gumanca. Oslobodilačka Bataljon brigade[8] koji je predahen u Istri imao je u toku noći 21/22. IV izvršiti napad na neprij. uporište Lokvan. Jačina garnizona oko 30—50 vojnika fašističke mornarice. Nakon likvidacije ovog garnizona, bataljon će biti upućen[9] orijentisan prema Trsu.

Rezultat napada još nije poznat.

II bataljon ove brigade nalazi se u pokretu na prostoriju Buzet — Sinjel — Pregore a III bataljon na prostoriju Portole — Mumijan.[10]

XIII Divizija: Neprijatelj je juče u 16.30 časova izvršio pro-

XI brigada nalazi se na prostoriji Crikvenica. Prebacivanje sa otoka Krka izvršeno je u toku današnjeg dana. Dijelovi se još nalaze na Krku.
Štab Divizije nalazi se u s. Čavle.

XIX Divizija: Borba za Rijeku traje nesmanjenom žestinom. Na sektoru ove divizije nema promjene.[14]

IX Divizija: Oslobođenjem Lošinja i Cresa[15] divizija je završila svoj zadatak. Time su oslobođeni svi otoci Kvarnerskog zaljeva.

Tenk. brigada: Bez promjene.[16]

Art. brigada: Bez promjene.[17]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Načelnika odj.
major:
Simo Dubajić

Dostavljeno:
K-di Armijske pozadine
K-di Artiljerije
K-dtu T. i M. jedinica
Načelniku »Veza«

[15] Vidi dok. br. 56.
[16] i [17] Vidi dok. br. 49.

BR. 54

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 22. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE BAKRA I SUŠAKA[1]

Š T A B
XXVI. UDARNE DIVIZIJE
Op. Br. 17
22. IV. 1945.

Operativni izvještaj *I*
za operaciju Bakar —
Sušak.

ŠTABU IV. ARMIJE — OPER. ODJEL.

1. Po oslobođenju Crikvenice,[2] radi pojačanja XIX. Divizije, po naređenju[3] Štaba Armije upućena je naša XII. Brigada i Mot. Art. Divizion u sastav XIX. Divizije. Ista brigada učestvovala je u borbama za oslobođenje Bakra i Sušaka po zapovjedima i direktivama XIX. Divizije.[4]

2. Sastav neprijateljskih snaga pred frontom ove naše Brigade vidi se iz operativnog izvještaja Štaba XIX. Divizije.[5] Bili su uglavnom dijelovi 237. njemačke divizije, bataljon jurišnih pionira te dijelovi 705. pk.[6]

3) *Tok borbe:* 18. IV o.g. Brigada je preuzela položaje od jedinica XXIX.[7] Divizije na liniji Crni Vrh (k. 229) — cesta koja vodii od Meja Gaja prema Krasici — Glavčima (k.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—115/2, k. 312.

[2] Vidi dok. br. 88.

[3] Pismeno naređenje redakcija nije pronašla. O upućivanju 12. brigade u sastav 19. divizije vidi dok. br. 49.

[4] Zapovijest za oslobođenje Bakra i Sušaka izdao je Štab 19. divizije 18. aprila (AVII, reg. br. 1—117/1, k. 312). Prema toj zapovijesti 12. brigada je imala zadatak da smijeni 5. i 6. brigadu 19. divizije i da napadom na pravcu Bakar — Škrljevo — Vojskovo (u sadejstvu sa 14. brigadom 19. divizije na desnom krilu) stvori uslove za oslobođenje Sušaka. O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 99.

[5] Podaci o neprijateljskim snagama u tom rejonu nalaze se u AVII, reg. br. 20—9, k. 1012. Ti se podaci ne razlikuju od pregleda neprijateljskih snaga u dok. br. 51.

[6] To su bili dijelovi 705. njemačkog bataljona za osiguranje u sastavu Borbene grupe »Rijeka« (vidi dok. br. 51).

[7] Pogrešno; treba: 19. divizije (vidi dok. br. 99).

360) — Svib (k. [trig.] 614). 29.[8] IV. o.g. u 6 sati u jutro otpočeo je napad i neprijatelj je odbačen na položaje Sv. Kuzma[9] — ž. st. Bakar — Vojskovo (k. 386). Sa tih položaja neprijatelj je davao žestoki otpor, ali je brigada do 18.00 sati uspjela da zauzme Bakar, Škrljevo i Vojskovo (386), a neprijatelj odbačen prema Sušaku.

Noći 19/20. IV. nastavljena je borba i do 9 sati u jutro Brigada je izbila na liniju Podvežica — Draga (k. 163) — uvala Martinščica dok su desno od Brigade izbili dijelovi XIX. Divizije.[10]

20. IV. cijeli dan trajala je snažna borba i neprijatelj se uporno branio ali je naša brigada noću 20/21. IV. uspjela da se probije u sam grad Sušak gdje su se vodile ulične borbe u kojima je zauzimana kuća po kuća i bunker po bunker te je 21. IV. prije podne očišćen i oslobođen cijeli grad Sušak i dijelovi XII. Brigade sa dijelovima XIX. Divizije izbili ispred rijeke Rečine. Neprijatelj je u ovoj borbi pružao jak otpor te je pri povlačenju lagumirao[11] mnoga skladišta municije, vojničke spreme a i civilne zgrade.

4.) *Neprijatelj.[ski–\ gubici*

Ubijeno: 526 (među kojima 12 oficira)
Zarobljeno: 273 (među kojima 6 oficira)

Zaplijenjeno:

protubrodskih topova	3
topova 75 mm	1
protukolskih topova 45 mm	1
četverocijevni Flak 20 mm	1
Flakova 20 mm	6
Bezzub bacača[12]	5
teških bacača	5
oklopnih pesnica	63
lakih bacača	12
teških breda[13]	12
puškomitraljeza	25
šaraca	21
šmajsera	21

[8] Pogrešno; treba: 19. aprila.
[9] Na karti 1:100.000 piše: Sv. Kuzam.
[10] Vidi dok. br. 99.
[11] Rušenje eksplozivom.
[12] »Bazuka« je ručni raketni bacač američke proizvodnje.
[13] »Breda« je teški mitraljez talijanske proizvodnje.

ranjenih	**120**
neutralb	**1**

Izmedu *mrtvih* drugova nalaze se sljedeći rukovodioci: Ljsicić Vlade, pom. komesara bat.; Miloš Nikola, komesar čete. Vodnici Bajčević Petar i Bakulić Ante.

Izmedu *ranjenih* drugova nalaze se sljedeći rukovodioci: Modnić Stjepan, komesar bat., Krstinić Kuzma, komesar bat.; Beretić Petar, zamj. komandira čete Zastavnik, vod. del. Samić Sime Zastavnici — vodnici: Ljkić Josip, Milos Marijan, Zec Ivan, Ćatić Jure i Kusanović Ivo.

Utrošak municije:

Metaka za pušku 7,9 mm	28.100
Metaka za strojnicu	5.280
Metaka 8 mm	6.400
Ručnih bombi engleskih	618
Topovskih granata	406
Granata [mina] za teški bacač	563

[1] Riječi »električno paljenje« u originalu dopisane mašinom.

pištolja	49
puščka	1017
kamiona	**6**
naksija	11
motocikla	1
bicikla	35
artiljerijskih dvogleda	3
reflektora	**2**
radio-stanica	3
kola	5
konja	33

oko 16 vagona razne hrane, 4—5 vagona razne sprreme (ikoja se još prebrojava i sortira), oko 18 vagona razne municije.

Uništeno:

topova 150 mm	**3**
topova 105 mm	**5**
P. K. topova elektr. paljenje[1]	**1**
Flakova	**4**

Naši gubici:

mrtvih	**29**

Metaka za engl. puškomitraljez	204
Bezuh granata	49
Granata za protukolski top 47/42	142
Metaka za Flak	2.417
Oklopnih pesnica	18
Signalnih raketa	97
Artiljerijskih granata 75 mm M. 1.	1.625
Artiljerijskih granata 105 mm	312
Granata za p.k. top. 57. mm	137

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za Štab Načelnik
major:
Stanko Bašlin

STAB IV. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. *91*
22. IV. 1945. god.

BR. 55

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 23. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op.« Br. 94
23. IV. 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 23. IV. 1945. GOD.

IV Korpus: Prema podacima G.Š.S.[2], jedna jača kolona (oko 3000 neprij. vojnika) kretala se 22. ov. mj. od Broda na Kupi[3] u pravcu istoka. G.Š.H.[4] preduzeo je mjere da se

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—1/5. k. 311.
[2] Glavni štab NOV i PO Slovenije
[3] O tim neprijateljskim snagama opširnije vidi dok, br. 57.
[4] Glavni štab NOV i PO Hrvatske

zatvorí pravac Kattovac — Netretić — Bosiljevo kao i Generalski Stol — Topuli.[5]

Pretma izvješćujima XX Div.[6] ova prostorija je oči-šćena i podaci o ovoj koloni vjerovatno nisu tačni.

VII *Korpus:* Nastavlja se čišćenje neprijateljskih uporišta na prostorij juzno od Kočevja.[7] Razbijeni neđičevrš[8] povlače se u pravcu Kočevske Reke. Prostorija juzno od Kočevske Reke očišćena je od neprijatelja. Zauzeta su uporišta Esvald[9] Slatčenji, Crni Potok, Moštanj, Škrilj i Zdihovo.

XX *Divizija:* U toku juričanjega dana snage XX Divizije, u sadejstvu sa dijelovima [10] VII Korpusa, očistile su prostoriju juzno od komunikacije Kočevska Reka — Slatčenji. Đanas je divizija u pokretu na sljedeće prostorije:

X U. brigada na prostoriju Mašuna
VIII U. brigada na prostoriju s. Draga — s. Čabar
IX U. brigada na prostoriju Kozarišća
Art. divizion na prostoriju Prezida
Štab Divizije nalazi se u Tišću.

XIII i 43. Div.: Neprijatelj je protunapadajima potisnuo snage 43. i XIII Divizije iz Čomanjca i Klanc.[10]

XIII Divizija drži položaje na linji: k. 1248 — k. 1212 — k. 1058 — k. 834 — k. [trig.] 760 — k. [trig.] 660 — k. 696. Naređeno je XIII Diviziji da ovu linju drži pod svaku cijenu.

U toku današnjeg dana XIII Divizija biće smijenjena od jedinica XXVI Divizije[1] na sljedećim položajima:

III Pukom. brigada prečuvana položaje na linji: k. 1058 —• k. 834 — k. [trig.] 660 — k. 696

I. D. [ahmatinska] P.[oleterska] brigada preuzela je položaje ispred Sv. Mikule.

XIII Divizija zadržala je položaje na linji: k. [trig.] 1243 — k. 1247 i k. 1212.

Sutra 24. ov.mj. ove jedinice sa ovih položaja prelaze u napad u cilju zauzimanja Klanc i Čomanjca.

[1] Vidi dok. br. 89, depeša br. 17 od 24. aprila.
[2] O bočnom Kočevske grupe 7. korpusa JA vidi dok. br. 57.
[3] Nije pronađeno na karti 1:100 000.
[4] Vidi dok. br. 49, napomenu 6.
[5] Vidi dok. br. 92 i 96.
[6] Vidi dok. br. 83.
[7] Vidi dok. br. 89, depeša br. 17 od 24. aprila.
[8] O bočnom Kočevske grupe 7. korpusa JA vidi dok. br. 57.
[9] Nije pronađeno na karti 1:100 000.
[10] Vidi dok. br. 86, napomena 6 i dok. br. 96, napomena 33.

XXVI *Divizija:* I i III [prekomorska] brigada ove Divizije preuzimaju dio položaja XIII Divizije.
XII brigada[12] izvučena je iz sastava XIX Divizije i smještena na prostoriju Sarajevo.
XI brigada nalazi se na prostoriji Sv. Jakoba (sjev. od Crikvenice)
Štab Divizije u s. Čavle.

XIX *Divizija:*[9] Na sektoru ove Divizije neprijatelj je bio aktivan i vrlo je jak pritisak na položaje divizije na Lubanu k. 495 i k. [trig.] 499 nastojeći da potisne naše snage na ljevu obalu Kečine. Neprijatelj je uspio ovladati k. [trig.] 499. U toku je protunapad.
[10] O izvučenima dijelova 19. divizije vidi dok. br. 99.
[11] Tog je 1. lička samostalna brigada (vidi dok. br. 89. depeše br. 1 i 2 od 26. aprila). Ona je obnovama 2. aprila 1945. od jedinstva tzv. formiranje 35. divizije (vidi dok. br. 29). Imala je zadatak da uništava razbijene grupe ustaša i četnika u Lici.
[12] Vidi dok. br. 49.
[13] Vidi dok. br. 29. Imala je zadatak da uništava razbijene grupe ustaša i četnika u Lici. Sastojala se iz triju brigada: 3. divizije (vidi dok. br. 99. depeše br. 1 i 2 od 26. aprila). Ona je obnovama 2. aprila 1945. od jedinstva tzv. formiranje 35. divizije (vidi dok. br. 29). Imala je zadatak da uništava razbijene grupe ustaša i četnika u Lici.
[14] Vidi dok. br. 49.
[15] Vidi dok. br. 99. depeše br. 1 i 2 od 26. aprila). Ona je obnovama 2. aprila 1945. od jedinstva tzv. formiranje 35. divizije (vidi dok. br. 29). Imala je zadatak da uništava razbijene grupe ustaša i četnika u Lici.
[16] Vidi dok. br. 99. depeše br. 1 i 2 od 26. aprila). Ona je obnovama 2. aprila 1945. od jedinstva tzv. formiranje 35. divizije (vidi dok. br. 29). Imala je zadatak da uništava razbijene grupe ustaša i četnika u Lici.
[17] Vidi dok. br. 49.

III *Lička brigada:*[14] Ova brigada stoji pod operativnom komandom IV armije. Bataljoni se nalaze na prostorij Donjca, Vratnika i Josipca. Imaju za da štite osiguranja pozadinske prostorije.[15]

Art. brigade: Bez promjene.[16]

Tenk. brigade: Bez promjene.[17]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za načelnika odj. major:
V.ja Bačić

Dostavljeno:
K-di Armijske pozadine
K-di Artiljerije
K-du T. i M. jedinica
Načelniku Voza

[12] Za vrijeme oslobođenja Rijeka i Sušaka ova brigada je bila prid
[13] O izvučenima dijelova 19. divizije vidi dok. br. 99.
[14] Na sektoru samog Sušaka neprijatelj drži pod vatrom prilaze poluzemom mostu preko Kečine. Na tome dijelu raspolaže sa tri protuklopca i 4 p.a. mitraljeza 20 mm. Cim primijeti kretanje po gradu otvara vatru.
Na Sušaku se još primjećuje rad fašističkih elemenata. Ovaj se izpoljava u sitnim sabotažama. U toku je čišćenje ostalaka fašista.
[15] Na otoku Lošinju i Cresu na sređivanju.
[16] Ova brigada stoji pod operativnom komandom IV armije. Bataljoni se nalaze na prostorij Donjca, Vratnika i Josipca. Imaju za da štite osiguranja pozadinske prostorije.
[17] Bez promjene.

BR. 56

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. UDARNE DIVIZIJE OD 23. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DESANTU I BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE CRESA I LOŠINJA

S T A B
IX UDARNE DIVIZIJE
IV JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNI OTSJEK
Štr. pov. br. 8/45.
23 aprila 1945 g.

Predmet: Operacijski izvještaj
za likvidaciju nepri-
jateljskih uporišta
na otoku Cres i Lošinj
20 — 21 aprila t.g.

ŠTABU IV ARMIJE JUGOSLAVIJE
Sekcija Cres — Lošinj 1:100.000

(Dostavlja se skica terena na kojem su izvođene ove operacije[2]).

1) Zemljište na kom su vođene operacije posluo je šumar-
ci[3] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 10—1/2, k. 843.
[2] [3] Skica terena u AVII, reg. br. 10—3/2, k. 843.
[3] Vidi dok. br. 103, napomenu 10.
[4] O uspješnom sadejstvu jedinica momaričke pješadije Kvarnerske ostvarile Pomorske komande sjevernog Jadrana s jedinicama 9. divizije vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 167 i 170.

bilo mnogo blakova.

Namjera neprijateljska bila je: uporno braniti uzvišene položaje i pod svaku cijenu zadržati ih u svojim rukama.

Kada je namjera bila otanzirnog karaktera, sa ciljem da se neprijatelju prije što bliže, opkoli ga se, izmeudi, razbije i -unisti, te ovlada sa položajima koje je on držao

2) U prilogu dostavljamo izdatu operacijsku zapovijest[14] štabovima brigada, Štabu Kvarnerskog Odreda, Štabu art. di-

[5] protivoklopki

[2] U pitanju je 11. dalmatinska brigada (vidi dok. br. 86, napomenu 4).

[3] Memorička komanda Kvarnera (vidi dok. br. 21, napomenu 6).

[4] 1 Vidi dok. br. 32, napomene 6 i 7.

[6] Prva četa 705. bataljona za osiguranje

[7] Milizia per la difesa territoriale (Milicija teritorijalne odbrane).

[8] Vidi dok. br. 51, napomena 43.

[9] Straža mornaričke komande

[10] Štab 9. divizije izdao je 19. aprila zapovijest (vidi AVII, reg. br. 10—1/1, k. 843) kojom je bilo regulisano i tnaizrijalno-tehničko i saniteisko osczbjedenje napada. Kao i organizacija veze s poćinjenim jedinicama. Predviđeno je da se sve jedinice snabdiju sahom hranom za dva, a municijom za tri dana borbe. dok bi dalje snabdijevanje organizovala divizijska intendantura sa otoka Kaba

topova od 75/1 mm i vod PK[5] nalog. divizione pridodat je II brigadi. Jedna baterija topova i vod PK pridodat je III brigadi. Jedna baterija topova komande Sjevernog Jadrana pridodata je Kvarnerskom Odredu

Brigada XXVI divizije, koja je imala prema zapovijesti učestvovati u ovim operacijama na O. Cresu, nije učestvovala, jer se za to nije ukazala potreba, nego i dalje ostala na O. Krku kao rezerva.[6]

Divizijska rezerva bio je jedan batajon III dal. ud. brigade i dva bataljona Kvarnerskog Odreda.

Na prostorii otoka Lošinja i Cresa nalazile su sljedeće neprijateljske jedinice:

Cres: HAKO Kvarnero[7] sa 150 vojnika, HAKO Cres sa 30 vojnika, Štab MAA-540[8] sa 35 vojnika. WASSER Schutz polizei[9] sa 35 vojnika. U regimenta milizia difesa territoriale[10] sa 80 vojnika, 1 kompanija — 705-og Sicherungs bataljona[11] sa 120 vojnika.

Lošinj: HAKO WACHE[12] sa 15 vojnika, HAKO Lošinj sa 30 vojnika, IV baterija MAA-540 sa 130 vojnika. VI baterija MAA-540 sa 130 vojnika. X. MAS[13] flotila reparte adriatico sa 80 vojnika i HAKO WACHE Osor sa 15 vojnika.

Na oba otoka, pored gore nazna6enih jedinica, nalazile su se 2 baterije. Svaka baterija je brojila oko 12—15 topova sa po 95 vojnika. Topova je bilo raznog kalibra a među njima je

je prebačena sa O. Kaba 18 o.mj. na 0. Cres na prošotrju Mutvenik, gdje je predmeta i u noći između 18 i 19 o.mj. izvršila pokret u pravcu Sv. Mihovila — Statna, odakle je sa gumenim čamcem prebacila se na južnu stranu [Sv.] Lovreč k. 21, također je napala neprijateljski garnizon u Osoru sa jugozapadne strane. Neprijatelj se ogorčeno branio i, uprkos mnogobrojnih jurišanja našlh jedinica, neprijatelj je ostao na svojim položajima zapljenile protuhelikopt top i uše u samo mjesto, prestao je svaki organizovani neprijateljski otpor. Poslije žestokih borbi bio je potpuno savladan i uništen. Po likvidaciji neprijateljskog garnizona u Osoru jedinice III brigade nastupale su u pravcu Nerezine, koju su u jakom naletu zauzele, skrivši zatim otpor neprijatelja. Poslom su nastupale u kolonl u pravcu Sv. Jurnj[17] — Veli Krš — Cunski — Kastel, gdje su napale neprijatelja, koji se nalazio na k. 102 Kaboćak, k. 125 Tovar. Dugi dio snaga kretno je u pravcu neprijateljskog garnizona Lika — Nova — i nalcli sa obuhvatnim manevrom isl zauzele.

[14] Talijanski nazlv za Veli Bok, uvalu na L.osinju (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[17] Nije pronađeno na karti 1:100.000. U pitanju je Sv. Jakov.

vizlona i Komandi Sjevernog Jadrana. Takodcr dostavljamo skicu zemljišta[15] sa napadnim pravcima iz koje će se vidjeti raspored i nastupanje nasih jedinica u napadu na neprijatelja.

3) Koncentracija svih nasih snaga izvršena je u mjestu Rabu sa zadatkom, da se II brigada i art. divizion pretbace u luku Komnatinu i s njima jedan bataljon III brigade od neprijateljima zapljenile protuhelokšti top i uše u samo mjesto, prestao je u uvalu Valbokve[16] Kvarnerski odred sa 2 bataljona dobio je svaki organizovani neprijateljski otpor. Poslije žestokih borbi bio je potpuno savladan i uništen. Po likvidaciji neprijateljskog garnizona u Osoru jedinice III brigade nastupale su u pravcu Nerezine, koju su u jakom naletu zauzele, skrivši zatim otpor neprijatelja. Poslom su nastupale u kolonl u pravcu Sv. Jurnj[17] — Veli Krš — Cunski — Kastel, gdje su napale neprijatelja, koji se nalazio na k. 102 Kaboćak, k. 125 Tovar. Dugi dio snaga kretno je u pravcu neprijateljskog garnizona Lika — Nova — i nalcli sa obuhvatnim manevrom isl zauzele.

[15] Konceptna skica nije pronađena u arhivu.

[16] Valbokve = Valbiska, luka na Krku.

k. 206 glje je skrenuo sa komunikacije prekо ćirošlja trg. 326 — Siara Banja — Travnica — Dragarska k. 278 — Sv. Urstula k. 333, odakle se razvio sa jedinim djelom ka zapadnoj strani, nastupajući prema mjestu Ćesu a drugim dijelom izbio na Rtce i vrlo pritisak sa sjevemne strane na mjesto Ćes. Ul nastupo ovoga bataljona prema mjestu Ćesu, neprijatelj je imao neke manje grupacije, koje su poslije kratce borbe likvidirane i odbačene u sam grad. U gradu je neprijatelj davao odsudan otpor. Otpor je trajao sve do 20 sati istoga dana. Tada je, poslije zestokih ulicnih borbi, neprijatelj bio potpuno savladan i grad zauzet. Druga 2 bataljona produžila su komunikacijom do s. Pregona, odakle je jedan bataljon Krenuo na sa zadatkom presijecanja komunikacije i onemogucavanja bježa neprijatelju ili eventualne pomoći sa sjevenie strane.

Kvartemrski odred sa 2 bataljona, po iskrcavanju, nastavio je u pravcu V. Ošinja, gdje je za kratko vrijeme slomio otpor neprijatelja. Istoga je poljevao u pravcu M. Ošinja. Ni u samom M. Ošinju neprijatelj nije pružao ozbiljnij otpor. Na tai način Odred je bez ućih borbi ovladao gradom. Tek na Tovarišu neprijatelj je davao malo jači otpor. Ovo upornije je zauzeto sa strane Odreda i to nakon kapitulacije Tovara, u ćemu je bio uslovljen i pad Tovarica.

b) Iskrcavanje jedinica II brigade izvršilo se nesmetano i bez borbe. Brigada se prikupila u s. Bačiju, odakle je u nastupom mrsiu krenula u pravcu mjesta Ćes. Jedan bataljon, kamion, kojega je srušio a posadu od 8 ljudi zarobio i uništio. Odatle je, u nastupom maršu, produžio do s. Vrana — Krčina

Napad na k. 102 i 125 neprijatelj je dočekao sa jakom baražnom vatrom. Poslije kratcg vremena k. 102 bila je na jurišu zauzeta, dok je k. 125 pružala jak otpor iz podzemnih uvrežnja. Ni pločunska vatra nije mišla mogla pomoći, jer je Tek poslije pada prvog mutka poslije pripreme izvršen je jurišni udar i odbačene u sam grad. U gradu je neprijatelj davao odsudan otpor. Otpor je trajao sve do 20 sati istoga dana. Tada je, poslije zestokih ulicnih borbi, neprijatelj bio potpuno savladan i grad zauzet. Druga 2 bataljona produžila su komunikacijom do s. Pregona, odakle je jedan bataljon Krenuo na sa zadatkom presijecanja komunikacije i onemogucavanja bježa neprijatelju ili eventualne pomoći sa sjevenie strane

21 o.rtg. jedan bataljon nastupao je komunikacijom u pravcu mjesta s. Pjetro, [Sv. Petar], odakle je sa jednim dijelom Krenuo ka mjestu Dol, vršeći obuhvatni zaobilazak neprijatelja, koji se nalazio u tom mjestu. Ovaj bataljon je uspio neprijatelja zaobići i zaplijeniti mu sav materijal bez borbe. Po uspjelnoj likvidaciji Dola svoje dvije čete orijentisao je u pravcu Ivanja, sa zadatkom vršenja pritiska na neprijatelja,

teljska art. mje mogla djelovati pod pritiskom nase artiljerije. Ovo je pjesadija u pohpunosti iskoristila. U toku cijele borbe veza je bila dobra. Odrzavana je putem radio-stanica, radio-fonijom i telefonom. Sve su jedinice izmedu sebe bile dobro povezane telefonskom vezom.

Dalje municije na polozaju vise je pravovremeno. Isti je zadovoljio potrebe jedinica.

5) Zadatak koji je bio postavljen pred nase jedinice u pohpunosti je izvrsen. Neprijatelj je razbijen i unisten. Samo jedan mален broj prebacio se pomocu borbenih camaca u Istru.

U ovim operacijama neprijatelj je imao slijedece gubitke u ljudstvu: 495 ubijeno, a 685 zarobljeno, medu kojima dosta oficira, komandant Cr esa i set faSistiCke stranke.

Zaplijenjeno je: 34 topa, 7 nespravnih, 23 flaka, 31 t[eSki] mitraljez, 54 p.[uSka] mitraljeza, 752 puske, 6 t.[eSkih] bacaca, 4 dvocijevne t.[eske] bombe, 1 naoruzani borbeni camac, te mnogo municije, sprenc, razmog materijala i hrane.

6) Nasi gubici u ljudstvu: 25 mrtvih i 85 ranjenih. Cudbitaka u materijalu nismo imali.

U ovim borbama utrosena je slijedeca kolicina municije: 54.850 puscane i p. mitraljeske municije, 28.000 metaka za t. mitraljez, 17.100 metaka za strojnicu, 510 rucnih bombi, 340

dok je jedan bataljon nastupao pravocrm prekO k. 465 Crosuhja. Povjestima bataljona otjelotvoreno je prema Ivanju i izvrsio napad na neprijatelja koji se sa ovog polozaja upornO branio. Borba je bila vrloziva. Neprijatelj je pruzao vrlo zilav otpor. Borba je trajala sve do 22 t.mj. do 0,3 easa. Ovdje je neprijatelj uspio da se pomocu borbenih camaca izvuCe i prebaci na Istru. Ipak se svi misu izvukli. Jedan dio je zajedno sa artiljerijom zarobljen, kao i unisten. Sa ovim je komadno zavrSila borba na O. Cresu.

Izvrsen je raspored jedinica ove divizije, takoda je druga brigada dobila zadatak, da se smjesti na sjevernom dijelu O. Cresa i da kontrolira i obezbjeduje prostoriju od ria Jabanac do s. Lozenti.

IV Split. brig. dobila je zadatak smjestaja, kontrole i obezbjedenja od s. Lozenti do s. Belej.

III brigada dobila je zadatak smjestaja, kontrole i bjedenja od s. Belejа do M. Losinja.

Kvarnerski odred dobio je zadatak smjestaja, obezbjedenja i kontrole od M. Losinja do Ria Krivica.

Sadgstvo izmedu pjesadije i art. bilo je dobro. Neprija-

tromblonskih bombe. 840 bomba [mina] za t. baca6, 15 granata za »Dzon Bull« i 931 topovska granata

7) Sve jedinice koje su uèestvovale u ovim borbama isključe su se a naroèito II. Prol. Dalm. brigada, kao II. èeta I. bat. Od pojedinaca se istakao drug Kolibarić Tomo, koji je upavši u jednu kuću zarobio 10 Nijemaca, zatim drug Èaleta Ante, zamj. k-dra I. èete, te zamj. k-dra II èete Kortulanin Jerko i komesar II. èete Vinković Vojko.

U III. Dalm. Ud. Brigadi istakao se III. bat. na èelu sa štabom koji se predlaže za pohvalu. Ovdje se istakao sa neobiènom hrabrošću Jerko Dušan, koji je junišao na most time da se prebaci u Osor. S ovim svojim gestiom on je mnogo pridonio[18] likvidaciji ovog neprijateljskog uporišta. Također se istakao borac Mašeša Ante, koji je pod paklenom neprijateljskom vatrom sjekao žicu.

U svim borbama sudjelovala je II. i III. brigada, Art. divizion, Kvarnerski Odred i jedna bataljuna topova Komande Sjevernog Jadrana. Operacijama je rukovodio komandant divizije
Štaba ove Divizije

8) Iz ovim operacijama nije bilo jedinica i lica koji su se slabo držali i koje bi trebalo pozvati na odgovornost ili kazniti.

9) Operacije su bile brzijivo i na vrijeme pripremljene. Uoči same operacije održan je sastanak sa štabovima brigada,

Za Štab Divizije,
Načelnik p. pukovnik.
M. P. Josip Babin

* Pogrešno; treba, prilonio.

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA KOČEVSKE GRUPE 7. KORPUSA JA OD 23. APRILA 1945. ŠTABU KORPUSA O NAPADU NA NEPRIJATELJA U REJONU ŠTALCERJI, BANJA LOKA I KOCEVSKA REKA[1]

Š T A B
KOCEVSKE GRUPE VII KORPUSA[2]
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Položaj, 23. IV 45.

ŠTABU VII KORPUSA IV ARMIJE J.A.

Na položaju.

O p e r a t i v n i i z v j e š t a j
od 21. do 23. IV 45.

Situacija. Dana 21. o.mj. na sektoru Brod na Kupi — Briga — Kočevska Reka — Štalcerji — Livold — Rajndol — Muha Vas nalazile su se slijedeće neprijateljske jedinice: 2, 3. i 4.

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AZIDG, k. 187a/I.

[2] Zbog brzog prodora jedinica 4. armije JA pravcem Sušak — Rijeka — Kl'ana — Gomanjce (vidi dok. br. 107) i ugrožavanja uporišta na sektoru Karlovca od jedinica 4. korpusa JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 72), neprijatelj je, u cilju obezbjeđenja pravaca Sušak — Gerovo — Čabar i Sušak — Delnice — Brod na Kupi — Kočevje, znatno pojačao svoje snage na pravcima Kočevje — Brod na Kupi i D. i G. Briga — Borovec (sada: Borovec pri Kočevski Reki) — Gotenica — Grčarice. Ova pojačanja su sastavljena od Ljotićevih i četničkih jedinica, u jačini oko 3.500 ljudi.

Na području Suha krajina — Novo Mesto neprijatelj je nešto smanjio pritisak, vjerovatno zbog velikih gubitaka koje su mu nanijele naše jedinice, ali će, čim dobije pojačanje preduzeti napad na tom području.

Da bi se jedinicama 4. armije JA omogućilo dalje nastupanje i obezbijedio njihov desni bok, dobile su jedinice 7. korpusa zadatak da, uz sadejstvo 8. brigade 20. divizije, očiste sektor Kočevje — Brod na Kupi — D. i G. Briga — Kočevska Reka. U vezi takve situacije i dobijenog zadatka, štab 7. korpusa JA, 20. aprila 1945, naredio je:

1) 15. diviziji (bez 4. slovenačke NOU brigade »Matija Gubec«) da zadržava neprijatelja na liniji Grofja miza — k. 759 — Kunč — Jazbec. U slučaju pasivnog držanja neprijatelja treba da vrši napade na pojedinim pravcima i sprečava mu utvrđivanje. Manjim snagama vrši napade na neprijateljske transporte na drumu Kočevje — Stari Log.

puk srpskih dobrovoljaca[3] te 1. i 2. četnička brigada.[4] Ulaznu jačinu neprijatelja je oko 3.000 ljudi. Ove snage dovukao je ne-

2) 18. diviziji (bez 8. slovenačke NO brigade »Prim Lenstik«), oja-čanoj jačinom bataljona — Memišića Vas — D i G. Težka Voda i spre-mnoj da pomenuto područje zajedno sa četnicima brigadama i ne-prijatelj na pomenuto područje zajedno sa četnicima brigadama i ne-prijatelj — Nikšić — linijska Bistrica, kada je opkoljeno njihovo pretvo-rilo se eventualne ispade prema nižemim položajima, a narocito mo-guće povlačenje ka Komotiloc pravce Sotesava — Podnosa — Poljane (sada: Kočev-ska Poljana).

3) Obrazuje se Kočevska grupa, sastava: 4. slovenačka NOU bri-gada »Matija Gubec«, 8. slovenačka NO brigada »Prim Lenstik«, 1. bri-gada 1. divizije KNOJ-a i Notranjski NOP odred Zadatak: da sa divije brigade do zore 21. aprila 1945. posjedne položaje Nahov brog — Pev-nica — Kozarišče — K. 757 — Sulcerski Hrib — K. 729 s ciljem da napadne i uniši neprijatelja na sektoru Sulcerji — Morava — Ajbelj — Pod-laka gorica — K. 757 — Sulcerski Hrib — K. 729 s ciljem da napadne sjeve (sada Podstene pri Kostelu) — Banja Loka. Posle će 8. brigada ući brzim pokretom marša, bila raspoređena na Krasu i Vipavskoj do-lini (AIZDG, k. 32/1).

4 Ove brigade bile su iz sastava Lički korpus četničke Dinar-ske divizije. Ova divizija je početkom 1945. stigla preko Rijeke u Istru, a. zatim, početkom marta, bila raspoređena na Krasu i Vipavskoj do-lini (AIZDG, k. 32/1).

Srpski dobrovoljački korpus i četnička Dinarska divizija, po pristizanju u Slovenačko primorje, bili su potčinjeni komandantu SS i policije u Operativnoj zoni Jadranskog primorje (AIZDG, nemački fond, k. 199/1).

Štab Kočevske grupe sačinjava: komandant „major Rasco Ghka, načelnik štaba 18. divizije, a u Operativni odsjek Štaba grupe poslav-ljaju se: poručnik Franc Cavernig, poručnik Miroslav Kozlić, poručnik Lojze Dremk i zastavnik Ivo Klemenčič. Štab grupe u Vrmoilu. U cilju sadejstva u borbi, Štab Kočevske grupe mora se povezati radio-vezom i komunikacijom sa Štabom 8. brigade 20 divizije.

4) Artiljerijska brigada 7. korpusa jačina mora do zore 21. o.m. da uputi u sastav Kočevske grupe, u rejon Vrmoilja, bateriju od 4 topa, a jedna baterija stavlja na raspolaganje Štabu 18. divizije.

5) Početak napada 21. aprila 1945. u 6 časova ujutro (AIZDG, k. 21/IV).

. Odnosi se na Korvedi rog. Neprijatelj je u toku 20. aprila 1945. na odsjeku Kozovsi rog — Vovo Mesto izvrsio pregrupisavanje svojih snaga pa je sa polozaja Sv. Peter izvukao 1. batiljon slovenackih domobranaca, a umjesto njega te polozaje su posjeli dijelovi 1. SS pobmbaske puka »Prinzgovv. Sa polozaja Radci Kamen izvukao je 6. batiljon slovenackih domobranaca i posjeo polozaje na Maloj Gori, koje je do tada drzao 5. bataljon slovenackih domobranaca. Polozaje desno od 6 batiljona, u pravcu Kozevja, posjeo je 12. batiljon slovenackih domobranaca. Koji je tomirun. po naredenju komandanta SS i poliCije u 18. vojnom okrugu od 18. aprila 1945. u sastavu. jedna njemacke u Gorici (iz 3. batiljona 19. SS policijskog puka), 61. i 62. Ceta i pionir ska Ceta (iz 3. batiljona 19. SS policijskog puka), 61. i 62. Ceta i pionir ska grupa slovenackih domobranaca. Za komandanta bataljona postavljen je kapetan Policije bezbjednosti Zelbah (Selbach). Isjovremeno su premjestovane 72. Ceta u 1. Ceti a 61. Ceta u 2. cetu. Jedinice koje su obrazovale ovaj batiljon bile su vec od 9. aprila 1945. angazovane na pravcu Mala Gora — Slan Log.

Istog dana su u rejon Poljanske upucene 1. i 3. bataljon slovenackih domobranaca, podredeni vecim brojem tenkova, sa zadatkom da desivuju u pravcu Bele Krajine, a 12. Podjanske je povucen u rejon K. 381/IV, K. 382/V i K. 383/IV).

Da se olaksa napredovanje IV armije te da se osigura njezino desno krilo, Stab Kozevske grupe dobio je od Staba VII korpusa zadatak da ocisti pomenuti sektor od neprijatelja u

---

[5] Zbog prodora jedinica 4. armije JA u rejon sjeveroistocno od Rijeke i u rejon Klane, jedinice njemacke 237. pesadijske divizije i dijelovi njemacke 188. brdske divizije posjeli su odsamknvu linija nastupanje snaga JA u pravcu zapada. U vezi s takvom situacijom, komandant SS i policije u Crnotavnoj zoni jadranska primorje naredio je 20. aprila 1945. da se jedinice Sprske dobrovoljacke korpusa, angazovane na prostoru juzno od Kocevja, poslije prikupljanja u rejonu Novi Lazi — Ilanja Loka u nastupnom marsu prebace u rejon Dolnica s ciljem da pravcima Lokve — Mrzla Vodica i Lokve — Fuzine — Zlobin desivuju u dubokl bok i leda snaga 4. armije JA. Za izvsenje ovog zadatka Srpskom dobrovoljackom korpusu dodijeljen je pojcban broj motornih vozila, 10 tenkova i radio-stanica (AIZDG, njemacki ton, K. 7991).

prijatelj iz Primorske da bi uspostavio privatne polozaje pro- tiv nastupanje nase IV armije te da bi se povezale sa polo- zajima koje je neprijatelj vec imao uspostavljene, zajedno sa posadom Kocevja, na Kosjkom" odsjeku. Neprijatelj nije ra- spolagao sa tesKim automatskim naoruzanjem vec samo sa tesKim minobacacima i teskim mitraljezima, i to po jedan tesKi mi- nobacac i dvije lesKe »brede«. Cisalo naoruzanje bilo je lako pjesadijsko, u svakoj ceti do 8 italijanskih lakih »breda« 2 la- ka minobacaca, 1 do 3 automata i italijanske puske. Svaki bataljon pomenutih pukova raspolaze i sa dva laka topa kali- bra 47 mm i jos sa dva teska minobacaca, ali je ovo naoru- zanje neprijatelj ostavio u svojim polaznim bazama u Pri- morskoj.

Da se olaksa napredovanje IV armije te da se osigura nje- zino desno krilo, Stab Kocevske grupe dobio je od Staba VII korpusa zadatak da ocisti pomenuti sektor od neprijatelja u

sadejstvu sa VIII brigadom XX divizije. U vezi sa time Štab Kočevske grupe izdao je svojim jedinicama zapovijest (prilozima[7]), *fok akcije*. U zapovijesti je bio određen napad za 6 časova ujutro 21. o.m. Zbog zakašnjenja VIII brig. i artiljerije,[8] koji su stigli na određene položaje tek u 10 časova prije podne, nastupanje našili jedinica zakasnilo[9] je oko 4 časa, sem IV brigade i I brigade NO[10]. Naše jedinice su u toku noći i u prijepodnevnim časovima 21. IV poljske uljedeće položaje: I brig. NO sa svojih položaja kod Mozlja kremula je u 7.30 časova i poslela kote 503 i 472 i odmah minirala drum ispod ovih kota. Za vrijeme pokreta projerala je jurišem neprijateljska zasjeda na koti 625 (Stalcerjev hrib) i tom prilikom je neprijatelj imao jednog poginulog i 3 ranjena. Isto je zapljenjeno 15 oprema, 30 šinjela (zapalili su ih), sgmalmi pištolj, dutbin i 1.500 metaka razne municije. Položaj IV brig. za 10 vrijeme još nije poslela kota 757, jdje je neprijatelj imao snažnu zasjedu, jedna četa I brig izvršila je napad i u jurišu projerala neprijatelja. Tom prilikom imao je neprijatelj dva poginula i 5 ranjenih a bilo je zapljenjeno 12 oprema, 10 šifrata, kotor sanitetskog materijala. 20 šatora za francuska municijez i 2.500 metaka. Bataljon koji je imao zadatak da napada prekо drnma sjevemo od Stalcerja isi nije mogao iz vršit, jer je neprijatelj imao jake snage na Burger bregu, ji. Kotl 729, i na grebenu duž drnma. U toku tog dana brigada nije mala vlastith gubitaka.

[7] Kodakcija ovu zapovijest od 20. aprila 1945. ne objavljuje, a nalazi se u AIZDG, k. 191/III. Tom zapovješću je naređeno 4 slovenačkoj NOU brigadi »Matija Gubec« da poslane položaje Burger brege — Stalcerski hrib — Skorlen i vrši napad u pravcu Stalcerja. Napad brigade podržavače baterija topova 75 m/m sa vatrenih položaja Kamadol. Osma slovenačka NO brigada »Fran Levstik« dobila je zadatak vrnačke divizije KNOJ-a da poslane položaje jugoistočno od Kočevja na liniji k. 505 — k. 472 — k. 607 sa zadatkom da spriječi intervenciju neprijatelja iz Kočevja. Notranjski NOP odred, kao rezerva Štaba grupe, trebalo je da poslane položaje u rejonu istočno od Mozlja.

[8] Štab 18. divizije narečio je 20. aprila 1945. da se 8. slovenačka NO brigada »Fran Levstik« sa dotadašnjih položaja na Sodnoj gori (3 km jugozapadno od Dolenjskih Toplica) ubrzanim maršem upući u Črmošnjice, odakle će se, zajedno sa baterijom topova 75 m/m, kamiona prebacit na položaje položaje za napad (AIZDG, k. 191 /III i k. 193/11)

[9] Kriječ »zakašnilo« dopisana je olovkom.

[10] Narodne odbrane; odnosi se na 1. brigadu 1. slovenačke divizije KNOJ-a.

IV brig, je imala prvi sukob na koti 615 gdje je krenula sa svojih polaznih položaja kod Rajndola. Tu je neprijatelj imao 5 poginulih, 8 ranjenih i 3 zarobljena, a zaplijenjeno je: 1 mitraljez, 1 pištolj, 2 puške i nešto opreme. Pošto je istovremeno bio izvršen napad na kotu 615 sa dvije strane, neprijatelj je bio iznenađen te se u panici povukao, što je brigada iskoristila i naglim prodorom zauzela još Rogati Hrib.

VIII brig, je, sa zakašnjenjem od 4 časa, krenula u 10 časova sa polaznih položaja kod Ferderba," preko Muhovog brega, kota 649, u pravcu Muhe Vasi i kote 507. Na neprijatelja je naišla kod sela Škrilj gdje je vodila dva sata borbu. Neprijatelj se prilično uporno branio. Uz podršku minobacačke vatre i vještim manevrom preko kote 507 bio je neprijatelj razbijen i otpočeo sa paničnim povlačenjem. Brigada je brzim pokretima čistila teren od Škrilja preko kote 714 na kotu 664 (Ajbik), a lijevo preko Zdihova — kote 540 na Suhor. U svom nastupanju vodila je duže borbe i stigla do 19 časova 21. IV na položaje istočno od komunikacije Ajbelj — Morava. Brigada je ubila 9, ranila 20 i zarobila 10 nepr. vojnika,[12] a zaplijenila je postolje teš. b[acača] i 18 pušaka.

Notranjski odred je sa jednim bataljonom bio u rezervi u Rajndolu.

Artiljerija se nalazila na položajima jugoistočno od Rajndola. U večernjim časovima 21. o.m. podržavala je artiljerija svojom vatrom IV brig, da bi mogla zauzeti kotu 729 (Burger breg), koja dominira komunikacijom Štalcerji — Novi Lazi, i, odmah po posjedanju ove kote, kod napada na same Štalcerje. Artiljerija je imala odlične pogotke uz pomoć osmatračnice na koti 615 i korekture vatre, koje podatke je primala sa pješadijskih položaja brig. Bilo je utrošeno 130 artiljerijskih granata.

U toku noći 21/22. o.mj. IV brig, posjela je Štalcerje a sa jednim bataljonom krenula u pravcu Morave, koju je posjela i povezala se sa I brig., koja je u međuvremenu zaposjela Crni Potok.[13] VIII brig., zbog dugih marševa i nedostatka vremena, kojeg je izgubila zbog zakašnjenja, bila je zamorena. Sem toga bio je i nesporazum sa zasjedom VIII brig. XX divizije koja se nalaziła na koti 525 iznad Gornje Brige.[14] Zbog toga nije bilo moguće da još u toku noći izvrši napad na Ajbelj.

" Zaselak, 12 km jugoistočno od Kočevja.

[12] Dalji tekst do kraja rečenice dopisan je olovkom.

[13] Sada: Črni Potok pri Kočevju.

[14] Pogrešno; treba: Briga, jer se kota 525 (Breg) nalazi istočno od sela Briga.

22. IV, odmah ujutro, zauzela je 1 brig. No, poslije kratće borbe. kota 607 i mintrala drum iznad Zajčeg Polja. dok je most u Livoldu bio već srušen. Zajeđa kojn je imala brig. kod kote 503 bila je odmah po zauzimanju kote 507 upućena u zaseku izmed Cvišlerja sa prideđatim mineršim odjelјemen, koje je mintralo drum Cvišlerji — Onek. Ova zasjeda je na tom sektoru zauzbila 4 čemika. Oko 4 časa poslije podne pokušavao je neprijatelj, jačine oko 50 ljudi, da izvši ispad preko Livoljmao 7 poginulih i veći broj ranjenih. Odmah poslije ovog napriјatelja iz Livolda. U 17,30 časova sukobila se patrola ovog bataljona sa neprijateljem[15] jedan km ispred bloka u Kočevju kojem prilkom je neprijatelj imao dva poginula. 4 ranjena a zapljenjen je mitraljez »zemtge« sa municijom i jedan pištolj.

IV brig. je po zauzimanju Slačerja i kote 729 u ranim jutarnjim časovima otpočela sa nastupanjem preko kote 570 na Nove Lazc, gdje nije bilo neprijatelja, jer se povukao kroz Sumu u pravcu Kočevska Reka — Grčarice. Bataljon ove brig, tragao je za neprijateljem sve do Kočevske Reke ali se neprijatelj bže povlačio.

VIII brig, je odmah ujutro poslela Ajbelj i Moravu i povezala se sa VIII brig. XX div. te gonila neprijatelja u pravcu Preče. Međutim, neprijatelj se veoma brzo i u panici povlačio kroz šumu.

Notranjski odred ie u toku dana pojačao zajedu 1 brig. NO na koti 472.

Artiljerija u toku dana nije bila angažovana te smo u 18 časova uputili jedan bataljn u sastav Artiljerijske brig.

Mineršie grupe su ponovo u toku dana minirale drumove Livold — Kočevje i Kočevje — Onek. Na odsjeku Rajndol — Knežja Lipa. oštećlo je mineršco odjeljenje drum od mina i zasjeka koje su bile izgrađile naše jedinice prije godinu dana.

U cilju bolje blokade Kočevja premješlli smo Notranjski odred u toku noći 22/23, na Mačkovec[16] sa zadatkom da preuzme mjesto zasjede 1 brig. NO izmed Cvišlerja i kontroliše teren u pravcu Rajnav.[17]

U toku noći jedinice su, poslije izvršenog zadatka, bile na odmoru na položajima koje su posjele i kontrolisale teren. Poslio smo dobili danas u 12 časova naredenje [štaba] VII Kor-

[15] Ovo je bila patrola sastavljena iz odjeljenja 11. čete slovenačkih domobranaca i odjeljenja iz 3. bataljona 19. SS policijskog puka iz upornšta Kočevje (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[16] Odnosi se na Gornji i Donji Mačkovec; sada: Mačkovec.

[17] Vjerovatno bi trebalo da piše: Rajhenav.

pusa[18], u vezi sa istim izvršićemo nov raspored snaga sa zadatkom da i dalje držimo u blokadi Kočevje, kontrolišemo ko-

[18] Neprijatelj je 22. aprila 1945. izvršio ispad iz Karlovca i Generalskog Stola u pravcu Bosiljeva i Vinice s ciljem da presiječe uspostavljenu vezu naših jedinica na komunikaciji Ogulin — Vinica. Za ovaj ispad angažovao je oko 3.000 vojnika iz njemačke 104. lovačke divizije, koji su, nakon oštre borbe, uspjeli odbaciti jedinice Črnomeljskog odbrambenog sektora i Karlovačku udarnu brigadu 34. divizije na lijevu obalu rijeke Kupe i djelimično srušili most u Vinici. Radi pojačanja snaga na pravcu Vinice, Štab 7. korpusa uputio je 5. slovenačku NOU brigadu »Ivan Cankar«. Pošto je neprijatelj ispoljio svoju aktivnost na sektoru Kočevskog roga i Kočevske Reke, Štab 7. korpusa JA izdao je 23. aprila 1945. zapovijest kojom je naredio: 15. i 18. diviziji da na dotadašnjim položajima sprečavaju ispade neprijatelja; Kočevskoj grupi da razbije neprijatelja na sektoru Kočevska Reka — Stalcerji, blokira neprijateljska uporišta u Kočevju i na liniji Cvišlerji — Livold i zadrži mostobran kod Broda na Kupi (za izvršenje zadatka grupa je ojačana baterijom topova 75 m/m); Črnomeljskom odbrambenom sektoru da spriječi neprijatelju prelaz na lijevu obalu Kupe i izvrši pripreme za protivnapad na neprijatelja na desnoj obali Kupe u sadejstvu sa jedinicama 34. i 7. divizije; Metliškom odbrambenom sektoru da posjedne određene položaje i spriječi nastupanje neprijatelja sa pravca Ozalj i Netretić u pravcu aerodroma kod Metlike (vidi depešu Štaba 7. korpusa JA od 26. aprila 1945. upućenu Glavnom štabu Slovenije u AIZDG, k. 44/1 i zapovijest Štaba 7. korpusa JA od 23. aprila 1945. u AIZDG, k. 154/11).

Da bi se organizovala odbrana slobodne teritorije Bele krajine, te angažovale za odbrarru sve vojne i civilne jedinice i ustanove koje su sposobne za borbu, Glavni štab Slovenije naredio je, 5. aprila 1945. da se organizuju sljedeći odbrambeni sektori:

1) *Novomeški sektor* obuhvata položaje od Gorenjeg Suhadola do Podturna (sada: Podturn pri Dolenjskih Toplicah). Jedinice: jedna divizija 7. korpusa JA koja se nalazi na tom sektoru, Tenkovska četa 7. korpusa JA, Artiljerijska brigada 7. korpusa JA i Komanda mjesta Novo Mesto. Komandant sektora — komandant divizije.

2) *Metlički sektor* obuhvata položaje Krašić — Vivodina (sjeverno od rijeke Kupe) i Kamanje — Breznik Zakanjski (južno od Kupe). Jedinice: Oficirska škola Glavnog štaba Slovenije, Belokranjski NOP odred i Komanda mjesta Metlika. Komandant — komandant Oficirske škole.

3) *Črnomeljski sektor* obuhvata položaje na lijevoj obali Kupe od Primosteka do Vimice (uključno). Jedinice: Komanda Belokranjskog vojnog područja, komande mjesta Črnomelj i Vinica, Radnički bataljon,, Narodnooslobodilačka vojna gradnja (NOVGRAD), Zaštitna četa Škole za vezu, Komanda relejnih kurirskih stanica, Okružni izvršni odbor za Belu krajinu, Pokrajinski komitet SKOJ-a i još neke ustanove. Komandant — operativni oficir u Operativnom odjeljenju Glavnog štaba Slovenije drug Stefan Pavšič.

4) *Kočevski sektor* obuhvata položaje rijeka Kupa — Kočevski rog. Jedinice: dva bataljona 1. brigade 1. slovenačke divizije KNOJ-a, jedan bataljon Belokranjskog NOP odreda i komande mjesta Stari Trg ob Kolpi i Kočevje. Komandant — komandant 1. brigade 1. slovenačke divizije KNOJ-a.

Takođe je naređeno da se kod svih jedinica odbrambenih sektora formiraju jedinice za vezu, za obavještajnu službu, mžinjerijske i pozadinske jedinice i ustanove. Ostalo ljudstvo treba da se formira u odjeljenja, vodove, čete i bataljone (AIZDG, k. 18/1).

munikaciju Štalcerji — Banja Loka — Brod na Kupi i održavamo vezu sa brigadom »Garibaldi«.[19] O rasporedu izvijestićemo odmah kada bude završen.

Danas prije podne stanje je uglavnom nepromijenjeno. Bio je samo manji sukob sa neprijateljem kod Livolda, koji je izvršio ispad iz Kočevja preko Dolge Vasi.

Od 21. do 23. o.mj. neprijatelj je imao slijedeće gubitke: od pješadijskih jedinica i dejstva artiljerije: 50 poginulih, 80 ranjenih, 17 zarobljenih, od kojih je VIII brig. 6 ubila kod pokušaja bjekstva. Zaplijenjeno: 2 mitraljeza, 2 pištolja, 30 pušaka (koje su naši borci uglavnom uništili jer su bile talijanske), postolje teškog minobacača, 20 saržera za mitraljez, 40 oprema, 45 šinjela zapalili, 8.000 raznih metaka, signalni pištolj, durbin, kofer sanitetskog materijala.

Naši gubici: 1 ranjen, u materijalu bez gubitaka.

Ocjena akcije,. Naše jedinice su postavljeni zadatak izvršile sa visokim borbenim moralom. Što nije u potpunosti uspjelo uništenje i zarobljavanje neprijatelja može se pripisati djelimično zakašnjenju koje je nastalo kod prevoženja VIII brigade i artiljerije, nedovoljnoj povezanosti između nas i nastupajuće VIII brigade XX divizije,[20] čemu je uzrok bila veoma slabo organizovana služba veze, jer je raspolagala veoma slabim tehničkim 'sredstvima. Sem toga, neprijatelj je poslije prvih naših energičnih napada, otpočeo sa paničnim i neorganizovanim povlačenjem, koristeći pri tome šumu. Neprijatelj je potpuno razbijen te se povukao u pravcu Kočevska Reka — Gričarice, a dio u samo Kočevje. Vjerovatno se pojedine grupe potucaju po šumama te će ih naše jedinice pohvatati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. kom. kapetan:
Kogoj Lado

Kom. major:
Gliša Raco

[19] Odnosi se na talijansku diviziju »Garibaldi Natizone« (Natisone) iz sastava 9. korpusa JA, koja je krenula 13. aprila 1945, u jačini oko 800 boraca, iz Gorenje Trebuše na teritoriju 7. korpusa JA i noću 15/16. aprila presla željezničku prugu Ljubljana — Trst a zatim se kretala preko Notranjske — Loškog potoka u pravcu Kočevska Reka —› Brod na Kupi, gdje je 20. aprila, po naredenju Štaba 4. armije JA, stavljena pod komandu 7. korpusa JA, koji ju je stavio u korpusnu rezervu (AIZDG, k. 20/V). Potčinjavanjem 7. korpusu JA, divizija dobija i nov naziv: talijanska divizija »Garibaldi«. Po naredenju Štaba 7. korpusa JA od 30. aprila 1945. divizija je reorganizovana tako da je od cjelokupnog ljudstva formirana jedna brigada, a kao druga brigada u diviziju je uključena 24. talijanska NO brigada »Fontanot« (AIZDG, k. 191/11 i Arhiv VII, reg. br. 12 — 1, kut. 502).

[20] O dejstvu 8. brigade 20. divizije vidi dok, br. 83, napomenu 22. i 23.

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 24. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB 1V ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 95
24. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 24. IV 1945. GOD.

IV Korpus[2] Dijelovi snaga IV Korpusa zauzeli su Ostrožac. U dolini Une, nakon oslobođenja Ostrožca, neprijatelj je u povlačenju u pravcu Bos. Krupe i Bos. Novoge.

Na sektoru Potoj — Perjasica — Generalski Stol snage IV Korpusa poduzimaju neprijateljа prema Kalrovcu.

Na sektoru Generalski Stol — Nebrtić neprijatelj je jutros opkoljen jačim snagama napadali prema Bosiljevu i Vrtnici.

Na sektoru Nebrtić — Vukova Gorica u toku jučerašnjeg dana vodila je borbu Karlovačka brigada[3] Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 35 ranjenih.

VI Korpus[4] Radi aktivnosti neprijatelja na sektoru zapadno od Karlovca G.S.S.[lovenije] oslabio je front na sjevernu pretpolju Vrtnicu jačim brigadu, dva tenka i jačan top.

VII Korpus nalazi se u borbi sa kolonom koja se iz pravca Kočevja nastoji probiti na zapad prema Vrtnici. Sastav i jačina nije poznata.

XX Divizija[5] Jedinice ove Divizije nalaze se:
VIII U. Brigada u Čabru
IX U. Brigada u Kozarišću.
X U. Brigada u Mrkšunu.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 15—1/5, k. 311.
[2] O rezultatima dejstva jedinica 4. korpusa JA vidi dok. br. 89, depeše br. 1, 10, 17, 74 i 95 od 24. aprila.
[3] Karlovačka udarna brigada bila je u sastavu 34. udarne divizije (vidi tom XI, knj. 2, str. 340).
[4] Riječ je o dejstvima Kočevske grupe 7. korpusa JA. Vidi dok. br. 64.
[5] Nadal 20. divizije izvršen je u duhu naređenja Štaba 4. armije JA od 22. aprila (vidi dok. br. 52). O izvršenju zadatka vidi dok. br. 83.

Štab Divizije između Gusława i Suvobora.

XXVI Divizija: Položiše podne neprijatelji izvršio protunapad na položaje ove divizije i nakon što je ugpio ovuda se nalazi na linji Suho k. [ttrg.] 760. Sirotinuli sada potisnuti graben k. 672 sjevemo od Sv. Mikule.

Ljoteba tenkova na sektoru XXVI Divizije gotovo je nemoguća usljed ležkog terena. Štab Divizije traži bombardovanje neprijateljskih položaja i klanc.[10]

XIX Divizija: Jutros u 05.00 časova neprijatelj je nakon artijerijske pripreme izvršio ispad u pravcu Grobnika[11]

[6] U tom rejonu nalazile su se snage 1.iškog korpusa četničke Divnarske divizije (vidi dok. br. 57).
[7] Vjerovatno: Gomanje.
[8] Vjerovatno: Gomanje.
[9] Vjerovatno 97. korpusa na širem prostoru Hrvatske Bistrice, Buzeta i Buja.
[10] O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 68, 70 i 92.
[11] O dejstvu 13. divizije vidi dok. br. 96.
[12] O bokumu koje je tog dana vodila 26. divizija vidi dok. br. 61.
[13] Vidi dok. br. 99, napomena 35 i dok. br. 108, napomena 10.

Štab Divizije u Tršću.
Prilikom dolaska X Brigade u Mašun, predmji divizijski brigade sukobili su se sa neprijateljskom patrolom četničke kolone od 50 vojnika ispred Kormtice — rezultat tešku borbe nepoznat.

U Kortnici i Fontani [Knežak] nalazi se neprijatelj. jače neprijateljske posade nalaze se u Postojni i Rakeku.

43. *Divizija:* Položaje 43. Divizije na Gumancu[7] preuzele su jedinice XIII Divizije te se sada I Brigada nalazi u rezervi.

II Brigada nalazi se na položajima kod Čabarske Police.

U toku su pripreme za izvršenje novodobivenog zadatka.[8]

XIII Divizija: XIII Divizija do sada nije dostavljala nikakav izvještaj. Telefonske veze sa njom nema.[9]

Prema podacima XXVI Divizije u toku današnjih borbi neprijatelj je uspio potisnuti njene jedinice sa Zečjemih Vrata. Povratnim napadom ponovno su zauzeta Vrata i divizija napada neprijatelja prema Crnom Vrhu k. 1122 i k. 1026.

i uspio je ovladati položajima k. 230 — k. 224 — k. 385. Sa ovom linijom ovladao je do 06.30 časova. Jedinice XIX. Divizije potpomognute jednom četom tenkova izvršile su u 08.00 časova povratni napad i do 09.00 časova povratile sve izgubljene kote osim k. 230. U produženju borbi povraćeni su svi položaji i neprijatelj je vraćen na desnu obalu Rečine.

Na sektoru zaseok Rečina — Grohovo, neprijatelj je skoncentrisao veći broj p.k. oruđa.

IX Divizija:[12] Bez promjene.

Tenk. Brigada:[13] Bez promjene

Art. Brigada: Štab brigade u s. Škrljevo;

f. Haubički divizion u 1. baterija s. Marčelji
s. Potkilavac

II. Haubički divizion: 2. baterija u Novom (popr. vozila)
3. baterija u s. Poćudnjić

III. Brdski divizion: 1. i 2. baterija u s. Potkilavac
3. baterija u s. Soboli

IV. Teški divizion: 1. baterija u s. Bajte
2. baterija u s. Čavle

V.P.A. Divizion: 1. baterija u Senju
2. baterija i 4. baterija u Novom
3. baterija u Crikvenici

VI. P.K. Divizion: 1. baterija u Novom
2. i 3. baterija u sastavu IV Korpusa

4. baterija u s. Potkilavac.

[13] Vidi dok. br. 55.

[13] Vidi dok. br. 49.

Divizioni divizija: IX, XIII, XIX, XX, XXVI i XLIII u sastavu svojih divizija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za načelnika odj.
major:
Simo Dubajić

Dostavljeno:
K-di Armijske pozadine
K-di Artiljerije
K-dtu T. i M. jedinica
Načelniku Veza

BR. 59

IZVJEŠTAJ ŠTABA 31. DIVIZIJE OD 24. APRILA 1945. ŠTABU 9. KORPUSA JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA U TOKU APRILA[1]

Š T A B
XXXI DIV. IX KORPUSA JA
OPERATIVNI ODSJEK
Na položaju, dana 24.4.45.
Opr. br.: 9/45

Predmet: Mjesečni operativni izvještaj od 5. 4. do 24. 4. 1945.

ŠTABU IX KORPUSA JUG. ARMIJE
(Operativni odsjek)

Situacija

U tom vremenu su naše jedinice, poslije neprijateljske ofanzive,[2] ponovo prešle iz defanzive u ofanzivu na čitavom sektoru. Najprije je bilo potrebno naše jedinice reorganizo-

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 227/1.

[2] Odnosi se na neprijateljsku ofanzivu od 19. marta do 5. aprila 1945. godine (vidi dok. br. 39).

Po završenoj [neprijateljskoj] ofanzivi ugljavnom je bio plan Sluha da se ponovo formiraju jedinice koje su za vrijeme ofanzive pretrpjele najviše gubitaka, da se ove jedinice opremе oružjem, municijom i oslalom opremom, a ljudstvo omogući što više odmora i istovremeno sa političkim radom povuku utvrđi i podignе borbeni elan jedinica. Treba|o je jedinice, naročito u ovo vrijeme kada je naša vojska svuglje u ofanzivi, izvati i popuniti, naročito III brigadu, koja je za vrijeme ofanzive pretrpjela najviše gubitaka. Dvije brigade sa Sabom divizije nalazile su se na sektoru Prvka — Javornik, dok se III brigada nalazila u rejonu Mrzla Kupa gdje su se neke njezine jedinice ponovo formirale.

VII ; XVI brigada, koje su se nalazile na sektoru Prvke, vodile su u tom vremenu više manjih i većih borbi sa četnicima koje su pokušavali da odbace naše jedinice sa tog sektora, pa su u tom cilju vršili veće i manje ispade iz Bukovja i Smišlat" prelco Vamosa i iz pravca Col — Podkraj. Naše jedinice su ove napade uspešno odbijale. Ljepe uspjehe je pri tome postigla poseb|no VII brigada, koja je ubila veći broj neprija|telja i zapljenila mnogo oruđja. U to vrijeme vratila su se i dva bataljona XVI brigade koji su bili pratili pokretnu bolnicu preko Zeljezničke pruge, i koji su na povratku donijeli za dalje odjeću i municiju[4].

Poslije kraćeg odmora koncentrisale su se naše jedinice na sektoru Mrzla Rupa i, zatim, ponovo prešle u ofanzivu na pod|rućju Trnovske i Banjške planote. Neprijatelj je mislio da je za vrijeme ofanzive umišlio naše jedinice i bio je između Vepriajatelj je bio oljeran iz Sp. Lokovca,[5] Pušiala i Podlake i u bor'bi, koja je vodena čitav dan, izbačen iz svih svojih uporišta na Trnovskoj i Banjskoj planoti.[6]

---

[3] Odnosi se na Štab pod Vamosom.

[4] To su bili 2.i 3. bataljon, koji su 3. aprila 1945. kretali s ranijeg mjesta u pravcu Čabra (vidi dok. br. 39, napomena 13).

[5] Odnosi se na Dolenji Lokovec. Dolenji, Gornji i Srednji Lokovec; sada: Lokovec.

[6] Zapovijest za napad na ove neprijateljska uporišta izdao je Štab 9. korpusa 4. 19. aprila 1945. Iz tog zapovjesnog narednog je 30. divizije, da ojačana brzomet|nim topom, napadne Zavrh i vrši obezbjeđenje u pravcu Predmeje i Idrije; 31. divizija da, ojačana brzometnim i protivtenkovskim topom, sa dvije brigade napadne uporište u Pušalama i na Podlaki, dok 7. slovenačka NOU brigada »Franc Prešeren vrši obezbjeđenje u pravcu Gorice i Šempasa na Imiji. Završetak — Krmica. Početak napada 21. aprila 1945. u 1 čas (AIZDG, k. 22/**III**.

Dana 5. 4. 45. Brigada se pretvarila sa Sentvižke planote prema Reke i Sobrčija na jugozapadu. Tu je brigada poslala potrage sa zadatkom da kontrolišu drum Idrija — Ze-lin[9] i drum Krnica[9] — Jagršče.

Duža se brigada premjestila na sektor Vojščica, a zatim dalje u Mrzlu Krupu.

Dana 19. 4. 45. Brigada se premjestila iz rejona Mrzla Rupa u rejon Volka Lazna[10] sa zadatkom da poslednje polozaje između Lokava i kontroliše sve prilaze iz pravca Lokve prema Vel. Lazni.

Dana 21. 4. 45. Brigada je imala zadatak da svojim jedinica-ma napadne neprijateljsku posadu u Podlaki. Jedinice brigade su u noćnim časovima prošle do samog sela Pod-laka. Neprijateljski otpor u selu nije bio naročito snažan

[7] Vidi dole, br. 39

[8] Zaseljak na nekštrnici pruža 4 km jugozapadno od Cerkna. Na karti 1:100 000 nije obuhvaćen.

[9] Na Krnicah, usmjerena kuća, 8 km sjeverozapadno od Idrije.

[10] Odnosi se na selo Lazna.

pripremiti za nove zadatke koji su postavljeni pred jedinice IX korpusa, tj. oslobođenje Primorske sa Tršćem i Gorizom. Po-sebne uspješnih priprema, naše jedinice su i prije izvršenju borbenih zadataka. Prvi nas plan bio je isje-ćenje neprijatelja sa Trnovske i Banjške planote, a zatim još sa sektora Predmeja — Otlica — Col, te si na taj način stvoriti osnovne polazne položaje za produžetak operacija u pravcu Gorice i Vipavske doline.

Prvi dio ovoga zadatka naše jedinice su već uspješno iz-vršile time što su odbacile neprijatelja sa Banjške planote i Trnovskog gozda a istovremeno si krče put na sektoru Pred-meja — Col, tako da će uskoro moći da predu sa ostalim jedi-nicama Jugoslovenske armije koje nastupaju u pravcu Trsta u koncaču napad na neprijatelja na području Primorske.

Na osnovu mjesečnih izvještaja koje smo primili od na ših jedinica dosadašnjeg vam pregleda o aktivnosti naših jedi-nica u vremenu od 5. 4 do 24. 4. Aktivnost naših jedinica u vremenu od 24. marta do 5. 4. obuhvaćena je već u ranijem iz-vještaju[7] te je zbog toga izostavljamo. I rekapitulacija važi samo za period od 5. 4. do 24. 4. 1945.

prilikom je nestalo 5 dragova sa 1 pješkomitatlijezom.

U toku dana dežurovao je nepristatelj antijenjskom vatrom po položajima brigade, dok su jedinice vodile manje borbe sa neprijateljem koji se nalazio na položajima južno i zapadno od Podlake.

Dana 23. 4. 45. Brigada se nalazila na istim položajima kao prethodnog dana. U jutarnjim časovima neprijatelj, jačine 150 ljudi, podržan vatrom iz 1 brzometnog topa i 2 teška minobacača, otpočeo je nasupanje prema našim položajima. Nasi su vodili borbu sa neprijateljem, no, položaji neprovojni, nasi su se povukli na nove položaje koji je bio neprijateljski prirusk suvuše snažan a nasi izmaš sala Podlešce.

Navečce je brigada dobila zadatak da posjedne ponovo stare položaje i proljera neprijatelja. Zbog toga je jedan bat. nasao na neprijatelja, koji ga je napao vatrom iz brzometnog topa i teškh minobacača, tako da nije mogao da posjedne odredene položaje. Tom prilikom 2 su poginula a 5 ih je bilo ranjenih, nesto je i 1 puškomitraljez.

Dana 22. 4. 45. Brigada se nalazila na sektoru Kamalski Vrh — Jelenk (kota 788) — kota 718 — Podlešce sa zadatkom da komunise teren u pravcima Avce i Kamal. i Soške dotine, i održava ujesnu vezu sa jedinicama XVI brigade na svom ljevcom krilu. U jutarnjim časovima je nasa protibodnica, koja je imala namjeru da posjedne položaje kod Mladonc, naišla na zasjedu, koja je našc napala. i tom prilikom je nestalo 5 dragova sa 1 puškomitraljezom. U toku dana dejstvovao je neprijatelj artijenjskom vatrom po položajima brigade, dok su jedinice vodile manje borbe sa neprijateljem koji se nalazio na položajima južno i zapadno od Podlake.

VII SNOUB »France Prešeren«

Dana 5. 4. 45. Brigada se nalazila na sektoru Otavnik, iznad Bukovja, sa obezbjeđenjem u pravcima Podkraj, Bukovje i Studeno. Oko 16 časova je neprijatelj, jačine oko 500 ljudi koji su nastupali iz pravaca Studeno, Bukovje i Landol, napao naše položaje. Neprijatelj je snažnom minobacačkom vatrom dejstvovao po položajima brigade a zatim se približio našim položajima obučen u engleske i njemačke uniforme i civilna odijela tako da ga naši nisu brzo prepoznali.[11] Borba se vodila iz neposredne blizine i trajala je do 19 časova, nakon čega su se naši morali povući na nove položaje na sektor Debeli vrh. U ovoj borbi imali smo 8 poginulih i 7 ranjenih, a neprijatelj 30 poginulih i 17 ranjenih. Zaplijenili smo 2 francuska mitraljeza sa municijom, a izgubili smo 1 »bredu« i 1 »bren«. Među poginulim neprijateljima bio je takođe 1 kapetan i 1 poručnik.

6. 4. 1945. Brigada se nalazila na sektoru Pivka i to: Debeli vrh — M. dei Faggi.[12] U jutarnjim časovima napao je neprijatelj, sa dvije kolone položaje II bataljona. Neprijatelj je navalio na naše položaje iz pravca Nanosa i Bukovja i iz Podkraja, tako da se brigada morala premjestiti na novi sektor: Otavnik —› Sajevka — Srebrnjak. U ovoj borbi imali smo jednog ranjenog a nestao je jedan puškomitraljez »breda«. Neprijatelj je imao dva poginula.

13. 4. 1945. Brigada se nalazila na sektoru Sterlica[13] — Streliški vrh — Hrušica — Javornik sa obezbj eden j ima u pravcima Crni Vrh, Podkraj, Col i Kalce. Prije podne napao je neprijatelj, sa dvije kolone po 50 ljudi, četu III bat. iznad Hrušice, ali je bio odbijen. Četa se zatim bez gubitaka premjestila na nove položaje. Noću 13/14. naišle su jedinice 1 bat., prilikom prehrambene akcije u Lomu, na neprijateljsku zasjedu koja je otvorila vatru, ali nismo imali gubitaka.

[11] Ove snage sačinjavali su dijelovi Bosanskog korpusa četničke Dinarske divizije, dijelovi 2. bataljona 139. brdskog puka njemačke 188. brdske divizije iz Postojne i dijelovi 2. bataljona 1. puka Slovenskega narodnega varnostnega zbora iz Postojne (AIZDG, k. 52/111, k. 63/11, k. 74/11 i Mikroteka VII, Arhiv SUP Ljubljana, film 8, snimak 405).

[12] V, i M. Bukovec (brdo), 12 km sjeverozapadno od Postojne.

[13] Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

na položajima između Hrušice. Neprijatelj je vatrom iz minobacača gušivovao po položajima između Hrušice.

7. 4. 1945. Brigada se sa dva bat. nalazila u Prezidu, a jedan bat. nalazio se na položajima jugoistočno od Podkraja. U 6. časova ujutro napao je neprijatelj, jačine 400 ljudi, sa tri strane položaje bataljona. Bataljon se poslije dvoča-sovne borbe, zbog snažnog neprijateljskog pritiska, povukao na položaje SV. i.ovrenc.

9. *4. 1945.* Brigada je sa dva bataljona kremula od Paležja prekoi zeljezničke pruge kod Skrbeca[16] na položaje kod SV. i.ovrenca. Jedna četa 1 bat., koja se nalazila u zaselci između Strmice, napala je neprijateljsku kolonu te

[14] Janko Prerml. Zvanična naziv brigade je bio: XVI SNOB »Janko Premf Vojko«.

[15] Pogrešno; treba: St. Mihel; sada: Smihel.

[16] Usmjirena kuća kod zeljezničke pruge, 3,5 km sjeveroistočno od Poslojne.

16. 4. 1945. Brigada se nalazila na sektoru [Na] Koblici — Spik — Kamen — Spičasti vrh sa obezb jedinjima na pravcima Crni Vrh, Col i Oltica. Poslije podne stigla je drumom 12 Cola prema Crnom Vrhu neprijateljska patrola, jačine 25 conjeka, koji su napale jedinice 1 bat. i ubile 3 neprijatelja i nekoliko ih ranile.

17. 4. 1945. Brigada se koncentrisala na drumu ispod [Na] Koblici gdje je čekala dolazak XVI brigade. Kako brigada »J. P.ll Vojko« nije stigla, krenula je brigada na položaje na sektor Crni rob — Kamen — Spičasti vrh — Spik. Za vrijeme pokreta bio je napadnut III bat. od neprijateljske patrole jačine 50 ljudi. Borba se vodila do 9 časova i tom prilikom bio je jedan lakše ranjen.

21. 4. 1945. Brigada se nalazila na sektoru Sv. Danijel, Sv. Gotrica, Sv. Mihael[17] i Sempas. Uz toku dana je neprijatelj izbacio nekoliko mina na položaje brigade.

XVI SNOB »JP. Vojko«

6. 4. 1945. Brigada se sa dva bataljona nalazila u Čabru, a jedan bataljon, sa Pratećom četom i komorom, nalazio se

uhla i zauzela sedmero- neprijateljskih vojnika. I idućeg dana ponovila je svoj pothvat i zarobila još sedmoricu na istom mjestu neprijatelja.

12. 4. 1945. Brigada se sa jedinim bat. nalazila kod Sv. Lovreča, a 5/6. dva bataljona na položajima između Gverega, na kotama 293, 327. i Vrtlog. Neprijatelj u više grupa, jačine po 50 ljudi, na čitavom je neprijateljj u više grupa, jačine po 50 ljudi, na čitavom odsjeku napadao je položaje brigade, ali bez uspjeha, a kada je neprijateljj napao u bok III bat. brigada se zbog toga nije povukla, već je ostala na položaju i poslala nove položaje sjeverozapadno između Gverega i Vrtloga.

13. 4. 1945. U ranim jutarnjim časovima, pod zaštitom gustih magli, napao je neprijateljj i potisnuo položaje brigade. Neprijateljj je prodro između položaja I. i II. bataljona, te se brigada povukla na nove položaje: I. bataljon na kotama 293, 327. i Vrtlog, II. bataljon na kotama 327, 334, 1018 i 934.7. sa obezbjeđenjem u pravcima Cola i Hotešćice.

17. 4. 1945. Brigada je, u ranim jutarnjim časovima, krenula sa položaja, preko Vodica i Javornika, preko druma Crni Vrh - Čelebić Polje, te zauzela položaje: I. bataljon desno od Čelebić Polja, II. bataljon lijevo od Čelebić Polja, a III. bataljon u rezervi. Brigada je vršila vezu sa neprijateljem. Brigada je vodio bataljon. Neprijateljj je pretrpio velike gubitke. Brigada je zauzela položaje na Kotlarskom brdu i Mrzlu Rupu, gdje je poslala položaje na Kotlarskom vrhu i Hotešćem vrhu.

21. 4. 1945. Brigada u sastavu 5. bataljona, 1. i 2. bataljona 8. Pulaškinić. brigade, te 1. bataljona 1. Pulaškinić. brigade, izvršila je napad na položaje neprijatelja u Sv. Lovreču. Prvi bataljon, kome je iz rejona Vodica i Javornika, preko druma Crni Vrh - Čelebić Polje, te zauzeo položaje: I. bataljon desno od Čelebić Polja, II. bataljon lijevo od Čelebić Polja, a III. bataljon u rezervi. Brigada je vršila vezu sa neprijateljem. Brigada je vodio bataljon. Neprijateljj je pobjegao iz uporišta a bataljon ga je gonio sve do Kotlarskog brda. Brigada je zauzela položaje na Kotlarskom brdu i Mrzloj Rupi, gdje je poslala položaje na Kotlarskom vrhu i Hotešćem vrhu. Neprijateljj je pretrpio velike gubitke. Brigada je zauzela položaje na Kotlarskom brdu i Mrzloj Rupi, gdje je poslala položaje na Kotlarskom vrhu i Hotešćem vrhu.

Ovo kao na karti 1:100.000 ima pogrešno. Brigada je, prošla kroz Čelebić Polje, ušla u Javornik i Vodice, a tek onda u Sv. Lovreč. Prema: Zbornik, 4, 1, str. 384.

---

ma III brigade. Neprijatelj je čitav dan vatrom iz teškog naoružanja djelovao po položajima brigade i sa više ispada pokušavao da zauzme naše položaje, ali je bio svugdje odbijen.

Rekapitulacija

Neprijateljski gubici:	poginulo 84 ranjeno 57
Naši gubici:	poginulo 21 ranjeno 41
Izgubili smo:	6 puškomitraljeza 1 automat 21 pušku
Zaplijenili smo:	3 puškomitraljeza 6 pušaka 4 pištolja 2 dvohna 1 rez. gjev za »šatac« 1 50 kom. municija i više drugog materijala.

22. *4. 1945.* Brigada se nalazila na sektoru Sp. Lokovec i svojim jedinicama posjela položaje na visinskim kakama sjeverozapadno između Podlaka. Jedinice su čitav dan vodile borbu sa neprijateljem koji se nalazio na položajima jugozapadno od Podlake i koji je vatrom iz lakog i teškog naoružanja djelovao po našim položajima.

23. *4. 1945.* Brigada se također nalazila na sektoru Sp. Lokovec i na svom desnom krilu bila je povezana sa jedinicama i gomile neprijatelja u pravcu Podlake. Bat. koji je napao neprijatelj već poslije prvih hitaca pobjegao. Dva bataljona na su zatim krenula u pravcu Podlake, gdje se neprijatelj nalazio na položajima i zatim, zajedno sa jedinicama III brigade, ophodili sa napadom na upornije u Podlaki, oko kojeg je neprijatelj posjeo položaje kao i visinske kake. Jedinice brigade su manevrom i juriškom, poslepeno prodirale napriječ i komšeno preše u direkšan napad na samo selo. Neprijatelj se povukao iz sela a u selu ostavio zarjemke i materijal. Tom prilikom bilo je ubijeno 16 neprijateljskih vojnika, zaplijenjeno više puška i pištolja i dvoja kola različitog materijala.

T a k t i k a

a) n a š a

U suštini su u tom vremenu naša taktika nije promijenula. Što se tiče otvorene borbe sa neprijateljem, način borbe se sigurno dosta promijenuo od ranijeg načina. Naše jedinice su postale mnogo pokretljivije i sposobne za manevrisanje. Manevarske sposobnosti naših komandanata su svakako porasle, povećala se elastičnost naših jedinica, tako da u mnogim slučajevima nadmašujemo neprijatelja. Uglavnom su naše jedinice kod uništenja neprijateljskih posada uvijek primjenjivale juriš, koji je, zbog toga, najuspješniji način vođenja borbe sa neprijateljem, ako ga zbilja želimo izbaciti iz utvrđenih položaja. Drugi momenat, koji se u posljednje vrijeme takođe pokazao dobrim, i kojeg naše jedinice sve češće primjenjuju, je nastupanje u pravcu neprijateljskih položaja, ili bunkera, pod zaštitom vatre vlastitog teškog naoružanja, minobacača i mitraljeza.

Artiljerija, koju smo koristili za podršku pješadije kod zauzimanja neprijateljskih položaja iznad Podlake, nije se naročito dobro pokazala, jer, zbog suviše velikog odstojanja, nije tačno raspoznavala naše i neprijateljske položaje, te je, uprkos raketnih znakova koje smo davali, dejstvovala uglavnom po našim položajima.

b) n e p r i j a t e l j s k a

Po završenoj neprijateljskoj ofanzivi protiv naše teritorije poslužio se neprijatelj i novom taktikom, naročito na područjima koja su manje kontrolisana od naših jedinica. Tako stalno kontroliše, sa manjim patrolama i zasjedama, teren u Poljanskoj i Selškoj dolini, te se povremeno pojavljuje i sa manjim patrolama i na sektor Cerkna.

U borbama koje su naše jedinice vodile na sektoru Pivke sa četnicima, isti su primjenjivali način borbe u grupama, jačine oko 50 ljudi, koje su iz više pravaca istovremeno nastupale u pravcu naših položaja i na taj način često puta udarale našim jedinicama u bok i leđa. Takav način borbe naše jedinice nisu skoro nikada vodile, te se tom načinu nisu znale brzo prilagoditi.

Na području Primorske primjenjivao je neprijatelj novu taktiku tako što je na čitavom području od Banjške [planote], preko Trnovske pianote, Predmeje i Cola, smjestio manje posade iz SS jedinica, koje bi morale sprečavati pristup našim jedinicama do Gorice i Vipavske doline a istovremeno, sa stalnim patrolama, kontrolisale teren u dubini slobodne teritorije.

Organizacija odsjeka

Od poslijeratnog izvještaja o organizaciji našeg odsjeka, organizacija se promijenila uglavnom su ostale još uvijek nekе stare greške, koje smo vise puta pominjali i ujednačeno i uk- lonili, ili barem smanjili. Glavne greške koje su se pojavile kod akcija na neprijateljske položaje u Sp. Lokvvcu, Podlaki i Pušćalama su sljedеće:

Nedovoljna povezanost između pojedinih jedinica, iako su nastojale kompaktnije nego u ranijim akcijama, ipak se u vеomа osjetno pokazao nedostatak telefonske veze zbog nedo- voljne količine telefonskog kabla i aparata sa kojima sada ra- spolaže divizija. Tako je bilo mogućе prekinuti artiljerijsku vatru, koja je djelovala po našim položajima, tek poslije dva časa, što je, razumljivo, veoma štetno uticalo na nase bor- bеno raspoloženje. Pošlaku nije bio lako odbiti i energičnim kao što bi bio da je artiljerija djelovala po neprijateljskim položajima ili da uopšte nije stupila u dejstvo.

Često koja se još uvijek pojavljuje kod naših jedinica je i nedovoljna odlučnost starješina, jer se u svima akcijama primjećuje da nedostaje odlučnosti među i višim starješina koji bi znali pravilno da povedu ljudstvo u borbu. Ljudstvo nije slabo i sljedi svakoga ko ga zna dobro voditi u borbi.

Književni pregled akcija

Kod naših jedinica uglavnom su ostale još uvijek nеke stare greške, koje smo više puta pominjali i ujednačeno i uk- lonili, ili barem smanjili. Glavne greške koje su se pojavile kod akcija na neprijateljske položaje u Sp. Lokvvcu, Podlaki i Pušćalama su sljedеće:

Nedovoljna povezanost između pojedinih jedinica, iako su nastojale kompaktnije nego u ranijim akcijama, ipak se u vеomа osjetno pokazao nedostatak telefonske veze zbog nedo- voljne količine telefonskog kabla i aparata sa kojima sada ra- spolaže divizija. Tako je bilo mogućе prekinuti artiljerijsku vatru, koja je djelovala po našim položajima, tek poslije dva časa, što je, razumljivo, vеomа štetno uticalo na nase bor- bеno raspoloženje. Pošlaku nije bio lako odbiti i energičnim kao što bi bio da je artiljerija djelovala po neprijateljskim položajima ili da uopšte nije stupila u dejstvo.

Često koja se još uvijek pojavljuje kod naših jedinica je i nedovoljna odlučnost starješina, jer se u svima akcijama primjećuje da nedostaje odlučnosti među i višim starješina koji bi znali pravilno da povedu ljudstvo u borbu. Ljudstvo nije slabo i sljedi svakoga ko ga zna dobro voditi u borbi.

Gradnik«. Ljudstvo i stanješine ostali su isti, a takođe i formacija ranjeg inž. bataljona, sa razlikom što sada bataljon popunjen odmah odozdo.

Nabavka municije za pojedine jedinice uglavnom je išla redovno; osjeća se nedostatak svih vrsta hitljanske municije, kako za puške tako i za puškomitraljeze i mitraljeze, te lake i teške minobacače.

Naoružanje dvojako je sada, kada smo primili još 13 engleskih mitraljeza, prilično hojic: ipak nedostaje teškog naoružanja, kako mitraljeza »brda« tako i teških minobacača.

Posebno se praktičnim pokazao laki engleski minobacač kal. 50 mm, te bi zbog toga bilo potrebno da ima svaki bataljon barem po jedan takav minobacač.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba, kapetan V.d. šefa Oper. odsjeka, zastavnik:
Horvat Šmucl-Samo M. P. Dolenc Franc
Samo **Dolenc**

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 25. APRIL 1 1Q45. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB. ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 98
25. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 25. IV 1945. GOD.

IV Korpus: Sektor Polog — Generalski Stol

U noći 23/24 ov.mj. neprijatelj je opoćeo sa povlačenjem sa linije Kalčtina — Kljunka prema Perjasici. Dujelovi 8. Divizije IV Korpusa vrše gonjenje i pretežni dijelovi su stigli na linju Visočka — Donji Polog — Mišin Vrh k. 470.[2]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 16—1/5.

Sektor Generalski Stol — Neteretić.

[2] Vidi dok. br. 89, dopcšu br. 74 od 24. aprila.

iz Kočevja prema Kupi.

Neprijateljski izpad iz Novoga Mesta prema položaju 18. Divizije odbijen je i neprijatelj vračen na polazne položaje.

XX Divizija[3] Prednji dijelovi X brigade ove divizije izvršili su smoć kontranapad na neprijateljа koji je nastupao u pravcu Mašun — Sušanj. Neprijatelj je bio odbačen u samo s. Kontrinu uz mnoge gubitke u ljudstvu. Umišlena su bila dva tenka koji se sada nalaze pozadi prednastražnih položaja. Neprijatelj je napadao uz sadejstvo tenkova i to 4 tenka tonaže 15 — 20 tona i 3 tenka od 5 tona. Umišleni tenkovi su od 5 tona.

Jutros u 08.00 časova jedna neprijateljska kolona, jačine 150 vojnika, kremula je iz Kontrinе u pravcu Lovače divizije i usiasko-domobranske 13. brzatske divizije. Oprimije o njima vidi tom XI. knj. 2. str. 365 i 366.

[4] Vidi dok. br. 89, dcpcsu br. 17 od 24. aprila.

[5] ¹? Rijec je o Kočevskoj grupi 7. korpusa ¹7A. Vidi dok. br. 64.

[6] Opširnije o upucivanju tih jedinica na pravac dejstva Kočevske grupe vidi dok. br. 94.

[7] O rezultatima prodora 20. divizije na pravcu Prezid — Mašun — Kontinca vidi dok. br. 83.

24. ov.mj. jača neprijateljska[4] kolona iz pravca Kamenjske — Nebrtić izbila je prednjim dijelovima zapadno od Bosiljeva i oko 13.00 časova 24. IV sugla do s. Bosanci.

Manje snage napreduju prema Zdihovu južno od Vinice. Na ljl pravac upućena je 7. Divizija kao pojača nje 34. Divizji sa zadatkom da napadne i odbaci neprijatelja.[4]

VII Korpus[5] Na sektoru Kupe pojavile su se u toku jučerašnjeg dana dijelovi 104. Njemačke Divizije i vrše pritisak u pravcu Netretića, Vukove Gorice i Vinice. Jedinim dijelom snaga vrše pritisak u pravcu Metlike. Jačina neprijatlja na sektoru Kupe iznosi oko 4000 vojnika dok na sektoru Metlike jačina nije poznata.

Neprijatelj namjerava prekinuti uspostavljenu vezu oslobodenog dijela Slovenije sa Hrvatskom.

Štab VII Korpusa upućuje će na sektor Kupe u cilju spriječavanja neprijateljskog nadiranja sljedeće snage:[6]

V. brigadu, bataljon Belokranjskog odreda i 1 Kadriške Brigade.

Na sektoru Kočevja[7] neprijatelj se još uvijek nalazi u Kočevskoj Reki i u Novim Lazama i isto vrši pritisak

XXVI Divizija:[12] Ispred osjeka fronta XXVI Divizije neprijatelj drži položaje na linij:
Dečevo k. 784 — Malinšće[13] — Dmovo k. 695 — Klana — k. 643 — k. 672.
Divizija drži položaje na linij:
Plešišće k. 785 — k. 727 — Sunho k. [trig.] 760 — Sirok Rt k. 689 — k. 611 na kojoj kоti se održava veza sa XIX Divizijom.[14]

[9] Tahijanski nazivi za Knezak (vidi dok. br. 31, napomenu 39).
[10] O dejstvima jedinica 13. divizije vidi dok. br. 96.
[11] Vidi dok. br. 38, napomenu 8.
[12] O dejstvima 26. divizije u rejonu Klane vidi dok. br. 86.
[13] Poprečno; treba: Mamiće.
[14] O borbenim dejstvima 19. divizije u rejonu Klane vidi dok. br. 99 i 100.

Jozaja X brigade. Geta na prestražarskim položajima razbila je ovu kolonu i naniješla joj gubitke od 30 mrtvih, među kojima komandant četničkog bataljona i 15 zarobljenih. Danas zarobili jedan ispravan tenk tonaže 5—7 tona.
Naša artiljerija tuče Fontanu.[9]
Saveznički avioni mitraljirali i bombardirali su Fontanu i komunikaciju Fontana — Postojna.
Neprijateljski položaji prema X brigadi nalaze se:
M. konic Milonia [Milonija] — k. 754 — k. 927 — na ovoj liniji nalaze se utvrđenja.
Naše jedinice drže položaje na liniji M. Petrreso k. 1080 — k. 907 — k. 1029.
U toku današnjeg dana jedinice divizije izvršile su poiret.
X brigada ostaje na Mašunu.
IX brigada sa svoja dva bataljona krenula je sa sektora Kozarišća prema Mašunu.
VIII brigada —• jedan bataljon u Travniku, jedan bataljon u Pargu a dva u Prezidu.
Štab Divizije u Prezidu.

XIII Divizija: Stanje na osjeku fronta XIII Divizije nepromijenjeno. U toku su napadi jedinica XIII Divizije na Cmi Vrh k. 1122 i k. 1026. Neprijatelj uporno brani ove položaje i borbe su teške.
III brigada divizije nije uspjela prebaciti na prostoriju Zablće radi neprijateljskog protudjelstva.[10]
43. Divizija: U pripremi za izvršenje novodobivenog zadatka.[11]

XXVI Divizija:[12] Ispred osjeka fronta XXVI Divizije neprijatelj drži položaje na linij:
Dečevo k. 784 — Malinšće[13] — Dmovo k. 695 — Klana — k. 643 — k. 672.
Divizija drži položaje na linij:
Plešišće k. 785 — k. 727 — Sunho k. [trig.] 760 — Sirok Rt k. 689 — k. 611 na kojoj kоti se održava veza sa XIX Divizijom.[14]

[9] Tahijanski nazivi za Knezak (vidi dok. br. 31, napomenu 39).
[10] O dejstvima jedinica 13. divizije vidi dok. br. 96.
[11] Vidi dok. br. 38, napomenu 8.
[12] O dejstvima 26. divizije u rejonu Klane vidi dok. br. 86.
[13] Poprečno; treba: Mamiće.
[14] O borbenim dejstvima 19. divizije u rejonu Klane vidi dok. br. 99 i 100.

Ostali dijelovi Divizije u pripremi za izvršenje dobivenog zadatka.[17]

Tenk. brigade: Po dosadašnjem rasporedu.[18]

Art. brigade: Po dosadašnjem rasporedu.[19]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika Oper. odjeljenja
major:
Simo Dubajić

Dostaviljeno:
K-di Armijske pozadine
K-di Artiljerije
K-du T. i M. Jedinica
Načelniku Veza.

---

[15] Pogrešno; treba: Iskre (sada: Lisac), vidi dok. br. 61, napomena 3.

[17] O rezultatima izvršenog desanta vidi dok. br. 91.

[18] Vidi dok. br. 49

[19] Vidi dok. br. 33.

U toku je napad na k. 672 na sektoru XII brigade i napad na k. 666 na sektoru III Pješadijske brigade.
III Pješadijska brigada nije uspjela da se u toku dana prebaci na prostoriju Iste.[15]

XIX Divizija: Na odsjeku XIX Divizije neprijatelj danas nije bio aktivan.
Neprijatelj drži položaje na desnoj obali rijeke Rezine, osim k. 349, koja se nalazi u našim rukama.
XIX Divizija drži položaje k. 611 —k. 606 — lijeva obala rijeke Rezine do Sušaka a na desnoj obali drži k. 349.
U toku dana bili su vrlo uspješno bombardovani neprijateljski položaji i mostovi sa ciljem pogođen.
XIV brigade vrše napad na k. [trig.] 499 — borbe su u toku.
Na sektoru Sušaka neprijatelj i nadalje uznemirava i drži pod vatrom pojedine ulice grada.[16]

IX Divizija: U noći 24/25. prebaćen je jedan bataljon i štaba automatičara II [dalmatinske] Prol. brigade na prostoriju Istre. Ovi dijelovi su se iskrcali kod Sv. Jelene.

III. Prekomorska Brigada pravcem Mlaka — k. 691 iz-bila je prvko cestе ali se dalje nije mogla probiti.

XII. Udarna Brigada na linji: izlocne padine trig. 760 (Suho) — ist. padine Sirokog Rta, vodi dosta jaku borbu za trig. 760 i Suvoi Rt.

I. [dalmatinska] proleterska Brigada vodi borbu za k. 609 (Britanm) i k. 672.

XI. Udarna Brigada u rezervi na prostorji Borji.

Nasi susjedi: XIII. Divizija[4] desno drzi polozaje Trsenik — Zelezna Vrata (k. [trig.] 1243) — k. 1052. Njena III. Brigada nije uspjela da se probije u pravcu Zabica pa je vracena iza Gusiara

XIX. Divizija na našem lijevom krilu upravo ostupa sa položaja k. 611 — k. 606, cime je ugrozeno lijevo krilo naše

[1] Kopija originala (pisana na masini, latinicom) u AVII, reg. br. 9/3, k. 1103.

[2] Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

[3] Talijanski nazivi za Lisac (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[4] O rezultatima dejstva 13. divizije u tom rejonu vidi dok. br. 96.

BR. 61

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 25. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA KOD KLANE[1]

Š T A B
XXVI. UDARNE DIVIZIJE
Op. Br. 25
25. IV 1945. u 8,30 sati

Dnevni izvještaj
za 24. IV. o.g.

ŠTABU IV. ARMIJE
— OP OTSJEK —

Tokom 24. IV. i noću 24/25. IV. na cijelom sektoru Divizije vodile su se žestoke borbe u kojima je neprijatelj vrlo žestoko vršio kontranapade.[2]

Jutros u 8.15 sati neprijatelj pred frontom nase Divizije drži liniju položaja: Suho (trig. 760) — Suvoi Rt — k. 609 (kod Bircanima) — k. 672 — Studena — k. 601.

U toku noći nasa XII Brigada smijenila je III. Prekomorsku, a III. Prekomorska upućena u pravcu Iskre.[3] Momentalno položaji nasih jedinica su slijedeći:

1. [dalmatinske proleterske] Brigade. Zatražено је telefonom od Štaba Armije da XIX. Divizija smjesta povrati polozaje.[5]

Vezu sa susjednim Divizijama imamo telefonom, a sa XIX. i dodirom.

Neprijatelj je na sektoru naše i XIII. Divizije dobio znatna pojačanja i stalnim kontranapadima nastoji da nas odbaci iz bližine Clane [Klana] jer je osjetio naše namjere i osjetljivost boja pravca.

Izgleda da je na sektoru od Sv. Mikule do Gumanje[6] stiglа u pojačanje cijela 188. Divizija,[7] jer su ustanovljeni dijelovi 136., 137. i 138. puka pored prijašnjih jedinica (dijelovi 15. SS polic. puka[8] i neutvrđene fašističke jedinice). Prema neprovrđenim izjavama zarobljenika, neprijatelj evakuše jučerazp. dio štre iz su navodno dijelovi 137. reg. došli iz [Vilin] Dcean [Prosja Vas] (između Kopra i Trsta u noći 23./24. IV. pješke na sadanje položaje, zbog ponunjavanja benzina). Ovo saopštili i Ob [ujesteljnom] odjelj.[enju].

Naša Divizija produžava borbu sa istim zadatkom tj. zauzimanje Clane i dalnje prodiranje. Sto je ali otežano zbog slabog napredovanja susjednih divizija. Potrebna bi bila što jača pomoć avijacije, jer tenkovske jedinice do sada ne mogu učestvovati zbog nepovoljnog terena.

Naši gubitci u toku 24. IV. iznosili su 26 mrtvih i 84 ranjena, dok je noćas bilo 5 mrtvih i 25 ranjenih[9] — u glavnom iz blske borbe i snažnoge dejstva neprijateljske artiljerije.

Osmatračnica Štaba Divizije na Gušćaru, a operativni štab doživjeli smo sve ono što je bilo predviđeno planom.

Bistrica[10] Podaci po jugoslovenskoj i italijanskoj sekciji,[11] jer svih na pojedinim mcma.

Za Štab:
Oper. oficir,[12] poručnik

BR. 62

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE *JA* OD 26. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 99
26. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 26. APRILA 1945.

IV *Korpus:*[2] Jedinice IV Korpusa tokom 25. ov. mj. vršile su pritisak na neprijatelja na liniji Perjasica — Poloj — Generalski Stol — Lešće — Bosiljevo — Mrzljak[3] — Vučkova Gorica.[4]

Dijelovi 104. Div. koji su doprli do Zdihova, južno od Vinice, povukli su se na liniju Bosiljevo — Mrzljak — Vučkova Gorica.[5]

VII *Korpus:*[6] U toku 25. ov. mj. neprijatelj, jačine 1200 nedićevaca,[7] ispao je iz Kočevja u pravcu Kočevske Reke i s. Inlaufa vršeći pritisak u pravcu Kupe i ovladao Kočev. Rekom — Borovecem, G. i D. Brigom i izbio u Brod na Kupi.[8]

Na otsjeku Novog Mesta bez promjene.

XX *Divizija:*[9] Neprijatelj ispred fronta XX Div. nalazi se u Koritnici i Fontani[10] na liniji M. Milonia [Milonja] ■— k. [trig.] 1098 — k. 764 — k. 927.

Sa neprijateljem održava kontakt X brigada XX Div. koja se glavninom nalazi u Mašunu.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—1/5, k. 311.
[2] O borbenim dejstvima jedinica 4. korpusa JA vidi dok. br. 89, depešu br. 27 i 41 od 25. aprila.
[3] Pogrešno; treba: Mrzljaki.
[4] i [5] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno je u pitanju Vukova Gorica.
[6] Vidi dok. br. 64.
[7] Vidi dok. br. 49, napomenu 6 i dok. br. 57.
[8] Riječi: »i ovladao Kočev. Rekom — Borovcem, G. i D. Brigom i izbio u Brod na Kupi« u originalu su dopisane mastilom.
[9] O rezultatima dejstva 20. divizije vidi dok. br. 83.
[10] Talijanski naziv za Knežak (vidi dok. br. 51, napomenu 39),

Divizija se nalazi k. 620 — k. 822 — k. 689 — k. 609 — k. 611 gdje ima vezu sa XIX Divizijom.[14]

U toku je kontranapad na Ovčije (III brigada). Zatim na Sunho. [trig.] 760 (XII brigada) a I brigada uz sadejstvo tenkova[?] napada na neprijatelja koji je ispao između Brzanina i k. 689 u pravcu Prkovca. Dio snaga I brigade pridolazi k. 601.

Na ovom sektoru primijećeno je ≠—5 tanketa i jedna blinda.

XIX Divizija: Na osjeku fronta XIX Divizije neprijatelj sklonio i nastavlja polagano povlačenje.

[8] Vidi dok. br. 58, napomenu 8.
[12] O borbenim dejstvima 13. divizije vidi dok. br. 96.
[13] Vidi dok. br. 86.
[14] O dejstvima 19. divizije i sadejstvu s 26. divizijom vidi dok. br. 100.
[?] Tenkovska bataljon, koji se nalazio u Gustilnu, podržavao je dejstva 1. dalmatinske proleterske brigade (vidi dok. br. 86).

IX brigada — dva bataljona na prostoriji Kozarišća [1] dva bataljona na prostoriji Kozarišće — Mašun.

VIII brig. na prostoriji Parg — Prezid.

43. *Divizija*: Divizija se nalazi u pokretu.

25. IV u jutro izvršila je [II] brigada pokret sa Čabarske Police sa zadatkom da se prebaci na Nanos.

Štab Divizije i I brigada ujčer po podne u pokretu u cilju izbijanja na sektor Vodica u Istri.

Ostale jedinice nalaze se na sektoru sjevernо od Grobničkog Polja i bice povučene u sastav cim situacija na sjevern dozvoli.[11]

XIII Divizija:[?] Stanje na osjeku fronta ove Divizije neprominjeno. Još uvijek se vode borbe za Crni Vrh k. 1122 i k. 1026.

XXVI Divizija: Na sektoru fronta ove divizije u toku su zesiste borbe i pojedine kote prelaze iz ruke u ruke i divizija je izgubila Plesišće k. 785, k. 727 — Suho k. [trig.] 760 i Sinoki Rt.[13]

Neprijatelj dži linijn: k. 601 — Studena — k. 672 — Sinoki Rt — Suho k. [trig.] 760 — Plesišće k. 785.

Artiljerija u Četvrtku (jugoistočno od Otoka)

Tenk. *brigada*[16]*:* Dva bataljona i 2 baterije pjk. topova na sektoru XX Div. u Prezidu.

Jedan tenk. bataljon nalazi se u Gustaru[20] a jedan u s. Podćudnici (sjeverozapadno od s. Čavle).

Art. brigada: Po dosadašnjem raporedu.[21]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. Načelnika oper. odj.
major:
Simo Dubajić

Dostavljeno:
K-di Pozadine IV Armije
K-di T. i M. jedinica
K-di Artiljerije
Načelniku Veza

[16] Vidi dok. br. 91, napomenu 16.
[18] Vidi dok. br. 49, napomenu 3.
[20] Q tenkovskoj podršci vidi dok. br. 93.
[21] Vidi dok. br. 58.

Neprijatelj je oko 11.00 časova izvršio juriš na k. 606 na desnom krilu divizije ali juriš je uz teške gubitke po neprijatelja odbijen.

Neprijateljski položaji na desnoj obali Rečine, naročito na k. 499, bili su u toku dana uspješno mitraljirani i neprijatelj ne pokazuje aktivnost.[16]

IX *Divizija:* Dijelovi IX Divizije koji su se isticali kod Sv. Jelene u štit osloboditi su Lovran. Neprijatelj uporno brani kotse sjevemo od njega. Sjev. od Kastava i Ričnje ne ojećа se pritisak neprijatelja.

Uj sumrak bilo prebačeni dijelovi IV brigade. Pretpostavlja se vrši malim motornim brodovima i stoga iđe spore.[17]

XXIX Divizija: Dijelovi ove Divizije stigli su u toku 25. o.mj. u Ogulin.[18]

Raspored jedinica je slijedeći:

13. brigada na prostoriji Otok (jugoistočno od Ogulina).
10, 11. i 14. brigada na sektoru Saborski — [Lička] jesenica.

BR. 63

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, NAORUŽANJA I MUNICIJE OPERATIVNIH I POZADINSKIH JEDINICA I USTANOVA GLAVNOG ŠTABA SLOVENIJE OD 26. APRILA 1945. GODINE[1]

J E D I N I C A		L j u d s t v o			T o p o v i								Minobacači		Mitraljezi				Puškomitraljeske puške	Pištolji i revolveri	Municija za topove								Municija za minobacače		Municija za mitraljeze		M u n i c i j a z a					
		Po spisku	Prisutnih	Navršenih	Haubice	Poljske topove	Brdske topove	Protivoklopni	Poljuškare	P. i A. T.	Teški	Laki	Teški	Laki	Protivavionski	Antimunic	Puške				Haubice	Poljske topove	Brdske topove	Protivoklopne	Poljuškare	P. i A. T. mine	Teške	Lake	Teške	Laki	Protivavionske	Antimunic	Puške	Protivoklopne puške	Pištolji i revolveri	Ručne bombe
	Glavni štab	366	339	366										1		136	145		119																
	Oficirska škola	247	632*)	632		1	2			1	2	1	3	36		159	330	2	139			150	31			10	276	300	12355	45360		23496	13429	129	1362	336
	14. Brigada	650	457	650						1		2		32	2	179	384	2	77							20	77	28		17149	1550	21021	24870	106	1541	512
	Svega	1263	1428	1648		1	2			2	2	3	3	69	2	474	859	4	335			150	31			30	353	328	12355	62709	1550	59900[2]	47484	235	4608	968
VII. Korpus[4]		10370	7448	10370		4	20			18	29	36	46	475		2269	4788	30	523				500			120	400	1100	45000	120000		80000	180000	1400	3200	4500
IX. Korpus[5]		7033	5064	7033			2	7		2	9	40	39	223		728	3019	10	618				120	1235		13	192	2019	40246	135618		171579	125213	8	6301	5246
IV. Operativna zona[6]		8001	5991	6263			1			33	10	51	23	430		788	4178	30	833				26			480	262	1664	18400	231900		137800	232500	1105	6210	3020
U k u p n o		26667	19931	25314		5	25	7		55	50	130	111	1197	2	4259	12844	74	2309			150	677	1235		643	1207	5111	116001	550227	1550	449279[7]	585197	2749[8]	20319	13734
	*) U prikazanom broju su 394 slušaca koji se ne vode po spisku u školu									POZADINSKA VOJSKA																										
Vojna oblast VII. Korpusa	Jedinice	4864	[4507	4864									8	101	11	412	2522	4	321										10000	52000	65000	34000	125000	550	1300	2500
	Skladišta						1			24	5	1	82	120		4	577	118				384	+	1076			189	22362	235650	120566		42492	639396	19781		6495
	Svega	4864	4507	4864			1			24	5	1	90	221	11	416	3099	122	321			384		1076			189	22362	245650	172566	65000	76942	764396	20331	1300	8995
Vojna oblast IX. Korpusa	Jedinice	4041	3642	4041									8	79		160	1134		235										5753	21401		24624	36775		1835	1495
	Skladišta										3	1	12					6											9454	24680	2000	198450			140430	1350		410
	Svega	4041	3642	4041							3	1	20	79		160	1134	6	235										9454	24680	7753	219851		24624	177205	1350	1835	1905
IV. operat. zona	Jedinice	2329	2242	1529							1	3	1	69		191	1179		432								5	14	700	29451		24492	44149		4610	1622
	Skladišta										1	3															223	302	26000			90000	22000				
	Svega	2329	2242	1529							2	6	1	69		191	1179		432								228	316	26700	29451		114492	66149		4610	1622
Ukupno pozadinske jedinice		11234	10391	10434			1			24	10	8	111	369	11	767	5412	128	988			384		1076			9871	47358	280103[9]	421869[9]	65000	216058	1.007750	21681	7745	12522
Ukupno operativne i pozadinske jedinice		37901	30323[10]	35748		5	26	[11]		79	60	138	222	1566	13	5026	18256	202	3297			534	677	2311		643	11078	52469	396104	972096[12]	66550	665337[13]	1,592947	24430[8]	28064	26256

' Koncept (pisan mastilom, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 29/11. U ovom pregledu nisu uzete u obzir 1. slovenačka divizija Narodne odbrane i Narodna zaštita.

[2] Skraćenica od: Projector Infantry Antitank — protivtenkovski ručni bacač.

[3] Pogrešno zbrojeno; treba: 59909.

[4] Vidi dok. br. 13, napomenu 7.

[5] Vidi dok. br. 13, napomenu 6.

[6] Vidi dok. br. 13, napomenu 5.

[7] Pogrešno zbrojeno, treba 449288.

[8] Pogrešno zbrojeno; treba: 2748.

[9] Pogrešno zbrojeno; treba: 421868.

[10] Pogrešno zbrojeno; treba: 30322.

[11] Pogrešno zbrojeno; treba: 972095.

[12] Pogrešno zbrojeno, treba: 665346.

[13] Pogrešno zbrojeno; treba: 24429.

Rakitnice i Orešnca u Gotenicu, u sastavu neprijateljskih snaga koje su se tu koncentrisale. Osim toga, sigurno je u Gotenicu mesto njemačke vojske sa tenkovima. Dana 24. i noću 24/25. o.mj. registro vrlo su dva pretovarnja neprijatelja sa sektora Šuke krajnje na sektor Kočevja, i to kod svakog pretovarnja po 300 ljudi sa 2—3 topa i mešoviko tenkova. Jedinice još nisu ustanovljene, ali se pretpostavlja da je na taj sektor bio upućen jedan bataljon Njemaca iz sastava 17. SS policijskog puka, te 1—2 čete bo-ga.[4] Položo neprijatelj na cijelom sektoru

[1] Original (prsan na mašini, na slovenačkom jeziku) u AIZDG, k. 187a/1.

[2] Ovaj red je dopisan olovkom.

[3] Vidi dok. br. 57.

[4] Bela garda; odnosi se na čete Slovenskega domobranstva. Međutim, u izvještajima Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva nije registrovano da su u pravcu Gotenice bile angažovane jedinice Slovenskega domobranstva, dok se iz izvještaja Obavještajnog odsjeka Glavnog štaba Slovenije vidi da je 6. bataljon (ranije bataljon »Gartner«, odnosno 3. bataljon) slovenačkih domobranaca u toku 25. aprila 1945. bio pretbačen iz Šuke krajine u Kočevje, a zatim su dijelovi bataljona bili primijenjeni na pravcu Kočevske Reke. Radi pojačanja borila na pravcu Kočevske Reke prebačen je iz Šuke krajine jedan bataljon 17. SS policijskog puka sa dijelom artiljerije i tenkova (AIZDG, k. 20/V).

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA KOČEVSKE GRUPE 7. KORPUSA JA OD 26. APRILA ŠTABU KORPUSA O BORBAMA U REJONU NOVI LAZI I KOČEVSKA REKA

ŠTAB KOČEVSKE GRUPE
VII KORPUSA JUG. AR.
Polozaj 26. IV 1945.

ŠTABU VII KORPUSA IV ARMIJE J.A. I OPER.
ODSJEK?

na položaju.

Operativni izvještaj za 23, 24. i 25. o.mj.

Situacija

Neprijatelj koji je u borbama 21. i 22. o.mj. bio razbijen[1] povukao se u manjim grupama uglavnom na sektor Gotenica a djelimično u Kočevje. Razbijeni dijelovi koji su se povukli u Kočevje reorganizovali su se tu ponovo i bili prebačeni prema

dejstvuje sa *12* tenkova, to se isto tako pretpostavlja da su dejstvovale na sektoru Sulc Krajine. Na čitavom sektoru angažovano je oko 2500 — 2800 ljudi.

Nakon reorganizacije svojih snaga otpočeo je neprijatelj glavnom kolonom da nastupa noću 23/24 iz cotemice do Kočevske Reke, a tu je svoje snage podijelio u dvije kolone. Jedna kolona je, uz podršku 2 tenka, nastupala u pravcu Novi Lazi a druga u pravcu Borovca.[5]

I. brigada No[6] i Notranjski odred sve vrijeme su na istim položajima, tj. Cmi Potok[7] —• kota 472, dok Not. odred dvi zajoda između Cvišlerja i na Sv. Ani,[8] te kontrolše teren u pravcu Kalhenava. Na ovom sektoru neprijatelj nije bio aktivan, sem ispada koje je izvršio 23. o.mj., u jačini od oko 60 ljudi, prema I. brigadi NO, kod čega je imao 5 mrtvih i 12 ranjenih. Noću 23/24. započela je neprijateljska patrola zajedno kod Cvišlerja i pojavila se kod Mačkovca, gdje ju je napao Not. odred. ali se, bez da je ispalila koji metak, povukla. Ispade manjih patrola koje vrši neprijatelj iz Kočevja u pravcu Cvišlerja zajedno je odbacila, te je kod toga neprijatelj imao 6 ranjenih.

IV brigada »M[atija] G[ubec«, koja je dana 23. o.mj. poslečala položaje koja 729.570 i 555, vodila je tokom dana

[5] Sada: Borovec pri Kočevski Reki.
[6] Namoče odbrane.
[7] Sada: C'mi Potok pri Kočevju.
[8] Cilva, 8 km jugoistočno od Kočevja.

telja još prvostala 2 bataljona VIII brig., pod komandom majora Race.[12] Brigada je preko cijelog dana vodila žestoke borbe na sektom Vecenbah — Borovec — Ajbig, razbila neprijatelja sve kolone, i time spriječila da neprijatelj, uz podršku tenkova, u kome slučaju bi mu uspjelo da primora naše snage da odstupe od komunikacije Banja Loka — Stalcerji, a istovremeno ugrožavao direktno i mostobran na Kupi. Brigada je brzim maršom izvršen, nakon artiljerijske pripreme, sa isočne strane jedinice. U toku dana brigada je neprijatelj imao 65 mrtvih, oko 80 ranjenih. Samo na položajima kod Vecenbaha neprijatelj je ostavio 35 mrtvih, većinom Nijemci i be-ga. Osim toga bio je poljuno uništen 1 tenk, kojeg je uništio zam. komandanta bataljona sa ručnim bombama te ga zapalio.[11] Poljuno je raz-

* ¡ [10] Zasoci 1,5 km južno i jugoistočno od Borovca (sada Borovec pri Kočevski Reki). Na karti 1:100.000 nisu označeni.

[11] Rade Gilja

* Odnosi se na Gorenji i Spodnji Vecenbah; sada nenaseljeno.

[12] Tonk je ručnim bombama zapalio zamjenik komandanta 1. bataljona Vlado Sotavšek.

bio uništen neprijateljski tenk koji je naišao na našu minu. Đana 25. o.mj. brigada je, uz podršku artiljerije, produžila sa borbama za kotu 729 i Motavu. Ljepelo joj je zauzeti kote 861 i 615, ali, zbog ponovne intervencije neprijatelja sa pravca Novi Lazi i preko kote 1004, nastim snagama nije uspjelo da te kote zadrže, te su se u večernjim časovima povukle na kotu 625, dok je neprijatelj bio prisiljen iz Motave pa je napad bio razbijenom VIII brig., a sa kote 623 jedinim bat. IV brig. Kod Motave neprijatelj je bio poljuno razbijen, te se panično povukao u pravcu Novih Laza. U borbama 23. i 25. imao je neprijatelj na sektoru IV brig. 50 mrtvih, 72 ranjena, uništen je 1 tenk a 1 tenk je oštećen.

Zaplijenjeno: 3 sanduka municije, 10 sprema; uništeno: 20 puška, 10 čeđadi i 5 kišnih mantila.

Sopstveni gubici: 4 mrtva, 17 ranjenih; ubijene 2 muc.

VIII brig. Nakon razbijanja neprijateljskih snaga na sektoru Ajbelj — Motava, gonio je bataljon VIII brig. neprijatelja iz mlaula [10] Poslio je neprijatelj u večernjim časovima 23. o.mj. počeo jačim snagama, uz podršku tenkova, da nastupa pravcima Borovec i Vecenbah[11] — Prečka, krenula su u ranim jutarnjim časovima 24. o.mj. u pravcu nastupanja neprija-

bijena 1 neprijateljska komora, ubijeno 8 konja, uništena 3 kola oprema, zaplijenjeno 70 puščana i mnogo municije. Sio su sve borci uništili i zapalili. Nisu gubici u ovim borbama izmoze 3 mrtva i 15 ranjenih. Poslo je neprijatelju pristrašio pojača-nje, te je dojstvovao sa tenkovima, a da bi se spriječio pr-tisak neprijatelja na ljevo krilo IV brig., krenula je brigada.

25. o.mj. sa prava Novi Lazi na položaje kota 584 — 536 — 696,[14] te na svom ljevom krilu uspostavila vezu sa brigadom »Kumbalić«.[15] Koja je drzala mostobran na Kupi. VIII brig. je u tim borbama zarobila 3 nedicovca sa 3 puške i francuskim mitraljezom.

U borbama 23, 24. i 25. o.mj. imao je neprijatelj ukupno 120 mrtvih, 170 ranjenih, 3 zarobljena, uništena 2 tenka, oštećen 1 tenk, ubijeno 8 konja, zaplijenjena vuča kohlina municije, oprema i pušaka. Sto su vojnom uništili borci. Zaplijenjen je i 1 puškomitraljez sa municijom. Sopstvem gubici: 7 mrtvih, 32 ranjena, ubijene 2 mule.

Ocjena akcije: Nakon neuspjeha i razbijanja, koje je doživio neprijatelj poslije prvog udara našib jedinica, kod cega je odigralo ulogu i prisustvo jedinica XX divizije,[16] neprijatelj je koncentrisao svoje snage, pojačao ih tenkovima i jedinicama be-ga i Njemaca, te ponovo otpočeo sa nasiupanjem svojih snaga u pravcu komunikacije Slatcerij — Banja Loka. Sto je neprijatelj imao djelimican uspjeh na sektom IV br-gade to treba pripisati, pored njegove nadmocnosti i tenkova, i odsustvu naše artiljerije, koja je bila pozvana 23. ujutro u susret brigadc, te se vratila na položaje tek 24. u 17,30 casova. Isovremeno je na lok borbi ulicno i poktet. XX divizije sa ovog sektora, zbog cega se neprijatelj vise nije osjecao ugrozenim na svom desnom krilu. Uprkos tome neprijatelj nije imao uspjeha. Sto treba pripisati odlicnom manevru sa VIII brigadom, koja je svoj zadatak sto posto izvršila i kod toga pokazala veliku udarnost i odlicnu manevarsku sposobnost.

Clan štaba, poručnik:
Gorenje[17]

Komandant, major:
Ilija Raco

[14] Ove kote nalaze se istocno od Ajbelja.

[15] Odnosi se na brigadu italijanske divizije »Garibaldi« 7. korpusa JA (vidi dok. br. 57, napomenu 19).

[16] O dejstvu jedinica 2d. divizije vidi dok. br. 83.

[17] Franc Gorenje

BR. 65

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE OD 27. APRILA 1945. GENERALŠTABU/ JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ISTOČNE LIKE I BIHAĆA

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. 39
27. IV 1945. god.

Operacijski izvještaj o
operacijama na Ličkovsko
polju, u Bihaću, Velikoj-
ma, Lapcu, Bilaju i Kalovici.

SEKCIJA: BIHAĆ, GOSPIĆ, NOVIGRAD, KNIN.
Razmjera 1:100.000

Opis zemljišta: Zemljište na operacijskoj prostorij je pla-
ninskog karaktera, djelomično šumovito a masivom Plje-
ševice podijeljeno na sektor Lapca, koji gravitira k do-
lini Une; i na sektor Krbavskog polja. U ovo doba godine
zemljište je u nizim predjelima pokriveno sa malo sni-
jega dočim na planinama ima dosta snijega, što čini zem-
ljište teško prohodnim.

Na sektoru Lapca zemljište dozvoljava upotrebu
svih rodova oružja sa ograničenjem u pogledu upotrebe
tenkova i teške artiljerije. Dalje prema sjeveru upotreba
tenkova svedena je na komunikaciju Lapac — Bihać a
samo djelomično može se koristiti sporedni pravac preko
s. Borićevac — Mišljenovac — Strbci.

Sjeverno od Nebljusa zemljište je brdovito i teško
prolazno. Tenkovi i teška artiljerija vezani su samo na
Gradinc pruža se ponovo mogućnost vođe slobode mane-
vrisanja tenkova van komunikacije.

Prelaz tenkova na desnu obalu Une nemoguć je sve
od Lapca do Bihaća jer je most kod Kulen Vakufa sru-
šen i popravak bi trazio dulje vremena.

Na sektoru Uđbina — Lapac zemljište je teško pro-
lazno i tenkovi se mogu upotrebljavati skoro isključivo

'Ovjerom preplo originala (plsan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1/4, k. 312 A.

samo na komunikaciji. Dalje prema sjeveru od ove komunikacije na području V. i M. Kamensko zemljište je planinskog karaktera, pošumljeno i pokriveno snijegom te zbog toga prohodno samo za pješadiju naoružanu lakim pješadijskim naoružanjem.

Na sektoru Udbina — Korenica zemljište je vrlo povoljno za upotrebu svih rodova oružja a naročito tenkova jer je teren vrlo prohodan i pregledan.

Veza između jednog i drugog sektora omogućena je komunikacijom Udbina — Lapac, a u vrlo ograničenom opsegu, i to samo za pješadiju, preko Kamenskog za Nebljuse i preko Dnopolja za Lapac.

Podaci o neprijatelju: Početkom mjeseca marta neprijatelj je počeo sa jačim snagama nadirati na oslobođenu teritoriju Like i uspio ovladati Krbavskom dolinom,[2] kroz koju se je vršilo snabdijevanje IV i VII korpusa Jugoslavenske armije.

Snage koje su izvršile ovaj upad bile su sa sektora Lapac — Nebljusi — Bihać i Otočac — Gospić. Glavne snage neprijatelja skoncentrisane su bile na sektoru Lapac — Nebljusi Bihać a slabije na Krbavskom polju. Rezervi neprijatelj nije imao.

Na ovaj način, neposredno ispred fronta IV armije nalazile su se neprijateljske snage iz sastava 373. i 392. legionarske divizije kao i iz sastava 10. i 11. ustaške divizije.

Sastav neprijateljskih snaga, koje su učestvovale i koje su se nalazile na toj prostoriji, vidi se iz priloženog vojno-obavještajnog izvještaja. Prilog br.[3]

Sistem odbranbenih zona neprijatelja. Opći karakter taktičke odbrane neprijatelja predstavlja niz utvrđenih otpornih tačaka po dubini, koje su najbolje izvedene i uređene u vidu polustalne i poljske fortifikacije na sektoru G. i D. Lapac — Nebljusi — Bihać.

Na tom pravcu nalaze se tri utvrđena pojasa.

I. položaj od linije Boričevac — Drenova Glava (k. 614) — Objaj (trig. 661) — Kuk (trig. 1172) do linije Runjevica (k. 668) — Vršak (k. 745) — Gologuz (k. 1052) — Mamac (k. 752) — Birovača — Tišmina Glavica — k. 797.

II. položaj na sektoru Nebljusi sa utvrđenim kotama 703 (sjeveroistočno od Kruge) — V. Seoce — Neb-

[1], [3] i [60] Vidi dok. br. 2.

brana bez prepoznih sredstava.

Izgleda da je neprijatelj napustio upravljanje stanicom
III. Dolazak — neposredna odbrana Mihaća sa nizom
(k. 980).
— Juska gorica (k. 587) — Zelena vrh (k. 897) — Stana
— Gradina (k. 505) — Hrastik (k. 705) — Visak (k. 690)
— Sokolac (k. 396) — Debeljača (k. 573) — Somišje (k.
— Lohova brda⁴ — Dobrenica (k. 493) — Glavica (k. 388)
447) — s. Zegar — s. Zavalje — s. Medunačje — s. Sko-
čaj — Medjimurac (k. 312) i na desnoj obali Une Krpački
klanac (k. 488) — s. Ripač — Zapoljak (k. 610) — Tilno-
lina — s. Orljani — Ribička Glav. (k. 355) — s. Čekrlije
— Zajoški Grabež.

Na sektoru Lapac — Udbina nalazila su se neprija-
teljska uporišta na Celini (k. 1057) — Kuk. (trig. 1172 i
k. 1192) — Strmobrnica (k. 1202) — Lončarić (k. 971) —
Kraščica (k. 880) — Visuć (k. 811). Ova utvrđenja polo-
zaji domaćeg komunikacijom Lapac — Udbina i štite
vezu između neprijateljske grupacije u Krbavskom po-
ju i one u Č i D. Lapcu.

Na sektoru Udbina — Korenica neprijatelj je nik
prvi nasilm operacijama prisilno uvrđivanju svojih po-
ložaja u vidu improviziranje poljske fortifikacije. Utvr-
đivanje su izvodile pješadijske jedinice i sastojalo se u
uređenju kuća kao gnijezda otpora i suhozidanih grado-

⁴ Pogrešno; treba: Lohovska beda.

⁵ Njemačka ruševina bacači za bilsku borbu protiv tenkova i dru-
gih oklopnih vozila i za rušenje lakih fortifikacijskih objekata.

protutenkovskih mina. Dalje prema sjeveru nije i'ilo naročitih organizovanih minskih prepreka. Ispred s. Skočaja, na serpentinama bila je minirana cesta na dva mjesta.

Na komunikaciji Lapac — Udbina na otsjeku Kukjn bilo je više miniranih mjesta.

Namjera neprijatelja. Upadom na oslobođeni teritorij Like sa snagama iz Lapca, Bihaća, Otočca i Gospića, a poučen iskustvima iz Knina i Gračaca, neprijatelj je napustio taktiku odbrane pojedinih uporišta grupisanim snagama i sljedstveno tome imao je namjeru:

a) Razvijanjem svojih snaga po frontu pripremiti odbranu zauzete prostorije po dubini i konsolidirati odbranbene položaje na liniji Gospić — Udbina — Lapac i time izbjeći opkoljavanje istaknutih uporišta Lapac, Nebljusi, Perušić i Gospić.

b) Ometati koncentraciju IV armije sa snagama XI, IV i VII korpusa, spriječiti nadiranje armije u pravcu sjeverozapada i otkloniti opasnost ugrožavanja lijevog krila talijanskog fronta.

c) Onemogućiti daljnje snabdijevanje IV i VII korpusa ratnim materijalom i municijom koja je iz jadranskih luka stizala preko teritorije IV armije na ova područja.[6]

d) Upadom na oslobođeni teritorij opljačkati hranu i blago od naroda i na ovaj način bar donekle olakšati situaciju u pogledu ishrane.

Zadatak armije: Na osnovu iznijete situacije, a suglasno uputstvima Generalštaba Jugoslovenske armije, naš je bio zadatak:[7]

a) Uništiti neprijateljsku grupaciju na prostoriji Lapac — Nebljusi i Udbina — Korenica te spojiti se na Prijeboju sa snagama IV korpusa[8] kao i sa XXXV divizijom XI korpusa[9] i na taj način ponovno uspostaviti vezu sa Kordunom i Banijom.

b) Nakon uništenja neprijatelja na pomenutoj prostoriji u sadejstvu sa snagama IV korpusa osloboditi Liku i stvoriti uslove za daljnje napredovanje armije u pravcu sjeverozapada.

[4] Materijal je stizao iz Zadra i Šibenika.
[7], [7] i [71] Vidi dok. br. 4.
[1] i [44] Vidi dok. br. 4, napomenu 5.
* Sadejstvo je ostvareno s jedinicama 13. divizije 11. korpusa JA (vidi dok. br. *4*, napomenu 13, i dok. br. 11).

Zamisao operacije: Za izvršenje postavljenog zadatka odlučili smo

a) Izvršiti koncentraciju svih raspoloživih snaga armije na sektoru Gospić — Udbina — Lapac.

b) Odmah nakon izvršene koncentracije, koristeći nadmoćnost u ljudstvu i materijalu, narotito u tenkovskim i artiljerijskim jedinicama,[w] u naletu razbiti neprijateljski front u cilju opkoljavanja ja i uništenja posade u ovim mjestima a zatim obuhvatnim manevrom izbiti iz Krbavske doline i sa sektora Lončarić — Kuk, preko Kamenskog, na Nebljusi, zabacujući se na taj način neprijatelju izađe iz Udbine i Korenice te Lapca. U Nebljusima spojili se sa glavninom snaga, koje su imale produžiti iz Lapca, zatvarajući na taj način obruč oko opkoljenih neprijatelja.

c) Obezbjeđenje manevar na desnom krilu armije sa jednom brigadom[w] prebacenom preko Une u pravcu Krupa a na ljevom krilu sa snagama XI korpusa obezbjeđuju se od neprijatelja iz Gospića i Perušića.[w]

d) Za dva bataljona neposredno pred sam napad izbiti na Kamensko,[y] koje predstavlja lakšiži kljuć i vezu između oba sektora, i na taj način onemogućiti ne-

U cilju opkoljavanja uporišta L.apac jedinom brigadom izvršit manevar pravcem: Kladakuša — Mišljenovac — Lapadca Kontakt radi zaštavanja pravca neprijateljskog povlačenja pravcem: Lapac — Nebljusi.

Sa prednatom brigadom XX divizije izvršit osiguranje desnog krila na pravcu: Vrtoče — Kipač — Bihać.

XX divizija, bez jedne brigade, preduzeti će napad sa oslojka Bravno — Klapavica — Ondić pravcem: Klapavica — Kuk (k. 1193) — Dinopolje — Banov Vrh (k. 1172) — Lončarić — zasok Mihoševići, sa zadatkom izbijanja na komunikaciju Lapac — Nebljusi radi onemogućavanja izvršenja zadatka XXVI divizije i spriječavanja dovlačenja pojačanja neprijatelju iz Nebljusa prema Kamenskog. Dinopolja [1] iz Lapca, kao i izvlačenja neprijateljskih snaga na komunikaciju D. Lapac — Nebljusi, gdje će imala uhvatit vezu sa brigadom XXVI divizije, a dijelom snaga izbit na Kamensko radi zatvaranja pravca Ne-

[1] Taj dokument rješenje nije pronađen.

[2] Vidi dok. br. 4, napomena 9, 10, 11 i 14.

Tenkovska i artiljerijska brigada: na sektor Otrić — Gračac.

b) razvoj jedinica sa koncentracijske prostorije do polaznih položaja za napad i materijalno obezbeđenje (borna gotovost) operacija imalo je biti završeno u toku 18.i 19. III.

Plan ofanzivnih operacija IV armije u prilogu br. 1.[5]

Operativni razvoj: Posio konferencija[6] zemljišta traži povjemost snaga, odlučit smo da armija izvrši razvoj snaga u dvije kolone:

Desna kolona:[7] XXVI divizija ojačana sa jednom brigadom XX divizije, 2 bataljona tenkovske brigade i ti diviziona artiljerijske brigade, svega 20 pješadijskih bataljona, 40 borbenih vozila i 3. ar. diviziona sa zadatkom, da izvrši napad sa oslojka Kladakuša (k. 677) — Dobro Selo — Semokos (k. 851) —• Lumbardenik pravcem Dobro Selo — D. Lapac — Nebljusi na dio neprijatelja 817) — Jomilj Lapac — Logorić te s tim da dijelom i uništi neprijateljske snage na sektoru G. i D. Lapac a nakon likvidacije ovog područja pravcem D. Lapac — Nebljusi u Cilju likvidiranja neprijateljskih uporišta u Nebljusima.

lijeve kolone.

Na pomenutim pravcima imalo se je kontrolu prihvatiti — Kamensko — Lapac. Po zaustavnoj Lapca imala je sadejstvovati u napadu XXVI div. na Nebljuse izbjavljuči preko Donjeg Polja na komunikaciju Nebljusi — Bihać.

Ljeva kolona:[1]* XIX divizija, ojačana sa 2 bataljona, na tenkova i 2 art. diviziona — svega 12 pješ. bataljona, 40 oklopnih vozila i 3 art. divizona, imala je preduzeti napad sa oslieka s. Ondić — Kuvjak — Vrtina (K. 989) pravcem: s. Komić — Udbina — Josani — Bjelo Polje

— Korenica sa zadatkom opkoljavan ja i uništenja neprijateljskih snaga u Udbini i ćišćenja Krbavskog Polja — Bjelog Polje Polja — Korenice i spajanja sa snagama IV korpusa na pravcu Prijeboja, a prema razvoju situacije imala je sadejstvovati sa desnom kolonom na pravcu Bjelo Polje — Nebljusi

XI korpus imao je zadatak zatvaranja pravca Gospić — Gračac i borbom osiguranjem štitit operacije XIX divizije postavljajući u visini nadiranja XIX div. pojedine pravcima: Bilaj — Brešane, Japodnja — Sinoka Kula, Bunić — Stoka Kula, a po spajanju sa XXXV divizijom na pravcima Bunić — Kamijane, Plitvički Ljeskovac — Vrhovine sa zadatkom spriječavanja pokušaja neprijateljskog prodora iz Gospića radi onemetanja akcija

bljusi — Kamensko — Lapac. Po zaustavnoj Lapca imala je sadejstvovati u napadu XXVI div. na Nebljuse izbjavljuči preko Donjeg Polja na komunikaciju Nebljusi — Bihać.

Ljeva kolona:[1]* XIX divizija, ojačana sa 2 bataljona, na tenkova i 2 art. diviziona — svega 12 pješ. bataljona, 40 oklopnih vozila i 3 art. divizona, imala je preduzeti napad sa oslieka s. Ondić — Kuvjak — Vrtina (K. 989) pravcem: s. Komić — Udbina — Josani — Bjelo Polje

— Korenica sa zadatkom opkoljavan ja i uništenja neprijateljskih snaga u Udbini i ćišćenja Krbavskog Polja — Bjelog Polje Polja — Korenice i spajanja sa snagama IV korpus na pravcu Prijeboja, a prema razvoju situacije imala je sadejstvovati sa desnom kolonom na pravcu Bjelo Polje — Nebljusi

XI korpus imao je zadatak zatvaranja pravca Gospić — Gračac i borbom osiguranjem štitit operacije XIX divizije postavljajući u visini nadiranja XIX div. pojedine pravcima: Bilaj — Brešane, Japodnja — Sinoka Kula, Bunić — Stoka Kula, a po spajanju sa XXXV divizijom na pravcima Bunić — Kamijane, Plitvički Ljeskovac — Vrhovine sa zadatkom spriječavanja pokušaja neprijateljskog prodora iz Gospića radi onemetanja akcija

br. 11 16.

u, jI j »q rezultatima dejstva jedinica 4. korpusa JA vidi dok.

gonjenjem neprijateljа pravcem s. Borićevac — s. Pavlićići. ☐Z pomoć tenkova brigadi uspjeva zauzeti s. Pavlićići i nastavlja gonjenje neprijatelja ka s. Vojvodići.

Jedinice XII ☐. brigade upadaju u G. Lapac i vode uličnе borbe sve do 12.00 časova kada ga uspijevaju očistiti od neprijatelja i zatim produžuju u sadejstvu sa tenkovskim jedinicama, gonjenje neprijatelja do predgrađa D. Lapca.

☐ 1 ☐ [almatinska] Pʼtotestska] Brigada u sadejstvu sa XI D.☐. brigadom i jedinog tenkovskog bataljona izbija na komunikaciju D. Lapac — Nebljusi i time zatvara pravac neprijateljskog povlačenja ovom komunikacijom.

U toku nadiranja neprijatelj je pružao samo mjestimično slabiji otpor dok je još otpor pružao na Visću (k. 745) i na Mamću (k. 771). U cilju zauzimanja D. Lapca tešklim snagama koje su bile upućene za oprotecenje Brihaće.[2]

1 juza Desna kolona XXVI divizije 20. III i 21. III.

Napad je počeo u 06.00 časova sa polozaja opisanih u operativnom razvoju armije. Napadu je prethodila artiljerijska priprema sa prostorije Vagamac (sjevernо od Mazina) i s. Dolјanc. Art. vatra je bila natočito koncentrirana na Drenovu Glavu (k. 614)[2], na sjeverozapadni dio G. Lapca i na k. 671.

Napad pješadije uz jaku podršku dvaju tenkovskih bataljona i prilodobe artiljerije tekao je:

Jedinice III Prek.[omorske] ☐. Brigade u prvom naletu zauzele su s. Borićevac i odmah su produžile sa

jer je ova predstavljala taktički klinč odbrane D. Lapca. Vještim manevrom tenkova i pješadije prekosmo s. Pavričići i k. 621 neprijatelj je bio prinuđen da se povuče sa linije Glave i time je bio slobodan put jedinicama XII Ud. Brigade i III Prek. Ud. Brigade koje su zauzele D. Lapac i Bihaća.

Po zauzeću Nebljuse, koji je bio likvidiran oko 11.00 ćasova, produženo je bilo sa nadiranjem u pravcu sjeverna sve do 20.00 časova, kada su jedinice izbile na linijur Uzljebić (k. 332) — s. Uzljebić Donji vrh (k. 968) — Crni vrh (k. 987) — Miletin vrh (k. 1078) gdje su zanoćile.

Sadržaj tenkova na pravcu desne kolone:[16] Desnoj kolonni bila su pridodata 3 bataljona tenkovske brigade.

Prvi tenkovski bataljon sudjelovao je u napadu na pravcu Borićevac — G. Lapac, [a] na pravcu Donjo Selo — Lapac tenkovi nisu bili upotrebljeni radi miniranog dijela puta u visini Alandine Glave i Lisca. Tenkovske jedinice sudjelovale su u oslobađanju G. Lapca i zatim

[16] Vidi dok. br. 14, napomenu 9.

ostavio, samo da spase golí život.[17]

Sa gornjem naprijatelja je produženo sve do 20.00 časova kada nađe jedinice izbijaju na linijur s. Kestenovac — s. G. Strabet — Gradina (k. 684) — Zimonina (k. 791).

[17] Pogrešno; trebá: 3. prekomorska udarna brigada (vidi dok. br. 14).

21. III produžen je napad na neprijatelja sa označene linije i to sa I.D.P. Brigadom, XI. D. U. brigadom i XII D.U Brigadom dok je II-a Prekom. U. Brigada ostala ia kao divizijska rezerva na prostoriji Lapca.

Poslije ručka borbi I.D.P. Brigada zauzima Vrsak (k. 778) — Kosu — Popovica Vrh i izbija pred jače utvrđene neprijateljske položaje pred Neblјusima. Vještim obuhvatnim manevrom sa istočne strane, južne i zapadne

nastavlje gonjenje neprijateljа u pravcu D. Lapca onjemu tišući jedni četu temkova desno od ceste prema s. Vojvodići a drugu lijevo prema Obljaju (trig. 661). Na ovom sektoru neprijatelj je imao u podnožju Drenove Glave (k. 614) plasirana protuklopka ojačana kojа su vješitim minerom temkova izmanevrisana. Temkovi su uspjeli da se prebiju sve do Lapca" i da obuhvatom manevrom izbiju sa sjeverozapadne strane grada što je unijelo paniku kod neprijatelja, koji je počeo napuštati grad u pravcu Dnopolja i Kamenskog. Gonjenje neprijatelja je produženo noću do Dnopolja gdje su se temkovi morali zadržati radi popune municijom i gorivom.

Treći temkovski bataljon sudjelovao je u napadu na pravcu Lisijak — Mišljenovac — Mamić i poplomognо pješadijske jedinice u oslobađanju s. Mišljenovac i Magistrale izbjegnuć oko 16.00 časova na komunikaciji Lapac — Nebljusi presjecajući neprijatelju odstupnicu prema s. Nebljusi.

21. III Za napad na neprijateljske položaje kod Nebljusa odlučeno je bilo, da jedan temkovski bataljon napada pravcem Balaćeva Lisina — s. Poljana — Popovića Kraj i da izbije na komunikaciju Lapac — Bihać sjevernо od

- Mišli se na D. Lapac,

XX divizija[a] *20. i 21. III* Sa polaznih položaja koji su zauzeti u noći 20. XX divizija prešla je 20. III u 06.00 časova u napad i borba se je odvijala po unapred predviđenom planu i zamisli.

U napadu su učestvovale IX i X brigada i to prva na ošljeku Lončarić — Miloševići a X brigada na ošljeku Kuka.

Na Kuku (k. 1193) i k. 1135 neprijatelj se je dobro utvrdio i raspolaže sa jačim topom od 75 mm i dve haubice od 105 mm.

Masuprot snagama XX divizije nalazio se je neprijateljski jačine 2 bataljona 384. pembr. 373. divizije sa svojim pristalbskim djelovima.

Poslije jake borbe, koja je trajala 2 časa, jedinice ove divizije su uspjele da izbace neprijatelja i da zauzmu Kuk (k. 1193) i (k. 1135), te da zarobe sva tri topa. Po padu ovih kota, napad je bio usmjeren na Kuk (k. 1172) i na uporište Čelinu (k. 1057). Ove kote pale su u ruke divizije već oko 15.00 časova i od toga časa ovaj ošljek su posjele i čvrsto držale u svojim rukama jedinice X brigade.

X brigada izbila je, po unapred predviđenom planu, noću između 19. i 20. III na komunikaciju Dnopolje — M. Kamensko i izvršiv demonstrativan napad na neprijatelja u Dnopolju, drugi dio bio je upućen u pravcu Kamenskog, da tamo sačeka razvoj situacije i blokira povlačenje neprijatelja iz doline Krbave i Lapca.

Na ošljeku IX brigade napad je bio usmjeren na Ilinju Jemanuša (k. 1114) i k. 934 (zapadno od s. Podkrčane). Neprijatelj shvatajući vazmost ovih uporišta uporno se je branio, jer je znao da bi padom ovih kota bila neposredno ugrožena odbrana Lončarića i s. Tuka a time presječena komunikacija Lapac — Udbina. Upornošću jedinica, slomivši prethodno žestok otpor, pada k. 924 na jutrištu oko 08.00 časova. U 09.00 časova, neprijatelj vrši potpuno razbijen sa jačim topom od 75 mm i dve haubice od 105 mm.

11.00 časova zauzete su kote 987 i k. 993 dok je neprijatelj iz dalje davao žestok otpor sa Lončarića (k. 971) i Krajnjeg vrha (k. 958). Oko 12-00 časova brigada je izvršila napad na s. Tuk i već u 12.30 neprijatelj je odbačen preko ovih kota, napad je bio usmjeren na Kuk (k. 1172) i na uporište Čelinu (k. 1057). Ove kote pale su u ruke divizije već oko 15.00 časova i od toga časa ovaj ošljek bio je u potpunosti u rukama jedinica X brigade.

X brigada izbila je, po unaprijed predviđenom planu, noću između 19. i 20. III na komunikaciji Dnopolje — M. Kamensko i izvršiv demonstrativan napad na neprijatelja u Dnopolju, drugi dio je upućen u pravcu Kamenskog, da tamo sačeka razvoj situacije i blokira povlačenje neprijatelja iz doline Krbave i Lapca.

Na ošljeku IX brigade napad je bio usmjeren na Ilinju Jemanuša (k. 1114) i k. 934 (zapadno od s. Podkrčane). Neprijatelj shvatajući vazmost ovih uporišta uporno se je branio, jer je znao da bi padom ovih kota bila neposredno ugrožena odbrana Lončarića i s. Tuka a time presječena komunikacija Lapac — Udbina. Upornošću jedinica, slomivši prethodno žestok otpor, pada k. 924 na jutrištu oko 08.00 časova. U 09.00 časova, neprijatelj vrši potpuno razbijen sa jačim topom od 75 mm i dve haubice od 105 mm.

Masuprot snagama XX divizije nalazio se je neprijateljski jačine 2 bataljona 384. pgr. 373. divizije sa svojim pristalbskim djelovima.

Poslije jake borbe, koja je trajala 2 časa, jedinice ove divizije su uspjele da izbace neprijatelja i da zauzmu Kuk (k. 1193) i (k. 1135), te da zarobe sva tri topa. Po padu ovih kota, napad je bio usmjeren na Kuk (k. 1172) i na uporište Čelinu (k. 1057). Ove kote pale su u ruke divizije već oko 15.00 časova i od toga časa ovaj ošljek su posjele i čvrsto držale u svojim rukama jedinice X brigade.

X brigada izbila je, po unaprijed predviđenom planu, noću između 19. i 20. III na komunikaciji Dnopolje — M. Kamensko i izvršiv demonstrativan napad na neprijatelja u Dnopolju, drugi dio bio je upućen u pravcu Kamenskog, da tamo sačeka razvoj situacije i blokira povlačenje neprijatelja iz doline Krbave i Lapca.

Na ošljeku IX brigade napad je bio usmjeren na Ilinju Jemanuša (k. 1114) i k. 934 (zapadno od s. Podkrčane). Neprijatelj shvatajući vazmost ovih uporišta uporno se je branio, jer je znao da bi padom ovih kota bila neposredno ugrožena odbrana Lončarića i s. Tuka a time presječena komunikacija Lapac — Udbina. Upornošću jedinica, slomivši prethodno žestok otpor, pada k. 924 na jutrištu oko 08.00 časova. U 09.00 časova, neprijatelj vrši potpuno razbijen sa jačim topom od 75 mm i dve haubice od 105 mm.

11.00 časova zauzete su kote 987 i k. 993 dok je neprijatelj iz dalje davao žestok otpor sa Lončarića (k. 971) i Krajnjeg vrha (k. 958). Oko 12-00 časova brigada je izvršila napad na s. Tuk i već u 12.30 neprijatelj je odbačen preko ovih kota, napad je bio usmjeren na Kuk (k. 1172) i na uporište Čelinu (k. 1057). Ove kote pale su u ruke divizije već oko 15.00 časova i od toga časa ovaj ošljek su posjele i čvrsto držale u svojim rukama jedinice X brigade.

[a] Viši dok. br. x.

Na Kamenskom odigrala se je komična tragedija na Kthavskom polju razbijenog neprijateljа. 21. III oko 10.00 časova naišla je jedna grupa od oko 400 vojnika koji 'su se sa sektora Lapac — Udbina povlačili u pravcu Kamenskog. Na ovom predjelu bili su dočekani od borca je trajala sve do 15.00 časova, poipuno uništili i samo vrlo malom broju vojnika uspjelo je pobjeći u pravcu Plješevice. Time je divizija završila svoje operacije i u potpunosti izvršila postavljeni zadatak.

Lijevo kolonaː» XIX divizija 20. i 21. III Na sektoru XIX divizije borba je otpočela 20. III oko 06.00 časova 1. na-kon artiljerijske pripreme, divizija je prešla u napad sa svojih ... položaja. Naročito mocna koncentracija artiljerijske vatre bila je uperena na masiv Babina Glavа a zatim Ivanov vrh (k. 1093). Time je bilo omogućeno podilaženje pješadije i tenkova neprijateljskim položaja na Ljevom krilu Divizije, Golo Brdo (k. 795). Neprijatelj je iz Mekinjara i Keblca pokušao, da izvrši

◦ Vidi dok. br. 17.

Prodiranjem tenkova u visini s. Visuća, gdje se nepriјatelj nije nadao njihovoj pojavi, nastala je kod njega panika i u 14.00 časova počeo je u bijegu da napušta svoje položaje, ostavivši za sobom velikі broj mrtvih i svu ratnu opremu. U neprijateljskim rukama ostala je samo jos k. 958. Ova bivа na juriš zauzeta oko 17.00 časova i time presiječe svaki organizovani odpor na tome sektoru. Zanimljiva Lapac — Udbina a neprijatelj dobrim dijelom uništen, razbijen i dezorganizirano otstupao prema sjeveru sa namjerom, da se preko Kamenskog probije za Nedjelju i Bihać. Po teško prohodnom terenu, divizija je sa svojim snagama produžila gonjenje poluženog neprijatelja u pravcu Mišića Brdo (k. 1172) — Hrnić I.sace — Ozeblin — Prkos i IM. Kamensko.

21. III divizija je sa X brigadom produžila napad i gonjenje neprijatеlja pravcem Dnopolje — Veliki vrh (k. 975) — Banov vrh (k. 937) —Nebljuska Gorica. Tokom 21. III divizija nije na ovom pravcu našla na nikakav ozbiljnij neprijateljski otpor. Borci su pod neobično teškim uslovima savladivali neprohodni planinski terеn koji je većinom bio pod snijegom i divizija je u potpunosti izvršila postavljeni zadatak.

povratni napad na Golo Brdo ali, dočekan jakom vatrom tenkova i automatskog oružja, odbačen je bio na ivicu Mekinjara. Gonoči neprijateljа prema s. Kebiću zauzet je bio G. Krebić k. 689 dok je neprijatelj na ivici s. Mekinjara još uvijek držao jak otpor. Koji je bio pojačan kosom vatrom sa Pribovače (k. 778). Neprijatelj se je na zapad Golog Brda počeo povlačiti prema s. Totić. U cilju presjecanja neprijateljske odstupnice koncentrisana koja je na juriš zauzeta oko 15.45 sati kada je prestao oko 14.00 časova. Nalazuje se je uspio odrzati na Koriji organizirani otpor. Oprorom na Koriji neprijatelj je omogućio izvlačenje svojih snaga u pravcu Pijesčvice ali ove su bile dočekane na M. Kamenskom od jedinica XX divizije i uništene.»

Neprijatelj koji je odstupao iz Mekinjara i Josana uspio je da organizira privatni položaj u visini Laudonovog Gaja — Brda k. 790. Kadi jake artiljerijske vatre i prituska nasih jedinica neprijatelj je bio prisiljen na dalјnje povlačenje, tako da su naše jedinice već oko 18.00 časova izbile sjevernо od s. Salamunića i zauzele Bunić.

Izbijanjem na liniju Bunić — Debelo Brdo završe-

XIV brigada produžuje sa gonjenjem neprijatelja i u toku napadovanja zauzima Ljutcu ttg. 948 i Kosanica vrh k. 957 a zatim produžuje sa gonjenjem u pravcu Laudonovog Gaja i Prosine k. 872.

Padom Mekinjara dolio je do sitog probоja na centralnom dijelu otsjeka divizije i omogućena je bila šira upotreba tenkovskih jedinica na Kribavskom Polju.

Na desnom krilu divizije nakon pada Babine Glave i Ivanovog Vrha (k. 1064 i 1093), jedinice su dopрle do Tavana ali baš u tom momentu neprijatelj od Gradine

21. III VI brigada produžila je marš prema Koreniću od kuda se je neprijatelj povukao još prošlog dana i nakon uspostave kontakta sa XXXV divizijom završila svoj zadatak.

21. III u 04.00 časova djelovi VI brigade produžili su pravo Padališta gonjenje neprijatelja koji je uspio da se izvuče iz Udbine i ovog napali u podnožju V. i M. Kamenko.

Tenkovi IV bataljona izbili su na k. 982 odakle su dijelom snagu izašli na k. 1097 a sa drugim dijelom u pravcu k. 1093 (Ivanov Vrh) te po likvidaciji ovog, jedan vod je uspio izići na k. 1064 i tu je ujedno neprijatelj- ske snage. Ova iznenadna četa savladala je ogromnu na- poru i poteškoće majstorsko u savladavanju teretna uspje- li se popeti na vrlo strme kote. Poljana tenkova na mje- stima gdje se neprijatelj nije nadao unijela je zabunu i pomenju te na ovaj način olakšala pješadiji osvajanje manevrom produžila napad na s. Visuć koje je sele bilo branjeno sa dva protukopska topa. plasirana na k. 821 istočno od sela Miloševići. Jakom koncentričnom tenkov-

napad. U prvom naletu prođeran je neprijatelj iz Mekinjara i počeo se povlačiti prema s. Tolić. Po likvidaciji Mekinjara prva četa tenkova je krenula prelco Kabanu i Udbinu ova četa je sa jedinim vodom intervenisala u pustio te. položo je u međuvremenu neprijatelj napustio i Udbinu gonjenju neprijateljа na pravcu Udbina — Tišina Varoš, gdje je suspiga njegove zaštitnice a drugi vod onjemi- sala u pravcu s. Pećani.

Sadejstvo tenkova na pravcu ljevog kolone»

Plan je bio da jedan bataljon sa dvije tenkovske čete krene u napad pravcem Mekinjar, da u sadejstvu sa XIV brigadom XIX divizije ovlada Mekinjarima a potom jedna četa onjemišan u pravcu Tolića a drugu preko Kržavskog polja u pravcu s. Jošane s tim da se jedan vod tenkova onjemiše u pravcu s. Pećani a drugi pravcem Udbina.

IV bataljon u sadejstvu sa V brigadom XIX div. imao je krenuti u napad sa polaznog položaja Kunjak u dva pravca. jedna četa pravcem Babina Čiava — Ivanov Vrh — Visuć — Tišina Varoš — Kozja Draga a druga četa pravcem Cojluk — Gradina (k. 739) — Krbić a odatle sa južne strane napasti Udbinu.

U 06.00 časova 20. III oba bataljona krenula su u

skom vatrom i savršenom suradnjom pješadije uspjelo je učukati neprijateljska oruda i zauzeti s. Vlasić. Odande vod izbio u Tisna Varoš gdje je susljedno neprijateljske zaštitnice u povlačenju iz Udbine i nanio im teške gubitke.

I faza XI kopnene 20. 21. III Sa polaznih položaja na linij Srednja Gora — Mogorić, jedinice XI korpusa ojačane sa V prekomorskom brigadom i jedinim bataljonom II D.[almatinske] P.[rolećerske] brigade»¹ imale su zadatak da za vrijeme ofanzive IV armije osiguravaju njezino lijevo krilo od neprijateljske intervencije sa sektora Ramljane — Perušić — Lički Osik — Gospić — Bilaj»

Jedinice su prešle u napad 20. III u 06.00 časova naišavši na ljevom krilu XIX divizije. čistoći terena kojega je neprijatelj zaposjeo sa slabijim snagama.

U toku dana divizija» je očistila područje OtočVica (k. 1110) — Smrčak (k. 1019) — Vukmirovića St. (k. 873) — Sove (k. 1018) — Dmitrašinovića — Obsenica — Konjski Vrh (k. 1128) — Kalići, i izbila na samu kotmunikaciju Bunić — Stroka Kula poništujući neprijateljske snage u pravcu Ličkog Osika i Perušića.

Dijelom svojih snaga zaposjela je položaje na limiji

Tegsanovac (k. 852) —Gradina (trig. 912) — Mihošević vačka Ćiava (k. 671) — Vrtlebe sa zadatkom osiguranja od neprijateljskog djstva sa pravca Strokа Kula — Lički Osik-Bilaj.

Na otsjeku ove divizije nije bilo većih borbi jer se je neprijatelj, usljed nagog nagloga nadiranja, u bržini povlačio prema svojim utvrđenim upornštima na sektoru Stroka Kula — Perušić — Ramljane.

Slabije borbe vodile su se sa manjim neprijateljskim snagama kod Čardaka, Lušica St. (k. 1005) sjevemo od komunikacije Bunić —• s. Kakići gdje su ove protjerane u pravcu Perušića.

U toku noći, u cilju nastlnog izvidanja, izvršen je bio napad sa jačim bataljonom na most kod Budaka. Naišavši na jačinu i raspored neprijateljskih snaga, bataljon je bio povučen.

U toku 21. III nije došlo do većih borbi osim do sukoba sa prednjim izviačkim dijelovima.

[1] Vidi dok. br. 4, napomenu 15.

Divizija je zauzela i držala položaje na linij Kozjan — Sršam — Gradina (k. 912) — Ostra (k. 897) — Vrtače osiguravajući jedinice IV armije koje su operisale na Kožuvskom polju i na pravcu Bunić — Kotenica — Prijeboj.

Sljedećih dana divizija je vodila borbu sa neprijateljskim dijelovima koji su bili upućeni u pomoć opkoljenom garnizonu u Bihaću i u isađejstvu sa jedinicama XIX divizije odbila sve pokušaje probijanja u pravcu Bihaća.[8]

II faza XXVI divizija Borba za Bihać Provodeći svoj oslanjajući se na Kožuvsko polje, neprijatelj je do 20. III oko 07.00 časova sa linije Lisine (k. 1172) — Polje — k. 620 — Suhi Vrh — Borba za Bihać počela je 22. III oko 07.00 časova sa linije Lisine (k. 1172) — Polje — k. 620 — Suhi Vrh — na zapadne Vagaanac, Lička Petrova Selo i kod Pokoja forsirale Una i prešle na desnu obalu rijeke, spriječavajući neprijatelju povlačenje komunikacijom Bihać — Ostrovica — Prijeboj.

Imajući u vidu važnost strateškog položaja Bihaća, neprijatelj je pod svaku cijenu odlučio braniti ovo uporište kako bi na taj način bio u stanju da i dalje uspješno kako bi na taj način bio u stanju da i dalje ugrožava oslobođenu teritoriju pravcem dolине Une i imao mogućnost ojačanja operacija na desni bok IV armije u slučaju da ova poduzme ofanzivne operacije u pravcu sjeverozapada.

U takvoj situaciji ne pušćajući neprijatelju vremena za konsolidaciju odbrane i iskorišćavajući pločove područje do maksimuma, donijeli smo odluku da se izvrši napad na Bihać i da se uništi neprijateljski garnizon i time uklone ugrožavanje desnog krila armije.

Borba za Bihać počela je 22. III oko 07.00 časova sa linije Lisine (k. 1172) — Polje — k. 620 — Suhi Vrh —

[8] Za izvršenje ove operacije dobio je komandant 4. armije usmenu direktivu u generalštabu JA. Direktivom nije bilo predviđeno oslobođenje Bihaća (vidi dok. br. 4), ali, uslijed brzog uspjeha i vrlo povoljnog razvoja događaja, odlučeno je da se oslobodi i Bihać.

Užičnić (k. 332) — s. Užičnić — Debeli Vrh — Crni Vrh —Miletin Vrh.

Napad jedinica XXVI divizije bio je usmjeren prema Drenovači (k. 579) koja se nalazi na uskom prostoru između rijeke Une i komunikacije Nebljusi — Bihać. Ova kota predstavlja taktički ključ neprijateljskih uporišta koja štite pilitz Bihaću sa južne strane.

Događajima prvenom situacije odlučeno je bilo da treba izvršti usiove za zauzimanje Drenovače jer bez zauzimanja ove kote nije bilo moguće napredovanje u pravcu Bihaća. Zauzimanjem Zeljezne Glave (k. 774) — Hrasik (k. 705) i— Vrsak (k. 690) i izbjanjem na Mcljinovac postignuti su bili jos u toku 22. III usiovi za likvidaciju Drenovače.

III otpočeo je napad na ovo uporiste i, nakon zestoke borbe i upome neprijatelisike odbrane, ovo pada oko 07.00 časova toga dana. Padom Drenovače divizija je dobila mogucnost razvoja svojih snaga i nastupanja prema Bihaću u dva pravca: XI IJ. brigada pravcem Lisina (k. 626) — Meljinovac — (k. 337) — Baksovac (k. 529) — s. Skočaj — s. Medudražje — s. Zavalje — s. Zegar.

XI IJ. brigada u sastavu[5] sa 1 tenkovskim bataljonom us pjeva, nakon kratkih ali i upornih borbi, da likvidira Gradinu, Lo-hovo, Velino Brdo (k. 460), Lohovska Brda. Čim je neprijatelj primijetio pojavu tenkova u neposrednoj blizini Kipča počeo je sa povlačenjem i napustio Kipač u koji odmah upada VIII brigada XX divizije na ljevu obalu Une a XI brigada na desnu obalu.»

Po zauzeću Kipča divizija produžuje sa napadom u pravcu Goluhića i Glavice (k. 388) tako da je poslije dvosatne borbe zauzela Glavicu a u toku noći, nakon zestoke i uporne borbe, i s. Golubić.

U toku dana 1.D.P. brigada zauzima s. Skočaj, s. Medudražje, s. Zavalje i Debeljaču (trig. 573) uništavajući neprijatelja kojeg odbacuje prema s. Zegaru, s. Ričica i ka sumim prilazima Bihaća.

Do 19.00 časova istoga dana, jedinice divizije zauzele su na linji: s. Golubić, s. Debeljača— s. Zavalje a dodijeljena VIII brigada na linji: s. Trnoina — s. Bijelo Brdo.

[5] Mišli se: u sadejstvu.

[5] Popravsno. Osma brigada 2O. divizije dejstvovala je, kao ojačane 26. divizije, na desnoj, a 11. brigada 26. divizije na lijevoj obali Une (vidi dok. br. 14).

Noću između 23/24. III vodilje su jedinice XXVI divizije ostre borbe na svim pravcima nadiranja kojom prilikom su neprijatelju nanijeli osjetljive gubitke.

24. III izviđački dijelovi uspjevaju prodrijeti u južni dio s. Žegara i oko 07.00 časova uspjevaju neprijateljа odbaciti na sjeverni dio log sela. Istovremeno jedinice iz bitke (Glav. 1 s. Cetinje. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor i izvršio nekoliko povratnih napada ali bez uspjeha. Tako isto vršio je ispade u pravcu Grabeža u cilju probijanja prema Bos. Krupi ali ovo mu ne uspijeva.

25. III I D. P. Brigada konsolidaje svoje položaje u zaseocima dijelu grada a oko 13.00 časova jedna grupa od 17 boraca prebacuje se preko razrušenog mosta u istočni dio grada sa namjerom ispitivanja neprijateljskih snaga

Oko 13.00 časova, nakon uporne odbrane, neprijatelj biva odbačen iz sjevernog predjela s. Žegara i, pobjegade oko 14.00 časova uspijevaju prodrijeti u jugozapadni predio Bihaća.[1] Do 16.00 časova oslobođen je bio cijeli prostor sa zadrže u kući ispred mosta. Isto vrijeme brigade na desnu obalu Une sa zadatkom dejstva prema s. Cetinu.

---

[1] Tada je u rejonu Žegar — Zavalje došlo do spajanja s jedinicama 8. divizije 4. korpusa JA. koje su sa zapada napadale Bihać (vidi dok. br. 8).

i zemljišta kao i po mogućnosti stvaranja uzog mostobrana na na desnoj obali rijeke. Rušio je neprijatelj drzao prilaze k mostu pod jakom vatrom, prebacemi borci nisu mogli biti ojačani i upomo su se zadržali nanoseci neprijatelju osjetne gubitke. VIII brigada u sadejstvu sa dijelovima III Prekom. U. brigade ugrozava s. Čekrlije i Klisoka Glav. Vođena je bila ostra borba u ciju zauzimanja Pr. U. Brigade zauzimaju jedan dio Kbicke Glav. Neprijatelj je podnzeo sve da izbaci nase borce no u tome nije uspio.

Noću 25. na 26. III na prostoru oko 400 m južno od mosta izvršeno je gumenim čamcima prebacivanje na desnu obalu Une mesto vise od dva bataljona I. P. Brigade. Energičnim napadom do 06.00 časova slijedeće dana na očišcen je veliki dio grada i neprijatelj je uglavnom odbačen u bolnicu, gimnazriju i zeljezničku stanicu. Iste noći prebačen je i jedan bataljon XI D.U. brigade kod Gorjubica sa zadatkom da napada cestom Krpac — Bihac.

26. III usliied neprijateljskog pojačanja koje je prispelo iz Ostrozca" odpocelo je povlačenje snaga divizije sa istočnog dijela grada na lijevu obalu Une. Prebacivanje je omeiala jaka neprijateljska vatra ali ipak su se svi dijelovi uspjeli prebaciti preko Une. Jedan bataljon I D.P.

brigade dobio je zadatak da se zadrži na desnoj obali Une u cilju spriječavanja neprijateljskog nasilnog izvlačenja i nasilnog prelaza preko Une. Ostale snage povučene su na linju: Debeljaca — Panj — Panjak. Isog dana poslije kratke borbe jedan bataljon XI D.U. brigade zauzima Crljane dok dijelovi III Prek. U. brigade jos uvijek vode borbu za Kbičku Glav. koju ne uspijevaju zauzeti.

27. III jedinice divizije ponovo posjedaju zapadni dio grada i preko cijelog dana vodema je borba sa neprijateljem koji se uporno drži i bani na desnoj Obali Une.

28. III u cilju likvidiranja neprijatelja na desnoj obali rijeke izvršen je bio pokret dijelova divizije prema s. Vrkasić sa zadatkom uprozavanja neprijateljskog krila u pravcu s. Zalužje. Kako se je međutim u toku noći neprijatelj povukao iz isločnog dijela grada napad na tom pravcu je obustavljen.

Kad jakoje prtiska nasih jedinica na isočni dio grada i vidoči opasnost poipunog opkoljavanja. neprijatelj je u toku noći 27. na 28 III pocno da se povlači sa osta-

dalje prema Ostrošcu. Oštetivši neprijateljsko izvlačenje, još u toku noći jedan bataljon I D.U. brigade biva prebačen na desnu obalu Une i ovaj već u 06.00 časova upada u centar istočnog dijela grada i odmah zatim, nakon što je potpomognuta od jednog voda tenkova koji je uspio da izađe iz s. Čapaljske uz neobično strm i jako pošumljen teren. Savladavajući velike teškoće u kretanju ovaj tenkovski bataljon pojavio se baš na onom sektoru, gdje se je neprijatelj najmanje nadao što je proizvelo paniku kod neprijatelja i omogućilo brzu likvidaciju Zeljezne Glave, Hrastika i Vrška.

U operacijama koje su se vodile 23. III tenkovi su bili upućeni samo na pravcu Mejinovac — Lohovo — Kelića Draga u sadejstvu sa XI U. brigadom. Naročito teška borba vodila se sektoru Lohovo — Kelića Draga gdje su se tenkovi spuštali pod nagibom od 75 i gdje je upotreba tenkova izgledala nemoguća.

Na sektoru Skočaj — s. Medudražje — s. Zavalje tenkovi toga dana nisu sadejstvovali jer je bila cesta na više mjesta neupotrebiva za tenkove.

U toku 24. marta tenkovi su sadejstvovali u napadu na s. Golubić. U toku daljnjih borbi u sadejstvu sa XI U.

Drenovača nisu mogli sadejstvo vati tenkovi jer je njihovo kretanje bilo organizirano samo cestom, koja je bila minirana i kojom jakom artiljerijskom vatrom.

I D. Brigada koja je napadala Zeljezna Glavu bila je potpomognuta od jednog voda tenkova koji je uspio da izađe iz s. Čapaljske uz neobično strm i jako pošumljen teren. Savladavajući velike teškoće u kretanju ovaj tenkovski bataljon pojavio se baš na onom sektoru, gdje se je neprijatelj najmanje nadao što je proizvelo paniku kod neprijatelja i omogućilo brzu likvidaciju Zeljezne Glave, Hrastika i Vrška.

U operacijama koje su se vodile 23. III tenkovi su bili upućeni samo na pravcu Mejinovac — Lohovo — Kelića Draga u sadejstvu sa XI U. brigadom. Naročito teška borba vodila se sektoru Lohovo — Kelića Draga gdje su se tenkovi spuštali pod nagibom od 75 i gdje je upotreba tenkova izgledala nemoguća.

Na sektoru Skočaj — s. Medudražje — s. Zavalje tenkovi toga dana nisu sadejstvovali jer je bila cesta na više mjesta neupotrebiva za tenkove.

U toku 24. marta tenkovi su sadejstvovali u napadu na s. Golubić. U toku daljnjih borbi u sadejstvu sa XI U.

Sadejstvo tenkova u borbi za Bihać[42]

I D. [almatinska] P [protelerska] brigada, u sadejstvu sa jedinim vodom tenkova, i XI D.U. brigada sa jedinim tenkovskim vodom, otpočele su napad na Zejezni glavu, Hrastik, Vršak i Drenovac. U napadu na

u zapadni dio grada do željezničke pruge. Tatkovi I ha-lajona vodili ise borbu u samom gradu i pokušali izvršiti pretlaz preko mosta ali misu uspjeli jer su dvije blinde, koje su uspjele doći na sam most, bile od neprijateljа uništene. U pokušaju odbrane i pretlaska mosta nije bilo nikakve saradnje između pješadije i tenkova, što je omogućilo neprijatelju svladavanje odbrane prilaza mostu i bilo glavni uzrok za gubitke nase dvije blinde. Obezbjeđenje mosta između 1 D.P. brigade drzale most pod vatrom. Ali uspjelos svega toga neprijatelj je uspio da oko 03.00 časova ujutro 25. III ponuši most i onemogući prelaz tenkova preko Une na desnu obalu.

Kad osiguranja grada na lijevoj obali Une ostavljen je bio jedan tenkovski vod dok su ostale tenkovske jedinice bile povučene.

- O tenkovskoj podršci jedinicama 7. divizije 4. korpusa JA vidi dok. br. 15 i 16, napomene 24 i 26.

brigadom upali su toga dana oko 16.30 časova u južni dio grada Bihaća. Opercije tenkova na ovom sektoru bile su jako otežane, jer im je kretanje zbog močvarnog terena bilo ograničeno na cesu a uz to je neprijatelj razoplagao sa većim brojem protivoklopnih topova. Saradnja sa pješadijom bila je vrlo dobra.

Posilo je neprijatelj bio u toku noći 23. na 24. III prinuđen da napusti položaje na Željeznoj Glavi, Hrastinu, Vrtlu i Drenovači povlačio se je u pravcu Bihaća.

U ovako stvorenoj situaciji donijeta je odluka da se jedan tenkovski bataljon koji je poslije operavke komunikacije sigao u Zavalje 24. III u 09.00 sati, prebaci na sektor IV korpusa pravcem s. Zavalje — Vedropolje — Rašuti odakle je trebao da sadjstvuje sa snagama IV korpusa u vrsenju prituska sa zapadne strane na Bihać. Tenkovi su poslije dolaska u s. Kestike naišli na otk i mogućavam teren, zaglibljivali se u blato te su morali po nekoliko puta jedan drugog izvlačiti. Temkovi su dospjeli u Krš oko 13.00 časova ii proljeraii neprijatelja te upali u dio grada sa sjevernzapadne strane.[4]

Jedinice 1 D.U. brigade upale su u grad pravcem s. Zegara a XI brigada u sadjstvu sa tenkovima III bataljona sa pravca Sokolca, dok su jedinice IV korpusa ušle

tenkovske brigade. Pošto je neprijatelj dovukao pojačanja sa sektora Ostrožca bila je potrebna intervencija tenkova Oklopčno je bilo da se tenkove prebaci neprijatelju iza leđa i da ga se napadne sa jednim tenkovskim bataljonom na sektoru Ostrožac — Prosiči — Brdovica — Jankovac. Ovaj napad imao se je izvesti tako da se jedan tenkovski bataljon prebaci napad na s. Brdovicu u jednom brzom pradoru izvesti napad na s. Brdovicu u jednom brzom pradoru a po likvidaciji Brdovice sa jednom tenkovskom četom napasti Prosiča a sa drugom likvidirati Jankovac. Nakon likvidacije Jankovca i Prosiča napasti sa čitavim bataljonom Ostrožac u cilju likvidacije.

Bataljon 27. III u 18.00 časova stigao do polazног polozaja (k. 485) odakle je odmah pošao u napad na s. Brdovicu sa jednom tenkovskom četom u sadejstvu sa III brigadom VIII divizije.[*] Otpor neprijatelja je bio zestok i onemogućavao je brz pokret pješadije a tenkovi usljed noći nisu se mogli kretati bez pratnje pješadije.

* Napadna dejstva su izvođena na osnovu zapovijesti štaba 4. [16] Formiranje ruške čine izvršila je 7. divizija (vidi dok. br. 4, napomenu 16). [17] Pogrešno. To je bila 7. divizija 4. korpusa JA (vidi dok. br. 15 i 16).

IV korpus U operacijama IV armije sadejstvovao je IV korpus[*] koji je prešao u napad 21. III[*] ujutro. Radi prinošenja sa sektora Ostrožca bila je potrebna intervencija tenkova Oklopčno je bilo da se tenkove prebaci neprijatelju iza leđa i da ga se napadne sa jednim tenkovskim bataljonom na sektoru Ostrožac — Prosiči — Brdovica — Jankovac. Ovaj napad imao se je izvesti tako da se jedan tenkovski bataljon prebaci napad na s. Brdovicu u jednom brzom pradoru a po likvidaciji Brdovice sa jednom tenkovskom četom napasti Prosiča a sa drugom likvidirati Jankovac. Nakon likvidacije Jankovca i Prosiča napasti sa čitavim bataljonom Ostrožac u cilju likvidacije.

Bataljon 27. III u 18.00 časova stigao do polazног polozaja (k. 485) odakle je odmah pošao u napad na s. Brdovicu sa jednom tenkovskom četom u sadejstvu sa III brigadom VIII divizije.[*] Otpor neprijatelja je bio zestok i onemogućavao je brz pokret pješadije a tenkovi usljed noći nisu se mogli kretati bez pratnje pješadije.

Sa snagama IV korpusa sadejstvovale su jedinice

Oko 11.00 časova4* tenkovi su izbili pred samo selo ali je tada od štaba divizije naređeno povlačenje na stare položaje s tim da se sutradan izvrši napad. U jutro 28. III u 06.00 časova otpočeo je napad sa dvije tenkovske čete. Druga četa je orijentisana desno ispod samog Strnika dok je prva četa imala zadatak da napadne selo sa sjeverne strane. Neprijatelj je u toku noći dovukao tri protukolska topa u selo tako da je uspio raZbiti našu drugu četu nanijevši joj gubitke od tri uništena i jedan oštećeni tenk, u ljudstvu tri mrtva i 8 ranjenih.

Do uništenja ovih tenkova došlo je radi slabog snalaženja komandira čete koji je izveo tenkove na brisan prostor. Neprijatelj je uspio za kratko vrijeme uništiti i onesposobiti sve njegove tenkove pa i tenk komandira čete. Uzrok leži i u slaboj saradnji pješadije i artiljerije jer tenkove nije pratila pješadija niti je vatrom iz teških oruda i bacača štitila prilaz tenkova selu bez čega je intervencija tenkova bila kod ovakvih terenskih prilika i otkrivenosti zemljišta nemoguća. Poslije gubitka ovih tenkova, po naređenju štaba divizije ostali tenkovi su izvučeni iz borbe. Pješadija isto tako nije uspjela da izvrši zadatak i da zauzme selo Brekovicu i odustalo se od daljnjeg napada.

Operacije sa neprijateljskim snagama upućenim na sektor Bihaća u cilju odterećenja pritiska na Bihać.

*Neprijateljska intervencija sa sektora Karlovac — Ogulin*** 24. i 25. III neprijatelj je uporno nastojao da šalje pomoć opkoljenom Bihaću sa pravca Bos. Novi, Bos. Krupa i Ostrožac kao i sa pravca Karlovac — Slunj i Otočac — Perušić — Gospić.

Jedna neprijateljska kolona od 5 do 6 bataljona (oko 3.000 vojnika) u toku 24. i 25. O.mj. prešla je iz Karlovca kroz oslobođenu teritoriju do Slunja u južnom pravcu potiskujući dijelove I brigade VIII ud. divizije IV korpusa. Ova neprijateljska kolona nastupala je glavnim uz cestu Slunj — Rakovica, desnom pobočnicom (jedan erzac bataljon) pravcem Zbijeg — Močila a lijevom pobočnicom (jedan bataljon Nijemaca) pravcem Ladevac — Videkić Selo. U glavnoj koloni koja je nastupala cestom nalazili su se jegerovci A. i B. bataljona (I erzac rezerve jednog batalj.) i oko 1.000 domobrana XII ust.[aškog] zdruga iz Karlovca.

** Misli se na 11 sati u noći (23 sata).

26. III uvečer neprijatelj se je nalazio na liniji s. Videkić — Broćanac — Tepavci.

Cilj neprijatelja je bio da se komunikacijom Karlovac — Slunj — Rakovica probija za Bihać sa zadatkom potpomaganja opkoljenim snagama u Bihaću.

Za intervenciju na tom pravcu odredili smo našu XIX div. s tim da sa jednom brigadom, jednini tenkovskim bataljonom i III brdskim motorizovanim art. divizionom u sadejstvu sa I i III brigadom VIII udar. divizije IV korpusa spriječi daljnje neprijateljsko nadiranje.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka XIX divizija je donijela odluku da XIV brigada posjedne položaje na liniji Klenovača (k. 483) — k. 367 — k. 360 (na putu) — Vršak (k. 531), I brigada VIII divizije da zauzme položaj na Mašvini prema lijevom boku neprijatelja a III brigada iste divizije da se koncentriše u zaseoku Ralić južno od Močila s tim, da u odredenom času nastupi pravcem Močila — Tepavci — vrelo Slušnice, u cilju bočnog dejstva na neprijatelja i presjecanja otstupnice prema Slunju.

Obzirom na nadmoćnost naših snaga u ljudstvu i materijalu odlučeno je bilo, da se neprijatelja našom slabom aktivnošću dovuče sve do položaja XIV brigade u kom momentu da se po predhodno jakoj koncentraciji art. vatre izvrši protunapad pješadijom i tenkovima i da se natjera neprijatelja na povlačenje u kom momentu brigade VIII divizije također da otpočnu sa bočnim dejstvom prema neprijatelju, sa težnjom da mu otsijeku otstupnicu.

Do 26. III — 12.00 časova neprijatelj se je zadržao na liniji Videkić — Broćanac — Tepavci i nije preduzimao nikakve aktivnosti. Zbog toga donijeta je odluka da jedan bataljon XIV brigade krene sa svojih položaja, uhvati dodir i otpočne borbu a zatim da izazvanog neprijatelja povuče za sobom do ovog polaznog položaja.

Borba je otpočela oko 13.00 časova. Neprijatelj je počeo sa nadiranjem sve do Klenovače, kada je stupila u dejstvo artiljerija a dio snaga, u sadejstvu sa tenkovima, u kontranapad i počelo je gonjenje neprijatelja prema Slunju. Neprijatelju je uspjelo da se povuče preko Slunja u pravcu Primišlja. Jači otpor neprijatelj je davao svojom zaštitnicom južno od Slunja. 28. III oko 04.30 časova izvršen je napad na zaštitne dijelove i oslobođen je Slunj. Neprijatelj koji je otstupao u pravcu Primišlja zadržao se je slabijim snagama kod s. Zečeva Varoš.

Jedinice XIX divizije nakon što su izvršile postavljeni zadatak, povučene su bile na sektor Prijeboja.

pad na nađe položaje na limiti Kuzmanovača — Kozjan. Borba se je vodila preko čitavog dana i tek pod večer bi-va neprijatelj, odbačen na polazne položaje.

26. III jedinice XX divizije prelaze u napad na južno uvređeno neprijateljsko uporište Bilaj. Cilj napada je ko vezivanje neprijateljskih snaga na sektoru Gospića Slušnice a druga napadala je pravcem Rašovića — Mojkovića — Tegavci — izvor Slušnice.

izvan Bihaća.

Neprijatelj, videći ugrožavanje ovog važnog uporišta, a u nameri da pomogne posadi u Bilaju, prelazi u napad na položaje XIII divizije na limiji Crni Vrh (k. 786) — Zubar (k. 701) — Vučjak. Jačina snaga koje su napadale iznosila je oko 250 vojnika. Neprijatelj je bez uspjeha odbačen na polazne položaje na otsjeku I.kkog divizije u toku 26. i 27. III kada je od jedinica XIII divizije napadao u toku 26. i 27. III kada je od jedinica Ostika.

Nakon bezuspješnih pokušaja da odcijepi pritisak nasih snaga na posadu Bihaća, neprijatelj na ovom sektoru nije više pokazivao ofanzivnih namjera.

[51] Pogrešno; treba: 8. divizija (vidi dok. br. 8, napomenu 13).

Sadržaj teme» Pritiskom mađada na neprijatelja na sektoru Slunj — Rašovića sadejstvovaše su divje čete Ivkova i to prva na pravcu Rašovića —• k. 306 — k. 307 izbijajući na prostor Brezovac — Videkić Selo — izvor Slušnice a druga napadala je pravcem Rašovića — Mokaka ove ne bi bile upotrebi jene za slanje u pomoć opkoljenom Bihaću.

Saradnja tenkova sa jedinicama XIX divizije bila je vrlo dobra. Sadejstvo sa jedinicama VII» divizije IV korpusa bilo je vrlo slabo tako da je, usljed slabog osiguranja tenkova sa strane pješadije, došlo do uništenja 2 tenka kojom prilikom je poginulo 5 drugova i 3 ranjena.

Neprijateljska intervencija sa sektora Otočac — Perušić — *Izvještaj* Neprijateljska kolona od oko 5 bataljona dolazeći sa sektora Otočac — Lešće — Perušić napala je 24. ov. mj. oko 09.30 časova položaje XIII divizije» na limiji Ljubovo — Kozjan — Kuzmanovača u cilju odbacivanja nasih snaga prema Ribavskom polju i spajanja sa snagama na sektoru Babin Potok — Čudin Klanac u namjeri probijanja u pravcu Bihaća. Borba se je vodila sve do 17.00 časova kada divje brigade XIII divizije prešle u protivnapad i odbacuju neprijatelja na položaje polazne.

25. III oko 07.00 č. neprijatelj ponovno prelazi u na-

zivanja nepriateljskih snaga na sektoru Gospića odlučili smo izvršiti demonstrativni napad na Bilaj i prema razvoju situacije zauzeti ovo nepriatelisko uporište. Za ovaj zadatak bila je određena XX divizija ojačana sa V Prekomorskom brigadom.

Sam Bilaj i njegova neposredna spoljna obrana bila je posjednuta sa oko 350 neprijateljskih vojnika iz sastava IV ustaškog zdruga, naoružanih sa teškim i lakim pješad. naoružanjem.

Jedinice XX divizije zauzele su 26. III polazni položaj na linji Krmpotić (k. 577) — Komovljača (k. 611) — k. 578 (istočno od Kudajice) — Mudrovčica (k. 588) dok je dio snaga ostao u rezervi sa zadatkom da štiti divizijsku artiljeriju na sektoru Ribnika. Na ljevom krilu divizija je zauzela položaje položaje na linji: Prkos k. 566, k. 576 — Skvadre (k. 578) — (k. 581) — Vrstina.

Borba je otpočela u 07.00 časova i već u prvom naletu jedinice divizije uspjevaju ovladati zoj. stanicom Bilaj — Ribnik i produže k. 649 Ljevo krilo divizije uspjeva se probiziti k. 582 i k. 583 (Vujmovića Brdo) ali tu je odčekano jakom art. vatrom, tako da se moralo povući na polazne položaje.

Trio eškasnom art. vatrom divizija je uspjela poraskbati moral neprijatelja u upornštima k. 649, k. 657 i k. 609 i uprkos upome neprijateljske odbrane k. 649 oko 10.00 časova pada u nase ruke. Narocito teške borbe su bile za k. 657, k. 609 i k. 582 ali i ove padaju u ruke boraca divizije oko 14.30 časova, kada se je neprijatelj počeo povlačiti u neredu u pravcu Gospića. Artiljerijskom vatrom ucieno je neprijateljsko odstupanje prema Gospiću. Pod sve jačim pritiskom neprijatelj se je počeo povlačiti iz Bilaja i Bilajskog Novog Sela i ova mjesta spiću. Pod sve jačim pritiskom neprijatelj se je počeo osilane u njegovim rukama. Neprijatelj se je branio iz dojos na položajima oko mosta nasiojeci da uzi mositelja jačem jedinovremeno padaju ljporno se je branio samo bro utvrdenih bunkera poipomognut jakim dejstvom art. vatre iz sektora Gospića i Ostre. Borci divizije na juriš zauzimaju bunker za bunkerom i do 23 časa zauzeta su bila sva neprijateljska uporista u Bilaju, Bilajskom Novom Selu i k. 582. Neprijatelj se je povukao na linju k. 586 i k. 583 sa istaknutim uporištem prema Počućima.

[1] Vidi dok. br. 10.

Likvidacijom Bitlaja neprijateljі je izgubio vrlo jaka uporišta spojne odbrane Gospića a našim jedinicama osiguran vrlo povoljan položaj za napad na sam Gospić.

Rad zrigačije pridate IV armiji u operacijama u Hrvatskoj kotlini. kod Lapca i Bihaća.

I. Već u toku pripreme ovih operacija počela je avijacija sa djelovanjem ispred fronta armije u cilju izviđanja neprijateljskog saobraćaja i uznemiravanja njegovih pokreta u dubinj pozadini, a vršena su izviđanja i fotografisanja neprijateljskih uvrđenih položaja i fotikacijskih objekata U isto vrijeme započinju i napadi bombardirma na neprijateljske štabove, centre veze, skladišta i komunikacijska čvorišta.

Ovakav rad avijacije trajao je od 10. III 1945.

Izviđanje i napad osmotrenih ciljeva vršeni su na sljedećim komunikacijama:

a) Lapac — Bihać — Bos. Krupa
b) Gospić — Otočac — Quulin
c) Otočac — Vrhovine — Babin Potok — Prijeboj

" Vidi dod. br. 4/ raporcmu 8.

584 (Mataja) nalazi se jugoistočno od D Lapca. Tu je bio smješten štab 1. centar veze 393. pješadijskog puka i osmatračnica 373. legionarske divizije (Štamf. n. d., str. 216).

4) 14. III 1945. ponovo je napadnut štab 373. divizije kod Bihaća na tački 784457 uspješno.

5) 16. III 1945. napadnuta su skladišta neprijateljske vojske u Bihaću kod želj. stanice i tom prilikom izazvani požari.

6) 17. III 1945. napadnut je radi uznemiravanja Gospić, Lički Novi i Lički Osik mitraljeskom vatrom a bombardovani su Bos. Novi i Bos. Krupa, te jugozapadni dio gradskog područja u Bihaću, gdje je smještena vojska i skladišta.

II. Pripremna faza

U pripremnoj fazi pojačano je izviđanje već spomenutih komunikacija, češće su vršeni napadi radi uznemiravanja u Lici, a pojačano je bombardovanje objekata u dolini Une.

Tokom 18, 19. i 20. vršeni su napadi na ciljeve u Lapcu, Nebljusima, Skočaju, Zavalju i Bihaću. Tučeni su i dalje štabovi, a raketnim oružjem napadnuti su utvrđeni položaji na otsjeku Lapca i Nebljusi (Drenova Glava — Obsjaj).

Lovačka avijacija štitila je povremenim patroliranjem raspored naših snaga uspješno.

III. Borba

U toku prodiranja naše armije Krbavskim poljem i od Lapca prema Bihaću, avijacija je nastojala presjeći komunikacije i poremetiti saobraćaj iza fronta neprijatelja i na taj način spriječiti dovlačenje rezervi i manevriranje.

Neposredno potpomaganje naših trupa tokom borbi nije došlo do punog izražaja jer je napredovanje bilo relativno brzo.

Napadi radi uznemiravanja vršeni su i dalje u cijeloj oblasti Gospić — Otočac.

20. III 1945. bombama i raketnim oružjem napadnuta su uporišta i komunikacija Nebljusi — Bihać i u Ostrožcu štab XV njem. korpusa, a u Gospiću je zapaljen jedan magazin municije i pogođene zgrade u kojima je bila smještena vojska i materijal.

21. III 1945. napadnuta je Sunja, Kostajnica, i Bos. Novi, a od 7.30 do 8.20 fortifikaciski objekti u Žegaru, Bihaću i Pokoju.

na putu Bos. Novi — Bos. Krupa.

Tokom 27. 28. 29. 30. i 31. III nastavljeno je izvi-đanje napred spomenutih komunikacija i bombardovanje objekata na njima u cilju remećenja saobraćaja i dovlačenja rezervi. Neprekidno je neprijatelj uznemiravan mitraljiranm em i lakšetim oruđjem u območju Gospić — Ogulin i Bihać — Sunja. Položaji neprijatelja sjevemo Bihaća gđavni su bili cilj za avijaciju i tu se je dnevno napadalo na utvrđene položaje i koncentracije trupa. Naročito se je kontrolisala komunikacija Karlovac — Topusi — Slunj i napadale neprijateljske kolone.

Raspored snaga IV armije poslije borbe za Bihać

Nakon završene borbe kod Bihaća snage IV armije raspoređene su bile:

XXVI U. Divizija na sektoru Bihać — Zegar — s. Zavalje.

XX U. Divizija upućena na sektor Sv. Rok — Lovinac — Medak.

XIX U. Divizija na sektoru Bunić — Debelo Brdo.

XI Korpus: XIII U. Divizija na sektoru Tolić — Bunić — Vrebac.

22. III 1945. napadnut je Ogulin i Vrhovine a ciljevi su dati pomoću koordinata. Kasnijim onrđjem uočena je Drenovača, Mejinovac, Balkovac i Bihać (vojnički objekti).

23. III 1945. bombardovana je Bos. Krupa i naređnut most kod Drenove Glavice sjev. od Bos. Krupa, a svi drugi zadaci bombardovanja na bojištu obustavljeni su usljed prodora naših trupa na sjever od Neđeljaa.

24. III 1945. osim je uočena prostorija Ključa i žeđi. šiena kolona od 20 kamiona sa trupama na putu Ključa stanica u Bihaću, a napadnuta je i većim dijelom uni-šiena kolona od 20 kamiona sa trupama na putu Ključa — Bos. Krupa. Kasno poslije podne uspjšeno je napadnuta i razbijena neprijateljska kolona od 6 tenkova i oko 100 vozila na komunikaciji Lički Osik — Nikšić.

25. III 1945. tučeni su mitraljeskom vatrom garnizoni u Lici: Gospiću, Bilaju, Ličkom Osiku i Babin Potoku (ciljevi su dati po skicama), a bombardovani su mostovi u Bos. Krupi, Bos. Novom te Petrinji i Topuju.

Tokom ciječeg dana izvađka avijacija štitila je naš raspoređ na objektu Bihaća.

26. III 1945. bombardovani su vojni objekti u Bihaću, Ostrošac i Bos. Krupa. Napadnuta je neprr. motorizacija na putu Topuj — Slunj i kolona od 10 kamiona

IX Ú. Divizija na sektoru Novigrad — Obrovac (izvršila koncentraciju na ovu prostoriju u ciju napada na Kartobag i Pag).[56]

Četkovska brigada na sektoru Gračac i na sektoru Debelo Brdo.

Atlijenjska brigada na sektoru Nebljusa i na sektoru Debelog Brda.

Neprijateljski gubici

Neprijateljski gubici u razdoblju od 20. III do 28. III uključivo bili su:

mrtvih	4341
zarobljenih	2061

Prema izjavama zarobljenika neprijatelj je imao preko 5563 ranjenika.

Zarobljen je bio sljedeći ratni materijal i oprema:

Tenkova	4
topova raz. kalibra	60
šarača	77
puškā	2310
pištolja	162
teških bacača	52
lakih bacača	11
p.a. mitraljeza	2
sign. pištolja	16
automobila	15
motornih vozila	120 (od toga 45% ispravnih)
traktora	4
auto-ambulante	4
automeh. radiona	1
autobusa	3
bicikla	195
artilj. kareta	27
sedla	312
radio-aparata	18
radiofona	11
sanitet. zavoj. materij.	500 kg
dvogleda	15
konja	3000
municije — vagona	350.

[54] O bojnama za oslobođenje otoka Pага i Karlobaga vidi dok. br. 21.

Kritički osvrt Sa izkustvima koja su bila stečena u operacijama kod Knina[*] i Mostara[59] IV Armija ophodela je 20. III svoju pvu obaviv vežgu sila. Preizašci u oštrivu, uspostavi kontakt sa IV i VII Korpusom Jugoslavenske Armije ko i da uništi neprijateljske snage na tome područiju i da na ovaj način postigne uslove za ofanzivne operacije armije u pravcu sjevero zapada.

Armija je jednovremeno prešla u ofanzivu na širini od 40 km i skupila u borbu sa neprijateljem koji je bio modernо naoružan, dobro opremljen i njegov moral na visini a bramio se je 12 dugo vremena pripremanih i dobro utvrđenih uporišta.

Poznavajući strategijsku važnost ovog područja neprijatelj je odlučio da pod svaku cijenu brani sektor Bi-

[57] Taj spisak nije pronađen.

[58] O rezultatima operacije za oslobođenje Knina vidi tom V, knj. 38, dok. br. 33.

[59] O rezultatima operacije za oslobođenje Mostara vidi tom IV, knj. 33, dok. br. 156.

Vlastiti gubici

Mrtvih ofic., poš., nuk., podofic. i vojnika	257
ranjenih ofic., poš., nuk., podofic. i vojnika	798
nestalih ofic., poš., nuk., podofic. i vojnika	27

Imenični spisak poginulih i ranjenih rukovodioca dostavljen je personalnom odjeljenju.[57]

Utrošak municije

Granata za haubice 100 mm	358
granata za haubice 75 mm	5768
granata za p. k. top	87
mina za bacače 81 mm	804
mina za bacače 45 mm	1291
ruč. bomb	621
metaka za p.k. puške	80
puš. i mitralj. municije	1600
[metaka] za p.a. mitraljeze	175000

Vlastiti gubici u materijalu

Uništeno tenkova	8
Oštećeno tenkova	7
Uništeno bliada	2

hać — Lapac i stoga razloga posvetio je ovom području naročitu pažnju.

Bihać predstavlja ključni položaj Unske doline, koja omogućava ofanzivne akcije na oslobođenu teritoriju Dalmacije pravcem Bihać — Lapac — Srb — Otrić — Knin a sa druge strane ovo područje je vrlo povoljno za odbranu. Iz Bihaća moguće je uznemiravanje oslobođenog dijela Like i Krbavskog polja preko Ličkog Petrovog Sela u pravcu Prijeboja, Korenice i Udbine te pravcem Bihać, Zavalje, Škipina, Bjelo Polje, Krbavsko polje kao i pravcem Bihać — Nebljusi — Kamensko — Krbavsko polje — Udbina.

U posjedu Bihaća i Unske doline neprijatelj je neposredno štitio prilaz ka dolini Save, kojom je vršio glavni saobraćaj i snabdijevanje svojih trupa na frontovima u Sremu, dolini Bosne i dolini Vrbasa.

Konačno tako dugo dok je bio gospodar unske doline sprečavao je spajanje snaga IV i V Korpusa i time smanjivao opasnost ugrožavanja doline Save koja je od prvoklasne strategijske važnosti za sve frontove u Jugoslaviji.

Poučen skupo plaćenim iskustvom u bitci kod Knina i Mostara neprijatelj se nije osjećao sigurnim u uporištima koja su duboko zadirala na oslobođenu teritoriju jer je tu postojala mogućnost opkoljavanja istaknutih uporišta, naročito onih na vrhovima defanzivnih klinova. S toga razloga, neposredno pred samu ofanzivu, neprijatelj je početkom marta ispao iz svojih uporišta i to najvećim dijelom iz onih sa sektora Bihać — Nebljusi — Lapac i zauzeo Krbavsko polje sve do Udbine.[6] Odmah nakon ispada pristupio je izgradivanju utvrđenja u vidu privremene poljske fortifikacije u cilju da poveže snage iz Gospića sa snagama u Lapcu preko Krbavskog polja i Udbine i da obrazuje front na liniji otok Pag — Karlobag — Gospić — Udbina — Lapac. Kako je u ovo doba godine u ovim predjelima bila još jaka zima, neprijatelj nije uspio da izgradi utvrđenja i otporna gnijezda na sektoru Lapac — Udbina i u tom stanju ga je zatekla ofanziva IV Armije.

Na osnovu gornjeg razmatranja neprijatelj je već ranije posjeo Unsku dolinu sa oko 15000 vojnika i ove rasporedio po dubini od Bos. Novog — Ostrožca — Bihaća do Lapca. Najveći dio ovih snaga grupisao je na prostoriju Bihać — Nebljusi — Lapac — Udbina — Krbavsko polje — Korenica. Radi ovakvog rasporeda neprijateljskih snaga, štab Armije je morao voditi računa o

činjenici, da neprijatelj ima mogućnost, da pored snaga koje se nalaze neposredno ispred fronta, može dovući pojačanja na ovu operacijsku prostoriju sa drugih frontova u Jugoslaviji. Ovo predviđanje bilo je posve ispravno jer je neprijatelj u toku operacija na sve moguće načine nastojao da dovuče u pomoć pojačanja snagama koje su bile opkoljene u Bihaću. U tom cilju neprijatelj je uputio 104. Njem. diviziju sa fronta u Sremu preko Sun je — Kostajnice — Bos. Novog — Ostrožca, slao pojačanja sa sektora Bos. Novi — Ostrožac, zatim pojačanja iz Karlovca i Ogulina preko Tounja i Slunja. Bio je vrlo aktivan na prostoriji Babin Potok — Čadin Klanac — Perušić — Lički Osik sa namjerom, da se preko Prijeboja i Ličkog Petrovog Sela spoji sa snagama koje su nadirale sa sjevera pravcem Tounj — Slunj i da zatim u sadejstvu produže u pomoć opkoljenom Bihaću.

Koncentracija snaga IV Armije

Odmah nakon pobjede kod Mostara[65] snage VIII Korpusa bile su koncentrisane na prostoriji Sjeverne Dalmacije i to na sektoru Obrovac — Kistanje — Benkovac — Biograd n/m. — Zadar — Zemunik — Novigrad. Sa ove prostorije izvršena je bila koncentracija u vremenu od 15. do 18. III na koncentracijsku prostoriju Srb — Otrić — Gračac — Lovinac — Klapavica — Mazin. Koncentracija je bila završena po tačno unapred predviđenom planu[66] i već slijedećeg dana, tj. u toku 19. III, snage su izvršile pokret prema svojim polaznim položajima, tako da je ofanziva IV Armije otpočela 20. III u 06.00 časova.

Svi pokreti trupa izvršeni su po relativno slabom vremenu pogotovo onih dijelova koji su bili upućeni preko Velebita. Svladavajući sve teškoće, jedinice su izvršile pokret u rekordno vrijeme tako da neprijatelj nije mogao reagirati na naše pripreme.

Tajnost i brzina koncentracije naših trupa u mnogome je pridonijela sjajnom uspjehu ofanzive.

Operacijski razvoj:

Prema planu ofanzivnih operacija IV Armije,[67] bilo je predviđeno da se u vremenu od 21—24. III izvrši proboj neprijateljskog fronta i izvrši obuhvatni manevar Udbine i Lapca u cilju uništenja ovih uporišta i posada.

U vremenu od 24 — 26. III bilo je predviđeno gonjenje neprijatelja i izbijanje naših trupa do Nebljusa

u cilju obuhvata ovog uporišta te čišćenja udbinske i koreničke kotline.

U vremenu od 26 — 30. III bilo je predviđeno uništavanje neprijateljskog uporišta Nebljuse.

U svom žestokom naletu jedinice IV Armije već tokom prvog dana izvršile su proboj neprijateljskog fronta na čitavoj širini, zauzele Udbinu, G. i D. Lapac, Dnopolje, očistile Krbavsko polje i izbile do neprijateljskog uporišta Nebljusi.

Drugog dana zauzele su neprijateljsko uporište Nebljusi i produžile sa uništavanjem neprijatelja na Kamenskom. Na Krbavskom polju uništavani su bili posljednji ostatci potučenog neprijatelja i zauzeta Korenica te uspostavljena veza sa IV Korpusom na Prijeboju.

Glavni udarac IV Armije bio je zadan neprijatelju na sektoru G. i D. Lapac na najjača neprijateljska uporišta u cilju velikog obuhvatnog manevra glavnih neprijateljskih snaga na prostoru G. i D. Lapac — Nebljusi — Kamensko — Krbavsko polje — Udbina s tim da se ove snage spoje sa snagama iz Krbavskog polja i time zatvore obruč sjeverno od neprijateljskog uporišta Nebljusi.

Ključni položaj čitavog ovog sektora predstavljalo je područje V. i M. Kamensko jer je preko ovog jedino moguć prelaz iz Krbavskog polja u dolinu Une u slučaju da su glavne komunikacije i to Udbina — Lapac i Lapac — Nebljusi blokirane. Uočivši važnost ovog taktičkog područja, rukovodioci operacija su još u toku noći 19. na 20. III uputili dijelove XX divizije na ovo područje sa zadatkom, da tamo sačekaju razvoj operacija i, u slučaju povlačenja neprijatelja sa Krbavskog polja, iz Udbine i sa sektora Udbina — Lončarić — Kuk, ovog spriječe u povlačenju i unište.[6a]

Zamisao ovog velikog obuhvatnog manevra odlično je bila sprovedena u djelo i neprijatelj je doživio potpuni slom na čitavom frontu; vrlo važnu ulogu odigrale su snage koje su bile upućene na Kamensko. Tu su uništile sve neprijateljske snage koje su uspjele da se izvuku iz Udbine i pomenutih sektora i na ovom području se je odigrala konačna tragedija na Krbavsfkom polju potučenog neprijatelja.

Na ovaj način, zadatak koji je bio predviđen da se izvrši u roku od deset dana, izvršen je bio za dva dana i naše jedinice izbile su sjevernije od Nebljusa nego što je bilo u planu predviđeno.

Rukovodstvo: Za čitavo vrijeme borbe štab Armije je imao neposredno ulicama na razvoj samih operacija. Domosio je odluke i izdavao naređenja prema razvoju situacije na bojištu.

Komandovanje divizijama bilo je dobro. Komandanti su se dobro snalazili u pojedinim situacijama i donosili su pravilne i brze odluke.

Sve pripreme za ofanzivu su bile dobro izvršene i ova je počela po šemi unapred predviđenom planu.

Pješadija: Pješadija je u pojmnosti izvršila postavljene zadatke i naročiu sposobnost je pokazala u izdržljivosti i svladavanju teško prolaznog terena.

Saradnja između pješadije i artiljerije u pripremnoj fazi borbe, a naročio prilkom lomljenja neprijateljske glavne borbene linije, bila je vrlo dobra ali u gonjenju i prenošenju vatre na pozadnje ciljeve nije zadovoljila i to iz razloga što su štabovi bili u mnogome zauhvaćeni oko usposlave. veza na relativno sirokom frontu sa ogromnim sredstvima, te svoje namjere i naređenja

Neprijatelj je bio potpuno demoralisan i razbijen, izgubio je čitavo teško naoružanje, svu komoru i samo slabiji dijelovi su se uspjeli izvući iz obruča i dospjeti do Bihaća. Pod takvim okolnostima, rukovodioci štaba Armije odlučili su da se neprijatelju ne dozvoli sredivanje na prihvatnim položajima vanjskog pojasa utvrđenja i da se odmah produži sa gonjenjem i napadom na Bihać u cilju zauzimanja ovog važnog neprijateljskog uporišta.

Već trećeg dana ofanzive jedinice IV armije oplošće su napad na utvrđena uporišta na Zeljezmoj Ćiavi, Vrška i Trastika kao i na Drenovadu koja je bila ključ svih uporišta koja su štitila prilaz Bihaću [sa] južne strane. Borba za Drenovadu trajala je jedan dan i četvrtog dana ofanzive Drenovada je bila zauzeta i prilaz Bihaću slobodan.

Na osnovu pravilne procjene situacije donesena je bila odluka, da se odmah napadne Bihać i da se iskoristi dezorganizacija i demoralizacija koja je nastupila kod neprijatelja nakon poraza na Kabaškom polju i na pravcu Lapca. Samo energičnom gonjenju i silnom naletu našlh jedinica treba zahvaliti da je i Bihać tako brzo oslobođen a neprijatelj dozvio još teži poraz nego u prva dva dana ofanzive.

za upotrebu artiljerijske vatre misu bili u stanju blagovremeno uočiti i tražiti.

Inače je artiljerijska vatra bila dobro korišćena za razvoj i podilaženje. Dejstvo artiljerije na sve tražene ciljeve nije moglo biti najefikasnije usljed velike sirine fronta kojeg je Armija zauzimala kao i usljed toga što nije jedinice, kao na primjer brigade, nisu imale artilj. osmatača koji bi bili upoznati s potrebama brigada.

Artiljerijske. Artiljerija se je naročito istakla u savladivanju velikog teremskog uspona gdje je morala na rukama po snijegu kroz dosta teško prolazna šumu izvući topove kalibra 75 mm i postaviti na položaj Surduk k. 1009. P.k. odnuda su bila dobro korištena. Svako p.k. odnuđe imalo je određeni položaj i dejstvovalo je uvijek kada je to bilo potrebno.

Telefoni?. Uopšteno saradnje izmedu pješadijskih i telefonskih jedinica moramo naglasiti da je ona bila relativno uredjena. Telefonima a slabija kod onih jedinica koje su po prvi puta saradivale.

XXVI Divizije bilo je vrlo dobro. Ipak se mora primijetiti da su jedinice često puta od telefona traźile više nego što se je mogło dati. Ovakav primjer desio se prilikom zauzimanja Zeljezne Glave sjeverno od Nehljusa. Ovu je bateriju svega oko 15 vojnika a napad su vršili dijelovi I D.P. brigade koji nisu uspjeli da neprijatelja izbace sa ove kote. Sloga razloga pored stalnoviho teškog i neprolaznog terena telefonskih su moralni intervenisali u likvidaciji tog gnijezda otpora a nakon likvidacije zahtjevano je bilo od komandanta pješadijske jedinice da telefonsku da su telefoni na ovakom terenu i u loša noći najbolji cilj neprijatelju. Dogadalo se je i to da su pojedini slučajevi pješadijskih jedinica davali telefonima zadatak bez dogovora i znanja starješina telefonskih jedinica što je mogło dovesti do teških posljedica i gubljenje telefona.

Saradnja na prvu kolone bila je takoder dobra. Prilikom sadejstva telefona sa jedinicama IV Korpusa saradnja je bila vrlo slaba. Uzrok tome leži u činjenici da ove jedinice nisu imale prilike da sadejstvuju sa telefo-

bar. Nanošlo je zmatnjo i vazno spuštanje tenkova pod nap. nepovoljni im prilikama od L.hlova u Kešica Dragu, izvlačenje tenkova na Zeljezna Glava (sve na sektoru Bihaća) kao i na Ivanov Vrh na sektoru Udbine. Kod svih ovih akcija tenkovi su pokazali velikau manovarsku sposobnost po vrlo teškom terenu. Svi borci i rukovodioci pored velikog zamora radi dužine samih akcija pokazali su veliko pozrtvovanj e i ogroman napor.

Vezu:

Veza je dobro funkcionisala ako se uzme u obzir širina i dubina fronta. Bilo je momenata kada je veza između Armije i divizija bila prekinuta ali to je bilo vrijek u najkraćem vremenu uspostavljeno. Poteškoća je bila u održavanju linija jer su ove bile na mnogim sektorima kidane od neprijateljski raspoloženog pučanstva.

Centr veze i pomoćni kao i istureni centri veze bili su dobro izabrani i dobro funkcionisali. U ovoj operaciji ljudstvo službe veze visio je službu pod velikim napornima. Veza unutar pojedinih rodova vojske bila je vrlo dobra. Kod pješadije nešto slabija usljed velikog fronta

sklm jedinicama te su usljed nepoznavanja terkovskih osobina tazile od tenkova izvršavanje nemogućih zadataka.

Ljljavnom saradnja tenkovskih jedinica ostvarena je bila inicijativom pojedinih tenkovskih vodova koji su se čas više a čas manje zalagali u borbi. Pješadija je sa nih jedinica imala prekinuta ali to je bilo vrijek u nijhovu pojavu i bila im je sigurna zaštita, naročito kod velikim odsvojenim pruža tenkove i pozdravjala istima.

Tenkovi su imali veliki -značaj u probijanju neprijateljskog fronta naročito prilkom zauzimanja Udbine i G. Lapca kao i grada Bihaća. Domaće su podbacili prilkom gonjenja neprijatelja, kada su njihove osobine tebale doći do najvećeg izražaja, a to najviše iz razloga jer nijesu na vrijeme primijetili pojedine pogodne momente i što je bila slaba veza unutar jedinica zatnih rodova vojske.

Rukovodioci, pa i samo borci, u izvjesnim važnim momentima treba da cijene moralno stanje neprijatelja i da to prema razvoju situacije iskoriste što je naročito važno u momentu neprijateljskog izvlačenja iz borbe.

Sam rad tenkova u ovim akcijama bio je vrlo do-

i brzog napredovanja. Veza između rodova vojske dosta slaba, naročito između tenkova i pješadijskih brigada.

Svakako naročitu pažnju treba posvetiti službi veze kako između viših štabova tako i između nižih štabova. Ovakva veza je naročito potrebna prilikom brzog napredovanja kao što je slučaj u brzom napredovanju naše Armije, jer samo na ovaj način može se potpuno iskoristiti posljedice potučenog i demoralisanog neprijatelja i izvršiti gonjenje do krajnjih granica. Sa sredstvima veze sa kojima je Armija raspolagala može se kazati da je ova bila uvijek uspostavljena u rekordno vrijeme.

Inžinjerija:

Inžinjeriske jedinice bile su više korisno upotrebljene a naročito mineri koji su na mnogim mjestima izvadili mine i popravili komunikacije. Naročito su se istakli prilikom popravka mosta u Bihaću kada su ovog popravljali pod dosta jakom neprijateljskom artiljerijskom vatrom.

Inžinjerski bataljon Tenkovske brigade bio je vrlo korisno upotrebijen prilikom podizanja mosta preko Une kod Vrkašića i time je bilo omogućeno izvlačenje ratnog plijena, naročito neprijateljske motorizacije.

[Na] Krbavskom polju inžinjerske jedinice bile su upotrebljene za dizanje mosta preko rijeke Krbavice 1 km sjeverno od Udbine. Ovog su izgradile 21. III u roku od 12 časova. Osim toga vadile su mine oko tog mosta. Tom prilikom se je pokazalo da jedinice oskudijevaju detektorima, bez kojih je pronalaženje mina jako otežano.

Pozadinske službe:

Pozadinske službe funkcioniisale su vrlo dobro. Snabdijevanje hranom, municijom, pogonskim materijalom bilo je vrlo dobro. Sanitetska služba funkcionisala je vrlo dobro. Prilikom procjenjivanja funkcioniranja pozadinskih službi treba uzeti u obzir daljinu sa koje su bile prebacivane sve potrebe i broj vozila koja su stavljena na raspolaganje u tu svrhu. Obzirom na loše komunikacije na operativnoj prostoriji i malen broj motornih vozila i obzirom na velike potrebe Armije, naročito u tako brzom napredovanju, možemo zaključiti da su bili svladani ogromni napori. Treba zahvaliti velikom požrtvovanju i izdržljivosti šofera koji su dan i noć bili za volanom i prenosili sve potrebe za borce a sa bojišta prevozili ranjenike i evakuirali ih u pozadinske bolnice.

Prilozi: 1) Plan ofanz. operacija^{9}
2) Vdarstrate sa plamom koncemtraci j e^{w}
3) Zapovijest sa 8 prilogaᶻ⁵

Dostavljeno:
Generalštabu
Jugoslavenske Armije

Poraz koji je neprijatelj doživio u prvoj fazi naše ofanzive imao je teških posljedica po neprijatelja. Citav sistem njegove odbrane Crnske dolине bio mu je poljolbun. Izgubio je jako uporište iz kojeg je bio u stanju da ometa i ugrožava ofanzivne operacije Armije u njezinom dalnjem napredovanju prema sjeverozapadu i mi smo si osloboditi snage koje bi inače morale biti vezane d upotrebljene za zaštitu našeg desnog boka.

Strategijska vaznost i uplv te pobjede ispoljio se je u punoj mjeri tek u daljnim operacijama prilikom oslobadenja prostalog dijela Like i Hrvatskog Primorja.[66]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pohkomesar. pukovnik
Bosko Siljegovic, s.r.

Komandant, general-lajtnant
Petar Drapšin, s.r.

Da je prepis vjeran originalu ovjerava:
Zam. Načelnika Štaba
pukovnik
T. Bošić

M. P.

tora Bosiljevo — L.sće — Generalski Stol vodio borbu za komunikaciju (Granbok² — Bosiljevo. Jačina neprijatelj̄skih snaga I. i II. Ustaška bojna, žandarmerijska bojna 104. div. nisu bili identificirani)³

bu 34 i 7. Divizije.⁴

IV *Korpus:* Od jedinica Na sektoru Gačeško Selo — D. Prekomorska neprijatelj̄ nije aktivan.

VII Korpus[5] U toku današnjeg dana neprijatelj je ispao sa sektora Novo Mesto u 3 kolone.

a) Jedna kolona pravcem Gotna Vas — Podhum[6]

— Ribčji. Jačina neprij. 2 bat. Slov. domobranaʼ (oko

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 18—1/5, k. 311.

[2] Pogrešno, treba: Granbk.

[3] Vidi dok. br. 66.

[4] Vidi dok. br. 101 i 89, depeše br. 4 i 58 od 26. aprila.

[5] O borbama jedinica 7. korpusa JA vidi dok. br. 94, situaciju od 25. do 27. aprila.

[6] Nije nađeno na karti 1:100.000.

Slovensko domobranstvo je nazivˮ za pripadnike slovenačkih kvislinških formacija. Često su nazivani Belom gardom. Opširnije o tome vidi dok. br. 13, napomena 31.

BR. 66

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 27. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA-CIJSKOM PROSTORU ARMIJEˮ

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 105
27. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 27. APRILA 1945.

IV Korpus: Neprijatelj se drži na linji: Bosanci (južno od Vrnice) — Bosiljevo — Prnvis k. [tig.] 461 — s. Špehari — Umol — lijeva obala r. Dobre — Generalski Stol do lijeve obale Mrežnice.

Na sektoru između Mrežnice i Korane neprijatelj se drži na linji Gačeško Selo k. [tig.] 277 — k. 242 — k. 218 — D. Prekomorska

Na sektoru jugozapadno od Karlovca između Kupe i Mrežnice neprijatelj je u toku jučerašnjeg dana sa sek-

450 vojnika) sa 3 tenka. Sa ovim snagama vodi borbu 9. brigada na položajima Rigelj — Podhum.

b) druga kolona pravcem Novo Mesto — Birčna Vas — Draganja Sela. Jačina neprij. jedan bataljon Slov. domob. — Sa ovim snagama vode borbu 14. i dijelovi 10. brigade.

c) treća kolona od Male Gore u pravcu Pugleda. Jačina neprijatelja bataljon Slov. domobrana (500 vojnika). Sa ovim snagama vodi borbu jutrošnji bataljon 15. Divizije.

Dijelom snaga neprij. napada u pravcu Fabanjev Križ —• Pogorelec. Sastav —• dijelovi 17. SS reg. i R.O.A. (Ruske Oslob. Armije[9]) oko 600 vojnika.

Borbu vodi 12. brigada koja otstupa.

Položio je neprijatelj u velikoj premoći to će d 5. brigada sa sektora Vinice bili prebačena na sektor Novoga Mesta.

Na sektoru Kočevja bez promjene.

XIII Divizija: Divizija sa tri brigade vodi borbu na sektoru Gumanca[3] Čitav sektor je uvrđen sa utvrdenjima koja su izgrađena još u mirno doba.[8]

Neprijateljski položaji na Gumancu nalaze se na liniji K. 1011 — K. 1026 — Crni Vrh K 1122.

Ova linija neprijatelj drži zaposjednutu sa 3 bataljona i to: jedan SS bataljon 15. SS puka, jedan bataljon

k. 601.

Divizija dži limiju:
III P.U.B.[a] — Pleśśśce k. 785 — cestu prema k. 620 — zapadne padine k. 822.
XII U. Brigada dži zapadne padine k. 689. desno sa XII Brig. i dži k. 609 — istočne padine Biočanina[a] i k. 672 — lijevo održava vezu sa XIX Divizijom[a] kod k. 611.
XI Brigada po naređenju Štaba Armije[a] upućena je jutros kamionima u Prezid sa zadatkom obezbjeđenja operacija XX Divizije.

[a] ‡ ‡ O rezultatima dejstva 20. divizije na tom pravcu vidi dok. br. 84.

[15] Jedinice 43. divizije infiltrirale su se u pozadinu njemačkog 97. korpusa. O tome vidi dok. br. 92. napomena 25.

[f] O rezultatima dejstva 26. divizije vidi dok. br. 86.

[19] Pogrešno: trebalo: Birčanin.

[18] Treća prekomorska udarna brigada.

[20] Vidi dok. br. 99, napomena 36 i 37.

[19] Pogrešno: trebalo: Birčanin.

43. Divizija: U toku noći 26/27. ov.mj. I brig. se nije mogla pretpostaviti jer je zadržana od neprijatelja na prostoriji Kuteževa — Jablanica — [Ilirska] Bistrica. Ispitaju se novi pravci za prebacivanje.[25]

[21] Pismeno naređenje o upućivanju 11. brigade 26. divizije u sastav 20. divizije redakcija nije pronašla. Vjerovatno se radi o usmenom [Komezaki] — Sv. Petar [St. Peter, sada: Pivka] i Semberje [Semblje] te naprednje prema [Ilirskoj] Bistrici.

XX Divizija:[16] Preduzeti u ofanzivu. Divizija je prebila neprijateljsku utvrđenu liniju k. 927 — k. 764 — M. Milinama [Milonja] k. [trig.] 1098 i zauzela Komunicu — Tominu [Knezak] — Sv. Petar [St. Peter, sada: Pivka] i Semberje [Semblje] te naprednje prema [Ilirskoj] Bistrici.

XXVI Divizija:[17] Na osjeku Fronta XXVI Divizije neprijateljski drži položaje na linji: Dlevo k. 784 — Dmovo k. 695 — Suho k. [trig] 760 — Siroki Rt — Sv. Mikuša — divizijom[a] uhvaćena i odčavana je veza na sektoru Svinščaki.

Uspostavljena je telefonska veza sa ovom Divizijom.

Artiljerijski divizion nalazi se u formiranju i biće sposoban za borbu oko 1. V. Sloga razloga Divizija traži da joj se dodijeli izvjesan dio art. Brigade jer bez sa dejstva artiljerije u borbi na jako utvrđena uporišta zbog nesrazmjerno mnogo veće.

U neprij. pozadinu upućena je jedna desetina sa radio-stanicom sa zadatkom obavještavanja.

Zamj. Načelnika Op. odj.
major
Simo Dubajić

Dostavljeno:
K-di Artiljerije pozadine
K-di Artiljerije
K-dtu Terit. i M. Jedinica
Obavješ. odjeljenju
Načelniku Veza

[22] O rezultatima dejstva 19. divizije vidi dok. br. 99.
[23] O borbama 9. divizije vidi dok. br. 91.
[24] Vidi dok. br. 49, napomenu 3.
[25] Potrebna grupa u sastavu 20. divizije bila je ojačana sa dva
lenkovska bataljona (vidi dok. br. 62, napomenu 19 i dok. br. 69, na-
pomenu 7).
[26] Vidi dok. br. 58.

Neprijatelj vrši kontranapad na položaje I.D.P. Brigade na kotama 609 i k. 611.

XIX Divizija: Jedinice ove Divizije preSle su jutros u napad na srednjem i sjevernom odsjeku fronta. Na jurIš su zauzele *J.C.* [Ing.] 499, k. 495 i sada vode borbu.[32]

IX Divizija:[33] Na teritoriju Istre nalaze se od jutros svi borbeni dijelovi divizije osim glavnine divizione.
Neprijatelj uporno brani uvrštcni položaj. Kći artilj.-čcrnaj. je vrlo aktivna. Jedan bataljon IV Brigade sjev. od Lovrana gdje se vode borbe. Neprij.[ateljska] vodio je jutros borbu kod Sv. Nedelje koji je garnizon u toku noći neprijatelj pojačao.

29. *Divizija:*[34] U pokretu na prostoriju Prezida.
Sa prostorije Ogulin bice upućena na prostoriju Prezida.

Tenk. Brig.: 3 bataljona[35] na pravcu XX Div.
1 bataljon XIX Div.

Art. Brig.: po dosadanjem rasporedu.[36]

BR. 67

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. TENKOVSKE BRIGADE OD 27. APRILA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA MRZLU VODICU, BAKAR, SUŠAK I KLANU[1]

Š T A B
1 TENKOVSKE BRIGADE
IV ARMIJE
O. Br. 148
27. IV. 45.

Operacijski izvještaj
po završenim akcijama
Mrzla Vodica — Bakar
Sušak — Klana.

ŠTABU IV ARMIJE — T.M.J.[2]

Po završenim akcijama Senj — Ogulin — Tounj,[3] jedinice ove brigade zadržale su se po slijedećem rasporedu:

I i II bataljon i protukolski divizion na prostoru Josipdol (sekcija 1:100.000);
III i IV bataljon u Brlogu. V inžinjerijski bataljon, Štab brigade i prištabske jedinice u Otočcu (sekcija Senj 1:100.000).

Zadatak i raspored naših jedinica Produžiti napad i gonjenje neprijatelja na općem pravcu operacija IV Armije[4] za oslobođenje preostalog neoslobođenog dijela Hrvatskog Primorja i Istre.

Zadatak naše brigade Sa dva tenkovska bataljona koji su se nalazili u Josipdolu potpomoći akcije XI Korpusa u napadnom pravcu Lokve — Mrzla Vodica,[5] sa jednim ten-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—258/2, k. 312.
[2] Odnosi se na Komandu tenkovskih i motorizovanih jedinica.
[3] Vidi dok. br. 37.
[4] Vidi dok. br. 35.
[5] Štab 11. korpusa JA naredio je usmeno 13. diviziji da napadne Lokve i Mrzlu Vodicu (vidi dok. br. 95, napomenu 7), a Štab divizije za izvršenje tog zadatka izdao je zapovijest potčinjenim jedinicama 16. aprila (vidi AVII, reg. br. 1—172/2, k. 312),

kovskim bataljonom potpomoći XIX Diviziju u obuhvatnom napadu na Bakar i Sušak.[6]

Izvršenje zadatka Pošto upotreba tenkovskih bataljona, obzirom na teren i komunikacije koje je neprijatelj ruši0, nije mogla biti u detaljima predviđena jednim zajedničkim planom, niti je obuhvaćena jednom zajedničkom operativnom zapovješću, već su se odluke donosile u toku same borbe u koordinaciji sa štabovima pješadijskih jedinica, a prema stvorenoj situaciji u datom momentu, obzirom na okolnosti koje su uslovljavale upotrebu tenkova u bor^bi.

Iz napred navedenih uzroka prije izvršenog pokreta, tenkovski bataljoni su upoznati sa opštim pravcem napada pješadijskih jedinica te zadatcima naše brigade, što je docnije u toku borbe dopunjavano zapovijestima i naređenjima, kako je to napred rečeno.

Za izvršenje postavljenih zadataka bataljoni su izvršili pokret[7] i to:

a) I i II bataljon i protukolski divizion iz Josipdola u Ravnu Goru 16. IV.

b) IV tenkovski bataljon u Novi, dok je III tenkovski bataljon zadržan u Brlogu, kao brigadna rezerva, te je i on 18. IV. izvršio pokret u pravcu Novog i zadržao se u selu Tribalj.

(Kamenjak — Potkilavac — Jelenje)

Po dolasku na koncentracijsku prostoriju I bataljon dobio je zadatak da potpomognе jedinice XIII divizije u likvidaciji neprijateljskog uporišta Kamenjak,[8] dok je II bataljon zadržan na sektoru Delnice — G. Jelenje.

Napad tenkova na Kamenjak počeo je 19. IV. u 13 časova. Tenkovi su potpomogli pješadiju u likvidaciji neprijateljskih uporišta na ovom sektoru K. 570, 497 i 538. Upotreba tenkova bila je ograničena samo na cestu, te u likvidiranju ovih uporišta nisu mogli dati pomoć pješadiji u onoj mjeri u kojoj bi dali pod povoljnijim terenskim uslovima, te se je neprijatelj na ovim položajima

[6], [0] i [*] Zapovijest za napad na neprijatelja pravcem Lič — Fužine — Plaše, sa zadatkom zauzimanja tih uporišta, izdao je Štab 19. divizije 16. aprila (vidi* AVII, reg. br. 30—1/1, k. 1012), a zapovijest za napad pravcem Bakar — Skrljevo — Vojskovo i obuhvat sa sjevero-zapada radi oslobođenja Sušaka izdata je 18. aprila (vidi AVII, reg. br. 1—117/2, k. 312). O postignutim rezultatima vidi dok. br. 99.

[7] Vidi dok. br. 36, napomenu 11.

odrţao sve do 18 časova, kada ih je napustio, a zatim počinio ozbiljan prekršaj. Zatvorenike, te čuvare, dok na prvu ruku deluje kao da se radi o dva različita događaja, povezuje samo jedna osoba: Ivan Kovač, poznat kao Ivan Mesar, koji je u to vreme bio upravnik zatvora.

Prema navodima optužnice, Kovač je, koristeći svoj položaj, organizovao sastanak sa grupom zatvorenika, među kojima su bili Marko Petrović, Dragan Lukić i Nenad Simić, svi osuđeni za teška krivična dela. Sastanak je održan u kancelariji upravnika, a prisustvovalo mu je ukupno devet osoba. Tokom njega, Kovač im je navodno ponudio novac i slobodu u zamenu za ubistvo Stefana Jovanovića, koji je bio svedok u predmetu protiv jedne od najvećih kriminalnih grupa u regionu.

Jovanović je ubijen 14. marta 2019. godine, dva dana pre nego što je trebalo da svedoči na suđenju. Prema optužnici, Petrović mu je zadao smrtonosne udarce nožem u hodniku zatvora, dok su ostali zatvorenici to posmatrali. Nakon ubistva, Kovač je naredio da se telo sakrije u praonici veša, a zatim lažno prijavi bekstvo jednog zatvorenika. Ta prijava je pokrenula opsežnu potragu koja je trajala više od nedelju dana.

Istražitelji su tvrdili da je Kovač pristao na saradnju nakon što je shvatio da mu se zatvor zatvara oko vrata. Tokom unakrsnog ispitivanja, branilac Milan Đorđević pokušao je da dokaže da su svedoci optužbe motivisani željom za smanjenjem sopstvenih kazni, te da njihovi iskazi ne predstavljaju pouzdane dokaze. Sudija Vesna Marković odbila je taj zahtev, ocenivši da su iskazi dovoljno potkrepljeni materijalnim dokazima, uključujući telefonske pozive i video-snimke sa hodnika.

Presuda će biti objavljena 28. septembra, a očekuje se da će Kovač dobiti najstrožu kaznu zatvora koju sud može izreći. Njegovi advokati najavili su da će se žaliti Apelacionom sudu u Novom Sadu, ali nisu precizirali na kojim će osnovama podneti žalbu. Tužilaštvo je zatražilo da se Kovaču oduzme i dodatnih pet godina zbog zloupotrebe službenog položaja.

Suđenje je izazvalo veliku pažnju javnosti, a ulaz u zgradu suda bio je pojačan policijskim snagama tokom čitavog trajanja procesa. Porodica ubijenog Jovanovića nije želela da komentariše presudu, ali su njihovi advokati najavili da će podržati tužilaštvo u žalbenom postupku.

Po dolasku na položaj upravnika, Kovač je uveo niz promena koje su izazvale nezadovoljstvo među zatvorenicima. Ukinuo je privilegije koje su imali pojedini članovi kriminalnih grupa, premestio desetine zatvorenika u druge ustanove i pojačao kontrolu posete. Upravo te mere, prema navodima optužnice, stvorile su motiv za ubistvo svedoka koji je trebalo da svedoči protiv njegovih bivših saradnika.

(Nastavak na strani 12)

Po dolasku na položaj početkom XIX stoljeća, upravnik Ivan Kovačević pokrenuo je niz reformi koje su izazvale otpor među zatvorenicima i čuvarima. Njegove mere uključivale su ukidanje privilegija koje su imali pojedini članovi kriminalnih grupa, premeštaj desetina zatvorenika u druge ustanove i pojačanu kontrolu posete. Upravo te mere, prema navodima optužnice, stvorile su motiv za ubistvo svedoka koji je trebalo da svedoči protiv njegovih bivših saradnika.

Suđenje je započelo 14. marta pred Višim sudom u Novom Sadu, a trajalo je ukupno 23 dana. Optužnicu je zastupao tužilac Dragan Petrović, dok je odbranu vodio advokat Milan Đorđević. Sudija Vesna Marković odbila je zahtev odbrane da se svedoci optužbe ispitaju iza zatvorenih vrata, ocenivši da javnost ima pravo znati na koji način se donose presude koje se tiču života i smrti.

Tokom suđenja, tužilaštvo je iznelo da je Kovač lično naredio ubistvo kako bi sprečio svedočenje koje bi moglo da ga teretiči. Prema optužnici, Petrović mu je odao tajnu nakon što je Jovanović pozvao svoju porodicu i rekao da se boji za svoj život. Kovač je navodno odgovorio da „problem treba rešiti pre nego što dođe do suda“. Petrović je ubijen dva dana kasnije, kada je napustio, a zatim po ulici [Sedi]. Zatvorenici i čuvari, a po likvidaciji upravnik uprošla napasti čelj. st. Bakar i onemogućiti neprijatelj.

Predviđeni plan nije mogao biti izveden, jer je prema dostupnim podacima samo za 1. četvrtak na prvu loptu — Zlobin protiv temkova bio je nemoguć zbog povrsene komunikacije. Sa ovih razloga dobijeta je odlučka da se 2. četa uporabi na pravcu 1. čete sa direktnim udarom na čelj. st. Plase i preciscanje komunikacije Zlobin — Plase. Napad je počeo 17. IV. u 10.30 časova. Temk. 690. koji su onemogućavali pokret pješadije. U 12.30 časova jedan temkovski vod uspio je da se spusti na kotu 693 i da ugrozi desno krilo. Mehanizovana brigada čelj. Plase i Zlobin. Pa zauzeću Poklčava i Dražica izvršen je napad na čelj. st. Bakar i onemogućavati pokret pješadije. U 12.30 časova jedan temkovski vod uspio je da se spusti na kotu 690. koji su onemogućavali pokret pješadije. Za ovog munitkaciju Hrefijn — Dol Mali kod sela Zastene. Sa ovog mjesta imao se je pregled čitave morske obale, te je otvorena jaka vatra na neprijateljske kolone koje su se

u 15 i 17 O rezultatima sadejstva sa jedinicama 13. divizije vidi dok. br. 96. Na Kumenjak su napadale i jedinice 43. divizije (vidi dok. br. 92. napomenu 18).

9 U napadu na Poštum, Poklčavac i Jelenje, 2. temkovski bataljon 1. temkovske brigade sadejstvovao je jedinicama 19. divizije. O rezultatima tih borbi vidi dok. br. 48 i …

jer teren nije bio prolazan za tenkove.

Druga četa je po hkvladacji k. 315 kremula glavnom komunikacijom Gornja Orehovica — Trsat. pomažući pješadiju u hkvladacij k. 229 i Trsata, gdje se je u toku noći zadržala. Sutradan 21. IV. obje čete su sa Trsata u hkvladanju Zadatak ocuvanja mostova za prelaz u Kekuš's nije mogao biti izvršen, jer je neprijatelj pripremio mostove za rušenje i poruši ih.

(Klana)

Po hkvladacji jelenga II tenkovski batajon je 21. IV. izvrsio pokret do stare granice do Gusiara (k. 883), a odatle je dobio zadatak napada na Klanu. Mars je bio neobicno kratak obzirom na neprotivnost terena, snabdjevanje se nije moglo vrsiti kamionima Po izbjanju na granicu jedna tenkovska cета je odmah krenula pravcem izbjanja na glavnu komunikaciju u Mlakama gdje je nastila na protivtenkovske prepreke, koje su se morale rušiti dinamitom, te kad je ovo završeno uzmen je predor

[12] Vidi dok. br. 48 i 49.

[13] Odmosi se na grad Rijeku.

[14] Misli se na bivšu jugoslovensko-talijansku granicu.

povlačile. Pješadija nije bila dovoljno aktivna i ovaj uspjeh se [ni] je iskoristio do maksimuma. Uspjevši da se spuste na samu zeljeznicku prugu, tenkovi su naišli na jaku protivkolsku vatru, gdje je izgubljen jedan tenk, dok su se ostali morali povuci u zeljeznički usjek. Jedan tenkovski vod je zauzeo selo Plase. Zbog noći tenkovi su se ugljavnom zadržali na istm polozajima.

19. IV. druga četa je dobila zadatak hkvladacije zelj. stanice Bakar i Vojskovo-. Jedan vod ove čete zauzeo je k. 340 i rokiralo se je u pravcu sela Krasica dok je drugi vod krenuo pravcem Praputnjak — ž. st. Bakar te kada je Krasica hkvladana čitava cета je izvršila napad na zelj. stanicu Bakar i zauzela je. Po zauzimanju zelj. st. Bakar i Vojskovo izvršeno je gonjenje do sela Kukuljanovo, pri čemu je naišla noć i tenkovi sa pješadijom zadržani su u toku noći na ovom polozaju.

20. IV. druga četa ovog bataljona kremula je pravcem Gojubinka — Viksmize. sa zadatkom izbjanja na komunikaciju selo Čavle — Sušak. Po izbjanju na komunikaciju i hkvladacije neprijatelja u selu Kakovu, cета je povučena na pravcu Veternice (trg. 368) — Sv. Ana sa zadatkom upada u Sušak sa ove strane. Ovo nije uspjelo

čitavih akcija u poljecdu savladivanja terena kojim su temkovi opremali. To se je narocito ispoljilo u akciji kod Klane, gdje su skoro svi tenkovi u jednom bataljonu pošli nespodnih za daljl pokret, jer su im se polomili zubci na gusjenicama i kavarili kokovi, tako da je ovaj bataljon morao biti popunjen sa 6 rezervnih tenkova.

Saradnja sa pješadijom bila je dobra svuda sem kod jedinica XIII divizije. Neiskorišćavanje postignutog uspjeha kod Klane po njemom zauzeću može se pripisati jedino nedovoljnom zauzimanju pješadije XIII divizije, koja po upadu u Klanu nije organizovala odbranu, već je se neprijateljskim protivnapadom bila iznenađena i odbacena.

Još uvijek se pomavljaju slučajevi pogrešnog obavještavanja komandanta tenkovskih rukovodioca od strane pješadije o stanju kod neprijatelja. Često puta pješadija, iako zna da na izvjesnom sektoru ima protivoklopnih topova, neće ga upali motor, pa kad je došao drugi tenk da ga pozove posada je izišla da ga zatakti, te je neprijatelj iz blizine napao i ubio šofera i topdžiju, dok je tenk sa pokvarenim motorom umišlio, a drugi tenk koji je bio isprevan odvukao. Komandant tenk. bataljona uvijek je od pješadijske rukovodioci misu hiljeli izići u susret.

Zaključak i ocjena: U svim ovim akcijama tenkovi su se pokazali vrlo dobro. Narocitih teškoća je bilo u toku prema Klani. Neprijatelj nije davao jak otpor i tenkovi su uspjeli ući u samo mjesto i likvidirati ga u saradnji sa jedinicama XIII divizije.*

Pješadijske jedinice nisu blagovremeno izvršile pos jedan je odbrambenih položaja oko Klane, što je neprizadi kod Klane, srodio se i zaobilaznim napadom uspio zvršenju* iza zadova i iz kuća, te poslo je pješadija napustila samo mjesto, tenkovi su ostali sami, i morali su se i oni povući.

Ovaj neprijateljski protivnapad* zatekao je jedni tenkovsku četu u samom gradu, koja je vršila popunu benzinom i municijom. Pri polazku jedan tenk nije mogao da upali motor, pa kad je došao drugi tenk da ga pozine napao i ubio šofera i topdžiju, dok je tenk sa pokvavuče posada je izišla da ga zatakti, te je neprijatelj iz blinemim motorom umišlio, a drugi tenk koji je bio isprevan odvukao. Komandant tenk. bataljona uvijek je od pješadijske rukovodioci misu hiljeli izići u susret.

* Vidi dok. br. 4, napomenu 22.

Politkomesar — ppukovnik, **F.**[28] **Hočevar**

Za Komandanta — major, **Vlad. Vlaisavljević**

Pom. Načelnika,
kapetan,
Raspopović[21]

M. P.

Neprijateljski gubici:

Neprijateljski gubici nisu zaračunati.

Sopstveni gubici:

U toku ovih akcija imali smo sljedeće gubitke:

a) u ljudstvu:

mrtvih	6
ranjenih	21

b) u materijalu:

tenkova uništenih	2
„ oštećenih	5
blindi uništenih	—
[„] oštećenih	2

Prilog:
2 lista gubitaka[29]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

rukovodioci traže od tenkova i ono što je nemoguće. Između zvuka u ovom pogledu čine jedino slabovi pješadijskih jedinica XXVI Đ. divizije.[28]

Pomoćne službe funkcionisale su dobro.

Neprijateljski gubici:

Neprijateljski gubici nisu zaračunati.

Sopstveni gubici:

U toku ovih akcija imali smo sljedeće gubitke:

a) u ljudstvu:

mrtvih	6
ranjenih	21

b) u materijalu:

tenkova uništenih	2
„ oštećenih	5
blindi uništenih	—
[„] oštećenih	2

Prilog:
2 lista gubitaka[29]

[28] Prva tenkovska brigada sadjstvovala je ispjesno 26. divizji u kninskoj, mostarskoj i bihačkoj operaciji (vidi dok. br. 65. napomenu br. 23).

[29] Liste gubitaka se nalaze u AVII, reg. br. 22—4, k. 323.

BR. 68

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 28. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACI
CIJSKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 107
28. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 28. APRILA 1945.

IV *Korpus*[1] Bez promjene na sektoru između Korane i Mrežnice kao i na sektoru Generalski Stol —Lešće — Bosiljevo — Vukova Gorica.[2]

8. Divizija u pokretu sa prostorije Ogulina prema prostorji Čabar — Prezid — Cerkniško Jezero. Tokom današnje noći i sutrašnjeg dana izbili će na prostoriju Srpske Moravice.[3]

VII *Korpus*[4] Pritisak neprijatelja sa sektora Novo Mesto — Toplice — Soteska i dalje traje.

U toku jučerašnjeg dana zadržano je nadiranje neprijatelja sa linije Novo Mesto — Soteska i neprijatelj je odbačen u Podbosic, Toplice i Mrašcevo.

Borbu je vodila 18. Divizija. Neprijatelj je imao velikih gubitaka.

Na sektoru Kunč — Poljane neprijatelj je uspio prodrijeti snage IX Brigade koje su se povukle na liniju Bajbja Gorica K. 640. Borbe su još u toku.

XX *Divizija*[5] U napadu na granični pojas utvrđenja, zauzeto je jako utvrđeno uporište M. Milonia [Miljonja] sa 34 bunkera. Svi bunkeri su međusobom povezani i pojedini stoji svega jedan uža za sve bunkere.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—1/5, br. 66.
[2] O situaciji na sektoru dejstva jedinica 4. korpusa JA vidi dok.
[3] Vidi dok. br. 89, depeša br. 16 od 29. aprila.
[4] Vidi dok. br. 69, napomenu 9.
[5] O rezultatima dejstva 7. korpusa JA vidi dok. br. 94.
[6] O dejstvima 20. divizije vidi dok. br. 84.

U svom daljnjem napredovanju jedinice XX Div. zauzele su Postojnu[7] :— [Ilirsku]Bistricu i Jablanicu.

Nakon zauzeća Bistrice i Jablanice naše jedinice nastupaju u pravcu Gumanca.

IX brigada doprla je do Postojne.

X brigada po likvidaciji Bistrice sa dva bataljona nastupa u pravcu Elsane[8] a sa jednim u pravcu Podgrada (Castelnuovo).

VIII brigada rokira se prema Jablanici i prema Gumancu.

U Bistrici zarobljene su velike količine ratnog materijala. Uništen je jedan tenk tipa Panther.[9]

43. Divizija: I brigada sadejstvuje, sporazumno sa 43. Divizijom,[10] na pravcu Bistrica — Castelnuovo sa bataljonom X brigade XX Divizije.[11]

II brigada nalazi se na prostoriji zapadno od Postojne — Rakek u pokretu na određenu prostoriju.

III brigada na prostoriji Istre i dijelom svojih snaga osigurava IX Diviziju a dijelom snaga nalazi se na prostoriji Buzet — Buje — Kopar prema Trstu (2 bataljona).[12]

Diviziji je naređeno da se najhitnije prebaci na sektor Trsta (27. IV).

XIII Divizija: Drži položaje na liniji: Zelezna Vrata k. 1247 Trstenik k. [trig.] 1243 — k. 988 — k. 1273. Divizija je dobila naređenje da ove položaje zaposjedne sa jednom brigadom a sa dvije brigade da najhitnije izvrši pokret pravcem Gumanci — Rifugio D'Annuncio — .Tablanica radi sadejstva sa XX Divizijom.[13]

Izvješteni smo da su brigade u pokretu.

XXVI Divizija:[14] Divizija drži položaje na liniji:

III Prekom. Ud. Brigada: istočne padine Plešišča k. 785 — istočne padine k. 727 — istočne padine Suhog k. [trig.] 760.

[7] Protivnapadom neprijatelj je ponovo zauzeo Postojnu (vidi dok. br. 89, napomenu 152 i dok. br. 93, napomenu 27). Postojna je oslobođena 1. maja 1945. godine (vidi dok. br. 106).

[8] Talijanski naziv za Jelšane (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[9] Njemački teški tenk tipa »Panter«.

[10] U to vrijeme 43. divizija se infiltrirala u pozadinu njemačkog 97. korpusa (vidi dok. br. 92, napomenu 25).

[11] i [12] O ostvarenom sadejstvu između jedinica 43. i 9. divizije vidi dok. br. 91, napomenu 25.

[13] O sadejstvu 13. i 20. divizije vidi dok. br. 96, napomenu 35.

[14] O dejstvima 26. divizije na sektoru Klane vidi dok. br. 86.

XII U. Brigada k. 689 povezana na južnim padinama sa I Dalm. U. Brigadom.

I. Dalm. Prol. Brig. k. 609 — istočno od Birčanina prema k. 611 i k. 606 gdje je povezana sa XIX Divizijom.[35]

XI brigada upućena je u sastav XX Divizije;

Neprijatelj je u toku dana samo mjestimično bio aktivan.

XIX Divizija:[16] Na otsjeku fronta XIX Divizije naše jedinice vode borbu za k. 462 i k. 514.

Naši tenkovi[17] izbili su pred selo Šarjam[18] južno od k. 514.

Na otsjeku Sušaka nije bilo aktivnosti.

IX Divizija:[19] U toku su borbe na liniji južni dio grada Opatije — Angeli — Benčići — k. 707.

Neprijatelj se uporno brani.

Zauzeta je Sv. Nedelja i Strmac.

Neprijateljsko utvrđeno uporište Ičići još uvijek se uporno brani.

Divizija je dobila naređenje[20] da orijentiše svoje snage opštim pravcem Buzet — Trst i da u sadejstvu sa 43 divizijom[21] započne uvodnu borbu za Trat.

29. *Divizija:* Štab Divizije u Prezidu.

13. brigada na prostoriji Prezid — Kozarišče.

Večeras nalaze se [biće] ostale brigade na prostoru Osilnica — Brod.[22]

Tenk. i Art. Brigadef.\ Po dosadašnjem rasporedu.[23]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Prvi pomoćnik Načelnika Op. odj.
potpukovnik:
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Pozadine
K-di Artiljerije
K-dtu T. i M. jedinica
Načelniku Veza
Obavještajnom odjeljenju

[15] Vidi dok. br. 99, napomenu 36.
[14] Vidi dok. br. 99.
[17] O tenkovskoj podršci 19. diviziji vidi dok. br. 93.
[18] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na s. Saršoni koje se nalazi južno od k. 514.
[19] 0 rezultatima dejstva 9. divizije vidi dok. br. 91.
[20] Vidi dok. br. 69, napomenu 17.
[22] Vidi dok. br. 106.
[53] Vidi dok. br. 58.

ZAPOVIJEST ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 29. APRILA 1945.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA OPSKOLJAVANJE I UNIŠTENJE NEPRIJATELJA NA SJEVERU JUGOSLAVIJE — KLANJA I OSLOBOĐENJE TRSTA[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. *109*
29. IV. 1945. god.

Z A P O V J E Š T

ŠTABA IV JUGOSLAVENSKE ARMIJE ZA 29. IV. 1945.
GOD. U 18.00 ČASOVA

I. Njemačka vojska u Italiji prestala je sa otpo-

rom i kapitulirala.[2]

Pre štolom IV. Armije 188. [brdska lovačka] i 237. Njem. [pješadijska] divizija predužavaju sa otporom na sektoru: Gunmanac[3] — Klana — Rijeka — Castelnuovo[4] — Trst.

II. IV. Armija suta 30. IV. produžava sa napadom u cilju opkoljavanja i uništenja neprijateljske Kićeke grupacije i isloyvemeno nastupa pravcem: L.o2 — [Ilirska] Bistrica — Trst sa ciljem oslobođenja grada Trsta.[5]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—24/1, k. 312. Pored kopije originala posloji i ovjerena prepis (vidi AVII, reg. br. 1—110/2, k. 312), koji nije identičan ovoj kopiji.

[2] Poslije primirja, zaključenog 29. aprila u Kazerti, kapitulirala je 2. maja njemačka Grupa armija »C« u Italiji. Preoč maja kapitulirale su sve njemačke oružane snage u sjevernoj Njemačkoj, Holandiji, Sjevernoj Italiji, Austriji i Jutna Bavarskoj. Protokol o bezuslovnoj kapitulaciji njemačkih oružanih snaga potpisan je u Rajmsu 7. maja, a završna kapitulacija izvršena je u Berlinu 9. maja, dii time nisu prestale borbe, već su neke njemačke snage, a naročito usiaško-četničke, produžile opor i poslije sjupanja na snagu odredbi o bezuslovnoj kapitulaciji sve do 15. maja. Oprimije o kapitulaciji njemačkih oružanih snaga vidi Oslobođenje tal. sr. 638.

[3] Vjerovatno: Gomanje.

[4] Talijanski naziv za Podgrad (vidi dok. br. 51, napomena 29).

[5] Da bi se u popunosti i sio prije isključila povojna situacija na fronu, Vrhovni komandant JA naredio je 27. aprila 4. armiji da ujeza izvođenje tščanske operacije (vidi dok. br. 89, depeša br. 66 i 67 od 27. aprila).

[Brdce] — Erfacci [Erjavče] — Gacrit [Kačice] — Padricsano [Padrče].

XXIX. Divizija do dolaska VIII. divizije ostavlja jedinu brigadu na prostorji Prezid — Kozarišče — Start Tg. a sa ostalim odmah nastupa pravcem Poljana — Landolo [Landol] — S. V10 [Sl. Vid] — Raune [Ravne] — Avrsina [Vabrcsina]. obezbjeđujući XX. Divizju. Po dolasku VIII. divizije brigada za obezbjeđenje nastupa istim pravcem.

Granica zone dejstva desno: Sternza [Strmica] — Gradsore [Gradišče] — S. Danele [Slanjel] — Comeno [Komen] — Monfalcone [Tržič].

[1] Vidi dok. br. 49, napomena 3.

[2] Dvadeseta divizija ojačana je sa dva tenkovska bataljona i tenkovske brigade (vidi dok. br. 73, §§ 1 9)).

[3] Oduka o energijcnom prodiranju u pravcu Trsta, donijeta je 28. aprila uveče. Komandant 4. armije JA general-ljejtnant Petar Drapšin otišao je u Štab 20. divizije i tu dao zadatke divizji (vidi dok. br. 84, napomenu 17, dok. br. 89, napomenu 138 i dok. br. 107, napomenu 25).

[4] Naredenjem Vrhovnog komandanta od 27. aprila, 8. divizija 4 korpusa stavljena je pod komandu 4. armije (vidi dok. br. 89, depešu br. 66 od 27. aprila).

Armija predužima dvostruki obuhvatiti manevar pravcima: Mafsun — Iinska Bistrica — Trst i Ces — lovarama [Lovran] — Buzet — Trst, ugrožavajući jednovremeno nepnjateljа prebojem na frontu Klana — Rijeka.

N A R E D J U J E M O :

III. Desna operativna grupa:

XX. Divizija 3. tenk. bat. 6. p.

k. divizion 3. brd. mot. div.

XXIX. Divizija[a] XLIII. Divizija

XX. Divizija ojačana sa 3 tenkovska bataljona,/ 3. brd. mot. div. i 6. pk. divizion artiljerijske brigade. napada bezobzirno pravcem Fontana [Kmezak] — Trst sa zadatkom obuhvata Trsta sa sjevernistoka i sjevera i [u] sadejstvu sa 43., 29. i 9. divizijom ima ovladati Trsiom.[a]

Na linji Sesana [Sezana] — Bazovica mora izbit 30 IV. do 12 sat.

Granica zone dejstva desno: Zeis [Zgonik] — Lase [Laze] — Sinadol [Senadole] — Vercoglano [Vrhpolje] — S. Grossa [Debeli rtič].

Granica zone dejstva: lijevo: Bistrica — Berze

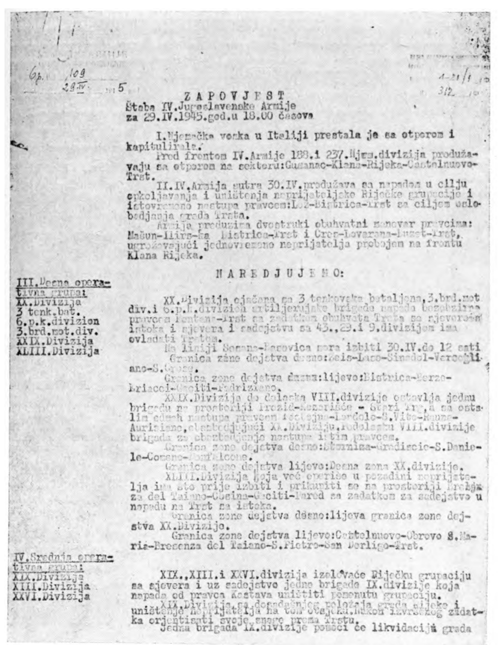

Br. 109
29.IV. 5

Z A P O V J E S T
Štaba IV. Jugoslavenske Armije
za 29.IV.1945.god.u 18.00 časova

I. Njemačka vojska u Italiji prestala je sa otporom i kapitulirala.
Pred frontom IV. Armije 188. i 237. Njem. divizija produžavaju sa otporom na sektoru: Gumanac-Klana-Rijeka-Castelnuovo-Trst.

II. IV. Armija sutra 30.IV. produžava sa napadom u cilju opkoljavanja i uništenja neprijateljske Riječke grupacije i istovremeno nastupa pravcem: [illegible]-Bistrica-Trst sa ciljem oslobadjanja grada Trsta.
Armija preduzima dvostruki obuhvatni manevar pravcima: Mašun-Ilirs-ka Bistrica-Trst i Cres-Lovarana-Buzet-Trst, ugrožavajući jednovremeno neprijatelja probojem na frontu Klana Rijeka.

N A R E D J U J E M O:

III. Desna operativna grupa:
XX. Divizija
3 tenk. bat.
6. p.k. divizion
3. brd. mot. div.
XXIX. Divizija
XLIII. Divizija

XX. Divizija ojačana sa 3 tenkovska bataljona, 3. brd. mot div. i 6. p.k. divizion artiljerijske brigade napada bezobzirno pravcem [illegible]-Trst sa zadatkom obuhvata Trsta sa sjeveroistoka i sjevera i sadejstvu sa 43., 29. i 9. divizijom ima ovladati Trstom.
Na liniji Sezana-[illegible]ovica mora izbiti 30.IV. do 12 sati.
Granica zone dejstva desno: [illegible]-Sinadol-Verceglia-no-S. [illegible].
Granica zone dejstva lijevo: Bistrica-[illegible] Briacci-[illegible]-[illegible].
XXIX. Divizija do dolaska VIII. divizije ostavlja jednu brigadu na prostoriji [illegible] - Stari [illegible], a sa ostalim odmah nastupa pravcem [illegible]-S. Vito-[illegible]-Aurisiano, obezbedjujući XX. Diviziju. Dolaskom VIII. divizije brigada za obezbedjenje nastupa istim pravcem.
Granica zone dejstva desno: [illegible]-Gradiscie-S. Daniele-Comeno-[illegible].
Granica zone dejstva lijevo: Desna zona XX. divizije.
XLIII. Divizija koja već operiše u pozadini neprijatelja ima što prije izbiti i prikupiti se na prostoriji [illegible] za del Taiano-Cosina-[illegible]-[illegible] sa zadatkom za sadejstvo u napadu na Trst sa istoka.
Granica zone dejstva desno: lijeva granica zone dejstva XX. Divizije.
Granica zone dejstva lijevo: Castelnuovo-Obrovo S. Maria-Brezenza del Taiano-S. Pietro-San Dorligo-Trst.

IV. Srednja operativna grupa:
XIX. Divizija
XIII. Divizija
XXVI. Divizija

XIX., XIII. i XXVI. divizija izolovaće Riječku grupaciju sa sjevera i uz sadejstvo jedne brigade IX. divizije koja napada od pravca Kastava uništiti pomenutu grupaciju.
XIX. Divizija sa dosadašnjeg položaja grada Rijeke i uništenje neprijatelja na tom otsjeku. Nakon izvršenog zadatka orijentisati svoje snage prema Trstu.
Jedna brigada IX. divizije pomoći će likvidaciju grada

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 69.

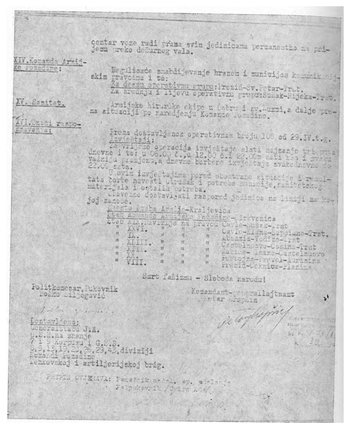

Jedna brigada IX. divizije pomoći će likvidaciji grada Rijeke od pravca Kastava-s Grmica zone dejstva desno: k. 611 — k. 461 — M. Stroviz.

Grmica zone dejstva lijevo: obalom mora preko Matulja i Gaspare [Gašpari].

XXVI. Divizija na sadašnjim položajima, kao i na položajima XIII. divizije ostavšoj dvije brigade u cilju sprečavanja eventualnog neprijateljskog nadiranja na istok.

[10] Vidi dok. br. 92, napomena 25.

[11] Zapovijest za odlučan napad na Rijeku i njeno oslobođenje izdao je Štab 9. divizije poručnicima jedinicama 2. maja 1945 (AVII, reg. br. 7—1/2 k. 312), O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 100.

[12] O dejstvima 13. divizije vidi dok. br. 96.

[13] Štab 26. divizije naredio je 30. aprila 1. dalmatinskoj proleterskoj brigadi da preuzme položaje 3. i 12. brigade u rejonu Klane, a ove, po izvršenoj smjeni, da iz rejona Hrvatske Bistrice, u sadejstvu sa jedinicama 13. divizije, napadnu neprijatelja pravcem Sapjane — Rupa (AVII, reg. br. 1—1452, k. 312). Napad je podržavao 1. hrvatskom 1. konjičkom brigade (vidi dok. br. 93, napomenu 22). O izvršenju zadatka vidi dok. br. 86.

[14] Na rijeckom pravcu napadala je 2. dalmatinska proleterska brigada 9. divizije (vidi dok. br. 70).

Granica zone dejstva lijevo: Desna zona XX. divizije.

XLIII. Divizija koja već opertše u pozadini neprijatelja ima što prije izbiti i prikupiti se na prostoriji Brestenza [Prestine] del Taiano Cosina [Kozina] — Gačnik-Parad [Kačiče-Parad] sa zadatkom za sadejstvo u napadu na Trst sa istoka.[15]

Granica zone dejstva desno: lijeva granica zone dejstva XX. Divizije.

Granica zone dejstva lijevo: Castelnuovo — Obrovo [Obrov] S. Maria — Brsecmza del Taiano — S. Pietro — San Dorligo [Dolina] — Trst.

IV. Srednja operativna grupa:
XIX. Divizija. XVII. Divizija,
XXVI Divizija.

XIX.[a] XIII.[a] i XXVI.[a] divizija izolovaće Rijeku grupariju sa sjevera i uz sadejstvo jedne brigade IX. divizije.[a] Koja napada od pravca Kastava uništiti pomenutu gruparciju.

XIX. Divizija sa dosadašnjeg položaja grada Rijeke i uništenje neprijatelja na tom otsjeku. Nakon izvršenog zadatka orijentisati svoje snage pretna Trsu.

Istarski Odredi

IX. divizija[9] sa sadašnje prestonije napada jednom brigadom na Kastav i sadgistruje sa XIX. divizijom za zauzimanje grada Rijeke.

Sa dvije brigade nastupa bezobzirno pravcem: Vranje — Trst sa zadatkom ovladavanja Tršom sa jugoistoka.

Granica zone dejstva desno: granica zone dejstva 43. divizije Hjevo.
Granica zone dejstva lijevo: Zapadnom obalom Istre.

[4] Ta brigada 26. divizije ojačala je 20. diviziju u napadu na Trst (vidi dok. br. 75, napomena 2).

Štab 9. divizije izdao je 28. aprila zapovijest (AVII, reg. br. 19—1/1, k. 843) prema kojoj 2. dalmatinska proletterska brigada treba da napada na pravcu Matulje — Kastav, sadgistvujući jedinicama 19. divizije pri osloboćenju Rijeke, a 3. i 4. brigada da energično produ na pravcu Buzet — Trst. Četvrtog maja izdaje zapovijest (AVII, reg. br. 14—1/1, k. 843) sa zadatkom da 3. i 4. brigada zatvore pravac Kastav — Trst, a 2. dalmatinska proletterska brigada da sadgistvuje jedinicama 8, 13, i 26. divizije, koje na tom sektoru treba da poprimu oblik usmjerenog grupacija u pravcu Matulja — Kastav, sadgistvujući jedinicama 19. divizije. Ovo naređenje nije izvršeno. Brigade su nastupale samostalno, bez međusobne veze i bez jedinstvenog rukovođenja. Tako je 2. brigada 26. divizije, koja je trebala da napada u pravcu Matulja — Kastav, nastupala u pravcu Trsta, a 3. brigada 26. divizije, koja je trebala da napada u pravcu Trsta, nastupala u pravcu Matulja — Kastav. Ovo naređenje nije izvršeno iz razloga što ga jedinice nisu primile. O izvršenju ili zadatku vidi dok. br. 91.

Jedinom brigadom izvršiće obuhvatni manevar Klana i Gumanca sa sjevera.

XI. brigada[6] ostaće u rezervi na sektoru Bistrica, time što će jedan bataljon aktivno dejstvovati u pravcu Castelnuova.

Nakon uništenja neprijateljske grupacije na sektoru Klane i Gumanca jedinice će orijentisati prema Trstu.

Granica zone dejstva desno: Klana — Zabiče — Elsane [jelšane].

Granica zone dejstva lijevo: Desna granica zone dejstva XIX. Divizije.

XIII. Divizija sa sadašnje prostorije napadaće pravcem: Elsane — Sappiane [Sapjane] — Bergut, [Brgud], u cilju obuhvata neprijateljske grupacije na sektoru Rijeke i obezbjeđenja lijevog boka desne operativne grupe.

Položaje na sektoru Zeleznа Vrata — Čabarska Poljica preuzeće XXVI. divizija.

V. Ljeva operativna grupa:

[IX. divizija]

Motorizirka pješadija

IX. Temkovske i motorizovane jedinice:

a) *I. Temkovska brigada:*

Sa tri[29] tenkovska bataljona dejstvovaće na pravcu desne operativne grupe i pojačanoj nastupanje XX. i XXIX. divizije. Na tom pravcu upotrebiti deset tenkova p.k. divizione.

Jedan bataljon tenkova i p.k. baterija upotrebiti na pravcu dejstva XII., XIX. i XXVI. divizije.

[29] To je momentalna pješadija Kvarnerskog odreda Pomorske komande sjevernog Jadrana.

[30] Ova divizija 4. korpusa sigla je 29. aprila na protestnju juzno od Bijod-Skorovica, a 30. aprila je u polazni za Cabar i Pivzid. Treće maja Sub 4 korpusa izvjestava Sub 4. armiji JA da je 2. maja (sada Prvša), Sum tig (vidi dok. br. 85, dopuna br. 85 od 3. maja).

[31] O rezultatima dejstva 7. korpusa JA vidi dok. br. 94.

[32] O rezultatima dejstva jedinica 9. korpusa JA vidi, dok. br. 79

Momentalna pješadija[30] iskrcaće se sio prije na prostoriju Pole [Pula] i u sadejstvu sa Istarskim Odredima izvršiće napad na Polu i cilju zauzimanja iste.

Istarski Odredi orijentisati će se prema Poli i u sadejstvu sa momentalnom pješadijom isiu napasti i likvidirati.[31]

VI., IV. Korpus: VIII. divizija VIII. Divizija nakon dolaska na prostoriju Prezid — Cetkništko jezero, preuzeće obezbjeđenje desne operativne grupe aktivnim dejstvom na prostoriji L-oZ — Cetknica — Plannna.[32]

VII. VII. Korpus: 15. i 18. divizija

Dolenjski Odred

Dejstvovaće aktivnom odbranom napadajući pravcem: Brod na Kupi — Kočevje — Kočevska Reka — Kibnica — Male Lošce[33]

VIII. IX. Korpus: 30. i 31. divizija

Sa sadašnje postojrje izbiće što prije na prostoriju sjevernozapadno od Tista (Slov. Primorje), a nakon dolaska XX. divizije na ovu prostoriju onijen-tisati će svoje jedinice u pravcu Soče i Gorice.[33]

Također na tom pravcu podići most preko rijeke Krčine kod sela Zorečići ispod k. 514. radi prelaza teretnih kola, mehaniziranog utiljenja i kamiona.[36]

b) *Mehanizovani utiljerijski divizion:*

Baterija 75 mm. na Stuartima[35] dejstvovaće na pravcu IX. divizije, radi čega baterija odmah prebaciti na sek. divizije.

Tri baterije 105 mm. na Sermaninama[36] pojačati gađe XIII., XIX. i XXVI. divizija saradujući ujedno sa tenkovskim bataljonom koji će nastupati istim pravcem.[37]

Komandovanje:

Tenkovskim bataljonima koji pomažu dejstvo operativnu grupu komandovaće štab XX. divizije preko štaba tenkovske brigade.

Brdskom baterijom štab IX. divizije.

Haubičkim baterijama 105 mm. i tenkovskim bataljonom XIX. divizija preko štabova divizione i tenkovskog bataljona.

X. Artiljerija[38]

a) Nagađa radi uništenja neprijateljskih uporišta prema danim zadacima i razvoju nadolazeće avi-

[34] I [37] O izgađanju mosta preko Krčine i tenkovskog podršci na tom sektoru vidi dok. br. 93.

[35] I [38] Riječ je o engleskoj samohodi tipa »Sjuart« i američkoj samohodi tipa »Sermen«.

[36] Vidi dok. br. 45, napomene 11 i 13.

[37] O radu inženjerijskih jedinica 4 armije JA na operaci i održavanju komunikacija vidi AVII, reg. br. 2 1 7—4, k. 318.

XVI. Armijerija:
Desna operativna grupa:
1) Divizijon XX. Ud. divizije
2) Divizijon XXIX. Ud. divizije
3) III. baterija 24 cm haubica (M)/. berg
4) 6. p.k. divizijon art. brig.
Središnja operativna grupa:
1) Motorizovani divizijon XXVI. Ud. divizije
2) Divizijon XI. Ud. divizije
3) Divizijon XIII. Ud. divizije
4) I. laka mješ. art. divizijon art. brig.
II. han. mot. div. art. brig.?
5) 9 mehanizovanih 105 mm. M. 7?
Ljevoa operativna grupa:
1) Divizijon IX. Ud. divizije.
2) 4 mehanizovana 75 mm. M. 8 =
Pontonirski divizion ostaje po dosadašnjem raspored u.

XVII. Vezi. Osa veze desne operativne grupe [Hrvatska] Bistrica — Glogoš — Pakrac(sa Azimije — Trst. Središte ! ljeve operativne grupe. Azimije — Sv.Juraj - Mutnje.

Centr. veze.
Glavni centar veze I. eslalon Šumma u Kraljevci.
Glavni centar veze II. eslalon Šumma u sv. Jakovu.
Istaknuti centar veze Armije br. 1 u t.o. Jelenje.
Istaknuti centar veze Armije br. 2 u t.o. Zdihče.
Pomoćni centar veze Armije u s. [Hrvatskoj] Bistrici. Na KVA br. 1 u s. Jelenje vezuje se vlastitim središtvima središta operativnih grupa, kao i pošte sa vlastitim središtvima. U istaknuti centar veze Armije br. 2 u s. Zdihče vezuje se vlastitim središtvima sve pošte sa vlastitim središtvima i centrala.

Sve ostale jedinice Armijerije Feldpak. 4 armije 3A (vidi dok. br. 64 i 66).

* To su ni baterije 105 mm Mehanizovanog artiljerijskog divizijona.

** To je baterija 24 cm haubica (M)/. berg.

*** Vidi dok. br. 92.

29. IV. t.g.ж

Izvještaji[35]

Za vrijeme operacija izvještaje slati najmanje tri puta dnevno i to: u 06.00 č., u 12.00 c. i 22.00 sati kao i svaku važniju promjenu, a dnevne borbene izvještaje svakodnevno do 22.00 sata.

U ovim izvještajima posebno obostrane situacije i rezultata borbe navesti utrošak i potrebe municije, sanitetskog materijala i ostalih potreba.

Obavezno dostavljati raspored jedinica na linij na kojoj zanoćе.

Mjesto štaba Armije — Kratjevica

Štab Komande Armijske Pozadine — Crnkvenica.

[35] Taj dokument redakcija nije pronašla.

[36] O postignutim rezultatima u borbama za oslobođenje Istre, Trsta i unutrašnjosti Hrvatske izvještavati grupnim vidi dok. br. 86, 91, 92, 96, 98, 100, 101, 102, 104, 105 i 107.

desne operativne grupe koje po raporedu budu bilze ovom centru.

Radio-veza po dosadašnjim planovima, s tim da Armijski centar veze radi prema svim jedinicama permanentno na prijemu preko dežurnog vala.

XIV. Komanda Armijske Pozadine:

Regulisaće snabdijevanje hranom i municijom komunikacijskim pravcima i to:

Za desnu operativnu grupu: Prezid — Sv. Petar [Sl. Peter; sada: Pivka] — Trst.

Za srednju i lijevu operativnu grupu: Sušak — Rijeka — Trst.

XV. Sanitet:

Armijske hirurške ekipe u Čabru i Sv. Kuzmi, a dalje prema situaciji po naređenju Komande Pozadine.

XVI. Znaci raspoznavanja:

Prema dosadašnjem operativnom broju 108 od

Štab	XIX.	Divizije	napravcu		Čavle—Sušak — Trst
,,	XXVI.	,,	,,	,,	Čavle — Klana — Sappiane — Trst
,,	IX.	,,	,,	,,	Abbazia [Opatija] — Vodizze (Vodice) — Trst
,,	XLIII.	,,	,,	,,	Castelnuovo — Cosina — Trst
,,	XIII.	,,	,,	,,	Žabice— Elsane — Castelnuovc
,,	XX.	,,	,,	,,	Postojna — Prevel[6] — Aurisina
,,	VIII.	,,	,,	,,	Prezid — Cerknica — Planina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Folitkoaneşar, Pukovnik
Boško Šiljegovtić

Komandant — general-lajtnant
Petar Drapšin
Petar Drapšin

Prilog: zapovijest.[37]

Dostavljeno:
Generalštabu J.A.
G.Š.H.[38] na zmanje
7. i 9. Korpusu i G.Š.S.[39]
8, 9, 13, 19, 20, 26, 29, 43. diviziji
Komandi Pozadine
Tenkovskoj i artiljerijskoj brig.

Prepis ovjerava:[40]
Pomoćnik načel. op. odjeljenja
Potpukovnik (Cvirn Ado)
Cvim Ado

[34] Odnosi se na Poverio (Povir).
[37] RiječioPrilog: zapovijeste na kopiji originala dopisane ma stilom. Redakcija nije ustanovila o kojoj se zapovijesti radi.
[38] Glavni štab NOV i PO Hrvatske
[39] Glavni štab NOV i PO Slovenije
[40] Zapovijest je vlastoručno potpisao general-potpukovnik Petar Drapšin, komandant 4. armije JA i prema tome nije ovjereni prepis dokumenta.

BR. 70

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 29. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE'

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 110
29. IV 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE ZA DAN 29. IV 1945. GOD.

IV Korpus: Na sektoru jugozapadno od Karlovca jedinice 7. Divizije IV Korpusa[2] protjerale su neprijatelja iz Bosiljeva i ušle u Bosiljevo, zauzele Vukovu Goricu i vode borbu prema Netretiću.

Na sektoru između Korane i Mrežnice bez promjene.

VII Korpus[3] Pozadinske vojne ustanove kao i civilne ustanove izvršile su pokret iz Bele Krajine za Gorski Kotar i nalaze se na prostoriji Skrad — Vrbovsko.

Na sektoru Novo Mesto — Toplice — Soteska neprijatelj nije bio aktivan i povukao se na lijevu obalu rijeke Krke.

Na sektoru Kočevja neprijatelj je pokazivao aktivnost na liniji Kočevska Reka — Novi Lazi — Stalcerji.

Do borbe nije došlo.

XX Divizija: Divizija se nalazi u nastupanju.[4]

IX brigada pravcem Sv. Petar [Št. Peter; sada: Pivka] — Čelde [Kal] — Sv. Mikulo — Cepene[5] i izbila preko Divače u pravcu Sesane [Sežana] pred Trstom.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20—1/5, k. 311.

[2] O dejstvima 7. divizije vidi dok. br. 89, depešu br. 16 od 29. aprila.

[3] O pokretu jedinica 7. korpusa radi obezbjeđenja desnog boka 4. armije vidi dok. br. 94, napomenu 48.

[4] O prodoru 20. divizije u pravcu Trsta vidi dok. br. 84.

[5] Pogrešno; treba: Ceppeno (Čepeno). To je talijanski naziv za Cepno (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

XXVI Divizija: Na sektoru XXVI Divizije zauzeta je K. [ttg.] 760 Sulno. Izgleda da se neprijatelj povlači prema Klam.[30]

Drugih promjena nije bilo.

XIX Divizija: U toku borbi današnjeg dana zauzeta je kota 514, sela Sarsoni, Skvazići i Lučići.[31]

9. *Divizija*: II Dal. Prol. Brigada izbila je na raskrsnicu Rijeka — Matulje — Opatija. Dva brigada će biti orijentisana prema Kijeci.[32]

III i IV brigada koncentrišu se u Vranju i nakon toga u pokretu su u pravcu Buzeta.

[6] Vidi dok. br. 68, napomena 7.

[7] To sa bile 1. i 3. brigada, dok je 2. brigada te divizije ostala na položaju Zečcma Vrata. Opširnije o tome vidi dok. br. 96. napomenu 36.

[8] Ta brigada je upućena radi pojačanja 20. divizije u napadu na Trst (vidi dok. br. 66, napomenu 21).

[9] Vidi dok. br. 92.

[10] Vidi dok. br. 86.

[11] Vidi dok. br. 99.

[J] Vidi dok. br. 91.

[30] Zbornik, kom XI, knj. 4 — 465

X brigada u pokretu pravcem: [Hirska] Bistrica — Aurcmiane [Skorlje] i izbila do Cergnalo [Cergnale — Lokev] pred Trstom.

VIII brigada na sektoru Fontana [Kneža k] — Sv. Petar — Postojna. Jednim bataljonom vodi se borba u sadejstvu jedne čete tenkova u Postojni.[6] Neprijatelj se jos branl iz nekolika kuća.

XIII Divizija: Divizija je sa dvije brigade smjenila jedinice XX Divizije[7] na sektoru Zabiče. Sa loga otsjeka brigade su napadale neprijatelja u pravcu jugoistoka prema neprijateljskim položajima na linnji k. 669—750. U borbi su sadejstvovale jedinice XI brigade XXVI Divizije[8] i jedan tenk. bataljon.

— Brigada koja je ostala na položajima Zečcma Vrata — Čabarska Polica vodila je borbu sa neprijatelJem na linji k. 1026 — 1122 — 926.

43. Divizija: 43. divizija izbila je sa jednom brigadom na linyu Pregara [Pregarje] — Brcsava zapadno od Bistrice.

III brigada nalazi se na sektoru Buzet — Portole [Oprtalj] — Buje — Vrh Ljke.[9]

Tenk. brig.: Po dosadašnjem rasporedu.[13]

Art. brigada: Po dosadašnjem rasporedu.[14]

XXIX Divizija:[15] Dijelovi 13. brigade u pokretu su prema Postojni i dijelom snaga zauzeli su Greben k. 785 i na taj način kontroliraju prostor između Grahova i Starog Trga.

Večeras stižu ostale brigade na prostor Babino Polje — Parg — Čabar.

Bande su bile aktivne na sektoru Podpruška[16] — Draga — Travnik i dijelom prema komunikaciji Čabar — Osilnica. Akcija čišćenja je u toku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za načelnika Op. odj.
pomoćnik Op. odjeljenja
potpukovnik
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artiljerije
K-di T. i M. jed.
Načelniku »V«
Obavještajnom odj.

[13] i [14] Vidi dok. br. 69.
[15] O pokretu 29. divizije vidi dok. br. 89, napomenu 52.
[16] Pogrešno; treba: Podpreska.

BR. 71

NAREDBENJE KOMANDE MJESTA TRST OD 29. APRILA 1945. POTČINJENIM ŠTABOVIMA SEKTORA DA NJIHOVE JEDINICE POJAČAJU ARTITVOST I DA SADEJSTVUJU JE-DINICAMA 4. ARMIJE JA!

KOMANDA MJESTA TRST Trst, 29. IV 45. u 18 [časova]

IX KORPUSA JUG. ARMIJE?

ŠVIM ŠTABOVIMA SEKTORA!

Naša vojska je u neposrednoj blizini grada.[1] Držite jedinice mobilisane i spremne, povećajte do krajnjih mogućnosti vojne akcije svakojakih oblika. Kada dođete u kontakt sa neprijateljem, pojačajte ga artiljerijom i artitvošću. Ne dozvolite da se neprijatelj izvuče. Uništite ga. Ne dajte mu da se odmori ni jedan minut. Ne dajte mu da se sredi. Ne dajte mu da se izvuče. Ne dajte mu da se povuče. Ne dajte mu da se spasi. Ne dajte mu da se skloni. Ne dajte mu da se sakrije. Ne dajte mu da se odmori. Ne dajte mu da se sredi. Ne dajte mu da se izvuče. Ne dajte mu da se povuče. Ne dajte mu da se spasi. Ne dajte mu da se skloni. Ne dajte mu da se sakrije.

---

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom i italijanskom jeziku) u Arhivu Vii. roz. br. 3 — 1. kut. 537. U dokumentu su umjesto slova »č«, »š« i »ž«, »sc« i »zc«.

šim jačinicama, koje se brzo približavaju granu, odmah im se priključite i saradnje kod oslobođenja grada. Stalno i tačno nas izvještavajte o promjenama na terenu.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

A TUTTI I COMANDI SETTORI!

Il nostro Esercito si trova nelle immediate vicinanze della città. Tenete le formazioni mobilitate e prepparate ad ogni evenienza, intensificate fino all'estremo delle possibilità ogni formazione militari, le quali si avvicinano vedo — concentrate nella lotta per la liberazione della città. Continuamente e esattamente avvisatoci di ogni cambiamento verificatosi.

MORTE AL FASCISMO — LIBERTÀ AL POPOLO!

Politkomesar: Il Commissario politico: **Karlo**[5]	Komandant,major: Il Comandante, maggiore[re] **Martin**[6]

[4] Detaljnije o bojtbama jedinica Komande mjesta Trst vidi: Stanko Petelin, n. d., str. 196—214.

[5] Rudi Uršič Karlo, sekretar Gradskog komiteta KP Trst. Medutim, politički komesar Komande mjesta Trst od januara 1945. bio je France Stoka Ribič, jer je dovađanji politički komesar Vinko Sumrada Radoš bio poslavljen za šefa Ozne za Trst.

[6] Martin Greif Rudi

BR. 72

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA JEDINICA 4. ARMIJE JA NA DAN 30. APRILA 1945. GODINE[1]

		Ljudstvo[2]									
		Po spisku					Na licu				
	JEDINICA	Oficira	Političkih rukovodilaca	Podoficira	Boraca	Nenaoružano	Oficira	Političkih rukovodilaca	Podoficira	Boraca	Nenaoružano
1	2	3	4	5	6	6a	7	8	9	10	10a
1	Štab i prištabske jedinice	87	33	96	662	26	70	30	82	627	18
			1	13	90	6		1	12	88	1
2	IX. Udarna divizija	240	406	651	6429		193	342	571	5501	
		16	25	101	230		14	18	85	177	
3	XIX. Udarna divizija	523	510	454	7928	97	446	453	428	6377	75
		5	12	42	221	43	3	12	35	179	39
4	XX. Udarna divizija	207	396	437	6905	767	171	353	400	5191	318
		3	18	42	241	118	2	15	38	207	107
5	XXVI. Udarna divizija	542	533	668	9178		455	457	576	7245	
		11	13	55	423		10	11	47	365	
6	XIII. Udarna divizija	295	598	1073	3388		211	435	869	2540	
			8	22	207			8	li	180	
7	XLIII. Udarna divizija	98	336	716	3764	745	83	260	576	3208	
			5	10	235	12		5	10	215	
8	Artiljeriska brigada	91	76	157	1860		89	68	140	1780	
		1	2	5	6			2	4	32	
9	Tenkovska brigada	149	119	123	1560		136	113	114	1542	
		4	1	5	52		4	1	5	50	
10	Inžinjerska brigada	5	17		271	8	5	15	8	195	8
				1	10				1	8	
11	Dopunska brigada	51	45	60	4044	2330	47	41	57	3886	2230
					34	33			1	30	29
12	Samostalna brigada	15	35	120	520		14	35	120	520	
			3	7	12			3	7	12	
	Svega	2303	3104	4566	46709[6]	4185[8]	1920	2602	3940	38612	3311[9]
		40	88	303	1561[7]		33	76	263	1543	198[10]

		Naoružanja[3]																	
		Pješadijsko										Artiljerijsko							
												Topova				Haubica			
	JEDINICA	Pušaka[4]	Šmajsera	Puškomitraljeza	Lakih mitraljeza	Teških mitraljeza	Lakih bacača	Teških bacača	Pištolja	Ručnih bombi	Tromblona	Pešadijskih	Brdskih	Poljskih	Ruskih topova	Brdskih	Poljskih	Teških	Bacača plamena
1	2	U	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	Štab i prištabske jedinice	430	124	1	2				156										
		14555	21289	1807	2500				1421	465									
2	IX. Udarna divizija	4698	973	46		53	70	38	827		95		8	4					
		332 1	103925	34113'		90430	1593	1300	13851	7249	210		84	698					
3	XIX. Udarna divizija	5526	1078	35	1	38	43	32	780					2		10			
		307210	105506	20255	1000	44520	925	1034	9312	6400				180		280			
4	XX. Udarna divizija	4315	589	321		59	36	36	556		26	4	8			4			
		232320	45464	212193		38125	845	1200	6954	4256	407	289	1040			211			
5	XXVI. Udarna divizija	6392		1980 472		33	26	45	1691		71		8	3					
		707347	270332	310340		53260	3397	2766	26636	17473	2973								
6	XIII. Udarna divizija	1766	1125	186		22	12	25	427		3		3	4	4				
		76060	120000	93000		16000	50	625	4007	3100	208		400	280	280				
7	XLIII. Udarna divizija	2646	494	122		13	9	8	527				4				1		
		101223	48071	53243		9733	254	230	3866	2383			338				15		
8	Artiljeriska brigada	1342	325	63	1				216					16		12	19	5	
										1039									
9	Tenkovska brigada	521	343	70	4		3		363										16
										1155									
10	Inžinjerska brigada	254	33	12					14										
		12109	4150	7200					270	42									
11	Dopunska brigada	1729	63	15		4	2	2	65										
										5									
12	Samostalna brigada	280	120	22		4		3	65	600									
		16800	1500	1000		3200		80	700										
	Svega	29899	7247	2124	8	226	201	189	5687		115	4	31	29	4	26	20	5	
		1914431	721315[11]	1,248736	3500	255268	7064	7235	67010	44167	3798	289	1862	1158	280	491	15		16

		Naoružanja[3]								Oklopna vozila				Inženjersko					
		Protiv. oklop.					Protivavionsko			Tenkovi									
	JEDINICA	Pušaka	Mitraljeza	Topova	„Džon Bulla"	„Bezuha"	Mitraljeza	Topova	Cisterni	Lakih (do 10 t.)	Srednjih (do 30 t.)	Blinda[5]	Automobila	Raznih upaljača	Eksploziva [kg]	Korde [štapina m]	Nagaznih mina	Zapaljivih bombi	Raketa
1	2	29	30	31	32	32a'	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	34	45
1	Štab i prištabske jedinice																		
2	IX. Udarna divizija	24		5	21		2												
		927		323	461									295	365	1735	63	15	
3	XIX. Udarna divizija	23	1	8	6	1	5												
		1280	37	189	101	41	2393								143	140	106	3	
4	XX. Udarna divizija	37		6	30	2	4												
		1240		1344	77	22	2581								2765	600	157	7	
5	XXVI. Udarna divizija	32		8	38	17	12												
		3003		643		119	12820								1693	3135	97	4	
6	XIII. Udarna divizija	10		8	7										300	50	50		
		275		518	43														
7	XLIII. Udarna divizija	10		2	10		1												
		238		160	171		380								418	497	34	1	
8	Artiljeriska brigada			6			30	4											
								1665									14	50	
9	Tenkovska brigada			14			5		5		75	23	4						
10	Inžinjerska brigada																		
														3	500	1000	80	100	
11	Dopunska brigada	1																	
																1	2	2	
12	Samostalna brigada																		
									%										
	Svega	136	1	57	112	20	59	4	5		75	23	4						
		6963	37	3177	853	182	21594[12]	1665						398	36954[13]	7158	603	182	

		Za vezu							Vozila								Stoka								
																	Konja								
	JEDINICA	Radio-stanica	Telef. centrala	Telefona	Kabela km.	Optičkih aparata	Signal. pištolja	Radiofona	Kamiona	Autobusa	Sanitet. automobila	Putničkih automobila	Motocikla	Bicikla	Kola	Kareta	Jahaćih	Tovarnih	Teglećih	Mazaga	Magaraca	Poluteretnih automobila	Detektora	Pontona	Primjedba
1	2	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65				66
1	Štab i prištabske jedinice								1	1		6	1	9	3										
		6	9	45	202												21	10	17						
2	IX. Udarna divizija						30																		
		24	22	164	304	5	478	27	4	1		4	17	14	152	4	83	553	357	202					
3	XIX. Udarna divizija						72																		
		31	20	157	496	31	711		16		3	7	13	9	209		103	302	425	162	8				
4	XX. Udarna divizija						57		18	1	1	6	23												
		20	23	181	262	8	640	15	562	80	90	190	116	9	161		79	238	353	217	3		2		
5	XXVI. Udarna divizija						110		32	1	8	16	48	52	172	47									
		27	46	236	394	88	541	40	6000		1010	1010	1000				93	415	336	97	2		2		
6	XIII. Udarna divizija						34																		
		9	10	67	220	2	153	9	10		1	3	8	21	124	8	40	219	265	17		3			
7	XLIII. Udarna divizija						6																		
		9	10	64	50	8	40	1				1	2		8		17	97	49	29	22				
8	Artiljeriska brigada						14																		
		45	6	83	110	22		8	80	5	3	11	9	2	35										
9	Tenkovska brigada						70																		
		106	2	8	4				102		2	10	33		7	6									
10	Inžinjerska brigada																								
									2				2	4	12		2		24					3	
11	Dopunska brigada																								
12	Samostalna brigada																								
		1	2	12	30							I					4	7	8	2					
												1													
	Svega						393		265	9	18	64	156	1									4[14]		
		278	150	1017	2072	164	2563	100	6562	80	1100	1200	116	120	883	65	442	1841 ¹	1834	726	35	3	4	3	

Politkomesar:[15]

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant:[16]

[1] Kopija originala (pisana mastilom, latinicom, na štampanom forumlaru) u AVII, reg. br 27/7, k. 311 A. Dokumenat nije potpisan. U dokumentu nije prikazano brojno stanje 7. korupsa JA, ali brojno stanje vidi u dok. br. 63.

[2] U pregledu ljudstva brojitelj se odnosi na drugove, a imenitelj na drugarice. Obrazloženje rashoda vidi u dok. br. 73.

[3] U pregledu naoružanja brojitelj označava oružje-oruđe, a imenitelj municiju-granate-mine.

[4] U dokumentu je kolona »Pušaka« na više mjesta oštećena, pa se ne može izvršiti kontrola zbira broja pušaka i municije.

5 Oklopni automobil

6 Pogrešno; treba: 46509

7 Pogrešno; treba: 1761

8 Pogrešno; treba: 3973 u b>jitelju, a 212 u imenitelju.

9 Pogrešno; treba: 2649

10 Pogrešno; treba: 176

11 Pogrešno; treba: 720237

12 Pogrešno; treba: 18174

13 Pogrešno; treba: 6184

14 Taj broj 4 je suvišan

15 Boško Šiljegović

16 Petar Drapšin

BR. 73

OBRAZLOŽENJE RASHODA LJUDSTVA JEDINICA 4. ARMIJE JA NA DAN 30. APRILA 1945. GODINE[1]

IV. Armija 30. IV.[2]

OBRAZLOŽENJE RASHODA[3]

IX. UDARNA DIVIZIJA

Brojno stanje divizije iznosi		
po spisku	8098	vojnika
na licu	6901	"
U rashodu	1197	vojnika

Obrazloženje rashoda:

U školama i kursevima	325	vojnika
Na službenom putu	394	"
U bolnicama	450	"
Na bolovanju	14	"
Na odsustvu	6	"
U zatvoru	8	"

Ukupno u rashodu 1197 vojnika

Objašnjenje razlike od prošlog izvještaja:[4]

Brojno stanje vojnika IX. divizije na 30. III. o.g. iznosilo je	8.918
Brojno stanje vojnika divizije na 30. IV. o.g. iznosi	8.098
Razlika od	820

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—1/7, k. 311 A. Dokumenat nije potpisan.

[2] U originalu dopisano olovkom.

[3] Vidi dok. br. 72: izvještaj 4. armije JA od 30. aprila 1945.

[4] j " Vidi dok. br, 12: izvještaj 4. armije JA od 31. marta 1945.

drugova je u slijedećem:

Upućeno Talijana u Italiju	391	
Upućeno u Narod. Odbranu[5]	336	
Dezertiralo	**22**	
Otpušteno kao nesposobno	23	
Prekomandovano	46	
Svega brisato iz spiska	866	drugova[6]
Novomobilisati u toku mjeseca	8	
Samovoljno udaljeni vraćeni	38	
Svega upisato	46	
Ukupno brisano u toku mjeseca aprila	866	drugova
Ukupno upisato u mjesecu aprilu	46	
Brojno stanje po spisku manje na 30. IV. 1945. g. za	820	drugova.

Povišenje u oružju, materijalu, municiji i spremi dolazi jer je zarobljeno od neprijatelja. Manjak od 9 p. mitraljeza pokazat je jer su drugovi koji su prekomandovani u Narodnu odbranu odnijeli sa sobom. Manjak pokazat u municiji utrošen u operacijama.

XIX. UDARNA DIVIZIJA.

Brojno stanje divizije iznosi

po spisku	9695	drugova
na licu	7933	"
U rashodu	1762	druga

Obrazloženje rashoda:

U školama i kursevima	339	drugova
Na službenom putu	82	"
U bolnici	1147	"
Na odsustvu	2	
Samovoljno udaljeni	185	"
Svega u rashodu	1762	druga

[5] Misli se na jedinice Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ).

[6], [7], [8] i [10] Podaci nisu potpuni jer nije prikazan broj poginulih drugova.

Objašnjenje razlike od prošlog izvještaja:

Brojno stanje po spisku na 30. III. o.g iznosilo je	**10270**	**drugova**
Brojno stanje po spisku na 30. IV. o.g. iznosi	**9695**	*rr*
Razlika od	**575**	**drugova**

dolazi jer je tokom mjeseca:

Poginulo	**207**	**drugova**
Zarobljeno	**2**	*rr*
Nestalo	**46**	*rr*
Prekomandovano	**330**	*rr*
Ukupno brisato iz spiska	**585**	**drugova**

Upisato u spisak:

Pridošlo iz prekomande	**10**	**drugova**

Smanjenje brojnog stanja po spisku za 575 drugova.

Povišenje u oružju, materijalu, municiji i drug oj ratnoj spremi jer je zarobljeno tokom mjeseca od neprij a tei ja.

XX. UDARNA DIVIZIJA.

Brojno stanje divizije iznosi		
po spisku	**8249**	**drugova**
na licu	**6375**	**drugova**
U rashodu	**1874**	**druga**

Obrazloženje rashoda:

U školama i na kursevima	**411**	**drugova**
Na službenom putu	**17**	*rr*
U bolnicama	**1260**	*rr*
Na bolovanju	**1**	*rr*
Samovoljno udaljeni	**109**	*rr*
U ambulanti	**76**	*rr*
Svega u rashodu	**1874**	**“ druga**

Objašnjenje razlike od prošlog izvještaja:

Brojno stanje po spisku na 30. III o.g. iznosilo je	**11317**	**drugova**
Brojno stanje po spisku na 30. IV. iznosi	**8249**	**drugova**

Smanjenje brojnog stanja po spisku od 3068 drugova dolazi jer je tokom mjeseca aprila:

Poginulo	82	druga
Zarobljeno	**6**	"
Nestalo	16	"
Prekomandovano Talij[ana]	412	"
V. Prekomorska brigada[7] nije ušla	2469	"
Prekomandovano	183	"
Svega brisato iz spiska	3168	drugova

Upisato u spisak:

novomobilisati	28	
iz prekomande	28	
ponovo upisati	14	
povraćeni dezerteri	30	
Svega upisato	100	drugova

Brojno stanje po spisku kod ove divizije smanjilo se je za 3068 drugova.

Smanjenje u oružju i drugoj ratnoj spremi i materijalu:

Smanjilo se jer su drugovi koji su brisati iz spiska odnijeli sa sobom.

Brojno stanje divizije		
po spis'ku iznosi	11423	druga
na licu	9166	"
U rashodu	2257	drugova

Objašnjenje rashoda:

U školama i na kursevima	69	drugova
Na službenom putu	9	
U bolnicama	1903	
Na bolovanju	71	"
Na odsustvu	6	"
Samovoljno udaljeni	25	"
U zatvoru	1	"
U brigadnim previjalištima	173	"
Ukupno u rashodu	2257	drugova

[7] Peta prekomorska brigada je 5. aprila 1945. ušla u sastav 7 korpusa JA (vidi dok. br. 47, napomenu 16).

Objašnjenje razlike od prošlog izvještaja:

Brojno stanje po spisku na 30. III. t.g. iznosilo je 10914 drugova
Brojno stanje po spisku na 30. IV. t.g. iznosi 11423 „

Povišenje od 509 drugova dolazi u slijedećem:

Brisato iz spiska:

Poginulo	133	druga
Nestalo	12	"
Prekomandovano	31	"
Otpušteno iz vojske	39	"
Svega brisato	215	drugova

Upisato u spisak divizije

Novomobilisani	177	
Iz prekomande	127	
Vratili se iz bolnice a bili ispisati	36	
Artilj. diviz.	384	
Svega upisato	724	druga
Brisato iz spiska	215	drugova

Povišenje brojnog stanja u toku mjeseca aprila po spisku iznosi 509 drugova.

Povišenje u oružju, materijalu i drugoj ratnoj spremi dolazi jer je zaplijenjeno od neprijatelja.

13. UDARNA DIVIZIJA:

Brojno stanje divizije

po spisku iznosi	5591 drug
na licu	4261 drug
U rashodu	1330 drugova

Obrazloženje rashoda:

U školama i na kursevima	54
U bolnici	1259
Samovoljno udaljeni	17
Ukupno u rashodu	1330 drugova[8]

Ovdje su uključeni drugovi koji su pripadali 35. ud. diviziji koja je ušla u sastav 13. udarne divizije[9] na 1. IV. o.g.

43. DIVIZIJA:

Brojno stanje divizije
po spisku iznosi 5164 druga
na licu iznosi 4356 drugova
U rashodu 808 drugova

Obrazloženje rashoda:

U školama i na kursevima	287
U bolnici	413
Na službenom putu	51
Na odsustvu	1
Samovoljno udaljeni	32
Na bolovanju	24

Ukupno u rashodu 808 drugova[10]

Divizija je u prošlom brojnom stanju pokazata u sastavu XI. Korpusa.[11]

Artiljerijska brigada:

Brojno stanje brigade
po spisku iznosi 2198 drugova
na licu 2115 drugova
U rashodu 83 druga

Obrazloženje rashoda:

U školama i na kursevima	12 drugova
Na službenom putu	9 drugova
U bolnici	51 drug
Na bolovanju	4 "
Samovoljno udaljeni	7 "
Ukupno u rashodu	83 druga

Obrazloženje razlike od prošlog izvještaja:
Brojno stanje po spisku brigade iznosilo je 30. III. t.g. 1688 drugova
Brojno stanje brigade iznosi 30. IV. t.g. 2198 drugova

Vidi dok. br. 29, napomenu 13.

Povišenje od 510 drugova dolazi jer je:

Brisano iz spiska:		
poginuli	3	druga
prekomandovani	31	„
Ukupno brisato	34	druga
Upisato u spisak brigade:		
Novomobilisati	418	drugova
Iz prekomande	126	drugova
Ukupno pridošlo	544	druga
Ukupno brisato	34	druga
Povišenje brojnog stanja po spisku	510	drugova.

Tenkovska brigada:

Brigada ima na 30. IV. slijedeće		
brojno stanje po spisku	2013	drugova
brojno stanje na licu	1965	drugova
U rashodu	48	drugova

Obrazloženje rashoda:

Na kursu	14	drugova
Na službenom putu	2	„
U bolnici	32	„
Ukupno u rashodu	42	druga[12]

Povišenje u ljudstvu i materijalu dolazi popunom novomobilisanih drugova.

Dopunska brigada:

Brojno stanje brigade iznosi po spisku 4234 druga
Brojno stanje brigade 30. III. t.g. iznosilo je 974 druga

Povišenje brojnog stanja po spisku od 4260 drugova je u slijedećem:

[12] Pogrešno; treba: 48 drugova,

Po spisku Na liću
11.636 9483

Novomobilisani (većinom Makedonaca[17]) iznosi 8254 dru-ga koji su upisali u spisak brigade.

Brstalo iz spiska:
pogrnulo i umrlo 32 druga
preko manda vano u jedin.[ice] 4962 druga
Ukupno brisalo 4994 druga

Od jedinica VII. Korpusa nismo još primili njihova broj-na stanja i nazivzanja, kao ni socijalno nacionalnom sastav.

U buduće će se nastojati da se obrazloženja bilo na po-višenje ili smanjenje u oružju, oruđu, municiji, vozilima i os-talo ratnoj spremi donese u detaljima te je divizijama i bri-gadama u tom pogledu izdato uputstvo.

NAPOMENA:

Od VII. Korpusa[w] imamo samo slijedeće podatke:

L j u d s t v a

BR. 74

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 30. APRILA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERA
CIJSKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 116
30. IV. 194. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 30. APRILA 1945. GOD.

IV *Korpus:* Na sektoru jugozapadno od Karlovca kao i na sektoru izmedu Kolane i Mrežnice nije bilo promjena.

VII *Korpus:* Na sektoru Novog Mesta i Kočevja neprijatelj nije aktivan. U toku dana neprijatelj je povlačio dijelove iz Borovca i Alpiga.

VII Korpus nalazi se u pokretu na odredenu pro-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—1/5, k. 311. Dokument nije popisan.

[2] Vidi dok. br. 94, napomenu 48.

[3] I^r Vidi dok. br. 69, napomene 9 i 20.

XXIX. Divizija[5] U toku jučerašnjeg dana jake bande srbijanskih četnika i slovenačkih fiskulturaša napale su sektor Čabar — s. Prezid sa pravca Drage i Travnik. Borba je trajala do 17.00 časova. Neprijatelj je odbačen ka Travniku uz velike gubitke. Samo na jednom sektoru nađeno je 21 mrtav, od kojih dva oficira.

U toku današnjeg dana odbačene su neprijateljske snage iz Starog Trga i Laza. Na taj način osigurana je komunikacija Kozarišće — Postumija[6]

Primjećuju se pokreti neprijatelja prema Postumiji[7]

XIV Hercegovačka brigada na sektoru Kozarišće — Prezid obezbjeđuje od pravca Čekinić[8]

Ostale 2 brigade i artiljer. brigada sižu danas na linij Poščnja — Sv. Petar.

Divizija je naređenо[9] da nastupa pravcem Poščnja — Prevalo [Prevalj] —■ San Damele [Sanjelj] —• Gotiano [Gojanisko] — Nabrežina kad na sadašnje njene položaje stigne VIII Divizija koja će preuzeti obezbjeđenje desnog boka Armije prema Cerknici.

[5] O pokretu 29. divizije i borbama sa tim Kvislinškim jedinicama vidi dok. br. 106.

[6] Postumia — tališanski nazîv za Postojnu (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[7] Vidi dok. br. 68, napomenu 7.

[8] Pogrešno; trebа: Cerknica.

[9] Vidi dok. br. 69.

[10] O rezultatima dejstva jedinica 9. korpusa vidi dok. br. 90.

[11] O dejstvima 30. divizije za oslobođenje Trsta vidi dok. br. 79.

[12] O borbenim dejstvima 31. divizije vidi dok. br. 90.

izbila u Buzet, ovog zauzela i produžila nastupanje u pravcu Tisla. U svom nastupanju desetkovala je 1047. Njem. puk[47] i zapljenila sva pukovska artiljerija i komoru.

IV Brigada nalazi se u nastupanju prema Trsu sa sektora Valdetara [Valdarsa — Vranja].

II d.[almatinska] P.[roleterska] brigada vrši prilsak na sektor Rijeke sa prostorije s. Matulje.

XXVI divizija[48] Jedinice XXVI Divizije ovladale su Pleišćem K. 785 — Sinčkim Vrtnom[49] — k. 672 Brčaninom i u toku dok. br. 84 i 105.

« i » o rezultatima dejstva 20. divizije za oslobođenje Tisla vidi

[50] O tenkovskoj podršci u tršćanskoj operaciji vidi dok. br. 93.

dalje Tisla vidi dok. br. 98 i 89. dopeću od 1. maja upućenu Generalštabu JA.

O rezultatima dejstva 43. divizije u šrti i borbama za oslobođenje Tisla vidi dok. br. 84 i 105.

[51] dejstvima 9. divizije za oslobođenje Rijeke i Tisla vidi dok. br. 91.

[52] Taj puk je bio u sastavu njemačke 237. pješadijske divizije (vidi dok. br. 51).

[53] O rezultatima dejstva 26. divizije u rejonu Kline vidi dok. br. 86.

XX Divizija-[97] U toku današnjeg dana jedinice XX Divizije prodrle su sa jugoistočne strane u grad Trst gdje se razvijaju jake uličine borbe. Neprijatelj raspolaže velikim brojem artilj. oruđja i time pomaže u odbrani svoje jedinice. U borbama su se pojavili neprijateljski tenkovi. od kojih su dva uništena a jedan tenk od 35 tona zarobljen. Zeoloke borbe vode se i na k. 320 kao i u Opčinama. U borbama učestvuju dva bataljona našik tenkova.[98]

43. Divizija: Neprijatelj je u današnjim borbama pretrpio velike gubitke u ljudstvu i materijalu. Zapljenjeno je 80 topova raznog kalibra, i oko 50 motornih vozila, mnogo drugo ratne sprreme i više magazina hrane.

I Brigada 43. Divizije u nastupanju prema Trstu nailaze na komunikacij. Trst — Rijeka neprijateljska uporišta Materosina [Materossima — Markovščina] i Matevnje. Nakon likvidacije tih uporišta produžila je nastupanje prema Cosini [Kozina] a jednim bataljonom preduzela gonjenje neprijatelja u pravcu Castelnova [Podgrad].

III Brigada nalazi se u nastupanju prema Trstu sa prostorije Buje.[99]

IX Divizija-[99] Na sektoru Istre jutros sa jednom brigadom

XIX Divizijа.[22] Jedinice ove divizije vode 2esteke borbe na čitavom sektoru.

Na sjevernom otsjeku fronta jedna četa u sadejstvu I Dalm. Prol. brigade oslobodila je s. Studena i borbe se vode za s. Nedšić južno od Zlama.[23]

Na srednjem otsjeku zauzeto je s. Skvažići.

Na južnom otsjeku fronta vode se uližne borbe na Rijeci gdje su naše jedinice zauzele jedan blok kuća.

Trenk. brigada: Po dosadašnjem raporedu.[24]

Art. brigada: Po dosadašnjem raporedu.[25]

[20] Opširnije o borbama jedinica 13. divizije vidi dok. br. 96.

[21] Primorsko-goranski partizanski odred.

[22] O čobama jedinica 19. divizije na rijeckom frontu vidi dok. br. 99 i 100.

[23] Pogrešno, treba: Klana.

[24] i [25] Vidi dok. br. 69.

XXII Divizija.[26] II brigada i Prekom. četski odred[a] ovladali su čomanjicom i zone neprijatelja prema jugozapadu. Nastavljaju se borbe sa protivnikom u zaboku Zabiče na liniji k. 606 — k. 630 — k. 618.

I brigada uspjela je odbaciti neprijatelja sa sektora Kračina Nova i sada izbila na prostoriju Rupa gdje vodi borbu za ovo upornište kojeg neprij. uporno brani.

III brigada nalazi se na sektoru Berdo [Velo Brdo] sa začelkom poljoprivrednika i 11 brigade.

Brigadama je naređeno da pod svaku cijenu spriječe neprijatelju saobraćaj na sektoru Berdo — Lipa i da spriječe probijanje neprijatelja u pravcu Trsta.

Na sektoru Divina ubijeno je 100 neprijateljskih vojnika, uništena su tri neprijateljska topa.

dana vode borbu sa neprijateljem koji se nalazi na liniji: M. Gradno k. [Itg.] 669 — k. 565 — k. 685 — k. 955 — Klana — Nedšić.

Sv. Mihovil sa kojeg se uporno brani.

U samoj Klani neprijatelj drži još samo položaj Jedna neprijateljska skupina koja je razbijena na Gomanjoj nalazi se u šumama sjeverno od k. 785. U toku je unišavanje ove grupe.

Napomena: Kliševo[6] sistem odbrane Istre[7] posjedanjem granične [pojasa] na linij Rijeka — Klana — Čabarska Poli ca — Postumija, poput no je razbijen.

Prodorom našli snage pravcem Prezid — Mašun — Ilirska Bistrica — Tsi na desnom krilu[8] i isključavanjem na položaj Istu dnjih snaga na lijevom krilu,[9] neprijateljska Rijeka grupacija (186.[10] 237. Divizije) t.j. glavnina Kliševog 97. Korpusa ovim našim manevrima otsjecena i dovedena u vrlo težak položaj.

Prema izjavi zarobljenika trebalo bi da se oprkolje na njemačka Rijeka grupa probije prema sjeveru.[11] U sadašnjoj situaciji ne izgleda da će im to uspjeti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zam. Načelnika »Op« odj. major:[12]

---

[6] Ludwig Kübler, komandant 97. njemačkog korpusa.

[7] Vidi dok. br. 52, napomenu 2 i 3.

[8] Poretsno. Odnosi se na njemačku 188. brdsku lovačku diviziju.

[9] U travodanoj Samlovoj kuji, na str. 279, između ostalog pise: »Kada jedinicama 97. korpusa nije uspjelo prodrijeti i kada su mu oba boka bila ugrožena sa prijetnjom obuhvata sa istoka, general Kübler [komandant korpusa] zahtijevao je od komandanta Jugoistoka [generalpukovnika Lera] da se preispita odluka o držanju Rijeke. Komandant Jugoistoka nije prihvatio taj prijedlog, već je naredio da se u slučaju potrebe, oko Rijeke organizuje kružna odbrana. Komandant Jugoistoka nije prihvatio taj prijedlog, već je naredio da se u slučaju potrebe, oko Rijeke organizuje kružna odbrana. Bilo je predviđeno da jedinice 34. korpusa iz pravca Ljubljane, zajedno sa SS i policijskim jedinicama, produ u ka jugu dobro kružni 97. korpus. Kada je ustanovljena nemogućnost pružanja pomoći, komandant Ljubljane ka Celovcu. Izvršavajući taj zadatak u danima od 5. do 7. travnja bombama. korpus je prodro do okoline Ilirske Bistrice, gdje se 237. a ujevo 188. divizijama.

[10] Simo Dubajić

[11] Zbornik, tom XI, knj. 4

BR. 75

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 1. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 117
1. V. 194.[5] god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 1. V 1945. GOD.

Front u sl.[ovenskom\ Primorju

Grupacija Trst:[1] Borci udarne grupacije IX Korpusa, XX Divizije, XI brig. XXVI Div., I brigada 43. Divizije u sadejstvu s tenkovska batalj[a], nakon žestokih uličnih borbi zauzeli su najveću luku Jadrana i najveće mjesto Slovenskog Primorja — TRST.[3]

Jedinice 31. Divizije IX Korpusa zauzele su Goricu i Tržič (Monfalcone) i time su naše jedinice izbile na rijeku Soču.[4]

XX Divizija uhvatila je vezu sa 29.[5] i 43. Divizijom.[6] Uspostavljena je veza sa 43. Divizijom na prostoriji Cosine [Kozina].

III i IV Brigada IX Divizije[7] nalaze se na prostoriji 4 km južno od Trsta obezbjeđujući udarnu grupu sa pravca Pola[8] — Trst.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—1/5, k. 311.

[2] O rezultatima dejstva naših jedinica za oslobođenje Trsta vidi dok. br. 84, 90, 93, 98, 105 i 107.

[3] i [4] Vidi dok. br. 89, depeše od 1. maja upućene Generalštabu JA.

[5] U borbama za oslobođenje Trsta učestvovala je 10. brigada 29. divizije (vidi dok. br. 106).

[4] Vidi dok. br. 98 i 105.

[7] i [8] Opširnije o borbenim dejstvima jedinica 9. divizije za oslobođenje Rijeke i Trsta vidi dok. br. 91.

[3] Talijanski naziv za grad Pulu (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

Danas oko 10.00 časova nakon jake borbe jedinice XIII Divizije zauzele su Castelnuovo [Podgrad]. Neprijatelj je iz ovog mjesta ostupao u pravcu Mune.

Vode se borbe za Rupu, Lipu i Šajpane. Zauzet je Pij K. [trig.] 932 i sada se neprijatelj nalazi na linji Iskra [Lisac] k. 884 — k. 690 — k. 736 — k. 710 — M. Caternna [Sv. Katarina] k. 689. Pritisak na neprijatelja i dalje traje.

Na otsjeku XXVI Div. preuzela je položaje III i XII brigade I. Dal. Prol. Brigada" Na tome otsjeku nije bilo borbi.

XII ; III Prek. brigada nalaze se u pokretu na prostoriju [Ilirske] Bistrice u cilju obuhvatnog manevra na grupaciju Rijeke sa zapada.

Na zapadnoj strani Rijeke, jedinice II Dalm. Prol. brigade" vrše pritisak na Matulje i Kastav spriječavajući neprijatelju povlačenje prema zapadu.

[9] Vidi dok. br. 96.

[10] Vidi dok. br. 69, napomenu 13.

IX Divizija je već sinoć oko 23.00 časa izbila sa III Brigadom pred utvrđenu liniju Nogžera [Pri Orehu] — k. 158 — k. 50 — k. 106 San Dorligo [Dolina]. Ova linija se nalazi 4 km južno od Trsta.

IV brigada stiglа je iz Cervada [Kubed] u toku današnjeg dana na tu prostoriju.

U borbama današnjeg dana zauzeto je s. Nogžera i M. D.' Orak [M. D'Oro] k. 158 i dijelovi divizije su zatim produžili za Trst. Neprijatelj je ovdje pružao jak otpor.

Primijećene su velike neprijateljske kolone na komunikaciji uz more — Pola — Trst. Ove kolone dočekane su na raskrsnici [Villa] Decani [Pasja Vas] — Albaro — [Skofje. G., D. i Sv.] — Bortolcki [Bartocchi — Bartoki]. U napadu sadjstvuje 1 brigada 43. Divizije. — Rezultat napada na ove kolone još nije poznat.

Riječka grupacija: Na sektoru Rijeke neprijatelj je u toku dana davao žestok otpor, naročito na otsjeku fronta XIII Divizije.

IV i VII Korpus: Bez promjene.

29. Divizija: Nalazi se na prostoriji Sv. Petar [St. Peter; sada: Pivka] — Postojna sa zadatkom obezbedenja desnog boka Armije sa pravca Postojna — Rakek — Planina.[12]

Tenkovska brig.: III bataljon tenkova na maršu za Trst — Ostali bez promjene.

U toku borbi za Trst uništena 4 a oštećena dva naša tenka.[13]

Art. brig.: Po dosadašnjem rasporedu.[14]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoć. Nač. Op. od.j.
ppuk. Cvim Ado

[12] Vidi dok. br. 106.
[13] O tenkovskoj podršci u tršćanskoj operaciji vidi dok. br. 93.
[14] Vidi dok. br. 69.

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 2. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJ-
SKOM PROSTORU ARMIJE.

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Br. 118
2. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 2. V 1945. GOD.

Front u Slovenskom primorju. Na sektoru Trsta cisti se grad i okolina od ostataka neprijateljskih snaga. Kod ove operacije sudjelovuju jedinice XX, IX, 43, dijelovi XXVI^{1} i brigade 29. divizije.^{2}

IX Korpus: Jedinice IX Korpusa čiste Goricu i okolinu od Njemaca i četnika. Osim Gorice i Monfalkona [Monfalkone — Tržić] oslobođeni su još sljedeći gradovi: Tolmin, Kobarid, Bovec, Tarcento, Gemona i u svim ovim mjestima uspostavljena je vojna i civilna vlast. Prođuje se nastupanje prema Cedadu i Postojni.^{3}

Riječka grupacija:^{4} Jedinice XXVI Divizije, XIII Div. i II [dalmatinske] Prol. brig. IX Divizije prešle su u napad na neprijatelja kod Rijeke sa sjevernozapadnog pravca na prostoriji Sapjane — Elsane^{5} i kod Matulja. Borbe za s. Lipu i Kupu još traju. XXVI Divizija sa desnim krilom izbila je glavnom komunikacijom do sjmo Mrkljovice.^{6} Neprijatelj je poslije podne ubacio jača pojačanja na masiv sjevernо od Klane na prostoriju k. [trig.] 932 — Lisac

^{1} Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—1/5, k. 311.
^{2} Vidi dok. br. 66. napomenu 21. Opširnije o rezultatima borbi za oslobođenje Trsta vidi dok. br. 84, 91, 98, 105 i 107.
^{3} Vidi dok. br. 106.
^{4} Vidi dok. br. 90.
^{5} I ' O borbama na tim sektoru vidi dok. br. 86, 91, 96, 99 i 100.
^{6} Talijanski nazivi za Jelšane (vidi dok. br. 51, napomena 39).
^{1} Pogrešno, treba: Mihlavič.

Nočas ove jedinice VII Korpusa prelaze u napad na Kočevje. U napadu sadjstvuju djelovi VII Divizije.[u]

[8] Vidi dok. br. 86. napomenu 34. Ta neprijateljska pojačanja iz pravca Ljubljane (vidi dok. br. 74, napomenu 31).

[9] Riječke u stvari su pokušaj proboja 97. korpusa na sjever u pravcu Ilirske Bistrice.

[10] O rezultatima dojava za oslobođenje Istre vidi dok. br. 98.

[11] To je nemoguća pješadijska kvantitativna divizija. Pomoćne komande sjevernog Jadrana. O rezultatima dejstva za oslobođenje Rijeke vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

[12] Vidi dok. br. 89, depeša Kvarnerskog odreda od 2. maja.

[13] Opširnije o bohemama 7. korpusa JA na tom sektoru vidi dok. br. 94.

[a] Nastavljeno Generalštaba JA od 30. aprila. 7. divizija 4. korpusa savjetuje je pod komandu 4. armije (vidi dok. br. 89, depeša od 30. aprila). Štab 4. armije naređio je 30. aprila štab 4. korpusa da pošalje izvrsti pokret pravcem 8. divizije (vidi dok. br. 69, naponena 7. divizija izvrši pokret pravcem Vižinmada — Kamlanur — Zminj i Poreč — Višnjanom [Visinjan] i Vižinmada [Vižinada]. Momentarna pješadija" i lstarski odredi operišu kohlii su Polu i nočas vrše napad na ovu pomorsku tvrdjavu.[12]

From na sektoru Kočevja" Obezbjeđujući desni bok Armije jedinice 15. Div. VII Korpusa razbile su neprijateljsku grupaciju na prostoriji Kočevska Reka — Gotenica — Grčarice.

Jedinice VII Korpusa, tj. 15. i 18. Divizija, nalaze se na prostoriji:

15. Divizija na prostoriji Kočevska Reka — Gotenica — Grčarice.

18. Divizija na prostoru Rakitnica — Jelendol.

Artiljerijski divizion u Čabru.

From u Istri:[10] Oslobođena je čitava Istra osim obalskog pojasa na zapadnoj obali Istre od Pule [Pula] — Kamlanur — Zminj i Poreč — Višnjanom [Visinjan] i Vižinmada [Vižinada]. Momentarna pješadija" i lstarski odredi operišu kohlii su Polu i noćas vrše napad na ovu pomorsku tvrdjavu.[12]

VIII *Divizija.*[15] Divizija je u pokretu i sigla je na prostoriju Prezida — Start Trg — Sv. Petar [St. Peter; sada Pivka].
I brigada na mostu Babino Polje — Sv. Petar.
II brigada u Sv. Petru
III brigada u Starom Trgu.
Artiljerijski divizion u Prezidu.

29. *Divizija.*[16] Nalazi se na prostoriji Sv. Petar — Postojna i obezbjeđuje bok armije od napriajatelja sa prostorije Planina — Rakek — Cerknica kao i sa prostorije Privale — Ajdovščina.

Temkovska brigada: Bez promjene.
Mr. brigade: Bez promjene.

Pomoćnik Nač. Op. odj.
potpukovnik:
C'vim Ado

Dostavljeno: Knđi Arm. Pozadine
K-di »Trnje« »ARTⁱ« »OB« »V«

[15] Vidi dok. br. 69, napomene 9 i 20.
[16] Odnosi se na Komandu tehničkih i motorizovanih jedinica. Komanda artiljerije. Obavještajno odjeljenje i Odjeljenje veza 4. armije JA.

BR. 77

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 3. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE'

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *120*
3. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 3. V 1945. GOD.

Kočevska grupacija 7[2], *15, 18.*[3] [*diviziji.* Neprijatelj je ponovo zauzeo Gotenicu i s. Grčarice sjeverno od Kočevske Reke i ove zaposjeo sa snagama od 1 bataljona. U Kočevje je stiglo iz Ljubljane pojačanje od 500 vojnika. Primiječeno je da neprijatelj evakuiše materijal i bolnicu. Sa pristiglim pojačanjima na prostoriji Kočevje, Ribnica, Lašče nalazi se sada oko 2000 Nijemaca i to iz 17. i 19. SS bataljona, 1000 četnika,[4] 600 domobrana[5] i oko 500 još neidentifikovanih vojnika. Svega oko 4100 vojnika.

Na ovoj prostoriji operiše VII Korpus sa 15. i 18. Divizijom i VII divizijom IV Korpusa.[6]

18. Divizija se nalazi na prostoriji Kočevska Reka — Grčarice — Rakitnica čisteći ovu prostoriju.

15. Divizija sa jednom brigadom sadejstvuje sa 18. Divizijom a sa ostalim snagama se nalazi u pokretu na prostoriju Fridrhstjan, [Fridrichstein], 3 km južno od Kočevja.

Grupacija Postojna 8. i 29. div.\ izija]: Lijevo od Kočevske grupacije operiše 29.[7] i 8. div.[8] obezbjeđujući desni bok armije na pravcu Stari Trg — Postojna. Divizije se nalaze na prostoriji Postojna — Sv. Petar [St. Peter; sada: Pivka] — Stari Trg. Prema ovoj grupaciji neprijatelj

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 24—1/5, k. 311.
[2] i [4] Vidi dok. br. 76, napomenu 14.
[3] O dejstvima jedinica 15. i 18. divizije 7. korpusa JA u rejonu Kočevja vidi dok. br. 94.
[4] i [10] Vidi dok. br. 57.
[5] i [9] Vidi dok. br. 66, napomenu 7.
[7] O dejstvima 29. divizije na tom prostoru vidi dok. br. 106.
[9] Vidi dok. br. 69, napomene 9 i 20.

Istre: Istarski Odredi i momentička pješadija oslobodili su grad i luku Pola [Pula] osim fora M. Vlusi[6] koji se nalazi na poluotoku zapadno [od] grada. Tu se nalazi grupacija od oko 1200 Nijemaca koji pružaju otpor.[3]

Oko Pazina nalazi se druga neprijateljska grupacija jačine oko 1500 vojnika. Imamo podatke da se ovi zele protiti do savezničkа i da se njima predaju dok s namа vode borbe.[2]

Jedna brigada 43. Divizije upućena je u pravcu Pa-

[1] Vidi dok. br. 90.
[2] O rezultatima borbi za oslobođenje Trsta vidi dok. br. 84, 91, 98 i 105.
[3] Vidi dok. br. 89, dopesu od 3. maja.
[4] ↑ [2] Vidi dok. br. 100.
[5] Vidi dok. br. 86.
[6] Vidi dok. br. 96.
[7] Tvrdava Muzil.
[8] O rezultatima borbi za oslobođenje Pule vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.
[9] Vidi dok. br. 89, depesu upućenu Generalštabu JA 3. maja 1945.
[10] O rezultatima borbe za oslobođenje Pazina vidi dok. br. 98.

se nalazi na prostoriji Planina — Rašek — Cerknica u pravcu Ljubljane i na prostoriji Prevalo [Prevalj] — Ajdovščina u pravcu Gorice. Na sektoru Rašeta nalaze se dva bataljona Rup.[mikovih] domobranaca jedan bataljon SS i oko 1000 lalj. vojnika — svega 1700 vojnika. Na sektoru Prevalo — Ajdovščina nalazi se 1 i V puk Snp. Dobr. Korpusa[10] sa oko 300 četnika.

IX Korpus: jedinice IX Korpusa i Slov. partiz. odredi čiste Slovensko Primorje.[11]

Grupacija Trst: U toku je čišćenje šire prostorije Trsta.[12]

Rijeka grupacija: Jutros rano neprijatelj je počeo sa povlačenjem svojih snaga sa prostorije Rijeke u pravcu Kupe i Lipe i Zabiča.[13]

XIX Divizija prešla je u napad i goni neprijatelja u pravcu sjeverozapada.[14] Oslobođen je čitav grad i luka Rijeka kao i Sv. Matej, Marčelji i Kastav.

Na sektoru XXV[e] i XIII Divizije[6] unišlava se neprijatelj koji daje jak otpor.

XIX Divizija izbila je na linju Klana — Brcza — Bergud [Bergud] i vrši pritisak na neprijatelja u pravcu Kupe i Lipe.[15]

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE. IA OD 4. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJ. SKOM PROSTORU ARMIJE.

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *121*
4. V 1945. GOD.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 4. V 1945. GOD.

Kolčevska grupa: 15. i 18. Div. \ *izuzev* \ Jedinice VII Korpusa nakon zauzeća bortb oslobodilje su Kočevje,[1] jako utvrđeno i branjeno neprijateljsko uporište. Neprijateljske snage povukle su se u pravcu Ribnice. Danas je naša izviđačka

[22] O borbama za oslobođenje šire vidi dok. br. 107.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 25—1/5, k. 311.

[2] Kočevje je oslobođeno 3. maja. Opširnije o borbama za oslobođenje Kočevja vidi dok. br. 94.

Ošim Pole i Pazina u Istri neprijatelj drži još sljedeće garnizone: Rovinj, Kanfanar, Poreč, Tinjan[1] Višnjan, Novi Grad, Motovun, Vižinada, Roč, Lupoglav. Na cijelom području Istre vlada demoralizacija raširena među neprijateljskim snagama koje komunikacije da bi uspostavile su se u pravcu Ribnice. Danas je naša izviđačka razotuzao neprijateljske garnizone.[2]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik Načelnika Op. odj.
potpukovnik:
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artiljerije
K-di T. i M. jed.
Načelnika Veza
Obavještajnom odj.

zele su glavni grad Bemeške Slovenije Videm (Udine). Osim loga zauzeli su gradovi Čedad, Tarčent, Čemona [Demona] i Kobarid.

U Korcinu naše jedinice vode borbu sa snagama Korpusa vojvode Đerđevića.» Savezници ove četke oslanjaju na mitr.

U borbama na prostorij zapadno od Soče zarobljeno je preko 3000 vojnika i oficira kolone ratnog materijala.

[3] Pogrešno; treba: Postojne.

[4] Pogrešno; treba: 2. ov. mj. (2. maja).

[5] O izvještajima dijela jedinica 29. divizije na tom sektoru vidi dok. br. 106.

[6] O izvještajima komandi 11, 13. i 14. brigade 29. divizije vidi dok. br. 89, dopise br. 29-1 32 od 3. i 4. maja.

[7] U mapadu na Trst 10. brigada 29. divizije ojačala je 20. divizijn, a zatim uništavala u neposrednu pozadinu neprijateljske grupacije u rejonu Hrastje Bistrice (vidi dok. br. 106, napomenu 18 i 34).

[8] Pogrešno; treba: Erpelje — Cosina. To su talijanski nazivi za Hrpelje.

[9] O izvještajima dijela jedinica 9. korpusa JA vidi dok. br. 90.

[10] Odnosi se na Dobrodošava Jevđevića, istaknutog ćelničkog funkcionera. On je najprije bio delegat Đakje Mihailovića kod talijanskih okupatorskih vlasti, a kasnije kod Nijemaca.

avijacija primijetila na komunikaciji Kočevje — Ribnica neprijateljsku kolonu od oko 100 vozila i oko 500 vojnika. Vjerovatno se povlače neprijateljske snage koje su u povlačenju iz Kočevja.

*Sektor Postojna** XXIX Divizije.[4] Nakon teškog poraza koji je neprijatelj[5] IIr. ov.mj. dozvio u Postoj ini naše jedinice Xl brigade zauzele su Planinu i nastupaju u pravcu Gornjeg i Donjeg Logatca gdje je vjerovatno izbila.

XIII brigada nakon što je zauzela Stari Grad i s. Lince napada Kalck. U produženju borbi zauzela je jako neprijateljsko uporište Cerknicu.

XIV brigada nalazi se u pokretu prema Planini gdje je većenas stigla.[6]

X brigada' nalazi se u pokretu prema prosiomji Krpela — Cosina[8] — Brezovac jugoistočno od Tišta sa zadatkom zatvaranja pravca Gastelnuovo [Podgrad] — Cosina. Ova brigada zaplijenila je kod Opčina 300 vagona hrane.

9. *Korpus:*[9] Slovenske Primorske jedinice 9. Korpusa zau-

Riječka grupacija: U unišćavanju Riječke grupacije učestvuju 9., 8. XIX, 43. XXVI i 10. brigada XXVI divizije.[u]

Rijeka grupacija nalazi se glavnim snagama na prostoriji:

Sappiane [Sapjane] — s. Kloano — s. Berdo [Velo Brdo] — s. Sose [Soze] — s. Sobogna [Sobonje] — Starada [Starad].

Predvim dijelovima neprijatelj je izbio na prostorij s. Frmano [Prem] dok mu se zaštitnica nalazi na prostorij Slatina — Iska [Lisac] — Kupa i Lupe.

U sprečavanju neprijateljskog proboja prema sjevernozapadu te s njime održavanju kontakt na prostorij Lipa — Salmica i Iskra.[v]

[u] 9 To je 10. brigada 29. divizije.
[t] Pogrešno; odnosi se na 13. divizju.
[s] 0 bataljona 8. divizije 4. korpusa JA u rejonu lipske Bistrice vidi dok. br. 104.
[r] Vidi dok. br. 86.
[q] Pogrešno, to je rijeka Keka.
[p] Vidi dok. br. 96.
[o] Vidi dok. br. 91.
[n] Vidi dok. br. 98, napomena 9.
[m] Vidi dok. br. 100.

Dostavljeno:
K-da Ammijske pozadine
K-da Arnijerije
Nadelnika Veza
Odavjestajnom odi.

Borba sa neprijateljskom Rijeckom grupacijom naročito kaša i ogorčena jer su vojnici dobili naredenje da se imaju borit do posljednjeg.

Prema dobivenim podatcima u toj grupacij se nalaze 188. 237. i ostalci 392. Divizije, [i] oko 1600 talijanskih vojnika.

Istra: U Istri stanje još nije sasvim pozmato radi premalenih snaga koje sada kontrolišu ovu prostoriju. Neprijatelj ugljavnom izbjegava borbu odrzavajuci se u pojedinim garnizonima čekajuci kapitulaciju.[22]

[Opraalj] — Covedo [Kubed] — Dvorani sa zadatkom čišcenja ove prostorije.

U Pol [Pula] neprijatelj još vrijek daje otpor na fora M. Musil.

Momarička pješadija[23] i Istarski odredi vode borbu sa ovim neprijateljem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik Načel. Oper. odj.
pobjukovnik:

[22] O rezultatima borbi za oslobodenje Istre vidi dok. br. 98 i 107.

[23] To je motorizirana pješadija Kvarnerskog odreda Pomorske komande sjevernog Jadrana. O rezultatima djejstva za oslobodenje Pule vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA 30. DIVIZIJE OD 4. MAJA 1945. ŠTABU 9. KORPUSA JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE TRSTA[1]

Š T A B
XXX DIVIZIJE IX KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativni odsjek
Broj: 221
Trst, 4. V 1945.

Operativni izvještaj
od 28. IV do 4. V 1945.
Borbe za Trst.

ŠTABU IX KORPUSA JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNI ODSJEK
(Top. sekcija Goričca 1:100.000, italijansko izdanje)

Po zaključku druge faze, tj. zauzimanjem neprijateljskih uporišta Predmeja i Otlica,[2] obavještio se sa pripremama za tće-ću završnu fazu, koja bi imala odjeka u razbijanju neprijatelj-

ljerijom, sa polaznih rejona u Trnovskom gozdu do posjedanja polaznih položaja za napad sjeverno od Općina. Jedinicama XXX divizije bili su postavljeni slijedeći zadaci: da u sadejstvu sa jedinicama IV Armije, koje su dejstvovale preko bivše jugoslovensko-italijanske granice na liniji fronta Sušak — Postojna i Istarskom poluostrvu, pod svaku cijenu, pred bilo kojom drugom nejugoslovenskom formacijom, probiju neprijateljske defanzivne položaje i upadnu u neprijateljsku pozadinu gdje treba da izvrše uništenje neprijateljskih otpornih tačaka. Sa ovim uništenjem neprijateljskih otpornih tačaka biće neprijatelj prinuđen da drži samo visinske tačke na grebenima oko Trsta.

Komanda divizije je, obzirom na rasulo koje je vladalo u neprijateljskim redovima, odlučila da preduzme nastupni marš u tri marševske kolone, podide neprijateljskim odbrambenim položajima i sa drskim i hrabrim manevrom nađe se u neprijateljskoj pozadini. Na taj način bi vrijeme preduzetih operacija i gubitak vlastitih snaga bili svedeni na minimum, a postignuti rezultati bili bi izraziti.

Zapovijest za nastupni marš bila je izdata 29. IV 1945.[4] dok je zapovijest za napad dostavljena jedinicama u toku prijepodneva 30. IV 1945.[5] U nastupnom maršu nalazio se kod

[4] Glavni štab Slovenije uputio je 28. aprila 1945. Štabu 9. korpusa JA depešu: »Od Vrhovnog komandanta Tita primili [smo] slijedeće naređenje: 'Naredite Devetom korpusu da se rasporedi oko Trsta i da već sada otpočne borbe za Trst!' Obzirom na to poništena su sva naređenja i direktive koji nisu sasvim u duhu Maršalovog naređenja. Radite što hitnije. Radio-vezom odmah se povežite s Četvrtom armijom.« (Vidi knjigu depeša u AIZDG, k. 45/111.) Vrhovni komandant JA drug Tito naredio je da se 9. korpus orijentiše u pravcu Trsta zbog toga što je Štab 4. armije JA ranije planirao da 9. korpus upotrebi u pravcu Soče i Furlanije da bi oslobodio Tržič (Monfalcone) i Goricu i na taj način spriječio pridolazak njemačkih pojačanja iz Italije. U vezi s novim zadatkom izdao je Štab 30. divizije 28. aprila 1945, pod brojem 125, naređenje potčinjenim jedinicama da se sa Trnovskog gozda prebace na Kras u cilju napada na Trst (AIZDG, k. 274 a/I).

[5] Pošto je Komanda mjesta Trst 9. korpusa JA 29. aprila 1945. izdala naređenje za ustanak u gradu a jedinice 30. divizije se nalazile u neposrednoj blizini grada, to je Štab divizije 30. aprila izdao potčinjenim jedinicama zapovijest za napad na Trst u kojoj je naredio: 17. slovenačkoj NO brigadi »Simon Gregorčič« da nastupa preko brda Gorka (k. 371) u oslobođeno Barkovlje gdje treba da uspostavi vezu sa Komandom I sektora, odnosno Komandom mjesta Trst, a zatim da produži nastupanje u pravcu centra grada; 18. slovenačkoj NOU brigadi »Bazoviška« da blokira Općine, a zatim iste napadne i zauzme; 19. slovenačkoj NOU brigadi »Srečko Kosovel« da nastupa zapadno od željezničke stanice Općine u pravcu Pščanaca gdje uspostavlja vezu sa borcima Komande mjesta Trst a zatim produžava nastupanje u pravcu centra grada; Udarnoj četi i udarnoj grupi Ozne za Trst da između Općina i Bana upadnu u centar grada (AIZDG, k. 283/III).

svake kolone jedan član Štaba koji je u duhu ideje za napad rešavao rad svoje kolone.

Između se hronološkim redom tok operacija po dalumima i jedinicama. U cilju što bolje praćenja operacija i orijentisanja konstituisan je topografskom sekcijom Općina 1:50.000, ilustrovana i jasnije izdanje i planom grada Trsta.

28. IV 1945. kretnula je 17. brigada sa Krnice[6] levom stazom ispod Čavena, obilazeći Ravne. Tabor, Cmše i stazom koja nije ucrtana [na karti] izbija na zel. stanicu Banje. Iz Vrha i Sakrida, preko kota 167[7] i 489,[8] ljevo od Pećarova, u Sekhinu gdje je stigla u 6 časova.

18. brigada kretnula je u 20.30 časova sa Otlice pravcem Predmeđa — Bratuin — Skrilje — desno od kote 113,[9] gdje je brigada ujutro u neprijateljsku zasjedu, koju je II bataljon u naletu razbio i. ljevinjci neprijatelja u pravcu Hrobačeva, upadajući u selo izvršio je čišćenje u pravim kućama. Istovremeno je II četa II bat., koja je kretnula kao prethodnica kroz Dobra vrje [sa zadatkom] da razbije neprijateljske zasjede na mostu kod Vipave ispod Veliki Zabiji, proćerala neprijatelja u pravcu Malih Zabiji, tako da se glavnina nesmetano kretala preko Velikih Zabiji na Vrtovče gdje je II bat. poslje položaje trikih Zabiji, tako da se glavnina nesmetano kretala preko Velikih Zabiji na Vrtovče gdje je II bat. poslje položaje trigonometar 418 — M. Scot.[10] Ostala kolona kretala je preko Smarja na Stanjel gdje su 29. IV 45. u 8 časova ostali

[6] Zaselak, 13 km istočno od Gorice.
[7] Ova kota nalazi se 2 km jugoistočno od Domberka.
[8] Pogrešno; treba 429; 3,5 km jugoistočno od Domberka.
[9] Ova kota nalazi se u selu Cesta.
[10] Singl vrh, brdo Grig. 1001).
[11] Pogrešno, treba: Skurie — Slurje.
[12] Pogrešno, treba: Kobja Glava, sada: Kobjeglava.
[13] Brojevi »29. 4.« su dopisani mastilom.
[14] Odnosi se na čabrovico pri Komnu.

jedinu motorizovanu kolonu, koja je pokušavala da se probije u pravcu Prošeka, da se vrati u Tršć. Uloku dapa je vatrom pokrivale brigade. U 16 časova i bat. pozicije na kotu 371, dok se III bat. spustio u Barcelo. Neprijatelj napustia naseljc i povlati se izmad kote 173.26 18. brigada krenula je u 4 časa iz Dutovlja u Krpentabor gdje je stigla u 7 časova, odakle su II i III bat. u nastupnom maršu produžili pokret u pravcu Opčina gdje su u 8 časova stupili u kontakt sa neprijateljem na položajima na linji [kote] 277, 311. 1

[17] Cva kota na kartl nije prenačena.
[18] Kota 555 nalazi se na brdu Trijesnek.
[19] Vogljc Poprečno; trcbn: l,damn četa, šio se vidi iz dalječ kckla i zapovjesti Siaba 30. divizije od 30. aprila 1945. u AIZDG; k. 283/III
[20] Kilometarska oznaka na putovima na katnnu tuliinskoge izdanja. Cva oznnata nalazi se na raskrsnici puteva istočno od Prošeka.
[21] Brišćki
[22] Cnrkn. brdo (kota 371).
[23] Barko vi je
[24] Cva kilometarska oznaka nalazi se 1 km jugoistočno od Kovelja.
[25] Cva kota nije prenadena na kartl 1:100.000.

[26] Zbornik, knn XI, knj. 4 497

29. IV1945. 17. brigada ostala je do 19 časova na položajima oko Sktnine i 10: 1 bat. trigonometar 644 i 555.[26] Slab brigade u Skrbini. Sa ovih položaja brigada je krenula za Komen i dalje dnmom Komen — Prošek sve do Bajta, kota 252, Saleč, Zgonik i sigla u Krpentabor 30. IV 45. u 4 časa.

18. brigada krenula je u 16 časova iz Slanjola prcko Kopriv za Dutovlje gdje je ostala u noći.

19. brigada krenula je u 15 časova iz Gabrovice prcko kote 252 — Vila Cargna (Krajna Vas), dnmnom desno od kote 461 na Vogljanno[27] i stigla u Krpentabor u 18.30 časova.

L,damn bataljon[28] krelao je pravcem Pliskovica — Vilja Cargna — Dutovlje — Krpentabor gdje je stigao u 17 časova.

30. IV1945. 17. brigada krenula je iz Krpentabora [sa zadatkom] da posjedne položaje i 10: 1 bataljon posjeo je linnju K. 142[1] (dnm Dpčine — Prošek) i ujcvo do kote 268, jugozapadno od Brisco[2] III bat. izbio je na M. Curca[3] zaposjeo kotu 371, i u pravcu Barcola.[4] Sa jednom zasjednom osigurnvao se kod K. 8[5] u pravcu Prošeka. Oko 8 časova zasjeda na dnmu u pravcu Prošeka prnnulla je

317.[27] Štab brigade ostao je u Repentaboru sa I bat, koji je bio u rezervi i vršio obezbjeđenje u pravcu Sežane. Oko 10 časova bila je zauzeta željeznička stanica. U 15 časova III bat. se povezao sa [jedinicama] IV armije.

Neprijatelj je u toku dana snažnom artiljerijskom vatrom dejstvovao po našim položajima.[28]

19. brigada, pošto je prethodnog dana izvršila razoružavanje, bez otpora, grupe Nemaca u postojanci [uporištu] Repentabor, izvršila je zaposedanje položaja ispred sela, kota 302 i 309, na kojima je ostala sve do 2.30 č. Potom preduzima nastupni marš po cesti koja prolazi pored Cave[29] prema Opčinama. U 5 č., posle proterivanja neprijateljskih delova, izbija ispod kasarna, koje se nalaze ispred k. 297 i k. 11. Iz kasarna brojni neprijatelj pruža neobično jak otpor.

I bataljon zaposeda poljsku železničku stanicu Opčine bez svake borbe, brzo čisti i žel. stanicu Opčine od slabih neprijateljskih delova. U 8 č. probija se kroz mesto i dolazi do same crkve zaustavljen od strane neprijatelja koji [je] zaposeo bunkere i hiše [kuće]. Njegov pokret prema centru mesta potpomagala je bočnim dejstvom II četa II bat. Malo docnije neprijatelj vrši ispad dvema moćnim grupama, težeći u jačini 150 vojnika da se zabije u međuprostor I i II bataljona, dok grupom od 100 ljudi teži da obuhvati naše levo krilo. Zbog nastale opasnosti brigada se povlači na polj. žel. stanicu Opčine. U međuvremenu primećuje se napredovanje jedne kolone od pravca Sagrado[30] i zbog toga II bat. poseda liniju k. 302 i 280, I bat., sa svoje strane, zatvarajući pravac Opčina, kotu 297 i 382. Posle kratkog puškaranja utvrdilo se je da se radi o jednoj četi II bat. 18. brig. U 13 č. dobila je brigada naređenje da krene prema kasarnama [kod] k. 11. U samom pokretu oko 14.30 stiže novo naređenje — nastupanje prema Trstu. Po završenom prikupljanju do 19.30 č brigada, jačine 80 boraca [sa] 20 puškomitraljeza, dva mitraljeza i 2 laka bacača, kreće se na pravcu kota 297 — 305 — 351 (električna centrala), trigonometarska tačka 397 — Poggioreale.[31] Pokret je bio izvršen neprimećeno. U 24 č brigada se nalazi nad samim Trstom

[27] Ove tri kote nalaze se zapadno od Opčina.
[28] Dalji tekst izvještaja pisan je na srpskohrvatskom jeziku.
[29] Majdan kamena, pored druma Veliki Repen — Opčine.
[30] Zagradec
[31] Openski hrib (trig. 397).

J. V1945. 17. brigada: u 4 časa dobio je III bat. naloge [zadatke] da zaseđe [posedne] kotu 241. Na svome putu uspeva da likvidira neočišćo bunkera i nastavlja sa napredovanjem prema radio-stanici. Zbog prilobašća pomoći dirnijem prema radio-stanici. Zbog prilobašća pomoći neprijatelju. Bataljon je bio zaustavljen. Ojačan sa 4 pm» 12 1 bat., posle nečošćo izvedenih juriša, prelazi izsame stanice. 1 bat. bio je primuđen izjuriša da se povuđnad Bovcda na kotu 242 nalazeći se na grebenu između Bovcda na kotu 242 nalazeći se na grebenu između će 12 Barkole na grebene da bi ponovo u 9 č sišao nazad. čf 12 č 1 bat. počinje sa napredovanjem, posle su neprijateljsa topljen dejstvom kovačkih apuratа bili pogođeni od Barkole na putinu i time prestala artiljerijska vatra dođe inteneziva protiv položaja 17. brig. Napredovanje se produžuje Via Frnuli — Via (Udine. Neprijateljski otpor bio je slišen.

Na taj način bila je blokirana žel. stanica i pristanište kod svetionika. Jedinice su i istom noći ostale na ulicama poslepeno suzavjući otpuć i proterujući neprijatelja preko Kolpe. II bat. posada položaje levo od kote 288 u visini žel. pruge, dok se I bat. spušta u samo predgrađe Kojan zapocedajući nadvožnjak u ulici Via Udine, na taj način stavljajući pod vatru svoga automatskog naoružanja sve prilaze od žel. stanice i presanišla[3] Cdarni bat. [ni] i [čas] krenuo je iz Kopenhabora u pravcu Opčina i to sa sjevercistočne strane sa zadatkom da napadne neprijatelja. Jedinici je uspjelo da upadne u grad gdje je vodila tešku borbu sa neprijateljem. Poslio je neprijatelj bio brojno nadmoćniji i podržan vatrom teške artiljerije, a nalazio se po kućama, bio je dalji prodor otpočeo. U 12 časova je jedinica dobila zadatak da krene prema Banu i Konkonolja za Trst. U sam Trst krenuo je I vod dok je II vod napao neprijatelja na Bokšeću. Inzinjerijski bat. krenuo je u 5 časova ujutro u Nabrežinu sa zadatkom da razruša i zatvbi tamošnju posadu. U 2.30 časa bili su zauzeti položaji pored željezničke stanice, dok je jedna grupa ušla u samu stanicu. Neprijatelj se na pozivu na predaju nije predao te se povukla. Neprijatelj se ogorčeno odupirao u centru sela a, posio je bio nadmoćan, jedinica se morala povući na ulia borba sa neprijateljskom patrolom. Koja se uskoro sture položaje između železničke stanice.[3]

[1] Dalji tekst izvještaja pisan je na slovenačkom jeziku.
[2] Dalji tekst izvještaja pisan je na srpskohrvatskom jeziku.
[3] Pukovnik Natko Nodilo

jatelja sa pristaništa od pravca svetionika (Faro della Vittoria).»

18. brigada:» I četa II bat. zauzela je u noći usamljenu kuću kod kote 332, dok je III bat. izbio na samu kotu 332, dok je I bat. drža pod kontrolom kasarne kod k. 11 i obezbjeđivao drum Opčine — Prosek sa jednom četom kod kote 297. U 10 časova izvršila je brigada, zajedno sa IX brigadom XX divizije, kombinovan napad na neprijateljske bunkere oko Opčina. Vapad brigade podržavao je i protivtenkovski top na vatrenim položajima kod žel. stanice. Napad je otpočeo u 10.30 č. U svom napredovanju naišao je 1 bat. na snažan otpor neprijatelja koji je lomio energičnim juršem i oblazenjem otpornih tačaka, te mu je tako uspjelo da prođe do središnje samog grada [Opčine]. Napredovanje je bilo teško zbog koncentrične vatre artiljerije ali je III bat. upkos tome izdržao i održao u svojim rukama čitav sjevernoistočni dio grada sve do ispred crkve. Prvi bat. odbio je sve ispade neprijatelja koji se htio probiti do kasarni. Da bi se osiguran iz pravca Prošeka, položvio je na drumu kod kote 297 minsko polje. Neprijatelj je u juriamjim gasovima oko 297 minsko polje. Neprijatelj je u juriamjim gasovima oko odbio pojačanje u jačini 250 ljudi, koji su kasnije baceni na centralni sektor, i gdje je neprijatelj davao najjači otpor. Jedinice su ostale na svojim mjestima i u toku noći i budno pazile na svaki eventualni neprijateljski ispad.»

19. brigada: prisustvo našib jedinica u neprijateljskoj podzadini bilo je zapaženo. Na II bat. neprijatelj otvara vatru sa svijh strana, specijalno sa groblja od Oštrkša i sa lede. Upkos jakoj vatri, II bat. napreduje ispod samog groblja, u 8 č[asova] zauzima Conconello i zaposeda kotu 412, hvatajući dodir sa jedinicama IV armije. Patrole I bat. izmenada napadaju neprijateljske vojnike na ulicama izazivajući paniku kod neprijatelja. Nedostatak snage i sredstava ne dozvoljava dalje napredovanje prema centru grada. Pojava jugoslovenskih jedinica na ulicama Trsta pobuđuje slovenske i italijanske radnike da se digrnu na ustanak.» Otpisce radnika probijaju se u uži centar grada i tamo prenose zarušc borbi. Pokušaj neprijatelja da izvrši ispad iz pristaništa na mostu u jačini zoo

[15] Naziv svjetionika u Trstu.

[16] Dalji tekst izvještaja pisan je na slovenačkom jeziku.

[17] Dalji tekst izvještaja pisan je na srpskohrvatskom jeziku.

[18] Nastavlja se istanak u Trsiu zadala je Komanda mjesta Trst

9. korpusa JA 29. aprila 1945. godine (vidi dok. br. 71).

— 300 ljudi, u dva mahа bio je energično suzbijen.» Između ostalog, banjom izvršio je minimalne cestovne radove. — Vizovlje, a u posljepodnevnim časovima napao je, zajedno sa Vojkovom brig.^e Nahrežina i Sv. Križ i obezbjeđivao sve prilaze pomenutim uporištima, a istovremeno izvršio miniranje prilaznih cesta ka željezničkoj pruzi. Uđarni bataljon je sa jedinm vodom u 5 časova napredovao u pravcu Vajkovo i pravcu Nahrežine. (Oslobodilačkі rat, str. 621—623 i Slanko Petelin, n. d. str. 207—208).

[41] Civilna straža, U početku 1944. Njemci su počeli obnavljati Civilnu stražu »Guardia civica« (Gvardija civika) koju su uglavnom upotrebljavali za obezbjeđenje skladišta i komunikacija i kontrolu nad radovima utvrđivanja. U nju su se voljnom javljali oni Italijani koji su htjeli da izbjegnu pozivu u drugе italijanske operativne jedinice. Na čelu straže, koji su brojali oko 1400 ljudi (Slanko Petelin, n. d. str. 19).

[42] Dalji tekst pisan je na srpskohrvatskom jeziku.

[43] Svjetionik kod Barkovlja.

[44] To je bila pretkodnica 2. novozelandske divizije. koja je stigla noću 1/2. maja 1945. u Mramar i sljedećeg dana produžila nastupanje u pravcu Trsta (Slanko Petelin, n. d. str. 217).

o engleskoj motorizovanoj kolonі koja je napredovala od Trzida putem koji ide pored obale.[44]

[37] Dalji tekst izvještaja pisan je na slovenačkom jeziku.

[38] Odmah se na 16. slovenačku NO brigadu »Junka Ferml Vogišane u borbi za Trst već da se orijentišе u pravcu zapada, pa je 3. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« upućena preko Opatiје Sela u Trzić (Montilicone). 7. slovenačka NOU brigada »France Prešeren« u pravcu Nabrežine. (Oslobodilački rat, str. 621—623 i Slanko Petelin, n. d. str. 207—208).

[39] Odmah se na 16. slovenačku NO brigadu »Junka Ferml Vogišane u borbi za Trst već da se orijentišе u pravcu zapada, pa je 3. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« upućena preko Opatiје Sela u Trzić (Montilicone). 7. slovenačka NOU brigada »France Prešeren« u pravcu Nabrežine. (Oslobodilački rat, str. 621—623 i Slanko Petelin, n. d. str. 207—208).

[40] Civilna straža, U početku 1944. Njemci su počeli obnavljati Civilnu stražu »Guardia civica« (Gvardija civika) koju su uglavnom upotrebljavali za obezbjeđenje skladišta i komunikacija i kontrolu nad radovima utvrđivanja. U nju su se voljnom javljali oni Italijani koji su htjeli da izbjegnu pozivu u drugе italijanske operativne jedinice. Na čelu straže, koji su brojali oko 1400 ljudi (Slanko Petelin, n. d. str. 19).

[41] Dalji tekst pisan je na srpskohrvatskom jeziku.

[42] To je bila pretkodnica 2. novozelandske divizije. koja je stigla noću 1/2. maja 1945. u Mramar i sljedećeg dana produžila nastupanje u pravcu Trsta (Slanko Petelin, n. d. str. 217).

[43] Svjetionik kod Barkovlja.

[44] To je bila pretkodnica 2. novozelandske divizije. koja je stigla noću 1/2. maja 1945. u Mramar i sljedećeg dana produžila nastupanje u pravcu Trsta (Slanko Petelin, n. d. str. 217).

2. V 1945. 17. brigada: Usled prodora engleskih jedinica XXX divizije i IV armije, koja uglavnom prima na sebe likvidaciju zaostalih neprijateljskih uporišta za čiju likvidaciju je pozvan vodi kabinet [corda]. I bat. biva smešten u školi nedaleko od Via Udine. TTI bat. koji se nalazi u zasedi na kot 173 i izvan Famula^a u 11 č otvorio je vatru [na] nepoznatu motorizovanu kolonu koja je dolazila od Mramara. Topovi iz kolone odgovorili su vatrom. Posle kratkog puškaranja ustanovilo se da se radi

18. brigada-e u jutarnjim časovima dobila je pojačanje na svom desnom krilu sa jednim bataljonom IX brigade.[45] Položaj je na centralnom dijelu bilo onezamo napredovanje zbog [vatrene] komunole svih ulica iz domunajuclh po-legi je pružao snažan otpor. Oko 10 časova stigao je iz pravca Proseka u kasarne negleski tenk sa bijelom zastavom. Voda tenka tražio je od naše vojske da poligne bijele zastave te da se prekine sa otvaranjem vatre jer će oni pregovarati sa Njemcima. Nakon ma ovo nisu prihvatili i dali su im do znanja da će se borba produžiti i da mogu biti paroliranje po selu i podržavati naše napade. Njemci su ovaj momenat iskorstile i u jednom naletu stigle su do podnožja samoge brdvena između Općina. Oko 11 časova vata je bila prekinuta i sa nepnjatelјem je uspostavljeno primirje. U večernjim časovima naređeno je da se po-

19. brigada: posto je situacija bila rašćišćena, I bat. je bio povučen u kasarne u Rojanu. a II bat. ostao na položaju. Oko 15 č dobio je zadatak da nastupa u pravcu nepnjatelјskog uporišta ii Scorcoli.[46] Bataljon uspjeva da se približi samom selu posto je odbacio isturene dijelove.

[45] Dalji tekst izvještaja pisan je na slovenačkom jeziku
[46] Bila je to 9. udarna dalmatinska brigada 20. divizije.
[47] To je bila 10. udarna dalmatinska brigada 20. divizije.
[*] Škorkljа

slobodu Trsta[.] U tom smislu najbolje govore gubici 18. brigade, koja je imala 25% vojnika izbačenih iz stroja.[49] *Vlastiti gubici:* 50 poginulih, 124 ranjenih, 5 dezertera. *Neprijateljski gubici:* 182 poginula, 120 ranjenih, 1114 zarobljenih.

Zapovjedništvo mistrfijat: 150[52] automata, 157 pištolja, 2 dugine, 320 teških »brzaka«, 6217 puška, 308 puškomitraljeza, 10 protutenkovskih topova, 20 automatskih topova, 50 panzer-faustа, 8500 ručnih bombi, 1,860.000 metaka, 60 kamiona [Omaterijal iz kasarni i magacina ovde

[49] Neprijateljska posada u Općinama bojala je oko 3.000 vojnika. Bila je sastavljena iz raznih momentalnih jedinica, jedne čete 100$. pionirskog bataljona, 90$. pomorske čete, ditalova 1190 obalskog artiljerijskog divizijona i jedinice mpozračne prpadnosti. koja je sigla iz Pule 1. maja 1945. godine. Ove snage bile su pod komandom komandanta 30. tvrdavskog pionirskog šatna (Sjanko Pavetin, n. d. str. 205)

[50] Dalji tekst izvještaja pisan je na srpskohrvatskom jeziku.

[51] Opširnije o bombama zapaljivcima 4. armije JA za oslobođenje Trsta vidi: br. 84. 105 i 107.

[52] O bombama za oslobođenje Trsta vidi i dok. br. 90. Dalji tekst

[53] U ovoj tečnici brojke koje se odnose na zapljenjeni materijal upisane su mastilom preko ranijih brojki koje su pisane manje gustom tintom.

OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *122*
5.V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 5. V 1945. GOD.

Kočevska grupa 15 i 18. Dn.: Nakon uništenja neprijateljskog garnizona u Kočevju,[1] jedinice VII Korpusa nastavile su gonjenje neprijatelja prema Ribnici i ovo upornije jutros napale. Nakon žestokih borbi uništeno je i ovo utvrđeno neprijateljsko uporište te oslobođena je Ribnica.

[1] Dalji tijek do kraja riječnice odpisan je mastilom.

[2] Dvije rijeci napisane su mastilom popisnika prekoračenja dopisana je olovkom.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1/5, k. 311.

[2] rezultatima borbi jedinica 7. korpusa JA za oslobođenje Kočevja vidi dok. br. 94.

OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *122*
5.V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 5. V 1945. GOD.

Kočevska grupa 15 i 18. Dn.: Nakon uništenja neprijateljskog garnizona u Kočevju,[1] jedinice VII Korpusa nastavile su gonjenje neprijatelja prema Ribnici i ovo uporište jutros napale. Nakon žestokih borbi uništeno je i ovo utvrđeno neprijateljsko uporište te oslobođena je Ribnica.

[1] Dalji tijek do kraja riječnice odpisan je mastilom.

[2] Dvije rečenice dopisane su mastilom popisnika prekoračenja jer tekstu. »V. d. načelnika štaba Đuke Nikolića«

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1/5, k. 311.

[2] rezultatima borbi jedinica 7. korpusa JA za oslobođenje Kočevja vidi dok. br. 94.

nije ubrojeno[1] 12 tenkova, 20 protivavionskih mitralj., 50 oblakih topova, 20 radio-stanica, 50 telefona, 10 telefonskih centrala, 20 motora, 150 mula i konja i 50 minobacača.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, major[2] Šef [Operativnog odsjeka] poručnik:
Bavec Tone Jankovič Dragoslav
D. Janković

Ovdje nije ubrojen materijal
koji je bio zapljenjen u magacinima.[2]

BR. 80

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE
JA OD 5. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJ-
SKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE

bnica. Neprijateljˇ je odstupio u pravcu Lašˇa na prihvatne položaje na uvrtenoj linji Sv. Ana — Zlebič — Sv. Grgor.

Jedinice VII. Korpusa i nadalje održavaju kontakt sa neprijateljem koji se nastoji organizirati na novim položajima.

Sektor. Postojne XXVI. Divizija:[3] Jedinice 29. Divizije navlaštene ofanzivu u pravcu Vrhnika — Ljubljana voditelj su žestoke borbe za jako uvrteno neprijateljsko uporište G. ; D. Logatec. Nakon 20 časovne teške borbe ove jedinice zauzele su G. ; D. Logatec te sva uporišta na komunikaciji Planina — Logatec. Prodorom kroz ovu jako uvrtenu linju postignuto je cilˇ neprijateljski sistem odbrane pred Ljubljanˇ. Na ovom sektoru izgubila je još bivše Jugoslavije jaka uvrtenja nasuprot Ljubljani, u pamti su bjelˇala pred Ljubljanu.[4]

9. *Korpus:* Bez promjene.[5]

Rijeka grupacija:[6]

U unišenju Rijeke grupacije učestvuju:
Sjeverna grupa: 7, 8, 13. i 26. Divizija.

Zapadna grupa: 9, 43. i 10. brigada 29. Divizije. Divizije su isˇla 19. Divizija.

Grupacija se uglavnom nalazi još uvijek na istoj prostorni i opkoljena je sa svih strana.

Opkoljena grupa pokazivala je u toku dana tendenciju da se probije prema sjeveru[7] i stoga su najjače borbe bile u toku na sektoru 26. i 13. Divizije.

U 14.30 časova neprijateljska grupacija se nalazila u prostoriji: s. Topolˇe (desna obala Rečˇe — Trnavo) — južno od [Ilirskeˇ] Bistrice — s. Zemon — Terzavo) — [Trpčanje] — Zabiče — Fabice [Fabčeˇ] — Sussane — Pasjakˇ — Ber do [Velo Brdo]. [s. Sušakˇ] — Iskra [Lisac] — Lipa — Rupa — Sapjane

Borbe su vrlo žestoke jer je neprijateljˇ dobio naredbu da se bori do posljednjegˇ.[8]

[3] Pogrešno. treba. 29. divizija.
[4] O dejstvima jedinica 29. divizije vidi dok. br. 106.
[5] Vidi dok. br. 90.
[6] I uvodnu bilju pozornost je čitav neprijateljski sistem odbrane pred Ljubljanu. Na ovom sektoru izgubila je još bivše Jugoslavije jaka uvrtenja nasuprot Ljubljani, u pamti su bjelˇala pred Ljubljanu.
[7] Vidi dok. br. 74, napomenu 31 i dok. br. 89, dopis 10, 12, 19 i 20 od 4. maja.
[8] Talijanski nazivi za Topolˇe (vidi dok. br. 51, napomenu 39), Pogrešno. treba. Rečˇe (talijanski nazivˇ. Timavo).

Istra: Zapadna abaia i obalni pojas od Pole [Pula] do Porto Rose [Portorose — Portorož] oslobođena je.

Grupacija neprijatelja na M. Musil [Muzil] kod Pole još uvijek daje otpor.

U Istri neprijatelj se još nalazi:

U Poli oko 1200—1500, Pazinu oko 1700—1800, sa nekoliko topova i motornih vozila, kod Žminja 25 neprijateljskih vojnika sa radio-stanicom, kod Porto Rose oko 500 i u Kopru oko 150 neprijateljskih vojnika.[33]

Art. brigada: Raspored diviziona:

I. haub.[ički] div.[izion]
1. bat.[erija] u s. Globići
2. bat. u s. Šaršoni
3. bat. u s. Biškupi

II. haub. div. — na prostoriji Postojna — Sv. Petar [Št. Peter; sada: Pivka].

III brd.[ski] M.o to rizo vani] div. — u Idriji.

IV. Teš[ki] M. Div.[:]
1 bat. od s. Jelenje za Kastav.
2. bat. od s. Cavie za Kastav.

[VI] P.K. divizion[:]
1. bat. iz Novog u pokretu
2. i 3. bat. u Idriji
4. bat. u sastavu XX div.

[V] P.A. divizion[·]
1. bat. u Crikvenici.
2. i 3. baterija u Kraljevici.
4. teška baterija na Sv. Ani.

Tenkovska brigada: Po dosadašnjem rasporedu.[34]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik Načelnika Op. odj.
potpukovnik:
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske pozadine
K-di Artiljerije
K-di T. i M. jed.
Načelniku Veza
Obavještajnom odj.

[33] Sa tim neprijateljskim snagama vodile su borbe jedinice 43. divizije i mornarička pješadija Kvarnerskog odreda. Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 98 i tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

[34] Vidi dok. br. 69 i 75.

Bez promjene.

Sektor Gorica—Tržič—Tarvis.

Bez promjene.

Rijeka grupacija.[4]

Općenita neprijateljska grupacija nastoji da se probije iz obruča u sjevernom pravcu i to prema Fontanih[1] i Mašunu. U svom nastupanju usprkos je odbacili snage XXVI Divizije i IV Korpusa i zauzela je [ilirsku] Bistricu, te predmjm dijelovima izbila do s. Sembije [Sembije]. U produmpadu neprijatelj je odbacen iz Sembije i sada se nalazi na prostoriji [ilirska] Bistrica — Elsane [Jelšane] a neki dijelovi se još drže u općoje-noj L.ipi. U toku borbi današnjeg dana naše jedinice su zauzele Zabiče, Sušisu, [s. Sušak]. Rupu, šapjiane i neprijatelja sitšle na sve uzu prostoriju. U toku je unišlava-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 27—1/5, k. 311.

[2] Vidi dok. br. 94.

[3] Gljavni štab NOV i PO Slovenije

[4] Vidi dok. br. 80, napomena 6.

[5] Talijanski nazivi za Kneževi (vidi dok. br. 51, napomena 39).

BR. 81

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 6. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJI SKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»0.« Br. 125
6. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 6. V 1945. GODINE

VII Korpus: Jedinice VII Korpusa nastavljaju gonjenje neprijatelja prema Vel. Laščama. Dijelom svojih snaga nastupaju u pravcu Grosuplja u cilju presjecanja Komnike Novo Mesto — Ljubljana i spriječavanja izvlače-nja neprijateljskih snaga sa Dolenjske.[2]

XV i XVIII Divizija nalaze se na operacijskoj prostoriji Zadnska Vas — Krtje i na prostoriji Ponikve — Oslinik. U pripremi je napad na neprijateljsko uporište Vel. Lašče.

Sektor Postojne:

Štab VII Korpusa i G.Š.S.a nalaze se u Ribnici.

nje ove grupacije. U operacijama sadjstvuje jedan bataljon tenkova na pravcu Fontana — s. Semble — [Hrskal] Bistrica a jedna ćeta od s. Primano [Prem] prema [Hrskoj]. Bistrici. Nepriatelj ostavlja iza sebe velike količine komore. U ovim operacijama uništen je jedan nas tenk a jedna bitnda oštećena.

Istra.[6] Neprijatelj još uvijek pruža otpor u Poli [Pula] i to na foru M. Musil [Muzil] i u Pazinu.

Kod Pazina neprijatelj odbija predalju gamizona. Neprijateljski komandant odbija predalju s motivacijom da nema naredenja da preda gamizon.

I brigada 43. Divizije vodi borbu kod Pazina. Neprijatelj se drži u siatrom dijelu grada i dalje otpor iz bunkera.

Pregled stabova divizije:

Stab IX Divizije u Cosini [Kozina]
„ XIII Divizije Kutezevo
„ XIX Divizije u Sv. Matcju
„ XX Divizije u Trstu na Monte Kaccadore
[Kačadore] u zgradi gdje se je prije nalazila Njemačka komanda.

Pomoćnik Nač. Op. odj
poljoprivrede
Cvitan Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artiljerije
K-di Tenk. i Mot. jed.
Obavještajnom odj.
Načelniku Veza

---

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—1/5 k. 311.

[2] Vidi dok. br. 69, napomena 2.

[3] Posilje trodnevnih borbi, neprijatelj je 8/9. maja, pod zaštitom tenkova i artiljerije, napustio Ljubljanu, a 9. maja su jedinice 7. korpusa JA i 29. divizije ušle u grad (vidi dok. br. 89, depeše br. 4a od 9. maja). Oprimije o borbama za oslobođenje Ljubljane vidi dok. br. 94,1 i 106.

[4] Vidi dok. br. 104, napomena 22.

[5] Vidi dok. br. 98.

BR. 82

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 7. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJ-SKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. 126.
7. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 7. MAJA 1945. GOD.

Njemačka je K A P I T U L I R A L A [1]

Slovenija: Oslobođena Ljubljana,[2] nastavlja se čišćenje ove prostorije.

Rijeka Brgudžija: U toku je razoružavanje neprijateljske grupacije na prostoriji [Hrastje] Bistrice.[3]

Istra: Garnizon u Pazinu i Žminju se je predao.[4]

BR. 83

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 9. MAJA 1945 ŠTABU 4. ARMIJE JA O DEJSTVIMA U APRILU NA PROSTORU GOSPIĆ, GENERALSKI STOL, BROD NA KUPI, CERKNICA, KNEZAK I ILIRSKA BISTRICA[1]

Š T A B
XX. UDARNE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
Pov. Op. Br. 103
Zavedeno 9. V. 1945
Razvedeno

Mjesečni operativni
izvještaj za mjesec
april.

ŠTABU IV. ARMIJE
(za operativni otsjek)

Sekcija: Knin — Bihać — Novigrad — Gospić — Ogulin — Senj — Cerknica — Rijeka — Istra — Gorica, razmjera 1:100.000

Zemljište: Srednjo-planinskog karaktera, ispresjecano, pogodno za razvoj napadnih operacija, a i za odbranu. Prohodno relativno dobro, van komunikacija dosta ograničeno na slabe seoske puteve, kolske i pješačke staze. Do Gorskog kotara mjestimično pošumljeno, a Gorči kotar,[2] zaključno sa prostorijom Mašuna dobro pošumljen, koje otežava izvođenje napadnih akcija, a braniocu ide na ruku za iznenađenje napadača.

Obostrana bojišna situacija dana

31. III. i 1-IV-45. g. Neprijateljske snage 392. [legionarske] divizije i dijelovi I. bojne IV. ustaškog Zdruga[3] po izgubljenoj bitci Lapac — Udbina[4] pregrupisale se na sektoru Gospića i organizirale liniju odbrane: Lički Osik — Gospić — Žabica — Lički Novi — Brušane — Baške Oštarije, sa naslonom lijevoga krila na Karlobag. Na ovoj K-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—119/2, k. 312.
[2] Pogrešno; treba: Gorski kotar.
[3] O neprijateljskim snagama opširnije vidi dok. br. 42.
[4] Vidi dok. br. 6 i 65.

no k. 572 — Divoselo k. 594 — i Kamenjuša k. 607, zatljučno. Izviadčka četa na pravcu izviadanja Karlobag — Jablanac. Divizijska artiljerija na prostoriji Ribnik — Divoselo. Štab divizije u Sv. Roku, sa ostalim pristabskim djelovima.

Borbe i dislokacija jedinica:

1-2-IV- sa istim rasporedom kao što je navedeno u gore predhodnom stavu.

1-IV- u 11.30 časova nepriateljska artilerija iz Gospića uputila je desno krilo predstražarskog položaja IX. ud. brigade k 563, izbacivši 15 eomprmth granata. Gubitaka nn u ljudstvu nn u materijalu nije bilo.

Istog dana oko 11.30 časova 4 aviona bombardovali su sjevernn dio Gospića[s] ie pored ostalih materijal-

[s] Sistem neprijateljske odbrane prilazan je na sklci Sirege rejona Gospića (vidi AVII. reg. br. 7—10/2. k. 1029/1).

[t] Nije pronađen na karti 1:100 000.

[u] U vid dok. br 47. napomena 16.

[v] O sadejstvu avijacije u toj operaciji vidi dok. br. 103, napomena 28.

nji odbrane neprijatelj je raspolagao sa vcoma velikim brojem artilerije. ieškog i lakog pieščadijskog automatskog naoružanja, riješen na odsudnu odbranu grada Gospića[s]

Nasuprot neprijateljskom rasporedu naša divizija nalazila se u ovome rasporedu:

X ud brigada na prostoriji Vrebac sa glavnom snagom, a sa predstražom na linuji Crni Vrh k. 780 — Zubar k. 701 — Ostrovica, k. 768 — Jajica Vrh. k. 729 — Dubrava, k. 582, te uz rijeku Liku do kolskoga mosta Bilaj — Gospić, odrzavajući vezu sa IX. ud. brigadom lijevo od sebe.

IX. ud. brigada sa 2 bataij. i štab brigade na prostorii Mcdak.

I bataljon na predstrazi na linij kolski most na cesti Bilaj — Gospić, odrzavajući vezu desno sa X. ud. brig.: Bil. Novo Selo, k. 578 i Begovič k. 572.

IV. bataljon na prostorii Rudnik[s] kao glavna trupa predstraze:

VIII. ud. brigada na prostorij Miletića Gaj — Medak.

V. Pekomorska brigada[t] sa glavnom snagom na prostorij Lički Čitluk, a sa predstražom na linij: isključ-

nih zrtava nanesenih neprijatelju uspjeli su ućuškati neprijateljska artiljeriju, koja je gađala k. 563.

2-IV- u 20 časova neprijatelj, jačine 50 vojnika, izvršio je ispad sa Vojnovića brda (k. 583) — k. 582 — k. 581 i napao desno krilo položaja III. bataljona IX. ud. brigade, te tim prisilio na naše predstražarsko povlačenje.

Od 15 — 16 časova ovoga dana neprijateljska artiljerija djelovala je i tukla položaj IV. bataljona IX. ud. brigade Bil. Novo Selo. Ljudskih žrtava nije bilo.

Oštećena je bataljonska radiofonska stanica.

Na ljevom krilu divizije, kod V. Prekomorske brig., samo patrolna aktivnost.

4-IV- Ovoga dana odpočela je u 6 časova izjutra bitka za Gospić i završila se poraznom neprijateljeva isteg dana. U naredno vrijeme su prnpreme za predstojeći napad na Gospić.

Na predstražarskom sektoru divizije patrolna aktivnost.

Divizijska artiljerija: I. II. i VI. baterija. gađalo su neprijateljа na k. 582. Rezultat. dobar. Pored toga, VI. baterija gađala je neprijateljski avion koji je bacio nekoliko manjih bombi na našu predstražarsku postrojnu.

Od 15 — 16 časova ovoga dana neprijateljska artiljerija djelovala je i tukla položaj IV. bataljona IX. ud. brigade Bil. Novo Selo. Ljudskih žrtava nije bilo.

Oštećena je bataljonska radiofonska stanica.

Na ljevom krilu divizije, kod V. Prekomorske brig., samo patrolna aktivnost.

4-IV- Ovog dana odpočela je u 6 časova izjutra bitka za Gospić i završila se porazom neprijateljeva isteg dana. U naredno vrijeme su prnpreme za predstojeći napad na Gospić.

Na predstražarskom sektoru divizije patrolna aktivnost.

Divizijska artiljerija: I. II. i VI. baterija. gađalo su neprijateljа na k. 582. Rezultat. dobar. Pored toga, VI. baterija gađala je neprijateljski avion koji je bacio nekoliko manjih bombi na našu predstražarsku postrojnu.

Od 15 — 16 časova ovoga dana neprijateljska artiljerija djelovala je i tukla položaj IV. bataljona IX. ud. brigade, te tim prisilio na naše predstražarsko povlačenje.

Ista noga dana oko 19 časova IV. bataljon IX. ud. brig, vrši pokret i smješta se u s. Lički Čitluk, a štab brigade i prišabski dijelovi izvršili pokret i smjestili se između Divoselа i drage Drenjac.

Na predstražarskim sektorima X. ud. brigade i V. Prekomorske patrolna aktivnost.

3-4-IV — VIII. ud. brigada izvršila je pokret sa dotadanje prostorije i pregrupisala se u cilju napada na Gospić na prostoriju Kizvanuša — Šadrvan.

IX. ud. brigada: raspored neprominjenjen.

X. ud. brigade: u 4 sata izjutra smiljenа sa položaja od suване Xll. brigade XXVI. divizije 7o izvršnoj smjeni u 6 sati brigada je izvršila pokret i u 9 sati stigla je u s. Lički Čitluk. Tu se jedinice smjestile u bivaku u kantonman a dijelimično i u bivak. jer je nedo-

5-IV- Po ilyiridacíjí Gospića brigade su dislocirane: VIII. ud. brigada u Lićkí Novi; IX. ud. brigada na prostoriji: s. Zabica — s. [Gosp.] Kamjiza i jugozapadni dio Gospića.

X. ud. brigada na prostoriji: Buźim — Mišković — Krčmar (trig 774) •— Dobelo Brdo, sa zadatkom obezbjeđenja zaleđina divizije sa pravca sjeverozapada.

V. prekomorska brig. na prostoriji: Bužane — Balašnje prostorije i smjestila se u predgrađe Gospića.

Štab divizije u raspored kao i predhodnog dana.

8-IV- VIII. ud. brigada u istome rasporedu kao predhodnog dana, a sa dvije čete jednog bataljona u izvidanju i hvatanju manjih ostataka neprijateljskih grupica u pravcu sela Krušćice.

Kod IX., X., V. Prekomorske i Štaba divizije bez promjene.

[10] [37] Vidi dok. br. 22.

[11] Perušić su, 4. aprila, oslobođile jedinice 13. divizije (vidi dok. br. 29).

6-IV- Kod VIII. i IX. brigade bez promjene, u istom rasporedu kao i predhodnog dana.

X. brigada u istome rasporedu kao i predhodnog dana, s tim što je IV. bataljon imao djelimično borbe sa raspoloženim neprijateljskim dijelovima poslije bitke Gospića u s. Kukavici. Neprijatelj je poluče namjeravši 19 mrtvih i 7 zarobljenih, više ih nije ni bilo.

V. prekomorska brig. na prostoriji Bužane — Balašnje. Štab divizije sa pristabskim dijelovima dislocirao se u Gospić (Predgrađe).

9-IV- VIII. ud. brigada izvršila je pokret iz Pentišća za Sinac, gdje se je smjestila i tu ostala sve do 12. IV. 45. ℟.

IX. ud. brigada izvršila je pokret sa dosadanje postorije i smjestila se na prostoriju s. Zalužnice.

X. ud. brigada u nepromijenjenom rasporedu.

Štab divizije i pristabski djelovi u Gospiću.

10-IV- Kod VIII. i IX. ud. brigade bez promjene.

X. ud. brigada ujutro rano u 2 časa položije polaznoći izvršila je pokret sa dosadanje postorije na postorinu Babin Potok — [Vrhov.] Rudopolje — Vrhovine i tu se smjestila, sa zadatkom obezbjeđenja sa pravca Liško Petrovo Selo, odčavajući vezu desno, sjevero-istočno, sa jedinicama IV. Korpusa.[12]

Štab divizije sa pristabskim dijelovima dislocirao se u s. Perušić.

11. IV — VIII. brigada bez promjene.

IX., X. i Štab divizije u istom rasporedu kao i predhodnje dana.

V. Protekmorska brigada izlazi iz sastava ove divizije i ulazi u sastav IV. [VII] Korpusa.[13]

12-IV- Štab divizije. IX. i X. ud. brigada bez promjene.

VIII. ud. brigada izvršila je pokret iz Smeca na sektor Plaški, gdje je zaposjela, orijentirana u pravcu Generalskog Stola, radi likvidiranja neprijateljskog garnizona u Generalskom Stolu i smjenjivanja III. brigade XIII. divizije.

13-IV- VIII. ud. brigada po izvršenom smjenjivanju jedinica

III. brigade XIII. divizije, nepromjenjen je raspored General. brigade, gdje je položaj kratke borbe uz gubitke odbačen u Generalski Sto, gdje je naređio davao odpor sa položaja Tonkovića — Stat, neposredno ispred Generalskog Stola.

Između 12. i 13-IV- u 23 časa. IX. ud. brigada je izvršila pokret sa dotadanje prostorije na prostoriju Dragača istočno od Plaškoga, gdje je stigla u 9 časova izjutra i tu se smjestila.

X. ud. brigada bez promjene, s tim da je 1 [jedan] bataljon dala za obezbjeđenje grada Otočca, u kome se nalazio Štab Armije.

[12] Vidi dok. br. 4, napomenu 5. Za vrijeme izvođenja drage ljeze lička-primorske operacije (vidi dok. br. 103, napomenu 26). Odvizija je aktivnim dejstvima, sadejstvujući jedinicama 4. korpusa, osiguravala desni bok 4. armije JA.

lozaj: Crnovita glava k. 366 — Glumačka glava k. 394 — Gladna brda [k. 309].

U 8 časova III. bataljon prelazi preko sivomrkog mostobrana sjeverno od zaseoka Pijevci i napao neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 394, osiguravši se sa manjim svojim djelovima sa prava k. 366. Isodobno I. bat. takode prelazi preko mostobrana sjevernо od zaseoka Milkovići k. 267 i napao neprijatelja pravcem s. Bozići — Gladna brda, paralelno sa III. bataljonom.

Za vrijeme pokreta ovih bataljona dijelovi divizijske artiljerije, I. i III. baterija, podpomagali su pokret sa prostorije Tobolić i tukla neprijatelja na Glumačkoj i Crnovitoj glavi i cesti kod crkve s. Dunovići.

Neprijatelj je davao jak otpor, ali pod jakom vatrom nase pješadije i artiljerije u 9.30 časova bila odbačen sa položaja Glumačka glava k. 394 i s. Krnčevići. Dalje nadiranje nasег I. i III. bataljona neprijatelj je dobrovoljačka regimenta 104. [ovačke] njemačke divizije i 373. [legionarske] »Tigar« divizije. Ist bataljon u vremo od zaseoka Pijevci i zaseoka Milkovići k. 267 i time 7 časova prešao je rijeku Mrežnicu na 2 mjesta i to sjeverno mostobran za predstavnje cijele IX. ud. brigade.

U 2.30 časova izjutra I., III. i IV. bataljon, četa pratećih oruda, inžinjerijska četa i četa za vezu ove brigade izvršili su pokret sa dotadanjeg svog mjesta i u 4.25 časova skoncentrisali se za napad na neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 366 — Glumačka glava k. 394 — Crnovita glava k. 366 — Gladna brda [k. 309].

U 8 časova III. bataljon prelazi preko sivomrkog mostobrana sjevernо od zaseoka Pijevci i napao neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 394, osiguravši se sa manjim svojim djelovima sa prava k. 366. Isodobno I. bat. takode prelazi preko mostobrana sjevernо od zaseoka Milkovići k. 267 i napao neprijatelja pravcem s. Bozići — Gladna brda, paralelno sa III. bataljonom.

Za vrijeme pokreta ovih bataljona dijelovi divizijske artiljerije, I. i III. baterija, podpomagali su pokret sa prostorije Tobolić i tukla neprijatelja na Glumačkoj i Crnovitoj glavi i cesti kod crkve s. Dunovići.

Neprijatelj je davao jak otpor, ali pod jakom vatrom nase pješadije i artiljerije u 9.30 časova bila odbačen sa položaja Glumačka glava k. 394 i s. Krnčevići. Dalje nadiranje nasег I. i III. bataljona neprijatelj je dobrovoljačka regimenta 104. [ovačke] njemačke divizije i 373. [legionarske] »Tigar« divizije. Ist bataljon u vremo od zaseoka Pijevci i zaseoka Milkovići k. 267 i time 7 časova prešao je rijeku Mrežnicu na 2 mjesta i to sjeverno mostobran za predstavnje cijele IX. ud. brigade.

U 2.30 časova izjutra I., III. i IV. bataljon, četa pratećih oruda, inžinjerijska četa i četa za vezu ove brigade izvršili su pokret sa dotadanjeg svog mjesta i u 4.25 časova skoncentrisali se za napad na neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 366 — Glumačka glava k. 394 — Crnovita glava k. 366 — Gladna brda [k. 309].

U 8 časova III. bataljon prelazi preko sivomrkog mostobrana sjevernо od zaseoka Pijevci i napao neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 394, osiguravši se sa manjim svojim djelovima sa prava k. 366. Isodobno I. bat. takode prelazi preko mostobrana sjevernо od zaseoka Milkovići k. 267 i napao neprijatelja pravcem s. Bozići — Gladna brda, paralelno sa III. bataljonom.

Za vrijeme pokreta ovih bataljona dijelovi divizijske artiljerije, I. i III. baterija, podpomagali su pokret sa prostorije Tobolić i tukla neprijatelja na Glumačkoj i Crnovitoj glavi i cesti kod crkve s. Dunovići.

Neprijatelj je davao jak otpor, ali pod jakom vatrom nase pješadije i artiljerije u 9.30 časova bila odbačen sa položaja Glumačka glava k. 394 i s. Krnčevići. Dalje nadiranje nasег I. i III. bataljona neprijatelj je dobrovoljačka regimenta 104. [ovačke] njemačke divizije i 373. [legionarske] »Tigar« divizije. Ist bataljon u vremo od zaseoka Pijevci i zaseoka Milkovići k. 267 i time 7 časova prešao je rijeku Mrežnicu na 2 mjesta i to sjeverno mostobran za predstavnje cijele IX. ud. brigade.

U 2.30 časova izjutra I., III. i IV. bataljon, četa pratećih oruda, inžinjerijska četa i četa za vezu ove brigade izvršili su pokret sa dotadanjeg svog mjesta i u 4.25 časova skoncentrisali se za napad na neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 366 — Glumačka glava k. 394 — Crnovita glava k. 366 — Gladna brda [k. 309].

U 8 časova III. bataljon prelazi preko sivomrkog mostobrana sjevernо od zaseoka Pijevci i napao neprijatelja na položaju Glumačka glava k. 394, osiguravši se sa manjim svojim djelovima sa prava k. 366. Isodobno I. bat. takode prelazi preko mostobrana sjevernо od zaseoka Milkovići k. 267 i napao neprijatelja pravcem s. Bozići — Gladna brda, paralelno sa III. bataljonom.

Za vrijeme pokreta ovih bataljona dijelovi divizijske artiljerije, I. i III. baterija, podpomagali su pokret sa prostorije Tobolić i tukla neprijatelja na Glumačkoj i Crnovitoj glavi i cesti kod crkve s. Dunovići.

Neprijatelj je davao jak otpor, ali pod jakom vatrom nase pješadije i artiljerije u 9.30 časova bila odbačen sa položaja Glumačka glava k. 394 i s. Krnčevići. Dalje nadiranje nasег I. i III. bataljona neprijatelj je dobrovoljačka regimenta 104. [ovačke] njemačke divizije i 373. [legionarske] »Tigar« divizije. Ist bataljon u vremo od zaseoka Pijevci i zaseoka Milkovići k. 267 i time 7 časova prešao je rijeku Mrežnicu na 2 mjesta i to sjeverno mostobran za predstavnje cijele IX. ud. brigade.

U 2.30 časova izjutra I., III. i IV. bataljon, četa pratećih oruda, inžinjerijska četa i četa za vezu ove brigade izvršili su pokret sa dotadanjeg svog mjesta i u 4.25 časova skoncentrisali se za napad na neprijatelja na položaju

Štab divizije sa pristabskim djelovima dislociran se iz Perušića na prostoriju Podum. Štab divizije u Podumu.

J4-IV- VIII. ud. brigada u nepromijenjenom rasporedu od prednjoj dana. Kontakt sa neprijateljem u General-skom Stolu održava — patrolna aktivnost.[4]

IX. ud. brigada u ovoj situaciji:

U 2 časa izjutra II. bataljon izvršio je pokret i zauzeo položaj: Miladinovići k. 293 — Jamići — Pijevci — Milkovići, sa zadatkom da ove pozicije drži kao predstražarski položaj svoje brigade, koji će isvorenmo da poslužit kao polazni položaj brigade za napad na neprijatelja koji se nalazio na: Crnovita glava k. 366 — Glumačka glava k. 394. Ovdje su bili neprijateljski dijelovi: IV dobrovoljačka regimenta 104. [ovačke] njemačke divizije i 373. [legionarske] »Tigar« divizije. Ist bataljon u vremo od zaseoka Pijevci i zaseoka Milkovići k. 267 i time 7 časova prešao je rijeku Mrežnicu na 2 mjesta i to sjeverno mostobran za predstavnje cijele IX. ud. brigade.

U 2.30 časova izjutra I., III. i IV. bataljon, četa pratećih oruda, inžinjerijska četa i četa za vezu ove brigade izvršili su pokret sa dotadanjeg svog mjesta i u 4.25 časova skoncentrisali se za napad na neprijatelja na položaju

upomo zadrže zauzete pozicije, iako je protivnik pokušavao da ih odbaci.

U 10 časova IV. bataljon prebacio se sa 1 [jedinim] dijelom snage (dolada je bio rezerva brigade) i napao je neprijateljski položaj Glavica k. 416 i Cerovi ta glava k. 394, i u 15 časova uspio ga odbaciti i gomio ga prema pravio napad na neprijateljski položaj Glumačka glava k. 366, sjuga sa dijelovima III. bataljona. Borba je trajala do 11.30 časova kada je neprijatelj bio prisiljen da se povuče prema komunikaciji Slunj — Primišlje.

U 12 časova neprijatelj je napravio kontranapad, podpomognut sa tenkovima i jakom artiljerijskom vatrom, na nađ 1. i III. bataljon tj. na položaj Glumačka glava k. 394 i s. Končevići. Ujpio je poltnuti III. bataljon, koji je drzao jugoistočnu stranu Glumačke glave, dok je 1. bataljon, iako jako tučen flankiranjcom artiljerijskom vatrom i vatrom iz tđakova koji su tukli sa čitadnih brda, uspio odrzati zadobivene pozicije.

Okuražen tim nezanitim uspjehom, protivnik ubacuje u borbu 1 [jedinu] kolonu 3—4 stotine vojnika, koja se kretala od Slunja prema Primišlju, a skoncentrisala se za napad kod Kuca šaša i napala dijelove IV. bataljona na položaju k. 416 i k. 366. Pa iako brojčano nekoliko puta jači od dijelova IV. bataljona, uslo poipomoguut sa vatrom svoje artiljerije i tenkova, uspio je da ovlada samo prednjim padinama pomenutih kota, ostali dio položaja čvrsto i nepopustivo drzali su borci IV. bataljona.

Poštije dobre i smišljene pripreme artiljerijske vatre i pod njenom zaštitom III. bataljon ponovno je napravio napad na neprijateljski položaj Glumačka glava k. 394, i u 15 časova uspio ga odbaciti i gomio ga prema komunikaciji Slunj — Primišlje, gdje su neki dijelovi izbili ovog bataljona na zasiok Cokešc. Dok je ovdje nekoliko preturio neuspjeh dotle je sa drugim svojim dijelovima izvršio kontranapad na 1. bataljon sjevcrno od Kuća Končevići, prcko drnma, ali bez iskivog uspjeha. Nasa artiljerija obilno je podpomogla svoju pješadiju, uključi neprijatelja, kako njegovu živu snagu, tako i njegova tehnička borbcna sredstva.

U 16 časova IV. bataljon pojačava svoje dijelove koji su se nalazili na padinama Glavica k. 416 — Cerovita glava k. 366 i nakon žestoke nase artijerijske vatre uspio je da s njima ovlada i da se na njima održi.

U 17 časova, pod zaštitom svoje vatre, neprijatelj uspjeva se koncentrisati ispred položaja I. i III. bataljona i u 17.30 časova izvršio je jak napad podpomognut

Štab divizije i pristabski dijelovi izvršili pokret i smjestili se u Plaški.

15-II-[15] VIII. ud. brigada izvršila je pokret iz Donjih Dubrava za Ostarije.

IX. ud. brigada: u istom bortenom raspored kao i prošle dana.

III. bataljon uspio je da pod bottom sade u s. Primišlje i dođe do crkve, dalje nije mogao usljed jake neprijateljske vatre. Obzirom da je bio brisan teren i bio je dan, naišavši na jači odpor, nije se mogao povući, te je bio primuden čitav dan voditi borbu sa neprijateljem.

U 10 časova IX. ud. brigada, sem III. bataljona, i sa artiljerijskim divizionom, izvršila je pokret na prostoriju Kammerica — Kebrovići. A III. bataljonu naređeno je da preuzme položaj I. bataljona i da sa neprijateljem bude stalno u kontaktu, istovremeno da štiti brigadu od neprijateljskog uznemiravanja dok se ova kreće na pomenuti prostorij.

[15] i [16] Štab 4. armije naređio je 15. aprila štabu 20. divizije da odsjedne od napada na Generalski Stol i da svoje položaje u tom rejonu preda jedinicama 4. korpusa (vidi dok. br. 33 i 89, dcpeša br. 93 od 16. aprila).

još i sa tenkovima. Nakon zestoke borbe od 1.30 sati, uspjelo mu je da polisne nas III. bataljon i dijelove I. bataljona i ovlada sa jugoistočnim dijelom Glumačke glave pod zaseoka Gvozdići prema Gladnim brdima uspjeli su zadržati svoje položaje. U ovom dijelu borbe naročito se isporučila hladnokrvnost naših boraca u odbrani, gdje su neprijatelja pustili na blisko odstojanje i na juriśno i tada ga odpočeli tući sa vatrenim oružjem i bombama. Ovdje su se istakli naročito borci III. bataljona.

U 23 časa dijelovi I. i III. bataljona, koji su ranije bili odbačeni sa svoga položaja, izvršili su kontranapad na neprijatelja i uspjeli povratiti izgubljeni teren. Istovremeno i četa IV. bataljona pratećeg sa III. bataljonom zaje rastkrinca puta ispod pomenutog zaseoka. A u 23.30 časova I. i III. bataljon sa svim svojim četama spustili se prema s. Primišlje. Dijelovi IV. bataljona, koji se nalazi na ulazu prema Glumačke glave, povučeni su u sastav svoga bataljona.

X. ud. brigada: bez promjene, i dalje se nalazi na prostorij Babin Potok — [Vrhov] Kudopolje — Vrhovine.

mentca — Kebrovići. A u 12 časova izvršila je pokret i od 18 časova smjestila se u Ogulinu.

X. ud. brigada. dobila naređenje da se spremi za pokret, s tim da IV. bataljon i dalje ostane u Cioccu" smjestili se u Ostarije.

Štab divizije i pristabski dijelovi izvršli pokret i

17-IV- VII. ud. brigada izvršila pokret iz Gomirjia za Stara Sušicu >1 tu prenoćila.

IX. ud. brigada: bez promjene.

X. ud. brigada: izvršila je pokret sa dodadanje prostorije na prostoriju Plaški, gdje je prenoćila.

Štab divizije i pristabski dijelovi: nepromijenjeno.

18-IV-15 VIII. ud. brigada izvršila pokret iz Stare Sušice za Del nice i tu se smjestila.

IX. ud. brigada: razmještena na prostoriji kao i prošlog dana.

[16] 16. aprila 1945. godine (vidi dok. br. 35), [17] i) cilju obezbjeđenja štaba 4. armije JA [18] Štab 4. armije naredio je 18. aprila štabu 20. divizije da dalje nađire na desnom boku armije (vidi dok. br. 43.)

Neprijatelj je osmotrio pokret brigade i ukšo je kolonu sa artiljerijskom vatrom. Od mnogo izbačenih mina rezultat je taj da je brigada imala samo 2 ranjena.

U 18 sati IIE. bataljon, koji je smjenio 1. bataljon, prebacio se na lijevu obalu rijeke Mrežnice, dočao na prostoriju Kamenica u 22 časa.

U ova 2 dana borbe, koje je vodila IX. ud. brigada, neprijatelj je pretrpio vrlo velike gubitke, a nasi borci i rukovodioci dokazali su nepriajdju da su isto tako dobri organizatori i nepokolebivi u odbrani, kao što su mu to već ranije dokazali da su takvi i u napadu.

Za vrijeme prebacivanja preko rijeke Mrežnica upotrebi jen je gumeni čamac inžinjerijske čete brigade, koji je mnogo pomogao u prebacivanju, a naročito je doprinio u prebacivanju ranjenika i u prebacivanju kurira za održavnje veze.

X. ud. brigada: u istome rasporedu i mjestu kao predhodnog dana.

Štab divizije i pristabski dijelovi u istome mjestu kao predhodnog dana.

16-IV-1[6] VIII. ud. brigada izvršila je pokret iz Oštarija na prolomu sa artiljerijskom vatrom. Od mnogo izbačenih mina rezultat je taj da je brigada imala samo 2 ranjena.

IX. ud. brigada: razmještena je na prostoriji s. Kapon, prebacio se na lijevu obalu rijeke Mrežnice, došao na prostoriju Kamenica u 22 časa.

U ova 2 dana borbe, koje je vodila IX. ud. brigada, neprijatelj je pretrpio vrlo velike gubitke, a nasi borci i rukovodioci dokazali su nepriajdju da su isto tako dobri organizatori i nepokolebivi u odbrani, kao što su mu to već ranije dokazali da su takvi i u napadu.

Za vrijeme prebacivanja preko rijeke Mrežnica upotrebi jen je gumeni čamac inžinjerijske čete brigade, koji je mnogo pomogao u prebacivanju, a naročito je doprinio u prebacivanju ranjenika i u prebacivanju kurira za održavnje veze.

X. ud. brigada: u istome rasporedu i mjestu kao predhodnog dana.

Štab divizije i pristabski dijelovi u istome mjestu kao predhodnog dana.

U 12 sati brigada je dobila zapovijest divizije, da se izvrši pokret i smjesti na prostoriju Kuplak, gdje [koje] je do 15 časova izvršila.

X ud. brigada: izvršila je pokret sa dotadanje prostorije i smjestila se na prostoriju Vrbovsko.

Stab divizije i pristabski dijelovi izvršili pokret i smjestili se u Ogulin.

19-IV- kod VIII. ud. brigade bez promjene.

IX ud. brigada, po zapovijesti ovoga Štaba izvršila je pokret sa dotadanjo prostorije na prostoriju Oštinca. Po izvršenom pokretu brigada je bila u ovome raspo-redu:

II. i IV. bataljon na prostoriji Oštinca, i to II. bat. u selu Plešce a IV. u s. Zamost.

I. i III. bataljon u s. Oštinca.

Štab brigade u s. Oštinca.

X. ud. brigada: izvršila je pokret sa dotadanje prostorije na prostoriju Kuplak — Delnice, gdje se je i smjestila.

IV. bataljon ove brigade, koji je bio poslan garnizona Otočca, izvršio je pokret i ovoga dana uvečer stigao je na prostoriju Delnice i ušao u sastav svoje brigade.

Štab divizije i pristabski dijelovi u nepromijenjenom rasporedu.

20-IV- kod VIII. ud. brigade bez promjene.

IX. ud. brigada u vezi zapovijesti ovoga Štaba do 19 časova brigada je izvršila pregrupisavanje svojih bataljona:

II. bataljon s. Plešce — Trava, s tim da zapolsjedne Visoki Iazi k. 937 — Glavica trig. 828 — Trava.

IV. bataljon da se krene privac Zamost — Čabar, s tim da zapolsjedne položaje Kot trig. 1004 — k. 865, sa zadaćom izviđanja neprijatelja na sektoru Draga.

III. bataljon u s. Oštinci.

I. bataljon u s. Oštinci, s tim da izvrši osiguranje sa sjeverne strane ovoga mjesta.

X. ud. brigada izvršila je pokret sa prostorije Delnice — Mali Lug.

U 9 sati izjutra 6 savezničkih aviona, usljed nedovoljnog čhavnještenja o mjestu gdjie se nalazi neprijatelj bacilo je 20 zapaljivih bombi, težine 15—20 kg., na našu slobodnu prostoriju u s. Gerovo i mitraljirao. Uništio je

nije bilo ni u ljudstvu ni u materijalu.

Dolaskom divizije na ovaj sektor, nasuprot nje stavio se neprijatelj sasvim od čestitaje ■— nedičevaca.“ Koruse«“ skoncentrisan na prostoru. Brod na Kupi — Čmomelj —• Novo Mesto. Brdo na Kupi — Kočevje — Ribnica — Lašče, Brod na Kupi — Ostlnica — Predel — Čerknica — Rakek — Vrhnika.

Odmah po ulvačenom dodiru, ne čekajući nas jači prilisak, Bajovremeno se povukao sa pravca Brod na Kupi — Ostlnica — Čabar — Prezid, dok na ostala dva pravca i na prostorij ovih pravaca ostao je i dalje.

Štab divizije i pristabski djelovi izvršili su pokret u smjesili se u Delnice.

21-IV- VIII. ud. brigada je izvršila pokret, iz Delnica za Brod na Kupi s tim da po zadatku Štaba ove divizije zauzme položaj na linij Brod na Kupi isključno s. Fara, s tim da ovoj dana ujutro u 10 sati napadne neprijatelja na pravcu Fara — Slavski Laz — Nova Sela — Ajbelj, a po zauzimanju ovih uporišta da sa jednim dijelom snaga napadne i likvidira uporišta D. i G. Braga. Po izvrše-

nju zadatka da se zadrži na zauzetim položajima. Desno da sadejstvuje i održi vezu sa VII. slov.[enačkim] Korpusom. Štie jedinice napadaju neprijatelja u pravcu prostora Kočevje — Ajbelj i ljevo isiočno od komunikacije

— Brod na Kupi.[32]

Napad je počeo u 10 sati ujutro. II. i III. bataljon uspio je da odbaci neprijatelja sa njegovog predstražarskog položaja. Produljuji dalje napad sukobili se sa njegovom glavnom snagom i uspjeli je proljerati, poloZajima ovladati i napad produžiti na Novu Seiu — Banja Loka — Drezmik — Suhor. Ova su sela poslije višečasovne borbe uspješno likvidirana, a neprijatelj je nalgeran u bjegstvo.

1. bataljon upućen je zapadno i jugozapadno od sela Banja Loka — Nova Seila, sa zadatkom proćišćavanja šume i hvatanja razbježanc četničke bande.

» » ²¹ᵒ 24 j 33 q ⁽¹¹⁰⁾ Bvrlinskim snagama vidi dok. br. 13, 39 i 49,

napomenu 6.

. Štab 30. divizije naredio je 30. aprila svojim potčinjenim jedinicama da napadnu neprijatelja u rejonu Nova Sela. Ajbelj i D i G. Braga (vidi AVII. reg. br. 18—2/1, k. 1029). Tim naređenjem regulisano je sadejstvo 1. način održavanja veze s jedinicama 7. korpusa JA. O razlozima neosvarenog sadejstva vidi u dok. br. 57, napomenu 30.

Za vrijeme ove borbe sadejstvo izmedu majke IX. brigade[9] i jedinica VII. slovenskog Korpusa, koje su napadale na gore označenim pravcima, bilo je vrlo slabo jer se nije uspjelo uspostaviti vezu, a očekivalo je tim više, što su naši borci nenaviknuti na šumske borbe.

22-IV-[16] VIII. ud. brigada izvršila je pokret sa dosadanje prostorije na prostoriju Prezid — Babino Polje i tu je ostala do 26-IV- zaključno.

IX. ud. brigada razmještena je na položajima gdje je zamočila prošlog dana.

U 24 časa III bataljon stupio je u borbu sa neprijateljem koji se je nalazio na položaju Ćetk. 1188 i nakon pola sata borbe položaj zauzeo i neprijatelja protjerao. U 6 časova izjutra borba se nastavila i poslije kratkog odmora neprijatelj se povukao ka sjeveru. U 21 sat ovaj bataljon sastao se s dijelovima VIII. ud. brigade u D. i G. Brigi.

X. ud. brigada je u istom rasporedu kao prednoći noć dana.

[9] Popravšno: treba 8. brigada.

[16] 22. IV. = 22. aprila[16] promašeno na kartu 1:100 000

" Sjeo 4. armije naredio je 22. aprila 20. diviziji da preduzme napad pravcem Prezid — Mašun — Kneževik (vidi dok. br. 52).

Štab divizije i pristabski dijelovi u Delnicama.

23-IV- IX. ud. brigada razmještena je na prostorji kao prošlog dana, s tim da je u toku ovoga dana brigada izvršila pokret i smještala se na prostoriju Parg — Kozanišće.

— Izvan — Pezid — Babino Polje, za Mašun, gdje je stigla isloge dana u 17 časova, sa ovim rasporedom:

X. ud. brigada je rasporedena:

I. bataljon Mašun — Kortnica, da zatvori pravac i prostor Mašun — Bač.

II. bataljon na prostorji Bučina gora,[27], sa zadatkom da zatvori pravac Bučina gora — Postojna.

III. bataljon Mašun — Kortnica, da zatvori pravac i prostor Mašun — Bač.

IV. bataljon Lesková Dol., gdje je i Štab brigade.

Isloge dana u 17 sati nepriatelj je napao na dijelove II bataljona ali je odbijen, napad je bio male razmjere Čuhlaka nije bilo.

Štab divizije i pristabski dijelovi izvršio pokret iz Delnica u Tršće gdje se je i smjestio,

24-IV- IX. ud brigada bez promjene.

Na sektoru ove brigade izvršeno minriranje komunikacije Lośka dolina — Sv. Petar[28] i Lośka dolina — Kalck.

Štab divizije i pristabski dijelovi u Delnicama.

23-IV- IX. ud. brigada razmještena je na prostorji kao prošlog dana, s tim da je u toku ovoga dana brigada izvršila pokret i smještala se na prostoriju Parg — Kozanišće.

— Izvan — Pezid — Babino Polje, za Mašun, gdje je stigla isloge dana u 17 časova, sa ovim rasporedom:

X. ud. brigada je rasporedena:

I. bataljon Mašun — Kortnica, da zatvori pravac i prostor Mašun — Bač.

II. bataljon na prostorji Bučina gora,[27], sa zadatkom da zatvori pravac Bučina gora — Postojna.

III. bataljon Mašun — Kortnica, da zatvori pravac i prostor Mašun — Bač.

IV. bataljon Lesková Dol., gdje je i Štab brigade.

Isloge dana u 17 sati nepriatelj je napao na dijelove II bataljona ali je odbijen, napad je bio male razmjere Čuhlaka nije bilo.

Štab divizije i pristabski dijelovi izvršio pokret iz Delnica u Tršće gdje se je i smjestio,

24-IV- IX. ud brigada bez promjene.

Na sektoru ove brigade izvršeno minriranje komunikacije Lośka dolina — Sv. Petar[28] i Lośka dolina — Kalck.

[27] ud. brigada u istom rasporedu kao od predhodnog dana.

[28] Sv. Peter na Krasu (sada: Pivka).

[29] M. dei Dini (Smecenica, trig. 1189). Vidi dok. br. 51, napomenu 29.

[30] Nije poznadeno na karti 1:100 000. Vjerovatno se odnosi na s. Podgora (jugoistočno od Starog Trga).

U 7.30 časova ujutro avioni bacili su nekoliko bombi i mitraljirali Sv. Petar.

U 8.30 časova neprijatelj je u jačini od 500 vojnika (Nemci i četnici), napadali su sa pravca Kominice polo-zaje ove brigade. Napad je trajao preko celog dana. U napadu ga je podpomagala njegova artiljerija iz Fontane: Napad je odbiven uz osetne gubitke po neprijatelja.

IX ud. brigada raspoređena kao što je bio predviđeno dana. Na predstražarskom sektoru patrolna aktivnost.

Štab divizije sa pristabskim dijelovima u Prezidu.

27-IV- do 29-IV- divizija je vodila bitku za osvajanje neprijateljskih uporišta: Kominica — M. Miljonia [Miljonja] trig. 1098 — Fontana — Sv. Petar — Il.[inska] Bistrica, o čemu se podnosi zasebni operativni izvještaj pod pov. op. broj 104 od 9-IV–45. g.a Te molimo da se on priključi ovome izvještaju kao njegova cjelina.

30-IV- Po zauzimanju navedenih uporišta opisanih u zasebnom operativnom izvještaju pov. op. broj [104 od 9. maja brigade su se orijentirale prema Tršu i smjestile se

poket i smjestio se u Prezid.

Štab divizije sa pristabskim dijelovima izvršio je

26-IV- VIII. ud. Brigada u prhremi za pokret sa dosadanje prostorije sa zadatkom da napadne neprijatelja u upo-rišu Fontana, sadejstvujući sa X. ud. brigadom

X. ud. brigada sa istim rasporedom kao i predhodnog dana.

II. bataljon zaposjeo je položaj sjeverno od Maršuna M. Miljoje k. 1161, k. 823, k. 758, k. 1068 i Val Gir-

III. bataljon zaposjeo je prostoriju sa 2 p.k. topa

zapadno od Maršuna, M. Pertasa k. 1080, k. 907 i k. 1108.

IV. bataljon. Štab brigade sa pristabskim jedinica-

ma na Maršunu.

nikacija Maršun — Fontana [Knežak].

Inžinjerijska četa ove brigade minirala je komu-

mala i 4 velika tenka oko 9 sati nastupala je od Fontane

Jedna neprijateljska mehanizovana kolonica od 3

— Kominca, prema našim položajima. I tenk uništen je

Sa pješadijom neprijatelj je zauzeo okolne kote ispred

ove brigade, ali je u 20 časova od dijelova ove brigade

bio najuren i položaj je ostao u našim rukama/.

[34] Opšmije o tim bohbama vidi dok. br. 60.

[35] i [29 Vidi dok. br. 84.

na prostoriju: Kozane [Cossana — Košana, D. i G.]
— Succoria [Suhorje] — Monte Forto — Del Timavo.

Štab divizije sa pristabskim dijelovima izvršio pokret u Bač.

Zaključak: Svi postavljeni zadaci[34] diviziji od strane predpostavljenog Štaba IV. Armije izvršeni su. Također djelimični zadaci koje je ovaj štab ispostavljao brigadama, a brigade bataljonima izvršeni su do jednoga.

U izvršivanju svih borbenih zadataka kroz naše borce i rukovodioce provejavao je duh velike hrabrosti, inicijative, vještine i požrtvovan ja, bez obzira na žrtve koje su se u izvršenju zadatka iziskivale.

Naši borci i rukovodioci nošeni idejom pobjede nad neprijateljem i idejom oslobođenja svoga naroda imali su samo jedno pred očima, a to je »NAPRED«.

Naši borci i rukovodioci nisu znali što je to umor. Iako su marševali po 5—6 dana uzastopce, ni u jednoj jedinici nije se čuo ni jedan glas da je tražio odmor. Svi su zahtijevali samo napred i pitali su gdje je neprijatelj, ali neprijatelja nije bilo lako stići jer je blagodareći svojoj motorizaciji znao blagovremeno uzmicati, ostavljajući za sobom neznatne jačine zaštitnice, koje su naši hrabri borci odmah u prvom naletu razbili, zarobili, ubili a ostatak, ukoliko je izmakao, poslije jednog ili dva dana sam se predao ili su ih naši borci pohvatali u šumi kao zečeve. Takvih je slučajeva bilo nebrojano. Nije bio rijedak slučaj da naš borac dođe leći u neku brvnaru sa slamom, a ispod njega u slami da leži ustaša, četnik ili Nijemac koji se, kad je primijetio našeg borca izvlači iz iste i predaje mu se.

Razbijeni neprijatelj i potučen u bitci za Gospić[35] nije se zadržao sve do Generalskog Stola, kao predstraže Karlovca. Tu je tek naša divizija došla u kontakt s njim, poslije izvršenih nekoliko dana marševanja.

Po dobivenom kontaktu kod Generalskog Stola, a uslijed nastale nove i opšte situacije, divizija se orijentirala prema našoj Istri, ostavljajući svoj dotadanji sektor i pravce napada IV. Korpusu.[36] Pokret divizije uslijedio je pravcem Ogulin — Delnice — Prezid — Mašun — Fontana — Sv. Petar — Trst.

Po prelazu Mašuna i spuštanju u istarsku ravnicu prema Postojna — Sv. Petar — Fontana — [Ilirska] Bistrica, tu se je naišlo na ozbiljniji neprijateljski odpor,

[34] Vidi dok. br. 35, 43 i 52.

njemačke snage, o kome zasebno govori operativni izvje-
štaj pod pov. op. br. 104. A posljje ovog odpora slijedi
velika bitka za Trst, u kojoj su bile angažovane velike
njemačke snage, o čemu je podnesen zasebam operativni
izvještaj pod pov. br. 104 od 9-V- 45. g-a *molimo da se*
priključi ovome izvješću. U ovoj bitci neprijatelj je poli-
puno vojnikŧi i političkŧi savladan, poluzen i zarobljen i
konačno prestao je biti njemački vojnik u jugoslovenskoj
štri. Fronta za Jugoslovensku IV. Armiju u oblasti Istre
i Gorice više nije postojalo od strane neprijatelja, jer ovo-
ga delaka više nije postojalo. Sto ga je ostalo u životu,
sada se nalazi samo u našem zarobljeničkom logoru.

Subtict:
a) Kod neprijateljа:
U jedinici:

1746 ubijeno,
323 ranjeno,
292 zarobljeno.

U materijalu:
7 haubica, od toga 1 od 150 a 6 od 100 mm.
3 p.k. topa
7 teških bacača,
12 lakih bacača,
8 p.a. mitraljeza od 20 mm,
10 lakih mitraljeza,
49 teških mitraljeza.
3 straca,
33 p. mitraljeza,
1081 puška,
3 smajsera,
550 ručnih bombi,
24 pištolja,
2 telefonske centrale,
3 radio-stanice,
1 radio-aparat,
37 magazina sprcme i municije,
2 p.k. puške,
6 tenkova,
22 kamiona,
8 automobila,
6 motocikla sa prikolicom,
8 " bez prikolice,
26 bicikla,

brosti i inicijative. Razlog je u tome što su došli na nezaposlene ljude koji je poštuju, te im je ovo prvina da vode šumske borbe.

Šadejstvo između artiljerije i pješadije slabo iz razloga što je teren na kome se akcije vodile poštujen i što nikovodioci i s jedne i s druge strane nemaju iskustva za saradnju ova dva roda oružja u borbi u šumi.

Vezu: Dobra. Treba da je bolja, a razlog zašto nije najviše leži u slabo tehničkoj spremnosti linijaša u pružanju linijski telefonista na stanicama i centrali.

Predviđanja unapred za postavljanje veze, te u vezi ovoga proračun materijala i vremena, referenti za vezu kako oni u brigadama tako i divizijski, vrlo slabo to praćuava i pročvida.

* i [1] Tabelarni pregled pobrojanih nedostataka nije ponašla. Postoji knjiga pogrešaka i zaključak broraca 26. divizije u AVII. reg. br. 4—I—K-p. K 29.

12 kola dvoj. [dvoosovinska]
27 kola jednos. [jednoosovinska]
27 konja.
1 Dzon-Bull
15 vagona hrane,
1 traktor,

b) sopstveni:

U ljudstvu:
72 pogrnula,
211 zaključih,
2 zarobljena,
4 nestala,

U materijalu:
2 sarca,
1 p. mitraljez,
6 puškaka.

Napomena: Pokazani gubitci u ovome izvještaju i gubitci u operativnom izvještaju za Tršćansku bitku čine ukupan zbir u prilozenom tabelarnom pregledu,* što molimo da se i ima u vidu.

Kritički osvrt: Dzranje borca i nikovodioca_kao cjelina dobro, dok kod pojedinaca primijetilo se odsustvo hra-

U ovom pogledu preduzet će se mjere za poboljšanje veze.

Sanitet: dobar. U svakoj prilici ljekarska pomoć, prevoz ranjenika i ishrana bila je blagovremena.

Snabdijevanje: dobro i uredno.

Izvidačko-obavještajna služba: dobra. Potrebni podaci za svaku akciju dobivani su blagovremeno i dosta tačno.

Prilog: tabelarni pregled[42] i
2 skice bojišne situacije.[42]

S.F. — S.N.

Polit. komesar
P.pukovnik,[43]

Komandant
P.pukovnik,
B.[ogdan] **Pecotić**

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. 133
11. V. 1945 g.

[42] Skica rasporeda, pokreta i borbi 20. divizije nalazi se u AVII, reg. br. 15—3, k. 1029/1.
[43] Mate Bilobrk

BR. S4

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 9. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA NA SEKTORU ILIRSKE BISTRICE I ZA OSLOBOĐENJE TRSTA[1]

Š T A B
XX. UDARNE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSJEK
Pov. op. Br. 104
Zavedeno 9. V 1945.
Razvedeno

Operativni izvještaj
za oslobođenje Trsta.

ŠTABU IV. ARMIJE
(za operativni otsjek)

Sekcija: Cerknica — Rijeka — Gorica — Trst 1:100.000

Dostavlja se operativni izvještaj za bitku u Trstu, okolinu, i njegovo oslobođenje.

Prema opštoj vojno-političkoj situaciji, po izbivanju na liniju Slunj — Ogulin, naša divizija dobiva naređenje[2] da se orijentira, izvrši pokret, koncentraciju i pregrupisavanje svojih snaga na istočnoj strani istarske prostorije (Mašun), a sektor Slunj — Ogulin preuzima IV. Korpus.[3]

Za izvršenje gornjeg naređenja, divizija je izvršila pokret[4] tokom od nekoliko dana pravcem: Ogulin — Ravna Gora — Delnice — Prezid — Mašun,[5] zadržavajući se na pojedinim prostorijama ovih mjesta kratko vrijeme, u cilju neophodnog odmora.

Dok je naša divizija vršila pokret ka određenoj prostoriji, dotle su ostale snage naše IV. Armije: 13, 43, 26, 19. i 9.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. I—27/1, k. 312.
[2] Vidi dok. br. 35.
[3] Vidi dok. br. 89. depešu br. 93 od 16. aprila.
[4] Pokret je izvršen na osnovu naređenja Štaba 20. divizije od 17. aprila (vidi AVII, reg. br. 14—1/1, k. 1029 I).
[5] Izvršavajući naređenje 4. armije JA od 16. aprila (vidi dok. br. 35), jedinice 20. divizije su stigle 18. aprila na prostor Ravne Gore (vidi dok. br. 44). Tada Štab divizije prima novo naređenje (vidi dok. br. 43) za dalje prodiranje na pravcu Mrzla Vodica — Osilnica — Čabar — Prezid, radi čišćenja neprijateljskih uporišta i zaštite desnog boka 4. armije.

zaivaranja prava od Grahova — Cetkmice i Kakčka. A sa 2 bataljona na raskrsnici puteva: Postojna — Mašun, Sv. Petar [Sl. Peter; sada Pivka] — Otok.

VIII. ud. brigada na prostoriji Prezid — Čabar — Podpreska, sa zadatkom obezbjeđenja zaleđine operativne prostorije divizije prema Mašunu.

Prijenos za borbu, zadatak brigada[6]*:*

X. ud. brigada, napast će i likvidirati neprijateljska uporišta Koritnica — Fontana[10] — M. Melonia [Milonja] trig. 1098. Kojom brigadom će izvršiti prodor i obezbjediti desno krilo 1 bok X. ud. brigade i istovremeno vršiti pritisak na Sv. Petar.

IX. ud. brigada, sa 1 bataljonom obezbjeđuje desno krilo 1 bok X. ud. brigade i bataljonom posjeda Kalhira, kamovina, i osiguranje vršiti prilazima na Sv. Petar.

Sa 1 bataljonom postavit se na raskrsnici puteva: Postojna — Mašun, Sv. Petar — Otok, sa zadatkom obezbjeđenja pješadijskim naoružanjem, fortifikacijski dobro organizovan, sa postavljenim zičanim i minskim zaprekama ispred bunkera i rovova.

Na osnovi gornjeg, osnovni zadatak naše divizije bio je, da svojim desnim obuhvatnim manevrom presiječe komunikacija Rijeka — Postojna — Ljubljana i time neprijatelju onemogući odstupanje u ovome pravcu, zatim da svom silinom svoje cjelokupne snage udari neprijatelja u lijevi bok i s leđa, a zatim da prisupi zajedničkom uništavanju neprijatelja u bitci za grad Rijeku.

Dolaskom na prostoriju Prezid — Mašun, divizija je bila u ovom raporedu.

X. ud. brigada na Mašunu, defanzivno orijentirana prema Koritnici i [Hrušici] Bistrici.

IX. ud. brigada sa 2 bataljona u Kozarišću, sa zadatkom najpredovale jadranskim primorjem, otocima i sjevernio od prinosa, i već su oppćele glavnu bitku za oslobođenje grada Rijeke[5]

Dolaskom divizije na prostoriju Prezid — Mašun, opšta situacija naše IV. Armije[7] naiđaće je, da treba otkšati napredovanje 43, 13, 26. i 19. divizji, u cilju što bržeg oslobođenja Rijeke, koje su vodile ogorčenu bitku sa mnogo nadmoćnijim neprijateljem jačine 22.000 vojnika, naoružanim mnogobrojnom artiljerijom raznog kalibra, tenkovima, i osiguranje kešim pješadijskim naoružanjem, fortifikacijski dobro organizovan, sa postavljenim zičanim i minskim zaprekama ispred bunkera i rovova.

Na osnovi gornjeg, osnovni zadatak naše divizije[8] bio je, da svojim desnim obuhvatnim manevrom presiječe komunikacija Rijeka — Postojna — Ljubljana i time neprijatelju onemogući odstupanje u ovome pravcu, zatim da svom silinom svoje cjelokupne snage udari neprijatelja u lijevi bok i s leđa, a zatim da prisupi zajedničkom uništavanju neprijatelja u bitci za grad Rijeku.

Dolaskom na prostoriju Prezid — Mašun, divizija je bila u ovom raporedu.

X. ud. brigada na Mašunu, defanzivno orijentirana prema Koritnici i [Hrušici] Bistrici.

IX. ud. brigada sa 2 bataljona u Kozarišću, sa zadatkom

[5] Zbornik, tom XI, knj. 4

[6] O borbenoj zadaći oslobođenje Rijeke vidi dok. br. 86, 99 i 100.

[7] Vidi dok. br. 52.

[8] Isp. 20. divizije izdao br. 20—1/1 K. 1029/1) pojedinjenim jedinicama da, u sadejstvu s bataljona tenkova 1. tenkovske brigade, napadnu neprijateljska upornsta u Koritnici, Kozjaku i Hrušici Bistrici.

[9] Talijanski naziv za Knezak (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[10] Zbornik, tom XI, knj. 4

storiji samoga Mašuna.

Polubrigada tenkova (dva bataljona)[9] ispomagat će X. ud. brigadu na njenom pravcu napada, a biće pod komandom Štaba divizije, gdje će se nalaziti i sam komandant tenkovske brigade.[10]

Tok napada:

27-IV- u 7 časova izjutra divizija odpočinje napad na neprijateља, na linији: Sv. Petar — Kontinca — M. Meštonia [Miločnji] trig. 1098.

X. ud. brigada sa 1 bataljonom, uz pomoć bataljona tenkova, podpomognut sa divizijskom artiljerijom, sa Mašuna podlazi i napada Kontinu. Borba se razvija po planu, neprijatelj daje žestok odpor i momentalno uspijeva da zadrži napredovanje X. ud. brigade. « tim što će [odnosno] poslati položiv Riđgio D'Annunzio, a drugi će nastupati ka k. 1161 u pravcu [Ilinske] Bistrice, sa zadatkom da ugrožava M. Meštonia trig. 1098.

Divizijska artiljerija plasirat će 2 brdske baterije 75 mm. i 1 haubičku bateriju 105 mm. na prostoriju M. Petrovo — M. Pezzo [Pleća] sa zadatkom da tuče Kontinu — Fontana — Il. Bistrica i M. Meštonia (trig 1098).

Ostala cruda divizijske artiljerije, kao i protuteče automatske artiljerije ovoj diviziji, sem motorizovane baterije brdskih topova i p.k. baterije, biće u divizijskoj rezervi na prostoriji Vlado Šetkića, komandant 1. tenkovske brigade.

[9] Vidi dok. br. 106.

[10] Vidi dok. br. 93.

Vidjevši upornost i tvrdoglavost neprijatelja, naređuje se štabu X. ud. brigade, da sa 2 bataljona krene pravcem:

Mašun — k. 834 — k. 752 — 846, te izvrši desni obuhvat i udari ga u lijevi bok i s leđa.

Ovaj manevar u punom smislu uspijeva. brigada ga izvršuje bez ikakvih neprijateljskih smetnja i kada su se bataljoni pojavili neprijateljia na lijevom boku, on je počeo nagloj bez reda i u panićnom bjekstvu da se povlači u Fontanu.

Ovaj manevar olakšao je bataljon koji je frontalno napadao, te sada zajednički, koncentričnim napadom, izvršio je gonjenje vatrom i pokretom do Fontane.

Ne čekajući da se neprijatelj u Fontani priberc, sa sva tri bataljona napadnuta je i, poslije kratke borbe, bez većih sopstvenih gubitaka, uspjelo se je likvidirati.

Dok su ova tri bataljona izvršili likvidiranje Kontrice i Fontane, dotle je 1 bataljon vršio zečiš pritisak na trg 1098 (M. Melonija), sa ciljem da se onemogući neprijatelju sadejstvo između ova dva uporišta M. Melonie i Kontrice.

1 bataljon IX. ud. brigade, paralelno sa napadom bataljona X. ud. brigade, vrši smišljen pritisak na uporište Sv. Petar, i na taj način onemogućava neprijatelju da i najmanje može intervenisati u pravcu Fontane — Kontrica, da ugrozi naše desno krilo i bok.

Bataljon VIII. ud. brigade podpomaže napad jednog bataljona X. ud. brigade na M. Melonia trig. 1098, obuhvatajući Upornje M. Melonia dobro fortifikacijski organizovana, sa neколiko redi rovova i bunkera, dobro naoružano sa teškim pješadijskim oružjem, njena pozadija stana u dometa sa njegovom artiljerijom, sa jakim preprekmm srodstvima, sve to daje mogućnost neprijatelju da se iz nje uspješno brani, a napadača da nanosi osjetne gubitke.

Padom Kontrice i Fontane X. ud. brigada izbija i presijeca komunikaciju Sv. Petar — [Ilirska] Bistrica i svoje snage oriјentira [ka] jugu prema Bistrici, izbivajući na linију Primanov [Prem] — Semič [Semhije], dok bataljon IX. ud. brigade čvrsto osigurava začelnu sadanjeg rasporeda divizije.

28-IV- IX. ud. brigada čitava se angažuje na pravcu Sv. Petar — Postojna i to sa 2 bataljona u pravcu Sv. Petar, a sa 1 [jednim] raskrižje Postojna, sa zadatkom da se ova upornšta likvidiraju u toku dana.

X. ud. brigadi još u toku noći izdato je naređenje da prispreni i izvrši napad u 7 sati ujutro sa linije Primano — Se-

mbio, na neprijateljа u Bistrici i upornіe M. Melonia trig. 1098. U međuvremenu dok se ova brigada pripremala za akciju, neprijatelj je preduhitrio i u jačini od 600 vojnika i 7 tenkova (od kojih 4 teška), izvršio je protunapad. Borba je uzela žestoku razmeru i trajala je ovoga dana od 7 izjutra do 3 časa po podne, u kojoj je neprijatelj nadjačan da po svaku cijenu odbaci X. ud. brigadu sa zauzete položaje i nabaci je na Mašun. Rukovodioci i borci ove brigade pravilno i blagovremeno ocijenili su namjeru svoga protivnika i suprotstavili svoju različku moć, vještinu i ubojno oruđje, da mu ti namjeru osujete. Borba je bila teška ali nađi borci ni koraka nazad [nisu odstupili] od zauzetih položaja.

Sada dvizije pratoci tok bojne situacije vidio je da se neprijatelj ne može frontalno sukobiti. Ovo je blagovremeno ucio i štab X. ud. brigade. Donosi se rješenje i baca se batajon pješadije sa čelom tenkova pravcem Meteoci [Meteče] na komunikaciju Primano — [linrka] Bistrica, sa zadatkom da dejstvuje u pravcu Bistrice, nastojeći da ovu podunvati s desnim svojim manevrom sa zapadne strane. Sa jednim pak dijelom snage da aktivnije napadne na okuka komunikacije izmedu k. 653 i 417. Istovremeno pak 2 [dva] bataljona VIII ud. brigade, koji su stajli sa prostirije Parga da svojim ljevim i obuhvatnim manevrom sa južne strane energično napadnu Bistrcu, A sa po 1 [jednim] bataljonom iz X. ud. brigade, i 10 sa isočne strane — Tomašne i sa 1 [jednim] bataljonom VIII. ud. brigade, ljevo obuhvatno napadne upornіe M. Melonju k. [trig.] 1098. Na ovaj način, izrazjem ovoga raspored formiran je koncentričan napad na neprijatelja u protoru [linrka] Bistrca — M. Melonlia [Milomaj] i okuka na komunikacji južno od k. 603 (sjeni Sombre).

Borba se nastavlja. Cenji manevar predviđenih jedinica odpočeo je. Borba dostiže svoju kulminaciju. Obtuć se sve više oko neprijatelja. Nasi borci podpomognuti tenkovima i svojom artiljerijom prosto kao da lete u nastupanju ka neprijateljskim pozicijama. Odjednom iniemzitet vatre od strane neprijatelja počne da popušta i u isti mah protivnik počno je da bježi pro sa M. Meteonije u pravcu Bistrice, dok se ovaj u Bistrci još drži. Bataljon VIII. i X. ud. brigade ubitačnom vatrom tuku neprijatelja koji bježi iz uporista M. Melonia, te dok ga bataljon VIII. sa dobrih pozicija dočekuje i tuče neprijateljа u njegovoj bježanji, dolje ga onaj bataljon iz X. ud. brigade gotn vatrom i pokretom ka Bistrci.

Borba se nastavlja za [linrka] Bistrcu, ali bježanjiom neprijatelјske posade sa M. Melonije i energičnim napadom nasih snaga sa svih strana na Bistrcu, unosi se u neprijateljа

demoralisanij i poziije da bježi, ukoliko se mogao provući, u pravcu Jahorine — Zablće i Ilijaue [Ljeljene]. Za kratko vrijeme i [Hrvatska] Bistrica pada u ruke našib boraca.

Nakon pada Bistrice, odmah se produžio sa gonjenjem neprijatelja, i to:

VIII. ud. brigada sa 2 [dva] bataljona pravcem Bistrica — Jahorina — Zabšće, a sa 1 [jednim] bataljonom bočno iz Kliuge D'Ammunzio u pravcu Zabšće.

X. ud. brigada sa 1 [jednim] bataljonom u pravcu Elisane — Jahorina, a sa 1 [jednim] bataljonom pravcem Kasteljnuovo [Castelnuovo — Podgrad], i [jedan] bataljon u Rihnici, sa zadatkom ispomagnja zadatka IX. ud. brigade ij. da pojača osigurnje zaleđine divizije, koja je sada sva orijentirana ka jugu, a pored toga, da zatvori pravac Aurcmiane [Skoljje] — Dvaccca [Dvaseca] —• Tirst, koji izvodi na komunikaciju Sv. Petar — Ribnica

IX. ud. brigada i dalje će ostati na svojim dosadanjim pozicijama i sa nepromijenjenim zadatkom.

Na osnovi izdatog zadatka, brigade odpočinju napad — gonjenje i, u noćobljivom mčku našb borava, u kratkom vremena osloboduamo Jahlanicu i Zabšće i šiu prostoriju oko ovih mjesta, ugrožavajući neprijatcljsko uporšte Gumanci," koje se suprotstavio XIII. divizijis naše IV. Armije.

Sa ovako sjajnim uspjehom borava i rukovodioca XX.

U vremenu dok se Štab divizije nosio sa gornjom mišlju, u vezi opšteg zadatka naše IV. Armije, bš tada oko 23 časa u noći 28-IV- dobivamo usmeno naređenje iz Štaba IV. Armije[17] da se što prije orijentiramo, skoncentrišemo i grupišemo naše snage u pravcu Fra, sa zadatkom napada i njegovog oslobođenja.

Uputi neprijatelja u ljudstvu i materijalu, kao i sopstvent izmešeni su na krajn ovoga izvješšaja.

[16] Vjerovatno: Gomanjce.

[15] O borbama 13. divizije za uporište Gomanjce vidi dok. br. 66.

[16] O napadnim djelstvima tih divizija vidi dok. br. 66 i 68.

[17] Zapovijest Štaba 4. armije JA za napad na Trst izdana je 29. aprila. Odluka je donijeta 25. aprila uvečc i, radi važnosti i hitnosti zadatka, komandant 4. armije štrmo je odmah u štab ZO. divizije i usmeno dao zadatke (vidi dok. br. 69, napomena 8).

mina temkova, a pozadi glavnine temkova, glavnina pješadije. Pravac kretanja Ribnica — Auremiana — Divaccia, sa obezbjeđenjem desno i lijevo od navedenog pravca kretanja za dolazak: opsivne artiljerijske vatre, sa zadatkom: obezbjeđenja glavne snage divizije na pravcu kretanja Ribnica — Zagar — Auremiana — Canziano [Vremišcal — Divaccia i čišcenja međuprostora između Ribnica — Zagar — Auremiana — Canziano [Vremišcal — Divaccia i čišcenja maglavne snage divizije na pravcu kretanja Ribnica — Zagar — nih neprijateljskih uporišta na tome pravcu i neposredno od ovog desno i lijevo u zahvatu prostora između obiju kolona, a u slučaju nailaska na jače neprijateljske snage, da svojim snagama zauzme stvori potrebno vrijeme glavnini za borbu.

U toku formiranja kolonama i obezbjeđenjem divizija je odpočela pokret 29. [aprila] rano izjutra. U toku kretanja nije se naišlo na nikakav neprijateljski ozbiljniji odpor, a u Divacci, užoliko smo imali podataka o njegovoj snazi, pomišljali smo da će tamo dati jedan žilaviji odpor. Međutim, po dobivenom dodiru naše prednje trupe predhodnice, samo tek što se ova razvila za borbu i odpočela napad na Divaccu, on je pobjegao, napustivši neosloćene topove i neumišlene magazine.

[18] Prisutnom naredenje redakcija nije poznata. Vjerovatno se radi o usmenom nareženju.

[19] Vidi dok. br. 66. napomenu 21. i dok. br. 86.

II. Faza, pripremna za napad, napad i oslobođenje Trsta:

U vezi gornjega usmenog naređenja Štaba IV. Armije, odmah je Štab izdao naređenje brigadama, koje su se stavile u ovaj položaj:[1*]

IX. ud. brigada ostavila je 1 [jedan] bataljon u Postojni, kao obezbjeđenje, a sa ostalim trima bataljonima došla je u Sv. Petar.

X. ud. brigada skoncentrisala se je u Rihnici, njene položaje. Kao i položaje VIII. ud. brigade, preuzela je XI. brigada XXVI. divizije.[2]

VIII. ud. brigada skoncentrisala se je u Bistrici, s tim da u pokretu prema Trstu bude pozadi X. ud. brigade.

Iz ovale izvršene koncentracije, divizija je izvršila nastupni marš sa pravcem Divaccia, sa dvije kolone, desna kolona: IX. ud. brigada sa pravcem kretanja Sv. Petar — Cerpelo [Čepno] i dalje komunikacijom za Divaccio. Brigadi je prdodato u sastav bataljon temkova i 2 motorizovana bataljona sa pravcem kretanja Ribnica — Auremiana — Divaccia.

Zadatkom predhodnica za obje kolone sastavi: ri temka (ispred prednje trupe predhodnice), jedna četa pješadije (manje iza temkova, kao i prednja trupa predhodnice), glavna trupa predhodnice, jačine ri pješadijske čete; pozadi ove, glav-

zine ubojne spreme i profijanta, koje nam je palo u ruke. Odstupio je u Trst.

U Divacci naša desna i lijeva kolona sjedinila se i odatle izvršila je podilaženje ka Trstu u ovome rasporedu:

IX. ud. brigada: Divaccia — Poverio [Povir] — Merciano [Mrče] — Sesana [Sežana], sa zadatkom napad i likvidiranje Sesana.

X. ud. brigada: pravcem Divaccia — Corgnale [Lokev] — Basovizza [Bazovica], sa zadatkom napad i likvidiranje Basovizze.

VIII. ud. brigada: sa 2 bataljona zauzeti i posesti Cosina [Kozina] sa zadatkom osiguranja lijevog krila, boka i pozadine divizije u odnosu orijentiranog pravca napada prema Trstu. A sa 2 bataljona krenuti pozadi za X. ud. brigadom.

Diviziska artiljerija plasirat će se na prostoru između Divaccia i Corgnale, sa zadatkom ispomaganja IX. [i] X. ud. brigade i ispomaganja bataljona VIII. ud. brigade u Cosini.

Podilaženje brigada sa prostorije Divaccia odpočelo je rano izjutra 30-IV-45. g.

Izjutra ovog dana 1 [jedna] neprijateljska kolona pokušala je da prodre u Trst komunikacijom Castel Nuovo [Podgrad] — Cosina — Trst. Došavši do Cosine naišla je na odlučan odpor 2 bataljona VIII. ud. brigade. Kolona je bila znatnije jačine. Borbu su prihvatili, koja je bila veoma oštra. Odlučnošću naših boraca i prelaskom u napad ova neprijateljska kolona je uništena, gdje je ubiveno 32 neprijateljska oficira, veliki broj vojnika, zapaljeno 20 kamiona i zaplijenjeno 10, punih raznog materijala i hrane.

U svom podilaženju X. ud. brigada nailazi na žestok odpor u Basovizzi. Neprijatelj je drži čvrsto i tvrdoglavo se brani. Naši borci nalijeću i od nekoliko časova ovo uporište tri puta je prelazilo iz ruke u ruku. Naši gubitci osjetni, a neprijateljski veoma veliki. Izgubio je 4 pancera,[20] a mi 3 tenka. Borba se produžava, neprijatelj naročito tuče sa artiljerijskom vatrom, iz tenkova i ftakova. Brigada postepeno napreduje, podpomognuta svojom artiljerijom. Onog momenta kad je borba dostigla svoju kulminaciju, neprijatelj popušta i odpočinje neuredno povlačenje i odstupa u pravcu grada Trsta. X. ud. brigada zauzima Basovizzu i pada joj u ruke veliki plijen u materijalu i profijantu.

Dokle je VIII. ud. brigada sa 2 bataljona potukla neprijateljsku kolonu u Cosini, X. brigada poslije velike borbe os-

[20] Njemački teški tenk »Tigar«.

vojila Basovizzu, dotle je IX. brigada, ne naišavši na veliki odpor na svome pravcu, osvojila Sesanu.

Po završetku borbi: Cosina — Basovizza i manjeg odpora u Sesani, divizija je zauzela polazni položaj na liniji Sesana — Basovizza — Giusepe, sa ovim pravcima nastupanja u grad Trst:

IX. ud. brigada Sesana — Villa Opicina [Opčine],

X. ud. brigada nastupa u 4 pravca. Prvi pravac raskrsnica puteva k. 385 — k. 476 — Trebiciano [Trebče] — Conconello [Konkonelj] — Rojano [Rojan], Drugi pravac Gropada k. 358 — 447 — Scorcola [Škorklja]. Treći pravac Padriziano [Padriče] — Guardiella [Vrdela] i dalje pravo prema centru grada i četvrti pravac Basovizza — Revoltella — Chiadino [Kjadin].

VIII. ud. brigada sa 2 [dva] bataljona ostaje i dalje u Cosini, sa zadatkom osiguranja sa pravca Rijeke, a druga 2 bataljona krenuti lijevim obuhvatnim manevrom s južne strane Basovizze, i u pogodnoj situaciji s južne strane upasti u grad Trst.

Diviziska artilerija plasirat će se na prostoriji Corgnale — Gropada, s tim što će na prostoriju Gropada doći tek po padu svih neprijateljskih uporišta u predgrađu Trst, a dotle ispomagati brigade sa prostorije zapadno od Corgnala, vodeći računa da ovo ispomaganje bude pravovremeno i efikasno.

Sa označenog polaznog položaja 30-IV- izjutra odpočeo je napad za grad Trst. Odmah u svom početku naišlo se na čvrst spoljni obrambeni sistem grada Trsta na liniji: Opicina Bane — Conconello — Guardiella —• Longera [Lonjer], a naročito se istaklu njegova uporišta: Opicina k. 345 i 372 — k. 447 — 405 i 320.

Borba se razvila svom žestinom. Neprijatelj naoružan mnogobrojnom artiljerijom, p.k. oruđima, tenkovima, teškim pješad. naoružanjem, dobro fortifikaciski utvrđen, omogućilo mu je da primi borbu i najjačeg napadača i da mu nanese osjetne gubitke prije no što bi na označenoj liniji prodro u grad. Prvi borbeni red brigada podišao je neprijateljskim spoljnim obranama, koji je dobro ispito situaciju i mogućnosti prodiranja navedenim pravcima u grad. Ovaj prvi borbeni red brigada, blagodareći umješnosti rukovodstva, bio je brojno malen, što je omogućilo rukovodstvu da izvrši potrebno manevrisanje sa većinom još neangažovane snage u onim pravcima za koje se situacija izrazi da su najpovoljniji.

U ovoj početnoj fazi borbe naša artiljerija, protikolci i tenkisti dali su od sebe maksimum za podpomaganje svoje pješadije, ali obzirom na neprijateljsku nadmoćnost u broju,

nom bataljonu ističkova da sadejstvuje sa bataljonima VIII. ud. brigade i sa njima ude u grad Tst i dalje da razvije borbu u samome gradu, ispomažući svoju pješadiju u osvajanju grada.

Manevar je podpuno uspio i sa minimalnim gubicima upalo se u grad Tst još za vdjela 30-IV- po podne[21] Narod je grada Tsta sa velikim oduševljenjem i zasiavama sa pozdravom dočekao svoje oslobodioce —• svoju vojsku — borce XX. ud. divizije. Oduševljenju nije bilo kraj! Klicalo se Narodnoj Jugoslaviji i Vrhovnom Komandantu Maršalu Drugu TITU.

Čulje je koja jedinica došla zauzela je pozicije za odbranu. sa dobrim plamom vatre i ljesnom vezom izmedu jedinica i divizova sačekala se je zora 1-V-45. g.

IX. ud. brigada na svom pravcu kretanja u Villa Opcina naišla je na neprpustljiv odpor neprijatelja i bila je prinudena pređ ovim upornstem zadržati se.

-f-f-. nastavlja se borba za ćišćenje grada. gdje se nalšo i kasarna. Ali naši borci ova uporišta zaobilaze, okružuju

[21] Vidi dok. br. 74.

teško se mogla suprotstaviti, da se ne bi pretrpjeli osjetni gubici.

Situacija je bila ozbiljna i po naše borce teška obzirom na to da se u gradu imalo ući što prije, a s druge strane pak vodilo se računa da se ne pretrpe velki sopstveni gubici. Poslije kratke procjene, Štab divizije donio je odluku da se izmanevrise neprijateljski spoljni obrambeni sistem i upadne u centar grada na onim pravcima gdje se je protivnik najmanje nadao. Ovome se odmah pristupilo.

Ispred spoljne neprijateljske obrambene linije X. ud. brigada zadržala je 1 [jedan] rijedak strijelki stroj sa zadatkom da svojom jakom vatrom i drskošću veže neprijatelja i privuče njegovu pažnju na sebe. Sa ostalkom snage prodirajet sa dvije kolone u centar grada, na križnima neprijateljske spojine obrane i to 1 [jedna] pravcem Trebicnano — Scorcola, a druga pravcem Krevoletla — Risolo [Rozzol — Rocol] i dalje pravo ka centru. VIII. ud. brigada sa dva bataljona da uhvate u centar grada sa pravca S. M. Madali [Sv. Marija Magdalena, Sp i Zg]. spoji se sa jedinicama X. ud. brigade u centru grada. A zatim sa cjelokupnom snagom u gradu da se preduzme čišćenje ovoga, odvajajući jedan dio snage sa zadatkom da tuče u leđa neprijateljsku spoljnu odbranu grada Trsta. U cilju lakšeg izvršenja ovoga zadatka naređeno je jed-

ih sa malom snagom, dok ostala snaga ide ka sjeveru i cisti grad. Ovog dana osvojeno je tri četvrtine grada, sem pomenutih uporišta, i izbilo na obalu.

Ovaga dana uveče pojavljuje se predhodnica IX. divizije[22] na južnom dijelu grada Trsta i hvata vezu sa našim jedinicama VIII. ud. brigade.

Po podne došla je i ušla u grad Trst sa južne strane XI. brigada XXVI. divizije,[23] sadejstvovala je sa našom VIII. brigadom na lijevom krilu i zauzela je pozicije i pravac nastupanja u južnom dijelu grada Trsta.

2-1/- nastavlja se rano izjutra čišćenje ostalaga neprijatelja u gradu. Otbijanjuje odpora nije se našlo sem navedenih uporišta: sudska zgrada, Kastelo san. Gusto i kasarna. Ovdje je neprijatelj još uporan i tvrdoglavo se brani. Stvara se stematskijh plan vatre oko ovih uporišta. Protukolci, dzonbulli i panzer-faustimaju su prvu ruje za likvidiranje ovih rem plan vatre usplrva i neprijatelj se poslije troasovne borbe izvlaći iz navedenih uporišta i predaje našim borcima.

Sa likvidiranjem ovih uporišta grad je Trst bio potpuno oslobođen i u njemu se nije nalazio ni jedan neprijateljski vojnik sa prezimenom odpora.

Dok se ova situacija odigrala u centru grada i njegovoj

[22] I. bohemska za oslobodenje Trsta ukestvovala je 3. i 4. brigada 9. divizije. O rezultatima dejstva vidi dok. br. 91.

mošnji. — U toku borbe pozivam je na predaju, no ovo je odbio s nadom, da će mu uspjeti predati se Engelezima, čiji su dolazak očekivali.

Ovoga dana uvečer, nakon komatnoga oslobođenja grada Trsata od strane našeg XX. ud divizije, ušla je englеska motorizovana predstraža u grad Trst sa pravca Monfalkona.[24]

3-I-. nastavlja se borba za Opicina. Artiljerija, protkolici i tes. onuže nanose mu smrtonosne udarce. Primjećuje se kod protivnika popuštanje i izvjesno kolebanje.

Englezi stupaju u vezu sa ovim Slabom.[25] Ključ je o predaji Njemaca. Odmah im se stavlio do znanja da nisu na pravom putu, jer se mijesaju u naš vojnički operativni plan. Cijl je završetak operacije pri kraju. Primljeđu su pravilno ocijenili i odobrili i po tome je između nas i Engleza, o predaji Njemaca, svaka diskusija prestala.

Ovoga dana po podne, pomorno je neprijatelj pozvan na predaju. Poslije kratcog predomišljanja, Njemci su usvojili uslove predaje i obustavljena su neprijateljstva. Ujutro komandant odbrane grada Trsta obrst[26] Majer izlazi i predaje se, sa Slabom i ujelokupnom snagom odbrane Villa Opicina, Slabu

[24] Slab 9. korpusa izvijestio je Slab 4. armije JA da su jedinice 31. divizije, 1. maja u 16 sati susrele sa savezničkim snagama Zapadno od Trsta (vrh dok. br. 89. dopesi br. 17, od 2. maja). To je bila pretkonica 2. novozelandske divizie, koja je bez otpora napredovala s ruške Pijave u pravcu Trsta. U svojoj knjizi »Ne žaod to Trieste« (London, 1947). Dzefri Koks (Geoffrey Cox), tadašnji medicinik Obavještajnog odjeljenja 2. novozelandske divizije, na 192. stranici opisuje ulazak prvi pretstavnika ruske Sove ovako »Kažim smo ušetom. Sve je izgledalo kao vojaci bizo vozili, ušli u podrućje koje je nazvano »Tilova zemlja«. Svuda je bilo partizana s crvenim mašinama i prokrkavana naušnicama. Odjednom smo se našli na Sovi i našom dvadesetak minuta kasnije. Tilove sfike i na zidovima natpisi »Živio Tito« i »Živio Staljin«, a mi smo mašinali u mašini kolonama sa jugoslavenskom zastavama i ljudima koji su pozdravljali s crvenom zvijezdom u sredini. Tu

1 samo je pisalo »Tukaj je Jugoslavija«.

Na sr 193. ste knjige, izmedu ostalog, sljo: »Sljedeće dana,

2 maja. Trst je pao. Ni mnimo vodili vece borba s njemačkim snagama ...«

Analizirajući tok borbi 4. armije JA, Koks na str. 194—5 nastoji. Jugoslavenska 4. armija stigla je u predgrađe Trsta noću između 29. i 30. aprila. Isc noći poslije Vencije, mi smo stigli na Pijavu vom putu, jer se mijesaju u naš vojnički operativni plan. Cijl je završetak operacije pri kraju. Primjedbu su pravilno ocijenili i odobrili i po tome je između nas i Engleza, o predaji Njemaca, svaka diskusija prestala.

Ovoga dana po podne, pomorno je neprijatelj pozvan na predaju. Poslije kratcog predomišljanja, Njemci su usvojili uslove predaje i obustavljena su neprijateljstva. Ujutro komandant odbrane grada Trsta obrst[26] Majer izlazi i predaje se, sa Slabom i ujelokupnom snagom odbrane Villa Opicina, Slabu

[25] U planu je Slab njemačkih jedinica okruzenih u naselju Opcine Osesi, čin pukovnika u njemačkoj vojsci.

XX. od dvojice. Tada nam je preuzeo i 300 ranjenih njemačkih vojnika.

Ti, Trsa, pojmuo oktavijana. Ju-
pitera, koji se ubijenima, poveza s
gove snage na čelu sa njemim komandantom obe
i sa svim živostima sredstvima i ubojnim mate
bili smo.

Odmosmo, obukašeg Jenta neprocedno, u
Trstu, ispremili, a dima, obra, ranjenih, u bol
kratko vojstvo. Naši borci Primorci brzo se snali i ubitačnom
vremenu vješto prilagodili. Jurnuli su na neprijatelja i razbili
ovaj [sa] oko[r] neprijateljski savladali. Manji broj brodova
ustpjeh je imali u pravcu Venecije. Tek je 25. ožujka
ali ni tada nisu mogli ući u luku, jer su bili prisiljeni
potopila naša artiljerija, od kojih su 2 natovareni ubojnom
spremom.

Gubici kod neprijatelja

u ljudstvu:
2435 ubijeno
4452 ranjeno,
7488 zarobljeno, od toga broja 280 oficira.

u materijalu:
10 brodskih topova od 75 mm
72 haubice od 100 mm
9 topova od 152—57 mm.
5 kukih bacača
8 lakih bacača
9 protuavionskih, od toga 7 tu-r a 2 četveroc-ij.
[cetaa]
30 vozila raznijeza
244 kuća
179 p. ritraljeza
7150 metaka
214 limajera
1000 ručnih granah
453 pištolja
91 mitraljez
21 uređaj za
jakom
250 raznih
5 tenkova
65 kamiona
15 automobila

jednocijevni

53 motocikla sa prikol.
92 motocikla bez prikolice
33 bicikla
27 kola dvoos.[ovinska]
50 kola i kolica jednoos.[ovinska]
370 konja
7 traktora

Napomena: velika količina ratnog materijala u toku je prebrojavanja; ovdje nije pokazata.

Sopstveni gubitci:

u ljudstvu:

163 poginula, od toga 41 rukovodioc,
347 ranjena, od toga broja 74 rukovodioca,
11 nestala, od toga 3 rukovodioca,
1 zarobljen.

U *materijalu* gubitaka nije bilo.

Kritički osvrt:

Držanje boraca i rukovodioca bilo je zadivljavajuće. Lična i kolektivna hrabrost kod svih boraca i rukovodioca kao i jedinica ispoljavala se u svakoj borbenoj situaciji.

Sadejstvo između artiljerije i pješadije i tenkovskih jedinica[28] bilo je dosta dobro. Naročito artiljerija pokazala je izvanredan uspjeh jer je podpomagala svoju pješadiju kako po vremenu tako i po prostoru efikasno, a ova se pomoć ispoljila osobito onda kad je naš pješak napadao neprijatelja.

Veza: bila je dobra. Mogla je biti i bolja, a što nije, razlog je u slabom materijalu, a I [jedan] dio leži i na nedovoljnoj tehničkoj sposobnosti osoblja za vezu. Teško se snalaze u borbenim situacijama koje se odvijaju brzo, te veza ne stiže da se uspostavi. Radio-veza dobro je funkcionisala.

Sanitet: dobro i na vrijeme ukazivao je pomoć ranjenim borcima. Njega ranjenika vrlo dobra i pravovremena.

Ishrana: dobra i snabdijevanje hranom i ubojnim materijalom stizalo je na vrijeme, kako jedinicama na položaju, odnosno napadnim pravcima, tako i onim u pozadini.

Izviđačko — obavještajna služba dosta dobra, mogla je biti i bolja, jer se nisu imali tačni podaci o jačini neprijatelja u Trstu i tršćanskoj prostoriji.

Molim da se ovaj izvještaj priključi našem opštem mjesečnom operativnom izvještaju dostavljen Vam pod nov. op. br. 103/45. 9 [Od 9. maja 1945.][29]

[28] Vidi dok. br. 83.

»Op« Br. 132
10. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ
PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 10. MAJA 1945. GOD.

XXIX Divizija: Nakon oslobođenja Ljubljane[30] produžava gonjenje i uništavanje neprijatelja na Gorenjskom i to pravcem Ljubljana — Škofja Loka — Kranj — Jesenice.[31]

VII. Korpus: 15. Divizija u Ljubljani. 18. Divizija dobila zadatak da goni neprijatelja prema sjeveru.

[30] Vidi dok. br. 83, napomenu 40.
[31] Skica rasporeda, poslata i borbi 20. divizije nalazi se u AVII, reg. br. 10—2, k. 1029.1.
[32] Naše fiskoltk.
[33] Bogdan
[k. 311.] [Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 29—1/5,
[1] Vidi dok. br. 82, napomenu 3.
[2] Vidi dok. br. 89, depeše br. 45 i 50 od 10. maja.

Dubitci označeni u ovome izvještaju unešeni su u »tabelarni pregled« za mjesec april do 3. maja 45. g.»
Prilog: 2 skice bojišne situacije.»

S. F. — S.N.

Potić, komesar
p .pukovnik,»

Komandant
p.pukovnik,
B.»o Pecotić

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. 134
11. V. 1945 god.

BR. 85

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 10. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ SKOM PROSTORU ARMIJE

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE

Dolenjski odred oslobodio je Litiju na pruzi Ljubljana — Zidani Most i Šmartno.[4]

Raspored jedinica[:]

IX Divizija: III i IV brigada kao i štab divizije u jugoistočnom dijelu Trsta.
XX Divizija: Štab Divizije na Monte Kačadore u zgradi gdje se prije nalazila njemačka komanda.
XXVI Divizija: Smještena u Tržiču, — još se ne zna ulica gdje je smještena jer su sve zauzeli Saveznici.
XI brigada u Beljaiku (Vilahu).
XXIX Diviz: Štab u Ljubljani — Jedinice u pokretu na Gorenjskom.

43. Divizija: I brigada u Puli
II ,, Buje
III ,, Buzet

Štab Divizije u Pazinu.
XIX Divizija: V brigada na Rijeci.
VI brigada [Ilirska] Bistrica — Postojna — Primanos
XIV brigada Fontana [Knežak] — Sv. Petar [St. Peter; sada: Pivka] — Koče (Cocce)
Štab Divizije u Kastvu.
XIII Diviz.: Divizija se nalazi na prostoru Gorice."

SMRT FAŠIZMU -- SLOBODA NARODU!

Pom. Načelnika Oper. odj.
potpukovnik:
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artiljerije
K-di T. i M. jedinica
Načelniku veza
Obavještajnom odj.

[4] O rezultatima dejstva jedinica 7. korpusa JA vidi dok. br. 94.
[5] Talijanski naziv za Prem (vidi dok. br. 51, napomenu 39).
[6] O rasporedu jedinica 4. armije JA vidi dok. br. 89, depešu od 10. maja upućenu Generalštabu JA.

XII. Brigada koja je sudjelovala sa XIX. Divizijom pri napadu na Sušak; vraćena je u sastav Divizije, tako da se je Divizija koncentrisala na prostoru. Podium — Podkilavac — Čavle. Sa pomenute prostorije Divizija je prema zapovijesti[1] smjernila XIII. Diviziju da bi u sastavu Armije opkolila napad na jako utvrđene neprijateljske položaje na sektoru Klane.

Zemljište na određenom sektoru Divizije je planinsko, kršovitog sastava i dobro utvrđeno poprav̆janim i ojačanim

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—134/2, k. 312.

[2] Vidi dok. br. 45.

[3] Vidi dok. br. 43.

[4] Posluje izvršenje desanta i oslobođenja Kika na otoku Je, radi osiguranja. osiguranja 11. brigada (vidi dok. br. 45). Prema naređenju brigadom sadejstvuje 9. diviziji pri desantu i oslobođenju otoka Cresa i Lošinja. Za taj zadatak bila je određena 11. brigada, ali u toj operaciji nije učestvovala jer su bile dovoljne samo snage 9. divizije (vidi dok br. 56, napomenu 6).

[5] Vidi dok. br. 99, napomenu 15 i dok. br. 54.

[6] Vidi dok. br. 55, napomenu 11. Štab 26. divizije izdao je 23. aprila zapovijest pokretnjenu jedinicama za smjenu jedinica 13. divizije na sektoru Klane i nagnal na neprijatelja pravcem Klana — Lipa — šapjane (AVII, reg. br. 15—8/3, k. 1103).

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 10. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA KOD KLANE I LIRSKE BISTRICE[1]

ŠTAB
XXVI. UDARNE DIVIZIJE
Op. br. 52
10. V. 1945

Operativni izvještaj
za operacije kod
Klane i Bistrice.

ŠTABU IV. ARMIJE
— Op. odjel. —

1. Po završenoj akciji i uništenju neprijateljskih snaga na otoku Krku, ušla Divizija je prema naređenju izvršila pokret da bi se koncentrisala iza XI. Korpusa.[2] Na Krku je ostala XI. Brigada kao Divizijska rezerva IX. Divizije pri napadu na otok Cres.

35 Zbornik, tom XI, knj. 4

[7] i [12] Vidi dok. br. 52, napomenu 2.
[8] i [17] Vidi dok. br. 66, napomenu 21.
[9] Opširnije o nepriateljskim snagama vidi dok. br. 51.
[10] Vidi dok. br. 61, napomenu 8.
[11] Vidi dok. br. 52, napomenu 3.
[12] Vidi dok. br. 69, napomenu 13.

cijela 188. njemačka lovačka Divizija» i jedinice Policije» koje su ranije bile na tom sektoru. Neprijatelj je tom sektoru davao neobično vaznost jer mu je on branio bok snagama u Istri a posredno i svim snagama u Italiji.« Zbog toga je kasnije ovamo upućivao i pojačanja. Skoro iz Ljubljane a zapovjest jedinicama je bila odbacit nas što je moguće više dalje, a pošije opet do poljednje covjeka.

Po izvršenom rokiranju u pravcu [Ilirske] Bistrice» cijeli sektor Divizije ostavljen je na jednoj brigadi, dok su druge brigade kod Bistrice prvog dana nailsle na slabijeg neprijatelja, koji je ali drugog dana ubacio sve raspoložive rezerve da bi se iza toga, povukavši se iz Rijeke, koncentrisao sa 237. i 188 divizijom, te dijelovima 392. divizije pred položajima Kože su držale naše druge brigade. Poslo su položaji nasih divizija zatvarali pravce kojima se neprijatelj morao probiti da mogućena uporeba tenkova.

2. U borbi su uczstvovale I. Dalm. Proletarska Brigada, XII. Udarna brigada, III. Proleomorska udarna brigada. Artijerijski motorizovani divizion i prištapske jedinice. XI. Udarna Brigada stigla je jedan dan kasnije i bila u poletku divizijska rezerva, a kasnije je bila upućena u sastav XX. Divizije kao u samom početku borbe kod Klane tako još više u operacijama kod [Ilirske] Bistrice gdje je čak mogla imati i težih položaja, jer je Divizija kroz cijelo vrijeme borbe bila bez rezerve.

3. Neprijateljske jedinice na sektoru nase Divizije bile su stalno pojačavane tako da je kod Klane bila na našem frontu stalna granična utvrdama? Brancou druga povojne usiove i olakšava mu odbranu, dok od napadača zahtjeva velike žrtve, jer je potrebno vršiti probijanje utvrđene zone koja ima dosta dubok raspored. Pored toga na našoj strani položaji mali broj komunikacija, koje su pored toga u vrlo lošem stanju, dok su na neprijateljskoj strani komunikacije mnogobrojne i vrlo dobroj stanja. To nam otežava snabdijevanje i evakuaciju, dok je neprijatelju lako snabdijevanje i evakuacija, i manevar. Pritiče velika pokretnost zemljišta otežava polpomaganje avijacije, a brancou olakšava prikrivanje. Isto tako je omogućena uporeba tenkova.

7 Vidi dok. br. 52, napomenu 2.
8 Vidi dok. br. 66, napomenu 21.
9 Opširnije o neprijateljskim snagama vidi dok. br. 51.
10 Vidi dok. br. 61, napomenu 8.
11 Vidi dok. br. 52, napomenu 3.
12 Vidi dok. br. 69, napomenu 13.

bi se izvukao, to je istì neprestano vršio napade i pokušaje probora.[3]

4. Prema dobivenim zadacima odluke su nam bile: — Kod Klane izvršiti desnim krilom proboj neprijateljskih utvrđenih položaja i izbiti u pozadinu te na prostorji Rupa — Lipa preslot neprijateljske komunikacije. — ➵ Kod [Hrvke] Bistrice, upadom u neprijateljsku pozadinu na prostorji Rupa — Lipa preseći mu komunikaciju, razbiti pozadinu i prisiliti na napuštanje utvrđenih položaja na bivšem graničnom prostoru[4] kasnije:

— Odbranom spriječiti neprijatelju probroj i onemogućiti mu povlačenje dok se ne izvrši pohpuno opkoljavanje i posljepmo suzbijanje i uništenje neprijatelja.

5. Prema stvorenim odlukama izdavane su zapovijesti pismene i usmene od kojih se pismene prilaz.[5]

Tok operacije.

24. IV. Nađe jedinice smjenile su prekonoći jedinice XIII. Divizije[6] tako da je u 6.00 sati u jutro bio raspored: III. Prekomorska Brigada na sektoru Sinobor — Gusilar i zadatkom napada pravcem Gusilar — k. 625 — Lase[7] — k. 650.

I. Dalmatinska proleterska Brigada na sektoru Bosarina

— Dvoni sa zadatkom napada pravcem Brčanin — k. 645 — k. 537.

XII. Brigada u Divizijskoj rezervi na prostoriji Borji.

IV. Arr. Divizion[8] pohomaže napad sa prostorije sjev. od Borji.

U 7.00 sati otpočeo je napad te je jedan bataljon III. Prek. Brigade ispio da se prebaci preko ceste[9] i napredovao u pravcu [Pisi] k. [trig] 932, dok je jedan bataljon preko k. 689 podlazio Strokom Kuc. I. Dalm. Prol. Brigada u 10 vrijeme podlazila je neprijateljskim pozajmna na linij Brčanin — k. 672 — k. 601.

Do 12 sati nađe su brigade potisnule neprijatelja na linij Pli§ (k. [trig.] 932) — Dmovo (k. 695) — Kukolj (k. 705) — Klana — k. 643 — k. 583 — k. 660 —, koji je pružao snažni otpor.

[3] ; [9] Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

[4] Pojmove zapovijesti nalaze se u AVII, reg. br. 15—8/3, k. 1103, 1—144/2 ; 1—145/2, k. 512.

[5] Talijanski nazivi za s. Lazi (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[6] Odnosi se na 4. lešku motorizovani artiljerijski divizion Artijerijske brigade 4. armije JA.

[7] Misli se na komunikaciju Rijeka — Klana — Gomanjce.

III. Prek. Brigada zauzela je k. 785 i izbila na sjevernu padinu Suhog (k. [trig.] 760). dok je XII. Ud. Brigada u napadu na Suho i prema Sirokom Rtu. I. Dalm. Pol. Brigada za to vrijeme provukla je jedan bataljon izmedu Brigada za to vrijeme provukla je jedan bataljon izmedu Kamina i k. 672 i prihvatila se na junsno odsojanje k. 672 i k. 609.

Do 16.30 sati traju žestoke borbe u kojima se neprijatelj ogorčeno brani i cesto vrši kontranjurise, tako da nastima tek ručnim bombama uspjeva osvojiti izvjesne polozaje. Oko 17.00 sati III. Prek. Brigada zauzima Sirokn kou[34] sjeverno od k. [trig.] 760. a XII. Brigada dizi poja k. [trig.] 760 i priblizava se Sirokom Rtu.

Oko 18.00 sati uspjeva I. [dalmatinska] Protjerska brigada da junšjem zauzme k. 609 i na sektoru XIX. Divizije k. 611, dok XII. Brigada osvaja Sirokí Rt.

[30] Opsirnije o tim borbama vidi dok. br. 61.

[31] O bojbama 13. divizije u rejonu Kline i Ilirske Bistrice vidi dok. br. 96.

[32] Vidi dok. br. 61, napomenu 3.

[33] O dejstvima jedinica 19. divizije vidi dok. br. 99.

[34] Nije pronadeno na karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na Sirokí rt.

Dobivši pojačanja neprijatelj je prešao u kontranapad[35] i do 16 sati uspio potisnuti naše jedinice i zauzeti polaznu zaje: Suho (k. [trig.] 760). Sirokí Rt. i bezimenu kotu izmedu k. 611 i k. 672. Jedanovremeno je vršio jaci pritisak i na dijelove XIII. Divizije,[36] te uspio da je odbaci prema Železnim Vratima.

Ljuvtba tenkova bila je gotovo nemoguca zbog. losega terena. Poduzete su žestoke borbe, ali se polozaji nisu promijenili. tako da su brigade zadrale polozaje na koje su bile potisnute.

Padom mraka upucena je XII. Brigada da smijeni III. Prek. Brig. a III. Prek. Brigada je prikupljena radi napada u pravcu Iskre .[Lisac][37] sa zadrilazenjem s desna. Snaga je i XI. Brigada koja je ostala u rezervi kod Borji.

[35] Nastavljena je borba i napadi te je do 8 sati III. Prekomorska Brigada sa prednjim dijelovima stigla prelo ko ceste kod k. 620, ali se zbog povlacenja III. Brig. XIII. Divizije, koja je trebala dejstvovati desno, nije mogla dalje probiti.

Na ljevom krilu kod 1.[dalmatinske] prol. Brigade povukli su se dijelovi XIX. Divizije[38] koji su napadali na k. 611 pa je time bilo ugrozeno nase ljevo krilo.

Do 12 sati nase su jedinice nesto napredovale tako:

27. *IV.* XI. Brigada bez jednog bataljona upućena je i pre-bačena kamionima u sastav XX. Divizije[24] jedan njezin bataljon ostao je u Divizijskoj rezervi.
Zorom su jedinice ponovno otpočele napad te je oko 7.00 sati III. Prek. Brigada ponovno uspjela da zauzme k. 785 dok su svi napadi XII. i I. Brigade ostali bez uspjeha. Napade je mnogo omeo silo ružno vrijeme i kiša. Koje je neprijatelj pred mrak iskoristio, izvršio izmenadni napad na K. 609 i uspio oko 18.00 sati da odbaci dijelove I. [dalmatinske] Prol. Brigade a malo iza toga i dijelove XII. Brigade sa položaja ispred k. 689. Preko noći dijelovi III. Prekomorske smjenili su dijelove XII. Brigade na položajima ispred K. [trig.] 760 (Sulno). a XII. Brigada prikupila se na položajima k. 689.

28. *IV.* Prije podne protekło je uglavnom u manjim borbama, ali je oko 13.00 sati jedinm brzim prepadom I. Brigada podišla k. 609 i oko 16.00 sati na jurš ponovo

[24] Vidi dok. br. 62, napomenu 15.

Neprijatelj se očajnički branio i zadržao se uz same oslove vojne položaje pripremajući nove kontrajurišе.
Oko 19.30 sati ponovno uspjeva da povrati Strmku k.[25] sjevemo od k. [trig.] 760 te se III. Prek. Brigada povukla prema cesti i k. 620. Ostali položaji ostali su tokom noći nepromijenjeni iako se je vodila žestoka borba.

26. *IV.* Jedna bataerija Atlijerijskog Brdskog diviziona upućena je u sastav XX. Divizije, tako da napad Divizije potpomaže svega s bateriie.
U toku noći neprijatelj je dobio pojačanje i preživi u napad oko 9.30 sati uspio je da odbaci dijelove III. Prek. Brigade sa Plesiŝca (k. 785), a XII. Brigada usliied toga
Oko 10.30 sati položaja je sa Sulnge.
Oko 12.00 sati, zbog gubitka Sulnge, XII. Brigada položaje koji je trajao do 16.00 sati, ali bez rezultata. Jedino je 1.[dalmatinska] Prol. Brigada poipomognuta. tenkovima" uspjela da podide k. 601, jer je XIX. Divizija zauzela k. 611.
I noću neprijatelj je pokušao da napadima odbaci naše dijelove a osobito lijevo krilo, ali nije uspio.

osvaja k. 609 dok na ostalim sektorima traju nasmrtne borbe.

Neprijatelj stalno vrši kontranapade upućujući manje udarne grupe kroz međuprostore, nastojeći na sektoru I. Talin. Pvol. Brigade, da bi napali nase jedinice s leđa. No sve te grupe se ručom unistavaju i neprijatelju nanose znatni gubici

Oko 19,00 sati 1. Brigada osvaja i k. 611 koju je XIX. Divizija bila izgubila.

Neprijatelj se vrlo uporno brani s namjerom da sto jače angažuje nase snage i da nas sto duže zadrži, ne obazirući se na situaciju u njegovoj pozadini i na bokn gdje IX.[28] i XX. Divizija[29] su polučile velike uspjehe.

29. *IV.* Zbog nastale situacije kod Zablće gdje je jedna brigada XIII. Divizije[30] smjestila dijelove XX. Divizije i vise napad na k. 665 i k. 750 — čemirana je grupa za napad sjevemo od našib položaja u leda neprijateljskog položaja. Ta grupa čemirana je od bataljona iz rezerve i jednog bataljona III. Puk. Brigade. Oko 12.00 sati ponovno je opocco napad na cijelom frontu i do 15.00 sati III. Prekomorska Brigada podišla je na jurišno odstojanje k. 785. Isto tako i 1.[dalmatinska] Pvol. Brigada vodi zesike borbe na k. 672 a XII. Brigada u pravcu Strokog Kta.

[28] Vidi dok. br. 91.
[29] Vidi dok. br. 83.
[30] Vidi dok. br. 70, napomenu 7.
[28] Na širem prostoru Gornjega napadale su istovremeno jedinice 13. i 30. divizije (vidi dok. br. 96, napomenu 36 i dok. br. 84, napomenu 15).

XII. Brigada napada od Dmova prema Kukulju, a I. Dalm. Prot. Brigada napada na s. Klanu gdje se drže još svega dva bunkera.

Zbog nastale situacije kod XX. Divizije koja je prodrla u Tsl.» Divizija je dobila zadatak» da sa dvije brigade krene u pravcu [Ilirske] Bistrice i zbog toga su oko 19.00 sati III. Prek. Brigada i XII. Ud. Brigada izvučene iz borbe i pripremljene za polazaja, a polazaje je preuzela I. Dalm. protuteška brigada.

Tim povlačenjem izgubljen je jedan povoljan momenat koji je obećavao konačni proboj neprijateljskih uvrstenih položaja.

7. V. Kano u jutro izvršen je pokret pravcem: Cuslar ■— Gomanjce — Zabiče — Jablanica —■ [Ilirska] Bistrica, i ojje su brigade oko 13.00 sati izbile na prostoriju. Zcmon — Bistrica gdje su se pripremale za napad u pravcu Elsane [Jelšane].

I. Dalm. Prot. Brigada na položaju oko Klane vodila je borbu sa neprijateljem, koji je stalno napadao ali sa nezatim uspjehom.

Brigade uspjeh. Brigade upućen je u Tsl u sastav svoje brigade kako da je za sutrašnji napad Divizija imala na raspolaženju III. Prek. i XII. Brigadu te artiljerijski divi-

® Vidi dok. br. 84

15 Vidi dok. br. 69, napomenu 13.

Na postignutoj liniji Brigade su se zadržale tokom noći. I. Dalm. Proleterska Brigada vodila je cijelog dana borbe u kojima je neprijatelj bezuspješno pokušavao da izbaci brigadu sa položaja od Klane do k. 660.

3 V. Rano u jutro trebao se nastaviti napad sa linije na kojoj su se zadržale III. Prekomorska brigada i XII. Lički. Brigade. Međutim je neprijatelj u noći noći uspio da se srodi i dobivši pojačanje sa sektora Rijeke» uspio je oko 8.00 sati da zauzme Šapjane, a na ljevom krilu, kod XIII. Divizije sela Sussa [s. Sušak].

Zbog mogućnosti ofenzivnja III. Prekomorske Brigade orijentisana su dva bataljona XII. Brigade u pravcu Sapjane da bi pomogli izvlačenje III. Prekomorske, dok su dva bataljona povučeni na položaje između s. El sane. Međutim se i III. Prek. Brigada, ugrožena s leda, povlači i uspjela da se sa dva bataljona izvuče u pravcu s. Šapjane.

Oko 11.00 sati neprijatelj je uspio da na sokolu XIII. Divizije zauzeti i selo Fabce [Fabbe]. a u srednu nastoji frontu potpomognut tenkovima i blindom protivo se prekoko Rupe i Elsana.

Time su bile nade divije brigade odvojene pa im je nare-

Bataljon tenkova[37] koji se je bio povratio iz Trsta raspoređen je duž komunikacije.
Lijevo od Divizije bili su dijelovi XIII. Divizije na položajima sjeverno od Jablanice, a desno na sektoru Primano [Prem] stigla je jedna brigada VIII. Divizije,[38] dok je druga brigada stigla kod Sembie.
Neprijatelj je u toku noći uspio da kod s. Zemon di Sotto [D. Zemon] pređe preko potoka [rijeke] i to oko
9.00 sati zauzeo je k. 799.
XII. Brigada potpomognuta tenkovima izvršila je kontranapad i oko 11.00 sati neprijatelj je odbačen preko rijeke pri čemu su mu nanešeni veliki gubici.
Na sektoru VIII. Divizije neprijatelj je uspio zauzeti s. Primano i izbio do s. Smerle [Smrje], Na sektoru Primana bio je opkoljen a kod Smerle zadržan.
U toku dana trajala je uglavnom artiljerijska vatra u kojoj su neprijatelju nanešeni znatni gubici.
I. Dalm. Prol. Brigada oko 11.00 sati izvršila je pokret od Željezne Glave prema Zabičama, gdje je zauzet položaj sjeverno od ceste i sjeverno od samog sela. Do kontakta sa neprijateljem došlo je oko 19.00 sati, ali bez promjena položaja.
Dva odvojena bataljona III. Prekomorske Brigade stigli su do prostorije Tomigna [Tominje] — Pobeze [Podbeže], gdje su uspostavili vezu sa dijelovima VIII. Divizije i sa dva bataljona XIII. Divizije u Castel Nuovo [Castelnuovo — Podgrad].

5. *V.* Rano u jutro primijećena je koncentracija neprijateljskih snaga ispred Bistrice na prostoriji Zemon di Sotto — Zemon di sopra. [G. Zemon]. Namjera mu je bila da se probije u pravcu sjevera.[39]
Zbog povlačenja dijelova XIII. Divizije sa položaja sjeverno od Jablanice uspio je neprijatelj oko 8.00 sati da zauzme Jablanicu i položaje sjeverno od iste te je napao s boka i s leđa našu XII. brigadu i do 11.00 sati neprijatelj zauzima k. 859 i k. 989. Do 14.00 sati neprijatelj je uspio da zauzme još k. 795 i k. 799, dok se jedinice XII. Brigade povlače dosta u neredu. Još veću zabunu učinili su tenkovi koji su se brzo povukli. Dva bataljona
XII. Brigade uspjeli su ipak da zaustave neprijatelja i

[37] O tenkovskoj podršci vidi dok. br. 93.

[38] Dejstva 8. divizije 4. korpusa JA regulisana su zapovješću Štaba 4. armije JA od 29. aprila (vidi dok. br. 69). O rezultatima dejstva 8. divizije u rejonu Ilirske Bistrice vidi dok. br. 104,

zaustnu polozaje na linij: k. 711 — k. 796 — k. 842.
Zbog povlačenja XII. Brigade morala se povući i III.
Prekomorska Br. na limiji: Topolze — k. 419. Oko 16.00
sati neprijatelj je ušao u Bistricu, a do 18 sati zauzeo i
Kroz cijelo vrijeme neprijateljska artiljerija bila je vео-
ma aktivna i precizna, a naša artiljerija je uspješno pot-
pomagala povlačenje pješadije.
Kroz to vrijeme I. Dalm. Prol. Brigada otpočela je oko
7.00 sati napad od Koleševa[a] u pravcu Bistrice i do mra-
ka zauzela k. 923 i k. 864 i k. 859. Poslijepodnevni neprijatelja
pritisak samoj Bistrici. Predvečer su sigli u sastav III.
Prekomorske njena dva odvojena bataljona, tako da je
divizija imala na prostoriji Sembie dva bataljona i u
rezervi.

6. V. Kano u jutro po naređenju Štaba Armije brigade
XII. i III. prek.[omorska] smjenjene[a] su i povučene u
armijsku rezervu na prostoriju SV. Petar.[a]
I. Dalm. Brigada smjenjena je po [od] jedinica
XIII. Divizije te je preko Komiteze sigla pred veče u Sv.
Petar u sastav Divizije.
I. Akvadaju neprijateljskih snaga koju su nače jedinice
pripremile završile su jedinice IV. Korpusa kojima se je

pe — vodnik, Plaslov Dragutin — vod. delegat, zastavnik Eterović Karlo — vodnik.

Iz *XII. Ud. Brigade.*
vodnik Matijević Duško, vodnik Prgomet Mijo, ob. oficir bat. Coković Alija, zam. komandira Markusović Ame, vodnik Glavinić Stipe, vodnik Arnerić Vicko, referent saniteta bat. Jurinović Vinko, pom. komes. čete Mihaljević Miho, vodnik Vladislavić Ivan.

Iz *III. Prekomorske Ud. Brigade:*
Vod. delegat Burić Ante, vod. delegat Šekli August, ppo-ručnik Bizjak Bruno, vodnik Murovec Andrej, komesar čete Miladinović Velimir, oficir Ozne brigade Marušić Cvetko, ref. saniteta brig, zastavnik Ivčević Mirče.

Od rukovodioca ranjeni su:

Iz *I. Dalm. Prol. Brigade:* zastavnik Gile Miljenko, zastavnik Jurić Petar, zastavnik Batula Marko, zastavnik — delegat Stipanov Zvonko, zastavnik — delegat Šain Emil, zastavnik — delegat Separović Marin, zastavnik delegat Kapov Ivan, zastavnik — delegat Henjak Šime, zastavnik — delegat Brajković Stanislav, zastavnik Krivo Ivan, pom. komesara Bujaš Jozo, pom. komesara Cecić Vlado, zamj. komandira Mitar Božo, zamj. ref. saniteta bat. Sučur Drina, vodni delegat Kolar Stjepan, vod. delegat Borica Veljko, vodnik Đeldum Luka, pom. komesara bataljona Uvodič Andrija, pom. komesara čete pporuč. Milišić Marin, vod. delegati: Vukić Ivan, Perić Dinko, Gojak Marin, Sila Vladimir, komandir čete Ljubić Mato, vodnici: Bosnić Jerko i Kolega Radoslav.

Iz *XII. Dalm. Ud. Brigade:* 28. Vod. delegat Borovina Franko, zamj. komandanta bat. žižić Dalibor, vodnik Meke! ja Josip, vod. delegat Domić Ante, vodnik Gudelj Petar, vod. delegat Kadijević Luka, zamj. komandira čete Eterovič Jakov, zamj. komandira čete Kekez Mate, vod. del.[egat] Pešelj Marko, vodnik Božikovič Zore, vodnik Božiković Jakov, vod. delegat Laurić Juraj, vod. del. Jerko Novaković, komandant bataljona Drakulić Živko, zamj. komandanta bat. Štambuk Rudolf, komesar čete Gojak Ante, zamj. komandira čete Mates Stjepan, vodnik Bulović Ilija, zamj. komandira čete Vučković Ivan, vodnik Vodopivec Bogomil, vodnik Itantović Dušan, vodnik Radovan Božo, vodnik Bariša Toma, komesar čete Gudelj Ljubo, vodnik Bezić Danko, vodnik Grabić Ivan, komandir čete Stipančič Danilo i zamj. komandira čete Restović Vinko,

Iz *III. Prekomorske Ud. Brigade:* 17 komesar čete Kropež Ludislav, zamj. komandira Fabijan Janko, vodnik Baštajnčić Ivan, vodnik Zmajila Jurij, vod. del. Foletić Ignac, kapetan Buljan Stipe, zamj. komandira Grbin Nikola, pom. komesara čete Kuret Albin, vodnik Sovdat Albin, zamj. komandira Polonc Vlado, pom. komesara bataljona Drobec Milan, vodnik Koren Ivan, vodnik Uršić Stanko, vodnik Krbat Mate, vod. del. Sebon Rade, komandir čete Poček Josip, pom. komes. brigade Šeme Jože.

Plijen:

Zaplijenjeno:	
Teških bacača	9
Lakih bacača	**6**
P.K. topova 47 mm	**2**
Teških mitraljeza	**2**
Puškomitraljeza	17
Šaraca	37
Strojnica	20
Pušaka	853
Pištolja	23
P.K. pušaka	4
Bezuha	**1**
Oki. pesnica	74
Ručnih bombi	2265
Raketnih pištolja	**15**
Razne municije vagona	5
Radio-stanica	3
Sanitet, materijala sand.[uka]	7
Konja	20

Uništeno je:	
Topova 150 mm	**6**
Topova 75 mm	6
Teških bacača	**2**
Tanketa	**1**
Tigar tenk	1

Utrošak municije:

Utrošeno je:	
Granata za teški bacač	0625
Granata za laki bacač	320
Granata za bezuh	43
Granata za P.K, top 47 mm	260

Troblonskih granata	1650
Flakovskih metaka 20 mm	8950
Metaka 8 mm	62000
Metaka 7.9 mm	302000
Metaka 9 mm	6320
Oklopnih pesnica	33
Ručnih bombi	3900
Signalnih raketa	640
Artiljerijskih udarnih granata 75 mm	5.013
Granata L.F.H. 105/18	1.102
Granata za P.K. top 57 mm	205
Metaka P.A. »Scott« 20 mm	310

Oštećeni i izgubljeni vlastiti materijal:

Teških bacača	4
Saraca	3
Puškomitraljeza	3
Strojnica	10
Pušaka	25
Telefonskoe kabla km.	13
Telefonskih aparata	13
Automobila	1
konja	41

12. Sve su se jedinice podjednako istakle u borbi, dok slabih jedinica nije bilo.
13. Kritika Operacija:

— Operacije su bile dobro i brižljivo pripremljene, a donesene odluke pokazale su se realnima te je postignuti uspjeh bio potpun.

— Donešene zapovijesti prema stvorenim odlukama bile su izdane blagovremeno i odgovarale tadanjim situacijama.

— Rukovodioci su pravilno upravljali jedinicama.

— Suradnja sa artiljerijom bila je vrlo dobra i njihovo potpomaganje korisno i efikasno. Komandiri baterija bili su kod pješadijskih komandanata pa je potpomaganje bilo lakše.

— Potpomaganje tenkova ovaj puta je nešto slabije bilo, jer se moglo primijetiti »čuvanje materijala«. Jednom prilikom pri Klani u najpovoljnijem momentu bez zna-

nja ovog Štaba povukli su se, dok kod [Ilirske] Bistrice za vrijeme povlačenja kada je pješadiji bila pomoć topništva najpotrebnija ista su se bez oduzimanja povukli stvorili panike.

— Potpomaganje avijacije bilo je uspješno iako, po izjavama zarobljenika, nije imalo velikog materijalnog efekta.

— Potpomaganje teškim pješadijskim oruđem, naročito bacačima i flakovima, bilo je vrlo dobro i korisno. Pri kraju operacije poneseno je municije za isto pa se je to osjetilo.

— Veza telefonska bila je slabija zbog dugačkih linija, a često i zbog raznih prekida nije uopće poslojala.

— Radio-veza sa Armijom bila je slabija jer radio-telegrafisti armijske centrale izgleda nisu dovoljno spremni.

— Evakuacija ranjenika bila je blagovremena. iako se naišlo na velike poteškoće zbog loših puteva i malog broja prevoznih sredstava. Iako bilo je sa popunom municije i hrane.

Cijela operacija bila je izraz velike pozitivanosti i izdržljivosti boraca i rukovodioca.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za Štab:
Načelnik: major:
Stanko Bašlin

BR. 87

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ODJELJENJA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 11. MAJA 1945. O STANJU FRONTOVA NA OPERACIJSKOM PROSTORU ARMIJE[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
»Op« Br. *136*
11. V 1945. god.

PREGLED STANJA FRONTOVA NA OPERACIJSKOJ PROSTORIJI IV ARMIJE NA DAN 11. MAJA 1945. GOD.

Slovenija: Jedinice 29. Divizije u svom nastupanju prema Koruškoj oslobodile su Kranj, veliko industrijsko mjesto u Gorenjskoj.[2]

Neprijatelj se povlači u pravcu Tržiča preko Ljubelja i preko Kokre i Železne Kaple u Koruško. Dijelom snaga se povlači prema Jesenicama.

Zaplijenjene su velike količine ratnog materijala.[3]

Jedinice VII Korpusa operišu na sektoru Domžale — Kamnik i sprečavaju povlačenje u pravcu Štajerske.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik Nač. Op. odj.
p.pukovnik
Cvim Ado

Dostavljeno:
K-di Armijske Pozadine
K-di Artiljerije
K-di Tenk. i Mot. jed.
Načelniku Veza
Obavještajnom odj.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 30—1/5, k. 311.
[2] Vidi dok. br. 89, depešu br. 50 od 10. maja.
[3] Opširnije o rezultatima dejstva jedinica 29. divizije vidi dok. br. 106.
[4] Vidi dok. br. 94.

BR. 88

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MAJA 1945.
ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA OD 4. DO 16. APRILA U
LICI I HRVATSKOM PRIMORJU[1]

Š T A B
XIX UD. DIVIZIJE J.A.
Op. broj: *49*
11..V. 1945.

br. 49/

»Čuvati do kraja *stalno godine*[2]

Operativni izvještaj za
borbe od 4. do 16. aprila
dostavlja.

ŠTABU IV ARMIJE J.A. »OP«

U ozračenom periodu vremena operacije su se vodile na velikom prostoru, počam od koncentracijske prostorije Turnjanski — Kozjan — Kuzmanovača protiv neprijatelja na glavnoj linji odbrane Čudin Klanac — Babin Potok — Crna Vlast

o neprijatelju? a njegov raspored na terenu uvijek je u prilozenim skicama.

Naša divizija, u okviru akcije gđavnih snaga Armije u cilju unistenja neprijateljske grupacije oko Gospića i u saradnji sa Oospicu, dobila je zadatak da sa sjevernc strane osigura izvrsenje ove operacije i da presjece neprijateljsku odstupnicu prema Diocesi kod Zeji. st. Janjce.

Na osnovu poslavljenog zadatka i procjene situacije, donijela je odluka da se ljevrom gđavnom kolonom [14. brigada] presjece neprijateljska odstupnica kod zeji. st. Janjce i da se svoti mogucnost manevra desnog krila XIII divizije, koja je operirala u pravcu Perusica,? secdnjom kolonom [6. briga-

[4] Vidi dok. br. 65.

[5] Podaci o neprijateljskim snagama u Lici i Hrvatskom primorju nalaze se u AVII. reg. br. 20—9 I 29—1, k. 1012. Ti se podaci ne razlikuju od pregleda neprijateljskih snaga koji se nalaze u dok. br.

[6] Vidi dok. br. 18, napomenu 10.

[7] Radi osiguranja sadejstva u napadu na Perusic. Slab 19. divizije je 3. aprila 1945 pismeno obavijestio Stab 13. divizije o pravcu nastupanja svog ljevcog krila (vidi AVII, reg. br. 2—7/5, k. 1012). O rezultatima dejstva jedinica 13. divizije i ostvarenom sadejstvu vidi dok. br. 29.

ze reci da je prikriveno i ispresijecano zemljiste, a cesto puta i teško prolazno, nudilo manevar samo sa manjim jedinicama. Najgora taktički i fortifikacijski vrednena neprijateljska odbrambena linija bila je ona putem koje je neprijatelj hitio pozvati svoje snage u dolini Lične sa onima u dolini Gacke i dalje sa neprijateljskom grupacijom i vojno-političkim centrom Gospića. Ta linija prolazila se desno od Cudinoge Klanca pa u linijevo Babin Potok — Crna Vlast — Vrhovine — Zalužnica — Leśce — Ramljane — Janjce.

Iako je ova linija (padom Bihaća[8]) izgubila od svoge značaja ipak, obzirom na njeno fortifikacijsko uredenje i njen čuvati na još opor neprijatelja. Kljuć ovog položaja bio je do pada Bihaća vrlo dobro i pomno uvrsten Cudin Klanac. Po padu Bihaća Cudin Klanac ima takodcr svoj veliki značaj kao sohdna zaštita ljevoge bramoćevoge krila koje je bilo predstavna ove linije onemogucavalo je upotrebu jacih snaga na širokom frontu, tako da je branioc. zavaanjem pravaca duž puteva jačim snagama a na sporedhim pravcima slabijim snagama. bio u mogucnosti da uspješno brani ovu linju (Sckcija Gospić — Ogulin — Senj — Sušak 1:100.000).

[8] Jačina i sastav neprijatelja vidi se iz priloženih podataka

da] da se posjednu polozaji na relativno uskom prostoru Vemae trg. 906 — Turčin Vrh — Čardak — želj. st. Lešće, u civu vezivanja glavnih neprijateljskih snaga i stvaranja uslojje omeća neprijatelja kako, da je nakon poluskivanja neprijatljskih djelova od Tuka dosło do općenite borbe na linji k. 848 — k. 926 — Mali Čanak — Čanak k. 633. Neprijateljska baterija iz Kamljana tuka je naš strijeljačxi stroj i poho- magala odbranu neprijatelja. Ispad neprijatelja na pojedinim lačkama bili su česti i poivrdivali njegovu namjeru produženja napada. U međuvremenu I i II bataljon uspjeli su, po predvidenom planu, zaobilazno i pritvreno preko Šumapara — Mašić Budžaka u 07,00 sati napasti neprijatelja u Kmjanima sa sjevera od Velikog i Malog Kotla. Kisa, magla i susnježica pomogle su da su naši prednji dijelovi izbili sasvim blizu i iznenadno otvorili vatru na neprijatelja. Neprijatelj pokušava dati otpora, ali mu ne uspijeva usliied sve jače prisa naše vatre i prvog borbenog reda. Kako su se naši odmah u pozelju omogli sjevernih kuca u selu i iz njih otvorili vatru na antijerijsku poslugu, neprijatelj se je konačno obe-

shrabrio i prilično neuredno počeo odstupati u pravcu Janjča, ostavivši dva topa 105 mm, 2 brdska, 2 p.k. topa i 4 t. bacača, te raznog drugog materijala i vozila.

Ovaj neuspjeh u Ramijanima imao je nepovoljnog uticaja i na neprijateljski bataljon u Dumanima, koji se je sasvim angažovao i vodio ogorčenu borbu. Ne imajući više pogodne odstupnice, uspješno tučen našom artiljerijskom vatrom i minobacačkom vatrom, a osjećajući se ugroženim i sa sjevera, neprijatelj se počeo povlačiti u pravcu Janjča gonjen uspješnom vatrom i pokretom. I i II bataljon po zauzeću Ramljana produžili su nadiranje ka određenom cilju i u 13.00 sati, poslije uspješne vatre artiljerije diviziona, izvršili su napad na neprijatelja, protjerali ga i zaposjeli i Čardak i Turčin Vrh, dok je četa, koja je htjela posjesti Venac odbačena jakom vatrom i protunapadom neprijatelja. Neprijatelj, u jačini 500 vojnika i 2 tenka, potpomognut artiljerijom, od želj. st. Lešće u dva maha poduzima povratni napad (u 14.00 i 16.00 sati) ali oba puta biva odbijen. Poslije drugog uspjeha naši preduzimaju gonjenje i tom prilikom zaposjedaju i Venac. Ovi položaji predstavljaju vrata za ulazak u Gacku dolinu, zato im je neprijatelj pridavao toliku važnost. Bataljoni su preduzeli utvrđivanja i organizaciju položaja za eventualnu odbranu, u vezi izdatog naređenja da se ovi položaji zadrže pod svaku cijenu. III i IV bataljon produžili su pokret iz Dumana i zadržani kao rezerve u Ramij anima.

Iako je ova kolona u toku dana vodila najogorčenije i najduže borbe, ipak je ona svojim ranim ulaskom u borbu i energičnim zalaganjem u mnogome olakšala rad lijeve kolone, koja je borbu počela tek oko 08.30 sati, kako je u nastavku izloženo.

Lijeva kolona — XIV brigada stupila je u borbu u 08,30 sati sa neprijateljskim dijelovima na liniji k. 885 — Visoki Vrščić — Boište. Koristeći artiljeriju i međuprostor u neprijateljskom rasporedu, pješadija je napredovala, a neprijatelj, osjećajući se ugrožen na pojedinim tačkama i primijetivši povlačenje svojih snaga na pravcu naše srednje kolone, ubrzo napušta položaj. Jedan bataljon, energično goneći neprijatelja, uspijeva izvršiti prepad na neprijatelja u Janjču, gdje zaplijenjuju jednu kompletnu bateriju 75 mm. Desna pobočnica ove kolone, koja se nalazila u šumi sjeverno od Janjča, dočekala je nesređenoga neprijatelja, koji se je povlačio iz Ramljana i, dijelom uništila, a dijelom raspršila. Dva bataljona, koristeći prodiranje srednje kolone, dopiru pred mrak i posjedaju položaje Duman — Ogoreli Grič.

Desna kolona — V brigada prilično odvojena prostorno od srednje kolone i sa težištem napada u suprotnom pravcu,

vodila je u roku dana više samostalnu akciju. Dva bataljona, tuzlanpajući Turnjskim Poljem u kraju izbjanja u Donji Babin Potok i Crnu Vlast, sukobljavaju se sa neprijateljskim predstražnim dijelovima na linji Lasina T. [trg.] 1182 — k. 1097 — k. 787 —• k. 938 — k. 923 na jugoistočnim padinama Medeneg. Ljevokrilni bataljon, uspješno koristeći minobacačku vatru, podilazi i sa jednom četom provlači se u međuvarmenu prilskom uspijeva zbaciti neprijatelja i izbija na Klanac i južnu Metlu, na kojim je polozajima i zanoćio.

III. bataljon, nastupajući od Turnjskog u pravcu Cudinog Klanca, ne nailazi na neprijateljski otpor, uspijeva do 15.00 sati doseći svoj cilj i posjeda položaj na linji Vukmirovic k. 707 — Nikolića Mlin —• Končarov Kraj. Izbačene pratole u pravcu Cudinog Klanca i G. Babinog Potoka uhvatile su dodir sa neprijateljem i dosio se je do zaključka da neprijatelj drži samo uvrćeni pojas oko vrh uporista.

Na ovaj način rezultati dnevne borbe su potpuno zadovoljili, a divizija kao cjelina postavljeni zadatak u popunosti je izvršila.

U ječnji da se iskoristi uspjesi u prednodnom danu, dopušta je odluka" da se 5. IV. u 04.00 sata sa ljevom kolonom predužme definitivan napad u cilju ovladavanja položaja koji zatvarau jugoistočni dio Gacke Doline. Sa sredajom kolonom

da se napadne Brakusova Draga i Zaluznica u cilju presijecanja neprijateljske odsupnice od Vrhovina prema Ocicu, a bin Potok i Crnu Vlast, sukobljavaju se sa neprijateljskim predstražnim dijelovima na linji Lasina T. [trg.] 1182 — k. 1097 — k. 787 —• k. 938 — k. 923 na jugoistočnim padinama Medeneg. Ljevokrilni bataljon, uspješno koristeći minobacačku vatru, podilazi i sa jednom četom provlači se u međuvarmenu prilskom uspijeva zbaciti neprijatelja i izbija na Klanac i južnu Metlu, na kojim je polozajima i zanoćio.

III. bataljon, nastupajući od Turnjskog u pravcu Cudinog Klanca, ne nailazi na neprijateljski otpor, uspijeva do 15.00 sati doseći svoj cilj i posjeda položaj na linji Vukmirovic k. 707 — Nikolića Mlin —• Končarov Kraj. Izbačene pratole u pravcu Cudinog Klanca i G. Babinog Potoka uhvatile su dodir sa neprijatelјem i dosio se je do zaključka da neprijatelj drži samo uvrćeni pojas oko vrh uporista.

Na ovaj način rezultati dnevne borbe su potpuno zadovoljili, a divizija kao cjelina postavljeni zadatak u popunosti je izvršila.

U ječnji da se iskoristi uspjesi u prednodnom danu, dopušta je odluka" da se 5. IV. u 04.00 sata sa ljevom kolonom predužme definitivan napad u cilju ovladavanja položaja koji zatvarau jugoistočni dio Gacke Doline. Sa sredajom kolonom

[10] U cilju razvijanja postignutog uspjeha na prostoru Canak — Kamenjane — Lesce Sub 19. divizije izdao je 4. aprila zapovijest pozime i utvrdeni polozaj Cudin Klanac (vidi AVII. reg. br. 24—1/1, k. 1012). " O borbama za oslobodenje Gospića vidi dok. br. 22 i 23.

vokrilni bataljon desne kolone V brigade preko Dola izbio je celom u visinu Brnjića i prema dobivenom naređenju vrši poklet prema neprijatelju, razvija se za borbu i prima borbu ispod k. 1100 u visini s. Kadića. Pojava ovog bataljona povoljno je uticala na bataljon VI brigade i on zajedničkl predsmanjn napad, zbacuju neprijatelja sa k. 1100, gonecl ga prema Vrhovinama i Bratusovoj Draži. Bataljon koji je nadiran prema Zalužnici vodi borbu sa slabijim neprijateljskim divizima kod Panosa i M. Grića, ali se suviše dugo zadrzao usljed slabog koriščenja prilaic kolonske artiljerije. Uopće na ovom sektoru ovog dana artiljerija je slabo korišćena, usljed oblačne tačke.

L-jevokrilni bataljon desne kolone, koji je sa desnokrilnim bataljonom srednje kolone zbacio neprijatelja sa k. 1124 i k. 1106, gonio je neprijatelja u pravcu Vrhovina i tako riješio cmegićnim napredovanjem na njegovim leđima izbija pred samc Vrhovine. Nekolilko neprijateljskih kamiona i topova biva goyremeno se povlaći u pravcu Zalužnice, a neprijateljska pješadija povlači se u pravcu Ivančević Brda i Jurjeve Kose. Bataljon koji je u toku jučerašnjeg dana uspio ovladati Klancem i Jurišnom Meelom, produre u pravcu Crne Vlasti i u 09.00 sati stupa u borbu sa neprijateljem na k. 827 i k. 793. Neprijatelj

L-jeva kolona u 08.00 sati, pomognuta uspješno artiljerijskom vatrom, predužima napad u cilju ovladivanja južnim i jugozapadnim položajima (zacke Dolinc. Akciia je izvedena vrlo dobro, u vcćini sludajeva kroz šumovite predjele nadkriljavajući neprijateljske grupe kole su se na položnim tačkama branile i nakon kratce ili duže borbe svaki otpor neprijatelja biva on je savladan. Do noći zauzcte su cuke Vita i Prozorna, a lijevom pobočnicom Prima strana istočno od k. 668. Po padu Zalužnice, jcdan bataljon XIV brigade upućen je da čisti Simac i da prodire u pravcu Uma, a jedan bataljon VI

padnim dijelom Podunuvanja. I pored uspješne vatre divizionа srednje kolone, neprijatelj se je ričevrio branio i tek oko 12 prijatelja uspio je ovladati sa k. 466. 449 i Slanim Selom.

Lijeva kolona vrši jak pritisak na Linac i Vinicu, dok artiljerija vrši koncentraciju na Vinicu, gdje je bio usmjeren glavni pravac napada. Neprijatelj je bio veoma uporan i davao je ogorčen otpor. I pored toga što je neprijatelj trpio velike gubitke, pak je sa odsudnim zalaganjem branio ove dvije kote i do mihovog pada je dosło tek u 16.00 sati. Vladavanjem dirkinog kotama dosło se je do pogodnih tačaka za preduzimanje i jedan bataljon tenkovaⁿ⁹ na raskrsnicu istočno od Domjeg Prozora gdje su obasuti jakom art. vatrom. Za vrijeme ove topovske paljbe XIV brg. primijetio je bjegstvo neprijateljske motorizacije 12 Otočca u pravcu Kompolja. Komunikacija je odmah stavljena pod artiljerijsku vatru, a na južnu ivicu Otočca preduzet je energičan napad pomoćnut tenkovima.

[12] Zapovijest Štaba 7. divizije 4. korpusa JA od 3. aprila regulisano je sadejstvo s jedinicama 19. divizije koje su napadale neprijatelja u rejonu Gudin Kanac (AVII. reg. br. 12/1, k. 8[4]).

[13] O sadejstvu s tenkovskim jedinicama vidi dok. br. 37.

je davno vremena zeznik otpor. Bataljon se je energično zalagao i dosao do 12.00 sati na samo jutrino odsjajnije. ali nije bilo uspjeha. Tek nakon uspješnog prodora lijevokrilnog bataljona na u pravcu Vrhovina uspijeva i ovom bataljonu oko 17.00 zauzeti Crnu Vlast. Ne predviđajući neprijateljski povratni napad, bataljon se nije organizovao za odbranu tako da je lako bio odbačen od neprijatelja, koji je od Mašog Objajа prešao u napad. Odbacivši bataljon od komunikacije, neprijatelj uspijeva spasiti teško oruđje.

Oko 14.00 sati neprijatelj u jačini 300 vojnika krenuo je od Lićkog Petrovog S.[ela] prema Plitvičkog Lešćovca sa namjerom da bočno udari našu desnu kolonu, ali je ometen se bataljon iz rezerve (koji je već bio upućen po dobivenim informacijama) razvije za borbu i uz pomoć dijelova IV Korpusa da [se] odbaci neprijat.

6. IV. VI i XIV brigada, tj. srednja i lijeva kolona, sa zauzetih položaja u minulom danu, u 06.00 preduzimaju napad na neprijatelja u Otočcu, a V brigada napada na neprijatelja sjeverno Gudin Kanac.

U 07.00 sati III bataljon XIV brigade koji je u toku prodora Slogа dana naprečovao kroz Sinac, u zajednici sa I bij. bataljonom] VI brg. [brigade] preduzima napad na Um i za-

ma. Jednovremeno VI brg. se naređuje da upuĉ. jedan bilj. prema Staroj Seli u pravcu Kompolja u ĉetvrt prosjeĉenja neprijateljske odsupnice. Ovaj bilj. nije mogao izvršiti svoj zadatak, jer je neprijatelj izvan očekivanja nagло napustio Osijek gonjen vatrom topova i tenkova. III bilj. VI brg. sa većim dijelom pješadije, sa pridodatim bilj tenkova, prebacuje se preko Ĉiovca i Drenovog Klanca u Brlog sa zadatkom da na pogodnom položaju sačeka i napadne odsupnjatce neprijatelja. Međutim neprijateljska zaštitnica uprav je sišla u Brlog i otvorila jaku mitraljesku vatru. Pješadija se razvila za borbu a tenkovi su vozma uspješno napali neprijatelja, tako, da je njegov otpor brzo prestao. Neprijatelj je odbačen u pravcu Rapajinog Dola. VI brg. zanocila je u Brlogu, a XIV u Kompolju sa obezbjeđenjem na mjestu. Isloga dana u 15,00 sati dcsna kolona sa prdodatkom bačenjem P. K. topova i tri baterijona napada opkoljenog neprijatelja u Ćudinom Klanou. Neprijatelj je imao dobro izrađeni plan vatre i vezma jaka utvrđenja, a sa druge strane upotreba baterije PK topova bila je otežana zbog loga šio su neprijateljski bunkeri bili na mnogo mjesta zaštićeni prirodnim preprekama. Borba je bila vezma žilje drugog uzastopnog juriša. 3. ĉeti i bilj. uspjelo se prozskola i prilaz neprijatelju rezak. te je ek oko 16.30 sati, povući kroz žicu i ovladati sa tri bunkera sa s. zap. strane. Po zauzeću bunkera dijelovi ĉete uspješno tuku neprijatlja boč-

[a] Vidi dok. br. 21.

[b] Vidi dok. br. 20, napomene 14 i 16.

na odsluparnje.

Predviđajući da će se neprijatelj povući preko Metinca, izdato je naređenje da se dva bataljona iz rezerve XIV brg. i jedinom czonu istkova uputi pravcem Srpsko Polje — Crni Kal preuda Metinicuma. Cistecti teren od manjih neprijateljskih djelova u 20.00 sati bataljoni se sukobljavaju u Metinicuma sa jedinim neprijateljskim bataljonom koji se sa osiguranjem od Zute Lokve prema Vratnikv povlacio. Osiguravajući dijelovi neprijateljske kolone ometali su nase nadiranje, dok se jaka snaga povlacila prema Vratniku. Pod mrak neprijatelj se je povukao.

Predviđajući da neprijatelj vjerovatno na još jednoj linji brani prelaz nasim snagama u Hrvatsko Primorje, VI i XIV brg. nesto su napredovale, a zatim su se ustavile sa obezbedjem prema neprijatelju, hvatalu u toku noći dodir sa neprijateljem putem patrola.

[17] Na karti 1:100.000 nije pronadeno. Vjerovatno se radi o Podbrdu.

[18] Cas nije naznacen. Vapad je vjerovatno izvršen u ranim jutarnjim časovima.

donijeta je odluka[16] da se nasa divizija najenergicnije probije preko Krivoge Puta i da u zajednici sa XXVI divizijom napadne Senj, a jacom snagom da zaposjedne uzvisjone polozaje od Senja do Krmoota i da na taj nacin onemogući neprijateljsko izvlacenje prema sjeveru.

U vezi sa ovom odlukom izdata je direktiva VI brg. da napadne Zute Lokve uz ponoc dvaju bataljona XIV brg. koji napadaju od pravca Prokike. V brg., kao divizijska rezerva, privucena je na prostoriju Brlog — Podbrnje.[17]

7. IV u 0.00[18] sati VI brg. sa prikodatim bilj. tenkova i bir. [baterijom] topova. vrši podilazenje u cilju napada na Zute Lokve i Prokike. Kod Rapajnog Dola i Rapajnog Klanca dolazi do ostrih sukoba sa neprijateljem, koji je bio obilno pomognut svojom artilerijom. Nakon nase uspjesne i jake artijerijske vatre nas I borbeni red manevrise lijevim krilom po pokrivenom zemljistu i uporebom tenkova neprijatelj je prisiljen na povlacenje. I pored toga sto je VI brg. energicno nizrati otpor na linji Prokike — Zuta Lokva — Metinice. Po uporedo bokti kojn je neprijatelj na ovoj linji u toku dana vodio dake se zahjesti da je prikavao velki zmaeaj prelazu nasih snaga u Hrvatsko Primorje. Ipak, zahvaljujuci energiji i upornosti nasih jedinica, neprijatelj nije uspio u potpunosti organizirati linju odbrane, tako da je pod mrak bio prisiljen

danjem ovog polozaja zatvarajući klance pod svaku cijenu hitno sprijeciti nasim jedinicama prelaz preko Krivog Rita. Dosło je do ostre borbe. Neprijatelj je sa pogodnih polozaja tukao cijeli predteren u samim klancima, dok je pokret ljevo i desno kod istih bio tezak radi posumljenog i teško prohodnog terena. U 2.[asoki] Zupanjol stigla je u 09. sati pridata bacenja III. m. [otkrivanog] divizona"? i stavljena pod vatru tu sjevernoistocne padine Vrnca Vrha I pored toga što je zemljište nudilo dosta zaklona i što se je uspjelo neprijatelju približiti na jurišno odstojanje, ipak, obzirom na upornost i brzinu automatska oruža koja je neprijatelj posjavio prema otvorenom zemljištu, pilanje odbacivanja neprijateljа bilo je potpuno. Sub brigade je preduzeo jake nadiranje diverzionu, usprkos koz šumovit teren Vuge glave i u 11.30 sati pojedini dijelovi, probijajući se kroz šumu, nisu našli na otpor i uspjevaju ugroziti krilo koje se oslanjalo kod z. Serdara na padine Vuge glave. Neprijatelj je na ovome mjestu ophodno sa povlačenjem, a odmah zatim dolazi do povlačenja sa prihvatom na cijelom frontu, tako da je neprijatelj na Plaun trg.

" Treći motorizovani artiljerijski divizion bio je u sastavu Artiljerijske brigade 4. armije JA (vidi dok. br. 19).

8-IV, u duhu stvorenog plana, XIV bg. razbivši glavnu neprijateljsku odbranu ispred Klanca kod Krivog Puta i izašavši Brezovog Dola, a zatim i u samome jesenacu, uspijeva se probiti, te gonoci slabije neprijatelja i vodeći borbu sa pojedinim napr. grupama na pravcu nastupanja, izbiti jedan bij. na linju Kita trg. 657 — Poljice — k. 91 orijentisan dijelom snage prema sjeveru, jedinu dijelom prema jugu, jedan bataljon kod Krnpoh na padinama k. 519, jedan bataljon iznad Tomišine Drage, a jedan u rezervi kod zaseoka Filipovića.

VI brg. koristeći uspješno prodiranje XIV brg. prelazi preko Krivoga Puta te i samB, vodeći borbe sa neprijateljskom zaštitnicom, uspijeva do noći sa jednim bataljonom izbiti na Klenovu Kosu, jednim bij. kod Sv. Jelene, jednim bij. puteм prema Semju, dok jedan bij. zadržan je u pravcu Vratnika sa dolaska jedinica XXVI divizije. V brg. kao divizijska rezerva smještila se je u selo Brnje.

Samo nadiranje brigada ka odredenim ciljevima često puta je bilo ometeno jakim iz slabijim oporom neprijateljskih zaštitnica na raznim uzasloprnim polozajima.

Ratnoje predsjednice XIV brigade u svom nastupanju ka Krivom Putu, u 08.00 sati uhvatile su dodir sa neprijateljem jacine dva bataljona, na linji Javorov Vrh k. 895 — Vuge glave k. 736 — Burići ■— Vrnca Vrh k. 926. Neprijatelj je posje-

932 — šašina uspio organizirati još jednu linију odbrane. Održane borbe, obično popomognuta artiljerijom područnoj kroz napredovanja zapljenivši 2 topa.

Ova uspješna i značajna borba otvorila je vrata XIV i VI brigadi da produže svoje nadiranje u Hrvatsko Primorje i u pravcu odredenih ciljeva.

Kako je već naprijed pomenuto, 2 bataljona VI brigade, koji su nadirali prema Senju i Sv. Jeleni, sukobili se sa neprijateljem najprije na k. 598, a zatim oko 15.30 sati na k. 509. Uz veoma uspješnu vatru bacača i naletnij ataj uči neprijateljske položaje, neprijatelj je napustio svoje položaje. U 17.00 sati vši povratni napad, ali bva odbiven nakon čega se oba bataljona spuštaju nad samu sjevernu i sjeverozapadnu ivicu grada (oko 1 km.) gdje i ostaju prelco cijele noći.

Ovim drevnim borbama i nadiranjem nastih jedinica u smjeru Primorje, sotlino je presjecena neprijateljska odstupnica prema Novom i stvoreni su uslovi za napad na neprijateljsko uporište u Senju.

— Napominjemo da je prilikom izbijanja XIV brigade na Krvi Put dosio do sukoba sa jedinicama 43. divizije, zbog toga ista nisu uporebljeni ugovoreni svjetlosni znaci.[20]

9. IV. VI i XIV brigada tebale su i dalje ostati na zauzetim položajima i onogući svoje izvlačenje prema Novom, predužima po tiska i omogući svoje izvlačenje prema Novom, predužima po vosnoj linoj sa oko 200 usisa. Iegionera ispad prema Jeronim Krilu VI brigade. Pod samo svitanje, usljed slabe vidljivosti i jake bure, pokret neprijatelјev je bilo teško uočiti i osjetiti, te se neprijatelj uspio provući kroz predstražnu linију i kod cestarevе kuće sjevetno od Senja izvršio je prepad na zaspala četu IV bataljona u rezervi i brigadnu četu prateće oruđja. naniјeti im osjetne gubitke. Jedan vod koji se je nalazio u cestarevoj kući otvorio je žestoki pažnju, ali ovaj korisli napuštene p. k. topove, te iz njih i paneer-flaušа bizom

[20] U operativnom izvještaju Štaba 43. divizije za mjesec april ne spominje se nikakav sukob s jedinicama 19. divizije. Vjerovatno se radilo o nesporazumu koji je prošao bez težih posljedica (Vidi dok. br. 92).

uzela učešća i dva neprijateljska aviona. Neprijatelju su naniješti teški gubici i zaplijenjeno sve teško oružje, vozila i drugi materijal. U toku ove borbe, koja se vodila i po padu mraka, njem. u dvije mjesne, koje su pristajale uz obalu, a zatim kotjeni manji dio neprijateljskih snaga spasio se je uključavanje tiscći mrak ophoviše prema sjeveru.

Preostali dio snaga raspršen je i u manjim grupicama razmm pravcima produžeo odstupanje u pravcu Novoga.[21] U ovoj borbi, i pored mnoštva ubijenih, zarobljeno je 52 neprijatelјska vojnika.

Dva bij. V brigade, koji su imali zadatak sprječiti neprijateljsko odstupanje u pravcu Gjulina, od 16.00 do 18.00 vodili su borbu sa jednom grupom Svaba, usiska. legionera jačine oko 300 vojnika, koji su se probijali od pravca Senja. Neprijatelju su nanijeti osjetni gubici a ostatak razbijezno se po šumama. Ustiјed loga šio je 12. brigada XXVI divizije svoju zonu dejstva [prosirila] u pravcu u kojem su trebali nadirati

Već od ranoga jutra neprijatelj je otpočeo izvlačenje svojih snaga po dijelovima. Oko 09.00 sati dolazi do borbe na položaju mašeg bataljona kod Sv. Jelene. Neprijatelj se kratjnim zaštitnim uspjeva probiti u pravcu Sv. Jelene, što bice borbe neprijatelj sa položaja otvara žestoku vatru a zatim se je sa privatom povukao na vrlu grada, odakle je nekoliko vrijeme davao otpor. Dok su se ove borbe vodile, neprijatelj je u gradu šprengovao sve važnije objekte i materijal. U 17.00 sati mašo jedinice ušle su u sam grad i u 18.00 sati, nakon manjih ulicnih borbi, oslobodile su Senj potpuno.

Prohlijedi se prema sjeveru neprijatelj je uz osjetne gubitke uspio odbaciti mašo bataljone kod Sv. Jelene i Klenove Kose i marširovati dalje prema sjeveru. Najjači otpor dat je neprijatelju kod Sakora, gdje se je razvila jaka borba u kojoj su

paljbom preduzima uništenje posade. Nastala je teška i neravna borba. Poslije kuće borila se je lavovski i uspjela je svojom borbom zadržati neprijatelja oko 1 sat i na taj način omesti ga i iskoristiavajući poslijenuio izmenadnje i izvlače nje teškog oružja. Ova borba je povoljno utisala na moral borca raspršeno I bataljona i on se sredulje te potpomognut sa jednom četom tenkova uspjeva proširati neprijateljа i osloboditi mali broj živih ljudi iz cestarene kuće. Nakon ovoga poseknut je ponovno položaj i upućene patrole prema neprijatelju.

bataljoni, to su se oni rokirali više u lijevo između Veljuna i Senjske Drage. Izbjegnuti na ovu imenu u 1930 u jačini oko 1000 vojnika gonjeni od 1 dalm. [protetorske] brigade neprijatelj se pokušao proboti, ali je dosio do veoma žestoke borbe u kojoj je neprijatelj raširjen, a samo manjim dijelovima, uz teške gubitke, uspio se probiti prema Franciskovcu.[22]

U toku 10. i 11. IV. brigade su uglavnom ostale na istim položajima i vodile borbu sa rastojenim neprijateljskim grupama. Koje su luđe i probijale se u razmim pravcima, uzele izlaza iz ističe situacije. U mnošivu ovih manjih borbi ubijeno je preko 400 neprijatelјskih vojnika, a zarobljeno 120.

Po završetku ovih borbi donijeta je odluka da se produži gonjenje i uništavanje preostalih neprijateljskih snaga koje su se povukle u Knoi i Crikvenicu.[23] Kad ovoga XIV brigada dobila je zadatak da napadne Novi sa koncentracijske prostorije Dubrava — Kal — Zalipnik i to sa jedinim bilj. na lijevome krilu u pravcu Zmovnica, z. Povile, a .sa ostalim snagama ma obuhvat desnim krilom. V brigada dobila je zadatak da sa koncentracijske prostorije Planjava — Zagrad — napadne neprijatelјsko uporište u Crikvenici, ali s tim da jedinim bilj. prostoje neprijatelјsku odstupnicu kod Klanfara sjevernozapadno od Mlanešći sa osiomom na more, jedinim bilj. najbližnje zauzeti raskrsnicu kod Badnja i odatle djelovati u pravcu Crikvenice, vodeći računa da se sama raskrsnica pod svaku

[22] Opširnije o tome vidi dok. br. 27.

[23] Za dalje gonjenje neprijatelja i oslobođenje Novog i Crikvenice bio je zaprvijest 13. aprila (vidi A VII, reg. br. 29—1/1, k. 1012).

lačenje neprijateljа.

U toku ovoga dana dok je XIV brigada vodila borbu za Novi, VI brigada stigla je na koncentracijsku prostoriju i sa jedinim bataljonom usmjerava napad na Brbir, a sa dva na s. Stapića. U svom nadiranju preduhitre ovih bil. utvarile su dodir sa neprijateljem na liniji K. 870 — K. 811 — itg. 887 (Netemnjak). Bataljon su se razvili za borbu, a neprijatelj je bio vrlo uporan. Pošto se je hvatao mrak a neprijateljski raspored nije bio dobro poznat, to se odustalo od noćne borbe da bi se izbjegli nepotrebni gubici.

Toković ovoga dana V brigada, na maršu Vučjak — Jelov Vrh — Banska Vrata — Brezе —• Nasševo — Kavno — Zagrad — Planjava.

15. IV. XIV brigada u zoru nastavlja prekinutu borbu u kojoj učestvuju i dva bil. VI brigade i to jedan u pravcu Duplje — Si ja, a jednim Veljim Poljem tokom Suhe Kečine. Uz uspjenu artiljerijsku vatru prema selu Povile i Orljak. vodi se borba duž cijelога fronta. U 12.00 sati 1 bil. XIV brigade zauzima s. Povile i Orljak, dok mu je daljnje napredovanje uko-čeno jakom vatrom sa K. 106 i K. 105. Borba se vodi u toku cijelога posljepodneva i tek pred mrak I bil. savladava ot-

U toku noći vrši podilaženje za napad na Novi i jedan bil. u 20.30 sati iz Kvasnice napada jedinu neprijateljsku četu koja je držala K. 400 i zauzima je bez gubitaka. Do zore bi-gada je zauzela položaj i raspored po zapovijesti[24] za napad na Novi.

14. IV. u 05.00 sati XIV brigada predužima napad na Novi i to sa bil. na glavnom pravcu od Duplje do Zagona, dok je ljevo do obale u pravcu Povila napadao* samo jedan bil. Napad je predužet i pored toga što dva bil. VI brigade usljed otpora neprijatelja ni jesu uspjeli u toku proslоga dana da položaju Novi. Upr. kos jako artiljerijskoj vatri prodobatoge divizionа, neprija-tеlj pruža jak otpor duž linije spojne odsjeke Povile — Gra-dina K. 378 — Orljak ■— Zagon K. 256. Višena je jaka koncen-tracija vatre na Gradinu, ali je neprijatelj baš tu bio najupor-niji i kocio nastupanje bil. na glavnom pravcu. U 17.00 sati kada je vatreni prilsak bio najjači, I bilj., koristeći jaku ar-tiljerijsku pripremu, zauzima Gradinu na juriš, upravo sa ovim II bil. napada i osvaja Zagon. IV bil. kod Duplje osva-ja K. 326.

Pošto je neprijatelj sa susjednih tačaka i sljedeće linije otvorio jaku vatru, to je dalje napredovanje bilo spriječeno i bil. se zadržali i utvrdili na zauzetim položajima. U toku noći odčzavan je patrolama dodir, da bi se otkrilo eventualno pov-

od 18,00 sati 14. IV borbu sa prednjim neprijateljskim dijelovima. U pravcu s. Lića pa u lijevo Mali Kobiljak — Crni Vrh k. 946 — Zlobin. Uspijeva proljetati neprijatelja i jednu cetu poslavlja na k. 816 sjevemo od Grča[36] u pravcu Fužina, a jednom četom izbija na linijn k. 690 — k. 822 ispred Zlobina, a dvije čete u rezervi u južnom dijelu s. Lića.

15. — IV produžava borbu na pomenutoj liniji sa neprijateljem koji nadire od pravca Fužina i Zlobina. Vodi borbu prekо cijelоga dana i pored snažnog pritiska neprijatelja i uspijeva održati položaj. Istoga dana u 04.00 sati predhodnica II bataljona u svom nadiranju prema s. Klanetu, hvata dodir sa jednom neprijateljskom četom na k. 832 i k. 873 (Stupac). Vršeći pritisak desnim krilom prekо prikrivenog zemljišta na Martinu, neprijatelj brzo napušta k. 873 i zatim k. 832. Gonoći neprijatelja izbija u Kostelj i Trbalj, a jednim krakom na raskrsnicu kod Suška.[37] III btlj. čistoći neprijateljske grupice prodire u Grižane ali na k. 397 jedna neprijateljska četa daje ogorčen otpor. Uz pomoć IV btlj. neprijatelj je savladan i pro-

[35] Pogrešno. U tom su rejonu vodile borbe jedinice 43. divizije
11. korpusa JA (vidi dok. br. 31).
[36] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno je u pitanju Lić.
[37] Pogrešno, treba: Sušika.

por neprijatelja i zauzima k. 106 i prilazi jugoistočnoj ivici
grada. Neprijatelj se je u toku noći izvukao u pravcu Sušca.

Tokom dana VI brigada u rezervi da odsijече i dočeka neprijatelja iz Novoga produžava napad na k. 870, k. 811, trig. 887. Neterminjak. Neprijatelj, svjestan svoga značaja kao početnice snagama koje se izvlače iz Novoga, davao je ogorčen otpor. I pored najjačeg pritiska i podrške pratećih oruda, uspijelo je tek oko 15.00 sati obuhvatnom nјegovog lijevog krila prisiliti ga da se povuče u pravcu Selca i Brlina, gdje organizuje novu liniju odbrane. Nastavljen je napad i već u 17.00 sati nastim jedinicama uspijeva proljerati neprijatelja iz uporišta Brlnr. Neprijatelj se povlači na k. 193—k. 257—290 Podugrmac odakle daje žestok otpor. Naše jedinice koje su bile usljed poketa i uzastopnih oporа neprijatelja, prilično rastrojene, nisu bile u stanju da na pomenutoj liniji izvrše jedan planski i energičan napad tako da je prošlo duže vremena dok su se snage jače angažovale za borbu. I pored našeg najvećeg prilska artiljerijske paljbe, neprijatelj je davao žestok otpor i uspio se održati na pomenutoj liniji sve dok se veći dio njegove glavnine nije povukao iz Novoga. Kada je borba u toku noći popustila, naprija naprije k. 257 a zatim k. 290 a skoro neprimjetno izvlači se u pravcu Crkvenice.

V brigada koja je u toku juče rasnjega dana u zajednici sa snagama IV Korpusa[25] (bat. pobočnice V brigade) vodio je

ijeram IV bilj. gomoći neprijatelja savladuje mjesnitnine oborne lučke Obla (itg. 300) — Badanj. odatle je sutmašnjeg dana podužno napad na Crikvenicu. Pojava V brigade na ovome pravcu je uslovio povlačenje neprijateljskih snaga iz Novoga i Crikvenice, nego sam napad odredenih snaga.

Tokom noći 15/16. IV na linij Bliznzći — Trbal j — Kobilar (K. 343) — Kozjak K. 35 davam je jak otpor neprijateljskoj koloni od oko 1000 vojnika koja se je probijala u pravcu Kavjevice. Neprijatelju su nanijeti teški gubici, ali se on ipak uspreva sa vecim dijelom snaga probiti u pravcu Kalj evice.

16 IV u 05,00 sati IV bilj. preduzima napad na prostalu neprijateljsku zaštitnicu, u Crikvenici, ali naišavši na slab otpor poljedinih usamjenih grupica goni neprijatelja i nanosi mu teške gubitke. U 06,00 sati oslobodena je Kalj evica i tom prilikom zarobljeno 82 neprijateljska vojnika (legionera, pogranicara, Svaba i ustaša).

SVI poslavljeni zadaci su izvršeni po dobivenim naredenjima i zapovjestima. Cesto puta dogadaji su se zahvaljujuci našim snagama odvijali i prije predvidenog vremena, tako da su u toku samih operacija donesene odluke u cilju iskorišavanja postignutih uspjeha. Pojedini manji neuspjesi tu i tamo,

[30] Vidi dok. br. 35, napomenu 6.

[31] Vidi dok. br. 43. O izvršenju zadataka vidi dok. br. 99.

kako je prikazano u opisu borbi, nisu imali nikakvih poslједica na rad divizije kao cjeline, pa su kao takvi ocijenjeni i u krugu okvir izmesni kao primjer nepravilnog taktickog rada.

Po zauzimanju Crikvenice[29] divizija je po zapovjesti štaba IV Armije op. br. 71.[30] dobila zadatak da napadne neprijatelja na linij Liz — Fužine — Plase, sa zadatkom zauzimanja vaz usmjeri pravcem Hreljin — Kastav u cilju likvidacije Bakra, Sušaka i Rijeke, a u slucaju jaceg neprijateljskog otpora da izolira ove garnizone (zap. štaba Armije op. br. 77 od 18. IV. 45.).[31]

U ovom periodu vremena ubijeci neprijatelja su slijedeci:

Ubijenoć.] 146 nepr. vojnika i oficira
zarobljenog] 806 nepr. vojnika i oficira
, veci, ali nepoznati broj ranjenih.

Zaplijenjeno: puškа 806, pištolja 65, strojnica 28, signalnih pištolja 2, puškomitraljeza, 6, t. mitraljeza 1, šaraca 63, p.a. mitraljeza 2, lakih bacaca 6, t. bacaca 18, topova 75 mm

8, topova 75,62 mm 3, p.k. topova 50 mm 2, topova raznih kalibara 11, ručnih bombi 59, sign. raketa 1818, topovskih granata 424; puščanih metaka 150500 kom., artiljerijskih udrbina 3, telemetara 6, dvogleda 6, cijevi za t. bacač 1, poljskih kuhinja 7, telefona 57, telef. centrala 4, radio-stanica 24, kolitova 5, trokolica 2, bicikla 58, kola 44, karata 26, konja 114

Matić Gojko, Ulupić Ilija, Gugleta Nikola: XIV brigada: Babac Paško kapetan — komandant bataljona, Jakšić Milos poručnik — komandir čete, Oštrić Roko poručnik — komandir čete, zastavnici — vodnici Olim Ive, Kadeka Cedo, I. brdski artilj. divizion: Kovačević Đorđe, vod. oficir.

Među *ranjenima* nalaze se rukovodioci: V brigada: Bonja Šime poručnik komesar 1. č. 1. bilj., Bagić Josip poručnik — komesar 3. č. IV bilj.; Matešić Đorđe kapetan — komesar II bilj., zastavnici — delegati Ćupić Milić, Džepina Ante, Crevlin Ive, zastavnik — vodnik Miljević Jovo, vodnik Kunija Rade. VI brigada: Brezić Ante nadelnik brigade, Martinović Marijan poručnik, Eskinja Anđelo pom. komesara — ppor. Segota Andrija ppručnik, Mastikosa Slevo ppručnik, Perko Josip ppručnik, Zečević Srećko ppručnik, Milošić Ivica ppor. ušnik, Vlašković Vice, ppručnik, Franov (Male ppručnik, Ka-

Sopstveni gubici:

mrtvih	151
ranjenih	317
nestalih	52
zarobljen	1

Izgubljeno: teška bacača 2, teška mitraljeza 2, puškomitraljeza 4; p.k. puška 2, puška 18 i komja 5.

Uništeno: šaraca 1, p.mitraljeza 2; puška 13 i 1 šmajser.

Oštećeno: šaraca 2, p.mitraljeza 2.

ručnih bombi	1.032	„
tromblonskih bombi	629	„
signalnih metaka	563	„

Imena lica koja su se naročito istakla, kao i onih koje treba predložiti za odlikovanje, srediju se i bilo naknadno dostaviti.[12]

Akcija za napad na glavnu neprijateljsku odbrambenu liniju Čudin Klanac — Janjče bila je u cjelosti dobro pripremljena. Isto tako i ostale akcije za oslobođenje Otočca, Senja, Novog i Crikvenice, kao i za probijanje neprijateljske odbrane prema Krivim Putem i Brezovim Dolom bile su dobro pripremljene. Sve izdate odluke i zapovijesti, kao i one naknadno izdate bile su realne i operativje su se odvijale točno po predviđenom planu. Jedinice su pravovremeno pristupale izvršenju svoga zadatka, a često puta čak i prije nego što je dobili zapovijest od štaba divizije.

Saradnja između pješadije i artiljerije, zahvaljujući pridavanju pojedinih diviziona i baterija kolonama, bila je zadovoljavajuća, tako da je artiljerija često puta imala svojih neposredne Skoja bataljona.

Utrošak municije:

za puške i automatsko oružje	211.429 kom.	
„ p. k topove	224	„
„ p.a. mitraljeza	1.920	„
„ t. bacače	3.333	„
„ srednje bacače	235	»
„ l. bacače	2.726	„

lob Jozo ppornjmk, zastavnici Morte Ive, Pivača Ilija, Gracovac Petar, Radman Ivo, Rasula Petar, Kurtida Simo, Manojlović Simo, Mešada Mile. Strkić Vjekoslav, Prostran Drago, Lončar Ivan, Marinković Dušan, Mamić Ivan, Komazec Srećko; XIV brigade: Petić Milan pom. kom. bataljona — poručnik, Macura Stevan ppornjmk zamj. komandira čete, Martić Savo ppornjmk — pom. komesara čete, Drča Mile. zastavnik — zamjenik komandira čete, zastavnici vodnici Opačić Luka, Berać Mate, Gračević Jozo; I. brd. art. divizion: Dujmović Jakov zamjenik komandira p.k. br.; Vuko Ivan vodni oficir p.k. bt., Altarac Ante komandir 2 bt.; Stipčga Ljuban komandir pojske bt., vodni delegat Vukšov Milivoj i XIV brig. Lončić Ljubo rukovodioc Skoja bataljona.

[12] Vidi dok. br. 99, napomenu 46.

vrsteníja u Cudinom Klancu. Babinom Potoku i Crnoj Vlasti.

Veza je uglavnom dobro funkcionisala, a izmedu kolona razdvojenih neprolaznim terenom Cesto puta je dosło do upotrebe ugovorenih znakova putem signalnih pistolja. U mnogim slucajevima dobra veza omogucila je stabu divizije dovodenje u sklad rada susednih kolona.

U poljedu napravljnog rada podelnih stabova i rukovodioca, pa prema tome i samih jedinica, izmosimo sljedeccé primjere:

5. IV kod Bratkusovice II bdj. VI brigade bio je izmenadcn od neprijatcljfa radi toga, što dijelovi prcdhodnice nisu imali micijate u izvidanju zemljista izvan normalne zone i što je štab bataljona prenbvegao da odredi desnu pobocnicu, iako nu je neprijatcfj ugrozavao desni bok.

U izmenadcnju kojcga je 9. IV izvršio neprijatelj na rezervu VI brigade imamo primjer teških posljedica, koje za sobom povlače slabo obezbjedenje jedinica, kao i njene slabe golovosti za borbu.

Do sukoba izmedu našc XIV brigade i 43. divizije takodar je došlo zbog slabe obaveštenosti i predostrožnosti starješina koji nisu našli za shodno da putem ugovorenih i signalnih pištolja usklade ko se ispred njih nalazi.

velikih zasluga u bitnom savladivanju poteškoća neprijateljskih položaja. Zahvaljujući ovoj pojavi, u mnogim slučajevima opadne artiljerijske stanješine pridate štabovima brigada nisu vodili dovoljno računa da usposlave dobru materijalnu vezu, a do ličnog dodira vrlo rijetko je dolazilo. Kao posljedica ovoga pomoć artiljerije je bila slaba, usljed nepoznavanja situacije od strane artiljerijskih starješina i prinudne nemogućnosti da osjete potrebe pješadije.

Obzirom na neprolazno zemljište, tenkovske jedinice moguće su se kretati jedino ograničenim pravcima, pa je njihova upotreba bila dosta otežana i vezana za puteve. Tenkovi[37] su došli do većeg izražaja u ponjenju neprijateljja od Otoćca do Žute Lokve i savladavanju neprijateljskog otpora na linji Prokike — Žuta Lokva. Što tako tenkovi su pružili mnogo koristi pješadiji u odbijanju ispada koga je neprijatelj izvršio 9. IV. u 03.30 sati, u svojoj težnji da se probije iz Senja. Kod stanješina tenkovskih jedinica još uvijek se osjeća predjerarna'amostalnost, tako da često puta ne nalaze za potrebno niti da se javc šabovima kojima su pridati.

Usljed nezadrživog napredovanja našlh jedinica, upotrebljavana jedino u prpremi napada na neprijatcljska utrda avijacije nije mogla doći do jačeg izražaja. Avijacija je upotrebljavana jedino u prpremi napada na neprijatcljska ut-

Ljetovrenom planu za likvidaciju Crikvenice i Novog Borilje bi bilo, da se je predmost i jaća snaga dala desnom krilu u cilju dočeka i unistenja odstupajućeg neprijatelja.

Kao poučne primjere možemo se uzeti:

Odrzavanje veze i saradnja između upredenih kolona, razdvojenih teško prolaznim zemljištem u njihovom nadiranju prema linji Cuđin Kamac — Crna Vlast — Vrhovine — Leščé — Kamljane — Janjče. Središnja i lijeva kolona moduobno se pojmonazu i kontsie uspjehe susjeda, a desna kolona intervenise i oslobada srednju kolonu iz neugodne situacije u koju je dovco neprijatelj svojim napadom od pravca Brakusovice.

Znadaj male desne pobočnice V brigade u oktrivanju neprijateljskog nadiranja u pravcu Privitkog Leskovca, a natočio njezin borba za dobitak u vremenu, može poslužiti kao poučan primjer značaja osiguranja bokova borbenog poretka u borbi.

Energično gonjenje i nadiranje naših kolona pod borbom tokom 4. i 5. IV. kao i zalaganje stančeinskog kadra i boraca uvodili su plodom, jer rastrojenom neprijatelju nije dalo ni vrijeme, ni prostora mogućnost da se sredi i organizra odbitna na uzem položaju koji zatvara Gacka Dolina, tako da je oslobođenje Otočca izvršeno uz minimalne gubitke. Pored ovoga, drsko i nemilosrdno nadiranje naših snaga u gonjenju po padu Otočca nisu dali neprijateljskoj komandi mogućnost da organizira neko plansko izvlačenje, koje bi njene snage dovele u povoljan položaj za prijem nove borbe pod pogodnijim uslovima. Radi ovoga i pored neprijateljske težnje da nam spriječe prolaz u Primorje nije uspio iz razloga, što su ga nasebljenog i ranstojnoge neprijatelja po zaucću Senja napadne duž Primorja svuda i svakuda bila je popuno umjesna, jer je neprijatelj na jaća snaga upotrebila u zatvaranju neprijateljske odsupnice svim tačkama poćesno tućen. Uspjeh bi još bolji bio da se je prema Kraljevici.

U mnogim slučajevima vide se korisli koje su jedinica- ma pružili obezbjeđujući dijelovi, a naročito u nasupanju i obezbjeđenja u mjestu. Kod nešeg komandnoge kadra posloji obratno sve poslješice koje su pouzrokovane usliied slabog vježcmje da je poslije poluščenih uspjeha akcija neprijatelja vrlo malo vjerovatna, pa se radi toga nedovoljno obezbjeđuje i vrlo rijetko preduzimlje uvrštivanje na izabranoj borbenoj linji eventualne odbrane. Iso lako prilikom bovaška u blizini neprijatelja raspored njihovih jedinica ne odgovara bolnenom poredku koga će jedinica imati u slučaju odbrane. Na ovaj na-

Potlikcumesar — ppukovnik-[37] Komandant — pukovnik:
s.o. Parmag Slanko s.r.

M. P.

Da je prepis vjeran originalu tvrdi.

Šef operativnog otsjeka — kapetan:
Klicov[38]

[37] Petar Babić
[37*] Petar

[36] skice

Cin gotovost trupe za borbu je vrlo slaba, a u slučaju neprija-teljskog napada dotazi do pomenje iz razloga, što mlako ne zna svoju odgovarajuću ulogu i dio polozaja koga treba da bram dotična jedinica u slučaju neprijatelfskog napada.

Kvali svega izmjetoga u pogledu obezbjedenja i gotovosti trupe za borbu, u vecini slučajeva dogada se da nasko bez-razlozno nase jedinice odstupaju sa svojih polozaja pred ne-prijateljem koji napada.

Sizi komandni kadar, a narocito komandiri cela, nema-ju dovoljno iscmoge znanja i misu u stanju ulcati na vatreno dejstvo svojh cnuzja, na rad svojih podcinjenih jedinica, a po-gotovo ne umiju korstiti sopstvene prednosti u slučaju nasge uspjeha, a niti iskorstiti slabost neprijatelja. U mnogim slu-cajevima pjesadija ne nasupa nastesnio, vec se cesto dogada da se cimi vodovi pa i cele grupisu na uskom prostoru, usljed cega trpe mnogo vecc gubitke od neprijatelfske vatre.

Usljed nedovoljnog broja kamiona i prevoznih sredsta-va, dubina djelova divizije na komunikacijskom pravcu izno-sila je cesto oko 50 km., pa je snabdijevanje municijom i hra-nom vrsno uz najvecc napore prevoznih sredstava i osobja.

Samiot je vrsio svoju sluzbu dobro, ali je cvaluacija ra-njenika, usljed nedovoljnog broja bolnickih kola, bila dosta teska.

Prilozi: izdate zapovijesti:[34] podatci o neprijatelju[35] i 4

U 13 časova 7. ov. mj. situacija je kod nas slijedeća. Na sektoru Lička Petrovog Sela zauzeli smo k. 680, 751 i Krnjakov Vrh. Na sektoru Trzić — Primišlje vršimo pripreme za napad. Do sada nepriatelj na ovom sektoru nije kretao sa ovih položaja. Na sektoru Bihaće bez promjene.

OD IV K.
Br. 46 7-IV.

U 20 sati situacija kod nas je slijedeća: Na sektoru Primišlje našo jedinice zauzele su k. 494 i 416 te s. Kukice i Ilice.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII., reg. br. 11—11, k. 315. A. Radiogrami su pisani na mašini, a zatim šifrirani u knjigu depeša.

[2] Primljeni i upućeni radiogrami, nisu odmah šifrirani u knjigu depeša. Sluša 4 atmitc, vec je to kasnije uradeno, te su prilikom šifriranja izmijenjeni. Nakmando je vecina depeša dobila broj napisan arapskom brojkom ugla, ali radakcija nije usianovila kada je to uradeno. Da bi se lakše pratila smacaja, redakcija je odlucila da obje depeše iz ove knjige šiozi po dananma i dogadajima.

[3] Neprijateljskim snagama u tim rejonima vidi dok. br. 51 i 103.

[4] Pogrešno; treba: Crkopek.

[5] U originalu dopisano olovkom.

BR. 89

IZVOD IZ KNJIGE DEFEŠA ŠTABA 4. ARMIJE JA OD 7. AP-RILA DO 12. MAJA 1945. O BORBAMA U LICI, HRVATSKOM PRIMORJU, GORSKOM KOTARU, SLOVENSKOM PRIMOR-JU, TRSTU I SLOVENIJI[1]

OD IV K.[ORPUSA JA]
Br. 14 7-IV.

[2]

6. ov. mj. u 17. časova naše jedinice zauzele su Brnjc. Glavna slagališta u Brnju neprijatelj je zapalio. Nasi dijelovi sada se nalaze na pravcu Zuta Lokva i dize Prokike a jedni dijelovi se nalaze pred Modrušom. Zuta Lokva i Modruš nalaze se još u rukama neprijatelja.[3] Neprijatelj drzi Lička Petrova Selo, Cukpek,[4] Zel javu, Izačić [Carak], prema dobrovnim pocianima ima ga i u Bihaću. Na sektoru Primišlje — [Tounjski] Trzić neprijatelj drzi te položaje. Danas pripremamo napad na ovog neprijatelja.

OD IV K.[5]
Br. 32 7-IV

Br. 52 9-IV.

U bolnama od 4. do 8. ov. mj. jedinice nasog Korpusa zarazile su neprijateljska uporišta Dabar, Kazvatic, Jezerane, Binije, protestile još nekoliko sela na ovom sektoru, vodile nekoliko obračunskih borbi na linji Izačić — Čelopek — Lički Petrovo Selo — Prijeboj i na sektoru oko Primišlja. Nastavak slijedi.

Br. 52 9-IV

Nastavak 1. U tim borbama zarobljeno je 103, a ubijeno 232 neprijateljska vojnika. Zaplijenjeno: 2 topa »Tigar« 75 mm, 4 protuklobska topa 37,50 mm nerspravna, 18 teških mitraljeza, 4 puškomi traj jeza, 2 šarca, 26 karabina, 5 bacača »Dzon-Bull«, 2 bacača 31 mm sa 22 mine. 55.000 metaka, 240 ručnih bombi

‡ U širem rejonu Karlovca bile su razmještene jake snage ustaške-domobranske 15. brzalske divizije i njemačkog 20. lovačkog puka. Opširnije o tim snagama vidi tom XI. knj. 2. str. 265—266.

/ Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno je u planu most kod s. Krčić.

Vode se borbe za sam Kuljevac. Borba se nastavlja. Na sektoru Lička Petrovo Selo neprijatelj drži Čelopek, Cesarov Kamen te samo selo. Danas je došlo nešto pojačanja iz Izačića. Na sektoru Modruš bez promjene. Neprijatelj u Modrušu u jačini oko 350 legionera i usaša.

OD IV K.
Br. 47 8-IV

8. ov. mj. u 9 časova situacija je kod nas slijedeća. Naše snage na sektoru Primišlje — Trzić nisu uspjele potisnuti dalje neprijatelja nego kako je to javljeno u prošlom izvještaju. Neprijatelj se i dalje uporno drži. Borba se nastavlja za Crnovitu Glavu. Neprijatelj je jutros krenuo iz pravca Generalskog Stola prema Kvić Mostu[‡] sa 8 tenkova i nepoznat broj pješadije, u pravcu Perjasica. Prema izjavi uhvaćenih zarobljenika na prostoriji oko Primišlja nalaze se dvije bojne gestapovaca, 2 bojne jegera, jedna usaška i dvije domobranske. Neprijatelj oko Ličkog Petrovog Sela drži protivne položaje. Došlo im je pojačanje oko 150 vojnika. Na ostalim sektorima bez promjene.

OD IV [Korpusa JA]

ramjena.

OD G Š H[10]
Br. 61 10-IV.

Od G. S. Slovenije. Da li je uspostavljena veza automobilska sa štabom Armije.[11] Odgovor hitno.[12]

Kvedet[13]

[8] Vidi dok. br. 28, napomene 3 i 5.
[9] [7] Na Jostapol i Touni napadale su jedinice 13. divizije. Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 103, napomena 41.
[10] Citavu štab NOV i PO Slovenije sluo je depeše štabu 4. armije JA preko Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.
" Štab 4. armije JA bio je tada u Otočcu.
" Vidi depešu br. 65 od 11. aprila
[11] Dušan Kveder. Cin KPJ od 1933. Bio jedanaest borac. Lina- rodnooslobodilački rat u štampi je 1941. U toku rata bio jepolitički komesar 9 korpusa, načelnik i komandant Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, a vedeo je u rezervu u činu general-potpukovnika JNA od kada je u diplomatskoj službi. Odlikovan je Orlenom narodnog heroja i drugim visokim odlikovanjima. Umro 12. marta 1966.

Danas 9. ov. mj. u 9.30 časova situacija na našem sektoru je sljedeća: Neprijatelj je sa prostornje Primišlje — Trzić nakon dugovremene borbe poštrnul u pravcu Polo ja i nazi se u povlačenju. Kurirvac, Glmačka Gilava i Trzić nalazi se u rejonu rtaema. 34. divizija dobila zadatak da goni neprijatelja u pravcu otsupanja.* 104. divizija nalazi se skoncentrisana na prostorijama Izačić —• Lička Petrovo Selo, a predvim dijelovima u Sadilovcu na ljevoj obali Korane. Prema ovoj kolmi orijentisaćemo VIII divizijn. Dijelovi VII divizije izbili su u Mođnuš i ispiruju situaciju u pravcu Josipdola.[9] Rezultati borbe sa neprijateljem na prostorij Primišlje — Trzić i Prijeboj — Lička Petrovo Selo za vrijeme dvodnevne borbe bili su slijedeći: Zarobljeno 70, ubijeno 202, ranjeno oko 197 neprijatelja vojnika i oficira. Zaplijenjeno: 2 šarca, 1 puškomitraljeza, 2 minobacača sa 20 mina, jedan šmajser, 60 karabina, 5.000 metaka i drage sprema. Naši gubici: 28 mrtvih i 124

i 3 radio-stanice. Uništeno 3 traktora, 7 kamiona, 2 automobila, 3 motocikla, 4 magacina sa municijom i spremom, 2 topa 75 mm. (Naši gubitci 12 mrtvih, 50 ranjenih.

OD IV. Korp.
Br. 66 9-IV

Od G.S. Slovenije. Neprijatelj pojača aktivnost proti-
VII Korpusa i Korpus vodi teže borbe u Suhoj Krajini u pro-
storu Kočevje — Ribnica — Zuzemberk i Novo Mesto. Po de-
sadašnjim podacima dovukao u pojačanje i 18/17. apolizm
tar.[15] iz Slajerske; postoji mogućnost da je to ovrtačanje na-
ših snaga od komunikacije Ljubljana — Kočevje — Delnice u
vezi sa dolaskom divizova 237. divizije u Lokve i Mrzlu Vodi-
ce.[16] Moštmo obavještiti nas detaljnije o stanju na sektoru
Senj — Ogulin i pravac vašeg nadiranja. To je u ljetnoj vezi
sa situacijom ovdje.

Kvedet

OD IV Korp.
Br. 97 10-IV.

Danas 10. ov. mj. u 15 sati otpočeli smo sa napadom na
kolone koje [su] nastupale iz Vaganca i L.[ičkog] P.[etrovog]

[14] 3 Viđi depeše br. 10 od 17. aprila.

[15] To je bio 17. SS policijski puk koji je 7/8. aprila 1943. stigao
u Kočevje. O boljama jedinica 7. korpusa s tim neprijateljskim sna-
gama vidi dok. br. 38.

[16] Vidi dok. br. 51 i 103.

OD IV K.
Br. 81 10-IV

Molimo Vas da nam javite da li je naš otkup stigao u Vaš
štab sa pismom u kojem smo [od] Vas tražili da vaša artı-
ljerija koju ste nam obećali bude danas 10. ov.mj. u 6 sati na
Prnjeboju. Ukoliko je niste poslali molimo Vas da je hitno
pošaljete.[14]

OD IV. Korp.
Br. 82 10-IV.

10. ov. mj. u 9 sati situacija na našem sektoru bila bi
slijedeća: Neprijatelj koji je jučer kretao u pravcu Drežnik
[Grada] i Lipovače stigao je na liniju Maglić brdo k. 465 —
Imovac — Vršak južno od Slare Kršlje i nastupa dalje na
čistoj sirini Homa. Neprijatelj iz pravca Kalčina — Pokoj
takoder kreno u pravcu Primišlja i nešto istočna i pješadije.
Mi pripremamo napad na kolonu koja krečе u pravcu Ka-
kovice.

OD G. Š. H.
Br. 89 10-IV.

Sela. Neprijatelj je potjeran iz Cesarovog Kamena i Krnjakova Vrha a borbe se vode za Ličko Petrovo Selo i Čelopek. Na pravcu Rakovice neprijatelj je potjeran sa k. 550 i Maglie brda. Na ostalim prostorijama koje je neprijatelj danas držao zanoćio je. Od zarobljenika koji su uhvaćeni na Krnjakovom Vrhu doznali smo da se čitava 104. divizija nalazi u pokretu od Izačića do Rakovice i da imaju namjeru probiti se za Karlovac. Neprijatelj na sektoru Raletina — Poloj — Klipinka i dalje se drži. U tom pravcu imamo jednu brigadu 34. divizije, a jednu 34. divizije [i] jednu VII divizije orijentirali smo u pravcu Tounja.[17] III brigada VII divizije tokom dana očistila je Vojnovac i Trojvrh.

OD IV. Korp.
Br. 99 10-IV.

Pošto nastavljamo sa borbom na sektoru Rakovica — Drežnik molimo vas ako imate mogućnosti da nam uputite jedanaestog ov. mj. pravcem Plaški — L. Jesenica na Poljanak jedan motorizovani divizion.[18]

OD IV. Korp.
Br. 1 11-IV.

Noću 10/11. ov. mj. poslije žestoke borbe zauzeli smo Čelopek, Ličko Petrovo Selo, Vaganac. Napadamo prema Izačiću i Drežniku i s VIII divizijom prelazimo u napad na lijevi bok neprijatelja koji kreće prema Rakovici. Jedna brigada 34. divizije[19] upućena je prema Tounju i sa dijelovima XIII divizije napasti će Tounj i produžiti prema Generalskom Stolu.

OD G. Š. H.
Br. 65 11-IV.

U vezi depeša Slovenaca u [za] Vaš Štab.[20] zbog hitnosti mi smo odgovorili i dali pravac: DelniceprekoG.[orskog] Kotara — Brinje — Žuta Lokva — Otočac.

OD IV. Korp.
Br. 18 11-IV.

Čitav dan vodili smo žestoku borbu sa 10. divizijom,[21] ra7-bili zaštitnicu, uspjeli smo ovladati Čatrnjom i Rinovcima,[22]

" U pitanju je 1. brigada koja je sadejstvovala jedinicama 13. divizije u napadu na Tounj (vidi dok. br. 1U3, napomenu 43).
[20] Vidi depešu br. 61 od 10. aprila.

Drezničkom i Sadilovcem. Neprijatelj [se] za dělom uspio probiti u Branovac.[23] Rakovica, Crnobrod i jedan dio Lipovače te Mi nocas nastavljamo sa napadom na Lipovcu — Crnbrovac i Rakovicu.

Za IV korpus
12. IV. 1945

Predato u 17,00 sati

Povucite u sastav brigadu VII divizije koja je jučer zaposjela položaje jugozapadno od Tounja na linji k. 389 sjevorno od Stradnika — k. 361 — Bogdanov Vrh k. 512.
Ove položaje prenesete XIII divizija.
Izvijestite o učinjenom i potvrdite prijem depeše.

Primio Kapetan Pavlović

12.45 čas ova[24] — Primljeno telefonski od komandanta IV korpusa.[25] Neprijatelj u povlačenju nalazi se na komunikaciji Rakovica — Slunj i to na sektoru Ostarski Stanovi — Brnčane M. Nelmica k. 471 i Slunja nalazi se 20 motornih vozila (kamiona). Do sada je ovu kolonu tuklo 4 aviona i to samo mitraljirala. Potrebno bi bilo da se odmah tuče ove kolone jer sa u pamci. Avioni[26] neka tuku samo kolonu na komunikaciji a nikako kote pored ove. Avioni neka lete nisko jer stvaraju panika.

OD IV. Korp.
Br. 21 12-IV.

Noću 11-12. ov. mj. zauzeli smo Lipovača i Grabovac. Neprijatejsko čelo zanoćilo sjevemo od sela Bročanca. Dvije brigade imamo na sektoru Zdjge i s njima cemo izvršit udar na bok. Snage VII i VIII div. noćtrane također na bok ove [kolonel], a mamjim dijelovima poliskujemo front. U ovim borba-

[21] To je njemačka 104. lovačka divizija.
[22] Događaj, treba: Imovac.
[23] Nije pronađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno je u planiju s.
[24] Događaj nema broja ni datuma. Iz dokumenta br. 28 se vidi da je primljena 12. ili 13. aprila.
[25] Milos Simonja
[26] i [2] Vidi dok. br. 103, dejstva avijacije 12. i 13. aprila.

ma neprijatelj je pretrpio velike gubitke. Do sada u borbi na 10. XI mjeseca[27] ubijeno je 280 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 50, zaplijenjeno 5 topova, dosta automatskog oružja i pušaka, 10 kamiona od toga 5 ispravnih i veći broj kola sa municijom.

OD IV. K.
Br. 24 12-IV

Neprijatelj[28] prednjim dijelovima izbio prema Slunju. Zaštitnica mu se nalazi oko Rakovice. Napadamo neprijateljske bokove. Neprijatelj iz Poloja krenuo u pravcu Primišlja i stigao do Cerovite Glave.

OD IV. Korpus
Br. 90 12-IV

Desetog ov. mj. neprijatelj koji je nastupao iz pravca Drežnika do 13 časova ušao je u Rakovicu, svojim desnim krilom drži kote 409, 396 i napada Klenovaču K. [trig.] 483, lijevim krilom drži Lipov Vrh 465 i Maglić brdo. Neprijatelj koji je bio krenuo iz pravca Poloja prema Primišlju odbijen je na polazne položaje. Na ostalim sektorima nema promjene.

Od Komande Pozadine
12. IV. 1945.

telefonska depeša

Operativnom odjeljenju IV armije. U svrhu urednog snabdijevanja potrebno je da se najhitnije opravi put Senj — Vratnik — Otočac.[29] Molimo da se potrebno naredi inžinjerskoj / brigadi IV armije.

K-da Pozadine

OD IV. K.
Br. 31 13-IV

Nepr. koji je kretao iz Primišlja opazio se je oko Slunja sa kolonom koja se probija od Rakovice. Čitav dan vodile se

[27] Pogrešno; treba: 10/11. ovog mjeseca.
[28] i [33] Vidi dok. br. 30.
[29] Vidi depešu za komandu pozadine od 13. aprila.

zestoke borbe. Rezultate javit ćemo naknadno.[30] Zadnji dije-
lovi nepriateljа bili su večeras oko Bračmice.[31] Naša avijacija
lokom dana uspješno je tukla neprijateljske kolone.[32]

OD IV. K.
Br. 35 13-IV

Vodimo borbu [sa] neprijateljskim zaštitnim dijelovima
oko Slunja.[33] Neprijatelj se povlači prema Primišlju. Na osta-
lim sektorima bez promjena.

OD IV. K.
Br. 42 13-IV v

13. ov. mj. do 14 sati bez promjena. Borbe oko Slunja
još su u toku. Neprijatelj još drži Veliku i Malu Melnicu i sve
važnije kote, cestom Slunj — Primišlje. Neprijatelj iz pravca
Ostrošca izbio danas oko 12 časova prema Trzačkim Raščela-
ma u jačini oko 200 ustaša.[34]

Za Komandu Pozadine
13. IV. 1945.

Od 14. IV ujutro put Senj — Vratnik — Otočac [bilje]
osposobljen.

taljona. Po dosadašnjim podacima iz pravca Postojne — št. Peter [danas: Pivka] oko 2500 nedićevaca i četnika" prebacilo se u Loško Dolinu i nadiru u pravcu Cabra i Cerova sa očiglednom namjerom da se spoje sa dijelovima 237. div. iz Mrzle Vodice.[39] Vrlo je moguće da bi taj pritisak imao cilj za izguranje naših snaga na drugu stranu Kupe. Slijedi.

OD G. S. S.
Br. 8 14-IV

[Nastavak depeše od 14. aprila]
Obavještajno

U Eto lanjskoj neprijatelj pojačava pritisak iz sektora Suha Krajina naprama Rogu. U borbama sudjeluju pored 17. SS polic. Rgt 1, 4. d 5. pokretni bat., 1 bat., ROA[40] t.j. 1. Sonder Regimenta i još 1. poilic bat. Iz Primorske došlio 2500 vojske: četnici 503. ličko-kordunaškog Korpusa i 4. i 1. puk 1. srpskog dobr. korpusa te se sad nalaze na sektoru Prezid, Čalbar, Gerovo, Osilnica. [Na komunikaciji] Jaska[41] — Karlovac 9-1V napadnuta od aviona [neprijateljiska kolona], 505 mrtvih i 40 konja ubitih.

OD G. Š. S.
Br. 11 14-IV

Molimo da nas vaše operativno odjeljenje obavijesti čim vaša Armija uzme neko novo mjesto ili postignut krupni značajni uspjeh. Danas je vrlo važno zbog orijentacije.

Kveder

OD IV. Korpus
Br. 49 14-IV

Naše snage tokom noći 13—14. ov. mj. potisle su neprijatelja iz Slunja i okolnih kota prema Primišlju. Neprijatelj je u povlačenju prema Poloju. Porušen most na Korani i kod Slunja. Poduzeli smo mjere za pravljenje pontonskog mosta.

OD IV. K.
Br. 47 15-IV

Sa 104. njemačkom divizijom koja se probija od Ostrošca preko Izačića, Ličkog Petrovog Sela, Vaganca, Drežnika, Ra-

[39] Vidi dok. br. 57 i 49, napomenu 6.
[40] Vidi dok. br. 11, napomenu 8.
[41] Tj.: Jastrebarsko.

kovrce. Slunja i dalje prema Karlovcu, vodimo borbu od 8. ov. mj. U tim borbama od 8—I [5.] ov. mj. neprijatelj je pojmo razbijen pretrpivši velike gubitke u ljudstvu i materijalu. Zarobljeno: 145. ubijeno 991 i ranjeno oko 500 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno: 3 protuzrakoplova topa 75 mm isprazna, 1 protuzrakoplov 50 mm neispravan, 2 protuzrakoplova 47 mm, 14 šarača, 19 puškomitraljeza, 8 teških bacača 81 mm, 35 minobacač 75 mm, 67000 metaka, 8 kamiona, 1 motorcikla, 11 tromblona, 5 radio-stanica, 19 telefona, 1 telefonsku centralu, 55 konja, 12 kola, 15 kareta, 2 laka bacača i drugog ratnog materijala. Uništeno: 17 motornih vozila, 6 radio-stanica, ubijeno 80 konja. Naši gubici: 105 mrtvih, 847 ranjeno. Sa ovim neprijateljem produžava se borba i sada se vodi južno od Slunja — Melnice kota [trig.] 318 i Ladevac kota 402 gdje neprijatelj dalje jak otpor.

Od Našelmika

15. IV. 1945. Neprijatelj drži Zlobin, Lokve i Mrzlu Vodicu. Fužine su nižija zemlja. Vode se borbe oko Lokava. Neprijatelj do sada nije uspostavio vezu Mrzla Vodica — Gerovo.[42]

Jakšić[44]

OD G. Š. S.
Br. 14. 15-IV

Kod Vinice preko Kupe jučer izgrađena skela koja nosi 20 tona, ima dobre čamce za motorizaciju. Danas će biti gotov mali most za prelaz pješadije, a za 5 dana bit će gotov veliki most za 20 tona. Kod Broda na Kupi spremni sa svim materijalom, počeo sa izgradnjom i zadatkom do sprovođenja operacije.

- Vidi depeše br. 7 od 14. aprila.
- [1] pisanju je bugarsko-jugoslovenskog partizanskog odreda koji je bio u sastavu 15. divizije (vidi dok. br. 95).
- [2] Pavle Jakšić, načelnik Štaba 4. armije JA.

Pritisak 7. Korpusa još traje, ali, upozoravamo da ne dobijete pretjeran utisak. Neprijatelj u snazi. Za sada VII Korpus savladava pritisak. Snage četnika i nedićevaca kvantitno su veoma slabe i ne treba smatrati da bi time promijenile nas plan. Smatramo da će povedeni plan u cijelosti biti izveden. Upozoravamo naročito za brzinu vađe djelatnosti u cilju prebrvanja evakuaciju neprijatelja. Svakako smo mišljenja da bi XX divizija[49] preboacila se preko Kupe na Vrhnici i udarila sa [na] Kočevja sa istoka. Ovdje bi pretbacivanje išlo mnogo brže nego kod Broda na Kupi. Odgovorite.

Kvedet

„ [illegible] [illegible] Obezbjeđenje desnog armijskog boka prema Lici i Karlovcu vršiće su jedinice 20. divizije sadejstvujući jedinicama 4. Korpusa. JA. Štab 4. armije naredio je 15. aprila štabu 20. divizije (vidi dok. br. 33) da odsjedne od napada na Generalski Stol i da svoje položaje predaju jedinicama 4 Korpusa. Na osnovu naređenja Štaba 4. armije od 16. aprila (vidi dok. br. 35), jedinice 20. divizije vrše pokret sa prostora Oštarije i Vrhovsko na prostor Kavrna Gora i Kupjak sa zadatkom obezbjeđenja prema Kupi.

[47] Vidi dok. br. 36.

[48] Đanić Đumjanović

[49] O rezultatima dejstva jedinica 20. divizije na tom pravcu vidi dok. br. 83.

OD G. S. H.
BR. 86 15-IV

IV Korpus dobio je zadatak da osigurava desni bok vase 5e Armije u predstojećim operacijama.[45] Obzirom na razvuče- nost njegovih snaga od doline Une do zatvaranja pravca od Karlovca, izvršenje ovog zadatka bilo bi znatno olakšano zaposjedanjem Gen.[eralskog] Stola, što bi izvršile vađe jedinice koje se nalaze u tom pravcu,[46] prije nego se povuku, u sadejstvu sa jedinicama XI Korpusa.

Za Načelnika štaba IV Armije
16. IV. 1945
u 01.30 sati

XIV brigada zauzela Novi.[47] Neprijatelj se je povukao prema Crikvenici.

Štab XIX divizije
zamjenik komandanta
popukovnik Danić[48] 03.00 sati

OD G. S. S.
Br. 19 16-IV

OD G. Š. S.
Br. 25 16-IV.

Kod Broda na Kupi spreman sav materijal za gradnju vel.[ikog] mosta. Most ne može biti gotov u toku 2 dana poslije početog rada. Javite odmah da li možete dati osiguranje mostobrana prema Kočevju. Bez toga radovi ne mogu ići, jer se izvjesne snage neprijatelja pojavljuju na sektoru Brod, Bradovee.[50] Mi osiguravamo komunikaciju. Odgovorite.

Kveder

OD IV. Korp.
Br. 93 16-IV

Neprijatelj drži i dalje položaje oko Primišlja. Danas smo smijenili XX diviziju.[51] Uhvatili smo vezu sa I. brigadom 29. divizije kod Golubića.[52] Drugih promjena nije bilo. Pripremamo napad na neprijatelja na sektoru Primišlje — Poloj.

OD IV. Korp.
Br. 9 J7-IV

17. ov. mj. jedna brigada[53] 7. Divizije napala je neprijatelja na Kuli Bisaoći[54] k. [trig.] 498 i k. 465. Poslije kraće borbe neprijatelj je potisnut prema Brekovici. 17. ov. mj. ujutro 8. Divizija napašće neprijatelja na sektoru Primišlje — Poloj. Tokom dana neprijatelj iz Generalskog Stola izvršio je manjim snagama izvidanje u pravcu Donje Dubrave.

[50] Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

[52] i [72] Naređenjem Generalštaba JA od 20. aprila 1945 (AVII, reg. br. 28—1, k. 1146/11) stavljena je 29. divizija pod komandu 4. armije. U pokretu preko Bihaća, Ogulina, Čabra i Prezida, divizija je na sektoru Čabra i Prezida 30. aprila vodila borbu sa četnicima (vidi dok. br. 74). Tada je dobila naređenje da nastupa pravcem Postojna — Nabrežina radi zaštite boka 4. armije. Prvog maja divizija se nalazi na prostoru St. Peter na Krasu (sada: Pivka) i Postojna, sa zadatkom obezbjeđenja desnog boka 4. armije sa pravca Postojna — Rakek – Planina (vidi dok. br. 75). Opširnije o rezultatima dejstva jedinica 29. divizije vidi dok. br. 106.

[71] U pitanju je 1. brigada. O rezultatima tog napada vidi dok. br. 101.

[54] i [74] Pogrešno; treba: Kula Bisovac.

Snage XI Korpusa[60] zauzele su Mrzlu Vodicu i Lokve i vode borbu za s. Gj. Jelenje i Kamenjak k. 838.

Za Cijavni štab Slovenije
18. IV. 1945.

Naše snage oslobodile su čitav otok Krk.[61] Na sektoru Kraljevica — Fužine — Mrzla Vodica i Lokve zauzeta su sela Hreljin, Plase, Zlobin i Fužine i vodi se borba za Mrzlu Vodicu i Lokve.

Armija

[55] Vidi dopesu br. 99 od 10. aprila.

[56] I ~ O tenkovskoj podjeci vidi dok. br. 67.

[57] Vlado Sekulić, komandant 1. tenkovske brigade.

[58] Vidi dok. br. 99.

[59] Pogrešno: treba: trg. 614.

[60] Vidi dok. br. 92, 95 i 96.

[61] Vidi dok. br. 45.

OD IV. Korp.
Br. 10 17-IV

Tokom današnjeg dana stigao nam je p.k. Divizion[62] i mirni. Mišljenja vas da nas obavijestite o situaciji na sektoru Brod na Kupi, Lokve, Hrvatsko Primorje.

OD Tenk. [Brigade]
Br. 56 17-IV

Nasi u sadejstvu sa pješadijom zauzeli Zlobin — Plase.[56] U toku dana dva ranjena. Dobivamo od bataljona 3 sarze municije.

Sekulić[57]

Za IV Korpus
18. aprila 1945.

Nase snage[58] slomivši otpor neprijatelja oslobodile Kalje-vcu — Zastene — Ruzić Selo — Plase — Praputnjak i izbile na linij Crni Vrh k. 229 — s. Praputnjak i vode borbu za Glavčinu k. 360 — Visnjevcu k. 340 i Svib k. 314.[59]

Za Generalštab i G.Š.H.
18. IV. 1945.

Dnevni borbeni: Naše snage poslije ogorčenih uličnih borbi zauzele s. Omišalj i time potpuno oslobodile čitav otok Krk.

OD IV. Korp.
Br. 18-IV

Tokom noći 17/18. neprijatelj je glavninu svojih snaga iz Primišlja i Kurjevca povukao prema Poloju. Snage 8. Divizije ovladale su jutros Kurjevcem, vode borbu oko Lončarske Glavice k. 390, Raletine k. [trig.] 432 i Klipinke k. [trig.] 444, Vetiljače k. [trig.] 317. Na sektoru Brekovica — Ostrožac neprijatelj je 17. ov. mj. po podne pokušao da ponovo ovlada Kulom Bisovačom[63] i Strmikom ali je odbijen.[63] Na sektoru Vukmanić — Trebinja — Popović Brdo — Cerovac neprijatelj se utvrđuje. Nastavak slijedi.

OD IV. Korp.
Br. 22 18-IV.

Nastavak prvi. Na sektoru Generalskog Stola bez promjena. Naš plan je jednu brigadu 7. Divizije, Krajiškim Odredom[64] u zajednici sa snagama 29. Divizije čistiti Unsku okolinu. Odbaciti neprijateljsku kolonu sa sektora Poloj — Perjasica prema Karlovcu i po tome napasti Generalski Stol. Noću 15/16. Banijski Odred[65] razoružao je jednu satniju domobrana u Pračnu. Zarobljeno 4 oficira, 4 podoficira, 53 vojnika. Zaplijenili 50 karabina, 5000 metaka.

OD Tenkov.
Br. 59 19-IV

Naša brigada nalazi se kod XIX div.[66] Jedan bataljon vodi borbu za Kupanovo,[67] a jedan bataljon kao rezerva prema komunikaciji Crikvenica, Dol Mali. Na sektoru XX divizije[68] jedan bataljon napadao je prema Kamesaku[69] sa dvije baterije

[64] Vidi dok. br. 16, napomenu 9.
[65] Banijski NO partizanski odred je od 10. juna 1944. pod komandom Štaba 7. divizije i ostao je u njenom sastavu do kraja aprila

[67] Pogrešno; treba: Kukuljanovo.
[68] Pogrešno; treba: 13. divizija (vidi dok. br. 67, napomenu 8).
[69] Pogrešno; treba: Kamenjak.

protukolskog diviziona. Jedan bataljon u Delnicama. Inžinjeriski bataljon na pravcu komunikacije na sektoru XIX divizije. Štab brigade nalazi se u Crikvenici. U toku borbi na sektoru XIX divizije u ovoj bitci jedan mrtav i 10 ranjeno, jedan tenk oštećen a jedan uništen.

Major Sekulić

Od IV. K.
Br. 28 19-IV

19. ov. mj. do 9 časova situacija kod nas slijedeća:[70] Neprijatelj i dalje drži položaje Raletina, Klipinka. Jutros u 6 časova iz pravca General[skog] Stola krenula je jedna kolona u jačini od 300 pješaka i nekoliko tenkova u pravcu položaja koje drže dijelovi 34. divizije. Neprijatelj je zadržan. Borba je u toku. Brigada VII divizije koja se nalazi na pravcu Bihać
— Ostrožac noću 18/19. očistila je od neprijatelja Brekovicu i borbe se vode oko Prošića.[71] 29. divizija stigla je na prostoriju oko Bihaća.[72]

OD IV. K.
Br. 38 20-IV.

19. ov. mj. u 22 časa n^ našem sektoru bez promjena. U borbama koje je 18. ov. mj. vodila naša VIII divizija sa neprijateljem na liniji Kicin Vrh[73] — Klipinka i Raletina — Kuzma neprijatelj je imao 84 mrtva i 124 ranjena, 3 zarobljena. Naši gubici 15 mrtvih, 76 ranjenih. U toku borbe položaji su prelazili tri puta iz ruke u ruku.

Za G. Š. S., VII Korpus, IV Korpus, XX Diviziju i IX Div.
20. IV. 1945.

Jedinice XIX Divizije[74] zauzele s. Škrljevo, Vojskovo k 385, Drenovi k. 544. Jedinice XI Korpusa[75] zauzele Gornje Jelenje i uz sadejstvo dijela snaga XIX Divizije razbile neprijatelja na Kamenjaku k. 838, k. 497 i nadiru u Grobničko Polje.

Armija

[70] i [75] Vidi dok. br. 48.

[73] Nije pronađen na karti 1:100.000. Vjerovatno je u pitanju Mišin V.

OD IV. K.
Br. 63 21-IV.

U borbama koje je vodila 19. ov. mj. 34. div. jugozapadno od Generalskog Stola nepr. je imao 10 mrtvih i veći broj ranjenih. Osiecen 1 nepr. tenk. našl gubitci 3 mrtvih i 11 ranjenih. U borbama koje je vodila 20. ov. mj. 8. div. sa nepr. na linij Kalelima — D. Polog — Klpinka nepr. je imao 58 mrtvih i 75 ranjenih. Zaplijenjeno je 1 sarac, 20 karabina, 4 zarobljena. Naši gubitci 19 mrtvih, 57 ranjenih. Lakše ranjen kolna.

[78] Pogrešno; treba: Dvorine, K. 586 (vidi dok. br. 49, napomenu 15).
[78] U plitnju je 43. istarska divizija.
[79] To je bila 3. brigada 43. divizije, koja je prebačena u Istru radi dejstva u neprijateljskoj pozadini. Brigada je dijelom svojih snaga 26. aprila sadejstvovala jedinicama 9. divizije u rejonu Vele Učke (vidi dok. br. 91, napomenu 25).
[80] Pogrešno; treba: Milaka.
[81] Pogrešno; treba: Lisac.
[82] Pogrešno; treba: Veprinac.
[83] Naslovak dopise rukovodja nije poznata. Vjerovatno je dopisu poslao pukovnik Arić Ilsiotić, jer se u naročenju Štaba 4. armije JA od 22. aprila napominje da 43. divizija radi po njegovim instrukcijama (vidi dok. br. 52, napomenu 9).

OD Tenkovska
Br. 61 20-IV

Sa jednom četom izbili smo na komunikaciju Čavle — Sušak, sa jednom kod Čavle. Bataljon koji je saradivao sa XI. Korpusom, spustio se u Grohmik oko polja. [Grohmičko P.] i napada Drvenik[74] k. 486. Rezervni bataljon ubacujemo u borbu. Izvještaj šljedi.[77]

Major Sekulić

OD Istra[78]
Br. 1 20-IV.

Noću 19. na 20. probili[79] smo se kroz neprijateljski front Mlaname[80] — Rijeka i izbili sa prvim bataljonom u Lužinu kod Brajana, drugi bataljon kod Brcze i treći bataljon kod Krilisca[81] sjevemo od Klane. Bataljoni će se nočas prebaciti preko pruge Trst — Rijeka. Prvi bataljon u Vubinas[82] kod Opatije, drugi bataljon u Lisina i treći Vodice — Dane — Trsteník. Sa bataljonom upuio sam po dva čiana štaba brigade tako da će bataljon moći izvršavati poslavljene zadatke. Zadatak bataljona da čim prije izbijo na prostor. Štab.[83]

mesar 8. div.[84] 19 ov. mj. 7. div. napadala je selo Prošić. Napad nije uspio. Uhvaćeni zapovjednik 30 mrtvih, 15 ranjenih. Naši gubitci 4 (mrtva i 20 ranjenih. Pljačana nije bilo. 29. div. vrši pripreme za čišćenje Unske Doline. Poslije likvidacije Ostrošca našu brigadu ćemo povući. Na ostalim sektorima bez promjene.

OD IV. K.
Br. 65 21-IV

21. ov. mj. u 5 časova jača neprijateljska grupa prebacila se iz pravca Bartlovića na desnu obalu Korane — Brzkosjevke selo.[85] Jačina i namjere nisu provjerene. Na svim ostalim sektorima nije bilo promjene.

Od IV. K.
Br. 68 21-IV.

Neprijatelj koji se danas ujutro, kako smo već javili, prebacio iz pravca Bolovrica[86] na desnu obalu Korane produžio je u pravcu Krnjaka i zadržan je kod Dugog Dola. Jačina nepr. oko 400 Njemaca i ustaša, istovremeno jedna nepr. kolona u jačini od 200 Nijemaca kretala iz pravca Vukmanić i do 13 sati izbila je do Brezove Glave k. 222 gdje je zadržana. Na ostalim sektorima bez promjene.

Za G. Š. S.[87]

VII K., IV K., XX Div., IX Div. 43. i 13. brig.[88]
Snage XIX Divizije vode žestoke uličine borbe u Sušaku.
XIII i 43. Divizija i dio snaga XIX Divizije zauzele su Grobničko Polje, s. jelenje i sva okolna sela.
XIV brigada [19. divizije] i dijelovi Tenkovske brigade pretekli se preko r. Rečine na sektoru s. Lukezi — Dražun i napadaju neprijateljske položaje k. 514, k. 495, k. 462.
Snage IX Divizije[89] izvršile su desant na otok Cres i Losinj, u ogorčenim borbama ovladale otokom Losinjem, osim

[84] Sukrija Bijedić
[85] Vjerovatno Kosinska Selo.
[86] Pogrešno; treba: Bartlović.
[87] Dopisa nema datuma. Vjerovatno je upućena 21. aprila (vidi dok. br. 49).
[88] Pogrešno; treba: divizija. Brojevi jedinica su u originalu dopisani olovkom.
[89] 127 Vidi dok. br. 56.

jako uvrštenog upornika Tovar i Tovarići sjevernozapadno od M. Lošinja.

- Cresa.

Na otoku Cresu ovladale dijelom otoka južno od grada Cresa.

Sam grad Cres u našim je rukama osim dvije kuće iz kojih neprijatelj još daje otpor.

XX Div. izbila sa 1 [jedinom] brig, u Prezid a 1 [jedinom] u Dragu.[90]

Od Tenk. brig.
Br. 62 21-IV.

Sa jednim bataljonom idemo pravcem Poklinavac, Kilovac 482. — Dosarne[91] do koje je tačke izbio i ide prema mjestu Klana.[92] Jedan bataljon Pećina Kečina sa zadatkom kretanja prema Martečiji. Jedan bataljon nalazi se kod Mlosla izmedu Sušaka i Rijeke. Do sada nema gubitaka.

Sekulić

Za Generalštab, G. Š. H., G. S. S., VII Korpus, IV Korpus, XX Divizija, IX d., 13. i 43. Div.

U 16.00 sati posilje zeteskih ulicnih borbi slomljen otpor neprijatelja i zauzet grad Sušak i Klana.[93]

Armija

Štabu IV armije
br. 4.

XIII i 43. divizija nalaze se na sljedecim položajima:
XIII div. jedna brigada k. 1212 i 1247, jedna na kot 822 i 817, dok jedna vrši nasilno izvlačenje sektora Pešišće k. 784 i k. 785.

" Pogrešno: treba: Bosanna
" U napadu na Klanu bataljon je sadejstvovao jedinicama 13.
divizije (vidi dok. br. 67)

" Opširnije o borbama za oslobođenje Sušaka vidi dok. br. 54
Pri oslobođenju Klane jedinice 13. divizije, u sadejstvu sa 2. bataljonom 1. motorske brigade, upale su u Klanu 21. aprila, ali su istog dana, protivnapadom neprijatelja, odbačene na okolna brda (vidi dok. br. 52

II. Dio P.A. Divizìona povratìt cemo vam u sastav.

Ammija[99]

Stanje kod XXVI div. u 10.45 časova. III Prekom.[orska] brigada vodi borbu i poližzi s jedinm dijelom na Pliš K. [rig.] 932 a drugim dijelom na Kukulj izmad Klanc. Ljevo krilo 1. [dalmatinske proletterske] brigade nešto zaostalo i vodi borbu na bivšoj granici [u rejonu] Sv. Mikula. XI i XII brigada na prostoru Dvorje i Borji.

Primljeno u 11.12 časova.[100]

[91] 1[44] komandna kola
[95] 1[146] Ante Bilošić
[94] 1[98] Dopeše nemaju datuma. Vjerovatno su upućene 23. aprila (vidi dok. br. 33).
[97] Vidi dok. br. 55, napomenu 14.
[99] U originalu dopisano olovkom.
[100] Depeša nema datuma. Vjerovatno je poslata 24. aprila (vidi dok. br. 86).

43. div. nalazi se poližnuja na [sa] k. 1145, 952, 1083, 920 i 1011 na k. 1396, 1168, 1134, 1026, 1115.

Borba na sektoru 43. div. sada se vodi dosta jako dok na našem sektoru borbe još nema. Neprijatelj je u toku popodnevna vrsta protivnapade sa snagama oko dva bataljona. Većdutim, slabosti jedinica za borbu u šumi i odbijanje protunapada donijela je neprijatelju uspjeha i poteršna nam je skauikara[94] sa radio-stanicom ih da [se] prebaci bliže radio-centar XI korpusa.

Tam[95] 22. IV.
u 22.50

Od G. Š. H.[96]

1) Zbog nesigurnosti i pojave odmetnika molimo da batljoni 3. lička brigade[97] do daljnjeg ostaju na sadašnjim svojim mjestima Otočac, Gospić, Vratnik.

2) P.a. divizion koji je privremeno dat IV armiji da se vrati u sastav G.Š.H.

Za G. Š. H.[98]

I. Treća Lička brigada ostaje na prostorij Otočac — Seni — Kartobag.

OD IV K.
Br. 10 24-IV.

Op.[erativnom odjeljenju]
U borbama koje je vodila Karlovačka brigada[ukl] 23. ov mj. na prostorijama kod Vukove Gorice neprijatelj je imao 15 mrtvih, 35 ranjenih. 2 zarobljena. Zaplijenjen jedan šarac, 1 p. mitraljez, 10 karabinta u toku današnjeg dana promjena nije bilo.

Od G. S.H.
Br. 1 24-IV

Dijelovi IV. Korpusa zauzeli su Ostrožac.[102] U dolini Une neprijatelj je u povlačenju. IV. Korpus izvještava da je jutros neprijatelj otpočeo jačim snagama napadom od Generalskog Stola i Netretića ka Bosiljevu i Vinici. Na sektoru Poloj — Perjasica naše snage potiskuju neprijatelja prema Karlovcu.

OD IV.
Br. 95 24-IV

Op.
23. ov. mj. od 6 sati neprijatelj je iz pravca Karlovca počeo da vrši pritisak u pravcu Vukove Gorice prema položajima koje drže dijelovi 34. divizije. Naša 1. brigada VII. divizije sa Krajiškim Odredom izvršila napad na Gnjilavac i Ostrožac i neprijatelj se pod pritiskom povukao. Ostalo bez promjene.

OD IV.
Br. 74 24-IV.

Op.
U noći 23-24. ov. mj. neprijatelj na liniji Raletina — Klipinka otpočeo sa povlačenjem u pravcu Perjasice. Naša 8. divizija dobila je zadatak da goni neprijatelja. Naši prednji dijelovi izbili su danas na liniju Visočka[103] — Donji Poloj — Mišin Vrh k. 470. Neprijatelj[104] je 24. ov. mj. krenuo sa jačim snagama iz pravca Netretić — Generalski Stol u pravcu Bosiljevo.

Vidi dok. br. 58, napomenu 3.
[102] Vidi dok. br. 58.
[103] Postoji G. i D. Visočka.
[104] vidi dok br 60

Tito.

Za IX Diviziju, XX Div., G. Š. S. i VII Korpus
25. IV. 1945.[107]

XIX Divizija drži lijevu obalu rijeke Kečine do k. 611 sjevernо od izvora. Na desnoj obali drži k. 349.
XXVI Divizija drži Plešiće k. 785 — M. Suvova k.[108] 760 — k. 689 — k. 609.
XX Divizija izbila u Mašun i napada prema Fontani.[109]

OD IV K.
Br. 27 25-IV.

U noći 24. na 25. neprijatelj južno od Vinice povukao se na liniju Vukova Gorica — Mrzljaki — Bosiljevo — Lešće. Na položajima sjevernо od Prugišće bez promjene.

[.01] Vidi dok. br. 101.
[108] Pogrešno tiskn. Sišo, umj. 760.
[109] Talijanski nazivi za Kineske (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

Sa svojim predmjm djelovima prešao je Bosiljevo, vrši pri-
remk dalje. Karlovačka brigada sa ovim neprijateljem vodi
borbu. Drugih promjena nije bilo.

OD IV.
Br. 17 24-IV.

Op.
24. ov. mj. neprijatelj,[105] koji je krenuo iz pravca Generalskog Stola i Netretića prema Bosiljevu, predmjm djelovima izbio do 13 časova u selo Bosance, mmje snage napreduju prema Žabovu. Na taj pravac za pojačanje 34. divizije upućen smo 7. divizju[106] sa zadatkom da napadne i odbaci neprijatelja. Neprijatelj koji se povlači iz pravca Polo ja prema Generalskom Stolu i Poloju svojim zaštitnicim djelovima nalazi se oko Svojića i Sodlara. 8. divizija u kontaktu je sa ovim neprijateljem. Drugih promjena nije bilo.

Od Gen.[eral] Štab[a JA]
Br. 57 ... 25-IV

Op.
Tačno javnje cijelu liniju vašh predmjh dotova, naju-
naju[ći] i VII. Korpus.[1063]

OD IV Korp.
Br. 41 25-IV

Token 25. ov. mj. nače jedinice vodile su borbu[110] sa neprijateljem na linji Lešće — Bosiljevo. Napad je vršen na Lešće, ali pomoć je neprijatelju stigla iz pravca Bosiljeva i našl su dijelovi morali ostupiti. 8. divizija vršila je napad na k. 277 južno od Gaćeškog S. na desnu obalu Mrežnice, dok je prilazak vršen na neprijateljske položaje na čitavom odsjeku do ljeve obale Korane. Neprijatelj je pomovo uspio da se jednim dijelom prebaci na desnu obalu Korane i drži selo Vukovsiće i k. 255. Rezultate borbe javit ćemo naknadno.

Od I Lička
Br. 1 26-IV.

Nema značnih promjena. Sektor izvidanja i kontrolisanja ističe. Na sektoru Otočac ubvatili smo 9 neprijateljskih vojnika pod oficirom ratnom sprenom. Vojnički rad: vojnička radeno.
I čas borbena obuka. 2 časa ratna službа. I čas nastave gađanja, rad čete za vezu opis terena. Brojno stanje 941. Ishrana redovita.

Štab I. Lička samostalne brigade

Od I lička samostalne
Br. 2 26-IV.

Op.
Bataljon se vratio iz Vidobija, prethodno je rejon Klanavni i rejon Dabar. Neprijatelj koji se nalazio u gore navedenim mjestima poljegao je. Jučer se predalo 50 vojnika u Gospiću. U Karlobagu nađ jedan [borac] ranjen je u nogu iz mitraljeza. Javite hoće li ovaj bataljon krenuti iti ostati ovdje.

Politkom. I. lička samos. brig.

OD G. Š. H.
Br. 4 26-IV.

Op.
Neprijatelj je jačim snagama 24. ov. mj. ovladao komunikacionl čvor. Slol — Bosiljevo — Bosanci. Protivnapadom snaga 34. divizije zauzeli Bosanci i neprijatelj odbačen na linji k. 255. Rezultate borbe javit ćemo naknadno.

niju Vukova Gorica — Mrzljaki — Bosiljevo. Na prostoru između Dobre i Kupe, pored 34. prebačena i 7. divizija. Na sektoru Primišlja zauzet Poloj i Perjasica.[111]

OD G. Š. H.
Br. 10. 26-IV.

Op.
Razbijene neprijateljske grupe na prostoru Otočac počele se prikupljati. Tako je jugozapadno od Lešća u šumama Rinkovića Rudina,[112] Veliki Grič koncentrisano oko 370 ustaša, naoružanih sa dva teška bacača, nekoliko automatskih oružja, šmajserima i puškama. Snage koje se nalaze u Otočcu nedovoljne su za neko ozbiljnije čišćenje ovoga terena i uništavanje bande. Smatramo da bi bilo potrebno da se Štab I. Lička brigade odmah preseli u Otočac te da neposredno na terenu rukovodi akcijama svojih bataljona.

OD IV. korpusa
Br. 58. 26. IV.

Op.
Na liniji Bosiljevo — Špehari — Umol borbe su još u toku.[113] Neprijatelj pokušava da iz pravca Lešća i Bosiljeva pređe cestu Grabrk — Bosiljevo. Između Korane i Mrežnice bez promjene. Oslobođena Krupa i Otoka. Neprijatelj se povukao u pravcu Novog.

OD IV. Korpus
Br. 60. 26-IV.

Op.
U borbama koje je naša div.[114] vodila 25. ov. mj. na položajima sjeverno od Perjasice nepr. je imao 10 mrtvih i 14 ranjenih. U borbama koje su vođene sa nepr. između Mrežnice i Dobre nepr. je pretrpio velike gubitke. Broj mrtvih i ranjenih nije provjeren. U toku 26. IV. vođene su žestoke borbe na liniji Bosiljevo — Lešće. Rezultate javiti ćemo naknadno. Nepr. je odbačen prema Lešću gdje je zanoćio na liniji Lešće — Bosiljevo — Vukova Gorica. Na drugim sektorima promjene nema.

Na tom sektoru borbe je vodila 8. divizija (vidi dok. br. 104, napomenu 3).

[*2] Nije nađeno na karti 1:100.000. Vjerovatno: Markovića Rudina.

[114] i [*4] Vidi dok. br. 66.

Za Generalštab — G. Š. H. IX. Div. G. Š. S. VII. Korpus [1]
IV. Korpus
27. IV. 1945. god.

Uji sati jedinice XX. Divizije[115] uz sadejstvo tenkova zauzele Kotlinicu i Fominu [Krnezaić]. Sa jedinim kalkom naređuju prenos SV. Petra [St. Peter, sada: Pivka] a drugim preko [Hrušici] Bistrici
XIX ; XXVI obavještena telefonski, primio obav. of.
XIX. Div.[116]

ZA Generalštab [JA]
Br. 27-IV.

Veza depeše br. 57 od 25. IV. — Prednji dijelovi Armije nalaze se na linji: *VII. Korpus*[117] glavninom svojih snaga oko jemišan prema desnoj obali Krke od Novog Mesta preko Toplica do zuzemberka i na toj linji dalje položaje. Ljevim krilom orijentisan prema Kočevju na linji Crni Potok — Slavčevi — Nova Laza — Ajblg. *XX. divizija*:[118] na linji Ajbig — Čabar — Prezid — Kozarišče — Mašun gdje dalje položaje prema Komenci na linji M. Pretrese k. 1080 — k. 907 — k. 1029
13. div.[119] na linji Snežnik — Čabarska Poljca — bivšom granicom do Trsteničke — k. [trg.] 1243 — Zelezna Vrata k. 1247
— Stulac 1212 — Gustar. *26. divizija*:[120] na linji: Gustar k. 883

grupe.. 4. [četvrto] Nepostedno [angažovati] oko Tsta 43. [diviziju] i 30. i 31. Slovenska div.[iziju] IX. Korpusa s tim da već sada odpočnu uvođne borbe za Tst.[125] Tito.

Od IV Korpusa
Br. 73 27-IV.
Op.
Kod nas na svim sektorima bez promjene. 8. div.[izija] 28. ov. mj., stoji će na prostoriju Ogulin — Ostarije.[126] Mohimo vas javite nam kada ćete istu diviziju primiti pod vašu komandu i na koji način će se divizija snabdjevati.

Br. 19 27-IV.

Zadržjeni vašim veličim uspjesima za oslobođenje naše domovine šaljemo vam iskrene čestitke i plamene borbene po-

125 i 122 za izvršenje tog naređenja Štab 4. armije 1A izdaje za-
povijest 29. aprila (Vidi dok. br. 69).
[126] Vidi dok. br. 69, napomenu 20.

drvanju mosiobrana kod Sv. Jelene i sa prostorije Valdarsa [Vrsnja] — Aurunia obezbjeđuju nastupanje. Jedna brigada sa prostorje Tristenika u pokretu prema Nanosu a jedna prema Vodicama u Istr.

Od Generalštaba
Br. 66 27-IV.

Op.
Prvo. Naročiti smo G.Š.H. da uputi 8. diviziju pravcem Brod — Čabar — Lož. Ova će divizija služiti za obezbjeđenje vašeg boka sa sjevera i stavlja se pod vašu komandu. Drugo. Na vašem sjevernom krilu potrebno je da stvorite grupu snaga 20., 29. i 13. divizija i da njome bezobzirno nadirete opštim pravcem Lož — Tst. Slijedi.

Od Generalštaba
Br. 67 27-IV.

Naštavak. Treće. Južna grupa sastava 9., 19 i 26. div.[izija] treba da energično napadne Rijeku i ako bi opor bio suviše jak i borba zategla onda energično nadirati opštim pravcem Klana — Tst a za blokadu Rijeke poslavite jednu div. [iziju] koja treba jednovremeno da vam štiti ljevi bok ove

zdravc. Posebno zahvaljujemo vam za oslobođenje Crvsa i Lošinja koji su bili mnogo godina u suzanjstvu, a koji su dočekali svoju braću, svoje oslobođioce.[127] Mi primorski borci osjećamo vašu bliznu, i poštit čemo borbenost i prprvenmo se za poslidnje borbe sa neprijatljem za naše konačno oslobođenje. Živjela Jugoslavenska Armija oslobođitelja Jugoslovenskog naroda. Živjeli borci IV. Armije. Živio naš velki vojskovoda Maršal TITO.

Štab IX. Korpusa.

Za IV. Korpus
Br. 27-IV.

Divizija koja je dodijeljena nama upućuje ubrzanim marševm opštim pravcem Qpulin — Delnice — Grcrovo.[128] Za snabdijevanje neka se obrati komandi pozadine Armije u Karlovcu. Tražite od G. S. H. za nju 15 kamiona. Sajemo sitte za vezu.

Za IX Korp.
Br. 28-IV. DDD

U vezi naređenja generalštaba[129] i situacije u sjevernoj Italiji[130] naređujemo: Izvršite koncentraciju svojih snaga na prostoru: Pisakovica — Gorjansko — Kostanjevica i zapolnite uvodne borbe za Trst. Borbu organizovati u sadejstvu sa jedinicama koje se nalaze u gradu Trstu.[131] Druge snage Armije bit će također orijentisane u pravcu Trsta.[132]

Komesar, pukovnik	Komandant, gen.[eral]-lajtnant
Šiljegović	Drapšin

Za IX Korpus
Br. 28-IV.[133]

Zauzeta Kortinica. Fontana, Sembie [Šembije]. Sv. Petar. Borba se vodi za [Iltrskul] Bistricu. 9. div. zauzela Lovran, Nanos, ima zadatak izbjanja prema Trstu i spajanja sa vama. Budite aktivni i usmjerite vaše jedinice na Trst bez obzira na vojskovoda Marsal TITO.

Štab IX. Korpusa.

Za IV. Korpus
Br. 27-IV.

Divizija koja je dodijeljena nama upućuje ubrzanim marševm opštim pravcem Qpulin — Delnice — Grcrovo.[128] Za snabdijevanje neka se obrati komandi pozadine Armije u Karlovcu. Tražite od G. S. H. za nju 15 kamiona. Sajemo sitte za vezu.

Za IX Korp.
Br. 28-IV. DDD

U vezi naređenja generalštaba[129] i situacije u sjevernoj Italiji[130] naređujemo: Izvršite koncentraciju svojih snaga na

Čuvanje oslobođene teritorije. Organizirajte i naoružajte mi-
licija za zaštitu pozadine. Javite nam situaciju i oslobođena
mjesta na vašem sektoru.

Za G.Š.S.
Br. 28-IV.

Ujutrašnji smo vezu sa IX. Korpusom i izdali mu naređenje da napadne Trst.[134] Pravcem Buzet — Trst upućuju smo 9. div.[135] sa zadatkom da što prije napadne Trst sa juga. Javite da li je VII. Korpus krenuo na prostoriju Start Trg — Čabar. Ovo je hitno.

Za IX Korpus.
Br. 3 28-IV.

Nastojte da diferove svojih snaga sa radio-stanicama ispunite što dalje u pravcu Vengcije sa ciljem da što prije uspostavite vezu sa Savezmicima. Cim se veza uspostavi obavijestite navođeći mjesto, dan i čas.[136] Specitie oružjem, pokret talijanskih snaga u pravcu Trsta. Nastojte da što prije ovladate putem Trst — Trzic i da izoliyete Trst sa zapada.[137]

Štab IV. Armije.

Od [komandanta]
Br. 28-IV.

Stigli u Bakin Štab.[138] Zauzeta Hrska Bistrica. Bosko[139] i ja idemo u Mašun da se dogovorimo. Dalji permanentni vezu i javljaj se najbolje telefonijom. Zauzeta je Jablanica.

Drapšin.

Za IV Korpus
Br. 28-IV.

Ubrzajte pokret 8. div. do krajnjih mogućih granica.

J.[140]

Vidi dopsu br. 17 od 2. maja.
[137] i [15] Vidi dok. br. 90.
[138] i [139] Bogdan Petović Brko, komandant 20. divizije (vidi dok. br. 84, napomenu 17 i dok. br. 107, napomenu 25).
[139] Bosko Šiljegović, politički komesar 4. armije JA.

Od IV Korpusa
Br. 6 28-IV.

28. ov. mj. do 14 sati bez promjene. Naša 8. div.[141] nalazi se u pokretu i tokom noći 28/29. tokom sutrašnjeg dana izbiti će na prostorije Srpske Moravice i Brod-Moravice. Molimo da je na tim prostorijama prihvatite.

Za generalštab. G.Š.H., G.Š.S., VII korpus, IV korpus, IX korpus, IX, XIX, XXVI, XIII, 43. 29. [i] 8. divizija.[142]

Snage XX divizije[143] zauzele [Ilirsku] Bistricu. Jedna kolona nastupa pravcem Jablanica — Elsane [Jelšane], druga prema Postojni, a jedna prema Castelnuovo [Podgradl.[144]

Armija

Za 29, 13, 43, [diviziju], tenkov. brig., G.Š.S., VII, IV [i] IX Korpus.

Naše snage u Istri oslobodile: Lorn sa rudnikom Raša — Plomin — Brseč — Sv. Nedelja — Strmac — Sušnjevica — Moščenice — Lovran — Opatija — Mala i Velika Učka. Obala slobodna od ušća rijeke Raše do Voloskog. Likvidirano opkoljeno uporište Ičići i Labin.[145]

Za Generalštab
Br____ 29-IV.

Oslobođena Abacija [Opatija]

Za Generalštab
Br. 66 29-IV.

1. Pokretna grupa na Armijskom desnom krilu sastava 20. div. i 2. [dva] tenk. bat. na kraju 29. [aprila] bila je udaljena 5 km istočno od Trsta. Krajger[146] javlja da se dijelovi IX.

[142] Depeša nema datuma. Vjerovatno je poslata 28. aprila (vidi dok. br. 68).

[143] U originalu su riječi »Snage XX divizije« precrtane i iznad toga napisano plavom olovkom »Naše jedinice«.

[144] Riječi »a jedna prema Castelnuovo« dopisane plavom olovkom.

[145] Boris Krajger, član KPJ od 1934. Jedan od organizatora narodnooslobodilačkog pokreta u Ljubljanskoj pokrajini. U toku rata bio je i politički komesar Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, a za vrijeme završnih operacija za oslobođenje naše zemlje sekretar Pokrajinskog komiteta za Slovensko primorje. Poslije rata bio je ministar u vladi NR Slovenije i predsjednik Izvršnog vijeća NR Slovenije. Poginuo je u saobraćajnoj nesreći 4. januara 1967. kao potpredsjednik Saveznog izvršnog vijeća. Bio je rezervni general-potpukovnik JA. Odlikovan Ordenom narodnog heroja i drugim visokim odlikovanjima.

Korpusa već bore u predgrađu Trsta. 2. Na sektoru Rijeke vode se borbe za uništenje 188. i 237. njem. div. Preduzete sve mjere za ovladivanje Trstom. Možete objaviti da su naše jedinice započele borbu u okolini i u samom gradu Trst.[147]

Arso[148] i Drapšin.

Od IV Korpusa
Br. 16 29-IV.

Danas 29. ov. mj. u 9 sati naša 7. div.[149] protjerala je neprijatelja iz Bosiljeva i ušla u Bosiljevo, a kasnije u Vukovu Goricu, borba se vodi i naši napreduju dalje.

Za IV. Korpus
Br___ 30-IV.

Obaviješteni smo od Generalštaba da nam je stavljena na raspoloženje još jedna vaša divizija.[150] Izvijestite gdje se ona nalazi i da li će vaš Štab krenuti sa njom. Ona treba da vrši pokret pravcem za 8. divizijom.

J.

Od I Lič. brig.
Br. 8. 30-IV.

Op.
Za op. odjeljenje. Prema izvještaju našeg bataljona u nekoliko grupa neprijatelj se pojavio u blizini Gospića, grupe broje 10 do 50 vojnika. Naš bataljon koji se nalazi na sektoru Karlobaga aktivizirat će se protiv neprijatelja.

Za IV. Korpus
Br. ... 30-IV. DDD

7. divizija neće napadati Kočevje.[151] Zadatak joj je pročistiti Kočevsku Rijeku i izbiti preko Prezida za Sv. Petar. U 17 sati.

Pukovnik M.[ilo{] Šumonja.

i« j i« o borbama na riječkom frontu i u rejonu Trsta vidi dok. br. 74.

i« j 157 Arso Jovanović se tada nalazio u Štabu armije i odatle poslao depešu Generalštabu JA. U to vrijeme je on bio načelnik Generalštaba JA. Opredijelivši se za stavove Informbiroa, koji su bili upereni protiv nezavisnosti i integriteta SFRJ, pokušao je da pobjegne iz Jugoslavije i tom prilikom je ubijen od graničnih organa JNA.

[150] Vidi dok. br. 70 i 101.

tso i isi vidi dok. br. 76, napomenu 14.

Vojska[155] generalštanama Petra Drapšina produžava borbu za okruzavanje i uništenje neprijateljske grupacije u rejonu Rijeke (188. i 237. njemačke divizije). Jedanovremeno borbe započinje pješadijske i tenkovske jedinice razvijajući nezadržno noći prodrli su u grad Tršć, gdje vode žestoke uline borbe sa njemačkim snagama. Desantske jedinice[156] IV. armije u saradnji sa našom mornaricom izvršile su iskrcavanje u Istri i u toku 27, 28, 29. i 30. aprila oslobodile poluostrvo Istru i sada vode borbe za gradove Puj [Pula], Pazin i Rovinj.

(General Arso[157]

[155] Vidi dok. br. 68, napomenu 7 i dok. br. 69, napomenu 9.

[156] "... i " Ljslijed bitne promjene situacije i nepreciziranih zadataka obilježavanja položenja koje su dizale jedinice JA, savezničkih avionit su nekoliko puta zahtjevom bili nalje jedinice.

[157] 219 Komunistički odred momentalne pješadije. Opširnije o rezultatima borbe za oslobođenje Istre vidi dok. br. 98 i tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

Vidi dok. br. 75.

Komanda kola
Br. 1 ... 30-IV

Nepr.[ijatelj] dovukao pojačanja od 600 vojnika sa tenkovima u Postumiju [Postojna]. Postoji mogućnost da prodre u našu pozadinu. Organizuj sviđanu odbranu u vezi sa 29. i 8. div.[izijom].[152]

Od I. lic. brig.
Br. ... 30-IV.

Op.

U toku jučerašnjeg dana naš treći bat.[aljon] uhvatio šest nepr.[ijateljskih] vojnika sa oružjem.

Za Generalštab
Br.____ 30-IV. DDD

Naše jedinice izbile na komunikaciju Trst — Tržič[153] gdje ih mitraljira Savezničkа avijacija. Motorno interveniju da Savez. avijacija ne djeluje istočno od Soče.[154]

Za Generalštab
Br. ... 30-IV. DDD.

[152] Vidi dok. br. 68, napomena 9.

[153] Vidi dok. br. 68, napomena 7 i dok. br. 69, napomena 9.

[154] Vidi dok. br. 75.

ZA G.Š.S. VII K. IX. K.. IV. K.. IX. XIX. XIII. 43. XXVI, XXIX. XX. i Viii. Divizi.[ju] [i] Temkovskoj brigadi

Dovela divizija zauzela Buzet, nadire ka Trstu. 43. Divizija zauzela Marcassina [Markovščina] — Materija i nadire ka Trstu.

XIX Divizija vodi borbe u Rijeci. Zauzela blok kuća na istočnoj strani. Na desnom krilu zauzela s. Sudena i napada prema s. Vežići, nalazi se na linji s. Lučići — šatjon — Skvazići do k. [trig.] 499 — lijevom obalom Rečine do ušća. Sjeverno od glavnog mosta prodira u Rijeku.

XXVI Divizija vodi borbu u Klani. Sjevernо i sjeverozapadno od Klane neprijatelj se drži.

XIII Divizija zauzela Castelnuovo [Podgrad] — Elsane [Jelšane] i napada Rupu — Lipu — Sappiane [Šapjane].

XX Divizija prodrla sa tri strane duboko u Tirol. Neprijateljski otpor popustа — diže u zrak i pali.

ZA 9. korpus
Br. ... 1. V.

Onjemtišlie svoje snage na zapad i nasiolje da šio prije oslobodile Gorncu i Montalcone [Trzic].[159] Preduzmite sve da lučka postrojenja padnu neoštećena u naše ruke.

ZA IV Korpus i 8. div.[160]
Br. ... 1. V.

Vazi zauzeli jugoistočni dio grada Trsta i prodrli u centar. Pozurite na određeni zadatak.

J.

ZA Generalštab
Br. ... 1. V.

Otežavne operacije naše Armije razvijaju se vrlo uspješno. Naše brzopokretne jedinice oslobodile su jugoistočni dio Trsta i produžavaju borbe u centru grada kod Zelj.. stanice. Komunikacija Rijeka — Trst u našim rukama. Naše lijevo krilo[161] koje napreduje opštim pravcem Buzet — Trst unišlava nepr. kolone na maršu koje se povlače iz južne šire u pravcu sjevera. Neprijatelj trpi ogromne gubitke u ljudstvu i mate-

[a] Vidi dopsu br. 12. i 13 i 17 od 1. i 2. maja.
[b] Pored 8. divizije, pod komandom 4. armije JA bila je i 7. di vizija 4. korpusa (vidi napomenu 150).
[c] Na lijevom krilu armije u pravcu Trsta prodirale su jedinice 9. divizije (vidi dok. br. 74 i 75).

OD Skauškara[164]
Br. … 1-V.

Stiglī u Prezid. idemo dalje. Raspored VIII. [divizije]. Štab u Prezidu, III. brig. u Sl. Trgu, 1. [brigada] u Babinom Polju i 2. maja u 01.00 sati kreće za Sv. Petar, dva bataljona u Sv. Petru a dva na putu za Sv. Petar, nalaze se oko Mašuna. Art. divizion stiže u Prezid. 18. brig.[165] VII. Korpusa stigla u Sl. Trg.

ZA Generalštab
Br. … 1-V.

Naše jedinice oslobodile Tržić i Goricu.

T. B.[166]

OD Komandna kola
Br. 2-V.

G. Š. Slovenije javlja: Tolmin, Kobarid, Bovec, Tarcento, Gemona oslobođeni su snagama komande vojnog područja i

[163] Riječi »K-ni XX. div. Pecotić« u originalu su dopisane olovkom.

Pogrešno: treba: divizi ja.

rijala. Samo na pravcu jedne divizije zarobljeno je 80 topova, uništeno 26 tenkova od 35 tona dok su dva zapljenjena ispravna.

J.

Za štk. brig.
Br. 1-V. DDD

Primili smo otvorenu depešu: »Oslobođen Trst — Br-ko«.[162] K-ni XX. div. Pecotić.[163] Javite da li je ovo tačno.

J.

OD 9. korpusa
Br. /2. … 1. V.

Jedinice 9. Korpusa oslobodile su Gorizu i vode borbu za Tržić i put Trst — Tržić preprečujući povlačenje Nijemaca iz Trsta.

OD 9. korpusa
Br. 13 … 1. V.

Naše jedinice danas u 13 sati zauzele su Tržić. Posada cca [oko] 700 [vojnika] SS [se] predala. Do 13 sati nisu nigdje zapažene nepr. jedinice.

operativnog štaba za Benkovac,[169] Vrataruma u pravcu Čedmo, Lovrana, Pridrage i Nadina i 1. p. mtbr. U svim zauzetim mjestima postavljena civilna i vojna vlast.[170]

OD 9. korpusa
Br. 17 2. V.

Jučer, 21. dlv. 9. Korpusa oslobodila su 1. maja u 14 sati Montalbano. Lučka postrojenja su neoštećena. Gotovo oslobođena cijela zapadna strana [grada] gdje se vode borbe. U 1. ruma i 4. ak. mtbr. 1. dlv. ušle su u grad. [Ispadnu] od[Montalbano sa savezničima.[171] Saveznici su tek vezani, i ampovi e dalnjim operacijama. Ulitali.

OD 5. korpusa
Br. 18. 2.V.

Gorica potpuno je oslobođena. Štab dv.[172] 2. maja u 11.10 sati.

Iz 9. korpusa
Br. 21 2. V.

Bilo bi dobro da zapusnički stanovnik predaju Trišća nasoj Armiji. Zapusnik neka popusta njemački oficiri koje sa- ćesopće five.

OD IV. korpusa[173]
Br. 41 2. V.

8. dlv. izbila je jedinom brig. u Sant Tgi. kolna [brigada] je 1. ar. puk, kolona [divizija] u Sant Tgi. Sedma divizija 2. ov. mj. u istom pravcu. 7. dlv. vrbit će 2. ov. mj. i biti će u Sopalm Morovanima, a 3. ov. mj. u Prezodu.

OD 29. dlv. [srpj][172]
Br. 29 2. V.

Postojnu je branilo oko 1800. nepr. vojnika. U borbama za Postojnu nepr. je imao 510. mrtvih, 400. zarobljenih i veliki

[169] Benkovac
[170] Vidi dok. br. 24. napomenu 24.
[171] Vidi dok. br. 69. napomenu 20; dok. br. 70. napomenu 14.
[172] U 5. i 9. vojnoistarskom korpusu je, očito, u to vrijeme, bio

Trst i Zauše [Zavrje] — Trst vode bonbu sa 200 četnika koji u jednoj zgradi sa nešto Nijemaca davaju jak otpor.

XIII divizija noćas zauzela Sapjane i vodi borbu za Rupu i Lipu. Na sektoru I [dalmatinske] proleterske brigade i XIX divizije bez promjene, mjestimično artiljerijska vatra.[175] Neprijateljskoj grupaciji na Rijeci predat ultimatum za predaju. Rok ističe u 18.00 časova večeras. Obavijestimo da nepratećeg sektora Rijeke u pravcu Ljubljane.[176] O tome smo obavijestili jedinice.

Na sektoru VII Korpusa neprijateljska grupacija Kočevska Reka — Gotenica — Grčarice razbijena. Noćas će biti izvšen napad na Kočevje.

U Istri oslobođena mjesta Umag, Kopar, Buje i Novigrad.

[173] Vlado Šegrt, komandant 29. divizije JA.
[174] Dopuna nema datuma. Vjerovatno je upućena 2. maja (vidi dok. br. 76).
[175] Vidi dok. br. 100, napomenu 8.
[176] U pitanju su jedinice 97. njemačkog korpusa koje su imale namjeru da se iz Istre probiju preko Ljubljane u Austriju (vidi dok. br. 74, napomena 31).

Šegrt.

Komanda kola: šefk. brig.[174]

II [dalmatinska] proleterska brigada vodi borbu za Matulje gdje je izbila do zejzmičke smjene i na glavnu komunikaciju Rijeka — Trst. Neprijatelj se uporno brani kod mastara K. 320. — III i IV brigada [9. divizije] ušle su u Trst sa južne strane i kod raskrsnice puteva Lonjera [Lonjer] —

Od »Kvarnerskog odreda« primili smo slijedeću depešu:
Izvršili smo opkoljavanje Pole [Pula]. Držimo teritoriju grada. U toku noći vršićemo napad na grad.

Ivanović[177]

Za komandna kola.

Neprijatelj je u toku noći 2/3. počeo sa izvlačenjem pravcem Matulje — Šapjane. XIX div. se nalazi u Sv. Mateju i goni neprijatelja prema zapadu. Na Rijeci u toku konačno čišćenje. Jedinice bile obaviještene o neprijateljskoj namjeri. Uputili smo XIX diviziji 3 tenka od Armijskog obezbjeđenja.[178]

Za XXIX, XLIII, [i] VIII. [diviziju], Tenkovsku [brigadu], VII. [i] IX. Korpus i GŠ. S.[179]
Neprijatelj je u toku noći 2/3. počeo sa izvlačenjem pravcem Matulje — Šapjane. XIX. Divizija se nalazi u Sv. Mateju i goni neprijatelja prema zapadu. Na Rijeci u toku konačno čišćenje.

Za Generalštab, G.Š.H., G.Š.S., XX, IX [i] 43. [diviziju][180] — Mornarička pješadija zauzela Polu, grad i luku osim jednog starog utvrđenja na M. Musul[181] zapadno od luke.

OD XIX. Divizije

Ovladali smo Kastavom[182] i nastupamo prema Rupi i Lipi. Još se vodi borba na prostoru Skalnice. Štab u Sv. Matej.

OD IV korpusa
Br. 85 ... 3-V.

2. ov. mj. naša 8. div. izbila na prostoriju južno od Postojne — Sv. Petar — Stari Trg, a 7. div. na prostoriju Osilnica — Cabar. Naš štab od 3. ov. mj. od 14 sati u selu Prezidu.

Za IX, XX, XXVI, XIII divizija[183] — XIX divizija izbila na liniju Klana — Breza — Bergut [Brgud] Mali i vrši pritisak na neprijatelja u pravcu Rupe i Lipe.

Armija.

- Ivanović Ivan, načelnik štaba Pomorske komande sjevernog Jadrana. Potpis u originalu napisan olovkom.
- [180] i [183] Depeše nemaju datuma. Vjerovatno su upućene 3. maja (vidi dok. br. 77).
Musil (Muzil)
Kastav su oslobodile 3. maja jedinice 6. brigade 19. divizije Depeša je vjerovatno i upućena istog dana.

OD komandnih kola
Br. 9 . . . 3-V.

Cijela nepr.[ijateljska grupacija] stigla do Ilirske Bistrice.[184] Pred nepr. smo bacili dvije brig. 8. div. koje su na [u] 16.40 [časova] stigle na liniju Primano [Prem] — m.t.[185] Lagvordia, dva bat. tenkova angažovat ćemo u pravcu Sv. Petra — U.[irska] Bistrica i Trst — Castelnuovo — Ilirska Bistrica. 43. div.[186] prebacit ćemo u odbranu ove komunikacije Trst — Rijeka — Sv. Marija. 29. div. prebacit ćemo u Sv. Petar.[187] Naredi 19. div. i brig.[188] 9. div. da se ne zadržavaju oko zaštitnica nego da energično gone nepr. na čitavom frontu. Javi situaciju u Rijeci. Nepr. moramo uništiti.

Drapšin.

OD I. Lič. sam. brig.
Br. 12 . . . . 3-V.

Za oper. odjeljenje. U toku jučerašnjeg dana naša manja jedinica uhvatila je 4 ustaše sa 1 p.mitraljezom i 3 puške u Ravnom Dabru. Uputili smo jedinice na zadatak. Ostalo bez promjene.

OD 29. div.
Br. 28 3-V.

Jučer se u selu Bukovnik[189] predalo 120 Italijana. Sve zarobljenike predali smo komandi mjesta Postojna.

Šegrt

OD 29. div.
Br. 29. 3-V.

10. brig.[190] dobila naređenje da se odmah prebaci na prostoriju Erpelle [Herpelje] — Kozina — Brezovec. 11. brig, oslobodila Planinu i večeras će biti u selima D. i G. Logatec.[191] 13.

[185] Te kratice znače monte, italijanski naziv za brdo.
[184] Vidi dok. br. 98, napomenu 9.
[183] U pitanju je 2. dalmatinska proleterska brigada 9. divizije koja je u riječkoj operaciji sadejstvovala 19. diviziji (vidi dok. br. 91, napomenu 39).
[189] Pogrešno; treba: Bukovje.
[190] Vidi dok. br. 78, napomenu 7.
[191] Logatec je oslobođen 4. maja (vidi depešu br. 34 od 5. maja).

sanc. Lmiju Prmano, za Ilse,[196] Sabogno [Sobonje]. Starad, vjerovatno i Mune drži nepriјatelj. Slijedi.

OD komandna kola
Br. 12. 4. V.
[Nastavak]

Nep.[rijatelj] se nalazi na limiji Mune — Starad — južna obala Bistrice,[197] ispod Vilasa-Novo[198] — Verbane na sjevernoj obali rijeke, Časbeli[199] — Jabланica, pa na Zabiče, dalje ne znam. Nepr. bode da izmanevrise Villa Delnovo[200] tezeći da zatvore položaje M. S. Acarno [Sv. Ahacij] i na taj način da dobije grad[201] i most da bi prebacio materijal i motorizaciju. 19. div. neka bez obzira napreduje ne gledajući zaštitnice neprijatlja.

[192] Pogrešno: treba: Start Grad. trig. 703.
[193] Nije pronađeno na karti 1:100.000.
[194] Pogrešno, treba: Gradišče. trig. 632.
[195] Ispravljeno: treba: Zaglišče.
[196] Pogrešno: treba: Villa del Nevoso (Ilirska Bistrica).
[197] » pl.-š.: treba: Čabrovo (Kalcezevo).
[198] U originalu nečitko: treba: Cabrovo (Kalcezevo).
[199] Pogrešno: treba: Villa del Nevoso (Ilirska Bistrica).
[200] U originalu nečitko: treba: Zaglišče.
[201] U originalu je ilirska Bistrica.

brig. ovladala sa Starigradom k. 703[192] — Levece[193] i sada napada Kalck i tu će se većeras smjestiti. 14. brig. je na mastu za Planinu i tu će zanoćiti. Slab div. u Poslonji.

Šegrt

OD 29. div.
Br. 32. 4. V.

13. brig. poslije jakih borbi ovladali sa Kalck i Ivanje Selo i sada napada Cerkniku u kojoj se nalazi oko 800—1000 bjegunaca sa 100 Svaba. 11. brig. zauzela Orčarevec gdje je noćr. branio kuću po kuću, sada vodi borbu kod Kalca i na kotama 620 — Gradišče 632.[194] Ovdje nepr. ima 197 mitrlj. mednu. Na tom pravcu nepr. dovlači pojačanje od pravca Ljubljane vozom i kamionima i dalje jak otpor. U Opčinama kod Ilirska 10. brig. zaplijenila 300 vagona hrane.

OD komandnih kola
Br. 10. 4-V.

Drzimo linilu Ribnica — Zabiče sve uključivši. Izvršivši protivnapad naše su jedinice prešle Bistricu[195] kod Verbana [Verbovo — Vrbovo] i gone neprijatelja prema Zemon — El-

OD kom. kola
Br. 19. 4. V.,

Nastavak. Jedna brig. 8. [divizije] napredovala sa pravca Casteznero — Castelnuovo — južni bok neprijateljskog krila. Jedna brig. prebacujemo u Berdo [Velo Brdo] .—San. Giovani da frontalno zaustavi nepr. Jednom brig. napadaćemo nepr. sa Fontane [Knežak] preko rijeke u sjeverni bok nepr. Slijedi.

OD kom. kola
Br. 19. 4-V.

Nastavak. Neprijatelj teži vjerovatno ka Trstu. 9. div. dobila je zadatak da dođe u Kaštel Novo [Castelnuovo] jednom i u Caveduveiane [Cave Auremiane — Škofije] drugom brigadom.[202] Upoznaj ih sa situacijom i [da] spreče ulazak neprijatelja u Trst.

OD kom. kola
Br. 20. 4-V.

Nastavak. Osnovni zadatak spojiti se sa snagama VIII. div. Na svaki način onemogućiti neprijatelju da nadire ka Trstu i nabaciti ga na Snežnik i tu zajedničkim snagama uništiti. Glavno je da ne prodire ka Trstu, makar se i probio ka Prezidu. Slijedi.

OD kom. kola
Br. 20. 4-V.

Situacija na sektoru Trsta, Gorice i Monfalkona se komplikovala.[203] Dvije divizije moraju biti u Trstu, a jedna na prostoru Gorica — Monfalkone, zbog toga što prije likvidirati Riječku grupaciju prvenstveno da je nabacimo na Snežnik ili da je uništimo. Slijedi.

OD kom. kola
Br. 20. 4-V.

Nastavak. Obavijestite o uspjesima 19. div. i njezin položaj i namjere. Gdje se nalazi Štab. Uspostavi što prije komunikaciju Rijeka — Trst.

Drapšin.

[202] Vidi dok. br. 69, napomenu 17.

[203] Prisustvo savezničkih snaga u Trstu i okolini i njihov blag odnos prema ostacima kvislinških jedinica otežavali su operacije čišćenja. Pored toga Anglo-Amerikanci nisu htjeli da Trst i Julijska krajina pripadnu Jugoslaviji (vidi dok, br. 107, napomenu 88).

OD 29. div.
Br. 34. 5-V.

Naše jedinice poslije 20-satne borbe oslobodile su sinoć Gornji i Donji Logatec i sva uporišta na komunikaciji od Planine do Logateca. Nepr. pojačanje od Ljubljane razbijeno i panično bježi prema Vrhniki. Rezultate javit ćemo naknadno.

Šegrt

OD 29. div. ! ; i !
Br. 35. 5-V.

Četiri engleska lovca mitraljirali[204] su jutros Kalac[205] i našu kolonu između Kalca i Logateca. Tom prilikom je smrtno ranjen komandant brigade Radovan Šakotić[206] i poginuo p.poručnik Danilo Ivković[207] a ima više ranjenih. Naše jedinice napreduju prema Vrhniki i tamo će biti danas u 12 časova. Potrebno je skrenuti pažnju savezničkoj komandi na naše položaje i protestovati na ovo.

Šegrt

Za XXVI, XIII, IX, 43, VII, VIII diviziju[208]

Na sektoru XIX divizije neprijatelj se nalazi na grebenu zapadno od komunikacije Zabiče — Castelvechio [Stari Grad] — Fabice [Fabče] — Sussa [s. Sušak] kao i Iskri, Lipi, Rupi i Šapjanu. [U] Istočne kuće s. Iskre upale naše jedinice i komunikacija pod našom pješad. vatrom. Jedna neprijateljska kolona zaustavljena kod s. Lipe i vodi se borba. Jedan bataljon vodi borbu u pravcu Rupe. XIV brigada osvojila k. 440 i izbila na juž[nu] ivicu s. Šapjane. Jedan bataljon ubačen sa M. Oslića da napada Zabiče, a V brigada tokom rijeke Timavo [Reka] sa juga napada Zabiče. II [dalmatinska] prolet. brigada zauzela Starad i napada prvcem Berdo [Velo Brdo]. U 14,30 čas.

OD 29. div.
Br. 39. 6-V.

Naše jedinice ovladale su sa s. Vrhnika na putu Logatec — Ljubljana i nastavljaju gonjenje nepr. prema Ljubljani. Naša 10. brig, je još uvijek na prostoru Sv. Petra.

Šegrt

–

[205] Pogrešno; treba: Kalce.
[206] Komandant 14. hercegovačke brigade
[207] intendant 14. hercegovačke brigade
[208] Depeša nema datuma. Vjerovatno je upućena 5. maja (vidi dok. br. 80).

kom art. vatrom i borbe se i dalje vode, sad dvzimo linija Bevke — Drenov Grič — Kremnik k. 410 Slab div. u D. Logatec. Z'Bog koncentracije naših snaga u pravcu Ljubljane i oko Trsta potrebno nam je da nam vozom najhitnije upućuje 10. brig, i molimo da nam javite da li će na nas teren izbiti jedinice IV. Korpusa po hlvladacji repr. na prostoru [Hirske] Bistrice.[214]

OD 29. div.
Br. 46. 9.-V. 1

Poslije trodnevnih jakih i vrlo upornih borbi naše jedinice su savladale jak repr. objor i 8/9. maja ušle u Ljubljanu i oslobodile grad. Rezultate borbe javit ćemo naknadno.[215]

Šegrt

[214] Poprečno: treba: 801. 1011. 1103. trg. 1098.
[215] Vidi dok. br. 104, napomenu 22.
[216] Poprečno, treba: Trata — Lučne.
Zapreda 7. i 8. divizija 4. korpusa, ali, ušljed rasula neprijatelja i brzoge napredovanja 29. divizije iste nisu učestvovale u borbama na tom pravcu (vidi dok. br. 101 i 104).

OD IV. korpusa
Br. 96. 7.-V.

Noču 6/7. ov. mj. vodili smo žestoke borbe sa neprij. u samom mjestu[209] i na kotama kod samoga mjesta. Neprijatelj je uspio da ovlada kotama 108. 1001. 1013. 1098[210] i sa k. 975, 865. Neprijateljski neki oficiri predlažu predaju pregovore.[211]

OD 29. div.[212]
Br. 41. 7.-V. i

U borbama za oslobođenje Logatca i Vrhnike nepr. je imao 370 mrtvih i zarobljeno 24 Švabe. Zaplijenjeno: 1 teški top 150 mm ispravan, 8 bacača, 23 mitraljeza, 250 puškara, 30.000 metaka, 3 automobila, 2 motora i drugo sprememe.

Šegrt

OD 29. div.
Br. 42. 7.-V.

Nepr. je jačim snagama napao jutros od pravca Trsta — Lučane[217] u pravcu Horjula, a sa pravca Ljubljane počeo je ja-

Za IV Korpus[216]

Po likvidaciji Riječkih grupacija daljnji pravac vašeg dejstva jest po usmenom naređenju komandanta Armije preko Ljubljane na Zagreb. Čuvanje zarobljenika i plijena preuzeće XIX Divizija. Na zadatak krenite odmah.

Za XXIX Diviziju[217]

Vaš daljni pravac dejstva po zauzeću Ljubljane: Ljubljana — Kranj — Jesenice — Bled.

Redovno se javljajte i šaljite izvještaje.

OD I. 'Lič. sam. brig.
Br. 15. 9-V.

Za op. odjelenje. U toku jučerašnjeg dana na sektoru Gospić — Otočac uhvaćena su 5 ustaša i 1 ubijen, zarobljeno je 5 pušaka i 1 šarac.

ZA G. S. S.
B r . . . . 9. V.

Noćas 8/9. ov.mj. Ljubljana je oslobođena.

T. B.

ZA Gen.[eral] štab.
Br. ... 9-V.

1. Između Ljubljane i Vrhnike traju neprestane borbe. Neprijatelj napada od pravca Horjula i Ljubljane. Uputili smo 7. i ;8. div.[218] na sektor Vrhnike za dejstvo pravcem Vrhnika — Ljubljana. 2. Neprijateljska grupacija u tvrdavi Musil,[219] jačine 2500 Nijemaca, predala se bezuslovno i bez prisustva savezničkih oficira. Sada u Istri i Slovenačkom primorju nema nikakvih ni najmanjih neprijateljskih snaga. Prikupljamo podatke o ukupnim rezultatima borbi za oslobođenje Istre i Slov. Primorja i odmah ćemo ih dostaviti.[220]

T. B.

[2.4] i [2.7] Depeše nemaju datuma. Vjerovatno su upućene 9. maja.

[220] Vidi dok. br. 107.

OD IV. Korpus
Br. 10. 9. V.

9. ov. mj. krećemo sa 7. i 8. div. sa sadašnje prostorije Postojna — Planina. Naš Štab nalazi se u Postojni.

OD IV. Korpus
Br. 19. V. V.

Tokom 9. ov. mj. izvršili smo pokret sa 7. i 8. div. u određenom pravcu. Do 17 časova jedinice su izbile na prostorije Postojna — Planina. Izvještaj o postignutim rezultatima u posljednjoj operaciji dostaviti ćemo idućom depešom.[221]

OD IV. Korpusa
Br. 21. 9-V.

10. ov. mj. izbiti ćemo na prostoriju Vrhnika — Log — Brezovica. Molimo vas javite nam hoćemo li se zadržavati u Ljubljani ili ćemo odmah kretati određenim pravcem.

OD IV. Korpus
Br. 31. 10-V.

10. ov. mj. do 20 časova izbili smo na prostoriju Vrgnik — Log — Brezanica.[222] Mislimo se zadržati na ovoj prostoriji, a 12. ov. mj. krenuti dalje određenim pravcem.

ZA Genštab.
B r . . . . 10. V. DDD

1.) Raspored naših jedinica: Štab Armije u Trstu. 9. i 20. div. u Trstu, 26. div. u Tržiču, 13. div. u Gorici, 19. div. na sektoru Rijeka — [Ilirska] Bistrica — Sv. Petar, 43. div. na sektoru Buzet — tPazin — Pola. IX. Korpus na sektoru Gorica — Tolmin. 29. div. na sektoru D. Logatec — Ljubljana, dobila zadatak da nadire pravcem Škofja Loka — - Kranj — Jesenice. VII. Korpus na sektoru Ljubljane, dobio zadatak da jednu diviziju ostavi u Ljubljani, a sa jednom da goni neprijatelja na sjever. 7. i 8. div. u pokretu pravcem Sv. Petar — Vrhnika — Ljubljana. Brzi odred[223] u Kranjskoj Gori i Celovecu. Tenkov-

[221] Vidi depešu br. 33 od 10. maja.
[222] Pogrešno; treba: Vrhnika — Log — Brezovica.
[223] Vidi dok. br. 97.

predaju i poloţio oruţje. Zarobljeno 3 generala. 21 visi oficir i 14.000 vojnika. Uhvaćeno 30 oficira i 887 vojnika. Zarobljeno 8.000 karabina. 250 šatora. 12 raznih topova. 300 motornih vozila. 300 konja sa 150 kola i druge spreme. Vaši gubici 94 mrtva, 224 ranjenih. Nepr. snage sačinjavaju 97. Korpus sa 188. div. 237. i 392. div.

OD 29. div.
Br. 45. 10. V

Ta nas brigade[230] su danas u pokretu ka prostoru Skofja Loka — Kranj. 10. brig. i art.[ijerija] bili danas u Ljubljani. Neprijatelj je glavninom otstupio prema Kranj u i ponušio je most na rijeci Savi kod sela Medvode.

Šeger

[224] i [224 U] sastavu Kombinovanog motorizovanog odreda u Celovec
[225] Celovec
[226] Pogrešno, treba: 67. puka. O Beznišovnoj kapitulaciji njemačke 97. korpusa vidi dok. br. 104 napomenu 22.
[230] U prilogu su 11. 13. i 14. brigada.

T. B.

OD IV. Korpus
Br. 33. 10. V.

Sa nepr. snagama koje su se probile iz Rijeke prema sjeveru primili smo, pored jedinica IV. Armije, i nas Korpus, borbe — Primamo —Smernja i Začetja.[227] Za razbijanje ove grupacije stavljena je pod našu komandu 10. Hercegovačka brig.[228] dijelovi izmk. i art. brig. IV. Armije. Poslije dugih i upornih borbi od 2 dana nepr. je pretrpio velike gubitke u ljudstvu i materijalu i noću 7/8.[229] maja oko 20 sati ponudio bezuslovnu

Od 29. div.
Br. 50. 10. V.

Oslobodili smo Kranj. Nepr. se uspio probiti preko Tržiča i preko Železne Kapele[231] ka Austriji a dijelom prema Jesenkama i Rateču. Štab div. u Sv. Vidu. Ima zaplijenjenog materijala u Kranju.

OD 29. div.
Br. 56. 12. V.

11. maja. Poslije višečasovne borbe sa Švabama, četnicima i bjelogardistima na liniji Brezje — Gornja Vas naše jedinice su oslobodile Tržič i gone nepr. prema Ljubelju. Zaplijenjeno 80 natovarenih konjskih kola razne spreme, 5 vozila, dosta pušaka i ostale opreme. Fabrika tekstila u Tržiču ispravna.

Šegrt

OD I. Lič. brig.
Br. 18.11. V.

Op.
Za operativni otsjek. — Na sektoru brigade vrši se pretres. U toku jučerašnjeg dana u blizini Gospića ubili smo 4 ustaše i jednu pušku [zaplijenili].

OD 29. div.
Br. 57. 12-V.

U gonjenju nepr. naše jed. 13. brig, oslobodile Radovljicu i Bled, i tom prilikom ispresijecale nepr. u više grupa i svaku posebno potukle. U tim borbama ubijeno 120 Nijemaca, a zarobljeno 900. Zarobljenici predani Slovencima. Zaplijenjeno 7 punih kompozicija razne spreme i dosta hrane. 70 topova raznih kalibara, 10 pontona, 30 vagona razne municije i ogromna količina druge spreme. Štab divizije u Bledu.

OD 29. div.
Br. 18. 11. V.

Naše jedinice skoncentrisane su na prostoru Bled — Jesenice — Tržič — Kranj. Zarobljeno još 1100 Nijemaca i 30 motornih vozila.

Šegrt

[231] Pogrešno; treba: 2elezna Kapla.

OD I. Lič. brig.
Br. 20. 12-V.

Za operativni otsjek. Na sektoru naše brigade nema značajnih promjena, na Oštrom kod Gospića danas smo uhvatili jednog ustašu sa pištoljem.

BR. 90

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. KORPUSA OD 13. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE SLOVENSKOG PRIMORJA I TRSTA[1]

Š T A B
IX. KORPUSA J.A.
OPERATIVNI ODSEK
Položaj, 13.5.1945.
Štev. [Br.] 5/1945.

Operacijski izveštaj za mesec april.

sekcija Bled, Tolmin, Gorica, Postojna, Trst 1:100.000

ŠTAB IV. ARMIJE
Operacijsko [Operativno] odeljenje

Dana 1. aprila su se jedinice IX. korpusa nalazile na sledećim sektorima:

XXX divizija koju sačinjavaju 17., 18. brigada su se nalazile zajedno sa 3. brigadom »I.[van] Gradnik« [iz 31. divizije] na sektoru Kozje Stene, Hudo Polje ter so [te su] imale zadatak, da se preko sela Vojskog probiju iz neprijateljskog obruča.

Već ranije je neprijatelj imao posednute sve dominantne tačke na sektoru Vojsko te je u ranim jutarnjim urama [časovima] začela [počela] žestoka borba koja je trajala ceo dan.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—148/2, kut. 312. U tekstu je veći broj slovenskih riječi pa je redakcija uz samu riječ, u uglatim zagradama, stavila značenje te riječi u srpskohrvatskom jeziku. Sem toga je, radi jasnoće teksta, unijela i neke znake interpunkcije, što je također stavila u uglate zagrade. Međutim, italijanske nazive sela i geografskih objekata je redakcija objasnila u napomenama.

Naše jedinice su bile primorane sa jurišem zauzimati pojedine neprijateljske tačke, da bi na taj način omogućile proboj glavnine na onu stranu ceste Dolenja Trebuša — Cerkno.

Blagodareći odlučnosti pojedinih jedinica i komandanata, je uspelo se prebaciti u toku noći na š.[en]tviško goru.[2]

XXXI divizija sa 7. udarno[m] brigado[m] »F.[rance] Prešerna« i 16. brigadom »J.P.[3] Vojko«, se je nalazila na sektoru Pivke in [i] tog dana nije vodila nikakve borbe sa neprijateljem.

Jedinice Operativnega štaba za Zapadno Primorsko[4] su se nalazile na sektoru Robidišče, Gorenji Trbilj, Učeja i zapadna Benečija. Te jedinice so [su] imale samo lokalne spopade [sukobe] sa neprijateljem.

Jeseniško-Bohinjski i škofjeloški odred su se nalazili na sektoru Bohinjske Bistrice i nisu prišle [došli] u kontakt sa neprijateljem.

Jedinice italijanske divizije »Garibaldi Natisone« su se nalazile na sektoru Banjske planote (Spodnji Lokovec,[5] Podlaka, Zavrh)[,] tog dana jedinice nisu prišle [došle] v [u] kontakt sa neprijateljem.

Napominjemo, da se je preostali deo 19. brigade »S. Kosovela« iz sastava XXX divizije nalazio na sektoru Boh. Bistrice, pošto je ista u vremenu neprijateljske ofenzive bila jako razbijena.

Dne 2. aprila.

Jedinice XXX divizije koje su se prošlu noć probile iz sovražnega [neprijateljskog] obruča na š.[en]tvišku planotu, su već u ranim jutarnjim urama počele voditi borbu sa neprijateljem, koji je ustanovio, da se glavnina naših snaga tamo nalazi. Borbe su trajale skoro ceo dan i prema večeru su se sve jedinice prebacile sa Št. Viške[6] planote preko ceste Dolenja Trebuša — Cerkno na Šebrelje, posle pa na Vojsko, kojega je neprijatelj već bio napustio.

Ostale jedinice korpusa su se nalazile uglavnom na istim položajima[,] osim 16. brigade »J. P. Vojko«, koja je dobila zadat[a]k, da prebaci na Notranjsko vojno područje cca 400 po-

[2] Predio između rijeka Idrijce jBače i linije Grahovo ob Bači — Reka. Ovaj predio naziva se i šentviška planota.

[3] Janko Premrl

[4] Jedinice Operativnega štaba za Zapadno primorsko sačinjavali su: 1. i 2., Režijski i Beneški bataljon (AIZDG, k. 34/11).

[5] Odnosi se na Dolenji Lokovec (Dolenji, Gornji i Srednji Loko već); sada: Lokovec.

[4] Pogrešno; treba: šentviške

kretnih ranjenika i bolesnika. Brigada je ostala na putu sve do 8. aprila i za sve vreme nije došla u dodir sa neprijateljem.

Glavnina našili snaga, to je XXX i XXXI divizija[,] su se po završenoj neprijateljskoj ofenzivi skoncentrirale i to: XXX. divizija na sektoru Vojsko — Kužla Rupa a XXXI divizija na sektoru Prvka (Sv. Lovrenc — Oravnik).[7]

Sve do 21. 4. 45. nađe jedinice niso [nisu] imale borbi sa neprijateljem[,] osim 7. brigada »F: Prešerna«, koja je 4. t. m. pregnala [protjerala] četnike iz postojanke [uporišta] Buškoye, kojom prilikom je bilo samo malo borbe. 5. t.m. je neprijatelj sa većim [većim] silama [snagama] napao položaje se vodila borba cco dan. Tom prilikom su jedinice brigade prerpele cca 8 mrtvih in [i] 7 ranjenih. Neprijatelj je imao 30 mrtvih i 15 ranjenih. Izgubljena su bila 2 puškomitraljeza a zaplenjena isto tako 2 puškomitraljeza.[8]

Po završenoj neprijateljskoj ofenzivi na naše oslobođeno ozemlje [teritoriju], koja se je vršila u mesecima martu i aprilu, neprijatelj je posjavio posiomje u Zavrhu, Pušlamu, Podlaki, Sp. Lokovčcu, Predmoji, Olici i Singem vrhu, z [s] jedinice na sektoru Vipavske doline i Krasa. Imajući u vidu glavni zadatak IX. korpusa — oslobođenje Trsta — kao i ka-

8. aprila i za sve vreme nije došla u dodir sa neprijateljem.

Glavnina našili snaga, to je XXX i XXXI divizija[,] su se po završenoj neprijateljskoj ofenzivi skoncentrirale i to: XXX. divizija na sektoru Vojsko — Kužla Rupa a XXXI divizija na sektoru Prvka (Sv. Lovrenc — Oravnik).[7]

Sve do 21. 4. 45. nađe jedinice niso [nisu] imale borbi sa neprijateljem[,] osim 7. brigada »F: Prešerna«, koja je 4. t. m. pregnala [protjerala] četnike iz postojanke [uporišta] Buškoye, kojom prilikom je bilo samo malo borbe. 5. t.m. je neprijatelj sa većim [većim] silama [snagama] napao položaje se vodila borba cco dan. Tom prilikom su jedinice brigade imenovane brigade na Sv. Lovrenc in [i] Oravnika, ter [ie] se vodila borba cco dan. Tom prilikom su jedinice brigade prerpele cca 8 mrtvih in [i] 7 ranjenih. Neprijatelj je imao 30 mrtvih i 15 ranjenih. Izgubljena su bila 2 puškomitraljeza a zaplenjena isto tako 2 puškomitraljeza.[8]

Po završenoj neprijateljskoj ofenzivi na naše oslobođeno ozemlje [teritoriju], koja se je vršila u mesecima martu i aprilu, neprijatelj je posjavio posiomje u Zavrhu, Pušlamu, Podlaki, Sp. Lokovčcu, Predmoji, Olici i Singem vrhu, z [s] jedinice na sektoru Vipavske doline i Krasa. Imajući u vidu glavni zadatak IX. korpusa — oslobođenje Trsta — kao i ka-

[7] Opširnije o bojnama jedinica 30. divizije za vrijeme neprijateljske ofanzive vidi dok. br. 34, a o bojnama jedinica 31. divizije dok br. 39.

[8] Opširnije o ovim bojnama 7. slovenačke NOU brigade »France Prešerena« vidi dok. br. 59.

[7] Opširnije o bojnama jedinica 30. divizije za vrijeme neprijateljske ofanzive vidi dok. br. 34, a o bojnama jedinica 31. divizije dok br. 39.

[8] Opširnije o ovim bojnama 7. slovenačke NOU brigade »France Prešerena« vidi dok. br. 59.

[9] Zapovijest za napad na ovu neprijateljsku uporišta izdao je Štab 9. korpusa JA 19. aprila 1945. (vidi dok. br. 59, napomenu 6).

[9] Zapovijest za napad na ovu neprijateljsku uporišta izdao je Štab 9. korpusa JA 19. aprila 1945. (vidi dok. br. 59, napomenu 6).

[8] O dijelovu jedinica 4. armije JA vidi dok. br. 92, 96 i 99.

Ljudi SS Policije.

18. brigada je dobila zadatak, da sa 2 bataljona izvrši likvidaciju i uže osiguranje neprijateljske postojanke [uporišta] Zavrh. Jedan bataljon te brigade se je nalazio pri štabu divizije kao divizijska rezerva. Po konačnoj akciji brigada je dobila zadatak, da zauzme položaje severno od Cilce i severozapadno od sela Kuka[12] i to na kotama 1067, 948, 1062 i 1113. Brigada je dobila zadatak, da napadne i likvidira neprijateljsko položajnko [uporište] Ciilca, koja je brojila oko 250 ljudi, većinom be-ga. Napad se je morao izvršiti istovremeno kao napad 17. brigade na Prečmgji.

19. brigada je dobila zadatak da za vrieme akcije na nemačke [nemačka] položajnke [uporišta] Zavrh, Pušiale, Lokovec

" Bela garda. Odnosi se na djelove 1. puka Slovenskega narodnega varnostnega zbora.

[12] Odnosi se na selo Lazna.

[13] Italijanska divizija »Garibaldi Natizone« (Nazione) stavljena je 20. aprila 1945. pod komandu Staba 7. korpusa JA (vidi dok. br. 57, napomena 19).

[14] Izvještaj je pisan po karti 1:100.000. italijansko izdanje. Kodak-cija je one koje koje se ne nalaze na karti 1:100.000, izdanje G.I. JA 1948. orijentisala prema bližim objektima. Ove dvije kote nalaze se 1 km zapadno od Prečmgje.

[15] Pravilno: Kuk, zaselak, 3,5 km sjeveroistočno od Ajdovščine.

Postojanke [uporišta] na Trnovskoj i Banjskoj planoti je neprijatelj posco u glavno [uglavnom] sa ljudstvom 10. SS Pol. Regimenta, dok se je u postojankama [uporištima] Orlica i Prečmga nalazila v [u] glav[nom Be-ga][11] sa jedno[m] čeio[m] 10. SS. pol. Reg[imen]ta.

Jedinice korpusa su se nalazile skoncentrisane na:

XXX divizija sektor Vojsko — Mrzla Rupa

XXXI divizija sektor Vrtc — Velike Lazne[12] Lokve sa zadatkom da kontrolišu teren ter[te] se pripreve [pripreme] za napad. XXX divizija je imala zadatak, da kontroliše neprijateljska postojanku [uporište] Idrija.

Tih dana su jedinice divizije »Garibaldi Natisone« izvršile premik. [pokret] prema Pruge Postojna — Kalek na Notranjsku i su na taj način ispale iz sastava nasega korpusa.[13]

Jedinice XXX divizije su dobile zadatak i to:

17. brigada je dobila zadatak, da osigura akciju od pravca Prečmgja — Ciilca, s tim, da posed[ne] kotu 1112 i 1017[14] sa jcdnim bataljonom. Sa ostalim silami [snagama], da zasede [posedne] linija od kote 1183 do kote 1254. Po konzmoj [zavrsenoj] akcili na postojanke [uporišta] Zavrh, Pušiale, Lokovec i Podlaka, brigada je dobila zadatak, da sa svojima silama [snagama] napadne i likvidira neprijateljsku postojanku [uporište] Prečmega, koja je tada brojila oktog [oko] 100

i Podlaka, vrši osiguranje prema Idriji. Za vreme akcije na postojanke Predmeja i Otlica je brigada dobila zadatak, da zauzme položaje na sektoru Mala gora [Na] Kobilici, Križna gora i sa tim vrši bočno osiguranje prema Zadlogu i Črnemu vrhu.

Jedinice XXXI divizije so [su] dobile zadatak i to:

3. brigada »I. Gradnik« je dobila zadatak, na napadne i likvidira neprijateljsku postojanku [uporište] Podlaka ter [te] da daje uže osiguranje za taj napad.

7. brigada je dobila zadatak, da sa svojim silama [snagama] vrši osiguranje prema neprijateljski postojanki [uporištu] Gorica i proti Vipavskoj dolini. Brigada je zauzela položaje na liniji Sv. Gabrijel, Sv. Danijel i Št. Mihael,[16] ter [te] na kotama 554, 914 i 307.

16. brigada, »J.P. Vojko« je dobila zadatak, da sa svojima silama [snagama] izvrši napad i likvidaciju neprijateljžaje na liniij Sv. Gabrijel, Sv. Danijel i Št. Mihael,[16] ter [te] da daje uže zavarovanje [osiguranje] za taj napad.

XX brigada »Tržaška«,[17] je dobila zadatak, da zauzme položaje Vojsko i osigurava akciju iz pravca Idrija.

Skofjeloški odred je dobio zadatak, da se premakne [premesti] na sektor Klade[18] — Cerkljanski vrh i da drži pod kontrolom neprijateljsku postojanku [uporišta] Gorenja vas i Idrija.

Jeseniško-Bohinjski odred je dobio zadatak, da se nastani na sektoru Podlonk — Kaiiše — Martinj Vrh s tim, da kontrolira neprijatelja u Selškoj i Poljanskoj dolini.

Artil[j]erija IX. korpusa je dobila zadatak, da pošlje [uputi] u XXX. diviziju 1 protivtenkovski top kal. 47 mm i 1 brzostrelni [brzometni] top kal. 20 mm, a u XXXI. diviziju 1 brzostrelni [brzometni] top kal. 20 mm. Ostali deo artiljerije se je nastanio na Vršama sa zadatkom da vrši osiguravanje proti Sv. Luciji.[19]

Operacije su bile podeljene na dva dela i to: prvo likvidirati neprijatelja u Zavrhu, Puštalama, Podlaki, Sp. Lokov[e]-cu a poslije izvršiti likvidaciju Otlice i Predmeje.

Dajemo kratak pregled operacija za vreme likvidacije gore imenovanih postojanki [uporišta].

[14] Sada: Šmihel. Na karti 1:100.000 piše: Št. Mihel.

[17] Odnosi se na 20. italijansku NO brigadu »Triestina d'assalto Garibaldi«.

[18] Zaselak, 3,5 km jugoistočno od Cerkna. Na karti 1:100.000 nije obilježen.

[19] Sada: Most na Soči.

ft

XXX. divizija
21. 4. 1945.

Vec 20. t.m. u noći je imenovana brigada izvršila pokret na sektor Pečenge u cilju blokade neprijateljskih posiljanki [uporišā] Pečenga i Ohtica. Jedan bataljon te brigade se je nalazio na kotama 1112 i 1017. Ostale sile [snage] su se nalazile na kotama 1183 i 1354. Jedinice su blagovremeno zauzele položaje i u toku dana nije došlo do sudara sa neprijateljem osim bezuspješnog puškaranja patrola.

18. brigada.

Je dobila zadatak, da sa dva bataljona izvrši napad i likvidaciju neprijateljske posiljanke [uporišā] Zavrh te da dalje uče osiguranje. Vec u 1 sat su se jedinice nalazile u neposrednjem [neposrednoj] blizini sela. Vod koji je imao zadatak da zatvori pešadiku [pešadiku] slazu prema Puškarama je usled kamenitog terena ataširao neprijatelja koji je počeo sručavati [pucati] prema našima požarima. Jedinice brigade su brzo prodirale prema selu i bataljon je izvršio tri puta juriš posle čega je neprijatelj pobegao u Puškarā Klanac i posle u pravcu Grgara. Posle zarušenja likvidacije posiljanke [uporišta] su oba bataljona zauzeli položaje izvan Grgara, da bi onemo-

[20] Ova kota nalazi se 1000 m jugozapadno od Podlake.
[21] Brdo, 5 km zapadno od Idrije. Na karti 1:100.000 nije obilježeno.

XXXI. divizija
21. 4. 1945.
3. brigada

Je dobila zadatak da likvidira neprijateljsku postojanku [naziv] Podlaka i to sa jednim bataljonom, sa drugim bataljonom da napada in [i] zasede [zaužme] kote 878 i 836 i 750.[22] Neprijatelj pre vremena napusti postojanku [naziv] i zauzeo sve dominantne tačke. Bataljon koji je napadao Pušnje je isto tako po kratkoj borbi pregazio [protivnika] i zauzeo sve dominantne tačke zapadno i južno od Podlake. Bataljon je preskočio [pretrpio] selo ali je nakon kratkog vremena bio napadnut u samom selu te je bio prinuđen da se povlači. tako da je neprijatelj povoljno zauzeo selo. Do četnaveče ne povlozi se bitkama [bitno] nije promenio. U četvrtak Časova su jedinice brigade s podporom artiljerije i jedinica 16. brigade izvršile energičan juriš na sve neprijateljske položaje te iz toga po[sle] četiri sata borbe pregnale i zauzele sve položaje.

7. brigada.

Se je nalazila na sektoru Sv. Gabriel. Sv. Daniel in Sv. Mihael[23] na kotama 554, 914 i 307 sa zadatkom da osiguraju desnu stranu brigade sa centralnim pravcem Gorice i Vipavske doline. U toku dana je brigada [brzo] vršćane natrag.

" Kote 836 i 756 nisu pronađene na karti 1:100.000.
23 Pogrešno; treba: St. Mihael, sada: Šmihel.

nani broj ranjenih. Zaplenili smo 5 pušaka, 4 pištol[ja], 2 durbina, 10 kompletnih sprema ter[te] drugoga materijala.

20. brigada »Tržaška«.

Se je nalazila na Vojskem sa zadatkom osiguranja prema Idriji. Tog dana do borbe nije došlo.

Artiljerija DK.[24]

Se je nalazila sa jednim brzostrelnim [brzometnim] i iednim protitenkovskim topom u sastavu XXX. divizije a sa jednim brzostrelnim [brzometnim] topom u sastavu XXXI. divizije. Specialno brzostrelni [brzometni] topovi su u mnogome doprineli da je postojanka [uporište] pala u kratkom roku.

22. 4. 45.

17. brigada.

se je nalazila na istim položajima kao i prvi dan. Došlo je samo do lokalno[g] sudara patrola.

18. brigada.

Po završenoj likvidaciji neprijateljske postojanke [uporišta] Zavrh su jedinice te brigade zauzele položaje na sektoru Zagorje — Grgar, sa zadatkom da prepreče izbijanje neprijatelja na Trnovsku visoravan. U pet sati je neprijatelj, iskoriščavajući maglu, napao položaje brigade sa malim silama. Po kratkoj borbi su naše jedinice odbile neprijatelja natrag. Preko dana neprijatelj nije silio [vršio pritisak] prema položajima imenovane brigade, ali je ceo dan streljao [gađao] sa dva topa kal. 65 in 75 mm.

Naše žrtve na tom sektoru za oba dana su: 1 mrtav i 7 ranjenika. Osim toga je neprijatelj odveo u pravcu Gorice 4 voza [kola] i 1 kamion »crvenog krsta« sa mrtvima i ranjenima, te se njihov broj ni[je] mogao ustanoviti.

Zaplenjeno je bilo [:] 2 puške, 1 pištol[j], 20 mina za teški minomet, 8000 komada municije, 1 konj i više drugoga materijala.

19. brigada.

Se je nalazila na istim položajima i toga dana nije došlo do sudara sa neprijateljem.

3. brigada.

Se je nalazila na položajima severno od sela Podlake. U jutarn[j]im urama [časovima] je zauzela nove položaje na sek-

[24] Devetog korpusa [JA]

toru Kanalski vrh — Jelenek (trig. 788) — 718 sa zadatkom da kontrolira teren prema Avčama — Kanalu i Soškoj dolini, te da drži stalnu vezu sa jedinicama 16. brigade na svojem levom krilu.

U ranim jutarn[j]im urama [časovima] je predhodnica, koja je imala zadatak, da zauzme položaje pri Madoni, naletela na neprijatelja koji je istu napao. Pogrešano [Nestalo] je 5 drugova sa jednim puškomitraljezom. Tokom dana je neprijatelj sa topovima obstreljavao [gađao] položaje brigade.

7. brigada.

Se je nalazila na položajima na sektoru Voglarji — Podgozd — Krnica — Zagorje — Rijavci sa zadatkom da prepreči neprijateljsko prodiranje iz Vipavske doline prema Trnovskoj visoravni. Došlo je samo do spopada [sukoba] patrola.

16. brigada.

Se je nalazila na sektoru Sp. Lokovec, severno od Podlake, te je sa svojima jedinicama zauzela položaje na crti Sleme, kota 802 — Breg — Krvavec.[25] Tokom dana je neprijatelj koji se je nalazio na položajima zapadno od Podlake obstreljavao položaje brigade sa lahkim [lakim] i teškim oružjem.

20. brigada »Tržaška«.

Se je nalazila na istim položajima kao juče i nije prišla [došla] u kontakt sa neprijateljem.

Jeseniško-Boh. odred.

Se je nalazio na istim položajima kao juče i nije imao nikakvog sukoba sa neprijateljem,

škofjeloški odred.

Se je nalazio na istim položajima kao juče bez da bi imao borbe.

23. 4. 1945

17. brigada.

Se je nalazila na istim položajima kao prvi dan i vodila je samo patrolne borbe sa neprijateljem.

18. brigada.

Se je nalazila na istim položajima i sa istim zadacima kao prošlog dana. Četnici su sa malim snagama pokušali probiti položaje imenovane brigade ali su po kraćoj borbi bili odbačeni. Neprijatelj je pretrpeo izgube [gubitke] od cca 15 mrtvih.

[25] Zaselak, 3,5 km zapadno od Čepovana. Na karti 1:100.000 nije obilježen.

19. brigada.

Se je nalazila na starim položajima i nije prišlo [došlo 1 do sukoba sa neprijateljem.

3. UB »Ivan Gradnik«.

Se je nalazila na istim položajima kao juče. U jutarnim časovima je neprijatelj prodirao proti položajima imenovane brigade u jačini 150 ljudi podpomognut sa jednim brzostrelnim [brzometnim] topom i dva teška bacača. Pošto je neprijatelj bio nadmoćan su naše jedinice bile primorane [da] se umaknuti [povuku] na Podlešče. Uveče su jedinice izvršile napad na neprijatelja i ponovo zauzele stare položaje te su tom prilikom pretrpele žrtve [gubitke] od 2 mrtva i 5 ranjenih.

7. UB »France Prešeren«.

Se je nalazila na istim položajima kao juče. Neprijatelj je, sa manjim silama [snagama] pokušao probiti položaje brigade ali je bio odbijen te tom prilikom je bilo zarobljeno 7 neprijateljskih vojnika sa puškama i municijo[m].

16. brigada.

Se je nalazila na istim položajima kao juče. Prilikom sudara patrola neprijatelj imao dva mrtva.

Ostale jedinice korpusa su se nalazile na istim položajima i nisu prišle [došle] u kontakt sa neprijateljem.

24. 4. 1945.
17. brigada.

Se je brigada pripremala za napad na neprijateljsku postojanku [uporište] Predmeja,[26] koji napad nije bio izvršen iz

[26] Glavni štab Slovenije, depešom od 23. aprila 1945, naredio je Štabu 9. korpusa JA slijedeće: »Zbog brzog nastupanja 4. armije, koja je poslije oslobođenja Sušaka stigla u blizinu željezničke pruge Št. Peter [sada: Pivka] — Rijeka i poslije oslobođenja Cresa i Lošinja iskrcala veće snage u Istri, treba odmah zauzeti Predmeju i Otlicu kao polazni rejon za prodor u pravcu Trsta. Ne zadržavajte se s napadom na Col, koji može i dalje da ostane u neprijateljskim rukama. Zauzmite ga samo u slučaju da imate dovoljno vremena. Osnovno je pripremiti snage i polazne rejone za Trst« (vidi knjigu depeša u AIZDG, k. 45/111). U cilju izvršenja ovog zadatka, Štab 9. korpusa JA naredio je: 30. diviziji da sa dvije brigade izvrši direktan napad na neprijateljsko uporište na Otlici i Predmeji, 31. diviziji da „posjedne položaje: Št. Mihel (sada: Smihel) — Voglarji — Krnica — Caven, a dio snaga da ostavi na Banjskoj planoti, i 20. italijanskoj NO brigadi »Triestina d'-Assalto Garibaldi« da posjedne položaje u rejonu Vojsko (vidi zapovijest Štaba 30. divizije od 24. aprila 1945. u AIZDG, k. 274a/1).

kamion na cesti Prevalj — Solkan te tom prilikom neprijatelj ima 2 mrtva i 12 ranjenih te kamion poljubno uništen.

16. brigada.

Se je nalazila na istim položajima kao prošli dan. Jedan bataljon je napao višinske točke [tačke] nad Mladonom i neprijatelja pregnao [protjerao] na južnu stranu sela. Neprijatelj nekom popodnevna izvršio protivnapad te su se naši morali vratiti prema početnim položajima. Tom prilikom smo imali 1 mrtvoga i 1 ranjenoga. Poslije podne je jedan bataljon krenuo na Podgozd u sastav 7. brigade. Neprijatelj je [i] dan iz pravca Podlake snažno pritiskao prema desnome krilu brigade podpomognut brzostrelnim [brzometnim] topom i bacačima. Zbog jakog pritiska neprijatelja su se naše jedinice ponekle nad Sp. Lokov[e]cem. Neprijatelj je imao 7 mrtvih a mi 1 mrtvoga i 2 ranjena

25. 4. 45.

Su se obe divizije pripremale za zajednički napad na neprijateljske položaje [uporište] Pečmega i Oltica. Tog dana je naređeno sa neprijateljem nije došlo, osim sudara patrola.

razloga što je neprijatelj poslao vrlo aktivan na liniji Podgozd — Vogtanji.

18. brigada.

Se je pripremala za napad na neprijateljsku položajnu [uporište] Oltica, ali napad nije bio izvršen iz istog razloga kojega smo gore naveli.

19. brigada.

Se je nalazila na Vojskem i nije pristla [došla] u dodir sa neprijateljem.

3. brigada.

Se je nalazila na istim položajima kao juče. Jedan bataljon imenovane brigade je bio poslan [upućen] u sastav 18. brigade radi akcije na položajnu [uporište] Oltica.

7. brigada.

Se je nalazila na istim položajima kao juče. Poslе podne je neprijatelj iz trr pravca napao položaje imenovane brigade na Kmici u skupno [skupnoj] jačini oca 250 ljudi. Poljski vec jedinice sa Krnice, udarivši im u leđa od strane Završja. Batljon se umaknо na raskrsnicu puteva Trnovo — Male lazne. Tog dana je naređeno [naređtio] na naše mine neprijateljski

26. 4. 45.

U 3.50 jedinice 17. brigade poslе kratke pripravе [pripremе] minobacačke vatre su krenule u napad, koristeći tamu jesenje noći. Nakon što su u jurišu zaposeli kotu 1 »Brdo«, 1 »Brezovac«, 1 »Stanac«, 4 lake [lake] »bredove« oko 18.00 sati. 480 mina za lahki [laki] bacač, 480 mina za teški bacač, 20 ručnih [ručnih] bombi i velike količine drugoga materijala u [u] izmosu 3 kola. Poleg [Pored] toga dobiveno je 7 konja sa amovima.

Po završenoj likvidaciji poslojanki [uporišta] Predmeđa i Ulica 17. brigada je zaposenula [zaposela] položaje na Predmeđu dok položaje na Ulici pa sve do Smiđe vrha prema Colu je zaposenula [zaposela] 18. brigada. Za vreme akcije na neprijateljske poslojanke [uporišta] Predmeđa i Ulice, osigurane prema Zadlogu i Crmenu vrhu je vršila 19. brigada koja je bila zauzela položaje na Malo] gon, Krnjnoj gori i [Na] Kobilici. Jedinice brigade nisu prišle u dodir sa neprijateljem.

3. brigada.

Se je nalazila na sektoru Krmica — Čaven. 1 bataljon se je nalazio u sastavu 18. brigade i sudelovao pri napadu na poslojnke [uporišta] Predmeđa i Ulica. Po konačnom [završenom] napadu se je bataljon povukao u sastav Prečemove brigade.

nicu Balinje, po siazi izmedju Vrha i Saksida preko kote 1672[28] — 489" levo od Podrova u Skrhino gde je prsla [sigla] u 6 ča-sova.

18. brigada.

Je krenula iz Otlice — Predmeđe — Bratini na Skrlje de-sno od kote 1135[29] gđje je brigada podila [upala] u neprijatelj-sku zasedu koju je 2. bataljon[17] na juriš razbio te pogna-[proterao] prema Hrobačevu. Glavnina se je kretala nesmeta-no preko Velikih Zabelj na Vrovže, a jedna kolona preko Smarja na Slamjel, gđe je ostao štab divizije, između[1]ski bataljon i deo artiljerije. U Kobdilj je bio poslan [upućen] 3. bataljon a 1. bataljon u Hrušovico.

[17] Italijanski napiv za selo Nemci.
[28] Cva kota nalazi se 2 km jugoistočno od Dornberka.
[29] Pogrešno, treba. 429. Cva kota nalazi se 3,5 km jugoistočno od Dornberka.

[30] Cva kota nalazi se u selu Časa.
[31] Drugi bataljon 18. slovenačke NOU brigade »Bazovizka« nazi-vam je i »Kuski bataljon« jer su ga sačinjavali pripadnici raznih narcio-nalnosti SSSR-a. Opširnije o tome vidi tom VI. knj. 15. dok. br. 34, napomena 9.

7. brigada.

Sa je nalazila na sektoru Časa[27] Nemci. nad Zavhom. kota 910 — raskrsnic[a] ceste Nemci — Trnovo i Nemci — Krnica. U jutarnim časovima je nepriatelj izvršio napad pre-ma koti 910. Jedinice brigade poiisnule su nepriatelja natrag i zauzele položaje na linji Vogiatji — Ravnica — Trnovo — Podgozd.

16. brigada.

Sa je nalazila na istim položajima kao i prošli dan. Vršile su se manje borbe sa nepriateljem koje [koji je] imao 5 mit-vih i nekaj [nekoliko] ranjenih.

27. 4. 45.

Su se sve jedinice nalazile na istim položajima koje su prvi dan zauzele i vršile pripave [pripreme] za forsiranje Vi-pavske doline i Krasa. Tog dana do borbi nije došlo osim lo-kalnih sukdara patrola.

28. 4. 45.

17. brigada.

Je krenula iz Krnice po stazi iz pod [ispod] Čav[e]nal[.] iz nad [iznad] Ravni — Tabora — Crnice na železničku sta-nicu Batuje, po stazi između Vrha i Saksida preko kote 1672[28] — 489" levo od Podrova u Skrhino gde je prsla [sigla] u 6 ča-sova.

18. brigada.

Je krenula iz Otlice — Predmeđe — Bratini na Skrlje de-sno od kote 1135[29] gđje je brigada podila [upala] u neprijatelj-sku zasedu koju je 2. bataljon[17] na juriš razbio te pogna-[proterao] prema Hrobačevu. Glavnina se je kretala nesmeta-no preko Velikih Zabelj na Vrovže, a jedna kolona preko Smarja na Slamjel, gđe je ostao štab divizije, između[1]ski bataljon i deo artiljerije. U Kobdilj je bio poslan [upućen] 3. bataljon a 1. bataljon u Hrušovico.

[17] Italijanski napiv za selo Nemci.
[28] Cva kota nalazi se 2 km jugoistočno od Dornberka.
[29] Pogrešno, treba. 429. Cva kota nalazi se 3,5 km jugoistočno od Dornberka.

[30] Cva kota nalazi se u selu Časa.
[31] Drugi bataljon 18. slovenačke NOU brigade »Bazovizka« nazi-vam je i »Kuski bataljon« jer su ga sačinjavali pripadnici raznih narcio-nalnosti SSSR-a. Opširnije o tome vidi tom VI. knj. 15. dok. br. 34, napomena 9.

7. brigada.

Sa je nalazila na sektoru Časa[27] Nemci. nad Zavhom. kota 910 — raskrsnic[a] ceste Nemci — Trnovo i Nemci — Krnica. U jutarnim časovima je nepriatelj izvršio napad pre-ma koti 910. Jedinice brigade poiisnule su nepriatelja natrag i zauzele položaje na linji Vogiatji — Ravnica — Trnovo — Podgozd.

16. brigada.

Sa je nalazila na istim položajima kao i prošli dan. Vršile su se manje borbe sa nepriateljem koje [koji je] imao 5 mit-vih i nekaj [nekoliko] ranjenih.

27. 4. 45.

Su se sve jedinice nalazile na istim položajima koje su prvi dan zauzele i vršile pripave [pripreme] za forsiranje Vi-pavske doline i Krasa. Tog dana do borbi nije došlo osim lo-kalnih sukdara patrola.

28. 4. 45.

17. brigada.

Je krenula iz Krnice po stazi iz pod [ispod] Čav[e]nal[.] iz nad [iznad] Ravni — Tabora — Crnice na železničku sta-

19. brigada se je kretala iz pod [ispod] Sinjeg vrha[,] desno od Šuma preko glavne ceste Ajdovščina — Vipava[, a zatim praveem] Dolenje — Planina — Gabrje — Sianjel — Kobilja Glava[12] — Gabrovica.[13]

3. brigada. Se je brigada nalazila na sektoru Trnovo — Šmihel —■ Rijavci, popoldne [poslе podne] pa se je premaknu-la [premestila] na sektor Kmica — Čaven sa zadatkom da kontrolira sve dolaze iz Vipavske doline.

7. brigada. Se je nalazila na sektoru Voglanji — Sedovec — Podgozd — sa osiguranjem proti [prema] Ravnici i Grgavme pretaza ceste Ajdovščina — Gonca su jedinice brigade vo-ru. Toksom dana na položajima nije bilo promena.

16. brigada. Se je skoncentrisala na Lokvama posle je kretala preko Malih lazn na sektor Predmeja — Ohica i zauzela položaje na Smirom vrhu. Kolka i Predmeji i kontroli-rala sve slaze iz Vipavske doline prema Oltici i Predmeji.

Ostale jedinice korpusa su se u glavno [uglavnom] nalazile na starim položajima te do veće borbe nije došlo.

29. 4. 45.

17. brigada. je do 19. ure [časova] osala na položajima oko Skrhine i to prvi bataljon trigonometrisa tačka 533 — 518 — 430.[14] 3. bataljon trigonometriska točka 644 i 555.[15] Sa tih položaja je brigada krenula na Komen po cesti Komen — Prosek sve do Bajta, kota 252, Salež, Zgornik i došla u Kepen-

tabor 30. 4. ob. [u] 4. uri [časa].

18. brigada je u 16 časova krenula iz Slanjela preko Koprive u Dutovlje gdje je ostala preko cele noći.

19. brigada je u 15 časova krenula iz Gabrovice preko kote 253 po cesti desno od kote 461 na Voglano[16] i je došla u Kepenjabor u 18. 30.

3. brigada je popoldne [posle podne] krenula preko cesta Ajdovščina — Gonca na nove položaje na sektor Šiangel. U. selu Dobravlje je brigada naletela na neprijatelja koje [koji je] krelao iz Ajdovščine prema Gorici. Nasi su neprijatelja napali [,] razbili ga i tom prilikom zaplenili 1 protitenkovski top, 3 puške, 2 komp.,3 vozove [kola] razne municije.

7. brigada. Je brigada izvršila premik [pokret] preko Trnova — Kmice na sektor Plamina pri [kod] Ajdovščini. Za vreme prelaza ceste Ajdovščina — Gonca su jedinice brigade vo-

dile borbu sa neprijateljem i tom prilikom je izgubljen 1 protiletalski [protivavionski] top kal. 20 mm.

16. brigada je istoga dana sa ostalim jedinicama pasirala [prešla] cesto Ajdovščina — Gorica i se nastanila [rasporedila] na nove položaje na sektoru Erzelj.[37]

30. 4. 45.

17. brigada je krenula iz Repentabora, da zauzme položaje i to: I. bat. zasedne [zaposeo je] liniju K. 14[38] (cesta Općine — Prošek) i u levo do kote 268, jugozapadno od Briščkov, III. bat. izbije na M. Gurca[39] zasedajući kotu 371 prema Barkovlje. Sa jednom zasedom se osigurava prema Prošeku pri K. 8.[40] Okoli [Oko] 8 ure [časova] zaseda na cesti protiv Prošeku je primorala jednu motorizovanu kolonu, koja je htela, da se probije protiv Proseku, da se vrne [vrati] natrag u Trst. Tokom dana artilerija sa Kontovela i motornih torpiljarki je obasipala artiljerijskom vatrom položaje brigade. U 16 sati I. bat. je zauzeo položaje na koti 371, dok se je III. bat. spustio prema Barkovlju. Neprijatelj je napustio naselje, povlačeći se iznad kote 173.[41]

18. brigada je krenula u 4 sati iz Dutovelj u Repentabor, gde je došla u 7 sati. II. i III. bat. su u nastupnom maršu nastavili pokret prema Općinama te su u 8 časova prišli [došli] u kontakt sa neprijateljem na liniji položaja 277, 311, 317.[42] Štab brigade je ostao u Repentaboru, gde je ostao i I. bat. u rezervi. U 10 časova je bila zauzeta stanica. U 15 časova je III. bat. imenovane brigade uhvatio prvu vezu sa predhodnicama IV. armije. Neprijatelj je vrlo močno [snažno] tukao naše položaje sa artiljerijskom vatrom.

19. brigada, pošto je predhodnoga dana izvršila razoružanje bez odpora grupe Njemaca u postojanki [uporištu] Repentabor, izvršila je zaposedanje položaja kota 309 i 302, na kojima je ostala sve do 2 časa i 30 minuta. Po tom preduzima nastupni marš po cesti, koja prolazi pored Cave[43] prema Općinama. U 5 časova posle proterivanja neprijateljskih del ova

[37] Jedinice 31. divizije prebacile su se na taj sektor u vezi s predviđenim napadom na Trst (vidi zapovijest Štaba 31. divizije od 29. aprila 1945. u Arhivu VII, reg. br. 3—5, kut 1175).

[38] Kilometarska oznaka na putevima na kartama italijanskog izdanja. Ova oznaka nalazi se na raskrsnici puteva istočno od Prošeka.

[39] Gorka, brdo (kota 371).

[40] Ova kilometarska oznaka nalazi se 1 km jugoistočno od Kontovela.

[41] Ova kota na karti 1:100.000 nije pronađena.

[42] Ove tri kote nalaze se zapadno od Općina.

[43] Majdan kamena pored druma Veliki Repen — Općine.

izbija izpod kasarne, koja se nalazi izpred kote 297 i K. 11. Iz kasarne neprijatelj puca neobično jak odpor. 1 bat. zasela čuvarnicu] poljska zečarnička sumica Općine brz [brz] svake borbe. brzo čisti zel. stanica Općine od slabih neprijateljskih delova. U 8 časova se probija kroz mesto i dolazi do same crkve. gde je zaustavljen od neprijatelja, koji je zaposeo bunkere i kuće. Njegov pokret prema centru mesta podpomagala je bočnim djelovom 2. četa II. bat. Malo docnije neprijatelj vrši protior I. i II. bat.[,] dok [a] grupom od 100 ljudi ići da obuhvati naše levo krilo. Zbog nastale opasnosti brigada se povuče se napredovanje jedne kolone od prava Zagreb[44] i zbog toga II. bat. zasedne linju kota 302. 280 I. bat. sa svoje strane, zatvarajući pravac Općine. kota 297. 328. Poslie kratkog puškarania uvrstilo se je, da se radi o jednoj ćeti II bat. 18. brigade. U 13 časova brigada dobila je naredzenje [naredenje], da krene 30 sati sutre novo naredzenje [naredenje] nastupanje prema Tisu. Po zavšenom prikupljanju do 19 sati i 30 minuta briga- da[,] jačine 80 bonaca. 20 puškomitraljeza. 2 mitraljeza i 2 laka bacača. kreće se na pravcu kota 297. 305. 331 (električna centrala. trigonometrijska tačka 397 — Pogljoreale[45]). Pokret je bio izvršen neprimećeno. U 24 časa brigada se nalazi nad

[44] Pogrešno; treba: Zagrabe.
[45] Openski hrib (trig. 397).
[44] Pogrešno; treba: Ljubana četa (vidi dok. br. 79, napomenu 20).

[posada] je emigrirao odbila predaju.[47]

3. brigada se je u noći dana premakla preko Komna na Opaje Selo, gdje je prispela 1. 5. u 6 časova. Brigada nije imala nikakve borbe sa neprijateljem. 7. brigada je u toku dana izvršila pokret sa svima jedinicama u pravcu Gorice sa zadatkom, da uđre [ujpadne] u samo mesto, razoruža i uniši posade, te zaseđne sve važnije zgrade. 1. 5. so [su] predhodnice imenovane brigade uđrle [upale] u Goricu.

16. brigada je krenula preko Sanjela in [i] Komna prostiv [prema] Semporlaju i dalje prema Nabrežini, odnosno Trzicu, gde su jedinice dospele 1. i 2. maja 45.ⁿ Osiale [j]edinice nalegle Korpusa su za to vreme vodile manje borbe sa neprijateljem i se posliepeno približavale vežim [vecim] gradovima Udine. Čeđad[48] Boh. Bistrice[49] te ih poslepeno posjedale.

Tačna rekapitulacija našin i neprijateljskih zitava [gubitaka] ne možemo dati iz razloga što su jedinice XXX. divizije odmah po osvobođenju [oslobođenju] Trsta, izašle iz sastava našega Korpusa tako, da sa njima ne možemo više sukpiti u vezu.[51]

prinuđen, da se povuče na periferiju grada. Nemačka posada

[47] Prije početka razvoja situacije u luštanu za oslobođenje Trsta od 28. aprila do 3. maja 1945. vidi dok. br. 79.

[48] Opširnije o bombama jedinica 30. divizije za oslobođenje Trsta i Slab 4. armije JA naređio je 29. aprila 1945. da se 31. divizija ne angažuje u borbi za Trst već da se uputi u pravcu zapada (vidi dok. br. 79. napomenu 40). pa ie 3. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« oslobodila 1. maja 1726 (Motnilaconc), 7. slovenačka NOU brigada »Tomšič Ce Peščenc« i šoščiolski NOP odred oslobodili su noću 1/2. maja Gorican a 76. slovenačka NO brigada »Janka Premrl Vojko« osiobodila je 1. maja šempolaj i idućeg dana i Nabrežinu (AIZDG, k. 286/I) .

[49] Jedinice Operativnega štaba za Zapadno primorsko oslobodile su 1. bataljon, u sadejstvu sa italijanskim partizanskim bataljonom, 28. aprila 1945. Tacenio (Tarcento), odakle je krenuo u pravcu Cemone (Čemone), gdje se 2. maja sastao sa savezničkim jedinicama. 2. bataljon oslobodio je 30. aprila Kobarid a zatim vodio borbu s četnicima kod Krnina (Črnomlja) sve do 5. maja. Brnčki bataljon oslobodio je 30. aprila Čedad a 2. maja, u sadejstvu sa italijanskim partizanima. Vidcen (Udine) Rezijski bataljon oslobodio je 30. aprila Zagu kod Bovece (Dželimje vidi Slanko Peščin, n. d., str. 223—227)

[50] Bohinjski Bistrici oslobodile su 6. maja 1945. jedinice Jesenko-bohinjske NOP odreda. Opširnije o dejstvu tog odreda u borbama za oslobođenje vidi Mile Pavlin. Jesenško-bohinjski odred. Zalozba Partizanska knjiga, Ljubljana, 1970, str. 252—292.

[51] Počev od 3. maja 1945. oipočelo je rasformiranje jedinica 30. divizije, a ljudstvo je uglavnom bilo uključeno u 2. brigadu 2. slovenačke divizije (AIZDG, k. 283/III).

IX ÚDARNÉ DIVIZIJE IV JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNI ODSEK
Str. pov. br. 29145
13. maja 1945. g.

Predmet: Opsetacijski izvještaj
za period od 26. aprila
do 6. maja t.g.

ŠTABU IV JUGOSLOVENSKE ARMIJE

1) Operaciję našeg Diviziję u navedenom vremenskom periodu izvodene su na međuprostoru koji tvore: mjesta Rijeka, Ušće Rašće, Umago[2], Trst i sa sjevera glavna komunikacija koja vam vec poslali.[52]

Molimo vas, da se od sada po [pa] u budúće za eventualne podatke obraćate [obratite] na štab XXXI. divizije, koja je sada u vašem sastavu, ne pa na štab IX. Korpusa, pošto [je] isti kao takav rasformiran.[53]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Načelnik štaba, ppolkovnik [ppukovnik]:
Jakopič A.[54]

BR. 91

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. UDARNE DIVIZIJE OD 13. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DESANTU I BORBAMA NA PROSTORU RIJEČKE LUKE I TRSTA OD 26. APRILA DO 6. MAJA[1]

Š T A B

iz Trsta vodi za Rijeku. Ovo zemljište je brežuljkasto, bez većih planinskih masiva i uglavnom pokriveno niskim šumama. Unakrsne komunikacije, koje nisu pogodne za rušenje, jako ispresjecaju ovaj sektor i omogućavaju brz saobraćaj u svim pravcima. Naseljenost zapadnog dijela ove prostorije je osrednja, dok je unutrašnjost i zapadni dio, a naročito uz more, gusto naseljena. Rijeka i potoka ima srazmjerno vrlo malo, tako da nije postojalo jačih prirodnih prepreka za brz pokret naših jedinica.

Stanovništvo na ovoj prostoriji, osim izuzetaka u gradovima i u mjestima na zapadnoj obali, vrlo je naklonjeno našoj borbi, te je isto u svakom pogledu bilo od pomoći i davalo podršku našim jedinicama.

Neprijateljski stalni garnizoni, brojčano dosta jaki i sistematski utvrđivani, nalazili su se svugdje podjednako na čitavoj ovoj prostoriji, jer neprijatelj nije mogao odrediti sa kojeg pravca će biti napadnut a mnoge i unakrsne komunikacije omogućavale su mu brzu koncentraciju. Ove garnizone neprijatelj je solidno utvrdio betonskim bunkerima, bodljikavom žicom i nagaznim minama, radi eventualnog napada naših partizanskih jedinica. Zbog neprisustva naših jedinica na ovoj prostoriji, neprijatelj je slobodno saobraćao između garnizona, ali se većina njegovog saobraćaja vršila morem uz osiguranje naoružanim brodovima, koji su istovremeno sprječavali eventualno iskrcavanje.

Opći razvoj vojne situacije u svijetu znatno je poljuljao moral neprijateljskih jedinica na ovoj prostoriji, ali neprijateljska vojna organizacija i spremnost na borbu nije time bila mnogo oslabljena. Uočilo se da neprijatelj nije imao dobra i pravovremena obavještenja o našim namjerama po likvidaciji njegovih snaga na otocima Cresu i Lošinju,[3] te je njegovo držanje prema glavnini naših snaga uglavnom bilo defanzivnog karaktera. Neprijateljske intervencije, obzirom na našu jačinu, nisu bile realne i uvijek su nas zatekle spremne po izvršenoj našoj koncentraciji.

U ovim operacijama učestvovale su sve jedinice ove Divizije osim jednog bataljona IV Udarne brigade, koji se nalazi u Baru.[4]

Na sektoru Istre nalazile su se slijedeće neprijateljske jedinice: 626 MAA[5] sa 8 baterija, 821 Flak *A*,[6] 730 Flak A, 22

[3] i [4] Vidi dok. br. 56.

[4] Bataljon je dočekivao novomobilisane obveznike sa Kosova (AVII, reg. br. 12/5, k. 847).

[5] Vidi dok. br. 32, napomenu 6.

[6] Flakartillerie (protivavionska artiljerija)

Por[7] Flak A Seeko[8] HAKO Tiesto[9] dijelovi MDT.[10] 1047 puk[11] i dijelovi razmih drugih garnizonskih jedinica. Osim njemačkih snaga u Trsu se nalazio ustaški momarički Ordred Sjevernog Jadrana sa 3 satnije jačine od 600 ljudi i oko 200 Hujićevih ćetnika. Ukupne neprijateljske snage na sektoru Istre, gdje su operisale jedinice ove Divizije, brojile su oko 11.000 ljudi.[12]

Komandant svih neprijateljskih snaga bio je general-lađemam. Komandant momaričkih snaga NDH bio je kapetan korvete Josip Seselja. Na sektoru Rijeke, gdje je operisala napa II. [dalmatinska] prol. brigada, nalazili su se dijelovi 188, 235.[13] i 392. Divizije, koja je pripadala IX. Korpusu A. K.[14] Jačina ovih neprijateljskih snaga koje su se borile s nama između 51. napomena 24)
15. » i M Vidi dok. br. 84.
16. » i 44 Engleski desantni brodovi, koji su podržavali dejstva 4. armije JA u završnim operacijama (od 20. marta pa nadalje). nisu uključivali u dosadnu 9. diviziju u Istri. Zahtjev za podršku engleskih snaga koje komande zavremog Jadrana (vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 174).

Namjera neprijatelja u odnosu na naše snage i zadatak bila je: spriječiti svako iskrcavanje na teritoriji Istre, po našem uništiti naše jedinice i po našem brodovu u unutrašnjost Istre iskrcavanju svojim intervencijama u nas bok i leđa razbiti i upomo držati sva uporišta i garnizone, kako bi uspomli naše nastupanje prema Trstu i istovremeno onemogućili svojim dijelovima na jugu Istre organizovano izvlačenje. Po dolasku na-šim jedinica pred sam grad Trst, neprijatelj je pod svaku cijenu nastojao zadržati naše nastupanje i onemogućiti povezivanje sa dijelovima XX Divizije[15] kao i produženje u sam centar grada.

Naša prva namjera i zadatak bili [su]: uspješno se iskrcaju na prostoru Brseč — Mošćenice i sa glavninom svojih snaga napasti neprijatelja na sektoru Lovran — Ičići — Opatija — Veprinac — Matulje — Kastav — Rijeka. sa tezinom da prinskom u leđa neprijatelju omogućimo nastupanje ostalih

[7] Luka
[8] Vjerovatno. pomorska komanda.
[9] Vidi dok. br. 71. napomenu 6.
[10] Vjerovatno se odnosi na dijelove momarićkih usanova i komandi u Trsiu (Marinedienst Triest).
[11] Taj puk je bio u sastavu njemačke 237. pješadijske divizije.
[12] Procjena. To je bila njemačka 237. divizija.
[13] Pogrešno. To je bio njemački 97. armijski korpus (vidi dok. br. 51, napomenu 24)
[14] Vidi dok. br. 84.
[15] » i M Vidi dok. br. 84

2) Zbog bržine kojom su se odvijale operacije i događaji, nisu izdavate pismene zapovijesti, već su šaborima davana usmena naredenja, te u vezi toga ne dostavljamo u prilogu pismene zapovijesti. Dostavljamo skicu zemljišta[21] na kojem su vodene operacije sa napadnim pravcima, iz kojih će se vidjeti raspored nasuprotnih masti jedinica u pokretima i napadu na neprijatelja.

3) Rad nedovoljnog broja i slabog kvaliteta brodova,[22] naše jedinice poslepeno su se i obzirom na situaciju, dosta

[21] = Na prevu Rijeka — Klana napadale su 19. i 26. divizija (vidi dok. br. 86 i 99).

[22] = Sub 9 divizije izdao je 27. aprila zapovijest (AVII, reg. br. 12—1/1, k. 841) prema kojoj je 2. dalmatinska proleterska brigada dobila zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Ilirt, pomoći komunističkim izvršnim odborima i štabu i omogući povezivanje tih dvaju neprijateljski garnizona. Treći brigadi je naredeno da sa dva bataljona napadne pravcem Učka — Veprinac — Zagrad, sa zadatkom da uništi jedinice 3. brigade 43. divizije koje se nalazile u tom rejonu (vidi vojn situaciju, u sadejstvu sa 2. dalmatinskom proleterskom brigadom, koja se pripremala da nas napadne u s. Vranja i zatim uništi). Jedinice 3. brigade 43. divizije koje su se nalazile u tom rejonu (vidi dok. br. 68. napomenu 32) dobile su zadatak da zatvore pravac koji vodi od Lupoglava i Bojsnac.

[23] = Vidi dok. br. 69

[24] = Skica terena u rejonu Rijeke i Trsta, s prikazima nasuprotnja jedinica 9. divizije, nalazi se u AVII, reg. br. 1—226/2, k. 312.

divizija[17] naše. Armije, koje su napadale na pravcu: Rijeka — Klana. U sklop ove namjere uđazi i dio naših jedinica, koje su krenule u pravcu Sv. Nedelja — Sitmac — Labin — ušće Raše, eventualne neprijateljske intervencije i po mogućnosti likvidacija ovih garnizona.[18] Također na prostoriju Vele i Male Učke planirali smo manji dio naših jedinica, radi razbijanja neprijateljske intervencije, koje smo predpostavljali da će uslijediti iz okolnih garnizona u srednjem dijelu Istre.

U toku izvođenja prednjeg zadatka dobili smo novi pravac nasuprotnja u vezi koje je druga naša namjera bila slijedeća: jedna brigada osluviti na prostoriju Volosko — Ruka-vac[19] sa stanu zadatkom Divizije, a sa ostale dvije brigade najhitnije izvršiti koncentraciju, razbiti neprijateljsa grupuju, koja se pripremala da nas napadne u s. Vranja i zatim uslijednim maršem nastaviti napredovanje prema Trstu glavnim pravcima Vranja — Kož — Buzet — Ospo [Osp] — Trst. Ukoliko nsputne neprijateljske garnizone ne bi za najkraće vrijeme likvidirali, namjeravali smo ise mimolaziti. Po izbijanju na prijateljske položaje naposredno pred Trstom, naša je namjera bila da što brže upadnemo u grad, započnemo ulične borbe i povežemo se sa XX Divizijom, koja je sa sjevernoistočnog pravca napadala Trst.[20]

sporo prebacivale u Istru. U noći između 24. i 25. pr. mj. prebacio se jedan bataljon II [dalmatinske] prol. brigade, koja je sljedeće noći osiguravao izvlačenje drugog dijela naših jedinica i to glavnine II prol. brigade i dvaju bataljona IV split.[ske] ud.[arne] brigade. Treće noći i.j. 26 — 27. pr. mj. prebacila se naša III. ud. brigada sa art. divizionom, dok se Kvarnerski Odred prebacio tek 29. aprila po danu.[23] U toku prvih 4 dana prebacili smo samo bolnene dijelove, dok su naši pomoćni dijelovi, a naročito komora i konji, prebacivani mnogo kasnije i sa zakašnjenjem u vezi promjene zadatka. Iskrcavanje je vršeno na obalnom pojasu od Brseča do Mošćenica, bez jačih smetnja od strane neprijatelja, koji je na nas mjestobran i morski put bio aktivan jedino artiljerijom.

a) Borba je otpočela ujutro 26. aprila sa napadom jedinica II [dalmatinske] prol. brigade na neprijateljske garnizone Medulin [Medveja] Lauranu [Lovran] i Ičiće, kao i dvaju bataljona IV brigade u pravcu Sv. Nedelja — Stinne — Labin. Zbog momentalno uspješnog napada XIX i XXVI Divizije[24] na sektoru Rijeka — Klana, opločeli smo sa napadom na neprijatelja i ne čekajući prebacivanje III dal. ud. brigade. koja je imala zadatak napada prvcem, Veprinac — Kilgravac — Vobosko i bočno obezbjeđenje na prosioniji Vele i Male Ližke. U borbama tokom ovoga dana II [dalmatinska] prol. brigada uspjela je zauzeti Medulin i Lauranu, dok Ičiće, koje je neprija-

teli dobro utvrđio i uporno branio, nije uspjela likvidirati.

Istoga dana IV brigada potpuno je od neprijatelja proćistila prostoriju od Mošćenica do Sv. Nedelje. Kao bočno osiguranje prema Korniću smo tog dana bataljon III brigade 43. Divizije,[25] koga smo zatekli na prostoriji Vele Ližke.

Sljedeće noći prebacila se III. dal. brigada i odmah krenula sa svojom glavninom u napad na neprijatelja na ljevom krilu II [dalmatinske] prol. brigade a jedan bataljon upućen na prostoriju Male Ližke, kap bočno obezbjeđenje našeg glavnog pravca nastupanja. Ovaj bataljon, prilikom izbijanja na Malu Ližu, sukobio se u pokretu s jačim neprijateljskim bajonom,[26] koji je namjeravao da preko Male i Vele Ližke na-

[23] Kvarnerski odred momentalne pješadije bio je u sastavu Pomorske komande sjevernog Jadrana (vidi dok. br. 18, napomena 22).

[25] U izvještaju 43. divizije od 13. maja (vidi dok. br. 92) ne spominje se sadržino s jedinicama 9. divizije. U dokumentu br. 68, napomena 12. kaže se da je 3. brigada 43. divizije na prostoriji Istre dijelom svojih snaga osiguravala desnu jedinicu 9 divizije.

[26] 27 j.n. 4/9 bil 49. lovački bataljon 188. brdske lovačke divizije i dijelovi 1047. pješadijskog puka njemačke 237. divizije. Koji su se probijali iz Vranja i Pule ka Kijevi u cilju pojačanja njezkog fronta (Oslobodilačka rat. str. 604 i 605).

padne naš mostobran i naše dijelove koji su vodili borbu kod Lovrana i Ičića. I naš bataljon, kao i neprijatelj bio je iznenađen ovim susretom, ali smo mi već u samom početku borbe ovladali dominantnim kotama na ovom sektoru i poslije trosatne borbe razbili neprijatelja i prisilili ga na povlačenje u pravcu Vranje. Jedan dio ovih neprijateljskih snaga uspio se utvrditi u kućama na Veloj Učki, k. 870, odakle je davao jači i duži otpor, ali je manevrom dijelova II bataljona III brigade bio opkoljen i uništen. Po razbijanju ove neprijateljske intervencije na prostoriji Vele i Male Učke, III brigada nastavila je nastupanje komunikacijom od Vele Učke prema Veprincu — Zagradu — Rukavcu i Voloskom i tako se našla na lijevom krilu II [dalmatinske] prol. brigade, koja je napadala Ičiće i Opatiju uz morsku obalu. U ponovnom napadu II [dalmatinska] prol. brigada nije uspjela likvidirati Ičiće, te je iste blokirala a sa glavninom svojih snaga napala Opatiju, koju je, poslije jakih i upornih borbi, polovično zauzela. U njezinom nastupanju podpomogla je III ud. brigada, koja je istovremeno likvidirala Puccare [Puharska] i Veprinac, osim crkve koju je neprijatelj utvrdio i iz iste se uporno branio. I ova crkva ostavljena je u blokadi a glavnina brigade, pod jakom borbom, izbila je istog dana na liniju Breghi [Bregi] — Zagrad, gde je neprijatelj organizovao odbranu. IV brigada napala je tokom ovog dana t.j. 27. pr. mj., neprijateljsko uporište Sv. Nedelju i Strmac, ali ih nije uspjela potpuno likvidirati, iako je postigla odlične rezultate. Neprijatelj je u ove garnizone prethodne noći dobio pojačanje jačine 1500 vojnika,[27] koji su našim napadom bili iznenađeni i potisnuti, ali su u ponovnom protunapadu povratili navedena uporišta. Mnogi podzemni rudnički hodnici[28] omogućavali su neprijatelju prikupljanje i izvršenje protunapada. Neprijateljsko pojačanje, koje je prethodne noći od pravca Pole [Pule] stiglo u Sv. Nedelju i Strmac i sa kojim je vođena borba, krenulo je odmah u sumrak iza našeg napada preko Kerzana [Chersana — Kršan] za šušnjevicu i Vranju. U vezi s tim bataljon IV brigade u toku noći likvidirao je neprijateljska uporišta Sv. Nedelju i Strmac i odmah zatim nastupao prema Labinu, kojega je zauzeo u zoru 28 pr. mj. Iz Labina neprijatelj se povukao u Kapran [Carvano — Kapran] kojeg su također tokom tog dana napale i zauzele naše jedinice. Poslije zauzimanja Kaprana neprijatelj se nalazio jedino u uporištu Arsa [Raša], gdje je neprijatelj po kušao da da odsudnu odbranu. Poslije trosatne ogorčene borbe, uspjelo je IV brigadi na juriš izbaciti neprijatelja iz mjesta Arse i tako spasiti rudnik i rudnička postrojenja, koja su bila

[28] U pitanju je rudnik Raša,

minirana. U svom bijegu neprijatelj je porušio most preko Rašе, te je na rijeci Raši završeno na večer 28. pr. mj. gonjenje neprijatelja na ovom sektoru.

Na sektoru II [dalmatinske] prol. brigade i III ud. brigade nastavljeno je 28. pr. mj. sa napadom na Opatiju — Volosko — Rukavac i na dva opkoljena uporišta (Ičići i crkva u Veprincu), koja su ostala u pozadini našeg fronta. U toku ovog dana frontalnim napadom II [dalmatinska] prol. brigade i bočnim zaobilaznim manevrom III brigade, potpuno je oslobođena Opatija, najveći dio Voloskog i dio Rukavca, tako da su se naše jedinice na večer istoga dana nalazile na liniji Volosko —• Pobri —• Frančići — Rukavac. Jedna četa III. ud. brigade zaobilaznim manevrom izbila je na glavnu komunikaciju Rijeka — Trst sjeverno od Matulja. Ujutro istog dana likvidirana je crkva u Veprincu a na večer, poslije nekoliko napada, uništen je neprijateljski garnizon u uporištu Ičići.

U ovakvoj situaciji zateklo nas je novo naređenje po kojem se glavnina naših snaga angažuje u pravcu Trsta.[29]

b) U vezi ovog naređenja i novog zadatka II. [dalmatinska] prol. brigada potpuno je na sebe preuzela liniju fronta i dalji zadatak u pravcu Matulje — Kastav — Rijeka.[50] III brigada najhitnije se koncentrisala na prostoriji Vele i Male Učke a IV brigada u Šušnjevici. Istovremeno neprijatelj je iz unutrašnjosti Istre koncentrisao čitav 1047. puk[31] na prostoriji Vranje sa zadatkom napada na naše jedinice, koje su vodile borbu na prostoriji Opatija — Volosko — Rukavac.

Obzirom na novi zadatak, situaciju kod neprijatelja i našu izvršenu koncentraciju, napali smo sa našom III i IV brigadom 29. pr. mj. u 14 časova ovu neprijateljsku grupaciju na prostoriji Boljun — Vranja. III ud. brigada postigavši silovitim naletom potpuno iznenađenje kod neprijatelja i zaobilaznim manevrom presijecajući mu odstupnicu, uspjela je razbiti i najvećim dijelom uništiti ovu neprijateljsku koncentraciju zaplijenivši pri tom svu neprijateljsku komoru. Poslije ovog velikog i brzog uspjeha III brigade, ne zadržavajući se kod plijena, brigada je nastavila tokom noći nastupanje komunikacijom u pravcu Buzeta. U tom nastupanju, bez zadržavanja, pročistila je ranija neprijateljska uporišta i garnizone Lupoglav — Roč i Buzet, kojeg je oslobodila ujutro 30. pr. mj. — Svi ovi usputni neprijateljski garnizoni bili su demoralisani našim uspjehom kod Vranje, te su se neorganizovano povlačili a jednim dijelom poslije kraće borbe se predavali.

IV brigada, koja je nastupala pravcem Sušnjevica — Passov [Paz] — Borut — Buzet, naišla je na komunikaciji

[30] i [35] Vidi dok. br. 69, napomenu 17.

Cerretov [Cerovlje] — Bol jun na neprijateljsku grupu jačine 500 vojnika, koja se iz Pazina kretala u pravcu Bol jun — Vranja. U toku borbi 29. pr. mj. — koje su vođene do pred zoru 30. pr. mj. potpuno je uništena ili zarobljena ova grupa, kao i ranija stalna neprijateljska uporišta u Borutu i Cerretu. Po likvidaciji ovih neprijateljskih grupa, IV brigada produžila je nesmetano usiljeni pokret prema Buzetu, kojeg je već bila zauzela III ud. brigada, tako da se ona sada kretala na začelju
III ud. brigade, koja je nastupala komunikacijom Buzet — S. Quirico [Sočerga] — Covedo [Kubed] — Ospo — Trst.

Koristeći dva motomehanizovana topa,[32] koja su nam bila pridodata i nekoliko kod Vranje zaplijenjenih kamiona, pokret naših jedinica bio je tako brz te je neprijatelj u većini slučajeva bio iznenađivan. U nastupanju od Buzeta prema Trstu naišli smo na neprijatelja sjeverno od Coveda sa posadom koja je branila preko rijeke Risano [Rižane] prelaz mostova na tom mjestu. Pri našem nailasku minirali su mostove i pobjegli u pravcu Trsta. Također i neprijateljske snage koje su se nalazile u San Sergiu [Crni Kal] poslije kraće borbe povukle su se na liniju Mt. d' Oro k. 158 i Sv. Roko k. 102. Neprijateljski garnizon jačine oko 400 vojnika, koji se nalazio u Villa Decani[Pasja Vas] bio je iznenađen brzim našim nastupom, i poslije kraće borbe poslije podne 30. pr. mj. prisiljen na predaju. Po zauzimanju ovog neprijateljskog garnizona, izbili su naši dijelovi na komunikaciju: Pola — Trst i nastupali istom do pred Nogheru [Pri Orehu].

Na liniji Muggia [Milje] — Monte d'Oro i S. Rocco [Sv. Rok] neprijatelj je iz već ranije utvrđenih položaja namjeravao i pokušao da nam pruži odsudnu odbranu. Napad naše III. dal. ud. brigade, koji je, poslije napornog marša, uslijedio na večer 30. pr. mj. na položaj Mt. d'Oro i S. Rocco sa ciljem da se probije u Trst, nije uspio, jer je neprijatelj bio brojčano jak, dobro utvrđen, naoružan i spreman da se bori do kraja. Naša artiljerija zbog sporijeg kretanja nije pred te položaje stigla toga dana, te nije mogla biti korištena u napadu. Vezu sa dijelovima XX Divizije uhvatili smo ujutro 1. o.mj. na položajima sjeverno od s. Bagnoli [Boljunec].

Po dolasku naše artiljerije i pristizanju naše IV brigade i III brigade 43. divizije,[33] otpočeli smo 1. o.mj. u 14 časova napad na neprijateljske položaje u cilju istovremenog probijanja u grad. III brigada 43. Divizije dobila je zadatak da likvidira Muggiu i sve neprijateljske baterije i posade koje su se nalazile na tom prostoru. III ud. brigada sa dijelom svojih snaga

[32] Vidi dok. br. 69, napomenu 32.
[33] Vidi dok. br. 98.

prijatelj u samom gradu.

Neprijateljska posada, koja se nalazila u Kaštelu i bila u blokadi od strane naših jedinica, odugovlačila je sa predajom, te se po dolasku Savezničkih u 19 časova predala istima.

Po likvidaciji poslijednjih neprijateljskih ostataka u gradu, naše jedinice zadržale su u mjestu radi održavanja reda i zaštite pljena.

Zboge situacije na sektoru Elsane [Jelšane] — jablanica — [Ilirska] Bistrica — Prmano [Prem] — Rbnica, naša III i IV brigada prebačena je na prostorij Cave Aurminane [Skofije] — Kozina — Materija, sa zadatkom razbijanja neprijateljeve uloge bi ist nastavio napredovanje prema Tršć. Situacija na navedenoj prostorij bila je usko ograničena[96] te su ove noće dvije brigade 5. i 6. o.mj. ponovno vraćene u Tršć.

Jedna neprijateljska grupa jačine 206 vojnika i po oslobođenju Trsta zadržala se u uporištu Punta Salvore [Savudrija] sjevero od Umaga, te smo 6. o.mj. upućli jedan bataljon IV Brigade sa kamionima, kojemu se ova neprijateljska grupa bez borbe predala.

c) Po odlasku III i IV brigade u noći 28—29. pr. mj. produžila je II [dalmatinska] prot. brigada sa jedinim bataljonom

" Vidi dok. br. 104, napomenu 22.

Kvartstskog Odreda[37] dalinje napade u pravcu Matulje i Kastav i tok operacija na ovom sektoru bio je sljedeći: 29. pr. mj. u 5 časova otpočela je II prol. brigada sa napadom na neprijatejsko uporište sjeverni dio Volosk̄oga — Rukavac i Matulje. Poslije kratke ali žestoke borbe zauzet je Rukavac i nastavljeno sa napadom na k. 320 i zelenicku stranu Matulje. Ove položaje neprijatelj je uporno branio dovlačeći na ista slabo pojačanje, tako da više napada II prol. brigade ostali su bez teritorijalnih uspjeha. Neprijatelj je cesto prelazio u protunapade sa namjerom da odbije nase snage i omogući slobodan saobraćaj komunikacijom Rijeka — Trst. Slalne borbe na linji sjevernl dio Volosk̄oga — Perenl [Perenici] — Rukavac bez promjena vodene su do 2. o.mj. kad je neprijatelj uli sat izvisio jak napad na sve nase polozaje i uspio ovladati k. 603 koji je drzao jedan batalion Kvartrstskog Odreda. U vezi toga nase ljevco krilo nalazilo se sada na k. 783, koji je neprijatelj takodet pod svaku cijenu nastojao zauzeti, ali u tome nije uspio. U noci izmedu 2. i 3.o.mj. u protunapadu zauzeli smo k. 603 i 3. o.mj. preduzeli opci napad na linji k. 320 — Matulje — sjeverni dio Volosk̄oge. Poslije pojlcnlja benzinskim flašama škole u Matuljama iz koje je neprijatelj pruzao najjaci otpor, zauzele su Matuljc, dok se neprijatelj povlacio pravcem Matulje — Mučići — Permani —• Rupa. Jedinice II [dalmatinske] prol. brigade pogonile su u stopu neprijatelja u pravcu Kupe, dok je bataljon Kvarnerskog Odreda već ranije bio upućen u pravcu Pole u sastav svoga Odreda.[38]

Prema usmcnom narcdenju XIX Divizije, II. [dalmatinska] prol. brigada[39] procistila je zemljiste pravcem Brgud — Sejane [Zejane] — Mune — Šumada [Šumal] i sa log pravca napala neprijatelja koji se prcko Rupa — Pasjaka i Eisane probija u pravcu [Ilinske] Bistrice. Uz pomoć jedne čete tenkova[40] uspjela je ova brigada zauzeti Pasjak i Sappiane [Šapjane] a odmah zatim Berze [Brdoc] i Eisane, dok je zaobilazenim manevrom na k. 516. izmcdu Eisana i Bistrice presjekla sekiru zarvšla je 6. o.mj. u 18 časova kada se II prol. brigade ostali su bez teritorijalnih uspjeha. Neprijatelj je cesto prelazio u protunapade sa namjerom da odbije nase snage i omogući slobodan saobraćaj komunikacijom Rijeka — Trst. Slalne borbe na linji sjevernl dio Volosk̄oge — Perenl [Perenici] — Rukavac bez promjena vodene su do 2. o.mj. kad je neprijatelj ali sat izvisio jak napad na sve nase polozaje i uspio ovladati k. 603 koji je drzao jedan batalion Kvarnerskog Odreda. U vezi toga nase ljevco krilo nalazilo se sada na k. 783, koji je neprijatelj takodet pod svaku cijenu nastojao zauzeti, ali u tome nije uspio. U noci izmedu 2. i 3.o.mj. u protunapadu zauzeli smo k. 603 i 3. o.mj. preduzeli opci napad na linji k. 320 — Matulje — sjeverni dio Volosk̄oge. Poslije pojlcnlja benzinskim flašama škole u Matuljama iz koje je neprijatelj pruzao najjaci otpor, zauzele su Matuljc, dok se neprijatelj povlacio pravcem Matulje — Mučići — Permani —• Rupa. Jedinice II [dalmatinske]

pravoj Trsta, gdje se i sada nalazi. U toku svih operacija II [dalmatinskal] prol. brigada imala je stalnu vezu ljevo i desno sa jedinicama drugih Divizija,[41] koje su učestvovale u borbama na tom sektoru.

5) Zadaci koji su bili postavljeni pred naše jedinice u popunosti i u najbrže moguće vrijeme su izvršeni. Naših smrtnih gubitaka nije bilo. Brigada je stalno vezu ljevo i desno imala i bezim napadom neprijatelj je na čitavoj protoziji Cetinje ističe brzo razbijen, poljnno dezorganizovan, te zarobljen i uništen. tako da od našeg probijanja prema Trstu komunikacijom: Vranja — Bujer — Trst nije nijednom do danas bilo onemogućeno ili ugroženo naše snabdijevanje pomoćnim komunikacijom.

U svim ovim operacijama učestvovali su pojedinačni starješine, odjeće i obuće i ostalog raznog vojnog materijala.

6) Ukupni naši gubici u svim ovim operacijama iznose 92 poginula, 387 ranjenih i 8 nestalih drugova.

Među *poginula* ističe se sljedeći rukovodioci: kapetan Bošković Mate k-dant III bat. III dal ud. brigade, časnici Jozo, pom. političkom. I. bat. IV brigade, Perić Frane pom. političkom. čete I. bat. III brigade i Boban Andrija vodnik II. bat. iste brigade. Među *ranjenima* ističe se sljedeći rukovodioci: zastavnik Korčulanin Jerko k-dir čete II bat. II. prol. brigade, Kogujić Jakov pom. političkom. čete III bat. ist brigade, Radić Ivan k-dir čete I. bat. III brigade. Palinić Boris pom. političkom. III bat. i vod. Stojanac Mitar iz III bat. ist brigade, Hajder Ante k-dir čete I. bat., Bajić Mirko k-dir čete, Poljak Josip pom. političkom. čete i Čoce Luka vod. — sve iz III ud. brigade.

7) Ukupni utrošak municije u ovim operacijama iznosi: 1319 topovskih granata, 210 granata prot. tenk. topova, 40 200 puščanih metaka. 208.880 metaka za puško-mitraljez i leški mitraljez. 36600 metaka za stroj nicu, 6190 bacačkih granata,

[41] Vidi dok. br. 78.

3470 ručnih bombi, 174 granate od »Piat-a« i 860 tromblonskih bombi.

Sve naše jedinice koje su učestvovale u ovim operacijama pokazale su veliku pokretljivost, borbenost i upornost, te zaslužuju pohvalu. Naročito se svojom prodornošću, pokretljivošću i upornošću istakla III ud. brigada na čelu sa komandantom brigade major Stančićem Matom i komandantima bataljona: poručnik Miličević Ante, kapetan Romac Dušan i u borbama poginuli kapetan Bošković Mate. Svojim radom, pokretljivošću i postignutim dobrim rezultatima, istakle su se jedinice IV brigade, te zaslužuju pohvalu na čelu sa komandantom brigade majorom Brunom Vuletićem i komandantom bataljona kapetanom Mrda Đurom. Također i jedinice II [dalmatinske] prol. brigade zaslužuju jednaku pohvalu, naročito zbog svoje upornosti i izdržljivosti na čelu sa komandantom brigade majorom Gaćom Ivanom i komandantima bataljona: poručnikom Vještica Đurom, i potporučnikom Rak Nikolom. Inžinjerski bataljon Divizije vrlo brzo osposobio je 2 porušena mosta sjeverno od Coveda. te bataljon na čelu sa poručnikom Mileusnić Mile zaslužuje pohvalu.

Sve navedene jedinice i rukovodioci zaslužuju pohvalu Štaba Armije,[42] dok će ostale rukovodioce i borce, koji su se istakli u ovim operacijama pohvaliti ovaj Štab svojom Naredbom.

8) I pored toga što je do našeg iskrcavanja došlo odmah po oslobođenju Cresa i Lošinja,[43] iskrcavanje u granicama raspoloživog brodskog prostora[44] bilo je dobro pripremljeno i nije pokazalo krupnijih nedostataka. Brzina kojom su se odvijale naše operacije diktirala je najkraću pripremu, koja se po postignutim uspjesima i rezultatima pokazala dovoljnom.

Nedostaci bili su prouzrokovani pomanjkanjem brodova za iskrcavanje a ne nedovoljnom ili slabom pripremom. Ideja operacije u potpunosti je izvedena nanijevši pri tome neprijatelju ogromne gubitke. Zapovijesti koje su izdavate bile su realne i odgovarale tadanjoj situaciji a najhitnije pristupanje izvršnju istih iznenadilo je neprijatelja i nije umanjilo brzinu našeg napredovanja.

Rukovođenje i upravljanje operacijama i pojedinim borbama bilo je dobro i u duhu naše opće namjere. Svi borci i rukovodioci odmah su shvatili suštinu našeg zadatka i uložili su sve napore u cilju što bržeg nastupanja prema zapadu. Niže rukovodstvo shvatilo je situaciju i svoj zadatak, te je u svakom pogledu prednjačilo.

[42] Vidi dok, br. 107, napomenu 87.

Pritog: Sklca ieremа[46]

Brigade su koristile svoje izviđačke jedinice tako da nikad nisu bile izmanađene polayom i namjerom neprijateljа. Sadejstvo artiljerije i pješadije bilo je dobro, samo se zbog slabije pokretljivosti artiljerije nije mogło uvijek na vrijeme postići. I pored toga što su se sve naše operacije odvijale veoma brzinom zahvaljujući mnogim komunikacijama i prevoznim sredstvima, jedinicama su se neprestano davala naređenja i uputstva u svakoj novoj situaciji i łazi borbe.

Telefonska veza i radio-veza u samom nastupanju nije u potpunosti zadovoljila, ali pri najmanjem sabirzovanju fronta za kratko vrijeme dobro je funkcionisala. U pokretu je najbolje funkcionisala kurirska veza motociklima.

Informativna služba nije dała tačne podatke o jačini i rasporedu neprijateljskih snaga, ali to nije uticalo na ishod borbe.

Njema raspoloženo stanovništvo u krajevima u kojima smo izvodili naše operacije, znatno je uticalo i pomoglo brzom nasem nastupanju i razvoju situacije, te je i taj faktor bio uticajan na ovakvo izvršenje našeg zadatka.

Politički komesar—Ppukovnik.[45] Komandant—Ppukovnik:
S o **Ljubo Truta**

[45 Mtaie Biiobrk.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 13. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA VOĐENIMI U APRILU I ZAPAD-NOJ LIČI, ĆORSKOM KOTARU I ISTRI

ŠTAB 43. DIVIZIJE
4. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Br. 1205 Dne 13. V. 1945

Predmet: Operativni izvještaj.

ŠTABU IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE

Dostavljamo Vam operativni izvještaj o izvođenim akcijama od 1. do 30. aprila o.g.

Sekcija Trst 1:100.000 talijanska izrada

2. *IV. 1945.* Mlinerski vod I. Odredaˢ na komunikaciji Trst — Rijeka — selo Čehovnica¹ digao je u zrak teretni vlak. Tom prilikom oštećio 4 vagona od kojih uništio dva puna robe koje neprijatelj opljačkao u južnoj Istri. Oštećena je i lokomotiva. Ubijeno 7 Nijemaca. Na našoj strani nije bilo gubitaka.

Sekcija Opatija 1:100.000 Jug. izrada

•3. *IV. 1945* U cilju operacija IV. Armije na sektoru sjeverne i južne Like⁴ III. Brigada napala je neprijateljska uporišta Kamenicu i Bukovi je zapaćno i spaljeno od Brnjaˢ Brigada, sastava 3 bataljona, poprpmogruta jedinom baterijom (75 mm 5 cijevi), u 24 sata između 3. i 4. [aprila] napala je gore navedene garnizone, jačine:

⁻ Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 17—1/2, k. 1324.

ˢ Odnosi se na 1. partizanski odred »Ličke« (vidi AVII, reg. br. 26/7, k. 569 A).

¹ Vidi pronađeno na karti 1:100.000.

⁴ Vidi dok. br. 18.

' ; " U širem rejonu Brinja i Ogulina nalazile su se jedinice ustaško-domobranske 11. brzaške divizije i dijelovi 392. legionarske divizije. Opširnije o tim neprijateljskim snagama vidi dok. br. 42 i 51.

Nasl gubitci: 1 mrtav i 9 ranjenih, od toga 5 od nasilh dzonbula, kad je granata eksplodirala po napustanju cijevi.

Neprijatelj razbijen te njegovi ostaci pobjegli u pravcu Brinja nakon cega su se sredili te uz pojacanje, ovladali izgubljenim tockama. Sto je nase primudlio na povlacenje na bolje odgovarajuce polozaje.

Selcija Ogulin 1:100.000 jug. izrada

4. IV. 1945. Neprijatelj,? jacine oko 200 vojnika, iz pravca Sukava uspjeo je kroz citav dan probit se do Lokava, manji dijelovi Primorskog Goranskog Odreda vode borbu, te onemogucuju nepriajtelju dalje nastupanje kojl je i zadrzan na sektoru Lokve, dok manji dijelovi upuceni su na sektor Kamenjak, s ciljem dejstvovanja u neprijateljskoj pozadini.

, Pogrešno: treba: IV.

7 U širem rejonu Sušak — Rijeka nalazili su se dijelovi njemačke 237. pješadijske divizije i Borbena grupa »Rijeka« (vidi dok. br. 51).

Bukovlje: 70 ustaša, snijeteni u bunkerima ogradeni žicom, naoružani sa 10 puškomitraljeza, 2 teška bacača, ostalo šmajseri i puške.

Lucani: 120 ustaša, sa 6 puškomitraljeza, ostalo puške. U ovom momentu neprijatelj je namjeravao poduzeti ofanzivnu akciju na sektoru gornjeg kraja Brnje, radi osiguravanja komunikacije Senj — Brinje — Ogulin, to neprijatlju nije uspjelo.

Kamenac: 140 ustaša, smještenl u bunkerima, naoružani sa 12 puškomitraljeza, 4 teška mitraljeza, dva teška bacača, ostalo puške.

Nesmanjenom žestinom borba je trajala od 24 do 3 sata 4. V.° nakon čega je uspjelo likvidirati neprijateljsko uporište Lucano i Bukovlje, dok uporište Kamenica ne osvaja se iz razloga što je neprijatelj pknski branio sva sela odnosno unakrsnom i cikasnom vatrom citavi teren Kamenice.

Gubici neprijatelja u ovoj akciji, ubijeno 26 ustaša, ranjeno 17, ijedan zarobljen. Zaplijenjeno ti teška minobacača, 1 puškomitraljez, 13 puška, 12 000 municije. Uništeno, uvredenja i objekti koje neprijatelj koristio za odbranu.

kamiona, ubijeno 4 i ranjeno 10 neprijateljskih vojnika.

Sekcija Sušak 1:100.000 jug. izrada

6. IV. 1945. g. Neprijatelj jačine oko 1500 vojnika na sektoru Lokve – maurzan – pleševljskim – maurzanjem i jednom batcrtjom baubica. Ljporno dtzoći ovaj sektor, s glem osigaravanja bczbjednosti Rijeke i Sušaka, te omogućavanja njegovim snagama povlačenja pravcem Kamenjak — Plaiak — Slovenija.

II. Brigada te dijelovi Primorsko — Goranskog Odreda s vremena na vrijeme. Kroz period od 4 dana, vode borbu vrlo žestoka, s cijelm djelomičnog uspjeha. Rezultati borbe bili su prmjenljivi, češće puta dominirajući položaji mjesta Lokava padali su iz ruku u ruke. Gubici neprijatelja 7 mrtvih i 20 ranjenih, prodrli na položaju. Naši gubici 2 mrtva, 2 ranjena i tri nestala.

Neprijatelj i dalje drži sektor Lokve, kao i može snage koje vode borbu na dotičnom sektoru.

neprijatelj naišao jedinim kamionom vojske i motorciklom gdje je prhvaćena borba koja traje kratko vrijeme, nakon čega nasi se povlače.

Neprijatelјski gubici, pogrnuo jedan oficir i šofer. Oštećen kamion i motorcikl, ostali gubici nepoznati. Na našoj strani dva ranjena.

Sekcija Ogulin 1:100.000 jug. izrada

5. IV. 1945. g. Sjevrmo od Ogulina na kotama 541, 466, 449, 376, 523, 519, I Brigada vodi borbu sa neprijateljem,[a] jačine oko 600 usaša i legije, od 5,30 do 11 sati, brojnu vrlo žestoka, s cijem djelomičnog uspjeha nekoliko prijeti bokre bili su prmjenljivi, češće puta dominirajući položaji mjesta Lokava padali su iz ruku u ruke. Gubici neprijatelja 7 mrtvih i 20 ranjenih, prodrli na položaju. Naši gubici 2 mrtva, 2 ranjena i tri nestala.

Neprijatelj i dalje drži sektor Lokve, kao i može snage koje vode borbu na dotičnom sektoru.

Sekcija Oglulin 1:100.000 jug. izrada

1. Brigada u 11 sati napada neprijateljsko uporište Modruši s ciljem presjecanja komunikacije jezerane — Josipdol. Neprijatelj, uporno braneći napadnuti gaženje, dobio je u vremenu da mu stigne pojačanje jačine oko 300 vojnika iz pravca Josipdol, te odrzi i daje navedeno uporište. Borba je trajala 5 sati nakon čega brigada se povukla kod Struh ja.
Cubici neprijateclja nepoznati. Pljena nije bilo.
Cubici na nasoj strani 5 mrtvih ,i 5 ranjenih.

Sekcija Sušak 1:100.000 jug. izrada

8. IV. 1945. g. Jedna borbena Grupa Primorsko-Goranskog Odreda voda bokbu sa 30 neprijateljskih vojnika. kojh su ispali prema Zetinu [Mrzlovodičkom] iz pravca Lokava. Neprijatcljski gubici: jedan mrtav i nađ 1 nestao. Jedna četa Primorsko-Goranskog Odreda napada iz zasjede kolonu biciklista od 40 vojnika kod sela Pe-

" O rezultatima dejstva 19. divizije vidi dok. br. 88.

Sekcija Senj 1:100.000 jug. izrada

7. IV. 1945. g. III. Brigada: Neprijatelj,[10] jačine oko 600 usisala i Njemaca, smjestcn po kućama, bunkerima i dominirajućim kotama Krivog Puta, naoružani: lako i teško pješadijsko oružje, pojačani sa 2 topa i 2 teška baceća. Svrha ovog gamizona je branili prilaze k Senj — Crikvenica — Sušak, zbog povlačenja trupa i materijala iz Like. Zadatak brigade: Uništavanje dijelovima
Put i presjeći komunikaciju Senj — Novi. Borba je
19. Divizije[11] likvidirati neprijateljsko uporište Krivi
opočela 7. IV. 1945. u 5.30 sati i trajala nesmanjenom
žestinom do 7.30 sati, nakon čega je neprijatelj razbijen djelomično uništen, te prinuđen na bježanje i
napuštanje gamizona. Brigada je prisutpila gonjenju
neprijatelja u pravcu Vratnika i Senja, od kuda je
neprijatelje dobio pojačanje, te se razvila žestoka borba južno od Krivog Puta. Neprijatcljski gubici 25 mrtvih, 25 ranjenih i 16 zarobljeno vojnika i oteta. Zatijenjeno jedan top 75 mm, 1 uniform, 2 teška mitraljeza, 1 šarac, te kompletno oružje i spremu zarobljenih i pogiuulih neprijatcljskih vojnika. Naši gubici 1 mrtav, 2 ranjena.

rac i 30 pušaka.

13. IV. 1945. g. Ciavog dana neprijatelj vrši jaki pritisak na položaje 1. Brigade, što isnom uspjeva, po dobivenom pojačanju iz Mrzle Vodice;[15] da pred mrak ovlada položajem nad 1. Brigadom, uz vrlo osjetljive gubitke koji su [imali] 68 mrtvih i 77 ranjenih, nasi gubitci 5 mrtvih i 18 ranjenih. Po izgubljenim položajima bit-gada zauzima prihvatom položaje, te onemogućuje neprijatelju daljе nasrtpanje.

15. IV. 1945. g. Na linij L.Okve — Mrzla Vodica čitava [naša] divizija[16] poljoprivreda sa jačim brdskim motorizovanim jedinicama na karti 1:100 000. Vijetovano se odmosi na selo Pavići, koje se nalazi sjeverozistočno od Crkvenice na putu Bihor — Gnzane.

[16] U pitanju je cesta Lokve — Mrzla Vodica.

[15] O rezultatima tih borbi vidi dok. br. 22, 23, 27 i 88.

[14] Vidi dok. br. 28, napomenu 9.

[13] Sub 43. divizije izdno je 14. aprila poštinemu jedinicama zaprojeti za napad na neprijatelja u rejonu Lokve — Mrzla Vodica do linije Kamenjak (AVII. rog. br. 2—86/9 k. 321). Divizija je u napadu ojačana sa 3. motorizovanim artiljerijskim divizionom Artiljerijske brigade 4. armije JA. Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 40.

pića.[12] Gubici neprijatelja 3 ranjena. Zarobljeno 11 bicikla, 1 pištolj i druge spreme. Isa četa napala sa obale i manu sa jednim vagonom hrane i polopila je. Borba i zasjeda trajala je kroz citavi dan.

12. IV. 1945. g. I. i II. Brigada ojačane artiljerijskim divizionom u 15 sati napale su neprijatelja na Debelој Lipi, sjeverno od Lokava, kota 962. Kamenitom Vrhu kota 906. Sapovakom Vrhu kota 971 i 804, te kote južno od ceste[13] kota 982 i 969. Nakon 2-satne borbe zauzele su kote osim 971 i 804, sa kojih je neprijatelj davao ogorčen otpor i branio iz utvrđenja. Surađnja između artiljerije i pješadije nije bila najefikasnija, iz razloga što je djelovanje bilo organizirano usljed poremećenih terena.

Primorsko-Goranski Odred vodi borbu na sektoru Crni Lug >— Mrzla Vodica, te nakon duže borbe odbacen zapadno od komunikacije. Gubici neprijatelja 30 mrtvih i 40 ranjenih vojnika, nasi gubici 11 mrtvih i 11 ranjenih. Zaplijenjeno jedan šarac, 1 smajser, 5 puškaćnice 11. Brigade poltvatile su u toku današnjeg dana 30 legionera i domobrana, koji su se razbjegali u bolnama kod Gospića i Senja.[14] Zaplijenjeno: 1 šaraka, 1 pištolj i drage sprcme. Isa četa napala sa obale i manu sa jednim vagonom hrane i polopila je. Borba i zasjeda trajala je kroz citavi dan.

[14] Zaplijenjeno: 1 šaraka, 1 pištolj i drage sprcme. Isa četa napala sa obale i manu sa jednim vagonom hrane i polopila je. Borba i zasjeda trajala je kroz citavi dan.

23. *IV. 1945. g.* Neprijatelj[24] jačine oko 700 vojnika napao je položaj I. Brigade na Gumancu, kotama [itg.] 1145, 952, 1083 i 920, te, nakon 7 sati borbe, potiskuje mnogadu istočno od ceste te svojim prednjim dijelovima izbija na kotu 1052. 1115, 1026, 1122, nastim prodirući pomoćno ovladamo svim kotama istočno od ceste Gumanac — Čabarska Poljica, s tim što je neprijatelj zadržao kote 1052, 941, 1011, na kojima zadržava jače snage.

[22] O rezultatima djelova u tom periodu vidi dok. br. 41 i 44.

[23] Borbe na Kamenjaku vođene su u sadejstvu s jedinicama 13.

[24] Vidi dok. br. 96, napomenu 27.

[25] 19. divizije (vidi dok. br. 96 i 99).

[26] Vjerovatno: Gomanjce.

[27] Po izvještaju smjenu, koju 1920. aprila, 3. brigada 43. divizije preduzuje se u ličnu radi djelova u pozadini neprijatelja (vidi dok. br. 89, dopuna br. 1 od 20. aprila).

[28] Vidi dok. br. 49 i 52.

[29] 1 = I. pratnju su snage njemačke 188. bezbjedne lovačke divizije (vidi dok. br. 52, napomenu 3).

vanim divizionom, vodi žestoke borbe s ciljem odbacivanja neprijatelja od prostora u pravcu Sušaka. Nesmanjenom žestinom borba traje od 15. IV. do 19. IV. do 10 sati,[17] gdje divizija uspijeva zauzeti Kamenjak,[18] te očistiti čitavi sektor, te krenuti u napad prema Gomjoge Jelenja, Velikog i Malog Pliša. Između na ove položaje, divizija predaje položaje 13. Diviziji,[19] te vrši pokret pravac Gumanac;[20] smjena se vrši u 18 sati.[21]

Gubici neprijatelja 21 mrtav i više ranjenih. Naši gubici 3 mrtva i 10 ranjenih.

21. IV. 1945. g. II. Brigada smaznim i iznenadnim napadom zauzela je neprijateljske uvučene položaje na Čabarskoj Poljci. I. i III. Brigada[22] vode borbe sa neprijateljem koji vrši intervenciju iz pravca Zabica prema Gumancu, borba stabilnjeg karaktera traje čitavog dana. Gubici neprijatelja ozbiljni su, ali nepoznati, zaplijenjeno 2 kamiona, 2 luksuzna automobila, razmoj municije. Jačina neprijatelja[23] u ovim borbama oko 1000 vojnika i pored toga neprijatelj ne uspijeva ovladati Gumancom, koji je posljednje uporište otpora na pravcu Sušaka.

II. Brigada po hlxvlaćojĳ Ćabarske Polĳce nastavlja gonjenje neprijatelĳa prema Klfugio D' Annunzio, Gumbici neprijatelja 22 mrtva i 28 ranjenih. Nađi gubici 4 mrtva i 20 ranjenih.

Sekcĳa Trst 1:100.000 talĳanska izvuda

29. IV. 1945.[25] *g.* 1. Brigada u 24 sata napada neprijateljsko uporište Markoslina [Marcossina — Markovščina] na cesti Rijeka — Trst i hlxvlaćala je.

Nastavljeno je gonjenje sa 2 bataljona u pravcu Malalĳe gonilo prema Hrpelju a sa jednim bataljonom od Matkošine prema Kastelnovo [Castelnuovo — Podgrad]. Iz pravca Kastelnovo neprijatelj je pokušao jači napad prema Obrovu, ali je odbĳen uz osjetljive gubitke.

Neprijateljski gubici: Ubĳeno 212 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 17 motornih vozila, 10 puškomitraljeza, 180 pušaka i 30 kola razne spreme. Eksplozĳom mina uništeno 5 kamiona i 1 četverocĳevni flak.

Nedostatak u ovim akcĳama osjetio se kod pojedinih rukovodioca prilikom brzog manevrovanja što je ćešće puta onemogućavao i pravilni stvor zemljišta što je ćešće puta omogućio neprijatelju da izbjegne kritičnu situaciju.

Osim toga, kod -mizeg komandnog kadra u pojedinim bataljona nedostajalo je upornosti što je takoder dovodilo do brzog gubljenja položaja i pored toga da se odmah moralo prĳstupati prĳnapadno.

Ćešće puta u povoljnim momentima nĳe korišćena kooperacĳa svih vida oružja kao i uzajamna pomoć susjednih jedinica u trenutnim momentima.

S vremena na vrĳeme ostale su pojedine jedinice bez veze, i pored težnji da u svakom momentu veza postoji sa svim jedinicama, razlog je tome šesto mĳenjanje položaja, ronjenje snaga, te i teško pronalaženje zemljišta.

29. IV. 1945.[25] *g.* 1. Brigada u 24 sata napada neprijateljsko uporište Markoslina [Marcossina — Markovščina] na cesti Rijeka — Trst i hlxvlaćala je.

Nastavljeno je gonjenje sa 2 bataljona u pravcu Malalĳe gonilo prema Hrpelju a sa jednim bataljonom od Matkošine prema Kastelnovo [Castelnuovo — Podgrad]. Iz pravca Kastelnovo neprijatelj je pokušao jači napad prema Obrovu, ali je odbĳen uz osjetljive gubitke.

Neprijateljski gubici: Ubĳeno 212 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 17 motornih vozila, 10 puškomitraljeza, 180 pušaka i 30 kola razne spreme. Eksplozĳom mina uništeno 5 kamiona i 1 četverocĳevni flak.

Nedostatak u ovim akcĳama osjetio se kod pojedinih rukovodioca prilikom brzog manevrovanja što je ćešće puta onemogućavao i pravilni stvor zemljišta što je ćešće puta omogućio neprijatelju da izbjegne kritičnu situaciju.

Osim toga, kod -mizeg komandnog kadra u pojedinim bataljona nedostajalo je upornosti što je takoder dovodilo do brzog gubljenja položaja i pored toga da se odmah moralo prĳstupati prĳnapadno.

Ćešće puta u povoljnim momentima nĳe korišćena koordinacĳa svih vida oružja kao i uzajamna pomoć susjednih jedinica u trenutnim momentima.

S vremena na vrĳeme ostale su pojedine jedinice bez veze, i pored težnji da u svakom momentu veza postoji sa svim jedinicama, razlog je tome šesto mĳenjanje položaja, ronjenje snaga, te i teško pronalaženje zemljišta.

[25] Narednog Štaba 4 armĳe JA od 22. aprila (vidi dok. br. 52) stoji da će 43. divizĳa dĳstvovati po usmenim instrukcĳama pukovnika Bregića. U vezi s tim jedinice 13. divizĳe preuzimaju 24. aprila položaje 43. divizĳe na Komunjcu (vidi dok. br. 59). U vremenu od 25. do 29. aprila vršile su jedinice divizĳe mĳšovanje u pozadini nĳemačkog 97. korpusa na široj prostorĳi Hrvatske Bistrice. Bazeta i Buja, prenesjeli se za napad na Trst. O rezultatima dĳstava u tom periodu vidi dok. br. 62, 66 i 68.

Položaj.

Operacijski izvještaj
po završenim akcijama u
Istri, i Slov. Primorju.

ŠTABU IV ARMIJE — T.M.J.[2]

Situacija.[3] Po završenim akcijama na sektoru Sušaka, Jelenje, Ravnjelafšće snage nastojale su odrzati front na linji Kijeka [Hrsak] Bristica — Poseljna — Vrbnika — Ljubljana, te tako onemogućiti našim jedinicama prodor u Istru, a svojim sopstvenim snagama omogućiti plansko izvlačenje u pravcu Ljubljane.[4]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. [illegible]

[2] Izdao se na komandu telekovskih i motorizovanih jedinica.

[3] Vidi dok. br. 69

[4] Vidi dok. br. 74, napomenu 3.

Divizija kao cjelina smatrano da je zadovoljila u ovim operacijama uz manje nedostatke koje smo naveli.
Mnogo nikovodoca i boraca krze ove operacije su se primjereno istakli koje je ovaj štab pohvalio i odlikovao.[36]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Potkomesar, ppuk[illegible]k.[37] M. P. Komandant, ppuk[illegible]k. **Dušan Vlahović**

BR. 93

IZVJEŠTAJ ŠTABA I. TENKOVSKE BRIGADE OD 14. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ISTRE, TRSTA I SLOVENSKOG PRIMORJA[1]

Š T A B
I TENKOVSKE BRIGADE
IV ARMIJE
O. Br. 415
14. V. 45. god.

Zadatak i raspored nafte snage. IX. Divizija, koja je po iskrcavanju zauzela Opatiju, vrši pritisak u pravcu Rijeke.[2]

XIX Divizija na sektoru Sušak — Jelenje vrši koncentrisane na Riječkom sektoru.[3] rekšan pritisak sa ovog pravca, na neprijateljske snage

XXVI Divizija[4] na sektoru Gusiar, vezući se svojim lijevim krilom sa XIX Divizijom,[5] vrši pritisak u pravcu Klane.

XIII Divizije[6] povezana sa desnim krilom XXVI divizije[10] napada pravcem Zabice — Jablanica.

XX Divizija[11] ima zadatak brzog prodora na pravcu Mašun — Fontana[12] — Sv. Petar[13] — Postojna sa glavnim ciljem zauzimanja Trsta.

IX Korpus[14] vezе svoje lijevo krilo sa XX divizijom i napada pravcem Gorica — Trst.

VII Korpus u Vipavskoj Dolini.[15]

(Glavni zadatak našiх snaga bio je brzo prodiranje [pravcem] Mašun — Trst i otsjecanje glavnih neprijateljskih snaga u Istri, sezanje obruča oko njihovog komanđno uniјeme.

U toku samih operacija, zbog jakog neprijateljskog otpora na sektoru [Ilirska] Bistrica, gdje je neprijatelj skoncentrisao jake snage povlačeći sa sektora Rijeke dijelove 188, 237 i 392. divizije[16] u cilju prodora pravcem Bistrica — Jablanica — Mašun, rukirana je na ovaj sektor XXVI divizija koju su nakon trodnevne borbe zauzele [smjernile] jedinice IV Korpusa.[17]

Zadatak i raspored nafte brigade: Sa dva tenkovska bataljona i dvije baterije p[ro1v] k[olskih] topova izvršii prodor na operacijskom pravcu XX divizije. Jedan bataljon sa baterijom p.k. topova na pravcu Gusiar — XXVI divizije u cilju probоja na pravcu Gusiar — Klana, a jedan bataljon sa baterijom p.k. topova an-

[5] Vidi dok. br. 91.
[6] » Vidi dok. br. 100.
[7] » i » Vidi dok. br. 86.
[10] » i » Vidi dok. br. 96.
[11] » Vidi dok. Br. 84
[12] Talijanski nazіv za Knežak (vidi dok. br. 51, napomenu 39).
[13] Sl. Peter na Krasu (sada: Pivka). br. 90.
[14] O dejstvima jedinica 3. korpusa JA vidi dok. br. 94.
[15] Opširnije o neprijateljskim snagama u Istri vidi dok. br. 51.
[16] O rezultatima dejstva 7. i 8. divizije 4. korpusa JAvidi dok. br. 101 i 104

cesta od sela Jelenja u pravcu Lopače i izbija na glavnu komunikaciju Sv. Matej — Rijeka. Mostovi na Rečini na oba ova pravca bili su porušeni, a ceste minirane. U toku borbi 26. IV. — jedinice XIX divizije upućene su da ovladaju kotom 499 i vodile su borbu za pijetu su da ovladaju kotom 499 i vodile su borbu za kote 462, 514 i 574 koje je neprijatelj ogorčeno branio. Nas. mzimerski bataljon u toku noći na 26/27. aprila uspio je poditi most na Rečini kod sela Brnelića i tako su tenkovi 27. IV. uspjeli da predu do k. 514. Borba je trajala čitav dan, ali nase snage nisu uspjele da ovladaju ovim položajem, jer je bio jako utvrden i branjen. U toku noći tenkovi su povučeni u selo Jelenje. Sutradan 28. IV. napravljen je i drugi most na spori sa tenkovima izvršimo napad u dva pravca: desno pravcem kota 514 i ljevo pravcem kota 462. Na svakom pravcu dejstvovala je po jedna tenkovska četa.

Po ovladavanju Sušakom XIX divizija dobila je zadatak[19] da sa jednim bataljonom posjedne Sušak, dok sa ostalim snagama vrši pritisak na sektoru od Sušaka do rijeke Rečine u cilju probijanja pravcem Matejci i Sv. Matej i spajanja sa snagama IX divizije[20] koja je dejstvovala sa pravca Opatije, da bi se na ovaj način osjekle i opkolile neprijateljske snage na sektoru Rijeke. Za popomaganje XIX divizije u bataljon. Tenen za uporebu tenkova na ovom sektoru bio je vrlo težak, jer je neprijatelj davno vrlo jak oipor. te pješadija nije mogla ovladati zrekenom koji vodi od kote 462, kote 499, 514 i 574. Tenkovi su bili ograničeni iskljućivo na cestu koja vodi od sela Jelenja — Zorečića u pravcu Sv. Matej a i drugu sporednu

gađovati na sektoru XIX divizije. Bataljon koji je sadejstvovao sa XXVI divizijom upućen je dovnije kao pojačanje u napadnom pravcu XX divizije[18] na pravcu Jelenje — Sv. Matej, povučen je i pridat XXVI diviziji na njenom novom pravcu Bistrica — Ljpa.

Izvršenje zadatka:

(Akcija: Jelenje — Lučići kota 514 i 462 — sektor Sušak 1:100.000)

[19] Poretsno. Na pravcu Jelenje — Sv. Matej napadala je 19. divizija (vidi dok. br. 99).

[20] Vidi dok. br. 52, napomenu 12.

Ćeta na ljevom prvom ugnježdi je pod zemu, među
ed i Mala Francuska, kod Normandije je sada kra-
love sa spanci-dasinma? i umišto nam jedan rat,
bila se oslali mnogi protiv, je cesta
bio je nemoguće. Pješadija nije stajala k
su ugnježdi u selo Lučke. Tenkovi su mašli na
pomoć. Pješadija nije stajala da likvidira k
da se prepreke uklanjaju, tenkovi su stajali sa
napadu na svo selo pješadija je bila odbijena
mina se mogla vratiti unutrag usljed velikog
su mogli ostati između sela Lučka i Sarlon. Napad
ali bez izvršenja. Ujutro 2. maja ovaj bataljon je povu-
čen iz prvog reda i upućen u rezervu.

(Iliraka) Beatrica — Jakšanica — Kocka

Petar – Postojna)

IV

dom kako je to napriped označeno XX. divizije u njenom pra-
kako je to napriped označeno, nas II i IV bata-
ljon izvršili su 26. aprila pokret ubrzanim marševom od
sela Iliraka, a prvoga dana u rezervi. Iz Iliraka je
Malana, gdje su bataljoni
Kovač, a mi u selo Jakšanica.
II bataljon je dobio zadatak likvidacije rtg. „M. Milo-
vac" [Iliraka] Beatrice [Jakšanica] 955, a
IV bataljon dobio je zadatak da za pješadijskim
jedinicama napreduje i likvidira zaostale
tanu. Zapuje. Baš! [Beatrica — Baš] Petar [Kovač] Petar
II bataljon u napadu na
žaka od IV bataljona, a zatim je pošao u napad
cestom u pravcu Semlič [Semlje] — Beatrica a dru-
gim cestom na pravcu Kovač [Kovača] — Petar a
bijelih bunkera na ovom položaju. U toku noći 27.
Ćeta na ljevom prvom zbog neprohodnosti terena po
likvidacije koje 955 povučeni je u Kortinovo 26. IV po-
ha na vrijeme i omogućuje nesmetani prelaz ostalim

Vidi dok. br. 4, napomena 22.
Vidi dok. br. 69, napomena 13.
Vidi dok. br. 68, napomena 16.

Hkrvidacija Kornthice izvedena velikom brzinom, neprijatelj je prestrašen napustio selo Knezak i Bati ne davši nikakav otpor. Zauzimanjem ovih sela II četa je krenula pravcem Dreskoče [Dresozze — Dskovče]. Partizanski likvidacije Sv. Petra, a I četa pravcem Zagorje — Tabor Grande [Tabor] sa zadatkom da sprječi neprijatelju ostupnje pravcem Sv. Petar — Ribnica. Borba za Sv. Petar trajala je jedan sat i ništ ie zauzeti tenkovima bez pješadije, jer je prodor bio tako brz da pješadija nije mogla stići.

28. IV. bataljon je dobio zadatak da sa jednom četom pomogne zauzimanje sela Zečje [Zcie — Zejel, a potom izvrši napad na Postojnu. Vvoga dana rano ujutro neprijatelj je izvršio dva jaka protivnapada na Sv. Petar, ali je bio odbijen. U 14 časova je druga četa obhvatnim napadom zauzela selo Zečje, produžila gonjenje neprijateljske pozicije izuzev jedne pošumljene uske izmađ samog mjesta, koju je neprijatelj grčevito bra-

Odmosi se na njemački tekst »Tigar« iii »Pantere. T-34 su sovjetski tenkovi.

izvršen je ponovan napad i selo zauzeto. Od sala Sembie — Postojna [Podstenje]. sa zonom dejstva desno dva pravca. desno sa jednom tenkovskom četom Sembie, a potom Trnavo, a ljevu sa jednom tenkovskom četom od reke Trnavo, a ljevu sa jednom tenkovskom četom pravcem kote 557 i 800 u pravcu Bistrice. Neprijatelj je na ovom sektoru raspolagao sa tenkovima vece lomaze T. 34'5 ie je pokret u pozetku bio ukocen. Sumovi u bovbu sa neprijateljskim tenkovima uništili smo jedan neprijateljski tenk, poslije cega je neprijatelj preplašen počeo da se povlači. Napad je forsiran i isloga dana u 15 časova zauzeli smo [Iiiskal Bistrice. Po likvidaciji Bistrice jedna tenkovska eata produžila je napad u pravcu Elsane [Jelsane]. a druga u pravcu Jablanice. Ceta na desnom pravcu uvatila je kontakt sa neprijateljem kod Elsana, a ceta na ljevom krilu stigla je do Zabice. Ujšljed nastale noći obe cete su povučene na sredivanje u selo Sembie.

IV bataljon sa jednom p.k. baterijom počeo je napad 27. IV. u 8' časova Obuhvatnim manevrom uspio je da poslije jednočasovne borbe likvidira Kontnicu, poslije cega je jedna ceta orijentisana u pravcu Knezaka (Fontana), a druga ceta prema Bati. Poslio je

jim napadnim pravcem i izvršio napad na Sežanu, koju je poslije jednočasovne borbe zauzeo. Ovako formirane kolone sjajno su se uspjele probiti i u toku dana uspjele da predu 50 km. pod borbom.

II bataljon uspio je da likvidira raskrsnicu Kozina — selo Lokve [Lokev] i sa jednom četom izbio pred Bazovicu. Ova četa imala je zadatak da po likvidaciji sela Bazovice uzme orijentaciju pravcem Padriciano [Padrče] — Prelciano [Rkcmanje] i sa ovih položaja napadne Trst. Ćeta koja je zauzela Kozinu zadržala se je na ovom položaju, radi sačekivanja neprijateljske kolone koja je išla za Trst, a koja je kolona sačekana i uništena.[25] Borba za Bazovicu trajala je cijeli dan, poslo je neprijatelj branio sa jakim pješadijskim snagama i sa tenkovima, gdje smo uspjeli sa blindaža Bazovica je likvidirana i tenkovi su produžili u Padriciano, a odatle pravo Guardiella [Vrdela], gdje su zatekli kod kote 405. U toku noći sa ovog položaja tenkovi napadnu pravcem Sv. Petar — Čepno — Divača — Sežana. Kolone su krenule od Sv. Petra u dva pravca: jedna pravcem Sv. Petar — Čepno — Divača — Sežana, a ujeva pravcem Sv. Petar — Kilnica — Gave Auspenog puta desno na Divaču a od Divače na Corniale [Črgnale — Lokev] i sa ovog položaja izvršili napad na Bazovicu. Desnu kolonu sačinjavao je IV. a ujevu II tenkovski bataljon. IV bataljon je zadržao jedan tenkovski vod u Postojni radi likvidacije preostalih neprijateljskih snaga, a sa glavninom krenuo sve-

mio, a upotreba tenkova usljed noći bila je nemoguća. Tenkovi su povučeni u toku noći ispod samoga grada, a u njemu je ostala pješadija.

(Bitka za Trst)

30. aprila oba tenkovska bataljona koncentrisana su u Sv. Petar, gdje su obrazovane dvije udarne kolone, formirane od tenkova, pješadije, p.k. topova i čete ISI 3 tenka, koji su imali zadatak probijanja i čišćenja neprijateljа, da tako omogući pokret ostalim tenkovima na kojima je bio natovaren bataljon pješadije, poslo je neprijatelj branio sa jakim pješadijskim snagama i sa tenkovima, gdje smo uspjeli sa blindaža Bazovica je likvidirana i tenkovi su produžili u Padriciano, a odatle pravo Guardiella [Vrdela], gdje su zatekli kod kote 405. U toku noći sa ovog položaja tenkovi napadnu pravcem Sv. Petar — Čepno — Divača — Sežana, a ujeva pravcem Sv. Petar — Kilnica — Gave Auspenog puta desno na Divaču a od Divače na Corniale [Črgnale — Lokev] i sa ovog položaja izvršili napad na Bazovicu. Desnu kolonu sačinjavao je IV. a ujevu II tenkovski bataljon. IV bataljon je zadržao jedan tenkovski vod u Postojni radi likvidacije preostalih neprijateljskih snaga, a sa glavninom krenuo svo-

[25] Ta neprijateljska kolona uništena je u sadejstvu s brigadom 20. divizije (vidi dok. br. 107).

cena je neprijateljska kolona u povlačenju prema Tršu. Neprijatelj je bio prinuđen da uništi preostale tenkove, jer im je bio presječen put za odstupnje.

(Pomorna bitka za Bistricu)

Izvršenim rokiranjem XXVI divizije na sektoru [Hrska] Bistrica[78] nađ I tenkovski bataljon koji je sadejstvovao sa jedinicama XIX divizije, po naređenju Štaba Armije, izvršio je 2. maja pokret iz sela Jelenja u Bistricu i dobio zadatk sadejstva sa XXVI divizijom. Koja je napadala Lipu i imala zadatak proboa u pravcu Rijeke. Nađad na Lipu izvršen je 2. maja u 16 časova. Neprijatelj je davao žilav otpor. Jedna tenkovska četa koja je napadala ovo selo uspjela je da se probije do prvih kuća gdje je sačekana od strane neprijatlja kojom prilkom nepriajelj je uspio da nam uništi 3 tenka i jedan teže oštetti sa »panzer-faustima«. Pješadija nije uspjela da likvidira okolne položaje i napad na ovo selo nije uspio. U toku noći ostatak bataljona povučen je u selo Rupa.

IV bataljon je 1. maja u sadejstvu sa IX brigadom XX divizije uspio da vrlo brzo likvidira selo Orlek, čalvje je nepriatelj poljegao u selo Opčine. Zbog dovlačenja neprijateljskih snaga na sektoru Postojne, upućen [je] u Postojnu vod bliniti. Neprijatelj je uspio da ponovo ovlada Postojnom uz pomoć tenkova koje je dovezo iz Ljubljane, te su u sprečavanju ovoga prodora uništene naše tri blinde.[77]

2. maja ovaj bataljon je dobio zadatak da napusti položaje kod Opčina i da se rokira prema Razvrlce i Guvatelle ulicom Via Fabio Severo, u kom pravcu je upao u centar Trsta i pokpomagao II bataljon u likvidaciji opkoljene neprijateljske grupe u Trbunalu. 3.

[76] Vidi dok. br. 89, napomenu 152 i dok. br. 106.

Uspjelim prodorom naših jedinica u pravcu Trsta, neprijateljske snage na sektoru Rijeke našle su se ugrožene i neprijatelj je donio odluku da prikupi sve svoje snage i da snažnim napadom izvrši proboj naših linija na pravcu [Ilirska] Bistrica — Mašun i izvuče svoje snage u pravcu Ljubljane.[29] Neprijatelj je pokušao probijanje u tri pravca.

Svojim desnim krilom izvršio je pritisak na jedinice XIII divizije[30] i uspio da 3. maja ovlada Žabičem, svojim lijevim krilom uspio je potisnuti desno krilo XXVI divizije i zauzeti Šapjane, dok je koncentraciju snaga i komore vršio na komunikaciji Rupa — Elsane.

Zbog ovakove situacije mi smo 3. maja morali napustiti položaje južno od Bistrice. Zbog pretrpljenih gubitaka I tenkovski bataljon ostao ie sa 4 tenka i 3 blinde i dobio je zadatak uporne odbrane Bistrice i sprečavanja neprijateljskog prodiranja na ovom pravcu. U toku čitave noći neprijatelj je pokušavao da se probije, ali mu nije dozvoljeno. 3 tenka i 2 blinde branile su Bistricu bez i jednog pješaka i uspjeli da odbiju nekoliko neprijateliskih napada u toku čitave noći. Sutradan 4. maja iz Trsta je povučen naš II i IV bataliion. II bataljon se je koncentrisao u Kaštel Novo [Castelnuovo — Podgrad] sa zadatkom napada sa jednom četom na Carie THarije], a sa drugom pravcem Pasjak — Saoiane. Napad na Carie ie uspio, dok nanad na pravcu Pasjak — Šapjane niie uspio zbog jakog nepriiateliskog otnora i naših slabih snaga u odnosu na nenriiatelia. U toku noći neprijatelj je ponovo zauzeo Carie. Sutradan 5. maja izvršen ie ponovan napad i likvidirana sela Carie — [Dobro] Polje na desnom krilu i Pasiak, Sanjane, Rupa na levom krilu.

IV. batalion ie izvršio smienu I bataljona ujutro 4 maja. Neprijatelj je rano uiutro uspio da se prebaci sa pravca Zemon di sotto [D. Zemon] i ovlada položajima istočno od Bistrice. Intervencijom jedne tenkovske čete položaji su ponovo povraćeni i neprijatelj odbačen. U toku dana neprijatelj je usnio da na našem desnom krilu ovlada selom Primano TPrem] i pokušao da se probiie preko komunikacije Ribnica — Bistrica. Intervenisali smo i na ovom pravcu sa jednim tenkovskim vodom i neprijatelj je zadržan. U toku čitavog dana tenkovi ovog bataljona vršili su patroliranje ko-

Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

[34] Vidi dok. br. 86, napomena 41.
[35] Vidi dok. br. 101, napomena 20.
[36] Vidi dok. br. 104, napomena 22.

Zaključak i ocjena: U borbama za oslobođenje Istre nase tenkovske jedinice su sjajno izvršile sve postavljene zadatke. U ovim akcijama i borci i rukovodioci pored svakodnevne dvomjesečne borbe nisu znali za umor i dali su sve od sebe da se postigne i ostvari krajnji cilj — oslobođenje Istre. Imajući pred sobom jaka neprijateljska utvrđenja, tenkove mnogo jače i vatre moćne, ogromnu protivkolsku odbranu, naši borci i rukovodioci, pokazali su neobičnu odvažnost, hrabrost i odlučnost, kao i veliku vještinu manevrisanja i vođenja borbe protiv neprijateljeva nadmoćnijim tehničkim sredstvima. Prodor naših jedinica od Mašuna do Mučnika — Pićmano i Bistrica — Jablanica — Sepriljaći je potpisivan od jedinica XIX, IX i XIII i XXVI divizije, prikupljao je sve više municije i goriva, te je tamo upućen jedan tenkovski vod koji je uz pomoć pješadije uspio da odbije neprijateljske kontranapade. 7. maja u 8 časova ujutro počeo je juriš na Pazin.[34] Do 10 časova ujutro Pazin je bio u rukama jedinica XXVI divizije[35] sa pravca Zrenon di sotto i ovlada sa tog je uspio da se probije na sektoru XII brigade XXVI divizije[36] da se probije na sektoru XII brigade koje je pretrpjela velike gubitke. Istrazivši jedan tenk, uspio je da dode do prvih kuća u [Hrvatskoj] Bistrici, gdje je zadržan. U toku 6. maja bataljon je produzio napad sa 1 brigadom VII divizije[37] i poslije teških borbi koje su trajale cijeli dan, izgubivši jedan tenk, uspio je da dode do smeniivanje naših jedinica, izvršio napad i uspio doći do samog sela Semnic; ali je ponovo natrag odbacen.

Semnic, izvršena je smjena XXVI divizije od strane VII divizije IV Korpusa.[32] Neprijatelj je iskoristio noći tenkovi su povučeni u selo sela Semnic. U toku noći tenkovi su povučeni u selo VII divizije IV Korpusa.[32] Neprijatelj je iskoristio smjenivanje naših jedinica, izvršio napad i uspio doći do samog sela Semnic; ali je ponovo natrag odbacen.

6. maja bataljon je produzio napad sa 1 brigadom VII divizije[33] i poslije teških borbi koje su trajale cijeli dan, izgubivši jedan tenk, uspio je da dode do prvih kuća u [Hrvatskoj] Bistrici, gdje je zadržan. U toku noći neprijatelj je pokušao da se probije u pravcu Kotrimice, te je tamo upućen jedan tenkovski vod koji je uz pomoć pješadije uspio da odbije neprijateljske kontranapade. 7. maja u 8 časova ujutro počeo je juriš na Pazin.[34] Do 10 časova ujutro Pazin je bio u rukama jedinica XXVI divizije[35] sa pravca Zrenon di sotto i ovlada sa vršene.

Trsta ostaće kao dokaz ogromne manevarske sposobnosti, hrabrosti i odlučnosti, a zarobljavanje neprijateljske grupacije od 18.000 ljudi sa ogromnim ratnim materijalom na sektoru Bistrice, jedan je od najvećih uspjeha naše vojske do sada.

Saradnja između lenkovskih jedinica i ostalih rodova bila je, sa malim izuzecima na pojedinim sektorima, vrlo dobra.

Istaći pojedince ili pojedine jedinice naše brigade u toku ovih akcija bilo bi nemoguće, jer su svi bez razlike u toku čitavih akcija [ispoljili] rijetku pozrtvovnost, izvršili sve postavljene zadatke, kako boračke jedinice, tako i sve pomoćne jedinice.

Specijalne jedinice: Sanitetska [služba] funkcionisala je vrlo dobro. Isto tako i služba snabdijevanja. Služba veze funkcionisala je također dobro, sa malim izuzecima uslijed kvara na radio-stanicama zbog stalnog današnjeg rada kroz nekoliko dana.

Jedinice - inžinjerskog bataljona pokazale su se vrlo dobre i pozitivrane. U toku čitavih ovih operacija

Mali gubici: U toku ovih operacija imali smo slijedeće gubitke:

a) U ljudstvu:		b) U materijalu:	
mrtvih	36	uništenih tenkova	12
ranjenih	63	oštećenih tenkova	9
nestalih	1	Uništenih blindi	3
		oštećenih blindi	3
		uništen skauткar	
		sa radio-stan.	1

Sadanji raspored jedinica:

Slab brigade, bolnica i pristabske jedinice u Se-
zani.

II i IV bataljon u Trsiu. Jedna četa III bataljona u Sv. Jakobu na sektoru Čelovečа[35] a ostali dijelovi u Sežani.

V inž. bataljon u selu Padriče.

P.K. divizion u selu Storje.

Pokretna mehanička radionica u Bazovici.

Stalna mehanička radionica u Šibenik u, spremna za preseljavanje u Sušak.

S. F. — S. N.

Politkomesar[36] Komandant Major:[37]

BR. 94

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. KORPUSA OD 14. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O SITUACIJI I BORBAMA U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA NA PRAVCU KOČEVJE — LJUBLJANA[1]

Š T A B
VII KORPUSA JUG. ARMIJE

Položaj, 14. V 45.
Br.: 1208

ŠTABU IV ARMIJE J.A

Položaj.

Predmet: Vanredan operativni izvještaj od 20. IV do 12. V 45.

1) Situacija

Stanje na našoj teritoriji se za vrijeme izvještavanja, zbog brzog napredovanja IV armije JA, veoma promijenilo. VII korpus dobio je zadatak da obezbjeđuje napredovanje IV armije na njezinom desnom krilu i da nastupa kao njezina desna pobočnica.[2] U vezi sa brzim i snažnim prodorom IV armije po-

[1] Original (pisan na mašini, na slovenačkom jeziku) u Arhivu VII, reg. br. 1 — 158/2, kut. 312, a kopija u AIZDG, k. 154/11.

[2] Vrhovni komandant JA naredio je 25. aprila 1945. Glavnom štabu Slovenije da 7. korpus JA direktno potčini 4. armiji JA i da za njega važe samo naređenja izdata od štaba te armije. Kako je 20. divizija bila 27. aprila 1945. orijentisana u pravcu Ilirske Bistrice, ostao je bok Armije slabo zaštićen pa je štab 4. armije izdao naređenje 7. korpusu JA da se odmah orijentiše na prostor Kočevje — Ribnica — Cerknica (vidi knjige depeša u AIZDG, k. 41/111). U vezi s dobijenim zadatkom Štab 7. korpusa JA, izdao je 29. aprila 1945, naređenje: 18. diviziji da svim svojim snagama (sem 8. slovenačke NO brigade »Fran Levstik« koja se nalazila u sastavu Kočevske grupe 7. korpusa JA u rejonu južno od Kočevja) krene u 15 časova pravcem Vrčice — Planina — Nemška Loka i do 5 časova ujutro sljedećeg dana posjedne položaje Nemška Loka — Vimolj (sada: Vimolj pri Predgradu) — Cepije; 15. diviziji da u 18 časova krene s položaja na Kočevskom rogu i idućeg dana posjedne položaje Mačkovec — Rajndol gdje će se priključiti i 5. slovenačka NOU brigada »Ivan Cankar« koja se od 24. aprila nalazila u rejonu Vinice; Artiljerijskoj brigadi 7. korpusa da se do večeri 30. aprila prebaci u rejon Brod na Kupi i Podoficirskoj školi 7. korpusa da se prebaci u Zagozdac (sjeverno od Staroga Trga ob Kolpi) gdje da se rasformira i ljudstvo uključi u matične jedinice (vidi AIZDG, k. 154/11).

Poslijednjih dana mjeseca aprila bili su veći pokreti 12 podruđja istre i Primorske. Vojska je odlazila u pravcu Njemačke dielimično preko Trbiža a djelimično preko Logatca i Ljubljane. U zamjenu za ovu vojska sviđo je 12 Austrije preko Trbiža 50% istog broja neobućenog judstva

Dana 20. aprila kretala je komunikacijom Brezice — Kostanjevica[1] — Novo Mesto — Ljubljana neprijateljska kolona od 52 kamiona vojnog materijala. Istog dana bilo je ponovo bombardovano upornje u KoCevju, unišen je bio Marijin dom (gdje je bila smještena 1 četa vojnika), gimnazija (1 četa SD?).

U Kočevje je stigao 22. aprila 3. puk nedićevaca i jedna brigada četnika. U Notranjskoj se nisu vršili veći pokreti, već

[1] Stade: Kostanjevica na Krki.

[2] Slovenskega domobranstva. Od 8. do 20. aprila 1945. izvršila je saveznička avijacija šest bombardovanja i mitraljiranja (8. 9. 11. 14. 19. i 20. aprila) neprijateljskog uporišta u Kočevju. Najjači napad izvršen je 11. aprila kada je bačeno 80 bombi. Međutim, ova bombardovanja nisu namjeđala veće štete vojnim objektima (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[43] Zbornik, tom XI, knj. 4

sala je teritorija VII korpusa neposredna pozadina neprijatelja. Obzirom na to, i na povećanu aktivnost naših jedinica, neprijatelj je bio prinuđen da privuče nove snage i pojačane sve pogođne položaje na kojima bi bila mogućа odbrana da bi se ova pozadina barem djelimično očistila i obezbijedila.

Zbog snažnog pritiska naših snaga na jugu, neprijatelj se sa južnog fronta, tj. iz Bosne i Hrvatske, povlačio prema Brežicama i dalje u Sloveniju, odakle je bacio dio svojih snaga protiv IV armije, a dio prema našim jedinicama na sektoru Notranjske. Prištkom II armije na komunikaciji Zagreb — Novo Mesto i Zagreb — Židani Most oslobođene su naše koncentrisanja čitavog Korpusa na sektoru Kočevje — Kočevska Reka — Brod na Kupi.

Brzim napredovanjem IV armije u pravcu Cerknice i u pravcu Škofja Loka — Ljubljane, te snažnim pritiskom VII korpusa na sektoru Kočevje — Čabar, koji je nastao zbog koncentracije snaga, bio je neprijatelj prinuđen da preduzme ubrzano povlačenje prema Ljubljani, a zatim dalje, preko Gorenjske, u pravcu Koruške. Neprijatelj je ostavio u svom povlačenju ogromnan vojni materijal: oružje, motorna vozila, hranu i osiđe.

je bilo primljeno mnogo manjih, koji su bili lokalnog — taktičkog značaja.

Na sektoru Sava — bivša njemačka granica[3] bilo je prijeđeno više vrsta neprijateljskih pokreta iz pravca Zagrebа preko Brežica — Zidanog Mosta — Litije — Ljubljane i dalje u[4]jeverju, prohtavonske lopovi a također i vojska. Na sektoru Dolenjske kretala se 22. IV neprijateljska kolona sa 200 motornih vozila iz Brežica preko Novog Mesta za Ljubljanu. U isiom pravcu kretala se 25. i 26. IV kolona od 172 motorna vozila. Dana 3. V stigla su iz Brežica u Novo Mesto 72 kamiona sa 2.000 vojnika koji su produžili put u pravcu Ljubljane. Dana 29. IV kretala je pravcem Kostanjevica — Novo Mesto kolona od 1.500 ustaša koji su ubrzo dana krenuli u pravcu Save.

Na ostjeku Rijeke bili su oko 20. IV ponovo indentifikovani 705. i 1207. zasitni bataljon.

Noću 8/9. V neprijatelj se, poslije ogorčenih borbi sa 29. divizijom i naših jedinicama, povukao iz grada Ljubljane. na sektor Gorenjske sa ciljem da se probije u Koruškа i preda neprijatelj se bez borbe povukao iz uporišta u Sl. Vidu.[6] Sićni i Grosuplju u L.itiju i dalje za Slajerska.

Manje grupe četničkih i domobranskih jedinica sakrile

su se po šumama gdje se Trenutno još zadržavaju.

Na sektoru VII Korpusa vrsio je neprijatelj akcije sa slijedećim snagama: 5 pokretnih bataljona,[7] 17. SS pol. puk, 2 čete 19. SS pol. puka.[8] Ukrajinski bataljon SS,[9] pol. puk »Varangov« (ROA),[10] jedan bataljon[11] 25. SS pol. puka. Sem toga, bila je[12] Odnosi se na dopunjavanje jedinica 19 SS pol. puka i dvije čete koje su upućene u Novo Mesto — Ljubljana (vidi AIZDG, k. 283/IV).

[13] Kod akcija nije mogla učestvovati iz čisto je saštava bio, ovaj bataljon. Vjerovatno se odnosi na bataljon iz sastava 14. SS divizije. koji se nalazio dalje komunikacije Novo Mesto — Ljubljana (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV).

[14] Ruska oslobodilačka armija. Odnosi se na 1. SS pozbun puk odnosno SS puk »Varangov« (vidi dok. br. 13, objašnjenje 8).

[15] To je bio 1. bataljon »Holm« (Cholm), vidi AIZDG, k. 157/III.

ga je nepripadčj poslavljao duž važnih komunikacija posadne čete be-ga pod njemačkom komandom. Za akcije na sektoru Kočevje upotrebio je tri puka nedičevaca i dvije četničke brigade.[12]

Komunikacije.

VII Najvažnije komunikacije koje protaze preko teritorije kojpusa su željezničke pruge Trst — Postojna — Ljubljana i Ljubljana — Zidani Most. Na pravj, zbog snježnoge mosta **u** Borovnici, saobraćaj se održava prelazom, dok je, nasuprot, željezničkà pruga Zagreb — Ljubljana upotrebljiva, te je u posljednje vrijeme bila veoma jako opterećena neprijateljskim transportima.

Mnnje važna je željeznička veza Ljubljana — Crosuplje — Kočevje. Pruga je bila opravljena te ju je nepriatelj upotrebljavao za snabdijevanje upornšta u pravcu Kočevja te lokalne pokretje vojske na tom sektoru.

Oštećenjem Ljubljane pala je pomenuta komunikacija u nače ruke neoštećena, snušen je samo most u Ljubljani preko Gnjbčrjevog kanala.

Opravljena je i željeznička pruga Novo Mesto — Trebnja. U velikoj mjeri upotrebljavao je nepriatelj drumske ko-

[12] Ovi pukovi bili su iz sastava Srpskog dobrovoljačkog korpusa a brigade iz četničke Ljotićeve divizije. O angažovanim snagama nepriatelja na području Kočevje — Čabar vidi dok. br. 57 i 64.

[13] Šada: snimlje pri Novom Mestu.

[14] Na karti 1:100.000 pisc: Crnčlc.

XII brig. vodila je borbu sa neprijateljem kod Podhoćuće (120 ljudi).

XV brig. napala je neprijateljsku patrolu od 20 ljudi koja je kretala iz Kebcet[25] u pravcu Starog Logа. Neprijatelj se razbježa.

- Zvanična nazivi: Lokе
- Sada: Sela pri Cerovji Straži.
- Sada: Mačkovce pod Trško Goro.
- Sada: Otočec.
- Pogrešno: krbа. Podstene, zaselak 3,5 km sjeverozapadno od Ribnice.
- Sada: Zapuže pri Ribnici.
- Redakcija to naredenje nije prenašla. Cva divizija bila je raznije u sastavu 9. korpusa (vidi dok. br. 57. naponmenu 19).
- Vidi dok. br. 47, napomenu 16.
- U tom rejonu nalazio se 12. bataljon sjevernačkih domobranaca (vidi AIZDG, AFK, k. 283/IV).
- ≈ U rejonu Podbosje nalazili su se u to vreme 1. i 5. bataljona sjevernačkih domobranaca. Kažnjeno-popravna četa XVIII. i mješovita četa br. 13. i 14. četnoveške čete (vidi AIZDG, k. 20/V i AFK, k. 283/IV). Jedinicama snagama i 9. sjevernačke NO brigade 18. divizije i Podoficirske škole 7. korpusa JA (vidi AIZDG, k. 193/1).
- ≈ Odnosi se na D. i G. Topli Kebet, sada: Topla Kebet.

proda̋zila od Novoga Mesta — Mačkovcа[17] — Sl. Peterа[18] ——————.

Krmova — Bele Cerkve u pravcu Drage.

Veća aktivnost na utvrdivanju primijećena je na linij Zlebič — Sv. Gregor u pravcu Preske i Sinovice, a otuda dalje preko [trig.] 626 (Sv. Mатko), pored Podšajna[19] —• Dolenje Laze — Zapuže[20] — kota 493, odakle se produžavala na Seljan i završila na Sv. Ani (kota 939).

Pregled borbi:

20. IV 45. Po naredenju [štaba] IV armije bila je divizija »Zaštabldiv« stavljena pod komandu VII korpusa te se za čitavo vrijeme operacija nalazila u rezervi Korpusa.[21]

21. IV 45. Borbi nije bilo. Raspoređ novoodlijenih bojeva V prekomorske brigade[22] u pojedine divizije

22. IV 45. Udarni bataljon XV divizije vodio je borbu kod sela Klеč sa neprijateljem jačine 250 ljudi.[23] Bataljon se zbog [neprijateljske] nadmoćnosti povukao na sjeverne položaje. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Minerska grupa XV divizije minirala je drum Polom — Mala Gora.

23. IV 45. XV divizija nalazila se na sektoru Podstenice — Muha Vas.
V brig. vodila je borbu sa neprijateljskom patrolom koja se odmah povukla.
XII brig. vodila je borbu sa neprijateljem jačine 300 ljudi na sektoru Pečke.[26] Bataljoni su se povukli na brdo Pogorelec, ali su poslije polučasovne borbe ponovo posjeli stare položaje.
XVIII divizija: VIII brig. u sastavu Kočevske grupe.[27] Patrolni sukobi kod Rakovnika[28] i Dolža, neprijatelj otjeran.

24. IV 45. XV divizija: V brig. otišla na sektor Vinice.[29]
XII brig. vodila borbu sa neprijateljskom patrolom na kotama 630 i 822.[30]
XV brig. za vrijeme pokreta naišla na neprijateljsku patrolu te je rastjerala.,[31]
XVIII divizija: neprijatelj izvršio ispad iz Vavte Vasi prema koti 317 i prema Meniškoj Vasi. Poslije dvočasovne borbe neprijatelj je bio otjeran.[32]
VIII brig. na položajima kod Boroveca:[33] kota 745 — Gornja Briga.

25. *IV 45.* XV divizija: XII brig. napala neprijateljsku kolonu jačine 150 ljudi koja je nastupala u pravcu Peč-

" U to vrijeme u rejonu Pečke nalazili su se, vjerovatno, dijelovi 1. SS posebnog puka »Variagov« (vidi dok. br. 57, napomenu 6).
= Kočevska grupa 7. korpusa JA formirana je 20. aprila 1945. (vidi dok. br. 57, napomenu 2).
≠ Sada: Rakovnik pri Birčni Vasi.
= Brigada je upućena na taj sektor zbog neprijateljskog prodora u pravcu Kupe u rejonu Vinice (vidi dok. br. 57, napomenu 18).
» Ove kote nalaze se 4, odnosno 3,5 km, jugozapadno od Dolenjskih Toplica.
" Po naređenju Štaba 15. divizije, brigada se sa dotadašnjih položaja: k. 639 — k. 764 — k. 777 (istočno i jugoistočno od Starog Loga) premjestila istočno od Starog Loga na položaje Kunče — k. 804 (Faberjev križ) — k. 806 (Babja gorica). Vidi AIZDG, k. 190a/III.
≠ Ispad je izvršila jedna četa, vjerovatno iz sastava 10. bataljona slovenačkih domobranaca, koji se u to vrijeme nalazio u rejonu Gorenje Straže. Međutim, Štab 7. korpusa JA, depešom od 24. aprila 1945, izvijestio je Glavni štab Slovenije da je neprijatelj obišao položaje Podoficirske škole 7. korpusa i vratio se bez borbe u polazni rejon (vidi AIZDG, k. 20/V i k. 41/1).
= Sada: Borovec pri Kočevski Reki.

ka. Neprijatelj je bio odbijen te se povukao u pravcu

Poljanske. Neprijatelj je pokušao iz pravca prijateljska patrola na
XV brig., patrola je napala neprijateljska patrola na
Kosovki Potoku, te potukla i rastjerala. Jedna Bobe na sektoru Ba-
XVIII divizije, VIII brig. vodila borbu na sektoru
ovce. Ako je Neprijatelj pokušao
Kapela Neprijatelj
Na sektoru ispod Gorjanca neprijatelj je ovršio
do 8 h Bataljon prešao u protivnapad i Neprijatelj je
prodro na Ljubet. I Drganja Sela. Bataljon brig. »Ko-
tuvo u zoru 324 Neprijatelj je
zatim povukao na polazne položaje.
Patrolni sukobi kod Petana i Gornje Tr'ebe Vode.

26. II 45. XVIII divizija VIII brig. vodila je borbu na
brig. poguro neprijateljsku zasjedu kod Gotne Vasi
i srušio most Patrolni sukobi kod Meniške Vasi i
mosta.

27. II 45. XV divizija: XII i XV brig., te 1.dimi bataljon
XV divizije, vodili su borbu sa neprijateljem jačine
1.200 ljudi, pojačan 10 tenkova i 2 oklopna vlaka. Kamen
na sektoru Komotec Rdeči
Neprijatelj pokušao da
Žage Rog.«

logod, str. vjerovatno, izvršli dijelovi 1. bataljona „slovenačkih
domobranskih“ 2. domobranskog zdrugu, koji se povlačio iz pravca Ljubljane
je 3. bataljon 1. domobranske domobranska brig. dan. kreme je Pe
vjerovatno u pravcu Petlin, Rdeči je pješice Tumovina u
tmovina u pravcu Petlin, Rdeči je pješice Tumovina u
Stanig Tigu pri Loki (vidi AZDG, f. 21/III-1/8, AJK, k. 28/IV).

Kočevski Rekli Na Lazi (1:100.000 maje oblijeza

i gimnazijom, gdje su Neprijatelja u kotlinu 2 do
(vidi AZDG, Zbirka Kočevske grupe 7, kutija IX od 5/V aprila

1. bataljon 2. (vidi
AZDG, Zbirka Kočevske grupe 7, kutija IX od 5/V aprila 1945, u AZDG,
Zbirka Kočevske grupe 7, kutija IX od 5/V aprila 1945, u AZDG,
Na Lazi Rekli

» Sabi. Poglavi pri Starem Lazu

» Sabi. Poglavi pri Starem Lazu

Op. Na ovaj način su 12. bataljon slovenačkih domobranaca
dijelovi 1. bataljona 2. domobranskog zdrugu, koji se povlačio iz pravca
XV, AJK, k. 28/IV).

V brig. vodila borbu sa nepriateljem, jačine 200 ljudi, koji je nastupao iz Bosiljeva u pravcu kota 372 i 191.[42]

XVIII divizija. VIII.brig. vodila je borbu kod Ajbelja.

X brig. minirala neprijateljske bunkere na Boronćevem hribu.[43] Neprijatelj prodro u Memišku Vas, Obrh, Dolenjske Toplice, Draganja Sela.[44] X brig.[45] se povukla na položaje između Rigelja. Neprijatelj prodro na Ljuben Brigada »Fontanot« povukla se na položaje između Uršnih Sela. Borbe su vođene osam časova.[46]

28. IV 45. Iz Podbosiljevog je prodro u Dolenjske Toplice (50 ljudi). Patrola je bila ofenzivna. Navečer povukla se divizije na sektor Brod na Kupi.[47]

29. IV 45. Pokret divizija na sektor Kneževa Lipa —• Muhla Vas — Ajbelj — Banja Loka — Brod na Kupi.

30. IV 45. Divizija je produžila pokret. Brod na Kupi — Kuželj — Oštinica — Čabar.[48]

« Ove noći nalaze se na desnoj obali Kupe, sjeverno i sjeverozapadno od Bosiljeva.

« Brdašce, 500 m jugozapadno od Gotnje Vasi (Novo Mesto). Na karti 1:100 000 nije ucrtano, a na karti 1:25 000 označeno sa trig. 276.

« Ispod su izvještaji 1. i 10. bataljon slovenačkih domobranaca potučeni od partizanskih (vidi AIZDG. AFK. k. 281/IV i 283/IV).

1. V 45. XV divizija: XII brig. krenula na sektor Kočevska Reka.
Reka: IV brig. krenula na sektor Kočevska Reka.
XV brig. napala neprijateljа na kot 729. Neprijatelj se povlači. Brig. krenula dalje na Fridrihštajn, prečo Suhoje hriba na Mestni hrib a zatim preko Ledernika na Vrhlc.
XVIII divizija: VIII brig. izvršila pokret u Podgoru.[49] IX [brigada] u selo Mandli. X [brigada] u Čabar.

2. V. 45. XV divizija: IV brig. napala neprijateljа u Kočevju.
Cesta te je ojstrela. zatim napala neprijateljа u Gotenici pri Pajici[50] Bataljon je uništio kamion i 600 litara benzina.
XV brig. napala neprijateljski kamion u bližini Pri Pajici[51] Bataljon je uništio kamion i 600 litara benzina.
II bat. iste brigade napao je na sekciji Gračnice — Koa 601 neprijatelja, jačine 150 ljudi.[52] Divizija je poslala nove položaje: Novi Lazi — Fridrihštajn — Zajčje Polje — Klče i Sv. Lenart.[53] istočno od Gračnica.[54]

pol pri Begunjah) i vrši obezbjeđenje u pravcima Velike Lašče. Sv. Vid (sada: Zilce) i Cerknice. 15. divizija da sa sve četiri brigade, počnu bacanjem letaka u zatim. uhzamnimarstem, posjedne jednom brigadom Gotenicu, jednom brigadom Grčarice i jednom brigadom Podpreska. naštanskoj diviziji »zarobljak« da se prebaci u rejon Babna Loka — Fara sa zadatkom čuvanja prelaza preko Kupe u Brodu na Kupi. obezbjeđenja iz pravca Kočevja i odčavnila veze sa 7. divizijom 4. korpusa JA u rejonu Kneždа Lipa (vidi AIZDG, k. 154/11, k. 191/11 ; Arhiv VII. reg. br. 12—1. kut. 302).

XVIII divizija premjestila se na [sektor] Trava — kota 1142.[55]

3. V 45. XV divizija: IV brig. napala neprijateljsko uporište u Kočevju.[56]

I bat. se povukao u Livold jer mu je neprijatelj došao iza leđa. II bat. vršio napad iz pravca Mestni vrh, ali se zbog preteške čistine nije mogao probijati.

V brig. vršila napad na neprijatelja u Salki Vasi i ojačala ga. Neprijatelj je koncentrisao artiljerijsku vatru i ponovo napao položaje brigade uz podršku tenkova. Neprijatelj je ponovo poslao Salku Vas. U večernjim časovima brigada je ponovo napala Salku Vas ali se neprijatelj voće prije toga povukao, pa je kremula na sektor Klin ja Vas.

» U momentu napada na Kočevje u ovom upornom naletu su se istakle neprijateljske snage: divje posadne čete slovenačkih domobranaca, divje čete i- bataljona 19. SS policijskog puka, dijelovi 13. i 14. okupne čete (18 temkova) i jedan bataljon 17. SS policijskog puka (AIZDO, k. 20/V).

vuk̄ao se u pravu Kaktinice.

VIII i IX brig. napale neprijatelja u Grčaricama te ga zajedno sa XV brig. oljcatic.

IX brig. napala neprijateljsku kolonu od 800 ljudi na sektoru Klinja Vas, kota 565.

XV brig. vodila je borbu sa neprijateljem na sektoru Gotenice i blokirala dum Gotenica — Kočevska Reka. III bat. ove brigade napao je Grčarice ali ih nije mogao zauzeti. Udarni bataljon prekomandovan sektor Fridrihštajn i Mestni hrib, a zatim bio prebačen IV brig. kao pomoć pri zauzimanju uporišta u Kočevju.[57]

XVIII divizija. IX i X brig. vodile su borbe na sektoru Grčarice. Neprijatelj je napao položaje X brig. ali je bio odbijen. VIII brig. i Jurišni bataljon poslati položaje u Gotenici.

4. V 45. XII brig. vodila borbe sa neprijateljem na sektoru Klinja Vas; neprijatelj se povukao u pravcu Stare Cerkve. U pomoć mu je stigao jedan tenk iz pravca Stare Cerkve sa, zbog protivtenkovske vatre, neprijatelja, zajedno sa tenkom, povukao. X brig. napala neprijatelja na Maloj gori[58] i oterala ga. XV brig. poslela Gotenicu i napala neprijatelja u uporištu Grčarice. Neprijatelj je silno povlačenje pješadije iz Grčarica. Po-

brig, imala patrolne sukobe sa neprijateljem na sektoru Sv. Gregor gdje je i zauzela uporište.

6. V 45. XV divizija: V brig, vodila je borbu sa neprijateljem u Grosuplju. Neprijatelj se iz uporišta povukao u pravcu Ljubljane.

XII brig, krenula sa sektora Kočevje na sektor Višnja Gora gdje je napala neprijateljsko uporište. Neprijatelj se povukao. XV brig, napala uporište u Grosuplju. Neprijatelj se povukao u pravcu Lipoglava.

XVIII divizija: VIII brig, krenula preko Turjaka na sektor Pijave Gorice i dalje u pravcu Šmarja, a IX brig, preko Velikih Lašča do Pijave Gorice. Brigade su protjerale neprijatelja. Jedan bataljon je napao kolonu koja je kretala od Pijave Gorice u pravcu Ljubljane. Uništen jedan tenk a zaplijenjen jedan motor. X brig, krenula na sektor Studenec-Ig.[60]

7. V 45. IV brig. XV divizije napala je neprijatelja u selu Orle. Zbog nadmoćnosti [neprijatelja] morala se povući. Napad se ponovio, pa se brig., zbog nadmoćnosti, ponovo povukla na sektor Molnika.
V brig, vodila je borbu sa neprijateljem na sektoru istočno od Sv. Lenarta.

XII brig, vodila je borbu sa neprijateljem na sektoru Višnje Gore. Neprijatelj se povukao.

XV brig, vodila je borbu sa neprijateljem kod Podmolnika.

XVIII divizija: VIII brig, napala je neprijatelja na sektoru Babna Gorica — Lavrica — Sela[61] — Orle — Dobrunje.

IX brig, vodila je borbe kod Lavrice i Babne Gorice.

X brig, iznad sela Sela. Selo Sela prelazilo je iz ruku u ruke. VIII brig, vodila je ogorčene borbe u toku čitavog dana. Pred veče neprijatelj se pod zaštitom tenkova i artiljerije počeo povlačiti.

maja 1945, dotadašnja Građevinska brigada vojne oblasti 7. korpusa preimenovana je u Inžinjerijsku brigadu 7. korpusa JA (vidi AIZDG, k. 156/1). Građevinska brigada vojne oblasti 7 korpusa JA bila je formirana 20. aprila 1945. od dotadašnjih jedinica Narodnooslobodilačke vojne gradnje — iNOVGRAD (vidi AIZDG, k. 187a/V). Opširnije o NOVGRAD-u vidi tom VI, knj. 16, dok. br. 75, napomenu 2.

[60] Sada: Ig.
[61] Odnosi se na Sela pri Rudniku.

8. *V 45.* XV divizija nalazila se na sektoru Polica — Sv. Lenart — Češnjica — Doli[62] — Podmolnik. Borbi nije bilo. Neprijatelj je dejstvovao po našim položajima artiljerijskom vatrom.[63] Naša artiljerija je bila prilično aktivna. U toku noći neprijatelj se povukao iz Podmolnika na sektor preko Save.
IX brig. XVIII divizije napala je Lavricu i razbila kolonu koja je kretala iz Babne Gorice. Na Igu patrolni sukobi.
U 23 časa neprijatelj je pod zaštitom tenkovske i artiljerijske vatre napustio Ljubljanu.[64]

9. *V 45.* XV divizija: IV brig, krenula je sa sektora Polica u Ljubljanu, zatim u Zalog i dalje u Šmartno ob Savi. gdje je posjela položaje.
V brig, krenula je sa sektora Češnjica preko Device Marije u Polju[65] u Ljubljanu odakle je otišla na sektor Zgornja i Spodnja Zadobrova.
XII brigada krenula je u jutarnjim časovima u Ljubljanu i gonila neprijatelja do Zaloga.
XV brigada krenula je iz Podmolnika u Ljubljanu a zatim na sektor Šmartno ob Savi.
XVIII divizija je rasporedila svoje jedinice u Ljubljani (Poljanska cesta — Sv. Florijan, Mestni trg, artiljerijska kasarna).

" Sada: Dole pri Polici.

" Tog dana je neprijatelj od 3 časa ujutro do 23 časa naveče neprekidno dejstvovao artiljerijskom vatrom po položajima 15. i 18. divizije iz oko 20 oruđa kal. 75 — 105 m/m koja su se nalazila na vatrenim položajima u rejonu Ljubljane (AIZDG, k. 193/III).

" Neprijatelj je u toku dana posijedao liniju Sostro — Zadvor — Orle — Babna Gorica (17. SS policijski puk i 3. bataljon 19. SS policijskog puka) — Matena — Iška (5. bataljon slovenačkih domobranaca), dok se u Ljubljani nalazio veći broj kvislinških jedinica. Pošto se raspolagalo obavještajnim podacima, kao i podacima od zarobljenika, da će kvislinške jedinice uporno braniti Ljubljanu iako će se njemačke snage povući, i da se na području Krškog polja još nalaze neprijateljske snage, štab 4. armije JA naredio je 7. korpusu da izvrši napad na Ljubljanu i oslobodi je. Ne znajući za iznenadno povlačenje neprijatelja iz Ljubljane, noću 8/9. maja, Štab 7. korpusa je 9. maja, vjerovatno u ranim jutarnjim časovima, izdao zapovijest u kojoj je naredio da: 15. divizija, ojačana jednim divizionom 75 m/m i jednom PT baterijom, vrši napad pravcem V. i M. Lipoglav — Podmolnik — Stepanja Vas — Moste, 18. divizija, ojačana jednim divizionom 75 m/m i jednom PT baterijom, vrši napad pravcem Pijava Gorica — Škofljica — Orle — Rudnik — centar grada, a italijanska divizija »Garibaldi« posjedne položaje Višnja Gora — Polica — Grosuplje (AIZDG, k. 154/11 i k. 157/III).

" Sada: Polje.

10. V 45. XV divizija kretnula je na sektor Domzale — Radomlje — Dragomelj — Kamnik. Borbe nije vodila već je razvrstala oko 1.000 zarobljenih Nijemaca.

XVIII divizija je ostala na starim položajima.

11. V 45. XV divizija nalazila se na sektoru Domzale — Tomačevo — Radomlje — Lukovica[66] — Kamnik. Borbi nije bilo. Jedinice su razvrstale već brzo zarobljenika.

XVIII divizija bila je smještena u kasarnama na Poljanskoj cesti kao garnizona divizija grada Ljubljane.

12. V 45. XV divizija nalazila se na sektoru Kamnik — Tonnj[67] Borbi nije bilo. Cipremlja je preko 5.000 zarobljenika.

XVIII divizija: ista raspored kao prethodnog dana.

Pregled vlastitih i neprijateljskih gubitaka.

XV divizija: 36 poginulih, 89 ranjenih, 3 nestala, 4 zarobljena.

XVIII divizija: 50 poginulih, 150 ranjenih, 22 nestala.

Neprijateljski gubici: 515 poginulo, 600 ranjeno i preko 6.000 zarobljeno. Bilo je zaplijenjeno mnogo vojnog materijala koji se još prebrojava.

M. P.

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br.: 154
14. V 1945.

" Slade: Lukovica pri Domžalah.
[67] Pogrešno; treba: Tuhinj.

BR. 95

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. UDARNE DIVIZIJE OD 15. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA U REJONU LOKAVA[1]

S T A B
13. UD. DIVIZIJE IV. ARMIJE
Op. broj: 54
15. maja 1945.

Operativni izvještaj za
dan 17. aprila 1945.
dostavlja.

ŠTABU IV. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
(Operativno odjeljenje)

Oprs položenje: Sektcija Ogulin — Sušak 1:100.000 jugoslaven-
ska vojna izrada. Sektor Lokve — Tomer.
Zemljište misko planinsko, pokriveno, ispresije-
cano, mjestimično neprohodno. Sektor presjeca komu-

mikacija koja spaja Sušak — Lokve. Položaji topografi-
ski jaki, bkarički slabi.
Upornje uvršteno u tipu poluslabe fortifikacije.

Naše jedinice: 13. Ud. divizija, sastava 3 pješadijske brigade,
ojačane sa jednim motorizovanim divizionom, ojača-
nim bacanjem artiljerije.[2] Kao ogranska artiljerija divizije
sadjejstvovala jedna poljska baterija 75 mm. i dvije ba-
terije P.K.[3] topova. Desno od našh snaga sadjejstvovale
su dvije brigade 43. divizije[4] i dva bataljona Odreda[5]
na sektoru Mrzla Vodica.

Neprijateljske jedinice: Posadu neprijateljskog garnizona u
Lokvama sačinjavala su dva bataljona iz 1046. regi-

[1] Ovjerenj prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—164/2, k. 312.
[2] To je bio 3. motorizovan artiljerijski divizion i baterija iz 2. haubičkog diviziona Vrh doK. br. 28 1 90).
[3] protivkolskh
[4] O rezultatima dejstva jedinica 43. divizije vidi dok. br. 92.
[5] Primorsko-goranskog partizanskog odreda

to u drugoj fazi pod pritiskom naše artiljerijske vatre i diskh nalera pješadije kod neprijatelja pokolebano.

Izdanje zapovijesti: Od štaba Korpusa[7] primljena usmena zapovijest, dok je štab divizije izdao pismenu razrađenu zapovijest pod op. br. 25 od 16. IV. 1945. koja se uz ovaj operativni izvještaj prilaže.[8]

Tok borbe: 1. brigada pojmonguta bataljon topova napada neprijateljsko uporište sa južne strane na limiji k. 969, k. 1047 i Spičunak k. 1006.

III. brigada ojačana protukolskom, bataljon i pojmonguta artiljerijom napada sa sjeverozapadne strane na linija neprijateljskih položaja Debela Lipa k. 979, Kamenii Vrh k. 906 i k. 971.

II. brigada imala je zadatak da bude u divizijskoj rezervi na prostoru Ostrac k. 940 i Lazac k. 740. Nastu-

---

[6] Opširnije o neprijateljskim snagama u tom rejonu vidi dok. br. 51.

[7] O zadatku 11. korpusa vidi u dok. br. 35.

[8] Zapovijest Štaba 13. divizije od 16. aprila 1945. nalazi se u AVII, reg. br. 1—17/2, k. 312.

mente 237. divizije, ojačana sa dvije čete i pristabskom četom iz sastava iste regimente — ukupno oko 1200 vojnika. Ova grupacija bila je ojačana sa dvije baterije topova i to jedan od 75 mm., a jedan od 105 mm.[6]

Obostrana situacija prije početka:

a.) Kod neprijatelja. Neprijateljski garnizon u Lokvama sluzio je kao bočno osiguranje neprijateljske grupacije u Hrvatskom Primorju na limiji Crikvenica — Kraljevica — Sušak. Osjetivši nasu koncentraciju na prostoru Mrkopalj — Delnice, neprijatelj je preduzeo da će usljediti udar prema Sušaku, zbivnim napadnim pravcem prcko Lokava u cilju ostajcanja neprijateljskih snaga u Hrvatskom Primorju. S obzirom na strateški vaznost Lokava, neprijatelj ih brani odsudno, do skrajnje upornosti.

b.) Kod nas: Raščlanjuti na odsudnu odbranu neprijatelja, te poznavajuti prirodnu jačinu zemljista koja branioce omogućava puni izrazaj plana njegove vatre. Bacili smo mnogo jače snage, nego što su neprijateljske.

Kod naših jedinica moral i borbenost na visini, a kod neprijatelja u prvoj fazi borbenost dobra, dok je

pajući na dodijeljeni sektor nalazili na neprijateljа u 9 časova kod Sović Laza k. 892. istoč neprijateljа borbom prolaza va i nastupa jednim bataljonom prema Ostrauc k. 940, a jednim preko k. 811 na k. 740. Nastupajući prema k. 740 dolazi u sukob sa neprijateljem koјega kroz polа sata protjerava i nastavlja gonjenje iste dobiva zestoku vatru, gdje u prvom naletu isti kotu zauzimlje i goni neprijateljа prema Sredanjem Jarku, gdje sa istim nastavlja borbu.

III. brigadа sa jednim bataljonom uz pomoć artiljerije i protukoljske baterije napadа Kamenitі Vrh k. 906 i u prvom naletu na sjevernoj strani likvidira neprijateljske predstražnje položaje, dok sa samoj kote neprijateljі dava zestoki otpor, a potom pretrzi u potpunom gdje isi bataljon odbacuje na svoj predstražnji položaj. Bataljon produžava zestoku borbu sve do 13 časova, a u 13 pretrzi u jurіš koјi je bio bezuspješan. Za to vrijeme jedan bataljon napadao je k. 979 Debela Lipa, a jedan na k. 971 Sapovački Vrh. Sa mancrvom uprozava desni bok bataljona koјi je napadao Debelu Lipu, te istoga zadrzava sve do 13 časova. U 13 časova bataljoni uz pomoć bacačke i artiljerijske vatre, prelaze na juriš, prolaze va ju neprijateljа sa k. 979 i k. 981 i gone ga u pravcu uporišta Lokve sa kogа neprijateljі dava zestoki otpor i zaustavlja napredovanje nastk dijelova. Bataljon koji je napadao Debelu Lipu i zaustavio se na visi Sume Sagarica i rokira jedinu cestu, te istom napada sa zapadne strane na k. 906, a bataljon sa prava k. 971 sa jednom cetom blokira sa jugoistočne strane k. 906, dok sa dvije cete i prstab skim dijelovima štaba divizije nastavlja se zestoki napad na uporište Lokve. Neprijatelj koji je tranio k. 906 videći da je opasan i ugrozen sa svih strana, prose, izbija na komunikaciju istočno od k. 906 gdje ugpristiјava na povlačenje od samog uporišta Lokve, a zatim se povrata u sastav svoje jedinice na k. 906, gdje sa istom u 20 časova napusti kotu i kroz uporište Lokve, te bježi prema Mrzloj Vodici.

I. brigadа brzim naletom u 11.30 časova ovladava k. 969 a u 11.45 sa k. 1047 i nastavlja borbu desnim krilom na uporište Lokve, a lijevim na uporište

Špičunak k. 1006. Neprijatelj sa Špičunka k. 1006 dava zvečeki dnevi i nakon jednosatne vožnje borbe sa istog ovladava k. 1047 gdje sa iste kote ugrožava nastupnje desne kolone. Ovim ovladavanjem k. 1047 omogućava izvlačenje svojih snaga iz uporišta Lokve sa komandant 1. bataljona (anjatović Đuro, poručnik Kuzan Dragoljub Radulović Aleksa, iz III. brigade kobataljona Vukelić Ivan, komandir čete Glavan Ivan i mandant 1. bataljona (anjatović Đuro, poručnik Vukadinović Jovo, poručnik Kuzan Dragoljub Radulović Aleksa, iz III. brigade kocava izvlačenje svojih snaga iz uporišta Lokve sa kojim dijelovima II. brigada vodi žestoku borbu na sektoru Homer-Šteđuj Jarak.

U 19.30 časova jedinice ove divizije, uz pomoć artiljerijske vatre, sa svih strana vrše žestoki napad na neprijatelja, gdje uspijevaju isisiga da proljeraju sa uporišta Lokve i k. 906. Neprijatelj u panicnom bijegu ostupa prema Mrzle Vodice u pravcu Gornjeg Jelenja i Skrebunjaka. Borba je završena u 20.45 sati.

Ishod borbe: Poslavljeni ciji u potpunosti nije postignut. Lokve su oslobođene, ali neprijatelj u potpunosti nije uništen.

Gubici neprijatelja: 154 mrtva, 142 ranjena, 19 zarobljenih, od kojih je jedan oficir kao rani zločinac objeden, a ostali pred masom strijeljani radi učinjenih zločina u dolcinom mjestu. Zaplijenjeno: 1 t. mitrajez, 5 šarača 2 poluaut. puške, 55 pušaka, 5 pištolja, 80 mina t. bacača, 60 ruč. bombi, 2 podloge, t. bacača, 10.000 metaka, 23 sinjela, 14 bluza, 16 opasača, 20 pari cipela, 10 kom. čehadi, 1 motocikl, 1 bicikl, 8 konja, 2 radiostanice i 2 tel.[elefona].

Našî gubici:[9] Ukupni naši gubici: 28 mrtvih, 104 ranjena i 14 nestalih. Među poginulima nalazi se iz I. brigade p. poručnik Kuzan Drago, p.poručnik Vukadinović Jovo, komandir čete Radulović Aleksa, iz III. brigade kobataljona Vukelić Ivan, komandir čete Glavan Ivan i mandant 1. bataljona (anjatović Đuro, poručnik Kuzan Dragoljub Radulović Aleksa, iz III. brigade kocava izvlačenje svojih snaga iz uporišta Lokve sa kojim dijelovima II. brigada vodi žestoku borbu na sektoru Homer-Šteđuj Jarak.

U 19.30 časova jedinice ove divizije, uz pomoć artiljerijske vatre, sa svih strana vrše žestoki napad na neprijatelja, gdje uspijevaju isisiga da proljeraju sa uporišta Lokve i k. 906. Neprijatelj u panicnom bijegu ostupa prema Mrzle Vodice u pravcu Gornjeg Jelenja i Skrebunjaka. Borba je završena u 20.45 sati.

[9] Izvještaju su priloženo listo gubitaka koje se nalaze u AVII reg. br. 1—167/2, 1—168/2 i 1—171/2, k. 312.

remena Simo i komandir čete Haramija Josip. Isti su se drugovi istaknli ličnom hrabrošću kao i umješnim rukovođenjem svojih jedinica.

Lica i jedinice koje bi trebalo poznati na odgovornost.

Uz ovoj borbi nije bilo lica niti jedinica koje su se naročito slabo držale, a čiji bi poimenak povlačio za sobom kazne.

Kritički ovrt. U ovoj akciji štab II brigade nije pokazao dovoljnu energičnost, te je time omogućio neprijatelju skim dijelovima da pobjegnu preko Mrtvic Vodice. Štab I. brigade po likvidaciji K. 1047 i 1006 nije bio najenergičniji sa napadajem na samo upornije L.okve, što je omogućio da neprijateljski poslječnji dijelovi vode borbu iz uporišta Lokve sa prištabskim dijelovima i dijelovima III. brigade. Drugih nanočnih nedostataka nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pošikomesar — potpukovnik Komandant — pukovnik
Jozа Skočilic v.r. Nikola Grubor v.r.

Ljušina Petar, 1 aduatnt bataljona Brnki Josip, pom. komesara čete Slupar Jovan, komesar prateće čete Tomilić Ivan i politdelegat L.čka Marica.

Ljvošak municije: U ovoj operaciji utrošeno je municije: metka raznog kalibra 77.784, za šmajsere 12.150, mina 1. bacača 1515, mina 1. bacača 205 i 277 ručnih bombi.

Ljvošen sanitetski materijal: 100 prvih zavoja, 98 dugih zavoja, 3 role gaze, 0,50 [kg] vate, 140 k. cm. mortira, 140 k. cm. antitetanusa i 60 k. cm. tint. joda.

Imena lica i jedinica koji su se istakli: U ovoj borbi naročito su se istakli II bataljon I. brigade i I. i II. bataljon III. brigade. Od rukovodioca istakli su se komandiri I. bataljona III. brigade Spercina Marijan i Strižić Rato. Iz I. bataljona III. brigade istaknao se politkomesar bataljona Kadiković Jozo koji je za cijelo vrijeme podizao moral u jurišima kao i sam sa prvima upao u neprijateljske bunkere. Iz II. brigade istaknao se zamjenik komandira čete I. bataljona Juranić Bozo, pom. komesara čete Kosovac Milan, komandir čete Ljušina Petar, 1 aduatnt bataljona Brnki Josip, pom. komesara čete Slupar Jovan, komesar prateće čete Tomilić Ivan i politdelegat L.čka Marica.

STAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. *153*
15. V. 1945. god.[10]

Da je prepis vjeran originalu tvrdi i ovjerava pomoćnik načelnika op. odjeljenja
potpukovnik (Cvim Ado)

BR. 96

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. UDARNE DIVIZIJE OD 16. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA OD 19. APRILA DO 7. MAJA U GORSKOM KOTORU I SLOVENSKOM PRIMORJU[1]

Š. T. A. B.
13. UD. DIVIZIJE IV ARMIJE
Op. broj: 58
16. maja 1945.

Operativni izvještaj za
vođenje borbe u vremenu od
19. IV. do 7. V. t.g. dostavlja.

ŠTABU IV JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(Operativno odjeljenje)

Opis položaja: Sekcije: Sušak 1:100.000, jug. voj. izrade i Fiume[2] 1:100.000. tal.[ijanske] voj.[ne] izrade.[3]

Bojevi vođeni na sektorima Kamenjak, Potkilavac, Klana, Gumanac,[4] Sussa, [s. Sušak], Elsane [Jelšane], Berdo [Velo Brdo], Kaštel Novo [Castelnuovo — Podgrad] i Ilirska Bistrica.

Na sektoru Kamenjaka sa lijeve i desne strane ceste visoki kameniti grebeni, na kojima je neprijatelj

[a] Četvrtasti pečat se nalazi na poleđini zadnje strane.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—175/2, k. 312.

[2] i [3] Talijanski naziv za Rijeku (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[4] Vjerovatno: Gomanjce.

Naše jedinice: 13. Ud. Divizija, sastava 3 pješadijske brigade i jedinom bateriom poljskih topova 75 mm, te dvije baterije P.[roiv] K.[oških] topova. U bovbama za Kamenjak i Poklikavac divizija je bila ojačana sa dva motorizovana diviziona iz sastava amnijske artiljerije i dva tenkovska bataljona[9] iz sastava tenkovske brigade naše Armije.

Desno od nas sadejstvovale su jedinice 20ᵗ a lijevo od nas jedinice 26. divizije[9] sve do likvidacije neprijatelja na sektoru Gumnica, a po likvidaciji ovoga sektora i sa lijeve i sa desne strane naše divizije nalaze su se jedinice 26. divizije.[9]

Neprijateljske jedinice: Sektor Kamenjak branila su dva bataljona 1046. regimente 237. divizije ojačani sa dvije baterije topova 75 i 105 mm.

[9] Tu dva artijerijska diviziona podržavala su dijelova 13. divizije od 13. aprila (Vidi dok. br. 30).

[1] = Vidi dok. br. 67.

[7] = [1 = Vidi dok. br. 83.

[8 i 9 Vidi dok. br. 86.

organizovao glavne odbrambene položaje. Predstavnici ispresijecan. cist, samo mjestimično pokriven niskom šumom. Položaji taktički i topografski vrlo jaki, od strateške važnosti i za neprijatelja i za nas.

Na sektoru Poklikavca zemljište manevarsko samo sa isključe strane djelimično pokriveno. Položaji taktički i topografski prilično jaki.

Na sektoru Klanc zemljište nisko plansko, pokriveno šumljeno, ispresijecano. Položaji taktički i topografski ski jaki.

Na sektoru Gumnaac zemljište plansko, većim dijelom pokriveno, mjestimično kamenito, ispresijecano. Prirodni stvor zemljišta podesan za odbranu a poređ toga položaji utvrđeni u tipu stalne i polustalne fortifikacije (granična predratna italijanska utvrđenja).

Na sektorima Sussa, Elsane, Berdo, Kaštel Novo i Ilinska Bistrica zemljište manevarsko i nisko pošumsko utvrđeno u tipu polustalne i poljske fortifikacije.

Sektor Poklitavac branile su ište ove snage ali ojačane sa razbijenim dijelovima 392 i 373.[10] legionarske divizije te nekim ustaškim jedinicama.

Sektor Klana (dok je na njemu vodila borbu nasa divizija) branila je 138. regimenta 188. njemačke jager divizije, jedan bataljon SS- policije i jedna inžinjerska četa. Ove snage bile su ojačane sa jednom baterijom artiljerije koju je neprijatelj provge dana borbe povukao prema Lipi.

Sektor Gumnane branila je 139. regimenta 188. njemačke jager divizije.

Sektore: Sussa, Elsanc, Berdo i Kastel Novo branile su popuna 136. regimenta i dijelovi 138. regimente 188. jager divizije i jedan bataljon 1046. regimente 237. divizije

Sektor [Hrska] Bistrica (7. V. 1945. do kapitulacije njemačke grupacije) branile su 188. jager i 237. divizija. Ove snage bile su ojačane sa jednim divizionom pomorske obalske artiljerije.[11]

Obostrana situacija prije početka i kroz tok operacija:

a.) Kod neprijatelja:

Poslije razbijanja neprijateljske posade u Lokvama[12] neprijatelj uspjeva srediti i organizovati položaj za uporno odbranu na Kamenjaku.[13] Pod masovnim udarima artiljerije i pješadije neprijatelj je bio prisiljen napustiti i ove položaje i povući se na sektor Polača. 19. Divizije,[14] ojačanih sa dva bataljona tenkova i dva motorizovana diviziona artiljerije napustila, povlačeći se na desnu obalu Rečine. Na ovaj sektor, pored dijelova koji su se pred nama povlačili, neprijatelj baca nove snage sa idejom odsudne odbrane, bu-

" Na taj sektor, vjerovatno, nisu dospjeli razbijeni dijelovi 373. legionarske divizije. Ona je u bliskoj operaciji prethodila velike gubitke (vidi dok. br. 63 i 101). napomena 2) i, poslije izvjesne pauze, nalazila se do kraja aprila u dolini rijeke Une. Prvih dana maja 1945. divizija se, pod pritiskom nasih snaga, povukla pravcem Sunja — Sisak. — Vojna Cenzura — Samobor — Brezice, gdje 9. maja kapitulira (Saml, n.d., str. 226).

[12] Lokve su oslobođile jedinice 13. divizije 17. aprila 1945 (vidi dok. br. 95).

[13] O neprijateljskim snagama na tom sektoru vidi dok. br. 51.

u i a u napadu na Kamenjak sadjelstvovale su jedinice 19. i 43. divizije (vidi dok. br. 99. napomenu 18 i dok. br. 92. napomenu 18).

[14] Vidi dok. br. 99.

Dok su nađe jedinice u sastavu jedinica 26. divizije[19] uspješe slomiti neprijateljski otpor na sektoru Rupa — Lipa jedinice 19. divizije[20] uspješe su forsirati Rečinu, presjeći sistem neprijateljske odbrane na desnoj obali Rečine, zauzti neprijateljski garnizon u Rijeci sa privca sjevernoistoka. Sve ovo, kao i razvoj situacije na istočnom i zapadnom frontu, prisiljavaju neprijatelja na izvlačenje prema sjeveru.[21]

Vezavši se za komoru i time za komunikaciju pod pritiskom jakih napada snaga neprijatelj dozrijava slom na sektoru Lipske Bistrice.[22]

b.) Kod nas.

Kroz čitavo vrijeme ovih operacija težilo se što većoj brzini manevra, što jačoj sličnosti udara i lomljenja

[19] Na sektoru Klana brzim manevrom pješadije oja-
čane tenkovima uspijevamo postići puno taktičko iz-
nenađenje i uzeti Klanu te time ugroziti bočno čitavi
sistem neprijateljske odbrane na desnoj obali Rečine,
ali neprijatelj brzo dovlači nove svježe jake snage i
prolivnapadom izbacuje nas iz Klane, nakon što je već
te time pristiava preotjelacija snaga naše divizije
izbacio dijelove 43. divizije[6] koji su branili Cumanac
ugłavnom prema Cumancu dok su na sektor Klane do-
šli dijelovi 26. Ud. divizije.[17]

Kroz čitavo vrijeme borbi neprijatelj odsudno brani Cumanac, odnosno sve dotle dok nije nasa 20. di-
vizija[17] izbila na sektor Zabice sa pravca Lipske Bistri-
ce i time ugrozila leđa neprijatelja koji je branio Cu-
manac.

Nakon što je armijskim manevrom slomljen si-
stem neprijateljske odbrane na sektoru Cumanac naše
snage su prilično lako likvidirale neprijateljske garni-
zone u Susni, Elsnu, Bertdi i Kaštel Novom. Nakon
toga neprijatelj organizuje polozaj na osadnu odbra-
nu na linji Rupa — K. 689 (Sv. Katarina) — Klana te
dalje produzno niz desnu obalu Rečine.

duži je odbrana ove linije pretstavljala odbranu Ri-
jeke.[7]

[19] 26. divizija
[20] 19. divizije
[21] Vezavši se za komoru i time za komunikaciju pod pritiskom jakih napada snaga neprijatelj dozrijava slom na sektoru Lipske Bistrice.
[22] Kroz čitavo vrijeme ovih operacija težilo se što većoj brzini manevra, što jačoj sličnosti udara i lomljenja
[6] 43. divizije na sektoru Gomanjca vidi dok. br. 92.
[17] 26. Ud. divizije
[7] Jedinice 13. divizije nisu bile u sastavu 26. divizije, već su joj sadejstvovale u borbama oko Klane i Lipske Bistrice (vidi dok. br. 86).

napadnog elana kod neprijateljа budući je neprijatelj prijatelj sa stajnom upornosti branio svaki ograničavanje položaj, iako je kroz tok operacija bilo i razniti slučajnosti kao atmosferske pojave, otežan dotur hrane i bojenih zadataka borbeni elan i prema svakom postavljenom zadatku zalagale se do skajnosti.

— Na sektoru Cumanara neprijatelj je kontsko jaka fortifikacijska uvrćenja.[23] Naša artilerija bila je angažovana na drugim sektorima a divizijska organska artilerija bila je u formiranju i nije mogla dati nikakvu pomoć. Ovo je vyjetovalo da je neprijatelj na ovom sektoru mogao davati srećemiju i solidni ju odbranu i zadržati nise snage na ovom sektoru k dana.

— Prilikom probijanja neprijateljа ležilo se je uglavnom kolika je mogućе razvlačiti neprijateljа ali prilome stalno držati taktički topografske jače položaje i time ne dozvoljavati neprijateljju mogućnost manevra bilo prema našim bilo prema susjednim snagama.

Izdane zapovijesti: Od Štaba Armije, tokom operacija, primane [su] usmene i pismene direktive.[24] Štabovima brigada [su] izdavane direktive zapovijesti. U pojedinim momentima kad je to situacija zahtijevala neredonja na štabove brigada prenošena [su] od Glanova Štaba divizije.

Tok operacija:

19. IV. 1943.

Prema usmenom naređenju Štaba Korpusa.[25] 43. divizija koja je napadala Kamenjak[26] linija k. 838—812 dobila je novi zadatak i povukla se sa tog sektora a položaje za napad na liniju preuzela je 1 Brigada nače divizije.[27] Brigada je za napad uzela sljedeći raporedi. Jedan bataljon na k. [trig.] 953 sa zadatkom napada na k. 812. jedinu bataljonom napad komunikacijom sa prsta k. 676. a jedinu bataljonom napad na k. 838 sa jugoistočnog prsta.

[24] Vidi dok. br. 43, 52 i 69.
[25] Kojе je o 11. korpusu JA (vidi dok. br. 43 i 52).
[27] Vidi dok. br. 92, napomene 19 i 21.

Oko 14 časova otpočela je borba. Napad brigade potpomagala je artiljerija sa prostorije Đ. Jelenje — Skrebunjak. Temkovske jedinice radi uskog prostora za manevar nisu mogle efikasno potpomagati pješadiju.[78]

Oko 16 časova uz pomoć jake artiljerijske vatre ljevog krila brigade uzima k. 838 produžavajući gonjenje na brani k. 812 naslanjajući svoje desno krilo na samu komunikaciju gdje je postavio protuukolska onuža sa kojim onemogućava upotrebu nasih tenkova. U 18 časova manevar ljevog krila 1 Brigade prisiljava neprijatelja na napuštanje komunikacije i povlačenje u jugozapadnom pravcu. Time je bila omogućena upotreba tenkova i blinda koje su potpomogle desno krilo brigade, koja uspijeva, nakon bliske borbe sa bombama, zaposjedanti k. 812. Nakon toga produžava se gonjenje neprijatelja prema Crnobukom Polju. Neprijatelj nakon toga organizuje privatni polozaj na linji Čavić — Hum — Mišac, sa ezinjom da na toj prosiorji zaustavlja nase napredovanje i dobije na vremenu za organizaciju glavnog polozaja na linji Poklinavac — Jelenje — Crobnik.

Medutremeno dok je I brigada likvidirala neprijatelja na linji k. 836—812 (Kamenjak) dotle je II Brigada bila u pokretu i u noći 19/20. IV. izbila na linju k. 923 (Bela Peša) — k. 990 (Hus) i k. 1088 (Kuk). III Brigada bila je u divizijskoj rezervi i kretala se pozadi I. Brigade.

20. IV. 1945.

Dana 20. IV. ujutro neprijatelj je napustio prihvatne položaje koje je tokom noći 19/20. IV. zadržao i povukao se na liniju Poklinavac — Jelenje zadržavajuti k. 395 koja mu je bila kao predstraža novo ograđnizovanog položaja.

I. Brigada dobila je zadatak nastupanja pravcem Kamenjak — Kovačevo — Poklinavac, a II. Brigada sa linije k. 923—990. 1088 nastupanje pravcem k. 696 — Sušica sa rezlpom izbjegla ljevom krilom na k. 482 Klinovac a desnim krilom k. 630 — Borji. III. Brigada ostala i dalje kao divizijska rezerva i kretala se pozadi I. Brigade.

lenju. Ljevo krilo I. Brigade u zajednici sa snagama 19. divizije sa pravca k. 395 uz pomoć tenkovskih jedinica uspijeva izbaciti neprijatelja iz Jelenja i Dražinca.

Oko 13 časova lijevo krilo II. Brigade izbija na k. 452 (Kljovac) poluokruženi sa loga pravca napad jedinica 19. divizije na k. 577 (Gradište). Nakon žestokih borbi se prekinuo noću 20/21. IV. na prostoriji Mlake — Potkilavac osim II. Brigade koja je još tokom noći 20/21. IV. na prostoriji Mlake — Potkilavac i jedinja nađe snage zadržale su se preko noći 20/21. IV. na prostoriji Mlake — Krstenja da uhvati kontakt sa neprijateljem na sektoru Suho — Birčanin za napad na Klanu.

21. IV. 1945.

Preko noći 20/21. IV. II. Brigada došla je na linija Birčanin — Kumanovo, i na prostoru k. 643 uhvatila kontakt sa neprijateljem. U toku iste noći izvršena je koncentracija naše divizije na sektoru Klane i uzeti polazni položaji za napad i to: III. Brigada na

[29] Kušenje pomoću eksploziva.

I. Brigada nalazi na neprijatelja na k. 395 gdje angažuje jedan bataljon a jedan bataljon sa pravca k. 328 sa zadatkom izbijanja u Potkilavac. Jedan bataljon se zadržao kao brigadna rezerva.

Kombinovanom vatrom artiljerije i pješadije bataljon I. Brigade zbacuje neprijatelja sa k. 395 gdje pravi manji zasjeg dok desno krilo I. Brigade izbije na prostor k. 328 i dok se tenkovski bataljon spušta u Grobničko Polje da bi mogli poljoprivredni napad brigade. (Cesta od Kamenjaka za Grobničko Polje bila je sprengovana[29] te su morali tenkovi čekati dok cesta po pravu nađe inženjerske jedinice).

U međuvremenu dok su se tenkovske jedinice spuštale u Grobničko Polje i dok je I. Brigada sredila vaša jedinice za napad na Potkilavac dijelovi 19. divizije[30] izbili su na liniju Turnić (k. 485) — k. 390 i povezali se sa našim snagama na međuprostoru između k. 390 i 395.

U 10.30 časova naša I. Brigada poljoprivredna tenkovima i dijelovi 19. divizije opkolili su sa napadom na liniju Grobnik — Jelenje — Potkilavac. Desno krilo I. Brigade brzim nalетom sa pravca k. 328 likvidirali su Potkilavac naslanjajući naslonjanje prema Je-

liniji k. 727 [trig.] 760, II. Brigada, nakon što je bacila neprijatelja sa linije k. 696, 645 i 585 u uvodnoj borbi, uzela je ove položaje kao polazne za daljnji napad u sadejstvu ostalih jedinica naše divizije. I. Brigada bila je kao divizijska rezerva smještena na prostoriji Guslar (k. 883) sa Štabom divizije. Sa našim jedinicama uspio je doći na sektor Guslara i jedan tenkovski bataljon dok se motorizovana artiljerija nije mogla ovamo prebaciti.

Čim je neprijatelj u Klani primijetio koncentraciju naše vojske odmah je povukao komore i nepokretljivi materijal prema Lipi.

U 9.30 časova naše jedinice otpočele su sa napadom. Iako je neprijatelj na putu koji vodi sa Guslara na cestu kod k. 620 postavio protivtenkovske barikade jedna tenkovska četa uz pomoć minerskih odjeljenja savladala je ovu prepreku i otpočela nastupanjem cestom od pravca k. 620 prema Klani. Istovremeno jedinice III. Brigade prelaze u napad, zahvatajući desnim krilom desnu stranu ceste prema Klani a lijevim krilom pravcem k. [trig.] 760 — Široki Rt — Klana. Nakon dvosatne — prvo žestoke borbe uspijevamo ovladati čitavim terenom istočno od komunikacije [Rijeka — Klana] osim Sv. Roka.

Međuvremeno, dok je III. Brigada uz pomoć tenkova čistila ovaj teren i ušla u samo mjesto, jedinice II. Brigade izbile su na liniju k. 643 — Studena — k. 530.

U 13.30 časova dijelovi III. Brigade potpomognuti vatrom tenkova sa same komunikacije uspijevaju zbaciti neprijatelja sa k. 705 (Kukulj), produžujući napad na k. 727. U 14.30 časova naše jedinice izbile su na liniju k. 663 i potpuno ovladale sa mjestom Klanom. Neprijatelj je davao ogorčen otpor od Sv. Roka te je naređeno da II. Brigada sa jednim bataljonom napadne Sv. Rok od pravca k. [trig.] 660 (Židovje).

Dok su se naše jedinice sredivale za napad na Sv. Rok dotle je neprijatelj od pravca Rijeke uspio dovući jaka pojačanja (čitavu 138. regimentu 188. njemačke jäger divizije). U 16 časova neprijatelj prelazi u protiv napad usmjerujući glavni udar pravcem k. 605—663—727. Sa te linije odbacuje naše snage i uzima mjesto Klanu pod kontrolu svoje vatre. Sa pravca k. 540 vrši jak pritisak na snage II. Brigade na liniji k.

U 13.20 časova neprijatelj je sa više pravaca izvršio jak napad na linију k. 705 — [trig.] 932 i zbacio bataljon I. Brigade sa njegovih položaja. Kod ovakve situacije I. Brigade sa jedinim bataljonom vršinapad na K. [trig.] 932 a jedan bataljon tokra na linију k. 832 — bezimena kota južno od Pešćia sa zadatkom zatvaranja toga pravca i osiguranja boka bataljona koji vrši napad na k. [trig.] 932.

Napad bataljona na k. [trig.] 932 nije uspio te je neprijatelj nakon neuspjelog napada predužeo protunapad i pritiško bataljon na povlačenje. Ovaj bataljon je rokšun na linију k. 600—727. Bataljon koji je potisnut sa k. 705 i modupro tora između k. 705 i [trig.] 932 povukao se na k. [trig.] 760 gdje jesmiješio je rokšun na linију k. 600—727. Bataljon koji je sa prostora Gušir sa zadatkom izbijanja na linију k. 936—932 [trig.] da zatvori ovu linију u slučaju jakoga pritiska neprijatelja a istovremeno nakon sredenja ostalih jedinica da joj ta linija bude kao polazni položaj za napad na linију Skalnica — Klana.

III. Brigada ostala je na starim položajima, vršeći pripremu za napad a II. Brigada dobila je zadatak da se hitno prebaci na prostor Zelezna vrata — Trsteník jer je neprijatelj na sektoru Gumanca uspio odbaciti snage 43. divizije[1] i Primorsko-goranskog [partizanskog] odreda te time ugroziti bok i leđa našim jedinicama na sektoru Klanc.

583—643 ali ih ne uspijeva zbaciti sa te linije. Tokom noći neprijatelj zadržava položaje koje je do sumraka uzeo uvrštujući ih za odbranu.

22. IV. 1945.

Prema novonastalog situaciji izvršena je rokada našiх jedinica. I. Brigada kao divizijska rezerva još tokom noći sa jedinim bataljonom zaposjela je k. 705 i greben prema k. [trig.] 932. U 8.30 časova I. Brigada sa ostala dva bataljona krenula je sa prostora Gušir sa zadatkom izbijanja na linију k. 936—932 [trig.] da zatvori ovu linију u slučaju jakoga pritiska neprijatelja a istovremeno nakon sredenja ostalih jedinica da joj ta linija bude kao polazni položaj za napad na linију Skalnica — Klana.

Neprijatelj obilaznim manevrom sa praveа k. 832 (Kukuli) došao je za leđa našim snagama izbijajući na cestu sjeverno od k. 727. Jedinice I. Brigade brzo se snalaze i nakon 20 minuta borbe prsa o prsa odbacuju neprijatelja i zadržavaju svoj položaj.

Na osljėk I. Brigade neprijatelj je napao u 7 časova. Od prvog. kl̇ane. uspjeva izbiti na linij̨u k. 696 (sek. tal. voj. 12.)[33] — Sinoć Rl II sa toga prvog produženja napadom na ljevo krilo III. Brigade u pravcu k. 689 III. Brigada upomo je branila svoju liniju sve do 15 časova po podne kada je smijenjena od jedinica III. Prekomorske brigade 26. divizije.[34] Potom se ova brigada povukla na prostor Gušter — Sivac i ostala kȧo divizijska rezerva.

U toku dana 22. [23.] IV. neprijatelj je ovladao sa k. 1070 i na istoj se zadržao. Dok su jedinice I. Brigade uzmale novoodređene položaje jedan bataljon II. Brigade oko 9 sati ujutro je napadom na k. 1070 sa pravca k. 1247. Nakon jednosatne prilične žestoke borbe bataljon je odbačen na položaj a neprijatelj se zadržao i dalje na k. 1070.

24. IV. 1945.

Tokom noći izvršene su pripreme za napad na liniju k. 1115 — 1026 — 1122 sa divlje brigade.

[33] Te skraćenice znače: Sekcija taljanskо-vojno izdanje.

Ova kratka ali žestoka borba završena je u 17.20 časova.

U 17.30 neprijatelj sa pravca Cumanca napada bataljon I. Brigade koji je uzeo položaj na liniji k. 785—832 i uspjeva ga odbaciti u pravcu k. [trig.] 620. Istovremeno neprijatelj koji je jednom odbačen ponovno napada na k. 727, uspjeva ovladati tom kotom i prisiljava napustiti k. 660 i povlačenje djelova brigade prema k. [trig.] 760 (Sušno) i Sirokom Rtu.

Na sektoru III. Brigade situacija je ostala uglavnom nepromijenjena, odnosno slabiji neprijateljski napadi nisu uspjeli i brigada ostala na istim položajima.

Borba je završena u 19.30 časova.

23. IV. 1945.

Tokom noći 22/23. IV. I. Brigadi je naređeno da se roknja na liniju bezimena kota jugozapadno od k. 1212 (Sušno) — k. 1247 a druga brigada vezujući se na desno krilo I. Brigade pa produžno do bezimene kote jugoistočno od k. 993. III. Brigada ostala je na liniji k. [trig.] 760—689 do smjenjivanja [od strane] jedinica 26. divizije.[32]

1026. Napad je vršen sa istim raspredom kao i jučer. Podilazenj je otpočeo u 12.30 časova. Iako su se jedinice zalagale do skrajne upornosti nisu uspele dići napada kombinovana artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Borba je završena u 21 čas povlačenjem nakon neprijatelja s položaja. Vršena su ti uzastopna jedinica na položaju. Nakon vrlo žestoke borbe uspjevamo zbaciti neprijatelja sa kog položaja, koji se povlači prema k. 1115

U 13.30 časova otpočinje napad na k. 1115 uz pripomoć jedne baterije artiljerije. Neprijatelj, koristeći predratne utvrđenje fortifikacijske objekte, uporno brani ove položaje i odbija tri uzastopna napada II. Brigade i pet uzastopnih napada jednog bataljona I. Brigade.

Borba je završena u 21 čas zadržavši iste položaje i mi i neprijatelj.

25. IV. 1945.

Do 11 časova izvršene su ponovno sve pripreme za napad na neprijatelja na kotu k. 1115 — 1122 — 1038 — 1138.

U vremenu dok su naše jedinice vršile podilaženje neprijatelj je izvršio napad na bezimeni kot 1s-točno od k. 1115, iako da su snage I. brigade (desno krilo) i lijevo krilo II. Brigade morale biti orijentisane na tu bortu. Nakon vrlo žestoke borbe uspjevamo zbaciti neprijatelja sa tog položaja, koji se povlači prema k. 1115

U 13.30 časova otpočinje napad na k. 1115 uz pripomoć jedne baterije artiljerije. Neprijatelj, koristeći predratne utvrđenje fortifikacijske objekte, uporno brani ove položaje i odbija tri uzastopna napada II. Brigade i pet uzastopnih napada jednog bataljona I. Brigade.

Borba je završena u 21 čas zadržavši iste položaje i mi i neprijatelj.

25. IV. 1945.

Do 11 časova izvršene su ponovno sve pripreme za napad na neprijatelja na kotu k. 1115 — 1122 — 1038 — 1138.

U vremenu dok su naše jedinice vršile podilaženje neprijatelj je izvršio napad na bezimeni kot 1s-točno od k. 1115, iako da su snage I. brigade (desno krilo) i lijevo krilo II. Brigade morale biti orijentisane na tu bortu. Nakon vrlo žestoke borbe uspjevamo zbaciti neprijatelja sa tog položaja, koji se povlači prema k. 1115

U 13.30 časova otpočinje napad na k. 1115 uz pripomoć jedne baterije artiljerije. Neprijatelj, koristeći predratne utvrđenje fortifikacijske objekte, uporno brani ove položaje i odbija tri uzastopna napada II. Brigade i pet uzastopnih napada jednog bataljona I. Brigade.

Borba je završena u 21 čas zadržavši isto položaje i mi i neprijatelj.

26. IV. 1945.

S obzirom na zamorenost jedinica te prilično teške atmosferske prilike (snijeg i kiša) jedinice su se sredivale, popunjavale municijom i pripremale za nove bojeve.

Preko noći 26/27. IV. vršena dva fingirana napada na čitavoj liniji koju je neprijatelj držao u cilju uzmitavanja neprijatelja. Prilikom drugog napada oko 23.30 časova na padinama k. 1115 četa iz I. Brigade

sukobila se sa neprijateljem koji je takoder poslao [jedinice] prema našim položajima u cilju uznemiravanja naših snaga. Borba je bila krajka nakon čega su se i naše i neprijateljske jedinice povukle na polazne položaje.

27. IV. 1945.

III. Brigada, koja je dotle bila kao divizijska rezerva, upućena je na desno krilo II. Brigade sa zadatkom napada na k. 1241 — [trg.] 1145. Ostale divizijske brigade i Primorsko-goranski odred dobili su zadatak napada na linija k. 1115 — 1026 — 1122 i 926. isitm raspoređen kao i do sada. Napad je trebao početi u 15 časova ali, usljed velike magle i kiše, jedinice do toga vremena nisu uspjele doći na polazne položaje (III. Brigada koja je imala prevalit put od Gusara preko Suvobora i M. Alvale [Aquile — Olovica] te je bork 1241 gdje su dali odpor samo manji predstražarski prijateljski dijelovi dok je na ostalim objektima neprijatelj i ovoga puta uspio odbit nase napade.

Jedinice III. Brigade povezale su se na svom desnom krilu sa jedinicama 20. divizije[35] koje su toga

dana likvidirale Ilirsku Bistricu i produžile napadom prema Žabici.

Borba je zavrsena u 23 casa. Preko noći održavan je stalan kontakt sa neprijateljskim predstražnim dijelovima jer se prema situaciji na sektoru Žabice predpostavlo da će neprijatelj preduzimati napade

28. IV. 1945.

Radi opće zamorenosti kod boraca i potrebe za snabdijevanje municijom koja dana borba nije vodena, osim što je bila lokalna aktivnost na svim dijelovima. Jedinice ostale na svojim starim položajima.

29. IV. 1945.

I. i III. Brigadi naredena rokada na sektor Žabice za smjenjivanje jedinica 20. divizije[36] a II. Brigada i Odred[37] napadali na k. 1115 i 926. Borba je ol-

Vidi dok. br. 70, napomenu 7.

[35] Primorsko-goranski partizanski odred

počela u 11.30 časova sa šifrovećim raspored om: II. Brigada sa dva bataljona napada K. 1115 sa jugoistoka; nog i južnog pravca a Orlović je napadao na K. 926 sa sjevernog pravca. Neprijatelj je i ovoga puta uspio odbiti napad II. Brigade koji je bio vrlo žestok dok je Orlović u samom napadu bio vrlo mlak i nije postigao nikakove rezultate.

I. i III. Brigada do 20 časova uspjele su izbiti na linju K. 669 — 750, odakle su tokom noći nakon sabiranja cijele opkora na ovoj liniji produžile čišćenjem i to: III. Brigada do izbjanja na liniju K. 618 — 652 — 630 i 696. I. Brigada dobila je naređenje da jedan bataljon ostavi u [Ilirskoj] Bistrici a sa dva bataljona produži čišćenje prema Bertdu i Kašteli Novom. Tokom noći jedinice I. Brigade izbile su na liniju Bertdo [Velo Brdo] — Kašteli Novi [Castelinuovo — Podgrad].

30. IV. 1945.

U 6.30 časova III. Brigada opkoljela je sa napadom na K. 618 i 652. Bataljon koji je napadao K. 652 digao je neprijatelja u prvom naletu dok je bataljon koji je napadao K. 618 u prvom napadu odbačen te je tek nakon sređivanja uspio ponovnim napadom bacit neprijatelja sa K. 618 i nastavit napredovanje u pravcu K. 630. Razbijanjem neprijatelja na liniji K. 630 — 696 Brigada zauzima Sussa i Čačina Nova. [N. Kačina]. Neprijatelj sređuje položaje za odbranu na liniji K. 689 (Sv. Katarina) — 710 — K. 755 (M. Vissad) [Visad] koje položaje zadržava i tokom noći.

II. Brigada goni neprijatelja sa sektora Gumanac Koji je opkoljen sa pantinim povlačenjem oko 7 časova. Neprijatelj koristi za povlačenje mrtve uglove izbjegavajući kontakt sa brigadom. Uspjeva sređiti snage i organizovati položaj za odbranu na prostoru K. 784 (M. Plevo) [Dletvo] gdje se oko 11 časova sukobljavaju pretkodnički dijelovi II. Brigade. Neprijatelj odbija i kasnije napade bataljona II. Brigade tranući ovaj položaj odsudno. Borba je završena u 19.30 časova. Neprijatelj je uspio u potpunosti sređiti front pred II. Brigadom koji se proteže na liniji K. 784 — 665 — 885 — 941 — 933.

Jedan bat. I. Brigade nakon likvidacije Carić [Harije] produžio je nastupanjem u pravcu Kašteli Novo. Sava i nakon dvosatne borbe zauzeo Kašteli Novo. Sa

jednim bataljonom tokom dana likvidirano je Berdo i u 18 časova dijelovi toga bataljona izbili su u Dolegne [Dolenje]. U 21.30 časova ovaj isti bataljon likvidirao je neprijateljsku posadu u Elsane [Jelšane] i zauzeo isto mjesto.

Tokom dana Štab divizije sa svim prištabskim dijelovima prebacuje se na prostor Žabiče.

1. V. 1945.

U 7 časova III. brigada napada k. 689 (Sv. Katarinu) sa jednim bataljonom a sa jednim bataljonom k. 755. Jedan bataljon ostaje u brigadnoj rezervi. Neprijatelj sa k. 690 daje vrlo jak otpor jer je položaje pripremio za upornu odbranu. Bataljon ne uspijeva, te brigada baca i bataljon iz rezerve za napad, ali ne uspijevaju ovladati sa kotom. Neprijatelj sa pravca k. 634 vrši protunapad na desno krilo III. Brigade koje je napadalo Sv. Katarinu i prisiljava povlačenje jednog bataljona sa desnog krila i bacanje prema ovom neprijatelju. Bataljon koji je napadao k. 755 uspio je zbaciti neprijatelja sa iste kote nastavljajući napredovanje prema k. 710. Napad na k. 710 neprijatelj odbija te se bataljon povlači na k. 755 gdje se sreduje.

U 7.30 časova II. Brigada zbacuje neprijatelja sa k. 784 i 665 produžavajući lijevim krilom napad na k. 933 i bezimenu kotu sjeverno od k. 941. U 16.30 časova jedan bataljon III. Brigade uspijeva zbaciti neprijatelja sa k. 933 i ovladat sa istom. Bezimena kota sjeverno od k. 941 padala je tokom dana tri puta iz ruke u ruku te je konačno ostala u neprijateljskim rukama. Na sektoru II. Brigade borba je završena u 17.30 časova.

I. Brigada sa jednim bataljonom, sa prostora Kaštel Novo u 14 časova izvršila je napad na Šapjane. Neprijatelj je čvrsto držao k. 561 i samo mjesto te je odbio napad ovog bataljona. Pored mjesta Šapjane neprijatelj je bacio dio snaga i u Pasjak. U 21 čas bataljon I. Brigade u naglom naletu izbacuje neprijatelja iz Pasjaka prisiljavajući ga na povlačenje prema Šapjanu.

II. bataljon I. Brigade koji je tokom noći ušao u Elsane nije mogao preko dana ostati u mjestu radi toga što je neprijatelj držao u svojim rukama k. [trig.]

643 i k. 406 te time i mjesto pod svojom vatrom nego se zadržao na linji k. [trig.] 643 — 595.

Tokom noći jedinice preduzele sređivanje i popunu.

2. V. 1945.

Preko noći 1/2. V. izvršene pripreme za udar na linju Šapjane — Rupa u sadejstvu jedinica 26. divizije.[38]

Bataljon I. Brigade koji se nalazio u Pasjaku tokom noći prebačen je na prostor Dolenje sa zadatkom napada na k. 406 od prava k. 595. Bataljon I. Brigade koji je pre bio na tom sektoru raštrkan je u ljevo sa zadatkom napada niz komunikaciju od prave k 522.

II. Brigada dobila je zadatak da napadne k. 941, 665 i 885 sa istočne i jugoistočne strane, gdje je sa jedinim bataljonom već držala k 933.

III. Brigada dobila je zadatak da napadne neprijatelja na linji k. 689 (Sv. Katarina) — 755 (M. Visad) [Visad] Desno od nas sadejstvovaće su jedinice 26. divizije. Napad je pojpomagao jedan motorizovani divizion, a oko 15 časova — po likvidaciji Krupe dosao je i jedan bataljon tenkova.[39] Napad je počeo u 6 časova.

[38] Vidi dok. br. 69, napomenu 13.

[39] Tenkovskoj podršci u borbama za uništenje okruzene neprijateljske grupacije u rejonu Hrske Bistrice vidi dok. br. 93.

* Kilometarska oznaka na putevima na kartama tajnanskoge izdanja.

divizije (koje su iz istog razloga prebačene na sektor Zumanca) upućen je jedan bataljon II. Brigade na prostor Zumanca. Bataljon je krenuo u 19 časova.

Preko noći neprijatelj je neprimjetno izvršio svo pripreme za probijanje prema sjeveru.[47]

3. V. 1945.

U 6 časova ujutro neprijateljska kolona izbila je u Šapjane, da nije u međuvremenu od jedinica 26. divizije Desna neprijateljska kolona u 7 časova opkoliše na-dimanjem sa pravca k. 885 prema Sussi, i uzmu k. 723 i 523. Sredina — glavna — neprijateljska kolona kre-tala se glavnom komunikacijom Matulje — Rupa, us-poravajući pokret i sačekujući bočne udare na naše snage na linji Rupe — Erisane od lijeve i desne njihove kolone.

Svaka od ovih kolona imala je u svom sastavu veće dijelove komora koje su se kretale odmah pozadi borbenog rasporeda, komunikacijama na njihovim na-padnim pravcima.

Nasa II. Brigada dobila je zadatak da se hitno rokira u desno i zajedno sa Odredom[48] zatvori pravac

tejja na k. 689 (Sv. Katarina) i ovladati istom. Sa li-jevim krilom izbija na k. 755.

Pmnijetivši neprijateljsko odstupanje od pravca Rupe pred pad k. 689 naređeno je I. Brigadi da sa svo-ja dva bataljona sa prostora Erisane krene usljenim maršom preko Sapjane — k. 385 — 458 sa ciljem iz-bijanja na raskršće puta jugoistočno od Lipe, sa za-datkom presijecanja odstupnice neprijatelju prema Scalnizzi [Skalnica]. Bataljoni su krenuli u 13 časova.

II. Brigada vrši dva uzastopna napada na k. 941 ali je neprijatelj odbija i istovremeno vrši protunapad odbija ovaj protunapad i zadržava stare položaje.

III. Brigada izbija na liniju k. 755 — 710. Neprijatelj uporno brani liniju k. 689 — 638 — Lipa te je brigada tokom dana ostala na gore pomenutoj liniji pre-ko noći. I Brigada u 16.30 časova izbila je na liniju k. 450 — 207 ali su već prije nje na tu liniju izbili di-jelovi 26. divizije te smo I. Brigadu sa toga prostora povratili u Kastel Novo.

Naduči [da] smo bili obavijšteni da se neprija-telj namjerava probijati pravcem Klana — I.[inska] Bistrica radi zatvaranja pravca i osiguranja komora

od Sussa prema Zabiče na liniji k. 750 — 652. III. Brigada ostaje na liniji k. 755 — 710 sve do 10.30 časova odnosno dok se nisu povukle jedinice 26. divizije koje su se nalazile pred Lipom. Potom brigada prebacuje jedan bataljon na k. 689 (Sv. Katarina) a sa dva bataljona napada Sussu sa jugozapadne i sjeverozapadne strane da bi omogućila II. Brigadi koncentraciju i posjedanje položaja na novoodređenoj prostoriji, a ujedno razbila neprijateljsku grupaciju — desnu kolonu — ili joj zatvorila daljnji pokret sa tim pravcem.

Neprijatelj iz Šapjane za osiguranje boka posjeda liniju k. 556 — 501 — 641 i mjesto Berdo. Jedan bataljon I. Brigade sa linije k. 794 — 724 vrši napad na pomenutu neprijateljsku liniju ali neprijatelj odbacuje bataljon.

Pošto šu jedinice 26. divizije koje su bile pred Lipom došle na k. 689 (Sv. Katarina) bataljon III. Brigade povučen je na k. 553. Neprijatelj u Sussi odbija napad naše III. Brigade i nastoji svim silama prodrijeti prema Elsanu. U 12.30 jedinice II Brigade, ometane vatrom sa k. 885 uspijevaju srediti i organizovati položaj na liniji k. 750 — 652. Odred zaposjeda k. 669 (M. Grande) sa zadatkom osiguranja boka i leđa II. Brigade. Dolaskom II. Brigade na k. 652 i 618 III. Brigada rokira svoje snage u desno zaposijedajući cjelokupnim snagama liniju 630 — 696 — 606 — 553.

Budući je neprijatelj od pravca Šapjane nadirao u Elsane, 26. divizij.a povukla je svoje snage sa k. 689 da bi zatvorila pravac od Elsane prema [Ilirskoj] Bistrici.[43] Neprijatelj uzima k. 557 i 690 te kasnije 634 i ulazi u Elsane.

Oko 18.30 časova II. Brigada na svom sektoru uspijeva da zatvori neprijatelju sve prolaze na otsjeku Susse. Međuvremeno neprijatelj uspijeva manevrom sa pravca Elsane ugroziti desno krilo III. Brigade na k. 553 prisiljavajući ga na povlačenje na k. 661. Ugrožavajući dalje III. Brigadu sa pravca k. 653 prisilio je povlačenje naših snaga i sa k. 606 na k. 650. Time je neprijatelj sa pravca Craccina Nuova omogućio svojim snagama iz Sussa prolaz prema Elsanu. Da mu je ovo uspjelo razlog je što su se snage 26. divizije povukle sa desnog krila III. Brigade te je ostao otvoren prostor neprijatelju za manevar i udar u bok III. Brigade.

[43] Vidi dok. br. 86, napomenu 35.

no od m.[esta] [Hitrske] Bistrice i oko 6 časova napada na Hjevo krilo bataljona I. Brigade sjevernoistočno od samoga grada na k. 625. Za ovaj napad neprijatelj je uzeo samo dobrovoljce. Diskim naletom zbacuje nas bataljon sa log položaja, ali se bataljon brzo sređuje, i međuvremeno dobiva kao pojačanje jednu četu koveških četa te energičnim protunapadom uspijeva baciti neprijatelja sa log položaja, razbiti ga i natjerati preko [njeke]. Ovaj drski nalet neprijatelj je platio vrlo skupo.

Na osjeku II. Brigade neprijatelj u 7 časova dobiva pojačanje i opkoljuje napadom na II. Brigadu. Napad popomazu 3 tenka i 2 blinde. Gjavni pravac napada neprijatelj usredsuje preko k. 618. Borba je trajala do 12 časova. Do toga vremena neprijatelj ne uspjeva koliko III. Brigade bilo zbačeno sa k 630.

Poslije podne napadom sa pravca Sussa k. 630, a istovremeno nadiranjem jedne kolone sa pravca k. 665, neprijatelj uspijeva zbaciti II. Brigadu sa njezinih položaja dok je Pogrešno. U planu je rijeka Keka.

II. Brigada jakim pritiskom oko 19 časova uspijeva još bolje srediti i učvrstiti svoje položaje izbijanjući na k. 525, tako da je sada imala front na linji k. 652 — 523 istočno od Sussa. III. Brigada ostaje na linji kojn je zadržala poslije neprijateljskog napada sa pravca Elsana. I. Brigada zadržala je dva bataljona na linji Kaštel Novo — Čarić i jedan bataljon u Iliršku Bistrici.

4. V. 1945.

Preko noći 3/4. neprijatelj uspjeva uzeti Čarić odbacujući snage I. Brigade prema Tomigne [Tomnje]. U 8.30 časova jedan bataljon I. Brigade ojačan jednom tenkovskom četom otpočeo je napad na Berdo sa pravca k. 608, a drugi bataljon ojačan tenkovskom četom u isto vrijeme napada Čarić sa pravca Tomigna. Budući je neprijatelj tokom noći uspio sređti na ovim prostorijama i fortifikacijski učvrstiti svoje položaje ni jedan ni drugi bataljon ne uspijevaju izvršiti zadatak.

Oko 5 časova (u zoru) jedna neprijateljska grupa uspijeva se prebaciti preko rijeke Bistrice, jugoistočno

lozaja. Brigada srednje novo polozaje za odsudnu odbranu na limiji k. 669 — 582.

Nakon što je neprijatelj odbacio II Brigadu usmjerio je glavni pravac udara na već odbačeno lijevo krilo III Brigade na k. 696. Isto vremeno sa jednom napadnom kolonom izbio je na k. 661 i 624 spuštajući se prema [Č. i Đ. Zemoni]. Na ovom prostoru prije bilo našlo snaga

Rad ovakve situacije III Brigada se povukla sa ove linije i posjela nove položaje na limiji k. 443 — 523 — 652, nastavljajući lijevo krilo na jedinice II. Brigade. U 17.30 časova neprijatelj se sa manjim dijelovima [sjpustio u Zabiče a tokom noći prebacuje od Zabiče jače dijelove.

5. V. 1945.

U 10 časova neprijatelj je otpočeo napadom na jedinice II. Brigade sa pravca k. 665. Iako je neprijatelj nastavljao vrlo žestoko nije uspio dignuti brigadu sa položaja. U 12.40 čas. borba je malaksala ali je sve do noći bila vrlo jaka aktivnost neprijatelja.

U 17.40 čas. jedna grupa neprijatelja jačine oko 100 vojnika otpočela je napadom od pravca Zabiče prema k. 523 (Vilia Podigraje [Podgrađe] iako je neprijatelj napadao vrlo drsko nije uspio ovladati niti jednom tačkom već je uz jače gubitke bačen na polazne položaje prema Zabiču. Borba je završena u 20 časova.

Na sektoru Bistrice neprijatelj je preko čitavog dana vršio pritisak na bataljon I. Brigade ali je bataljon uspio održati svoj položaj odbivši ih vrlo jaka neprijateljska napada. U 19.30 časova bataljon je smijenjen od jedinica 7. divizije te je upućen u sastav svoje brigade na sektor Sarana [Šarana].

Tokom noći 5/6. neprijatelj [je] pokušao u dva napada uzeti položaje II. Brigade ali su oba napada odbijena.

6. V. 1945.

Kako je neprijatelj tokom noći nastojao pod svaku cijenu odbaciti II. Brigadu sa linije k. 669 — 582 tako je sve do 8 časova zadržao jugozapadne padine k.

[45] Vidi dok. br. 76, napomenu 14 i dok. br. 101.

669. U 8.20 časova brigada prelazi u protunapad, odbacuje neprijatelja sa jugozapadne padine k. 669 nastavljajući gonjenje prema k. 540. III. Brigada prelazi na-ko noći dijelovi 1. Brigade spojili se sa dijelovima 19. divizije[44] i u zajednici sa njima produžila napad u pravcu Ilirske Bistrice.

III. Brigada nakon kratke borbe likvidirala je Vrhovo i produžila napad u pravcu Ilirske Bistrice, povezavši se sa snagama 7. divizije na k. 799.

II. Brigada osiguravala je Kastel [Stari grad] jabланici kao divizijska rezerva.

Budući je neprijatelj već opkoljen pregovaranje sa Slabom IV. Korpusa to je nastalo na štetu fronte izvjesno zatišje. Oko 11 časova otišao je na pregovore i komandant naše divizije. U 12 časova neprijatelj je poslao kapitulaciju,[44] te je sa našim jedinicama na

[44] Vidi dok. br. 100, napomenu 17.

lokom noći, ali kako je bila istrošena municija potrebno je bilo sredivanje te je napad usljedio tek sutradan.

7. V. 1945.

U 3 časa I. Brigada sa jedinim bataljonom izvršila napad na Berdo i likvidirala neprijatelja iz istog. Prema noći dijelovi 1. Brigade spojili se sa dijelovima 19. divizije[44] i u zajednici sa njima produžila napad u pravcu Ilirske Bistrice.

III. Brigada nakon kratke borbe likvidirala je Vrhovo i produžila napad u pravcu Ilirske Bistrice, povezavši se sa snagama 7. divizije na k. 799.

II. Brigada osiguravala je Kastel [Stari grad] jabланici kao divizijska rezerva.

Budući je neprijatelj već opkoljen pregovaranje sa Slabom IV. Korpusa to je nastalo na štetu fronte izvjesno zatišje. Oko 11 časova otišao je na pregovore i komandant naše divizije. U 12 časova neprijatelj je poslao kapitulaciju,[44] te je sa našim jedinicama na

U 16.30 časova I. Brigada sa jedinim bataljonom izvršila napad na Čavc, razbila neprijatelja i ovladala sa Čavcem. Sa jedinim bataljonom od pravca Slavada izvršila napad na Berdo. Lopiova upasti u mjesto ali neprijatelj jakim protunapadom u 17 časova izbacuje bataljon I. Brigade iz Berda.

U 17.30 časova III. Brigadi naređeno da se ro-kira u desno i napadne Vrhovo. Brigada se prebacivala

[44] Vidi dok. br. 100, napomenu 17.

nicijom.

Ubijeno 68 konja, 10 mazgi.

Postavljeni crlj pred diviziju je postignut. Nase jedinice oslobodile su mjesta Potkilavac, Klanu (kojim je neprijatelj povratnim napadom opet zauzeo). Gubitke, Sussu, Elsune, Bertdo, Kaśtel Novo, Slaradu, Pasjak, Sopjane i Hrupu.

Ulrośak mnńcije: U toku ovih bojeva utrośeno je: 1210 topovskih granata, 4584 mine za teśki bacač, 1521 mina za laki bacač, 94 mine za trombon, 353.562 kom. municije za pjeśadijśka oružja (103.750 metaka za śarac, 55223 metka za teśke mitraljeze »Brceć«, 51945 metaka za puśke i >142644 metka za puśkomitraljeze), i 1772 ručne bombe.

Nośi gubici: Ukupni nośi gubici od 19. IV. do 7. V. jesu: 208 poginulih, 659 ranjenih, i 8 nestalih.

Poginuli. rukovodioci: Četć Milan kapetan komandant bataljona. Đurić Blude poručnik komandant bataljona, Matijević Jure, poručnik pom. komesara

sektoru južno od [Ilirske] Bistrice prisiljeno razoružanju razbijenog neprijatelja i pobiranju plijena.

Borba je završena u 12 časova.

Ishod borbe: U vremenu od 19. IV do 7. V. t.g. postignuti su sljedeći rezultati:

Ubijeno neprijateljskih vojnika i oficira 1777.
Ranjeno neprijateljskih vojnika i oficira 1085;
Zarobljeno neprijateljskih vojnika i oficira 128
Ukupno izbačeno iz stroja neprijateljskih vojnika 2990.

Zaplijenjeno: 12 topova raznog kalibra, 14 teških bacača, 5 lakih bacača, 13 puškomitraljeza, 61 šarac, 4 flaka, 628 puškara, 2 trombona, 11 smajsera, 39 pištolja, 8 signalnih pištolja, 8 punićkih automobila, 5 kamiona, 13 motocikla, 109 bicikla, 166 kola, 8 karadio-stanica, 39 telefona, 19 kl. kabla, troja kola poljskih kuhinja, 2 vagona razne municije i ostalog sitnijeg ratnog materijala.

Uništeno: 8 topova, 4 teška bacača, 4 kamiona, 2 motorcikla, 12 kola i 4 magacina sa hranom i mu-

bataljona: Blažević Josip komandir čete; Kazna Alojz podporočnik komandir čete; Delić Đuro st. vodnik komandir čete; Kučan Franjo komandir čete; Strmac Martin st. vodnik komandir čete; Tojagić Đano st. vodnik zamj. komandira čete; Mužević Marijan kompsar čete; Pejić Mirko komandir čete; Kalinić Đano st. vodnik zamj. komandira bataljona; Mance Juraj voj. ob. oficir bataljona; Lenac Ivan, poročnik. Anić Ivan komandir čete; Klarić Ivan podporučnik. Anić Ivan komandir čete; Mrvoš Joso komandir čete; Ujčeše Čedomir st. vodnik komandir čete; Ujčelag Mile komandir čete; Ljčina Mihan komandir čete; Sarić Milan komandir čete; Ljpovac Anton st. vodnik komandir čete; Fućak Ahtem komsar čete; Kovačević Stevo komsar čete; Bosić Zdravko v.d. komesara čete; Graonja Đane komsar čete; Bohan Anić komsar čete; Kosanović Bogdan komsar čete; Vajić Zvonko komsar čete; Banković Martin pom. komesara čete; Nikolić Vaso pom. komesara čete; Bezbradica Ljtoš pom. komesara čete; Zdetić Ivan pom. komesara čete; Vojnović Joja pom. komesara čete i Skorlić Nikola pom. komesara čete.

Imena lica i jedinica koji su se istakli u toku operacija:

U borbama na Kamenjaku naročito se je istakao II. bataljon I. Brigade kao cjelina na čelu sa ko-

Kamjeni rukovodioci: Platiša Vajo poročnik komandant bataljona. Kiklješ Đuro kapetan komandant bataljona. Pajić Mile kapetan komsar bataljona; Franjišević Stanko kapetan komesar bataljona; Bartolić Ivica poročnik pom. komesara bataljona; Cuculić Martko poročnik pom. komesara bataljona; Radaković Joso komsar bataljona; Dunat Pavao pom. komesara čete; Lončar Đesimir, poročnik komesar čete; Grabar Kommo potporučnik voj. ob. oficir bataljona; Fućak Đelimir poručnik komesar čete; Pajan Đalimir popručnik pom. komesara čete; Baretić Zvonko ppr. pom.

mandantom bataljona kapetanom drugom Carić Milanom Kojī je u borbama na sektoru Klanc poginuo.

U borbama na sektoru Gumnica isključen se I. bataljon II. Brigade a naročito I. četa koga bataljona na čelu sa komandirom čete poručnikom Supe Antonom. Kvartine (jako neprijateljsko uporišta kod Kupe) te II. četa III. bataljona. U borbama za zauzimanje M. naročito se je isticao II bataljon III. Brigade na čelu sa komandantom drugom Supanicev Simom i komesarom bataljona kapetanom drugom Kadenović Milcom.

Lićnom hrabrošću i umjećnim rukovođenjem istaki su se slijedeći borci i rukovodioci: Kosanović Milan komandant III. bataljona I. Brigade, Lončar Marko komesar II. bataljona I. Brigade, Foić Viktor komesar III. bataljona I. Brigade, Komandir četa Kupemrna Marijan, Skakavac Zivko i Vukelić Mile, delegati Kosanović Sava i Lončar Rade, te borci Psijanić Josip, Romano Anton, Jurina Ante, Sviker Ludvik, Rački Ivan, Starčević Ivan, Jevac Đuro, Miletić Jakov, Lukić Ivan, Arnković Ibrahim svi iz I. Brigade; Fugošić Anton, Milan pom. kom. čete, Franić Milivoj komesar čete, Kosovac komandir čete, Gostović Zivko komandir čete, Kosovac Rajačić Milan komesar čete, Ćoza Josip vodnik, Bekčaj Ivan vodnik, Prpić Josip vodnik, Gašić Ivan desetar, Ivančević Anton borac, Ivošević Milka borac, Vojislavljević Petar borac, Boban Slavko kurir, Đenanović Hakija komandir čete, Anić Ivan komandir čete, Pelčić Zdravko komandir čete, Tadinović Aleksa komandir čete, Jakovac Ivan pom, komesara čete, Perman Ivan pom, komesara čete, Turk Ivan pom, komesara čete, Vrtlar Fabijan komesar čete, Kvljac Anton pom, komesara čete, Antić Mirko vodnik, Grašović Ivan pol, delegat, Gavrilović Matija delegat, Milčić Tomo vodnik, Stjepan desetar, Tomičić Josip desetar, Serđo Bozo borac, Šarić Pavao vodnik, Budimir Predrag pol, delegat, Supak Milan vodnik, Polonijov Anton delegat, Matijatrović Ivan vodnik, Jurković Valentin vodnik, Vrban Karlo borac, Starac Emil borac, Bučić Marko borac, Margetić Cvjetko borac, Matijić Luka borac. Prodan Josip borac, Plitković Bozo borac, Tomičić Anton borac, Vučetić Andrija desetar i Jerad Sinc, svi iz II. Brigade; Radenović Mirko komesar bataljona, Kralj Đuro komandant bataljona, Stipanićev Sime komandant bataljona, Partbić Đanja zamj. komandanta bri-

Među najmarkantnijim takticĸim nedostacima primijećeno je:

— Slaba kombinacija vatre i pokreta kod pješadijskih jedinica, naročito pri napadu. Nizi stanješinski kadar koji je naročito u zadnjim operacijama često izbacivan iz stroja i postavljan od mladih — neiskusnijih koji nije se momentalno mogao snaći te je redovno skoro kod svih jedinica kombinacija vatre i pokreta bila prilično slaba.

Slaba koordinacija artiljerijske vatre sa pokretom pješadije. Ovaj nedostatak primijećen je kod štabova brigada. Često je bila pojava da jedinice izvrše podilaženje a ponekad prije na vrlo blisko jurišno odstojanje te u tom momentu komandanti su tražili saglasnost artiljerije. Najčešće da u ovom slučaju artiljerija nije bila korisno upotrebljena jer je blisko odstojanje između naših i neprijateljskih onemogućavalo pravilno gađanje, a ponekad je bilo štetljivo da su Zrna padala i po našim položajima, što je na borce utjecalo prilično loše.

— Slabo održavanje komunikacija sa neprijateljem. Bilo je pojava kada jedinice tokom noći nisu znale za gdje. Ljetopis Mile pom. komesara cele. Vojinović Joja komesar -čete, Mandarić Mihos vodnik, Sandalić Jakov vodnik, Klarica Frana desetar, Matašević Blaž borac, Sitjegović Josip borac, Crvak Todor komandir, Marić Milan desetar, Ivančević Sevan desetar, Kosanović Bogdan komandir, Dobrota Dane vodnik, Grgić Mile desetar, Gregorović Jakov desetar, Rašić Josip borac, Vujić Mijo, šurr. Bulić Nikola desetar, i Mamojović Mile vodnik, svi iz III. Brigade.

Imena lica koja su se slabo držala kroz tok operacije:

U borbama 4. V. na prostoriji Fabice [Fabbro] — k. 630 slabo se je držao 1 bataljon II. Brigade Gumanca držao se vrlo slabo. Čitav Primorsko-Goranski Odred na čelu sa čitavim Štabom.

Kritički osvrt. Kroz čitavi tok ovih operacija naše jedinice držale su se dobro. Sva izdana naređenja i odluke bile su realne i ciljishodne. Bilo je manjih nedostataka u sprovođenju datih naređenja od strane ovog Štaba, ali ti nedostaci nisu mogli markantno uticati na tok operacija.

položaj neprijatelja. Slučaj II. Brigade na Gumance i
III. Brigade na Bistrici. II. Brigada nije prekonoći
primijetila izvlačenje neprijatelja sa Gumanca a III.
Brigada tražila je artiljerijsku vatru na [neprijatelj-
sku] kolonore koje su bile napuštene tokom noći.

Kroz čitav tok operaciju neprijatelj je svaki po-
ložaj branio vrlo uporno. Kadovrno na svaki napad,
kad mu je god to situacija dozvoljavala pretazio je u
protivnapad. Uoči toku našeg napada cjenio je i očavao
vatrene pazmine na našoj strani te je u protivnapadu
podešavao redovno tim pravcem svoj pravac uda.
lako smo u većim slučajeva odbijali pojedine prodna-
pade neprijatelj je uspjevao, ako nista drugo, preo-
rijentisati naše snage i dobiti u vremenu za sredmje
svoga položaja do našeg ponovnog napada.

Kod naših jedinica redovno je izostajala aktiv-
nost u odbrani.

Svi ovi nedostaci ukazanl su rukovodicima, te
se obukom nastoji sve ovo što prije otkloniti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant

Političomesar

M. P.

N.a R. Grubor

pukovnik,

Jova Skočilić

pukovnik,

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br.157
19. V. 1945. god.

se ugljavnom vrši razvrstavanje poluženih njemačkih i domaćih izdajničkih jedinica, koje nastoje da se probiju u Austriju. Do sada su razvrstane: XIX. Flakdivizija,[2] Kopnena ratna luka Beč,[3] Heeresgruppe K. V.,[4] Flakabteilung[5] 866, 310, 841, te razne druge manje jedinice.

3.) Tok akcije: 3. V. Usmenim naredenjem štaba Armijske brigade se zajedno sa bateriom p.[otiv] k.[olskih] topo-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII. reg. br. 1—2718, k. 312.
[2] Vidi dok. br. 107.
[3] Vidi dok. br. 89, dopsu od 10. maja upućenu Generalštabu JA
[4] " Sa Kombinovanim motorizovanim odredom bio je Boško Šiljegović, politički komesar 4. armije JA. Direktive su izdavane usmeno.
[5] protivavionska divizija
[6] Kopnenadrichtenabteilung — korpusni bataljon za vezu 34. armijskog korpusa.
[7] Vjerovatno: Heeresgruppe Kampfverband (Borbeni odred grupe armija).
[8] Flakabteilung (protivavionski divizion)
[9] Artiljerijska jedinica je iz Artiljerijske brigade 4. armije JA.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 26. UDARNE DIVIZIJE OD 19. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O DEJSTVU KOMBINOVANOG MOTORIZOVANOG ODREDA KOD KRANJSKE GORE, JESENI-CA ! CELOVECA!

ŠTAB
XXVI. UDARNE DIVIZIJE
Op. Br. 72
19. V. 1945.

Operativni izvještaj
za akciju kod Kranjske
Gore i Celovca.

ŠTABU IV. ARMIJE

1.) Po oslobođenju Trsta[1] formirana je, po naređenju Štaba Armije, brza udarna grupa u čiji sastav je ušlo i nasa XI. Dalm. Brig.[2] Zapovijesti i direktive za rad brigada je dobivala i nada-

2.) Sastav neprijateljskih jedinica je veoma raznolik, jer

Kranjska Gora i popravljeni su mostovi.

8.V. Brigada se preko bivše latifansko-jugoslovenske granice spustila ka Kranjskoj Gori gdje je ubvaćen dodir sa neprijateljem. Neprijatelj je bio jačine oko 550 ljudi te je nakon dvosatne borbe primoran na predaju sa cjelokupnim ljudstvom i naoružanjem.

9. V. Izvršeni su manji pokreti pa je pred večе raspored brigade bio sljedeći: Štab i pristabske jedinice sa I. bataljonom u Kranjskoj Gori, II. bat. na položaju u s. Gvozd, III. i IV. bat. prebačeni sa kamionima u Celovec.

10.V. Zbog probijanja neprijateljskih snaga iz pravca Ljubljane u smjeru brigade izvršena je izmjena sljedeći: I. bat. kod Jesenice, II. bat. kod s. Hrušica, III. i IV. bat. kao i prije u Celovcu.

[10] Vidi dok. br. 93, napomenu 35.

[12] Talijanski nazivi za Kobarid (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

va. IH. mot. divizionu[9] i jedinom četom I. Tenk. Brigade[10] koncentrišе u Bazovici, gdje se ujedno formira kombinovani motorizovani odred.

4—5. V. Pod neposrednom komandom Štaba Armije.[11]

4—5. V. U dvije skupine izvršeno je prebacivanje brigade, kao i ostalih jedinica odreda, preko Ajdovščine u Idriju.

6. V. Neprijateljske snage na čitavom sektoru nazе se u povlačenju. Njemačke jedinice zaštitile svoje osiguranje ostavljajući ugljenom slovenske domobrance, četnike, bjelogardijce itd. Zadatak brigade unutar odreda je brzim prodorom izbiti na austrijska granica. Nastavljeno napredovanje smjerom Idrija — Ajdovščina — Gorica — Tolmin radi toga što je neprijatelj kanći put za Tolmin onesposobio.

7. V. Nastavljeno je napredovanje pravcem Tolmin — Caporetto[12] — Trenta. Do dolina sa neprijateljem još nije došlo. U toku noći vršeno je čišćenje snižених nasлага na cesti Trenta —

sporeda brigade.

OđI 17. V. pa nadalje brigada nastavlja rad prema direktivama Štaba Armije.[13]

4) *Ishod događaja:*

Naši gubici:	mrtvih	7
	ranjenih	12

od toga rukovodioca: ranjenih: zast. vod. đel. Kuhišić Roland, zast. vod. đel. Andrić Ivan, zast. vod. đel. Abramović Lucija, ppornik, pom. komesara Ćete, Đondević Marko.

[13] OđI 17. do 22. maja jedinice 11. brigade 26. divizije razoružavale su neprijateljske vojnike i zarobljeno ratno plijena. OđI jedinica 9. engleskog korpusa preuzele su 3190 zarobljenika, a 21. maja razoružale su 2000 usaša i domobrana koji su se iz Hrvatske, preko Slovenije, probijali u Austriju. Pri prikupljanju i preuzimanju materijala i naoružanja iz Čehovca prema zajedničkoj sanici jedinice grupa engleskih vojnika, s jedinim ciljem, organizovano je izvršila pljačku svih ličnih stvari, novca i dragocjenosti. U toku 22. i 23. maja kombinovani motorizovani bataljon se iz Čehovca i okoline u jačini četa AVH, regbr. 5—1/6, k. 312 A).

11—12. V. Dijelovi razrih neprijateljskih jedinica sužavali su obručnim i oklopnim vlakovima iz Ljubljane u jesenice. Ista su nakon pregovora razoružali. Čvorište je razorzano oko 4.600 neprijateljskih vojnika i 237 oficira.

Bataljoni u Čehovcu razoružali su oko 5.200 neprijateljskih vojnika i oficira.

13. V. Izvršen je noć razmještaj jedinica i to: Štab Brigade sa prišupskim jedinicama te 1. i III. bat. nalaze se u Kranjskoj Gori, III. i IV. bat. su u Sv. Jakobu. Jedna četa IV. bat. ostala je u Čehovcu kao straža kod ostavljenih kamiona.

14. V. Čitava brigada, sa ostalim jedinicama koncentrisala se u Sv. Jakobu.

15. V. Brigada unutar odreda prebačena je u Strugu (Straußen) i raspoređila se na linji Weizelsdorf — Straußen — Feriach; zadatak je razoružanje event. neprijatelja koje bi naišle od Krana ja.

16. V. Vršeno je prikupljanje neprijateljskog oružja i materijala sjev. i juž. od Drave u širini ra-

Neprijavljeni gubici:

	mrtvih	79
	zarobljenih (od toga dva oficira)	10.701
	(od toga 258 oficira od kojih 2 puk. i 7 majora)	

Ratni plijen:

a) Vozila:

213 kamiona ispravna	
210 kamiona neispravni	
2 cisterne	
1 blinda	
10 automobila	
29 motocikla	

b) Oružje:

4	topa 150 mm.
1	top 105 mm.
1	top 65 mm.
13	topova 35 mm.
4	P.K. topa 35 mm.
5	bacača 120 mm.
13	bacača 81 mm.
15	P.K. puškara
50	Bezuških
84	Ost. pešnice
12	teških
35	bicikla
11	lokomotiva
300	željez. vagona
20	oklop. vagona
1	terenina
10	prikolica
2000	ručnih bombi
6	četverocijevnih lak ova
44	Flaka
19	P.A. topova 32 i 40 mm.
42	lešće breće
6	t.[ešklh] mitralje-
60	p.[ušk] mitra-
	ljeza
325	štenjaca
126	šarača
31	pištolj
5400	puškara

c) Municija:

1 vagon za P. A. mitraljeze i topove, te 20 vagona razne municije.

Granata [mina] za teški bacač	80
Granata [mina] za laki bacač	25
trombonskih granata	70
Fiakovskih metaka	200
Granata za p.k. top	100
metaka 8 mm.	3500
metaka 7 9 mm.	12000
metaka 9 mm.	1200

Ojeru *za* akciju i ishod borbe, kao i drzanje boraca i rukovodioca dati će Stab Armije pod čijom komandom radi brigada.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Za Stab
Načelnik major:
Stanko Bašin

d) Hrana i odjeća i sprema

1.500 kg. keksa	12 večih akumulatora
3 tone pšenice i kukuruza	8 telefonskih centrala
3 tone konzerviranog kupusa	18 poljskih telefona
3 tone konzerviranog krompira	10 velikih radio-stanica
4 magazina razne hrane i spreme	12 malih radio-stanica
1 vagon stare odjeće	3 elektromotora
	3 motora za akumulatore
	5 vojnih radio-aparata
	7 radio-aparata
	11 stalnih telefona
	64 telefonska kabela
	4 sanduka radio-lampi
	37 malih akumulatora
	534 anodne baterije, razne, kazama, razne alatne, poljskih kuhinja, kovačnica, dio- namo-mota za tid.

Uvršak municije:

e) Razno:

BR. 98

IZVJEŠTAJ ŠTABA 43. DIVIZIJE OD 22. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE ISTRE I TRSTA[1]

ŠTAB 43. DIVIZIJE
4. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Op. Br. 2 Dne 22.V-1945.

Predmet: Operativni izvještai
od 1. do 8. V. 1945. g.

ŠTABU IV. ARMIJE JUGOSLAVIJE
(Operativno odjeljenje)

Dostavljamo operativni izvještaj o izvedenim akcijama u vremenu od 1. do 8. V. 1945. g. na teritoriji Istre.

Akcije su sve ofanzivnog karaktera.

Situacija I.V. u jutro: Presijecanjem ceste Rijeka — Trst[2] i izbijanjem naših jedinica u Materiju — Markosinu [Marcossina — Markovščina] i Obrov, neprijatelj je noću 30. IV. [na] 1. V. napustio Castelnuovo[3] i povukao se u pravcu Rijeke, zadržavajući svoje manje dijelove na cesti Starad — Šapjane. Na sektoru Trsta, neprijatelj je držao južno od Trsta poluotok Muggia [Milje], odakle je povremeno otvarao vatru na naše jedinice koje su vodile borbu oko Trsta i Zaula [Zavije], Jedna grupacija neprijatelja koja se izvukla iz Trsta, koncentrisala se sjeverno od grada u Villa Opicina [Opčine], odakle je davala žestoki otpor jedinicama 20. Divizije koje su ga napadale.[4] U južnom dijelu Istre neprijatelj je držao Pazin — Porto Salvore [Savudrija] — Gimino [Žminj] i poluotok Musil.[5]

Raspored naših snaga je bio slijedeći: I. Brigada na sektoru Materija — Markosina — Obrov. II. Brigada u pokretu sa linije Senosecchia [Senožeče] — Steria [Starje]. III. Brigada blokirala neprijatelja u poluotok Muggia sa istočne stra-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—1/2, k. 1324.
[2] Vidi dok. br. 74, napomenu 15.
[3] Talijanski naziv za Podgrad (vidi dok. br. 51, napomenu 39). Opširnije o borbama u tom rejonu vidi dok. br. 95.
[4] Vidi dok. br. 84 i 105.
[5] Odnosi se na poluotok i tvrđavu Muzil zapadno od grada Pule.

ne na linij Zaule — Albaro Vescova [Skorlje]. Jedinice Operativnog Sektora' bile su raspoređene i to: 2 bataljona na bokalu neprijatelja u Puli, 1 bataljon blokiranо je neprijatelja kod Punta Salvore [Savudrija], 1 bataljon bio na sektoru Poreč — Orsera [Vrsar], a 1 na sektoru Labin.

U vezi ove situacije šlab divizije donio je odluku, da 1. Brigada sa 2 bataljona nastavi gonjenje neprijatelja i čišćenje Pećinonte [Pogorje], a zatim da se koncentrše na prostoru Pećinonte. Bez jačih borbi je u toku dana izvršila čišćenje pomenutih garnizona i razoružala mnje posade u Gołazzu — Vodicama dok u Pećinonte nije bilo neprijatelja. Jedan bataljon iste brigade ostao je na linji Castelnuovo radi zaštite sa boga prave.

II. Brigada u pokretu prema Tršu, dobila zadatak od komesara' radi spečavanja izvlačenja mnogih grupa neprijatelja. Bez borbe je izbila na tu linju, gdje je imala mnogi sukob sa grupama neprijatelјskih vojnika, koji su bježali iz Trsta noorganizovano.

III. Brigada dobila je zadatk od komesara Divizije, koji se s njom nalazio, da napadne neprijatelja na Mlagi i nakon dvosatne borbe uspjela je likvidirati neprijatelja na tom sektoru.

Jedinice Operativnog Sektora, dobile zadatak da blokiraju neprijatelja jednim dijelom snaga u Puli, a ostalim dijelom snaga da se orijentišu prema sjeveru — radi čišćenja terena.

Rezultat borbe bio je slijedeći: ubijeni neprijatelja 65 mrtvih, 30 ranjenih, zarobljeno 13 oficira, 65 podoficira i 500 vojnika. Zaplijenjeno 25 topova raznog kalibra (oko šest), 15 bakova, 346 pušaka, 43 puškomitraljeza, 5 šarača, 5 teških bacača, 2 motorcikla, 2 kamiona, 2 automobila i mnogo drugе razne sprеme.

Naših gubitaka nije bilo.

Uroseno 1560 metaka pješadijskog oružja.

2. V. makon oslobođenja poluotoka Muggie te neprijatelјskih garnizona Gołazzo — Vodizze, jedinice su se koncentrisale i to: I. Brigada sa sva tri bataljona na sektoru Pećinonte. III. na poluotoku Muggia a II. na sektoru Rosecco [Prosek] — Miramare. Jedinice Operativnog Sektora kao i prošlog

[6] Odnosi se na Pomorsku komandu sjevernog Jadrana. U napadu na neprijatelja u širem rejonu Pule učestvovao je Kvarnerski odred mornaričke pješadije. O rezultatima dejstva vidi tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

[7] Mirko Lenac, politički komesar 43. divizije.

dana. Štab Divizije obadva ova dva nalazio se u Materiji, s tim Što su članovi štaba bili na terenu sa jedinicama.

U toku ovog dana likvidirani su i posljednji neprijatelj-ski dijelovi na sektoru Trsta, i naša divizija dobila zadatak da sa dvije brigade se postavi na liniju Pregara [Pregarje] — Pre-lose [Prelože] — Ribnica, a jednom brigadom da se orijentiše prema jugu radi čišćenja garnizona, a glavni zadatak ove bri-gade bio je likvidacija neprijatelja u Pazinu. Ovaj zadatak primljen je od komesara IV. Armije,[8] 2. V. u 22 časa. Još u to-ku noći 2. i 3. o.mj. izdato naređenje svim jedinicama u vezi gornjeg zadatka da izvrše pokret 3. V. u 6 časova i to II. i III. Brigadi da se prebaci na liniji Obrov — Castelnuovo — Gradiš-će gdje će primiti zadatak, a I. Brigadi da krene u pravcu ju-ga sa zadatkom: ispitivanje terena i likvidacija neprijatelja u Pazinu. Ovaj zadatak dobila je naša divizija zbog izvlačenja neprijatelja na sektor Rijeka — Klana u pravcu Bistrice.[9] U to-ku dana 3. V. sve jedinice bile su u pokretu. Uvečer u 20 ča-sova II. i III. Brigada izbile su na liniju Markosina — Obrov, gdje su zanoćile, I. Brigada izbila na liniju Portole [Oprtalj].

4. V. neprijatelj je iz Rijeke, u svom povlačenju i probi-janju prema sjeveru, izbio prednjim dijelovima u [Ilirsku] Bistricu, a jednom kolonom nastupajući pravcem Šapjane — [V. i M.] Bukovica — Poglie [Dobro Polje] — Berze [Brdce] izbio u Primano [Prem] gdje se zadržao.[10]

II. i III. Brigada dobile su zadatak noću 3—4. da uju-tro u 5 sati krenu i izbiju na liniju Pregara — Prelose — Rib-nica, na kojoj liniji treba da se zadrže i da manjim djelovima svojih snaga uhvate kontakt s neprijateljem i ispitaju tačno stanje. Istog dana uli časova obadvije brigade izbile su na pomenutu liniju bez borbe, gdje su se zadržale.

I. Brigada, izvršila je pokret iz Portole prema Pazinu i izbila na liniju Villa Treviso [Trviž] — Verino.

5. V. o.g. II. i III. Brigada vodile su manje borbe sa neprijateljem na liniji Topolze [Topolec] — Primano i spriječile neprijatelja da se razvija južno od komunikacije.[11] I. Brigada u toku dana izvršila blokiranje neprijateljskog garnizona u Pazinu. Istog dana u 16 časova jedan bataljon III. Brigade,

[8] Boško Šiljegović.

[9] Da bi se osujetilo probijanje njemačkog 97. korpusa na sjever (vidi dok. br. 74, napomenu 31), Štab 4. armije naredio je 43. diviziji da iz rejona Trsta uputi 2. i 3. brigadu na prostoriju Obrov — Pre garje u cilju ojačanja i zatvaranja pravca prema Trstu (vidi dok. br 78, napomenu 18).

[10] Neprijateljski prodor na pravcu Prema osujetile su jedinice 8. divizije 4. korpusa JA (vidi dok. br. 104).

[11] Misli se na komunikaciju Ilirska Bistrica — Ribnica.

jon je komandant garnizona Pazin, tada su Nijemci poslali jednog oficira koji je trazio da se obustavi vatra i predao garnizon, predaja garnizona izvršena je tačno 6. V. u 21 čas.[12]

Gubici neprijatelja 6 mrtvih i 15 ranjenih. Zarobljeno 15 oficira, 112 podoficira, 409 vojnika. Kasni pljen 10 poluvozila, 8 takova, 19 motornih vozila, 410 puška, 7 lesnih mitraljeza, 30 šarara, 10 talijanskih puškomitraljeza, 70 kih topova, 10 radio-stanica, 70 konja i drage razne spreme.

Naši gubici 5 mrtvih, među mrtvima načelnik štaba I. Brigade drug Kapetan Cmjatović Dušan, i 25 ranjenih.

Ukoliko municije za pješadijsko oružje 2078 metaka i 45 mina za teški bacač.

U svim ovim borbama jedinice se primjerno držale i pokazale dugih napornih marševa osjećalo se raspoloženje boraca. Narodnog isticanja jedinica i pojedinca nije bilo. Svi oni koji su se istakli predloženi su za odlikovanje. Nedostaci u toku ovih operacija bili su veza, sa višim i nižim štabom nije funkcionisao prema jugu.

[12] U napadu je sedamstvovala 10. brigada 29. divizije, koja je u bici za Trst ojačala 20. diviziju (vidi dok. br. 106).

[13] Vidi dok. br. 104.

[14] Pauer Eugen

[15] Vidi dok. br. 82, napomenu 5.

cionisala redovno, već su češće bili prekidi u vezi i tako je otpočinjala pojedinih jedinica često pala bila sa izvjesnim zakašnjenjem. Ovo je naročito bilo u pogledu operacija dočim je kasnije veza funkcionisala dosta dobro. Razlog da veza u ovim operacijama nije udovoljila bio je u tome što je za vrijeme pokreta bilo otežano punjenje akumulatora. Sadejstvo jedinica u borbi ostvareno je dosta dobro obzirom da je naša divizija prije ovih borbi imala vrlo malo zajedničkih operacija, te sa mim tim lahko joj je iskustva i rutine u rukovođenju nasim mizm rukovodiocima a od koih je sama situacija zahtijevala mnogo. Razvoj situacije i povoljne momente koristili smo sko-ro u svakoj akciji i u tom smo imali uspjeha.

SAŠT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **M.[16] Lemac**

Komandant, pukovnik: **Dušan Vlatković**

M. P.

P.S.[17] Pritužemo ovu listu gubitaka.[18]
S tim što se [podaci] ne slažu u op.[erativnom] izvještaju [sa] listama gubitaka, posto štabovi brigada nisu imali pravi uvid kada su pisali

[16] Mitko
[17] Ljeti takst pod P.S. u originalu dopisan mastilom.
[18] Tu lista gubitaka tadakcija nije pronasla.

s. Dol Velíki pa u Ilijevo k. 329 — k. 302 — Grofin [Germanska Grofija] — k. 197 ; na ovaj način posjedaju mnajim snage i nekolko istaknutih ličnosti Plase i Zlobina, organizira na Imir. Fužine — Zlobin k. 730 — ž. st. Plašc — Plašc k. 685 — k. 637 — Melnica k. 492 — Zastene — Hrelijin.

Pritikom rašeg napada u oblasti Novoge, Selca i Crikvenice, neprijatelj svojim napadom od pravca Fužina i Zlobina nije uspio odbaciti naše osiguravajuće dijelove, te se je usliied ovoga neuspjeha, osjećajući gruposanje naših snaga prema zapadnjem ove Imije i odstavajući istu, neprijatelj je imao namjeru paralizirati dobro razvijenu komunikacijsku mrežu u ovom dijelu Primorja. Kao i onu od pravca Ogulina i na taj način spriječii naše daljnje nadiranje prema važnim lukama Sušaku i Rijeci. Neprijatelj je u uspjelsnu odbranu na oznaćenoj

[1] Ovjerni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII. reg. br. 5—1/8, k. 311 A.

[2] Odnosi se na Operativno odjeljenje.

[3] Vidi dok. br. 88.

BR. 99

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. UDARNE DIVIZIJE OD 25. MAJA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O. BORBAMA U REJONU PLASA, FUŽINA, ZLOBINA, BARKA, SUŠAKA I RIJEKE OD 17. DO 30. APRILA

S T A B br. 83
XIX UDARNE DIVIZIJE J A.
Op. broj: 83.
25. V. 1945. g.

»Ćuvati do kraja *stalno* godine«

ŠTABU IV ARMIJE J.A. »OP«

Operativni izvještaj za akcije u vremenu od 17. do 30. aprila dostavljam.

Nakon pada Novoge, Selca i Crikvenice,[3] ostalci razbivenih neprijateljskih snaga povukli su se i zadržali desno ispred

karskog zativa, radi dalјeg napada na Sušak i Rijeku/.

Na osnovu situacije i zadatka kojega je dobila divizija, donijela je odluku da se neprijateljа napadne odsudno sa istočnim probojа kod Z. st. Plase u cilju obuhvata i uništenja neprijateljske grupe na desnom krilu.

U vezi prednje odluke plan napada bio je sljedeći:

Desna kolona sa prednjom bateriјom topova 105 mm napada neprijatelјa na linиji Fužine — Bembovac — Zlobin zakl. sa ciljem a lijevom krilu u cilju ovladavanja Zlobin om. a sa jednim bataljon] na linиji k. 816 — k. 952 — Zvrigak — Drage — Brdo — k. 968 da vodi aktivnu odbranu u pravcu Fužina (XIV brigada).

[4] Za brzo oposobljavanje komunikacije Semi — Novi — Crikve nica — Kalјevica. Štab 4. armije potvaliо je. 22. aprila. Inžinjerijski bataljon 19. divizije (vidi dok. br. 39).

[5] Taj puk je bio u sastavu njemačke 237. pješadijske divizije (vidi dok. br. 51).

[6] Vidi dok. br. 42, napomenu 16.

[7] Taj zadatak je bio u sastavu ustaško-domobranske 11. hrvatske divizije (vidi dok. br. 42).

[8] Vidi dok. br. 35.

[9] Za izvršenje te odluke Štab 19. divizije izdao je zapovijest 16. aprila 1945 (AVII, reg. br. 30—1/1, k. 1012).

linиji mogao vjerovatno jer je prilikom svoga povlačenja iz Novog. Sočca i Crikvenice onesposobio na više mjesta sve putevе a sa drage strane očekivao je pristizanje 1047. regimenta iz Rijeke. Pored ovoga neprijatelј je tu raspolagao sa 1046. regimentom 237. divizije, II Vojnom XXIII[6] i IV Vojnom XVIII ustaškog Zdruga,[7] koje su se, nakon osjetnih gubitaka, blagovremeno povukle sa sektora Novi — Crikvenica. Iz ove pješadijske divizije dijelove neprijatelј je imao i jaku artiljeriju i to 18 x 105 [18 topova 105 mm]. 8 x 75 i 6. p.k. topova.

Neprijateljski glavni položaj bio je pogođan za odbranu iz razloga što mu se desno krilo oslanjalo na obalu, a lijevo krilo na prirodnom i ręe prolaznom masivu ojevrozapadno od Fužina. Pored ovoga u slučaju neuspjeha, teritorij je u mogućnosti da se povlači sa prikvation i na pogodnim linijama da vodi borbu za dobitak u vremenu, pa eventualno da organizira i novu odbranu. Za branioca je najosjetljiviji dio uvučeni dio sliježaj jačeg prodora u ovom pravcu, napadač je u mogućnosti da položiva kod Z. st. Plase sa Drazevskim Vrhom k. 782, jer u desnom krilu i da mu presiječe odstupnicu u pravcu Skrljeva i Bakra.

Zadatak nase divizije bio je da napadne neprijatelјa, da ga likvidira i da sa svim snagama izbije ojevertosiočno od Ba-

I bolnični red desne i srednje kolone dosta brzo su pokretali u zonu pješačkije vatre. Desnokrilni bataljon srednje kolone u svom nadiranju prema Draževu vodio je borbu sa neprijateljem na k. 753, a dijelom i na k. 741. Dva bataljona srednje kolone koji su nadirali prema Plasmu i Zaslonama vodili su borbu sa slabijim neprijateljem na k. 787, na k. 690 i k. 741. Obzirom što su posade ovih isukmutih iščaka bile prilično udaljene, nisu bile u vatrenoj vezi, te se nisu mogle međusobno podpomagati vatrom. Kadi ovoga naša pješadija, koristeći artiljerijsku vatru i probijajući se kroz međuprostore, obuhvatnim napadima prisiljavala je neprijatlja na povlačenje.

Dok desna i srednja kolona ovako brzo napreduju, dotle lijeva kolona u svom nadiranju omeđana je od artiljerijske vatre kao i vesma jakim otporom neprijatelja na linji Dol Većka — k. 329 — Dvorine — (groblje — k. 197, zatim na k. 302 i Dol Mali. Jedna neprijateljska četa koja je branila Sv. Jakob bila je brzo savladana obuhvatnim napadom podržavanim jakom vatrom mitraljeza i praćenih oruđja, koja je koncentrisa-

Srednja kolona — VI brigada sa pridatim I btd. divizionom i jednim bdj. tenkova[10] ima zadatk da napadne neprijatelja desno od Zečkina kdj., pa u ljevo Trešjin zakj., sa glavnim pravcem napada i težištem prebojа kod 2. st. Plače.

Lijeva kolona — V brigada potpomognuta artiljerijom iz divizijske rezerve imala je zadatak da napadne u Dolu Većkom i Dolu Malom i po likvidaciji ovih uporišta slabijim snagama da napreduje prema Kraljevici, a jačim dijelom da produži ljevo krilo VI brigade i da uzsiruje u unišlenju neprijateljske grupacije na prostoru Zaslone — Trešjin.

Koncentracijske prostorije, raspored našіh i neprijateljskih snaga, pravci napada i zone djelstva našіh kolona vide se iz priloženе skice.[11] Nаše desno krilo bilo je zaštićeno akcijom 43. divizije[12] od Lokava u pravcu Mrtve Vodice.

Koncentracija našіh snaga i zauzimanje polaznog položaja za napad izvršena je u noći 16/17. IV. Artiljerija bila je plasirana na svojim položajima i spremna za djelstvo 17. IV. u 05.30 sati.

Napad je počeo 17. IV. u 06.30 sati podilaženjem pješadije u cvolucionom poretku sa širokom upotrebom bojnih pratoka. Pokret je uvako vršen koliko radi djelstva neprijateljske artiljerije, toliko i zbog u toku noći izgubljenog dodira sa neprijateljem.

na na ŷivcu sela. U 09.00 sati nepriiatelj napusta Sv. Jakob i sa prhravaiom se povlaci u pravcu Kraljevice, do nepriiateliska artiljerija svojim pojačanim dejstvom usporava napredovanje kolone. Do 11.00 sati 1 borbeni red ljevc kolone uspjeva izbiti na linju Simići — k. 329 — Grofin — k. 197 gdje nailazi na jači nepriiateljski otpor i gdje stupa u odlučnu borbu sa neprijateljem.

Do ovog vremena I borbeni red desne i srednje kolone mjestimično u snijegakom stroju, a mjestimično u kolomi- cama pod zaštitom mitraljeske i artiljerijske vatre, uspijeva prhbližiti se pred nepriiatelisku glavnu odbrambenu liniju na prosjecnoj dalini od oko 300 m. U momentu izbijanja naše strijelačke stroja na ovu liniju, nepriiatelj otvara jaku arti- ljerijsku vatru od praca naših trupa. Mnga — Gaj. U obostranoj tcmji da se postigne vatrena nadmocnost razvija se jaka vatra. Dok jedna baterija II hauhičkog divizionа» vrši kontrabairanje obasipajući vatrom nepriiatelisku bateriju kod Mgje, dotle kolonska artiljerija srednje kolone otvara jaku vatru, na 2. st. Plaše i nepriiatelisku strijelačku stroj ništ- re prema Zlobinu. Po završenoj artiljerijskoj pajbi u 12.00 sati III bataljon VI brigade uspio je ovladati sa k. 685. II ba- taljon vrši juriš na 2. st. Plaše, a IV bataljon popomaže ak-

Neprijateljska uporност pred Zlohinom naglo popušta u momentu kada su neprijateljske snage, izbjegnjem desno krilnog bataljona srednje kolone, nabasene na Zlobin. Poslije ovoga napriјateli se pod borbom, ali prilično neuredno, povlači sazana dijelom prema Z. st. Mgla, a dijelom prema Gornjem Jelenju, trpeći osjetne gubitke od naše vatre. Bataljon desne kolone, koji su napadali Zlobin gonoći neprijatelja izbijaju na Ljubbelj K. 705 — K. 571 — Z. st. Mgla. a IV bataljon srednje kolone, koji je poprimagao napad na Zlobin, vraća se preko Z. st. Plase sa isiočne strane i u zajednici sa II bataljon vrši pritisak na Plase i s. Kuzić.

Ljuva kolona za cijelo ovo vrijeme vodi ogorčenu borbu na linij Dol Veliki — K. 197 i tek u 12.30 sati uspijeva zauzeti Simić i K. 329 Poslije ovoga neprijatelj se povlači otvarajući vatru na K. 302 i ispred Dola Mašog ali se poslije toga odmah povlači u pravcu Hrčjina. Po naglom napuštanju ovih položaja iz zaja, vidi se da je neprijatelj preduzeo ovakav postupak iz razloga što je bio ugrožen od postignutih uspjeha srednje kolone. Neprijateljski bataljon u Hrčjinu i Mrlji vodeći borbu sa srednjom kolonom poslužili su im kao zaštita u njegovom izvlačenju. Nakon ovoga jedan bataljon izbija kod Bakarca na raskrsnicu puteva i tu presjeca neprijateljsku odsupnicu od

k. 610, a kod srednje kolone na ivici Prapunjaka — k. 360 Gla-včina i na k. 395 sa kojih neprijatelj daje ogorčen otpor. Na-teško, ušljed jake neprijateljske vatre, a naročito iz topova i dimanje nasih snaga i pored nadvišavanjuće zemljiste bilo je bacača. Sa naše strane pomoć artiljerije bila je u početku pri-lično slaba, jer je morala proći duže vremena dok su sočni njeni vatreni izvori i dok je uočena kontura njegove glavne borbene linije. I pored ove vatrene prednosti branioca, II ba-ljon srednje kolone (VI brigada) uspjeva obasuti k. 360 sa vecima uspješnom vatrom bacača. Za vrijeme ove paljbe ba-ćača, strijeljački je stroj unaprijed vatrom iz automatskih ovakove vatre, strijelački stroj skoro bez gubitaka izbija na ovalu obasipao neprijatelja na k. 360 i na k. 395. Iz podške jurišno odstojanje i u 08.15 sati vrši još jači vatreni prilisak, a u 08.30 sati uspijeva osvojiti k. 360, nakon čega pada i k. 395. Po uspješnom jurišu predužeto je gonjenje vatrom i pokre-tom. Neprijatelj uz oslene gubitke nabacen je u samo s. Pra-punjak. Na ovaj način neprijatelj u Prapunjaku ohrabren je sa oba krila i to sa 3 bataljona srednje kolone i jednim ba-ljonom lijeve kolone, koji se je inače nalazio na Crnom Vr-hu. I pored kritičnog polozaja na kojem se je zatekao neprija-

[14] Pismeno naredenje redakcija nije poznata. Vjerovatno se radi o usmenom naredenju.

vlastenju neprijatelj je davao mjestimično otpore koji su brzo savladani i uspijeva se ustaviti na prednjoj ivici Prapunjaka, odakle jača vatra, a artiljerija još više ometa napredovanje nasih snaga. Ljoreda sa ovim napredovanjem srednje kolone, jedan bataljon lijeve kolone izbio je na Crni Vrh.

Iako je neprijatelj u toku ovoga dana dozivio jedan oči-gledan neuspjeh, ipak se nije pokolebao, već ohrazovao novu odbranu na linji: Lakovrsa — k. 656 — Trebestin Vrh k. 610 — k. 398 —• Svib trg. 614 — k. 340 ; bezimena kota ispred nje — Glavčina k. 360 — k. 395 — raskrsnica Mejа, sa oslonoem des-nog krila na Bakarski zaliv sjeverozapadno od Cmog Vrha, k. 229. Kako [je] u toku noći ispred nekih nasih djelova iz-građen kontakt sa neprijateljem, to se za ovu liniju odbrane sazmalo suradan po predužetom pokretu za oslobodenje Bakra.

U toku noći XIV brigada produžila je svoje desno krilo preko Ostrovice komunikacijom do Lukvišta radi sutrašnjeg napada prema Trbestinu i Lakovrsi, a VI brigada do raskr-snice puta i pruge ispod Svibа trg. 614.

U 23.00 sati izdato je naredenje da brigade 18. IV. u 05.00 sati predužmu napad i produže gonjenje neprijatelja.[14]

18. IV. borba je počela u 06.30 sati kod desne kolone ko-ja se sukobila sa neprijateljem koji je držao Trbestin Vrh

Desna kolona imala je zadatak da u toku noći dejstvuje preko Klobučine i Jelovke i da sa svojim izbijanjem na komunikaciju Praputnjak — Skrljevo ugrozi neprijateljsku odstupnicu, pa ventualno i da svojim dejstvom iz pozadine ućestruje u uništenju neprijatelja. Lako su se očekivali veći ispadi kod ove kolone, tpak do nje nije došlo iz razloga što je na zemljištu lako da je pomoć nače artiljerije bila minimalna. Poslije voma uspješne koncentracije artiljerijske vatre u 15.30 sati izvršen je napad na Trbestin Vrh k. 610. Poslije kratke pripreme izvršen je juriš i kota je zauzeta, a neprijatelj, gonjen uspješnom vatrom iz automatskih oruda, pretrpio je teške gubitke. Uopšteje poketrom bilo je teško iz razloga. što je neprijatelj na padinama Kneže ograzovao prilvatnu liniju i odatle osjetio nas daljnji pokret. Borba je vodena sve do noći, ali bez rezultata.

Pred mrak neprijatelj je ispred fronta VI brigade predzeo postepeno izvlačenje iz borbe i do mraka izbio na linju Svib — Kazsica — Kebar k. 205.

U toku dana sutiga je i XII brigada XXVI divizije,[15] kao pojačanje našoj divizji. Njemu dolaskom i suzavanjem fronta usljed našeg dnevnog napredovanja, došlo je do gomilanja

[15] i [28] Vidi dok. br. 54.

tel j ski bataljon, koji je bramio Praputnjak, nije popustio i davao je vcoma pozitvovan otpor. U ečnji da bi se osloodio ovoga prtiska, neprijatelj u 09.00 sati vrši vcoma jaku koncentraciju artiljerijske vatre na Crni Vrh, nakon čega prelazi u energičan napad, ukučći i dalje kou artiljerijom, bacačima i puškadijskom vatrom. U 09.30 sati neprijatelj pristjava nas napa. osiajući u ijesnom dodiru sa neprijateljem. Poslije ovoga neprijatelj prenosi svoju artiljerijsku vatru na naše djelove koji su izbili sa istočne strane na samu ivicu Praputnjaka i sa jednim bataljonom iz rezerve prelazi u povratni napad i prisiljava naše snage da se povuku na k. 360 i k. 395. Neprijatelj je u toku cijelog popodneva vrio vrlo žestok pritisak na ove kote. ali do noći nije uspio ovladati sa njima. Oko 13.00 sati I bataljon VI brigade i IV bataljon V brigade uz podršku artiljerije vrše povratni napad na Crni Vrh, ali bivaju odbiveni žestokom bramobevrom vatrom. Poslije ovoga vršena je poovo pripreme artiljerijskom vatrom i bacačima i u 14.30 sati povrtni napad uspjeva i po zauzeću Crnog Vrha vrši je pritisak na Praputnjak sa južne strane sve do noći, ali bez uspjeha, jer je neprijatelj dava ogorčeni otpor i pored gubitaka koje je trpio naročito od naše minobacačke vatre.

kao pojačanja dva bataljona VI brigade.

V brigada, kao divizijska rezerva, nalazi se uis. Hrešjinu i Kuzicu. Il Haubički m. divizion zadržan je kao divizijska rezerva sa normalnim zadatkom popomagania rada XII brigade. Dva bataljona IV brigade ostali pri divizijsko rezervi sa zadatkom da u momentu uspješnoj nadiranja nasih jedinica produžе pokret i udu u sastav dijela brigade koji se nalazi na desnom krilu divizije.

U toku noći 18/19. IV. neprijatelj se povukao još više unazad i zaposjeo položaj na linij Nijgovi k. 445 — Lješevac k. 374 — Knežа — ž. st. Bakar — Vitošево — k. 217 sa predњim dijelovima na Klobučini i Jelovki.

19. IV. u 06.00 sati bataljoni XIV brigade polaze u napad nadkrili ayaj uči neprijatelja sa sjevernoistočne strane. Jedan bataljon pravcem Lakovica — Osoj — Sulu i. 348, jedan bataljon Trebesin Vrh — Nijgovi — Gradina k. 359, a jednim bataljonom pravcem Knežа — Lješevac — Vojskovo. Neprijatelj daje jak otpor na linij Nijgovi —• Ponikve — Lješevac, na kojoj dolazi do žestoke borbe, ali bez uspjeha pošto su neprijatelj snaga na uskom frontu. Pored ovoga nasе snage su u situaciji da u slučaju uspješnoje napada u loku sutrašnjeg dana zaustmu ili nepostedno ugroze sam grad Sušak i da forsiraju r. Rečinu. Ušljed ovakve situacije u 18.00 sati izdata je zapovijest:[4]

XII brigada sa IV brd. m. divizionom[V] dobila je zadatak da izbije na linju Crni Vrh k. 229 — Glavčina — k. 340, da smjem južnice V i VI brigade, a zatim da jačim snagama pravcem nadiranje u pravcu Klobučina k. 171 — Knežа — Lješevac k. 374 — Vojskovo sa obuhvatom s. Skrljeva. Sa manjim snagama da nastupa pravcem Crni Vrh — Kebar — Donja Krasica — Vitošево. Po ovladivanju s. Skrljevom da usmjeri svoj glavni pravac napada u pravcu Dragа k. 163 — s. Martinšćeva, a sa manjim snagom da zaposjedne itg. 359 Točila. Sa ostalim dijelovima da preduzme čišćenje s. Kostrena, odmah krajem Sv. Lucija, i s. Kostrena —• Sv. Barbara.

XIV brigada po ovladivanju trigonometrom Svib da usmjeri svoje nadiranje k. 398 »— ž. pruga — Knežа — k. 294 povezujući se sa desnim krilom XII brig. Po izbijanju XII brigade na Vojskovo da je smjeni i da izvrši obezbjeđenje na Vojskovo i Gradini k. 359. U napadu podpomaže je I brd. art. divizion. Uz ovaj osnovni zadatak štabu brigade, data je slobodna manevra mjestnom desnom krilu u kom cilju su joj pridata

[4] Štab 19. divizije izdao je zapovijest 18. aprila (vidi dok. br. 54, napomenu 4).

jateljski položaji bili pogođni za odbranu i vrlo dobro maskirani. U 10.00 sati prešli divizom vezama uspješno vatrenu tracijn vatre na Ljevrac, koja traje 15 minuta. III bataljon XIV brigade kontrirači ovu jaku vatru izbija na junšno odsojanje i na juriš osvaja K. 374, a zatim energično goni neprijatelja u pravcu Vojskova. Neprijatelj daje veoma žilav otpor sa Vojskova i tek u 17.00 sati, nakon uspješne koncentracije artiljerijske vatre i udara pješadije, konačno pada i Vojskovo. Dva bataljona VI brigade, nalazeći se na desnom krilu XIV brigade, po dobivenoj direktivi nadiru duž komunikacije Osmanjakom K. 838[8] —• K. 497 — K. 411 — K. 315 i na taj način odbacit neprijatelja gonoći ga preko Crnobrickog polja, sivorili su mogućnost za naše lako izbjanje uporištem motoriziranje u pravcu Poljkinava i Gonjeg Jelenja. Daljnje napredovanje ovih bataljona bilo je otežano uslijed oštrinenosti i brisanosti terena i uslijed toga što je neprijatelj na linji Mlšae trg. 499 K. 372 — K. 390 obrazovao novu liniju odbrane, tako da su se nasi gramitli na održavanje dodira sa neprijateljem putem patrola.

XII brigada je u svom nadiranju ostvarenim pravcima vodila mnjže borbe sa slabijim neprijateljskim dijelovima na Klobučini i Jelovki i već u 09.15 sati utvrdila je lisana dodir sa neprijateljem na linji desno Ljevrac isključno gdje ima do-

" U napadu na Kamenjak sadjstvovale su jedinice 13. i 43. divizije (vidi dok. br. 46, 92 i 96).

Na osnovu predmje odluke XII brigada dobila je zadatak da napadne neprijatelja i da prodire u pravcu jugoistočne ivice Sušaka, a V brigada da produži napad prema Vetrenicama i Oštru, da izbije na Kljun K. 308, a zatim obrazuje front prema Tsau i da napadne neprijatelja na linji Tsat — Sv. Ana. XIV brigada dobila je zadatak da produži sa napadom na neprijatelja, da ovlada sa s. Mavrincima, s. Centkom, s. Čavlima, a zatim da nadire jednim krakom preko Grobnika u pravcu Kalzana — Mikelja i Ilovika u pravcu Skarom — Lukezi, kod Lukeza da izvrši preiaz preko rijeke. VI. brigada sa prokisli Hum i Potkum, a zatim da svoj glavni pravac usmjeri u pravcu (Drazice — Jelenje s tim, da obrazuje front prema neprijatelju na r. Kešini desno Kukuljani, pa u ljevo Zornetići — Martinovo — Jelenje zaključno. Kod Martinova da forsira prelaz preko r. Kešine i u zajednici sa dijelovima XIV

a. . i so Opširnije o bohbama jedinica 43. divizije na prosloru Klane, (gomnjega i čačarske Police, vidi dok. br. 92. Klanu je oslobodila 13. divizija 21. aprila u sadejstvu s jedinm bataljonom tenkova, ali se isiog dana, zbog neprijateljskog protivnapada, morala povući (vidi dok. br. 52. 53. 67 i 96).

. Vidi dok. br. 67. napomenu 9. To je bio 2. tenkovski bataljon. On je podržavao dejstva 13. divizije.

gusto naše nadiranje. U 17.00 sati pred sam pad Vojskova postuša i ohpor neprijatelja pred 2. st. bakar. gdje u akciju ulaze i dva bataljona V brigade. Neprijatelj se izvlači iz borbe sa prihvatom što mu omogućava pokriveno zemljište i nasrjema mjesta. U 19.30 sati zauzeto je Kukuljanovo — Skrljevo — Vrioševo, a neprijatelj se je ispred ove linije na nadvišavajućim bataljonom temkova, koji su dobivem od XI Korpusa.“ Martinščice obrazovano novu odbranu. tako da su naši prednji dijelovi odtzavali dodir sa neprijatelјem na ovim položajima.

Poslije ovih dnevnih uspjeha i linije koju su naše jedinice dosnigle, predpostavljalo se da neprijatelj nije više u pogodnoj situaciji za uspješnu odbranu grada Sušaka, a naročito za aktivnu odbranu r. Rečine. Ovo zato. što smo mi bili u prednosti snaga i sredstava, što smo izbjegnem na čvrstom Poljc omogućili uspješnu upotrebu tenkova i najzad što je 43.ri i 13. divizija“ uspješno napredovala prema Klani i Studenoj, radi čega je neprijatelj bio prisiljen da i tamo angažuje jedan svoiih snaga. Imajući u vidu ovu situaciju donijeta je odluka, da se u toku sutrašnjeg dana ponovno napadne neprijatelj u cilju zauzimanja grada Sušaka i odbacivanja neprijatelja s onu stranu r. Rečine i forsiranja rijeke od strane naših jedinica u cilju stvaranja širog mostobrana, radi komadnog napada na sam grad Rijeku.

brigade da izvrši napad na neprijateljske položaje na desnoj obali r. Kočine i da stvore što mogućnosti radi daljeg djelovanja našim jedinicama prema Sv. Marcu i južno prema Kijevci.

IV. u 08.00 sati otpočela je borba na kraljevom desnom krilu divizije,[24] gdje jedan bataljon VI brigade napada Mlšac, a jedan bataljon prelazi k. 372 napada Hum k. 390 uz podršku tenkova. Poslije vrlo snažne koncentracije artiljerijske vatre na k. 390, pješadija i tenkovi oko 11.00 sati izbijaju na Hum i čistoći Hum pješadija osvaja k. 390 i produžava napad prema k. 395, a tenkovi nadiru s. Potkumom. Neprijatelj pokušava dati jači otpor uporišbjavajući Panzer-faust-e[25] i minobacačka vatra, ali, kako je nadiranje naših jedinica bilo energično, neprijatelj ne uspijeva obrazovati nekn linlju odbrane i u 11.30 sati prisiljen je na povlačenje prema jelenju gonjen uspješnom vatrom, a zatim i pokretom naših bataljona i tenkova. Dvije neprijateljske čete koje su držale Mlšac, već po nadiranju naših bataljona i tenkova u pravcu k. 395 na Humu, napustaju položaje gubitke. U 12.00 sati desnokrilni bataljon zauzmlje Potkilavce a u 13.30 sati Kilovac k. 482. Dva bataljona gonoći neprijatelja sa Huma, poslije slabijeg otpora neprijateljskih zaštitnih dijelova sa ivice s. Jelenju, zauzimaju s. Jelenje u 12.30 sati.

Uporedo sa napredovanjem napredovanjem VI brigade nadire i XIV brigada, koja se nalazi lijevo od nje i to jednim krilom divizije,[24] gdje jedan bataljon VI brigade napada Mlšac, a jedan bataljon prelazi k. 372 napada Hum k. 390 uz podršku tenkova. Poslije vrlo snažne koncentracije artiljerijske vatre na k. 390, pješadija i tenkovi oko 11.00 sati izbijaju na Hum i čistoći Hum pješadija osvaja k. 390 i produžava napad prema k. 395, a tenkovi nadiru s. Potkumom. Neprijatelj pokušava dati jači otpor uporišbjavajući Panzer-faust-e[25] i minobacačka vatra, ali, kako je nadiranje naših jedinica bilo energično, neprijatelj ne uspijeva obrazovati nekn linlju odbrane i u 11.30 sati prisiljen je na povlačenje prema jelenju gonjen uspješnom vatrom, a zatim i pokretom naših bataljona i tenkova. Dvije neprijateljske čete koje su držale Mlšac, već po nadiranju naših bataljona i tenkova u pravcu k. 395 na Humu, napuštaju položaje gubitke. U 12.00 sati desnokrilni bataljon zauzmlje Potkilavce a u 13.30 sati Kilovac k. 482. Dva bataljona gonoći neprijatelja sa Huma, poslije slabijeg otpora neprijateljskih zaštitnih dijelova sa ivice s. Jelenju, zauzimaju s. Jelenje u 12.30 sati.

Uporedo sa napredovanjem napredovanjem VI brigade da izvrši napad na neprijateljske položaje na desnoj obali r. Kočine i da stvore što mogućnosti radi daljeg djelovanja našim jedinicama prema Sv. Marcu i južno prema Kijevci.

IV. u 08.00 sati otpočela je borba na kraljevom desnom krilu divizije,[24] gdje jedan bataljon VI brigade napada Mlšac, a jedan bataljon prelazi k. 372 napada Hum k. 390 uz podršku tenkova. Poslije vrlo snažne koncentracije artiljerijske vatre na k. 390, pješadija i tenkovi oko 11.00 sati izbijaju na Hum i čistoći Hum pješadija osvaja k. 390 i produžava napad prema k. 395, a tenkovi nadiru s. Potkumom. Neprijatelj pokušava dati jači otpor uporišbjavajući Panzer-faust-e[25] i minobacačka vatra, ali, kako je nadiranje naših jedinica bilo energično, neprijatelj ne uspijeva obrazovati nekn linlju odbrane i u 11.30 sati prisiljen je na povlačenje prema jelenju gonjen uspješnom vatrom, a zatim i pokretom naših bataljona i tenkova. Dvije neprijateljske čete koje su držale Mlšac, već po nadiranju naših bataljona i tenkova u pravcu k. 395 na Humu, napuštaju položaje gubitke. U 12.00 sati desnokrilni bataljon zauzmlje Potkilavce a u 13.30 sati Kilovac k. 482. Dva bataljona gonoći neprijatelja sa Huma, poslije slabijeg otpora neprijateljskih zaštitnih dijelova sa ivice s. Jelenju, zauzimaju s. Jelenje u 12.30 sati.

[24] Vidi dok. br. 48.

[25] * Vidi dok. br. 4, napomena 22.

na juris. Nađe dvije ćelije, koje su zapošljele ovu vježnu oslonu tačku, vode lešću borbu sa neprijateljem u toku cijele noći.

I pored ješćih gubitaka koje je neprijatelj pretrpio, neprijatelj, osigje i dalje uporan i u 05.00 sati, nakon vecoma mocne koncentracije artiljerijske i minobacačke vatre na naš slabo utvrđeni strijeljački stroj, uspijeva ga povratnim napadom odbaciti na isiočne padine, gdje je himo prihvaćen od jedne ćele iz rezerve i tu osigje u ljesnom dodiru sa neprijateljem vodi i dalje ješće borbe, jer je baš na ovom mjestu neprijatelj htjeo izvršiti dubji prodor i naše snage odbaciti prelo r. Rećine.

U toku ovoga dana V brigada, pojmonguša sa jednim bataljonom tenkova, u zajednici sa XII brigadom produžava napad u cilju likvidacije neprijatelja i zauzimanja grada Sušeka. V brigada od Kukuljanova, preko Vikmiza i Hrastovca, uz slab neprijateljski ohpor napreduje prema Kljunu sa jednim bataljonom, a sa dva bataljona u pravcu k. 315 i Ohca k. 362. Na ovim kotama neprijatelj pruža ohpor, ali, poslije uspješne koncentracije naše artiljerijske vatre, pretrpivši osjetne gubitke i pod pritiskom našeg strijeljačkog stroja, napušta ove položaje u 11.00 sati i povlači se u pravcu Trsata. Bataljon tenkova koristeći uspješno napredovanje srednje kolone izbija na Kljuna radi pojačanja našeg desnog krila u nadiranju prema Sušaku. U 12.00 sati obrazovan je borbeni poredak sa 1 bobcmom linijom Kljun k. 308 — Ohac k. 362 — Velemice T. 368. Sa ove linije u 12.30 sati predužet je napad u pravcu Trsata i Sv. Ane. Na južnim padinama ovih položaja naš strijeljački stroj je noćen od strane neprijatelja, i obasut jakom i intenzivnom artiljerijskom vatrom sa Sv. Ane i Sv. Katarine,[#] a naročito u pravcu Velemica i Orlca. Pokret našeg strijeljačkog stroja bio je uskočen jer je neprijatelj pojačao dejstvo svoje neprijateljske vatre upotrebom automatskih oruda. Nasavši se u ovakvo teškoj situaciji I borbeni rod V brigade u cilju da se zaštiti od neprijateljske ubitačne vatre, po gmpcama zaklonio se je koristeći razne prirodne zaklone i mrtve ugiove na zemljištu. Pred mrak bataljoni se sredjuju i u 19.30 sati, pod zaštitom naše artiljerijske vatre koja je tukla neprijateljske položaje pred Trsatom i Sv. Anom a jednim dijelom kontrabatirala neprijateljske baterije na Sv. Ani i Katarini, prebacuje se u pravcu brana.

a. » i ¿ N. Sv. Katarini (kod Rijeke) Talijani su prije drugog svjetskog rata izgradili fortifikacijske bunkere za podzemnim djelatnima u tipu stalne fortifikacije. Njih su njemačke jedinice iskoristile za odbranu

tenkova pokušava se probiti komunikacijom u pravcu Trsata. Neprijatelj je osjetio našu namjeru i ponovno otvorio jaku artiljerijsku i minobacačku vatru dijelom prema tenkovima, a dijelom prema artiljerijskom stroju, ali kako su naši prednji dijelovi prišli potpuno bili neprijatelju, njegova vatra nije imala znatnijeg utjecaja na naše daljnje napredovanje. Pojedini vodovi, pa čak i čete, koristeći međuprostore u neprijateljskom rasporedu i mrak, prodiru u dubinu i u 22.00 sata, kada je preduzet juriš, jedna četa koja se probila duboko u pravcu Sv. Ane vrši prepad na jednu neprijateljsku bateriju. I pored velike paljbe, koja se tom prilikom razvila, naše jedinice nisu pretrpjele većih gubitaka, a neprijatelj se, uslijed iznenađenja, naglo povukao u pravcu Sušaka, energično gonjen pokretom. Uslijed ovakvog energičnog gonjenja neprijatelju nije pružena mogućnost da organizira odbranu ispred ivice ili na samoj ivici grada, već je nabačen u samo mjesto, gdje pojedine njegove grupice samoinicijativno daju žestok otpor, što neprijateljska komanda iskorišćava, sređuje svoje snage i organizira odbranu u mjestu, radi čega su ulične borbe produžene i u toku sutrašnjeg dana. U ovoj borbi tenkovi nisu pružili mnogo pomoći jer su se morali skrivati od jake uzdužne vatre p.k. topova, a njihovo dejstvo izvan puta uslijed veoma lošeg terena bilo je nemoguće.

XII brigada sa položaja na kojima je u toku prošlog dana zanoćila preduzima napad i pod borbom uspijeva pročistiti neprijateljske dijelove, koji su se nalazili ispred s. Kostrena — Sv. Lucija i glavnim snagama nadire u pravcu Martinšćice, a jednim dijelom prema Kostrena — Sv. Barbara. Nešto jači otpor neprijatelj je davao u s. Draži [D. i G. Draga] i na k. 219 južno od natpisa Draga, sa kojih je poslije uspješne artiljerijske pripreme odbačen. Poslije ovoga, neprijatelj daje ogorčeni otpor na desnoj obali r. Martinšćice, a naročito sa k. 206, koja je topografski veoma jaka i sa koje je ukočen pokret našim snagama i sa južne i sa sjeverne strane. Na ovoj liniji vođena je borba skoro cijeli dan i pošto se došlo do uvjerenja da se kotu 206 u toku dana nije moglo osvojiti, to je štab divizije uputio štab XII brigade da sa bataljonima pokuša prijeći preko kanjona p. Martinšćice južno od k. 206 i izbiti na istočnu ivicu Sušaka. Ovo je uspjelo i dva bataljona pred mrak izbijaju na ž. prugu na istočnoj ivici Sušaka. Neprijatelj je davao otpora, i u toku noći vođena je borba, ali bez većih rezultata.

21. IV. u 05.00 sati V i XII brigada polaze u napad.[27] Neprijatelj u početku daje jači otpor, a zatim popušta i dva ba-

[27] Vidi dok. br. 49, napomenu 11.

Poslo se putem ovih borbi došlo do zaključka da će fronталni napad na neprijatelja teško donijeti jedan jači proboj, a kako se je saznalo da je 21. IV. 13. i 43. divizija zauzela Kanu„“ to je 22. IV. donijeta odluka da se iskoristi ovo naprednaga sa II banbičkim divizionom pohpomogne napad našib snaga na K. 495 — Luban [trig.] 499.

U 05.30 sati pod zaštitom uspješne artiljerijske vatre bataljon VI i XIV brigade produžuju napad na K. 412 — K. 514 — K. 495 — Luban T. 499 sa ležnjom probija sa K. 514 i Lubana T. 499. Kako se kšno vrijeme sve više pogoršavalo i kako se vidljivost smanjivala usljed usnježenice i jakog vjetra, to je osmatranje pada artiljerijskih zma bilo sve teže, pa i samo gadanje sve slabije. Naš strijeljački stroj i pored ovih okolnosti uspio je izbiti na južno odsojanje. Na ovoj liniji bio je obavšl jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom trpeći gubitke ušljed toga što je kamenito zemljište jos više pojačavalo dejstvo neprijatelja. Upkos svemu ovome u 13.00 sati izvršen juriš jedinovremeno na K. 514 i T. 499. Na bliskom odstojanju od oko 60 m. neprijatelj je otvorio jaku mitraljesku vatru i nas strijeljački stroj bio je odbačen uz gubitke. Sveredno zalagnje naših rukovodioca i boraca da zauzmu položaj nije uročilo ploodom, iz razloga što je neprijatelj bio u zaklonima zaštićen od nevremena, pa i dejstva našeg oruda. Putem ove borbe» snaga izvršila je zesok napad. Neprijatelj u povlačenju tpi teške gubitke, a ostatak, vidoči se u bezizlaznom položaju, predaje se. Ovom prilikom ubijeno je 140 a zarobljeno 360 neprijateljskih vojnika. Susak*» je oslobođen u 14.00 sati.

U ležnji da se u toku ovoga dana sa snagama koje su prešle r. Kočinu izvrši proboj neprijateljskih položaja, I brdskei divizion plasiran je u blizini s. Čavle sa zadaškom da u zajednici sa II banbičkim divizionom pohpomogne napad našib snaga na K. 495 — Luban [trig.] 499.

tajona V brigade nadiru kroz gradočići ulične borbe [a] XII brigada jednim dijelom snaga produže kroz Susak sa istočne strane, a jednim dijelom snaga vodi borbu sa neprijateljem koji još je ostao iza leda. Ovaj dio neprijateljske snage izbjegnem XII brigade na obalu u Susaku bio je pojpuno onjećen i opkoljen. XII brigada na ovaj dio neprijateljskih snaga izvršila je zesok napad. Neprijatelj u povlačenju tpi teške gubitke, a ostatak, vidoči se u bezizlaznom položaju, predaje se. Ovom prilikom ubijeno je 140 a zarobljeno 360 neprijateljskih vojnika. Susak*» je oslobođen u 14.00 sati.

vrijeđa uputama da pojača XI Korpus i da nađe općim operativnim pravcem Klana — Lipa — Sapjane.[31]

Plan napada našli snaga bio je sljedeći: V brigada dobila je zadatak da se prikupi na prostoriji Mavrinci — Crnik i odatle u noći da izvrši pokret tako da pred zoru stigne na koncentracijsku prostoriju s. Breza — Ravni i Zrnjski odakle će preduzeti napad u pravcu Kastava, sa zonom djejstva desno Breza — Matčkov Vrh k. 504 — Jušići, a ljevo Klana — sv. Matej — Rijeka. VI brigada dobila je zadatak da se koncentriše na prostoriju Sladona — Nedešći — Marušina, odakle je imala predužeti napad u pravcu Rijeke, sa zonom djejstva desno od Komunikacija Klana — Nedešći — Sv. Matej — Rijeka, a ljevo konto r. Kočine. Jedan bataljon ostavlja na fronti koga je držala VI brigada. IV brigada[32] dobila je zadatak da vrši odbranu ljevog obalē r. Kočine od Jelenja do Sušaka zaključno.

VI brigada u toku dana demonstrativno je napadala k. 574 — k. 412 i k. 514, tako da bi se pred mrak lakše izvukla iz borbe i da bi odvratila pažnju neprijatelja od pokreta našīh jedinica.[33] Tako ovoga dana, tj. 22. IV,[34] nije bilo značajnijih borbi, već su vršene pripreme za sutrašnji napad.

23. IV. pred zoru izvršenje organi V brigade utvrdili su

---

[31] Vidi dok. br. 43 i 52, napomenu 5.

[32] Pogrešno. To je bila 14. brigada 19. divizije.

[33] Vidi dok. br. 52.

[34] Vidi dok. br. 61, napomenu 7.

Na ostalom dijelu fronta nije bilo jače aktivnosti izuzev što je neprijatelj od 13 — 17.00 sati vršio nasilno izvlađanje svojih položaja. U 17.30 sati avijacija je tukla neprijateljske baterije kod Sv. Jelene i na Rijeci, a dva aparata mitraljirali su neprijateljske položaje na Lubnu.

24 IV. u 05.00 sati neprijatelj ispalio artiljerija vrsta snaž. nom vatrom duž naš strijelački stoj ispred Lubna i k. 495, a zatim jednom kolonom, jačine oko 400 vojnika, pravi ispad i odbacuje naš strijelački stroj i nadire u pravcu Grobnika.[35] Naša artiljerija uzima pod vatru nastupajuće neprijatelja, a šrapnelima Grobnika k. 466 — Turnić k. 485. Poslije žestoke borbe, koja je vođena skoro 2 sata, u 09.00 sati bataljon koji je branio ove položaje uz pomoć jedne čete tenkova uspijeva odbaciti neprijatelja prema Kornu rijeke, nanoseći mu osjetne gubitke. Neprijatelj se pokušava sretiti, dati otpor i ponovo vatrom i pod pritiskom nasege strijeljačkog stroja prisiljen je na daljnje povlačenje.

Na desnom krilu kod V. VI i XI[36] brigade XXVI divizije obostrana artiljerijska vatra u toku cijelога dana i borba pješadija za posjednuće lokalnog uspjeha. XI[37] brigada do 15.00 sati uspjela je zauzeti k. 609.

Avijacija je u dva maha, jedan put prije, a drugi put poslije podne, mitraljirala neprijateljske položaje, a isto tako i komunikaciju Lubnu — Sarsoni i Sv. Matej.

Bolo je neprijatelj u toku današnjega dana svojim prodorom u pravcu Grobnika ugrozio našu artiljeriju i komoru i kako se sazmalo da neprijatelj u pravcu XXVI divizije i XI korpusa vodi borbu pojačan sa 188. divizijom,[38] to se je odustalo od provedbe namjere da se neprijatelj napadne obuhvatom nježnovog lijevog krila i boka Domjeta je nova odluka poslovi V brigada ostaje i dalje u dodiru sa neprijateljem na k. 606 i k. 611 i posjeda položaje na lijevoj obali r. Kočine na linji s. Dvorne — k. 586 — s. Cvije — k. 491 — Kukuljam zaključno, sa zadatkom da traži mogućnosti probojа u pravcu k. 611, k. 601, k. 530, kao i preko k. 497, k. 574, s. Martečji. VI brigada ordredena je u divizijsku rezervu. Na prostorij Zorenici — Brnelići — jačinje poslužice jedan bataljon u prvu linju, a jedan bataljon južno od k. 491 osiguriti kao rezervu bataljona u pravoj linji. Ostala dva bataljona na prostoru Kakovo

[35] Vidi dok. br. 108, napomenu 10.

[36] [37] Pogrešno. To je bila 1. dalmatinska proleterska brigada (vidi dok. br. 61 i 86).

— Bojčevo — Buzdohanj zapadno od Cernika. Dva dva bataljona pričuvnjaka rezervu na frontu XIV brigade. XIV Brigada osnaje i dalje u aktivnoj obrani lijevo obale r. Kočine od s. Lukeža zaključno do njenog ušća.

U toku noći predviđeni raspored u poljunosti je ostavaren.

25. IV. obostrana uznemiravajuća artiljerijska vatra duž cijelога fronta i aktivnost I bojnecog reda. U 16.00 sati vršena je koncentracija artiljerijske vatre na Lubun k. [ttg.] 499. nakon čega je u 17.30 sati I bataljon XIV brigade izvršio napad. Bataljon nije dobro iskoristio artiljerijsku vatru, jer je na južni krenuo lek polа sata nakon njenog prekida i na taj način dao neprijatelju mogućnost da se sredi i planskom vatrom odbaci napadajuće strojnicke stroj uz osjetne gubitke. Pred zoru nakon jos jednog neuspjelog napada, bataljon je povučen na lijevu obalu r. Kočine zbog sredivanja.

26. IV. VI i XIV brigada od ranog jutra uz podršku artiljerijske vatre vršile su prituk u razmiti pravcima u težnji da probiju neprijateljski front. Upomoć neprijateljа nije bila ako izuzeta ako zadnjih dana, ali kako su napadale snage nisu mogle postići nikakav uspjeh. U 09.00 sati osjetila se jaca intenzivnija neprijateljska artiljerijska vatra u pravcu naseg desnog krila, gdje neprijatelj sa K. 611 i K. 606 oko 11.00 sati vrši ispad u cilju da bi oslabio nas prituk na ostalom dijelu fronta. Neprijateljska artiljerijska vatra nije bila dobro upravljena i pomovno ga odbacuje nazad, kojom prilkom je zauzeta određenim ojačanjem K. 606. Poslije ovoga neprijatelj je u dva navrata vršio povratni napad, ali je svaki put bio odbijen.

Saveznički avioni, jedanput prije, a jedanput poslije podne, bombardovali su i mitrajirali Klanu, Nedlice, Sv. Matej i Sv. Kateriua.

U vezi naredenja štaba armije da se pod svaku cijenu izvrši proboj neprijateljskog fronta i da se prisluni konačnom oslobodenju grada Rijeke, a sa druge strane imajući u vidu dnevnu borbu i slabljenje neprijateljskog otpora, donijeta je sljedeća odluka: Da se neprijatelj napadne duž cijelога fronta sa glavnim pravcem napada i ućešem prodora preko Kopice u pravcu Sv. Matcja, a zatim da se obuhvatom sa sjevemе strane izvrši prituk na Rijeku.

Prema izdatoj zapovijesti br. 45 od 26. IV.[39]. VI brigada kao kolona na glavnom pravcu napada dobila je zadatak da se prikupi na prostoru Kukuljani — Zoretići i odatle da izvrši

„Zapovijest štaba 19. divizije od 26. aprila nalazi se u AVII, reg. br. 13—1/1—1, k. 1012.

napad sa težnjom proboja neprijateljskog položaja preko k. 574, a zatim zatama desnim krilom i bocnim dijelovom pobrdovanjem sjeverno od Kukuljani — k. 574 — k. 530, a ljevo s. Zorotići — k. 514 zaključno — s. Sarjoni zaključno — Sv. Matej zaključno.

V brigada, jedan bataljon ostaje na desnom krilu i pripomaže akciji I Dalm. brigade, jedan bataljon sa k. 497 napada u pravcu k. 601 i na taj način bocno osigurava dijelovo glavne kolone. Pored ovoga sa jednom četom poljoda i uvrštuje k. 497 za cvemuhalnim snagama[40] Ostala dva bataljona poslavljena su kao divizijska rezerva pozadi desnog krila glavne kolone u sumi zapadno od k. 491. XIV brigada i dalje ostaje na svojim položajima, a svojim desnim krilom, nakon bombardovanja položaja od strane savezničke avijacije, vrši napad na k. 495 — trig. 499 — k. 462.

Da bi se na glavnom pravcu napada ostvarilo što jače vatreno dejstvo i stvorili uslovi za proboj, to je glavnina artiljerije IV brig[41] divizije, I i II haubička i IV teška. kao i baterija daleksometrih topova, određeni da podmažu akciju srednje kolone, a da bi se pojačala njena udarna snaga, dodijeljena je jedna četa tenkova radi dejstva u pravcu k. 514. Za podmagnuje akcije bataljona V brigade određen je 1 brd. divizion, a XIV brigadi pridodata su tri p. k. topa 57 mm.

[40] Tako stoji u originalu.

[41] Odnosi se na Artiljerijsku brigadu 4. armije JA.

Nakon bombardovanja i mitraljiranja trig. 499 — k. 495, XIV brigada je uz pojačan jačine bataljon XXVI divizije prezauzela napad. Pod zaštitom artiljerijske vatre dva bataljona [trig.] 499 i k. 495. Ovako ističe borbe vođene su sve do noći, gubici bili su osjetni. U 19.30 sati ubačen je u borbu diskplinski bataljon da napada pomenuti međuprostor. Predviđeno je vršena artiljerijska priprema, a zatim je bataljon predužeo napad pohomagan mitraljeskom vatrom sa susjednih kota, ali bez rezultata, jer se neprijatelj nije dao pokolebati, već je predteren i dalje tukao mitraljeskom vatrom i tromblonima.

Na desnom krilu divizije jedan bataljon V brigade napadao je k. 601 i u 09.30 sati poslije uspješne artiljerijske vatre uspio je osvojiti ovu kotu, a zatim je jednim dijelom snagа vršio bočni prihvat prema k. 611 pomažući akciju I [dalmatinske] Proleterske brigade. Napadi dijelova XIV brigade na k. 462 ostali su u toku dana bez uspjeha, a neprijatelj se na ovoj koti pokazao veoma uporan, a njegov plan vatre bio je vrlo dobro izrađen i pristup koti vrlo težak.

Na ovaj način u toku dana na sporednim pravcima došlo je do značnih uspjeha, dok na glavnom pravcu napada stanje je ostalo nepromijenjeno.

[42] Pogrešno, treba: k. 495.

U lokvu noći jedan bataljon XIV brigade ponovio je napad na K. 462, ali je bio odbijen uz osjetne gubitke. Pred svanuće bataljon je povučen radi sređivanja, a na njegovo mjesto ušao je bataljon V brigade iz rezerve.

28. IV. pukom od ranoga jutra nastavljena je borba duž cijelога fronta uz snažnu obostranu artiljerijsku i minobacačku vatru. Povremena kiša i magla onemetala je djelovo artiljerije. Usiljed bliskosti naše i neprijateljskoga strijeljačkoga stroja, a naročito na pravcu II bataljona V brigade i na međuprostoru između 14. i 15. satnije, nije bilo moguće upotrebiti ni bacače ni ručne bombe. Neprijatelj je u 10 sati izvršio protivnapad jakim snagama, ali je bio odbijen. Oko 11 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 12 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 13 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 14 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 15 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 16 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 17 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 18 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 19 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 20 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 21 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 22 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 23 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen. Oko 24 sati ponovio je napad, ali je i ovaj bio odbijen.

U toku dana avijacija se nije mogla kontinuirano upotrebljavati zbog loših vremenskih prilika, a isto tako i dejstvo artiljerije bilo je ograničeno.

U toku ovoga dana neprijatelj je bacio na položaje I bataljona V brigade 12 bombi, ali nije bilo gubitaka.

U toku noći je izvršeno pomjeranje jedinica radi skraćenja fronta i bolje organizacije položaja.

29. IV. u 6.00 sati II bataljon V brigade vratio se na položaje koje je zauzimao prethodnog dana.

Na mjestu nađeg prodora neprijatelj dovlači jedan bataljon 12 rezerve i jedinovremeno vrši povratni napad na trig. 499 i K. 514, ali je u 07,45 sati odbijen uz osjetne gubitke. IV bataljon VI brigade goni neprijatelja vatrom i pokretom sve do same ivice s. Sarsoni, a isto tako jedna četa izbija na ivicu s. Slavežića.

Kako je K. 462 predstavljala veliki zaprekú za pozitranje snaga i temkova, to je donijeto rješenje da se ova kota najprije napadne. Poslo je ova kota veoma dobro bila utvrđena i poslo je posada iste bila veoma upoma to je ramin jutrom privučen motomehanizovani divizion koji je u 07.00 sati izvršio borbenim artiljerijskom vatrom. Dejstvo artiljerije je bilo veoma se usljed jake protukoklje vatre ni jesu mogli povući i ostajn na međuprostoru između neprijatelja i bataljona. Da bi zaštio ove temkove, bataljon vodi sve do mraka vrlo lešku borbu i uspjeva se zadržati na položajima.

U 00.00 sati divizijska izvidačka četa napada je K. 462, neprijatelj je kao i obično bio veoma otporan i 1. V. u 02.00 sata prisiljava ćetu na povlačenje. U toku ove noći na Rijeci je zauzeto još 10 daljnjih kuća. Isto tako neprijatelj je sa jednim bataljonom vršio povratni napad na L.uban, ali je odbijen. IV

napadača.

U 10.00 sati u stvorenu brešu kod s. Sarsoni ubačen je iz rezerve III bataljon V brigade, sa zadatkom da proširi i proširi poslignuti uspjeh. Bataljon je vodio borbu i u toku ciele noći, ali bez uspjeha. Ovom prilikom akciju bataljona pokomagali su i 4 tenka.

30. IV. ova borba je i dalje nastavljena, a neprijatelj, da bi se oslobodio ovog pritiska i pravilno cijenoći opasnost koja mu prijeti, preduzima u 12.00 sati sa jednim bataljonom iz rezerve povratni napad. Nadkrilјavajući naše jedinice i koristeći svoju jaku artiljerijsku vatru uspijeva odbaciti naš bataljon koji se ustavlja na južnim padinama k. 514. Temkovi na međuprostoru između neprijatelja i bataljona. Da bi zaštio ove temkove, bataljon vodi sve do mraka vrlo lešku borbu i uspijeva se zadržati na položajima.

U 00.00 sati divizijska izvidačka četa napada je k. 462, neprijatelj je kao i obično bio veoma otporan i 1. V. u 02.00 sata prisiljava četu na povlačenje. U toku ove noći na Rijeci je zauzeto još 10 daljnjih kuća. Isto tako neprijatelj je sa jednim bataljonom vršio povratni napad na L.uban, ali je odbijen. IV

bataljon V brigade i lijevo krilo I dalmatinske [proleterske] zauzeli su k. 611 i napredovali u pravcu s. Studena.

Na ostalom dijelu fronta u toku ovoga dana, i pored artiljerijske vatre i obostranih nastojanja pješadije, nije došlo do nikakove promjene.

Poslije ovih dnevnih borbi naš strijeljački stroj nalazio se je na liniji desno s. Studena, pa u lijevo zapadnim padinama Kopice, zatim se uvlači istočno od k. 574 koju i dalje drži neprijatelj, nakon čega ponovno pravi ispupčenje u pravcu s. Garića i Globića, potom između s. Lučića i Saršona na s. Skvaziće, gdje pravi luk između trig. 499 i k. 462 i prelazi u pravcu istoka oslanjajući se na r. Rečinu. Od ovog mjesta pa do Sušaka nalazio se predstražni zastor, dok u samom Sušaku nalazio se jedan bataljon koji je jednim dijelom snaga već prešao i zauzeo blok kuća oko centrale na Rijeci.

Svi zadatci do izbijanja naših jedinica na r. Rečinu u potpunosti su izvršeni po dobivenim naređenjima i zapovijestima. Vođene borbe imale su čisto manevarski karakter i uspješno su izvedene u predviđenom vremenu, a često puta, zalaganjem našeg komandnog kadra i jedinica, izvedeni su i prije određenog roka. Po izbijanju na r. Rečinu, naše jedinice, koje su već inače bile zamorene, našle su se pred neprijateljskim položajem organizovanim za odbranu, sa kojega je neprijatelj bio u mogućnosti da pruži mnogo jači otpor, nego što je to bio u predhodnim borbama.

U svim ovim borbama gubitci *neprijatelja* su slijedeći:

Ubijeno	1600
Ranjeno	55
Zarobljeno	403

Zaplijenjeno:

Topova brdskih 5, poljskih 5, haubica 3, p.k. [topova] 4, bacača teških 13, lakih 1, p.a. mitraljeza 1, teških mitraljeza 17, šaraca 4, puškomitraljeza 48, pušaka 323, šmajsera 14, bombi 12 sanduka, pištolja 54, tenk 1, kamiona 5, automobila 14, trokolica 1, motocikla 7 i kola 52.

Uništeno: topova raznog kalibra 32, p.k. topova 3, teških bacača 12, kamiona 13, tenka 3, razne municije i materijala 7 [vagona].

Sopstveni gubici:

Mrtvih	311
Ranjenih	1338
Nestalih	43

Izmijeti naši gubici nisu apsolutno tačni iz razloga što su nastale neke promjene u odnosu između poginulih i izgubljenih. Po primitku svih lista gubitaka, dostavićemo naše tačne gubitke.[45]

Lista koja su se naročito istakla u ovim borbama predstavlja su za odlikovanje sa predmetom ovoga štaba br. 296 i 288 od 14. V. 1945. god.[46]

Akcija za napad na neprijateljske položaje Fužine — Zlobin — Plase — Hreljin bila je dobro pripremljena i donijela oslobođenje Bakra i Sušaka bile su popunu umjesne, i operativno su izvedene blagovremeno i uspješno.

Čudilska da se energično forsira prelaz r. Rečine i da se iskoristi polet naših jedinica posilje posilgnutih uspjehe. bila je umjesna, ali sam pristup njemom izvršenju nije bio potpuno pravilan iz razloga, što je izostalo detaljnije izviđanje neprijatelja iako se računalo na njegov jači otpor. Kadi ovoga dosło je u izvjesnoj mjeri do iznenađenja kod nasih nižih rukovodioca i boraca, koji su, posilje većih uspjeha posilgnutih u minulim borbama, leško mogli razumjeti veliku ustrajnost i otpornost neprijatelja na desnoj obali r. Rečine. Nakmadne

* Lista gubitaka za period od 17. aprila do 2. maja 1945. nalazi se u AVII, reg. br. 31—7/1, k. 311 A.

[45] Te prijedloge rješenja nije promašila. Narednom br. 26od 14. maja 1945. štab 19. divizije odlikovao je Ordenom za hrabrost 78 oficira, a Medaljom za hrabrost 745 oficira, podoficira i boraca (vidi AVII, reg. br. 13—1/7, k. 1012).

Izgubljeno: saraca 2, puškomitraljeza 3, puška 47, lakih bacaca 2.

Uništeno: šaraca 1, puškomitraljeza 2, puška 7 i teških bacaca 1.

Urošeno municije:

Za puške i automatsko oruđe	128.200
„ p.k. topove	760
„ p.a. minrajdze	1360
„ teške bacaće	3830
„ srednje bacaće	330
„ lake bacaće	1480
Ručnih bombi	675
Trombionskih bombi	830
Nagaznih mina	10
Signalnih metaka	160

odluke u ležnji prvboja neprijateljske odbrane u razmiu prav- cima bile su potpuno umjesne, jer jači protor na bilo kom mjestu razvučenog neprijateljskog položaja usloviо bi veći us- pjeh. Sa drugе strane nasi svakidašnja aktivnost u mnogome je izmuila neprijatelja i nasi lokalni uspjesi krajem mjeseca aprila slavili su nas u povoljniji položaj prema braniocu, tako da je poraz neprijatelja u mjesecu maju bio neizbjezan.

Niže komandovanje svestano i sa najvećim zalaganjem prisupilo je izvršenju odluka i izdatih zapovijesti, ali u izvje- snim momentima usljed njihove nedovoljne stručne spreme i voljе zamorenosti jedinica, poslijenji lokalni uspjesi pr pvoboju neprijatelјskog položaja nisu najbolje iskorišćeni.

Od napada na Fužine — Zlobin — Hrelјin pa do zauzeća Sušaka i izbijanja na r. Rečinu pjesadija je artiljerijsku vatru dobro kontrila. U samom napadanju na neprijateljske polo- žaje sa desne strane r. Rečine pjesadija je mnogo bolje bila pomognuta od artiljerije, jer je borba na ovim položajima di- rektno tučena, vrsena je po ustaljenim elementima. Međutim ova gađanja nisu imala potpunog efekta na neprijatelja, jer je njihovo materijalno dejstvo bilo znatno umanjeno usljed utvrdenja i skloništa na neprijateljskom položaju. Sa druge strane desto puta pjesadija ovu vatru nije dobro kontrila, jer je izmedu prekida artiljerijske vatre do polaska pjesadije na juriš posloјao jedan veći interval vremena, koji je omogućа- vao neprijateljsko sredivanje i davanje otpora, po prcizniom plianu vatre. Veza izmedu artiljerije i pjesadije bila je bolja nego u prošlim operacijama.

Poktet tenkova u skoro svim ovim operacijama bio je organizen na komunikacije, pa prema tome nisu mogli biti upotrebljeni onako kako to njihove tehničke i taktičke osobine zahtjevaju. Njihova uspjesna upotreba bila je u Grobničkom polju prilikom napada na Hum, gdje su u sirem i rasirenijem rasporedu, razvijajući svoju najvecu brzinu, uspjesno djelova- li. U napadu na neprijateljske položaje sa desne strane r. Re- čine upotrebljeni su u više manova, ali samo puterima, koji su bili minirani i tuceni vatrom protukolskih oruda. Radi ovoga njihova pomoć je bila slaba.

Saradnja izmedu pjesadije i avijacije nije bila najbolja, što su aerodromi udaljeni, pa je od momenta davanja zadataka do dolaska aviona u najbojem slučaju polazio oko 2—3 sata. Usljed ovoga u razemju pomoći avijacije moralo se biti vrlo obazrv, jer se predpostavljalo na sobstvene gubitke, u slu- čaju promjene situacije na bojištu. U danima nasih najjačih napada avijacija nije iskorišćena usljed ravoge vremena, a u

nekoliko mahova i bez jačega razloga obećani avioni nisu doš-
lazili.“

Inžinjerijski bataljon ove divizije u toku ovih operacija vršio je uglavnom čišćenje puteva od mina, a kod s. Lipa, Vel-like Doli, Malog Dola i Kuzića izvršio je opravku porušenog puta na 7 mjesta i 10 većinom na nasipima. Pri ovim radovima nasuo je oko 650 m³ šljunka[48] i zemlje i ozidano oko 240 m. suvozida. Kod s. Jelenja, kod s. Lukeza i na Sušaku popravljeni su i osposobljeni su mostovi. Most kod s. Zoretića lakoder je opravljen.

Kao poučne primjere iz ove akcije možemo izniječi:

Uspješno gonjenje neprijatelja po pada Trsaa uščelilo je mnogo vremena i truda, jer da se neprijatelju dalo vremena snagama u strinjeskom stroju odzavijuči pocesne rezerve. Ovo se moglo sprovesti iz razloga što komandiri čete i vodnici nisu u stanju da ispolje jači utcaj i da dadu potrebnu snagu svojim jedinicama na širokom frontu. Pored toga dugačku linju, ni smo uskočet mogli napadati sa slabijim snagama u strijeljačkom stroju odzavijuči pocesne rezerve. Ovo se moglo sprovesti iz razloga što komandiri čete i vodnici nisu u stanju da ispolje jači utcaj i da dadu potrebnu snagu svojim jedinicama na širokom frontu. Pored pod jednakim uslovima.

Napad na organizirani neprijateljski položaj, a pogotovo na kamenito zemljište, mora biti vrlo dobro i planski pripremljen. Jačim snagama može se napad vršiti tek onda, kada smo u stanju da pozmavanjem njegovom raspored parcelizirano veći broj neprijateljskih vatrenih izvora, a naročito artiljerije i bacača, inače su gubitci teški, a borba ako ne donese

[47] Vidi dok. br. 45, napomenu 11.

[48] Lomljen kamen (tucanik).

ovoga ovakav postupak zahtijevao bi spremnije, odlučnije i inicijativni je desetare i veću disciplinu u odnosu između boraca i desetara s jedne strane, i desetara vodnika i komandira s druge strane.

Pješadija je slabo koristila signalne pištolje u traženju artiljerijske vatre. Radi ovoga redovan je slučaj da artiljerija ne prenosi svoju vatru za neprijateljem koji odstupa sa neke otporne tačke. Ovo omogućava neprijatelju da se lako sredi i ponovno preduzme povratni napad. Na ovaj način umjesto da se vatrom i gonjenjem proširi postignuti uspjeh, dolazi do sređivanja neprijatelja, i do dugotrajnijih borbi oko dotične tačke, ali bez većih rezultata.

Naša pješadija poslije velikih borbi i napora u mjesecu aprilu bila je prilično zamorena tako, da je ovaj zamor došao do najvećeg izražaja baš onda, kad je ona trebala dati najviše od sebe. Uslijed ovoga, kao i 2.bog neizgrađenosti nižeg komandnog kadra, na nekoliko mahova postignuti manji uspjesi nisu dovoljno iskorišćeni. Desetari, vodnici i komandiri četa u većem broju ne komanduju otvaranje paljbe, niti pravilno prebacuju svoje jedinice. Često se događa da se cijeli vod prebacuje kao jedna patrola. Zbog ovoga pojedine jedinice gomilaju se na uskom prostoru, radi čega pješadijsko naoružanje a naročito mitraljezi ne mogu biti pravilno upotrebljeni. Baš zbog ovoga momenta nakon prekida naše artiljerijske paljbe, pješadija nije u stanju da i dalje održi postignutu vatrenu nadmoćnost i neprijatelj preuzima vatrenu imicijativu u najodsudnijem času, kada naš streljački stroj treba da krene na juriš.

Pored svih manjih nedostataka, zamora i iscrpljenosti naših jedinica, ipak su najveće vojničke vrline — poslušnost, hrabrost i istrajnost — u zadnjim danima borbe došle do najjačeg izražaja, što je konačno dovelo do neprijateljskog poraza početkom mjeseca maja.

Prilog skica.[49]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. politkomesara — major:
Slavko Božović sjr.

Komandant — pukovnik:
Parmač Stanko s.r.

Ovjerava:

šef op. otsjeka
kapetan:
Petar Klicov

M. P

IZVJEŠTAJ ŠTABA 19. UDARNE DIVIZIJE OD 27. MAJA 1945.
ŠTABU 4. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 8.
MAJA NA PROSTORU RIJEKE I JELŠANA!

Š T A B
XIX UDARNE DIVIZIJE JA
Op. broj: 85
27. V. 1945. g.

Operativni izvještaj za borbe od 1. do 8. V. 45. dostavlja.

ŠTABU IV ARMIJE J.A. »OP«

U borbama koje je naša divizija vodila zadnjih dana mjeseca aprila,[2] postepeno se je ovladalo pojedinim objektima neprijateljska glavna odbrambena linija sjeverno od s. Studena zaključno pa južno do k. 462 isključno izuzev k. 574 bila u našim rukama. Na ovaj način pala je golovo cijela utvrđena linija sa koje je neprija-

telj bio u stanju dati najjači otpor i vodili aktivnu odbranu.[3]

I pored jakog neprijateljskog otpora koga je pružao i po padu ove linije, ipak se je osjećala kod neprijatelja iznurenost, a u izvjesnim momentima i očigledna slabost, koja je nagovještavala njegov slom.

Imajući u vidu opći raspored snaga neprijatelja i snaga naše Armije, kao i zadatak[4] da se neprijatelj potpuno opkoli i uništi, naša divizija i dalje je trebala da vrši jak pritisak i da radi njegovog pojnog uništenja.

Radi ovoga donijeta je odluka da se neprijatelj i dalje napada duž cijelog fronta i da ga se nabacuje na ostale naše snage.[5]

Teške borbe nastavljaju se i u prvim danima mjeseca maja.

[1] Original (pisan na mašin. latinicom) 3 AVII. reg. br. 1—247/2.
[2] I 55 Vidi dok. br. 99.
[3] I 55 Vidi dok. br. 52, napomenu 2.
[4] Vidi dok. br. 69.
[5] Misli se na 9. i 26. diviziju, koje su napadale neprijatelja u širem rejonu Rijeke.

ovu linију drža sa slabim snagama, ali se je kritim ispadima razreda uspio održati na svojim položajima.

Čiji ovih dnevnih lokalnih napada na položajima Iskama bio je da se bilo u kom pravcu produbi naš prodor u neprijateljski raspored i da ga se upotrebom rezerve prisili na povlačenje.

Dva neprijateljska otpornosti mogla se je tumačiti samo tako, da je neprijatelj položio bilo ljevo održati ove položaje, kako bi ovim posluženjem pripremio i omogućio svoje pravilno odstupanje u pravcu sjevera.[2]

2. V. oko 04.30 sati neprijatelj, u jačini oko 400 vojnika, pomognut vrlo jakom zaštitom i bacačkom vatrom, izvršio je vrlo jak napad od pravca trig. 660 i k. 530. Borba je trajala sve do 09.00 sati, do kada su dva bataljona V. brigade uspjeli održati svoje položaje ispred s. Studene, a tada uz naše uspješnu artiljerijsku vatru uspijevaju poništi vatrenu nadmoćnost i protunapadom prisiljavaju neprijatelja na povlačenje. Uporedo sa ovim, jedan bataljon vrlo je napad na k. 574, te tako nije postigao direktan uspjeh, iako je njegova desna bočna linija drža sa slabim snagama, ali se je kritim ispadima razreda uspio održati na svojim položajima.

I. V. obnavljana aktivnost artiljerije i pješadije duž cijele fronte.[3]

U 08.00 sati otpočinje artiljerijska priprema za napad na k. 462-posljednju oporom tačku na neprijateljskoj glavnoj linji. U 08.20 sati izvršen je juriš obuhvatajući oba krila k. 462. Neprijatelj otvara jaku artiljerijsku, minobacačku i pješadijsku vatru i stvara barać ispred ove kote, nanoseći nasrn strijeljačkom stvoju osjetne gubitke. Juriš je odbijen, a neprijateljska artiljerija i dalje tuče naš strijeljački stoj. Neprijatelj je hitio pešto poto održati ovu kotu u svojim rukama iz razloga, što bi bas padom ove kote došlo do jače upotrebe naše pješadije, a isto tako i motoriziranje. Kako je neprijateljska artiljerija i dalje bila vrsma aktivna, to je predužeto konsolidiranje od strane našeg haubičkog divizona i nakon kratkog vremena učitkane su neprijateljske baterije na prostoru Pleše — Sv. Matej.

U 16.00 sati naša artiljerija otvara jaku vatru na neprijateljsku bočnu liniju oko s. Sarsona, pa u ljevo prema Pleševu trig. 430. Poslije ovoga jedan bataljon napada u pravcu Sarsona, a desnokrilni bataljon XIV. brigade prema Pleševu. I poredni pretpljenih gubitaka, neprijatelj ostaje vrsma uporan i uspijeva odbaciti naš strijeljački stoj na poljazni liniju.

Na desnom krilu, da bi se prostirli poluženi uspjesi, vršen je napad od Studene prema Nedićima i k. 530. Neprijatelj je

V brigada desno Britanin — Kumanovo — Nedići zaključno, a lijevo k. 574 — Kozca trig. 479 zaključno, sa zadatkom pridora i izbijanja na komunikaciju Marčefji — Klana.

VI brigada dobila je zadatak rasčlanjenja u prevcu Sv. Malegu zaključno, a desno lijeva granica V brigade, a XIV brigada napadala je ostali dio položaja do ušća Ročine.

Divizijska artiljerija, sastavljena od I haubičkog, IV topovskog[10] i I brdskog diviziona, nalazila se je pod neposrednom komandom šefa divizije.

U toku noći 2/3. IV[11] izvršeno je grupisanje snaga u duhu izdate zapovijesti.[12]

Na desnom krilu divizije grupisala se je V brigada. U toku noći III bataljon ušao je u sastav II bataljona, a IV je osloboden rijeke Siab 19 divizije je izdao Z. maja. Položaje na sektoru Klane i za toru Klane drzala je 1. dalmatinska protetorska brigada 26. divizije, koja je bila podijeljena 19 divizii (XVII. reg. br. 7—1/2 k. 312),

[10] Prvi haubički i 4. teški artiljerijski divizion su iz sastava Artiljerijske brigade 4. armije. O rezultatima djelova artiljerije na tom sektoru vidi dok. br. 108

[11] Početak napada 2/3.V (maja).

[12] Zapovijest za napad na neprijatelja na sektoru Klane i za osloboden rijeke Siab 19 divizije je izdao Z. maja. Položaje na sektoru Klane i za bila podijeljena 19 divizii (XVII. reg. br. 7—1/2 k. 312),

[10] Prvi haubički i 4. teški artiljerijski divizion su iz sastava Artiljerijske brigade 4. armije. O rezultatima djelova artiljerije na tom sektoru vidi dok. br. 108

[11] Početak napada 2/3.V (maja).

[12] Zapovijest za napad na neprijatelja na sektoru Klane i za

snokrtina ćeta svojim djelovom mnogo doprinijela odbijanju neprijateljskog napada od pravca k. 570.

Preko dana na ostalim odsjecima nije bilo veće aktivnosti, već samo povremena obostrana uznemiravajuća artiljerijska vatra. Više su pripreme za sutrašnji napad.

U toku dana primljeno je jaći saobraćaj neprijateljskih jedinica i vozila od Marčefja u pravcu Kastva. Od zarobljenika saznalo se da je moral kod vojske u mnogome opao, ali da teror i česta strijeljanja drže disciplinu u vojsci.

Ovi momenti, zatim pojačana aktivnost neprijateljske artiljerije, a naročito njegovo žestoko artiljerijsko bombardovanje prostorije oko s. Jelenja i u pravcu Dvorina, kao i primjećene jače detonacije u njegovoj pozadini, davale su uisak da se neprijatelj nalazi pred povlačenjem.

Štab divizije donio je odluku[9] da se u toku sutrašnjeg dana energičnim napadom na neprijatelja prisili izvršenju postavljenog zadatka. Posto su jedinice tokom borbe bile izmiješane, izvršena je i pregrupacija snaga.

Na desnom krilu napada 1 Dalmatinska [protetorska] brigada» sa zadatkom zauzmanja Klane i izbijanja na komunikacije Zona širenja desno k. 822 — Sušo trig. 760 — Drenovo k. 695, sve zaključno, a lijevo Britanin — Kumanovo — Nedići sve zaključno.

dobio razv III. I bataljon dobio je zadatak da napada u pravcu k. 574, cu ttg. 660 (Zidovje). II bataljon ljevo od I u pravcu k. 574, a III bataljon pozadi medupotora kao rezerva.

VI brigada, kao srednja kolona: III bataljon napada preko Čarića i Kliča u pravcu Sv. Mateja, a I bataljon u rezervi pozadi k. 514.

XIV brigada, IV. bataljon na predboj Vici s. Skvažići sa pravcem dejstva preko Kablara i Kapelice na Kijevke, diskoplinski bataljon ljevo od IV sa pravcem dejstva Lubam — Klanci — Kijeka. II bataljon juznim padinama trig. 499 pravcem Drenovo — Kijeka, a III bataljon dejstvuje iz Susaka u pravcu Kijeke. I bataljon u rezervi pozadi trig. 499.

3. V. akcija je opocela u 04.30 sati kod sredine kolone, gdje je primljeno da se nepriatelj izvlači i da napusta položaje. Preduzeto je odmah gonjenje, ali kako je nepriatelj svoje jače snage bio povukao, to je kontakt sa oslabljenim prednjim trolama brzo izgubljen, a bataljoni su napredovali dijelom prema Sv. Matoju, dok je pokret III bataljona bio ukočen kosom vatrom sa k. 574 i od pravca Marišćine, gdje se je nepriatelj i dalje upomo branio, a bataljon iz rezerve ostao je i dalje na položaju.

XIV brigada krenula je u 06.00 sati u napad svojim desnim krilom, ali ne nailazi na otpor nepriatelja i slobodno nadire u pravcu Kijeke.

Uslijed ovakog ponašanja nepriatelja bilo je jasno, da će on davati žestok otpor na našem desnom krilu, u cilju spriječavanja presijecanja odsupnice njegovim snagama u povlačenju sa položaja Kijeke i njegove najbliže okoline. Ujedno ovo je bio i složet na koga su se oslanjale njegove snage u povlačenju.

Na osnovi ovakve situacije izdato je naredenje da V brigada i dalje najenergičnije napadne nepriatelja na svome frontu, a zatim da prodire i goni nepriatelja pravcem Klana — La Seghetta — M. Plesisić [Plešišće] — M. Paca [Paška] — K. 952 sa krajnjim ciljem izbijanja u Villa Podgrade [Podgrajci]. VI brigada da prodire u pravcu Kastava, da proćisti Kastav — sav i Matulje, a zatim da nadire komunikacijom Kastav — Brezа — Skalnica i, najzad, da po ulvacenom dolini sa nepriateljem obrazuje front u cilju oslobodenja Istre [Lisac] i Lipe.

XIX brigada dobila je zadatak da proćisti Kijevu i put Kijeka — Matulje, a zatim sa dva bataljona da nadire glavnim pravcem Matulje — Permani — Rupa.

[13] Nije precrtano na karti 1:100 000.

[14] Talijanski nazivi za pilana (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

U 17.00 sati izvršena je koncentracija vatre na trig. 660, a u 17.30 sati predužet je napad. Poslije ogorčene borbe koja je trajala pola sata trigonometar je zauzet, a neprijatelj se je naglo povukao u pravcu Skalnice i Iskre. Brigada se u noći zadržala na osvojenim položajima, upućujući patrole u pravcu neprijatelja.

VI brigada u svom nadiranju prema Kastvu uništava i zarobljava pojedine manje grupice neprijateljskih vojnika. U 13.00 sati Kastav je oslobođen. Poslije ovoga štab brigade u vezi naredenja štaba divizije upućuje jedan bataljon da nadire u pravcu Brzce i da zajednički sa III bataljonom VI brigade koji nadire od pravca Marčkine, dejstvuju u pravcu Skalnice, a I bataljon da procisti Mavuljc.

II bataljon nastupajući prema Brezi u 20 00 sati sukobio se je sa neprijateljem kod Zrnjskog na k. 455. Poslije kratke borbe neprijateljski vod koji se nalazio na ovoj koti projeram je u pravcu Brzce. U 21.30 sati bataljon je ušao u Brezu i tu se zadržao, upućujući patrole u pravcu Skalnice.

XIV brigada u svom prodiranju prema Rijeci, i kroz samu, kiše, vodila je borbu sa manjim neprijateljskim grupicama, dok su se veća odjelenja talijanske vojske, policije, stra-

U 08.00 sati V brigada produžima energičan napad na trig. 660 — k. 530 — k. 574, ali na ovoj liniji nailaza na žestok otpor neprijatelja podpomognut snažnom artiljerijskom vatrom. Poslio je trig. 660 topografski vrlo jak i najlače bio pokriven odlučka da se rezište borbe prenese na lijevo krilo brigade tj. na k. 574 tim prije, što je i desnokrilni III bataljon VI brigade obuhvatao ovu kotu sa južne strane u kojoj prodiranja prema Brezi. U 09.30 sati I bat divizion odsuo je k. 574 sa uspješnom koncentričnom vatrom. Za vrijeme ove paljbe strijeljački stroj je izbio na južnino odsojanje. U 09.45 sati izvršen je juris, a neprijatelj se povukao prema raskrsnici puteva Marušćina. Neprijatelj je gonjen vatrom, ali pokretom nije bilo moguće iz razloga, što je neprijateljska posada sa k. 530 nukla predstavu vrlo uspješno mitraljeskom vatrom. U 10.15 sati napadnuti vrlo uspješno uče raskrsnicu puteva i k. 530 nakon čega je izvršen juris i neprijatelj se sa ovih uzkaka povukao u pravcu Skalnice. Odmah neprijatelja, lijevo krilo V brigade zauzima M. Sabino trig. 556. Neprijatelj u povlačenju daje otpora i jedan čet ostavlja na k. 542 i k. 567 sa kojih daje jak otpor. Pri organizaciji ovih linija otpora neprijatelja je mnogo pomogao trig. 660, koji je i dalje bio dobro branjen, koliko neprijateljskom artiljerijskom, toliko i mitraljeskom vatrom.

zara itd. predavala. Rijeka je oslobođena u 13.00 sati. Poslije ovoga dva bataljona Kreću nastupnim maršom praveem Kastav — Permani — Krupa. Kod k. 397 sjevemo od Permana prtole 1 bataljona hvataju dođir sa neprijateljem u 18.00 sati. Neprijatelj je već na dijelim odsiojnima otvaruo mitralje. sku vatru i lagnu vatru iz bacača. Neprijatelj je na ovoj tački vodio borbu za dobitak vremena. što mu je i uspjelo, jer je, uspotavajući pokret nasih bataljona i razvijajući ih za borbu, zadržao se na svojim položajima sve do 19.00 sati, a zatim se bagovremeno povukao u pravcu Krupe. Poslije ove borbe 1 Bataljon produžje pokret u pravcu Krupe, a IV bataljon prelo Bergud u pravcu Šapjana. Bataljoni slobodno napredniju sve do linije 2. si. Šapjane k. 415 — k. 385 — M. Acuto [Ostri vrh] 450 — k. 521 dalekle neprijatelj daje otpor. Ušijed toga što je raspored neprijateljа bio nepoznat i što se vjerovalo da na ovoj linji, koja zatvara glavni pravac neprijateljskog odstupnja, neprijatelj raspolaže sa jačim snagama, to se je u toku noći uzdržalo od veće aktivnosti. vec se je dodir sa neprijateljem održavao samo putem patrola.

4 V. bataljoni V brigade, dijelom od Studene i dijelom od Klane, napreduju uporednim pucrima u lezniji izbjanja na raskrsnicu puteva k. 952 zapadno od M. Gomanasca [Gomanasca].

1 bataljon, koji se nalazio u predhodnici brigade, utvrdio je u 13.00 sati dođr sa neprijateljem na k. 952, u bliznı ravne linije davao žestok otpor, a pokušaji manevra prema njegovim krilima ostali su bezuspješni, jer su njegova krila imala oslonca južno na sitnim i pošumljenim padinama M. Grande, a sjeverno na M. Nudo [Gojlak] trig. 1145. Radio je brigada to se za izvjesno vrijeme morala korstiti samo sa sobstvenim pratecim oruđjima. Međutim, kako je neprijatelj bio dosta jak i držao šir front, to vatra ogranićenog broja bacača nije ga mogla uskolebat. U 14.00 sati jedna četa koja je napadala raskrsnicu puteva ispred je prodjerati neprijatelja. ali se nije mogla dugo održati iz razloga što je bila lučena kosom vatrom ovu četu izvršio povratni napad i uz osjetne gubitke odbacio sa M. Nudo i sa istočnih padina M. Grande. Neprijatelj je na polaznu liniju. U 15.30 sati opočela je korektura artiljerije, a u 16.00 sati otvorena je uspješna vatra na strijeljački stroj na padinama M. Nudo i kod raskrsnice puteva. Vatra je bila uspješna i u 17.30 sati I bataljon vrši frontalni napad a II bataljon obuhvatom kroz skrivcno zemljište vrši obuhvat oko M. Nuda i na ovaj način neprijatelj, koji je mače pretrpio

teške gubitke, produzima ^odstupanje sa prihvatom u pravoVilla Podigrate. U 20.00 sati bataljoni su se zadržali na osvojenim položajima upućujući patrole prema neprijatelju.

VI brigada nadirući preko Skalnice u pravcu Iskre i Lipe bi trala dodir sa neprijateljem na linij k. 756 — k. 704 — Pilsovica trig. 770. III bataljon razvio se za borbu sa zadatkom da napadne neprijatelja na dijelu položaja k. 756 zaključno — k. 704 — trig. 770 isključivo. II bataljon napada lijevo od III i to trig. 770 zaključivo pa u lijevo put Skalnica — Lipa zaključno.

Borba je počela u 09.15 sati. Još za vrijeme razvitka za borbu III bataljon protjeran je jedan neprijateljski vod, koji se je nalazio na k. 705 sjeverno od s. Skalnice. Napadom na ovaj položaj htjelo se prisiliti branioca na povlačenje u cilju zauzimanja važne raskrsnice Iskre, čijim padom dolazi do znatnog sužavanja neprijateljskog obruča usljed neuporedivo naprada bilo je prema k. 756 i k. 704, pošto su ove kote predstavljale lijevo krilo branioevog položaja, koji je bio toplom ovih kota brigada je u mogućnosti da nepovoljno napadne s. Iskru. Neprijatelj je na ovoj liniji davao ogorčen otpor i raspolaganje je sa jakim snagama i brojnim automatskim oru-

758

^ i ¹⁶ Vidi dok. br. 93.

5. V. nije bilo nikakvih promjena u osnovnoj zamisli dalnjeg napada na neprijatelja. Težište borbe premiješto je na lijevo krilo, gdje su smjestili tenkovi i oklopna vozila da bi se sa II Dalm. [proleterskom] brigadom[17] koja se nalazila na našem lijevom krilu omogućio prodor preko Sapjana i Pasjaka, Berda [Velo Brdo] i M. Bukovice i presjekla neprijateljska odstupnica zapadno od Villa del Nevoso [Ilirska Bistrica] kod s. Carne [Hrib].

Podigrnic — Kotešćevo[19] u toku ovoga dana, to je donijela odluka da V brigada napada neprijatelja na frontu desno Zabiče zaključno, pa u lijevo krilo iskljuchno.

Kod VI brigade borba je počela u 06.00 sati paljbom bacačkog divizиona prema K. 750 i K. 704, dok se sa manjim brojem ovom artiljerijskom vatrom I bataljon podišao je Plesaru i otvorio vatru uspješnu vatru iz teških bacača.

Druga dalmatinska proleterska brigada 9. divizije sadejstvovala je u tom rejonu jedinicama 13. i 19. divizije koje su učestvovale u neprijateljske grupacije (vidi dok. br. 78 i 91, napomenu 41).

Vidi dok. br. 96.

Kuteževo

teških bacača. U 16.00 sati koja je zauzela. Predvečer bo-ba se je prenijela na lijevom krilu prema 2.st. Sapjane K. 415, na ovu kotu i 2.st. otvorena je jaka vatra iz šezmana, tenkova i bacača, ali je neprijatelj ostao uporan sve do noći. Na ovom dijelu položaja neprijatelj je bio uništen, a ravni su bili opasani bodljikavom žicom.

6. V. u 05.00 sati II bataljon V brigade otpočeo je napad na K. 652 i 1Susu. (Kako je otpor neprijatelja bio jak, to je podilaženje bataljona bilo vrlo sporo, i obazrivo, jer je sav predteren bio dobro tučen iz neprijateljskog automatskog oruđa. Još prije nego je bataljon prišao na juršno odstojanje, neprijatelj je izvršio protunapad i odbacio bataljon oko 200 [m] unazad. Međutim u ovome pokretu došlo je do izvjesnih povoljnih momenata, gdje su pojedine desetine i vodovi namju zaustavljen i pokoleban. Poslije ovoga bataljon se sredio i u 08.30 sati izvršio povratni napad. Pod uspješnim dejstvom našli pratećih oruđa i prištkom našeg strijeljačkog stroja, neprijatelj je otpočeo sa povlačenjem, ali, kako je bio sve jače gonjen vatrom i pokretom, to se njegovo povlačenje pretvorilo skoro u bjegstvo. Bataljon kotisi ovaj momenat i zauzima Susu i okolne položaje koje je neprijatelj držao. Po-

Već u 07.30 sati II bataljon uz podršku tenkova uspijeva zauzeti K. 704 i produrći 1 km. Susi ugrožava lijevu 2.st. Sapjane K. 922. ostavljajući branioce samo grčben za povlačenje. Poslije jake koncentracije vatre iz svih oruđa, u 11.10 sati izvršen je juriš i neprijatelj prisiljen na povlačenje, ostavljajući na položaju veći broj mrtvih. Gonећi energično neprijatelja bataljon u nađenu zauzima i Hg. 941. a Zatim u zajednici sa II bataljonom napada lijevi. Neprijatelj ovdje daje jak otpor potpomognut posadom koja je držala M. Lisoig [Lišćić] k. [Hg.] 884. Uz pojačanu upotrebu bacača i artiljerije, borba se vođena sve do 19.00 sati, kada je 2. četa koja je napadala našim pratećim oruđima i prištkom našeg strijeljačkog stroja, sa južne strane uz upotrebu ručnih bombi uspjela ovladati neiskrsnom i prodrijeti u selo, nakon čega se neprijatelj povukao u pravcu Susse.

Na lijevom krilu kod XIV brigade u 09.00 sati otvorena je vatra iz baterije topova 150 mm na neprijateljsku komunikaciju s. Elsane [Jelšane] i neprijateljsku bateriju sjevernо od s. Kupa. Paljba je bila uspješna, a naročito na komoru gdje je pogođen veći broj vozila.

U toku dana borba je najjače vođena oko M. Ačuio k. 450 i k. 521. Poslije podne k. 521 obasuta je jakom vatrom iz

slije ovoga neprijatelj je i dalje gonjen i zauzeta je k. 696 i vršen je pritisak u pravcu Nuova Villa [Nova Vas]. Neprijatelj je izvršio povratni napad i u 11.00 sati ponovo zauzeo k. 696.

Uporedo sa ovim događajem VI brigada uspjela je likvidirati M. Gaurani [Gavrani] k. 736 — M. Visad [Visod] k. 755. Padu ovih kota u mnogome je pomogla precizna artiljerijska vatra. Poslije ovoga I i II bataljon još za vrijeme povlačenja neprijatelja iz Susse vrše energičan napad na Craccinu Nuovu [N. Kračina] i u 10.30 sati vrše juriš, a neprijatelj neuredno napušta položaj i gotovo u panici povlači se u Elsane. Ovom prilikom zaplijenjeni su u Sussi i Cracciui Nuovi veće količine materijala.

Do ovog vremena XIV brigada je nakon veoma uspješne koncentracije vatre iz topova i šermana izvršila juriš na ž.st. Šapjane i poslije kratke, ali veoma žestoke borbe, upotrebljujući ručne bombe, stanica je oslobođena, a isto tako i s. Šapjane. Također i II [dalmatinska] proleterska, koja se nalazila na našem lijevom krilu, nadirući od Kaštel Novo [Castelnuovo — Podgrad], po zauzeću Starada, zauzela je Pasjak i Berze [Brdce].

Ne obazirući se na ove prodore, neprijatelj je i dalje držao i uporno branio s. Lipu, s. Rupu, Sv. Katarinu k. 689.

III bataljon VI brigade u 13.15 sati poslije ogorčenih borbi zauzeo je konačno Lipu, a neprijatelj se je povukao u pravcu Rupe. Nešto kasnije XIV brigada zauzela je s. Rupu. Ostatak neprijateljskih snaga povukao se u Elsane. U borbama oko Lipe i Rupe neprijatelj je imao osjetne gubitke.

Poslije podne lijevo krilo VI brigade vodilo je borbu od Cracoine Nuove u pravcu Elsana. XIV brigada napadala je Sv. Katarinu — raskrsnicu puteva južno od Elsana i Gradinu k. 561 u zajednici sa II Proleterskom. Do 14.00 sati neprijateljski otpor na ovoj liniji je slomljen i bataljoni VI, XIV i II [dalmatinske] proleterske brigade ulaze u Elsane, gdje su zapljenjene veće količine ratnog materijala i oruđa. XIV brigada goni neprijatelja i dalje u pravcu [Ilirske] Bistrice i do noći hvata dodir sa neprijateljem ispod k. 416, 3 km. južno od [Ilirske] Bistrice.

I bataljon V brigade do mraka dopro je do Zemon di Sopra [G. Zemon] i poslije kratke, ali veoma uspješne borbe, uništivši skoro cijelu neprijateljsku posadu, zauzeo je selo i zaplijenio veću količinu ratnog materijala.

Pred mrak naše jedinice, poslije veoma uspješnih borbi, suzile su obruč oko opkoljenog neprijatelja u [Ilirskoj] Bistrici, održavajući u toku noći dodir sa neprijateljem na jed-

noj liniji svega 5 km. dugačkoj. Ta linija protezala se desno Zemon di Sopra zaključno, pa u lijevo k. 426 — k. 457 — Bukovica Picola [Mala] zaključno — Bukovica Grande [Velika] isključno, koju je držala II Proleterska.

7. V. XIV brigada izvršila je uspješan prodor preko k. 416 i upala u Zemon di Sotto [D. Zemon], gdje je natjerala neprijatelja na povlačenje u pravcu Bistrice. Tom prilikom neprijatelj je ostavio sve teško oruđe i vozila. Poslije ovoga saznalo se da se vode pregovori o predaji neprijatelja u [Ilirskoj] Bistrici, nakon čega su prestala neprijateljstva i na bojištu je zavladalo zatišje.[20]

Od 1. maja pa do konačne predaje neprijatelja svi postavljeni zadatci su izvršeni. Prateći tok opisa borbe u ovome izvještaju, u prvi mah moglo bi se pomisliti da postavljeni zadatci nisu blagovremeno izvršeni i da pojedini pogodni momenti u borbi nisu u potpunosti iskorišteni. Međutim, ako se ima u vidu snaga neprijatelja u ljudstvu i materijalu, onda se lako dolazi do spoznaje da je neprijatelj na široj liniji odbrane južno i"jugoistočno od [Ilirske] Bistrice raspolagao sa dovoljno snaga da se suprotstavi našoj diviziji na širokom frontu. Opkoljeni neprijatelj na relativno uskom prostoru bio je u mogućnosti da vodi dubinsku borbu i da po unutrašnjim operacijskim pravcima, brzom upotrebom rezerve, blagovremeno osujeti proširenje naših lokalnih uspjeha. Radi ovoga borba 4, 5. i >6. maja nosila je karakter borbe po dubini u cilju ovladivanja pojedinim otpornim centrima sa krajnjom težnjom da se neprijatelj natjera na povlačenje i da se grupiše u jednom uskom prostoru, gdje konačno treba da bude uništen od strane naših nadmoćnijih snaga.

Neprijateljski gubitci u ovim borbama su slijedeći:

Ubijeno	943
Zarobljeno	417

Ranjenih nepoznato.

Zaplijenjeno: pušaka 739, šaraca 69, teških bacača 16, teških mitraljeza 19, puškomitraljeza 39, pištolja 37, šmajsera 53, bicikla 32, kareta 67, kola 109, konja 265, p.a. mitraljeza 9, četverocijevnih p.a. mitraljeza 1, topova raznog kalibra 18, 3 ispravna i 9 neispravnih kamiona, 7 radio-stanica, 3 poljske kuhinje.

Uništeno: 12 topova raznog kalibra, 3 teška bacača, 2 p.a. topa, 12 kamiona, 18 kola, 98 konja.

[20] i [21] Vidi dok. br. 104, napomenu 22,

Sve ono što je u ranijim izvještajima navedeno o saradnji između policije i ostalih rodova vojske vazi i za borbe u ovom ratu. U pogledu saradnje policije i teškova pomenuo je nagovestio da se je u ovoj borbi, a isto tako i u ranijim borbama, pokazala nedovoljna izgrađenost tenkovskih jedinica. U čemu leže uzroci da pridate tenkovske jedinice ostaju bez municije ili pogonskog goriva baš u momentu kada treba pristupiti ofenzivnoj borbe ili oduzmu neprijateljska naoružanja ili njihovog nedovoljnog učešća u vatrenoj defanzivnoj poziciji. Ovi su svakako posljedica ili slabe strukture sprovođenja. Što je opet posljedica slabe borbene discipline u jedinici.

Kritički osvrt izvršit u zadnjem izvještaju[23] govoreći o svim borbe u mjesecu maju.

Kako u prošlom mjesecu tako i u ovome, divizija je vodila vrlo teške borbe sa upornim neprijateljem. Tokom ovih borbi u njegovom momentu neprijatelj se nije u jačem ste

[23] Vidi dok. br. 99, naprimer 45. I.sije gubitaka za period od 2. do 8. maja 1945 računajući nije pronašla, ali postoji knjiga ratnih i pogibulih boraca 19, divizije (vidi AVII. reg. br. 8/1 19/1. K.P.K. 26)

Pored izmijetog zapljenjeno je i masa drugog ratnog materijala, a koji se nije pretovaro i koji je osmo na bojištu, koji je prikupljen od strane Komande Pozadine IV Armije. U navedeni ratni plijen i gubitke neprijatelja nije uračunata gliva 97. Korpusa, koja se je predala u [Hrskoj] Bistrici.[21]

Sopstveni gubitci:

Mrtvih	98
Ranjenih	313
Nestalih	17

Uništeno municije:

Za p.k. topove	580
„ p.a. minobacače	760
„ ručne bacače	1487
„ srednje bacače	134
„ lake bacače	618
„ puške i automatsko oruđe	188000
„ Ručnih bombi	130
Signalnih metaka [rakeda]	63

Nasi gubitci nisu apsolutno tačni, pak cemo, kako smo već javili u posljednjem izvještaju, dostaviti naknadno.[22]

artiferija nalazila se je u betonskim zaklonima[25] sa tačno iz-računatim rupetrim sklonima, sa izračunatim elementima i bila je u stanju da u najkraćem vremenu skoncentriše svoju us-pješnu vatru na bilo kojoj tački na prednjem. Ovaj momenat imao je presudnog značaja naročito u odsudnoj borbi kod s. Sarsona i u pravcu s. Lubana. Na ovim tačkama predstojao je poljem prodoj neprijateljskog položaja. ali je neprijateljska artiferija bila ta, koja je onemogućila napredovanje naših tenkova i pješadije.

Česte kiše i drage vremenske nepogode mnogo štetnije su djelovale na borbenu snagu naših jedinica. nego li neprijateljske. Dok su naši borci na položajima danima i nedjelja-ma bili izloženi cestim kišama i lošem vremenu, dotle je ne-prijatelj bio zaštićen u dobro izgrađenim zaklonima, a pozadi i u neposrednoji blizini njegove I borbene linije nalazila su se udobna sela, koja je on koristio za odmor svojih jedinica.

Maksimalno zalaganje naših jedinica pred jakim i do-bro organiziranim neprijateljem dovelo je do zamršjih naših gubitaka, a naročito u stupešnskom kadru Sa druge strane baš ovo veliko zalaganje naših snaga očeličilo je sve borce bez

Ta rijec je u originalu dopisana mastilom.

penu pokolebao, mitj dozvolio da mu se zada teži udarac, koji bi doveo u pitanje njegovu glavnu snagu. Koliko za vrijeme odbrane toliko i u odstupanju neprijatelj je primo bolnu jedinice su bile u rukama svoje komande. Uporedo sa ovak-vim zalaganjem neprijatelja rasio je i zalaganje naših jedini-ca, koje su svojom hrabrošću, jakim moralom, naročito svo-jom izdržljivošću, najzad slomile otpor neprijatelja i u zajed-nici sa ostalim jedinicama armije pristile ga na pradaju.

Iako je aktivnost naših jedinica bila mozda najmiša baš u zadnjim danima borbe, ipak ta aktivnost nije mogla biti pra-vilno prikazana iz razloga što su manje jedinice, a naročito vojenim po prostoru i vremenu. Ove mnoge borbe vodene su batalijoni i čete, vodili borbe sa neprijateljskim grupicama od-sa jedinom zajedničkom tezinom da se bilo u kome pravcu po-luci jedan jaci uspjeh, koji bi doveo do rastrojstva neprijatelja U ovom zajedničkom stremljenju došlo je do usporednih us-pjeha kod svih brigada, koje su neprijatelja dovele u težak položaj.

Ja bi se bolje razumjele teške borbe koje su vodene sa neprijateljem na linji Klana — Rečina — Sušak, iznosimo slijedeće ujecajne momente.

Neprijatelj se je u ovim borbama borio pod mnogo po-volinim okolnostima[24] nego li naše jedinice. Neprijateljska

razlike i oni su neustrašivi ostajali čitavo vrijeme na juriš-
nom odsjonju pred neprijateljem, svakodnevno napadajući
ga i lomeći njegov odbrambeni sistem i njegov duh otpora
Teške borbe i svakodnevni napadi naše i XXVI divizije[26]
na liniji Klana — Rečina — Rijeka dovele su do jačeg angažo-
vanja snaga 97. njemačkog Korpusa prema našem frontu, što
je omogućilo i u mnogome olakšalo izvršenje zadataka IX i XX
divizije.[27]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.d. političkomesara — major:
Slavko Božović

Komandant — pukovnik:
Stanko Parmač

M. P.

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. 162
27.V. 1945.

[26] Vidi dok. br. 86.
[27] Vidi dok. br. 91, 84 i 105.

BR. 101

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. UDARNE DIVIZIJE OD 1. JUNA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA OD 17. APRILA DO 7. MAJA U REJONU OSTROŠCA, BOSILJEVA I ILIRSKE BISTRICE[1]

S T A B
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Br. 84 i 88/45.
Dne 1-VI. 1945.

Duplikat

Operativni izvještaj o borbi
naše I ud.[arne] brigade
17/18 -IV- 1945. g.

ŠTABU IV ARMIJE
(Operativno Odjeljenje)

Kula Bisovac, kota [trig.] 498 i Strnik kota 465 nalaze se sjevero-zapadno od Brekovice. Zemljište je brdovito i dijelom pošumljeno. Zemljište se vidi na sekciji Bihać 1:100.000. Od naših jedinica učestvovale su u borbi I. ud. brigada.

Neprijatelj koji se je nalazio na položajima bio je iz sastava Tiger divizije[2] a neki dio iz 104. Jeger divizije.[3] Jačina neprijatelja na isturenim kotama [trig.] 498 i [k.] 465 bila je oko 150 vojnika (Švaba). Neprijateljske -snage isturene na tim položajima imale su zadatak da štite njihovu glavninu na Brekovici, Prošićima i Ostrožcu.

Naša namjera i odluka bila je napasti neprijatelja na tim isturenim položajima i stvoriti mogućnost za daljnje operacije prema Brekovici — Prošićima i Ostrožcu.

Zapovijest je izdata usmeno.

' Ovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—2/8, k. 311 A.

i [3] Njemačka 373. legionarska divizija nosila je naziv »Tigar«. U bihaćkoj operaciji pretrpjela je velike gubitke (vidi dok. br. 65), te je aprila 1945. popunjena. O tome se u navedenoj Šramlovoj knjizi, str. 223, kaže da je poslije popune imala dva grenadirska puka sa po dva bataljona, jedan protivoklopni i dva artiljerijska diviziona sa po dvije baterije, ukupno 13 oruda. Osim toga, njoj je pridodata i grupa »Zomer« (Sommer) njemačke 104. lovačke divizije.

Borba je započela 17-IV — t.g. u 11.30 čas.

Odmah izjutra 17-IV — t.g. našì su se bataljoni podvlačili pod neprijateljske položaje na koti [trig.] 498 — Kuła Brđovače i položaje tога vođena je jedan sat borba za kojе vrijeme je neprijatelj davao jak otpor, ali usljed nаše nadmoćnosti uspjeli smo odbaciti ga sa Kule Brđovače.[4]

Po zauzeću Kule Brđovače, koje [trig.] 498 našì su bataljoni počeli vršiti jak pritisak na Strmik, kou 465, te poslije kratke borbe uspjeli smo odbaciti neprijatеlja sa Strmika i isti se povukao prema selu Brčkovići.

Istoga dana oko 20 čas. neprijatelj je nastojao izvršiti povratni napad na kou 465, ali nаše jedinice, koje su se bile dobro ukopale, primile su borbu i poslije kratkog vremena, neprijatelj se povukao u sjeverni nаjzеrnama, neprijatelj se povukao na položaje položaje u selu Brčkovići.

Poslavljeni cilj postignut je.

Neprijatеljski gubitci u ovoj borbi -su: 123 mrtva i veći broj ranjenih.

Zarobljeno je: 3 karabina, 1 pištolj, jedan dogled, 15 šinjela, 13 sanitetskih kutija, 4 bluze, jedan telefon, 7 pari cipela i 5.000 mauzer metaka.

Naši gubitci: 3 poginula i 14 ranjenih drugova. Među mrtvima nalazi se komesar — poručnik drug Ljezlac Vasilj.

Od municije utrošeno je: 4.100 mauzer metaka, 200 mетака za šmajsere, 50 ručnih bombi, 20 mina za leški bacač, 30 mina za laki bacač i 20 tromblonskih bombi.

Selo Brđovića — Prošći i kota 409 nalaze se sa lijeve strane rijeke Une a zapadno i jugozapadno od Osinova. Zemljište je okrivreno, ispresijecano, samo na nekim mjestima malo pošumljeno. Zemljište se vidi na sekciji Bihać 1:100.000.

Od naših jedinica uništovala je naša 1. ud. brigada, ojačana sa jednim bataljonom XIV brigade XXIX divizije.[5]

Raspored naših snaga bio je slijedeći:

IV bataljon da napadne kotu 409. III bataljon medupostor između Prošća i kote 409, I i II bataljon Brekovica i Prošće sa bataljonom XXIX divizije i kotu 412.

[4] Vidi dok. br. 89 dopisa br. 9, od 17. aprila.

[5] 17 Toga dana (19. aprila) stigla je 29. divizija iz Sarajeva na prostor Bihaća (vidi dok. br. 49, napomena 3).

Neprijateljske snage sačinjavali su jedan bataljon 373. divizije i dijelovi vaganačke ustaške bojne[6] kao i nešto zelenaša. Neprijatelj je imao namjeru da drži te položaje i time omogući evakuisanje materijala iz Ostrožca.

Naša namjera bila je da ovladamo neprijateljskim položajima i onemogućimo izvlačenje materijala iz Ostrožca, dok ne stigne cijela XXIX divizija[7] i u zajednici da napadnemo Ostrožac.

Zapovijest je izdana usmeno.

Borba je počela 19-IV — u 4 sata ujutro.

Naše su se jedinice, pod zaštitom naših boraca, podvlačile pod neprijateljske položaje istovremeno u svim. pravcima.

III bataljon, koji je napadao u pravcu bezimene kote Bukovac, primijetio je da prilikom padanja naših bacačkih mina neprijatelj se uzvrpoljio, te je energičnim ispadom izbio na neprijateljske položaje i neprijatelj je naglo pobjegao u pravcu Prošića. Istovremeno pritisnut neprijatelj sa desnog krila od Brekovice počeo je u paničnom bijegu da se pridružuje neprijatelju koji je bježao sa Bukovca. Isto tako neprijatelj iz Prošića koji je stalno bio gonjen od nas nije se mogao ni tu zadržati nego je pobjegao u pravcu Ostrožca, ostavljajući materijal i mrtve vojnike kao i nešto ranjenih.

Naše su jedinice produžile iz Prošića sa čišćenjem lijevog krila i kote 409, te smo ovladali i sa tim položajima.

Kada je neprijatelj vidio opasnost i naše nastupanje u pravcu Ostrožca, koncentrisao je sve svoje snage kao i počeo tući iz njihovih 10 plasiranih topova. Pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre izvršio je neprijatelj povratni napad u kom su jurišali i njihovi oficiri da bi sačuvali topove.

Njihov povratni napad, izvršen pod zaštitom tako jake vatre, uspio je odbaciti naše dijelove iz Prošića[8] na bezimenu kotu Bukovac, kao i naše dijelove sa kote 409 prema Kuli Bisovac i Strniku.

Postavljeni zadaci su djelomično postignuti.

Neprijatelj je imao 59 mrtvih i veći broj ranjenih. 16 neprijateljskih vojnika je svučeno. Zaplijenjeno je dosta razne spreme.

Naši gubitci jesu: 4 mrtva, 30 ranjenih i jedan nestao drug. Među poginulima nalazi se komandir 1 čete III bataljona Popović Branko i komesar Paunović Janko.

* Redakcija nije ustanovila o kojoj se jedinici radi. U rejonu Brekovice, Prošića, Ostrošca, Ličkog Petrovog Sela i Vaganca bili su dijelovi 7. ustaškog zdruga 10. hrvatske divizije izmiješani sa njemačkim jedinicama 373. legionarske divizije. O neprijateljskim snagama u tim rejonima opširnije vidi u dok. br. 42 i 51.

[7] Vidi dok. br. 89, depešu br. 28 od 19. aprila i br. 63 od 21. aprila.

kola 296 i bezimenu kolu odnosno međuprostor lijevo od ceste prema Bosiljevu i desno od puta Hrsina — Bosiljevo.

Namjera neprijateljа bila je da sa ovim isturenim snagama izvrši bočno osiguranje za izvlačenje njihovih snaga iz Karlovca kao i samog prilaza ka Karlovcu. U tom cilju neprijatelj je vršio ispade i manevre da bi olakšao prilaske na Bosiljevo.

Naša namjera i odluka bila je proširiti i likvidirati otpore lakše ispred Bosiljeva i tako stvoriti mogućnost za daljnje operacije prema sjeveru i Karlovcu.

Za napad je izdana pismena zapovijest,[10] a lokom borbe izdavane su usmene zapovijesti.

Borba se je vodila 25. ov. mj. od 8—16 sati.[11] Naše su sve jedinice jos lokom noći 24/25. izvršile pokret prema položajima tako da je III brigada izbila na linију kota 185 — 258 Gradišće — Prnvis trig. 461, a II brigada kota 359 Kenduhći — Strgar — Hrsina.

[7] Dvadeseti bovački puk nalazio se u širem rejonu Karlovca (vidi dok. br. 60, napomenu 3).

[8] Tu zapovijest radekcija nije genorala.

[9] Vidi dok. br. 89, depeşu br. 41 od 25. aprila.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
O BORBI 25-I V-1945.

Zemljište oko sela Gasparovići, Kenduhći, Strgari, Lipovčak, Majka božja, Podebar, kota 359, Prnvis [trig.] 461, Gradišće k. 258 i kota 185 je brdovito, kamenito, dosta ispresijecano, mjestimično pošumljeno, a oko Majke božje brisano. Zemljište je pretsavljeno na sekciji Ogulin — Karlovac 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u borbi II i III brigada i Artiljerijski divizion.

Neprijateljske snage sastojale su se od III bataljona XX jegar regimente,[9] poljomognute artiljerijom. Neprijatelj je dizao položaje Skucane, Topiice Leščе — crkva Majke božje,

Od oruđa izgubili smo jedan šmajser, jedan karabin 3 dva konja su poginula.

Ljudstvo municije u ovoj borbi je: 16.000 puščane i puškomitraljeske, 73 komada ručnih bombi. 74 mina za lake baceće, 250 mina za teške bacače. 46 mina za tromblone.

U ovoj borbi istaklа se je natočio 2 četa I. bataljona na čelu sa komandirom Vukšićem Miljanom i komesarom Matićem Radom.

Bataljon III brigade odmah su krenuli i uposlavili komlatk sa neprijateljem, koji se je nalazio u selu Skućanima. Neprijatelj je dvoje dosta jak otpor ali uz pomoć artiljerije i bacačke vatre uspjeli smo odbaciti neprijatelja iz sela Skućani u pravcu sela Toplice I.-ešće.

Jedinice III brigade su se zaustavile i učvrstile na položajima oko sela Skućani.

Bataljoni II brigade oko 10 čas. krenuli su u napad i pod pritiskom naših snaga neprijatelj je prihvatio borbu i počeo davati žestoki otpor, naročito neprijateljske snage u selu Kić davale su jak otpor i u jednom momentu izvršile ćak i juriš, pojedinogdje mjestvom artiljerijom i bacačkom vatrom, ali nas III bataljon odličnо se je držao, odbio neprijateljski juriš i izvršio protunapad i neprijatelja proterao iz sela Krča i dalje se podvlačio pod same neprijateljske rovove oko bezimene kote.

Takoder I bataljon koji je napadao u pravcu crkve Majke božje spustio se je do same padine i na samih 200 metara od neprijateljskih položaja, pod zaštitom mase artiljerijske vatre i prpremali se za juriš.

U tom vremenu oko 11 čas. neprijatelj je iznenadno prekо sume izbio neopazeno ispod same kote [trig.] 461 Prnis i postignutim iznenađenjem i osjetnom nadmoćnošću uspio je zbaciti III bataljon odmah sa kote 461 Prnis i brigade sa položaja sjeverno od kote 258 vjencem prema koti [trig.] 461 Privisu, a ujedno su osjećene dvije čete iz brigade na položaju sjeverno od kote 255 vjencem prema koti 214 bile su potpuno obustavljene od ostalih snaga.

Da bi izvukli naše čete sa ceste prebacili smo III bataljon III brigade sa položaja sjeverno od kote 258 vjencem prema koti [trig.] 461 Privisu, a ujedno su osjećene dvije čete na cesti izmedu Bosiljeva i Toplica I.-ešća na kot 214 bile su potpuno obustavljene od ostalih snaga.

bataljona III brigade.

III bataljonu u III brigadi koji se je nalazio na koti 238 da izbije preko šume Vučjak i zaposjedne kotu 295.

IV bataljonu III brigade da ostane na koti 238 i štiti izlaženje II bataljona koji se je nalazio na koti [trig.] 461 — Hrvis, a kada stigne II bataljon do kote 258 da produži preko šume Vučjak i napadne neprijatelja bočno u nastupanju iz Špehara.

II bataljonu III brigade po izbijanju na bezimenu kotu južno od kote 211 i 258 da ostane kao zaštitnica i pod svaku cijenu ne dozvoliti daljnje ugrožavanje našeg izvlačenja.

Dva bataljona II brigade da krenu u pravcu sela Špehara i oslobode prilaske na III brigadu.

Međutim neprijatelj u svom napredovanju izbio je do kote 211 i sa jednim dijelom snaga zauzeo položaje II bataljona. Tu je nastala vrlo žestoka borba prsa u prsa, bacanje bomb, te je II bataljon izvršio protunapad i uspjelo mu je neprijatelja odbaciti. Istovremeno pretežena je jedna četa II bataljona prema položaju u šumi Vučjak te je u zajednici sa kuririma i straţarima izvršila bočni napad na neprijatelja i privukle pod samo neprijateljske rovove, s tega razloga može su se ćete povlačiti prema bezimenoj koti prema cesti kao i između sela Časpar ovića na privatni položaj a pod zaštitom IV bataljona, koji je njihovo oslupanje pomagao, jer je neprijatelj vrlo jurše na naše oslupajuće ćete.

Uslijed ovako novostvorene situacije na ostalim sektorima III bataljon II brigade koji je bio između sela Krča a ujedno jako ugeen od neprijateljske artiljerije i bacačke vatre povukao se je.

Naše snage ostale su i dalje na položajima u Privisu kota [trig.] 461.

Oko 15 čas. neprijatelj je poslao sa dvije kolone i to: prvom prema koti 251 od sela Časpar ovića i uspio je jakim prituskom odbaciti II bataljon II brigade sa kote 314, a jednom kolonom krenuo je preko kote 251 na Vinicu spuštajući se u selo Špehari, te produžio u pravcu kote 295 i kote 211 kojeći za tim da naše snage razdvoji i zarobljavanjem manevrom ugrozi jedinice na Privisu i ostale jedinice u desno.

Da bi izbjegli neprijateljsko ugrožavanje s boka i sa leđa izdato je naređenje:

I bataljonu III brigade koji se je nalazio na položaju u selu Skučani da odmah krene cestom i izbije na Umol, onemogući napredovanje neprijatelju i omogući izvlačenje ostalih

omogućili oslalim četama II bataljona izvlačenje. Ovu borbu popopmagala je praćena četa sa jakom bacačkom vatrom.

I. bataljon III brigade, koji je nastupao od sela Gorenci prema Umoli susreo se je sa neprijateljem na cesti kod Sokline i odbacio neprijatelja prema selu Spehanima i tako omogućio drugim jedinicama da se izvuku.

Neprijatelj se je zaustavio na koti 258 i s. Spehanima dok su naše snage ostale na položajima Vučjak kota 295 — Soline — Umol kota 380 i kota 342.

Borba je završena oko 16 čas.

Poslavljen zadaci u ovoj borbi nijesu postignuti.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi su 60 mrtvih i više ranjenih.

Zarobljen je jedan neprijateljski vojnik.

Naši gubitci: 36 mrtvih, 77 ranjenih i 7 nestalih drugova. Među ranjenima nalazi se poručnik Komesar Bezmanović Petro, politički — zastavnik Kokšandić Milan, i pomoćnik komesara čete poručnik Nedeljko Todorović.

U ovoj borbi utrošeno je 47.650 metaka za puške i puškomitraljeze, 3.100 metaka za šmajsere, 172 ručne bombe, 590 mina za bacač 81 mm. 75 mina za laki bacač, 57 bombi za govi su iz III brigade.

Saradnja artiljerije i pješadije bila je dobra.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ O
BORBI 26-IV-1945. g.

Kota 342. Solme, kota 380, selo Umol, kota 314, 226 i 270. Zemljište je brdovito, isprešijecano i dijelom pošumljeno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Ogulin 1:100.000.

Od naših snaga ućestvovala je u borbi III brigada, II brigada, Artiljerijski divizion i I Karlovačka brigada.[12]

II brigada: Tihovlje, kota 314, kota 226, a lijevo se je nalazila Karlovačka brigada.

III Brigada položaje Solme kota 342 — Umol 380.

Raspored naših snaga bio je slijedeći:

Poštо smo ovladali ovom kotom 314, to smo sa jednim bataljonom II brigade i jednim bataljonom III brigade izvršili napad na kotu 380 Umol. Poprnomgnuti jakom vatrom naše artiljerije uspjeli su bataljoni da prodjerraju neprijatelja sa kote 380. Oko 16.30 čas, neprijatelj je ponovo krenuo u napad pravcu sa dva tenka i jednom blindom u pravcu položaja IV bataljona II brigade na kotu 226. U prvi mah neprijatelj je

[12] Karlovačka brigada je bila u sastavu 34. divizije (vidi tom XI, knj. 2, str. 340).

[13] Vidi dok. br. 89, depeše br. 58 i 60 od 26. aprila.

Nepriajatelj snage sastojale su se od dva bataljona XX regimente sa dva tenka, jednom blindom popomognuti artiljerijom.

Neprijatelj je imao namjeru da ovlada našim položajima, a naša je odluka bila da ne dozvolimo neprijatelju nadiranje u pravcu naših položaja.

Za ovu borbu zapovijest je izdana usmena.

Borba je vođena 26. o.mj. od 9.30 do 18 čas.[13]

Oko 9.30 čas. jake neprijateljske snage počele su podi- lazili od pravca Lešće, selo Generci i selo Đuri prelco kote 238 Gradište — Špehari u pravcu naših položaja na kotu 342. So- line i 340 Umol. Neprijatelj popomognut artiljerijskom va- trom, i jakom nadmoćnošću uspio je da ovlada kotom 342 dok

uspio odbaciti jednu četu koja je zatvarala jednu četu, ali potpomognuta ta četa od cijelog bataljona i izvršenim jurišem neprijatelj je protjeran. Tom prilikom uništen je jedan tenk sa pencer-faustom i džon-bulom, a isti je naišao i na minu.

Oko 18 čas. borba je završena a naše jedinice držale su sve položaje koje smo i prije imali, samo kotu 342 — Soline držao je neprijatelj. Postavljeni zadaci djelomično su postignuti.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 55 mrtvih vojnika.

Zarobljena su dva karabina, uništen je jedan tenk. Naši gubitci: 15 mrtvih, 31 ranjeni drug.

Među poginulima nalazi se komesar bataljona drug Carić Nikola i delegat zastavnik Dodos Ostoja.

Među ranjenima nalazi se pomoćnik politkomesara čete drug Vaso Đukić.

U ovoj borbi utrošeno je 13.400 metaka za puške i puškomitraljeze, 1.100 metaka za šmajsere, 28 ručnih bombi, 280 mina za teške bacače, 15 mina za laki bacač, 3 mine za džon-bul. jedan panzer-faust, 187 granata za top 75 mm.

Artiljerija je dobro potpomagala pješadiju

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ
O BORBI KOD ILIRSKE BISTRICE.[14]

Zemljište oko sela Ilirske Bistrice je otkriveno, dijelom pošumljeno a dijelom ispresijecano. Zemljište je predstavljeno na sekciji Fiume [Rijeka] 1:100.000.

Od naših jedinica u borbi su učestvovale I, II i III brigada i artiljerijski divizion. U operacijama kod Ilirske Bistrice sarađivale su jedinice VIII divizije.[15]

Sastav neprijatelja[16] bio je od raznih jedinica, jegerovaca, 901, 902. i 904. rgt. pješadijskih jedinica, artiljerije i mornara. Jačina svih snaga ukupno bila je oko 15.000 vojnika (Nijemaca).

Namjera neprijatelja bila je da se probije iz sela Ilirske Bistrice, gdje je bio opkoljen u pravcu Knežaka i dalje prema sjeveru.[17]

Naša odluka je bila ne dozvoliti neprijatelju izvlačenje već opkoljenih snaga nego ih natjerati na predaju ili uništiti.

[14] Vidi dok. br. 76, napomenu 14.
[15] Vidi dok. br. 104.
[16] Opširnije o neprijateljskim snagama vidi dok. br. 51.
[17] Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

Za izvršenje zadatka izdata je brigadama usmena zapovijest. Borba je započela 6-V- u 2 sata poslije podne[18] a završena je 7. o.mj. poslije podne u 16 sati.[19]

Da bi spriječili probijanje neprijateljа cestom u pravcu Knežaka, dva bataljona 1 ud. brigade bili su na koti 659. Neprijatelj koji je osjetio prisustvo našіh snaga na toj koti tokom noći podvukao se je pod samu kotu i u 2 sata poslije podne noći izvršio je juriš na naše položaje, ali naši bataljoni izdržali su napad neprijatelja i poslije kratke borbe odbacili ga na polazne položaje. Istovremeno prebacili smo još jedan bataljon sa desne strane kote 659 na samu cestu i povezali se sa jedinicama VIII divizije, koje su se nalazile desno od nas. Neprijatelj je nastojao da pod svaku cenu probije obruč, te je oko 4 sata ponovno izvršio juriš na naše položaje, ali je bio od naših jedinica i po drugi put vraćen natrag uz teške gubitke.

Oko 5.30 čas. neprijatelj je pokušao i po treći put da ovlada našim položajima i da se probije ali je bio odbačen i naše jedinice u protunapadu odbacile su ga i sa njegovih položaja. Naše tri bataljona, ojačani sa tri tenka,[20] [1] jedinom blindom upornošću našіh jedinica odbacili ih sve do samoga sela Hrske Bistrice. Neprijatelj je drzao dobro utvrđene kote 711 i 757 kao i vijenacem položaje sve do ceste. Uz pripremu artiljerijske

[18] Jedinice 7. divizije su 5/6. maja smijenile 12. brigadu 26. divizije, (vidi dok. br. 86, napomenu 41 i dok. br. 104, napomenu 16).

[19] Sadnog maja u 1 sat bilo je upovoreno primirje, a u 6 sati poprisana je kapitulacija njemačkog 97. korpusa. Međutim, na pojedinim pravcima i pojedinim jedinicama su borbe i dalje, sve dok jedinice 7 divizije nisu bile obavijštene o kapitulaciji njemačkih snaga (vidi dok. br. 104, napomenu 22).

[20] Vidi dok. br. 93, napomenu 33.

gade uspijevale da ovladaju vijencem ispod kote 711, ali jedinice III brigade nijesu mogle.ovladati samom kotom.

7-V.- t.g. u 5 čas. neprijatelj je izvršio napad na položaj koji je držala naša II brigada, te je poslije kratke borbe probio ovaj položaj i ovladao sa kotom ‚Milanka 935 i sa kotom 823. Uslijed toga odmah smo izdali naređenje štabu III brigade da se povuku sa svojih položaja na položaj Milanka kota 975, s tim da spriječe daljnji prodor neprijatelja i brzim manevrom izvršimo opkoljavanje istaknutih neprijateljskih dijelova. Brzim manevrom naših jedinica uspjelo nam je otsjeći neprijateljske dijelove, opkoliti ih i prisiliti ih na predaju. Jedan mali dio od oko 70 vojnika uspio se je probiti, koji se je kasnije u malim grupicama predavao.

Obzirom da su već razgovori o predaji bili u toku to smo našim jedinicama izdali naređenje da ostanu na položajima do završetka pregovora.[21]

U ovoj borbi neprijatelj je imao 6 oficira i 305 vojnika poginulih. Zarobljena su dva viša oficira, 16 nižih i 800 vojnika. Ranjeno je 76 vojnika.

Zaplijenjeno je 55 mitraljeza »šaraca«, 18 puškomitraljeza, 50 šmajsera, 5 teških bacača sa 70 mina, 4 laka bacača sa 90 mina, 601 karabin, 132 pištolja, jedna radio-stanica, 4 topa protukolska, jedan brdski top, jedan kamion sa ratnom spremom, 54.000 metaka, 44 konja, 760 bombi, 40 noževa i druge ratne spreme.

Naknadno smo dobili od plijena slijedeće: 700 karabina, 45 šaraca, 130 šmajsera, 3 protukolska topa, 60 poluautomatskih pušaka, 300 pištolja, 600 noževa, 2.200 opasača, 2.000 fišeklija, 100.000 mauzer metaka, 15 kola sa priborom i 30 komada konja.

Naši gubitci: 29 poginulih, 68 ranjenih i 4 nestala druga.

Među poginulima nalazi se poručnik Suzić Dušan, komandant III bataljona III brigade, komesar poručnik — poručnik Matić Rade i pomoćnik politkomesara potporučnik Paprica Vaso.

Među ranjenima nalazi se načelnik štaba I ud. brigade drug Božić Radovan, poručnik, politkomesar poručnik Dragić Dragan.

U ovoj borbi utrošeno je 70.300 metaka za puške i puško-mitralj., 326 ručnih bombi, 880 mina za teške bacače, 427 mina za lake bacače, 2.600 metaka za šmajsere, 43 mine za tromblon, 727 granata za brdske topove 75 mm.

Među ranjenima nalazi se još i v.d. komandanta bataljona potporučnik šušnjar Dragan, vojno-obavještajni oficir

brigade Cvitkovič Ljubo, pomočnik poštkomesara čete pošporučnik Kelič Sivo, poštdelegat — zast. Svjetlica Dušan.

Sarađuju sa našim divizionom bila je dobra, dok je veza sa Korpusnom artiljerijom bila slaba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.Đ. Pošt.komesara:	Komandant, poštpukovnik:
M.[22] Knežević, v.r.	M.[23] Pavlović, v.r.

Tačnost prepisa ovjeravam:

M. P.

Adjutant, poručnik:
David Kabiljo

22 Kljun
23 Kljun

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. 310
15. VII.1945.

BR. 102

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE OD 6. JUNA 1945. GENERALŠTABU JA O VOJNOORGANIZACIONOM STANJU ARMIJE U MAJU 1945. GODINE[1]

Š T A B
IV. JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Pov. A. Broj 34
Dne 6. juna 1945. god.

Predmet: Opći vojno-organizacioni izvještaj za mjesec maj.

GENERALŠTABU JUGOSLAVENSKE ARMIJE

a) Operativna situacija:

Oslobođenjem Gorskog Kotara, Hrvatskog Primorja sa gradom Sušakom te otoka Raba, Krka, Cresa i Lošinja,[2] stvoreni su uslovi za izvršenje glavnog zadatka naše Armije, oslobođenje Istre i grada Trsta.

Prije početka ovih operacija na dan 22. aprila situacija u Istri i Slovenačkom Primorju i Suhoj Krajini bila je slijedeća:

Neprijatelj[3] je na tom prostoru raspolagao sa oko 56.000 vojnika i oficira i 340 topova. Jače snage bile su oko Rijeke gdje se nalazila 237. Njemačka divizija ojačana sa nekoliko samostalnih bataljona, dijelovima mornarice, talijanskom milicijom i većim brojem obalskih topova. Na ostalim položajima i mjestima nalazili su se dijelovi samostalnih bataljona, SS policijskih jedinica, a od Gumanca[4] prema Kočevju Srpski dobrovoljački Korpus, Jevđevićevi četnici, Rupnikovi domobranci i neki dijelovi SS policijskih jedinica.[5]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—1/8 k. 311 A.

[2] Vidi dok. br. 27, 32, 45, 54, 56, 67, 88, 92, 96, 99 i 103.

[3] O neprijateljskim snagama na tom prostoru vidi dok. br. 51

[4] Vjerovatno: Gomanjce.

[5] Opširnije o tim kvislinškim snagama vidi dok. br. 13, 38 i 57.

Nase snage nalazile su sc: IX. divizija na otocima Lošinju i Cresu, XIX. divizija na sektoru Rijeke, XXVI. divizija na prostoriji Pokljuvac — Cavle — Snježevo s jedinom brigadom u Crnivrnici, XIII. divizija na prostoriji Klana, XLIII. divizija na prostoriji Gumanca, XX. divizija na prostoriji Čabar — Prezid, a VII. Korpus na prostoriji južno od Kočevja.

Nas plan[9] u vezi zadatka bio je sljedeći:

Jačim snagama ugroziti neprijateljа probojem na fronti Klana — Rijeka sa težnjom izolovanja Rijeke grupacije i izvršiti dvostruki obuhvat produženi desnim krilom pravcem Mašun — Sv. Petar [Sl. Peter; sada: Pivka] — Trst, a ljevrim Cres — Mrkopalj — Ilirska Bistrica — Trst. XLIII. divizija da se uputi u pozadinu neprijatelja[10] kod Trsta, IX. Korpus[11] da djeluje u neprijateljskoj pozadini u cilju osloboćenja Trsta i Gorice, a VII. Korpus[12] da štiti desni bok od Kočevja i Cerknice. U pri-premama za izvršenje ovoga plana stigla nam je kao pojačanje XXIX. brzocgovačka divizija.[11]

Prema stvorenom planu napad se je počeo uspješno razvijati. Naše snage zauzele su Klanu i izgledalo je da ćemo brzo moći napredovati ka Trstu na ovom pravcu, međutim neprijatelj, oslanjajući naše umnjene, u cilju da spriječi naše napredovanje i onemogući zauzimanje Trsta pribacio je na Rijeckí front sa prosječno Trsta i oskolne 188. divizija, dva samostalna policijska SS puka i 5 samostalnih bataljona. Ovim pojača-

cama.[23] U ovo vrijeme Riječka grupacija, u jačini oko 22.000 vojnika, nalazila se opkoljena na prostoru Otrov — Zabice — Lipa] nalazila se opkoljena grupacija oko 3.000 Nijemaca, u Paziu bila je opkoljena grupacija od 2.000 neprijateljskih vojnika i u Umagu grupacija od oko 1.000 Nijemaca.[24]

U ovoj situaciji orijentisali smo XXIX. diviziju[25] prema Postojni i Ljubljani s ciljem da u zajednici sa VII. Korpusom oslobodi Ljubljanu,[26] a ostale snage orijentisali smo na unistenje Riječke grupacije i opkoljenih grupa u Istri. Isovremeno

[15] Vidi dok. br. 84.
[16] Vidi dok. br. 69.
[17] To je bila 11. brigada 26. divizije (vidi dok. br. 66,napomenu 21).
[18] To su bile 13, 19 i 26. divizija. O rezultatimaborbi na njeckom frontu vidi dok. br. 86, 90, 99 i 100.
[19] To je bila 7. i 8. divizija 4. korpusa JA. O rezultatima borbi vidi dok. br. 101 i 104.
[20] Vidi dok. br. 84, napomenu 24.
[21] Obavijip o borbama za unistenje opkoljene neprijateljske grupacije u Puli i Pazinu vidi dok. br. 98 i tom VIII, knj. 3, dok. br. 176.

27. aprila zapoceo je napad i na desnom krilu. XX. divizija[15] prvi dan borbi ovladala je Mlasunom — Fontanom [Kmezak] — Sv. Petrom i Jurkom Bistricom. Konstatovali ovaj uspjeh izdali smo naredenje[16] XX. diviziji i 6mkovskoj brigadi da što snaljije napreduju ka Trstu i upute hitno za zaštitu leda i bokova ovih snaga na sektor Sv. Petar i Jurku Bistricu jedne brigade XXVI. divizije[17] i XXIX. hercegovačke divizije.[18] Vodeći žestoke borbe protiv neprijatelja, koji je u borbu uba-cio svoju pješadiju ojačanu tenkovima, naše jedinice 29. aprila upale su u predgrade Trsta i zapocele ulicne borbe. Kao pojačanje za borbu u samom Trstu uputili smo XX. diviziji X. hercegovačku brigadu.[19]

Dok su naše jedinice na lijevom i desnom krilu napredovale ka Trstu na centralnom Riječkom frontu nase tri divizije[20] vodile su žestoke borbe po kojima se mogło ocijeniti da se ovdje unišlavaju gllavne neprijateljske snage. Koje su trebale branili Trst. U ovo vrijeme slagle su nam [kao] pojačanje divizije IV. Korpusa[21] koje smo orijentisali na naše desno krilo. Poslije dvodnevnih ulicnih borbi 1. maja nase jedinice savladale su neprijatelja u gradu Trsta i, osim divije tvrdave, grad je bio oslobođen. Snage IX. Korpusa[22] 1. maja oslobodile su Trzic i Goricu i 2. maja to jest jedan dan poslije oslobođenja ovih mjesta, sastale se sa Anglo-Amerčkim jedini-

Istr, a XIX. na prosloru Hrske Bistrice.[31]

H) BORBENOST. MORAL I ZDRAVSTVENO STANJE.

U posljednjim bohbama našc jedinice pokazale su visoku borbenost i moral. Prored dugotrajnih, teških i napornih borbi, sve jedinice zalagale su se za izvršenje dobivenog zadatka. Pretežnom rata i ulaskom naših jedinica u veće i veće gradove kao i u movonastalioj situaciji u kojoj se nalazi naša Armija, naši borci i starješine nastoji su se očuvo. Bilo je mnogih grešaka, koje su uklonjene i uklanjaju se. Novomobilisano ljudstvo drži se dobro.

Zdravstveno stanje naših jedinica dobro je, imade po neki slučaj oboljenja od zaraznih bolesti. Poduzete su mjere da se ovo uklom. Obzirom na uslove, higijena kod jedinica se poprav ja.

[27] Vidi dok. br. 97.
[28] Vidi dok. br. 104, napomenu 22.
[29] Vidi dok. br. 69, napomenu 2.
[30] Pozitivljem teksi se odnosi na rad štabova, komandi i jedinica u mirnodopskim uslovima.

formirali smo mješovitu brigadu s ciljem oslobođenja Bel jaka i Čelovca.[27]

2. maja Rijeka grupacija, koja je tada brojala oko 20.000 ljudi, pošla je u zavorenom karcu da se probija prema sjeveru.[28] Poslije vrlo ogorčenih i žestokih borbi, koje su trajale četiri dana i četiri noći, ova grupacija je zbijena na prostoriju Obrov — Zabice — Časetinovo — Bistrica, upješi velike gubitke kapitulirala[29] je i položila oružje našim jedinicama, istovremeno savladan je ojpor neprijatelja u Umagu i Pazinu, a motomehanizovani odred sjaho je u Bešjak i Čelovec. 8. maja likvidirana je neprijateljska grupa u Poli a XXIX divizija, oslobodivši Poreštinu i Labatec, u zajednici sa VII. Korpusom, čije su snage oslobodile Kočevje, oslobodile su glavni grad Feočetine Slovenije Ljubljanu. jedinice XXIX. divizije, nastavljajući napredovanje ka Austriji, oslobodile su 9. maja Skofju Loku a 10. maja grad Kranj. Ovim bohbama prestao je ojpor pred jedinicama naše Armije i dobivenl zadatak je izvršen.

Poštio je u ovo vrijeme prestao oružani ojpor i na ostalim frontovima i završila oružana bohba u Evropi.[30] naše jedinice uzele su sljedeći raspored: motorizovani odred Čehove — Bešjak. XXIX. divizija Krani — Radovljice — Bled — Jesenice, IX. Korpus Tolmin — Trbiž. XIII. divizija Gorica, XXVI. divizija Trčić, IX. i XX. Divizija Trst, XLIII. divizija u

Naše daljnje namjere su: posvetiti što veću pažnju nastavi boraca i starješina, te jačanju discipline.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik
(Boško Šiljegović)
Boško Šiljegović

Načelnik štaba general-major
(Pavle Jakšić)
P. Jakšić

M. P.

P. S. pošto je sadašnji komandant ove Armije drug general-lajtnant Peko Dapčević došao za komandanta Armije tek po završetku svih operacija, to izvještaj potpisuje načelnik štaba.

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE OD 15. JUNA 1945. GENERALŠTABU JA O DEJSTVIMA ARMIJE U LICI I HRVATSKOM PRIMORJU[1]

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. 214
15-VI 1945. god.

BORBENA RELACIJA ZA
borbe kod Gospića,
Perušića, Ličkog Osika,
Otočca, Brinja, Ogulina,
Senja, Novog, Crikvenice
i Kraljevice.

GENERALŠTABU JUGOSLAVENSKE ARMIJE

Sekcije: Bihać — Gospić — Senj — Ogulin
razmjer 1:100.000

1. Pripreme.

Odmah nakon likvidacije neprijatelja na Krbavskom polju i Lapcu[2] t.j. od 22. III divizije su

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 16—1—2, k. 21, f. 3, 1/1-78 VIII/1 b,gc;

bile otjelmljane za izvršenje novog zadatka osim XXVI divizije, koja je produžila napad na Bihać.

Koncentracija i pregrupacija izvršena je u vrijeme od 22. III do 2. IV sljedećim redom:

XI Korpus[5] i snage XIX Đ.d. Divizije[6] nakon likvidacije neprijatelja na Kčavskom Polju izbili su na liniju s. Bunić — Debelo Brdo i na lijevo proširili zadržali se do početka nove operacije.

XX Divizija[7] — nakon izvršenog zadatka na prostoriji Lončarić — Kuk — Kamensko izvršila je 22. III pokret sa ove prostorije na oslobođenje Bihaća 28. III Kretnula je sa ove prostorije i 3. IV stigla na prostoriju Ostrovica — Blag.

IX. Divizija[8] — sa prostorije Zadar — Novigrad — Obrovac izvršila je pokret i 3. IV izbila na prostoriju Lukovo Šugarje.

Tenkovska[9] i artiljerijska brigada[9] izvršile su koncentraciju na prostoriju Debelo Brdo — Bunić i Medak — Blag.

Razvoj jedinica sa pojedinih sektora na koncentracijska prostorija do polaznih položaja za napad kao i materijalno obezbeđenje operacije (bojna golovosi) bilo je završeno u toku 3. IV.

2. *Opis položaja (bojišta)*

Zemljište na operacijskoj prostoriji je većim dijelom planinskoga karaktera, djelomično pošumljeno.

Masiv Velebita djeli operacijsku prostoriju na pomorski sektor i prostor L.hc.

Na području Gospića, zemljište je otvoreno i brisano što manjeg za predio Ličkoo, južno i jugozapadno od Gospića. Sjeverno od grada, zemljište je močvarno i teško prolazno za motorizaciju. Inače zemljište dozvoljava upotrebu svih rodova oružja sa ograničenjem u pogledu upotrebe tenkova i teške artiljerije na sjevernim prilazima gradu.

[5] Vidi dok. br. 11.
[6] Vidi dok. br. 17.
[7] Vidi dok. br. 10.
[8] Vidi dok. br. 14.
[9] Za vrijeme bihaćke operacije 9. divizija je bila u opsjedi rezervi (vidi dok. br. 4).
[5] Vidi dok. br. 15.
[6] Vidi dok. br. 19.

Dalje prema sjeveru i sjeverozapadu, zemljište je posumljeno.

Na desnom kraju Armije na prostoriji Pihrvić-kih jezera, zemljište je posumljeno i ne dozvoljava uporabu svih rodova oruđa, dok je zemljište na prostoriji Oiocea pogodno za manevrisanje.

Na obalnom sektoru zemljište je kršovito i golo i uporaba motorizacije je ograničena samo na komunikacije.

Sistem odbrambenih neprijateljskih zona:

Kao što je bio slučaj na prostoriji Bihaća, ta-ko je i na ovoj operacijskoj zoni opet karakter tak-tičke odbrane neprijatelja prelazivao niz uvrće-nih otpornih tačaka, koje su bile izvedene u vidu poluslaine i poljske fortifikacije i to naročito na sektoru Gospića.

Najbolje uvrđena i najbolje branjena prosto-rija je bila kod Gospića, zatim na sektoru Baške Oštarije — Karlobag.

Kod Gospića utvrđenja su bila brižljivo izve-dena, sve komunikacije koje vode u grad blokirane a ćitav grad opasan sa nekoliko redova bodljikave žice i minskih polja.

Utvrđenja oko grada bila su izvedena u vidu poljske fortifikacije. Sva opoma gnijezda bila su povezana rovovima a ovi zaštićeni bodljikavom ži-com i nagaznim minama.

Neprijatelj je uglavnom koristio već postoje-će fortifikacijske objekte koje su izgradili Talijani za vrijeme okupacije.

Tlakodor sva uporišta kod Karlobaga, Jablan-ca, Baških Oštarija, Brušana, Lička Novog, Lička Osika, Perušića, Čudin Klanca bila su opasana sa nekoliko redi bodljikave žice i sa poljima nagaznih mina.

Sektor Vratnik — Senj bio je najotporniji dobro utvrđen. Odbrana je bila onjemišana prema moru, svi objekti građeni su u cilju spriječavanja nadiranja sa obale. Iz gradnje ovih objekata zaključuje se da se je neprijatelj najotporniji spremao za spriječavanje desanata u luci Senja.[10]

[10] U navedenoj knjizi Šramla, str. 265, navodi se da su pri utvr-đivanju obale izgrađena mnoga betonska skloništa i galerije u stijeni za smještaj rezervi i stabova.

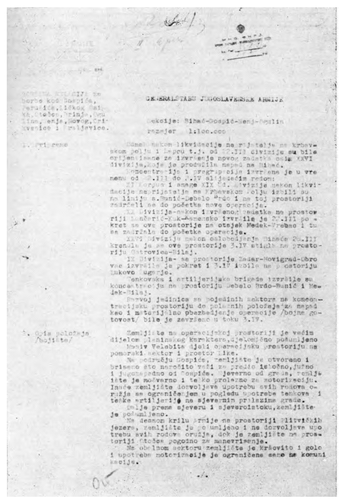

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 103

Mnoje utvrđena uporišta su bila kod Lička Osika i Perušića. Vrlo dobro izvođena utvrđenja su bila na sektoru Babin Potok — Čudin Klanac i Vratnik — Senj kao i na sektoru Novog.

3. Operativna situacija:

a) Neprijateljska

Nakon poraza na Krbavskom polju i nakon uništenja neprijateljskog gamizona u Bihaću[11] nemetavao je:

1) Obrazovati front na liniji: Otok Pag — Karlobag — Gospić — Plitvička jezera — Slunj — dolina r. Une.

2) Obrazovanjem ovog fronta neprijatelj je imao namjeru da izbjegne opkoljavanje poljedmih svojih gamizona u Karlobagu, Baškim Oštarjama, Ličkom Novom, Gospiću, Ličkom Osiku, Perušiću, Otočcu. Dabru, Josipdolu, Ogulinu i drugim mjestima.

3) Na novoobrazovanom frontu, neprijatelj se je nadao da će mu uspjeti zadržati nadiranje snaga IV Armije i spriječiti daljnji prodor prema sjeve-

rozapadu.

4) Spriječavanjem nadiranja prema sjevorozapadu, neprijatelj je nastojao da spriječi spajanje snaga IV Armije sa snagama VII Korpusa i 43. Udarne Divizije XI Korpusa.[12]

b) Vlastita

Nakon uništenja neprijateljskih snaga na sektoru Lapac — Bihać i na Krbavskom polju pređ ščab Armije je postavljen zadatak:

1) Da se probije neprijateljski front na Gitavoj liniji odbrane od otoka Paga do Plitvičkih jezera.

2) Da se glavni udarac orijentiše u pravcu Gospića i da se obuhvatnim manevrom uništе neprijateljske snage na ovom sektoru.

3) Nakon uništenja neprijateljskih snaga na sektoru Gospića, da se produži energično sa gonjenjem neprijatelja te da se što prije izbije na liniju Senj — Vratnik — Zrmanja Ložva — Otočac — Dabar

[12] Sedmi korpus i 43. divizija dejstvovali su u pozadini neprijatelja u Bele Krajini i Gorskom Kotaru. O rezultatima tih dejstava vidi dok. br. 13, 38 i 92.

d) Srednjom kolonom zadati glavni udarac i obuhvatnim manevrom napasti neprijateljsko upориште Gospić izbjanjem dijelom snaga sjevorno od Gospića u pravcu s. Pazarište radi spriječavanja povlačenja neprijatelja u pravcu Vetelnia.

e) Ljevom kolonom operisati na morskoj obali i otocima Kvarnera u cilju likvidiranja neprijateljskih upornista Paga i Karlobaga na ljevcom krilu armije radi izolacije Gospića i onemogućavanja izvlačenja snaga preko Karlobaga morskom obalom prema sjevorzapadu u pravcu Senja.

f) Sa snagama 43. Divizije koja se je nalazila na prostoru Drežnice vezivati neprijateljske snage na sektoru Senj — Brinje — Otočac i time spriječiti intervenciju iz ovih garnizona kao i vršiti prituak na pozadinske komunikacije a naročito na raskršnicu komunikacija u Zuigi Lokvi.

g) Sa dijelovima snaga IV. Korpusa[15] izvršiti prituak na Dabar u cilju vezivanja snaga na tom sektoru i ugrožavati neprijateljsku pozadinu fronta.

[13] i [9] Vidi dok. br. 18.
[14] Vidi dok. br. 12 i 72.
[15] Vidi dok. br. 4, napomena 5.

te da se na ovaj način neprijatelju spriječi sređivanje na novim prihvatnim položajima a dalje usmjerili operacijje prema razvoju situacije.

Zamisao operacije

Za izvršenje postavljenog zadatka odlučili smo:[12]

a) Izvršiti koncentraciju svih snaga naše Armije na sektoru Debelo Brdo — Bunić — Ostrovica — Bilaj kao i na obali u području Lukovo Šugare.

b) Odmah nakon izvršene koncentracije, kontrolirati nadmoćnost u ljudstvu i materijalu, a naročito u tenkovskim jedinicama i artiljeriji,[14] razbiti neprijateljski front u cilju oplakljavanja i unišćenja neprijateljskih garnizona a naročito garnizona u Gospiću, koji je prekinavljao centralni i ključni položaj čitavog sistema odbrane od mora pa sve do Plitvičkih jezera.

c) Desna kolona sa zadatkom obezbjeđenja desnog boka Armije da izbije sjevemo od komunikacije Lešće — Prenjić u cilju spriječavanja izvlačenja neprijateljskih snaga iz Gospića i presjecanja odstupnice u pravcu Otočca.

Masiv Velebita dijeli operacijsku prostoriju na dva potpuno odvojena predjela i to na sektor Like i na morski sektor Pag — Karlobag — Senj.

Obzirom na podijeljenost operacijske prostorije odlučili smo razvoj Armije izvršiti u tri kolone sa slijedećim zadacima:

1) Desna kolona

a) XIX Divizija ojačana sa jednim divizionom artiljerije, svega 12 pešadijskih bataljona i jedan divizion artiljerije, sa zadatkom da sa otsjeka s. Turjanski — Korita — s. Kuzmanovača — preduzme napad pravcem s. Bunić — Čanak — Ramljane — Lešće u cilju likvidacije neprijateljskog uporišta u s. Ramljanima i izbijanja na komunikaciju Perušić — Lešće sa zadatkom zatvaranja pravca: Otočac — Gospić radi sprečavanja dolaska neprijateljskih pojačanja iz Otočca i presijecanja otstupnice garnizonu iz Perušića u pravcu sjevera. Prema Gackoj dolini imala je organizovati odbranu i posjesti položaje Venac (k. 906) — Turčin Vrh — Čardak — ž. st. Lešće — Ogorjeli Grič (k. 736) obezbjeđujući se prema Čudin Klancu i Babin Potoku kao i sa dijelom snaga zatvarati komunikaciju Čudin Klanac — Prijeboj.

b) XI Korpus — 43. i XIII Divizija, ojačana sa dva artiljerijska diviziona, svega 20 pješadijskih bataljona, jedan haubički i jedan brdski divizion, sa zadatkom da 43. divizija aktivira svoju djelatnost na sektoru Jezerane — Žuta Lokva u cilju vezanja neprijateljskih snaga na sektoru Senj — Brinje — Otočac — Ogulin.

XIII divizija je imala preduzeti napad sa otsjeka Lipova Glavica — Široka Kula pravcem: Mali Čardak — s. Lipova Glavica — Perušić — Malo Polje u cilju obuhvata neprijateljskog uporišta Perušić sa sjevera i likvidacije Perušića. Po likvidaciji Perušića zatvarati pravac Gospić — Otočac i čistiti prostor s. G. Pazarišta sprečavajući neprijatelju izvlačenje tim pravcem iz Gospića.

2) Srednja kolona

a) XXVI Divizija, ojačana sa 2[16] bataljona tenkovske brigade i 3 diviziona art., svega 16 pješadij-

[16] i [17] Vidi dok. br. 18, napomene 15 i 19.

skih bataljona, 2 tenkovska bataljona i 4 art. diviziona, sa zadatkom da preduzme napad sa otsjeka Čukovac — Ostrovica — Bilaj pravcem: Ostrovica — Brezovo Polje u cilju opkoljavanja i uništenja neprijateljskog uporišta na sektoru Lički Osik — Gospić sa težištem na sektoru Lički Osik — Budak u cilju proboja i obuhvata Gospića sa sjevera.

b) XX Divizija ojačana sa V prekomorskom brigadom i dva[17] tenkovska bataljona, svega 16 pješadijskih bataljona, 2 tenkovska bataljona i art. divizion, imala je zadatak da preduzme napad sa otsjeka: Čitluk — Divoselo pravcem Lički Novi. Izbijajući preko ovog sjeveroistočno od Gospića u cilju obuhvatnog manevra i zatvaranja komunikacijskog pravca iz Gospića a dijelom snaga u pravcu Brušana sa zadatkom likvidacije ovog uporišta i zatvaranja komunikacije Karlobag — Gospić.

3) Lijeva kolona.

IX Divizija bez jedne brigade, ojačana sa dva bataljona pomorske pješadije — svega 8 bataljona i jedan brdski divizion, sa zadatkom da preduzme napad morskom obalom sa otsjeka Lukovo Šugarje pravcem Karlobag i da izbije obuhvatnim manevrom na Baške Oštarije — Karlobag u cilju likvidiranja neprijateljskih uporišta na tom sektoru a zatim da produži u pravcu Jablanca.

4) Zapovijesti za pripremu

Naročite zapovijesti za izvršenje pripreme nisu bile izdavane već su se sve pripreme vršile prema usmenim direktivama štaba Armije.

5) Tok operacija

U produženju svoje ofanzive snage IV Armije prešle su u napad[18] na cijelom frontu 4. IV. u 06.00 časova do kojeg vremena su već bile sve jedinice na svojim položajima.

Tok operacije možemo podijeliti na tri faze:

a) U prvoj fazi razbijen je bio na čitavoj širini neprijateljski front, oslobođen Karlobag, Baške Oštarije, Lički Novi, Gospić, Lički Osik, Perušić i Lešće.

b) U drugoj fazi izvršeno je gonjenje potučenog neprijatelja prema sjeverozapadu i izbijanje snaga armija na liniju Trošmarija — Ogulin — Jo-

bok Armije za vrijeme napada na centralnom dijelu fronte.

b) XIII Divizija XIII divizijn. sastava tt pješadijske brigade, ojačane samostalnom brigadom XI Korpusa,[21] haubičkim motorizovanim i brdskim motorizovanim divizionom iz sastava artiljerijske brigade Armije, imala je zadatak presjecanja odsupnice neprijateljskim snagama iz Gospića na otsjeku Perušića kao i likvidacijn neprijateljskog uporišta Perušić.

Za održavanje komunikacije Gospić — Otočac neprijateljy je držao garnizon u Perušiću koji mu je istovremeno služio kao bočno osiguranje Gospića i bio baza za ispade na oslobođeni dio teritorija.

U tu svrhu neprijatelj je zaposjeo niz dominantnih uzdaha sa istočne i sjeverozapadne strane Perušića.

" O prodiranju njemačke 104. lovačke divizije iz rejona Bihaća u pravcu Karlovca i bokšnna koje su s njom vodile jedinice 4. korpusa JA vidi dok. br. 28 i 89, dopesi br. 47 od 15. aprila.

[20] Tekst izostavljen jer su podaci prepisani iz izvještaja 19. divizije od 11. maja 1945 (vidi dok. br. 88).

Vidi dok. br. 29, napomena 2.

sipdol — Modruš — Brinje — Senj kao i bočno osiguranje prema 104. Njem. diviz.[19]

c) U trećoj fazi izvršeno je bilo oslobađanje Kvarnerskih otoka Paga, Krka, Lošinja i Cresa.

Tok operacija i Faza

Desna kolona

a) XIX Divizija Divizija je počela operacije sa koncentracijske prostorije Tujanski — Kozjan — Kuzmanovac — Babin Potok — Crna Vlast — Vrhovine — Zalužnica — Lešće — Ramljane — Jasjce sa glavnim pravcem nadiranja Lešće —• Otočac — Zuta Lokve — Hrvatskog. Primorja i Novog Vinodola u pravcu Crikvenice, Bakra i Klane.

Najjača taktička i fortifikacijski uređena neprijateljska linija odbrane protezala se desno od Cudin Klanca pa u pravo Babin Potok — Crna Vlast — Vrhovine — Zalužnica — Lešće — Ramljane — Jasjce.[20]

Izbijanjem na određene linije divizija je u potpunosti izvršila svoj zadatak i osiguravala desni

XXVI Divizija

Za izvršenje postavljenog zadatka štab Divizije je odlučio:

a) preduzdno zauzeti Lički Osik i time presjeći komunikaciju Gospić — Perušić radi onemogućavanja intervencije sa toga pravca.

b) ovladati Budačkim mostom na rijeci Lici, što bi omogućilo izvršenje potpunog manevra radi uhvata u sjevernom i sjeverozapadnom dijelu Gospića te likvidiranje garnizon u Gospiću.

Divizija je počela napad 4. IV u 06.00 časova sa polaznih položaja: s. Čukovac — s. Ostrovica — s. Bilaj uz pretkodnu artiljerijsku pripremu sa područja Gospić — Brušane na otsjeku Novo Selo — Baške Oštarije.

XX divizija

Za izvršenje zadatka Štab divizije je odlučio:

a) Sa IX Ud. brigadom napasti i likvidirati Lički Novi i Zabiću.

b) Sa V Prekomorskom brigadom napasti i likvidirati Brušane.

c) Sa X Ud. brigadom presjeći komunikaciju Gospić — Brušane na otsjeku između k. 564 i k. 842 u cilju izbjegnuća i obuhvatnog manevra Gospića sa juga i jugozapada strane.

d) VIII Ud. brigada djelom svojih snaga da napadne Ostru k. 798. da izbije na komunikaciju Gospić — Brušane na otsjeku Novo Selo — Baške Oštarije.

Na sektoru XIII Ud. Divizije borba je počela u 4. IV u 06.30 časova.[22]

rusičkog polja. Taktički klju ovog sektora bila je k. 775 (Marina Glava) utvrđena nizom fortifikacijskih objekata. Neprijateljske snage bile su na ovom sektoru jako razvučene. Na sektoru XIII Ud. Divizije borba je počela u 4. IV u 06.30 na Lički Osik.[23]

[22] Tešk izvještaji jer su podaci o rezultatima borbe za oslobođenje Perušića preuzeti iz izvještaja 13. divizije od 12. aprila 1945 (vidi dok. br. 29).

[23] Vidi dok. br. 22.

[24] Tešk izvještaji jer su podaci o rezultatima borbe za oslobođenje Ličkog Osika i Gospića preuzeti iz izvještaja 26. divizije od 6. aprila 1945 (vidi dok. br. 23).

k. 362 i Trnovac orijentisući dio snaga na sektor Brušane — Baške Oštarije u cilju potpomaganja jedinica IX Ud. Divizije[25] u napadu na Baške Oštarije.

Divizija je otpočela napad 4. IV u 06.00 časova.

[26]

I. Faza

Lijeva kolona

IX divizija

Na sektoru Karlobag — Sušanj — Konjsko — — Baške Oštarije napadala je II Prol. Dalm. Udar. na brigada sa III bataljonom III Dalm. U. brigade.

Borba je otpočela 4. IV u 08.00 časova kako je to bilo zapoviješću predviđeno. Artiljerijska priprema trajala je jedan čas.

U glavnim centrima borba se je odvijala slijedećim redom: Neprijateljsko uporište Konjsko likvidirano je u 10.00 časova. Sušanj sa pripadajućim kotama likvidiran je u 13.00 časova i Baške Oštarije u 19.20 časova. Na neprijateljskim uporištima Karlobaga borba je završena 5. IV u 03.00 časova.

[27]

Zauzećem Karlobaga, otoka Paga, divizija je u potpunosti izvršila postavljeni zadatak.

Sađejstvo avijacije[28]

1. Već u toku priprema ovih operacija počela je avijacija sa djelovanjem ispred fronta Armije u cilju izviđanja neprijateljskog saobraćaja i uznemiravanja njegovih pokreta u dubljoj pozadini, a vršena su izviđanja neprijateljskih utvrđenih polo-

[25] O rezultatima dejstva jedinica 9. divizije na tom pravcu vidi dok. br. 21.

[24] Tekst izostavljen jer su podaci preuzeti iz izvještaja 20. divizije od 6. aprila 1945 (vidi dok. br. 22).

[27] Tekst je izostavljen jer je preuzet iz izvještaja 9. divizije od 6. aprila 1945 (vidi dok. br. 21).

[28] Operacije 4. armije JA podržavala je 1. i 2. eskadrila stacionirana na aerodromu Vis i Zemunik kod Zadra. Prva eskadrila, stacionirana na otoku Visu, od 9. do 15. aprila 1945. nije dejstvovala zbog priprema za prelet sa aerodroma na Visu na aerodrom Škabmje kod Zadra (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 207). U vremena od 1. do 19. aprila bila je aktivnija 2. eskadrila, koja je izvršila nekoliko uspješnih napada na neprijateljske štabove, centre veze, artiljerijske položaje, komunikacijske čvorove, baze za snabdijevanje i pomorske i kopnene transporte. Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 107, 111, 117, 122. 127, 131, 137, 141, 143, 145, 146, 148, 152 i 153.

zaja i fortifikacij sklh objekata. U isto vrijeme zapoćinju i napadi bombarderima na neprijateljske slabove i centre veza, skladišta i komunikacijska čvorišta.

Dvakav rad avijacije traja je od 1. IV 1945. g. Izvidanje i napad omotrenih ciljeva vršeni su na sljedećim komunikacijama:

a) Gospić — Otočac — Senj
b) Otočac — Ogulin — Karlovac
c) Karlovac — Zagreb
d) Senj — Sušak (morski i kopneni put).

Izvidanja su potvrdila u stanovitoj mjeri prikupljene podatke vojno-obavještajne službe.

Značajni uspjeh u ovom periodu jeste:

1. Uspješan napad 1. IV 1945. na neprijateljske uvrćene položaje zapadno od Bos. Krupe.
2. Napad bombama i raketnim oruđem 1. IV 1945. [na] šlab 392. Divizije u Otočcu, skladišta vojnog materijala u Gospiću, skladišta ledenog gorriva u Josipolju. Bombardovan je most i drugi vojnički objekti u Otočcu.

Izvidanjem otkrivena je kolona od 50 kamiona na na komunikaciji Bos. Krupa — Bihać i napad na sljedećim komunikacijama:

a) Gospić — Otočac — Senj
b) Otočac — Ogulin — Karlovac
c) Karlovac — Zagreb
d) Senj — Sušak (morski i kopneni put).

Izvidanja su potvrdila u stanovitoj mjeri prikupljene podatke vojno-obavještajne službe.

Značajni uspjeh u ovom periodu jeste:

1. Uspješan napad 1. IV 1945. na neprijateljske uvrćene položaje zapadno od Bos. Krupe.
2. Napad bombama i raketnim oruđem 1. IV 1945. [na] šlab 392. Divizije u Otočcu, skladišta vojnog materijala u Gospiću, skladišta ledenog gorriva u Josipolju. Bombardovan je most i drugi vojnički objekti u Otočcu.

Izvidanjem otkrivena je kolona od 50 kamiona na na komunikaciji Bos. Krupa — Bihać i napad.

3. Uspješno su napadnuti neprijateljski uvrćeni položaji i sredstva kod Ostoška i Bezkovice sa direktnim pogocima raketnim oruđem u rovove i bunkere.

4. 8. IV 1945. raketnim oruđem uspješno su napadnuta vozila razmještena po šumi sjev. zap. od Ličkog Petrovog Sela.

5. 9. IV 1945. na komunikaciji Bihać — Bos. Krupa uspješno je napadnut 1 kamion pun trupa te isti zapaljen.

II. Pripremna faza:

U pripremnoj fazi pojačano je izviđanje već napred navedenih komunikacija, povremeno su vršeni napadi radi uznemiravanja pojedinih objekata u dolini r. Une, a pojačano je bombardovanje uvrćenih položaja sjev. od Bihaća kao i na osmotrene koncentracije trupa u Bos. Krupi, Bos. Novom, Sunji. Sisku i Petrinji.

Lovačka avijacija štitila je povremeno patroniranjem raspored rada trupa.

III. Borbe:

U toku prodiranja naše Armije sve više prema sjeveru i sjeverozapadu, avijacija je nastojala prekinuti komunikacije i poremetiti saobraćaj iza fronta neprijatelja i na taj način spriječiti dovlačenje rezervi, kao i evemualno izvlačenje i manevrisanje.

Kad avijacije pridodate IV Armiji u operacijama u Hrvatskom Primorju Senj — ■ Novi — Sisak, kao i u podršci Gorskog Kotara.

I. Pripremna faza (izvidačka avijacija)

U svrhu izviđanja neprijateljskih položaja, utvrđenih mjesta, skladišta, saobraćaja, komunikacionih čvorišta, a ujedno uznemiravanja neprijateljskih pokreta u dubljoj pozadini, vršena su izviđanja na svim bore naređenim sektorima.

U istom cilju fotografisan je u razmjeru 1:15.000 teren uz obalu (obalni pojas) počam od Kraljevice do izuad Rijeke, ukljućivši: Kraljevicu — Bakar — Sušak i Rijeku sa okolnim mjestima, zatim Bakarjući uništavajost pomenutog pojasa za otprilike 3 — 4 km.

" Vidi dok. br. 4, napomenu 8.

Osim gore navedene djelatnosti, izvršavala avijacija imala je zadatak da bacam domaće proizvodnje podatke po našoj obavještajnoj službi, te sa time ometali ciljeve bombarderskoj, odnosno lovačkoj avijaciji.

Ovaj rad avijacije počinje 10. IV 1945. i nastavlja se uporedo sa ofanzivom naših trupa do oslobođenja Sušaka.[30]

Započinje se bombardovanjem koncentracija neprijateljskih trupa, motornih i drugih vozila, a sa stalnim komotiranjem svijuh vazduhoplovnih snaga sprečavajući veće pokrete neprijatelja.

Izvršavanja i napadaji osmotrenih ciljeva vršeni su na sljedećim komunikacijama:

a) Senj — Novi — Crikvenica (kopneni i vodeni put)
b) Gpulin — Karlovac.
c) Sušak — Delnice — Kočevje.
d) Isiocina obala Istre (vodeni put).
e) otoci: Krk — Cres i Lošinj
f) Slunj — Petrašica — Karlovac.

[30] O bombama za oslobođenje Sušaka vidi dok. br. 54 i 99.

[31] Krajem aprila i u maju 1945. godine 1. i 2. eskadrila nisu dejstvovale (vidi dok. br. 45, napomenu 17).

je bila u povlačenju. Na osjeku Ostarski Stanovi — Brzocnac unistena su 4 kamiona i 2 tenka. Isti dan ponovno je napadnuta ista kolona te je uništeno i oštećeno oko 18 motornih vozila i šest vojničkih kola.

13. IV 1945. poloprjena su tri broda od kojih jedan uz ist. obalu Istre, a druga dva uz sjevernu obalu Crikvenice. Sjevernо od Primišja napadnuta je neprijateljska kolona u povlačenju prema sjevernu, te su uništena 2 motorna vozila, a 20 vojničkih kola uspješno su mitraljirana.

14. IV 1945. juz. od Pazina na zelj. pruzi uništeno je vecí broj vagona, a zelj. pruga presjecena na više mjesta.

16. IV uspješno je napadnut raketnim oruž-jem neprijateljski utvrdeni polozaj k. [nig.] 432, **K.** 170 [i] 274 (Raletina) sjevernо od Primišja, te isti razoren. Juzno od Siča na komunikaciji Sluni — Perjasica — Karlovac unisteno je sedam vojničkih kola sa materijalom i 2 kamiona.

17. IV na zelj. stanici Cetuin unistena je jed-na lokomotiva. Na pruzi Karlovac — Zagreb izbačeno je 6 vagona iz kolos jeka, a na cesti zapaljen 1 kamion. Juzno od Bakra na komunikaciji uspješno su mitrajirana 8 motornih vozila. Isti dan su bombardovani neprijateljski topovski polozaji na Crtesu i Lošinju.

Car — Brzad kod Cerova unisteno je 6 motornih vozila i 10 vojničkih kola. Isti dan je mitrajiran Cernatski Siol i kamuflirani topovski polozaji, sjeverno od samog mjesta. Ponovno su napadnuti utvrdeni polozaji na otoku Lošinju.

9. IV na komunikaciji jaska[32] — Karlovac, na padnuta je jedna neprijateljska kolona, kojom prilazom je ubijeno oko 500 neprijateljskih vojnika i 40 konja. Kod Primišja su mitrajirana motorna vozila i trupe u povlačenju i time mnogo omeđamo saobraćaj.

U toku svih ovih operacija, avijacija je uništila na gore navedenim komunikacijama oko 40 motornih vozila, 60 vojničkih kola. 2 tenka, dok je oštećeno mnogo veći broj motornih vozila i vojničkih ko-

[32] Vidi dok. br. 89, napomenu 41.

ta. Nadalje je uniš̌teno 6 žel. vagona i 1 lokomotiva i 12 vagona i 1 lokomotiva oš̌tećeno.

Povrćemo su napadali neprijateljski uvrštene položaje, naročito topovski i to oko Gvozdarske Stolice, Kraljevice, Bakra, Suška, Mrtve Vodice, Lokava, Fužina, zatim na otocima: Cresu i Lošinju.

U napadajima na pojedina mjesta oš̌ećeno je više žel. šanca i žel. raskrsnica.

Najnoviji rad uzmemirava vršni su u cijelom obalnom području — Novi — Crikvenica — Sušak — Rijeka: Ogulin — Karlovac; Bihać — Bos. Krupa — Bos. Novi — Petrinja — Sisak.

Za vrijeme svih operacija bila je dosta jaka artiljerijska djelatnost za zadatkom da se što lakš̌e prikupe podaci o neprijateljskim položajima kako bi se samim time mogla bar približno odrediti namjera neprijatelja.

Sadržaj tekstova

Temkovska brigada imala je zadatak da sadejstvuje sa XX i XXVI Divizijom[33] u napadu na Gospić.

Za izvršenje ovog zadatka izvršena je bila u roku 3. IV koncentracija temkovskih bataljona i to:

I bataljon u s. Ribnika
II bataljon u s. Vrtoče
III bataljon u s. Ćitluk — Divoselo
IV bataljon u s. Senokos

Temkovskim bataljonima su bili pridati poručnici dijelovi inžinjerijskog bataljona za opravku pruge i ošćenje mina dok je glavnina V inž. bataljona zadržana sa pokretnim mostom u s. Mećak.

Poš̌ljje likvidacije neprijateljskih uporišta oko samog Gospića, pod pritiskom III temkovskog bataljona koji je u 17.00 časova upao u grad a 1 bataljon već cijelom južnom ivicom [Gospić] borbe u samom gradu trajale su kratko i oko 23.00 časova borbe su posve prestale.

Zaključak I faze borbe

Uništenjem neprijatelja u Gospiću, Perušiću,

[33] O rezultatima sadejstva s 20. i 26. divizijom vidi dok. br. 22 i 23.

[34] Tekst izostavljen, jer su podaci o neprijateljskim položajima kako bi se samim time mogla bar približno odrediti namjera neprijatelja.

Katlobagu kao i oslobođenjem otoka Paga završena je prva faza borbe.

Trupe IV Armije u cijelosti su izvršile postavljeni zadatak i počelo je gonjenje polučenog neprijatelja u pravcu Josipdola.

U gonjenju neprijatelja učestvovale su jedinice XIX divizije ne puštajući kontakt sa demoralisanim neprijateljem, zatim jedinice XIII divizije i IX divizije i docnije jedinice XXVI divizije. Sa sjevera prilsak na neprijatelja vršile su snage IV korpusa i 43. divizije XI korpusa.

Za osiguranje novooslobođenih krajeva naša zila se XX divizija na prostoru Gospića i Ličkog Osika.

II faza[35]
XIX divizija

Gonjenje neprijatelja prema sjeverozapadu.

Nakon poraza[36] neprijatelja prvog dana borbe, jedinice XIX divizije produžile su gonjenje neprijatelja u pravcu Otočca.[37]

[35] Druga faza napada i gonjenje neprijatelja prema sjeverozapadu izvođeni su na osnovu naređenja Štaba 4. armije JA od 6. aprila 1945 (vidi dok. br. 20).

[36] Ta riječ je u originalu dopisana mastilom.

[37] Tekst izostavljen jer je preuzet iz dok. br. 88.

[38] Vidi dok. br. 20, napomena 17.

[39] i 40 Vidi dok. br. 51.

sjedoli sa svojim dopunskim bataljonom ojačanim sa p.k. oružima, smatrajući da će tuk dnže zadržati naše snage nego što bi bili to učinili ustaše. U samom početku napada, oružrom na jaku pješadijsku i artijerijsku vatru, neprijatelj je pretpostavio da ga na ovom sektoru napadaju mnogo jače snage nego što je u stvari bilo. Cim je ostrio jak prtisak u Josipdolu odmah je ojačao sa brzim izvlačenjem snaga i materijala iz Ogulina i Ostarija.

Tokom noći jedinice su došle na položaje po-
lazje i to:

I brigada na limiji k. [trig.] 621, k. 426, k. [trig.] 606.

II brigada na limiju k. 534, k. [trig.] 616 (Veljun) — k. 507.

Desno od XIII divizije operisala je VII divizija IV korpusa[41] i sa ovim je ubrzačena veza na Trovrhu.

U 05.30 časova jedan bataljon 1 brigade sa pravca k. 426 napao je na k. [360] Sv. Arhanđel a u 06.00 časova i ostali dijelovi 1 brigade sa pravca k. [trig.] 606 (Kadošić) na k. 527, kao i sa pravca

Nakon 20 minuta borbe u mjestu, razbijena i unišlena je neprijateljska grupacija u Josipdolu čiji su se samo manji dijelovi uspjeli izvući za Skradnik i dalje prema Tounju.

Poslije razbijanja neprijatelja u Josipdolu, 1 brigada gomila je sa jedinim bataljonom neprijatelja od Skradnika prema Tounju zatvarajući kasnije pravac na toj limiji. Jedan bataljon produžio je gonjenje. Vidi dok. br. 89, depesu br. 66, od 9. aprila, i br. 97, od 10. aprila.

nje prema Ostari jama ne naiđaroći na neprijateljski gađe a jedan bataljon ostao je u rezervi u Jospdolu do stignuća III brigade radi sabiranja i evakuacije ratnog plijena.

II brigada desnim krilom sa praveа k. 534 prodirala je prema Ostari jama i nakon kratke borbe sa neprijateljskom zaštitnom, koja je već bila u odstupanju prema Tounju, oslobodila je Stanjic a sa dva bataljona nastupala je prema Ogulinu i u 12.00 časova oslobađa Ogulin koji je neprijatelj već napustio.

Borba je toga dana završena u 12.00 časova.

I i II brigada XIII divizije, sa po 3 pješadijska bataljona, ojačane sa baterijom poljskih topova 75 mm iz art. divizione.

Neprijateljske snage[42] bile su sljedeće:

U Josipdolu dopunski bataljon 392. divizije ojačan sa dvije kompanije iz Panzer Jäger Abteilung sa jednom baterijom topova iz sastava divizijske artiljerije. Na osjecima Stanjic i Ogulin bile su I. II i III ustaška bojna XVII posadnog zdruga ojačane sa nekim dijelovima iz 392. divizije.

Vlastic jedinice nisu imale skoro nikakvih gubitaka i nakon ove borbe bile su sposobne za daljne operacije.

Neprijatelj je bio demoralisan i u odstupanju prema Tounju, ali jos uvijek dovoljno jak da pruža ozbiljan otpor nasim jedinicama.

Nakon oslobođenja Ogulina jedinice XIII divizije izbile su na linju Tounj — Dubrave, gdje je neprijatelj davao solidan otpor.

Borba na linji Tounj-Donje Dubrave

Izbijanjem snaga XIII divizije na linju Skradnik — Stanjic — Ogulin bila je neposredno ugrožena komunikacija Tounj — Karlovac i stoga je neprijatelj Obrazovao linju odbrane Tounj — Zdenac — Donje Dubrave — Generalski Stol.

Divizija je dobila zadatak da goni neprijatelja i da mu ne dozvoli sredivanje na novim položajima.

U vecer 13. IV neprijatelj je pojačao garnizon u Generalskom Stolu sa 1 baterijom topova 105 mm kao i sa 4 tenka i 2 bliндe.

both. Koje su trajale samo oko 10 minuta, ide i da ovlada Tounem. U 09.15 časova neprijateljj od pravca Zdenca izbacuje našc jedinice iz Tounja i vraća ih na polazne položaje.

U 09.30 časova II brigada brzim naletom izbacuje neprijatelja iz Donjih Dubrava i produžuje goniejc pravcem K. 223 Jezera. U 10.00 časova neprijatelj[47] jačine oko 200 vojnika, oiačan sa 5 tenkova i 2 bitnc [napada] pravcem K. 213 — Drage i cestom pravcem Slat — Mrtići na 1 brigadu i izbacuje je iz mieста na polazne položaje. Ponovljenim napadom II brigada u 11.30 časova ponovo izbacuje neprijatelja iz Donjih Dubrava i gom ga prema Generalskom Stolu. Tom prilikom uništen je bio jedan neprijatelj tenk, koji je ostao na položaju. Poslije toga neprijatelj se povukao prema Generalskom Stolu i Kamenitom Brdu.

U 13.00 časova III brigada izbacuje neprijatelja iz Kamenitog Brda i produžuje gonjenje prema Generalskom Stolu. Do 15.00 časova brigada je izbacila neprijatelja sa položaja Generalski Stol — Kamenito Brdo i zauzela ove položaje.

U 15.00 časova brigada je prešla u odbranu na položaju Generalski Stol — Kamenito Brdo — Mrtići — Tounj.

II brigada napadala je Donje Dubrave. Polazni položaj Drage — k. 221 — k. 212. Pravac dejstva k. 221 — Dubrave — Jakobovići.

I brigada 34. divizije[48] (Seljina) pohomagala je napade na Tounj i Zdence sa jugoistočne strane sa pravca Skočcit[49] — Kotorad.

I brigada XIII divizije bila je u divizijskoj rezervi na prostorij Čomje Dubrave.

Artiljerija i tenkovi[50] bili su podijeljeni na sjevernu i južnu grupu. Artiljerija južne grupe bila je plasirana na prostoru Skradnik a sjevernc na prostoru Čo jake.

Tenkovi južne grupe misu došli do punog izražaja radi organizcnosti manevrovanja na uskom prostoru izmedu planine i rijeke a sjevcrna grupa uspjela je prcbaciti prcko rijeke Bistre svcga 3 tenka koji takodc nisu došli do punog izražaja.

Štab divizije i Štab Korpusa[51] su se nalazili na Visnjic Brdu.

Borba je otpočela u 06.30 časova 13. IV. Oko 09.00 časova III brigada uspjeva da nakon ulčnih

Operacija se je odvijala na slijedeći način:

III brigada napadala je Tounj sa sjevcrozapadne stranc i sjevcrne strane. Polazni položaj k. 262 ■— 261 — pravac dejstva k. 238 — Tounj.

II brigada napadala je Donje Dubravc. Polazni položaj Drage — k. 221 — k. 212. Pravac dejstva k. 221 — Dubravc — Jakobovići.

I brigada 34. divizije[47] (Seljina) pohomagala je napade na Tounj i Zdence sa jugoistočne strane sa pravca Skočcit[48] — Kotorad.

I brigada XIII divizije bila je u divizijskoj rezervi na prostorij Čomje Dubravc.

Artiljerija i tcnkovi[49] bili su podijeljeni na sjevcrnu i južnu grupu. Artiljerija južne grupe bila je plasirana na prostoru Skradnik a sjevcrne na prostoru Čo jake.

Tenkovi južne grupe misu došli do punog izražaja radi organizcnosti manevrovanja na uskom prostoru izmedu planine i rijeke a sjevcrna grupa uspjela je prcbaciti prcko rijeke Bistre svcga 3 tenka koji takodc nisu došli do punog izražaja.

Štab divizije i Štab Korpusa[50] su se nalazili na Visnjic Brdu.

Borba je otpočela u 06.30 časova 13. IV. Oko 09.00 časova III brigada uspjeva da nakon ulčnih

[47] Vidi dok. br. 28, napomenu 5.
[48] Pogrešno ucita. Sočcit.
[49] Napadna dejstva 13. divizije bila su podrzana sa dva diviziona Artiljerijske brigade i jednim bataljonom tenkova 1. tenkovske brigade 4. armije JA (vidi dok. br. 30).
[50] U pitanju je 11. korpus JA u sjcm je sastavu bila 13. divizija.
[51] Vidi dok. br. 28, napomcnu 9.

iz Generalskog Stola, popomognuta baterijom iz-pova i nešto motornazije, izvršila je snažan pritisak na II brigadu i tim omogućila neprijateljskoj grupi, koja se je povlačila, da se probije u Generalski Stol.

Borba je bila završena u 20.00 časova.

Postavljeni zadatak nije bio u potpunosti izvršen. Toumi i Domje Dabrave su bili osloboden ali neprijatelj je uspio da se izvuče i da izbjegne uništenju.

U ovim borbama na strani neprijatelja su učestvovale:

Jäger Ersatz Bataljon,[45] jačine 350 vojnika, ojačan sa tri tenka i 2 blinde, 1 lovačka satnija, jačine 120 vojnika, i 1 usašska satnija iz Goranske bojne, jačine 150 vojnika.[99]

Od naših jedinica učestvovale su XIII divizija, sastava 3 pješadijske brigade, ojačane sa jednom

[45] Lovačka dopunska bataljon.

[99] Te usташke jedinice su bile u sastavu 1.3. hrvatske divizije sa sjedištem u Karlovcu.

pričuvnom tenk. U 14.00 časova izbijanjući na liniju k. 213 — Jezice, II brigada uzmilje novi položaj kod Jezike — k. 213 — 225.

III brigada i [I] brigada 34. divizije nisu u tokku dana uspjele slomiti jak neprijateljski otpor na liniji Touni — Zdenac. Tek oko 05.30 časova [poslepodne] jakim pritiskom pješadije, artiljerijske vatre i tenkova uspjelo je izbaciti neprijatelja iz Tomuja i Zdenca nasilnivši gonjenje prema Dabravama. Neprijatelj je zaštićivao povlačenje tenkovima od kojih je jedan bio uništen.

Za vrijeme dok je neprijatelj otpočeo sa povlačenjem, I brigada se je nalazila na prostoru Ričići k. 244 sa jednim bataljonom a 5ab brigade sa jednim bataljonom na prostoru k. 240. Dok su dijelovi I brigade izbijali na cestu, sjevemo od Donjih Dubrava, neprijatelj je već prošao glavninom dok je na tom prostoru uhvaćen kontakt sa zaštitnicom ojačanom sa jednim tenkom. U to vrijeme već se spustila noć. Zaštitnica je bila razbijena, dijelom uništena a ostatak nakačen na Mrežnicu koji se je kasnije povukao u pravcu Karlca.

Za vrijeme povlačenja neprijatelj je naišao na II brigadu koja je u to vrijeme već vršila snažan pritisak na Generalski Stol. Neprijateljska posada

brigadom 34. divizije IV. korpusa. bitkama motoriziranim divizionom artijerijske brigade komande artijerije Armije, i jedinim tenkovskim bataljonom.

Stanje vlastitih trupa nakon ove borbe bilo je vrlo dobro i jedinice su bile spremne za daljne zadatke. Čuvši u ljudstvu su bili srazmjerno mali.

U ovoj borbi naročito se je istaknla komanda[49] II čete I bataljona I brigade na čelu sa komandirom Strižić Radom, i Đurom Delićem — komandir I čete II bataljona i komandir III čete istog bataljona Hasija Demanović, zatim Crevar Bozo, vodnik i str. vodnik Jurković Valentin koji su unišli posadu neprijateljskog tenka.

U ovoj borbi nije bilo lica niti jedinica koje su se naročito slabo držale a cijl bi posluak povlačio kazna.

Borba za Senj i Sv. Jurai

XXVI Divizija

Poslije zauzimanja Gospića — Karlobaga — Otoca i Brinja neprijatelj se je ugiavnom povukao prema Senju. Sastav snaga neprijatelja između XXVI je u zasebnom pregledu.

Na Senj i Sv. Jurai napadale su jedinice XXVI divizije u sadejstvu sa jedinicama XIX divizije koja je napadala kao što je već izmjeto u relaciji XIX divizije.

Jedinice XXVI divizije imale su zadatak oprav- ljavam ja i uništenja neprijateljskih snaga na sektoru Senj — Sv. Jurai dok je jednovremeno imala vršiti obezbjeđenje i čišćenje prostorija: Otočac — Kuterovo i Brlog Slacija — Pobrđe.[51]

Gonjenje neprijatelja po pada Karlobaga u pravcu Jablanca.

Nakon oslobođenja Karlobaga jedinice IX divizije imale su zadatak da gone poluženog neprijatelja dalje prema sjeverozapadu.[52]

[49] Ta riječ je u originalu dopisana mastilom.

[51] Tekst izostavljen jer je preuzet iz izvještaja 26. divizije od 11. aprila 1945 (vidi dok. br. 27).

[52] Tekst izostavljen jer je preuzet iz izvještaja 9. divizije od 10. aprila 1945 (vidi dok. br. 26).

Divizija je u pohodu izvršila postavljeni zadatak i neprijatelj je uništen i na ovom sektoru što je omogućilo uništenje njegove posade u Senju i napredovanje naših snaga prema sjeverozapadu.

OSIGURANJE DESNOG BOKA ARMIJE ZA VRIJEME OPERACIJA NA PRAVCU GOSPIĆ — OTOČAC — SENJ

IV Korpus i 9. brig. XX divizije

Nakon oslobođenja Bihaća 28. IV[53] povukena je bila XXVI Divizija sa ovog sektora na koncentracijsku prostoriju Gospića s tim da osiguranje kao i vežbanje neprijateljskih snaga na sektoru Bihaća preuzmu jedinice IV Korpusa.

U cilju odstranjenja prijeke na opkoljene snage u Bihaću,[54] neprijatelj je iz Strma upućo 104. Njem. Div. koja je u vremenu od 1—8. IV poslepeno susreća na ovaj sektor.

Od snaga IV Armije nisu bile angažovane nikakve snage do toga vremena i operacije su se razvijale bez ikakve smetnje.

10. IV primijetila se je namjera neprijatelja da

[53] Pogrešno. Bihać je oslobođen 28. marta 1945 (vidi dok. br. 65).
[54] Vidi dok. br. 14, napomenu 10.
[55] O borbama jedinica 4. korpusa JA sa njemačkom 104. lovačkom divizijom vidi dok. br. 28.
[56] To je bila 10. brigada 20. divizije (vidi dok. br. 83, napomenu 12).

neprijateljem na ovom sektoru vodila je borbu 34. divizija IV korpusa.[57]

Jedinice IV korpusa vodile su sa ovom neprijateljskom divizijom neprekidne borbe i nanosile mu osjetne gubitke.[58]

13. IV divizija je u svom nadiranju prema Slunju stigla na prostoriju Zečeva Varoš — Primišlje. Njeni zaštitnički dijelovi držali su liniju Plieš k. 398 — Melnice k. [trig.] 518 — M. Melnice k. 471 — Lumbardenik k. 402, južno i jugozapadno od Slunja.

Dvije brigade VII divizije napadale su pomenute neprijateljske položaje sa prostorije Bročanac — s. Koturi.

Sa jedinicama IV korpusa sadejstvovala je i naša avijacija koja je u dva navrata bombardovala i mitraljirala neprijateljsku kolonu na komunikaciji Slunj — Primišlje.[59]

14. IV pod pritiskom jedinica IV korpusa neprijatelj je toga dana napustio Slunj i povlačio se pravcem Primišlje — Pol oj — Miloševid.

Svojim zaštitničkim dijelovima nalazio se je na liniji zaseok Ralići — Pavlešići — k. 210 — Kurjevac k. [trig.] 429 — s. Dunovići — zaseok Ralići jugoistočno od Primišlja.

Prilikom napuštanja Slunja neprijatelj je porušio most u Slunju na Korani."

X divizija[61] koja se je nalazila na desnom krilu armije, dobila je zadatak da aktivnim dejstvom osigurava desni bok i da u sadejstvu sa jedinicama IV korpusa[62] napada neprijatelja na sektoru Cerovita Glava — Glumačka Glava — Gladna Brda.

Napad na neprijatelja na ovom sektoru imala je izvršiti IV ud. brigada.[63]

[64]

Ovoga dana[65] diviziji je bilo naređeno da položaje koje je držala IX brigada preuzmu jedinice

[57] i [58] Vidi dok. br. 89, depešu br. 97, od 10. aprila, i br. 47, od 15. aprila.

[59] Vidi dok. br. 89, depešu br. 31 od 13. aprila.

[40] Vidi dok. br. 89, depešu br. 49 od 14. aprila. "

[41] Pogrešno. To je bila 20. divizija (vidi dok. br. 83).

[42] Vidi dok. br. 31.

[43] Pogrešno. To je bila 9. brigada 20. divizije (vidi dok. br. 31, 33 i 83).

[44] Tekst izostavljen jer je preuzet iz izvještaja 20. divizije (vidi dok. br. 83).

VII divizije IV korpusa s tim da divizija bude spremna za pokret u pravcu Ogulin — Vrbovsko.[66]

Jedinice IV Armije od toga momenta više nisu održavale kontakt sa 104. Njem. div. jer su borbu sa ustaškom u cjelosti preuzele jedinice IV korpusa i osiguravale desni bok armije.[67]

AKTIVNOST 43. DIVIZIJE XI KORPUSA U POZADINI NEPRIJATELJA

43. divizija nalazila se je u Gorskom Kotaru i dobila je zadatak[68] da za vrijeme ofanzive IV Armije u vrši napade i pritisak na neprijateljske komunikacije u pozadini radi olakšanja boljeg položaja IV Armije. Takvo je divizija 3. IV sa III brigadom napala neprijateljska uporišta Kamenicu i Bukovlje zapadno i sjeverno od Brnjia. Brigada se je sukobila sa 3 bataljona poljoprivredna jedinica bataljon 75 mm.

U toku borbi likvidirana su neprijateljska uporišta Lukani i Bukovlje dok uporište Kamenica nije uspjelo likvidirati jer je neprijatelj planski branio sva sela i Sjav teren Kamenice.

[Desetkrat] 43. divizije u neprijateljskoj pozadini u mnogome su pridonijela neuvedenom povlačenju neprijatelja i vezivanju posada koje nisu mogle biti upotrijebljene kao pojačanje na ugrozenim lokacima bojišta. Nesigurnost pozadinskih komunikacija otežavala je neprijatelju izvlačenje materijala i povlačenje trupa iz Like i dijela Gorskog Kotara te na ovaj način ovaj materijal i većina neprijateljskih vojnika palo je u naše ruke.

" i " To je bilo 15. aprila. Jedinice 7. divizije 4. korpusa JA preuzele su položaje od 9. brigade 20. divizije (vidi dok. br. 33, napomena 4).

[67] Vidi dok. br. 89, depeša br. 86 od 15. aprila.

[68] I 80 Naređena dejstva 43. divizije regulisana su zapovješću Štaba 4. armije JA od 2. aprila 1945 (vidi dok. br. 18).

[69] Takst izostavljen jer je preuzet iz dok. br. 92.

Zadatak koji je bio namijenjen 43. diviziji ispunjen je bio u cjelosti.

Sadejstvo tenkova na pravcu XIX divizije
[70]

Neprijateljski gubitci za čitav period za koje predlažc[71] borbena relacija.

Na sektoru IX Divizije

Mrtvih	233	od toga 8 ofic. i
zarobljenih	647	34 podoficira

U materijalu pješ. i art. naoružanje [zaplijenjeno]:

topova raz. kalibra	2
p.k. top. 50 mm	1
p.k. top 37 mm	2
ñlakova	6
t. bacača	8
t. mitraljeza	8
p. mitraljeza	46
strojnica	40
pušaka	450

Opreme

motocikl	1
kola	15
konja	12
vagona hrane	6
vagona sili	850
radio-stanice	6

Uništeno

topova raz. kalibra	6
kamiona	4
motocikla	6
poluter. automobila	3
sanitet, kola	1
konja	140
kare	4
bicikla	2
sedala	8
pisaće mašine	3

· Tekst izostavljen jer je preuzet iz izvještaja 1. tenkovske brigade od 16. aprila 1945 (vidi dok. br. 37).

[71] Tako piše u originalu.

Uništeno
3 tenka, od toga jedan od 35 tona, 2 topa 75 mm,
2 kamiona i jedan luksuzni auto.

Na sektoru XIX Divizije

Ubijeno	1461 nepr. vojnika i oficira
zarobljeno	806 nepr. vojnika i oficira

Gubitci u materijalu pješadijsko i artiljerijsko naoružanje [zaplijenjeno]:

topova raz. kalibra	14
topova 75 mm	8
p.k. topova 50 mm	2
pušaka	806
pištolja	65
strojnica	28
p. mitraljeza	6
t. mitraljeza	1
p. a. mitraljeza	2

Na sektoru X111 Divizije

mrtvih	610
zarobljenih	118

Zaplijenjeno pješ. i art. naoružanje

topova raz. kalibra	7
p.k. top. 75 mmsa traktorom	1
t. bacača	9
strojnica	14
p. mitraljeza	32
t. mitraljeza	22
šmajsera	11
p.k. pušaka	3
pušaka	1375
pištolja	17
sig. pištolja	3
municije 7.9	92100
mina za bacače	200
razne municije — magaz.	12
sig. raketa	1000
nagaznih mina	80

Inžinjersko i ostalo naoružanje

radio-aparata	6
telefona	7

poli. kuhinja 5
kabla 63
osobnih automobila 4
t. bacača 6
t. bacača 18
sigm. pištolja 2
šaraca 63
municije puščane 130.300
topovskih granata 424
sigm. raketa 18
ručnih bombi 59
art. dijelova 3
dvogleda 6
telemetara 6
cijevi za t. bacače 1

Inženjersko naoružanje i ostali materijal

poljskih kuhinja 7
telefona 57
telef. centrala 4
radio-stanica 24
kolutova sa kablom 20
tenk neispravan 1
kamiona 10
auta 6
motocikla 5
traktorice 2
bicikla 58
kola 44
kare 26
konja 114

Uništeno

kamiona 4
autobusa 1
osobnih auta 2
topova raz. kalibra 7
bačača 4

Ala sektora XX Divizije

Ubijenih 468
zarobljeno 16
ranjeno **25**

Gubitici u materijalu

Art. i pješadijsko naoružanje		
topova raz. kalibra [zaplijenjeno]:	7	
p.k. topova	3	
p.a. mitraljeza 20 mm	8	
šmajsera	1	
l. bacača	12	
t. bacača	5	
l. mitraljeza	30	
pištolja	7	
pušaka	684	
t. mitraljeza	41	
Džon-Bul[73]	1	
p.k. pušaka	2	
razne municije	10	vagona

Inžinjersko naoružanje i razna oprema

telef. centrala	3
radio-aparat	1
kamiona	12
autobusa	4
osobna kola	4
motocikla	4
bicikla	20
kara	10
konja	25
tenkova do 5 tona	4
traktor	1
pisaće mašine	3
magazina raz. materijala	3

Na sektoru XXVI Divizije

Ubijeno	538
zarobljeno	130

Gubitci u materijalu
Art. i pješ. naoružanje

top[ova] 75 mm	6
p.a. topova	2
p.k. topova	7
t. bacača	7

[73] To su ručni raketni bacači američke proizvodnje.

8	23	bacač
10	6	**bazuka 3,5"**
93	4	**pendža 7,9**
37	1	**trombolac**
22	12	**t. minobacača**
65	16	**p. minobojca**
63	14	**protuoklop**
1203	6	**puška**
63	56	**tarac**
44	35	**ručka**
5	16 sanduka	**tega, pištolja**
16	7	**rukuh bombi**
9	3	**rukuhom. puškela**
1	6	**trakova**
1	20	**cevi za**
1	3	**drogleta**
	2	**topova 35 mm**
	35	Inžinjersko i ostalo naoružanje
	3	šatorska
	10	municija
		municija
		traktora
		poš. kabineja
		radio-stanica
		radio-stanica
		radio-stanica
		pisaćh masina
		telefona
		kamiona
		municije razne
		automobila
		auto-pekara
		kuhinja
		radio-aparata
		štef. centrala
		automob. radionica
		vagona hrane
		razne sprave i vagona
		municija i vagona

*) = 1 To je njemačka oklopna

na 22).

Uništeno

haubica 75 mm	6
p.k. topova	12
kamiona i auta	26
razne municije i spreme	32 vagona

Na sektoru 43. Divizije

Ubijeno	178
ranjeno	234
zarobljeno	24

Gubitci u materijalu [zaplijenjeno]:

t. mitraljeza	3
puškomitraljeza	1
pušaka	48
pištolja	3
šaraca	2
šmajsera	1
bicikla	11
dvogleda	1
metaka	12.000

Vlastiti gubitci u ljudstvu i materijalu
kod IX Divizije

mrtvih	43
ranjenih	103

Među poginulima nalaze se od rukovodioca:
Zamj. komandanta III bataljona II P.D. Brigade pporučnik Romac Stjepan,
Komandir čete II bataljona III D.U. brigade pporučnik Burčul Ante,
Komesar čete I bataljona poručnik Ilija Alfirević,

ranjenih:
politkomesar čete III bataljona II P. brigade poručnik Marin Mate
U materijalu nije bilo gubitaka.

Gubitci kod XIII Divizije

mrtvih	25
ranjenih	110
nestala	3

nestalo 52
Medu pogjnulim nalaze se-
75
Vlastiti gubitci u materijalu:
76
Gubitci kod XXVI Divizije
pogjnulih 47
ranjenih 133
nestalih 3

Gubitci medu oficirima, politkomesara i ostalih ru-
kovodioca:
I Dalm. Prol. Brigada: vodnik Nedilo Dušan —
pogjnuo.
75 i 76 Tčksi izostavljen jer su imena pogjnulih i ranjenih boraca
i starješina, kao i gubici u materijalu, prepisani iz izvještaja 19. divi-
zije od 11. maja 1945 (vidi dok. br. 88).

Od rukovodioca medu pogjnulima nalaze se:

Zast. Stanić Mihar, sr. vodnik Mandekić Jakov, ko-
mesar mitr. čete Pavlić Juraj, komandant III bata-
ljona poručnik Bulković Mate, ad. III bat. Marinko-
vić Ante, ob. oficir II brigade drug Dobrić Josip.

Medu ranjenim nalaze se:

Pomoć; komesara čete Barac Andrija, komandir čete
III brigade drug Barišić Ivan, komandir čete drug
Savanić Mijo, pomoć. komesara čete I Samost. bri-
gade poručnik Kuran Dušan, zamj. komandanta I
brigade Čubrilo Dušan, politkomesar II brigade po-
ručnik Subat Franjo, sr. vodnik Magdić Slavko, ko-
mesar čete sr. vodnik Biliesnih Jure, pomoć; kome-
sara čete sr. vodnik Perić Josip, ob. oficir Basarić
Rade, zamj. referenta sanitta Kefac Drago.

U materijalu nije bilo gubitaka.

Gubitci kod XIX Divizije

Mrtvih	151
ranjenih	317
zarobljenih	1

mrtvih		6
ranjenih		**13**
Čuvari u materijalu		
Tenkova	uništenih	2
tenkova	oštećenih	2
kamiona uništenih		2
Gubici kod XX Divizije		
mrtvih		13
ranjenih		67

Gubitaka u materijalu nije bilo.

Gubici kod art. brigade			
haubica 100 mm M. 14/19		1	komad (uništena

uslijed eksplozije zrna u cijevi — greška muničije).

[77] Pogrešno. To je 3. prekomorska brigada.

II Dalm. Prekom. Brigada[77] komandir čete Rjavec Ferdo, vod. delegat Lukošić Frane, vodnici: Gemo-vić Damilo i Kralj Božo.

Poginuli:

I [dalmatinska proleterska] brigada: komandir čete poručnik Ljzelac Branko i vođni delegat zastavnik Ujenerco Ferdo.

Ranjeni drugovi:

III Prekom. brigada: pomoć, komesara čete Bošković Stjepane Karet, komandir čete Kosavel Slanko, komandir čete Ljskovic Branko, zamj. komandira čete Nenosić Milos.

XII brigada: komesar čete poručnik Beretić Ivo, vodnici: Gilsović Nikola, Matulijić Ante, Martinić Ivo, Kostnovizki Ivan, Bonačić Ante i komandir čete poručnik Pašić Dušan.

Vlastitih gubitaka u materijalu nije bilo.

Gubici ienkovske brigade

U ljudstvu
mrtvih 3
ranjenih 16

Gubitci kod 43. Divizije

mrtvih 31
ranjenih 52
nestalih 3

Gubitaka u materijalu nije bilo.

Pregled neprijateljskih snaga koje su učestvovale u ovim borbama.

Poslije razbijanja neprijateljske grupacije na Krbavskom polju i na sektoru Lapac — Nebljusi — Bihać[78] ispred fronta IV Armije nalazile su se na sektoru Plitvičkih jezera — Perušić — Gospić — Karlobag i Pag neprijateljske snage iz sastava 392. legionarske i II ustaške divizije.[79] Za intervenciju na ugroženim dijelovima bojišta neprijatelj je imao mogućnost da upotrebi za pojačanje dijelove posade u Otočcu, Ogulinu i Karlovcu.

Ovo mu je bilo otežano obzirom na prisustvo jedinica 43. divizije XI korpusa u njegovom zaledu.[80]

Na prostoru Karlobag — Konjsko — Sušanj — Baške Oštarije nalazila se je III jurišna ustaška bojna IV ustaškog zdruga,[81] III bojna 846. puka bez IX satnije i dijela XII satnije, 2. četa 392. Pi. bataljona, jedan vod VI baterije 392. puka,[82] III satnija Küstenj agera,[83] mornarička komanda HAKA.[84]

Na otoku Pagu nalazili su se: II vod VI baterije 392. art. puka, 1483. Festungsbataljon,[85] dijelovi VII senjske i III ustaške bojne,[86] II satnija i dio

" i « Pogrešno. To je bila 11. hrvatska divizija (vidi dok. br. 18, napomenu 5).

[78] Taj zdrug je bio u sastavu 11. hrvatske divizije (vidi dok. br. 18, napomenu 5).

[79] 90. 91 i 94 jg [80] jedinice bile u sastavu 392. legionarske »Plave« divizije (vidi dok. br. 2, napomenu 6).

[83] To je 3. četa mornaričko-lovačke policije.

[84] Vidi dok. br. 21, napomenu 6.

[85] Pogrešno. To je bio 1473. tvrđavski bataljon (vidi dok. br. 2, napomenu 2).

[86] Te su jedinice bile u sastavu 23. zdruga (vidi dok. br. 42, napomenu 16).

Vćtí dio ovih snaga povukao se u pančić i organizovano u pravcu Pazarića. Vćće gubitke neprijatelja prerpile su 2. i 4. bojna IV ust. zdruge, dok je artiljerija ugištenom oštala bez topova. Izvlačka bojna Kremula je iz Gospića mavođno u napert da se probije do Gacke dolline.

U Lićkom Osiku ndazio se je 3. batljon 846. puka 392. divizije (bez 9. cele) koji je ovđje došao 31. III sa Page[90] i smjernio III batalion 847. puka[90] koji je ošao u Perušić. Osim gonjoge batljona u Lićkom Osiku nalazile su se i dvije satnije I bojne IV ust. zdruge. Ove jedinice bile su posve usplsene.

U Perušiću nalazio se je 3. batalion 847. puka i jedna satnija I bojne IV ust. zdruge. Ove jedinice su bile usplsene.

Na prostoru Duman — Ivčević Kosa nalazili su se I i II batalion i 13. cete 846. puka sa 2x75 mm, baterija »Kunolđ« sa 4X76,2, 2x105 mm iz 4. bate-

" Ručni rketni bacač njemačke proizvodnje, sličan američkoj »bazuki«.

[89] O prebacivanju tih neprijateljskih jedinica na prostoru Gospić — Lički Osik vidi dok. br. 21, napomenu 4.

IV sat. Kšteniljget bataljona. Snage na ovom sektoru bile su u jačini od oko 1350 vojnika

Gospić su branile slijedeće neprijateljske

snage:

a) II [XII] hrvatska divizija
Izvidnička bojna (bivša I jurišna)
II 11V bojna 1V usašnog zdruga
Dijelovi III bojne IV usaškog zdruga
Oko 350 vojnika brnjske bojne
Topnički sklop sa 4 [topa] X 100 [mm], 4 X 75 mm, 2 X 65 mm.
Oklopna sat.[nja] sa 8 tenkova 3,5 tona, usljed ponunjavnja benzina mogli su biti samo ograničeno upotrebljivani.
b) 392. [legionarska] divizija
II divizion 392. art. puka sa svojom 5 baterijom (4 X 105 mm).
dijelovi I cete 392. p.k. batalјona sa 3 X 75 mm p.k. Panzerfaust[97] i Panzerschreck[98] opuzjem.
Brnjska bojna i dijelovi 3. bojne IV ust. zdruga sigli su u Gospić izmedu 1. i 2. IV u svrhu pojačanja odbrane Gospića kojeg su ustaše odlučili braniti pod svaku cijenu.

rije 392. art. puka[91] 5. bojna XVIII usl. zdruga i grupa mitrionora Dane Jurkovića. Svi su topovi zaplijenjeni iti uništeni a jedinice su se bez većih gubitaka povukle prema Lešću.

Oiožac su branile I bojna XVIII usl. zdruga II hrvatske divizije[92] i I bojna XVII usl. zdruga 13. hrvatske divizije.[93] 13. četa pješ. topova i 14. p.k. četa 847, (I i II bataljon, 14. i 15. četa).

Na prostoru Zuie Lokve nalazili su sc: I i II bataljon, 14. i 15. četa 846. puka, 2. bataljon [†] 15. četa 847. puna, 392. izvidačkı, protuhotski [†] bataljon za vezu, 3. baterija 392. art. puka i 392. domski bataljon,[94] 1., 2. i 5. bojna XVIII usiaskog zdruga i I bojna 17. usiaskog zdruga.

Zauzimanjem Senja uništeno je 392. divizija,[95] osim jedne baterije i pozadnjih dijelova. Nešto vojnika se je pojedinačno probilo do Novog. Ovi se ostalci povlače dalje prema Rijeci. Komandant divizije generali Mičkl je pojmno a pukovnik Kesinger, komandant 847. puka zarobljen.

Kod Opatina raspršena je 2. bojna 17. usl. zdruga 13. hrvatske divizije a 3. bojna istog zdruga povukla se u pravcu Karlovca. Manji dijelovi 1 Jagerregimenta[96] iz Vojnovca i razne manje njemačke postrojbe jedinice iz Ostarija, Josipdola i Ogulina povukle su bez većih gubitaka u pravcu Tounj a.

Na otoku Krku nalazile su sc:

5. baterija 540. MAA.[97] 2. četa I bojne 23. zdruga.[98] 2. četa 237. Fiišl. bataljona[99] i Hako Fiume.[100]

Na otoku Rabu jedna baterija topova 540 M.A.A. sa 130 vojnika, 30 vojnika HAKA (komanda luke), sve pod komandom Obrtcuiuanta[101] Wiigle-ra [Vigleral] koji je bio u borbi ubijen.

U upornstima tia Slojana jedna baterija 540. Abteiiuiga Kriegsmarine,[102] jačine 150 vojnika, pod komandom Oberleutnanta Alberta Schwarza [Švar-

[91] Vidi dok. br. 42, napomenu 12.
[92] Vidi dok. br. 27, napomenu 12.
[93] Prvi kvazki puk.
[94] i Vidi dok. br. 32, napomenu 6.
[95] Vidi dok. br. 51, napomenu 27.
[96] Vidi dok. br. 42, napomenu 16.
[97] Mornarička komanda Rijeka.
[98] Crn poručnika u njemačkoj vojsci.

ca]. Na tu Kristifor malazila se je jedna baterija 540. MAA sa 180 vojnika.

Dvije baterije 1114. HAKA, šab 540 MAA. Ce- Na otoku Cresu[:]

ta 10 MAS[103] Flotile i HAKO Losinj.

U pribogu se dostavlja prepis — izvješlaja dez. Livorde iz operativnih zapovijesti štaba 1048. oficira u štabu 847. hrvatske divizije.[104] puka 247. divizije.[105]

Stanje trupa atmije nakon spomenutih borbi

Sve divizije koje su učestvovale u navedenim borbama zadržale su kroz čitav period borbi svoju punu borbenu sposobnost i bile su spremne na izvršenje svakog [zadatka].

Lbacivanje divizija u borbu usljedilo je tako da ni jedna jedinica nije bila premorena i da su jedinice uvijek mogle odgovorili postavljenim zadacima.

Utrošak municije po divizijama bio je sljedeći:

Utrošak municije

artiljerijskih granata		650
granata [mina]	za t. bacače	600
granata [mina]	za lake bacače	320
metaka za p.k.	puške	30
ručnih bombi		390
metaka za mg.	brzm[106]	41.200
puščane i mitr.	municije	36.900
municije za strojnice		10.600
sign. municije [rakete]		90

U operacijama kod Jablanca utrošeno je:

art. granata	518
granata za t. bacače	350

[107]Taj puk	je bio u sastavu njemačke		237. pješadijske divizije
koja	sastavila	u sirem rejonu Ključke (vidi	dok. br. 51). Kedakcija
[108]Taj puk	je bio u sastavu njemačke		237. pješadijske divizije
koja	sastavila	u sirem rejonu Ključke (vidi	dok. br. 51). Kedakcija

[107] Vidi dok. br. 56. napomenu 13.

[108] To je engleski puškomitraljez marke »Bren«.

granata za 1. bacače	150
ručnih bombi	50
metaka za eng. bren	5.500
puščane i mitr. municije	8.000
municije za tal. bredu	3.000
municije za strojn.[sce]	2.000
tromblonskih bombi	50
sign, metaka [raketa]	25
Utrošak municije kod. XIII Divizije	
na dan 4. IV	
granata za t. bacače	230
granata za 1. bacače	50
puščane i mitr. municije	37.804
municije za šmajser	3.580
ručnih bombi	54
Utrošak municije na dan 10. IV	
art. granata	320
granata za .t. bacače	110
puščane i mitr. municije	10.000
Utrošak municije na dan 13. IV	
granata za t. bacač	621
granata za 1. bacač	235
puš. i mitr. municije	45.350
municije za šmajser	5.440
ručnih bombi	150
sign, raketa	3
Utrošak municije kod XIX Divizije	
granata za t. bacače	3.353
granata za 1. bacače	2.961
granata za p.k. topove	224
metaka za p.k. pušku	640
metaka za p.a. mitr.	1.920
puščane municije	211.429
ručnih bombi	1.032
tromblonskih bombi	629
sign, metaka [raketa]	563
Utrošak municije kod XX Divizije	
granata za topove	653
granata za t. bacače	552
granata za]. bacače	125
municije za bredu	4.500
municije za bren	18.145

municije za šmajser	2.165
puščane municije	41.730
ručnih bombi	119
trombionskih bombi	50
municije [granata] za Džon-Bul	4

Utrošak municije kod XXVI Divizije

art. granata 75 mm	1.866
granata za p.k. topove 47 mm	168
municije [mina] za t. bacače	1.383
municije [mina] za 1. bacače	10
granata za bezuh	12
tromblonskih granata	239
municije za flak 20 mm	4.000
municije za p.k. puške	122
metaka 9 mm	22.600
metaka 8 mm	10.800
metaka 7,9 mm	111.700
ručnih bombi	819
sign, municije [raketa]	167

Utrošak kod artiljerijske brigade

granata 105 mm	879
granata 100 mm	522
granata 75 mm	4.055
granata p.k. 75 mm	200
granata p.k. 60 mm	400

Zaključak o izvedenim operacijama:

Nakon uništenja neprijateljskih snaga na Krbavskom polju, Lapcu i Bihaću armija je imala zadatak da spriječi stvaranje neprijateljskoga fronta na liniji Karlobag — Gospić — Čudin Klanac — dolina rijeke Une, kao i da uništi neprijateljske snage na sektoru Gospića i da stvori uslove za daljnja napredovanja armije u pravcu sjeverozapada. Ovaj zadatak je bio u potpunosti izvršen.

Armija je jednovremeno prešla u ofanzivu na cijelom frontu od otoka Paga — Karlobag — Gospića po Čudin Klanca i stupila je u borbu sa neprijateljem koji je bio dobro opremljen i branio se je iz dobro pripremljenih utvrđenih uporišta.

Znajući važnost Gospića koliko u vojničkom toliko i u političkom pogledu, neprijatelj je odlučio

zali volilca sposobnost za modernizovanje.

Između pešadije i artiljerije bila je dobra saradnja zahvaljujući prilagođenoj pešadijskoj divizionoj i baterijskoj pešadijskoj kolonama, ova saradnja je bila velikih zasluga u brzom savladavanju pešadijskih naročito dobra tako da je artiljerija često puta imala u mnogim slučajevima omogućeno je pešadiji mogućnost pešadije. Zahvaljujući ovoj poboljšanoj artiljerijske sarađnje, prilagođavanje sa pešadijskih jedinica i u vezu između artiljerije i pešadijskih jedinica i u takvim slučajevima pomoć artiljerije je bila slaba i neiskorišćena.

Općenito, artiljerijska vatra je bila dobro korišćena za razvoj i podilaženje. Kao i za lomljenje neprijateljskog otpora u pojedinim upornim.

Artiljerija U borbama oko Gospića artiljerija nije došla do punog izražaja, usljed nepovoljnih atmosferskih N prilika. U kasnijim borbama artiljerija je svuda izvršila poslavljem zadatak i pružala pomoć pješa-

Pregrupacija i koncentracija snaga IV Armije

Za izvršenje postavljenog zadatka izvršena je pregrupacija i koncentracija snaga odmah nakon svršene bitke kod Bihaća i to tako blagovremeno da su se trupe mogle odmoriti i da su svježe stupile u borbu.

Koncentracija trupa za napad na Gospić izvršena je bez ikakvih smetnji i tačno po unaprijed određenom planu tako da je napad usljedio tačno u 06.00 časova 4. IV kao što je bilo po planu određeno.

Rukovodstvo Za čitavo vrijeme borbe štab armije je vodio operacije, donosio odluke i izdavao naređenja prema razvoju situacije na bojištu.

Komandovanje sa divizijama bilo je dobro. Komandanti su se dobro snalazili i donosili su brzo i pravilne odluke.

Pješadija Pješadija je pokazala naročitu sposobnost u savladavanju teško prolaznog terena i veliku izdržljivost.

Borci su bili dorasli svim zadacima i poka-

da se odlučno brani i da spriječi svako napredovanje nase armije.

Pregrupacija i koncentracija snaga IV Armije

Za izvršenje postavljenog zadatka izvršena je pregrupacija i koncentracija snaga odmah nakon svršene bitke kod Bihaća i to tako blagovremeno da su se trupe mogle odmoriti i da su svježe stupile u borbu.

Koncentracija trupa za napad na Gospić izvršena je bez ikakvih smetnji i tačno po unaprijed određenom planu tako da je napad usljedio tačno u 06.00 časova 4. IV kao što je bilo po planu određeno.

Rukovodstvo Za čitavo vrijeme borbe štab armije je vodio operacije, donosio odluke i izdavao naređenja prema razvoju situacije na bojištu.

Komandovanje sa divizijama bilo je dobro. Komandanti su se dobro snalazili i donosili su brzo i pravilne odluke.

Pješadija Pješadija je pokazala naročitu sposobnost u savladavanju teško prolaznog terena i veliku izdržljivost.

Borci su bili dorasli svim zadacima i poka-

dijelom pješačenja pritiskom napada i lomljenja se
prijateljskog opora, a marešo u utvrđenim
žalima.

Tenkovske jedinice: Oborum na neprekidnu zemljište tim-
bitke s dobro organiziranom i hrabrom pješa-
nim pratiocima pa je njihova upotreba bila dosl
žena i ograničena.
Upotreba tenkova prilikom napada na
bila je ograničena i to radi slabog vremena
prijateljska i neprijateljska) i time upotreba periskopa op
raš padanja snijega i time upotreba periskopa op
maskiranja.
Tenkovi su došli do vrecg zarajća u gorenju
neprijatelja, naročito od Otoča do Žute Lokve, a u
ke — Žuta Lokva. Iako tako tenkovi su pružili
nama zaštitu, nemoguće je bilo da se
prijatelj čvrsto s IV. u 03.00 časova a svoju
lu se probiju iz Senja. Primjećeno je bilo
nja samostalnost i ovi nisu pokazali dovoljno pok
tivu a bilo je slučajeva da su tenkovi pucali
jedinica.

Artilerijska vatrena zaštita: Artilerijska vatrena zaštita
no je bila nejasnom pojedinih zarajćima s
ških položaja. Pješadija se stalno naslila na tenkove;
bila da se bliska vatrena zaštita ne
dene neprijateljske položaje bez saradnje i pomoći
tenkovskih jedinica.

Veza: Veza s dobra. Centrala pogotovo bol se ometa
a dobre dobitna i žična linija. Centi veza isto
ponekim i, štoviše, dobro su funkcionali. Poteš-
bila je u određenim momentima nepouzdana. Ra
dnih linija, jer su ove bile kidane od neprij
dnevnim patrolama. Radio-veza je dobro funkcionirala
jenih neprijateljskih grupa. Lašstvo veze vršio je
svoje dužnost pod vrlo teškim okolnostima
vrlo visoka.
Veza između pojedinih rodova vojske bila je
dobra, a često slabija između pješadije i tenk
jedinica.

[107] Oplotnica- u tekstu vidi dok. br. 88 (situacija 9. aprila) i dok. br. 37.

I ovoga puta se je pokazalo da naročita pažnja treba posvetiti služb veza kako između višlh službova uključio potrebna prilikom brzog napredovanja i prilikom brzog mijenjanja situacije, kada se naređenja moraju davati prvim najbrže mogućim načinom.

Inžinjerija Inžinjerijske jedinice bile su veoma korisno upotrebljene prilikom operacije pukovnika[108] i podizanju objekata na komunikacijama. Na svim pravcima ove jedinice su vrlo brzo izvršile oprav ki i osposobile puteve za promet i nesmetano napredovanje našlh pješadijskih i motorizovanih jedinica. Tako je naprijed na sve mogućе načine tešio da riješem komunikacija sprječi napredovanje, ovo mu nije uspjelo jer su svi kvarovi popravljeni u vrlo brzom roku i nigdje nije neprijatelju uspjelo da nas zadrži toliko vremena koliko bi mu bilo potrebno za sređivanje na ovim prilvatim položajima.

Pozadinske službe Snabdijevanje hranom, municijom, pogonskim materijalom i ostalim za rat potrebnim sredstvima vršila je komanda pozadine na savršen način. Nikad se nije dogodilo ni kod jedne jedinice,

da bi ostala bez hrane, municije ili da bi sanitetska služba otkazala. Prilikom ocjenjivanja funkcionisanja snabdijevanja treba uzeti u obzir veške distance, rđave puteve, istovremost mobilnih vozila i gubna Sve ove poteškoće i problemi bili su savladani u prvom redu od rukovodioca a zatim i ostalih boraca koji su davali sve od sebe.

Komadni zahtjevlma Traje IV Armije potpuno su izvršile postavljeni zadatak. U prvom naletu razbile su neprijateljski front na čitavoj širini, uništila neprijateljske gamizone i, nakon postignutog uspjeha, cenergično su pristupile gonjenju poluženog neprijatelja.

Tako je energično gonjenje i nadiranje nasih trupa onemogućilo neprijatelju da se sredi i organizira odbranu na užem prostoru koji zatvara Gačku dolinu i na taj način oslobođen je Otočac uznemirane naše gubitke. Neprijatelj je svakako rađu-

[108] Vidi dok. br. 50.

nao da će na ovom sektoru moći zaustaviti napredovanje IV armije. Brzo i energično gonjenje neprijatelja nakon pada Otočca onemogućilo je neprijateljskoj komandi plansko izvlačenje svojih trupa i njegova težnja da nam spriječi nadiranje u Hrvatsko Primorje nije uspjela jer su ga naše trupe pratile u stopu i ni za čas nisu pustale kontakt sa njime.

Konačno oslika stava armije da se rastrojenog i demoraliziranog neprijatelja nakon pada Senja napadne uzduž obale Hrvatskog Primorja i da ga se energično goni u pravcu Novog i zatim prema Kraljevici i Sušaka donijela je novih uspjeha i treće IV armije izbile su do samih vanjskih utvrđenja koja su branila prilaze Sušaka i Rijeci.[109]

Načelnik Štaba — general-major
(Pavle Jakšić)
P. Jakšić

Da je prepis vjeran originalu[110]
Načelnik Operativnog odjeljenja
(Milos Šumonja)
M. Šumonja

BR. 104

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. UDARNE DIVIZIJE OD 15. JUNA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA U REJONU ILIRSKE BISTRICE RADI ZAUSTAVLJANJA PRODORA NJEMAČKOG 97. KORPUSA IZ ISTRE PREKO LJUBLJANE U AUSTRIJU[1]

ŠTAB VIII. UDARNE DIVIZIJE
II. JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. br. 12/1945.
15. VI. 1945. god

Bojne relacije za mjesec
maj — dostavlja.

ŠTABU IV. JUGOSLOVENSKE ARMIJE

28. IV. 1945. godine naša divizija[2] ubrzanim maršom krenula je sa sektora Primišlje — Persjasica,[3] gdje je vodila teške borbe sa 104. »Jeger« Njemačkom divizijom,[4] preko Ogulina — Brod Na Kupi — Čabar — Prezid i izbila u Sv. Petar[5] (Istra) 2. V. 1945. godine[6] brigade su bile orijentirane prema Rakeku, a naša II. brigada već je bila izbila kod Postumie,[7] ali zbog tadašnje situacije gdje neprijateljska grupacija od Rijeke uspijeva potisnuti 26. diviziju[8] na prostoriji Ilsane [Jelšane] i izbiti do [Ilirske] Bistrice.

Štab IV. Armije[9] daje našoj diviziji 3. V. o.g. hitan pokret u pravcu Bistrice sa zadatkom da stupimo u borbu sa neprijateljem gdje se susretnemo, pošto je 3. V. oko 14 sati neprijatelj 26. diviziju potisnuo i ova divizija nije bila u stanju zadržati neprijateljsko nadiranje, niti je imala pregled situacije, a neprijatelj je išao u pravcu Sv. Petra, pošto je htio pod svaku cijenu probiti[10] se preko Sv. Petra u pravcu Ljubljane ili Trsta, uglavnom u pravcu naših saveznika (ovo po izjavama zarobljenih oficira).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—256/2, k. 312.
[2] i [6] Vidi dok. br. 69, napomenu 9 i 20.
[3] Pogrešno, treba: Perjasica.
[4] Vidi dok. br. 89, depešu br. 41 od 25.aprila.
[5] St. Peter na Krasu (sada: Pivka).
[7] Talijanski naziv za Postoinu (vidi dok. br. 51, napomenu 39).
[8] Vidi dok. br. 86.
[9] Vidi dok. br. 89, depešu br. 9 od 3.maja,
[10] Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

Oko 18 sati isiog dana slabiji nasi dijelovi dosli su u kontakt sa neprijateljem jugozapadno od Villa — del Nevoso (Illirska Bistrica), dok smo II. brigadu zadrzali sjevernо od Bistrice, jedan bataljon ove brigade spustili smo u [Illirsku] Bistricu, gdje su nasi tenkovi[11] jos vodili borbu sa neprijateljem bez pre-
sadije.

U toku 5. V. bijevo od nas u [Illirskoj] Bistrici i istocno od Bistrice neprijatelj je ovladao Bistricom i visovima istocno od Bistrice te izbio oko 20 sati na k. [trig.] 799 i sjevernо od Bistrice. Jedinice 26. divizije pocele su se povlaciti pred neprijateljem, a ju toku noci 5—6. V. 1945. godine stize na ove

[10] Tenkovskoj podrsci u rejonu Illirske Bistrice vidi dok. br. 93.

[12] Neprijateljskim snagama vidi dok. br. 51.

[13] To je bila 3. prekomorska brigada.

[14] Vidi dok. br. 89, depesu br. 19 od 4. maja.

grada, te su za kratko vrijeme mala IL i IIL brigada na vrlo uskom prostoru prekotravnice uz vodu [rijeku] podrške u gradi i izbje u sam centar grada. gdje su zatvorile nekoliko stotina Njemaca i uspjele su oporiti do njihovih trupnika.

— U ovom naletu junačci su se držale II i III brigada.

Štab Njemačkog Korpusa u ovakovoj situaciji zamolio je našeg jedinice preko svojih oficira, da obustave daljnje nadiranje i izvlačenje raniemih Svaba, da će oni s nama odpočeti pregovore za predaju,[22] na što su naše jedinice pristale i tako je

[15] Vidi dok. br. 86, naponmen 41.
[16] Vidi dok. br. 76, napomenu 14; i dok. br. 101.
[17] Misli se na artiljeriju 4 korpusa JA. Usp. br. 101.
[18] Rijeka Bistrica nije pronađena na karti 1:100.000. U planinu je rijeka Kata.
[19] To je 10. brigada 29. hercegovačke divizije (vidi dok. br. 106).
[21] Vidi dok. br. 98.

[22] U travničkoj Stanitovoj kapiti, str. 280, o predaji tih trupnaka. 5. maja pregovore o kapitulaciji 97. korpusa. General Kibler [komandant Njemačke opunomoćio je 6. maja pukovnika Rajnalda za vođenje pregovora o kapitulaciji. Štab 4. armije JA. oklasio je pukovnika Stanka Bjelajca, načelnika Štaba 4. korpusa, i potpukovnika Sakriju Bilodića, političkog komesara K. divizije, za vođenje pregovora. Tekst sklopljenog ugovora glasi: »Radi dalinjeg obustavljanja neprijateljstava između 26. divizije[23] VII. Udarne divizije[24] i oklašava situaciju, ova stupa odmah u protivnapad i uspijeva zaustaviti neprijatelja i prisiliti na odbranu.

[1] loša 6. V. o.g. naše brigade u sadejstvu naše i Korpusne Artiljerije,[17] uspjele su poljuno razbiti neprijateljski klin na prostoriji Prnmano — Smarje, i preći u brzo gonjenje u pravcu Bistrice sa sjevernozapadne i zapadne strane. Tekodor je neprijatelj u dva navrata pokušao preći rijeku Bistricu[18] kod Topolje [Topolec], zapadno od mjesta Bistrice, kako bi izbio na lijevo krilo VII. Udarne divizije, ove pokušaje naša II. brigada je poljuno razbila.

6. V. oko 17 sati po razbijanju ovog klina prema Prnmanu naša čitava divizija uz pratnju naše i Korpusne artiljerije krenula je prema Bistrici. Desno od nas išla je 10. Hercegovačka divizija,[19] pravcem Castelmuovo — Karo [Čare — Hanje] i jedan bataljon tenkova.[20]

Takoder je od [nas] desno bila 43. divizija koja nije bila angažovana u ovom napadu.[21]

Naše jedinice su vrlo brzo nastupale prema samome gradu, naročito oko 19 sati kad su nam došli u pomoć 2 tenka, koji su pratili moral borcima tako se misu usudivali ići sa borcima u sam grad.

Neprijatelj koji je nagio razbijen na spoljnim odbranama bježao u grad, panički je djelovao na neprijatelja u samom

5. Do konca maja mjeseca ove godine grupacija koja se predala bilo prebacena iz nađe zemlje u svoju zemlju i sa obezbjeđenjem sa nađe strane, do prihvata ove grupacije od strane jedne jedinice u drugoj zemlji. Tešk rasporedi bice zadržani u najnižoj hijerarhiji do mogućnosti prebacivanja u svoju zemlju osoblje u našoj zemlji.

6. Po želji zarobljene grupacije, bice upućena u svoju zemlju na proistor Klagenfurta [Celovec]

7. Ovaj zahtjevak ispred štaba IV. Udarnog Korpusa j.A. potpisuje: pukovnik Djelajac Slanko i poljukovnik Sukrija Bijedic: ovo vazi za sve jedinice Jugoslavenske Armije.

8. Ispred štaba njemačke grupacije koja se predaje u ime generala plamnskih trupa Kinbiera potpisuje: pukovnik Krendl.

U s. Zagonju 7. V. 1945 u 6,04 s.

Krindl	Načelnik St.[aba] IV Korp.[usa JA]
Obrist.	pukovnik
(AVII, reg. br. 8—1, k. 434).	v. Beljajac
	komesar VIII ud. Diviz.[ije]
	Bijedic Sukrija"
	p.pukovnik

[21] Pogrešno; treba: njemačka 237. divizija.

7. V. oko 01.00 sati došlo do zatišja na našem pravcu i odpočeli su se pregovori i ujutro oko 6 sati istoga dana predalo se je bezuslovno u samom gradu oko 16.000 Njemaca i legionara, dok su se ostale grupacije od nekoliko hiljada predale jedinicama sujećnih divizija.

Dva grupacija prpadala je 188. inženjerskoj diviziji, 392. plavoj diviziji, 247. njemačkoj diviziji[22] i još nekoliko samostalnih bataljona.[23]

slava i proliyevanja krvi s jedne i s druge strane, između Riješke grupacije pod komandom gospodina generala Kinbera i jedinica IV. Udarnog korpusa i sljedeceg zahtjevka:

Njemačke vojske obvezatno prestaju da se vode neprijateljstva s jedne i druge strane.

1. Čason popisivanja svog zahtjevka obvezatno prestaju da se vode

2. Citavu grupaciju pod komandom generala Plamnskih šeta Kinbera ima da izruči i bezuslovno preda sve oruže i materijal u ispravnom zatečenom stanju.

3. Predaja oruža i materijala ima odmah da usljedi i da se stavi na raspolaganje štabu VIII. ud. divizije.

4. Ljudstvo sa oficirima i podoficirima po dijelovima razdužuje se oružjem i stavlja se pod komandu VIII. divizije do daljnje naredenja.

Rezultat borbe:

Sopstveni gubitci: Poginulih 65,[25] ranjenih 156.[26]

Među poginulima nalaze se slijedeći rukovodioci: Komandir čete st. vodnik Batala Dušan, st. vodnik Petar Vlaisavljević i potporučnik Delanović SerïP i kapetan Gojko Živković komandant bataljona.

Pokvarenog i izgubljenog oružja nije bilo.

Neprijateljski gubitci: Do kapitulacije neprijatelja iznose neprijateljski gubitci: Poginulih 720 vojnika i oficira, te 1.086 zarobljenih vojnika i oficira.

Zapljenjeno: P.K. topova 2, teških bacača 9, puškomitraljeza 105,[28] šaraca 510,[29] šmajsera 494,[30] karabina 396, pištolja 180, ručnih bombi 165, mina za teški bacač 400. mauzer municije 17.100, kamiona 10, motornih kotača 3, pratećih kola 2, dvogleda 11, i 3 laka bacača rovovska.

Po kapitulaciji neprijatelja broj zarobljenih iznosi kako je gore navedeno (16.000 vojnika i oficira). Sva ratna oprema gore označenih jedinica pala je većim dijelom u ruke naše divizije, koju je odmah isporučila IV. Korpusu a isti štabu IV. Armije.

8. i 9. V. Jedinice ove divizije ostale isu (u [Ilirskoj] Bistrici na sredivanju i odmaranju.

10. V. divizija je krenula iz Bistrice i istog dana do 21.00 sat stigla je na prostoriju Postojne, gdje se je zadržala do 12. V., kog dana je krenula vlakom do Vrhnike gdje se je i smjestila. i

M ' I

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p. pukovnik. Komandant, p.pukovnik.
Joco Tarabić

M. P.

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. Br. 253
29. VI. 1945. god.

25, 56, » i 30 Bj-ojke je u originalu prepravio mastilom potpukovnik Joca Tarabić, komandant 8. divizije.

[27] Ovo ime je u originalu dopisao mastilom potpukovnik Joca Tarabić, komandant 8. divizije.

[31] Izostavljeni tekst se odnosi na pokrete i mirnodopski razmještaj jedinica 8. divizije u rejonu Siska.

BR. 105

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. UDARNE DIVIZIJE OD 19. JUNA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE TRSTA[1]

STAB XX. UDARNE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK

Pov. Op. Br. 187
zavedeno
razvedeno 19. VI. 45. god.

Bitka za Trst[2]
Priključiti predhodnom operativnom izveštaju pov. op. br. 104/45. god/

Dostavlja dopunu operat. izveštaja pov. op. br. 104/45, za borbu o Trst.

ŠTABU IV. ARMIJE
(Za operativno odeljenje)

Na osnovu Vašeg usmenog naređenja, dostavljamo Vam dopunu našeg predhodnog operacijskog izveštaja pov. op. br. 104 od 9-V-1945. ig.,[4]

Posle završene operacije na prostoriji: Mašun — Postoina — Sv. Petar[5] — iRibnica — Bistrica[6] — Kaštel,[7] 29. [aprila] rano izjutra divizija je izvršila pregrupisavanje i koncentraciju na prostoriji: Sv. Petar — IRibnica — Bistrica i orijentisala se za napad prema gradu Trstu.[8]

Po izvršenom pregrunisavanju i koncentraciji istoga dana 29-VI-[9] divizija je izvršila pokret nastupnim maršom u dve

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—36/1, k. 312.
[2] Dopisano crvenom olovkom.
[3] Ta rečenica je dopisana mastilom.
[4]] [4] Vidi dok. br. 84.
[5] St. Peter na Krasu (sada: Pivka)
[6] Ilirska Bistrica
[7] Stari grad, ruševine kod Ilirske Bistrice.
[8] Vidi dok. br. 69, napomenu 8.
[9] Pogrešno; treba: IV (aprila).

kolone, desna kolona: IX. udarna brigada pravcem Sv. Petar — Divača; leva kolona: X. i VIII. ud. brigada pravcem kretanja Bistrica — Ribnica — Cave Auremiane,[10] odakle je X. ud. brigada sa tri bataljona produžila sa komunikacijom za Basovizzu [Bazovica], a jednim bataljonom za Divaču, obuhvatajući ovu sa južne strane; dok je VIII. ud. brigada produžila pokret sa dva bataljona za Cosimi [Kozina], sa zadatkom osiguranja levog krila, boka i pozadine divizije, a sa dva bataljona produžila pokret za X. ud. brigadom u pravcu Basovizze.

Diviziska artiljerija plasirala se na prostoru između Divače i Corgnale [Lokev], sa zadatkom ispomaganja IX. i X. ud. brigade i ispomaganja bataljona VIII. ud. brigade u Cosini.

Po likvidiranju neprijateljskih uporišta u Divači i Basovizzi, koje je izvršeno 30-IV-, istog dana divizija zauzima polazni položaj za napad na sam grad Trst.[11]

Za izvršenje napada na grad Trst, diviziji je pridodata u njen sastav Tenkovska brigada IV. Armije.[12]

TOK NAPADA:

30-IV- VIII. ud. brigada sa svojim I. i III. bataljonom, X. ud. brigada sa svojim II. bataljonom i dve čete tenkovskog bataljona, posle vrlo jake borbe uspele su likvidirati Basovizzu. Sa likvidiranjem Basovizze bila su otvorena vrata za grad Trst našim jedinicama.

Dok je I. bataljon VIII. ud. brigade vodio borbu za Basovizzu, dotle je III. bataljon iste brigade krenuo iz Divače pravcem Corgnale, te obišavši k. 672 Monte Cocusso [Kokoš], likvidirao neprijatelja na k. 621 (M. Goli [Golič] i proterao ga na položaje k. 458 uz velike gubitke za neprijatelja. Ovdje je neprijatelj bio naročito aktivan sa artiljerijskom vatrom i vatrom brodskih dalekometnih topova. Jedna baterija nalazila se na predstražarskim položajima Trsta k. 455, koja je zauzeta na juriš od ovog bataljona. Topovi su zauzeti neoštećeni, kao i sav topovski materijal, uz to je zarobljeno dosta neprijateljskih vojnika.

Ovog dana neprijatelj se uspeo probiti komunikacijom Rijeka — Trst, u pravcu Trsta, a koju su dr-

[11] Talijanski naziv za Škofije (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[12] U napadu na Trst 20. divizija ojačana je sa dva tenkovska bataljona (vidi dok. br. 75). O rezultatima tenkovske podrške u borbama za oslobođenje Trsta (vidi dok. br. 93).

žali delovi snaga 43. divizije,[13] II. bataljon VIII. ud. brigade, sa IV. bataljonom X. ud. brigade i jednom tenkovskom četom, zadržali su neprijateljsko nadiranje i obuhvatnim manevrom uspeli su ga do nogu potući i zarobiti, tako da više nikakva opasnost nije pretila sa pravca Rijeke zaleđini naših snaga koje operišu za grad Trst.

I. i II. bataljon X. ud. brigade koji su se kretali pod vrlo ubitačnom neprijateljskom artiljeriskom vatrom i to jedan prema Trebiciano [Trebče], a diugi prema Gropadi, naišli su na vrlo jak neprijateljski odpor, kojeg su uspjeli likvidirati u kratkom vremenu, a zatim produžili napad prema k. 372 — 447 i 405. Ovde se naišlo na neprijateljsku dobro organizovanu liniju odbrane za ulazak u grad Trst.

Dok je VIII. i X. ud. brigada vodila borbu protiv navedenih uporišta, dotle je IX. ud. brigada ovog dana u 9 sati krenula u napad na selo Opčine u dvije napadne kolone: desna kolona II. bataljon, ojačan jednom četom tenkova, napada sa polaznog položaja k. 319 i 326 na deo neprijateljskog položaja železnička stanica u Opčinama i zapadni deo ovog mesta, isključno sa levom granicom zone del ovan ja drum Opčine — Sesana [Sežana]. Leva kolona I. bataljon, ojačan sa četom tenkova, napada sa polaznog položaja Orlek, na deo neprijateljskog položaja s. Banne [Bane] istočni deo s. Opčina, zaključno sa desnom granicom zone delovanja drum Opčine — Kasale.

Odmah u prvoj fazi borbe naša pješadija i tenkovi nailaze na iak neprijateljski odpor. Ovde neprijatelj uspeva zadržati naše del ove, jer je raspolagao, pored dobrih fortifikaciskih objekata, još i snažnom i mnogobrojnom artiljerijom, teškim i lakim automatskim naoružanjem i dobrom protukolskom odbranom, usled čega su naši tenkovi bili prinuđeni ograničiti se samo na puteve, koje je neprijatelj takođe držao pod jakom protukolskom vatrom.

Neprijateljska pešadija je bila vrlo aktivna. U nekoliko mahova vršila je protunapad, ali u svakoj prilici bila je odbivena uz velike gubitke. Ovde su naši borci pokazali da su isto toliko dobri branioci i da znaju i umeju vešto zauzeto očuvati i u rukama održati, kao što znaju i umeju vešto napadati.

[13] Vidi dok. br. 98.

I. i II. bataljon ove brigade ovoga dana bili su slalno sa neprijateljem u borbi, a dve čete tenkova moraju se povući na položaje položaje radi popune sa municijom i municijom, a delimično i radi predahom.

Desno od ove brigade napadale su jedinice IX. Korpus.[14]

Za vreme napada današnjeg dana nisu postignuti zadaci. Jer se naišlo na neočekivanu neprijateljska snaga i obrambenu organizaciju. Komandant sa protivmikom nije „se ispuštao iz ruku; uz slabiju vatru pipale se njegove slabe odporne tačke. U toku noći između 30-1V- i 1-V- vršili smo uzmemiravajuća gađanja i ispade sa malim delovima, tako da smo ga držali u neizvesnosti i zamarali ga.

/-V- Za odbranu grada Trsta neprijatelj je organizovao
njegovu spoljnu odbranu na linji: Opčine — Banne — Lonjere, [Lonjer]. ovde se naročito isticala upornsta: Opčine — kote: 345 —• 372 — 447 —• 405 i 320] Proble- vanjem ove linije otvaraju se sve kapije za grad Trst i tek tada odpočinje borba neposredno u gradu. Ovo je neprijatelj dobro procenio pa je stoga, ne samo teškim i lakim oruđem, već i dosta velikom živom snaga — Cimconello [Konkonelj] — Guardiella [Vrdela] — Cimconello [Konkonelj] — Guardiella [Vrdela]

¹⁴ ¡ ¹⁸ Vidi dok. br. 90.

prostor Piazza Libertà — Piazza Duca degli Abruzzi, s tim da se iz ove kolone izdvoji jedan deo snage i uputi za likvidaciju Trinunala (sudske zgrade). Sa drugom kolonom da nastupa prema Giardino Publico, izdvajajući jedan krakom da produži ulicom Via C. Battisi, s tim ciljem da se iz ovoga kraka da se izdvoji jedan deo snage za likvidaciju Tribunala. Ostatak snage ima da napadne na ulicu Via Cardueci i da ulivanjem ovoga sa delovima na raskr. ul. brigade i jedinicama IX. ud. divizije,[15] kad se ove budu pojavile u južnom delu grada Trsta.

Mamcvar je pojmno uspeo. III. bataljon ove brigade u noći između 30-IV- i 1-V- spašeo se sa kote 405 pravcem Cuardicella prema univerzitetu, gde je nepriatelj davao vrlo zilav odpor, ali je ubrzo savladan i zatim je ranom zorom produženo nastupanje dalje u grad u pravcu Coronco i prema vojnoj bolnici. Mnogi delovi ostali su na osiguranju južno od Socrcole [Skrkljaj], jer se nepriatelj još tu drzao na položajima.

Nepriatelj je iz vojne bolnice ponovno produzio odpor. gde je brzo likvidiran. Tom prilikom zarobljeno je oko 400 ranjenika i oko 60 oficira lekara i administrativnog osoblja, medu kojima su bili:

[15] 17 ; 27 Vidi dok. br. 91.
[16] 23 O sustavu našlh jedinica sa savezničkim snagama vidi dok. br. 84, napomenu 24.

čeno branio. Tu u blizini ovog uporišta nalazio se i štab njemačkog puka SS trupa. U cilju da se ovo uporište što pre likvidira, uputili smo jednu četu tenkova, koja da sadejstvuje sa III. bataljonom ove brigade.

I. bataljon, koji je nastupao od k. 477 preko *Scollata* i predgrađa prema Giardino Publico, dok je sa jednom četom osiguravao pravac od Kaštela i kontrolišući zauzete ulice.

Na pravcu II. bataljona, a na komunikaciji Basovizza — preko Longere, neprijatelj je produžio odpor na Cacciatore i od Ville Revoltelle. No ovo je ovaj bataljon likvidirao, sem Ville Revoltelle, gde je jedna četa ovog bataljona ostavljena da drži neprijatelja u blokadi kod Ville Revoltelle a sa ostatkom snage produžio je nastupanje preko univerze za Conconello.

VIII. ud. brigada sa I. i III. bataljonom takođe produžava napad neposredno na grad Trst, i to preko M. Spaccato [Gabrov Hrib] trig. 405 — Guardiella gde 1. maja u 4 sata ujutro ova uporišta likvidira.

I. bataljon ove brigade, podpomognut sa 4 tenka, uspeva izbiti i ovladati 1. maja u 9 sati pre podne centrom grada Trsta, gde izbija kod tvrdave San Giusto, koja je jako utvrđena, dobro naoružana i uporno branjena. Dok sa III. bataljonom upada u grad sa pravca Longera — Monte Bello u pravcu Rozzol [Rocol], s tim da uhvati vezu što pre sa jedinicama X. ud. brigade i levo od sebe sa jedinicama IX. ud. divizije.[17] Ovaj bataljon naišao je na neprijateljski položaj, solidno utvrđen i naoružan, branjen sa kopna i mora, snabdeven topovima raznih kalibara i solidno utvrđen mitraljeskim gnezdima i manjim topovima za neposredno gađanje. Nekoliko napada i juriša ovoga bataljona bili su odbiveni. Zadnji napad je učinjen oko 8 časova izjutra i, uz jaku podršku naše minobacačke vatre, nakon dvočasovne žestoke i krvave borbe, uspevamo ovo neprijateljsko uporište zauzeti. Ovladivanjem ovim uporištem, III. bataljonu omogućeno je ulaz i vođenje uličnih borbi u samom gradu Trstu, koje je on i produžio te je naročito žestoke borbe vodio za kasarnu Ettore Emutti, koja je bila likvidirana istoga dana oko 18 časova, te je bataljon dalje produžio napadaj prema središtu grada, mestimično uzimajući kuću po kuću.

IX. ud. brigada u 8 sati izjutra odpočinje ponovni napad na Opčine. Desno od nje dejstvovale su jedinice IX. Korpusa,[18] a IV. bataljon VIII. ud. brigade,

koji je stigao 30-IV-ujutro u Sesanu, služio je za obezbeđenje sa leđa ove brigade.

Oko 10 sati II. bataljon uspeva probiti prve neprijateljske linije i ovladati severnom ivicom kuća s. Opčine i stavio je pod blisku vatru neprijateljsku artiljeriju, te je prisilio da menja svoje položaje. Istovremeno jedinice IX. Korpusa ovladale su železničkom stanicom Opčine. I. bataljon zauzeo je selo Banne i istočnu ivicu kuća Opoina. Uspeh daljeg prodiranja u neprijateljske odbrambene položaje nije ovoga dana ostvaren.

Od 10 časova pa do mraka neprijatelj je izvršio mnogobrojne ispade, ali su svi ovi bili skršeni i odbiveni.

U 22 časa stigla je za pojačanje X. hercegovačka brigada XXIX. divizije,[19] koja je preuzela naše desno krilo, tj. dotadanji položaj II. bataljona naše VIII. ud. brigade, a ovaj bataljon rokirao se desno Opčine — Sesana.

U 23 časa ponovljen je napad na Opčine koji je trajao do svanuća i naše su čete zauzimale kuću po kuću, bunker po bunker i uspele zauzeti nekoliko neprijateljskih utvrđenih uporišta.

U toku današnjeg dana 1-V- jedinice naše divizije uspele su prodreti i uči u grad Trst, ovladati skoro celim gradom, sem uporišta: Tribunale — San. Guisto — Conconello i Villa Revoltella.

Ovog dana ubačena je u prvi borbeni red naše divizije XI. brigada XXIV. divizije,[20] i to između naše VIII. i X. ud. brigade, koja je uspela likvidirati jednu kasarnu u centru grada i zarobila 1.500 neprijateljskih vojnika.

Istog dana naveče pojavila se i ušla u grad IX. ud. divizija,[21] čije su jedinice likvidirale Muggia [Milje] i Monte d'Oro.

Dolaskom na Piazzu Garibaldi, ovde je ovaj bataljon dočekala već organizovana talijanska dobrovoljna milicija,[22] koja je već bila u borbi sa I. bataljonom naše VIII. ud. brigade, na tvrdavi San. Guisto [Sv. *Justin*].

III. bataljon u sadejstvu sa italijanskom dobrovoljačkom milicijom i ostalim stanovništvom Trsta, ko-

[19] Vidi dok. br. 106.
[20] Pogrešno; treba: 26. divizije (vidi dok. br. 66, napomenu 21).
[21] Opširnije o tome vidi dok. br. 71,

je se sve više i više priključivalo dobrovoljnoj miliciji, produžio je borbu prema obali, a naročito je bio neprijateljski odpor u ulioi Via de Brante, Via San. Michele i u ulici Fontana, gde je izbio oko 10 sati pre podne. Dalje bataljon je zauzeo molo Bersaglieri, te prisilio nekoliko motornih čamaca, da se vrate natrag u luku, koji su hteli pobeći krcati nemačkim vojnicima i oficirima. Nakon toga bataljon je krenuo obalom Riva Mandachio, prema pristaništu i magazinu Porto Franco, odakle je neprijatelj davao još uvek žestok otpor. Nakon jednočasovne borbe i ovo je uporište zauzeto.

Tvrđava San. Guisto [Sv. Justin] i dalje se uporno držala, koju je cernirao [opkolio] naš I. bataljon
VIII. ud. brigade i držao je pod vatrom.

III. bataljon dalje je produžio čišćenje obale i uspeo je ovu za kratko vreme da očisti i neprijatelja da savlada, kako u bunkerima na obali tako i u utvrđenim zgradama i železničkoj stanici uz obalu.

Dok je VIII. ud. brigada savladivala neprijatelja i čistila južni deo grada težeći da se što pre pojavi na njegovoj severnoj spoljnoj ivici, a sa drugim pak krakom prema jugu da uhvati vezu sa VIII ud. brigadom, ovu da ispomogne i da konačno i načisto likvidira zajednički centar i južni deo grada Trsta.

Neprijatelj se ogorčeno branio iz gore pomenutih uporišta: Tribunale, San. Guisto, Villa Revoltella i Conconello. Napad je produžen. Protivnik je tučen jakom tenkovskom vatrom, koncentričnom vatrom lakog i teškog automatskog oružja, panzer-faustima, bacanjem benzinskih flaša kroz prozor, pak je čak upotrebi jena i vatrogasna pumpa sa špricanjem benzina.

Ovaj naš žestoki napad neprijatelja je moralno pokolebao i prinudio ga da istakne bele zastave u znak predaje. Ali baš u tome momentu kada je isticao bele zastave naišli su savezmci Anglo-Amerikanoi, te spazivši njih, protivnik je povukao zastave i produžio borbu u nameri da sačeka i da se preda Angloamerikancima.

Zaista u to vreme, 2-V- oko 14 časova, došli su pred Tribunal 7 — 8 savezničkih tenkova, gde je usledio kraći pregovor, ali bezuspešan. Mi nismo nikako pristali i odbili smo svaku pomisao da se neprijatelj preda njima. Ponova je usledila borba do pred samu

noć, te oko 17 časova, uz podršku jake tenkovske i pešadijske vatre, jedna naša četa uspela se probiti u samu zgradu. U ovome naletu odmah je skoro polovina snage mornarskog bataljona, dok se sa mašinama, kompozno je neprijatelj u zgradi bio slomljen u 19.30 časova, a ono što je ostalo živo predalo se našim jedinicama.

Pad ovog uporišta imao je uticaja i na ostale: Vilia Revoltella, San. Gustio, te su se i ova odmah predala, sem Concordia, koje je palo u toku noći izmedu 2 - 3 - V - .

Sa padom Tivunala, Villa Revoltella, San. Giusto i Concordella **grad Trst bio je oslobođen i njemu se nije nalazio ni jedan neprijateljski vojnik sa oružjem u ruci koji bi davao odpora našim snagama.**

Dok je VIII. i X. ud. brigada čistila od neprijatelja grad Trst, dotle je IX. ud. brigada i dalje vodila sa neprijateljem borbu u Opčinama, koje je mesto udaljeno od grada Trsta oko tri kilometra. Vešim manevrovanjem sa pokretom i vatrom protivnik je iz-

IV. bataljon .Vili. ud. brigade, koji se do tada nalazio na desnom krilu IX. ud. brigade, u 12 sati i 15 minuta odpočeo je energičan napad na zapadni deo sela, kao i na samu crkvu koju je neprijatelj žilavo branio. Nakon tročasovne žestoke borbe, uz pomoć tenkova, bataljon je uspeo da neprijatelja izbaci iz crkve, kao i iz samih kuća oko iste.

Pri zauzimanju crkve naročito su se istakli naši tenkovi koji su aktivno saradivali sa pešadijom, te pomoću svoje jake i precizne vatre nisu dozvoljavale neprijatelju da gada našu pešadiju, koja je u tom vremenu prilazila vratima crkve i ostalim zgradama oko iste, gde je sa benzinskim flašama i bombama, bacajući ove kroz prozor i na vrata, uništavala neprijateljsku posadu.

U 16.30 časova neprijatelj je napravio kontranapad, jakim brojem pješadije, podpomognut sa jakom artiljerijom i nakon dvočasovne žestoke borbe, u kojoj je naš IV. bataljon trpeo velike gubitke, neprijatelj je uspeo da izbaci ovaj bataljon sa kote 372 i da njome ovlada. U 22 časa IV. bataljon vrši povratni napad i uspeva ovladati izgubljenom kotom, iako je neprijatelj branio istu sa vrlo jakom i preciznom artiljeriskom vatrom.

U 22 časa I. i II. bataljon, podpomognut sa IV. bataljonom VIII. ud. brigade i podpomognut tenkovima, nastavili su energičan napad na neprijatelja i prodirući ka centru sela Opčina. Napad je trajao sve do 7 časova izjutra 3-V-. Ova je borba bila žestoka, kontranapadi činili se sa jedne i druge strane. Neprijatelj se očajnički branio.

3 - V - U 8 sati neprijatelj na čelom frontu napravio je kontranapad, u nameri da odbaci naše snage i zauzme izgubljene pozicije, ali je naišao na jak odpor naših boraca, te su svi njegovi pokušaji bili odbiveni.

U 8.30 časova naš IV., I. i II. bataljon IX. ud. brigade i IV. bataljon VIII. ud. brigade izvršili su energičan napad na južni deo sela Opčina i na kotu 357 i 451. Ovim našim žestokim napadom neprijatelj se već bio izgubio i prestao da daje organizovani odpor. Borba je trajala sve do 10 časova.

U 10 časova zapazila se jedna blinda sa dva tenka, sa engleskim vojnicima i jednim kapetanom, koji su došli iz pravca Trsta i uputili se pravo u nemačku komandu, u selo Opčine.

U 10.15 časova upućli smo pismo nemačkoj komandi. Koja se nalazila na južnom delu sela, u dubokoj ostalim ubojnim materijalom i živežnim sredstvima, sa engleskim kapetanom, koji se tu već nalazio i preko noći sa komandirom novozelandske brigade kome je izložio situaciju na položaju Opčine. Na osnovi izložene situacije, trazio je da Englezi odmah povuku svoje tenkove iz naše operacijske zone, jer da to nije vojnički da upadnu u našu blokadu, pa čak šta više da otmaju i zarobljenike nemačke, koje smo mi zarobili.

Gornju primedbu našega komandanta divizije p. pukovnika Bogdana Pecotića engleski komandant je primio sa opravdanim razlogom i nareclio da se postupi kako mi trazimo.

Posle ovoga dogadaja sa Englezima komandant divizije p.pukovnik Bogdan Pecotić sa dva svoja oficira već za kapitulaciju nemačkih snaga u Opčinama sa rokom odgovora od pet minuta, u protivnom produži se borba do uništenja zadnjeg nemačkog vojnika.

Nemački komandant, posto je prošlao usiove za kapitulaciju, navodeci razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponesilo hrane i vode, i samoteskog

divizije p.pukovnik Pecotić Bogdan, stupio je u vezu sa engleskim kapetanom, koji se tu već nalazio i preko noći sa komandantom novozelandske brigade kome je izložio situaciju na položaju Opčine. Na osnovi izložene situacije, trazio je da Englezi odmah povuku svoje tenkove iz naše operacijske zone, jer da to nije vojnički da upadnu u našu blokadu, pa čak šta više da otmaju i zarobljenike nemačke, koje smo mi zarobili.

Gornju primedbu našega komandanta divizije p. pukovnika Bogdana Pecotića engleski komandant je primio sa opravdanim razlogom i nareclio da se postupi kako mi trazimo.

Posle ovoga dogadaja sa Englezima komandant divizije p.pukovnik Bogdan Pecotić sa dva svoja oficira odmah nemačkom komandantu, predaje mu uslove za kapitulaciju nemačkih snaga u Opčinama sa rokom odgovora od pet minuta, u protivnom produži se borba do uništenja zadnjeg nemačkog vojnika.

Nemački komandant, posto je prošlao usiove za kapitulaciju, navodeci razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponesilo hrane i vode, i samoteskog

U 10.15 časova upućli smo pismo nemačkoj komandi. Koja se nalazila na južnom delu sela, u dubokoj ostalim ubojnim materijalom i živežnim sredstvima, sa engleskim kapetanom, koji se tu već nalazio i preko noći sa komandantom novozelandske brigade kome je izložio situaciju na položaju Opčine. Na osnovi izložene situacije, trazio je da Englezi odmah povuku svoje tenkove iz naše operacijske zone, jer da to nije vojnički da upadnu u našu blokadu, pa čak šta više da otmaju i zarobljenike nemačke, koje smo mi zarobili.

Gornju primedbu našega komandanta divizije p. pukovnika Bogdana Pecotića engleski komandant je primio sa opravdanim razlogom i nareclio da se postupi kako mi trazimo.

Posle ovoga dogadaja sa Englezima komandant divizije p.pukovnik Bogdan Pecotić sa dva svoja oficira odmah nemačkom komandantu, predaje mu uslove za kapitulaciju nemačkih snaga u Opčinama sa rokom odgovora od pet minuta, u protivnom produži se borba do uništenja zadnjeg nemačkog vojnika.

Nemački komandant, posto je prošlao usiove za kapitulaciju, navodeci razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponesilo hrane i vode, i samoteskog

Posle ovoga dogadaja sa Englezima komandant divizije p.pukovnik Bogdan Pecotić sa dva svoja oficira odmah nemačkom komandantu, predaje mu uslove za kapitulaciju nemačkih snaga u Opčinama sa rokom odgovora od pet minuta, u protivnom produži se borba do uništenja zadnjeg nemačkog vojnika.

Nemački komandant, posto je prošlao usiove za kapitulaciju, navodeci razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponesilo hrane i vode, i samoteskog

U 10.15 časova upućli smo pismo nemačkoj komandi. Koja se nalazila na južnom delu sela, u dubokoj ostalim ubojnim materijalom i živežnim sredstvima, sa engleskim kapetanom, koji se tu već nalazio i preko noći sa komandantom novozelandske brigade kome je izložio situaciju na položaju Opčine. Na osnovi izložene situacije, trazio je da Englezi odmah povuku svoje tenkove iz naše operacijske zone, jer da to nije vojnički da upadnu u našu blokadu, pa čak šta više da otmaju i zarobljenike nemačke, koje smo mi zarobili.

Gornju primedbu našega komandanta divizije p. pukovnika Bogdana Pecotića engleski komandant je primio sa opravdanim razlogom i nareclio da se postupi kako mi trazimo.

Posle ovoga dogadaja sa Englezima komandant divizije p.pukovnik Bogdan Pecotić sa dva svoja oficira odmah nemačkom komandantu, predaje mu uslove za kapitulaciju nemačkih snaga u Opčinama sa rokom odgovora od pet minuta, u protivnom produži se borba do uništenja zadnjeg nemačkog vojnika.

Nemački komandant, posto je prošlao usiove za kapitulaciju, navodeci razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponesilo hrane i vode, i samoteskog

manuscripts za engraving, printing sadrže najbolje,
knjige s ilustracijama, ručno ilustrirane
recima: **«Gospodine, predajem Vam**
ovo ručno ilustrirano djelo, i sav rad
zavrgnut ću pobožnome.

Tom gotičkom predano je 2,711 neprijateljskih
vojnika, 92 oficira. Od
vojnika od ovo cifre preživjelo je 583 zarobljenika.
Sa svim je završeno borba za grad Trst i njegovu
okolinu. Neprijateljski gubici u bitki za Trst:

U ljudstvu.

2,506 ubijenih.
7,852 zarobljenih i
7,485 zarobljenih.

U materijalu.

87 topova, raznog kalibra.
8 laki brzaka.
6 tri minobacača.
30 teških mitraljeza.
214 lakih.
574 puškomitraljeza.
7,346 puška.
3,000 revolvera i pištolja.
453 gliserova.
214 hangarova za razmu materijalom.
2,000 fiskalija.
2,000 mulova za prtljagu.
2,000 mulova za puške.
71 vagon gotova za municije.
65 vagona.
6 tenkova.
15 automobila.
55 motocikla s prikolicom.
95 motocikla bez prikolice.
73 bicikla.
400 konja.
7 radiostanica.
50 pukolica.

Sopstveni gubitci:

U ljudstvu:

163 poginulih, od toga broja 41 rukovodioc,
347 ranjenih, od toga broja 74 rukovodioca,
1 zarobljen,
11 nestalih, od toga broja 3 rukovodioca.

U materijalu:

1 šarac,
1 p. mitraljez i
3 puške.

U svim borbama, kako u mestima Slovenskog primorja tako i za sam grad Trst narod je aktivno učestvovao. Oduševljeno je dočekivao naše borce. Jednako slovenski kao i talijanski živalj bio je veseo. Na licima svakog pojedinca odražava se ljubav prema Jugoslovenskoj Armiji koja im donosi dugo očekivanu slobodu. Tršćani su nas nazivali »NOSTRI LIBERATORI«.[24] Njihova pažnja i zahvalnost je bila na svakom koraku, a naročito prema našim ranjenicima. U mnogo slučajeva stanovništvo je samo razoružavalo manje skuipine neprijateljskih vojnika, predavajući nama oružje i zarobljenike. Čisteći pojedine ulice od neprijatelja, stanovništvo se priključilo nama pomažući nam u daljnjim operacijama: nosili ranjenike, donosili municiju, ukazivali nam neprijateljske vojnike koji se krju itd.

Podvlačimo da se nije mogla zapaziti razlika između meštana italijanske i slovenačke narodnosti.

Moral naših boraca i rukovodioca bio je nadčovječanski. Za umor se nije znalo već smo svi težili samo jednome, a to je da se izvrši zapovest našeg Vrhovnog Komandanta druga Maršala T I T A, DA SE TRST OSLOBODI« !

S. F. — S. N.

Polit. komesar
P. pukovnik,[25]

Komandant
p.pukovnik,
B.[26] Pecotić

ŠTAB IV ARMIJE
Operativno odjeljenje
Op. Br. *301*
15. VII. 1945. god.

[24] Naši osloboditoci
[25] Mate Bilobrk
[24] Bogdan

BR. 106

IZVJEŠTAJ ŠTABA 29. UDARNE DIVIZIJE OD 4. JULA 1945.
ŠTABU 4. ARMIJE JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE SLOVENSKOG PRIMORJA, TRSTA I SLOVENIJE[1]

ŠTAB
XXIX. UDARNE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
0. Pov. Broj 442
4. jula 1945. god.
U ... Gasova

Predmet: Operativni izvještaj za period od 26. IV. do 18. V. 1945. god.

ŠTABU IV. ARMIJE
(Operativno odjeljenje)

Podnosimo Vam operativni izvještaj o radu i operacijama naše Divizije dok se nalazila pod operativnom komandom Štaba IV. Armije[2] tj. za period od 26. IV. do 18. V. 1945. g.

I. *Situacija kod neprijatelja na dan 26. IV. 1945. g.*

Jaka neprijateljska grupacija, sastavljena od 188. 297.[3] i dijelova 392. Njemačke divizije, davala je ogorčen otpor na sektoru Rijeka — Klana, gdje je napadala ğivnnna IV. nšše Armije[4] Sjevernno od ovog sektora na prostoru Mašun — Komrnica — Sv. Petar [St. Peter; sada Prwka] —• [Hrvska] Bistrica, neprijatelj je imao slabije snage i ta je okolnost iskorišćena za manevar IV. Armije. Koja je ubacivanjem XX. Divizije" od Prezid preko Mašun ka Kornnica i Sv. Petar uspjela ovladati ovim neprijateljskim uporištima i na taj način prekinuti neprijatelju ostupnicu sa sektora Rijeke ka sjeveru.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—262/2, k. 312.

[2] Vidi dok. br. 49, napomena 3.

[3] Pogrešno. To je bila njemačka 237. pješadijska divizija. Opširnije o neprijateljskim snagama na tom sektoru vidi dok. br. 51.

[4] Vidi dok. br. 69.

Na prostoru Kočevje — Kočevska Reka — G. i D. Briga nalazilo se nekoliko njemačkih SS policijskih bataljona, oko 2.000 četnika t.zv. Srpskog dobrovoljačkog korpusa i nekoliko bataljona Ruptikovih domobranaca. Na sektoru Črnomlja nalazilo se nešto Nijemaca i 2—3 Ruptikova bataljona domobranaca.[6]

Između bande Ruptikove i Nedićeve, iako bez nekog moralа i bezobzirnosti, stalno su vršile upade na oslobođenu teritoriju Gorskog Kotara, na prostoru Čabar — Prezid.

2. — *Situacija kod nepr[illegible]ljatelja na dan 1. V. 1945. g.*

Neprijateljska grupacija na sektoru Rijeke pruža još uvijek oporan otpor pred glavninom snaga nase IV. Armije. Poslije likvidacije neprijateljskih uporišta. Mrkšin, Kontinca, Sv. Petar, dijelovi XX. Divizije prošireni su svoj prodor kontinuirano [illegible] Bistricu, a dijelom prema sjeveru vršili jak pritisak na Postojnu. Lakopokretni dijelovi ove Divizije, koji su odmah upućeni u pravcu Trsta, likvidirali su niz uporišta neprijateljskih uporišta na putu od Sv. Petar ka Trstu, upali u Trst i opkolili ulične borbe.[7]

IX. U. Korpus dejstvovao je na sektoru Gorica — Tržič (Monfalcone) sa zadatkom oslobođenja ovih gradova i brzog dejstva na sam Trst sa sjevera.[8] Dijelovi IV. Armije koji su se iskrcali u Istru, južno od Rijeke, brzo su nadirali u pravcu Trsta sa jugo-istočnog pravca. Likvidirajući usput slabija neprijateljska uporišta na tom pravcu.[9]

Na taj način neprijateljska Riječka grupacija bila je potpuno odsječena i bez veze sa Postojnom, sa Trstom i svojim snagama koje su još pretstale u južnoj Istri na prostoru Pulj[illegible] [Pula] — Pazin.[10]

Radi toga, 2. maja neprijatelj je otpočeo sa napuštanjem Rijeke i pod pritiskom naših snaga poštpeno se izvlačio u pravcu sjeverca sa namjerom da se spoji sa svojim snagama u Postojni i Slovenji.[11]

Tako isto, a poslije žestokih uličnih borbi, neprijatelj je bio prisiljen da 2. maja napusti Trst izvlačeći se u pravcu sjeverа i prikupljajući se na sektoru Opčina (Villa Opicina).

---

[4] Opširnije o tim kretanjima snagama vidi dok. br. 13,38 i57.
[5] Vidi dok. br. 84 i 105.
[6] Vidi dok. br. 90.
[7] Desant je izvršila 9. divizija. Opširnije o tome vidi dok. br. 91.
[8] Vidi dok. br. 98 i tom VIII. knj. 3, dok. br. 176.
[9] Vidi dok. br. 74, napomena 31.

Matišunići od Sarajeva prekо Bosanske Krajine, Bihaća i Like, nađa Divizija se 26. IV. skoncentrisala na prostoru Ogulin.[15] Tu je podjela pod komandu Štaba IV. Armije[14] i istoga dana dobila zadatak da se prebaci na sektor Prozd — Čabar,[13] gdje će smijenit dijelove XX. Divizije, a odatle, poslije smirivanja od strane VII. Divizije,[16] dalje na sektor Postojne i Trsta.

Mart od Sarajeva do Postojne i Trsta, dug preko 650 km., Divizija je izvršila pojmo uspješno, i judstvo, iako u prilično jaka neprijateljska uporišta, sasuvjena uglavnom od lično Bizani pokreta, u izvjesnoj mjeri, omeđe su Nedićeve i Kupmikove bande, koje su u toku 28. i 29. maja napadale naše kolone u pokretu na komunikaciji Čabar — Prezid.

[12] Vidi dok. br. 74, napomena 7.

[13] Vidi dok. br. 66.

[14] « i » Popravno. treba: 8. divizije (vidi dok. br. 69, napomenu 9). O pokretu 7. divizije 4. korpusa JA vidi dok. br. 76, napomenu 14.

Čim su naše snage presjekle komunikaciju Rijeka — Postojna, neprijatelj je pojačao svoje uporište u Postojni[12] dovlačeći pojačanja sa sjevera iz Slovenije. Pored jednog pukа tin.[17] Tu je podjela pod komandu Štaba IV. Armije[14] i istoga dana dobila zadatak da se prebaci na sektor Prezid — Čabar,[13] gdje će smijenit dijelove XX. Divizije, a odatle, poslije smirivanja od strane VII. Divizije,[16] dalje na sektor Postojne i Trsta.

Marš od Sarajeva do Postojne i Trsta, dug preko 650 km., Divizija je izvršila pojmo uspješno, i judstvo, iako u prilično jaka neprijateljska uporišta, sasuvjena uglavnom od lično Bizani pokreta, u izvjesnoj mjeri, omeđe su Nedićeve i Kupmikove bande, koje su u toku 28. i 29. maja napadale naše kolone u pokretu na komunikaciji Čabar — Prezid.

Sjevernо od Postojne duž komunikacije Postojna — Ljubljana i Postojna — Rakek — Cerknica, nalazila su se prilično jaka neprijateljska uporišta, sasuvjena uglavnom od Kupmikovih domobranskih bataljona i nesto mjesnačkih ss. polic. bataljona. Poslije oslobođenja Postojne, neprijatelj je na ovaj sektor iz Ljubljane upuno dijelove nekog puka »Brandenburg«, u cilju sprečavanja daljeg nadiranja naše Divizije u pravcu Ljubljane.

Samo neprijateljsko uporište Postojna bilo je dobro utvrđeno cementiranim i drvenim bunkerima, a mnoge zgrade u gradu bile su prilagođene za odbranu.

Moral kod neprijatelja bio je slab, a borbenost još uvijek na visini.

Zadatak neprijateljskih snaga u Postojni bio je uporna odbrana ovog uporišta i dejstva u pravcu Sv. Petar radi spajanja sa svojom Rijeckom grupacijom.

[17] [19] Vidi dok. br. 94.

[20] [21] [22] [23] vidi dok. br. 105, napomenu 19.

na sektoru Kočevska Reka — Podpreska, višo je napade na naše kotone duž komunikacije Čabar — Prezid. Jači napad neprijatelj je izvršio 29. IV. napadajući istodobno naše brigade u pokretu. kao i na sam Prezid. Vaši manji dijelovi koje smo bacili u borbu sa ovim neprijateljskim snagama, vodili su borbu cijeli dan 29. IV. i odbacivši neprijatelja dalje od komunikacije naniješi su mu jače gubitke. Dok su vodene ove borbe, glavnina naših jedinica mu se zadržavale. već i dalje nastavile sa pokretom u predviđenom pravcu.

Vaši gubici u ovim borbama bili su mali.

30. IV. o.g. Divizija je, prema naređenju Štaba IV. Armije,[20] otpočela sa pređsavanjem svojih jedinica sa sektora Prezid — Lož, na sektor Sv. Petar — Postojna sa zadatkom da osigura bok 1 leda glavnini snaga IV. Armije, koje su operisale na sektoru Rijeke i Trsta.

I. maja do podne svi dijelovi Divizije bili su pređsćeni na sektor Sv. Petar — Postojna, a kontakt sa neprijateljem uspostavljen je već rano u jutro istoga dana.

Istoimo od Kočevja, na sektoru Čmomelj, nalazile su :>e jedinice VII. nošeg Korpusa, koji je dejstvovao na neprijateljeva upornija Kočevje i Kočevska Reka.[17]

Po izbijanju na sektor Sv. Petar — Postojna, ljevo od naše Divizije, na sektoru Klana — Bistrica, dejstvovale su snage IV. Armije. Na sektoru Trsta, naša X. brigada operisala je u sastavu XX. Divizije.[18] VII. Divizija IV. Lj. Korpus[19] nastupala je od prava Ogulina pozadi naše Divizije na sektor Čabar — Prezid, a polom na sektor Sv. Petar — Bistrica.

Moral borace naše Divizije bio je visok, a bojtenost ta-kođer. Pored 4 pješadijske brigade, prosječne jačine 1.000 — 1.600 ljudi, imali smo u svom sastavu Artiljerijsku brigadu sa oko 30 oruda raznog kalibra sa dovoljno granata. Municijom svih vrsta raspolagali smo u dovoljnoj mjeri.

Ishrana je zadovoljavala i viseena je iz magazina IV. Armije.

Sa odjećom stajali smo osrednje, dok je obuća u prilično mjeri dotrajala usljed velikog marševanja.

4. — ■ *Tok operacija.*

Od 26—29. IV. 1945. g. naša Divizija nalazila se je u pređsavanju od Ogulina na sektor Prezid — Lož.

U toku 28. i 29. IV. 1945. g., neprijatelj, koji se nalazio

Dolaskom na naveđenu prostoriju, prvi i najvažniji zadatak tak Divizije bio je oslobođenje Požojne, kao glavnog čvora odakle je neprijatelj ugrozio desni bok glavnine IV. Armije. Kješenjem ovoga zadatka propadaju neprijateljski planovi o izvlačenju njegove grupacije sa sektora Rijeke. Po likvidaciji Požojne, Divizija je imala zadatak nadirati dalje prema sjeveru. likvidaciji sva neprijateljska uporišta na komunikaciji Požojna — Ljubljana i uz sadejstvo jedinica VII. (). Korpusa oslobodit Ljubljanu.

Prema naređenju Štaba IV. Armije, našu X. brigadu 1. maja uputili smo u pravcu Trsta, sa zadatkom da se na sektoru Sežana koncentrše, poveže sa Štabom XX. Divizije.[21] i stavi pod njegovu komandu radi sadejstva u operacijama na sektoru Trst — Opčine.

Za izvršenje zadatka oslobođenja Požojne odmah smo izvršili sljedeći raspored našib jedinica: XIII Herc. brigada koncentrisala se istočno od Požojne i zauzela polazni položaj za napad. XI. Herc. brigada od Sv. Petra prebačena je zapadno od Požojne i zauzela polazne položaje za napad na grad sa zapadne i južne strane. Artil jerijska brigada raspoređena je na sektor Sv. Petar — Mavrinja. sa sektora Mavrinja dobila je zadatak da popopmaže XI. i XIII. brigadu dejstvujući svojim oruđima na Požojnu. XIV. brigada smještena je na sektor Sv. Petar sa zadatkom Divizijske rezerve.

U toku 1. i 2. maja vođene su žestoke borbe sa ovom neprijateljskom grupom, koja je pružala ogorčen otpor iz kuća prilagođenih za odbranu. 2. maja na večer, u cilju pojmnog blokiranja neprijateljske grupe u Opčinama, tri bataljona X. brigade prebačena su preko komunikacije Opčine — Prosje-ka[24] (Prosecco) i k. 371 na sektor Boveđo — Barcola,[25] dok su ostali bataljoni ove brigade, zajednički sa divizijom XX. Di-vizije, dejstvovali sa sjevera i istoka zauzimajući kuću po ku-ću u Opčinama.

3. maja u 8 časova u jutro nađi dijelovi (X. brigada) po-vezali su se sa savezničkim snagama koje su u to vrijeme dola-zile od pravca Prosecco pored mora ka Trsu.[26] Isto tako ujna-čena je veza sa savezničima koji su dolazili od Prosecco dumom prema Opčinama.

Savezničke snage koje su došle od Prosecco ponudile su da pregovaraju sa Njemcima u Opčinama o predaji. Štab na-đe prilikom izvođenja neprijateljskih objekata.

[22] Vidi dok. br. 89, depeša br. 26 od 2. maja.

[23] Pogrešno; treba: Prosek.

[25] Talijanski nazivi za Barkovlje (vidi dok. br. 51, napomena 39).

[24] Vidi dok. br. 84, napomena 24.

Rad X. Herceg ovačke brigade u sastavu XX. Divizije[1]

Nasa X. brigada u toku 1. maja preba cila se sa svim svo-jim dijelovima na sektor Sežana, gdje se povezala sa Slabom XX. Divizije. 3 bataljona ove brigade upućena su u napad na neprijateljsko uporište u Opčinama, odnosno ulaz u sa sje-ka, sjevera i sjeverо-zapada, vežući se lijevo sa dijelovima XX. Divizije, koji su napadali sa juga, položio su oslobođili Trst.

Jačina neprijatelja u Opčinama bila je oko 5.000 Nje-maca sa 3 tenka i prilično brojem topova i flakova.

se X. brigade odbio je ovu ponudu naglasivši, da je neprijatelj u Općinama pojmo blokaran od nasih snaga i da nije potreb- na njihova pomoć za likvidaciju Općina.[37]

3 maja u 17 časova neprijateljska grupa u Općinama primorana je od strane naših snaga da položi oružje i time je likvidirano posljednje neprijateljsko uporište na sektoru Trsta.

U toku borbe za Općine cvijelo samovlastvo ovog sela aktivno je popomaglo nase jedinice iznoseći iz vatre nase ranjenike i pružajuć im prvu pomoć. Ovu pomoć pružao je narod pozdravano i dobrovoljno.

Po završetku operacija na sektoru Trsta, nasa X. brigada vraća je na sektor Sv. Petar — [Hrska] Bistrica, gdje je stigla 4. maja 1945. g. na vecer.

U borbama za likvidaciju neprijateljske grupe u Opći- nama, nasa X. brigada nanijela je neprijatelju ogromne gu- bitke i zaplijenila velike ratni materijal. Zarobljeno je 1.700 njemackih oficira i vojnika, a poginulo je preko 400. Gubici nase X. brigade bili su 30 mrtvih i oko 60 ranjenih.

Poslje oslobođenja Postojne, gdje nase Divizije na- stavila je mujevito gonjenje neprijatelja u pravcu sjeverа. prema Planina, Kalce i Rakek. U toku 2. maja likvidirano je neprijateljsko uporište. Čita del Brendii sjevero od Postojne,[38] gde je neprijatelj pokušao da zaustavi brzo nadiranje nasih snaga. Nasa XIII brigada opkolila je neprijateljsko uporište i, zajedno sa artiljerijom, potpuno uništila neprijateljsku po- sadu u jačini od 180 vojnika.

Istog dana neprijatelj je pod pritiskom nasih snaga na- pustio s. Planina i nase jedinice, nastavlje su dalje gonjenje neprijatelja u pravcu Rakek i Cerknica i u pravcu Cerkno.[39]

— Kalce.[39]

Zbog prostrenja fronta koji je nastao nasim izbijanjem na linij prema Cerknica — Rakek — Kalce — Rovte, 3. maja ubacili smo u prvu borbenu liniju i XIV. Heter. brigadu i rezerve.

Da bi mogli nesmetano operisati nasim glavnim pravcem duž komunikacije prema Ljubljani, bilo je potrebno likvidirati neprijateljska uporišta u Rakeku i Cerknici, gdje se nalazilo oko 1.500 ruptikovaca sa nosilo Svaba. Za ovo smo angažovali nasu XIII brigadu, koja, pojmonogruta artiljerijom, u naletu uspijeva likvidirati 3. maja Rakek i Ivanje Selo. Razbijene ban-

[37] Opširnije o tome vidi dok. br. 105.
[38] Vidi dok. br. 89, dopisu br. 27 od 2. maja.
[39] O uspješnom dejstvu jedinica 29. divizije u Sloveniji vidi dok. br. 89, dopise od 3. do 12. maja.

de oslavljajući sav materijal pobjegle su u pravu Cetinica i Logatec. XI. brigada, u svom daljem nadiranju prema Kalce, nasilja je na neprijateljski otpor kod s. Gmečavec. U toku 3. maja, poljoprivredna artiljerijom, nakon zestoke borbe uspjela je poljoprivredni neprijatelja iz ovog uporišta i nastaviti sa daljim gonjenjem prema Kalce. XIV. brigada nastupala je desno od XI. brigade u pravu Lazo — Logatec.

Zbog brzog nadiranja nije Divizije u pravu sjevera, neprijatelj je dovukao pojačanja na sektor Kalce, gdje je u toku 4. maja dao žilav i ogorčen otpor. Ovdje je neprijatelj za odbranu kontsilo granična utvrdenja na bivšoj jugoslavenskoitalijanskoj granici. Zestoka borba trajala je cijeli dan. Uspio- Smm manevrom XI. brigade. zahvaćujući se dijelovima zapadno od s. Kovic, i bizim nadiranjem XIV. brigade pravcem Lazo — Logatec, neprijatelju je bila ugrozena otsupnica i navecer je dezorganizovano pobjegao sa Kalce. 4. maja u isiom nalcu dijelovi XI. i XIV. brigade oslobadaju G. i D. Logatec. Neprijatelj se nije uspio organizovati i pružiti otpor prije linije Verd — Vrhnika.

U nunjevrsom nalcu, poslije oslobodenja Kalcka i Lipreca. XIII. brigada 4. maja. oslobada Cetsinicu i. orjentisući se prema sjeveru, nastavlja je gonjenje neprijatelja u pravu Borovnice. Prilikom oslobodenja ovih uporista u nase ruke pao je veliki plijen, a pobijeno je mnogo neprijateljskih oficira i vojnika.

5. maja sve nase jedinice izbile su na liniju Borovnica — Vrhnika — Horjul i oslobodile od neprijatelja Borovnicu — Verd i Vrhnika. Nasa XIII. brigada po izbijanju na prostor Borovnica — Kamnik povezala se je sa dijelovima VII. IJ. Korpus[38] koji je oslobodio V. Lasce i Ribnicu i nadiruo dalje prema Ljubljani sa jugo-istoka.

Osladivanjem sa limjom Vrhnika — Borovnica, nasa Divizija je zauzela polazne polozaje za napad na Ljubljanu.

6. maja prebacili smo nasu XIII. brigadu sa sektora Borovnice prema Brezje — Horjul sa zadatkom da ocisti ovaj prostor od neprijatelja i zatim nadire dalje goreskim pojasom u pravcu Sv. Vid i Ljubljana kozeci presjeci neprijateljsku oluporiscu iz Ljubljane prema Austriji.

Da bi spriječio zabacivanje nasih snaga planinskim pojasom jugozapadno od Ljubljane i ugrozavanje svoje otstupnice, neprijatelj je ubacio jake snage na sektor Brezje — Horjul, gdje je dao ogorčeni otpor. Na ovome sektoru vodene su zestoke borbe u toku 6. 7. i 8. maja. Takodar je neprijatelj pruzao ogorčeni otpor na linji Log — Borke (Ljubljansko Barje), gdje je bitsan prostor oteżavao nastupanje nasih jedi-

Za vrijeme borbe u toku 5. maja, u svom posljednjem poku̇šaju prohtjenja ka sjeveru, kada se X. brigada nalazila na linij Berze [Brdce] — Kastelnuovo [Podgrad], neprijatelj je uspio prvremeno odvojiti lijevo krilo X. brigade na sektoru Berze. 2. bataljon X. brigade, koji se je u nalazio, pretrpio je teške gubitke, ali je brzom intervencijom osiguli dijelova neprijatelj ponovo odbačen na svoje polazne položaje ka Bistrici.

7. maja ujutro, uvidjevši bezizlaznu situaciju, neprijatelj je prestao sa oporom i predao oružje.[33] Ukupno je zarobljeno preko 20.000 neprijateljskih oficira i vojnika, od kojeg broja je samo naše X. brigada zarobila 1.500. U ruke naših snaga pao je na ovom sektoru ogromni ratni plijen.

8. maja naša X. brigada sa ovoga sektora upućena je prav-cem Sv. Petar — Postojna — Logatec u sastav svoje Divizije.

[32] Opširnije o tome vidi dok. br. 78.

[33] Vidi dok. br. 89, dopis br. 33 od 10. maja.

[34] Prog maja 10. brigada sadejstvuje 2. i 3. brigadi 43. divizije br. 98. naporedno 12). I-ljevo od 10. brigade napadale su jedinice 8. divizije 4 korpusa JA (vidi dok. br 104).

[35] Vidi dok. br. 104, napomena 22.

Rad X. Hercegovačke brigade u sastavu IV. U.[damnog] Korpusa

Neprijateljska Rijeka gruporija. vidjevši da je oslječe-na. opocela je sa pokusajem probijanja sa sektora Rijeke u pravcu [Hrska] Bistrica i Sv. Petar. Ova grupacija je imala namjeru da se probije u pravcu sjevera, u Slovenuju, a odatle sa ostalim svojim snagama za Austriju.[31] U leskim borbama Koje su vođene na sektoru Bistrica — Primano [Prem] neprijatelj je uspio da probije obruč[32] uda i ovlada sa Bistricom i manjim dijelovima dopre do Ribnice. Ovakva situacija je 4. maja, kada je naša X. brigada sa sektora Trsta stigla na sektor Kosana [Cossana — Kosana. D. i G.] — Sv. Mihajlo (S. Michele) — Sv. Petar. Isog dana na večer brigada je ušla u sastav IV. U. Korpusa i dobila zadatak da djeluje u pravcu Ribnica — Primano — Topolca [Topolze — Topolce] u cilju vršenja neprijatelja u Bistrici.[35] Teške borbe vodila je brigada u toku 5 i 6. maja i u zajednici sa ostalim divizijama Koje su djelovale u sklopu IV. Armije sabija neprijatelja na uski prostor Bistrice i Karije[34] (Carte —• Hanje].

8. maja 1945. g., preko radio-Londona, objavljena je opšta bezuslovna kapitulacija Trećeg Rajha,[36] koja je, prema izjavi predsjednika Britanske vlade Čerčila, imala nastupiti istoga dana u 23 časa po našem vremenu.

Sa težištem na ljevom krilu na sektoru Brzeje — Horjul, 8. maja u 23 časa prešli smo u opšti napad duž cijeloga fronta naše Divizije. Posilo je slomljen neprijateljski otpor na njegovom desnom krilu, neprijatelj je opkoljen sa općim izvlačenjem svojih zaštitnih snaga duž cijele obrambene linije Bevke — Log, na kojoj je branio prilaze Ljubljani. Napuštajući ovu liniju, neprijatelj nije vršе davao otpora i naše jedinice su 9. maja ujutro oslobodile Ljubljanu, glavni grad Federalne Slovenije.

Napuštajući Ljubljanu, neprijatelj je u istoj ostavio ogromne količine raznog ratnog materijala. Među ostalim u naše ruke je palo 120 topova raznog kalibra, 500 raznih p.mitraljeza, 5.000 pušaka, 110 kompletnih teških bacača, 400 mašinki i mnogo drugog raznog materijala.

Izvan Ljubljane, Nijemci su se zadržali tek na sektoru Radovljica — Slovenski Tržič.[37] U toku 9. maja naše jedinice su u daljem gonjenju neprijatelja oslobodile Sl. Vid i Medvode.

Prema naređenju Štaba IV. Armije[38] dalji zadatak Divizije bio je gonjenje neprijatelja u pravcu zapada i sjeverozapada, da izbijajući na Bivšu jugoslavensko-austrijsku granicu na sektoru Jesenice i Tržič.

10. maja u sastav Divizije stigla je X. Hrvatska brigada.

Nastavljajući dalje gonjenje neprijatelja u pravcu zapada i sjeverozapada, 10. maja oslobođen je Kranj [i] Škofja Loka. Svi tvornički uređaji koji se nalaze u ovim mjestima padaju u ruke Divizije. Posilo je slomljen neprijateljski otpor na liniji sa nosiocem u naše ruke. U svom bijegu Nijemci su uspjeli da odvoze jedino motorne preteče čitave Sore kod Medvode.

Na zelenicima staricama duž puge Ljubljana — Kranj zaplijenjeno je nekoliko kompozicija kretalih raznim ratnim materijalom.

Oonesi u stopu neprijatelja, 11. maja naše jedinice naišle su na neprijateljske grupe kod Radovljice i Slovenskog Tržiča[39] Posilo je neprijatelj odbio da se preda, opkoljen je hotva, koja je sa grupom kod Tržiča trajala od 16 do 20 časova. Ne-

[34] Vidi dok. br. 69, napomenu 2.

[37] i [39] Grad Tržič je dodano još i »Slovenski« da bi se bolje obzirom na koji se grad misli, jer je zapadno od Trsta također grad Tržič (Monfalcone).

[33] Vidi dok. br. 89, napomenu 217. Depeša je vjerovatno upućena

prijatelj je imao za cilj da se izvuče preko Ljubeljskog prevoja u Austriju i na taj, način izbjegne zarobljavanju od strane naših snaga. U ovoj borbi neprijatelj je ispresijecan te je pobijeno oko 120 Nijemaca, 18 belogardejaca i 30 četnika. Zarobljeno je 314 njemačkih oficira i vojnika, a sav materijal koji je neprijatelj vukao sa sobom na preko 1.000 konjskih kola,[40] pao je u naše ruke.

Na sektoru Radovljica neprijatelj je poslije kraće borbe ponudio predaju.

11. maja na večer prestao je svaki organizovani otpor neprijatelja na frontu naše Divizije.

12. maja, u daljem čišćenju terena, naše jedinice izbile su na jugoslavensko-austrijsku granicu na Ljubeljskom prevoju i u Jesenice, gdje su se povezale sa našim i savezničkim snagama koje su operisale kroz Korušku.[41]

13. 14, 15. i 16. maja naša Divizija se je nalazila u slijedećem rasDoredu:

XIV. brigada, sektor Tržič, XI. brigada — sektor Zirovnica — Jesenice, Artiljerijska brigada — sektor Radovljica, X. brigada — sektor Brezje — Dobrava i XIII. brigada — sektor Bled. Stab Divizije u Bledu. Rad jedinica u ovom periodu sastojao se je od čišćenja terena od preostalih neprijateljskih grupica, koje su se još skrivale po šumama, prikupljanju i sredivanju ratnog plijena i odmora. Priveden je još izvjestan broj ratnih zarobljenika.

17. maja, prema naređenju Generalštaba, otpočelo je prebacivanje naše Divizije iz Slovenije u pravcu juga i time je Divizija izišla iz sastava IV. Armije.

5. — *Gubitci neprijateljski i vlastiti*

Za vrijeme ovih operacija naše Divizije u sastavu IV. Armije nanijeti su neprijatelju slijedeći gubitci:

U mrtvima 3.130 neprijateljskih oficira i vojnika,

Zarobljeno je: 5.709.

Zaplijenjeno je: 8.630 pušaka, 628 p.mitraljeza, 77 mitraljeza, 29 lakih i 126 teških bacača, 415 raznih mašinki, 231 parabelum i pištolj. Pored toga velika količina municije, pušćane, bacačke i topovske i 5 neispravnih tenkova. Osim toga 150 topova raznog kalibra (većim dijelom neispravnih), 73 potpuno ispravna protivavionska mitraljeza (flakova) sa ve-

* Radi se o 100 konjskih zaprega (vidi dok. br. 89, depešu br. 56 od 11. maja). U zbirnom pregledu neprijateljskih gubitaka, pod tač. 5. navodi se da je ukupno zarobljeno 200 zaprežnih kola.

[41] Vidi dok. br. 97.

Cijela teritorija Jugoslavije sa Istrom, Trstom i cijelim Slovenačkim primorjem očišćena je od neprijatelja — oslobođena je Sva ki organizovani otpor neprijatelja prestao je na dan 11. maja 1945. g.

Naše jedinice su se pokazale sposobne za svaki vid borbe i na raznim terenima. U borbama koje su se vodile, naši borci sta ali su veliko bohrsno iskustvo, a rukovodioci se još više obogatili novim iskustvom i umjećnošću u komandovanju u borbi.

7. — *Zaključak*

Iz svega napred izloženog vidi se da je naša Divizija u pogledu izvršila sve pred nju postavljene zadatke. Likvidacijom ojačanog neprijateljskog uporišta u Postojni i daljim brzim nadiranjem prema sjeveru, naše jedinice su osigurale bok glavnih snaga IV. Armije i s time odigrale vidnu ulogu u uništenju neprijateljske Kiseke grupacije, oslobođenju Trsta, Slovenačkog primorja i Slovenije.

Neprijatelju su od strane naše Divizije nanijeti ogromni gubitci, dok su vlastiti gubitci bili relativno mali.

Bilo količinama municije. 20 pomoćnih čamaca, 85 kamiona, 65 motocikla, 17 automobila, 20 vojničkih bicikla, 7 vagona automobilske gume, 200 dogčeva, 2.000 litara benzina, 200 zapreznih kola, mnogo materijala za vezu, 16 kompozicija naoružanih raznim drugim materijalom i hranom, 380 konja i 4.600 pari odjeća.

Vlastiti gubitci

Mi smo imali 196 mrtvih, 488 ranjenih, 4 nestala i 6 dozertirali. Od broja poginulih je 28 viših i nižih rukovodioca, među kojima komandant XIV. Herc. brigade, kapetan Radovan Sakotić, komandant I. Divizione Artiljerijske brigade pokuć ih Vojin Popović, politički komesar 4. bataljona XI. brigade Risto Mihić, intendant XIV. Herc. brigade, poručnik Danilo Ivković.

Ranjeno je 28 rukovodioca među kojima politički komesar I. Divizione Artiljerijske brigade Tkuija Rajko i komandant 2. bataljona X. brigade poručnik Dabić Rako.

6. — Neprijateljske snage koje su se borile na sektorima naše Divizije dijelom su uništene, a dijelom zarobljene. Samo manji dijelovi uspjeli su preći austrijsko-jugoslavenska granicu, gdje su opet bili zarobljeni od naših ili savezničkih jedinica.

14. VII. 1945. god.

Borbena relacija
za bitku za Trst

GENERALŠTABU JUGOSLAVENSKE ARMIJE
Sektoje: Trst, Gorica, Postojna, Rijeka Razmjer 1:100.000

Prijevene operacije za bitku za Trst.

Za oslobođenje Istre, Trsta i Slovenačkog Primorja, marsal Tito odredio je IV. Armiju: 1 7/7 te 9. Slovenački Korpus. Ova odluka donesena je još u mjesecu martu prilikom formiranja Armije od jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije.

◦ Ta skica nije pronađena.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latiničnom) u AVII, reg. br. I—1/1, k. 312.

[2] Vidi dok. br. 4, napomenu 2.

[3] Sedmi korpus bio je u sastavu 4. armije JA (vidi dok. br. 1).

Pritiskamo sjeveru sektora Trst[2] koja prilazuje stanje koje je bilo u momentu dolaska savezničkih na ovaj sektor, 1. 4. maja 1945. g.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar	Šef operat. odjeka	Komandant:
potpukovnik	kapetan	potpukovnik
Dragutin Vuković	**Franjo Tomaić Drago Bukanović**	

M. P.

BR. 107

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. ARMIJE OD 14. JULA 1945. GENERAL-ŠTABU JA O REZULTATIMA BITKE ZA OSLOBOĐENJE TRSTA'

ŠTAB IV ARMIJE
OPERATIVNO ODJELJENJE
Op. br. *300*

dinica bivšeg Vili. Korpusa. U to doba, nalazile su se jake neprijateljske snage[4] u Lici, Hrvatskom Primorju, Gorskom Kotaru i Armija je imala zadatak da prethodno oslobodi sve te krajeve pa da bi mogla neposredno otpočeti bitku za Istru i Slovenačko Primorje.

20. III.[5] u jutro Armija je prešla u ofanzivu na čitavom frontu od Krbavske doline do doline r. Une i u brzom te snažnom naletu u roku od 30 dana oslobodila čitavu Liku, Hrvatsko Primorje sa svim otocima, Gorski Kotar i izbila na rijeku Rječinu.[6]

Za vrijeme ovih operacija, desni bok Armije štitile su jedinice IV. Korpusa,[7] vodeći jake borbe sa 104. Njemačkom divizijom na pravcu Slunj — Pr?mišlje.[8] Nakon izbijanja Armije u oblast Gornje Kupe, bok su stigle[9] jedinice VII. Slovenačkog Korpusa, vodeći oštre borbe na sektoru Novo Mesto — Kočevje.[10] U pozadini neprijatelja, na Trnovskoj visoravni i Nanosu, nalazio se je IX. Slovenački Korpus ugrožavajući neprijateljsku pozadinu.[11]

Neprijatelj je energično reagirao na brzo izbijanje Armije u oblast Rijeke[12] i napadao je sa jakim snagama na sektoru Karlovac — Ogulin, Novo Mjesto — r. Krka — Toplice, Ljubljana — Rakek — Lož, Čabar — Delnice kao i od Trsta i Istre prema Rijeci. Glavninu svojih snaga neprijatelj je bacio na sektor Opatija — Rijeka — Klana — Gumanci[13] u namjeri da po svaku cijenu spriječi prodiranje Armije u Istru i Slovenačko Primorje. Na pograničnom sektoru između bivše Jugoslavije i Italije zaposjeo je neprijatelj sa jačim snagama sva utvrđenja i odlučio se da ovdje dade odsudnu odbranu.[14]

Izbijanjem Armije 21. IV. na Rječinu,[15] kao i zauzimanjem Klane, izgledalo je da će se jedinice

[4] O neprijateljskim snagama ispred fronta 4. armije vidi dok. br. 2, 42 i 51.
[5] Vidi dok. br. 4.
[6] O rezultatima tih borbi vidi dok. br. 65 i 103.
[7] i [8] Vidi dok. br. 4, napomenu 5. O pokretu njemačke 104. lovačke divizije i borbama koje su s njom vodile jedinice 4. korpusa JA vidi dok. br. 28, 30, 31, 33 i 36.
[9] Pogrešno; treba: štitile.
[10] i [11] Vidi dok. br. 94.
[12], [13], [14] i [15] Vidi dok. br. 90.
[12] i [13] - Vidi dok. br. 52.
[13] Vjerovatno: Gomanjce.
[14] Vidi dok. br. 52, napomenu 2.
[15] Vidi dok. br. 49, napomenu 11.

brzo probiti preko teško prelaznog planinskog zemljišta u oblast Ilirske Bistrice i zatim dalje prema Trstu. Međutim, neprijatelju je uspjelo da na vrijeme dovuče pojačanja i, nakon što je u energičnom protunapadu odbacio jedinice XIII. divizije iz Klane,[16] organizirao je obranu na liniji Rijeke, desnom obalom Riječine sve do izvora, zaposjedajući solidno i moderno izgrađena utvrđenja, zatim utvrđenja i dominantne kote oko Klane i dalje prema sjeveru, položaje na Gumancu. Neprijateljski otpor bivao je svakog dana sve jači i bilo je jasno, da se frontalnim napadom neće moći izbiti u oblast Istre i Trsta preko Klane i stoga se štab Armije odlučio na promjenu plana operacija.[17]

Glavni manevar je imao biti izveden na desnom krilu pravcem Delnice — Rijeka — Prezid — Mašun, sa zadatkom da jedinice ovog ud.[arnog] ešalona preko Snežnika izbiju na važne raskrsnice u sv. Petru[18] i Ilirskoj Bistrici.

Sporedni pravac imao je biti usmjeren na neprijateljski front Opatija — Rijeka — Klana — Gumanci. Snage tog sektora i to XIX, XXVI, i XIII. divizije imale su zadatak da što energičnijim napadom privežu na ovaj sektor glavninu neprijateljskih snaga, pomažući na taj način manevar na desnom i lijevom krilu Armije.

Pomoćni manevar je bio izveden iskrcavanjem jedinica IX. Ud. divizije u Istri sa zadatkom da ove sa južne strane opkole neprijateljsku grupu na sektoru Rijeke.

VII. Korpus[19] dobio je zadatak da energičnim dejstvom na sektoru Kočevje — Ribnica — Ljubljana obezbjeđuje desni bok i da veže neprijateljske snage na tom sektoru. IX. Korpus[20] je imao zadatak da ugrožava neprijateljsku pozadinu i da obuhvati Trst sa zapadne strane.

Manevar preko planinskog zemljišta Snežnika bio je vrlo težak i u samom početku nije mogao primiti većih snaga, u prvom redu radi slabih komunikacija, a zatim iz razloga što je trebalo dovući trupe sa udaljenih sektora, imajući u vidu ove činjenice, štab Armije je organizirao dva napadna ešalona. Prvi je bio sastavljen od pokretnih elemenata,

Vidi dok. br. 52.
St. Peter na Krasu (sada: Pivka).

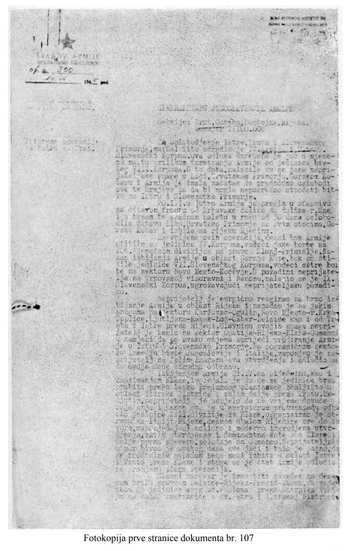

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 107

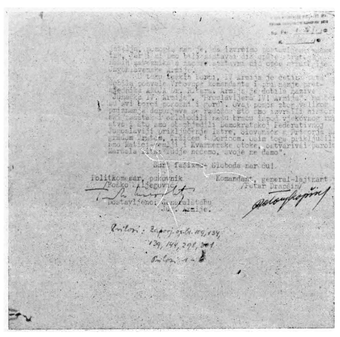

Fotokopija posljednje stranice dok. br. 107.

pješadije, motorizovanih jedinica i tenkova, sa zadatkom da se bezobzirno probije ka Tsiu ne obazirući se na osiguranje svojih krila. Drugi ešalon bio je sastavljen od streljačkih divizija sa zadatkom da posjednu sjeverni na pravac Sv. Petar — Tsi ojačavanja neprijateljske grupe na sektoru Kilavanje sa sjevera.

Južna manevarska grupa isključala se je u noći 24/25. IV. na istočnoj obali Ise[24] oslobodila ovu oblast i zatim predužela bz pokret ka sjeveru u cilju jeke.

U takvoj situaciji, štab Armije naredio je 28. IV.[25] da se prvi ešalon sa svim snagama odmah ofanzivno pređe Tsiu, s tim da položaju na sektoru Ilirske Bistrice prezmu jedinice XXVI i XIII. divizije.[26] Osim toga štab Armije izdao je XX. diviziji i Tenkovskoj brigadi sljedeće naređenje: Ne obazirući

[21] O rezultatima dejstva prvog udarnog ešelona vidi dok. br. 84 i 105.

[22] ■ Vidi dok. br. 106.

[23] Vidi dok. br. 101 i 104.

[24] i [25] Vidi dok. br. 91.

[26] Toga dana komandant 4. armije, general-pukovnik Petar Drapšin, nalazio se u Stidu 20. divizije i na licu mjesta izmenio ranije naređenje za dalnje angažovanje u pravcu Tsia (vidi dok. br. 69, napomena 8).

[27] Vidi dok. br. 70, napomena 7.

Manevar na desnom krilu potpuno je uspio i već 27. IV. bile su vanc raskrsnice Sv. Petar i Ilirska Bistrica čvrsto u rukama I. ešalona. Ovaj uspjeh imao je odlučujući karakter u bici za Tsi.

Na sektoru Ilirske Bistrice — Sv. Petar, neprijatelj je imao svega oko dva puka pješadije, jer je gro njegovih snaga bio vezan uz sektor Rijeka — Čunmanci. Izbjegnem ešalona na ovaj sektor, neprijatelj je bio ugrožen na sektoru Ilirske Bistrice — Jablanice — Zabiče, dalje na sektoru Čunmanca,

se ni na kakvo osiguranje bokova, smjelo nadirite ka Trsu, da upadnete u Trst i da zaposnete sa ulično nom borbom. Stab Tenkovske brigade dobio je osim toga naređenje da ni po koju cijenu ne smije uskuknuti, pa mukar se pred nasim tenkicima pojavili »Panteri« ili »Tigrovi«.[27] Isto naređenje je primila i IX. divizija s tim da na sektoru Rijeke ostavi samo jedin brigadu a sa glavninom snaga da se odmah orijentise preko Buzeta ka Trsu.

Opis zemljišta:

Operacije u ovom periodu rata vođene su bile na prostoriji zapadno od linije Idrija — Postojna — Sv. Petar — Linska Bistrica — Opatija — Učka.

Zemljište na sjevernoj polovici ove prostorije planinskoga je karaktera, naročito u pogledu na jug. Iste zemljište je većim dijelom brezuljkasto, bez većih planinskih masiva i uglavnom pokriveno niskom šumom. U podnožju Snežnika i Pivke zemljište je plamnskoga karaktera i dobro posumljeno.

Prema zapadu, sve do Trsata [Trsat], zemljište je brezuljkasto, posumljeno niskom šumom a djelomično kršovito.

Postojnja oblije sa dobrim komunikacijama koje jako ispresijecaju ovaj prostor i omogućavaju brz saobraćaj i koncentraciju trupa na pojedinim ugroženim sektorima.

Na svim važnijim tačkama i raskrsnicama, pripaletj je postavio garnizone koji su bili brojčano dosta jaki i sistematski utvrđeni sa betonskim bunkerima koji su bili opasani bodljikavom žicom i nagazmim minama.

Rijeka i polska ima srazmjerno vrlo malo, tako da nije posjedalo jačih prepreka za brz pokret jedinica.

Slanovnitvo na ovoj prostoriji, osim izuzetaka u većim gradovima i mjestima na zapadnoj obali Istre, dosta je bilo sklono našim borcima davali im kod svake prilike pomoć i podršku.

Narocilu pažnju neprijatelj je posvetio obranu na linji: Opčine — Banne[28] — Conconello

---

" O tenkovskoj podršci u borbama za Trst vidi dok. br. 93.

[28] Talijanski nazivi za s. Bane (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[Kontekonclj] — Guardiella [Vrdela] — L.ompera [Lonjver] gdje su se naročio isključa uporišta na k. 595 — k. 572 — k. 447 — k. 405 — k. 320. Ovi položaji štitili su prilaze ka Trstu i držali pod kontrolom svc prilaze u grad. Neprijatelj je ove položaje zaposjeo sa dosta jakim snagama a naročito je ojačao ove posade sa artiljerijskim i automatskim naoružanjem.

U samom gradu Trstu neprijatelj je zaposjeo sve izgrađene zgrade i tu namjeravao dati otpor svdeći uličnc borbe.

Prilaze se sklca vlastitih [1] neprijateljskih snaga kao i polazngg polozaja Armije za napad na Trst 28. IV. 1945. god.[29]

Operativna situacija:

Nakon proboja naših jedinica prcko Snežnika, situacija po neprijatelja je postala kritična. Sve glavne neprijateljske snage nalazile su se u rcšcim šumama i neprijatelj nije raspolagao sa rezervama. Sektor Trsta ostao je bez trupa jer su ove bile bačene na Rijcčki front. Isto tako neprijatelj nije raspolagao sa jačim snagama na sektoru sjevcrno od komunikacije Primorju ni na sektoru sjevcrno od komunikacije Trst — Rijeka. Iz neprijateljskog raporcda snaga vidi se, da je neprimatelj imao namjcru, da IV. Armiju po svaku cijcnu zadrži na sektoru Kijkc[9] i da joj nc dozvoli izbjcgnuće u oblast Istre, Trsta i Slovenskog Primorja.

Sa probijanjem fronta na sektoru Snežnika, neprijatelj nije računao a tako isto nije računao sa mogućnošću desanta u Istri, jer mu je bilo poznato, da Jugoslovenska Armija nc raspolaže sa momentom, koja bi bila u stanju izvršiti potrebne prevozc ljcom, ali ovi posade su artiljerijskim i automatskim morcm. Ne poznavajući tačnu situaciju i nagc snage, neprijatelj je bio iznenađen i nije bio u stanju da mu je gro ntjegovih snaga bio vezan na centralnom intervenise na našem desnom i lijcvom krilu, jer dijelu fronta. Na ovaj način, neprijatelj se je našao u nezgodnoj situaciji u momentu kada su mu naše jedinice izbile na sektor Hrske Istrnce i Opatija — Matulje, jer su mu time nepovrcdno ugrožavale pozadinu fronta na Rijcci — Klana ugrožavajući sa

[29] Ta skica rađakcija nije pronašla. Poslojl skica plana jedinica 4. armije JA za napad na Trst. Vidi AVII, reg. br. 1—26/1, k. 312.

Pritiže se zapovijest za napad na Trst sa plannom operacije.[33]

TOK OPERACIJA

Operacije 29. IV.

U vezi naredenja Štaba Armije, XX. divizija je odmah pristupila pregrupaciji svojih snaga na sektoru Ilirske Bistrice i brigade Schoscenfeld:

IX. Ud. brigadu na sektoru Sv. Petar s tim, da jedan bataljon, koji je bio kod Postojne, ostavi na tim položajima u cilju obezbjedenja desnog krila.[34]

X. Ud. brigadu na sektoru s. Ilirske.

VIII. Ud. brigadu na sektoru Ilirske Bistrice.

Od ovih brigada formirane su bile ove kolone:

a) desna kolona — IX. Ud. brigada, sa zadatkom nadiranja pravcem Sv. Petar — Ceppeno [Ćeppeno zarobljena.[35]

Vlastita situacija:

Nakon uspjeloge manevra na desnom i lijevom krilu, Armija je bila u vrlo povoljnom položaju, naročito u momentu kada su oslobodeni Sv. Petar i Ilirska Bistrica, vazne raskrsnice puteva i železnica, koje vode u pravcu Trsta. Nakon proboja linije glavnih neprijateljskih utvrdenja, na putu Aždje ostale samo zaštitnje prepreke, koje bi ju mogle zadržati i onemogućiti izvršenje glavnog zadatka, to jest oslobodenje Trsta, Istre i Slovenačkog Primorja. Za izvršenje ovog zadatka naložile su se sada u toj oblasti jedinice I. Ud. ešalona, jedinice IX. Ud. divizije i IX. Slovenačkog korpusa.

Zapovijest:

opkoljavanjem cijele ove grupacije. Neprijatelj nije vise bio u stanju da sprijeci Armiji ulaz u oblast Trsta i Slovenačkog Primorja i od toga momenta moralo se je organizirati samo još na obranu i na pokušaj, da se sa Rijekom grupacijom probije u pravcu Trsta ili prema sjeveru u pravcu Austrije.[31] Kako je vec ranije opisano, ovaj manevar nije uspio i citava grupacija na Rijekom Frontu je bila razbijena, odnosno zarobljena.[32]

[31] Vidi dok. br. 74, napomena 31.
[32] Vidi dok. br. 104, napomena 22.
[33] ↑ 79 Vidi dok. br. 69.
[34] Vidi dok br. 84, napomena 11. Polozaje na tom sektoru su preuzele jedinice 29. divizije.

pno] — Divača. Ova brigada je bila ojačana sa bataljonom tenkova I. Tenkovske brigade i jednom motorizovanom baterijom brdskih topova.

b) lijeva kolona — X. i VIII. Ud. brigada, sa zadatkom nastupanja u pravcu s. Ribnica — s. Cave Auremiane [Škoflje] — s. Divača.

U tako formiranim kolonama divizija je otpočela pokret 29. IV. u jutro.[35]

U toku kretanja nije se naišlo na nikakav neprijateljski ozbiljniji otpor. Računalo se da će neprijatelj dati ozbiljniji otpor u s. Divači, ali čim su se trupe predhodnice razvile za borbu i uhvatile kontakt sa neprijateljem, ovaj je pobjegao u pravcu Trsta, napustivši neoštećene topove, ispravne magazine ubojne spreme i profijanta.

U Divači sjedinile su se lijeva i desna kolona i tu su izvršene pripreme za daljnji pokret prema Trstu.

Raspored jedinica bio je slijedeći:

IX. Ud. brigada dobila je zadatak da nastupa pravcem s. Divača — s. Poverio [Povir] — s. Merciano [Mrče] u cilju napada i likvidiranja neprijateljskog uporišta u s. Sežani.

X. Ud. brigada imala je nastupati pravcem: s Divača — s. Corgnale [Lokev] — s. Basovizza [Bazovica] sa zadatkom napada i likvidacije neprijateljskog uporišta u Basovizzi.

VIII. Ud. brigada sa dva bataljona imala je zauzeti s. Cosinu [Kozina] u cilju obezbjeđenja lijevog krila a sa dva bataljona imala je nastupati kao rezerva pozadi X. Ud. brigade.

Divizijska artiljerija je imala biti plasirana na prostoru između s. Divače i s. Corgnale sa zadatkom potpomaganja IX. i X. brigade i jedinica koje su operisale kod s. Cosine.

Operacije 30. IV.

Podilaženje divizije ka određenim ciljevima otpočelo je 30. IV. u jutro.

U jutro toga dana, jedna neprijateljska kolona pokušala je da komunikacijom Trst — Rijeka preko s. Cosina prodre u Trst. Kod s. Cosine naišla je na odlučan otpor dvaju bataljona VIII. Ud. bri-

[35] Vidi dok. br. 70, napomenu 4.

gade ojačanih jednom četom tenkova koji su ovu kolonu prisilili na borbu i nakon oštre borbe uništili je. Tom prilikom bilo je ubijeno 32 neprijateljska oficira, veliki broj vojnika, zapaljeno 20 kamiona i zaplijenjeno 10 kamiona raznog materijala i hrane.

U svom podilaženju, X. Ud. brigada sa I. i III. bataljonom, ojačana sa dvije čete tenkova, kao i sa II. bataljonom VIII. Ud. brigade, naišla je na žestok otpor u s. Basovizzi. U teškim borbama ovo uporište je tri puta prelazilo iz ruke u ruku. Gubitci brigada su bili osjetni ali i gubitci neprijatelja veoma veliki. Tom prilikom je bilo uništeno 7 neprijateljskih tenkova. Neprijatelj je naročito tukao s artiljerijskom vatrom iz tenkova i flakova. Brigada, potpomognuta artiljerijom, polagano je napredovala i u momentu kada je borba dostigla kulminaciju, neprijatelj je počeo da se neuredno povlači u pravcu Trsta. Nakon toga brigada je zauzela ovo uporište, zaplijenivši mnogo ratnog materijala, kao i profijanta.

Dok su jedinice vodile borbu za Basovizzu, dotle je III. bataljon VIII. ud. brigade krenuo iz Divače pravcem s. Corgnale, te obišavši k. 672 (Monte Cocusso) TKokoš] likvidirao neprijateljsko uporište na k. 621 (Monte Goli) [Golič] i neprijatelja odbacio na položaje na k. 455. Na ovom sektoru neprijatelj je bio naročito aktivan sa artiljerijskom vatrom i vatrom brodskih dalekometnih topova. Jedna baterija nalazila se je na k. 455 koja je na juriš zauzeta, tako da su svi topovi i sav artiljeriski materijal pali neoštećeni u naše ruke.

Jedinice IX. ud. brigade koje su imale zadatak da likvidiraju neprijateljsko uporište u Sežani, nisu naišle na ozbiljniji otpor i nakon kraće borbe ovo uporište je bilo zauzeto.

I. i II. bataljon X. ud. brigade, koji su se kretali pod ubitačnom vatrom neprijateljske artiljerije, jedan prema s. Trebiciano [Trebče], a drugi prema Gropadi, naišli su na jak neprijateljski otpor, kojeg su uspjeli likvidirati u kratkom vremenu. Nakon toga produžili su napad na k. 372 — k. 447 i k. 405, gdje su naišli na dobro organiziranu liniju obrane, koja je štitila ulaz u Trst i tu su bili zadržani.

I. i II. bataljon ove brigade bili su u toku toga dana u stalnim borbama sa neprijateljem, a dvije čete tenkova, koje su sadejstvovale u borbama sa pješadijom, morale su biti povučene radi popune sa pogonskim materijalom i radi pretrpljenih gubitaka.

BORBE I. MJA

Za obranu Trsta neprijatelj je organizirao spoljnu obranu na linji: Opčine — Banne — Contconello — Guardiella — Longera. Naročito su se istakla upornša kod Opčine k. 345 — k. 372 — k. 447 — k. 405 i na k. 370. Prohjuptem ove linije ovarajući se svi prilazi u sam Trst. Pozmavajući ovu situaciju, neprijatelj je zapojeo ovu liniju sa dosta jakim snagama i sa mnogo teškog i lakog automatskog oružja.

U toku noći između 30 [aprila] i. V. divizija je vršila uznemiravajuće gađanje i ispade sa manjim djelovima, tako da se je neprijatelj držao u određenim vjesnosti.

Prema centralnom dijelu grada bila je skoncentrisana X. brigada. Nakon kraće borbe uvidjelo

Nastavak na selu Opčine:

Dok su VIII. i X. ud. brigada vodile borbu protiv navedenih uporišta, dotle je IX. ud. brigada u 09.00 časova krenula u napad na jako utvrđeno neprijateljsko uporište s. Opčine. Pokret je bio izveden u dvije kolone:

a) desna kolona II. bataljon, ojačan sa jednom sitnicu u Opčinama i na zapadni dio grada.

b) lijeva kolona I. bataljona, ojačan sa jednom četom tenkova, sa zadatkom napada na dio neprijateljskog položaja s. Banne istočni dio s. Opčine.

Otmah u prvoj fazi borbe, pješadija i tenkovi naišli su na jak neprijateljski otpor. Neprijatelj je uspio da zadrži napredovanje našin djelova, jer je raspolagao, pored dobrih fortifikacijskih objekata, još i snažnom i mnogobrojnom artiljerijom, teškim i lakim automatskim naoružanjem i dobrom pozicijom [oštećen] obranom.

Neprijateljska pješadija je bila vrlo aktivna. U nekoliko navrata izvršila je kontranapade, ali je bila odbijena uz velike gubitke.

se je da se neprijateljska linija odbrane na ovom dijelu može probiti samo uz velike gubitke. S topa raznese trazio se je slabije tačke ove odbrambene linije i našlo se između k. 405 i k. 447. U cilju izmagove glavne obrambene linije riješak strijački stroj sa zadatkom, da svojom jakom vatrom i drskošću veze neprijatelja, dok bi se glavnina probijala u pravcu Formirane su dvije kolone. Prva kolona imala je zadatak da se kreće prema univerzitetu u cilju likvidacije ostaloga, zatim da produži prema vojničkoj bolnici, zgradi gdje je bio Njemački štab puka i prelazi Piazze Libertà — Piazza Duca degli Abruzzi s tim da se iz ove kolone izdvoji jedan dio snaga i upući za likvidaciju Tribunala (sudska zgrada) Drugom kolonom imala je nastupati prema Giardino Publico izdvajajući jedan krak za ulicu Via Veniti Septembre, a drugi krak da produži za ulicu Via Batisti s tim da se iz toga kraka izdvoji dio snaga za napad Via Cavalieri. Ostatak snaga je imao zadatak da uđe na Tribunal. Istodobno vezu sa susjednim pukom VIII. brigade i jedinica IX. divizije [36]

Manevar je poprimio uspio. III. bataljon ove

rište što prije likvidira upućena je jedna četa tenkova da sadejstvuje sa III. bataljonom ove brigade.

I. bataljon koji je nastupao od k. 447 preko Scoglieta i predgrađa prema Giardino Publico, osiguravao je pravac od Castela i kontrolisao zauzete ulice.

Na pravcu II. bataljona a na komunikaciji Basovizza, preko Longera, neprijatelj je produžio otpor na M. Cacciatore i na Via[38] Rivoltella. Otpor na M. Cacciatore bio je brzo savladan, dok je na Via[39] Revoltella ostavljena jedna četa sa zadatkom blokiranja ovog uporišta, a ostatak snaga je produžio nastupanje preko univerze za Conconello.

VIII. yd. brigada sa I. i III. bataljonom također je produžila napad na Trst i to preko M. Spaccato [Gabrov Hrib] trig. 405 — Guardiella i 1. maja likvidirala ova uporišta.

I. bataljon ove brigade, potpomognut sa 4 tenka, uspio je izbiti i ovladati 1. maja u 09.00 sati sa centrom grada Trsta, gdje je izbio kod tvrđave San Giusto koja je bila jako utvrđena, dobro naoružana i uporno branjena. IJI. bataljon upao je u grad sa pravca Longera — Monte Bello u pravcu Rozzol [Rocol] sa zadatkom da uhvati vezu, desno sa jedinicama X. ud. brigade a lijevo sa jedinicama IX. ud. divizije. I. bataljon naišao je na solidno utvrđen, branjen i naoružan neprijateljski položaj, koji je bio snabdjeven topovima za neposredno gađanje. Nekoliko napada i juriša ovog bataljona bili su odbijeni. Zadnji napad, učinjen oko 08.00 sati, uz jaku podršku minobacačke vatre, doveo je do zauzimanja ovog uporišta nakon dvočasovne borbe, koja je bila krvava i teška. Ovladivanjem ovog uporišta bilo je omogućeno III. bataljonu ulaženje i vođenje uličnih borbi u samom gradu. Ovaj bataljon je naročito žestoke borbe vodio za kasarnu Ettore Emulti koja je bila likvidirana istog dana oko 18.00 sati a zatim je produžio borbu prema središtu grada, mjestimično uzimajući kuću po kuću.

Dolaskom na Piazzu Garibaldi, bataljon je dočekala talijanska dobrovoljačka milicija,[40] koja je već bila u borbi sa I. bataljonom VIII. ud. brigade na tvrđavi San Giusto.

[33] 1 [39] Vjerovatno je u pitanju Villa Revoltella.

* i [*] Vidi dok. br. 105, napomenu 22 i dok. br. 71.

obezbjeđenje ovog brigadi.

Oko 10.00 sati upućo se II. bataljon da probije prvu neprijateljsku liniju i da ovlada sjevernom ivicom kuća s. Općine i stavio je pod bliska vatru com kuća s. Općine i stavio je pod bliska vatru neprijateljsku artiljeriju, te je prisilio da mijenja svoj položaj. Istovremeno jedinice XXX. divizije ovladale su žljezničkom sunicom[42] I. bataljon zaposjeo je s. Banne i isključu ivicu kuća Općine. Od 10.00 sati pa sve do mraka neprijatelj je izvršio mnogobrojne ispade koji su bili svi odbijeni.

U 22.00 sata stigla je kao pojačanje X. hercegovačka brigada XXIX. divizije[43] koja je preuzela desno krilo, t.j. dosadanji položaj II. bataljona VIII. ud. brigade, a ovaj bataljon nokrao se je desno na sektor Općine — Sezana.

U 23.00 sata pomoviien je bio napad na Općine koji je trajao sve do svanuća i naše čete su zauzeIII. bataljon, u sadejstvu sa tajanskom dobrovoljnoj se je sve više i više približavalo dobrovoljnoj mnicji, produžio je borbu prema obali. Na naročito Fontana gdje je izbio oko 10.00 sati, zatim je bataljon zauzeo Motlo Bersagliern, te prisilio neprijatelja motornih čamaca, koji su bili krenuli zapadnim vodama i koji su htjeli pobjeći, da se vrate u luku. Nakon toga bataljon je krenuo obalom Riva Mandačnio prema pristaništu i magazinu Porte Franco odakle je neprijatelj davao još uvijek žestok otpor. Nakon jednočasovne borbe ovo je upornije bilo likvidirano.

Trvdava San Giusto i dalje se je upomo držala. Ovu je blokirao I. bataljon VIII. ud. brigade i dozao ju pod vatrom.

III. bataljon produžio je sa čišćenjem obale i luka te stanicu na obali.

IX. ud. brigada u 08.00 sati opkoljela je ponovni napad na Općine. Desno od nje dejstvovale su jedinice IX. Korpusa,[41] IV. bataljon VIII. ud. brigade, koji je stigao 30. IV. ujutro u Sezanu, služio je za

[42] Trideseta divizija je bila u sastavu 9. korpusa JA. Opširnije o njenim dejstvima vidi dok. br. 90.

samu zgrada. U ovom mjestu, hkrvidirana je bila porovna posade, dok se je ostatak povuk̃ao u podzemne hunele ove zgrade. U 19.30 sati prestao je opor u ovoj zgradi i sto je preostalo zivo, predalo se nasim jedinicama.

Pad ovog uporista imao je uticaja i na upornste Villa Revoltella, San Giusto te su se i ova odmah predala osim uporsta Cenconello koje je palo u toku noci izmedu 2. i 3. maja.

Dok su VIII. i X. ud. brigada cistile grad Trst, dolje je IX. ud. brigada i dalje vodila borbu sa neprijateljem u Opcinama. Vjesim manevrom sa pokretom i vatrom neprijatelj je tpio osjetne gubitke.

I pored pcmorotnosti trupa, neprijatelj je ujak izjutra 2. maja oko 07.00 sati predu2eo povratni napad. pod zastitom jedncg tenka od 34 tone, ali ovaj je bio odbijen.

U 09.00 sati I. i II. bataljon ove brigade uspjeli su da izbace neprijatelja iz dva predjela s. Opcina.

U 12.00 sati IV. bataljon, potpomognut bacackom vatrom iste brigade, izvrsio je napad na neprimate kuću po kuću, bunker po bunker i uspjele zauzeti nekoliko neprijateljskih utvrdenih uporista.

BORBE 2. MAJA

2. maja produžena je bila borba sa neprijatelem koji se je dzao u utvrdenim upornstima Trnbunele, San Giusto, Villa Revoltello i Conconello.

Napad na ova uporista bio je u toku čitavog dana i neprijatelj je bio tuèen jakom tenkovskom vatrom, koncentriranom vatrom lakog i teškog oruđa, panzer-haustnna, bacanjem benzinskih boca kroz prozore, pa je čak upotrebljavana vatrogasna pumpa za prskan je benzina.

Ovaj zestok napad neprijatelja je prisilio da istakne bjele zastave u znak predaje, ali baš u tome momentu naišli su Savezntci,[44] te Njemci, spazivši njih, povukli su bijele zastave i produžili borbu u namjeri da se predaju Anglo-Amerikancima.

Zatim oko 16.00 sati naišlo je pred Tribunal 7—8 savezničkih tenkova, gdje je odpočeo pregovor, ali bez uspjeha.

Oko 17.00 sati, uz podršku jake tenkovske i pješadijske vatre, jedna četa se je uspjela probiti u

Jatelja na k. 372 i uspio ga izbaciti sa ove kote i isu zauzeti.

U isto vrijeme dok je neprijatelj gubio ovu kontranapad na dijelove 1. i II. bataljona u namjeri da povrati izgubljene pozicije. U ovome napadu, gdje nepriajtelj nije uspio, razvila se žestoka borba i došlo je nekoliko puta do upotrebe bladnog oruzja.

U 22.00 sata I. i II. bataljon, pojpomognuti sa IV. bataljonom VIII. ud. brigade i tenkovima, nastavili su energičan napad na neprijatelja produci ka centru. Napad je trajao sve do 07.00 sati 3. maja. Ova borba je bila vecoma žestoka i kontinanpadi su se vršili sa jedne i druge strane. Neprijatelj se je ocajmičkx branio.

Oko. 08.00 sati neprijatelj je na cijelom frontu izvrsio napad u namjeri da odbaci naše snage i da povrati izgubljene pozicije, ali je naišao na jak otpor borava i bio je odbačen.

U 08.30 sati 3. maja IV. I. i II. bataljon IX. ud. brigade i IV. bataljon VIII. ud. brigade izvršili su energičan napad na juzni dio s. Opčina k. 357 i

U 16.30 sati neprijatelj je izvrsio kontranapad, pojpomognut jakom artiljerijskom vatrom, i nakon dvocasovne borbe izbacio IV. bataljon sa kote 372.

U 22.00 sata ovaj bataljon je izvršio kontranapad i uspio ovladati sa izgubljenom kotom iako ju je neprijatelj žilavo branio. U tim borbama III bataljon je pretrpio osjetne gubitke.

U 22.00 sata I. i II. bataljon, pojpomognuti sa IV. bataljonom VIII. ud. brigade i tenkovima, nastavili su energičan napad na neprijatelja produci ka centru. Napad je trajao sve do 07.00 sati 3. maja. Ova borba je bila vecoma žestoka i kontinanpadi su se vršili sa jedne i druge strane. Neprijatelj se je ocajmičkx branio.

Oko. 08.00 sati neprijatelj je na cijelom frontu izvrsio napad u namjeri da odbaci naše snage i da povrati izgubljene pozicije, ali je naišao na jak otpor borava i bio je odbačen.

U 08.30 sati 3. maja IV. I. i II. bataljon IX. ud. brigade i IV. bataljon VIII. ud. brigade izvršili su energičan napad na juzni dio s. Opčina k. 357 i

Po zauzimanju crkve, naročito su se istakli natenkovi, koji su aktivno sarađivali sa pješadijom te pomoću svoje jake i precizne vatre nisu dozvolili neprijatelju da gađa našu pješadiju, koja je u tom vremenu prilazila vrhuma crkve i oslalim zgradama oko ista, gdje je sa bezimenim bocama i ručnim bombama, bacajući ove krož prozore, unistila neprijateljska posada.

k. 451. Ovim zeloskim napadom neprijatelj je prestao sa organizovanim otporom. Borba je trajala do 10.00 sati.

U 10.00 sati naišla je jedna engleska blinda sa dva tenka sa jednim engleskim kapetanom koji su došli iz pravca Trsta i uputili se pravo u Njemačku Komandu u Opčinama.

U 10.15 sati upućeno je bilo od XX. divizije pismo njemačkoj komandi, koja se je nalazila na južnom dijelu sela i u dubokoj iskopanom luneiu. Ušlo-vi za predaju su bili, da se preda prosteli dio garnizona sa svom svojom opremom i materijalom; ukoliko se ne bi ušlovi primili, pristupice se poipunoj likvidaciji.

Pismo je predao obavještajni oficir IX. brigade dr drug Milan Novaković. Kada je krenuo sa bijelom zastavom prema neprijateljskim položajima, obuhvatio primljen sa [od] strane njemačkog komandanta. Prilikom prolaska kroz dubоko ukopani tunel, primijetio je nekoliko visih njemačkih oficira i jednog engleskog kapetana sa dva engleska vojnika kako vode pregovore.

mačkih snaga u Općinama sa rokom od pet minuta, u protivnom produžiti će se borba do uništenja posljednjeg njemačkog vojnika.

Njemački komandant, pošto je pročitao uslove za predaju, navodeći razloge da ima preko 300 ranjenika, da mu je ponestalo hrane i vode kao i sanitetskog materijala za ranjenike, primio je uslove za kapitulaciju, obraćajući se komandantu XX. divizije, riječima: *»Gospodine potpukovniče predajem vam cio garnizon njemačkih snaga i sav ratni materijal, priznavajući vas pobjednicima«.*

Tom prilikom predao je 2.711 vojnika i oficira. Od toga broja nalazilo se je 29 oficira. Odvojeno od ovog broja predato je 300 ranjenika.

Sa svršenim borbama na Općinama prestao je svaki organizirani otpor neprijatelja.

SADEJSTVO JEDINICA IX. UDARNE DIVIZIJE

Napad sa južne strane grada Trsta vršile su jedinice IX. Ud. Divizije[45] koje su nakon operacija na istočnoj obali Istre, preko Buzeta, nastupale ka Trstu.

Koristeći dva motomehanizovana topa,[46] koja su bila pridodata ovoj diviziji i nekoliko kod Vranje zaplijenjenih kamiona, pokret jedinica IX. divizije bio je tako brz da je u većini slučajeva bio neprijatelj iznenađivan. U nastupanju od Buzeta prema Trstu, divizija je naišla na neprijatelja sjeverno od s. Coveda [Kubed] koii je branio prelaz preko rijeke Risano [Rižana], Prilikom nailaska jedinica IX. divizije ovaj neprijatelj je minirao mostove i pobjegao u pravcu Trsta. Također i neprijateljske snage koje su se nalazile u San Sergio [Črni Kal] poslije kraće borbe povukle su se na liniju M D'Oro k. 158 i Sv. Rok k. 102. Neprijateljski garnizon jačine oko 400 vojnika, koji se je nalazio u Villa Decani [Pasja Vas] bio je iznenađen i poslije kraće borbe, poslije podne 30. IV. prisiljen na predaju. Po zauzimanju ovog neprijateljskog garnizona, izbili su dijelovi naših jedinica na komunikaciju Pola [Pula] — Trst i nastupali istom do pred s. Noghera [Pri Orehu],

Vidi dok. br. 69, napomenu 32.

Na ⟦iiii⟧ Mapeiia [Mifić] — Monte D'Oro k. 158 — S. Rocco [Sv. Roko] k. 102 napriatelji je iz vec ranije utvrdenih polozaja namjeravao i pokusao da pruzi odsudnu odbranu. Napad III. dal. ud. brigade, koji je nakon napornog marša usliedio na vecer 30. IV. na polozaj M. D'Oro i S. Rocco sa glavnom da se probije u Tirl. nije uspio, jer je neprijatelj da se bori do kraja. Artilerija. zbog spomenutih kretanja, nije loga dana snaga pred te položaje, te sloga nije bila kontinuirana u napadu.

Po dolasku artilerije i pristizavanju IV. ud. brigade kao i III. brigade XLIII. divizije[47] opoceo je bio 1. maja u 14.00 casova napad na neprijateljske položaje u cilju istovremenog probijanja u grad.

III. brigada 43. divizije dobila je zadatak, da nuia sa jednim batalionom IV. brigade, prešla je u napad. Uspjehos jakom i energičnom napadu, koji je tešja, koji se je uporno branio na Monte D'Oro i u Zaušama [Zavije]. III. i IV. ud. brigada prodre su u sumrak 1. maja u Tirl.

IVo likvidacji neprijateljskih uporišta Zaule i M. D'Oro koji su sa južne strane branili prilaze grada Tirlu, brigade, ojačane sa p.k. oruježm. nasuprot strani grada. Na ljevom krilu preko igrališta San Sabba. predgrada Servola [Skedenj] uz obalu, nastupale je III. dalm. ud brigada, a desno od nje preko Hipodroma prema centru grada nasuprot je IV. Splitska brigada.

III. dalm. ud. brigada, nastupajući prema gradu, naišla je na jak otpor neprijatelja oko igrališta S. Sabba i u tvornici Elba (tvornica akumulatora i topova) koju je neprijatelj branio sa 1.000 vojnika, naoruzanih pješadijskim oruježem, sa 3 p.k. topa i 6 flakova.

I. maja oko 18.30 sati, III. brigada pojmognula sa jednim batalionom IV. brigade, prešla je u napad. Uspjehos jakom i energičnom napadu, koji je

[47] Vidi dok. br. 98.

preko Via Baia Monti [blamonti] — Passaggio St. Andrea preko srodišta grada u pravcu Piazza del Unita, gdje je stigao skrivši na svom pravcu otpor manjih neprijateljskih grupica. Na prolazu kroz ulicu Via Navalli, a kasnije preko rive del Mandracchio, uhvaćena je bila veza sa XI. brigadom XXVI. divizije[*] Jedna je ćeta sa četom teškog oruđja istoga bataljona Kremula ulicom del' Istra gdje joj se je pridružila jedna veza grupa naoružanih građana Trsta, labijanske i slovenačke narodnosti. U ulici San Giacomo in Monte, naišlo se je na jači neprijateljski otpor. Neprijatelj je davao otpor iz privatnih zgrada. U zajednici sa naoružanim građanskim stanama, skršen je bio otpor neprijatelja. U ulici San Giusto sastala su se oba dijela bataljona, a zatim su produžili svaki na svoju stranu. Ćeta pješadije sa pridodatom četom teškog oruđja, koja je kretala prema Castelu, stigla je ka istome u 11.00 sati 2. maja i zadržavala u blokadi ove izdavc. U 12.00 sati povećani su pregovori za predaju Vezca grupa naoružanih građana Trsta, koji su se dobrovoljno prikjučili našim snagama, učestvovala je u napadu na ovu tvrnicu. Ovom prilikom zarobljeno je bilo i ubijeno oko 1.000 neprijateljskih vojnika i oficira.

Po likvidaciji neprijatelja u tvornici Elba, jedinice III. brigade, ostanjajući se desnim krilom na IV. ud. brigadu, a lijevim krilom na obalu, krećući se najvećom brzinom prema središtu grada. Jedan bataljon, sa dvije čete i p.k. topom, kreuno je bio pojmogmut sa svim raspoloživim sredstvima, neprijatelj je ostao i dalje u tvornici, odakle je pružao okršna bila očišćena od neprijatelja.

2. maja izvršen je ponovno napad. Nakon što je u noći bilo izvršeno sredivanje i popuna municijom, nakon jake koncentrične vatre teških baraća, izvršeno je bilo podilaženje neprijateljskim položajima. Pošto su svi ulazi kao i prozori, osim napravljenih puškarnica, bili betonirani, borci su se pomoću ljestava penjali i ubacivali bombe kroz puškarnice, a drugi su se penjali na krovove, dizali crijepove, te preko polkrovlja ušli u zgradu i sa ručnim bombama prisilili neprijatelja na predaju. Veća grupa naoružanih građana Trsta, koji su se dobrovoljno priključili našim snagama, učestvovala je u napadu na ovu tvrnicu. Ovom prilikom zarobljeno je bilo i ubijeno oko 1.000 neprijateljskih vojnika i oficira.

Po likvidaciji neprijatelja u tvornici Elba, jedinice III. brigade, ostanjajući se desnim krilom na IV. ud. brigadu, a lijevim krilom na obalu, krećući se najvećom brzinom prema središtu grada. Jedan bataljon, sa dvije čete i p.k. topom, krenuo je prema Via Baia Monti [blamonti] — Passaggio St. Andrea preko srodišta grada u pravcu Piazza del Unita, gdje je stigao skrivši na svom pravcu otpor manjih neprijateljskih grupica. Na prolazu kroz ulicu Via Navalli, a kasnije preko rive del Mandracchio, uhvaćena je bila veza sa XI. brigadom XXVI. divizije[*] Jedna je ćeta sa četom teškog oruđja istoga bataljona Kremula ulicom del' Istra gdje joj se je pridružila jedna veza grupa naoružanih građana Trsta, labijanske i slovenačke narodnosti. U ulici San Giacomo in Monte, naišlo se je na jači neprijateljski otpor. Neprijatelj je davao otpor iz privatnih zgrada. U zajednici sa naoružanim građanskim stanama, skršen je bio otpor neprijatelja. U ulici San Giusto sastala su se oba dijela bataljona, a zatim su produžili svaki na svoju stranu. Ćeta pješadije sa pridodatom četom teškog oruđja, koja je kretala prema Castelu, stigla je ka istome u 11.00 sati 2. maja i zadržavala u blokadi ove izdavc. U 12.00 sati povećani su pregovori za predaju Vezca grupa naoružanih građana Trsta, koji su se dobrovoljno prikjučili našim snagama, učestvovala je u napadu na ovu tvrnicu. Ovom prilikom zarobljeno je bilo i ubijeno oko 1.000 neprijateljskih vojnika i oficira.

2. maja izvršen je ponovno napad. Nakon što je u noći bilo izvršeno sredivanje i popuna municijom, nakon jake koncentrične vatre teških baraća, izvršeno je bilo podilaženje neprijateljskim položajima. Pošto su svi ulazi kao i prozori, osim napravljenih puškarnica, bili betonirani, borci su se pomoću ljestava penjali i ubacivali bombe kroz puškarnice, a drugi su se penjali na krovove, dizali crijepove, te preko polkrovlja ušli u zgradu i sa ručnim bombama prisilili neprijatelja na predaju. Veća grupa naoružanih građana Trsta, koji su se dobrovoljno prikjučili našim snagama, učestvovala je u napadu na ovu tvrnicu. Ovom prilikom zarobljeno je bilo i ubijeno oko 1.000 neprijateljskih vojnika i oficira.

Po likvidaciji neprijatelja u tvornici Elba, jedinice III. brigade, ostanjajući se desnim krilom na IV. ud. brigadu, a lijevim krilom na obalu, krećući se najvećom brzinom prema središtu grada. Jedan bataljon, sa dvije čete i p.k. topom, krenuo je bio pojmogmut sa svim raspoloživim sredstvima, neprijatelj je ostao i dalje u tvornici, odakle je pružao okršna bila očišćena od neprijatelja.

Kada je na sektoru II. bataljona prestala svaka borba, oko 17.00 sati 2. maja, djelovi II. bataljona III. brigade susreli su se sa engleskim vojnicima u ulici Economo, gdje je također ubvaćena veza sa divizijom XX. divizije.[50]

Drugi dio ovog bataljona, koji se je kretao ulicom del'Etna, naišao je preko ilge San Sovino na ilge del'Godoni. Dolaskom na ovaj ilge, prinudnio mu se 200 naoružanih Tršćana.[51] Oni su izvijestili ovaj bataljon, da se u ulici Corso utvrdio dosta jak neprijatelj. Jednim dijelom, bataljon se je zabavio u ulici Santa Catarina Siena, dok je drugi dio u saradnji sa talijanskim rodoljubima likvidirao neprijateljski uporište Banca di Roma u ulici Corso. Likvidacijom Banca di Roma veći dio neprijateljа prebacio se u bivšu zidovsku školu u ulici del Monti, koja je također jednom naišeu likvidirana. Djelovi SS trupa njemačke momarice, jačine 250 vojnika[52] Vidi dok. br. 86, naponemu 8.

[49] Vidi dok. br. 66, naponemu 27 i dok. br. 84, naponemu 19.

[50] Vidi dok. br. 75 i 76.

U to vrijeme stiglе su savezničke jedinice[49] od pravca Montalicone [Trst] — Mirnanare — Via Udine de Bosco prema Castelu, te su sa istekovima nastavile sino, protiv nase volje, prodrli do ulaza u tvrdavu, prisilivši nase borce sa upornim strojnicama da se jačelyski garnizon im se je predao.

Savezničkі oficiri ušli su u tvrdavu i neprovuku. Bataljon III. ud brigade kretno je ulicom del'Istra i kod Via Mamert prinudnio mu se oko 70 talijanskih rodoljuba naoružanih sa puškama te su produžili s.njim i popomagali ga u likvidaciji manjih neprijateljskih grupica. Kod ilge San Ginesono, bataljon se je razdvojio i jedna četa je nastavila put ulicom San Marco — Via Resenglin — Via Cornbi, gdje je naišla na grupu talijanskih radnika koji su joj se priključili i pokazali prolaze ka obali. Pomoću tih se je prinudnio još 250 naoružanih Tršćana, većinom talijanske narodnosti. Nastupajući kroz ulicu Promontorio, izbili su na obalu i tu naišli na neprijateljski hinansa. Neprijatelj je bio jačine 150 vojnika. Pri napadu na ovo neprijateljsko uporište, ceti se su sudjelovali pri likvidaciji ovog uporista.

nika, još uvijek su se nalazili u zgradi Beltrame. Pod jakom vatrom ovog bataljona i tršćanskih radnika, koji su zgradu špricali benzinom, neprijatelj je zatražio primirje od dva sata pod uslovom, ako kroz to vrijeme ne dođu Englezi, da će se predati našim jedinicama. Naši su to odbili i spremili se za nov napad. Jakom koncentričnom vatrom iz svih oruđja, preciznim pogodcima flaka, u 17.00 sati 2. maja potpuno je bila likvidirana zgrada.

U 17.30 sati naišle su engleske trupe koje su se sastale sa dijelovima II. bataljona u ulici Corso Emutti. Engleski vojnici su stigli neposredno iza likvidacije zgrade Beltrame i zahtijevali su, da ih se pusti do mjesta gdje se je vodila borba. Međutim naši to nisu dozvolili. Zatim su zahtijevali da se razoružaju talijanski radnici koji su dobrovoljno stupili pqd komandu II. bataljona III. ud. brigade i koji su ga potpomagali u čišćenju ovog bloka kuća. Taj im je zahtjev također odbijen.

III. bataljon III. ud. brigade po likvidaciji tvornice Elba, 2. maja u 09.00 sati, nastupao je u pravcu središta grada ulicom Marchi kroz kvart Villaggio, gdje je naišao na zalutalu njemačku kolonu kamiona, koju je nakon kraće borbe potpuno uništio. U svom daljnjem nastupanju uz željezničku prugu, susreli su se sa naoružanom grupom Talijana. Ova grupa očistila je pojedine blokove kuća još ranije. Produživši sa ovom grupom naišlo se je na mjestimičan neprijateljski otpor, kojeg je neprijatelj pružao iz pojedinih magazina i zgrada duž obale. Za vrlo kratko vrijeme neprijatelj je bio likvidiran i obala očišćena. Bataljon se je smjestio na trg Rosmini. Sa jedinicama XI. brigade XXVI. divizije uhvaćena je bila veza u ulici Passaggio St. Andrea.

IV. ud. brigada upala je u Trst oslanjajući se na lijevo krilo III. ud. brigade. Jedan bataljon, potpomognut sa p. k. oružjem, uz manju borbu, tučen je od neprijateljske artiljerije, dopro je do željezničke stanice St. Anna i tu se je na desnom krilu povezao sa dijelovima VIII. ud. brigade XX. divizije, te je, u sadejstvu sa pomenutim jedinicama na lijevom i desnom krilu, primio uličnе borbe. U jakim uličnim borbama, bataljon je uspio da ovlada željezničkom stanicom kao i sa njenom okolinom, te uzvisinama sa zapadne strane groblja.

ki major koji je bio u dnu stvu jedne divovske. Oko 11.00 sati 2. maja Čete je izbila do Castola u centar grada i prisla ovom na blisko odstojanje. U sadejstvu sa jedinicama XX. divizije, tenkovskih jedinica i III. dalm. ud. Brigade učestvovala je u blokadi Castela, dok misu engleski vojnici silom prodrli, pre- ite nače vojic. u Castel i izvrši njemačke ofrere i vojnike u zarobljeništvo.

Jedna četa istog bataljona, koja je učestvovala u borbi za tvrdnicu Elba, nastupala je po zauzeću tvornice u pravcu Via Gabriele D'Anunzio u cilju da učestruje u napadu na Castel. U svom nastupanju do Castela ova četa nije nailsla na neprijateljski otpor. Kod samog Castela povezala se je sa XI. brigadom XXVI. divizije.

II bataljon IV. brigade nastupao je preko predgrađa Santa Marina Magdalena, gdje je isti zanoćio između 1/2. maja, a 2. maja rano u jutro nastupao je preko S. Anna za Porto Franco u tršćanskoj luci sa zadatkom da likvidira neprijatelja na toj prostoriji. U sadejstvu tog bataljona nepriajatelj je bio prisiljen na predaju na Porto Franco.

U međuvremenu, dvije čete ovog bataljona pomagale su jedinice III. brigade u napadu na tvrdnicu Elba jugozapadno od groblja.

Jedna četa istog bataljona, koja je ovladala uzvišenom zapadno od groblja Sv. Anna, po likvidaciji Kremula je sa štabom bataljona ulicom Via dell' Istra. U nastupanju ćistila je pojedine zgrade od manjih neprijateljskih grupica, koje su davale otpor. Ovo čišćenje je trajalo po noći između 1/2. maja. U 08.00 sati 2. maja četa je izbila u ulicu Via San Giacomo di Monte, gdje je nastavila sa čišćenjem pomenute ulice. U jednoj zgradi pomenute ulice, koji je pružz bio teško, neprijatelj je pružao otpor. Da ne bi gubili vremena, jedna desetina popela se preko krovova susjedne zgrade na krov ove zgrade, provalila krov i nučnim bombama likvidirala ovo neprijateljsko uporište. Tom prilikom zarobljeno je i ubijeno oko 150 neprijateljskih vojnika i oficira. U toj istoj ulici, nekoliko zgrada dalje, isla četa zarobila je u jednoj zgradi 33 fašista.

U svom daljnjem nastupanju u Via Bramante, bliza samog Castela zarobljen je bio jedan njemač-

U toku borbe za Trst jedinice IV. brigade nalaze su na putu podršku vrlinog stanovništva grada Trsta kao i na podršku naoružanih odreda, koji su naše jedinice pojpomagali u borbi sa neprijateljem. Zapazio se je niz herojskih podviga od strane naoružanih trščanskih radnika koji su učestvovali u borbama za oslobođenje Trsta u sastavu IV. brigade. Crvlno stanovništvo pomagalo je izvlačenje ranjenika, te pronalaženje i hvatanje fašista.

Njihovo zalaganje u mnogome je doprinijelo brzoj i potpunoj likvidaciji neprijateljskih uporišta kao i oslobođenju Trsta.

Stanovništvo Trsta na vidan način je pokazalo, da je sudbina Trsta tijesno vezana sa jugoslavenskim zalođem i da je pravilan razvitak i napredak jedino mogući u sklopu Federativne Demokratske Jugoslavije.

SADRŽAJ XI. UDARNE BRIGADE XXVI. DIVIZIJE

XI. brigada XXVI. divizije bila je prilodata XX. diviziji kao pojačanje.[52] Ova brigada izašcv III. bataljona, koji je ostao na sektoru Klane, djelomično je bila prebačena kamionima, a djelomično pješke prekо s. Basovizze u predgrađe Trsta.

Ova brigada izvršila je 1. maja pokret iz predgrada Trsta. Čaršnara [Kalinara] u grad sa zadatkom, da preko kompleksa kasarni Montebello izbije na more kod Barkovljica.

Desno od ove brigade bile su jedinice III. bataljona VIII. dal. ud. Brigade,[53] a ljevo II. bataljon ove iste brigade.

IV. bataljon spustio se je u grad i duž željezničke pruge izbio do kasarni Montebello, gdje je naišao na jak neprijateljski otpor. Nakon teške borbe uspjelo je djelovima bataljona da se prekо zidova prebace u dvorište kasarne i da upotrebom »Panzerfausta« i ručnih bombi skiše otpor neprijatelja i prisile ga na predaju. U 19.00 sati čitav blok kasarni je bio u rukama Brigade.

U 18.00 sati ubačen je bio u grad I. bataljon sa zadatkom, da prekо Strade Fiuma izbije na obalu.

[53] Ta je brigada bila u sastavu 20. divizije (vidi dok. br. 84).

[54] Tj.: 30. aprila (vidi dok. br. 90).

2. maja rano u jutro 1. bataljon je stupio u dodir sa neprijateljem kod brodogradilišta .San Marco, likvidirao prve kuće i nastavio sa gonjenjem kroz brodogradilište te oko 18.00 sati nakon neprekidne borbe likvidirao brodogradilište.

IV. bataljon istoga dana stupio je u kontakt sa neprijateljem kod bloka kuća kod brodogradilišta, uspio da slegne otpuć oko neprijatelja u lučkim magazinima gdje je očišćo ovaj predio.

SADRŽAJ XXX. DIVIZIJE

Desno od ovih jedinica operirala je XXX. divizija IX. Korpusa[54] 17. brigada ove divizije stigla je toga dana[55] sa sektora 5. Kepentabora na sektor s. Prošeka sa zadatkom da kontrolše dio komunikacije s. Prošek — Općine južno od s. Brišćić. III. bataljon ove brigade zaposjeo je položaj na Gorkoj k. 371 južno od komunikacije Općine — Prošek sa zadatkom da kontrolše prostoriju prema s. Baričevići. Oko 08.00 sati pojavila se je na tom sektoru jedna neprijateljska kolona, koja je bila od ovih jedinica prisiljena da se vrati u Tisr. Neprijateljska artiljerija sa položaja oko s. Kontovela i neprijateljskih gradila je na položaje ove brigade u cilju spriječavanja nadiranja ovih jedinica u pravcu Trsta.

U toku popodneva bataljoni su promijenili svoje položaje i 1. bataljon je zaposjeo položaje oko k. 371, dok se je III. bataljon spustio prema Barkovlju, vršeći prilsak na neprijatelja koji se je počeo povlačiti u pravcu Trsta.

Repentabora i vec oko 08.00 sati došla u kontakt sa 18. brigada izbila je oko 07.00 sati na sektor neprijateljem na vanjskim utvrdenjima Općina.[1] 10.00 sati. nakon žestoke borbe. zauzeta je bila zemlјiška stanica a oko 15.00 sati uhvaćen je bio dodir i veza sa jedinicama XX. divizije.

19. brigada izvršila je još u toku 29. IV. napad na neprijateljsko uporište s. Kepentabor i razorne zaje oko ovoga sela. 30. IV. oko 02.30 sati brigada je zatim izvršila pokret prema s. Općinama i oko 05.00

SADEJSTVO X. HERCEGOVAČKE BRIGADE XXIX. DIVIZIJE U BORBAMA KOD OPĆINA

Prema naređenju štaba Armije prebačena je bila X. brigada XXIX. divizije[57] na sektor Sezane i tu se povezala sa jedinicama XX. divizije.

Iste večeri, 1. maja, upućena su bila 3 bataljona ove brigade u napad na neprijateljsko uporište Općine, obuhvatajući ga sa istoka, sjevera i sjeverozapada. Poslije kratke artiljerijske pripreme, u 4 sata ujutro, jedinice brigade krenule su u napad. Neprijatelj se, pružajući slab otpor, povukao u pravcu Trsta, gdje je izbila jaka borba koja je trajala do 14.30 sati. Tada je brigada ovladala visovima Kosmač i Kozja glava, a zatim nastavila napredovanje prema Općinama.

II. bataljon zauzeo je položaje ispod kasarne koja se nalazila zapadno od k. 290.

IZ kasarne je neprijatelj pružao vrlo jak otpor. U međuvremenu jedinice I. bataljona zauzele su položaje na jugoistočnoj padini Općinama bez svake borbe, a zatim su zauzele i samu položajnu kosu sjeverno od Općinama,[58] čisteći ju od slabijih neprijateljskih snaga. Oko 08.00 sati ovaj bataljon se je probio sve do same crkve u Općinama gdje je bio zaustavljen od neprijateljskih snaga, koje su zaposjele humsko brdo i okolne kuće oko crkve. Između I. bataljona u njegovo bilo je popunjeno novim dijelovom 2. čete II. bataljona. Malo docnije neprijatelj je izvršio kontranapad sa dvije jake grupe u namjeri da se zabije u međuprostor između I. i II. bataljona, dok je sa trećom grupom, jačine od oko 100 vojnika, tražio da obuhvati lijevo krilo. Zbog nastale opasnosti, brigada se je povukla na položaj zaljezničku sjeverno od Općinama.

Oko 14.30 sati brigada je dobila naređenje da krene u pravcu Trsta, gdje je izbila još noga dana oko 24.00 sata između predgrađa Kojana.

II. bataljon zauzeo je položaje lijevo od k. 288 u visini željezničke pruge, dok se je I. bataljon spustio u samo predgrađe Roj an zaposjedajući nadvožnjak u ulici Via Udine i na taj način stavio pod vatru svoje automatske oruđja sve prilaze od željezničke stanice i pristaništa.

Vodovi udarnog bataljona, koji su vodili borbu na Općinama, nakon što su dopri do centra grada, morali su se radi nadmoćnosti neprijateljа povući i zatim je jedan vod krenuo za Trst, a drugi vod je vodio borbu sa neprijateljem na Bosceti.

---

[54] Vidi dok. br. 74, napomenu 11.

[57] i [83] Vidi dok. br. 106, napomenu 23.

U ljudstvu
Ubijeno 6244
Zarobljeno 14.238
Ranjeno neprijat.
vojnika i oficira 662

U materijalu

Artilj. i pješadijsko naoružanje:
Topova raznog kalibra 191
teških bacača 57
lakih bacača 34
p.a. mitrajeza 19
teških mitrajeza 135
lakih mitrajeza 240
šarača 244
puškomitrajeza 1118
flakova 74

rozapada, vezujući se lijevo sa dijelovima XX. divizije koji su nakon izbijanja u Trst napadali sa juga.

U toku 1. i 2. maja vođene su bile žestoke borbe sa neprijateljem koji je pružao ogorčeni otpor iz kuća koje je organizirano za odbranu.

2. maja u večer, prebačena su bila tri bataljona na bridade: prečo komunikacije Opčine — Prosecco [Prosek] i k. 371 na sektor Covedo — Barcolo [Barkovlje] u cilju popunoe blokiranja neprijatelja u Opčinama, dok su ostali dijelovi brigade u sadejstvu sa XX. divizije, vodili borbe u Opčinama, zaustavljući kuću po kuću.

3. maja u 08.00 sati dijelovi X. brigade povezali su se sa savezničkim snagama koje su u to vrijeme dolazile od pravca Prosecco, komunikacijom pored mora. Isto tako ulvačena je veza sa savezničkim snagama koje su dolazile drumom od Prosecca ka Opčinama.

Toga dana po podne prestijena je bila ova neprijateljska grupacija na predalu i time su završile borbe na sektoru ove brigade.

I na sektoru ove brigade, civilno stanovništvo s. Opčina aktivno je pomagalo naše borce, iznoseći iz vatre ranjenike i pružajući im prvu pomoć. Ova pomoć narod je pružao požrtvovno i dobrovoljno.

pušaka	15.136
šmajsera	315
tenkova	15
pištolja	602
fišeklija	2000
noževa za pušku	2000
ručnih bombi	6200
reflektora	6

Prevozna sredstva

kamiona	783
automobila luksuznih	35
motocikla	161

Hrana, odjeća i oprema

vagona puščane municije	171
vagona hrane	92
magazina hrane	52
raznog materijala vagona	18
konja	400
kola	77
traktora	7
prikolica	50
lokomotiva	3
željezničkih vagona	320
odjeće nove komada	5000

i mnogo druge razne spreme i opreme.

Vlastiti gubitci

Mrtvih	294
Ranjenih	823
Zarobljenih	1
Nestalih rukovodioca i boraca	23

Utrošak municije

topovskih granata	1319
granata za p.k. topove	210
puščanih metaka	40.200
metaka za mitraljeze	208.000
metaka za strojnicu	36.500
granata [mina] za bacače	6.190
ručnih bombi	3.470
granata za Piat	174
tromblonskih bombi	860

Pokazani utrošak municiije nije tačan jer su jedinice trošile dobrim dijelom municiju koju su zaplijenile od neprijatelja.

Zaključak:

Oslobođenjem Tršta, Istre i Slovenačkog Primorja, borci IV. Armije poljupnoma su izvršili zadatk[58] koji im je bio namijenjen sa strane Vrhovnog Komandnoga štaba Tita prilikom formiranja IV. Armije, počekom mjeseca marta ove godine. Poslužene situacije i odgovarajuće plana operacija koje je izradio sam maršal Tito. U tom planu bilo je predviđeno, da IV. Armija u brzom i snažnom maršu slomi neprijateljsku odbranu u Istri. Lomljenom Kotaru, da što prije izbije na Hrvatsko Primorje i u oblast Rijeke, a odatle da se prebaci u Istru i Slovenačko Primorje, radi oslobađanja ovih krajeva i izbijanja na Soču.

Operacije su počele 20. III. na štavoj krilu Lapac — Udbina i za nepuni dan očišćena je bila čitava prostorija istočne Like i došlo se je do samog Bihaća. U takvoj situaciji donesena je odluka da se likvidira Bihać[59] jako to nije bilo predviđeno po pla-

[58] Vidi dok. br. 4, napomena 2 i 7.

[59] Vidi dok. br. 4, napomena 5, a o rezultatima sadejstva vidi dok. br. 8 i 16.

[60] Vidi dok. br. 2.

[61] Vidi dok. br. 18.

ćyrst obtuf oko nepriatelja u Senju.[67] Jedinice XI. Korpusa[68] imale su zadatak da nastupaju u pravcu Ogulina i da šire operacije sa tog pravca.

Poslije preduzetnih borbi ovaj plan je bio u potpunosti ostvaren. Oslobođen je bio Senj, a sva neprijateljska vojska koja se je nalazila na opkolje- noj prostoriji, pobijena je ili zarobljena. Poginuo je i sam komandant 392. njemačke divizije general- lajtnant Johan Michl,[69]- nosioc viteškog gvozdenog krsta sa hrastovim lišćem. Ove operacije štitio je us- pješno IV. Korpus, odbijajući intervencije od Kar- lovca.[70]

Imajući u vidu vaznost otoka za daljnji tok operacija, donijeta je odluka,[71] da se pojača opera- tivna grupa, koja je činila otoke i u tu svrhu je bila određena XXVI. divizija. XIII. divizija dobila je za- tuđnom naditanju Njemaca u Bihać. Kao što je poznato u Bihać nije došao neprijatelj iako u njemu nije bilo naših snaga.

Ovo je bila prva izražita manifestacija o tač- nosti procjene situacije matšala Tita kada je nagla- sio da nije potrebno da se plašimo za svoj sjevern bok sa pravca Bihaća.

Najveći na limpi Paž — Gospić — Pernišć usli- jedio je 4. IV. Najveći se je odvijao po planu i brzo je dao rezultate.[63] Oslobođena su sva ova mjesta i prostorija. Dio neprijateljа, koji nije bio uništen ili opkremljen u zaobljenike logore, povlačio se je u pravcu Senja. U ovakvoj situaciji donijeta je od- luka,[64] da se razvije najsnižnje naskupnije XIX. di- vizije[65] t.j. desnoje armijskog krila, u pravcu Otoč- ca, da ovlada istim, da likvidira Brinje, zaobide Senj sa sjevernе strane i izbije na obalu između Senja i Novog. Istovremeno ljevo krilo, t.j. IX. divizija i Motnarica[66] imalo je zadatak da brzo nadire ka Se- nju čistoći obalu i otoke, dok je centar t.j. XXVI. divizija imala zadatak da prodе kroz masiv Velе- bita, da ovaj protiv od eventualnih bandi, a zatim da se spoji sa ljevim i desnim krilom obrazujući

[63] i [68] Vidi dok. br. 103.
[64] Vidi dok. br. 70.
[65] O rezultatima napada vidi dok. br. 88.
[66] O rezultatima dejstva 9. divizije i jedinica Pomorske komande sjevernog Jadrana vidi dok. br. 21.
[67] Vidi dok. br. 27.
[69] Vidi dok. br. 27, napomenu 9.
[70] Vidi dok. br. 35.

XXVI. divizija nalazila se je na prostoriji Poriš-kinjave — Gavrić — Skrljevo, dok se je XI. brigada nalazila na prostoriji Crkvenice.

XIII. divizija izbila je u Klanu.

XLIII. divizija izbila je na sektor Gumanca.

XX. divizija izbila je na sektor Prezida, a dijelom snaga čistila je neprijateljska uporišta na proistoriji puzno od Kočevske Reke.

VII. Korpus nalazio se je na prostoriji Trnavsko visoravni, sredujući svoje jedinice za pretstoje operacije

Položaj situacija. štab Armije je izradio plan operacija kao što je u vodu izniječio.

Napad po ovom planu se je uspješno odvijao. Zauzeta je bila Klana i izgledalo je da će se moći brzo napredovati na pravcu Rijeke — Klana —

datak da likvidira Ogulin, a XIX. divizija da na centru fronta nastavi borbu nadirući duž obale ka Sušaku.

Položaj nekoliko kritični, ali vrlo ozbiljni borbi ispred Ogulina. XII. divizija ga je oslobodila. Neprijatelj je iz grada pobjegao u velikom strahu ne sačekavši nače borce. Primorska operativna grupa ubrzo je oslobodila otoke Krk[72] i Krk,[73] dok je centralna grupa, lomeći žilav otpor neprijatelja, poslije jedanaestodnevnih borbi izbila u region Sušaka i zauzela Sušak 21. IV.[74]

Prije samoga desanta na istočnu obalu Istre, a u vezi sa općim planom operacija, nakon zesiokih borbi oslobodila je IX. divizija, uz sadejstvo Motorizirane brigade,[75] otoke Cres i Lošinj.[76]

45. divizija[77] ubacivana je bila po brigadama u Istru u pozadinu neprijatelja.

Izbjegnem Armije na Krčevinu, zapovjedništvo se nalazilo u Rovinju.

IX. divizija nalazila se je na otocima Cres i Lošinj i spremala se za desant na Istru.

XIX. divizija izbila je na Krčevinu.

[72] Vidi dok. br. 32.
[73] Vidi dok. br. 45.
[74] Vidi dok. br. 54 i 99.
[75] Vidi dok. br. 56.
[76] V Vidi dok. br. 92, napomene 21 i 25.

izvođenje operacija na kršćima.

27. aprila započeo je napad na desnom krilu i već prvog dana oslobođen je bio Sv. Petar. Fontana [Kneževi] i započele su ulične borbe u Ilirskoj Bistrici.[80] Ovladavanjem ovim važnim raskrsnicama stvoreni su bili preduvjeti za bitku za Trst.

28. aprila oslobođena je bila Ilirska Bistrica[81] i već 29. IV. pređeo je T. Udarni ešalon, sastojeći se iz jedinica XX. divizije, tenkovske brigade, motorizovane artiljerije, u napadu na upornšta istočno od Trsta i ovuu ovladao u toku 30. IV. kada je izbio na vanjska utvrđenja samog grada Trsta.

U noći 30/1. maja počele su uličnе borbe u Trstu.

Kao pojačanje posiate su bile XI. udarna brigada XXVI. divizije[82] i X. herceegovačka brigada XXIX. divizije,[83] koje su bokom duna stigle u susiav I. udarnog ešalona i prva vodila borbu u Trstu, a druga na Opčinama.

[77] Vidi dok. br. 52. napomenu 3.
[78] Bataljon za osiguranje
[80] Vidi dok. br. 66.
[81] Vidi dok. br. 68.

Trst. Međutim neprijatelj[77] je iz oblasti Trsta prebacio na Rijeku front 18. [18] divizija, dva samostalnih Slcheslana SS policijska puka i pet samostalnih Sicherungs bataljona,[78] tako da su na frontu ispred XIX, XXVI, XIII. i dijelova XLIII. divizije bile neprijateljske snage jačine 4 divizije oslonjene na jake artiljerijske obalske baterije. Na ovome dijelu fronta borbe su bile vrlo krvave i trajale su dan i noć. Neprijatelj je odbacio jedinice XIII. divizije iz Klane i bilo je jasno da se front na ovom dijelu neće moći probiti, međutim neprijatelj je tom prilikom uključio jedan pogrešku, naime ispraznio je oblast Trsta i Slovenačkog Primorja i ovi krajevi su bili lako ključni raspršeni.

U takvoj situaciji, štab je promijenio prvobitni plan operacija i glavni pravac napada usmjerio prema planinskog zemljišta Snežnika i odmah prišuplo izvođenju toga plana, prebacujući užurbano XX. divizlju i glavninu tenkovske brigade u oblast Matsuna.[79] Na spovođenom pravcu imale su vodii borbu XIX, XXVI. i XIII divizija, angažirajući se svim snagama u cilju vezivanja glavnine neprijateljskih snaga na Kijevčkom sektoru, pomažući na taj način

Čimjenica, da Amrija nije dobila zadatak ilikvidaciju Bihaća i Ogulina, davala je u prvom momentu povoda sumnji, da neprijatelj na sektoru Arnnije nije lako opasan i da nece biti agresivan. Ova pretpostavka ocuvala je vise nakovodstvo od nepotrebnog raspartavanja snaga na razna osiguranja, koja u stvari ne bi bila potrebna. Napomena Marsala Tita, da se ne zadrzava oko Bihaća i Ogulina, dala je citavoj operaciji IV. Armije izvanred no biz kompo. Kazmm. upustvrna i direktivama, koje su dobjane za vrijeme operacija, nakovodstvo je bilo osloboceno svih vojnickih predrasuda. Sto je omogucilo brzo napredovanje snaga. Najzad, realizuju svoju zamisao, poslao je Vrhovni Komandant u najkritičnijem momentu pojačanje od tri divizije i time omogucio da se manevar na desnom krilu od najdaljeg prodora prevori u solidan vojnicki podiluvat.

2) U pravilnoj razradi plana Vrhovnog Komandanta iz koje je proizašla pravilna raspodjela snaga Bihaća i Ogulina, davala je u prvom momentu povoda sumnji, da neprijatelj na sektoru Arnnije nije lako opasan i da nece biti agresivan. Ova pretpostavka ocuvala je vise nakovodstvo od nepotrebnog raspartavanja snaga na razna osiguranja, koja u stvari ne bi bila potrebna. Napomena Marsala Tita, da se ne zadrzava oko Bihaća i Ogulina, dala je citavoj operaciji IV. Armije izvanred no biz kompo. Kazmm. upustvrna i direktivama, koje su dobjane za vrijeme operacija, nakovodstvo je bilo osloboceno svih vojnickih predrasuda. Sto je omogucilo brzo napredovanje snaga. Najzad, realizuju svoju zamisao, poslao je Vrhovni Komandant u najkritičnijem momentu pojačanje od tri divizije i time omogucio da se manevar na desnom krilu od najdaljeg prodora prevori u solidan vojnicki podiluvat.

2) U pravilnoj razradi plana Vrhovnog Komandanta iz koje je proizašla pravilna raspodjela snaga.

1. maja oslobođen je bio sav grad[84] osim neprijateljskih uporišta Tithumle, San Cinsio, Villa Rivoltella, Conconello, tvornica »Elba«, kao i uporišta na Opčinama.

2. maja zauzeta su bila i ova neprijateljska uporišta, dok se je neprijatelj još uvijek držao na položajima Kod Opčina.

3. maja, nakon teških trodnevnih borbi, kapitulirala je posada ovog uporišta i time je bila borba za Trst završena i neprijatelj potpuno savladan, većim dijelom ubijen, odnosno odveden u zarobljeničke logore, a sav ratni materijal i tehnika pala u naše ruke.

Time su jedinice IV. Armije uspjele da u potpunosti realizuju plan Marsala Tita i da izvrše zadatk koji je bio postavljen pred borce i rukovodioce.

Uspjesi IV. Armije baziraju na slijedećim činjenicama:

1) Sjajno izvedene operacije IV. Armije rezultat su pravilne procjene situacije i pravilnog i odgovarajućeg plana operacija Vrhovnog komandanta Marsala Tita.

[84] Vidi dok. br. 75.

[85] To su bile 7. i 8. divizija 4. korpusa JA i 29. divizija (vidi dok. br. 101, 104 i 106).

ga i dodjeljivanje zadataka. Ispidlo se je, da se ispun osnovni zakon strategije o koncentraciji snaga na najvažnijem pravcu operacija. U najenergičnijem sprovođenju toga plana počev od štaba Armije, pa preko štabova divizija do posljednjeg starješine. U neprekidnom radu svih organa štaba Armije, kako za vrijeme pripreme, tako i u toku operacija

3) U umjesnom rukovođenju nasih štabova divizija, brigada i nižih jedinica, smjelosti i snalažennju u komandovanju u najtežim situacijama i izvođenju najkomplikovanijh zadataka.

Izvođenje složenih desantnih operacija na otoke i na istu, ostvareno sadejstvo sukcesivnih i pomorskih snaga, pretežno tenkovske brigade preko neprohodne oblasti Snežnika, pokazuje da za napunosti je bilo izvođeno.

6) U rečovnom, neprekidnom i blagovremenom snabdijevanju svih nasih trupa, naročito se one na

[1] Vidi dok. br. 3, napomenu 5).

ma kojem mjestu. Ovdje naročito treba istaći umjesnost i snalažnje komande Armijske Pozadine, pozitivnoga sofera, mehanizara, intendanata i drugoga osoblja uposlenog na snabdijevanju, transportu i evakuaciji.

7) I najzad opći položaj neprijatelja je bio vrlo slab. Smrtni udarci Crvene Armije i nagli ampeko-američkih Savezника već su smanjili ratni potencijal Njemačke i sveli ga na minimum. Ovakva ispka situacija kod neprijatelja, pomogla nam je, da izvršimo poslavljene zadatke, jer i mi smo bili sasavni dio opšte strategije naših savezника a napose sastavni dio opće strategije Jugoslavenske Armije.

U toku ieških borbi, IV Armija je četiri puta dobila pohvale Vrhovnog Komandanta[87] i priznanje pretsjednika AVNOJA Dr. Ivana] Ribara Armija je dobila nazive »Junačka IV. Armija«, »Proslavljena IV. Armija«, na čemu su svi borci ponosni i gordi. Ovaj ponos zbog velikog prinanja dopunjava se sa radošću što smo izvršli historijski zadatak i oslobodili naše bratu ispod vjekovnog ropstva i što smo obezbjedili Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji prključenje Istre, Slovenačkoge Primorja sa gradom Trstom, Tržičem i Goricom.[88] Osim toga

[87] Vidi tom II. knj. 1. str. 632 — 634: pohvale Vrhovnog komandanta od 22. i 30. aprila i 1. i 2. maja 1945.

Shodno tom sporazumu, jedinice 4. armije 12. juna povukle su se na demarkacionu liniju (tzv. *Morganova linija),* a sporni teritorij podijeljen je na dvije zone: *A* i *B.* Zona *A* (Trst i dio Slovenskog primorja) stavljena je pod anglo-američku, a zona *B* (dio sjeverozapadne Istre: područje Buja i Kopra) pod jugoslavensku vojnu upravu. Suglasno sporazumu od 9. juna 1945, u zoni *A,* kao saveznička jedinica, ostao je Jugoslavenski odred od 2000 vojnika i starješina. Od 13. juna 1945. Pula je pod anglo-američkom okupacijom, a 16. septembra 1947. je priključena Jugoslaviji.

Na Pariškoj konferenciji 1946. odlukama savjeta ministara vanjskih poslova savezničkih velikih sila od područja zona *A* i *B* stvorena je tzv. *Slobodna Teritorija Trsta (STT).* Formiranjem STT izazvana je kriza koja je više godina pogoršavala jugoslavensko-talijanske odnose. ! ItTl

Ugovorom o miru s Italijom, 10. februara 1947, između vlada Velike Britanije i SAD s jedne, i vlade Italije s druge strane, Italiji su priznate granice koje je imala na dan 1. januara 1938. s korekturama u korist Jugoslavije kojoj je vraćeno: dio Slovenskog primorja, Istra s Rijekom, Zadar i otoci Cres, Lošinj, Srakane, Unije, Lastovo i Palagruža. Ove teritorije su bile Jugoslaviji nepravedno oduzete Rapalskim ugovorom poslije prvog svjetskog rata. Jednostranom odlukom SAD, Velike Britanije i Francuske od 20. marta 1948, objavljena je tzv. *Tripartitna deklaracija* prema kojoj je STT trebalo priključiti Italiji. Aprila 1952, na konferenciji u Londonu, SAD i Velika Britanija donijele su novu jednostranu odluku o predavanju gotovo čitave administracije u zoni *A* organima talijanske vlade. Kriza je dostigla kulminaciju 8. oktobra 1953, kada su vlade SAD i Velike Britanije i treći put, bez konsultovanja Jugoslavije, svog partnera u antihitlerovskoj koaliciji, odlučile da se civilna uprava u zoni *A* STT u cjelini povjeri Italiji.

Jugoslavenska vlada, da bi dala dokaz svoje miroljubive politike i želje za normalizovanjem odnosa sa susjedom i učvršćenjem mira u Evropi, insistirala je da se tršćansko pitanje može riješiti jedino sporazumom između Jugoslavije i Italije. Februara 1954. počeli su pregovori u Londonu između jugoslavenske i talijanske vlade, koji su uspješno završeni 5. oktobra iste godine potpisivanjem tzv. *Memoranduma o suglasnosti* između vlada Italije, Velike Britanije, SAD i Jugoslavije. Tač. 1 i 2 Memoranduma glasi:

«1) S obzirom na činjenicu .da se sprovođenje odredaba Ugovora 0 miru sa Italijom koje se odnose na Slobodnu Teritoriju Trsta pokazalo nemogućim, Vlade Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država 1 Jugoslavije držale su od svršetka rata Zonu *A* i *B* ove teritorije pod vojnom okupacijom i vojnom upravom. Prilikom potpisivanja Ugovora nije se uopšte nameravalo da ove odgovornosti budu drukčije sem privremene i Vlade Italije, Ujedinjene Kraljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije, kao zemlje koje su prvenstveno zainteresovane, nedavno su se zajedno konsultovale kako bi razmotrile način na koji bi se sadašnja nezadovoljavajuća situacija najbolje okončala. Kao rezultat toga, one su se sporazumele o sledećim praktičnim aranžmanima:

2) Čim ovaj Memorandum o saglasnosti bude parafiran i u njemu predviđene granične ispravke sprovedene, Vlade Ujedinjene Kra ljevine, Sjedinjenih Država i Jugoslavije okončaće vojnu upravu u zonama A i B ove Teritorije. Vlade Ujedinjene Kraljevine i Sjedinjenih Država povući će svoje vojne snage sa područja severno od nove granice i predaće upravu ovog područja italijanskoj Vladi. Italijanska i jugoslovenska Vlada proširiće odmah zatim svoju civilnu upravu svaka na ono područje za koje će biti odgovorna.«

priključili smo Matici-zemlji i Kvarnerske otoke, ostvarivši parolu Matošaša Tita: »Tude nećemo, svoje ne damo«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik
(Boško Siljegović)
Boško Siljegović

Komandant, general-lajtnant
(Petar Drapšin)
Petar Drapšin

Dostavljeno: Generalštabu
Jug. Armiji.

Prilozi:[89] Zapovj. op. br. 109, 134, 139, 144, 298, 301
Prilozi 1 — 6.

[89] Dopisano mašinom. Prilozi o kojima je riječ nisu priloženi. Op. br. 109 odnosi se na zapovijest Štaba 4. armije JA od 29. aprila 1945 (vidi dok. br. 69).

1. Opći podaci:

Podaci o neprijatelju: Na prostoru Rijeka — Kampfgruppe Fiume: 705. i 1209. Sicherungs bataljon, momentarca i obalska artiljerija (9 baterija). Sjevereno od s. Matešlji nalazili su se: 237. divizija, bcr. 1047. puka, sa jedinm artiljerijskim divizionom i ostalci 392. leg. divizije[6]

Nase snage: XIX. Divizija na sektoru Rijeke, XXVI. Divizija na prostorii s. Potkilavac, Cavle, Skrljevo, a XI. Brigada [dalmatinska] na prostorii Crikvenica i XIII. Divizija na prostorii sela Klana.

[1] Original (pisan na masini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—1/2, k. 319.

[2] Riječi »Spisak K-de Art. JA« u originalu dopisane mastilom.

[3] Dalje »Rijeke« u originalu dopisana crvenom olovkom.

[4] Datum »1945. 20. IV. — 7. V.« u originalu dopisano crvenom olovkom.

[5] Skraćenice »XIX.U.D. IV.T.M.D. TAB. IV A.« u originalu dopisane crvenom olovkom. To se odnosi na 19. udarnu diviziju i 4. tešku motorizovanu diviziju Teške artiljerijske brigade 4. armije.

[6] I O neprijateljskim snagama u širem rejonu Rijeke vidi dok. br. 51.

BR. 108

IZVJEŠTAJ ŠTABA TEŠKE ARTILJERIJSKE BRIGADE OD 31. AVGUSTA 1945. ŠTABU 4. ARMIJE JA O ARTILJERIJSKOJ PODRŠCI U BORBAMA U REJONU RIJEKE OD 20. APRILA DO 7. MAJA[1]

Rod. br. 59

Spisak K-de Art. J.A.:
Rijeka[2]

Š T A B
TEŠKE ARTILJERIJSKE BRIGADE
IV. ARMIJE J.A.
Br. 1119

Dne 31. VIII. 1945.

Operacije za Rijeku.
1945. 20. IV. — 7. V.[4]
XIX. U.D. IV. T.M.D. TAB. IV A.[5]

povijesti od XIX Ud. Divizije, dobivao je još usmeno od strane operativnog oficira brigade, koji se je nalazio u Stabu pomenute divizije, zapovijesti koje opće stanje kod neprijatelja i kod našib trupa, sijeve za gađanje, kao i vrijeme otvaranja i trajanja vatre. Divizion je bio pod neposrednom komandom trupnoga komandanta.

II. Prijevoz i izvršenje.

Neprijatelj se uporno brani i sluzi se artiljerijom, koja se nalazi na fortificiranim položajima[7] Odluka je da se tuku prvenstveno neprijateljske baterije, jače utvrdeni položaji kao i dublja pozadina u svrhu ometanja koncentracija radi intervencije i neprijateljske kolone u povlačenju.

Za posjedanja položaja u s. Krasići izdata je usmena zapovijest, koja se je odnosila na opće stanje, zadaću divizionu, prostoriju za posjedanje položaja divizionā. osmatračnice, baze za popunu municijom, gorivom i hranom, a za sve ostale položaje

[7] Skica se nalazi u AVII, reg. br. 8—15/2, k. 319.

[8] Zapovijesti se nalaze u AVII, reg. br. 8—9/2, 8—11/2 i 8—14/2, k. 319.

[9] Vidi dok. br. 52, napomenu 2.

Ovdje se iznosi rad IV. Teškog Motorizovanog diviziona ove brigade, ma da je u ovim operacijama učestvovalo još artiljerije.

IV. Teški Mot. divizion sastavljen je iz dvije baterije i to: (haubica 4 X 150 mm, 2 topa 105 mm i 1 top haubica 152 mm.)

Dva akcija trajala je od 20. IV. o. god. do 7. V. 1943. god.

Situacija kod diviziona kada je primljena zapovijest vidi se iz priloženc skice.[7] Vozila su bila slaba i u nedovoljnoj količini, te je ovo sve otežavalo i usporavalo izvršenje potrebnih pokreta. Sva oruda i materijal za vecu bila su u ispravnom stanju. Hrane, municije i benzina bilo je u dovoljnoj količini, jedino se je osjećdjevalo u municij za topove 105 mm M. 36.

Zadatak diviziona je popomaganje XIX Ud. Stab diviziona, pored toga što je dobivao za-

[8] Divizije, što se vidi iz priloženih zapovijesti.[8]

i promjene u toku borbe izdate su pismene zapovijesti koje se prilažu.

Snabdijevanje sa svim potrebama vršeno je iz slagališta artiljerijske brigade.

III. Izvršenje:

Divizion je uvijek na vrijeme stigao na određeni položaj, ma da su mu vozila bila slaba i to su t.j. ti pokreti bili najveća teškoća za divizion, jer su oruđa teška i glomazna. Vatra je uvijek otvarana na vrijeme. Unutar diviziona veze su pravilno funkcionirale, mada je bilo poteškoća sa telefonskom vezom, jer su iste bile duge i uslijed velikih kiša bila je velika indukcija. Ali ako ne bi radila telefonska veza, koja je bila normalna, onda je tu bila radio-stanica preko koje se odvijao sav potreban razgovorni saobraćaj. Dakle, veza je bila neprekidna, bilo preko telefona ili radiofonska.

Komandovanje je bilo centralizovano. U samom divizionu komandovanje je bilo naizmjenično, t.j. komandovali su vatrom diviziona sa divizionske osmatračnice komandant ili načelnik. U isto vrijeme jedan od njih je organizovao pozadinsku službu diviziona (snabdijevanje municijom, benzinom, obilazak baterija), te organizovao promjenu položaja diviziona i vršio administrativne poslove u odnosu na operacije.

Plan vatre vidi se iz priloženih zapovijesti, isti je prilagodivan situaciji tokom borbe i regulisan direktnim komandovanjem. Za sve promjene koje nisu predviđene pismenim zapovijestima izdavate su usmeno.

IV. Tok borbe:

1. baterija plasirana je kod raskrsnice s. Bajte.
2. baterija plasirana je na prostoriji s. Čavle.

Osmatračnica diviziona i baterija na Veternici (k. 368). Divizion je bio spreman za otvaranje vatre u 5 časova.

Napad je otpočeo [21. IV] u 5.30 časova. Gađana je neprijateljska pješadija u s. Jelenju i luka u Sušaku sa neosmotrenim uspjehom. Utrošeno je 12 kom. zrna 105 mm. Gađana je još neprijateljska baterija u Mihačevoj Draži, koja je otežavala pokrete našim pješadijskim dijelovima, uporište k. 264,

s. Denovo, sa vrlo dobrim osmotrenim uspjehom. Narodno crkasno ućenа je nepriјateljska bateriјa u Mihaćevoj Dmzi, koja se nakon gađanja više uspiјega u pravcu položaja divizione. Ovo se ima zahvaliti pametnom postavljanju i brzinju položaja zapriјeka od strane operativnog oficira brigade, jer da niје mogla, prilikom preiaza Nijemaca na istočnu obalu Kešine, odmah stupiti u djelovanje artiljerija vjerovatno bi Njemci prodili do s. Čavle i uprazili cijelu pozadinu XIX. Ud. Divizije, jer su može snage na obali Kešine bile vrcoma slabe.[10] Ljudstvo je 57 granata 150 mm i 2 granate 105 mm.

25. IV. 1945. god. — Gađano upornjste k. [riječ.] 499 i k. 462 sa dobrim uspjehom. Ljudstvo 16 granata 150 mm.

26. IV. 1945. god. — Niје se gađalo, već su se vršile pripreme za sutrašnji napad.

27. IV. 1945. god. — Gađana neprijateljska pješadijа u s. Gložići, s. Klići, s. Benćani, put jugozapadno od k. 584 i prostor između k. 574 i 495, s. Lubr. 99, napomena 35.

[10] Opširnije o njemačkom pradoru u pravcu Crobnika vidi dok.

ćući, s. Sarsom, Sv. Matej, prostor od k. 495 do s. Sarsom sa dobrim uspjehom. Težnim gađanjem protiv neprijateljske kolone u s. Marćelji, Sv. Matej zatim neprijateljske kolone u s. Marćelji, Sv. Matej i s. Skvazići. Uspjeh gađanja na k. 514 sa vrlo dobro osmotrenim uspjehom, dok na ostale ciljeve vršeno gađanje po kartu. Utrošeno 54 granate 150 mm i 15 granata 152 mm.

29. IV. 1945. god. — Neprijatelj se jos jednako drži na desnoj obali Rečine. Gađani ciljevi s. Marćelji, Sv. Matej, raskrsnica puteva u s. Sarsom, pješadija u s. Globići, neprijateljska koncentracija na raskrsnici puteva u Sv. Matiju i neprijateljska borišta sjeverno od k. 479. Uspjeh gađanja dobar, djelomično neosmotren, jer se gađanje na sve ciljeve nije moglo osmatrati. Utrošena 81 granata 150 mm, 25 granata 152 mm i 11 granata 105 mm.

" Odnosi se na 2. haubitzki artiljerijski divizion Artiljerijske brigade 4. armije i Artiljerijski divizion 19. divizije (vidi dok. br. 99).
" Vidi dok. br. 93.

jatcljsko uporište, koje je neprijatelj upornо držao. zatim neprijateljske kolone u s. Marćelji, Sv. Matej i s. Skvazići. Uspjeh gađanja na k. 514 sa vrlo dobro osmotrenim uspjehom, dok na ostale ciljeve vršeno gađanje po kartu. Utrošeno 54 granate 150 mm i 15 granata 152 mm.

29. IV. 1945. god. — Neprijatelj se jos jednako drži na desnoj obali Rečine. Gađani ciljevi s. Marćelji, Sv. Matej, raskrsnica puteva u s. Sarsom, pješadija u s. Globići, neprijateljska koncentracija na raskrsnici puteva u Sv. Matiju i neprijateljska borišta sjeverno od k. 479. Uspjeh gađanja dobar, djelomično neosmotren, jer se gađanje na sve ciljeve nije moglo osmatrati. Utrošena 81 granata 150 mm, 25 granata 152 mm i 11 granata 105 mm.

" Odnosi se na 2. haubitzki artiljerijski divizion Artiljerijske brigade 4. armije i Artiljerijski divizion 19. divizije (vidi dok. br. 99).
" Vidi dok. br. 93.

ćući, s. Sarsom, Sv. Matej, prostor od k. 495 do s. Sarsom sa dobrim uspjehom. Težnim gađanjem protiv neprijateljske kolone u s. Marćelji, Sv. Matej i s. Skvazići. Uspjeh gađanja na k. 514 sa vrlo dobro osmotrenim uspjehom, dok na ostale ciljeve vršeno gađanje po kartu. Utrošeno 54 granate 150 mm i 15 granata 152 mm.

29. IV. 1945. god. — Neprijatelj se jos jednako drži na desnoj obali Rečine. Gađani ciljevi s. Marćelji, Sv. Matej, raskrsnica puteva u s. Sarsom, pješadija u s. Globići, neprijateljska koncentracija na raskrsnici puteva u Sv. Matiju i neprijateljska borišta sjeverno od k. 479. Uspjeh gađanja dobar, djelomično neosmotren, jer se gađanje na sve ciljeve nije moglo osmatrati. Utrošena 81 granata 150 mm, 25 granata 152 mm i 11 granata 105 mm.

" Odnosi se na 2. haubitzki artiljerijski divizion Artiljerijske brigade 4. armije i Artiljerijski divizion 19. divizije (vidi dok. br. 99).
" Vidi dok. br. 93.

Za sve vrijeme ovih operacija bilo je mnogo teškoća u izboru dobrih osmatračica. Jer je teren koji je bio na desnoj obali Kočine lopataški jaki, vrši i poslumjen, tako da na mjesi stanu nije se mogla naći takva osmatračnica sa koje se je sigurno mogło osmatrati, a osobito po dubini neprijateljskog položaja. Jedino se je dobro mogło osmatrati tako zvana vojnička kuća, dočim mjesta neprijateljska razstava i koncentracije nisu mogla biti tačno osmotrena niti iz strejjačkoga stroja. Osim ovoga, osmatranje je bilo otežano usljed ružnoga vremena, magle i kiše.

4. V. 1945. god. — Nije se gađalo. Po padu Rijeke, t.j. 3. V. 1945. god. — divizion nije mogao da povlačenju, jer svi mostovi su bili porušeni, a oni koji su odmah improvizirani nisu mogli da izdrže teret cruda i vozila ovoga diviziona.

[13] Vidi dok. br. 77.

30. IV. 1945. — Gađan je Sv. Matej, Rijeka, neprijateljska baterija zapadno od k. 430, upornste k. 574, i neprijateljska baterija jugoistočno od s. Movničić. Uspjeh dobar. djelomično neosmotren. Utrošak 36 zrna 150 mm i 14 zrna 152 mm.

1. V. 1945. — Nije se gađalo.

2. V. 1945. god. — Gađana baterija južno od k. 430, neprijateljska baterija 700 m istočno od vile »Mramare« i neprijateljska baterija 400 m jugoistočno od s. Bujevca, neprijateljska baterija 300 m sjevernoistočno od s. Plase. Uspjeh gađanja baterije južno od k. 430 dobar, na ostale ciljeve odlican, jer se pomenute baterije više nisu javljale, a i osmotrene sa ekspozije i pozar.

Pod stalnim pritiskom pješadijskih jedinica, uočen ubijačnom vatrom naše artiljerije. Iišen položaj svojih tešklh oruda, neprijatelj demoralisan, izgubljen i uočen. Likvidacija neprijatelja na prostoru Rijeka — Sv. Matej — Sušnji uspjela je dobrim sadejstvom artiljerije i pješadije. Utrošeno je 277 zrna 150 mm i 46 zrna 152 mm.

3. V. 1945. god. — Nije se gađalo. Osloboćena je Rijeka[13] i neprijatelj se povlači sa prvobitnih položaja.

6. V. 1945. god. — Gađana željezničkа stanica u Šapjanima. s. Šapjane, s. Rupa, raskrsnica Rupa — Šapjane. Uspoh gađanja odličan. Neprijatelj gonjen uporno borbenošću nađe pješadije jos je više zbijen u zeljezni obruč unistavajuće vatre. Uništeno 75 zrna 150 mm.

7. V. 1945. god. — Nije se gađalo. Završeno je gonjenje neprijatelja započeto 3. V. 1945. poslije oslobođenja Rijeke i pomrnula grupacija je se predala — kapitulirala u Hitskoj Bistrici.[19]

Pojedini položaji divizijona u toku ovih operacija vide se iz priloženе skice.[20]

[19] Tahijanski nazivi za Češsne (vidi dok. br. 51, napomenu 39).

[14] Vidi dok. br. 74, napomenu 31.

[17] Vidi dok. br. 86, 96 i 100.

[18] U završnim borbama za uništenje okruzene neprijateljske grupacije u rejonu Hitske Bistrice, pored 1th divizija učestvovale su i jedinice 7. i 8. divizije 4 korpusa JA (vidi dok. br. 101 i 104). 10. brigada 9Đ, divizije (vidi dok. br. 91) i 2. dalmatinske proleterske brigade 9. divizije (vidi dok. br. 97). 2. dalmatinske proleterske brigade 9. divizije (vidi dok. br. 106), 2. i 3. brigade 43. divizije (vidi dok. br. 1. tenkovske brigade (vidi dok. br. 93).

[20] Vidi dok. br. 104, napomenu 22.

[1] Skica se nalazi u AVII, reg. br. 8—30/2, k. 319.

V. Iskustva i pouke:

Borba za Rijeku, kao i centar neprijateljskog otpora, te docnije gonjenje i opkoljavanje neprijatelja sa konačnim njegovim uništenjem bila je jedna od najvažnijih i najteža u sklopu operacija za oslobođenje Istre i Slovenačkog Primorja. Počev od borbi pred Sušakom,[21] naša je artiljerija u stopu pratila sve poteze pješadijskih jedinica i dala im je u odlučnim borbama punu podršku. Uz maksimalni napor boraca i rukovodilaca divizion se je sa svojim teškim oruđima ipak uspio prebacivati sa položaja na položaj. Ljudstvo za vezu u rekordnom vremenu podizalo je dugačke linije po teško prohodnom terenu i nepogodnom vremenu. Naročito se je osjetio nedostatak oficira za vezu sa pješadijom, te oficira izvidača sa izvježbanim izvidačkim odjeljenjem. Ovo je naročito dolazilo do izražaja na terenu gdje situacija u pogledu neprijateljskog rasporeda nije bila dovoljno jasna i gdje je se vrlo često mijenjala.

Teška oruđa, pa i sa dobrim vučnim vozovima, u izvjesnim momentima ne mogu da prate pješadiju prilikom gonjenja, jer su uvijek vezane za dobre komunikacije i solidne mostove. Pokazalo se kao veoma korisno reperisanje izvjesnih tačaka kada se zato ima vremena u zonama dejstva. Ovo je se najbolje vidilo prilikom ovih operacija, jer su prenosi vatre i onda kada se nije moglo osmatrati, bilo radi magle i kiše ili radi topografskog sklopa zemljišta, bili uvijek tačni.

Pokrete su otežavala slaba vozila, ali zahvaljujući velikom zalaganju šofera i ostalog tehničkoga osoblja, ipak su svi pokreti izvršavani.

VI. Stanje jedinice poslije borbe:

Sve ljudstvo je odlično izdržalo borbu, a pobjeda, uništenje neprijatelja podigli su moral na veliku visinu. Sva oruđa bila su nakon borbe u ispravnom stanju dok su vozila imala prilično neispravnosti.

VII. Gubitci:

Dva druga su bila lakše ranjena.

[21] Vidi dok. br. 54.

VIII. Lica koja su se istakla odnosno misu zadovoljila:

U radu se naročito istakao komandir 1. bate-rije, poručnik Kelja Slavko, pokazavši primjernu pozrtvovanost, izdržljivost, dobro snalaženje i do-bar tehnički rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Štaba:
(Kapetan Bako Dražko)
D. Boko

PRILOG

BR. 1

ZAPISNIK SA SJEDNICE U AMBASADI VELIKE BRITANI
JE U ATENI ODRŽANE 15. FEBRUARA 1945. NA KOJOJ JE
RAZMATRANO PITANJE USPOSTAVLJANJA PRIJATELJSKIH
SAVEZNIČKE VOJNE UPRAVE U JUTARNJEM SATU

SJEDNICA ODRŽANA U BRITANSKOJ AMBASADI
U ATENI

15. februara 1945. godine

Prisutni: Ministar vanjskih poslova,[2]
vladin predstavnik, centralno Sredozemlje,[3]
feldmaršal ser H.[arold] Aleksander [Sir H. Ale-

xander], glavni komandant sredozemnog vojišta,
ser A. Kadogan [Sir A. Cadogan],
ser E. Bridžes [Sir E. Bridges],
general-major Fjeri [Airey],[4]
gospodin P. J. Dikson [P. J. Dixon].

JULIJSKA KRAJINA[5]

Ministar vanjskih poslova, je izjavio da je to pitanje poslav-
ljeno na Krimskoj konferenciji[6] na bazi prilozenog memoran-

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 29/2, WO. k. 8. Dokument je pisan na engleskom jeziku, kao i svi objavljeni u Prilogu ove knjige, osim dok. br. 11.34.

[2] Ministar vanjskih poslova Velike Britanije Entoni Iden (Anthony Eden).

[3] Predstavnik vlade Velike Britanije — opunomoćeni ministar Harold Makmilan (Harold Macmillan).

[4] Pomoćnik načelnika štaba za obavještajne poslove Clarence Kenede svrzemačkih snaga.

[5] U strogo poverljivom izvještaju feldmaršala Harolda Aleksandera Nilan od 30. januara do 2. februara 1945) po pitanju uspostavljanja Savezničke vojne uprave u Julijskoj krajini stoji:

1) U Kraljevu Slavlju bi bilo moguće sankcijevati i brisanje imovine i amortizacije u Austriji preko Bremena. Ali ima dosta administrativnih primjedaba u vezi sa korištenjem te rute kao sabirajanje s brisanjem zemlje. Slavlje najvrjednije će nam ta ruta u počelku bit poštena za operativne svrhe.

2) Mora se, sloga, sačuvati mogućnost korištenja luke Trst i kolumbijske linije preko Julijske Krajine.

3) Ta sabotaža mora biti poduno obrazloženo, sloga to podnije mora biti pod propisnom upravom.

»1. Sugerira se da je usposlavljanje Savezničke vojne uprave u Julijskoj Krajini, možda, politički neprozirno i da bi u međunarodnom tehnološ postići sporazum sa Jugoslavijom na vladinom nivou da jugoslavensko-talijanska granica bude priličino ona iz 1914. godine, naime, sloga se o tome sporazumiju vrlo sile. Iretroni sistemu od te granice bio bi stavljen pod jugoslavensku vlast, uz obećanje Jugoslavije da Trieste vojska neće naprednovati preko te granice.

2. To pitanje je povezano sa drugim srodnim stvarima, naime:

a) Mogućnost snabdijevanja okupacionih snaga i SAD i Britanije u Austriji preko Bremena.

b) Iz te Savezničke vojne uprave bit poveden na cijelom teritoriju ili na dijelu Julijske Krajine tokom operacija prema Austriji ili u Austriji, ili za kasnije snabdijevanje britanskih snaga u Austriji. U slučaju o savezničkoj vojnoj kontroli nad neprijateljom objektima, Jugoslavijom o savezničkoj vojnoj kontroli nad neprijateljom objektima, bile obuhvaćene tim sporazumom

c) Iz ili je ili nije potrebna savezničke vojna kontrola nad Zadrom i okolnim jugoslavenskim teritorijima.

d) Pitanje odzračnja vojne vlasti u Dodekanezu.

3. Ta pitanja su razmotrena i došlo se do sljedećih zaključaka:

a) Julijska krajina

duma,[7] a ruska i američka delegacija su izjavile da će ovo pitanje razmotriti.
Feldmaršal Aleksander je izjavio da je u junu i'li julu 1944. godine[8] kazao maršalu Titu da će, zbog osiguranja komunikacijskih pravaca, zahtijevati kontrolu željezničke pruge od Trsta prema unutrašnjosti i nad teritorijem u pojasu od 10 milja s obje strane pruge.

[7] Na Konferenciji u Jalti, ministar vanjskih poslova Velike Britanije uručio je ministrima vanjskih poslova SSSR i SAD memorandum u kojem je iznesen stav njegove vlade o potrebi određivanja privremene demarkacione linije i uspostavljanja Savezničke vojne uprave u Julijskoj krajini. Tekst memoranduma glasi:

»Želio bih da skrenem pažnju mojim kolegama na činjenicu da je provincija Julijska krajina, na sjeveroistoku Italije, potencijalno bure baruta. Stoga će, najvjerojatnije, kako se rat bude približavao kraju, u toj oblasti doći do sukoba između Jugoslavena i Talijana, te moramo učiniti sve što možemo da do toga ne dode.

U početku smo namjeravali da uspostavimo Saveznićku vojnu upravu u cijeloj provinciji, sa granicama kakve su bile 1937. godine. Međutim, sada sumnjamo da bi to bio dobar potez iz slijedećih razloga: Tito još nije ni u kakvoj pisanoj formi objavio svoje mišljenje, ali je jasno stavio do znanja da se neće složiti sa tim prijedlogom. On sigurno ima namjeru da uspostavi svoju administraciju nad znatnim dijelom ovog područja za koje tvrdi da pripada Jugoslaviji i koje djelomično već kontrolišu njegovi partizani. Čak i kada bi, pod velikim pritiskom, prihvatio saveznićku (britansku) vojnu upravu, njegovi partizani bi na cijelom tom području ostali pod oružjem, te bi bilo pravo čudo ako prije ili kasnije ne bi pravili smetnje našoj vojnoj administraciji. Tada bismo bili primorani da upotrijebimo silu da bismo osigurali našu upravu, što bi moglo dovesti do borbi. S druge strane, moglo bi doći do sukoba između jugoslavenskih i talijanskih partizana, u kojem slučaju bi i jedni i drugi pokušali da pod svoju kontrolu stave što veći dio tog teritorija. U tom slučaju bismo, također, morali da se umiješamo da bismo silom sačuvali mir. Stoga bih zamolio svoje kolege za pristanak da se obrazuje jedno tijelo čiji bi zadatak bio da razradi prijedlog za privremenu demarkacionu liniju u Julijskoj krajini između oblasti koja bi bila pod Titovom upravom i oblasti u kojoj bismo uspostavili saveznićku vojnu administraciju. Pokušali smo i sami da povučemo takvu liniju, uglavnom na etničkoj bazi. Ali, očigledno je da se za sada ne možemo složiti oko te linije, te sve što možemo učiniti je da se u principu složimo da takva linija treba postojati i da treba obrazovati neko stručno tijelo koje bi je odredilo. Poslije toga bi, nesumnjivo, vlada Njegovog veličanstva imala zadatak da dobije Titov pristanak. Međutim, vlada Njegovog veličanstva bi željela da se pri tome nađe takvo rješenje s kojim bi se složila oba njena saveznika.

Na kraju bih želio istaći da bi, u svakom slučaju, bilo potrebno, čak i ukoliko oblast zapadno od privremene linije koju sam ja predložio bude dodijeljena Titu, da u prvim fazama po svaku cijenu naš glavni komandant može koristiti pravce komunikacija od Trsta prema sjeveru, u kojem bi slučaju morao poduzeti odgovarajuće mjere da se to ostvari. Kasnije bi on mogao osigurati da pravci komunikacija s Austrijom prolaze zapadnije.« (AVII, reg. br. 19/3, W.O. k.8).

[8] To je bilo u augustu 1944, u Italiji.

Dogovoreno je da feldmaršal Aleksander, kada se prilikom slijedeće posjete sretne s maršalom Titom,[9] kaže da mu je potrebno da ima kontrolu nad željezničkom prugom od Trsta do austrijske granice. To bi se obezbijedilo povlačenjem jedne linije 10 milja istočno od pruge, s tim da kontrola teritorija do te linije ostane u njegovoj nadležnosti. To bi bio privremen sporazum na vojnoj bazi, koji bi on dostavio Vladama Sjedinjenih Američkih Država i Britanije na odobrenje. On bi, također, mogao napomenuti da mu je poznato da je ta stvar saopćena Rusima i Amerikancima na Konferenciji[10] tri velike sile, bez nagovještavanja da su se o tome tri velike sile već dogovorile.

Ukoliko feldmaršal Aleksander uspije da postigne sporazum s Titom u tom smislu, onda bi se razmotrilo je li potrebno informirati sovjetsku i američku vladu da u tim uvjetima nije neophodno da se trenutno i dalje sugerira obilježavanje granične linije od strane eksperata.

[9] O susretu i razgovorima feldmaršala Harolda Aleksandera s maršalom Josipom Brozom Titom u Beogradu od 21. do 24. februara 1945, vidi dok. br. 3. (Upućivanje čitalaca na dokumente od 1 do 34 odnosi se na gradu u Prilogu ove knjige).

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference:- W.O. 214/41 K/L 8940
COPYRIGHT: NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY UNLESS PERMISSION

MEETING HELD AT THE BRITISH EMBASSY, ATHENS,
February 13th, 1945.

Present:

The Secretary of State.
The Resident Minister, Central Mediterranean.
Field Marshal Sir H. Alexander, Supreme Commander, Mediterranean Theatre.
Sir A. Cadogan.
Sir E. Bridges.
Major General Airey.
Mr. F. J. Dixon.

YUGOSLA SUBSIA.

The Secretary of State said that this matter had been raised at the Crimea Conference on the basis of the annexed memorandum, and the Russian and the United States Delegations had said they would consider the matter.

Field Marshal Alexander said that in June or July 1944 he had said to Marshal Tito that, for communication purposes, he would require to control the railway running inland from Trieste, and the territory for ten miles on each side of it.

It was agreed that Field Marshal Alexander when he saw Marshal Tito on his next visit should say that he would require to have control of the railway from Trieste to the Austrian frontier. This would be secured if a line was drawn ten miles east of the railway, and he had control of the territory up to this line. This would be a provisional agreement based on military grounds, which he would submit for approval to the United States and United Kingdom Governments. He could also say that he knew the matter had been mentioned to the Russians and Americans at the Three Power Conference, without implying that an agreed policy had there been reached between the Three Powers.

If Field Marshal Alexander was successful in making an arrangement with Tito on these lines, it would be for consideration whether we should inform the Soviet and United States Governments that in those circumstances it seemed unnecessary to pursue for the present the suggestion for a demarcation of a frontier line by a body of experts.

ZAPISNIK SA KONFERENCIJE U GLAVNOJ KOMANDI SA VEZNIČKIH SNAGA (SREDOZEMLJA) ODRŽANE 20. FEBRUARA 1945. O PREDSTOJEĆIM RAZGOVORIMA FELDMAR-ŠALA HAROLDA ALEKSANDERA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM ZA USPOSTAVLJANJE SAVEZNIČKE VOJNE MISIJE NJEGOVOG VELIČANSTVA U JUGOSLOVENSKIM PARTIZANSKIM JEDINICAMA

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

SAC (P) (45) 1. sjednica — STROGO POVJERLJIVO
20. februar 1945. — Kopija br.27

KONFERENCIJA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA
(POLITIČKA)

Zapisnik sa konferencije glavnog komandanta saveznič kih snaga (politička) održane u 10.30 h u utorak 20. II 1945.

Konferencija je imala pred sobom plan predviđene posjete Glavnog komandanta saveznič kih snaga maršala Tita u Bosni, zajedno sa tekstom nacrta sporazuma u vezi uspostavljanja Savezničke vojne misije u Jugoslovenskoj Armiji.

Glavni komandant savezničkih snaga Objasnio je da je bilo mnogo razgovora u poslednje vrijeme o tome kako treba uspostaviti u Jugoslovenskoj Armiji u vrijeme kada će luka Trst biti potrebna kao baza za odstranjenje saveznič kih okupacionih snaga u Austriji. Bilo je važno da aranžman za koji se složimo

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 29/7, F.O. k. 3

[2] Imena prisutnih konferenciji izostavljena.

[3] Nedostaje druga strana dokumenta te se ne zna što je zapisano u sačkama 1, 2 i 3 zapisnika. Ne objavljuje se sačka 4 zapisnika, u kojoj se navode budući zadaci u vođenju političkog rata na Balkanu.

[4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] Zapisnici sa tih sjednica ne nalaze se u AVII.

Ministarstva vanjskih poslova ukazuju na to da američka vlada želi da Savezničkа vojna uprava bude na svim sportmin područjima koja su **1939.** bila dio Italije, uključujući i Zadar i dužinuti mikakve akcije kojima bi se mijenjala granica izmeću Italije i Jugoslavije od **1939.**? Predsjednik **nije dao** nikakav nagovještaj u toku nedavnih razgovora sa njim da želi revidirati svoj stav u tom pogledu. On se boji da će napora koju je izmio glavni komandant savezničkih snaga na

[5] Vidi dok. br. 1.

[6] Aleksander Kerk (Alexander Kirk), američki političkі savjetnik.

[7] Posljie sloma Austro-Ugarske vlast u Rijeci uspostavlja Nadno vijeće Srba, Hrvata i Slovenaca, ali je ubrzo okupiraju Italnapе Antante, a zatim talijanske, te vlast poprimo preuzimlje. 12. oktobra 1919. (gabriele Danuncio (Gabriele D'Annunzio). Rapalskim ugovorom od 12. novembra 1920. godine Italija je dobila teritorij zapadno od linije Rakek. — Snežnik — Rijeka, osim Cres, Losinj, Skadne, Unije i dalje drže vlast u svojim rukama te do njenog formiranja mije n a u Dalmaciji grad Zadar, osim Palagruža i Lastovo. Prema Rapalskom ugovoru, trgovo je da Rijeka postane samostalna država, ali Talijani mogu nastupiti talije, prema Rimskom ugovoru izmedu Italije i Kraljevine SHS od 27. januara 1924. Rijeka je pripojen Italiji.

[8] Rijec je o predsjedniku Sjedinjenih Američkih Država Franklinu D. Ruzveltu (Roosevelt). Umro je 12. aprila 1945.

bude prihvatljiv za mađarsku Tlađa, jer se u tom području nalaze jugoslavenske patriotske jedinice a pozvato je i da mađarsl Tito zeli da pripoji to područje novoj Jugoslaviji. Za vrijeme nedavnih saslanaka on je govorio ministru vanjskih poslova i drugima o svom plianju, te je dogovoreno da se na čisto vojnoj osnovi.' On je naimjeravao, prema tome, da pokuša sa postizanjem jednog dogovora s mađalom Titom, predlozi mađarsku Titu da se ustanovi jedna vojna granica koja bi se pružala sjeverno i južno preko jasno definiranog teritna, na rastojanju od približno deset milja istočno od zaobraćajnica potrebnih savezničima. Nagđasilo bi se da će teritorij zapadno od ove granice bili pod upravom Savezničke vojne uprave, ali se nikakva napomena nocе davali u pogledu oblika uprave istočno od te granice. Nastojat će se privoljeti mađarsla Tita da povuče jugoslavenske jedinice koje se sveu luatno uoče zapadno od ove granice; ali ako Tito bude insistirao da jedinice ostanu zapadno od granice, onda se mora vezničkih snaga Va isti način, poslici će se sporazum da savezničke trupe za koje se bude smatralo da je sveniualno potrebno da ostanu istočno od granice poljadnu pod vrhovnu komandu mađarsla Tita.

Gospodin Kerk[6] je rekao da upućiva kopa je dobio iz

na čisto vojnoj bazi, namjeravam sporazum će nužno imati i političke implikacije.

Ditxmi komandant savezničkih snaga istakao je da je potrebno razgovarati o ovom pitanju s maršalom Titom, da mu odnese nad ovim područjem. On smatra, ukoliko bude potrebno, da treba saopćiti namjeru da se uspostavi Saveznička vojna uprava u cijelo Julijsko Krajini. Osim toga, nije bilo vezanog vojnu upravu na čitavom ovom području. Ako bi to Rusi prihvatili, na to bi vjerojatno pristao i maršal Tito.

Dbavijestena da će čitava Julijska Krajinma pasti pod Savezničku vojnu upravu poslije oslobađanja od Njemaca. To je bilo u suglasnosti sa prijedlozima koje je dao ranij glavni komandant savezničkih snaga[10] Kombinirnom odbora nagemičkih istaknutih članova. On smatra da bi taj prijedlog koji je sada izmo glavni komandant savezničkih snaga imao neposredan efekt na ugovor o kapitulaciji koji je sa talijanskom vladom zaključio u Koristi Ujedinjenih nacija njegov predsjednik, jer bi se podrazumijevani pozriv maršalu Titu (koji smaga) da zauzme teritorij koji je prije bio talijanski mogao smatrati Ikao krtemje duha, ako nc i ustova ugovora o kapitulaciji. On je dodao da, ma kolikо bilo pozeljno voditi razgovore na tom području, ne bi bilo dobro da se Savezničke vojne uprave nađu u položaju da moraju voditi na pomisao da su saveznici spremni da vrate jedan dio Julijske Krajine Jugoslaviji, i da, u svakom, slučaju, prijedlog sadrži jedno ograničenje nadležnosti Savezničke vojne uprave.

[10] Prije feldmaršala Harolda Aleksandra, glavni komandant savezničkih snaga na Sredozemlju bio je feldmaršal Henri Vilson (Henry Wilson).

[11] Vidi dok. br. 1, napomena 7.

[12] Stettinius Edvard (Stettinius Edward), ministar vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država.

prilike za razgovor o toj stvari na nedavnim saslanćima. On smatra da posloje ti mogućnosti:

a) *Ćitavi komandni savezničkih snaga* mogao bi osnivati prije spomenutu namjenu. Takvo rješenje nosi i rizik, jer, posto bi Jugoslaveni sigurno preuzeli kontrolu nad teritorijem istočno od predloženc granice, glavni komandant savezničkih snaga bi se našao u situaciji da je učinio prvi korak ubrzavanjući uspostavljanje jugoslavenske kontrole bez odobrenja ođje Vlade. S druge strane, nastino izbacivanje Jugoslavenskih jedinica sa ovog teritorija od strane Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije poslije pada Njemačke nc bi dolazilo u obzir.

b) *Glavni komandni savezničkih snaga* mogao bi upućivati svoj predlozeni nacrt sporazuma Kombiniranom odboru načelnika generalštabova prije razgovora s maršalom Titom.

c) *Vlade Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije* mogle bi se obratiti Kusima radi dobijanja njihovog odobrenja za predlozenu granicu Imiju i razvenje njihove suradnje u osiguravenju logа.

Nesumnjivo je da će Rusi željeti da pripoje cijelu Julijsku krajinu Jugoslaviji, uključujući narocito luku Trst, jer bi time dobili izlaz na Sredozemlje koji bi bio pod njihovom kontrolom. On smatra da je najbolje rješenje pod

lažkom (b). Potrebno je naglasiti načelnicima generalštabova da bi uspjeh zele da zauzme Austriju s juga, bilo neophodno da maršal Tito privati granicu iz 1939, godine ili ovu sada predloženu, i da je alternativa njegovom prisiljavanje na ovu drugu granicu borba s Jugoslavenskom armijom za kontrolu nad sporim teritorijem.

*Generał-pułkownik Malinin*P isiaKao je da je već zaključen jedan sporazum sa maršalom Titom u vezi Zadra, koji je 1939. bio ilijanski teritorij. Stoga je o ovom ialjanskom posjedu već postignut sporazum. Jugoslaveni već dvie velike dijelove Julijske krajine i mozda će biti potrebno krenuti prema Austriji i poslužiti se lukom Trst prije nego što se ova stvar rješi prema tužkama (b) ili (c), koje je predložio generał Malinin. On smatra da je što skorije zaključenje izvjesnog sporazuma koji bi obezbjedio kontrolu glavnom

[13] Dzozef Maknemi (Joseph McNarney), zamjenik glavnog komandanta savezničkih snaga na Sredozemlju.

[14] Dzon Kaningem (John Cunningham), komandant mornarice na Sredozemlju.

[15] Dzon Slesor (John Slessor), zamjenik komandanta vazduhoplovstva na Sredozemlju.

komandantu savezničkih snaga nad saobraćaj nicama od Tr-
sta pi ema Austriji stvar hitne vojne potrebe, i ocjenjuje da
ljučiše koje zastupa Ministarstvo vanjskih poslova [Sjedi-
njenih Američkih Država] u pogledu log ičnosti ratnih zaro-
vim rashoda.

Admiral Kuninpem[v] je predložio da je potrebno, uko-
liko se odluči da se pregovara s maršalom Titom o sporazu-
mu predlošenom u SAC (O) (45) 9 (dopuna),[15] dodati tačku
u kojoj će komanda nad lukama između Rijeke i Trsta bit
dodijeljena glavnom komandantu savezničkih snaga na Sre-
dozemlju, čiji će predstavnici raditi u neposrednoj suradnji
sa komandantima 15. grupe armija ili odgovarajućim jugo-
slavenskim snagama. On je istaknio da postojeći anglo-jugo-
slavenski sporazum o lukama obuhvaća samo jugoslavenske
luke.

Maršal Slesor[w] je kao najbolji kurs predložio da,
čim se u Jugoslaviji obrazuje zajednička privremena
[x] Vlada,[17] isti treba nagasiti da je ona poljednako od-
govorna, zajedno sa savezničima, u pogledu savezničke
vojne uprave u onim dijelovima Italije (uključujući Ju-
lijska krajinu) u kojima ona bude uvedena.

Grospodin Makmillun je podržao prijedloge maršala vaz-
duhoplovstva Slesora, istaknuti da bi zajednička privremena

Članvi komandnī savezničkih snaga je između da se maršal Tito već u principu složio sa savezničkom komandom nad Trstom i susjednjim područjem Austrije. Bilo bi moguće obavijestiti maršala Tita da su vojne potrebe takve da je upućivanje naćelnika štaba da s ostalim odgovarajućim organima, po njegovom povratku, pripremi prijedlog telegrama kombiniranom odboru naćelnika gemeinskih stožerova analiziranjući testove situacije koja postoji u Julijskoj Krajini i iznosći sugestiju koju je dao maršal vazduhoplovstva Slesor pod naprijed datom ozbiljnošću da se u toku njegove posjete Beogradu pokreme pitanje »X« sa odgovarajućom argumentacijom.

(a) i razmatranja zabilježenih u zapisniku 3 SAC (0) (45) sa treće sjednice.[19]

[17] i [18] Vidi dok. br. 3: zapisnik sa sastanka između Josipa Broza Tita i feldmarsala Harolda Aleksandera održanih u Beogradu od 21. do 24. februara 1945.

[20] Taška 6 zapisnika ne odnosi se na Jugoslaviju.

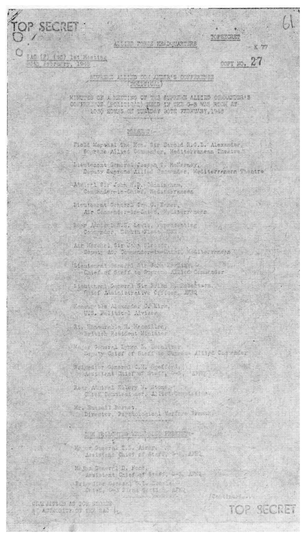
TOP SECRET

ALLIED FORCE HEADQUARTERS

X 77

TAC CP, (AF) Jac Maison
APO [illegible]

COPY NO. 27

SECRET ALLIED MILITARY COUNCIL CONFERENCE

MINUTES

MINUTES OF A MEETING OF THE SUPREME ALLIED COMMANDER'S COUNCIL OF ADMINISTRATION HELD AT 200 AM ON 26TH HOUR OF SUNDAY 26TH FEBRUARY, 1943

PRESENT:

Field Marshal the Rt. Hon. Sir Harold R.L.G. Alexander,
Deputy Allied Commander, Mediterranean Theatre

Lieutenant General Joseph T. McNarney,
Deputy Supreme Allied Commander, Mediterranean Theatre

Admiral Sir Andrew B. Cunningham,
Commander-in-Chief, Mediterranean

Lieutenant General Sir Noel Mason-MacFarlane,
Air Commander-in-Chief, Mediterranean

Major General W.B. Smith,
Secretary, Combined Chiefs of Staff

Air General Sir Arthur W. Tedder,
Deputy Air Commander-in-Chief, Mediterranean

Lieutenant General Sir John G. Lawrence,
Chief of Staff to Supreme Allied Commander

Lieutenant General Sir Brian G. Robertson,
Chief Administrative Officer, AFHQ

Commander Alexander Butler,
Sub-Military Attache,

Mr. Harold L.B. Macmillan,
British Resident Minister

Major Robert Lyon G. Murphy,
Deputy Chief of Staff to Supreme Allied Commander

Brigadier General Sir Kenneth D. Lawrence,
Assistant Chief of Staff, G-3, AFHQ

Major General Walter B. Smith,
Assistant Chief of Staff, G-1, AFHQ

Air Marshal Sir John C. Slessor,
Air Officer in Charge of Administration, RAF Middle East

Mr. Harold Macmillan,
Minister Resident, N.W. Africa

Brigadier General T.J. Davis,
Deputy Chief of Staff, G-3, AFHQ

(Continued)

TOP SECRET

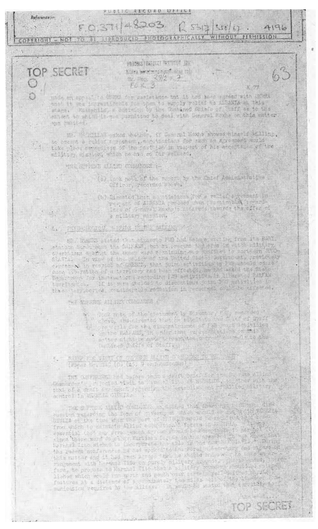

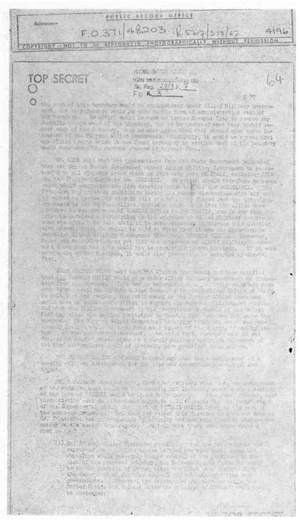

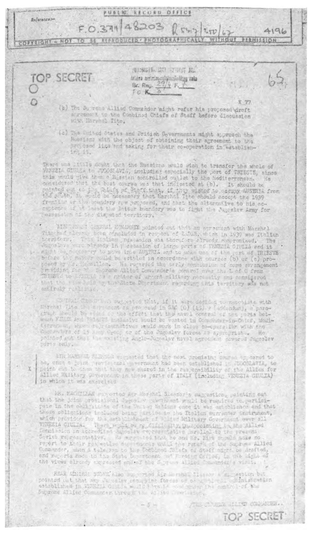
PUBLIC RECORD OFFICE
F.O.371/48203 [illegible] 4196
COPYRIGHT NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY. MICROFILM PERMISSION
TOP SECRET
TOP SECRET

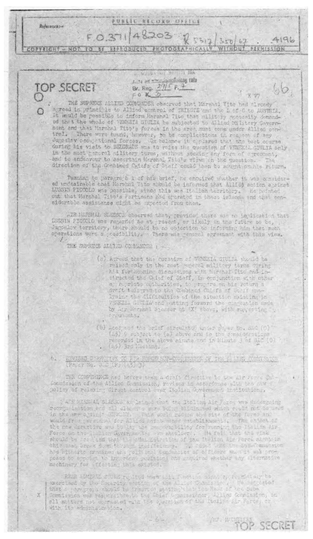
PUBLIC RECORD OFFICE
Reference
F.O.371/48203 P.T47/328/47 4196
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOSTATICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

O

O

THE PRESIDENT-ELECT CHURCHILL observed that Marshal Tito had already agreed in principle to Allied wireless of TRIESTE and the U.S.S.R. to AUSTRIA. It would be possible to inform Marshal Tito that publicity accruing on him the whole of TRIESTE should be submitted to Allied Military Government, and that Marshal Tito's forces in the west must keep under Allied control. Similarly, Marshal Tito's forces in the east must keep under Allied Supervision, Allied forces. It followed that the task of those charged his visit to BELGRADE was to settle the question of TRIESTE only in the most general military terms, without details for fear of prejudice and to endeavour to ascertain Marshal Tito's view in the question. The direction of his President Calvin of Staff would have to accomplish details.

Turning to paragraph 6 a of his brief, he enquired whether it was necessary or advisable that Marshal Tito should be informed that Allied action against LIBYA and Austria, which was in accordance with necessity, the United and that Marshal Tito's refusal any attempt to treat between the two countries might be rejected from hand.

SIR ALEXANDER CADOGAN observed that provided there was no implication that SOUTH TYROL was required for its reason, or LIBYA on the return of its former territory, there should be no objection to informing him that such proposals were a possibility. There was general agreement with this view.

THE PRIME MINISTER CONCLUDED:

(a) Agreed that the question of TRIESTE should be discussed only in the most general military terms during his discussions, discussions with Marshal Tito and, in particular, discussions with Marshal Tito and the Chiefs of Staff, in connection with other matters, should be avoided, if possible, as far as possible.

(b) Agreed to the draft telegram at Appendix [illegible] subject to the amendments proposed in the above minute (paragraph 5 of Minute 3 of 22.5.45).

3. [illegible] Agreed that the Chiefs of Staff should be invited to consider the [illegible] of the Allied Governments, if [illegible] to examine and report [illegible] Allied Governments' instructions.

THE CHANCELLOR of the EXCHEQUER said that [illegible] was anxious [illegible] the Allied Governments [illegible] to examine and report [illegible] Allied Governments' instructions.

SIR ARCHIBALD SINCLAIR observed that [illegible] was increasing [illegible] the Chiefs of Staff [illegible] the Allied Governments [illegible] to examine and report [illegible] Allied Governments' instructions. The result of this examination would be [illegible] Allied Governments. The result of this examination would be [illegible] Allied Governments. He [illegible] that the Chiefs of Staff [illegible] Allied Governments [illegible] Allied Governments' instructions.

THE PRIME MINISTER observed that [illegible] Allied Governments' instructions. The result of this examination would be [illegible] Allied Governments. He [illegible] that the Chiefs of Staff [illegible] Allied Governments [illegible] Allied Governments' instructions.

THE PRIME MINISTER, [illegible] Chiefs of Staff to examine and report [illegible] Allied Governments' instructions.

TOP SECRET

L. C. Holis [Holiis]

Kancelarije ratnog kabineta, S. W. 1,
20. mart 1945.

S.A.C. (O) (45) 13.
1. mart 1945.

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA
[SREDOZEMLJA]

KONFERENCIJA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA
(RADNA)

SASTANCI S JUGOSLAVENIMA

Napomena sekretara

1. Kopije zapisnika sa sastanaka nedavno održanih između glavnog komandanta saveznièkih snaga i maršala Tita,

, Snimak dokumenta (prisnog na mašini) u AVII, reg. br. 16/3, F.O. k. 4.

BR. 3

ZAPISNIK SA SASTANKA IZMEĐU MARŠALA JOSIPA BRO ZA TITA I FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA I NJIHOVIH SURADNIKA ODRŽANIH U BEOGRADU OD 21. DO 24. FEBRUARA 1945. O JULIJSKOJ KRAJINI, KOORDI NACIJI ZAJEDNIČKIH DEJSTAVA U ZAVRŠNIM OPERA- CIJAMA I O ISPORUCI RATNOG MATERIJALA NOVJ

STROGO POVJERLJIVO
Č.O.S. (45) 187 (O)
20. mart 1945.

RATNI KABINET

KOMITET NAČELNIKA GENERALŠTABOVA

VOJNA KONFERENCIJA U BEOGRADU

Napomena sekretara

Priloženi zapisnik razgovora koje su vodili u Beogradu od 21. do 24. februara 1945. feldmaršal Aleksander i maršal Tito, i njihovi štabovi, dostavlja se radi informiranja.

vrhovni komandant maršal	feldmaršal *H. Alek.sand.er*
Josip Broz Tito	glavni komandant savezničkih
Vrhovni. štáb jugoslavenske	brigadir *F. Mekl.eyn*
vojne misije, London	šin snaga na Sredozemlju
	[Maclean].
	štáb 37. vojne misije

1. Glavni komandant savezničkih snaga saštao se sa maršalom Titom večeras, 21. ébruara.

[2] [1] Prilozi 2 i 3. zapisnici sa sastanaka održanih 22 i 23. ébruara 1945. između predstavnika Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije i predstavnika Glavne komande savezničkih snaga na Sredozemlju ne objavljuju se, jer su na tim sastancima raspravljana tehnička pitanja vezana za skori jugoslavenski ofanzivu, o podršci savezničke avijacije i momentarne loj ofanzivi; o dalinjoj isporuci hrane, opreme, vozila i tehnič. monitoringa, o razmjeni obavještajnih podataka, o uspostavljanju telegrafske linije Zadar — Ankona, o vraćanju jugoslavenskih brodova zapljenjenih u aprilskom ratu 1941; o repatrijaciji jugoslavenskih državljana iz Francuske i Sveučske, i o drugim pitanjima od zajedničkog interesa.

[3] Zamjenik načelnika štaba Glavne komande savezničkih snaga na Sredozemlju bio je general-major Lindsay Lemmer (Lyman Lemnitzer).

[4] Brigadir kopnene vojske u Velikoj Britaniji je najviši čin višeg oficira između pukovnika i general-majora.

J. H. Lasel [Lascelles], pukovnik
sekretar

Prilog 1

BRITANSKA VOJNA MISIJA U BEOGRADU
I

Zapisnik sa sastanka između feldmaršala Aleksandera i maršala Tita u Beogradu, u srijedu 21. ébruara 1945.

Prisutni:

Naročito osobodilačka vojska Jugoslavije:	**Glavna komanda savezničkih snaga:**

2. *Feldmaršal Aleksander* otpočeo je razgovor time što je maršalu Titu rekao da njegova namjera nije da poduzme neke operacije velikih razmjera na jugoslavenskom teritoriju. U vezi s tim, on ga je izvijestio, u strogom povjerenju, jamčeći na zapadni front. U vezi operacija malih razmjera, on se složio sa maršalom Titom da se one sada ne ispłate.

3. S druge strane, jasno je da bi prosinemje dgˇstava iz vazduha mnogo značio kako za jugoslavenske tako i za naše snage. S obzirom na to, feldmaršal Aleksander je predložio da dva štaba treba da ispitaju mogućnosti upošlavljenja jedinica komačno zaključivanje mira. Prije je matšala Tita za njegovo mišljenje. Maršal Tito je odgovorio da on ima drvje primjedbe. Prvo, on prihvaća ideju Savezničke vojne

[5] Otok Lošinj je oslobođen 20. aprila 1945. Vidi dok. br. 56.

trjebe divizije koje su sad stajale na raspolaganju pošto su zauzele Mostar, u cilju rašćišćavanja obalnog područja naspram Lošinju. On je namjeravao da poduzme ovu operaciju u roku od tri nedjelje (: tu svrhu, bila bi mu potrebna savezmička vazdušna i pomorska podrška. kao i hrana, topovi i municija. Predložio je da dva štaba dečajno proučče njegove potrebe. Feldmaršal Aleksander se s tim složio.

Julijska krajina

5. *Feldmaršal Aleksander* je zatim obavijestio maršala Tita da će mu (Aleksanderu). kada snage pod njegovom (Aleksandrovom) komandom zauzmu Austriju, biti potrebno da kontrolira komunikacije prema Trstu, kao i sam Trst. Na prvi pogled, njemu se činilo da bi to porazumijevalo zaključenje teritorija zapadno od granice iz 1939. uzimajući cijelog teritorija Julijske krajine, i formiranje Savezničke vojne uprave u tim područjima. On je objasnio da se time ne bi predlagalo komačno zaključivanje mira. Prije je matšala Tita za njegovo mišljenje. Maršal Tito je odgovorio da on ima dvije primjedbe. Prvo, on prihvaća ideju Savezničke vojne

4. *Feldmaršal Aleksander* je izjavio da njegov štab još radi jedino na planu operacija za zauzimanje Lošinja.[5] To za sada nije izvodljivo, ali se kasnije može poduzeti, kao mjera zaštite vazdušnoyne baze u Zadru. Maršal Tito je odgovorio da bi se Lošinj lako mogao zauzeti, ali ne i lako zadržati, sve dok sušjedno obalno područje ne bude u rukama savezmika. Međutim, on je sam predložio da se upo-

uprave pod uvjetom da mu se dozvoli da zadrži civilnu upravu koju je on već uspostavio u tim područjima. Istovremeno, sprečiti je da njegova civilna vlast bude odgovorna zakonitoj vojnoj upravi. Čin je objasnio da bi ukoliko njegovoj civilnoj upravi ne bude dozvoljeno da funkcionira, nastao kaos. Druga primjedba maršala Tita bila je da, prestavljajući cijelu da se zalaže saobraćajnice između Trsta i Austrije, on ne smatra da će savezničima biti potrebno da ostanejn kasnije poluostr. Istarskog, s druge strane, on želi da koristi saobraćajnice koje prolaze kroz Ljubljanu, mogu slobodno da ih koriste, mada se ove, naravno, pruzaju prilično unutar granica Jugoslavije. U odgovoru, feldmaršal Aleksander je objasnio da su njegova objašnjenja bila čisto ispitivačka, i da će on moratl da ojelu tu stvar saopći Kombiniranom odboru načelnika generalštabova prije nego što se bilo što dalje poduzme po ovom pitanju.

Predstavništvo u Beogradu

6. *Feldmaršal Aleksander* obavijestio je maršala Tita, da će, prilikom formiranja jedinstvene jugoslavenske vlade,[6] vojne i vazduhoplovne funkcije koje sada vrši 37. vojna misija preuzeti misija pod rukovodstvom komodora[7] avijacije Lija [Lee], koji će biti predstavnik glavnog komandanta saveznikih snaga na Sredozemlju u Jugoslaviji, dok će političke funkcije ove misije spadati u nadležnost ambasade. Maršal Tito je primio to k znanju.

Telegrafska linija Zadar — Ankona

7. *Feldmaršal Aleksander* je rekao maršalu Titu da smo mi zainteresirani da obnovimo i koristimo telegrafsku liniju Zadar — Ankona. Sve dok traju borbe, bilo bi neophodno da ta linija bude pod savezničkom operativnom komandom. Maršal Tito se slozio s ovim, i odlučeno je da se o pojedinosima dogovore dva štaba.

Obavještajna služba

8. *Feldmaršal Aleksander* je izvijestio maršala Tita da bi savezničima bilo od velike koristi ako bi im stavio na raspolaganje podatke koje se odnose na neprijatelja, do kojih su

[6] Na prijedlog Predsjedništva AVNOJ-a, 7. marta 1945. formirana je prva vlada Demokratske Federativne Jugoslavije pod predsjedništvom maršala Josipa Broza Tita.

[7] Komodor avijacije u Velikoj Britaniji je najviši čin višin oficira koji se bavio ovim pitanjima i generali-majora.

došle njegove jedinice u taku operacija. On je predložio da se o načinu razmjene obavještajnih podataka dogovore dva štaba. Maršal Tito se složio s tim.

Partizanske potrebe

9. *Feldmaršal Aleksander* je zatim pitao maršala Tita da li on ima da postavi neka pitanja.

Jugoslavenska ratna mornarica

10. *Maršal Tito* je predložio da se iskoristi prisustvo u Beogradu kapetana bojnog broda Kerna i kapetana bojnog broda Langa [Laing] radi razgovora o daljnjem razvoju Jugoslavenske ratne mornarice, a naročito o materijalnoj pomoći koju im mi možemo pružiti.

Repatrijacija jugoslavenskih državljana iz Francuske i Švicarske

1. *Maršal Tito* je izjavio da bi u vezi sa repatrijacijom jugoslavenskih građana iz Francuske i Švicarske dozvolu trebalo da izda savezнički štab. On je tražio od feldmaršala da razmotri njegov zahtjev. Feldmaršal je odgovorio da ova stvar nije lično njemu spominjana i da će on učiniti sve što može da pruži pomoć. »

Nabavka oklopnih borbenih vozila za NOVJ

12. *Maršal Tito* je saopćio da je 50 tenkova »stjuart« [Stuart] isporučenih NOVJ poslužilo vrlo korisno. On je tražio da se gubici u tim tenkovima nadoknade iz savezničkih izvora. Feldmaršal Aleksander je izjavio da će ispitati mogućnost snabdijevanja maršala Tita sa još više tenkova »stjuart« ili, ako njih nema, nekim drugim tipovima tenkova.

Sporazum o zajmu i najmu[8]

13. *Maršal Tito* je objasnio da se nada da će moći staviti na raspolaganje saveznicima 200.000 boraca za borbe iz-

[8] Zakon o zajmu i najmu izglasan je u Kongresu SAD 11. marta 1941. Po tom zakonu, isporuke ratnog materijala iz SAD nisu se plaćale u gotovom, već su davane na neodređeno vrijeme zemljama u ratu protiv Italije, Njemačke i Japana. Opširnije o tome vidi: Vojna enciklopedija, Beograd, 1967, knj. 10, str. 719.

F. Maklejn
brigadir, šef 37. vojne misije

Prilog 4

BRITANSKA VOJNA MISIJA U BEOGRADU

Zapisnik sa sastanka feldmaršala Aleksandera i maršala Tita
u Beogradu, u subotu 24. februara 1945.

Prisutni:

Naredbodavalac:	**(Lična komanda savezničkih snaga):**
Iza Jugoslavije:	
maršal *Josip Broz Tito*,	feldmaršal ser
vrhovni komandant	*H. Aleksander*,
generalpotpukovnik	glavni komandant savezni-
Arso Jovanović, načelnik	kih snaga na Sredozemlju
[Vrhovnog] štaba NOVJ	

van granica Jugoslavije. On smatra da bi to bilo vrlo korisno u planiranju Austrije, gdje očekuje da će Njemci pružiti žestok otpor. Takoder je predložio da im se dozvoli da oklopnoj diviziji dio Austrije poslije poraza Njemačke. Zatim je objasnio da bi mu za oprem te vojske trebalo 100.000 kompleta odjeće i 10.000 kamiona. On je traži od Amerikanaca da ga time opskrbe na osnovi aranžmana o zajmu i najmu. Međutim, Amerikanci su odgovorili da o tome mora prvo obavijesti glavnog komandanta savezničkih snaga na Sredozemlju. Na to je feldmaršal Aleksander odgovorio da posljednje, bezuvjetno i odjeće, ali malo je izgleda za kamione, jer mogućnost da im se obezbijedi isporuka izvjesnih količina i njegove vlastite snage u tome vec oskudijevaju. Stoga bi on dao uputstva svom štabu da prouče Maršalov zahtjev. U odgovoru na jedno pitanje feldmaršala Aleksandera maršal Tito je izjavio da su Rusi do sada isporučili NOVJ hrane, municiju, artiljerijska oruda i 800 kamiona.

Dalnji razgovori

14 Dogovoreno je da pitanja o kojima su danas razgovarali feldmaršal Aleksander i maršal Tito treba dalje dešifrirati jedan drugi sastanak između njih.

general-major *V. Velebit*,
šef jugoslavenske vojne misije u Londonu

general-major *Limun L. Lemnitzer*,
zamjenik načelnika štaba Glavne komande savezničkih snaga

brigadir *F. H. R. Maklejn*,
šef 37. vojne misije

pukovnik *C. W. Tejler*
[Tayer], šef američke vojne misije u Beogradu

Sekretar:

Pobjukovnik J. R. S. Klark, 37. vojna misija

1. Rezultat sastanka predstavnika štabova

Feldmaršal Aleksander poziva je trijećima da su, po mjerodavnom mišljenju, sva pitanja za diskusiju već na odgovarajući način razmotrena od strane predstavnika njegovog štaba i štaba maršala Tita. On je izjavio da će, kada se vrati u Kazerta, ići da ispita situaciju u vezi sa isporukom vozila i drage opreme koju je maršal Tito tražio od njega. On je dodao da je memorandum već u ovom trenutku koji količini materijala može staviti na raspolaganje, ali će po povratku u Italiju učiniti sve što može da izađe u susret zahtjevima maršala Tita.

Maršal Tito je primio gornje obavještenje uz dodatne napomene.

2. Buduće operacije na dalmatinskoj obali[10]

Maršal Tito je izjavio da je jedini ograničavajući faktor za uspjeh predloženih operacija na dalmatinskoj obali snabdijevanje. On je rekao da nije u mogućnosti da obezbijedi snabdijevanje svojih snaga na dalmatinskoj obali, i da mora da se obrati savezničima da mu pomognu u tome. Najvažnije stavke su hrana i artiljerijska municija. On je dodao da su operacije planirane da počnu za tri nedjelje i zbog toga treba što prije usposaviti skladišta u operacijskoj oblasti koja su planirana na prostoru Hrvatskog primorja. Karakteristika ostala i ista.

[10] U vrijeme dalmatinska obala je bila oslobođena, a predsjednik ministarskog savjeta operacije „ U. oktobra završnih operacija Jugoslavenske armije, 4. armija je oprocela ofanzivu 20. marta 1945. Vidi dok. br. 4, str. 20.

tivnom području. Za to treba iskoristiti luike Split, Zadat i Šibenik.

Feldmaršal Aleksander je izjavio da je štab savezničkih snaga dobio uputstva da ispita da li se raspolaže opremom koja bi odgovarala zahtjevima maršala Tita, i da se nada da će moći ubrzo da mu dâ odgovor.

General Jovanović je izjavio da ishranu 50.000 boraca koji će učestvovati u ovoj operaciji ne treba povezivati sa problemom pomoći civilnom stanovništvu.

Feldmaršal Aleksander se složio sa generalom Jovanovićem i izjavio da je to sasvim drugi problem, i da se o njemu stara njegov štab u Italiji.

3. Skladišta materijala zaplijenjenog od Nijemaca u Italiji

General Jovanović je izjavio da je većina opreme koju sada upotrebljavaju snage NOVJ zaplijenjena od Nijemaca i da je zbog istrošenosti i upotrebe sada došlo do ozbiljne oskudice rezervnih dijelova u svim jedinicama NOVJ. On misli da sada postoji izvjestan broj skladišta takve opreme u Italiji i traži da se iz NOVJ pošalje komsija da ispita mogućnosti dobivanja takve opreme i rezervnih dijelova za potrebe NOVJ.

Feldmaršal Aleksander je izjavio da smatra da je to veoma razložan zahtjev i da se nada da će u najskorije vrijeme jedna takva komisija NOVJ biti poslana u Italiju.

4. Podrška saveznika NOVJ u predstojećim operacijama u Dalmaciji

Maršal Tito je izjavio da je već kapetan bojnog broda Lang objasnio njegovom štabu da će podrška mornarice njegovim snagama koje operišu na dalmatinskoj obali biti ograničena zbog gustih minsikih polja i zbog obalnih baterija koje štite uzane kanale. Međutim, on se nada da će mornarica pružiti pomoć što je više moguće u kombiniranim operacijama na otocima.

Feldmaršal Aleksander potvrdio je da će mornarica pružiti pomoć maršalu Titu u okviru svojih mogućnosti i sredstava.

General Lemnicer je izjavio da će najveća pomoć koja se može pružiti snagama maršala Tita biti ona koju će obezbijediti savezničke vazduhoplovne snage na Balkanu, i da je

čine teškog naoružanja i da će sutra njegov naćelnik [Vrhovnog] štaba dosta toga detaljan spisak potreba.

Feldmaršal Aleksander je primio to k znanju i izjavio da bi to bilo neophodno kako bi po povratku u Italiju mogao ispitati situaciju snabdijevanja u cilju izlaženja u susret zahtjevima maršala Tita u okviru svojih poslovećih izvora.

6. Povratak jugoslavenskih brodova kojí su sada sa talijanskim posadama i pod talijanskom zastavom

General Jovanović je pitao za mogućnosti da savezníci oslobode ove brodove za potrebe NOVJ.

Feldmaršal Aleksander je izjavio da na to pitanje može odgovoriti samo Ministarstvo za ratni transport.

General Lemnitzer je izjavio da je na jučerašnjem sastanku Štabova dogovoreno da generali [Stockton] Mannola i [Josip] Černi trebu ubrzo da posjete Glavnu komandu savezničkih snaga radi razgovora o toj stvari.

Maršal Tito je rekao da pojmno shvaća taj problem, i da će on, sve dok je obezbjeđeno dovoljno brodova za dostali, kada u Zadru operira vazdušnoplovna baza, osiguranavio ćehasna podrška za snage NOVJ u tom području. Planiranje za to izvršit će se u Zadru, a upućstva u tu svrhu suvoć izdana.

5. Savezničke isporuke oprreme za NOVJ

General Jovanović je izjavio da su ga obavijestili da savezníci neće više snabdijevati NOVJ poslije 1. juna 1945. i pitao je da li se ta situacija može preispitati.

Brigadir Maklejn je izjavio da je snabdijevanje obezbjeđio ofícir za snabdijevanje, do kraja juna 1945. i da poslije toga rnadežnost prelazi na savezničkí štab. On smatra da ovaj drugi još nije podueco mkakve mjere u pogledu snabdijevanja.

Feldmaršal Aleksander je izjavio da će se po njegovom povratku u Italiju situacija ispitati i da se nada da će savezníci biti u stanju da nastave sa slanjem pomoći NOVJ sve dok se ovi budu i dalje borili protiv Njemaca. On je pitao da li maršal Tito ima još neke posebne zahtjeve za bilo kakve ltpove težeg naoružanja.

Maršal Tito je izjavio da su mu potrebne zmatne koli-

tur snabdijevanja iz Italije, biti zadovoljan, te da nije vaźno pod čijom komandom isti plove. Dodao je da bi želio da kapetan [bojnog broda] Kern iz Britanske kraljevske mornarice prati generale Manoli i Cennija u njihovoj posjeti u Kazetu.

7. Veza obavještajne službe

General Lemnicer je izmio matšalu Titu dva prijedloga na odobrenje. Prvim se potrđuje da se savezničkim oficirima za vezu prihodaštim formacijama NOVJ dopušta da potpišu sljedeće primjere. (Plan priložen u prilogu »A«).

Drugi prijedlog je plan davanja propusnica savezničkim oficirima za vezu, kada je potrebno, od strane Vrhovnog štaba NOVJ. (Plan priložen u prilogu »B«).

Maršal Tito je odobrio oba plana i dao uputstva svom štabu da ovaj sistem odmah proradi. On je dodao da savezničke vojne misije u Beogradu treba da budu nadležne za dostavljanje zahtjeva njegovom štabu za te propusnice.

8. Zajedničko saopćenje

Feldmaršal Aleksander je izjavio da bi po njegovom mišljenju, bilo pozeljno da se, poslije njegovog povratka u Italiju, izda zajedničko saopćenje o rezultatima vezana uspješnih sastanaka između njega i maršala Tita, i brigadir Maklejn je maršalu Titu dao na uvid prijedlog komunikea radi odobrenja.

Maršal Tito je odobrio taj prijedlog saopćenja i izjavio da će ga objaviti istovremeno kad i feldmaršal Aleksander. (Prijedlog saopćenja priložen u prilogu »C«).

Napomena sekretara: Prema tome, odlučeno je da se prije spomenuto saopćenje izda u 11.00 sati, 26. februara 1945.

J. R. S. Klark, potpukovnik
sekretar

Prilog »A«

Ovim se potvrđuje da je na sastanku u Beogradu dogovoreno da se savezničkim oficirima za vezu pri Korpusima NOVJ, da bi se dobili potpuni podaci o neprijateljskim snaga-

Zajedničko savjetovanje za objavljivanje o poslovima feldmarsala Aleksandera marširala Titu.

Feldmarsal Ser Harold Aleksander, glavni komandant NOVJ, razgovarao o svim stvarima objavljivanja primoraca, ukljućujući tu i sva pitanja vazdušne podrške kopnenim snagama sile poslove maršalu Josipu Brozu Titu. Cilj ove posjete bio je da se obnovi ličnо prijateljstvo, sklopljeno prilikom posjete marširala Tita feldmaršalu Aleksanderu u njegovom štabu u sjevernoj Italiji prošlog ljeta, a i da se porazgovara o daljnjem zajedničkom vođenju rata na ovom poduručju do konačne pobjede.

Prilikom posjete razmatrana su sljedeća pitanja:

1. Koordiniranje budućih savezničkih operacija sa dejstvima JNarodnooslobodi l ačke vojske Jugoslavije.
2. Pružanje daljnje materijalne pomoći od strane savezničkih prekomorskih područja Jugoslavije u borbi protiv zajedničkog neprijatelja.

Prilog »B«

Vrim se povrdujе da.....

savezničkі predstavnik prolazi kroz.....

moguću pomoć i suradnju sa svim jedinicama NOVJ sa kojima on dolazi u kontakt.

Time se ne podrazumijeva da dotične jedinice NOVJ treba da snose nekv odgovornost u pogledu sigurnosti imaoca prepusnice.

3. Administrativni aranžmani između crnačkih snaga matafala Tita i feldmaršala Aleksandra za konačne zaključke operacije.

Ovi ragovori, koji su imali čisto vojni karakter, vodeni su u atmosferi najveće srdačnosti i sugjanostii po svim pitanjima.[12]

/

[12] Posljednje poruke u Italiji, feldmaršal Harold Aleksander potpisao je 28 februara 1945. načelniku Imperijalnog generalštaba sljedeći ključni i strogo povjerljivi dopis.

»Uputit sam se vratio iz Vrhovnog upravnog odbora Bosanske Krajine. Tito je bio veoma ljubazan, razuman i spreman na ustupke. Složio se sa svim prijedlozima koje sam mu iznio. Jedina krajina je složen problem zbog svoje političke specifičnosti. Sa dvije vojne tačke gledišta mogu da dobijem sve što mi je potrebno, čak i više od toga. Ponudio mi je da konstituiše Zelengorske komunikacije preko Ljubljane. Koje nam najvrednije. nece biti pristupne. Ipak, ukoliko nam zatreba, imamo ih na raspolaganju. Sajfam Vam poklon izvjestaj o situaciji u vezi sa Jugoslavenima.

Posljednji sam čuo koji dan partizanske snage kod Sida. To je prilično organizirani front s rovovima, artilerijom, mitraljezima i protivtenkovskim topovima, itd. Tamo se vode dosta žestoke borbe i partizani imaju uspjeha u napadima na njemačke položaje i u zarobljavanju Nijemaca. Čekam moje posljetne vodiča se mnaja borba. Moj nacrtim sredstvima da bi isljecali Njemce iz svoje zemlje.« (AVII, reg br. 30/2, W.O. K 8.)

PUBLIC RECORD OFFICE
F.O.371/48810 R 4432/c/22 3842
WARNING — COPY TO BE RETAINED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION
Withdrawn/Retained/Re-
Action completed/pending (1)
Ex. Reg. Staff Reg.
(1) Delete as necessary
THIS DOCUMENT IS THE PROPERTY OF HIS BRITANNIC MAJESTY'S GOVERNMENT

Printed for the War Cabinet. March 1945.

The circulation of this paper has been strictly limited. It is issued for the personal use of .....

TOP SECRET

Copy No. 51

G.O.S. (45) 187 (O).
20th March, 1945.

WAR CABINET.

Chiefs of Staff Committee.

MILITARY CONFERENCE AT BELGRADE.

NOTE BY SECRETARY.

THE attached record of the discussions which took place at Belgrade on the 21st-24th February, 1945, between Field-Marshal Alexander and Marshal Tito, and their staffs, is circulated for information.

(Signed) E. C. HOLLIS.

Offices of the War Cabinet, S.W.1,
23rd March, 1945.

S.A.C. (O) (45) 15.
1st March, 1945.

ALLIED FORCE HEADQUARTERS.

Supreme Allied Commander's Conference (Operational).

CONFERENCES WITH JUGOSLAVS.

NOTE BY SECRETARY.

1. Copies of the minutes of meetings held recently between the Supreme Allied Commander and Marshal Tito and between their respective staffs are attached at Appendices 1–4. These minutes should be considered as supplementary to the series of signals described by the Deputy Chief of Staff during the conferences and which have already received a limited distribution.

2. The Supreme Allied Commander directs that staff action, which has already commenced on the basis of these minutes, should continue. The attached papers should be examined with a view to initiating any further staff action that may be required.

J. H. LASCELLES, *Colonel, Secretary.*

F.O.371/48810 R 4632/8/92 2842
COPYRIGHT — NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

ANNEXURE I.

BRITISH MILITARY MISSION, BELGRADE.

Minutes of a Meeting between Field-Marshal Alexander and Marshal Tito in Belgrade on Wednesday, 21st February, 1945.

Present:

Yugoslav Army of National Liberation.	*Allied Force Headquarters*
Marshal Josip Broz Tito, Commander-in-Chief.	Field-Marshal The Hon Sir H. Alexander, Supreme Allied Commander.
Major-General V. Velebit, Counsellor, Jugoslav Military Mission, London.	Major-General W. D. A. Morgan, Chief of Staff to Supreme Allied Commander, Mediterranean Theatre.
	Brigadier J. Maclean, Commander, 37 Military Mission.

1. The Supreme Allied Commander-in-Chief saw Marshal Tito this evening, the 21st February.

Allied Operations.

2. FIELD-MARSHAL ALEXANDER started by telling Marshal Tito that it was not his intention to undertake any large-scale military operations on Yugoslav territory. In this connexion, he informed him, in strict confidence, it had been decided to transfer a certain number of divisions from the Italian Front to the Western Front. With regard to small-scale operations, he agreed with Marshal Tito that they were not worth while.

3. On the other hand, it was clear that an increase in the scope of air operations would be to the advantage both of the Jugoslav forces and our own. With this object in view, Field-Marshal Alexander proposed that the two Staffs should examine the possibilities of establishing further air bases in north-western Jugoslavia or the Germany withdrawal movement. Marshal Tito agreed to this in principle.

Venezia Giulia.

4. Field-Marshal Alexander next brought [illegible] fact, when the forces under his command occupied Austria, it [illegible] for him to control the lines of communication in Austria, as well as Venezia Giulia. At first sight, it looked as if this would involve the occupation of all territory east of the 1938 frontier between Italy and Jugoslavia, but this was not necessarily the case. He was not, however, prepared to specify [illegible] and that this would be a matter for discussion in the near future. He asked Marshal Tito for his views. Marshal Tito replied that he had [illegible] to make. First, he supported the idea of Allied Military Governments, provided that he was allowed to retain the civil administrations which he had already established in the areas in question. At the same time he was prepared to agree that his civil authorities should be responsible to the Allied Military Government. He explained that, unless his civil authorities were allowed to function, there would [illegible]. Marshal Tito's second remark was that, as regards fact, the object was to protect the lines of communication in Austria, Trieste and Austria, he did not consider that it would be necessary for the Allies to occupy [illegible] provinces. If, on the other hand, they wished to use the [illegible] lines running through Ljubljana, they

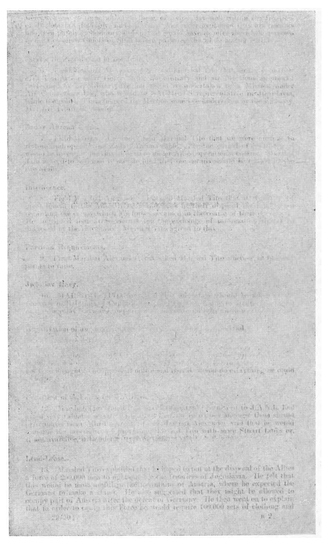

F.O.371/49810 : 4432 / 0 / 22842
[COPYRIGHT — NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION]

WAR CABINET SECRET JIA
Action required regarding this
top Secret JCS 7 2

4.

1,000 trucks. He had asked the Americans to provide him with these under Lend-Lease arrangements. The Americans had, however, replied that the matter must first be referred to the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theatre. To this Field-Marshal Alexander replied that, while there was some prospect of finding certain supplies, such as food, petrol and clothing, there was little prospect of providing trucks, of which his own forces were already short. He would, however, instruct his Staff to [illegible] the Marshal's request. In reply to a question from Field-Marshal Alexander, Marshal Tito stated that the Russians had, up to the present, provided J.A.N.L. with food, ammunition, artillery and 500 trucks.

Further Discussions.

14. It was agreed that the questions discussed to-day by Field Marshal Alexander and Marshal Tito should next be discussed in detail by their respective staffs, after which another meeting should be arranged between them.

(Signed) T. MACLEAN,
Brigadier, Commanding,
37 Military Mission.

ANNEXURE 2.

BRITISH MILITARY MISSION, BELGRADE.

Minutes of a Meeting between the Staffs of Field-Marshal Alexander and Marshal Tito, held at General Staff Buildings, General Headquarters, J.A.N.L., at 1000 hours, Thursday, 22nd February, 1945.

Present:—

Yugoslav Army of National Liberation.	*Allied Force Headquarters.*
Lieut.-General Arso Jovanovic, Chief of Staff, J.A.N.L.	Major-General Lyman L. Lemnitzer, Deputy Chief of Staff to Supreme Allied Commander.
Major-General Mosula, Chief of Naval Staff.	Major-General T. S. Airey, Assistant Chief of Staff, G-2, A.F.H.Q.
Major-General Hadzejic, Deputy Chief of Staff.	Captain M. H. Laing, R.N., Deputy Chief of Staff to Commander-in-Chief, Mediterranean.
Major-General Klisanic, Chief Intelligence Officer.	
Major-General Nikolic, Director of Medical Services.	
Colonel Kukuljac, Chief of Operations Section.	

The following were also present:—
Air Vice-Marshal G. H. Mills, Commander, British Air Force.
Brigadier T. D. R. Maclean, Commander, 37 Military Mission.
Lieut.-Colonel C. W. Thayer, Commander, American Military Mission, Belgrade.
Lieut.-Colonel J. R. S. Clarke, 37 Military Mission.
Lieut.-Colonel M. R. Parker, 37 Military Mission.

Secretaries.
Lieut.-Colonel J. R. S. Clarke.
Lieut. R. G. Miner, U.S.N.R.

Reference
FO 371/48810 R 4152/1/57 3842
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

ANNEXURE 4.

British Military Mission, Belgrade.

Minutes of a Meeting between Field-Marshal Alexander and Marshal Tito in Belgrade, on Saturday, 26th February, 1944.

Present:

Jugoslav Army of National Liberation.	*Allied Force Headquarters.*
Marshal Josip Broz Tito, Commander-in-Chief.	Field-Marshal The Hon. Sir H. Alexander, Supreme Allied Commander-in-Chief, Mediterranean Theatre.
Lieut.-General Arso Jovanovic, Chief of Staff, J.A.N.L.	Major-General Lyman L. Lemnitzer, Deputy Chief of Staff to Supreme Allied Commander.
Major-General V. Vesnik, Commander, Jugoslav Military Mission, London.	Brigadier F. H. R. Maclean, Commissioner, 37 Military Mission.
	Lieut.-General C. W. Thayer, Commissioner, American Military Mission, Belgrade.

Secretary.

Lieut.-Colonel J. R. S. Clarke, 37 Military Mission.

1. Progress of Tito's Campaign.

FIELD-MARSHAL ALEXANDER opened the meeting by stating that in his opinion all the points for discussion had been fully answered by his and Marshal Tito's respective Staffs. He said that when he returned to Caserta he would be able to coordinate practically the shortage of drugs and the supply of vehicles and other equipment which Marshal Tito had asked him for. He added that it was impossible in any way at the present time to guarantee that supplies could be made available, but that on his return to Italy he would do what he could within his resources to meet Marshal Tito's requirements.

MARSHAL TITO took note of the above with approval.

2. Future Operations on the Dalmatian Coast.

Marshal Tito stated that the only limiting factor to the success of the forthcoming operations on the Dalmatian coast was that of supply. He stated that it was not possible for him to supply his forces on the Dalmatian coast, and that he had, as such, to look to the Allies to assist him in that. The most important items were food and artillery ammunition. He added that operations were timed in terms of "three weeks' time", and therefore always should be considered in operational area as soon as possible. The ports of Split, Zadar and Sibenik should be used for this.

FIELD-MARSHAL ALEXANDER said that A.F.H.Q. had been instructed to investigate the practicability of supplying in part Marshal Tito's demands, and that he hoped to be able to give the latter an answer shortly.

GENERAL JOVANOVIC stated that the feeding of 50,000 men who would be involved in the evacuation should not be taken with the problem of civil relief.

FIELD-MARSHAL ALEXANDER agreed with General Jovanovic and said that it was a completely different problem, and that it was being dealt with as such by his headquarters in Italy.

3. Dumps of Captured German Material in Italy.

GENERAL JOVANOVIC stated that the majority of equipment at present in use by J.A.N.L. (some had been received from the Germans, and had, owing to wear and tear, since been worn out) was of German origin or spare parts for that equipment. He understood that there were a number of dumps of such material in Italy.

EXTENSION OF THIS DOCUMENT IS STRICTLY PROHIBITED

equipment at present in Italy, and requested that a Commission might be sent from J.A.N.L. to investigate the potentialities of obtaining such equipment and expediting the delivery of J.A.N.L. needs.

FIELD MARSHAL ALEXANDER said that he considered that this was a very reasonable request, and hoped that the J.A.N.L. Commission would be sent to Italy as soon as possible.

4. Allied Support to J.A.N.L. in the Forthcoming Dalmatian Operations.

MARSHAL TITO said that it had already been explained to his staff by Captain Kemp, that naval support for his forces operating on the Dalmatian coast would be desirable owing to the terrain involved, and to the shore batteries covering the narrow channels. He hoped, however, that the Navy would assist in so far as was possible in combined operations against the islands.

FIELD MARSHAL ALEXANDER explained the Navy would assist Marshal Tito certain their assistance was necessary.

GENERAL LEMNITZER stated that the best support that could be given to Marshal Tito's forces would be that which could be supplied by R.A.F. and that once the air base at Zadar was in operation, very effective support to J.A.N.L. forces in that area was assured. The planning for this would be done at Zadar, and instructions have already been issued to this effect.

5. Supplies of Equipment by the Allies to J.A.N.L.

GENERAL JOVANOVIC said that he had been informed that no more supplies would be made available by the Allies to J.A.N.L. after the 1st June, 1945, and asked if that situation might be reviewed.

BRIGADIER MACLEAN stated that provision had been made by S.O. (M) up to the end of June 1945, and that therefore the responsibility passed to A.F.H.Q. He understood that the latter had not as yet taken any provisioning action.

FIELD MARSHAL ALEXANDER said that the situation would be known when he returned to Italy, and that he hoped that the Allies would be in a position to continue to send supplies to J.A.N.L. as long as they continued to fight the Germans. He enquired if Marshal Tito had any further specific needs for certain types of equipment.

MARSHAL TITO stated that he had need of considerable quantities of heavy equipment, and that on Chief of Staff level would provide a detailed list of his requirements on the following day.

FIELD MARSHAL ALEXANDER took note of this, and said that such details would be necessary in order that he could investigate the supply situation on his return to Italy, with a view to meeting Marshal Tito's requirements within the existing resources.

6. Return of Dalmatian Vessels at Present Operating with Italian Crews and under the Italian Flag.

GENERAL JOVANOVIC enquired as to the possibilities of the Allies releasing this shipping for use of J.A.N.L.

FIELD MARSHAL ALEXANDER said that this was a question that could only be answered by the Ministry of War Transport.

GENERAL LEMNITZER said that at yesterday's Staff Conference it had been agreed that Generals Maccabi and Cerni should visit A.F.H.Q. shortly to discuss this subject.

MARSHAL TITO states that he fully understood the problem, and that as long as sufficient shipping was made available to transport supplies from Italy he was content to wait. He added, however, that it did not matter whose vessel it were solely. He asked that he should Captain Kemp, R.N.V.R., to accompany Generals Maccabi and Cerni on their visit to Caserta.

F.O.371/48810 R 1432/6/67 3842
COPYRIGHT. NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

WELLCOME INSTITUTE OF THE
HISTORY OF MEDICINE
183

7. Intelligence Liaison.

GENERAL LEMNITZER produced two drafts for approval by Marshal Tito. The first was to confirm that Allied liaison officers attached to J.A.N.L. formations should be allowed to liaise fully with J.A.N.L. officers concerned on *all* intelligence matters. (Draft attached at Appendix "A".)

The second was a draft *laissez passer* which was to be issued to Allied liaison officers when necessary by General Headquarters, J.A.N.L. (Draft attached at Appendix "B.")

MARSHAL TITO approved both drafts and instructed his Chief of Staff to bring this system into operation forthwith. He added that the Allied Military Missions in Belgrade should be responsible for indenting on his Headquarters for such passes.

8. Joint Communiqué.

FIELD MARSHAL ALEXANDER said that in his opinion it would be desirable when he returned to Italy to issue a joint communiqué resulting from his and Marshal Tito's highly satisfactory meetings, and Brigadier Maclean produced a draft for Marshal Tito's approval.

MARSHAL TITO approved the draft, and stated that he would release the communiqué at the same time as it was released by Field-Marshal Alexander. (Draft attached at Appendix "C.")

Note by Secretary.—It was subsequently decided to issue the communiqué mentioned above at 1100 hours, the 26th February, 1945.

J. R. S. CLARKE, *Lieutenant-Colonel,*
Secretary.

APPENDIX "A."

This is to confirm the understanding reached at the Conference at Belgrade that Allied Liaison Officers attached to J.A.N.L. Corps, in order to obtain full information concerning enemy forces should be accorded full opportunities to discuss with intelligence officers of J.A.N.L. Corps and Divisions all intelligence matters including also all questions of air support for J.A.N.L. ground forces, railway interdiction, and tactical and strategical bombing.

They should likewise be given opportunities to observe such operations as may furnish information on the condition, morale and material of enemy troops.

Similarly they should be shown all captured documents bearing on the military, economic and political situation in enemy territory.

APPENDIX "B."

This is to confirm that .....

an Allied representative is passing through ..... area on a special mission, and should be given all possible assistance and co-operation with all J.A.N.L. units with which he comes into contact.

This does not imply that the respective J.A.N.L. units should take any responsibility for the safety of the bearer.

PUBLIC RECORDS OFFICE
Reference FO 371/48810 R 4632/r/22 3842
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

VOORUITGANGSARCHIEF NIA
Mikrofilmopname van het origineel
Nr. fonds FO K 9 7 2

APPENDIX "C"

JOINT COMMUNIQUÉ TO BE ISSUED ON FIELD-MARSHAL ALEXANDER'S VISIT TO MARSHAL TITO.

Field-Marshal the Hon. Sir Harold Alexander, Supreme Allied Commander-in-Chief, Mediterranean Theatre, his aide left Belgrade after visiting Marshal Josip Broz Tito. The purpose of this visit was to renew a personal friendship, first formed when Marshal Tito visited Field-Marshal Alexander at his headquarters in Southern Italy last autumn, and also to discuss the further joint prosecution of the war in that theatre to a victorious conclusion.

In particular, the following questions were discussed :—

1. The co-ordination of future Allied operations with those of the Jugoslav Army of National Liberation.
2. The provision of further material help by the Allies to the Jugoslav Army of National Liberation in its struggle against the common enemy.
3. Administrative arrangements between the armed forces of Marshal Tito and Field-Marshal Alexander when they eventually join hands.

These conversations, which were purely military in character, were conducted in an atmosphere of the greatest cordiality and agreement reached on all points.

1. Zapisnik sa prvoj sjednici

(SAC (P) (45) 1. sjednica)

Konferencija je održala zapisnik sa sjednice održane 20. februara 1945.[3]

4. POSJETA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA MARŠALU TITU I MARŠALU TOLBUHINU

Članvi komandanti savezničkih snaga izjavio je da, osim stvari koje se odnose na Julijsku krajinu, poječinosti o svim pitanjima o kojima se razgovaralo sa Jugoslavenima nalaze se u zapisnicima sa razmjena saštanaka koji su unnoženi u vidu crkulara.[5] U razgovorima koje je gjavni komandant savezniče-

[3] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 30/7, p.o.k. 3.
[4] Imena prisutnih konferenciji izostavljena.
[5] I Vidi dok. br. 2.
[6] I [7] Take 2, 3, 6 i 7, zapisnika ne odnose se na Jugoslaviju.
[7] Vidi dok. br. 3.

BR. 4

ZAPISNIK SA KONFERENCIJE U GLAVNOJ KOMANDI SA VEZNICIH SNAGA ODRŽANE 2. MARTA 1945. O RAZGOVORIMA FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM O PROBLEMIMA UPRAVLJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI I BUDUĆOJ VOJNOJ SURADNJI

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

SAC (P) (45) 2. sjednica
2. mart 1945.

STROGO POVJERLJIVO
Kopija br. 28

KONFERENCIJA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA
(POLITIČKA)

Zapisnik sa konferencije glavnog komandanta savezničkih snaga (političke) održane u 10.00 sati u petak 2. marta 1945.

kih snaga vodio sa maršalom Tolbuhinom, Tolbuhin je izjavio da je on sada u defanzivi te je nagovijestio da je znatan dio njegovih snaga povučen radi pojačanja snaga koje napreduju na sjeveru.

KONFERENCIJA

Obratiti pažnju na naprijed navedeno

5. SAVEZNIČKA VOJNA UPRAVA U JULIJSKOJ KRAJINI

(JPS studija br. P/266 (konačna)[6]

Dokument br. SAC (P) (45/11)

Konferencija je imala pred sobom nacrt depeše za Kombinirani odbor načelnika generalštabova kojom se predlažu smjernice na kojima treba da bazira sporazum o Savezničkoj vojnoj upravi u Julijskoj krajini, zajedno sa nekim dopunama toj depeši predloženim od strane maršala vazduhoplovstva Šlesora.[7]

Glavni komandant savezničkih snaga izjavio je da je u svojim razgovorima sa maršalom Titom dotakao to pitanje, iznoseći da će, kada savezničke trupe budu dejstvovale unutar ili na granicama Austrije, njemu (feldmaršalu Aleksanderu) biti potrebno da koristi luku Trst i puteve i željezničke saobraćajnice koje vode od nje prema Austriji. On mora da snosi punu odgovornost za svoje sopstvene komunikacije i, prema tome, da obezbjeđuje to područje svojim vlastitim trupama i da uspostavi svoju sopstvenu vojnu upravu. On je predložio kao najbolje rješenje da se uspostavi vojna uprava nad čitavim područjem Julijske krajine sve do granice iz 1939,[3] a da se sva pitanja granice ostave za rješavanje poslije rata. U odgovoru se maršal Tito složio sa ovim prijedlozima što se tiče područja sa neophodnim saobraćajnicama, ali je istakao da se, pošto su njegove trupe već u tim područjima i pošto je on već postavio civilnu vlast, ta organizacija ne može povući a da ne nastane kaos; dalje je napomenuo da želi konačno, kada odu bri'tanslke i američke snage, da preuzmu cijelu sjeveroistočnu Italiju istočno od Soče. U područjima sa saobraćajnicama neophodnim za savezničku vojsku, maršal Tito je voljan da stavi svoje trupe pod komandu glavnog komandanta savezničkih snaga i svoju civilnu vlast pod Savezničku vojnu upravu koju postavi glavni komandant sa-

[4] i - Taj dokument se ne nalazi u AVII.
[5] i [14] Nacrt, kao i konačan tekst te depeše, ne nalazi se u AVII.
[8] Vidi dok. br. 2, napomena 7.

vezničkih snaga. Međutim, maršal Tito je pitao zašto je neoprohodno poslavljati vojnu upravu u čitavoj Istri, pošto komandant Kačić. On je, dalje, ponudio da stavi jugoslavenske saobraćaj nice kroz Ljubljanu na raspolaganje savezničima.

Iz ovih razgovora je postalo jasno da je kljuć za dobij anje prištanka maršala Tita za bilo kakav namjeravam aranžman u jutiških krajini da se dobije odobrenje Kusa za jedan takav sporazum prije nego što se ovaj prezentira Jugoslavenima. On je smatrao [čelnmaršal Aleksandar] da nastr dopremna. Se koji je nosio oznaku JVS, studija br. P266 (konačni, tre- ba pripremiti lako da se uzmu u obzir ovi razgovori i objasni da se na osnovu njih sada daju prijedlozi Kombiniranom odboru načelnika generalštabova.

U odgovoru na jedno pitanje gospodina Offiya[9] glavni komandant savezničkih snaga je izjavio da je uvjeren da bez ruske suglasnosti maršal Tito neće prista ti da svoje trupe i svoju civilnu upravu u dijelovima istočne Julijske Krajine bez sporazumijeva vojnog zmačaja Jug pod saveznicku komandu.

Gospodin Mathniton je smatrao da najveća nada za rješenje leži na smjernicama koje je predložio maršal vazdušnoplovstva Slesor na pretholom sastanku.[10] Ništo je da jugoslavenska uprava na tom području bude integrirana u Savez-

[9] C. Offije (Office), američki politički savjetnik.

[10] Obrazovanjem prve vlade Demokratske Federativne Jugoslavije, prestala je da postoji Kraljevska vlada (vidi dok. br. 3, napomenu 6).

da ova bude priznata. On je predložio da bi se ovoj upravi mogło pomoći i predstavništvo u samoj Savezničkoj komisiji i da se jugoslavenski oficir koji bude naimenovan za ovaj položaj može zadužiti za planiranje vojne uprave za Julijsku Krajinu u suradnji sa savezničima. On je smatrao da bi maršal Tito imao prilične koristi od udruživanja sa Savezničkom vojnom upravom, naročito u pogledu civilnog snabdijevanja svojih snabdijevača u Julijskoj Krajini i obnavljanja komunikacija na tom području.

General-pukovnik Mahnelić je smatrao da bi zasnivanje Jugoslavena u samoj Savezničkoj komisiji učinila mnogo lakšim Titu jednim od sugovornika Talijic. On misli da nije ne samo spriječiti da uprava talijanskim područjem već je treba potpuno integrirati u sistem Savezničke vojne uprave. On se slaže s general-pukovnikom Maknemijem da nije nemoguće imati jugoslavenskog predstavnika akreditiranog u samoj Savezničkoj Komisiji; bitno je da neki ovlašćeni jugoslavenski oficir sudjeluje u neposrednom planiranju.

Maršal vazduhoplovstva Slezor je smatrao, a glavni komandant savezničkih snaga i gospodin Maksmilan su se složili, da ne treba predlagati mjakve granične linije između

istočne i zapadne zone, već da treba sugerirati aranžman kojim bi čitavo područje pokrilo pod komandu glavnog komandanta savezničkih snaga. On smatra da će, uključivo se zadnji paragraf dopcše koja je razaslana pod oznakom JPS studija br. P/266 (komatni) dopuni i izmijeni onako kako je predloženo u njegovom izvještaju SAC (P/45/11).[12] kod Kombiniranog odbora načelnika generalštabova poslići zelje-ni uspak.

General-pohvornik Harding" pozivajući se na tačku 3 depcše pod oznakom JPS studija br. P/266 (komatni), primljeno je da se ne traži samo održavanje zakona i reda u tim područjima neprihodnih suobračajmca od 'frsta u Istru već i puna kontrola nad ovim transportnim sredstvima.

Glavni komandant savezničkih snaga narečio je načelnika štaba da izmijeni depcšu koju je razaslao pod oznakom JPS studija br. P/266 (komatni), uzimajući u obzir napriied izmijeiu diskusiju i sušinu dopuna koje je predlozio maršal vazduhoplovstva Slesor. i posto dobije sugiasnost momarice. te politiških faktora, da mu revidiram plan podnese na odobrenje.[14]

J. G. Swinnen [Sweetman]
major, sckretar

Dostavljeno: . . .[16]

[17] Dzon Harding (John Harding), načelnik štaba Glavne komande savezničkih snaga (Strodozemlja)

[4] Dostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje:

[60] Zbornik, tom XI, knj. 4

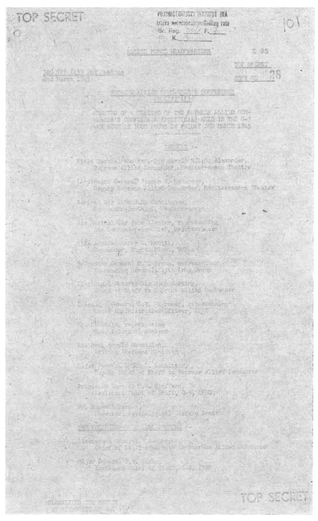
TOP SECRET

101

TOP SECRET

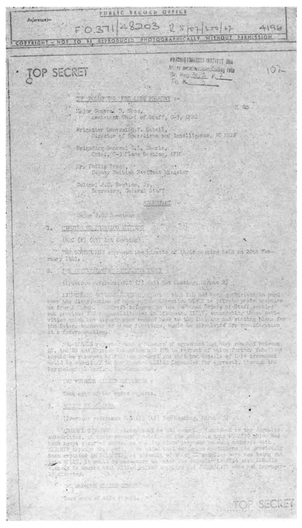
PUBLIC RECORD OFFICE
FO 371/48203 2547/127/17 4196
COPYRIGHT — NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION
TOP SECRET
107
TOP SECRET

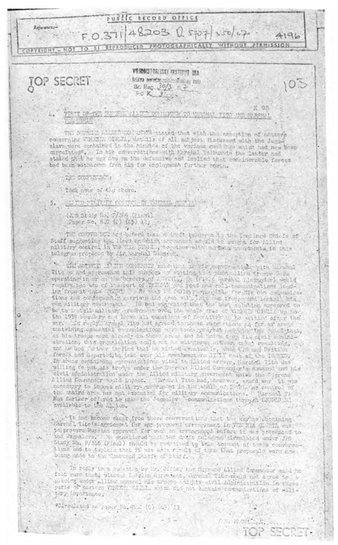

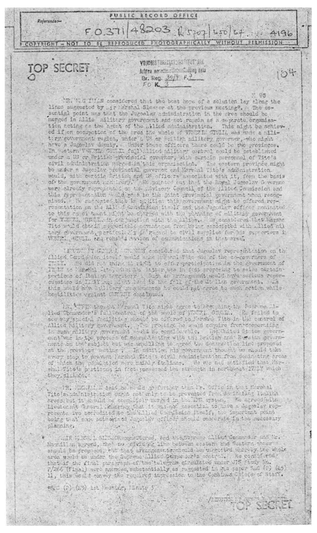

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: FO 371/48203 E1707/426/64 4196
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

104

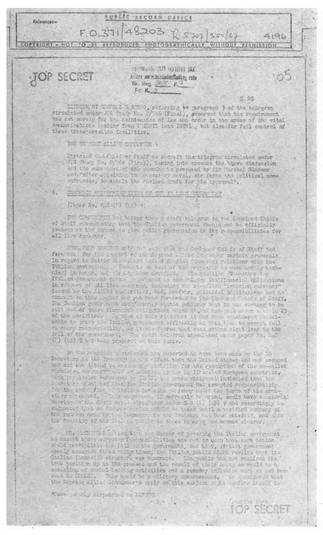

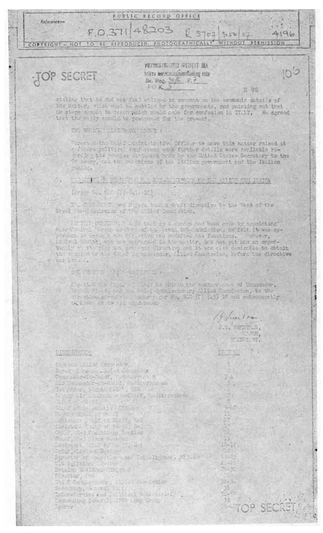

BR. 5

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEXANDERA OD
10. APRILA 1945. NAČELNIKU IMPERIJALNOG GENERAL-
ŠTABA O ZAHTJEVU MARŠALA JOSIPA BROZA TITA ZA
ISPORUKU HRANE 4. ARMIJI JA

STROGO POVJERLJIVO

10. IV 1945.
TOO 1835
NO F-58101

LIČNO NAČELNIKU IMPERIJALNOG GENERALŠTABA —
OD FELDMARŠALA ALEXANDERA

Nedavno sam dobio hitne zahtjeve maršala Tita[2] u vezi snabdijevanja hranom za dio njegovih snaga od oko 60.000 koje su u ofanzivi na jadranskoj obali. Ja sam mu već dao mnoga uvjeravanja na bazi razgovora koje sam imao s njim u Beogradu,[3] a kasnije još prije slomila Nm. Ovo je mimo drvije hiljade tona materijalnih sredstava mjesečno iz zalihe »SOK«. Sada on traži još tri hiljade tona i kaže da bez toga njegova uspješna ofanziva mora biti zaustavljena. Savjetovano mi je, iako su moje rezerve zališe dovoljne za snabdijevanje 4. armije, da smanjujemo ove rezerve se možemo suočiti, nije pozelino da smanjujemo ove rezerve dalnjnim snabdijevanjem Tita. Ove obaveze obuhvaćaju i ta-ljanske partizane, oslobođene savezničke vojnike iz ratnog zarobljeništva i zarobljene neprijateljske vojnike. U najgoroj situaciji, ove obaveze mogu ispasti nešo sudbinje rezerve u roku od tri mjeseca. Ukratko, zbog očrčene sigurnosti u na-šem snabdijevanju, ne bi trebali dalje snabdijevati Tita. Me-dutim, posloji druga strana pitanja. Doprinos Jugoslavena za sada je značajan, a operacije na Balkanu prilično zahtnjava-ju komandanta grupe »Jugozapad«[4] pogotovu situaciju u nje-govoj pozadini, sa pravca Jadranskog mora. Nedavno pomje-ranje njemačkih jedinica u tom pravcu faktički ide u prilog mojim sadašnjim operacijama u Italiji. Zatim, ako bude tre-

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 34/2, k. 8.
[2] Zahtjev maršala Josipa Broza Tita u AVII, reg. br. 32/2, W.O.
[3] Vidi dok. br. 3.
[4] Riječ je o njemačkom komandantu Grupe armija »C« u Italiji.

5. Kao što znate (vidite akt Britanskih nadležnika generalštabova br. 2216 od 7. aprila upućen Vašingtonu) taj dokument se ne nalazi u AVII]. immo dosta ležkoća oko dobivanja sujašanosti u Ameerci za korištenje rezervi hrane iz spremnika o zajmu i najmu Lend dok br. 3. napomenu 6] za grčku Narodnu stražu i policiju. Ako Vi odlučite da u hranu poslužite Tiu, savjetujemo da izvijestite o Tirovom zahtjevu dobivanja odobrenja, jer ta hrana djelomično dolazi iz oKvira sporazuma o najmu i zajmu.

Kombinirani odbor nadležnika generalštabova radi i nastu akcijama

6. Naročito je važno da tačno znamo količo ste hrane obećali Tiu i kakve će operacije poduzeti njegove snage kao rezultat Vašib razgovora u Bocgrade. Koristenje japosliavenskih snaga u operacijama protiv Austrije, ili za okupiranje Austrije i zauzimanje Lošinja od strane Jugoslavena, može izazvati politička protivljenja različitog intenziteta. koja Ministarstvo vanjskih poslova želi da izbjegne, osim ako nisu u pitanju potrebe operacija od izuzetnog značaja. Prema tome. potrebno je da najhitnije odgovorite na depeše Ministarstva rata 80527 od 28. marta i da navedete zašto obećane Tiu, pored onih u Vašoj depeši od 29. marta, i Vaše prijedloge kako da se postupi prema Tiovim sugestijama u vezi s lakvim operacijama jugoslavenskih jedinica.« (AVII, reg. br. 40/3, F.O. k. 4).

Ambasador. Vežite Britanije je mišljenja da treba nastaviti vojnu pomoć Jugoslaviji te Ministarstvu vanjskih poslova u depeši br. 505 od 19. aprila 1945, izmedu ostalog, kaže:

balo da skloním sporazum sa Titom o Julijskoj krajini, bit će lakše da postignem ono što želim zbog zahvalnosti Tita, koji bi, onnekle, bio obavezan prema meni zbog pomoći koju sam mu pružio. Ako se želi da se daljnjom pomoći postigne efekat, ona se mora dati bez odlaganja. Bit ću Vam zahvalan za upustva u svjetlu širih informacija iz Ministarstva rata'

5 Ministarstvo rata Veržke Britanije u aprilu 1945 [dokument nema datuma!. nije potvrdio nakanadnu isporuku hrane. U vezi s tim, feldmarsalu Harroldu Aleksanderu poslat je sljedeći odgovor:

»1. Titov zahtjev za isporuku namirnica izmosi jednonarevno sljedeće rezerve sa 45 na 44 dana. Mi necemo nadoknadit ovu količinu.

2. Najveću pažnju moramo obratiti na zalihe hrane zbog pozmate osjetljive u svijetu, a i Vašib vlastitih crvenalnih budućih obaveza.

3. S obzirom na političku situaciju, rješavanje problema Julijske krajine bit će ovisijeno na tivou vlada. prema koje. Vi cele imati samo da izvršite odluke koje iz toga proistekru. Pored toga. Ministarstvo vanjskih poslova nede insistrati da se iz političkih razloga izvrše te isporuke Tiu.

4 Slažemo se da Tiovi napori pomažu Vašu borbu, ali smmijamo da su mi toliko zmaženi da operatavaju povecanje zmatnih količina provijanta koje on već prima. S obzirom na napriied rečeno, mi sugšasni da to učinile iz operativnih razloga. mozete privatiti taj izrnčit zahtjev, ali treba da Tiu naglasite da je to posljednji put.

»Uspješi smo pružanjem pomoći narodnooslobodilačkom pokretu u njegovim ranijim fazama i zauzimanjem oko formiranja ujedinjene vlade da sekvencno poziciju u Jugoslaviji. Sto će, ukoliko se održi. sliz Alko nasim vlastitim interesima tako i interesima mira u Evropi.

2. Pitam se. ukoliko sada preistmemo sa vojnom pomoći Jugoslaviji, bez obzira koliko velikо isključenje bilo da se tako postupi, da czemo time samo štetiti našim sopstvenim interesima bez da time na bilo koji način utczemo na pimove Jugoslavije u pogledu Jstre i Julijske Krajine. Svaki mmjak u vojnom snabdijevanju svakako će nadoknadin, ako bude potrebno, Sovjetski Savez.

3. Problem je u budućem statusu Istre i Julijske Krajine, i sve ukazuje na osnovnu potrebu da se privoli Sovjetski Savez na sugliasnost s pripadogom da se obezvijede Jugoslaviji i Italiji da će tim podnijima upravljati Savezmička vojna uprava sve dok se na mirovnoj konferenciji ne riješi njihova konačna sudbina. Ukoliko u tome ne uspijemo, moramo donijeti odluku, bez odlaganja, o problemu sazivanju u Maksmilanovoj depeši br. 627« (AVII. reg. br. 9/4, F:O k. 4)

u vezi sa općim stanjem snabdijevanja i cinjenica koje idu u prilog davanja pomoći koju sam gore spomenuo.

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference:- W.O.214/42 X/1 8940
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

10th April, 1945.
TOO 1835
NO. F-56101

PERSONAL FOR CIOS FROM FIELD MARSHAL ALEXANDER.

I have recently had pressing demands from Marshal TITO to furnish rations for the portion of his forces numbering about 60,000 engaged in his offensive on the ADRIATIC coast. I have already given him one million rations as result my talks with him at BELGRADE and further 500 tons later. This is additional to 2,000 tons per month ex ~~KOM~~ stocks. He now asks for 3,000 tons more and says that without this his successful offensive must be halted. I am advised that although my reserve stocks are adequate for feeding my own troops the very large commitments with which we may be faced make it very undesirable to reduce these reserves by further issues to TITO. These commitments include Italian partisans liberated Allied POW captured enemy POW. At the worst these commitments could absorb our present reserves in three months. In brief on an actuarial basis no further supplies should be given to TITO. However there is another side of the picture. The Yugoslavs are paying a useful dividend and operations on the Balkan front are making C-in-C South West very nervous as to the position in his rear at the head of the ADRIATIC. Recent shifting of German troops to this area is materially assisting my present battle in Italy. Further, if I have to negotiate an agreement with TITO over VENEZIA GIULIA it will be easier for me to get what I want from a grateful TITO who will be under some obligation to me for the help I have given him. If further assistance is to be effective it must be given without delay. I should be grateful for your guidance in the light of fuller information available at the War Office as to the general supply situation and of the factors in favour of giving help which I have mentioned above.

Distn: C/S
CAO
D C/S

Beogradáska depèša br. 2 od 29. marta ukazuje na zapa-
ljivu atmosferu u području talijansko-jugoslavenske granice.
Savjetnje maršála Tita u Moskvi[2] o zahtjevima Jugoslavena
za Istru, Trst itd.; poslijedica incidenta sa »bombom«? u

[Smiruje dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 13/4,
F.O. K. 4.]

[2] Predsjednik vlade Demokratske Federativne Jugoslavije i vr-
hovni komandant Jugoslavenske armije maršal Josip Broz Tito pot-
pisao je. 11. aprila 1945. ugovor o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i
poslijeratnoj suradnji sa SSSR-om.

Za vrijeme boravka u Moskvi, maršal Josip Broz Tito primio je,
15. aprila, suradnika lista »Krasnaja Zvezda» i, u duhu razgovoru,
izmo šanje na štetovima u Jugoslaviji i borbama koje se vode u
razvoju Jugoslavije; o perspektivama za obnovu poslijeratne zemlje; o
odnosima sa susjednim zemljama i, između ostalog, izjavio je slje-
deće: »Naroć ističe i Trsta želi da se prikruži novoj Jugoslaviji i mi
smo uvjereni da će se ta želja ostvariti.« Razgovor je objavila agenci-
ja TASS, a štampan je u listu »Borba«, Beograd, 16. aprila 1945.

[3] U mokrinu (u Banatu, mart i april 1945) ist »Bor
ba« prikazuje razvoj političkih prilika u Italiji poslije povrata u ratu
sklonu Kraljevu i političkih grupa »Borba« ukazuje da te grupe isključuju
na stanu nacističke Njemačke, a posebno na sav zvaničnih talijan
pod maskom demokratije, a u sušini se ne odriču tradicija talijan-
skog imperijalizma i sve se više približavaju zaništa novih sukoba. U
članku »Borbe«, od 9. aprila 1945, »Provokacija talijanskih imperijali-

BR. 6

IZVJEŠTAJ AMBASADORA VELIKE BRITANIJE U RIMU SEKRETARIJATU (ČIANO-ES) OD 19. APRILA 1945. MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA VELIKE BRITANIJE O JAVNOM MNJENJU I SLIČNOM STAVU U ITALIJI PREMA MO GTC(CIM DOCADAJIMA U JUTJUSKOJ KRAJINI[1]

*(Ova depeša je poseb no povjerljiva i ovlašćen primalac treba
da je zadrži i ne šalje dalje).*

IZ RIMA U FORIN OFIS [FOREIGN OFFICE]

Ser. N. Cartа [N. Charles]
br. 630
19. april 1945.

Poslata u 12.00, 19. aprila 1945.
Primljena u 2.45 poslije podne 19. aprila
1945.

Vazno

i. kako sam već kazao, slučaj može oslobođiti racionalističke strasti koje bi prouzrokovale neprilike anglo-američkoj vojsci. Komunisti mora da su dosta sigurni u sebe, skoliko su mnogi Talijani izjavljuju da su oni prvyše samovjerni, a izdali namještenje kao ona spomenuta u paragrafu jedan, ali ćak je i sam Toljati priznao da oni misu toliko jaki koliko stav. izmodu ostalog, stoji: »Vlmuse italijanskih provokacija protiv borbenog jedinstva Ujedinjenih naroda i moye Jugoslavije predstavlja atentat koji je u Rimu, prema saopštenju britanske agencije Kojter, izvršen bacanjem bombe na kuću u kojoj je smještena vojna misija Jugoslovenske armije.« Kojterova vest iz Rima o tom atentatu, objavljena 8. aprila, glasi: »Prošle noći bačena je bomba u zgradi šab pare tizanske vojne misije mareala Tita u Via Cavljano u Rimu, ali niko nije povređen. Oštećene su susedne kuće. Do incidenta je došlo, posle studenskih demonstracija održanih u Rimu, u kojima se traži da Italija zadrži Trst.«

Služaj s »bombom«, u dokumentu Ministarstva vanjskih poslova Velike Britanije br. FO 371/44812 od 19. aprila 1945, u vez. s, pod e), stoji: »Prošlonjih nedjelja je bogatedska štampa vodila jednu ostru kampanju u prilog jugoslavenskim teritorijalnim zahtjevima protiv Italije. Jedan vesnik jasan primjer u ovoj kampanji bio je službeni ubacivanje male bombe u jedno dvorište Samostana kalulerara u blizini jugoslavenske vojne misije u Rimu.« (AVII, reg. br. 8/4, F.O. k. 4)

4 Palmiro Toljati (Palmiro Togliatti), istaknuti veteran međunarodnog radničkog pokreta.

bilizini štaba Jugoslavenske vojne misije ove nedjelje: sovjetsko-jugoslavenski sporazum; summje koje Talijani zaje da Trio služi Rusiji kao »produžena ruka« — sve ovo povećava zategnutost u zemji. I Talijani i Jugoslaveni podjarnju svakodnevno straši do te mjere da jedni ili drugi mogu ući niti noći napopravljiv korak. Saopćenje talijanske vlade od 17. aprila pokazuje da oni zele da to izbjegnu. Talijanska vlada poduzima snažnu akciju protiv komunističkog mini stra" za savezničku Italiju, koji je dao usmena upustva talijanskim oficirima za vezu prikljućenim Saveničkoj vojnoj misiji da partizani treba da zadrže svoje oružje i formacije i da će u Julijskoj Krajini služiti pod jugoslavenskom komandom. Posebni izvještaj podnijet će o tom stvari.

2. Moguće je da će prije nego što se savezničke trupe uzmognu približiti Julijskoj Krajini, nju već zauzeti maršal Tito, i ja sam pokušao da sazmam da li će Talijani prihvatiti jedan takav sviršen čin, »polozeni na pleća« u svom sadašnjem stanju istrpljenosti i spaštinosti. Slanovništvo će, mozda, slegnuti ramenima i prihvatiti nezbježno, ali ja vjerujem da bi, poslije sve propagande kojom su zadojeni Talijani od 1870, gubitak Trsta posljao sjeme buduće razdora, što bi imalo međunarodne posljedice. Talijanska vojska, prvodno, ne bi htjela da uđupi u strategijsku tačku

ne naruši njihov sveštenitet nad Tvsiom.

5. Iako shvaćam da je ovo nezgodan trenutak da se posvetim kandidaturi, stvarno želje marširati Tita, naročito zato što bi, možda, Sjedinjene Američke Države bile i suviše popustljive, ipak se upustim da podnesem jedan takav prijedlog u nadi da se izbjegne rizik da se posije sjeme tajfunskog nezadovoljstva. Maršal Tito može zahtijevati čitav kolač, u nadi da će dobiti fiktor mogao bi biti princ Borgeze, koji komanduje sa oko 40.000 obučenih ljudi u svim rodovima. On za sada suradnje sa Rašinim na sjeveru ali, po mom mišljenju, ima znakova da on želi da se rehabilitira. Uključi sebe i svoje snage u sveti patriotski rat Talijana protiv Jugoslavije — bio bi jedan izvanredan događaj.

3. Iz razgovora koje sam imao s gospodinom Bonomijem, [Ivanoe], De Gasperijem [Alcide] i drugim poznatim Talijanima, sasvim sam siguran da su talijanska vlada i parlije u CLN spremne da učine usprkos Jugoslaviji za ranije nepravde. Meni je bilo skoro priznato da bi granica takva kakva se spominjala, kao »Vilsonova linija«[5] bila prihvaćena od Talinja bez mnogo galame. Oni se neće složiti da izgube Trst.

4. Moguće je da bi Jugoslaveni, uskoliko bi im saveznici rekli da su spremni da podrže jugoslavenski zahtjev za jedinu manju granicu (kakva je »Vilsonova linija«), mogli biti spremni da prihvate takvu ponudu. Također imam utisak da bi Talijani prihvatili neku vrstu međunarodne kontrole nad Trstom i njegovim sadržajnicama sa zaleđem, pod uvjetom da bi to zbijeli bitu. Tako bi, pored rata protiv jugoslavenskog agresora, mogao doći do građanskog rata, što bi se završilo uspjehom komunista ili fašista; umjesto patriotizam narode pada ponovo u zaboravu ili se ide u jednu ili drugu krajnost da bi se spasile glave. U jednoj takvoj situaciji, značajan faktor mogao bi biti princ Borgeze, koji komanduje sa oko 40.000 obučenih ljudi u svim rodovima. On za sada surađuje sa Rašinim na sjeveru ali, po mom mišljenju, ima znakova da on želi da se rehabilitira. Uključi sebe i svoje snage u sveti patriotski rat Talijana protiv Jugoslavije — bio bi jedan izvanredan događaj.

6. Ujedinio smatrate da su uvjeti takvi da opravdavaju jedan takav plan kakav je gore izmeđen, mogao bih provjeriti stav Italije kao što je to rečeno u paragrafima 2. i 3.

Molli se Form ofis da ponovno saopći u Beogrd moju dopsu br. 15.

(Ponovljena Beograđu pod brojem 411 od 19. aprila).

[5] Vilson Vudrou (Wilson, Thomas Woodrow), predsjednik Sjedinjenih Američkih Država od 1912. do 1920. godine.

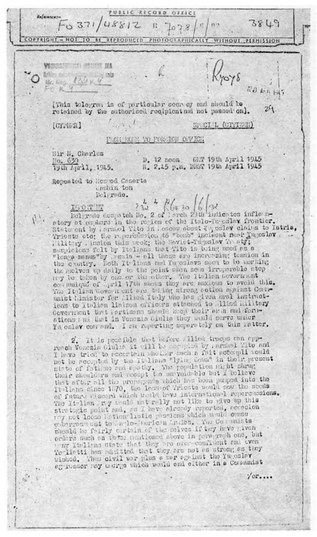

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: FO 371/48812 R 7078 5/97 3843
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

"O" Ryo/8

[This telegram is of particular secrecy and should be retained by the authorised recipient not passed on].

[CYPHER] ROUTINE

FOREIGN OFFICE

Sir R. Charles
No. 659
19th April, 1945.

R. 12 noon. GMT 19th April 1945
R. 7.15 p.m. GMT 19th April 1945

Repeated to Normed Caserta
Cairo No 1
Belgrade.

ROUTINE

Belgrade telegram No. 2 of March 27th indicates indirectly at second hand the views of the Italo-Yugoslav frontier. Status quo ante Rapallo is referred to as "weak" and Yugoslav Military Action this year, but Title is being used as a bargaining counter with which they are prepared to use force if necessary. Both Italians and Yugoslavs seem to be using the question only to the point when some irreparable step is taken by one or the other. The Italian government are counting on April 17th when they are content to resist this. The Italian government are taking strong action against Communist Limiter for Allied help but have given good instructions to Italian Liaison officers attached to Allied Military Government that partisans should keep their arms and otherwise act but in Venezia Giulia they would serve under Allied command. I am dispatching separately on this matter.

2. It is possible that before Allied troops can reach Venezia Giulia it will be occupied by armed Title and I have tried to ascertain whether such a Civil Council would not be regarded by the Italians "fait accompli" in their present state of talking run-away. The conditions might change however all the propaganda which has been piped into the Italian ether 1/70, the leaders of Trieste would see the needs of future alliance which might have international repercussions. The Italians may would naturally not like to give up this strategic point and, as I have already reported, recently have not taken active Italian sections which would seem to represent a Pro-Yugoslavia attack. The Communists seemed to fairly certain of themselves if they have given orders such as these mentioned above in paragraph one, but many Italians state that they are over-confident and even the Title best equipped tank troops are not as strong as they seemed. When civil war plan a war against the Yugoslav or Yugoslav type troops which would end either in a Communist or Yugoslav

/or....

FO 371/48812 R 7073 6/100 324

CONFIDENTIAL ANNEX TO RECORDS OF PROCEEDINGS OF THE BRITISH CABINET

PUBLIC RECORD OFFICE
Miss Attwood's Reading Copy
Date 18/2/72
FO 371

or a Fascist massacre, the inherent patriotism of folk sinking into oblivion appeals or joining to one or other of the extremes to save their souls. As such a situation an important factor might be Prince Peregian who commands some 10,000 trained men in all branches. He is at present co-operating with the Fascists in the North but there have, I understand, been signs that he would like to rehabilitate himself. To know himself and his forces take a moral patriotic Italian war against Yugoslavia would even an excellent start.

3. From conversations I have had with Signor Ansaldi, Undersecretary and other prominent Italians I feel fairly sure that the Italian Government and the parties in C.L.N. are anxious to refer points to Yugoslavia for post-hostilities. It has always been realised by us that a frontier such as that suggested to us the Wilson line would be accepted by the Italians without much fuss. They will not accept the loss of Trieste.

4. It is possible that the Yugoslavs if they were told by the Allies that the Latins would be ready to hear their claims to a reasonable frontier, (such as the Wilson line) might be ready to come with the offer. I have also the impression that the Italian would accept some kind of inter-national [illegible] over Trieste and its consideration with the historians provided their sovereignty over Trieste were not disturbed.

5. While I understand that this is an awkward moment to begin sounding Marshal Tito about his post dominions relationship on the United States may not be too favourable, I venture to submit such a proposal in the hope of avoiding risk of losing the cards of Italian friendship which will arbitrage Europe politically in future. Marshal Tito may be children the right note in the hope of getting Marco Polo's on [illegible] Italian would accept some kind of inter-national [illegible] over Trieste and its consideration with the historians provided their sovereignty over Trieste were not disturbed.

6. If you think circumstances are such as to make some such plan as the above favourable I could take care of Italian position as stated above in paragraphs 2 and 3.

Foreign Office please repeat to Belgrade as my telegram No. 19.

[Repeated to Belgrade under telegram No. 411 April 19th].

CCT

Hitno poslati sljedeću ličnu poruku feldmaršala Aleksandera markiža Tiu
» l. Budući da se moje snage sada približavaju Jutiškoj krajini,[4] želim da Vas obavijestim o mojim sadašnjim planovima. Oni su sličini onima o kojima smo razgovarali u Beogradu.[5] Namjeravam da:
A. obezbjedim luku Trst i komunikacijske linije kroz Italiju koje vode prema Tirolu,

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 35/2 W.O. I. R.
[2] Predsjednik ujedinog komandanta savezničkih snaga u Jugoslaviji (vidi dok. br. 3, Pilog I., tač. 6).
[3] Mark Klark (Clark), komandant 15. grupe armija.
[4] Od 27. aprila 1945. njemački otpor u Italiji nije predstavljao ozbiljnu prepreku za savezničke snage. Posto su prešle rijeku Adidu (Adige), nastavile su nasilnjuje na sjever i sjevetoistok. Jedinice 8 britanske armije su 29. aprila zauzele Venecuju (Venezia). Toe dana je njemačka Grupa armija »C« u Italiji prestala s oporom, te je 2. novozelandska divizija prešla rijeku Pi. juvu (Pavo) i nastavlano napredovalo u pravcu Slovenskoe primorja. Pretkodnica novozelandske divizije se l. maja, zapadno od Trsta (Montalicone), susrela s jedinicama 31. divizije 9. korpusa JA. Opširnije o tom susretu vidi dok. br. 84, napomena 24.
[5] Vidi dok. br. 3.

BR. 7

PORUKA FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 30. APRILA 1945. MARŠALU JOSIPU BROZU TITU DA ČE POSTAVITI KONTROLU NAD LUKAMA SIDRIŠTIMA I KOMUNIKACIJAMA U PRAVCU AUSTRIJE I USPOSTAVITI SAVEZNIČKU VOJNU UPRAVU U TOM PODRUČJU

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

HITNO
STROGO POVJERLJIVO

LIČNO VICEMARŠALU VAZDUHOPLOVSTVA LLU:²
NA ZNANJE 15. GRUPI ARMIJA. LIČNO ZA GENERALA KLARKA:³
Predmet br.: FX 68316
Potpisao: Aleksander

5. Moja savezništva vojna uprava će prezimiti funkcije u skladu sa naprednjem mojih vojnih operacija. Ona će funkcionirati preko onih lokalnih vlasti koje se budu zatekle da uspješno upravljaju podređima koja zauzmu mjesto.

6. Bio bih zahvalan za svako obavještenje o napredovanju Vaših operacija u Julijskoj krajini i Vašim namjerama.[6]

Vjerovao:
Damijel Nošć [Daniel Nosc]
general-major

Dostavljeno: .. /

30. april 1945. u 19.15 sati. Predmet br. FX 68316

[6] Vidi dok. br. 11; odgovor maršala Josipa Broza Tita.
[7] Zbog ograničenog prostora izostavljeni su nazivi komandi i ustanova koima je dokument dostavljen na znanje.

B. obezbjeđenje komunikacije od Trsta prema Austriji, preko Gorice i Trbiža. Kao što znate, ovo je neophodno za jedinstveno napredovanje prema Austriji, protiv našeg zajedničkog neprijatelja.

2. Takodje je potrebno da moje vojnopomorske snage koriste luku Pula i sidrišta na istarskoj obali između Pule i Trsta, kao i komunikacije između te dvije luke.

3. Istovremeno sa napijed navedenim operacijama moje snage će nastaviti operacije protiv njemačkih ostataka mih snaga gdje god na njih naiđu, sve dok ih konačno ne unište. Cilm ovezbjeđenja ciljeva nabrojanih u tački 1. moje trupe će produžiti sa svojim operacijama dok se ne spoje sa snagama pod Vašom komandom. Ja sam izdao uputstva mojim komandantima da u područjima gdje operiraju i nađe i Vaše snage trebа obratiti maksimalnu pažnju da se međusobno raspoznajemo, i da pod svaku cijenu izbjegnemo okršaje usljed pogrešne identifikacije u času spajanja. Hitno molim da i Vi izdate slična uputstva Vašim jedinicama.

4. Predpostavljam da će Vaše snage koje se eventualno zateknu na tom području obuhvaćenom mojim operacijama potpasti pod moju komandu, kao što se predlozili u toku narih nedavnih razgovora u Beogradu, i da ćete sada izdati naredenja u tom smislu.

PUBLIC RECORD OFFICE
WO 204/5942
COPYRIGHT — NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

TO FOR ACTION: MACHES PERSONAL FOR AVM LEE

INFORMATION : [illegible]
MAIN HQRS

REF NO : FX 69316

SIGNED : ALEXANDER CIPH: [illegible]

Driver urgently following personal message [illegible] Field Marshal ALEXANDER to Marshal TITO.

"1. As my forces are now nearing VENEZIA GIULIA I wish to inform you of my immediate plans. They are similar to those we discussed at ANCONA. I intend to:

A. Secure port of TRIESTE and the lines of communication through POSTA leading to TRIESTE.

B. Secure line of communication from TRIESTE to AUSTRIA via GORIZIA - TARVISIO. As you know, these are necessary for my further advance into AUSTRIA against any enemy army.

2. I also require for my Naval person the use of the harbour FOLA and anchorages on the ISTRIAN coast between FOLA and TRIESTE and the line of communication between these two ports.

3. Concurrently with operations indicated above, my forces will maintain secondary pressure against the German forces whenever found until their ultimate destruction is achieved. Except to secure the objectives listed in para 1 above, we propose until securing those operations until they have linked up with your right flank advance. I have issued instructions to my Commanders that in event of your forces also pursuing, no case will be taken to intercept their movements or all other arrangements are to maintain identity from they are about to link up. I will let you have further instructions in due course."

[illegible] -1-

TOP SECRET COPY No.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

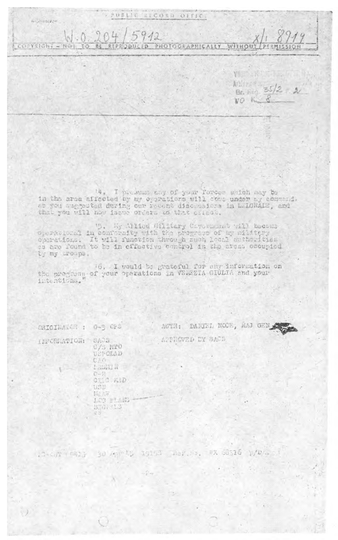

BR. 8

DIREKTIVA VINSTONA CERČILA, PREDSJEDNIKA VLADE VELIKE BRITANIJE, OD 1. MAJA 1945. FELDMARŠALU HAROLDU ALEKSANDERU DA OSTVARI KONTROLU NAD TRSTOM, RIJEKOM, PULOM I ISTARSKIM POLUOTOKOM[1]

ČUVATI PORUKU

GLAVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA

Bn 2765

1. maj 1945.

STROGO POVJERLJIVO I LIČNO
OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

1. ——[2]

2. Molim Vas obavijestite me što planirate da učinite u vezi Trsta. Da li namjeravate da pošaljete mornaričkodesantnu ekspediciju ili ćete napredovati obalom, ili oboje? Koliko Vam je, po Vašem mišljenju, potrebno da stignete tamo? Urgirao sam kod predsjednika Trumana[3] da ne dozvoli Kombiniranom odboru načelnika generalštabova da Vam izda naređenje da unaprijed upoznate Rusiju i Jugoslaviju o svojim namjerama. Vi djelstvujete u Italiji u okviru njenih predratnih granica što spada u Vaše vojište i pretpostavljam da partizani koji su ušli u taj grad[4] treba da se stave pod Vašu komandu. Smatram da je važno da mi i Amerikanci dobijemo kontrolu nad Rijekom, Trstom, Pulom i Istarskim poluotokom i da Vaše komunikacije prema Austriji treba da budu obezbijedene. Izvjesno je, također, da će doći do strašnog nadvikivanja između Talijana i Jugoslavena oko tih teritorija. Ja sam za to da se podrže Talijani jer će to razjediniti njihove komunističke snage; to će, također, odgovarati vrlo prijateljskim interesima koje Amerikanci ima-

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 36/2, W.O. k. 8.

[2] Tako je u dokumentu.

[3] Hari Truman (Harry Truman) postao je predsjednik Sjedinjenih Američkih Država 12. aprila 1945, poslije smrti Franklina D. Ru7velta.

· U pitanju je grad Trst.

ju u Italiji, a koje bih i ja želio da dijelim. Mislim da je Talijanima više stalo do Trsta i Istre nego do navodnog komunizma, i bilo bi dobro da se u Italiji uspostavi vlada koja bi bila pridružena zapadnim demokracijama. Jako sumnjam da bi Tito, kad bi došao tamo, dozvolio da ga izbacite. On postavlja raznorazne teritorijalne zahtjeve.

3. Šaljem Vam samo zadnju tačku o političkim razlozima da bi ste me obavijestili što Vi o tome mislite.[5]

[5] Vidi dok. br. 10: odgovor feldmaršala Aleksandera,

W.O. 214/42 1/1 8740
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

(COPY - See PRIME MINISTER'S FILE - ITALY 1945)

GUARD MESSAGE.

PRIME/ AMMED
TEL/ AFHQ
REF.NO. 2765 1 May 1945.

Top Secret and Personal from Prime Minister to Field Marshal Alexander.

1. .....

2. Please let me know what you plan to do about Trieste. Do you propose to send an expeditious expedition or do you propose to march round the coast or both? How long do you think it will be before you get there? I have been urging President Truman not to let the Combined Chiefs of Staff live your centers to tell Russia and Yugoslavia of what you are going to do beforehand. You are acting inside pre-war Italy which is your theatre and I suppose that the Yugoslav Partisans who have got into this town ought to place themselves under your orders. I think it is important that we and the American should get control of Pisao, Trieste, Pola and the Istrian Peninsula and that your communications into Austria should be safeguarded. There is also of course going to be a frightful outcry between the Italians and the Yugoslavs for these territories. I am in favour of backing up the Italians because that will split their Communist forces and will less fit in with the very friendly interest the Americans have in Italy and which I should like also to share. I imagine the Italians are more about Trieste and Istria than professed Communism and it would be a good thing to have settled Government in Italy which was united to the Western Democracies. I doubt very much whether Tito will agree if he got there to your turning him out. He is claiming all sorts of territories.

3. I am only sending the last paragraph of political background in order that you should let me know how you feel.

Vez. br. 2799

STROGO POVJERLJIVO
HITNO

ČUVATI
STROGO POVJERLJIVO I LIČNO
OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

Vaša poruka 1091[1]

Sigurnim sam da je taška 4 tačna. Tito neće povući svoje
trupe ako mu se naredi da to učini, a Rusi mu to mikada neće

[1] Snimak dokumenata (prisutni na masini) u AVII, reg. br. 27, 20, 26, 22, 29, 28 i 21/3, W.O. k. 8. Depese nemaju datuma, all se na osnovu razvoja situacije zaključila bojevima od 1 do 7
[2] Vidi dok. br. 10.
[3] Vidi dok. br. 3.
[4] Predpostavlja se da je Vinston Cerčil mislio na ilazak savezničkih jedinica u Jugoslaviju. Savezničke snage su ušle u Trst 24. maja, napomena ?.

[Br. 11

SPECIJALNA NEUNIŠTIVA DEPEŠA. ČUVATI. LIČNO
I STROGO POVJERLJIVO

OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

1. Molim podnesite izvještaj o Titu.[2] Nije li u ujedinjenju od-
stupio od sporazuma koji je sklopio s Vama u Beogradu.
2. Bilo bi mi od velike pomoći kad biste mi poslali informa-
macije o tim stvarima, koje u svakom trenutku mogu da
poklonu najozbiljnija pitanja.
3. Drago mi je što ste tamo stigli prvi [4]

041830

[Br. 2]

BR. 9

DEPEŠE PREDSJEDNIKA VLADE VELIKE BRITANIJE VINSTONA ČERČILA, OD MAJA 1945. FELDMARŠALU HAROLDU ALEKSANDERU U KOJIMA PODRŽAVA NJEGOVE AKCIJE I SUGERIRA UPOTREBU SILE ZA REALIZACIJU INI PERIJALISTIČKE POLITIKE U JULIJSKOJ KRAJINI'

narediti. Možda će ih staviti pod Vašu komandu. To bi već nešto značilo. U potpunosti se slažem sa Vašom tačkom 5, i sa svim instrukcijama koje ste dali da se spriječi sukob sa Titovim partizanima. Ukoliko bi došlo do neslaganja, ne treba primijeniti silu, osim u samoobrani. Treba stati d čekati. To pitanje mogu riješiti samo vlade tri velike sile. Ukoliko bi bilo pokušaja da se to osujeti, treba pregovarati i izvijestiti Kombinirani odbor načelnika generalštabova. Nesuglasice s Jugoslavenima treba da se rješavaju u mirovnim pregovorima, a ne na bojnom polju. Imam potpuno povjerenje da ćete Vi ispravno ocijeniti tešku situaciju u koju nas vodi naša pobjeda.

[Br. 3]

ČUVATI
LIČNO I STROGO POVJERLJIVO

OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

Sviđa mi se čitava Vaša korespondencija sa Titom. Drago mi je da ste stigli u Trst, Goricu i Tržič na vrijeme, da Vam ne zalupe vrata. Tito će, uz podršku Rusije, vršiti jak pritisak, ali ne vjerujem da će reskirati da Vas napadne na Vašim sadašnjim položajima. Ukoliko ne možete zaključiti zadovoljavajući radni aranžman s Titom, sporom se moraju pozabaviti vlade.

Ne dolazi u obzir da Vi sklapate bilo kakav ugovor sa njim o priključenju Istre ili bilo kojeg dijela predratne Italije »njegovoj novoj Jugoslaviji«. Sudbina ovog dijela svijeta ostaje da se riješi za mirovnim stolom, a Vi, svakako, treba da mu to stavite do znanja.

Da bismo izbjegli da navedemo Tita ili njegove komandante u bilo kakvo iskušenje, bilo bi mudro imati znatne snage u ovoj oblasti, nadmoćne u modernom naoružanju, i vršiti česte demonstracije vazduhoplovnim snagama, po mogućnosti, ne ometajući svoje napredovanje prema Beču, u kom pravcu, ubij eden sam, napredujete svom mogućom brzinom.

6'

T.O.O. 06.0208.

* Nastavak 'poruke ne odnosi se na Jugoslaviju,

ČUVATI

SPECIJALNA NENUMERIRANA DEPEŠA

STROGO LIČNO I STROGO POVJERLJIVO

OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

Vaš NAF 949?

Sve me to vezna zabrinjava. Molim Vas obavijestite me da li Vas omeće nedostatak ovlašćenja. Ü međuvremenu sigurno da će stalno prisluškivanje britanskih snaga ili snaga pod kontrolom Britanaca na tom frontu, ukoliko mozete da ih obezbjedite, pomoći da se sačuva mir i dobro dođi Uvoljko dođe do neprijatnosti. Obavijestite me što činite za prisluškivanje snaga protiv tog moskovskog pipka što ga predstavlja Tito[5]

070845

[Br. 5]

divizija. Pretpostavljam da Poljaci[14] ne bi mogli pozeljeti išta bolje. Zahvaljujući činjenici da Velika Britanija i SAD dijele vrijednosti. Zajedno, jedinicama će ova stvar biti jasna i nadam se da će sve u vezi sa ovim ići samo povjerljivim kanalima.

2. Moramo se zaista radovati izgledima za toliku pomoć od strane najših velikih saveznika i novog Predsjednika. Ako se ova akcija izvede energično, mogla bi se uvelike spriječiti Ohmavljanje svjetskog rata. Naravno, uvjeren da to može na sva bojišta, a, isto tako, siguran sam da to vidaju i Trumanovi sljedbenici.

122045

[Br. 6]

ĆUVATI

SPECIJALNA NEDNADERBANA DEPEŠA

LIĆNO I STROGO POVJERLJIVO

OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

Dat je veliki publiciteti također 5 Vaše depeše broj 960.[15] što nam je mnogo naškodilo.

Nadam se da ćete, u izmijenjenim okolnostima koje je stvorila Predsjednikova[16] depeša br. 400,[17] imati mogućnosti da mi date vjerovanje da će Armija Kojom Vi komandujete slušati Vaša naređenja i svoj uobičajeni oprezan duznost i disci-

[Br. 7]

ĆUVATI

SPECIJALNA NEDNADERBANA DEPEŠA

LIĆNO I STROGO POVJERLJIVO

OD PREDSJEDNIKA VLADE FELDMARŠALU ALEKSANDERU

Vaza NAF 967[18]

1. Prvo treba sačekati da zajednička američko-britonska poruka bude predana u Beogradu.[19] To je ozbiljna stvar i moramo vidjeti kako će Tito na nju reagirati.

[14] U pitanju su snage 2. poljskog korpusa, koji je bio u sastavu 8. britanske armije. Komandant tih emigrantskih jedinica bio je generalVladislav Anders, reakcionar i vatreni neprijatelj socijalističkog poretka u Istočnoj Evropi. U slučaju sukoba, Winston Curchil je planirao i upotrebu poljskih jedinica protiv Jugoslavije.

[15] Vjerojatno je u pitanju dokument br. 10.

2. Slažem se da, možda, nije potrebno da držimo priobalni pojas od Pule do Trsta, ali smatram da sada nije vrijeme da počnemo da predlažemo izmjene Predsjedniku,[20] jer bi to samo odlagalo predaju poruke.

3. S druge strane, Predsjednik je bio potpuno spreman da nam obezbijedi kontrolu Pule a ne samo korištenje lučkih objekata. Ne vidim zašto bismo smanjili taj zahtjev.[21] I opet, protivim se ideji da se ponovo obraćamo Predsjedniku, koji je zauzeo čvrst stav, ali koji bi se mogao pokolebati ako bi mu u zadnjem momentu postavili zahtjeve za izmjene.

4. U vezi sa Koruškom, mi ne predlažemo prihvaćanje ideje da se Titove trupe dovedu u britansku zonu. Naš stav je da treba da se povuku, što im je bilo rečeno.

5. Pročitajte, također, moju privatnu i povjerljivu depešu[22] koja neposredno slijedi preko »Ć« [povjerljivog kanala].

[19] Vlade Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država, preko svojih ambasadora u Jugoslaviji, predale su note, 2. juna 1945, vladi Demokratske Federativne Jugoslavije (vidi dok. br. 33).

[21] i [22] Vinston Čerčil, 30. maja 1945, šalje direktivu feldmaršalu Haroldu Aleksanderu da izvrši sve pripreme za napad na Pulu (vidi dok. br. 32).

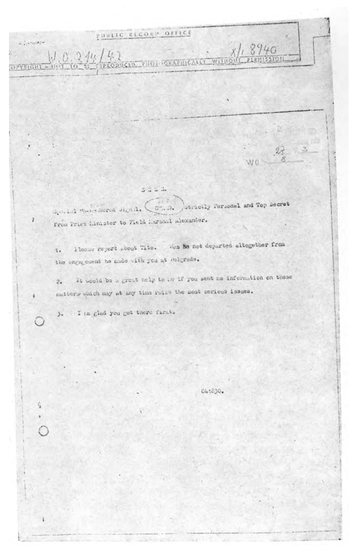

PUBLIC RECORD OFFICE
WO 214/43 X/L 8940
COPYRIGHT MAY BE RESTRICTED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

W.O.

ARMY SIGNAL CENTRE
HENDON, MIDDLESEX

FROM: [illegible]
No. [illegible]
OFFICE JOURNAL NO. 913

FT/OUTREADER
CLASSIFICATION TOPSEC. CAT
PRECEDENCE URGENT

FROM: AIRMO
TO: AFHQ

TIME OF ORIGIN 0000Z
REFERENCE NO 4799
TIME OF RECEIPT

GUARD

CHAMO. TOP SECRET AND PERSONAL FOR FIELD MARSHAL ALEXANDER FROM PRIME MINISTER.

YOUR HA 5091.

I AM SURE THAT PARAGRAPH FOUR IS RIGHT. TITO WILL NOT WITHDRAW HIS TROOPS IF ORDERED TO DO SO, AND THE RUSSIANS WILL NEVER TELL HIM TO. IT MAY BE THAT HE WILL ~~DESIRE THEIR~~ PROTECTION NOMINALLY UNDER YOUR (CROSS) F. THAT WILL BE SOMETHING. I ENTIRELY AGREE WITH YOUR PARAGRAPH FIVE, AND WITH ALL THE INSTRUCTIONS YOU HAVE GIVEN TO PREVENT A CLASH WITH THE TITO PARTISANS. SHOULD UNCOOPERATIVE CONTACT BE MADE, NO VIOLENCE SHOULD OCCUR EXCEPT IN SELF-DEFENCE. THERE SHOULD BE A PAUSE AND A HALT. THE MATTER CAN ONLY BE SETTLED BY THE THREE MAJOR GOVERNMENTS. IF OBSTRUCTED, YOU SHOULD PARLEY AND REPORT TO THE COMBINED CHIEFS OF STAFF. A QUARREL WITH THE YUGOSLAVS WOULD BE A MATTER FOR THE PEACE TABLE AND NOT FOR THE FIELD. I HAVE THE GREATEST CONFIDENCE IN THE WAY YOU WILL JUDGE THE DIFFICULT SITUATION INTO WHICH VICTORY IS LEADING US.

PAGE TWOA

MADE AVAILABLE BY ARRANGEMENT WITH THE PUBLIC RECORD OFFICE

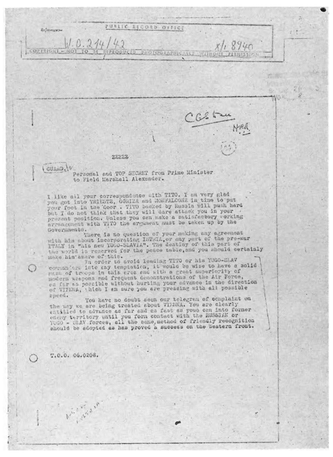

PUBLIC RECORDS OFFICE

W.O. 214/43 ref. 8746

CONFIDENCE NOT TO BE PRESUMED UNLESS CONFIRMED BY OFFICIAL AUTHORITY

C.C.S. 6th

NOE

CONFIDENTIAL

Personal and TOP SECRET from Prime Minister to Field Marshall Alexander.

I like all your correspondence with TITO. I am very glad you got into VRLIKA, OBBLIN and SKRADIN in time to put your foot in the door. TITO pushed by Russia will push hard but I do not think that Army will have effect you is your present position. Unless you can make a satisfactory working arrangement with TITO the argument must be taken up by the Governments.

There is no question of your making any agreement with the Quisling Communist DUBCEK, or any part of the pre-war ITALIAN "via nach SUD-SLAVIA". The destiny of this part of the world is reserved for the peace table, and you should certainly move all above all this.

Your object should be to hold Russian TITO or his TITO-CLAY organisation into any temporary, it would be wise to have a solid mass of troops in Italy ~~you~~ can with a great superiority of modern weapons and frequent demonstrations in the air, as far as possible without hurting your prospect in the direction of TRIESTE, which I am sure you are pressing with all possible speed.

You have no doubt seen our telegram of congratulations to the Yugoslavs on the capture of DRVAR. We are entirely in agreement as far and as fast as you can into former enemy territory until you form contact with the ~~ENEMY~~ or TITO's last forces, all the more, seeing of friendly recognition should be adopted as has proved a success on the Western front.

T.O.O. 06.0006.

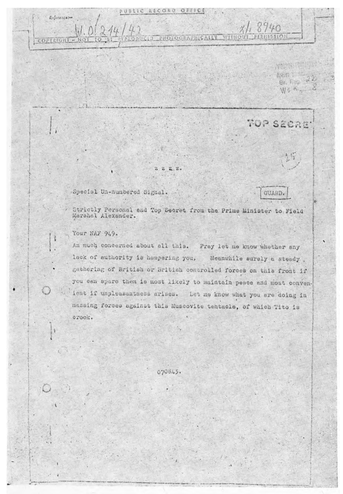

TOP SECRET

Special Un-numbered Signal. QUAD.

Strictly Personal and Top Secret from the Prime Minister to Field Marshal Alexander.

Your HAX 9.9.

As much concerned about all this. Pray let me know whether any lack of authority is hampering you. Meanwhile surely a steady gathering of Britis or British controlled forces on this front if you can spare them is most likely to maintain peace and most prevent fear if unpleasantness arises. Let us know what you are doing in massing forces against this Muscovite tentacle, of which Tito is proof.

QUAD.

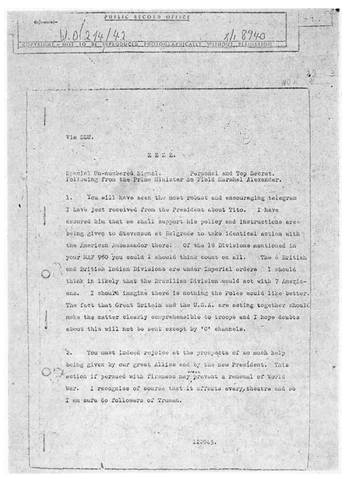
PUBLIC RECORDS OFFICE
WO 204/142 21. 8940
COPYRIGHT MAY BE RESTRICTED [PHOTOGRAPHIC COPY SUPPLIED FOR PRIVATE RESEARCH]

Via SIS.

S E C R E T.

Special Un-numbered Signal. Personal and Top Secret.
Following from the Prime Minister to Field Marshal Alexander.

1. You will have seen the most robust and encouraging telegram I have just received from the President about Tito. I have ensured him that we shall support his policy and instructions are being given to Stevenson at Belgrade to take identical action with the American Ambassador there. Of the 16 Divisions mentioned in your SAF 990 you could I should think count on all. Two 6 British and British Indian Divisions are under Imperial orders. I should think it likely that the Brazilian Division would act with 7 American. I should imagine there is nothing the Poles would like better. The fact that Great Britain and the U.S.A. are acting together should make the matter clearly comprehensible to troops and I hope doubts about this will not be sent except by "C" channels.

2. You must indeed rejoice at the prospects of so much help being given by our great Allies and by the new President. This action if pursued with firmness may prevent a renewal of World War. I recognise of course that it affects every theatre and so I am sure do followers of Truman.

122043.

Reference PUBLIC RECORD OFFICE
W.O. 214/42 A.M. 8940
CONTAINS - NOT TO BE PRODUCED, PHOTOGRAPHICALLY, WITHOUT PERMISSION

W2 28 3
8

(61)

Via S.I.U. Z Z Z Z SECRET

Personal and Top Secret from The Prime Minister to Field Marshal Alexander.

Special Un-numbered Signal.

The wide circulation given to Para. 5 of your MAF 960 has done much harm.

I hope that in the changed circumstances produced by the President's telegram No. 400 you will find it possible to give me the assurance that the first you command will obey your orders and its customary sense of duty and discipline.

I have been much distressed by the paragraph and wish that, so far as the British troops are concerned, it had not been given such a wide circulation.

14389.

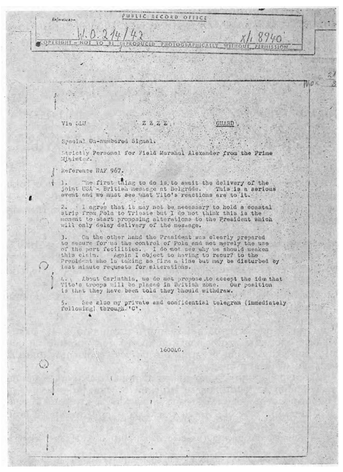
PUBLIC RECORD OFFICE

W.O. 204/142

x/1 8940

Via ADV. CYPHER. GUARD.

Special Co-numbered Signal.

Strictly Personal for Field Marshal Alexander from the Prime Minister.

Reference M.Z. 867.

1. The first thing to do is to await the delivery of the Joint Cut - British message at Belgrade. This is a serious event and we must see what Tito's reactions are to it.

2. I agree that it may not be necessary to hold a coastal strip from Pola to Trieste but I do not think this is the moment to start improving alterations to the Treaties which will only delay delivery of the message.

3. On the other hand the President was clearly prepared to secure for us the control of Pola and not merely the use of the port facilities. I do not see why we should assume this matter. I should object to having to report to the Cabinet that we had failed to get what we may be offered by Joint Allied Proposals for Allotting.

4. About Carinthia, we do not propose to accept the idea that Tito's troops will be placed in British zone. Our position is that they have been what they cannot withdraw.

5. See also my private and confidential telegram (immediately following) through "C".

16000.

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA
PREDSJEDNIKU VLADE VELIKE BRITANIJE VINSTONU
ČERČILU O IZVRŠENJU DOTIČNIH ZADATAKA I PO
DUZETIM MJERAMA ZA OKUPACIJU JULIJSKE KRAJINE[1]

CUVATI

STROGO POVJERLJIVA PORUKA
OD GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA

Br. MA 1091 Maj 1945.[2]

LIČNO PREDSJEDNIKU VLADE OD FELDMARŠALA ALEKSANDERA
KOPIJA ZA NAČELNIKA IMPERIJALNOG GENERALSTABA

Odgovor, na Vaše depeše br. 2765 od 1. maja[3]

1. Ovlašćujem da moje jedinice K. armije stignu u Trst u toku sljedeća 24 sata, i izdao sam sljedeća naređenja:

»Cilj vaših operacija u Julijskoj krajini za sada će biti sli-
jedeći:

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 7/3, W.O. k. 8.
[2] Dokument nema datuma, ali se pretpostavka da je poslan 2. maja 1945.
[3] Vidi dok. br. 8.
[4] Vidi dok. br. 7.

se nalaze u tim dijelovima Julijske Krajine, potrebne glavnom komandantu savezničkih snaga za vođenje operacija, stave pod njegovu komandu.

Saveznička vojna uprava u oblastima pod vašom kontrolom će funkcionirati prvo posljednji lokalnih vlast, bez obzira na nacionalnost.«

2. Obavijestio sam Kombinirani odbor načelnika generalštabova o svojim gore izmijenjenim mišljenima.

3. Poslao sam Tito sljedeću depešu: „ ,[5]

4. Titove regularne snage sada se bore u Trstu i već su okružile Veći dio Istre.[6] Vjeruem sam da on neće povući svoje trupe ako mu se luko naredi, osim ako mu to ne kažu Rusi.

5. Uložio mi Kombinirani odbor načelnika generalštabova izda naređenje da okupiram cijelu Julijsku Krajinu, primjenom sile ako je potrebno, sigurno ćemo se sukobiti sa Jugoslavenskom armijom, koja će uživati moralnu podršku bar Rusa. Prije nego što se na to odlučimo, mislim da bi bilo dobro da razmotrimo osjećanja naših vojnika po tom pitanju. Ona se duboko dive Titovoj partizanskoj armiji i gaje velike simpatije prema njihovoj borbi za slobodu. Moramo, stoga, biti vrlo pažljivi prije nego što zatražimo od njih da okrenu oružje sa zajedničkog neprijatelja i upere ga protiv saveznika.

Naravno, ne bih se upuštao u procjenu raspravama naših ljudi u domovini, koje vam je dobro poznato.[7]

W. M. Kaningem [Cunningham]
poglavnik

[5] Tekst depeše je izostavljen jer je identičan onom od 30. aprila (vidi dok. br. 7)

[6] O toku i rezultatima borbi za oslobođenje Istre, Trsta i Slovenskog primorja vidi dok. br. 107.

[7] Ministar vanjskih poslova Velike Britanije uputio je predsjednika Vlade Vinstonu Čerčilu depešu br. 3344 od 14. maja 1945, u kojoj između ostalog kaže:

»Američanci još nisu donijeli odluku što će učiniti ukoliko Tito ne prihvati anglo-američke zahtjeve. Moj je utisak da su se oni premiti s činjenicom da će se primijeniti sila kao posljednje sredstvo. Uzalmo ih je Aleksandrov izvještaj o posljedicama akcije protiv jugoslavena. uopće kod američkih i britanskih vojnika...« (AVII, reg. br. 23/3, F.O. k. 8).

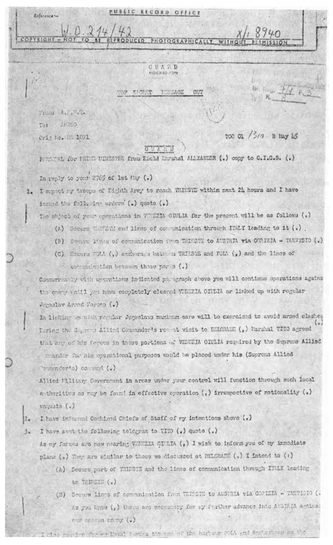
PUBLIC RECORD OFFICE

Reference: WO 214/43 AN 8940

COPYRIGHT EXISTS IN THIS DOCUMENT PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT RESTRICTION

SECRET

TOP SECRET [illegible] OUT

From A.F.H.Q.

To ADGO

Cypher No. M 2001 TOO CX /309 8 May 45

WARNING

Personal for FIELD MARSHAL from Field Marshal ALEXANDER (.) copy to C.I.G.S. (.)

In reply to your 2765 of 1st May (.)

1. I expect my troops of Eighth Army to reach TRIESTE within next 24 hours and I have issued the following orders (.) quote (.)

The object of your operations in VENETIA CURIA for the present will be as follows (.)

(A) Secure TRIESTE and lines of communication through ITALY leading to it (.)

(B) Secure lines of communication from TRIESTE to AUSTRIA via GORIZIA - TARVISIO (.)

(C) Secure FIUME (.) and area between TRIESTE and FIUME (.) and the lines of communication between these ports (.)

Concurrently with executing intended paragraph above you will continue operations against the enemy until you have completely cleared VENETIA CURIA or linked up with regular Anglo-US Armed Forces (.)

In fighting on such frontier Yugoslavs maximum care will be exercised to avoid armed clashes. During the Supreme Allied Commander's recent visit to BELGRADE (.) Marshal TITO agreed that any of his forces in those portions of VENETIA CURIA required by the Supreme Allied Commander for his operational purposes would be placed under his (Supreme Allied Commanders) command (.)

Allied Military Government in areas under your control will function through such local authorities as may be found in effective operation (.) irrespective of nationality (.)

2. I have informed Combined Chiefs of Staff of my intentions above (.)

3. I have sent the following telegram to ZIPPO (.) quote (.)

As my forces are now nearing VENETIA CURIA (.) I wish to inform you of my immediate plans (.) They are similar to those we discussed at BELGRADE (.) I intend to (.)

(A) Secure part of TRIESTE and the lines of communication through ITALY leading to TRIESTE (.)

(B) Secure lines of communication from TRIESTE to AUSTRIA via GORIZIA - TARVISIO (.

As you know (.) these are necessary for my further advance into AUSTRIA Action our common enemy (.)

I shall endeavour to clear Istrian Peninsula of the German 97A and detachments of the

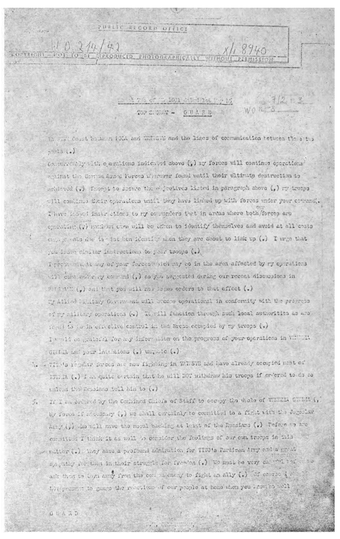

U EVROPI

Predmet br. FX 69610
Potpisao: Aleksander

Ovo je NAF 943.

1. Veza: tačka 4 iz NAF 936.²

2. Za vašu informaciju, odgovor mašala Tita na pismo u kojem sam ga obavijestio o mojim namjerama u Julijskoj krajini stigao je sada i glasi:

»Primio sam k znanju i pažljivo razmotrio 6 tačaka sadržanih u Vašoj depeši³ u pogledu odnosa i podnošja

¹ Spisak dokumenata (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 37/2 W. O. K. K.

² Taj dokument se ne nalazi u AVII.

³ Vidi dok. br. 7.

BR. 11

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 2. MAJA 1945. KOMBINIRANOM ODBORU NAČELNIKA GENERALŠTABOVA I BRITANSKIM NAČELNICIMA GENERALŠTABOVA O ODGOVORU MARŠALA JOSIPA BROZA TITA NA PORUKU OD 30. APRILA I O NJEGOVOM PRIJEDLOGU ZA RJEŠENJE PROBLEMA UPRAVLJANJA U JULIJ

SKOJ KRAJINI¹

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

HITNO

ZA KOMBINIRANI ODBOR NAČELNIKA GENERALŠTABOVA
ZA BRITANSKE NAČELNIKE GENERALŠTABOVA
NA ZNANJE VRHOVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA

4. Zato ću Vam biti zahvalan ukoliko Vi izdate naredenja Vašim snagama da stupe u vezu sa mojim jedinicama na gore spomenutoj liniji, gdje se dalјnje pojedinosti u vezi njihove suradnje mogu utvrditi na licu mjesta.

5. Slažem se da one moje jedinice iz partizani koji učestvuju sa njima u operacijama zapadno od te linije potpadnu pod Vašu komandu.

6. Slažem se i zahvalan sam Vam na Vašoj sugestiji da je potreban čvrsti kontakt između naših i Vaših trupa čim se budu spojile, da bi se koordinirale njihove operacije protiv zajedničkog neprijatelja.

7. U svim gore spomenutim podružnima operacija mojih jedinica, naše vojne i civilne vlasti će, naravno, nastaviti da funkcionirajuć«

3. Prema izvještajima iz Julijske krajine, danas u 17.00 sati moje snage su se nalazile 6 milja istočno od Udina i 4

[4] Vidi dok. br. 3.

operacija savezničkih armija i jugoslavenske vojske u Istri i Slovenskom primorju.

Od našeg posljednjeg saslanka i razgovora[4] situacija se jako izmjenila, utoliko što su jedinice moje 4. armije, u sadejstvu sa slovenskim jedinicama, uz velike teškoće i teške gubitke, probile linijn njemačke obrane koja se pruža od Rijeke prema Trstu, gdje se sada vode ulične borbe. Porod toga, skoro čitavu Istru, izuzev Pule, Rovinja i nekoliko drugih građova gdje se još vode ulične borbe, oslobodile su naše trupe. U vezi s gore spomenutim, želim da Vas obavijestim o slijedećem. Da bi se čim prije oslobodila Jugoslavija i zarobile sve neprijateljske trupe u Jugoslaviji, izradio sam slijedeći plan, koji se već sprovodi:

1. Da se oslobode Istra, Trst i Tržič do Soče i da se dalјe napreduje uz Soču prema austrijskoj granici.

2. U vezi s ovim, zona dejstava jedinica pod mojom komandom je odredena, tj. linija Soča od njenog ušća, Gorica, Tolmin i Tržič.

3. U skladu s našim ranijim dogovorom, slažem se da koristite luke Trst i Pulu, kao i zejleznicku prugu Trst — Tržič za snabdijevanje Vaših trupa u Austriji.

milje zapadno od Trsta. Nisu stigli nikakvi izvještaji o nekim neuobičajenim incidentima.[5]

Ovjerava: pukovnik J. E. Bastion

Dostavljeno: . . .[6]

2. maj 1945. u 20,21 sati. Predmet br. FX 69610

[5] Britanski načelnici generalštabova, nakon razmatranja izvještaja feldmaršala Aleksandera o odgovoru maršala Tita, poslali su mu 2. maja depešu u kojoj se između ostalog kaže:

»Iz njega [izvještaja] se vidi očigledno da je moguć sukob između Vaših snaga i snaga maršala Tita. Vi ste, nesumnjivo, izdali uputstva Vašim komandantima da izbjegavaju neprijateljstva s jugoslavenskom vojskom pod svaku cijenu, osim u samoobrani. Ukoliko dođe do eventualnih sukoba, treba se zaustaviti i ne ići dalje. Ukoliko oni budu pravili i dalje smetnje, Vi treba da stupite u pregovore i da se obratite Kombiniranom odboru načelnika generalštabova. Onda će tu stvar riješiti vlade Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza.

Naravno, Vi treba da napredujete što brže možete da biste stekli fizičku kontrolu nad što većim teritorijem prije nego što stignu jugoslavenske jedinice...« (AVII, reg. br. 35/4, F.O. k. 4).

[6] Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

PUBLIC RECORDS OFFICE
W.O. 204/5942
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOSTATICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

LOG NO.

FOR	
G-2	
A.C.S. G-3	
A.C.S. G-4	
A.A.F.H.Q.	
G.A.S.P.	
G.A.F.H.Q. (Rear)	
SECRET	

TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

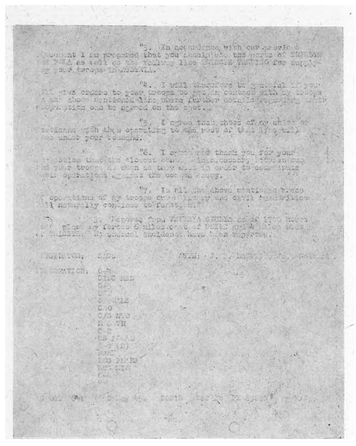

BR. 12

IZVJEŠTAJ AMBASADORA VELIKE BRITANIJE U JUGOSLAVIJI OD 2. MAJA 1945. MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA O PROTESTU GENERALA POTPUKOVNIKA PETRA DRAPŠINA, KOMANDANTA 4. ARMIJE JA. BRITANSKOM OFICIRU ZA VEZU ZBOG UHAPŠENJA SAVEZNIČKIH SNAGA U PODRUČJE TRSTA[1]

(OVA DEPEŠA JE POSEBNO POVJERLJIVA I OVLAŠĆENI PRIMALAC TREBA DA JE ZADRŽI I NE ŠALJE DALJE)

IZ BEOGRADA ZA MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA

Gospodin Stivenson [Ralf]
br. 572

Poslana u 9.18 poslije podne 2. maja 1945.
Primljena u 12.10 poslije podne 3. maja 1945.

VRLO HITNO

Slijedeće je najnovija informacija od britanskog oficira za vezu pri Štabu 4 armije JA.

[1] On je razgovarao s generalom [Petrom] Drapšinom i slovenskim načelnikom štaba. Njih dvojica su se začudili što se jedinice britanske 8. armije nalaze u predgrađu Trsta.

2. Oni izjavljuju da je jugoslavenska vojska zauzela obalni sektor prema Vabrezini.

3. Oni smatraju da je intervencija 8. armije u ovom području *neprotrebna*. Slovenski načelnik štaba je izjavio da su se saveznički glavni komandant na Sredozemlju i Tito složili da će ovo područje biti u jugoslavenskoj operativnoj nadležnosti, iako će Trst biti centar za snabdijevanje za operacije savezničkog glavnog komandanta na Sredozemlju prema sjeveru.

4. Operativne namjere 4. armije su sljedeće:

Tri pravca nadiranja ka Trstu, Gorici i Tolminu. Premda tome, vazno je da se razgranice akcionа područja 8. armije i jugoslavenske 4. armije.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 37/2, F. O. R. 4.

2. Pryog maja je uposlavljen kontakt sa savezničkim jedinicama na rijeci Soči zapadno od Tržića. Da otkrije su upoznavlja vezu s najsim jedinicama i obavijestili o broju savezničkih snaga oko Trsa. Sve do damas oni nisu u njega ušli. Ni smo vas otvorjesili i. maja da su bise tuge. Iz Vrhovnog štaba [generalštaba JA] u Beogradu primili smo slijedeću direktivu. S obzirom na činjenicu da je naša vojska poslala operativni cilj — rijeku Soču, kao što je planirano, i činjenicu da su oblasti istočno od rijeke Soče zauzele jugoslavenske jedinice, nema nikakve potrebe da savezničke snage ulaze u ovu oblast. Vaše jedinice moraju prekinuti kontakt sa savezničkim jedinicama na rijeci Soči. U vezi s tim i po naredenju Tita, 4. armija ne može ozvoniti prijelaz preko rijeke Soče. Molim vas da o tome obavijestite savezničke jedinice na području Soče, i ukoliko su te jedinice već prijesle rijeku, da se vrate na zapadnu obalu da bi se izbjeglo neporebno gomilanje trupa. U pogledu buze Trst, koji su tražili saveznici za bude operativ. ledimarsal Aleksander i Tito će riješiti to pitanje izmedu sebe. Do komatinog sporazuma, mi tražimo da se uvrsti sljedeća demarkaciona linija izmedu savezničke i jugoslavenske armije: linija rijeke Soče od obale [nečitko] u pravcu sjeverozapada.

Britanski oficir za vezu zahtijevao je od Jovanovića odmah obajsjenje gore navedenog (AVII, reg. br. 43/4, F. O. K. 4).

Dragog maja 1945. britanski oficir za vezu razgovarao je s generalpopukovnikom Arsom Jovanovićem, načelnikom Generalštaba JA, i komandantom 4. armije generalpopukovnikom Petrom Drapšinom. O tom razgovoru Britanska ambasada u Jugoslaviji je 5. maja, depešom

5. Drapšin je tražio od britanskog oficira za vezu da ide u Trst.

6. Jedan ruski pukovnik je bio prisutan na gore pomenutoj konferenciji.

7. Kasnij izvještaji od tog britanskog oficira za vezu govore da je 4. armija izdala jedno slučeno saopćenje savezničima, izjavljujući da *nikakve* savezničke trupe ne mogu prijeći rijeku Soču.[2] Stav Jugoslavena je veoma hladan i oni

[2] Načelnik Štaba 4. armije JA general-major Pavle Jakšić pozvao je. isioe dana. britanskog oficira za vezu pri štabu armije i upuito mu energičan protest zbog ulaska savezničkih snaga istočno od rijeke Soče. Ambasador Velike Britanije. depešom br. 583 od 5. maja 1945. obavješio je Ministarstvo vanjskih poslova o tom protestu:

»Sljedeće je primljeno od britanskog oficira za vezu pri štabu 4. armije JA. Koji je pozvan od strane načelnika štaba u 01.30 po Greniu 2. maja. tražeći od njega da prenese sljedeća službena saopćenja iz štaba armije:

[1.] Mi smo. provjerili da savezničke trupe 30. aprila [vidi dok. br. 7. napomenu 4] nisu bile u blizini i da vaše saopćenje u tom pogledu nije tačno. Zbog toga i nastalih smetnji u našim operacijama, štab u Trstu traži satisfakciju za to.

br. 585, obavijestila Ministarstvo vanjskih poslova. Sadržaj depeše glasi:

»Primljen mala u razgovoru s britanskim otiskom za vezu pri Štabu 2/i divizije [4. armije 7A], koja operira u Tirolu. general-pukovnik Krvenik Also Jovanović, načelnik Generalštaba JA, i generalpopukovnik Dragšin, komandant 4. armije, izjavili su da je zapadna granica operativnog područja Anglosaksonske armije tijeka Soče, da britanske snage ostanu zapadno od rijeke i da je partizanima naređeno da ne pređe spomenutog zahtjeva ce saštanak feldmaršala Aleksandra i Tita« (AVII, reg br. 45/4, F.O. k. 4).

izražavaju apsolutnu namjeru da učvrste svoje položaje na obali rijeke Soče.

Neka Forin ofis ovo odmah proslijedi u Vašington, San Francisko, Rim, Moskvu — kao moje depeše br. 34, 6, 33 i 34. (Ponovljene u Vašingtonu, San Franci sku, Rimu i Moskvi kao depeše br. 4477, 284, 1201 i 2355).

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: FO 371/48812
3849
992
COPYRIGHT. NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION.

8779 1/5/45

AMENDED DISTRIBUTION MAY 3rd 1945

Q

[This telegram is of particularly secrecy and should be retained by the authorised Registrar and not passed.]

[COPY No.] 158

AIR CHANNEL DISTRIBUTION

TELEGRAMS TO FOREIGN OFFICE

From Stevenson
No.822

9.18 p.m. GCT 2nd May 1945

2nd May 1945 5.18.10 a.m. DUST 3rd May 1945

Repeated to Resident Couriers No 220
Washington
San Francisco
Rome
Moscow

* * *

MOST IMMEDIATE

Following is the latest information from the British Liaison Officer with the Yugoslav 4th Army Headquarters.

2. He has conferred with General Drapshin and the Slovene Chief of Staff. They are both articulate that British 8th Army units were on the outskirts of Trieste.

2. They stated that the Yugoslav forces have occupied the coastal sector to Gorizia.

3. They regarded the 8th Army intervention in this area as not necessary. The Slovene Chief of Staff said that it had been agreed between Alx HQ and Tito, that this area would be Yugoslav operational responsibility though Trieste would be the only/ Centre for Allied operations northwards.

4. The operational intentions of the 4th Army are as follows.

(a) Three threats to Monfalcone, Gorizia and Tolmino. Essential therefore to specify sectors of action between the 8th Army and the Yugoslav 4th Army.

5. Drapshin has asked the British Liaison officer to go to Trieste.

6. A Russian colonel was present at the above conference.

7. Interpreters from this British Liaison officer state that the Yugoslavs are very friendly disposed to the Allies stating that no Allied troops had crossed the Isonzo. The Yugoslav attitude is very cool, and they declare the absolute intention of consolidating their positions on the east bank of the Isonzo.

Foreign Office pass to Washington, San Francisco, Rome Moscow immediately as my telegrams Nos. 64, 65, 66 and 74 respectively.

[Repeated to Washington, San Francisco, Rome and Moscow as telegrams Nos. 4477, 881, 1401 and 6866 respectively].

O.T.P.

ZAPISNIK SA KONFERENCIJE U GLAVNOJ KOMANDI SA VEZNIČKIH SNAGA ODRŽANE 3. MAJA 1945. O PROBLEMU OKUPACIJE I UPRAVLJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI I RAZMJATANJA PRIJEDLOGA MARŠALA JOSIPA BROZA TITA OD 2. MAJA 1945[6]

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

SEKRETARIJAT GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA

S4C (*P/45*) 9. *sjednica* STROGO POVJERLJIVO

3. maj 1945. Kopija br. 31.

KONFERENCIJA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA
(POLITIČKA)

Zapisnik sa konferencije glavnog komandanta saveznič kih snaga (politička) održane u čevrtak u 10[30] sati, 3. maja 1945.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 36/7.
[2] Imena prisutnih na konferenciji izostavljena.
[3] Zapisnik sa te konferencije ne nalazi se u AVII.
[4] Vidi dok. br. 11: depeša maršala Tita od 2. maja 1945.
[6] Zbornik, knj. XI, knj. 4

najbolji. Kurs tiho se probijati naprijed. izbjegavajući otvoreno sukobe sa Jugoslavenima, i zauzeti ona područja Julijske krajine koja su od vojne važnosti. Mi sada na tom području imamo 2. novozelandsku diviziju, i čim operativna situacija bude dozvoljavala, tamo ceno prebaciti 91. američku diviziju. Osobje i oprema, nomadno potrebne za ospособljavanje prema potrebi. On ne smatra da je Tito odgovor neposredno i prepostavlja da je namjera toga odgovora, kako se vidjelo iz ranije slozio u Bolsenu[6] i u Beogradu,[7] da jugoslavenska vojska u neposrednoj blizini područja njegovih (feldmarsala Aleksandra) vojnih komunikacija poipadne pod njegovu komandu. On smatra, ako se u toj stvari poslupa lukcno i čvrsto, da nece biti nikakvih problema oko zauzimanja Trsta i područja komunikacija, mada do nekih poteskoca moze doći oko uspostavljanja Savezničke vojne uprave. Medutim, potpuno je jasno da bi svaka sugestija o okupaciji

[5] Bajan Robertson (Brian Robertson), načelnik administracije Glavne komande savezničkih snaga.

[6] Razgovori vođeni u Italiji u augusta 1944.

[7] Vidi dok. br. 3.

ba sa zahtjevom da se ispita mogućnost snabdijevanja britanske vojske u Austriji bez korištenja luke Trst i saobraćajnica koje prolaze kroz Julijsku krajinu.

Generał-pułkownik Robertson[5] izjavio je da posjoje ti mogući načina za snabdijevanje britanske vojske u njenoj zoni u Austriji. Prvi je: put Trst — Tbliz, koji bi bio najbolji i najkraći. Drugi je: put Venecija — Tbliz, koji bi bio sporiji, i sa saobraćajnica bi još uvijek prolazila kroz neka sporna područja u sjeverozapadnom dijelu Julijske krajine. Treći je: put Brener, i nema sumnje da bi, ukoliko bismo se oslonili samo na njega, dalinja jaza komunikacija našli snage u Austriji bila vecina spor proces [Oslugila] i pripremiti jedinu dugu saobraćajnicu, što bi bio dugotrajan posao. Zato je predlozio da se načelniku Imperijalnog generalštaba posalje jedan privremeni odgovor u govoru spomenutom smislu, a da se u međuvremenu izvrši jedno detaljno ispitivanje. On je smatrao da su više političke negoadministrativni momenti osnovni faktori u ovom problemu. Međutim, ako budemo koristili Trst, moramo imati punu kontrolu nad lukom. Jugoslaveni sami nisu u mogućnosti da otvore i obnove luku i poprave saobraćajnice.

Dlavni komandant savezničkih snaga smatrao je da je

Admiral Kaningem je rekao da nije bez značaja to što su ti izješnji, sada primljeni od novozelandske divizije, potpuno suprotni onim koji su nedavno saopćeni iz jugoslavenskih izvora.

General-pukovnik Makmerri je izjavio da je sasvim očigledno da su Jugoslaveni tvrdili da su okupirali šira područja nego što ih zaista drže. On je bio sasvim za politiku čvrstoge naprednjaka i obezbjeđivanja za nas važnih područja iz izbjegavanje ozbiljnih sukoba.

General-pukovnik Morgan[9] saopćio je da postojeća upustva 15. grupi armija sadrže i zauzimanje Pule. On sumnja u opravdanost napredovanja kopnom prema ovoj luci, jer uspostavljanje jedne kopnene saobraćajnice između i Trsta nije u vojnom pogledu potrebno.

[8] Vidi dok. br. 14, napomenu 3.

[9] Za naćelnika Glavne komande savezničkih snaga postavljen je general-pukovnik W. D. Morgan, umjesto general-pukovnika Džona Hastinga — koji je imenovan za komandanta 13. armijskog korpusa i, ujedno, komandanta područja Trsta (vidi dok. br. 14).

čitave Istre izazvala sasvim drugu reakciju. On smatra da mu je namćnut kurs da dalje poslupa samo na vojnoj osnovi, i da nikla nade nisti u vezi s dolećim političkim problemima, koji se moraju rješavati na nivou vlada.

Gospodin Makmilan je smatrao da se situacija prilično izmijenila od ranijih pregovora, i svaki prijedlog da se okupira Cetava Julijska krajina nije više izvediv. Sasvim je jasno da britanska i američka vlada nemaju namjeru da ophodnu Zato je sada vazno brzo zauzeti sio više log područja do kome. On je smatrao da je pozeljno poslati jedan dobro sto-ći odgovor maršalu Titu, ponovo navodeći kurs kojeg glavni komandant savezničkih snaga namjerava da se pridržava, nje područja od vojnog znacaja, uzdajući se u razumnost i u isto vrijeme da se ohrabre, crtsto i sa takton, zauzimakatinih komandanata savezničke vojske da će izbjegavati ozbilne sukobe.

Generalmajor Lemnicer je na to rekao da je baš primio jedno saopćenje o tome da se njemački garnizon u Trstu predao novozelandskoj diviziji 2. maja u 16.30 sati.[8] Nisu spomenule nikakve jugoslavenske snage, niti je javljeno o nekim neuobičajenim incidentima.

depesa.

Admiral Kaninpem je predložio da se ne spominje Savezička vojna uprava, nego reći da cemo tamo uspostaviti nosphodnu organizaciju za omogućavanje otvaranja luke i obnavljanja saobraćajnica.

Glavni komandant suvezničkih snaga je naredio:

a) da se o ovom planu ne pravi nikakve izmjene u njegovim upustvima 15. grupi armija, čije snage treba i dalje da zauzimaju podršku Južnjske kranjne od vojnog značaja, odlučno i s latkom, izbjegavajući ozbiljne sukobe sa Jugoslavenima."

b) naščelniku štaba da, prema naprijed navedenim uputstvima pod oznakom »«, sastavi depešu koju će on odobriti za maršala Tita.[12]

[10] Vidi dok. br. 7, napomenu 3.

[11] " To naredenje je u skladu s instrukcijama koje je dobio feldmaršal Harold Aleksander od Britanskih nacelnika generalstabova (vidi dok. br. 11, napomenu 5).

[12] Vidi dok. br. 14.

Generał-pułkownik Robertson, sagłašavajući se sa načelnikom štaba, sugerirao je da bi se Pula mogla zauzeti s mora.

Glavni komandant savezničkih snaga je dao ga je general Klark[10] baš obavijestio telefonom da novozelandske trupe napreduju prema Puli. Međutim, on je upozorio generala Klarka da naročito vodi računa da se izbjegne sukob u vezi sa ovim pokretom. U odgovoru na pitanje komandanta Slona on je rekao, ako se Pula zauzme kao pomorska luka, da je trebamo držati pod svojom kontrolom i da ju njoj treba uspostaviti Savezničku vojnu upravu.

X

On je smatrao da, kako je predložio britanski opunomoćeni ministar [Harold Makmillan], treba poslati jednu depešu Titu, zahvaliti mu na njegovoj obavijesti i reći da sve teče dobro i da će saveznička vojska dalje napredovati prema ranije dogovorenom planu. Ovo treba opet ponoviti na bazi izlaganja našlh vojnih potreba U dogovoru na plenju g. Makmilana, on se složio da bi bilo najbolje izbjegavati spominjanje Savezničke vojne uprave, iako će se ova uspostaviti u područjima koja zauzmemo.

Gospodin Kerk se složio s prijedlogom glavnog komandanta savezničkih snaga da se u tom smislu pošalje jedna

c) da se ofromi kompletna Savezništva vojna uprava, na uobičajeni način, u podružnima koja su zauzele savezničke snage, u skladu sa političkom uvrštenom u tačci (a) .

[13]

J. G. Svitmen, potpukovnik
sekretar

Dostavljeno: . . . [14]

[17] Ostale tačke zapisnika ne odnose se na Jugoslaviju.
[a] Izostavljen razni komunali i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

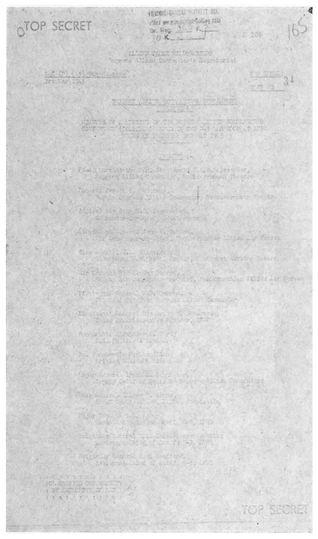
TOP SECRET
TOP SECRET

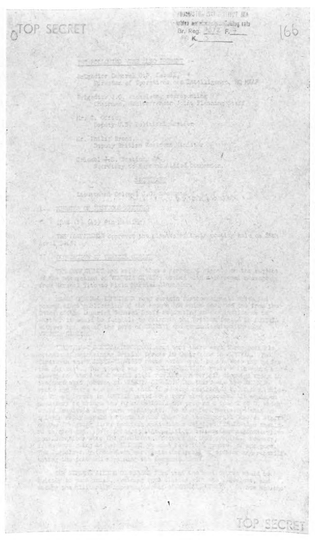
TOP SECRET
166
TOP SECRET

F.O.371/48203 R 9918/350/63 . 4196
DOCUMENT MAY NOT BE REPRODUCED OR QUOTED PUBLICLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

167

2nd New Zealand Division to the area and we were on the administrative situation would permit we would carry on the 4th U.S. Division. The personnel and equipment, initially required for opening a port and establishing our military communications, should be brought in as required. We did not consider there would unfavourable and be prepared to assume that the intention of it was as this had previously agreed both at ARCADIA and CASABLANCA, that Japanese forces in the northern area of the Pacific Ocean [illegible] military commitments would be undertaken by the United States and the British Empire. Any reduction and forces or difficulty would arise in the evacuation of TOKYO and the area of such communications, though there might be some difficulty over the establishment of Allied military governments. However, it was quite clear that any suggestion of the occupation of the whole of JAPAN would produce quite different problems. It felt that the return of Japan ahead as a military basis for new bases forced on him, and he would not be able to do anything about the political problems involved, which must be settled on a governmental level.

SIR WINSTON thought that points had revealed from her after the earlier discussions and any proposal to occupy the whole of MANCHURIA was no longer practicable. It was quite clear that the British and U.S. Governments did not propose to launch a war with the Japanese in order to secure control of the coast. It was, therefore, now of importance to occupy rapidly as much of the area as could be seized without [illegible] with the Japanese forces. It seemed it would be necessary to maintain a dominating right to transit Iran, protecting the Persian Gulf Command and the Caucasus. Any forces in the Middle East must be treated with firmness and tact to avoid risks of military [illegible], relying on the presence of local Allied Commanders to avoid serious clashes.

FIELD MARSHAL SMUTS observed at this point that he had just received a message to the effect that the formal surrender of GERMANY and surrender to the New Zealand Division at [illegible] on the 8th. No Japanese troops had been encountered and no enemies hostilities had been reported.

FIELD MARSHAL SMUTS said that it was quite evident that the Japanese had been striving to have extended their areas than what had in fact been, to win fully in favour of the policy of avoid local fights and securing the areas vital to us, whilst avoiding further damage.

SECRETARY STATE POWER observed that this was in complete contradiction [illegible] subject of TOLL. He questioned the advisability of proceeding on this part overland as the establishment of a [illegible] of 5 persons in any DIVISION was not militarily necessary.

SECRETARY STATE FOR WAR, speaking with the Chief of Staff, suggested that TOLL might be accepted by him.

THE PRIME MINISTER summed up the general line, and put information by telephone that the United States were proposing towards TOLL. He had, however, stressed General Eisenhower's anxiety to avoid a clash in connection with this question. He hoped to a conversation Near General Wood he said that if TOLL was wrecked as a result part we should control is not likely military agreement about to...

-5-

TOP SECRET

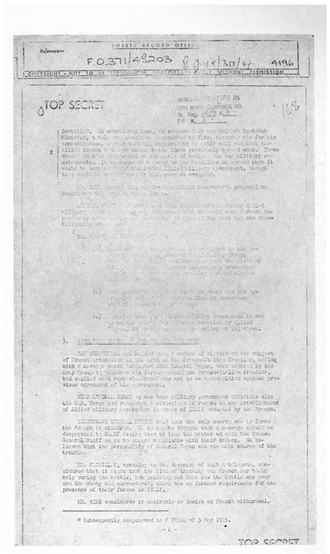

PUBLIC RECORD OFFICE

Reference: F.O.371/48203 C 3111/37/G 3196

CONTENTS MAY BE TOP SECRET

TOP SECRET

Jewellers, in greetings vein, on proposal of the British Ambassador, Madrid, that Commander Crosthwaite should be sent to Spain to discuss with Franco the Portuguese question. Commander Crosthwaite would not wish to leave Madrid but he could be invited on the pretext of sending him to Portugal. Three would then be invested on the basis of exchange of views on the military propaganda. It would be a pity if the Ambassador were not kept in touch with the talks, either through Commander Crosthwaite or through the Ambassador himself.

[illegible] proposal [illegible] Commander's proposal to despatch him to Spain [illegible]

[illegible] visit [illegible] Admiral [illegible] Cadiz [illegible] Admiral [illegible] Spain [illegible]

(c) [illegible] Commander Crosthwaite to act [illegible] Portugal in connection with delivery of Oil Stocks.

3. [illegible]

GENERAL [illegible] Ambassador, a member of Admiral of the Fleet Sir Dudley Pound's staff, with a message which indicated that General Franco, when ordered by Sir Samuel Hoare to withdraw the Falangist Blue Division from Russia, had replied that this division was not to be withdrawn without previous agreement of the Generalissimo.

Major General STRONG also had military conversations officials with the U.S. Army and Navy. Information is lacking as to the establishment of allied military representation in place of that removed by the French.

LIEUTENANT General [illegible] said that the only source who is Force the French is Admiral. It is doubtful whether that Admiral has despatched to Madrid reports as to their discussions with the French General Staff so as to ensure compliance with their orders. He has likewise kept the personality of Admiral Darlan was the main source of the trouble.

Mr. MACMILLAN, arriving in the discussion of such [illegible], considered that it would [illegible] the [illegible] Admiral Darlan for their help during the Battle, [illegible] out that now the battle was over and the enemy had successively [illegible] was no further requirement for the presence of their forces in Italy.

Mr. KING considered it undesirable to [illegible] on French withdrawal.

* Subsequently designated as F.371/41 of 3 May 1941.

- 4 -

TOP SECRET

Reference
F.O.371/48203 R 9018/317/62 4146
CONTAINS INFORMATION OF A CONFIDENTIAL NATURE BELONGING

TOP SECRET

DECLASSIFIED UNDER E.O. 12958, as amended
Authority NND 969078
By NARA, Date 12-18-06

169

THE MINISTER (AIR) CONSIDERED :

(a) Instructed the Chief of Staff to draft for his approval a telegram to Field-Marshal Tedder to explain the reasons which made us ask for Friedman to visit Washington.

(b) Approved that formal Allied military agreements under the control should be set up in all Areas of Northwestern Light Bomber Friendly-occupied or Axis.

4. [illegible] FOR PLANE IN EUROPE

(JPS Study No. 8/JWS (Final))

THE CHIEFS OF STAFF had before them a paper recommending that the time had now come for a radical modification of the functions allocated exclusively to Bomber Air Force.

AIR MARSHAL SLESSOR said he wished to emphasise that power with the Air Defence Commander-in-Chief Air Force, who was in operational control with us. He (Air Marshal Slessor) however, knew that the modifications now to be made would not affect the execution of the policy which we as the Air Force in CHIEF should now be placing before their Lordships at once.

CHIEF OF STAFF COMMITTEE said that any future offensive action in the Middle East-Mediterranean area, likely to be the Northern Arm, to the east, by Allied Army and Air Forces only, the Air Force had enough of Bomber Command to undertake, as the Army Force operating in that area were under control FIELD. It would therefore be an advantage if the Air Forces in Europe were placed under command of C-in-C Med.

THE CHIEF OF STAFF COMMITTEE suggested that the best course might be to place the Air Forces in North Africa Theatre command of Mediterranean, but to place them under command of C-in-C Med at a later date.

LIEUTENANT GENERAL ARNOLD said that the proposal would not go far enough for Air Force was entitled, in both this combined Theatre from Mediterranean, that had been. Then the Army's rights of their responsibility for the Air Force in Europe, which would relieve them of this responsibility, which rested solely under command of C-in-C.

AIR MARSHAL SLESSOR referred to a study by Bomber Air Force in regard to the withdrawal of our forces from the NORTH area. This study would assist in [illegible] consideration, but the RAF support related was that [illegible] to withdraw to the Air Force in Europe. Before this could be carried out it would be necessary to formulate the directive of the Air Force in this respect. When this withdrawal had been carried out, it was our desire in CHIEF should be the direct command of NATO, there would not appear to be any reason for the continued existence of Bomber Air Force, since we should only Air Force command.

CHIEF OF STAFF said not to forget of coming any withdrawal from NATO at the moment.

---

* ACE (A)(2) (Final).
* Subsequently designated as FX 77/2 of 4 May 1945.

- 2 -

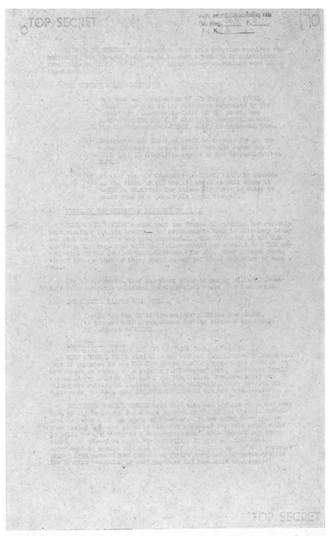

1003

PUBLIC RECORD OFFICE
FO 371/48203 P[illegible]
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

171

THE SUPREME ALLIED COMMANDER

Instructed the Chief of Staff to re-examine the question of payments to the Czech and take action accordingly.

L. C. HOLTHUSEN,
LIEUTENANT COLONEL,
SECRETARY.

DISTRIBUTION

	COPY NO
Supreme Allied Commander	1
Deputy Supreme Allied Commander	2-3
Commander-in-Chief, Mediterranean	4
Air Commander-in-Chief, Allied Air Forces Central Europe	5
Commander, United States Naval Forces Northwest African Waters	6
Deputy to Commander-in-Chief, NATO	7
Commanding General, Rear Area Group	8
Chief of Staff	9
Chief Administrative Officer	10-11
Deputy Chief of Staff	12
Assistant Chief of Staff, G-2	13-14
Assistant Chief of Staff, G-3	15-16
Chairman, Mediterranean Joint Planning Staff	17
Assistant Chief of Staff, G-4	18-19
Assistant Chief of Staff (Navies)	20
Chief of Staff, Central Europe	21
Director of Operations and Intelligence, HQ NATO	22-24
Director of Logistics	25-26
British Element Director	27-28
Secretary, FCB	29
Chief Commissioner, Allied Commission	30-37
Air Officer Commanding Italian Air Force	38
Commander NEASC, c/o NAVCO	39-40
Supreme Allied Commander's Secretariat	41-47
Spares	48-50

Commander, 37 Military District — Item 4 — 2 Copies

TOP SECRET

1004

BR. 14

PORUKA FELDMARŠALA HARALDA ALEKSANDERA OD 3. MAJA 1945. MARŠALU JOSIPU BROZU TITU O ULASKU SAVEZNIČKIH SNAGA U TRST I DA ĆE USPOSTAVITI POTREBNU ORGANIZACIJU RADI POTPUNE KONTROLE JULIJSKE KRAJINE I KOMUNIKACIJA U PRAVCU AUSTRIJE[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

Predmet br. F-70164
Potpisao: Aleksander

Hitno predati slijedeću ličnu poruku feldmaršal a Aleksandera maršalu Titu:

»1. Zahvaljujem Vam na poruci od 2. maja.[2] Slažem se da su se događaji brzo razvijali zahvaljujući velikim pobjedama koje su postigli hrabri vojnici naših i Vaših armija. Primite moje čestitke na izvanrednoj ulozi koju su odigrale Vaše jedinice.

2. Najvjerojatnije ste već čuli da su moje novozelandske jedinice ušle u Trst 2. maja i da se njemački garnizon, od oko 7.000 ljudi, predao snagama generala Frejburga [Freyburg].[3]

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 38/2, W.O. k. 8.

[2] Vidi dok. br. 11.

[3] Njemački garnizon u Trstu nije se predao snagama 2. novozelandske divizije, već su ga, poslije oštrih borbi, primorale na predaju jedinice 4. armije JA. Kad su savezničke jedinice 2. maja ušle u Trst, grad je bio oslobođen, osim objekata (zgrada suda, vila Revoltella, Konkonel i kula-tvrđava Sv. Justin) iz kojih su Njemci uporno pružali otpor u namjeri da se predaju saveznicima. Također nisu tačni ni podaci o broju njemačkih vojnika koji su se predali savezničkim snagama. U svojoj knjizi: »The Road to Trieste« (London, 1947), Džefri Koks (Geoffrey Cox), tadašnji načelnik Obavještajnog odjeljenja 2. novozelandske divizije, na 193—4. strani, između ostalog, navodi: »Na ulicama grada, naša pješadija je odmah uspostavila vezu sa jugoslavenskom pješadijom i lokalnim partizanima. Pukovnik Donald, koji je komandirao 22. bataljonom, napredovao je prema dokovima i Kuli-tvrđavi [Sv. Justin]. Citadela, snažna srednjovjekovna tvrđava u dobrom stanju, zauzimala je dominantan položaj u centru grada. U nju se povukao njemački komandant s dijelom svoga garnizona. Do-

pa u tom području bit će general ³potpukovnik ser Džon

nalo je pregovaranje s njima i oni su se ubrzo predali kad su uvidjeli da im se pruža prilika da padnu u ruke britanskim trupama a ne Jugoslavenima.

Ova predaja ljutila je Jugoslavene. Oni su dekazivali da zarobe- ljenici u stvari njima pripadaju, jer bi se ionako za nekoliko dana zgrade suda u kojoj su njemačke SS-trupe i još neke snage Rajha za- posjele područje. Jugoslaveni su tada ošro protestirali. Brigadir Dže- rti (Gearty) se susreo s prvim od hrpovoj diplomatskih a ne vojnih problema koji su trebali da uđu na situaciju u Trstu. Ovo je jasno zahtijevalo jedno od hoć rezolucijom odluka. Mi smo već pregovarali s Njemcima i odredili im 17.30 sati kao vremenska granica do koje treba da se predaju. Jedinica Rajha u toj zgradi sve je to privatila, a cesovi su htjeli da odbiju. Do 17.30 sati oni još uvijek nisu donijeli odluku s obzirom na to. Uzmin je predzoro Jugoslavenima suradnju, § tim što bi nas temovi otvarali vatru na zgradu a njihova pješadija privatili. nupad je opoco i ovaje je zaspbjemo preko 200 vojnika. Komunalne log sakoza sa 700 vojnika preko nam se u luku noć..« .

Opširnije o toku i rezultatima borbi za oslobođenje Trsta vidi dok. br. §4, 105 i 107.

¹ Vidi dok. br. 7.

² Vidi dok. br. 1, napomenu 8.

³ Vidi dok. br. 3.

3. Događaji su doveli do izvjesnog preklapanja zona dje- lava našeg armija. Ne vidim nikakav razlog da bi ovo tre- balo da stvara ozbiljne poteškoće, jer imam povjerenja u Vašu suradnju i razumnost našeg policijenih komandanata i njihovih jedinica.

4. Moj interes za Julijsku krajinu ostaje isto onakav kakav je bio kad sam Vam u Beogradu izložio svoje planove i kako je između 1. i 2. prosinca koju sam Vam uputio 30. aprila.⁴

5. Da bih korisno Trst kao bazu za vođe snage sa ko- jima namjeravam da nastavim prema Austriji, moram imati potpuno kontrolu nad njim i dunskim i zrakoplovnim uzda- ma od Trsta prema Austriji. Poznato mi je iz naših razgovora na jezeru Bolsenu⁵ i u Beogradu⁶ da Vi to prihvaćate.

6. U Trstu i na drugim mjestima u zoni komunikacija uvest ću potrebnu organizaciju da bih osiguran da se moje komunikacije odmah odposobe za dojstva i da eškasno funk- cionaju. kako bi se bolja mogla prenijeti što prije u Au- strju. prolv ostatka neprijateljskih snaga.

7. Pod uslovom da Vaše trupe u ovom području budu jasno informirane s Vaše strane o ovoj stvari, nece doći ni do kakvih neprilika usljed zajedničkog prisustva naših tru- pa u ovom području. Komandant američkih i britanskih tru-

Harding [Sir John Harding], komandant mog 13. armijskog korpusa. Bit ću Vam veoma zahvalan ako u tom smislu izdate uputstva Vašem dotičnom komandantu u tom području da stupi u vezu sa generalom Hardingom.«

Ovjerava: major C. C. Buš [Bush]

Dostavljeno: . . *J*

3. maj 1945. u 20.29 sati. Predmet br. F-70164

[7] Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

PUBLIC RECORD OFFICE
WO 204/5942
CONTENT & NOT TO BE REPRODUCED FOR PUBLICATION PURPOSES WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

TOP SECRET COPY No. 12
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

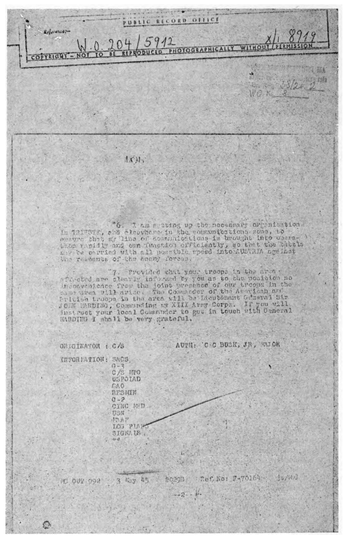
PUBLIC RECORD OFFICE
WO 204/5912
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

MOST SECRET

6. I am setting up the necessary organisation in Salerno, and Alexander in the communications zone, to ensure that my line of communications is brought into working order with the minimum of delay, so that the Allied Army is provided with all possible speed into CAMPANIA against the forces of the enemy there.

7. Provided that your troops in the area selected are strong enough and in a position to withstand interference from the local forces of the enemy in the first week or ten days of operations, and provided that the initial build up of the army can be maintained on the beaches, I propose to appoint Lieutenant General Sir Richard L. McCreery, Commanding X Corps. If you will therefore keep local Commander in my in touch with General McCREERY I shall be very grateful.

ORIGINATOR : C/S AUTH: C-in-C BRIT. TROOPS

DISTRIBUTION: PACT
O-1
C/S MED
WD/MIAD
SAO
BRIGHEM
O-2
CINC MED
DUKE
MAAF
LOS FIVE
SIGNIN

WO 204/5912 X Reg 65 Reqd Ref.No: F.70161 Is/Mil

-2- M-

BR. 15

IZVJEŠTAJ POTPUKOVNIKA J. R. S. KLARKA, ČLANA VOJNE MISIJE PORTREE, OD 4. MAJA 1945, GLAVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA O PROTESTU NAČELNIKA GENERALŠTABA JA ZBOG PRISUSTVA SAVEZNIČKIH SNAGA ISTOČNO OD RIJEKE SOCE I TOLERANTNOM STAVU PREMA OSTACIMA FAŠISTIČKIH I ČETNIČKIH SNAGA U GORICI[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

ZA GLAVNU KOMANDU SAVEZNIČKIH SNAGA
Broj: GO 174, 4. maj 1945.

Slijedeća poruka je primljena od potpukovnika Klarka iz misije PORTREE.[2]

»Danas me pozvao general [Arso] Jovanović, Titov načelnik Generalštaba, koji se sada nalazi na ovom području. Rekao je da želi da pošalje slijedeću poruku za Glavnu komandu savezničkih snaga po Titovim uputstvima:

»U ime maršala Tita želim da uložim slijedeći energičan protest i zahtjev da se savezničke trupe povuku odmah na ranije dogovorenu liniju, odnosno na rijeku Soču«.

2. Tražio je da obavijestim dotičnog komandanta savezničkih jedinica o tekstu ove poruke i da insistiram da što prije postupi shodno tome. Odgovorio sam da ću ja reći generalu Hardingu[3] ali da takva odluka spada u nadležnost

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVI I, reg. br. 45/2, W.O. k. 8.

[2] Tajni naziv savezničke vojne misije u Trstu.

[3] Komandant 15. grupe armija general Mark Klark izvijestio je, 5. maja, načelnika štaba Glavne komande savezničkih snaga o razgovoru između general-potpukovnika Džona Hardinga i general-potpukovnika Petra Drapšina. U izvještaju se između ostalog kaže:

»General Harding je imao dvosatni sastanak s generalom Drapšinom, danas u 17.00 sati. Postignut je izvjestan napredak u pogledu luke Trst... [nejasno u dokumentu]. Harding shvaća da je Drapšin primio najnovija uputstva od Tita. Harding je uvjeren da će Jugoslaveni uložiti svaki napor da dobiju granicu približno duž rijeke Soče, i da će se složiti da mi koristimo luku i željeznicu i da držimo neophodan mali garnizon u području luke/za čuvanje postrojenja, s tim

da Jugoslaveni budu odgovorni za bezbjednost komunikacija prema granici.

Procijenjena jačina 4 armije sada broji oko 60 000 ljudi u Trstu i prema sjeveru. Svakog dana, ilegalnim poštanskim vojnim putem pre-ma njoj Sovi i čak zapadno od njega, nasrpom prema našim jedin-

cama ...« (AVII, reg. br. 51/1, W.O. k. 8).

... Da su pročelavnici savezničkih snaga imali blagonaklon stav prema ostacima razbijenih kvislinških formacija, vidi se iz izvještaja popukovnika Klarka, poslanog iz Trsta 4. maja 1945. Glavnoj komandi savezničkih snaga u kojem, između ostalog, kaže:

»Ujutro je grupa novozelandskih oficira poslata kolaboracionističkoj centrali snaga do izručenja ovih drugih u suglasnosti sa upustvima Klarka su sinji, našli su na organizaciju demonstracije koje je pristalo jedna grupa Kolaboracionističke centrale. Ilegalni načinili su snimke savezničkih oficira, s oružjedonom numjerom da fotografske ljepu izmedu kolaboracionističke centrale i savezničke vojske...« (AVII, reg. br. 41/2, W.O. k. 8).

feldmaršala Aleksandera, koji će, bez sumnje, komunicirati s njim o Vrhovnom predmetu.

... On je izjavio da pristajvo savezničkih trupa ometa njegove »planirane operacije«. Odgovorio sam da, budući da vrše nema nijednog Nijemca između Trsta i Soče, ne shvaćam kakve bi to vrste operacije mogle biti. On je izjedao zbunjen i rekao je da ima dokaze da smo mi konstili 'tajanske fašiste u sprečavanju antifašističke demonstracije u Gorici i da će biti bolje da se savezmici što prije povuku za-padno od Soče.

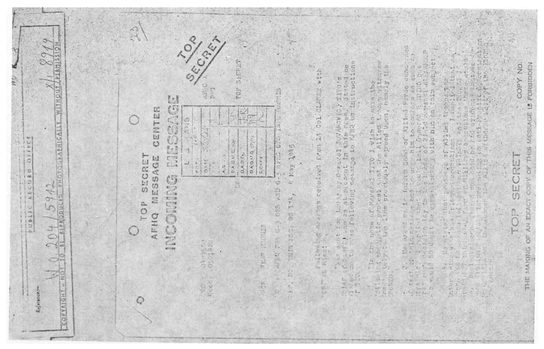

BR. 16

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 4. MAJA 1945. KOMBINIRANOM ODBORU NAČELNIKA GENERALŠTABOVA I BRITANSKIM NAČELNICIMA GENERALŠTABOVA O RAZMIJENJENIM PORUKAMA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM OD 2, 3. I 4. MAJA ZA RJEŠENJE SPORNIH PITANJA OKO UPRAVLJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

HITNO

ZA KOMBINIRANI ODBOR NAČELNIKA GENERALŠTABOVA
ZA BRITANSKE NAČELNIKE GENERALŠTABOVA

NA ZNANJE VRHOVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA U EVROPI

Predmet br. FX-70375
Potpisao: Aieksander

Ovo je NAF 946.

1. Za vašu informaciju maršal Tito i ja razmijenili smo slijedeće lične poruke u toku posljednja 24 časa:

A. Po prijemu odgovora maršala Tita, kako je navedeno u tački 2 izvještaja NAF 943,[2] obavijestio sam ga o slijedećem: [3]

B. Gornja poruka se mimoišla sa jednom drugom koju je meni posilao maršal Tito i koju sam primio 3. maja u 19.02 sati.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 30/3, W.O. k. 8.
[2] Vidi dok. br. 11.
[3] Izostavljen tekst depeše jer je identičan kao u dok. br. 11.

»Ovog trenutka primio sam obavijest od moje 4. armije u kojem se kaže da su tenkovske i pješadijske jedinice savezničkih snaga, pod Vašom komandom, bez neke prethodne najave, ušle u Trst, Goricu i Tržič, gradove koje je oslobodila Jugoslavenska armija. Pošto ne znam što bi to trebalo da znači, želio bih da mi Vi date hitno objašnjenje
0 toj stvari.[«][4]

C. Na to sam mu poslao slijedeću poruku danas u 13.00 sati.

»1. Primio sam Vašu poruku od 3. maja. Začuđen sam zbog Vašeg očiglednog propusta u poštivanju sporazuma koji smo postigli u Beogradu.[5]

2. Prema tom sporazumu, pošto su luka Trst i željezničke komunikacije i putevi od Trsta za Austriju preko Gorice
I Trbiža neophodni za moje daljnje napredovanje u Austriju, potrebno je da imam potpunu kontrolu na tim područjima.

Vi ste mi, nadalje, ponudili, i ja sam prihvatio, da sve Vaše snage u tim područjima budu stavljene pod moju komandu.

3. Da bih Vam omogućio da istjerate neprijatelja iz Vaše zemlje, snabdijevao sam Vas, i to još činim, velikim količinama municije, sanitetskog materijala i hrane. Pored toga, pružio sam Vam i podršku jakih vazduhoplovnih i mornaričkih snaga. Tako sam potpuno održao svoje obećanje i još uvijek vjerujem da ćete i Vi održati svoje.

4. Do sada, međutim, Vi ste poduzeli jednostranu akciju naredivši Vašim trupama da zauzmu teritorij na zapadu sve do rijeke Soče.

5. Predlažem, budući da to pitanje zahtijeva brzo rješenje, da pošaljete Vašeg načelnika štaba u Bari, gdje imate misiju, da se sastane sa mojim načelnikom štaba general-potpukovnikom Morganom. Siguran sam da bi oni riješili taj sukob gledišta na obostrano zadovoljavajući način.

[4] Tu je depešu poslala 3. maja Ambasada Velike Britanije u Jugoslaviji Ministarstvu vanjskih poslova Velike Britanije. Ministarstvo vanjskih poslova istog dana je šalje feldmaršalu Haroldu Aleksandru, ambasadama u Vašingtonu, Moskvi i Rimu i delegaciji Ujedinjenog Kraljevstva u San Francisku (AVII, reg. br. 47/4, F.O. k. 4).

[5] Za vrijeme razgovora u Beogradu između feldmaršala Harolda Aleksandera i maršala Josipa Broza Tita nije postignut *sporazum* o Julijskoj krajini, već je samo dogovoreno o korištenju luke Trst i komunikacija u pravcu Austrije. Vidi dok. br. 3 i 14,

6. Ndredio sam mojim trupama da zadrže svoje posto-
jeće položaje u podnožjima Trsta, Trzića i Gorice.[«]

2. Izvještaj o situaciji u vezi Trsta i predaje Njemaca
na mom frontu šljedi neposredno.

Ovjerava: pukovnik J. E. Bastion

Dostaviteno: . . .[6]

4. maja 1945. u 14,19 sati. Predmet br. FX-70375

[«] Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje

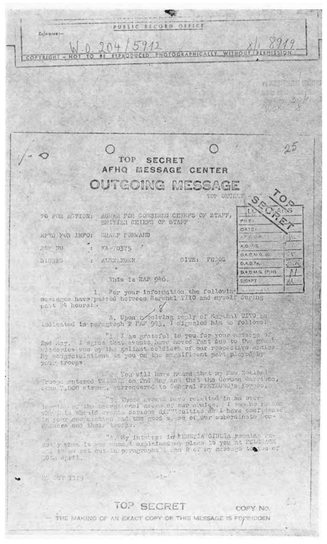
PUBLIC RECORDS OFFICE
Reference: WO 204/5911 4A 8919
PHOTOGRAPHY NOT TO BE EFFECTED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

TO FOR ACTION: ADVAN FOR GOVERNOR GENERAL OF STATE, MILITARY CHIEFS OF STAFF

AFHQ FOR INFO: CMAIF FORWARD

INFO TO : FX/0375

ORIGIN : ATHLETIQUE CLEN: FRANK

Date is EAP 596.

1. For your information the following message has passed between Marshal STALIN and myself during past 24 hours.

2. Upon receipt of Marshal STALIN's message referred to in paragraph 1 for FDR, I replied as follows:

"I am grateful to you for your message of 2nd June. Your Conversation has served [illegible] to Dwight Eisenhower to you on the magnificent part played by our Soviet troops.

"You will have heard that on 2nd May last the German garrison, consisting of 100,000 troops, surrendered to General FRANKLIN [illegible]

"I myself attended a Victory Parade held in New York on the 12th instant, when I was received with the greatest enthusiasm by [illegible] I was also received in Ottawa and Quebec with [illegible] and the most cordial welcome and hospitality.

"My journey to FRANCE [illegible] I am very glad to know it was such a gratifying one. I hope to see you at [illegible] and to see you both in Washington [illegible] as soon as possible after the 4th July."

TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

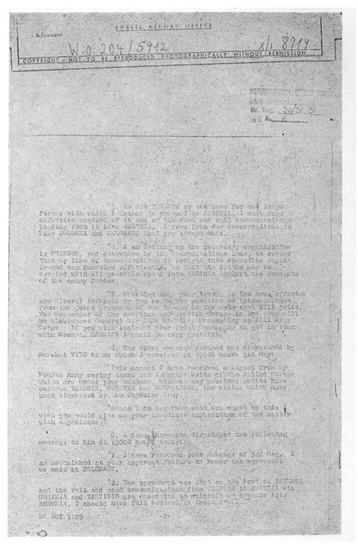

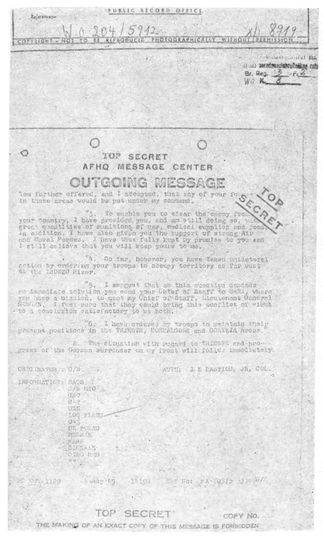
PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: WO 204/5942 AL 2919
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED, PHOTOGRAPHICALLY, MICROFILMED OR OTHERWISE
TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE
TOP SECRET
You further offered, and I accepted, that any of your forces in those areas would be put under my command.
3. To enable you to clear the enemy from your country, I have provided you, and am still doing so, great quantities of munitions of war, medical supplies and food. In addition, I have also given you the support of strong Air and Naval Forces. I have thus fully kept my promise to you and I still believe that you will keep yours to me.
4. So far, however, you have taken unilateral action by ordering your troops to occupy territory as far west as the Danube River.
5. I have ordered my troops to maintain their present positions in the VENICE, PORDENONE and GORIZIA Areas.
6. I suggest that on this occasion General [illegible] candidate authority you send your Chief of Staff to GAZA, where [illegible] a mission, to meet my Chief of Staff, Lieutenant General [illegible]. I feel sure that they could bring this conflict to such a conclusion satisfactory to us both.
7. The situation with regard to TRIESTE and progress of the German surrender on my front will follow immediately.
CAT0 [illegible] 0/0 AUTH: A.B. Eagles, JR, COL.
INFORMATION: SACA
G/S SCO
NAF
G-2
USC
16th ARMY
G-3
8th ARMY
MEDUNA
FANO
LANCIANO
[illegible]
AC G/S-1129 [illegible] TIME [illegible] FX-[illegible]
TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

BR. 17

IZVJEŠTAJ PUKOVNIKA J. R. S. KLARKA, ČLANA VOJNE MISIJE POBTREE, OD 4. MAJA 1945. GLAVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA O RAZGOVORU S GENERAL-POT PUKOVNIKOM PETROM DRAPŠINOM ZBOG ULASKA JA KIH SAVEZNIČKIH SNAGA U JULIJSKU KRAJINU[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

HITNO

ZA GLAVNU KOMANDU SAVEZNIČKIH SNAGA

Brzj: GO 161, 4. maj 1945.

Slijedeća obavijest primljena je od pukovnika Klarka iz misije [POBTREE]:

1. Reklao je da već ima dvije svoje divizije u Trstu i da ne vidi mikakav razlog da saveznici dovode tako velikl broj operativnih jedinica. Dodao je da shvaća da je dogovorno da savezmci trcba da kontle lukn Trst i da zna da će im bili pomdene usluge u Puli. Nisu spominjane kopnene komunikacije zmcdu Pule i Trsta i nisnn razgovaroo o toj stvari. On je spomenuo nasc gamizone u Gorici i Udinama i bio je, sigurnn sam, impresionirnn njihovom snagom. Bio je Cvrsto uvjcrcm da će bili postignut sporazum izmcdu savezmickog gJavnog komnndanta na Sredozcmlju i Tita i da će dcmarkaciona linija bili prcma Soči.

2. Talijanska uprava u Trsu bila je pohpuno fašistič ka organizacija. Jugoslaveni poduzimaju korake da rašćiste ovu (korupcionaškn) grupu. Budnica poslavljena upravn mo ra bili sastavljena od samih Jugoslavena. Nepretkdno je po navljao najvažnije: Trst je uvijek pripadao nama, tako će i ubuduće bili.

[1] Snimak dokumenta (prisanog na mašini) u AVII, reg. br. 43/2, W.O. k. 8.

3. On je odbio ponuđeni pomoć u tehnovima za očuvanje poslijeratnje ncprijateljskog gamizona u Općini zato što njegove trupe počnuno drže situaciju u svojim rukama. To je zasta istina.[2]

4. Na kraju je podvukao da su Tst oslobodile njegove trupe, uz znatne gubitke, i zaključio da smo mi jurnuli na njegove uspjehe. Ja sam nagljasio da to nije istina i da su naše trupe bile prisiljene da se boje da bi ušle u grad i da su zarobile velik broj neprijateljskih vojnika. Za zaljenje je što je u 16.00 sati stanica BBC[3] objavila vijest: Novozelandske trupe su zauzele Trst.[4] To .. [5] ne pomaže postojećim

[2] To je bio 3. maja 1945. Na poljoćnje proslavo njemačko upornje u Općini (od Trsta) napadale su jedinice 20. divizije JA. Nezavisne države Hrvatske (NDH) koje su se povlačile prema sjeveru i zapadu. U bezuvjetnoj kapitulaciji koji se pravo upućuje njemačkom komandantu 20. divizije, a Njemci su se povlačili prema Austriji. [3] Engleska skraćenica za British Broadcasting Corporation (Britanska radio-stanica)

[4] Zvanične britanske izjavove i odgovorna lica objavljivali su tek 5. maja 1945. Na poljoćnje proslavo njemačko upornje u Općini (od Trsta) napadale su jedinice 20. divizije JA. Nezavisne države Hrvatske (NDH) koje su se povlačile prema sjeveru i zapadu. U bezuvjetnoj kapitulaciji koji se pravo upućuje njemačkom komandantu 20. divizije, a Njemci su se povlačili prema Austriji. [3] Engleska skraćenica za British Broadcasting Corporation (Britanska radio-stanica)

[5] Ovdje dopisa br. 783 (od 3. maja, Tsti). U prilogu se dostavlja spovijest izdano u Beogradu 3. maja, u kojem se podvlači da su Tst i Gorica zauzeli Jugoslaveni, a ne K armija.

summiyvo, uèinli sve što mogòe da èim prije dobijete dcmanli jugoslavenskih trnfinji ili kommentar o tome rađen od Savezničkih vojnih vlasti u Italiji. Bilo u formi službenih saopćenja ili putem poluslužbenih reanlacija rnnim dopisnicma. Ne mogc se dozvoiiti da BHC i štampa primaćaju službena jugoslavenska saopćenja o jedmoj stvari od tolikog interesa u javnosti; najbolje sredstvo za njihovu korekciju će biti i poipuno davanje informacije od strane savezmika.« (AVH, reg. br. 49/4, F.O. k. 4)

[5] i [6] Dio teksta nečitljiv.

[7] Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

osjetljivim pregovorima i nije potpuno isključe, jer su jugoslavenske snage već zauzele većinu ...[6]

Dostavljeno: ..[7]

4. maj 1945, u 10.20 sati. Br. GO 161.

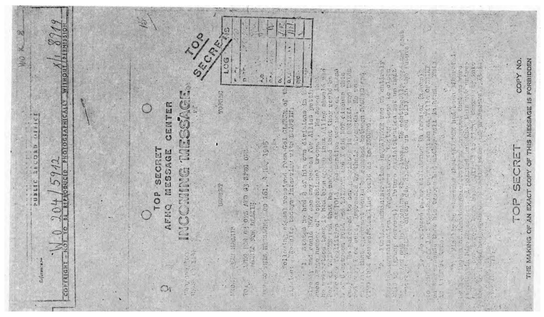
TOP SECRET
TOP SECRET

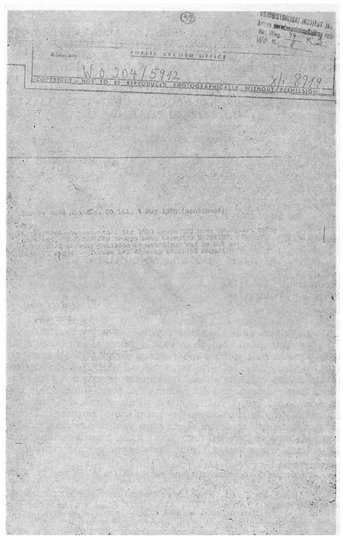
FOREIGN RECORDS OFFICE
W.O. 204/5942
XL 8719

BR. 18

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 5. MAJA 1945. KOMBINIRANOM ODBORU NAČELNIKA GENERALŠTABOVA I BRITANSKIH NAČELNIČKIH GENERALNEGENERAL O ODGOVORU MARŠALA JOSIPA BROZA TITA NA DEPEŠU OD 3. MAJA I O NAHIJERAMA DA UPUTI U BEOGRAD GENERAL-POTPUKOVNIKA W. D. MORGANA NA RAZGOVOR ZA RJEŠENJE PROBLEMA OKO UPRAVLJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

ZA KOMBINIRANI ODBOR NAČELNIKA GENERALŠTABOVA
ZA BRITANSKE NAČELNIKE GENERALŠTABOVA

NA ZNANJE. VRHOVNOJ KOMANDANTI SAVEZNIČKIH SNAGA
U EVROPI GENERALU AZENHALEERU[2]

15. GRUPI ARMIJA, LIČNO KOMANDANTU

Predmet br.: FX-71153

Poštiao: Aleksander

Ovo je NAF 948.

1. Primio sam sljedeću depešu od maršala Tita:[3]

»1. Između sam zbog Vaše spremnosti da posumnjate u poštenu poštivanja s moje strane dogovora koji smo postigli u Beogradu. Još više sam iznenađen zbog činjenice što nisam čuvao samo svojim vojnim dužnostima i kao vrhovni komandant nego i dužnostima kao predsjednik vlade kojih mora, prije svega, voditi računa o interesima svoje zemlje. Čak sam još više iznenađen, jer sam u svojoj poruci od 2. maja[4] podvukao da se držim riječi koju sam dao u Beogradu o tome da možete koristiti luke Trst i Pulu, kao i komunikacije koje vode prema Austriji radi snabdijevanja Vaših trupa.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 48/2, W.O. k. 8.

[2] Ajzenhauer Dwajt (Eisenhower Dwight), vrhovni komandant savezničkih snaga u Evropi.

[3] To je odgovor maršala Tita na depeşu feldmaršala Aleksandera od 3. maja 1945 (vidi dok. br. 16).

[4] Vidi dok. br. 11.

jedinica mjr. kao što znate, čisto vojnog karaktera već i potpuno mi|itkoge. Jugoslavija je vrlo zainteresirana za taj teritorij, ne samo kao pobjednik na stranu savezni|a u ratu protiv Italije već i zato što su ovi teritorij bili nepravedno anektirani od strane Italije kao rezultat ranijeg nitovnog ugovora.[7] Smatram da je učinjena velika nepravda nakon napadenoj zemlji jer se priznaju samo njene dužnosti a ne i njena prava kao savezničkog naroda u ratu.

5. Vrlo je nezgodno što su prije ovoga nakog nesporazuma poćele diskusije o ovom teritoriju u talijanskoj i savezničkoj štampi, a naročito poslije zuzimanja Trsta od strane naših trupa. Sire se najnovijenije glasne i vrijeda naša armija koja je prolila tako mnogo krvi za zajedničku stvar savezničkih.

6. Moram istaći jedan incident koji se desio u Gorici, gde su Vaši tenkovi štitili talijanske fašističke demonstranteke koji su drsko vrijeđali Jugoslavene i spriječavali nake vojne vlasti da intervenrraju.[8]

[5] Vidi dok. br. 84 i 107.
[6] Vidi dok. br. 7, napomenu 4.
[7] Vidi dok. br. 2, napomenu 7.
[8] Vidi dok. br. 15, napomenu 4.

2. Situacija se kasnije izmijenila iz sljedećih razloga:

(A) Moje trupe su vrlo brzo napredovale u pravcu Rijeka — Postojna,[9] a Vaš desant u Trstu koji sam očekivao nije izvršen.

(B) Zbog primirja[10] koje ste sklopili na talijanskom frontu sa njemačkim snagama, moje trupe su zapale u tešku situaciju, jer su Nijemci počeli da pojačavaju svoje trupe na našem frontu. Zato sam odlučio i naredio mojim jedinicama da jednim smionim manevrom zauzmu komunikacije koje vode prema Rijeci od Postojne i Trsta i da napadnu u leđa vrijeme ginal Trst. Ova operacija je imala veliki uspjeh. Kada je kapitulirala njemačka armija u Italiji, ja sam naredio da se što prije zauzme grad Trst i dvije polovzji na rijeci Soči da bi se prudila zaštita operacijama u samom Trstu i sprječilo Nijemce da dovedu pojačanja sa talijanskog fronta.

3. U isto vrijeme, kapitulacija njemačkih snaga u Italiji, uoči|oj Koruškoj i Slovenskoj izmijenila je situaciju jer Vi sada nećete morati da vodite teške vojne operacije, već samo da okupirate ove teritorije. Ova činjenica nije bila predviđena tokom naših razgovora u Beogradu.

4. Zauzimanje spomenutih teritorija od strane naših

vojni sporazum o sljedećim stavrima:

»1. Feldmaršalu Aleksandru potrebna je luka Tfst, zbog njezinike i drumske komunikacije prema Vlahu preko Gotrnce. Teritorij zapadno od označene linije na karti bit će pod njegovom kontrolom. Sve snage, kako 15. grupa armija tako i jugoslavenske i partizanske, doći će pod njegovu komandu od sporazumno dogovorenog roka.

2. Ovim podrućjem će upravljati Savezništa vojna uprava feldmaršala Aleksandra. Kontrolt će se u pojmnosti svaka jugoslavenska crvlna vlast koja se tamo uspostavi i djelnje zadovoljavajuće.

3. Da bi se olakšalo sprovodcnje navedenih tačaka 1. i 2. jugoslavenske regulame snage bi trebalo postcpeno povlačiti iz podrućja pod komandom feldmaršala Aleksandra a partizani će predati svoje oruzje i rastormrati se.

4. Ovaj sporazum je čisto vojne prirode i ni na koji način ne utiče na dugoročnu politiku u pogledu tih tcritorija.«

4. Linija koja se spominje u gore spomenutom sporazumu trebalo bi da obuhvaca luku Tfst, prostor potrebaan

9 Taj dokument se ne nalazi u AVII.

7. Još jednom Vam izrazavam svoju zahvalnost Što ste ispunili svoje obecanje i dali potrebnan ratni materijal našoj armiji kako bi mogla izvrsavati svoje zadatke koji su od zajedničke koristi i nama i našim savezniclma.

8. Mislim da ćemo se lako složiti o mačinu za izglađivanje ovih nesporazuma i sprcman sam da odmah pošaljem svog predstavnika u Bart, ali bi bilo bolje kada bi Vaš načelnik štaba mogao da ode u Tfst, gdje se trenutno nalazi moj načelnik štaba.

9 Mojim jedinicama je naređeno da drže čitav osvojeni teritorij i da nc omctaju ni na koji način Vaše trupe na putu prema Austriji duž linija komunikacija predviđenih sporazumom. Luka Tfst Vam se, lakoder, stavlja na raspolaganjc.«

2. Odgovorio sam Šljivačdcc:

»Hvala Vam na Vašoj depeši od 5. maja. Potpuno razumijem Vašc poslskoćc. Smatram da bi došlo do bržcg i mnogo povoljnjcg rješenja ak€ bih poslao svog načelnika štaba u Bcograd da potrazgovara sa Vama o cijelo toj stvari.«

3. Sasvim je sigurno da nc mogu sprovesti politiku zacrtanu u FAN 536? bez upotrebe sile. Zato predlažem da pošaljem svog načelnika štaba u Bcograd da zaključi jedan čisto

za sklađišta i drumske i željezničke komunikacije od Trsta preko Gorice prema Višnu.

5. Budući da je situacija u Julijskoj Krajini veoma zapuljiva, namjeravam, uz suglasnost maršala Tita, da pošaljem svoje načelnika štaba u Beograd 7. maja, ukoliko ne odlučite drukčije.

Ovjerava: J. E. Bastion, pukovnik,

Dostavljeno: ...[10]

5. maj 1945. u 19.00 sati. Predmet br. FX 71153.

[10] Zoslavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

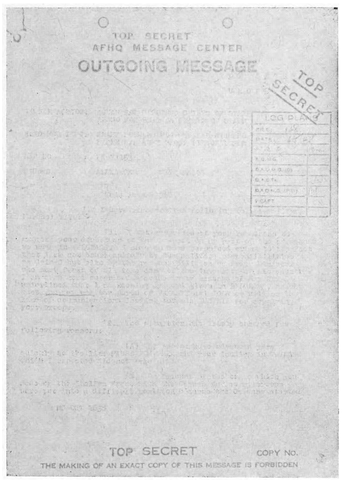
TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE
TOP SECRET
TOG BJA
TOP SECRET
COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

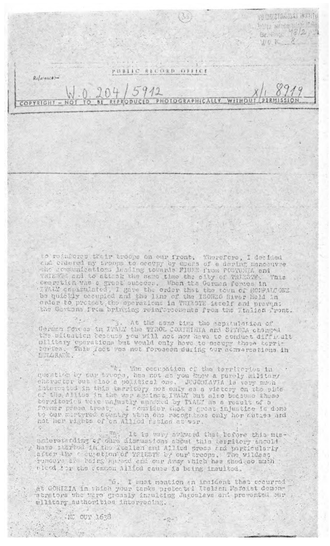

PUBLIC RECORD OFFICE

Reference WO 204/5942 No. 8814

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

...to residents their lodging on over front. Wherefore, I declare and command by power of my Oath of a Soldier and my Conscience in the sight of God, that from FORTUNA and VALENTE and to eating the grapes of the Grand Duchy. This essential was a great success. When the Germans [illegible] CASABLANCA? I give the order that the town of CORTONA be quickly occupied and the line of the ISONZO river held in order to protect the operation in TRIESTE itself and prevent the Germans from getting reinforcement from the Italian front.

3. At the same time the capitulation of German forces in ITALY the TOWN CORTINIA and CAPUA stopped the situation because now with not now have to conduct difficult military operations but would only have to occupy those territories. This puts me not forward making the observations in ENGLAND.

4. The occupation of the territories in question by our troops, has not at you there a purely military character but also a political one. PORTUGAL is very much interested in this territory not only as a victory on the side of the Allies in the war against ITALY but also because these territories were unjustly annexed by ITALY as a result of a former great treaty. I certainly hope I can [illegible] to do to our outraged country when she recognises only her duties and not her rights of an Allied fellow soldier.

5. It is very awkward that before this misunderstandings of these discussions about this territory should have arisen in the Italian and Allied troops and particularly after the occupation of TRIESTE by our troops. The Wildest rumours are being passed and our troops which has done so much valuable for the French Allied cause is being insulted.

6. I must mention an incident that occurred at GORIZIA in which four tanks splashed Italian Patriot deserters who were grossly insulting Jugoslavs and provoked our military authorities interpreting.

[illegible] Oct 1698

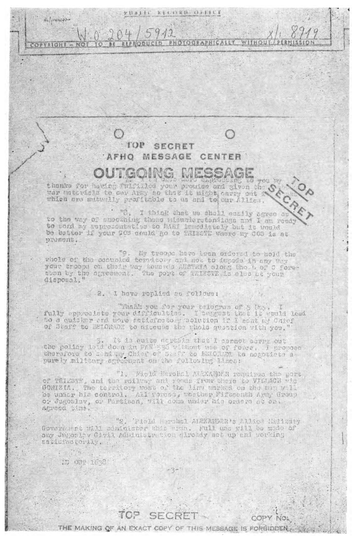

PUBLIC RECORDS OFFICE

WO 204/5942 XL 8719

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

AFHQ MESSAGE CENTER

OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

thanks for having fulfilled your promise and given the [illegible] war material to my Army, so that it might carry out [illegible] which was mutually profitable to us and to our Allies.

"2. I think that we shall easily agree as to the way of executing these considerations but I am ready to send by representative or to meet immediately but it would be better if your CCS could go to DIRECTO where my CCS is at present.

"3. My troops have been ordered to hold the whole of the contested territory and are to remain there your troops on their way towards ALEXANDRIA along the L of C [illegible] work by the Armistice. The port of SILIFKE is also at your disposal."

2. I have replied as follows:

"Thank you for your telegram of 5 Dec. I fully appreciate your difficulties. I suggest that it would lead to a military and even political solution if I sent my Chief of Staff to ANKARA to discuss the whole question with you."

3. It is quite clear that I cannot carry out the policy laid down in para 2 of [illegible] message. I propose therefore to send my Chief of Staff to ANKARA to negotiate a purely military agreement on the following lines:

"1. World Marshal ALEXANDER receives the area of SILIFKE, and the military and naval forces there to VILLAGE [illegible] COMMIT. The territory west of the line through [illegible] be under his control. All forces, whether Fifteenth Army Group or Yugoslav, or Partisan, will come under his orders as [illegible] Adriatic line.

"2. Field Marshal ALEXANDER's Allied Military Government will administer this area. Full use will be made of our Yugoslav Civil Administration already set up and working [illegible].

[illegible]

-3-

TOP SECRET COPY No.

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

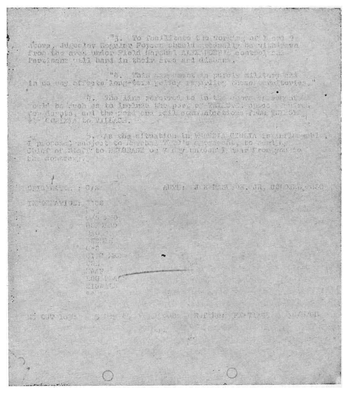

BR. 19

IZVJEŠTAJ VOJNE MISIJE PORTREE OD 5. MAJA 1945. GLAVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA O RAZGOVO-RU S GENERAL-POTPUKOVNIKOM PETROM DRAPŠINOM POVODOM ZATEČENJE SITLAČJE I MOGUĆEM SUKO-BU U JUTLJSKOJ KRAJINI

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

HITNO

ZA GLAVNU KOMANDU SAVEZNIČKIH SNAGA

Broj: GO 183. 5. maj 1945.

Slijedeće je primljeno od PORTREE.

Večeras sam razgovarao sa Drapšinom i isaklao mu slij događaja:

1. Titov protest je jutros uručen Glavnoj komandi savez-ničkih snaga na zahtjev Jovanića.[2] Vidi moju poruku od 4 maja.[3] Načelnik štaba[4] general-potpukovnika Drapšina izrazio je ožaljenje prijenju time što je rekao: »Poslije ovog upo-zorenja 4. armija neće biti odgovorna ni za šta što bi se moglo desiti.« Ujkazao sam Drapšinu, na primjer, da ga je (MS)? već obavijestio ranije, bar dvaput, da se pregovori vo-de na najvišem nivou, i da cemo se mi zaista vrlo ozbiljno bavili svim sredstvima, uključo se snage pod njegovom ko-mandom usude da slom ospore nađe pozicije. On je mirno primio tu primjedbu i odgovorio: »Za 1.000 godina Jugosla-veni nisu mikada .napali svoje saveznike i nema razloga pret-

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini), u AVII, reg. br. 49/2.

[2] Riječ je o načelniku Generalštaba JA, general-popukovniku Arsu Jovanoviću, koji je 4. maja uložio protest zbog prisustva savezničkih jedinica iskrcano od pijeke Soče (vidi dok. br. 15).

[3] Vidi dok. br. 17.

[4] Načelnik Vrhovnog štaba JA, general-pukovnik Koča Popović.

[5] Nije ustanovljeno o kome je riječ.

postavci da bi to sada mogli učiniti.« Zatim je dugo govorio o velikom prijateljstvu Velike Britanije i Jugoslavije, čiji bi se raskid teško mogao zamisliti. Primio sam k znanju ovu izjavu i rekao da ću o tome obavijestiti Hardinga[6] i predložio mu da na sutrašnjem sastanku iznese sve svoje zamjerke. Odmah se složio i odgovorio da je poslije ovog sastanka siguran da ćemo pokazati veće razumijevanje.

2. Nema nikakve sumnje da je Tito izdao direktivu svojim potčinjenima da se oštro suprotstave tome da saveznici budu istočno od [rijeke] Soče. Ovo je sada potvrđeno iz tri različita jugoslavenska izvora. Također je potvrđeno da je njihov osnovni prigovor zbog prisustva jakih borbenih jedinica, umjesto izvjesnih vojnih snaga koje su, nesumnjivo, očekivali. Oni mnogo sumnjaju u naše motive a sadašnja partijska linija je ova: prvo, da se miješamo u njihove lokalne poslove i, drugo, da mi namjeravamo da nametnemo fašističku ili imperijalističku upravu narodu koji to ne želi.

3. Ponovljeno generalu Hardingu.«

Dostavljeno:... .[7]

5. maj 1945, u 20.40 sati. Br. GO 183.

[4] Vidi dok. br. 13, napomenu 9.
[7] Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

Sr. Reg. 4914 F. 2
WO K. 5
PUBLIC RECORD OFFICE
Reference:- W.O. 204/5912 x/1 8919
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET

AFHQ MESSAGE CENTER

TOO: 051700B
TOR: 051835B

INCOMING MESSAGE

AFHQ X 293/05

TOP SECRET

URGENT

LOG PLANS	
FILE: 125	
DATE: 6/5/45	
C.O.G.	
A.Q.M.G.	
D.A.Q.M.G. (O)	5 May 1945
D.A.D.Tn.	JAK
D.A.Q.M.G. (P/H)	MH
S/CAPT	

FROM: REAR MACMIS

TO : AFHQ MACMIS

REF NO THIS MESSAGE: OO 183, 5 May 1945

MACMIS pass to DEAKIN.

Following received from POWELL:

"Your OO 18 of 4 refers,

"Interviewed DRAPSIN this evening and made following points:

"1. TITO's protest had already been passed to AFHQ on request of JOVANIC this morning. See my 9 of 4. Col DRAPSIN's C of S had issued a dangerous threat in that he had stated, "After this warning Fourth Army will NOT be responsible for anything that might happen". I pointed out to DRAPSIN for example HE already informed him at least twice before that negotiations were being carried out in highest level and that we should certainly defend ourselves with great effect, should forces under his command ever dispute our claim by force. He took remark mildly and replied, "For 1000 years Jugoslavs have never turned on their Allies and there is NO reason to suppose they should now". He then went into long discourse as to great friendship between GREAT BRITAIN and JUGOSLAVIA, which could ill afford to be broken. I accepted this statement and said that I would inform General HARDING accordingly and I suggested he should put forward all his grievances at tomorrow's meeting. He readily agreed and replied that after this meeting he was sure that he would be more sympathetic.

"2. There is NO doubt TITO has issued a directive to his subordinates to object vehemently to Allies being WEST of ISONZO. This has been now confirmed by 3 separate Jugoslav sources. It is also confirmed main objection is presence strong force fighting troops as opposed to AMG elements, which doubtless they were expecting. They are deeply suspicious our motives and product

TOP SECRET COPY NO. 25

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

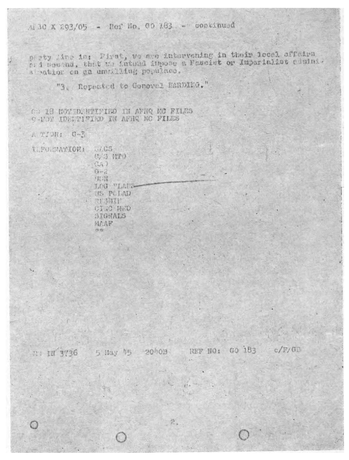

AMO X 923/65 - Ref No. GO 183 - continued

party line is: First, we are intervening in their local affairs [illegible] demand, that to defend Nyasa a Fascist or Imperialist combat [illegible] an unwilling populace.

"3. Repeated to General HARDING."

GO IS NOT IDENTIFIED IN AFRO HQ FILES
G-AVO IDENTIFIED IN AFRO HQ FILES

ACTION: G-2

INFORMATION: [illegible]
G-3 HQ
G-4
G-2
AAG
ASP "LAB"
CMS POLAD
[illegible]
OTSO HQCD
DEFMAIS
MAAF

RR IN 3736 5 May 65 2040Z REF NO: GO 183 C/2/GO

BR. 20

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 5. MAJA 1945. PREDSJEDNIKU VLADE VELIKE BRITANIJE VINSTONU ČERČILU O SITUACIJI U JULIJSKOJ KRAJINI I ODNOSIMA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM[1]

STROGO POVJERLJIVO

OD GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA

5. maj 1945. TOO: 1215

LIČNO PREDSJEDNIKU VLADE, OD FELDMARŠALA ALEKSANDERA, KOPIJA NAČELNIKU IMPERIJALNOG GENERALŠTABA

Ovo je moj odgovor (MA 1095) na Vašu depešu od 4. maja [070845].[2] Molim da se vide moje depeše (NAF 946[3] i NAF 947)[4] od 4. maja Kombiniranom odboru načelnika generalštabova u kojima sam dao potpun izvještaj o slučaju s Titom. Ako Tito dobiva tačne informacije koje mu se daju, onda mislim da se loše ponaša. On se sada nalazi u znatno jačem vojnom položaju nego što je predvidao kada sam bio u Beogradu i želi da to iskoristi. Tada se nadao da će on stupiti u Trst tek 'kada ja konačno izidem iz njega. Sada on želi da se tamo ustoliči a meni da dopušta samo pravo korisnika. Moramo imati u vidu da je od našeg sastanka naovamo išao u Moskvu.[5] Vjerujem da će se on držati našeg prvobitnog sporazuma ako se uvjeri da će mu, kad više ne budem trebao Trst kao bazu za snage u Austriji, biti dozvoljeno da ga priključi svojoj novoj Jugoslaviji. Šaljem Vam kasnije u toku dana drugu depešu[6] sa mojim detaljnijim predlozima. Ficroj Maklejn, koji je, vjerujem, u Londonu, bit će u stanju da Vam kaže sve o mojem sastanku s Titom u Beogradu.[7]

NAJHITNIJE

W. M. Kaningem, potpukovnik

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 47/2, W.O. k. 8.
[2] To je depeša [Br. 4] u dok. br. 9.
[3] Vidi dok. br. 16.
[4] Taj se dokument ne nalazi u AVII.
[5] Vidi dok. br. 6, napomenu 2.
[4] Vidi dok. br. 21.
[7] Vidi dok. br. 3.

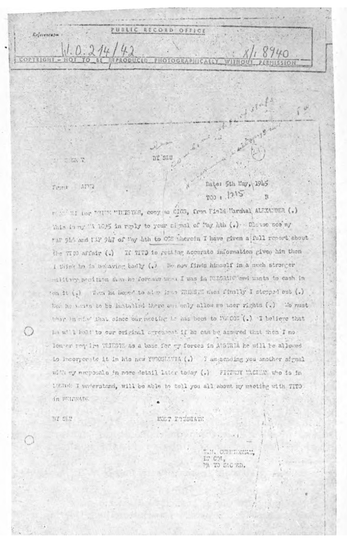

PUBLIC RECORD OFFICE
W.O. 214/43
FILM 8740
WARNING - DO NOT BE CAREFUL - PHOTOGRAPHICALLY PERFECT BUT ILLEGIBLE

DE GAULLE

From : AFHQ
Date: 9th May, 1945
TOO : 1215 B

FROM: SE for SUPREME COMMANDER, copy no 8300, from Field Marshal ALEXANDER (.)
This is my 0 1695 in reply to your cipher of May 8th (.) Thank you for my
War 5th and 6th May of May 8th to COS wherein I have given a full report about
the FIGO affair (.) It WILL be quite accurate information given him then
I think he is behaving badly (.) He now finds himself in a much stronger
political position than he foresaw when I was in PARIS and wants to cash in
on it (.) Even he seems to admit that MENTON was finally accepted (.)
But he wants to be established there on only allies on their rights (.) He must
bear in mind that since our meeting he has been to MOSCOW (.) I believe that
he will hold to our original agreement if he can be assured that then I no
longer require MENTON as a base for my forces in AUSTRIA he will be allowed
to incorporate it in his new FRONTIERS (.) I am sending you another signal
with my proposals in more detail later today (.) FUTURE MENTON who is in
LONDON I understand, will be able to tell you all about my meeting with TITO
in PARIS.

DE GAULLE

KURT PRIESTAUER

T.H. CHESTERMAN,
Lt Col.,
GS II Int. WO.

od Vas i britanskih nacelnika generalStabova. Sloga ne osjecam da sam na bilo koji način sputan. Morgan[1] će ići sutra u Beograd da bi od Tita dobio suglasnost za moje vojne zahtjeve.[2] Kažem vojne, jer vrlo jasno stavljam do znanja da je spomenuto jer su moji zahtjevi na mjestu, praktični i krajnje razumni sisto vojne prirode i da. Što se mene tiče, smatram da u njega ne ulaze politička pitanja. Mislim da smo na sigurnom terenu jer su moji zahtjevi na mjestu, praktični i krajnje razumni i, zatim, jer ću se obratiti Titu kao vrhovnom komandantu a me kao predsjedniku vlade.[3] Situacija je, bez sumnje, šakljiva ali smatram da neće doći do pucnjave ako mi ne ispalimo prvi metak. Ali vozma je važno da se čvrsto držimo mojeg zahtjeva za potpunu kontrolu luke Trst i mojih snaga bacajmca prema Austriji. Ljeno mislim da Tito nema punu podršku Moskve i smatram da će na kraju prihvatiti moje prijedloge. Nađe snage u Julijskoj krajini obuhvataju 13.

[1] Sumnak dokumenta (pisamog na mašini) u AVII, reg. br. 52/2, W.O. k. 8.

[2] Vidi dok. br. 9, depeša [Bir. 4].

[3] Naćelnik štaba Glavne komande savezničkih snaga.

[4] O razgovorima u Beogradu s maršalom Titom vidi dok. br. 22, 23 i 25.

[5] Vidi dok. br. 3, napomenu 4.

BR. 21

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEXANDERA OD 7. MAJA 1945. PREDSJEDNIKU VLADE VELIKE BRITANIJE WINSTONU CERCILU O SITUACIJI U JULIJSKOJ KRAJINI I ODLASKU U BEOGRAD GENERAL-POTPUKOVNIKA W. D. MORGANA NA RAZGOVOR S MARŠALOM JOSIPOM BRO ZOM TITOM.

ĆUVATI

»

OD GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA

LIČNO PREDSJEDNIKU VLADE OD FELDMARŠALA ALEKSANDERA, KOPIJA NAČELNIKU IMPERIJALNOG GENERALŠTABA

7. maj 1945.

Ovo je moj odgovor (MA 1095) na Vaš specijalno nemerirano depešu 07084[5].[2] Posupao sam i postupam kao da imam puna ovlašćenja, a smatram da ih zaista imam, budući da je moj predlozeni nažin prilaza tom problemu prihvaćen

korpus sa 2. novozelandskom divizijom, 56. britanskom i 91. američkom divizijom. Vojnopomorske snage će se uputiti u Trst čim se obavi raščišćavanje mina. Naredio sam značajnu vazdušnu aktivnost[6] iznad oblasti pod našom okupacijom.

NAJHITNIJE
W. M. Kaningem,
potpukovnik

[4] Vinston čerčil je sugerirao Haroldu Aleksanderu da u području Julijske krajine demonstrira vojnu silu, a osobito u vazduhoplovnim snagama (vidi dok. br. 9, depešu [Br. 5]).

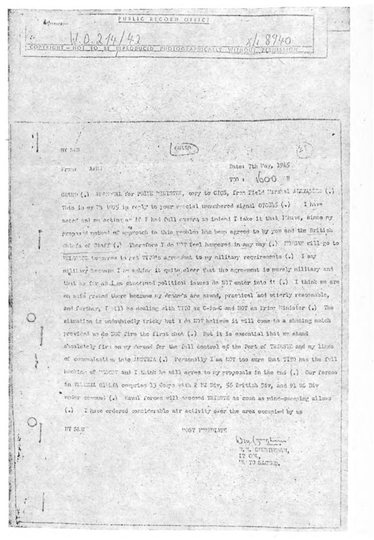
PUBLIC RECORD OFFICE
W.O. 214/42
T.S. 8740

Ovo je NAF 954.

A. Za Vašu informaciju prenio sam sljedeći izvještaj od generala W. D. Morgana, mog načelnika štaba, u vezi njegovog sastanka [8. maja] s maršalom Titom u Beogradu:

»1. Sastanak s maršalom Titom trajao je sat i po. Nakon što je pozdravio ujutro, odmah se izjasnio da ih ne može prihvatiti. Budući da je on osvojio [oslobodio] taj teritorij i budući da namjerava zatražiti pravo na njega, kao i na ostale teritorije zapadno odatle, u mirovnom ugovoru on je to isticao kao glavne argumente smatrajući da njegovoj zemlji treba dozvoliti da zauzme taj teritorij, kao nagrada za sve njezine napore za savezničku stvar i za gubitke u ljudstvu i materijalu.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 55/2, W.O. k.8.

[2] Feldmaršal Harold Aleksander je 5. maja upoznao Kombinirani odbor načelnika generalštabova i Britanske načelnike generalštabova sa sadržajem ugovja koje će general-pukovnik W. D. Morgan postići u toku razgovora maršala Josipa Brozu Tita (vidi dok. br. 18).

BR. 22

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 9. MAJA 1945. KOMBINIRANOM ODBORU NAČELNIKA GENERALŠTABOVA I BRITANSKIM NAČELNICIMA GENERALŠTABOVA O RAZGOVORIMA GENERAL-POTPUKOVNIKA W. D. MORGANA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM ZA RJEŠENJE ZATEGNUTE SITUACIJE U JULIJSKOJ KRAJINI'

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

ZA KOMBINIRANI ODBOR NAČELNIKA GENERALŠTABOVA

ZA BRITANSKE NAČELNIKE GENERALŠTABOVA

NA ZNANJE VRHOVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA
U EVROPI

Predmet br. FX 72855

5. Drugi sastanak je zakazan za sutra u 11.00[h]. Kada Tito treba potrošiti gore navedene tačke, i kad će to zatražiti da prvi dalinja objašnjenja i pojednostavljenja o pomorskom aspektu upravljanja lukom.

6. Dao sam jasno do znanja i, završavajući sastanak, izjavio da su njegovi prijedlozi sasvim izvan mojih nadležnosti, i da ću moralni Vas izvijestiti o svemu, a Vi skoro sigurno američku i britansku vladu. Moj konačni ustanak je da je Tito u takvom položaju da, čak kad bi i želio, nije u mogućnosti, bez prejudiciran ja svog vlastitog položaja, da prihvati uvjete koje smo predložili.

7. Nada su rezultati bilj potpuno nezadovoljavajući sa našeg stanovišta, sastanak se završio na prijateljski način uz zajedničku zadrvicu.«

8. Po prijemu gore navedenog, poslao sam šifjedeći odgovor generalu Morganu:

»1. Vaš WDM2[3] primljen.

[3] Kratica »WDM2« znači početna slova imena i prezimena W. D. Morgana i vjerojatno, njegov drugi izvještaj iz Beograda.

2. Zatim je nastavio i rekao, budući da je voljan da dozvoli puno i neograničeno kontrolne luke Tršt i puteva i željeznice koje zaustavno, da smatra da će to izložno zadaljnja diskusija nekorisna. Ja sam, međutim, zatražio da je potpunije objasni što podrazumijeva pod »neograničeno«.

3. Tada je počeo da malo popušta i na kraju je podnio, posljednje mnogih pitanja i diskusija, jedan nagovještajni plan kao prijedlog o zajedničkoj vojnoj komandi na tom području.

4. Objasnio je da bi u toj komandi trebalo da budu vojne stanjšine zajednički snaga, niog ranga, od kojih bi svaki komandirao trupama svoje nacionalnosti. Upravu nad ovim teritorijem, međutim, vršila bi uprava koju je on već obrazovao iegalno prije 3 godine, i koja sada tamo upravlja. U stvarnoj koje zadiru u vojne interese, zajedničkaa komandi bi bila nadređena civilnim vlastima. Savezniči bi imali pojpuni kontrolu nad lukom i željeznicom i mogli bi je kontrolirati prema svojim potrebama, koristeći lokalnu radnu snagu i administrativno osoblje po potrebi. Savezničke trupe na tom području imale bi ekstertorijalna prava pod upravom svojih starješina. Talijanska lira bila bi novac u opticaju.

6. Ući vezi može diskusije prije Vašeg odlaska. Vi treba to da razjasnite maršalu Titu da ću ukoliko ne prihvati predsjedničku poziciju sporazum, biti vezana razočarana. Ta stvar će ondašnji ministar inostranih poslova Jugoslavije Koča Popović zapadne diplomate Aleksandar Rankovića, u svom pozdravnom govoru na Kongresu Saveza komunista Jugoslavije održanom u Ljubljani, 1958. godine. Ako se mogao uvjeriti po materijalnoj, i vojnoj pomoći koju sam mu pružio. Međutim, to je bilo ostavljeno samo zainteresovanim stranama koje su htjele da se sporazum dovrši. Ukoliko ne može da se sporazum dogovara. Vi treba da nagласite da sam uvijek bio spreman dobar prijatelj, u što se mogao uvjeriti po materijalnoj, i vojnoj pomoći koju sam mu pružio. Međutim, to je bilo ostavljeno samo zainteresovanim stranama koje su htjele da se sporazum dovrši. Ukoliko ne može da se sporazum dogovara. Vi treba da nagласite da sam uvijek bio spreman razgovarati. Vi treba da nagласite da sam uvijek bio spreman dobar prijatelj, u što se mogao uvjeriti po materijalnoj, i vojnoj pomoći koju sam mu pružio. Međutim, to je bilo ostavljeno samo zainteresovanim stranama koje su htjele da se sporazum dovrši. Ukoliko ne može da se sporazum dogovara. Vi treba da nagласite da sam uvijek bio spreman razgovarati.

" U sporazumu koji je potpisan 9 juna 1945 u Beogradu između jugoslavenske vlade i vlade Velike Britanije i SAD utvrđeno je da za padno od demarkacione linije ostane Jugoslavenski odred od 2.000 vojnika i stanjeća pod komandom glavnog komandanta saveničkih snaga (vidi dok. br. 34).

? Poslije potpisivanja sporazuma od 9 juna, predstavnici Centralnog Komiteta KPJ i članovi savezničke komande, od 13. do 20. juna, vodili su razgovore o sprovođenju u život toč sporazuma. Tom prilikom predstavnici članova savezničke komande nisu primalili jugoslavenske primjedbe o funkcionisanju poslovođe civilne vlasti. Opširnije o razgovorima vidi dok. br. 34, napomena 2.

2. Radi Vašeg ravnanja u dalnjim razgovorima sa maršalom Titom, neću odstupiti od vojeta sporazuma koje ste Vi iznijeli, osim mogućih malih izmjena u predloženoj granici i dopuštanju maršalu Titu da zadrži neke regularne jugoslavenske jedinice zapadno od granice. Međutim, u ovom pogledu slučaju, sve njegove jedinice koje ostanu na tom području zapadno od linije morayu se staviti pod moju komandu.[4]

3. Prema naprijed navedenom, ja neću prihvatiti ništa osim predložene granice koja se proteže istočno od Trsta i zahvaća neophodna luka i skladišna postojenja i željeznike pruge i putove koji vode od Trsta u Austriju. Ukoliko maršal Tito insistira da zadrži nike svoje jedinice zapadno od te granice, slobodi da se s tim samo pod vjetom izmjetim u pretkodnom slavu. Međutim, kao što i sami znate, što manje jugoslavenskih snaga ostane zapadno od granice — to bolje.

4. Kako je naznačeno u predloženom sporazumu, kontrolu će svaka jugoslavenska uprava koja je već uspostavljena i efikasno radi u ovom području, ali misitum da ona bude pod mojom Savezničkom vojnom upravom. Ništa drugo osim toga ne mogu prihvatiti.[5]

5. Neću se složiti sa zajedničkom vojnom komandom kao što ju je predložio maršal Tito.

rektno sa mnom u smislu predloženog vojnog sporazuma koji ste Vi podnijeli, ja ne mogu ići dalje, i on će ubuduće morati pregovarati s. američkom i britanskom vladom.

7. Molim Vas izvijestite britanskog i američkog ambasadora o sadržaju ove depeše.«

Ovjerava: major L. M. Makbi [Mcbee]

Dostavljeno .. .[6]

9. maj 1945, u 14.54 sati. Predmet br. FX 72855

[6] Izostavljeni nazivi ustanova i komandi kojima je dokument dostavljen na znanje.

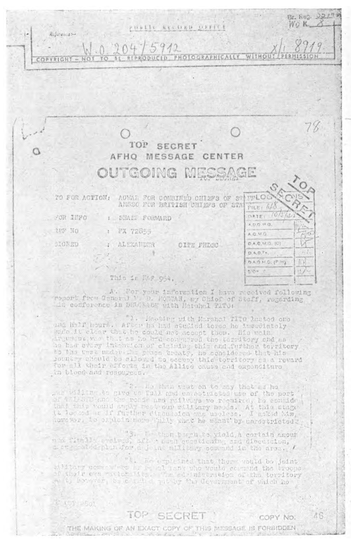

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

TO FOR ACTION: AGWAR FOR COMBINED CHIEFS OF STAFF
AGWAR FOR BRITISH CHIEFS OF STAFF

FOR INFO: 1. ROAD FORWARD

REF NO: 1. FX 72859

ZCORRU: 1. ALEXANDER GIBB FROM

This is FAF 954.

A. For your information I have received following report from General Sir H. ALEXANDER, my Chief of Staff, regarding his conference in Khartoum with General SMUTS.

"1. Speaker with Marshal Mitte lasted one and half hours. After he had smelled tobacco he immediately made it clear that he could never accept Libya. His main argument was that he had reconquered the territory and as he had every technical claim, full restitution of territory as has been made in Europe should be applied, he considered that his position would be altered if a colony like territory as a reward for all their efforts in the Allies cause and expenditure in blood and treasure.

"2. He then went on to say that as he could not be expected to take part in any discussion due to the post of Prime Minister, he would like to make it quite clear that he would not accept military words. At this stage I became ill (further evidence of tact) and said that, however, he might be assured that I he would be categorical.

"3. Speaker then began to explain that a certain Napoleon was finally victory, after a short retirement, directions, a certain Wellington, as an military command in the area.

"4. He explained that there would be joint military commanders in each area who would control the troops of their own nationality. The administration of the territory is separate, the British being the Government of which he

TOP SECRET COPY NO: 16
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

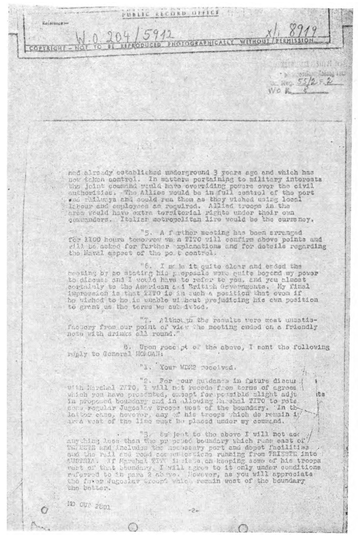

PUBLIC RECORD OFFICE

WO 204/5912 pt 8919

LEGISLATION - HOW FAR IT AFFECTS USE OF PHOTOGRAPHICALLY SENSITIVE MATERIAL

WO 204/5912

and already established underground 3 years ago and which has now taken control. In matters pertaining to military interests the Joint Command would have overriding power over the civil authorities who could only function in matters affecting law and order and economics as required. Allied troops in the area would have extra-territorial rights under their own commanders. Their entry into Trieste would be the ceremony.

7. A further meeting has been arranged for 1100 hours tomorrow on a FITO will confirm above points and will be asked for further explanations and for details regarding the Naval aspect of the port control.

8. I am not quite clear and ended the meeting by no stating his proposals were quite beyond my power to discuss and I could have to refer to you, and you almost certainly to the American and British Governments. My final impression is that FITO is in such a position that even if he wished to he is unable without prejudicing his own position to grant us the terms we solicited.

9. Although the results were most unsatisfactory from our point of view the meeting ended on a friendly note with dinner all round.

10. Upon receipt of the above, I sent the following reply to General MORGAN:

"1. Your WX22 received.

"2. For your guidance in future discussions with Marshal TITO, I will not proceed from terms or agreements which you have accepted, except insofar as it may be impossible without prejudicing the position of the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theatre. As the proposed boundary and its alloday to Marshal TITO to retain some Yugoslav troops west of the boundary. As to the line chosen, however, any of his troops which do remain in area west of the line must be placed under my command.

"3. Subject to the above I will not accept anything less than the proposed boundary which runs east of Gorizia and includes the necessary port and depot facilities and the rail and road communications running from TRIESTE into CARINTHIA. If Marshal TITO is willing to accept some of his troops west of that boundary, I will agree to it only under conditions referred to in para 2 above. However, as you will appreciate the Yugoslav troops which remain west of the boundary will be under

HD GWT 7021 -2-

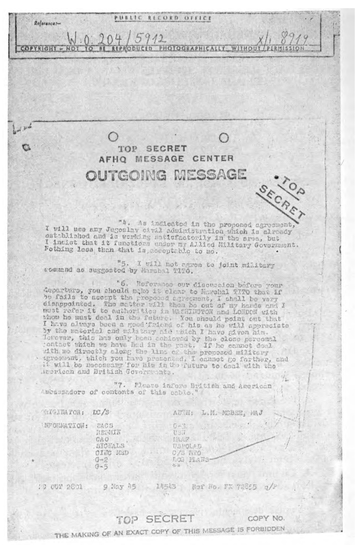

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: WO 204/5912 xl. 8314
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION.

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE
TOP SECRET

"5. As indicated in the proposed agreement, I will use any Yugoslav civil administration which is already established and is working satisfactorily in the area, but I insist that it remains under my Allied Military Government. Nothing less than that is acceptable to me.

"4. I will not agree to joint military command as suggested by Marshal TITO.

"6. Reference our discussion before your departure, you should make it clear to Marshal TITO that if he fails to accept the proposed agreement, I shall be very disappointed. The matter will then be out of my hands and I shall refer it to higher authority in WASHINGTON and LONDON with whom he will be dealing in the future. You should point out that I have always been a friend of his and he will appreciate the essential and philosophic reason why I have given him, however, this one only hard condition. The above personal contact which we have had in the past, I should like to continue with no directly along the lines of the proposed military agreement, which you have presented. I cannot go further, and it will be necessary for him in the future to deal with the American and British Governments.

"7. Please inform British and American

Correspondent of contents of this cable."

ORIGINATOR: EC/S AUTH: L.H. MCNEE, BRIG

INFORMATION: MAIN G-3
BERLIN U.S.
CAD UNRRA
LINCOLN NAPLES
SIXTH ARD C/S TUNIS
G-2 A/G MARS
G-5 ---

19 OCT 2001 9 May 45 18545 ; For No. FX 78825 s/

TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

BR. 23

IZVJEŠTAJ GENERAL-POTPUKOVNIKA W. D. MORGANA OD 9. MAJA 1945. FELDMARŠALU HAROLDU ALEKSANDE RU O RAZGOVORIMA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM RADI RJEŠENJA SPORNIH PITANJA OKO UPRAV LJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

ZA GLAVNU KOMANDU SAVEZNIČKIH SNAGA

LIČNO FELDMARŠALU ALEKSANDERU OD GENERALA MORGANA.

Izvještaj br. WDM32, 9. maj 1945.

Jutros je maršal Tito odobrio sljedeće:

1. Maršal Tito je rekao da mu je zao što ne može prihvatiti prijedloge feldmaršala Aleksandera.[3] Razlog za to je da su njegove trupe oslobodile teritorij koji je slovenski, i

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 54/2, WO. K. 8.

[2] To je treći izvještaj generał-pobjednika W. D. Morgana.

[3] I ove Vidi dok. br. 22 generał-pobjednika W. D. Morgana.

5. Pripadnici savezničkih snaga imali bi eksteritorijalna prava pred svojim komandantima.

6. Talijanska lira bila bi za sada novac u opticaju.

7. Saveznička vojska imala bi punu slobodu da koristi Trst kao bazu, uključujući obalne uređaje i željeznice koje smatra neophodnim. Radna snaga i administrativni službenici bili bi im obezbijeđeni po potrebi.

8. Jedan savezнički mornarički oficir potčinjen komandantu savezničkih snaga na Sredozemlju upravljao bi lukom Trst. U radu bi mu pomagao jedan lučki komitet u kome bi bilo jugoslavenskih predstavnika. Pomorske snage pod komandantom za Sredozemlje koristile bi neograničeno luku u Puli i sidrišta između Pule i Trsta.

9. Saveznici bi slobodno koristili sve aerodrome u Trstu i duž komunikacijskih linija. Takvi aerodromi bili bi pod zajedničkom kontrolom.

10. Neophodne službe savezničkih snaga i garnizonske jedinice bile bi smještene u Trstu i duž komunikacija.

Završava se.

Zbog klauzula u vezi s mornaricom ubačenih jutros, potrebno je da konačni tekst odobri maršal Tito sutra prije podne, ali ne očekujem nikakve zamjerke. Moje je mišljenje da:

1) on neće popustiti u pogledu suvereniteta na tom području;

2) on smatra da je ovo ostvariv plan i sigurno bi dao sve od sebe da se on i realizuje.

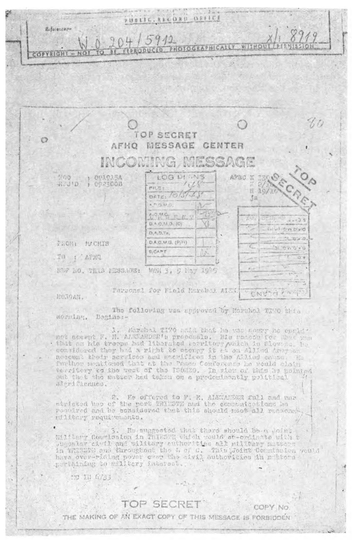

PUBLIC RECORD OFFICE
WO 204/5912
21 8719
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
INCOMING MESSAGE

TOP SECRET

LOG IN
FROM: AFHQ
TO : AFHQ
MSG NO. TELE MESSAGES WOG 1, 9 May 1945

Personal for Field Marshal ALEX

The following was approved by Marshal STALIN this morning. Begins:-

1. Marshal STALIN said that he was sorry he could not accept F. M. ALEXANDER's proposals. His reasons for this was that on his troops had liberated territory which is Slovenia. He considered they had a right to occupy it as an Allied force. His personal Army Services had sacrificed in the Allied cause. He further mentioned that at the Yalta Conference he would claim territory as the west of the DRAVA. In view of this he thought that the Drava had taken on a predominantly political significance.

2. He advised F. M. ALEXANDER full and unrestricted use of the port RIJEKA and the communications required and he emphasized that this should meet all necessary military requirements.

3. He suggested that there should be a joint Military Commission in TRIESTE which would co-operate with a counterpart civil and military authorities, all military measures in VENEZIA GIULIA throughout the A.M.G. Zone (Joint Commission would have overwhelming power over the civil authorities in matters affecting military interest.

TO ID 6/23

TOP SECRET COPY NO
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

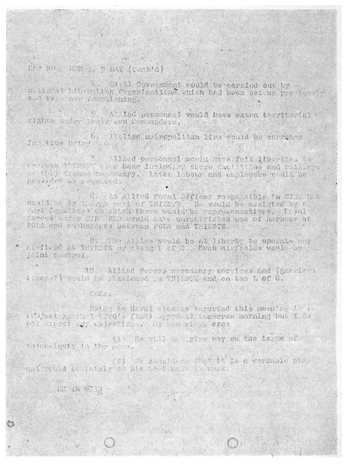

1. Zapisnik sa prošle sjednice

SAC /p/45/ 9. sjednica

Konferencija je usvojila zapisnik sa sjednice održane 3 maja 1945.[4]

3. Situacija u Julijskoj krajini

(Pretchodno saopćenje SAC /p/45/ 9. sjednica — zapisnik 2). *General-major Lemnicer* iznio je razvoj situacije u Julijskoj krajini i južnoj Austriji, od prošlog sastanka. On je najavio da izgleda da Jugoslaveni pojačavaju svoje snage u Julijskoj krajini i preuzimaju komandu u sektoru na austrij-

[1] Sumnak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII. reg. br. 37/7.
[2] Imena prisutnih na konferenciji izostavljena.
[3] Vidi dok. br. 13
[4] U Tačke 2, 5 i 6 zapisnika ne odnose se na Jugoslaviju.

BR. 24

ZAPISNIK SA KONFERENCIJE U GLAVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA OD 10. MAJA 1945. O PROCJENI RAZVOJA SITUACIJE U JULIJSKOJ KRAJINI POSLIJE RAZGOVORA GENERAL-POTPUKOVNIKA W. D. MORGANA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM O OSPOSOBLJAVANJU LUKE VENECIJA I POVLAČENJU SAVEZNIČKIH SNAGA IZ ZADRA'

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

SEKRETARIJAT GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA

SAC /P/45/ 10. sjednica

STROGO POVJERLJIVO

10. maj 1945. kopija br.31

KONFERENCIJA GLAVNOG KOMANDANTA SAVEZNIČKIH SNAGA
(POLITIČKA)

Zapisnik sa konferencije glavnog komandanta saveznićkih snaga (političko) održane u četvrtak 10. maja 1945. u 10.30 sati[2]

skoj granici u oblasti Čelovca, iako su ih britanske snage prevelike slabe u Beogradu[5] pokazuju da maršal Tito nece da pojdse sporazum u smislu kako ga je predlozio glavni komandant savezničkih snaga, već je predlozio jedan oblik dvojne komande na podrucju Trsta i Gorice.

Glavni komandant savezničkih snaga je izjavio da mu jugoslavenski prijedlozi o dvojnoj komandi nisu vojnički prihvatljivi. Njegov vojni zahtjev da svoje saobracajnice direktno svojom kontrolom je normalan za svakog komandanta. Prema prijedlogu maršala Tita, druge saobracajnice u Austriji bile bi zavisne u pogledu sigurnosti od dobre volje Jugoslavena. To ne bi bilo dobro u dugoročnoj perspektivi, i svoga je potrebna jedna jasna demarkaciona linija na cijoj bi zapadnoj strani sve snage bile pod njegovom (feldmarsala Aleksandera) komandom.

Prema tome, poslije samo dva mjeseca — ili silom isljerati Tita, ili prihvatiti diplomatski poraz. S vojne tačke, takav jedan diplomatski poraz ne bi bio ozbiljan, jer bismo mogli koristiti Venecuju i snabdijevati naše snage u Austriji iz le luke, dar za jedan izvjestan period. Međutim, on je misio da treba obratiti pažnju na snabdijevanje snaga u britanskoj zoni sa zapada preko podrucja vrhovnog komandanta savezničkih snaga u Evropi, jer svaka okupacija Austrije treba također da osposobimo luku Venecija, tako

[5] O razgovorima generał-pułkownika W. D. Morgana s maršałom Titom vidi dok. br. 22, 23 i 25.

da je mozemo koristiti ako bude potrebno. On smatra da će ljudskivom za sada glasati da izbjegavaju otvorene sukobe; i koristenje Trsta na ljy osnovi vrsilo bi se dok vlade ne donesu svoju odluku.[6] U medunarmenu, njegove snage bi mjerava da posalje jednu puno vojnu procjenu Kombinovanoj radnoj grupi za Sredozemlje o sredstvima koja bi bila potrebna ukoliko bude odlučeno da se uporiteli sila da uzmu u obzir prilikom donošenja odluke. U odgovoru na upit sa sastanka Sto bi britanska i americka Vlada trebalo da bude svi sadašnji narodi prizmah kao primjer herojstva i pozitivnosti u ovom vrlikom oslobodilačkom ratu.

Jugoslovenska armija je gomila do rijeke Soče i dalje snagom svoga osvajača karakter. Takvo opuzivo najodlučnije odbijam se dati osvajački karakter. Takvo opuzivo najodlučnije odbijam

Još jedampet izjavljujem, da je naša Jugoslovenska armija, da je Jugoslavija spremna i sarađivati sa savezničkim snagama, sa savezničkim zrnajima, ali ja u isto vrijeme izjavljujem da Jugoslavija ne može dopustiti da bude pomiješana i da se izjravaju njena prava.

Izjavljujem da je Jugoslavija spremna na sarađnju i spovazumijevanje na takvoj bazi koja neće biti vrijedljiva ni ponižavajuća za Jugoslaviju kao savezniku «Oslobo. Beograd, 20. maja 1945)

Govedin Kerk je mirno da su argumenti koje ističe maršal Tito savrim slični onima koje je zagovarao Japan prije svoje invazije Mandžurije i Mussolini prije invazije Abesinije. Prema tome, svi su izgledi da Jugoslaveni napravju izvršiti ono što bi bio prvi akt poslijeratne agresije.[7] On je smatrao da je u planu mnogo više od dolicnog teritorija. To je princip za koji se bore britanski i americki na-

[6] ↑ Vidi dok. br. 33.

[7] ↑ 12 i 13 Zajednički odbor za planiranje Glavne komande savezničkih snaga izvršno je proširen sinoćnje (vidi dok br. 26 i 27).

Nesto kasnije, jedne sitcne uvecčjivu izjavu dao je i feldmarsal Harold Aleksander dopisniku Reutera Hubertu Harrisonu, kojem je vrijedno savezničko Jugoslavenska armija, pri cemu je zahvatavo da je tanje odavno najveca prizmanja NOV i PO Jugoslavije i da je bas

la Armija dala ogromne zrtve i doprinos zajedničkoj borbi protiv fašizma i nacizma. Povodom te izjave, maršal Josip Broz Tito dao je dopisniku TANJUG-a sljedeću izjavu:

»Ne mogu a da ne izrazim svoje negodovanje i iznenađenje prema onome upravo da je prisustvo jugoslovenskih trupa u Istri i Slovenskom primorju sluzno ilitlovnim, klasnimprevim i japanskim ovsjašćim metodama. Cvakva se opuzba mozе baciti u lice samo da sada svi sloboodoljubivi narodi prizmah kao primjer herojstva i postignuti u ovom vrlikom oslobodilačkom ratu.

Jugoslovenska armija je gomila do rijeke Soče i dalje snagom svoga osvajača karakter. Takvo opuzivo najodlučnije odbijam se dati osvajački karakter. Takvo opuzivo najodlučnije odbijam

Još jedampet izjavljujem, da je naša Jugoslovenska armija, da je Jugoslavija spremna i sarađivati sa savezničkim snagama, sa savezničkim zrnajima, ali ja u isto vrijeme izjavljujem da Jugoslavija ne može dopustiti da bude pomiješana i da se izjaravaju njena prava.

Izjavljujem da je Jugoslavija spremna na sarađnju i spovazumijevanje na takvoj bazi koja neće biti vrijedljiva ni ponižavajuća za Jugoslaviju kao savezniku «Oslobo. Beograd, 20. maja 1945)

rod, principi rješavanja sukoba legalnim nacionom a ne jednostranom akcijom. Takodet je smatrao da će reagiranje nositelja vlasti na ugroženost ili kršenje ljudskih prava biti dovoljan razlog za ozbiljnu uznemirenost u Haagu, što bi predstavljalo kršenje te zemlje kao baze za vojne operacije ili snabdijevanje vojnih snaga.

General Mahorrin ne vjeruje da će javno mnjenje u Sjedinjenim Američkim Državama podržati neprijateljstva protiv Jugoslavena. U stvari, takva neprijateljstva bi značila podržavanje Talijana, našeh neprijatelja, u pogledu teritorija koji su oni zauzeli poslije prošlog rata, a protiv Jugoslavena — koji su naši saveznici. On smatra da ukoliko se spriječe pljačkoš na tom području, nema nikakve sumnje da bi rezultat za Slovence bio povoljan. On stoga gaji izvjesne simpatije prema maršalu Titu, koji dugo vodi jedan dugi teški rat i koji sada traži pravo da zauzme neke dijelove neprijateljskog teritorija koji su osvojile njegove snage, na ist način kao što Francuzi traže da sudjeluju u okupaciji Austrije i Njemačke. Prema tome, Jugoslaveni mogu reći da je to samo pitanje izbora da li taj teritorij treba da zauzme jedan ili drugi saveznik.

Admiral Kamingem smatra da je prijedlog glavnog komandanta savezničkih snaga maršala Tita zapravo isto što i alternativu neku vrstu zajedničke uprave. Teškoća u prihvaćanju bilo kojeg od ovih prijedloga, smatra on, leži u činjenici da Jugoslaveni ne žele ništa manje nego da se Talijani povuku iz Julijske krajine, a to je nešto što Talijani ne žele učiniti. Admiral Kaminger smatra da bi bilo najbolje da se ovo pitanje ostavi Vijeću ministara vanjskih poslova na sljedećem sastanku.

Maršal vazduhoplovstva Gerod[8] smatra da mi ne treba da se plašimo idеje o uporebi sile protiv Jugoslavena. Jer bi to rezultiralo u pogrešnom prilazu rješenju toga problema. On smatra da je maršal Tito sam sebe doveo u položaj da bude prvi poslijeratni zločinac koga treba staviti pod kontrolu policije. Uporeba sile, i zatmog broja vazduhoplovnih snaga kojima se raspolaže, predstavljala bi, prema tome, jedan političyku akciju.

General Mahmerin je napomenuo da je maršal Tito naš saveznik, i da se sve dok ne odbije Mirovni ugovor ne može smatrati zločincem. Cijenerca je da druge savezničke vlade žele učiniti jedinu stvar, a jedna druga savezništka vlada neće drugo.

Gospodin Mahmilun je izjavio da sve dok se britanska, americka i ruska vlada ne slože o tome, čitavo pitanje političke uprave se ne poklavlja. Osim toga, tu se radi i o nonskim sankcijama i povlačenjem svojih ambasadora.

On je uvjeren da će druge vlade biti ispravna neodložene i da će se, možda, obratiti Rusima u vezi ovog pitanja. Međutim, najvažnije je da vlade prihvate donesenja svoje odluke. imaju pred sobom pojmove vojne mitomacije o tome što bi uporetba sile ohdvatala Uzmosi glavnog komandantnih snaga je da im pruži te informacije. Vlade će primiti poštebne političke savjete drugim kanalima.

Vlade zaista imaju samo dvije mogućnosti: popustiti i prihvatiti posljedice političkog poraza, ili ostvariti volju američke i britanske vlade vojnom akcijom. Prvo bi se moglo izvesti ili prihvatanjem prijedloga maršala Tita ili, uz manji međuluk obraza, pomoću kursa koji je predviđo glavni komandant saveznićkih snaga, odnosno prvremenim konsiderijem Trsta i osposobljavanjem luke Venecija. Ovaj drugi metod bi, možda, na kraju imao isti rezultat, ali bi vlade mogle, u isto vrijeme, pokazati svoje neodobravanje, ekonomskim sankcijama i povlačenjem svojih ambasadora.

---

*Gaj Gerod (Guy Garrod), zamjenik komandanta vazduhoplovnih snaga na Sredozemlju.

mnogim drugim vladama, osim američke i britanske, a naročito o vladama Južne Afrike i Novoga Zelanda, zbog mogućnosti da budu upotrijebljene njihove trupe.

Članci komandanti suvezničkih snaga:

a) Dao je upustva načelniku štaba:

1) da se posalje depeša Kombiniranom odboru načelnika generalštabova[11] u kojoj će ih obavijestiti o odbijanju Jugoslavena da primaju njegove vojne prijedloge i saopćiti da će im njegova vojna pretstavnička misija[12] biti uskoćena na razmatranje, u slučaju čega će moći dati mu mogući dati daljnja uputstva;

2) da se sastavi depeša Kombiniranom odboru načelnika generalštabova i podnese njemu na odobrenje u kojoj će biti data vojna procjena sredstava[13] potrebnih da se izvrši vojja zmetke i britanske vlade, uporedbom sila, ukoliko se bude odlučilo da se takvo postupi.

b) Naređio je da do daljnjih uputstava od Kombiniranog odbora načelnika generalštabova:

1) najvećoj prioritet treba dati razvoju Trsta i isključenju od Soče.

4. Povlačenje savezničke vojske iz Zadra

(JPS studija br. P/288 (konačna)[14]

Konferencija je imala pred sobom studiju kojom se preporučuje povlačenje savezničke vojske iz Zadra i predlaže način dopše maršalu Titu u kojoj ga se obavještava o namjeravanu glavnog Komandanta savezničkih snaga u vezi

" Vidi dok. br. 25.

[14. lis] 17 ff[se] dokument ne nalaze u AVII.

kazao da će Kombinirani odbor načelnika generalŠtabova država Britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva baziranih u Zadru, posebno i drvije jugoslavenske eskadrile za koje je predviđeno da na kraju budu prebačene pod operativnu komandu maršala Tita. To eskadrile bi, vjerojatno, ostale kad se ostale snage povuku. Uloženo bi trebalo da one dejstvuju, onda bi također bilo neophodno da neke jedinice Kraljevskog vazduhoplovstva za opsluživanje ostanu, jer Jugoslaveni ne mogu da izvršavaju te zadatke.

Maršal vazduhoplovstva Gerod izjavio je da vrlo jugoslavenske eskadrile nisu mogi da dejstvuju bez pomoći jedinica za opsluživanje. Kraljevskog vazduhoplovstva. Možda bi, također, bilo pametno zadržati u Zadru letačku školu za obuku Jugoslavena, koja je snabdjevena dobro uvježbanim osobljem Kraljevskog vazduhoplovstva, mada je za sada ona dosta neaktivna. On smatra da će maršal Tito, najvjerojatnije, tražiti u bliskoj budućnosti operativnu komandu nad jugoslavenskim eskadrilama i da bi takav jedan zahtjev trebalo povoljno rješiti.

General-major Lemitzer nagađanja je da je FAN 546[16] poslao u Italiju i jedna depeša za komandanta vazduhoplovnih snaga na Balkanu u kojoj se upućuje da odmah počnu sa zatvaranjem baze.

Generał-pułkownik Kenon[5] saopćio je da, porod jednica Britanskog Kraljevskog vazduhoplovstva bazranih u Zadru i drvije jugoslavenske eskadrile za koje je predviđeno da na kraju budu prebačene pod operativnu komandu maršala Tita. To eskadrile bi, vjerojatno, ostale kad se ostale snage povuku. Uloženo bi trebalo da one dejstvuju, onda bi također bilo neophodno da neke jedinice Kraljevskog vazduhoplovstva za opsluživanje ostanu, jer Jugoslaveni ne mogu da izvršavaju te zadatke.

Admiral Kunigam je izrazio mišljenje da bi povlačenje snaga trebalo da počne odmah i da bi maršala Tita trebalo obavijestiti o našim namjerama. Prvobitni sporazum u pogledu kontrolnih zadara glasi da je cijl vazduhoplovne baze da se oklašaju naše zajedničke operacije protiv neprijatelja i da će vazduhoplovne snage i pomorske jedinice biti povučene kada više ne budu potrebne za tu svrhu. Pošto su neprijateljstva u Evropi sada prestala, on ne može sagledati neki opravdan vojni razlog da se ne povuku naše snage.

Džon Kenon (John Cannon), komandant vazduhoplovnih snaga na Sredozemlju.

Međutim, on je predložio da se nikakav komadam dajum zavisioka ne sopcava materalu Tiu, već ga samo obavijesti da će taj zadatak zahtijevati nekoliko tjedana.

Martal vazduhoplovstva Gerod smatra da treba obavijestiti marsala Tita o namjeri ophodnjanja povlačenja snaga iz *Zadra*. On tačuna da se jedno takvo saopćenje sada, u svjetlu situacije koja vlada u Julijskoj krajini, neće predstavljati kao izmjena stava, već samo kao želja da se ispuni naša uloga u svakom sporazumu koji mi sklapamo.

General-pohpukovnik Kenon jc. ukazujući na rezvidirana upuistva nedavno izdana vazduhoplovstvu na Balkanu, predlozio da narednja za povlačenje iz *Zadra* treba poslati savezničkim vazduhoplovnim snagama na Sredozemlju, kojе će ih, ako bude potrebno, prenijeti vazduhoplovnim snagama na Balkanu.

Glavni komandant savezničkih snaga:

Dao je uputstva načelnika štaba:

a) da se otpremi -koncept dopese marsalu Titu" koja cirkulira pod oznakom JPS studija br. P/288 (konačno) poslije dopune kako je predlozio komandant momaričkih snaga na Sredozemlju u dijelu označenom gore sa »x«;

Sekretar
J. G. Svitmen, potpukovnik

Dostavljeno: . . .[3]

[18]

b) da se pošalje depeša, kao prilog uz JPS studija br. P/288 (konačno), kojom se naređuje da se zatvori biza u Zadru, pošlje dopune da se usaglasi sa gledišima komandanta vazduhoplovstva na Sredozemlju, u dijelu označenom gore sa »x«.

[19]

Dostavljeno: . . .[3]

Sekretar
J. G. Svitmen, potpukovnik

„ Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument dostavljen na znanje.

1059 “

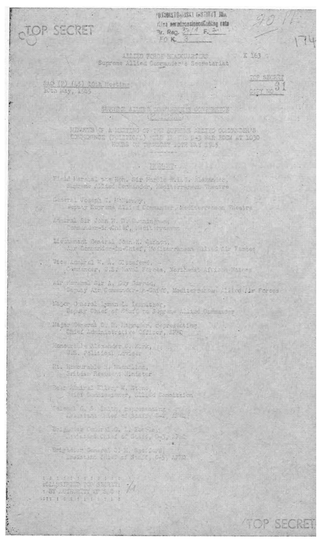
TOP SECRET

TOP SECRET

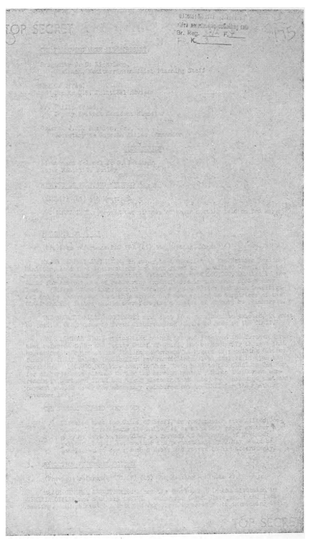

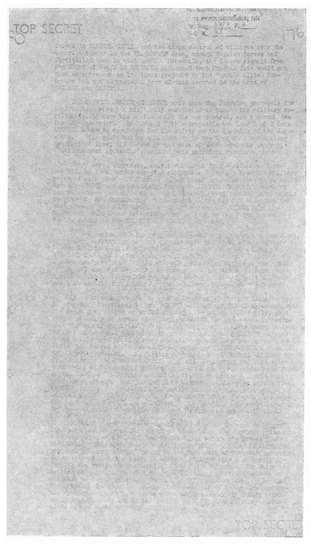
TOP SECRET

1062

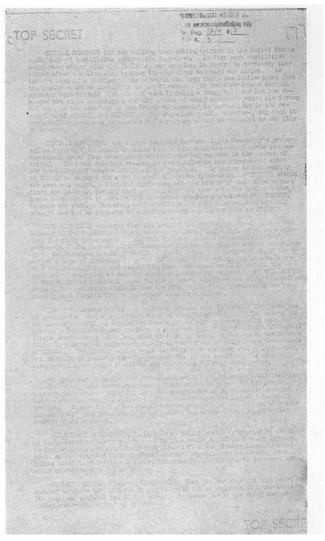
TOP SECRET

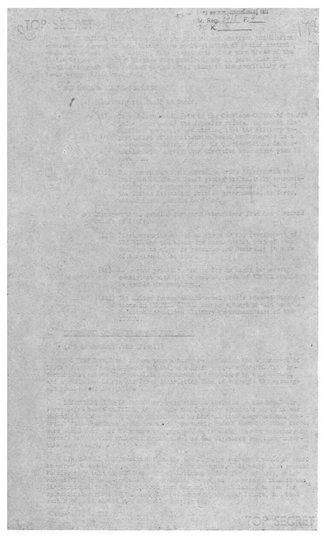

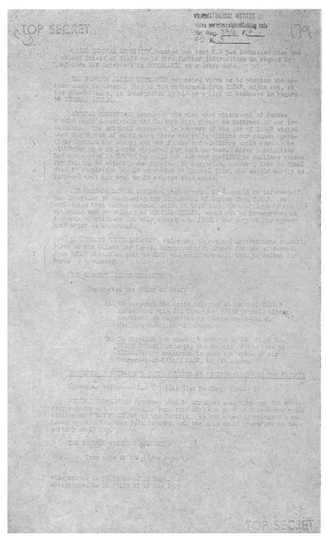
TOP SECRET
TOP SECRET

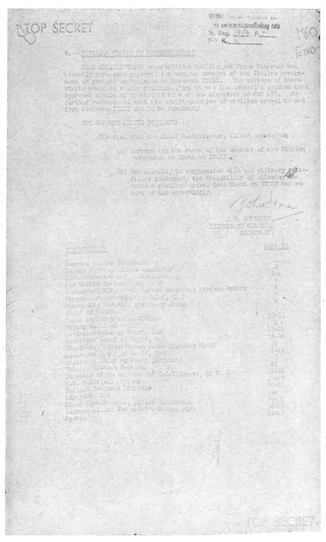
TOP SECRET

IZVJEŠTAJ FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA OD 10. MAJA 1945. KOMBINIRANOM ODBORU NAČELNIKA GENERALŠTABOVA I BRITANSKIM NAČELNICIMA GENERALŠTABOVA O ZAVRŠNIM RAZGOVORIMA GENERALPOTPUKOVNIKA W. D. MORGANA S MARŠALOM JOSIPOM BROZOM TITOM I NJEGOVIM PRIJEDLOZIMA ZA RJEŠENJE KRIZE U JULIJSKOT KRAJINI S O DIJELOKACIJI SAVEZNIČKIH SNAGA U GORICI, TRZIČU I TRSTU[1]

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA

SAOPĆENJE

ZA KOMBINIRANI ODBOR NAČELNIKA GENERALŠTABOVA
ZA BRITANSKE NAČELNIKE GENERALŠTABOVA

NA ZNANJE: VRHOVNOJ KOMANDI SAVEZNIČKIH SNAGA
U EVROPI

15. GRUPI ARMIJA, LIČNO GENERALU KLARKU

Predmet br. FX 73428

Potpisao: Aleksander

Ovo je NAF 957.

A. Za vašu informaciju, moj načelnik štaba se sada vratio iz Beograda i saopćio mi o svom zadnjem sastanku sa maršalom Titom. Slijedeći tekst je kratak sadržaj prijedloga koje je maršal Tito dao kao alternativu na nacrt sporazuma koji je u mojoj ime podnio general Morgan (vidjeti NAF 948 točku 3).[2]

»1. Maršal Tito je rekao da mu je žao što ne može prihvatiti prijedloge feldmaršala Aleksandera.[3] Razlog za to je što su njegove trupe oslobodile teritorij koji je slovenski. On smatra da one mogu pravo da ga zauzmu, kao savezničke vojska, zbog svojih zrtava i doprinosa savezničkoj stvari. Dalje je naponemo da će na mirovnoj konferenciji tražiti zapadno od Soče.

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 56/2, kut. 8.
[2] Vidi dok. br. 18.
[3] Vidi dok. br. 22 i 23.

8. Jedan oficir savezničke mornarice odgovoran komandantu na Sredozemlju upravljao bi lukom Tršt. Ući radu bi mu pomagao jedan lučki komitet u kome bi bilo i jugoslavenskih predstavnika. Pomorske snage pod upravom komandanta na Sredozemlju koristile bi luku u Puli i sidrišta između Pule i Trsta.

9. Savezništva bi se dozvolilo da drže i koristе bilo koji aerodrom u Trstu ili duž komunikacijskih linija. Talvi aerodromi bili bi pod zajedničkom kontrolom.

10. Savezničke snage nepohodne za opskrbljivanje i garnizone bile bi stacionirane u Trstu i duž saobraćajnica.«

B. Moj nacelnik štaba je izjavio da se ti prijedlozi u osnovi razlikuju od načrta sporazuma koji sam ja predložio. On je rekao maršalu Titu da ćemo mi moratі referirati o toj stvari i da ću ja, začijelo, morati o tome obavijestiti vlade Sjedinjenih Američkih Država i Britanije.

C. Na osnovi svoje posjete, moj načelnik štaba je donio sljedeće zaključke, sa kojima se ja slažem-.

»1. Maršal Tito neće popustiti u pitanju suverenitetа na tom području.

2. Maršal Tito smatra da je njegov plan praktičan i da će dati sve od sebe da i funkcionira.

S obzirom na ovo, on je istakao da je ta stvar sada poprimila prvenstveno političkі značaj.

2. On je ponudio feldmaršala Aleksandera puno kontrolu nad Trstom i komunikacijama koje je on trazio, i smatra da će se time izići u susret svim razumnim voljnim potrebama.

3. On je predložio da u Trstu treba da postoji zajednička komisija koja bi sa jugoslavenskim civilnim i vojnim vlastima koordinirala sve vojne stvari u Trstu i duž svih komunikacija. Ta zajednička komisija bi bila nadređena civilnim i vojnim vlastima u stvarima koje su od vojnog interesa.

4. Civilnu vlast bi sprovodili narodnooslobodilački odbori koji su ranije formirani i sada funkcionirаju.

5. Ljudstvo savezničke vojske bi imalo ekstеritorijalna prava pod svojom vlastitom komandom.

6. Talijanska lira će biti zasada novac u opticaju.

7. Ljudstvo savezničkih snaga imalo bi punu slobodu da koristi Trst kao bazu, uključujući luške uređaje i željeznice za koje smatra da su neophodni. Kadna snaga i administrativno osoblje bili bi obezbijeđeni prema potrebi.

3. Vojni razgovori nas ne bi nikud dalje **odveli. Sada tu** stvar treba da preuzmu savezničke vlade.[4] Ukoliko savezničke vlade namjeravaju da odbace prijedloge maršala Tita, one svakako treba da budu spremne da upotrijebe silu, sa **svim** po* sljedicama.«

D. S obzirom na naprijed navedeno, poslao sam slijedeću poruku maršalu Titu:

»General Morgan mi je referirao. Pošto tačka 1 Vaših protuprijedloga pokreće političko pitanje, moram sada izvijestiti o cijelom pitanju britansku i američku vladu. U **me**đuvremenu, namjeravam koristiti luku Trst za snabdijevanje svojih snaga u sjeveroistočnoj Italiji i Austriji. Nadam se da ćete Vi poduzeti korake da ne dođe do nekih neželjenih incidenata.«

E. Uskoro ćete primiti moju vojnu ocjenu situacije[5] na uvid radi daljnjih direktiva. U meduvremenu, moje snage će ostati raspoređene u području Gorica — Trst na slijedeći način: navodi se u dvjema kolonama: 1. ***formacija;*** 2. ***lokacija.***

(1)	(2)
Štab XIII korpusa	Tržič
2. novozelandska divizija	Trst i severozapadno područje od njega.
56. britanska divizija	Područje Tržiča sa jednim bataljonom straže u Trstu.
91. divizija (SAD)	Područje Gorice sa jednim bataljonom u Trstu.
43. indijska peš. motorizovana brigada	Na Soči, zapadno od Tržiča.

Ovjerava: major R. T. Henli [Henley]

Dostavljeno: . . ,[6]

10. maj 1945, u 20.50 sati. Predmet br. Fx 73428.

[4] Budući da se vojnim pregovorima nije postigao spora/um, vlade Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država, odbacivši pravedne jugoslavenske zahtjeve, tokom maja vše sistematski vojni i politički pritisak na Jugoslaviju. U to vrijeme razmijenjeno je više nota između vlada Jugoslavije, Velike Britanije i SAD radi rješenja tog problema, ali nisu postignuti zadovoljavajući rezultati. Jugoslavenska vlada, u nastojanju da izbjegne svaki mogući povod za eventualne sukobe, prihvatila je savezničke uslove i 9. juna 1945. potpisala sporazum o uspostavljanju privremene Savezničke vojne uprave u Julijskoj krajini. Opširnije o tome vidi dok. br. 34.

[5] Vidi dok. br. 26.

[6] Izostavljeni nazivi ustanova i komandi kojima je izvještaj dostavljen.

Reference PUBLIC RECORDS Office WO 204/5942 pt 8919
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

LONDONS
TOP SECRET

FOR ACTION: ADVANCE CHIEFS OF STAFF
FOR INFO : CHIEF OF STAFF
[illegible]
FROM : CAIRO
DATED : 4 DECEMBER OTP: 74508

This is PAF 007.

A. For your information, my Chief of Staff has discussed from Alexandria and has reported back to me his brief meeting with Marshal Tito. The following is a summary of proposals which he might like made to me whereupon he (as the first proposal) suggested by General [illegible] as my possible (see MA 3d page 3).

1. Marshal Tito said he was sorry we could not [illegible] Marshal Alexander's proposals. He realized for [illegible] he knew his troops had liberation territory within 24 hours, he considered that they were right to accept it as an Allied [illegible] agreement of limited operational significance in the Allied cause. He further mentioned that at the Peace Conference he would claim territory to the west of the Isonzo.

In view of this he pointed out that the [illegible] was taken on a predominantly political significance.

2. He stressed to Field Marshal Alexander that [illegible] of the task of [illegible] considerations [illegible] he considered that there would most all necessary [illegible] requirements.

3. He agreed that there should be a joint [illegible] in Zagreb [illegible] and he would like [illegible] military mission at Military Mission in Zagreb [illegible] Movement for Allied Naval Operations. [illegible] to be over-riding power [illegible] and military matters [illegible] in which he agreed [illegible]

[illegible]

TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: WO 204/5942 xl. 8919
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

"8. Civil Government would be carried out by National Authorities co-ordinated with which had been set up previously, and were any liquidating.

"9. Allied personnel would have extra territorial rights under their own Commanders.

"6. British metropolitan Lire would be the currency for the Iles Normands.

"7. Allied personnel would have full liberty to operate THULYA as a base, including shore facilities and privileges as they deemed necessary. Local labour and employees would be provided as required.

"12. An Allied Naval Officer, responsible to Commander-in-Chief Mediterranean, would be in charge of the port of THULYA. He would be assisted by a Port Committee, on which there would be Jugoslav representatives. Naval forces under Commander-in-Chief Mediterranean would have use of the harbour at will, and anchorages between PULA and ZULIAN.

"2. The Allies would be at liberty to operate aerodromes at THULYA or along the lines of communication. Such airfields would be under joint control.

"10. Allied forces necessary for service and garrison purposes would be stationed in THULYA and on the lines of communication."

B. My Chief of Staff pointed out that these proposals differed fundamentally from the draft agreement which I had put to Tito. He pointed out to Tito that he would refer the matter to his Government in terms almost certainly bound to refer it to the United States and British Governments.

C. As a result of his visit, my Chief of Staff has reached the following conclusions, with which I agree:

(1) Marshal Tito will not give way on the issue of Sovereignty in the area.

(2) Marshal Tito considers that his plan is a workable one and would do his utmost to make it work.

(3) Military conversations will not go no further.

SECRET

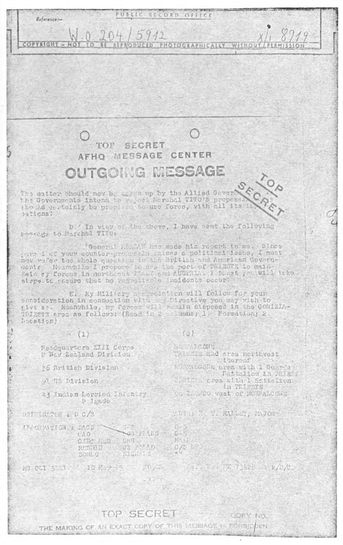
PUBLIC RECORD OFFICE
Reference— WO 204/5942 x/ 8949
COPYRIGHT — NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER
OUTGOING MESSAGE

TOP SECRET

The matter should now be taken up by the Allied Governments. What do the Governments intend to do? Marshall TITUS proposes that we should immediately be prepared to occupy Zones, with all its implications?

2. In view of the above, I have sent the following message to Marshal TITO:-

'General ALEXANDER has made his report to me. Since you do not want counter-communist crimes & political issues, I must assume that the whole question of both Italian and Austrian Governments. Meanwhile I propose to use the port of TRIESTE to maintain my forces in northern Italy and Austria. I do not wish to take steps to ensure that no provocative incidents occur.

3. By Military proposition will follow for your consideration in connection with [illegible] directive you may wish to give us. Meanwhile, my forces will remain disposed in the Venezia-TRIESTE area as follows: (Read in e.g. Number 1 Formation) X Location)

(1)	(2)
Headquarters XIII Corps	TRIESTE
2 New Zealand Division	TRIESTE and area northwest thereof
26 British Division	MONFALCONE area with 1 Guards Brigade in TRIESTE
91 US Division	GORIZIA area with 1 Battalion in TRIESTE
24 Indian Lorried Infantry Brigade	[illegible] west of MONFALCONE

DISTRIBUTION A & G/A — [illegible] — Major, Major-

[illegible] SECRET
[illegible] 110 [illegible]
[illegible] 1944
[illegible] 2nd [illegible]
[illegible] 2nd [illegible]

TOP SECRET COPY NO.
THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

ZAPISNIK SA SJEDNICE ZAJEDNIČKOG ODBORA ZA PLA NIRANJE GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA ODBRANE 10. MAJA 1945. RADI PROCJENE SITUACIJE I POTREBNIH SNAGA ZA POTPUNI OKUPACIJU JUGOSLAVIJE KRAJEM

STROGO POVJERLJIVO

MJPS (45) 59. sjednica

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

ZAJEDNIČKI ODBOR ZA PLANIRANJE NA SREDOZEMLJU

11. maj 1945.

ZAPISNIK SA SJEDNICE ODRŽANE U KAZERTI
u 14.30 sati, 10. maja 1945.

Prisutni

1. Predsjednik[1] je objasnio da je sjednica hitno sazvana da bi se pripremio nacrt procjene situacije za plavnog komandanta savezničkih snaga, koji on treba da pošalje Komitetu načelnika štabova generalisimusa o situaciji u jugoslovenskom Rejonu. Postignuta je saglasnost da poziv sinoć upućen Titu, Šubašiću i Velebitu bude povučen. Ako se sila ne upotrijebi, poslije dva tjednja koja se mogu usvojiti:

a) da se postigne formalan sporazum na bazi tjesnija koje je navео Tito, što podrazumijeva zajedničku upravu;

[1] Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 57/2, W. O. K. 8.

[2] Imena pisanih na sjednici izostavljena.

[3] Predsjednik zajedničkog odbora za planiranje bio je brigadir J. G. Nikolson (Nicholson).

[4] Vidi dok. br. 25, napomena 5.

3. Prva (»I«) procijena pokazuje da se jugoslavenska vojska sastoji od oko 46 divizija, koje će, zahvaljujući kapitulaciji Njemačke, biti dobro opremljene i naoružane zapljenjenim naoružanjem. Prema tome, po svemu izgleda da bi bar pet divizija bilo potrebno da se zauzme i odzi Julijska Krajina a još ih da se obezbijedi austrijska granica. Ovim snagama bila bi potrebna podrška vazduhoplovnih snaga ravnih pustinjskim vazduhoplovnim jedinicama kakve se sada formiraju. Sve ove snage su, pored ti divizije, predviđene za zauzimanje Austrije. Osim toga, procjena se zasnivala na pretpostavci da bi ove jedinice bile spremne da se sjedno hoće, s obzirom na propagandu kojom su Jugoslaveni isticani kao naš saveznik, i stava koji su zauzele britanske trupe u Grčkoj, smatra se da tako nešto nije uopće realno očekivati.

4. Na sastanku se onda razgovaralo o raspoloživim snagama, i od strane armije se jasno istaklo da nije uopće poželjno koristiti talijanske i poljske trupe,[7] a da su jedine raspoložive snage ostale četiri motorske divizije, jedna britanska, jedna novozelandska, jedna južnoafrička i jedna britanska, jedna novozelandska, jedna južnoafrička i jedna brigada b) da se nastavi kao i do sada.

Ako se usvoji prvo rješenje, to bi značilo popustiti, ali, s druge strane, smatra se da bi Tito učinio sve što je u njegovoj moći da izvrši svoj dio pogodbe. Nasuprot tome, poraznim gubicima talijanska javnost. U svakom slučaju, bilo bi teško samo kao glavna baza. Montaraca ima pojedinačnih ustupaka Jugoslaveni, a Trst bi se koristio kao otvaranjem i koncentracijom luka Venecija i Škoća u vezi sa otvaranjem i koncentracijom luka Venecija i Trst jer nema dovoljno sredstava za obje luke. Budući da je dio opreme već angažiran na otvaranju trščanske luke, dosloženo odlaganja otvaranja luke u Veneciji.

2. Na sastanku se zatim razgovaralo o poziciji, ukoliko bi se rješenje da se upotpuni sila. Mišljenje je bilo da ta situacija potpuno zavisi od stava Rusa. Ukoliko bi Rusi podržali Tita, bilo bi Staro nemogućе procijeniti kakve su snage potrebne. Ruska pomoć bi se mogla kretati od dobrovoljačkih formacija samo u sporom podrućju, kao u španjolskom ratu, do otvorene objave rata. U svakom slučaju, bile bi potrebne vеće snage od onih koje se nalaze na tom području. Ukoliko bilo bi neophodno da je cijelu zaustavimo, a da bismo osigurali da ostane prijateljska, najvjerojatnije bismo morali do nekle podržeti u Jugoslaviju.

[7] Vidi dok. br. 9, napomenu 14.

zišča divizija. Međutim, postojale su i druge indijske divizije koje se koncentrirau s ciljem da napuste ovo područje i odu za Dalekí istok. Dozvola bi, naravno, morala da se dobije od dotičnih vlada prije nego što se upotrijebe neke od ovih tunepa. U pogledu pomorskih snaga, izvjesne probajne snage predviđene za rastormiranje trebat će zadržati. Sto se tiče vazduhoplovnih snaga, nagłašeno je da se većina eskadrila nalazi ili pred premještajem ili pred povlačenjem iz sastava.

5. Sastanak je završen mišljenjem da se sa čisto vojne tačke gledišta zahtjevi mogu ostvariti bez upotrebe sile i da od dva tjesnaja predviđena u tački 1, pod *a* i *b*, jedino zadovoljava ono koje predviđa prismem sporazum s Tibom. U skladu s tim, odlučeno je da se sastavi jedan prijedlog procjene u vidu depeše za Kombiniram odbor načelnika generalštabova.

J. B. Timer [Timmer], major
sekretar

Dostavljeno: . . .[6]

6 dostavljen. Izostavljeni nazivi komandi i ustanova kojima je dokument *1075* 68*

SECRET - SECURITY INFORMATION
WO 204/5742 XL 2774
CONTAINS INFO TO BE WITHHELD FROM FOREIGN NATIONALS WITHOUT PERMISSION

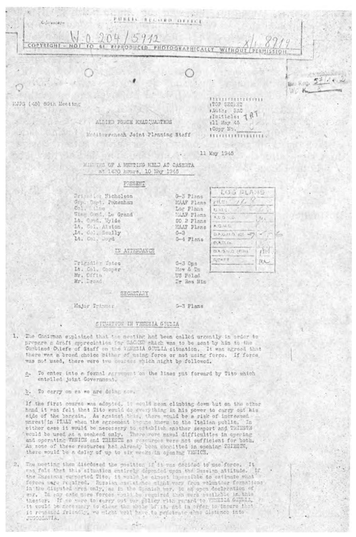

SECRET
SECURITY

Major Ismay S-3 Plans

SITUATION IN TRIESTE AREA

1. The Chairman explained that the meeting had been called urgently in order to prepare a draft appreciation for MARSHAL STALIN who was to be sent by him to the Foreign Ministers Meeting in Paris. At the Tripartite Meeting it was agreed that there was a broad choice either of using force or of using threats. If force was not used, there were two courses which might be followed.

   a. To enter into a formal agreement on the lines put forward by Tito which entailed joint Government.

   b. To carry on as we are doing now.

   If the first course was adopted, it would mean climbing down but on the other hand it was felt that Tito would do everything in his power to carry out his side of the bargain. As against this, there would be a risk of increased unrest in ITALY when the agreement became known to the Italian public. In either case it would be necessary to establish another seaport and TRIESTE could be used as a seaport only. Furthermore naval difficulties in operating and operating TRIESTE as a seaport were not sufficient for both. there would be a delay of up to six months in clearing TRIESTE.

2. The meeting then discussed the position if it was decided to use force. It was felt that this situation entirely depended upon the Russian attitude. If the Russians supported Tito, it would be almost impossible to estimate what forces were required. Russian reaction might vary from withdrawal from Austria to a full scale war. In the latter case, it was thought that 10 divisions would be required, but more probably 20 divisions would be necessary. In any case these forces would be required from each available theatre. If we were to carry out our policy with regard to TRIESTE firmly, it would be necessary to accept the risk of war in order to ensure that if possible friendly, we might very well have to purchase that friendship at too high a price.

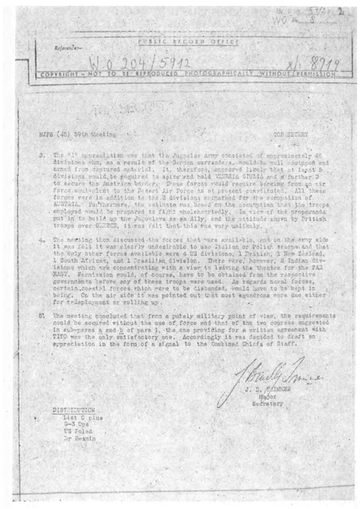

PUBLIC RECORD OFFICE
Reference: WO 204/5772
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

M276 (46) 39th Meeting TOP SECRET

3. The "A" appreciation was that the Regular Army strength of approximately 45 divisions now, as a result of the German surrender, would be built up and saved from captured material. It, therefore, considered likely that at least 5 divisions would be required to agree and hold CENTRAL GERMANY and a further 3 to secure the Austrian Borders. These forces would receive bombing from air forces now based in the Desert Air Force as at present constituted. All these forces would be additional to the 3 divisions earmarked for the occupation of AUSTRIA. Furthermore, the estimate was based on the assumption that the troops employed would be prepared to FIGHT wholeheartedly. In view of the proposals put in to build up the Polishers as an Ally, and the attitude shown by British troops over GREECE, it was felt that this was very unlikely.

4. The meeting then discussed the forces that were available, and on the very side it was felt it was clearly undesirable to use Italian or Polish troops and that the only other forces available were 4 US divisions, 3 British, 2 New Zealand, 1 South African, and 1 Brazilian division. There were, however, 8 Indian Divisions which are concentrating with a view to taking the theatre for the FAR EAST. Permission would, of course, have to be obtained from the respective governments before any of these troops were used. As regards naval forces, certain coastal forces which were to be disbanded, would have to be kept in being. On the air side it was pointed out that most squadrons were due either for redeployment or rolling up.

5. The meeting concluded that from a purely military point of view, the requirements could be acquired without the use of force and that of the two courses suggested in sub-paras a and b of para 3, the one providing for a written agreement with TITO was the only satisfactory one. Accordingly it was decided to draft an appreciation in the form of a signal to the Combined Chiefs of Staff.

J. Bailey Thomas
J. B. Thomas
Major
Secretary

DISTRIBUTION
List C plus
D-3 Ops
TS Pland.
Jr Events

ZAPISNIK SA SJEDNICE ZAJEDNIČKOG ODBORA ZA PLA-NIRANJE GLAVNE KOMANDE SAVEZNIČKIH SNAGA, ODRŽANE 12. MAJA 1945. O PROCJENI SITUACIJE ZBOG ZAOSTRAVANJA ODNOSA S JUGOSLAVIJOM. O POVLAČE-NJU SAVEZNIČKIH SNAGA IZ ZAPADNA I VISA I EVAKUA-CIJI OSOBLJA ZAPOSLENOG U SAVEZNIČKIM USTANO-VAMA[1]

MJPS (45) 61. sjednica STROGO POVJERLJIVO

GLAVNA KOMANDA SAVEZNIČKIH SNAGA

ZAJEDNIČKI ODBOR ZA PLANIRANJE NA SREDOZEMLJU

ZAPISNIK SA SJEDNICE ODRŽANE U KAZERTI

u 14.30 sati, 13. maja 1945.

Prisutni:

Sekretar, major Trimer

Odnosi sa Jugoslavijom

1. Predsjednik je objasnio da je predsjednik Vlade primio depešu od predsjednika Trumana,[2] istučeći da će radi principa, možda, biti potrebno poduzeti akciju protiv Tita u Jugoslaviji. Kratko je razgovarao sa ambasadorom Velike Britanije o tome da li ga se spriječilo da dobije ono što želi upotrebom sile. Procitao je neke kratke napomene sa sastanka koji je toga jutra održao načelnik štaba[3] i rekao da je zamolio odbor za planiranje dobio zadatak da ispita situaciju i da, kao rezultat toga, pripremi nacrt direktive za komandanta 15. grupe armija i ostale komandante i da sastavi depešu za Kombiniranu odbor načelnika generalštabova, navodeći koje kopnene, pomorske i vazduhoplovne snage mo-

[1] Snimak dokumenta (prisutnog na nastavi) u AVII, reg. br. 58/2, kut. 0, k. 8.

[2] Imena precrtanih sjedećih izostavljena.

[3] Vidi dok. br. 26, napomenu 3.

Hari Truman upućenoj Vinstonu Čerčilu (vidi dok. br. 10, depešu [br. 4])

[4] Riječ je o depeši predsjednika Sjedinjenih Američkih Država

[5] General-pukovnik W. D. Morgan

raju da se zadrže u toj zemlji zbog mogućih neprijateljstava.

2. Na sastanku se zatim govorilo o pojedinostima te direktive i bilo je odlučeno da bi prvi zadatak komandanta kopnenih snaga bio da obezbijedi luku Trst i komunikacije na sjever i u Austriju, koristeći, silu neophodnu za izbacivanje jugoslavenskih jedinica. Osim toga, komandant kopnenih snaga će trebati da uspostavi Savezničku vojnu upravu na tom području a, također, i u Austriji.

3. Dogovoreno je da će zadatak pomorskih snaga biti da pomažu kopnenim snagama u izvršavanju svojih operacija i da će otvaranje luke Venecija imati prednosti nad otvaranjem luke Trst.

4. Zadatak vazduhoplovnih snaga u početku bit će da pružaju taktičku podršku 15. grupi armija i napadaju neprijateljske saobraćajnice. Neki članovi su jasno istakli da treba ograničiti bombardiranja gradova i drugih ciljeva unutar Jugoslavije, ali je dogovoreno da ne treba unositi u direktivu nikakva detaljna ograničenja, već da treba postaviti izvjesnu odredbu, izjavljujući da predstoji daljnja direktiva o ovom predmetu.

5. Dogovoreno je i da će, možda, biti potrebno proširiti područje operacije da bi se obuhvatila čitava Julijska krajina i naročito luka Pula, ali takav isti prioritet treba dati i uspostavljanju vojne uprave u Austriji i zadatku čišćenja Trsta i saobraćaj nica. Svaki drugi zadatak već određen komandantu 15. grupe armija bio bi manje važan.

6. Na sastanku se zatim diskutovalo o raspoloživim sredstvima, a za mornaricu i vazduhoplovstvo je odlučeno da trebaju staviti na raspolaganje sve svoje raspoložive pomorske i vazdušne efektive u tom području. Kopnene snage bi obuhvaćale sve jedinice 15. grupe armija, zatim 8. i 10. indijsku diviziju i dvije brigade padobranaca. Stavila bi se, međutim, zabrana na korištenje talijanskih trupa, bilo u Julijskoj krajini ili Austriji. Također, je odlučeno da se obavijesti komandant 15. grupe armija da će imati na raspolaganju sredstva za amfibijski desant za dvije brigade.

7. Na sastanku se zatim diskutovalo o neophodnim obavještenjima koja treba poslati Kombiniranom odboru načelnika generalštabova i drugim upravama, i data su uputstva trima službama da pripreme spiskove za ujutro 14 [maja] koji će sadržati sve efektive predviđene za pokret iz tog područja, a koje bi one željele zadržati.

8. Zatim je vođena diskusija o snagama koje bi trebalo povući iz Jugoslavije u slučaju da otpočnu neprijateljstva.

Zadatak: Mornarica je procijenila da bi za tri dana mogla da pristupi dovoljno snaga da evakuira Zadar za 48 sati, ili 18. maja, ukoliko se ovom zadatku da apsolutno prvenstvo. Konačna odluka o tome da li posljednja grupa Britanskog kraljevskog vazduhoplovstva treba da se povuče prije nego što izbiju neprijateljstva donijela bi se 17. maja. U međuvremenu, Operativnom odjeljenju su data uputstva da pošalje upozorenje snagama da budu spremne za pokret.

Vi: Dogovoreno je da savezničko vazduhoplovstvo na Sredozemlju i Operativno odjeljenje Komande saznaju od vazduhoplovstva Zapadnih Balkana koje snage treba da se evakuišu sa Visa i da o tome kontaktiraju momentalno.

UNRRA-u Administrativnom odjeljenju je naloženo da pripremi sve detalje o UNRRA i vojnom osoblju na dužnostima u UNRRA.

37. **vojna misija:** Operativnom odjeljenju su data uputstva da razrade neophodne detalje u vezi s tim.

Ambasade: Zamjenik britanskog opunomoćenog ministra se slažu da, zajedno sa američkim političkim savjetnikom, utvrdi ove cifre.

Misija THAYER: Org. (B) je pristala da sazna od Org (A) o ljudstvu koje se nalazi u ovoj misiji.

Delegacija Britanskog kraljevskog vazduhoplovstva: Saveznički vazduhoplovstvo na Sredozemlju preuzelo je na sebe da pribavi sve ove podatke.

Francuska misija: Dogovoreno je da bi trebalo izdejstvovati odluku u vezi pitanja evakuacije Francuske misije iz Beograda.

Dogovoreno je da načelnik Operativnog odjeljenja podnese svo potrebne mjere u vezi evakuacije naprijed navedenih mjesta kada se bude primila definitivna uputstva, a u međuvremenu da koordinira informacije primljene od raznih sekcija. Međutim, dogovoreno je da nijedna sekcija ne traži informacije iz izvora van ovog štaba bez dozvole operativne službe.

---

[6] Kratica od United Nations Relief and Rehabilitation Administration, Ujedinjenih nacija za pomoć i obnovu.

[7] U pitanju je američka vojna misija čiji je šef bio potpukovnik Tyler (vidi dok. br. 3, Prilog 4).

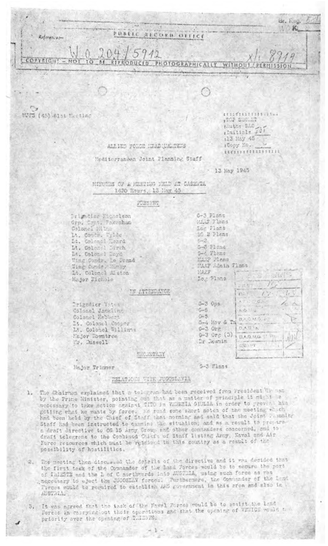

/os/

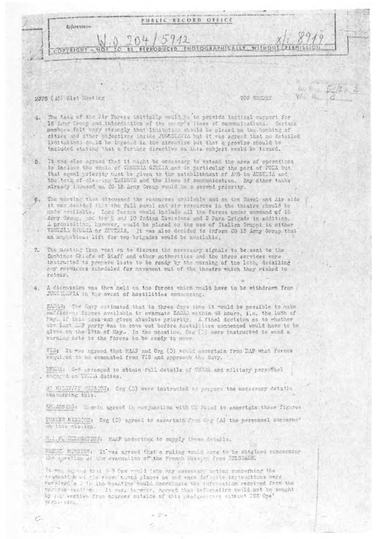

PUBLIC RECORD OFFICE

Reference: WO 204/5912

CONDITIONS OF USE AS REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT LIMITATION

20375 (2) Last Meeting

TOP SECRET

4. The task of the Air Forces initially would be to provide tactical support for 18 Army Group and interdiction of the enemy's lines of communications. Certain members felt very strongly that interdiction should be placed on the bombing of dikes and other objectives inside JUGULAR, but it was agreed that no detailed instructions on it be issued in the directive but that a proviso should be included stating that a further directive on this subject would be issued.

5. It was also agreed that it might be necessary to extend the area of operations to the line of the Rivers SEINE and YONNE and the Commander-in-Chief was asked that consideration might be given to the establishment of ports in JUGULAR and the task of clearing JUGULAR and the lines of communication. Any other tasks already imposed on 21 AG Army Group would be a second priority.

6. The meeting then discussed the resources available and on the Naval and Air side it was decided that the full naval and air resources in the theatre should be made available. Naval forces would include all the forces under command of 21 Army Group, and the 3 and 10 Indian Divisions and 2 Para Brigade in addition. A reservation, however, would be placed on the use of Italian Cruisers in other Mediterranean or Atlantic. It was also decided to inform 21 Army Group that an airborne lift for two brigades would be available.

7. The meeting then went on to discuss the necessary signals to be sent to the Combined Chiefs of Staff and other authorities and the three services were instructed to prepare lists to be ready by the evening of the 14th, detailing any workings scheduled for movement out of the theatre which they wished to refuse.

8. A discussion was then held on the forces which would have to be withdrawn from JUGULAR in the event of hostilities commencing.

NAVAL: The Navy estimated that in three days time it would be possible to make available forces available to evacuate 80,000 within 48 hours, i.e. the 14th of May, if that task was given absolute priority. A final decision as to whether the last half party was to move was had before hostilities commenced would have to be given to the 27th of May. In the meantime, Gen (2) were instructed to send a working date to the Navy to be ready to move.

WAAF: It was agreed that WAAF and Eng (2) would ascertain from SHAF what forces required to be evacuated from FEB and approach the Navy.

ARMY: Gen arranged to obtain full details of UNRRA and military personnel evacuated on these dates.

AC MINISTRY SUPPLIES: Eng (2) were instructed to prepare the necessary details for evacuating this.

RAF GROUPS: Gen(2) agreed in conjunction with G1 Plans to ascertain these figures

FRENCH MINISTRY: Eng (2) agreed to ascertain from G(P) (A) the personnel concerned in this matter.

G(P) A Considerations: SHAF undertook to supply these details.

FRENCH MINISTRY: It was agreed that a ruling would have to be obtained concerning the question of the evacuation of the French Ministry from JUGULAR.

It was agreed that G-3 Plan would take any necessary action concerning the withdrawal of the above named places as and when definite instructions were forthcoming from the Combined Chiefs of Staff. The meeting, however, agreed that information would not be sought by any section from whatever outside of this conference without 21st Gp's approval.

- 2 -

Pohjisao: Gjavni komandant savezničkih snaga na Sredozemlju
[Aleksander]

Ovu depešu dati na uvid samo minimalnom broju oficira koji treba da znaju njenu sadržinu.

1. Mogućе je da postojeća situacija u sjevernoitočnoj Italiji dovede do nepriјatelјstva s Titovim snagama. Zato je potrebno izraditi planove za intervenciju svih Jugoslavena ako do toga dođe.

2. Do daljnjeg obavještenja vrlo je važno da se odnosi sa Jugoslavenima u Italiji održavaju kao i do sada. Ni na koji način ne smije se Jugoslavenima dati naslutiti o akciji koja se planira.

3. Ulaženje dođe do sukoba i prema šiframa upućivima od ovoga štaba, pohapsit ćete sve Jugoslavene na vašem području. Pojedinosti o Jugoslavenima u Italiji koji su simpatizeri dokumenta (pisanog na mašini) u AVII. reg. br. 313, W. O. K. 8. Dokument nema datuma, ali se na osnovu razvoja situacije ustanovilo da je naređenje poslato u drugoj polovini maja 1945.

BR. 28

NARÈĐENJE FELDMARŠALA HAROLDA ALEKSANDERA POTČINJENIM STARJEŠINAMA DA, ZBOG ZAOŠTRENE SITUACIJE U JUGOSLAVENSKOJ KRAJINI, IZRADE PLANOVE ZA HAPŠENJE I INTERNACIJU SVIH JUGOSLAVENA U ITALIJI

STROGO POVJERLJIVO

CENTAR ZA INFORMACIJE GLAVNE KOMANDE
SAVEZNIČKIH SNAGA
SAOPĆENJE

HITNO!

LIČNO ZA GENERALA HALDEMANA [HEYDEMAN]:
ZA GENERALA KLAUSA [CLOWES]:
ZA GENERALA OKSA [OXE]:
ZA GENERALA BRAUNA [BROWN]:
ZA ADMIRALA MORGANA:
ZA BRIGADIRA PRICHARDA [PRICHARD].

Izvještaj br. FX 78526

patizeri Tita dostavit će se posebno. Uhapšeno ljudstvo će biti otpremljeno pod pratnjom u 3. oblast.

4. Za 3. oblast. Formirat ćete jedan zarobljenički logor koji će se koristiti samo za Jugoslavene. Po prijemu šifre spomenute u tački 6 ovog naređenja, naznačite adresu mjesta gdje treba poslati osoblje za rad u logorima. Dve padobranske brigade će vam biti stavljene na raspolaganje za vršenje dužnosti u vezi sa hapšenjem Jugoslavena.

5. Komandant na Sredozemlju će izdati posebna uputstva u vezi sa svim jugoslavenskim trgovačkim i ratnim brodovljem. **.

6. Šifra za izvršenje akcije spomenute u tački 3 bit će data u mojoj slijedećoj depeši.

PUBLIC RECORDS OFFICE
W.O. 204/5922 x/ 8919
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

TOP SECRET
AFHQ MESSAGE CENTER

OUTGOING MESSAGE

FOR AGENT

TO FOR ACTION : MARSHAL TITO, SUPREME HQ, ALLIED EXPEDITIONARY FORCE, FIELD MARSHAL SIR HAROLD R.L.G. ALEXANDER, VICE ADMIRAL SIR ERIC J. MACKENZIE, AIR CHIEF MARSHAL SIR ARTHUR W. TEDDER, GCB, GBE, AOC-IN-C, MEDITERRANEAN AIR COMMAND

INFORMATION : MARSHAL STALIN, KREMLIN, MOSCOW

REF NO: FX 30986.

PRIOR: SECRET CITE: FHQC

TOP SECRET

Information in this cable will be restricted to minimum essential officers.

1. Possible that present situation in MT STAT may lead to hostilities with TITO forces. Necessary therefore to make plans to remove all responsible, should this occur.

2. Until further notice vitally important that relations with Yugoslavs in STAT continue as at present. In no circumstances will Yugoslavs be given any kind of action now being planned.

3. Should hostilities take place and on instructions by code word from this HQ you will arrest all Yugoslavs in your area. Details of Yugoslav Headquarters of TITO in STAT will be forwarded separately. Should personnel will be despatched under escort to 3 District.

4. For 3 District. You will arrange for one PW camp to be used solely for Yugoslavs. On receipt of code word mentioned in para 3 support you notify action necessary to which camp personnel will have to be sent. 3 Para Bde will be at your disposal for duties in connection with arrest of Yugoslavs.

5. CCAC FHQ will issue separate instructions regarding all Yugoslav merchant and naval shipping.

6. Code word to implement action mentioned in para 3 above is given in my immediately following signal.

AC CAC Sigs -1-

TOP SECRET COPY No: 23

THE MAKING OF AN EXACT COPY OF THIS MESSAGE IS FORBIDDEN

BR. 29

MOTA VLADE DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE OD 17. MAJA 1945. VLADI VELIKE BRITANIJE NA NOTU OD 15. MAJA RADI PRAVEDNOG RJEŠENJA PROBLEMA UPRAVLJANJA U JULIJSKOJ KRAJINI[1]

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

Belgrade, 17th May, 1945.

Br. 1009

Your èxcellency,

With reference to your letter of May 15th, 1945, 17.00 hours, will you kindly transmit to His Britannic Majesty's Government the following attitude of the Yugoslav Government:

The Yugoslav Government has not up today in any case expressed their opinion or demonstrated by deeds their wish to settle military the question of »Venezia Giulia« and Trieste. Our Government fully agree that the problems of the territories on which Yugoslavia has her claims will befinally solved by the general peace settlement.

Yugoslavia is the only country in Europe which from the very beginning of the aggression on our peoples until the end of this war has been the most faithful Aliv of the United Nations in their struggle against the common enemies. In this struggle Yugoslavia suffered, in proportion to the number of her population and material possibilities, the greatest losses of all European Nations. The National Liberation Movement, the Partisans, and the present Yugoslav Army had to the end of this war more than 300.000 in dead, and about 200.000 heavy casualties out of which a great many will be invalids for life. These were the losses only on the field, fighting for the common Allied cause, while the losses caused by fascist terror over the peaceful population of Yugoslavia amount to about 1.300.000 people. Most of the towns and villages in Yugoslavia have been completely destroyed, a well known fact all over the world. This is the contribution of Yugoslavia as faithful Alty gave for the common Allied cause in the struggle against the German, Italian and other aggressors. Accordingly, the Yugoslav Government consider that Yugoslavia would be done a tremendous injustice if she would not be acknowledged all the Allied rights as a belligerent country on the side of the United Nations.

Trieste and »Venezia Giulia« were occupied by the forces of Democratic Federative Yugoslavia in fierce fighting against the German occupators and their Allies Italian Fascists. During the battles

[1] Kopija dokumenta (pisanog na mašini) u Arhivu Saveznog sekretarijata za vanjske poslove, dalje: ASSVP, reg. br. 1009 za 1945. Nota vladi Sjedinjenih Američkih Država je istog sadržaja uručena pod br. 1010, dana 18. maja 1945.

for »Venezia Giulia« in the last days of April, besides the losses the Slovene Partisans had there in the course of three years, Yugoslavia had 8.000 dead and even more wounded, and took over 15.000 German prisoners in Fiume — Trieste — Gorizia area. It is meant by that Yugoslavia as a belligerent has all the rights to hold this territory occupied till the final decision at the Peace Conference is taken. The Yugoslav Army has come to this territory not as an army to carry out the annexation, but as a victorious Allied Army, which is obvious through the fact that though Yugoslav Army in its advance took a large part of Furlania west of the Isonzo river together with the towns of Udine, Cividale etc., it was ordered by us to withdraw to the Isonzo river, in spite of Yugoslavia having her claims on certain part of this territory on the ground of ethnical reasons which she will set up at the Peace Conference. Thence, this has been a pure military demarcation between the two Allied Armies in order to avoid any incident.

The Yugoslav Government agree that the Allied forces use the port of Trieste and the communications running from Trieste via Gorizia to Tarvisio with provision that this communication be controlled and protected by the Allied forces. Besides that, in Trieste a common Military Commission for coordination should bo established, the details of which are exposed in the proposals sent to Field Marshall Alexander.

Without making any prejudice as to the decisions which will be taken at the Peace Conference regarding the attribution of »Venezia Giulia« and Trieste, the Government of Democratic Federative Yugoslavia cannot renounce their rights of the Yugoslav Army's holding the territory up to the Izonzo river including the towns of Trieste, Gorizia and Monfalcone. The Yugoslav military authorities have been strictly instructed to keep order and peace in these areas in a strict and just way. There is no need to doubt of it, since it is well known that our troops are highly disciplined. It would be injust to deny Yugoslav Army the rights of military occupation of »Venezia Giulia«, since it is the area mostly inhabited by Slav population and which was alloted to Italy by the previous peace settlement. On the contrary, this is a reason more for our troops to remain there and to protect the population.

On the territory occupied by the Yugoslav Army all persons inclined to create disorders and regretable incidents will be unabled to do so, although one has to note with regret that in the conquered Italy there are such persons fully finding their ways in hindering to calm the spirits abroad as regard Trieste and »Venezia Giulia«.

We deeply believe that the Allied Governments of Great Britain and the United States will fully understand the rights of Yugoslavia, as exposed in this letter, and that an understanding will be easily reached on the bases of the proposals handed to Field Marshall Alexander.

I avail myself of this opportunity to renew to Your Excellency the expression of my highest consideration.

To H. E. Ralph Skrine Stevenson,
Ammbasador of Great Britain

B e l g r a d e

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA

Beograd
17. maj 1945.
Br. 1009

Vaša Ekselencijo,

U vezi s notom od 15. maja 1945. g. u 17 sati, molim Vas da vladi Njegovog Veličanstva prenesete sljedeći stav jugoslavenske vlade:

Jugoslavenska vlada nije do danas ni u jednom jednom slučaju izrazila svoje mišljenje ili pokazala na djelu da želi ostvariti vojno rješenje pitanja Julijske Krajine i Trsta. Ona je pojmo suglasna sa time da će se pitanja teritorija na koje Jugoslavija polaže svoja prava definitivno rješiti općim mirovnim sporazumom.

Jugoslavija je jedina zemlja u Evropi koja je od samog početka rapada na naše tarote pa do svršetka rata bila najvjernija, saveznicaUjedinjenih Nacija u borbi protiv prema broju stanovnika^ i materijalnim mogućnostima, najveće žrtve od svih naroda u Evropi. Narodnooslobodilačka vojska, partizani i današnja jugoslavenska armija imaju do svršetka rata preko 300.000 mrtvih i oko 200.000 teže ranjenih, od kojih će dobar dio ostati zauvijek invalidi. To je gubitak samo na bojnom polju za opću savezničku stvar, a gubitak od fašističkog terora nad mirnim stanovništvom Jugoslavije iznosi oko 1.300.000. Većina građova i sela Jugoslavije potpuno je razrušena, što je danas poznato čitavom svijetu. To je doprinos koji je Jugoslavija dala kao vjerna saveznica za opću savezničku stvar u borbi protiv njemačke, talijanskih i drugih agresora. Prema tome, Jugoslavenska vlada smatra da bi Jugoslaviji bila učinjena stvarna nepravda ako joj se ne bi priznala sva saveznička prava kao ravnopravnoj zemlji na stanu Ujedinjenih nacija.

Trst i Julijsku Krajinu okupirale su vojne snage Demokratske Federativne Jugoslavije u zesto kim borbama protiv njemačkih okupatora i njihovih saveznika — talijanskih fašista. U borbama za Julijsku krajinu poslijednjih dana mjeseca aprila, osim Ztava koje su kroz ti godine davali slovenski partizani, Jugoslavija je imala 8.000 mrtvih i više od toga ranjenih i zarobila je na terotoriji Rijeka — Trst —

Čoriće? preko 15.000 Nijemaca. Prema tome, to znači da Jugoslaviju, kao ratnuću silu, ima suvereno pravo da drži taj teritorij okupiran do konačne odluke na mirovnoj konferenciji. Da je jugoslavenska vojska došla na taj teritorij ne kao najstroži vojni nalog da drže red i mir u tim krajevima na straže i prevedan način. U to ne treba sumnjati jer je pozvano da kod nas ima vlada strogа disciplina. Bilo bi nepravedno oporavit Jugoslavenskoj armiji pravo vojne okupacije američke kraljine, zato što je to oblast naseljena pretežno slovenskim stanovništvom i koja je bila, na osnovu pristanka svih velikih država, dodijeljena Italiji.[4] Naprotiv, to je još različ više da nađe trupe ostanu tamo i zaštite stanovništvo. Na teritoriju koji drži pod okupacijom Jugoslavenska armija sva lica s nameren da izazivaju nerede i nezgode između Prema tome, to je cilo vojno razgranićenje između Italije ti elemenata, mora se primjetit da u pobjedenoj Italiji ti elementi medu njima.

Jugoslavenska vlada se slaže da savezničke vojne snage koriste pomorsko pristanište u Trstu i komunikacije od Trsta preko Gorice do Trbiža, s tim da ta komunikacija bude pod kontrolom i obezbjeđenjem savezničkih vojnih snaga. Osim toga, da se u Trstu obrazuje jedna zajednička komercijalna kojoj je predan feldmaršalu Aleksandru.[5]

Ne prejudicirajući rješenja na mirovnoj konferenciji o pripadnosti Julijske krajine i Trsta, vlada Federativne Demo-

Oglasnik o bolnama za oslobođenje Rijeke, Istre, Slovenskog primorja i Trsta, vidi dok. br. 107.

[3] Maršal Josip Broz Tito predložio je feldmaršalu Harroldu Aleksandru da koji način da se riješi problem upravljanja u Julijskoj krajini (vidi dok. br. 25)

[4] Vidi dok. br. 2, napomenu 7.

THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
Nr. 1060

The Ministry of Foreign Affairs present their compliments to His Britannic Majesty's Embassy and have the honour to inform them of the following:

The Yugoslav Government agree to the establishment of Allied Military Government under the authority of the Allied Supreme Command in the Mediterranean, in the Slovene Littoral area on the basis of the demarcation line proposed by Field Marshall Alexander subject to certain minor modifications to be suggested later by the Yugoslav Government. At the same time, the Yugoslav Government in accepting in principle such a solution, consider indispensable:

[1] that the representatives of the Yugoslav Army should be included in the Military Administration of this area,

[5] Vidi dok. br. 6, napomenu 3.

[6] U engleskom tekstu adresa je omaškom slavljena na prvu stranu umjesto na kraju dokumenta.

[7] Kopija dokumenta (presnog na mašini) u ASSVP, reg. br. 1060 za 1945. Nota vlađi Sjedinjenih Američkih Država je istog sadržaja i urućena pod br. 1059.

ti dolaze do punog izražaja i baš oni najviše smetaju smirivanju duhova u mozemstvu u pogledu Trsta i Julijske krajine.[5]

Mi duboko vjerujemo da će savezničke vlade Velike Britanije i Amerike imati puno razumijevanje za pravа Jugoslavije izloženа u ovoj noti i da će se moći lako sporazumjeti na osnovu prijedloga koji su predani feldmaršalu Aleksanderu.

Korisnim ovu priliku da Vašoj ekselenciji i ponovim izraze svoge najdubljeg poštovanja.

Njegovoj ekselenciji i

Ralfu Skrajnu Stivensonu,
ambasadoru Velike Britanije
Beogradu[6]

BR. 30

NOTA VLADE DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE OD 21. MAJA 1945. VLADI VELIKE BRITANIJE KOJOM SE PRIHVAĆA PRIJEDLOG ZA USPOSTAVLJANJE SAVEZNIČKE VOJNE UPRAVE U JULIJSKOJ KRAJINI I DA SE

POVEĐU RAZGOVORI ZA RJEŠENJE DRUGIH SPORNIH PITANJA U TOM PODRUČJU[1]

THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
Nr. 1060

The Ministry of Foreign Affairs present their compliments to His Britannic Majesty's Embassy and have the honour to inform them of the following:

The Yugoslav Government agree to the establishment of Allied Military Government under the authority of the Allied Supreme Command in the Mediterranean, in the Slovene Littoral area on the basis of the demarcation line proposed by Field Marshall Alexander subject to certain minor modifications to be suggested later by the Yugoslav Government. At the same time, the Yugoslav Government in accepting in principle such a solution, consider indispensable:

[1] that the representatives of the Yugoslav Army should be included in the Military Administration of this area,

[5] Vidi dok. br. 6, napomenu 3.

[6] U engleskom tekstu adresa je omaškom slavljena na prvu stranu umjesto na kraju dokumenta.

[7] Kopija dokumenta (presnog na mašini) u ASSVP, reg. br. 1060 za 1945. Nota vlađi Sjedinjenih Američkih Država je istog sadržaja i urućena pod br. 1059.

Ministarstvo vanjskih poslova izražava poštovanje Ambasadi Njegovog Britanskog veličanstva te mu je čas sapćiti joj sljedeće:

Jugoslavenska vlada suglasna je da se na području Slovenskoga primorja formira Saveznička vojna uprava pod komandom Savezničke glavne komande za Sredozemlje na bazi demarkacione linije koju je predložio feldmaršal Aleksander, a koja će biti podložna izvjesnim manjim modifikacijama koje će kasnije predložiti jugoslavenska vlada. U isto vrijeme jugoslavenska vlada, privatajući u principu prisutnost

1. da u vojnu upravu na tom sektoru budu uključeni i predstavnici jugoslavenske armije;

2. da jedinice jugoslavenske armije ostanu na tome sektoru (a da, naravno, budu pod komandom Savezničke glavne komande za Sredozemlje);

3. da, kao što već stoji u prijedlogu feldmaršala Aleksandera, Savezničkoj vojna uprava djeluje preko organa civilnih vlasti, koji su već osnovani u toj oblasti.

Jugoslavenska vlada predlaže da vlade Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država odmah preduzme pregovore s jugoslavenskom vladom radi ispitavanja svih pitanja s tim u vezi.[2]

Beograd, 21. maj 1945.

Ambasadi Velike Britanije

Beograd

[2] [1] jugoslavenski prijedlozi nisu pohranjeni (vidi dok. br. 34, napomena 2).

2 that units of the Yugoslav Army should remain in that area (being, of course, under the command of the Supreme Allied Command in the Mediterranean).

3 that, as it has been already stated in the proposal of Field Marshall Alexander, the Allied Military administration should act through the civil authorities which are already set up in that area.

The Yugoslavia Government propose that the Governments of Great Britain and the United States start immediate negotiations with the Yugoslav Government in order to settle all questions in this connection.

Belgrade, 21st May, 1945.

To the Embassy of Great Britain

Belgrade

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA

Br. 1060

BR. 31

NOTA VLADE DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE OD 24. MAJA 1945. VLADI VELIKE BRITANIJE ZBOG JEDNOSTRANE AKCIJE O ULASKU SAVEZNIČKIH SNAGA NA CITAVO SPORNO PODRUČJE SLOVENSKOG PRIMORJA'

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA

No. 1133

Ministarstvo inostranih poslova izražavajući svoje poštovanje Ambasadi Njegovog britanskog veličanstva ima čast umoliti je da vladi Njegovog britanskog veličanstva saopšti sledeće:

Vlada Demokratske Federativne Jugoslavije obaveštena je da su danas savezničke snage ušle na čitavo područje onog sektora Slovenskog primorja o čijem se statusu sada vode pregovori između vlada Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država i Demokratske Federativne Jugoslavije.

Vlada Demokratske Federativne Jugoslavije duboko žali što je došlo do ove jednostrane akcije i smatra da takav postupak ni u kom slučaju ne može doprineti zadovoljavajućem rešenju ovog pitanja.

Takav postupak u toliko više čudi vladu Demokratske Federativne Jugoslavije što je ona u svojoj noti No. 1060 od 21. maja 1945.[2] godine pokazala svoju krajnju predusretljivost i želju za sporazumnim rešenjem.

Izražavajući svoje neodobravanje ove jednostrane akcije vlada Demokratske Federativne Jugoslavije očekuje da prisustvo Savezničkih snaga na navedenom području neće ni u koliko izmeniti dosadašnje stanje u pogledu vojne i civilne uprave na tom području sve dok se prijateljskim sporazumom između zainteresovanih vlada ovo pitanje konačno ne reši.

Beograd, 24. maj 1945.

Ambasadi Njegovog britanskog veličanstva

Beograd

' Kopija dokumenta (pisanog na mašini, latinicom) u ASSVP, reg. br. 1133 za 1945. Nota vladi Sjedinjenih Američkih Država je istog sadržaja i uručena pod br. 1134.

[2] Vidi dok. br. 30.

BR. 32

DIREKTIVA PREDSJEDNIKA VLADE VELIKE BRITANIJE VINSTONA ČERČILA OD 30. MAJA 1945. FELDMARŠALU HAROLDU ALEKSANDERU DA IZVRŠI SVE POTREBNE PRIPREMKE ZA NAPAD NA PULJ

30. maj [1945.] Specijalna nenumerisana depeša
21'27/29/0128/0315/30

ČUVATI
LIČNO I STROGO POVJERLJIVO

PREDSJEDNIK VLADE — FELDMARŠALU ALEKSANDERU

1. Žao mi je zbog Vašeg protivljenja da se Pula uključi u okvire naših zahtjeva Tito, iji Vaše eventualne ofanzive. Izgleda da ne posmatrano situaciju iz istog ugla. Smatram da je od prvorazrednog značaja da se ne povlačimo pred Titovim pritiskom. Sigurno možemo da uporišebimo sila kao kranjic sredstvo. Siguran sam da, ako sada budemo popustljivi, neće biti granica daljnjim pritiscima na nas.

2. Predsjednik Truman očito pridaje veliki značaj Puli i ukoliko bi ona bila izoslavljena iz naših zahtjeva, SAD bi mogle da izgube interes za glavne operacije za koje se Vi

[1] Šmitak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, reg. br. 6/3, W. O. K. 8.

[2] Nacrt sporazuma je prilozen noti od 2. juna 1945 (vidi dok. br. 33, napomenu 4). Sloćno sporazumu od 9 juna 1945 Pula je bila pod anglo-amerićkom okupacijom od 12. juna 1945 do 16. septembra 1947. godine, kada je prikljućena Jugoslaviji.

već skoro pripremili. To bi za nas bila prava katastrofa jer nismo dovoljno jaki da tu stvar izvedemo sami do kraja. Ukoliko dođe do borbe — Vi, naravno, ne biste morali da izvršite napad na Pulu u isto vrijeme kada otpočnu i ostale operacije, ma koliko to bilo poželjno. Naprotiv, Vi biste izvodili Vaše operacije u skladu sa vojnim potrebama i sredstvima. Međutim, nadam se da ćete izvršiti sve pripreme da što prije napadnete Pulu. Pretpostavljam da pod tim podrazumijevate pomorski desant.

3. Nadam se da Vam je, na osnovu gore iznijetog, jasan moj stav.

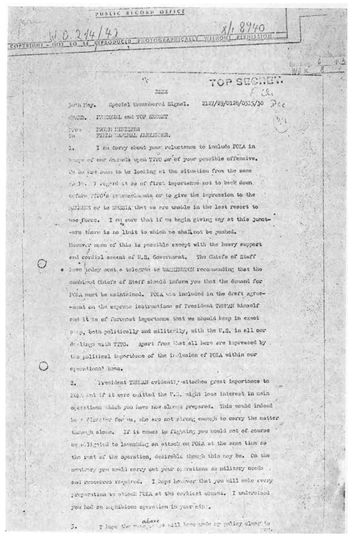
PUBLIC RECORD OFFICE

WO 214/43 x/l 8740

TOP SECRET

FROM

Sent 2nd. Special Transmitted Signal. 2111/23/2119/0003/30 Dec

ENCYD. PERSONAL and TOP SECRET

TO: TWIN PEYTONIA
FIELD MARSHAL ALEXANDER.

1. I am very glad your reluctance to include FOLA in range of our Armies upon TYPO as of your possible offensive. We had been to be looking at the situation from the same point. I regard it as of first importance not to back down before TYPO's pronouncements or to give the impression to the ENEMY or to SPAIN that we are unable in the last resort to use force. I am sure that if we begin giving way at this juncture there is no limit to which we should be pushed.

However none of this is possible except with the heavy support and political assent of U.S. Government. The Chiefs of Staff have today sent a telegram to WASHINGTON recommending that the combined Chiefs of Staff should inform you that the demand for FOLA must be maintained. FOLA was included in the direct agreement on the express instructions of President TYPO himself and it is of paramount importance that we should keep in exact step, both politically and militarily, with the U.S. in all our dealings with TYPO. Apart from that all here are impressed by the political importance of the inclusion of FOLA within our operations' zone.

2. President TYPO evidently attaches great importance to FOLA and if it were omitted the U.S. might lose interest in main operations which you have now always proposed. This would indeed be a disaster for us, the sea not strong enough to carry the matter through alone. If it comes to pressure, you would not of course be committed to launching an attack on FOLA at the same time as the rest of the operation, desirable though this may be. On the contrary you would carry out your operations as military needs and resources required. I hope however that you will make every preparation to attack FOLA at the earliest moment. I understand you had an assistance operation in your eye.

3. I hope the above will have made my policy clear to

NOTA VLADE SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA OD 2. JUNA 1945. VLADI DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE KOJOM TRAŽI DA SE POTPIŠE SPORAZUM O USPOSTAVLJANJU PRIVREMENE SAVEZNIČKE VOJNE UPRAVE U JULIJSKOJ KRAJINI

Br. 482

Ambasada Sjedinjenih Američkih Država izražava svoje poštovanje ministru vanjskih poslova te, na osnovu uputstava svoje vlade, ima čast da prenese jugoslavenskoj vladi sljedeći odgovor na notu tog Ministarstva br. 1059 od 21. maja 1945.[3]

[3] Šumnik originala (pisanog na mašini) u ASSVP, reg. br. 1063 za 1945. Nota istog sadržaja predana je u ime svoje vlade i ambasador Velike Britanije u Jugoslaviji (vidi ASSVP, reg. br. 1060 za 1945).

[4] Ambasador Sjedinjenih Američkih Država u Jugoslaviji poslano je 3. juna 1945. izvještaj o predaji note američkom političkom savjetniku pri Glavnoj komandi savezničkih snaga na Sredozemlju. Koji glasi:

»Note i tekst sporazuma spomenuti u vašoj depeši 106 uručili smo danas potpredsjedniku [Edvardu] Kardelju mi kolega Britanac i ja. Objasnili smo da sporazum predstavlja definitivan stav naše vlade i da se o uvjetima ovog sporazuma ne može pregovarati. Izražena je nada da će ga jugoslavenska vlada prihvatiti bez odla-

Odgovor jugoslavenske vlade od 21. maja u predmetu okupacije i privremene uprave Julijske krajine je bio predmet bržljivog proučavanja. Sa zadovoljstvom se prima k znanju da je jugoslavenska vlada sporazumna s ustanovljenjem Savezničke vojne uprave pod komandom glavnog komandanta savezničkih snaga na Sredozemlju, u području koje će sporazumno definirati feldmaršal Aleksander i maršal Tito.

Prilaže se vojni sporazum[4] za koji je vlada Sjedinjenih Država, u sporazumu s vladom Ujedinjenog Kraljevstva, ovlastila glavnog savezničkog komandanta da pregovara s maršalom Titom. Sporazum, obezbjeđujući vojnim snagama savezničkih vlada sredstva za izvršavanje njihovih daljnjih zadaća na neprijateljskom teritoriju, vodi istovremeno u dovoljnoj mjeri računa o očuvanju principa urednog i pravednog rješavanja teritorijalnih problema koji je vlada Sjedinjenih Država istakla u svojoj noti od 15. maja.

Pristankom na jugoslavensku okupaciju i administraciju jednog dijela sporne oblasti Julijske krajine, vlada Sjedinjenih Država je izrazila svoju spremnost da do krajnjih granica mogućnosti surađuje s jugoslavenskom vladom. Istovremeno, vlada Sjedinjenih Država mora svečano ponovo potvrditi da se prihvaćanje ove privremene vojne demarkacione linije s njene strane ni u kom pogledu ne smije smatrati da prejudicira raspolaganje cijelim područjem, predstavljenim Oblašću Julijske krajine, prilikom konačnog rješavanja. Pouzdano se očekuje da će se jugoslavenska vlada uvjeriti u to da su svi njeni legitimni interesi u odgovarajućoj mjeri zaštićeni.

Čim jugoslavenska vlada izjavi svoju suglasnost, glavni saveznički komandant će biti spreman da odmah primi jugoslavenske generalštabne oficire odgovarajućeg čina u Kazerti ili u Stabu 8. armije, da se razrade detaljni aranžmani koje obuhvaća sporazum.[5]

Beograd, 2. jun 1945.

[4] Priloženi nacrt sporazuma se nalazi u ASSVP reg. br. 1063 za 1945. Sporazum je trebalo da potpišu maršal Josip Broz Tito i ambasadori Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država; međutim, sporazum su potpisali, 9. juna 1945, u ime vlade Demokratske Federativne Jugoslavije, ministar vanjskih poslova, a u ime vlade Velike Britanije i SAD, njihovi ambasadori u Jugoslaviji (vidi dok. br. 34).

[5] Vidi dok. br. 34, napomenu 2.

No. 48

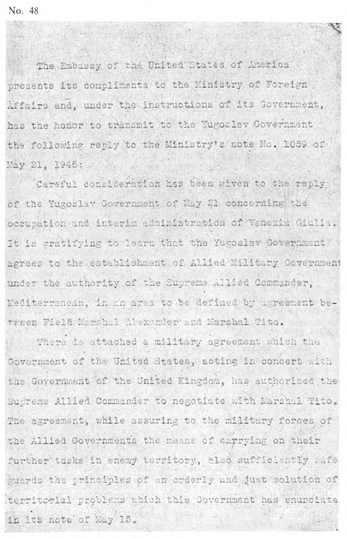

The Embassy of the United States of America presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs and, under the instructions of its Government, has the honor to transmit to the Yugoslav Government the following reply to the Ministry's note No. 1039 of May 21, 1946:

Careful consideration has been given to the reply of the Yugoslav Government of May 21 concerning the occupation and interim administration of Venezia Giulia. It is gratifying to learn that the Yugoslav Government agrees to the establishment of Allied Military Government under the authority of the Supreme Allied Commander, Mediterranean, in an area to be defined by agreement between Field Marshal Alexander and Marshal Tito.

There is attached a military agreement which the Government of the United States, acting in concert with the Government of the United Kingdom, has authorized the Supreme Allied Commander to negotiate with Marshal Tito. The agreement, while assuring to the military forces of the Allied Governments the means of carrying on their further tasks in enemy territory, also sufficiently safeguards the principles of an orderly and just solution of territorial problems which this Government has enunciate in its note of May 15.

In agreeing to Yugoslav occupation and administration of a portion of the disputed region of Venezia Giulia the Government of the United States has manifested its willingness to cooperate with the Yugoslav Government to the utmost. At the same time the United States Government must solemnly reaffirm that its acceptance of this provisional military line of demarcation should in no way be considered as prejudicing the disposition of the entire area, represented by the compartment of Venezia Giulia, in the final settlement. It is confidently anticipated that the Yugoslav Government will find that all its legitimate interests are appropriately safeguarded.

As soon as the Yugoslav Government has signified its agreement the Supreme Allied Commander will be prepared immediately to receive Yugoslav Staff Officers of appropriate rank in Caserta or at the Headquarters of the Eighth Army to work out the detailed arrangements involved in the agreement.

Belgrade,
June 2, 1945.

2. Sve pomorske, suvozemne i vazduhoplovne snage zadano od linije nazačene na prilozenoj karti bice stavljene pod njegovu komandu od trenutka kada ovaj Sporazum stupi na snagu. Jugoslovenske snage u tom podrucju moraju biti ograniccene na odred regularnih trupa ciji broj ne prelazi 2.000 vojnih lica raccunajuci sve cinove. Ove trupe ce izdrzavati administrativna sluzba Saveznickog vrhovnog komandanta. One ce okupirati jedan distrikt koji ce izabrati Savezniccki vrhovni komandant, zapadno od deobne linije i necce im biti dozvoljen pristup u ostali deo podrucja.

3. Pravo Savezniccke vojne uprave. Savezniccki vrhovni komandant upravljace podrucjem zapadno od linije na prilozenoj karti, Pulom i onim ostalim podrucjem na zapadnoj obali Istre, za koje smatra da je to potrebno. Jedna mala jugoslovenska misija moze biti prikodana Stabu Osme armije kao posmatrac. Uporedice se sva ona jugoslovenska civilna uprava koja je vec uspostavljena, a koja po misljenju Savezniccke vojna uprava ce biti ovlascena da uporedi bilo koje civilne vlasti koje smatra za najbolje u pojedinim mestima, kao i da menja administrativno osoblje po svom nahodenju.

4. Maršal Tito ce povuci jugoslovenske regularne snage koje su sad u delu Julijske Krajine zapadno od linije na pri-

' Dokument (štampan ciriliscom) nalazi se u knjizi »Medunarodni ugovori Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1945. godinu« sveska br. 2, str. 18—20, u ASSVP.

BR. 34

SPORAZUM IZMEĐU VLADE DEMOKRATSKE FEDERATIVNE NE JUGOSLAVIJE I VLADA VELIKE BRITANIJE I SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA OD 9. JUNA 1945. O USPOSTAVLJANJU PRIVREMENE SAVEZNIČKE VOJNE UPRAVE U JULIJSKOJ KRAJINI

SPORAZUM O JULIJSKOJ KRAJINI
IZMEĐU JUGOSLAVIJE S JEDNE STRANE I VELIKE BRITANIJE I SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA S DRUGE STRANE

1. Deo teritorije Julijske Krajine zapadno od linije na priloženoj karti, koji uključuje Trst, železničke pruge i puteve koji odatle vode u Austriju preko Coreca, Kobarida i Tržiča, a jednako i Pulu i pristaništa na zapadnoj obali Istre, biće pod komandom i kontrolom Savezniccog vrhovnog komandanta.

loženoj karti, kao i one koje su u gradu i okolini Pule, u 8 sati po griničkom vremenu na dan 12. juna. Aranžman za zadržavanje jugoslovenskog odreda spomenutog u tački 2 biće izraden sudelovanjem Savezničkog vrhovnog komandanta i Jugoslovenske vrhovne komande.

5. Sve iregularne snage u tom području će, prema odluci Savezničkog vrhovnog komandanta u svakom pojedinom slučaju, ili izručiti svoje oružje savezničkim vojnim vlastima i raspustiti se, ili pak povući se sa tog područja.

6. Jugoslovenska vlada će vratiti stanovnike tog područja koje je uhapsila ili deportirala osim onih koji su 1939. godine imali jugoslovensko državljanstvo, i restituiraće imovinu koju je konfiskovala ili odnela.

7. Ovaj Sporazum ni u kom pogledu ne prejudicira, niti tangira definitivnu dispoziciju delom Julijske Krajine zapadno od linije. Jednako ni jugoslovenska vojna okupacija i uprava delova Julijske Krajine istočno od linije, ni u kom pogledu ne prejudicira, niti tangira definitivnu dispoziciju tim područjem.

Potpisano u Beogradu, 9. juna 1945.[2]

Ministar inostranih poslova/
Dr Ivan šubašić, s.r.
Ralph Skrine Stevenson, s.r.
Ambasador Njegovog Britanskog Veličanstva
Richard C. Patterson, s.r.
Ambasador Sjedinjenih Američkih Država

Od 13. do 20. juna 1945. delegacija Jugoslavenske armije i predstavnici Glavne komande savezničkih snaga na Sredozemlju vodili su razgovore u Štabu 13. armijskog korpusa 8. britanske armije o sprovođenju u život sporazuma od 9. juna 1945. Vojne delegacije su razmatrale slijedeća pitanja: o sastavu i dislokaciji Jugoslavenskog odreda pod Saveznčku vojnu upravu; o sastavu, namjeni i djelokrugu rada Jugoslavenske vojne misije pri Štabu 8. britanske armije; o civilnoj vlasti pod Savezničkom vojnom upravom; o ratnom plijenu koji su zaplijenile jugoslavenske snage; o cirkulaciji stanovništva između okupacionih zona; o zajedničkom korištenju važnijih komunikacija; o isključenju svake talijanske ingerencije na okupiranom terotoriju i o drugim tehničkim pitanjima.

Pri razmatranju spornih pitanja bilo je došlo i do prekida razgovora, jer predstavnici Glavne komande savezničkih snaga nisu htjeli da prihvate prijedloge jugoslavenske delegacije o priznavanju postojeće civilne vlasti u području pod Savezničkom vojnom upravom, pa je na kraju potpisan sporazum, ali nije utvrđeno kako i na koji način će ona funkcionirati. Opširnije o toku vođenja razgovora vidi zapisnik u AVII, reg. br. 43/1, k. 21 i reg. br. 8/2, k. 25 A.

Povodom potpisivanja sporazuma, agencija TANJUG objavila je: »Danas je potpisan delimičan sporazum između jugoslovenske

REGISTAR

A

Abramović Lucija — 718
Ajzenhauer Dvajt (Eisenhower Dweight) — 1024
Aleksander Harold (Alexander) — 8, 905, 907, 908, 910—915, 921—932, 941—945, 952, 953, 961, 968—972, 980, 981, 984, 986, 991, 993, 994, 996, 1005, 1011, 1013, 1014, 1019, 1024,1026,1036, 1038,1039, 1041, 1043,1048,1049, 1053—1055, 1057—1059,1067, 1068, 1073,1083, 1084, 1089,1090,1093, 1097,1100, 1101
Alfirević Ilija — 813
Altarac Maj er — 576
Ametović Ibrahim — 713
Anders Vladislav — 971
Anić Ivan — 712, 713
Antić Mirko — 713
Arbutin Božo — 132
Arnaut Mihajlo — 188
Amerić Vicko — 554

B

Babac Paško — 575
Babić Branko — 126
Babić Petar — 59, 149, 579
Babin Josip — 179, 366
Backović Vidoje — 211
Badrić Ilija — 136
Bagić Josip — 575
Bahić J. Danijel — 35
Bajčević Petar — 357
Bajić Mirko — 651
Bakulić Ante — 357
Banković Martin — 712
Barać Andrija — 227, 814
Baretić Zvonko — 712
Bariša Toma — 554
Barišić Ivan — 228, 814
Baraš Ilija — 120
Barović Dušan — 155
Barušić Ante — 199
Basarić Rade — 814
Bastion J. E. —986, 1015, 1027
Bašlin Stanko — 329, 358, 557, 720
Baštajnič Ivan — 555
Batala Dušan — 830
Batula Marko — 554
Bavec Tone — 504
Bektaš Ivan — 713
Belić Vinko — 360
Berač Mate — 576
Beretić Petar — 357
Berić Ivo — 815
Berović Božo — 575
Bertić Stjepan — 713
Bervaldi Josip — 19
Bezbradica Uroš — 712
Bezić Danko — 554
Biber dr Dušan — 8
Bijedić Šukrija — 596, 828, 829
Bilesnih Jure — 814
Bilobrk Mate — 45, 66, 188, 527, 542, 653, 843
Biočić Ante Toni — 8, 17, 172, 267, 232, 318, 321, 351, 439, 595, 598, 660
Birač Ilija — 126
Birač Rade — 138
Bizjak Bruno — 554
Bjedov Jovan — 575
Bjelajac Stanko — 828, 829
Bijedić Šukrija — 828
Blažević Josip — 712
Boban Andrija — 651
Boban Ante — 712
Boban Slavko — 713
Bobić Dane — 575
Boko Draško — 902
Bolonja Šime — 575
Bonačić Ante — 815
Bonomi Ivanoe — 958

Bordon Rado — 333
Borgese (Borgese) — 958
Borovina Franko — 554
Bosnic Zdravko — 712
Bošković Matić — 651
Bošković Vuko — 815
Bozic Radovan — 776
Boüca Veljko — 554
Bozinović Jakov — 554
Božović Bozo — 22, 108, 154, 164, 165, 194, 318, 329
Bozović Slavko — 751, 765
Bračko Blaž — 553
Brajković Stanislav — 554
Brajković J. Antun — 35
Braun (Brown), general — 1083
Brčić Anić — 322
Brdarić, pukovnik — 1005
Brnčić Josip — 690
Brozović Ante — 575
Brož, Josip Tito — 8, 9, 10, 20, 495, 600, 604, 605, 843, 856, 885, 886, 889—891, 893, 906—908, 910—915, 921—922, 941—944, 952, 953, 956—958, 961, 962, 966, 968—970, 972, 980, 981, 984, 986, 989—991 993, 994, 996, 1005, 1010, 1013, 1014, 1019, 1020, 1024, 1027, 1032, 1033, 1036, 1038, 1041 1043, 1048, 1049, 1052—1059, 1067—1069, 1073—1075, 1089, 1093, 1096, 1097, 1100
Bućić Marko — 713
Bućić Nikola — 714
Buljat Pavelić — 713
Buljan Josip — 554
Buljan Stipe — 555
Bulović Ante — 554
Burcul Ante — 178, 813
Burić Ante — 554
Buš Č.Č. (Bush) — 1007
Butković Mate — 814

C

Carić Jure — 357
Carić Milan — 711, 713
Carić Nikola — 774
Cece Luka — 651
Cecić Vlado — 554
Cecul Božo — 804
Crvelin Ive — 575
Cvak Todor — 714
Cuculić Mirko — 712
Cuculić Nikola — 855
Cuculić Stjepan — 938
Cvetković Ljuba — 772
Cvitanović Pašiko — 211
Cvitković Ljubo — 777

Č

Čančar Josip — 712
Čanjs N. (Charles) — 956
Čerčil Vinston (Churchill) — 853, 963, 968—972, 980, 981, 1036, 1038, 1039, 1078, 1093
Černi Josip — 929, 930
Čizmić Milan — 136
Čoković Dušan — 689
Čoza Josip — 713
Čubrilo Dušan — 814

Ć

Ćulum Ivica — 926
Ćuzela Ante — 366
Ćukvović Alija — 554

D

Dabić Rajko — 855
Damjanović, Danilo — 58, 590
Daununcio Gabrijele (Gabriele D'annunzio) — 911
De Gasperi, Alcide (Alcide) — 958
Dejanović Sreto — 830
Delić Rasim — 54
Delić Đuro — 712, 804
Demboda Ćiro — 813
Desković Miljenko — 712
Dević Stjepana Milan — 35
Dimnik Karlo Čali — 81
Dizon PJ. (Dyson) — 905
Dmitrović Milan — 772
Dobrić Josip — 814
Dobrota Đane — 714
Dobrovojić Ante — 327
Dolenc Franc — 310, 388
Domić Ante — 554
Donald, pukovnik — 1005
Dosen Slojan — 126
Dožić Đane — 689

Deanonvić Hašija — 713, 804
Demmanovic Pero — 772
Donđević Mårko — 718
Đukmonović Drago — 856
Đurić Bude — 711

E

Ej rot (Arcy) — 905
Eljez Ivan — 187
Eskimja Andelo — 575
Eskimja Bozo — 146
Etarovic Jakov — 554
Etcrovic Karlo — 554

F

Fabijan Janko — 555
Fabris Ante — 18
Fotetic Ignac — 555
Frančiśković Sunko — 712
Franic Mihvoj — 712, 713

G

Gaćc Ivan — 652
Gaiic Nikola — 772
Gaiic Ivan — 713
Garmnčić Toni — 19
Gavrilović Matija — 713
Gazpcr Jozo — 651
Gemović Damlio — 815
Gerod Gaj (Gamod Gay) — 1056, 1058, 1059
Gile Miljenko — 554
Gjavan Ivan — 689
Gjmercvo Ferdo — 815
Gjavinic Stipe — 554
Gilosookik Odil — 243, 288
Gilosvić Nikola — 815
Ginjatović Dusan — 724
Ginjatović Đuro — 689
Gnogic Tvos — 128
Go jak Ante — 554
Gojak Martn — 554
Gostrnjć Fjmic — 368, 400
Gostović Zivko — 713
Gradur Romano — 712
Gratic Ivan — 554
Gratenstajn Hans (Gravenstein) — 31
Granćcvić Joso — 576
Granonja Dane — 712
Granvac Fstur — 576
Grego Mar j an — 689
Grbin Nikola — 555
Gregorovic Jakov — 714
Grcff Rudi Martin — 467, 468
Grgic Mile — 714
Grošelj Amon Jesen — 91
Gnskovic Ivan — 713
Gurbisic Fabijan — 211
Gnbor Nikola — 49, 228, 690, 715
Gnjic Ivan — 713
Gnđelj Fstur — 554
Gnrific Ante — 146
Gualan Vice — 146
Gugleta Nikola — 575
Gvardiol Amc — 754

Dragan Alojz — 332
Dragane Slavko — 18
Dragicevic Ico — 19
Dragic Dragan — 776
Dragicic Mato — 211
Dragosavac Jovo — 689
Dražanić Živko — 554
Dragsan Pstur — 9, 10, 20, 29, 70, 160, 172, 267, 320, 343, 351, 439, 454, 463, 468, 605, 606, 608, 609, 615, 724, 861, 893, 989—991, 1010, 1019, 1032
Drča Mlic — 576
Drenik Lojze — 468
Đukšić Simo — 222, 230, 241, 269, 341, 354, 378, 391, 396, 443, 481
Đukić Vaso — 774
Đumović Jakov — 576
Đumur Paško — 712
Đurđeva Ana — 18
Đurjava Avgust — 86

Đ2

Dzemi (Gemy), brigadir — 1006
Dzepina Ante — 575

D

Deldum Luka — 554

Vanijek Ivan — 772
Nicevic Mirko — 554
Ivkovic Damjo — 618, 855
Vosicevic Milka — 713

J

Jakopic Albert Kalmut — 641
Jakopic Valentin — 120
Jakovac Ivan — 713
Jaksic Milan — 772
Jaksic Nitos — 575, 825
Jaksic Pavic — 9, 20, 266, 343, 351, 589, 782, 990, 1032
Jankovic Dragoslav — 264, 504
Jankovic Mihajlo — 199
Jelic Sunko — 772
Jelicic Pantelija — 126
Jerad Sime — 713
Jerkovic Drago — 35
Jetko Dusan — 566
Jezernik Simo — 690
Jezic Ivo — 85
Jevac Juro — 713
Jevgenije Ir Vladimir — 18
Jevdevic Dobrosav — 491
Joka Ljuban — 772
Jovanovic Arso — 608, 926, 928, 929, 990, 991, 1010, 1032
Jovic Dusan — 575
Jovicevic Dina — 712
Juzinic Ivan — 690
Jurina Ante — 713
Jurkovic Dane — 818
Jurkovic Valentin — 713, 804

K

Kabljo David — 777
Kadijevic Luka — 554
Kadogan A. (Cadogan) — 905
Kalef Jozo — 575, 576
Kammpen Dzon (Cunningham John) — 913, 914, 995, 996, 1055, 1058
Kammpen W. M. (Cunningham) pokovnik — 981, 1036, 1039, 1055
Kapov Ivan — 554
Kardelj Edvard — 893, 1096
Kekez Mate — 554
Kemn Dzon (Cemon John) — 1058, 1059
Kolar Stjepan — 554
Kontic Dusan — 136
Kotecin Stjepan — 18
Kric Aleksandar (Kric Alexandar) — 911, 914, 996, 1054
Krm, Kap, Joj, Jvcda — 925, 930
Kthler Ludwig — 481
Kunic Ivan — 712
Kuric Ljubo — 714
Kurjak Ante — 554
Kurjak Frana — 714
Kurjak Nikola — 772
Kurjak J. R. S. (Clark) — 930, 1010.
1011, 1019
Kurk Mark (Clark), general — 927, 961, 1067, 1078, 1079
Klaus (Clowes), general — 996, 1010, 1024, 1083
Klcbe Adalbert (Klocbe Adalbert) — 825
Klein Albert — 333
Klemenic Ivan — 368
Klepcr Kri (Klepper Kael) — 835
Klicov Petar — 149, 379, 751
Kljcut Petar — 58
Knezevic Milan — 138, 777
Kokx Dzefi (Cox Geoffrey) — 539, 1005
Kolar Sjepan — 554
Kontic Dusan — 136
Kotecin Stjepan — 18
Kric Aleksandar (Kric Alexandar) — 911, 914, 996, 1054
Krm, Kap, boj, bvcda — 925, 930
Kthler Ludwig — 481
Kunic Ivan — 712
Kuric Ljubo — 714
Kurjak Frana — 714
Kurjak Nikola — 772
Kurjak J. R. S. (Clark) — 930, 1010.
1011, 1019
Kurk Mark (Clark), general — 927, 961, 1067, 1078, 1079
Klaus (Clowes), general — 996, 1010, 1024, 1083
Kicbe Adalbert (Klocbe Adalbert) — 825
Klein Albert — 333
Klemenic Ivan — 368
Klepcr Kri (Klepper Kael) — 835
Klicov Petar — 149 379, 751
Kljcut Petar — 58
Knezevic Milan — 138, 777
Kokx Dzefi (Cox Geoffrey) — 539, 1005
Kolar Sjepan — 554

H

Haj dcman (Heydcmman) — 1083
Hanamija Josip — 690
Harding Dzon (Harding John) — 945, 995, 1006, 1007, 1010, 1033
Harison Hjubert — 1054
Henli R. F. (Henley) — 1069
Hertz Rudolf — 19
Hocevar Franc — 121, 199, 274, 449, 671
Holis I. C. (Hollis) — 921
Hrvat Jurcc — 98, 207
Horvat Samuel Samo — 310, 388
Hzic Ivo — 19

I

Ida Antoni (Eden Anthony) — 907, 981
Ilincic Spasoje — 120
Imamovic Avdo — 120
Ivanovic Dusan — 554
Ivancevic Anton — 713
Ivancevic Stevan — 714
Ivanovic Ivan — 614

Krepar Vinko — 19, 169
Krivo Ivan — 554
Kreljes Đuro — 712, 713
Kreppel Ludislav — 555
Kuzam Drago — 689
Kuzmin Kuzma — 357
Kužić dr Zdravko — 18
Kužnić Roland — 718
Kuret Albin — 555
Kusanović Ivo — 357
Kutnjak Srna — 576
Kutrija Rade — 575
Kvader Dušan — 582, 583, 588, 590, 591

L
Landup Pero — 138
Lang (Ljang), Kapetan bojnog broda — 925, 928
Lauić Juraj — 554
Lička Marica — 690
Lemmicer Linun (Lemmitzer Lyman) — 922 , 927—930, 993 , 995, 1052, 1058
Leneć Aleksander — 724
Lenac Mihko — 49, 722, 725
Lez Aleksander (Lohr Alexander) — 481
Levčnik Karel — 17
Li (Lee), Komodor — 924, 961
Ljubić Ljubo — 576
Ljubić Mato — 554
Ljušina Petar — 690

M
Macura Stevan — 576
Majstorović Ivan — 713
Makljin Fiorej (Macleian Fitzroy) — 922, 926, 927, 929, 930, 1036
Maksimilijan Hrvoj (Maximilian) — 914 , 943, 944, 954, 995, 996, 1020, 1055, 1056
Maksimović Ljubomir (McNamara Joseph) — 913, 944, 995, 1055, 1056
Maks Bajer — 83
Malađa Ante — 366
Mamić Ivan — 576
Mance Juraj — 712
Mandarić Milos — 714
Mandušić Jakov — 814
Manestar R. Miljivoj — 35
Manojlović Mile — 714
Manojlović Simo — 576
Manola Secco — 929, 930
Maravić Rade — 689
Marasović Slavo — 18
Marčetić Đorđe — 575
Marčetić Ivan — 575
Marić Nikola — 126
Marković Đuro — 18
Marković Ante ■ — 575
Marković Ivan — 815
Marković Milan — 689, 690, 713
Marković Slavko — 815
Marković Spasoje — 712, 714
Marković Stanko — 576
Marković Vlado — 357
Marković Zvonimir — 713
Marković Đuro — 146
Marković Ivan — 576
Marković Marko — 713
Marković Rade — 713
Marković Srećko — 128
Marković Tomislav — 815
Marović Ivo — 713
Marović Mate — 712
Martinac Stjepan — 555
Martinić Ivan — 554
Martinić Tone — 303
Matij Bozo — 815
Matijević Milos — 712
Matijević Mirko — 607
Matijević Nikola — 120
Matijević Slavko — 712
Matijević Đorđe — 575
Mažar Jakob — 87
Mažuran Ivo — 576
Mažuran Nikola — 772
Mažuranić Ivan — 554
Mažuranić Stjepan — 576
Mažuranić Tomo — 576
Međimorec Josip — 554
Medić Ivan — 87
Medić Mate — 555
Medić Nikola — 555
Medić Stjepan — 555
Medić Vinko — 555
Medić Đuro — 555
Medved Ivan — 555
Medved Mirko — 555
Medved Stjepan — 555
Medved Đuro — 555
Medvedović Ivan — 555
Medvedović Mirko — 555
Medvedović Stjepan — 555
Medvedović Đuro — 555
Mehanović Ivan — 555
Mehanović Mirko — 555
Mehanović Stjepan — 555
Mehanović Đuro — 555
Mehmedović Ivan — 555
Mehmedović Mirko — 555
Mehmedović Stjepan — 555
Mehmedović Đuro — 555
Mejaški Ivan — 555
Mejaški Mirko — 555
Mejaški Stjepan — 555
Mejaški Đuro — 555
Mejovšek Ivan — 555
Mejovšek Mirko — 555
Mejovšek Stjepan — 555
Mejovšek Đuro — 555
Mekinić Ivan — 555
Mekinić Mirko — 555
Mekinić Stjepan — 555
Mekinić Đuro — 555
Melkus Ivan — 555
Melkus Mirko — 555
Melkus Stjepan — 555
Melkus Đuro — 555
Mesić Ivan — 555
Mesić Mirko — 555
Mesić Stjepan — 555
Mesić Đuro — 555
Mihalić Ivan — 555
Mihalić Mirko — 555
Mihalić Stjepan — 555
Mihalić Đuro — 555
Mihaljević Ivan — 555
Mihaljević Mirko — 555
Mihaljević Stjepan — 555
Mihaljević Đuro — 555
Mikac Ivan — 555
Mikac Mirko — 555
Mikac Stjepan — 555
Mikac Đuro — 555
Mikić Ivan — 555
Mikić Mirko — 555
Mikić Stjepan — 555
Mikić Đuro — 555
Mikulić Ivan — 555
Mikulić Mirko — 555
Mikulić Stjepan — 555
Mikulić Đuro — 555
Milanović Ivan — 555
Milanović Mirko — 555
Milanović Stjepan — 555
Milanović Đuro — 555
Milas Ivan — 555
Milas Mirko — 555
Milas Stjepan — 555
Milas Đuro — 555
Milić Ivan — 555
Milić Mirko — 555
Milić Stjepan — 555
Milić Đuro — 555
Milković Ivan — 555
Milković Mirko — 555
Milković Stjepan — 555
Milković Đuro — 555
Milošević Ivan — 555
Milošević Mirko — 555
Milošević Stjepan — 555
Milošević Đuro — 555
Mirić Ivan — 555
Mirić Mirko — 555
Mirić Stjepan — 555
Mirić Đuro — 555
Mišković Ivan — 555
Mišković Mirko — 555
Mišković Stjepan — 555
Mišković Đuro — 555
Mitrović Ivan — 555
Mitrović Mirko — 555
Mitrović Stjepan — 555
Mitrović Đuro — 555
Mladinić Ivan — 555
Mladinić Mirko — 555
Mladinić Stjepan — 555
Mladinić Đuro — 555
Mlinarić Ivan — 555
Mlinarić Mirko — 555
Mlinarić Stjepan — 555
Mlinarić Đuro — 555
Mlinarević Ivan — 555
Mlinarević Mirko — 555
Mlinarević Stjepan — 555
Mlinarević Đuro — 555
Mohorovičić Ivan — 555
Mohorovičić Mirko — 555
Mohorovičić Stjepan — 555
Mohorovičić Đuro — 555
Molnar Ivan — 555
Molnar Mirko — 555
Molnar Stjepan — 555
Molnar Đuro — 555
Momčilović Ivan — 555
Momčilović Mirko — 555
Momčilović Stjepan — 555
Momčilović Đuro — 555
Mrazović Ivan — 555
Mrazović Mirko — 555
Mrazović Stjepan — 555
Mrazović Đuro — 555
Mrkonjić Ivan — 555
Mrkonjić Mirko — 555
Mrkonjić Stjepan — 555
Mrkonjić Đuro — 555
Mršić Ivan — 555
Mršić Mirko — 555
Mršić Stjepan — 555
Mršić Đuro — 555
Mudrovčić Ivan — 555
Mudrovčić Mirko — 555
Mudrovčić Stjepan — 555
Mudrovčić Đuro — 555
Munjiza Ivan — 555
Munjiza Mirko — 555
Munjiza Stjepan — 555
Munjiza Đuro — 555
Musa Ivan — 555
Musa Mirko — 555
Musa Stjepan — 555
Musa Đuro — 555
Musić Ivan — 555
Musić Mirko — 555
Musić Stjepan — 555
Musić Đuro — 555
Mustapić Ivan — 555
Mustapić Mirko — 555
Mustapić Stjepan — 555
Mustapić Đuro — 555
Muzdeka Ivan — 555
Muzdeka Mirko — 555
Muzdeka Stjepan — 555
Muzdeka Đuro — 555
Mužić Ivan — 555
Mužić Mirko — 555
Mužić Stjepan — 555
Mužić Đuro — 555

Margetić Cvjetko — 713
Marić Milan — 714
Marin Mate — 178, 813
Marinković Ante — 814
Marinković Dušan — 576
Marišić Vitko — 120
Markusović Arne — 554
Martinić Ivo — 815
Matašević Blaž — 714
Matić Gojko — 575
Matić Rade — 769, 776
Martić Sava — 576
Martinović Marijan — 575
Marušić Cvetko — 554
Mas (Maas), major — 835
Masnikosa Stevo — 575
Matajić Luka — 713
Mates Stjepan — 554
Matevž Kolar — 85
Matičević Veljko — 18
Matić Đuro — 70, 228
Matić Luka — 211
Matijašević Stevo — 126
Matijević Duško — 554
Matijević Ivica — 712
Matijević Jure — 711
Matuljić Ante — 815
Mejak Vinko — 689
Mekelja Josip — 554
Melada Mile — 576
Mesić Milan — 49
Mihailović Draža — 491
Mihaljević Miho — 554
Mihić Risto — 855
Mikl Johan (Johann Mickl) — 215, 886
Miladinović Velimir — 554
Miletić Jakov — 713
Miletić Neđo — 119
Miletić Tomo — 713
Mileusnić Mile — 652
Miličević Ante — 652
Milišić Marin — 554
Miloš Marijan — 357
Miloš Nikola — 357
Milošević Stojan — 136
Miljević Jovo — 575
Miočić Ivica — 575
Mioka Nikola — 724
Misjak Franc — 164
Mišura Božo — 187
Mitar Božo — 554
Močilnikar Jože — 86
Modrić Stjepan — 357
Morgan, admiral — 1083
Morgan W. D. — 995, 1014, 1024, 1038, 1041, 1048, 1052, 1053, 1067, 1069, 1078
Morić Ive — 576
Može Jože — 332
Mrđa Đuro — 652
Mrvica Mate — 575
Mrvoš Joso — 712
Mujanić Avdo — 126
Murovec Andrej — 554
Musolini Benito (Mussolini) — 1054
Mužević Marijan — 712

N

N'aranđa Ivan — 120
Medilo Dušan — 814
Nenosić Miloš — 815
Nevajda Nikola — 132
Nikolić Josip — 126
Nikolić Vaso — 712
Nikolson J. G. (Nicholson) — 1073
Ninković Vojko — 366
Noće Danijel (Noce Daniel) — 962
Novaković Jerko — 554
Novaković Milan — 841, 873

O

Očim Ive — 575
Ofije C. (Offie) — 943, 944
Oks (Oxx), general — 1083
Olujić .Ilija — 575
Opačić* Luka — 576
Oštrić Roko — 575
Oštrig Drago — 576

P

Pajan Datimir — 712
Pajić Mile — 712
Palić Dušan — 815
Palinić Boris — 651
Papić Jurij — 689
Paprica Vaso — 776
Parmač Stanko — 24, 59, 142, 149, 152, 579, 751, 765
Paterson Ričard (Patterson Richard) — 970, 1097, 1102
Patrebić Danja — 713
Paunović Janko — 768
Pavaković Đuro — 689
Pavlica Iso — 575
Pavlić Juraj — 814
Pavlović Milan — 138, 777

Pavsić Stefan — 373
Pcvonić Bogdan — 23, 45, 66, 154, 188, 527, 542, 606, 611, 841, 843, 873, 1020
Pejić Mirko — 712
Pejčić Zdravko — 713
Pelecus Oskar (Pelizaeus Oskar) — 835
Petrić Dinko — 554
Petrić Josip — 814
Petrić Mihovil — 137
Petrić Nikola — 576
Petrić Pavao — 651
Petrić Stjepan — 575
Petrović Nikola — 772
Pfeiffer Vojin — 849, 855
Popović Branko — 768
Poljak Josip — 651
Polomijov Anton — 713
Polonac Vlado — 555
Polić Vukić — 713
Pogačnik Franc Kranjc — 98, 336
Počkaj Josip — 535
Peša Ivan — 712
Pilcaš Abram — 712
Pinković Ilozo — 713
Pinlović Voja — 712
Pjalov Dragutin — 554
Pj jade Mlosa — 893
Počuča Marko — 199
Pelelin Stanko — 468 , 501, 503
Pčsun Stjepan — 712
Pčsoji Nunko — 554
Pcmar Ivan — 713
Pirko Josip — 575
Pjsmić Josip — 713
Pčsun Petar — 576
Prvonja Stanko — 120
Prpić Josip — 713
Pčhar Franjo — 35
Pavuča Ilija — 576

R

Raco Gilsa — 368 374, 399, 400
Rakk Ivan — 713
Rački Kemigij — 689
Radaković Ilija — 179, 212, 239
Radaković Joco — 690
Radaković Jozo — 712
Radalj Ivan — 553
Radanović Ilozo — 138
Radasović Ljubun — 126
Radeča Čedo — 575
Radimirović Đuro — 772
Radovan Bozo — 554
Radunun Ivo — 576
Radulović Aleksa — 689
Radenović Miho — 713
Radenović Jakun — 712
Rajačić Milun — 713
Rak Nikola — 652
Rajsić Stojan — 134
Rajčević Luka — 712
Rasporović Blazo — 19, 121, 199, 254, 449
Rašić Josip — 714
Razuna Alojz — 712
Rašula Petar — 576
Rčić Slavo — 777
Rčljac Anton — 713
Rčljac Tiago — 814
Rčpac Radica — 147
Rcsović Vinko — 554
Rčtvec Ferdo — 815
Rčhar dr Ivan — 891
Rčbertson Brajen (Robertson Brian) — 994, 996
Rogulić Jakov •— 651
Rokš Pčsko — 553
Rokselndić Milun — 772
Roko Mijat — 575
Romac Dušun — 652
Romano Sjepan — 178, 813
Romano Anton — 713
Romun Fišl — 83
Romac Stjepan — 368
Rudić Dušun — 126
Rumje Mirko — 188
Rupčrina Marijan — 713
Ruzvelt Franklin (Roosevelt) — 965

S

Sandalić Jakov — 714
Saramić Mijo — 814
Sočnik Rade — 555
Sekulić Vlado — 18, 121, 199, 530, 592, 594, 595, 597, 671, 890
Scalija Josip — 642
Sila Vladimir — 554
Skakavac Zivko — 713

Skočilić Joža — 312, 661, 690, 715
Skrijanac Karei — 815
Slavica Dane — 120
Slesor Džon (Slessor John) — 913
915, 942—945
Sorgo Jožef — 120
Sotovšek Vlado — 399
Sovdat Albin — 555
Stančić Mato — 652
Stanić Mitar — 814
Starac Emil — 713
Starčević Ivan — 713
Stepančič Miroslav — 332
Stetinius Edvard (Stettinius Edward) — 912
Stipančić Danilo — 554, 912
Stipaničev Šime — 713
Stipanov Zvonko — 554
Stipišić Ante — 19
Stivenson Ralf (Stevenson Ralph) — 970, 989, 990, 1090, 1096, 1097, 1102
Stojanac Mitar — 651
Stošić Pava — 576
Stoun Ileri (Stone Ellery) — 912, 914
Strižić Rade — 804
Strižić Rafo — 690
Stupar Jovan — 690
Sučur Drina — 554
Suljić Mehmed — 126
Superina Marijan — 690
Suzić Dušan — 776
Svetina Božo — 575
Sviker Ludvik — 713
Svitmen J. G. (Sweetman) — 945, 997, 1059
Svjetlica Dušan — 777

§

Šafranac Nikola — 163
Šain Emil — 554
Šakić Mićun — 153
Šakotić Radovan — 618, 855
Šantić Šime — 357
Šaranić Mijo — 228
Šarić Milan — 712
Šarić Pavao — 713
Šegota Andrija — 575
Šegrt Vlado — 613, 615, 616, 618, 619
Šekli August — 554
Šeme Jože — 555
šepan Anton — 211
Šeparović Marin — 554
Šergo Božo — 713
Šiljegović Boško — 9, 20, 29, 70, 160, 172, 267, 320, 343, 351, 439, 463, 468, 605, 606, 716, 723, 782, 893
Šiljegović Josip — 714
Šimpraga Ljuban — 576
škorlić Nikola — 712
Škurić Ivo — 19
Šmaliks Josip (Schmalix) — 835
Šmit Jože — 333
Šonc Nedeljko — 199
Šraml Franc (Schraml Franz) — 13—15, 31, 101, 103, 129, 150, 208, 214—216, 224, 346, 350, 393, 427, 481, 766, 784, 828
Štambuk Rudolf — 554
Štrake Fric (Stracke Fritz) — 835
Štrikić Vjekoslav — 576
Strmac Martin — 712
šubašić dr Ivan — 1097, 1102
Šubat Franjo — 814
Šumonja Miloš — 585, 608, 825
Šumrada Vinko Radoš — 467, 468
Šupak Milan — 713
Šupe Anton — 713
šušnjar Dragan — 776
Švarc Albert — 818

T

Tarabić Joco — 830
Tatalović Aleksa — 713
Tejer C. V. (Thayer) — 927, 1080
Tešić Jure — 188
Todorović Nedeljko — 772
Tojagić Dane — 712
Tolbuhin Fjodor — 941, 942
Toljati Paimiro (Togliatti) — 957
Tomac Petar — 16, 17, 318, 349
Tomaić Franjo — 856
Tomičić Anton — 713
Tomičić Josip — 713
Tomljenović Braca — 46
Tomulić Ivan — 690
Trgo Fabijan — 893
Trimer J. B. (Trimmer) — 1075, 1078
Trkulja Rajko — 855
Truman Hari (Truman Hary) — 965, 970—972, 1078, 1093
Trkulja Ljubo — 155, 179, 212, 239, 653
Turk Ivan — 713
Turk Josip — 712

U

Ulric Josip — 337
Umjenović Jadro — 124
Urić Rudi — 467, 468
Urić Stanko — 555
Uglješa Šarić — 815
Uvodić Andrija — 554
Uglješka Šarić — 575
Uzelac Čedomir — 712
Uzelac Mile — 712, 714
Uzelac Vasilj — 767

V

Valić D. Stjepan — 35
Valjić Zvonko — 712
Varga Ivan — 772
Vidor Ludvik — 332
Vučetić Vladimir — 922, 927
Vilson Hrvoje (Wilson Henry) — 912
Vilson Vučko (Wilson Woodrow) — 958
Vlas Goljo — 689
Vlašića Juro — 652
Vladislavić Ivan — 554
Vojvodić Dimitrije — 35, 70
Vojnović Milan — 146
Vranić Milan — 85
Vrhar Fabijan — 713
Vučetić Andrija — 713
Vukadinović Jovo — 689
Vukelić Ivan — 689
Vuko Ivan — 576
Vuković Dragutin — 856
Vuletić Bruno — 652
Vužić Mijo — 714

Z

Zah Karlo — 169
Zadrić Ivan — 713
Zec Ivan — 357
Zec Radovan — 49
Zečević Srećko — 575
Zmajlić Juraj — 555
Zagar A. Zvonko — 35
Zahić Zahidija — 54
Zlatnik Marijan — 87
Živković Gojko — 830
zlatić Dalibor — 554

A

Alnilić br. (brđo, kod Lapca) — 52, 122
Ačimovac (M. i V., brđo, kod Plit-vičkih Jezera) — 47
Adlešići (kod Čmomelja) — 79
Adnađ (r.) — 961
Ajbegi (kod Kočevja) — 366, 371, 372 399, 400, 520, 521, 679
Ajbič (k. 664, kod Kočevja) — 371, 398, 477, 603
Ajdovščina — 244, 246, 252, 255, 290, 292, 487, 489, 496, 627, 635, 637, 638, 717
Ajdukovića Brdo (kod L.apca) — 100, 409
Ajun (kod Vovoga) — 230
Aleksandrovo (sada Punat, na o. Krku) — 314 325
Alpi — 453
Ambrus (kod Zuzemberka) — 78, 90, 207
Andeli (kod Opatije) — 452
Ankona — 922, 924
Avče (kod Kanala) — 381, 632
Babin Potok (D. i G., kod Vrhovi-ne) — 52, 69, 151 153, 170, 181, 195, 221, 230, 231 240, 269, 346, 427, 429, 433, 514 517, 563, 577, 787, 789, 791
Babina gl. (k. 1097 kod Lapca) — 37, 140, 143, 144, 412—414
Babina Gorica (kod Ljubljane) — 633, 684
Babino Polje (kod Prezida) — 80, 87, 466, 487, 521, 522 611
Babja gorica (itnc. 806, kod Zuzem-berka) — 285, 450, 677
Bag (kod Ilirske Bistrice) — 522, 524, 664, 665
Baća (r.) — 246, 625
Badanac (kod Cnkvenice) — 571, 574
Badanj (kod Crikvenice) — 571, 574
Bajčevo (kod Rijeke) — 742
Bajta (kod Trsta) — 497, 637
Bajte (kod Sušaka) ‘— 377, 896
Bakar — 266, 319, 320, 355, 356, 360, 444—447, 526, 726, 727, 731, 733—735, 748, 791, 795, 797, 798
Bakarac (kod Kraljevice) — 730
Bakarski zaliv — 348, 727, 731
Bakšalića polje (kod Bilnicu) —422
Balićevića l.isina (kod Nedšjuda) — 111, 410
Balinovac (predio, kod Gospića) — 191
Balkan — 96, 910, 928, 952, 1058, 1059, 1080, 1093
Balićevac (kod Tilove Kornice) — 14, 52
Banc (kod Trsta) — 495 499, 501, 536, 833, 834, 837, 862, 867, 870
Banija — 51, 404
Banov vrh (k. 937, kod Lapca) — 23, 36, 40, 41, 406, 412
Banska vrata (k. 1140, kod Lučem-ca) — 572
Banja L.oka (kod Kočevja) — 340, 353, 367—369, 374, 399, 520, 679, 680
Banjska planota — 253, 260, 288, 289, 291, 379, 380, 386, 625—627, 633
Bar — 642
Bart (u Istriji) — 1014, 1026
Barilović (kod Karlovca) —352, 596

Bamsani (kod Rijeke) — 897
Benčići (kod Opuzlje) — 452
Benecija — 73, 625
Berićka Slovenija — 491, 612
Bemkovac — 139, 433
Bogdanica (r.) — 184
Bogdanica Bistrica — 256, 625, 640
Bohinjska Bistrica — 255, 307
Bolnica (prezidio) — 255, 307
Bolnica Vas (kod Novog Mesta) — 80, 93, 203, 286, 447
Bolnica (kod Kočevske Reke) — 681
Bolnik (Vlah. u Austriji) — 343, 781, 1026, 1027
Borovača (kod Lapca) — 101, 402
Borovje (kod Bihaća) — 102, 799, 816
Borovnica (kod Vrhnike) — 454, 536, 666, 671, 717, 832, 835, 836, 865
Borovo Selo (kod Gospića) — 61, 63, 64, 181, 426, 511, 512
Bosanska Krupa — 483
Bosanska Posavina — 491, 612
Bosanska Slovenija — 491, 612
Bosanski Novi — 727, 729
Bosiljevo (kod Ogulina) — 452
Bosiljevo (kod Slunja) — 216
Bosna — 16, 893, 908, 910, 915, 922, 924—927, 930—932, 952, 953, 956, 958, 961, 962, 968, 970, 971, 980, 989, 990, 994, 1006, 1014, 1020, 1024—1027, 1036, 1038, 1041—1043, 1053, 1056, 1067, 1088, 1090—1092, 1097, 1101, 1102
Bosnić — 453
Bosnići (kod Kopra) — 483
Bosnić (kod Vrhnike) — 619, 851, 853
Bosnjak (kod Vrhnike) — 619, 851
Bosnjaković (kod Gospića) — 181, 511
Bosnjevo Razdolje (kod Mrkoplja) — 220
Bosnjuje (zaba Bosnjuje pri Cerknici) — 75
Bošta Čitkov (kod Novog Mesta) — 83, 84, 88, 676
Bošta Kraljina — 71, 73, 77, 89, 333, 334, 369, 373, 464, 783
Bošta pusa (k. 923, kod Rijeke) — 696
Božej (na o. Cresu) — 364, 365
Božjak (Vlah. u Austriji) — 343, 781, 1026, 1027
Brajkovići (kod Tisla) — 495, 497, 499, 501, 638, 849, 881, 883
Brankovac (na o. Krku) — 314, 324, 325
Brašćanstvo (na o. Krku) — 324, 325
Brdske Čitluge (kod Gospića) — 316, 510, 511, 513, 784, 790, 793, 799, 816
Brdovec (kod Bihaća) — 137
Brdovec (kod Gorice) — 496, 636
Brdovec (kod Slunja) — 216
Brdovska (u Nemačkoj) — 453
Brdovica (kod Sežanu) — 454, 536, 666, 671, 717, 832, 835, 836, 865
Brđani — 453
Brđani, 1101, 1102
Brđani — 969
Brđani, 868, 869, 880
Brđani — 220
Brđani (zaba Brđanje pri Cerknici) — 75
Brđani Čitkov (kod Novog Mesta) — 83, 84, 88, 676
Brđani Kraljina — 71, 73, 77, 89, 333, 334, 369, 373, 464, 783
Brđani pusa (k. 923, kod Rijeke) — 696
Brđej (na o. Cresu) — 364, 365
Brđjak (Vlah. u Austriji) — 343, 781, 1026, 1027
Brebornica (kod Kočevske Reke) — 681
Brebornica (kod Lapca) — 101, 402
Brebornica Vas (kod Novog Mesta) — 80, 93, 203, 286, 447
Brebornica (r.) — 272, 802
Brebornica (k. 691, kod Lapca) — 23, 41, 100, 401, 402
Brebornica (kod Brnuga) — 199
Brebornica (kod Rijeke) — 506
Brebornica (kod Vrhnike) — 241
Brebornica (kod Čitkovca) — 574
Brebornica (kod Gospića) — 184
Brebornica (kod Gospića) — 307
Brebornica (kod Gospića) — 640
Brebornica (trig. 804, kod Perušića) — 562
Brebornica (u Istriji) — 994, 1006
Brebornica (kod Opatije) — 644, 646, 647
Brebornica (kod Turna) — 646
Brebornica (kod Kalen-Vakufa) — 400, 408, 409
Brebornica (k. 691, kod Lapca) — 23, 41, 100, 401, 402
Brebornica (kod Brnuga) — 199
Brebornica (kod Rijeke) — 506
Brebornica (kod Čitkovca) — 241
Brebornica (kod Gospića) — 574
Brebornica (kod Gospića) — 184
Brebornica (kod Gospića) — 307
Brebornica (kod Gospića) — 640
Brebornica (trig. 804, kod Perušića) — 562
Brebornica (u Istriji) — 994, 1006
Brebornica (kod Opatije) — 644, 646, 647
Brebornica (kod Turna) — 646
Brebornica (kod Kalen-Vakufa) — 400, 408, 409
Brebornica (k. 691, kod Lapca) — 23, 41, 100, 401, 402
Brebornica (kod Brnuga) — 199
Brebornica (kod Rijeke) — 506
Brebornica (kod Čitkovca) — 241
Brebornica (kod Gospića) — 574
Brebornica (kod Gospića) — 184
Brebornica (kod Gospića) — 307
Brebornica (kod Gospića) — 640
Brebornica (trig. 804, kod Perušića) — 562
Brebornica (u Istriji) — 994, 1006
Brebornica (kod Opatije) — 644, 646, 647
Brebornica (kod Turna) — 646
Brebornica (kod Kalen-Vakufa) — 400, 408, 409
Brebornica (k. 691, kod Lapca) — 23, 41, 100, 401, 402
Brebornica (kod Brnuga) — 199

Borji (k, 630, kod Rijeke) — 392, 546, 547
Borovec (sada Borovec pri Kočevskoj Reki) — 340, 367, 368, 394, 398, 399, 477, 677, 678
Borovnica (kod Cerknice) — 72, 675, 851
Borut (u Istri) — 348, 646, 647
Bosanci (kod Vinice) — 389, 440, 600, 601
Bosanska krajina — 846
Bosanska Krupa — 103, 130—132, 344, 375, 418, 422, 423, 427-429, 602, 794, 795, 798
Bosanski Novi — 374, 423, 428, 429, 432, 433, 794, 795, 798
Bosiljevo (kod Ogulina) — 359, 373, 375, 389, 394, 440, 450, 464, 599—602, 608, 679, 766, 769, 770
Bosna — 51, 673
Bosna (r.) — 432
Bošarina (predio, kod Klane) — 546, 597
Bovec (kod Tolmina) — 485, 611, 640
Bovedo (kod Trsta) — 499
Božja Mati (kod Ilirske Bistrice) — 522
Brakusova Draga (kod Vrhovina) — 563, 564
Brakusovica (predio, kod Vrhovina) — 577, 578
Branjevina (predio, kod Bihaća) — 137
Bratini (kod Ajdovščine) — 496, 636
Brda (brdo, kod Bunića) — 145, 413
Brdce (kod Ilirske Bistrice) — 290, 454, 650, 703, 704, 707, 708, 710, 711, 723 761, 852
Brdo (kod Fužina) — 727
Breg (kod Čepovana) — 303, 632
Breg (k, 525, kod Kočevja) — 371
Bregi (kod Opatije) — 648
Brekovica (kod Bihaća) — 50, 115, 116, 125, 127, 128, 132—134, 137, 138, 422, 591, 593, 594, 766—768, 794
Brener (prevoj u Austriji) — 906, 994
Brestova Draga (kod Lokava) — 311
Breštane (kod Udbine) — 25, 31, 33, 116, 407
Breza (kod Klane) — 489, 595 614, 740, 755, 756
Breze (kod Ledenica) — 572
Brezik (predio, kod Bihaća) — 133, 137
Brezje (kod Ljubljane) — 851, 853, 854
Brezje (kod Radovljice) — 623
Brezje (kod Trebnja) — 82, 623
Breznica (sada Breznica nad Lubnikom, kod Škofje Loke) — 298
Breznik Zakanjski (kod Metlike) — 83, 85, 373
Brezno (kod Ogulina) — 220
Brezov Dol (kod Senja) — 568, 569, 576
Brezova Glava (kod Bihaća) — 133, 137
Brezova Glava (kod Vojnića) — 352, 596
Brezovac (kod Slunja) — 118, 425
Brezovi Dol (kod Žužemberka) — 78, 85
Brezovica (sada Brezovica pri Borovnici, kod Cerknice) — 75
Brezovica (sada Brezovica pri Ljubljani) — 75, 306, 621
Brezovica (kod Kozine) — 465, 491
Brezovo (kod Žužemberka) — 84
Brezovo Polje (kod Gospića) —153, 191, 790
Brežice — 98, 673—675, 693
Brgud (V. i M., kod Voloskog) — 458, 489, 614, 650, 757
Bribir (kod Crikvenice) — 241, 572, 573, 658
Briga (G. i D., kod Kočevske Reke) — 353, 367, 368, 371, 394, 398, 520, 677, 678, 845
Brinje — 170, 213, 269, 270, 316, 318, 345, 346, 568, 580, 581, 584, 654, 655, 782, 788, 789, 791, 804, 886
Briščiki (kod Trsta) — 497, 638, 881
Brizik (predio, kod Brušana) — 182, 792
Brkljačići (kod Brušana) — 182
Brlog (kod Otočca) — 171, 199, 221, 222, 241, 271, 274, 314 444, 445, 566, 567
Brlog Stacija (kod Otočca) — 214 215, 804
Brloška Kosa (kod Brinja) — 270
Brnelići (kod Rijeke) — 663, 741
Bročanac (kod Slunja) — 57, 58, 219, 229, 424, 585, 587, 796, 797, 805, 806
Bročanska k. (trig. 539, kod Slunja) — 219, 805

Bzovaxe (vrecbio, kod Bihacu) —132
Bakovac (K. 529, kod Bihaca) — 102, 417, 429, 768
Bakovec (kod Izlrije) — 293
Bakovec (K. 1007, kod Posiojne) — 382
Bakovica (V. i M., kod Ilirske Bistrice) — 550, 723, 759, 762
Bakovica (kod Prezida) — 84
Bakovic (kod Bielokrcaj) — 139
Bakovic (kod Posiojne) — 292, 296, 379, 382, 615, 626
Bakovnje (kod Brinja) — 654, 655, 807
Balica (precbio, kod Bihaca) — 133
Balnic (kod Trnove Kosrnice) — 31, 32, 67, 68, 121—123, 142, 143, 152, 155, 159, 316, 407, 413, 415, 416, 429, 561, 783, 788, 789
Balvan trieg (K. 729, kod Kocevja) — 370, 371
Banici (kod Krivog Puta) — 568
Bankovic Dolac (kod Senja) — 271
Banovci (V. i M., predcli, kod Lapovca) — 37
Barda (kod Gospica) — 154, 189, 190, 197, 415, 790
Barjar (kod Slunja) — 123
Barje — 376, 451, 465, 479, 543, 613, 646, 647, 651, 660, 779, 862, 874
Barkovic (kod Ribnice) — 899
Barkov vrh (K. 521, kod Zuzemberka) — 280, 282
Barovac (kod Karlovca) — 593
Barovic (kod Nebljuha) — 112, 420
Barusica kapela (kod Slunja) — 80, 89, 91
Barusic (kod Ilirije) — 231, 240, 515, 516, 581, 586, 806
Basarici (kod Pazina) — 348, 676
Basarin kamen (K. 552, kod Lickoga Petrovog Sela) — 51, 581, 584
Basta (kod Ajdovscine) — 636
Batar (kod Novog Mesta) — 84
Batic (kod Trebnja) — 82, 84
Batkovic (kod Novog Mesta) — 244, 245, 252—257, 264, 289, 290, 301, 379, 380, 382—384, 386, 494, 633, 635
Batosi (brig, 1188, kod Kocevske Reke) — 521
Batosina (Cetkaja ob Krki, kod Brezic) — 298, 628
Batosina Vrh (kod Cetina) — 202a) — 76
Batosnica — 75, 79, 82, 83, 98, 459, 465, 478, 487, 489, 491, 510, 520, 521, 529, 616, 672, 673, 680, 779, 846, 850, 851
Batosnjsko jezero — 450, 459
Batovic (kod Ribnice) — 386, 625, 628
Batovo (kod Ilirije) — 233, 252, 254, 256, 261, 289, 297, 298, 380, 725, 740, 742
Batovo (kod Rakeke) — 330, 347, 348, 687, 726, 727, 779, 782, 791, 795—798, 887, 894

Čahar — 232, 311, 319, 353, 359, 367, 375, 379, 383, 450, 459, 462, 466, 477, 478, 486, 519, 520, 528—530, 679, 681, 779, 797, 826, 845—847, 857
Čabarska Polica — 376, 395, 441, 458, 465, 481, 603, 659, 660, 735
Čuvak (kod Kamljuna) — 152, 561, 563, 789
Čuvak (brdo, kod Vrhovima) — 153, 789
Čurdak (ŕč. 789, kod Kamljuna) — 561, 563
Čurdak (rug. 942, kod Gospića) — 415
Čurdak (V. i M., kod Perušića) — 68, 224, 225
Čumpa (kod Drežnik-Grada) — 46, 219, 584, 805
Čuvan (kod Alduvština) — 251, 496, 633, 654—637
Čuvička Založje (kod Bihaća) — 130, 131, 134, 135

Čivović (kod Plaškoga) — 231
Čma dublja (prelaz, kod Karlobaga) — 154
Čma Vlast (kod Plitvičkoga Ljeskov gaj) — 559—561, 563—565, 577, 578, 791
Čmi Babar (kod Karlobaga) — 176, 178
Čmi Kal (kod Brinja) — 171, 567
Čmi Laz (kod Bašnica) — 240, 311, 319, 460, 589 658
Čmi vrh (k. 229, kod Kuljevića) — 319, 325, 355, 592, 737—733
Čmi vrh (k. 754, kod Senja) — 216
Čmi vrh (k. 765, kod Privičkoga Lesковca) — 366
Čmi vrh [k. 786, kod Gospića) — 69, 511
Čmi vrh (k. 946, kod Fužina) — 241, 573
Čmi vrh (k. 987, kod Bihaća) — 409, 417
Čmi vrh (k. 1078 kod Bihaća) — 101
Čmi vrh (Krbička gradina, trg, 961, kod Udbine) — 33, 34
Čvije (kod Klanc) — 741
Čvišanji (kod Kočevja) — 368, 372, 373, 398, 681

Čavle (kod Rijeke) — 330, 347, 353, 544, 549, 595, 696, 735, 737, 779, 887
Čavnik (kod Lič. P. Seča) — 123
Čedaj gl. (k. 831, kod Crikvenice) — 241
Čedad(Cividale, u Italiji) — 290, 485, 491, 611, 612, 640 1089, 1096
Čehača Zalošje (kod Bihaća) — 129
—131, 135
Čelina (k. 1057, kod Lapca) — 36, 37, 40, 41, 100, 403, 409, 411
Čelopek (k. 528, kod L. Per. Sela) — 25, 50 51, 580, 581, 584
Čepelo (kod Pivke) — 464, 534, 666, 864
Čepfije (kod Čmomelja) — 672
Čepovan (kod Gorice) — 242, 244, 246, 249—251, 291, 295, 298—300, 306—308, 632
Čerlfije (kod Bihaća) — 103, 104, 132, 403 418—420
Česća Vas (kod Novoga Mesta) — 74
Česnjice (kod Ljubljane) — 684
Četina Ravan (kod Skočje Loke) — 297

D
D- ejivara (trig. 586, kod Senja) — 277
Dabar (kod Dioceza) — 49, 52, 151, 155, 170, 195, 230, 269, 581, 787, 788
Dabre (kod Tomima) — 261
Dalmina strana (predio, kod Siba) — 26
Dalmincija — 15, 31, 51, 95, 333, 405, 432, 433, 928
Dajini Vrh (kod Novoge Mesta) — 74, 333
Dane (kod Bazena) — 595
Daleka hiruša (predio, kod Novoge)
Dani (kod Cpuzima) — 773
Daleka hiruša (predio, kod Novoge) — 241
Daleka lipa (predio, kod Delnica) — 311, 657, 687, 688
Daleki hrib (trig. 622, kod Ribnice) — 454
Daleki hrib (k. 505, kod Rizana) — 205, 279
Daleki vrh (k. 968, kod Bihaca) — 101, 417
Daleki vrh (trig. 1299, kod Vipave) — 382
Daleko Brdo (kod Titove Korenine), 32, 121, 142, 145, 157, 172, 183, 194, 413, 429, 430, 513, 783, 788
Dalesjaga (kod Bihaca) — 417, 419
Dalmatinka (k. 573, kod Bihaca) — 102, 103, 403, 417
Dana vrh (k. 1288, kod Cetrina) — 254, 255, 303
Danice (kod Gorice) — 290, 496, 636
Danojle (kod Loznice) — 23, 36, 38—41, 43, 100, 101, 111, 165, 402, 406, 409—412, 434
Dobova (kod Dioceza) — 49, 52, 151
Dobova (r.) — 440, 602, 799
Dobravlje (kod Ajdovscine) — 496, 637
Dobrenica (kod Bihaca) — 166, 403
Dobrnic (kod Juzembrka) — 71, 74
Dobro Polje (kod Ilirske Bistrice)
Dobro Selo (kod Mazirna) — 23, 27, 29, 37, 100, 164, 165, 406
Dobrova (kod Ljubljane) — 305, 306, 854
Dobrnuje (kod Ljubljane) — 683
Dol (kod Ajdovscine) — 299
Dolakanez — 906
Dol (Mali i Veliki, kod Kanjiceve) — 314, 446, 593, 726, 728, 730, 750
Dol (zidiv na o. Cresu) — 564
Dolac (pl., kod Vrhovcma) — 564
Dolenje (kod Ilirske Bistrice) — 704, 705
Dolenje (kod Slanjcha) — 496, 637
Dolenje (kod Cudada) — 290
Dolenjske Toplice — 92, 285—287, 331, 332, 335
Dolenjsko — 73, 77, 91, 507, 588, 674
Dolga Vas (kod Kocevja) — 374
Doli (sada Dole pri Polici, kod Vis-nje Gorce) — 683
Dolja gora (k. 577, kod Juzember-ka) — 277
Doleni vrh (k. 691, kod Juzember-ka) — 280, 284, 285
Dolinice — 98, 220, 232, 311, 330, 367, 369, 445, 518—521, 524, 528, 583, 584, 594, 605, 687, 796, 857
Dolnja Martija v Polju (sada Polje) — 76
Dolnja vas (trig. 786, kod Cetkmice) — 84
Dolnja — 349, 478, 533—535, 666, 812, 865, 866
Dolnjeselo (kod Gospida) — 154, 158, 160, 181, 196, 511, 512, 790, 798
Dolnjeselo Vodice Polje (kod Gospida) — 196
Dolenvo (k. 784, kod Klanec) — 390, 442, 480, 701, 703
Dolnjaslinovici (kod Libine) — 67, 415

84
Dzava (r.) — 718
Dzagzvo (predio, kod Kraljevice) — 738, 729
Dzagzvski vrh (k. 782 kod Kralje-vice) — 727
Dzagzoše (kod Zelezmiaa) — 291
Dzigzoše (kod Kujske) — 446, 697, 735
Dennov Grič (kod Vrhnike) — 619
Dzgnova gl. (k. 614, kod Lapca) — 22, 99, 100, 165, 402, 408, 410, 428, 429
Dennovaša (predio, kod Nebljuha) — 24, 99 101, 102, 111, 113, 166, 168, 401, 403, 410, 417, 421, 429, 433
Dzgnovi (k. 544, kod Kujske) — 330, 594
Dzgnovi Klanc (kod Ocetca) — 270, 566
Dennovo (kod Kujske) — 754, 755
Dzgznica (kod Brnnju) — 788
Dzgznik (kod Kozcvja) — 520
Dolina (kod Trsta) — 457, 483
Dolomiti (pl.) — 254, 290, 293, 307
Dolgjane (kod Martin-Brodu) — 26, 677
Dolgo polje (predio, kod Nebljuha) — 23, 24, 38, 407
Dombezg (kod Gorici) — 290, 636
Dozcjova draga (brdo, kod Ljubnic) — 141, 142
Draga (brdo, kod Bihacu) — 102
Draga (G. i D., kod Susaka) — 337, 733, 738
Draga (kod Cabra) — 340, 359, 466, 477, 519, 522, 680
Draga (kod Fuzina) — 727
Draga (kod Kozcvsje Kcke) — 521, 681
Draga (kod Novoge Mcsta) — 676
Draga (kod Plsk3cg) — 514
Dragamiti (kod Jastcbarskog) — 313
Dragonji (na o. Cesu) — 364
Drage (brdo, kod Generalskog Stola) — 802
Dragonji (kod Ljubljano) — 685
Drasun (kod Rijcke) — 596
Drasca Vas (kod Zuzemberka) — 68, 561, 562, 817
Drezmk-Grad — 151, 155, 219, 583, 584—586, 588
Dregaga Sela (kod Novoge Mcsta) — 256, 441, 678, 679
Drvcmlk (kod Crkvcmice) — 265, 268
Drnovc (k. 695, kod Klanc) — 350, 390, 443, 546, 550, 754
Dskovcve (kod Ilirske Bistrice) — 665
Dubasnica (na o. Krku) — 325
Dubrava (G. i D, kod Qaulina) — 230, 229, 239, 240, 517, 591, 801—803
Dubrava (predio, kod Novoge) — 571
Dubrava (predio, kod Gospica) — 511
Dubrovnik — 25
Dubcnov vrh (k. 1045, kod Lapca) — 41
Duga Rsa (kod Karlovca) — 656
Dugi Dol (kod Donjge Budakovg) — 352, 596
Dukovica (predio, kod Puzemberka) — 278
Dumun (predio, kod Perusica) — 485, 491, 611, 640, 1096
Dumovitj (kod Slunja) — 231, 515, 806
Dunav (r.) — 13
Dupljc (k. 236, kod Novoge) — 241, 522
Duravovitj (kod Bihacu) — 131
Dusikrava (kod Jubluncu) — 211
Dusovljc (kod Sezance) — 467, 497, 637, 638
Dvor (kod Puzcmberka) — 72, 74, 283, 285, 331, 675
Dvori (kod Klanc) — 546
Dvori (kod Kopra) — 493
Dvorne (kod Kralj evice) — 728, 741, 754
Dvorne (kod Rujcke — 341, 595, 741

D

C

G. Strbie (kod Nebljula) — 101
Gabcejr (kod Slanjula) — 496, 637
Gankk (kod Sklojfe Lokе) — 298
Gabrov hrb (nje. 405, kod Trsta) — 836, 869
Gabjovica (kod Komena) — 496, 497, 637
Gabrška Gora (kod Skofje Lokе) — 291
Gacka (r.) — 560
Gacka dolina — 46, 151, 152 155, 562—564, 578
Gaenik (p.) — 259, 260
Gacesko Selo (kod Generalskog Sio-lu) — 440, 601
Garić (kod Rijeke) — 747
Gajpari (kod Voloskog) — 457
Gajpurovići (kod Vinicе) — 769, 771
Gavrani brdo (k. 758, kod Brguda) — 761
71 Zbornik, tom XI, knj. 4

E

Egiavče (kod Ilirske Bistrice) — 454
Ezzoli (kod Vipave) — 638
Evropa — 781, 892, 954, 958, 1013, 1024, 1041, 1058, 1067, 1088, 1102

F

Fabje (kod Klane) — 505, 551, 618, 713, 759
Fabrjev križ (predio, kod Juzem-berka) — 284, 285, 441, 677
Farolis (i Italij) — 1096
Fara (kod Bled-Mošnjrica) — 520, 680
Farji Pusk (kod Cetina) — 254
Fardelb (kod Kočevja) — 371
Filipovići (kod Krivoga Puta) — 568
Franckovac (kod Senja) — 216, 569, 571
Franćiskanski (kod Kočevja) — 488, 680—682
Frasije D. (kod Tit. Koromice) — 145
Furlanija (u Italiji) — 495, 1089.1096
Fužine — 229, 232, 265, 266, 314, 347, 360, 445, 571, 573, 574, 726, 727, 729, 748, 749, 798

G

Gabrovje (kod Slanjula) — 496, 637
Gabrška Gora (kod Skofje Lokе) — 291
Gacka (r.) — 560
Gacka dolina — 46, 151, 152 155, 562—564, 578
Gaenik (p.) — 259, 260
Gacesko Selo (kod Generalskog Sio-lu) — 440, 601
Garić (kod Rijeke) — 747
Gajpari (kod Voloskog) — 457
Gajpurovići (kod Vinicе) — 769, 771
Gavrani brdo (k. 758, kod Brguda) — 761
Generalski Stol — 230, 239, 240, 265, 266, 313, 330, 336, 339 352, 359, 375, 378, 388, 394, 440,450, 510, 514, 524, 581, 584, 590,591, 593—595, 599—601 797, 798, 801—803
Gerovo — 232, 272, 311, 319,325, 330, 340, 367, 519, 521, 588,589, 605, 797
Gladna brda (k. 309, kod Primišlja) — 259, 265, 267, 515—517, 806
Glavace (kod Otočca) — 170, 270, 566
Glavčina (k. 360, kod Bakra) — 322, 355, 731, 733
Glavica (brdo kod Slunja) — 231
Glavica (nje. 828, kod Čabra) —519
Glavica (k. 360, kod Bakra) — 592
Globočі (kod Sodražice) — 680
Globoki (kod Rijeke) — 506, 749, 897, 898
Globodol (D. i Č., kod Suzemberka) — 688
Glonoćnica (potok) — 26
Glumačka glava (k. 394, kod Slu-nji) — 251, 340, 515—517, 581, 806
Glumčina (kod Fužine) — 234
Gmajna (kod Bihaca) — 137, 167
Gnjezda (kod Idrije) — 251, 252
Godovič (kod Ajdovščine) — 292,

699, 700, 703 , 706, 711, 713—715, 735, 778, 779, 857, 858, 861, 863, 887
Gomirje (kod Ogulina) — 266, 518
Gora (kod Idrije) — 293
Gorenci (kod Generalskog Stola) — 772, 773
Gorenja Vas (kod Škofje Loke) — 291, 293, 628
Gorenje (kod Postojne) — 384
Gornji Trbilj — 625
Gorenjsko — 73, 77, 245, 252, 256, 279, 288—290, 542, 543, 557, 673, 674, 680
Gorica — 244, 252, 289, 290, 292, 295, 297, 379, 380, 383, 386, 459 482, 485, 495, 501, 507, 525, 543,610—612, 617, 621, 628, 630, 631, 637, 638, 640, 641, 662, 680, 717,779—781, 845, 891, 962, 969, 980, 985, 989, 990, 1010, 1011, 1014, 1015, 1019, 1020, 1025—1027, 1053, 1054, 1067, 1069, 1089, 1100
Gorjanci (pl.) — 71, 678
Gorjansko (kod Komena) — 478, 605
Gorka (k. 371, kod Trsta) — 495, 497, 638, 881
Gornja Ploča (kod Gračaca) — 24, 26, 27, 29,
Gornje Jelenje (kod Mrzle Vodice) — 322, 330, 446, 592, 594, 659, 689, 696, 730, 734
Goropeke (kod Žirija) — 302
Gorski kotar — 20, 50, 464, 510, 580, 584, 654, 691, 778, 787, 795, 807, 845, 857, 885
Gorski kraj — 519
Gospić — 13—16, 20—22, 24—26, 31, 32, 34, 37, 60—63, 67, 99, 150—154, 157, 170—172, 180—187, 189—191, 193—196, 198, 199, 213, 218, 219, 222—224, 270, 272, 316—318, 333, 360, 402—405, 415, 423, 425—429, 432, 449, 510—514, 524, 560, 563, 569, 598, 601, 608, 620 , 623 , 624, 658, 782—784, 787—792, 794, 795, 798, 799, 804, 805, 816, 817, 821—823, 885, 886
Gospićka Kaniža — 513
Gotenica (kod Kočevske Reke) — — 367, 397, 398, 486, 488, 613, 680, 682
Gotenički v. (trig. 1142, kod Kočevske Reke) — 681
Gotna Vas (kod Novog Mesta) — 71 86, 92, 93, 440, 678, 679
Govejek (kod Idrije) — 293, 302
Gozd (kod Ajdovščine) — 244, 254, 257 258
Grabež (kod Bihaća) — 103, 104, 129 —131, 134—136, 418, 420, 422
Grabovac (kod Drežnik-Grada) — 585
Grabovača (trig. 722, kod Perušića) — 224, 225, 227
Grabrk (kod Generalskog Stola) — 440, 602
Gračac — 25, 27—29, 106, 109, 110, 115, 121, 152, 158—160, 194, 404, 406, 407, 430, 433
Gradac (k. 200, na o. Pagu) — 175, 177
Gradac (k. 803, kod Plitv. Jezera) — 47
Gradenec (kod žužemberka) — 78
Gradina (k. 359, kod Bakra) — 330, 733
Gradina (trig. 378, kod Novog) — 220, 221, 232, 571, 572
Gradina (brdo, kod Bihaća) — 166
Gradina (brdo, kod Karlobaga) — 176
Gradina (k. 505, kod Bihaća) — 101, 166, 401, 403, 411
Gradina (k. 561, kod Ilirske Bistrice) — 550, 761
Gradina (k. 628, kod Nebljuha) — 102
Gradina (k. 683, kod Nebljuha) — 409
Gradina (k. 683, kod Gospića) — 191
Gradina (k. 738, kod Udbine) — 116, 117, 140, 414
Gradina (trig. 912, kod Perušića) — 68, 415—417
Gradina (k. 970, kod Udbine) — 37, 42, 144, 413
Gradina (k. 1165, kod Titove Korenice) — 153
Gradišće (G. i D., kod Novog Mesta) — 286, 679
Gradišće (kod Ilirske Bistrice) — 723
Gradišće (kod Vipave) — 454
Gradišće (trig. 577, kod Rijeke) — 697
Gradišće (k. 258, kod Generalskog Stola) — 769, 773

Grahovo (kod Cerknice) — 466, 521, 529
Grahovo ob Bači (kod Tolmina) — 246, 292, 625
Grčarevec (kod Planine) — 616, 850, 851
Grčarice (kod Kočevske Reke) — 367, 372, 397, 486, 488, 613, 680—682
Grgar (kod Čepovana) — 246, 250—253, 295, 299, 300, 303, 629—631, 637
Grižane (kod Crikvenice) — 573, 658
Grm (kod Novog Mesta) — 93
Grmeč (pl.) — 50
Grobničko polje (predio, kod Rijeke) — 320, 330, 340, 341, 395, 594—596, 696, 697, 734, 735, 749
Grobnik (kod Rijeke) — 376, 595, 696, 697, 735, 736, 741, 897
Grobsko polje (predio, kod Gospića) — 197
Grofija (kod Kraljevice) — 726, 728, 729
Grofija miza (predio, kod županberka) — 285, 286, 367
Grohovo (kod Rijeke) — 377
Gropada (kod Trsta) — 536, 866
Grosuplje — 80, 507, 674, 675, 683, 684
Guslar (kod Klane) — 376, 392, 395, 396, 546, 550, 662, 648—700, 702
Gvozdići (kod Primišlja) — 517

H

Harije (kod Ilirske Bistrice) — 668, 703, 708, 710, 759, 852
Hatinac (kod Bihaća) — 53, 167
Hercegovina — 9
Hinje (kod Žužemberka) — 78. 79, 86, 87. 277—281, 287
Hodak (kod Brušana) — 154
Hočevje (kod Velikih Lašča) — 78
Homer (kod Mrzle Vodice) — 311, 312
Homoljac (kod Titove Korenice) — 153
Homoljački Klanac (kod Titove Korenice) — 47
Horjul (kod Vrhnike) — 289, 305, 306, 619, 620, 851, 853
Hotedršica (kod Logateca) — 289, 384
Hotenja (r.) — 243
Hrastenica (kod Sušaka) — 737
Hrastik (k. 705, kod Neblјuha) — 111—113, 166, 410
Hrastik (predio kod Bihaća) — 101, 403, 417, 435
Hrelјin (kod Kraljevice) — 319, 320, 322, 347, 446, 574, 728—730, 733, 748
Hrgar (kod Bihača) — 130
Hribka (k. 589, kod Ribnice) — 201, 203—205
Hrmotine (kod Senja) — 216
Hrobačevo (kod Ajdovščine) — 496, 636
Hrpelje (kod Kozine) — 491. 615, 660
Hrsina (kod Vinice) — 769
Hruševica (kod Ajdovščine) — 496, 636
Hrušica (kod Ilirske Bistrice) — 492
Hrušica (kod Logateca) — 292, 382—384, 717
Hrvatska — 72, 77, 79, 86, 87, 389, 673, 718
Hrvatsko primorje — 20, 315. 439, 444, 559, 560, 567, 569, 580, 592, 687, 778, 782, 825, 927
Hudi Konec (kod Sodražice) — 680
Hudo polje (kod Ajdovščine) — 255, 259, 260, 292, 302, 624
Hum (k. 395, kod Rijeke) — 696, 735, 749
Hus (k. 990, kod Rijeke) — 696

I

Ičići (kod Lovrana) — 443, 452, 643—645, 647, 648
Idrija — 243, 245, 246, 252—254, 249, 259, 261, 292, 296, 302, 306, 379, 380, 506, 627—629, 631, 717, 862
Idrija (r.) —• 243, 289, 290
Idrija (r.) — 243, 246, 261, 289, 292, 635
Idrijska Bela — 292, 296, 305
Idrijski Log — 292, 296, 305
Ig (D. i G., kod Ljubljane) —•- 684
Ilici (kod Slunja) — 580
Ilirska Bistrica — 82, 290, 350, 351, 368, 376, 393, 441, 442, 451, 453, 454, 457, 458, 461, 465, 467, 481,483, 491, 492, 505, 507—510, 523,524, 528—534 543—547, 550—553, 557, 603, 605—607, 619, 621, 622, 649, 660, 661, 663—665 , 667—670 , 680, 691—694, 702, 703, 705—711, 715, 723, 724, 759, 761—763, 766,774, 775, 780, 781, 826, 829,830—832 845, 847, 850, 852, 858, 861—864, 888 900

Jabun (kod Vrhovskog) — 266, 313
Jablanac (kod Sezija) — 65, 171, 176—178, 207—211, 213, 214, 221, 230, 235, 237, 345, 511, 784, 790, 804, 819
Jablanica (kod Ilirske Bistrice) — 442, 451, 533, 550, 552, 606, 607, 616, 649, 662, 664, 665, 669, 710, 861
Jablanske Lazе (kod Lilije) — 81
Jadranske more — 13, 208, 482, 911, 952
Jagodnje (kod Lđbine) — 24, 25, 407
Jagnje (kod Idrije) — 253, 380
Jaiće vrh (K. 729, kod Gospića) — 181, 511
Jakovce (kod Generalskog Stola) — 802
Jalta — 906
Jama (sada Jama pri Dvoru, kod Ilirske Bistrice) — 82—85, 277, 278
Jamarska (K. 1114, kod Lapca) — 42
Jamborova draga (kosa, kod Novog) — 230
Jamničić (kod Slunja) — 515
Jamnjevac (kod Bihaća) — 115, 129, 137, 423
Jamnik (kod Skrlje Lokve) — 302
Janjce (kod Ramljana) — 225, 270, 559, 560, 562, 576, 578, 791
Janovčaka (predio, kod Perušića) — 225
Jasikovac (predio, kod Gospića) — 181, 191
Jastrebar (predio, kod Zuzemberka) — 284, 285
Jastrebarsko — 79, 313, 588, 797
Javorac (kod Zrinja) — 293
Javornik (trg, 1240, kod Ljubovšćine) — 292, 296, 305, 382, 384
Javorov vrh (brdo, kod Brinja) — 568
Jazbina (pećina, kod Novog Mesta) — 367
Jelenac (kod Mrzlc Vodice) — 311
Jelenek (trg, 788 kod Kamnika) — 381, 452
Jelenje (kod Rijeke) — 319, 340, 341, 347, 445, 447, 461, 506 662, 663, 667, 693, 697, 735, 736, 740, 741, 750, 754, 896
Jelenji Vrh (kod Idrije) — 384
Jelovi rth (K. 1169, kod Ledenica) — 572
Jelovica (pl.) — 254, 289
Jelovka (kod Babatu) — 732—734
Jelšane (kod Ilirske Bistrice) — 451, 458, 463, 485, 507, 533, 550, 551, 607, 610, 616, 649, 665, 691—694
Jemanuše (K. 1114, kod D. Lapca) — 411
Jermov laz (predio, kod Ribnice) — 201, 203, 276
Jesenice — 82, 542, 558, 620, 621, 623, 716—718, 781, 853, 854
Jezera (kod Bihaća) — 130
Jezerane (kod Brinja) — 153, 274, 581, 657, 789
Jezerce (kod Privičkih Jezera) — 25, 46, 48
Jezero (kod Jabланca) — 211
Jezica (predio, kod Generalskog Stola) — 802, 803

Jobnovza (kod Lzkog Petrovog Se-
lo) — 121, 123
Josinovac (kod Jablanca) — 210
Josipdol (kod Qgulina) — 14, 171, 225, 274, 316, 345, 444, 445, 582, 657, 787, 790, 791, 794, 799—801, 818
Josano (D ; G, kod Ljubine) — 24, 31, 32, 116, 141, 144, 163, 407, 413, 414
Jotlisa (kod Karlobaga) — 176
Jozin vrh (K, 909, kod Delnice) — 311
Julisla Kapina — 8, 891, 906, 907, 910, 912—915, 921, 923, 932, 941—944, 953, 954, 956, 957, 961, 962, 968, 970, 980, 982, 984, 993—996, 1005, 1006, 1013, 1014, 1019, 1024, 1027, 1032, 1036, 1038, 1039, 1041, 1048, 1052, 1056—1059, 1067, 1069, 1073, 1074, 1078, 1079, 1083, 1086, 1088—1090, 1096, 1097, 1100—1102
Jurisna merila (k, 1164, kod Vrhovina) — 563, 564
Jurjeva kosa (ttge, 897, kod Vrhovina) — 564
Jusici (kod Voloskoge) — 740

K

Kamenska (V. i M., predeli, kod Nebinja) — 16, 23, 29, 38—41, 43, 45, 110, 145, 402, 405—407, 410–414, 432, 434, 783
Kamenjak (kod Rijeke) — 311, 330, 337, 345, 446, 593, 655, 656, 658, 659, 691—693, 695—697, 712, 729, 744
Kamenjak (k, 838, kod Rijeke) — 319, 322, 330, 592, 594, 656
Kamenjuša (kod Gospića) — 181, 311
Kamni Vrh (sada Kamni Vrh pri Ambrusu, kod Ruzomberka) — 90
Kammik — 74, 558, 680, 685
Kammik (kod Cetinice) — 619, 851
Kamol (kod Gorice) — 381, 632
Kanalski Vrh (kod Kanala) — 381, 632
Kamlmar — 486, 490
Kamlšće drage (brdo, kod Perušića) — 224—227
Kamiza (kod Perušića) — 226
Kapela (V. i M., pl.) — 49, 230
Kapelanovac (kod Perušića) — 225, 226
Kapjol (kod Kočevske Reke) — 678
Karaula (k, 828, kod Ljubine) — 34
Karlobag — 21, 65, 150, 151, 155, 160, 171, 172, 173—176, 178, 189, 190, 195, 207—209, 213, 214, 234, 787—790, 793, 799, 804, 816, 819, 821, 235, 316—318, 430, 432, 598, 601, 784, 885
Karlovac — 16, 54, 57, 79, 84, 92, 94, 115, 117, 118, 150—152, 231, 239, 265, 268, 313, 317, 321, 330, 336, 346, 352, 359, 367, 373, 374, 389, 423, 424, 429, 433, 440, 464, 477, 524, 581, 584, 588—590, 593, 599, 769, 791, 794, 799, 801, 803, 805, 816, 818, 857, 886
Kastav (kod Rijeke) — 320, 396, 457, 458, 483, 489, 506, 543, 574, 614, 643, 647, 650, 740, 754—757
Kastelir (k, 82, na o. Losinju) — 363
Kastel (kod Generalskog Stola) — 803
Kazarta (u Italiji) — 453, 927, 930, 1073, 1097
Kcic (kod Generalskog Stola) — 581
Kčkic (kod Gospića) — 191
Kcstenovac (kod Velbjuha) — 409

Kolovoe (k. 482, kod Rijeke) — 341, 597, 696, 697, 716
Kslanje — 161—163, 433
Kla (trg. 657, kod Krivoge Puta) — 658
Klazeforte (u Ilatiji) — 1096
Klade (G. i D., kod Jubilarca) — 171
Klade (k. 1108, kod Lapca) — 40
Klade (kod Cetinja) — 243, 628
Klana (kod Rijeke) — 290, 320, 340, 341, 348, 350, 353, 359, 567, 569, 576, 590, 592, 441, 444, 447, 451, 453, 485, 489, 544—546, 549—551, 556, 595, 597, 598, 601, 604, 610, 614, 662, 680, 691—694, 697—700, 706, 711, 713, 723, 735, 739, 740, 742, 754, 755, 757, 764, 765, 779, 791, 844, 847, 857, 858, 863, 880, 887, 888, 894
Klanac (kod Senja) — 568
Klanci (kod Rijeke) — 755
Klancu (preko, kod Novoga) — 241
Klanje (sa. Peter, kod Kozine) — 91
Klanci (sada Klanac pri Jabukvi) — 457
Klarifini (kod Crikvenice) — 571
Klapavica (kod Lovinca) — 406, 433
Klapavica (preko, kod Gracaca) — 23, 29, 36, 38, 40
Klisiana (brdo, kod Jablanca) — 209
Klobe (kod Kočevja) — 676, 680
Klonik (kod Postojne) — 290
Klonova Kosa (kod Krivoge Puta) — 548, 570
Klonovac (kod Perušića) — 197, 513
Klonovica (kod Ilijeke) — 586
Klonovica (trg, 483, kod Slunja) — 58, 59, 424, 586
Klonovica (kod Novoga) — 221
Klot (kod Rijeke) — 897
Klinja Vas (kod Kočevja) — 202, 275, 681, 683
Klipnika (trg, 444, kod Primišlja) — 220, 265, 267, 366, 339, 388, 593
Kobilarnica (k. 171, kod Bakra) — 595, 599, 805
Kobilarnica — 732—734
Kobot (kod Bihaća) — 52, 54, 126
Kljun (k. 305, kod Rijeke) — 337, 735—737
Knoža (predio, kod Bakra) — 732, 733
Knežak (kod Ilirske Bistrice) — 254, 627
Kobilak (V. i M., planina kod Crikvenice) — 573
Kobilar (brdo, kod Crikvenice) — 574
Kobilarska (trg, 961, kod Ajdovščine) — 256, 637
Kobilica (pl. kod Cepovana) — 242, 250, 294, 297—300, 303, 308, 383
Kobilica (k. 539, kod Ilirske Bistrice) — 759
Kobilje (kod Ajdovščine) — 496, 717, 1100
Kobrovca (trg, 667, kod Trsta) — 832, 866
Kočevje (kod Idrije) — 629
Kočevski rog — 277—279, 369, 373, 587, 588, 672
Kočevska Reka — 340, 352, 353, 359, 367, 372—374, 389, 394, 397, 398, 459, 464, 477, 486, 488, 490, 608, 613, 673, 679—682, 845, 847, 887
Kočevski Rog — 24
Kočevje — 289, 485, 491, 640, 658
Kolarji (brdo, kod Crikvenice) — 574
Kolbiak (V. i M., planina kod Crikvenice) — 573
Kolpegjava — (Kolpa Gjava, kod Ajdovščine) — 496, 637
Kolpegjava (preko, kod Kočevja) — 351, 376, 390, 394, 442, 454, 465, 507, 508, 510, 521, 523, 529—531, 543, 600, 603, 617, 662, 664, 665, 774, 775, 780, 888
Kolpa (ta o. Kvarner) — 215
Kolpa (ta o. Kvarner) — 237, 283, 284
Kolpa Lipa (kod Kočevja) — 372, 432
Kolpa — 27—29, 159, 160, 404, 431, 477, 679, 680
Kolpa (preko, kod Pokupskog) — 24
Kolpa (kod Ribnice) — 289, 485, 491, 640, 717, 1100
Kolpica (pl. kod Čepovana) — 242, 250, 294, 297—300, 303, 308, 383
Kolpica (k. 539, kod Ilirske Bistrice) — 759
Kolpica (Sp. i Zg., kod Krapine) — 558
Kolpica (ta, kod Ribnice) — 201—203
Kolpa (trg, 961, kod Ajdovščine) — 256, 637, 654
Kolpegjava — (Kolpa Gjava, kod Ajdovščine) — 496, 637
Kolpegjava (preko, kod Kočevja) — 351, 376, 390, 394, 442, 454, 465, 507, 508, 510, 521, 523, 529—531, 543, 600, 603, 617, 662, 664, 665, 774, 775, 780, 888
Kolpa (ta o. Kvarner) — 215
Kolpa (ta o. Kvarner) — 237, 283, 284
Kolpa Lipa (kod Kočevja) — 372, 432
Kolpa — 27—29, 159, 160, 404, 431, 477, 679, 680
Kolpa (preko, kod Pokupskog) — 24
Kolpica (pl. kod Čepovana) — 242, 250, 294, 297—300, 303, 308, 383
Kolpica (k. 539, kod Ilirske Bistrice) — 759
Kolpica (Sp. i Zg., kod Krapine) — 558
Kolpica (ta, kod Ribnice) — 201—203
Kolpa (trg, 961, kod Ajdovščine) — 256, 637, 654

Komen (kod Trsta) — 497, 637, 640
Komljovača (k. 611) — 62, 426
Komić (kod Lovinca) — 24, 139, 163, 407
Komolec (kod žužemberka) — 280, 284, 287, 332, 678
Kompolje (kod Lašća) — 202
Kompolje (kod Otočca) — 170, 222, 271, 276, 341, 565, 566
Končarov Kraj (kod Plitvičkog Leskovca) — 563
Konkonelj (kod Trsta) — 499, 500, 536, 537, 834, 862, 863, 867, 869, 871, 889
Konomlja (Sp. i Zg. i Sr., kod Idrije) — 255, 259
Konomlja (r.) — 243
Kontovel (kod Trsta) — 497, 638, 881
Konjski vrh (k. 1128, kod Perušića) — 67, 415
Konjsko (k. 598, kod Kočevja) — 681
Konjsko (kod Karlobaga) — 174, 175, 793, 816
Konjsko Brdo (kod Perušića) — 224,225
Kopar — 393, 451, 506, 613, 892
Kopica — (pl., kod Rijeke) — 353, 742, 747
Kopriva (kod Trsta) — 478, 498, 637
Koprivnik (kod Čmomelja) — 72
Koprivnik (kod Idrije) — 293
Korać (k. 907, kod Lič. Jesenica) — 230
Korana (r.) — 231, 268, 352, 440, 450, 464, 477, 582, 588, 596, 601, 602, 806
Kordun — 15, 51, 404
Korenica (sada Titova Korenica) — 14—16, 20—22, 24, 30, 47, 49, 98, 109,117, 140, 145, 153, 163, 167, 194, 316,402—405, 407, 408, 414, 416, 422, 427, 432, 434, 561
Korenina (kod Ajdovščine) — 251, 252
Korija (k. 867, kod Udbine) — 143 —145, 413
Korinj (M. i V., kod Velikih Lašča) — 74
Korita (k. 805, kod Udbine) — 34, 152,789
Koritnica (kod Ilirske Bistrice) — 376, 389, 394, 442, 522, 523, 529—531,553, 603, 605, 664, 665, 669, 844, 845
Korito (predio, kod Ramljana) — 561
Komić (na o. Krku) — 325
Koruška — 279, 557, 673, 674, 854, 972, 1025, 1096
Kosa (brdo, kod Novog) — 241
Kosa (trig. 792, kod Nebljuha) — 101, 409
Kosanović (kod Udbine) — 43
Kosinj (G. i D., kod Otočca) — 171
Kosinj ski Bakovac (kod Otočca) — 171
Kosinj ski Ribnik (kod Otočca) — 171
Kosirsko Selo (kod Karlovca) — 352, 596
Kosovo polje — 476
Kostajnica — 428, 433
Kostanjevica (kod Tržiča) — 605
Kostanjevica (sada Kostanjevica na Krki) — 76, 673, 674
Kostelj (kod Crikvenice) — 573
Kostrena Sv. Barbara (kod Bakra) — 733, 783
Kostrena Sv. Lucija (kod Bakra) — 733, 738
Košana (G. i D., kod Ilirske Bistrice) — 524, 852
Kot (G. i D., kod žužemberka) — 89, 277, 278, 280
Kot (kod Ribnice) — 680
Kot (trig. 1004, kod Cabra) — 519
Kotlarski vrh (trig. 1165, kod Idrije) — 384
Kotal (V. i M., brdo, kod Ramljana) — 561
Koturi (kod Slunja) — 229, 806
Kovačevići (kod Gospića) — 183
Kovačevo (predio, kod Rijeke) — 696
Koviljača (k. 868, kod Udbine) — 33, 34
Kozak (k. 700, kod Crikvenice) — 729
Kozarišče (kod Starog Trga) — 359, 375, 395, 452, 454, 478, 522, 529, 530, 603
Kozin hrib (k. 567, kod Ribnice) — 201, 203
Kozina (kod Trsta) — 457, 462, 479, 482, 508, 535, 536, 615, 649, 666, 832, 865
Kozja draga (brdo, kod Lapca) — 24, 39, 116, 143, 146, 413—415
Kozjan (kod Perušića) — 66—69, 416, 425, 559, 791
Kozje stene (kod Ajdovščine) — 242, 259, 260, 624

Kravski vrh (k. 563, kod 2uzember-ski) — 277, 280—282
Krbava (r.) — 411
Krbavica (kod Tir. Koromice) — 145, 148, 160
Krbavica (r.) — 438
Krbavsko polje — 14, 15, 24, 33, 67—69, 116, 139—141, 144, 145, 150, 163, 189, 401—403, 405, 407, 408, 412—414, 416, 425, 427, 428, 432, 434, 435, 438, 782, 783, 787, 816, 821, 857
Krbavac (kod Cepovanu — 303
Krbdol (kod Kopru) — 483 , 493, 646, 652, 849, 874, 883
Kuclar (kod Zrinji) — 293
Kuljmjaga (K. 648, kod Prnisica) — 225, 226
Kuk (K. 1088, kod Rijeke) — 696
Kuk (K. 1135, kod Lapca) — 39—41
Kuk (trig. 1172, kod Lapca) — 36, 37, 39—41, 402, 404—406, 411, 434, 783
Kuk (k. 1193, kod Lapca) — 23, 36, 37, 39-41, 441
Kukici (kod Slunju) — 580
Kukuli (k. 705, kod Krnic) — 350, 546, 550, 598, 698, 699, 759
Kukuljani (kod Rijeke) — 735, 741—743
Kukuljanovo (kod Susaka — 447, 593, 737
Kvsm (kod Labina) — 648
Kvsna (trig. 263, na o. Pagu) — 175, 177
Kvsko polje (predio) — 684
Kvuge (kod Nehljina) — 23, 39, 40, 111, 402, 410
Kuslcica (kod Perusicu) — 153, 513
Kuslkovaca (predio, kod Bihaca) — 102
Krvave (kod Cepovanu — 303
Kuhod (kod Kopru) — 483 , 493, 646, 652, 849, 874, 883
Kuclar (kod Zrinji) — 293
Kuljmjaga (K. 648, kod Prnisica) — 225, 226
Kuk (K. 1135, kod Lapca) — 39—41
Kuk (trig. 1172, kod Lapca) — 36, 37, 39—41, 402, 404—406, 411, 434, 783
Kuk (k. 1193, kod Lapca) — 23, 36, 37, 39-41, 441
Kukici (kod Slunju) — 580
Kukuli (k. 705, kod Krnic) — 350, 546, 550, 598, 698, 699, 759
Kukuljani (kod Rijeke) — 735, 741—743
Kukuljanovo (kod Susaka — 447, 593, 737
Kozjovac (kod Bemkovca) — 139
Kozljak (kod Plomnin) — 603
Krapun Vas (kod Kepernlaborа) — 497
Krampi vrh (brdo, kod D. Lapca) — 411
Kralje (kod Bihaca) — 53, 54, 134, 135
Kraljevca — 16, 241, 266, 318, 319
322, 325, 346, 347, 461, 462, 506, 574, 578, 592, 605, 687, 727—730, 782, 795, 796, 798, 825
Krani — 542, 557, 620—622, 680, 781, 853
Krani i vrh (brdo, kod Lapca) — 42
Kranjska (cesta — 621, 622, 716—718
Krapun (kod Labina) — 648
Kras (predio) — 243—247, 249, 368, 494, 495, 626, 636, 637
Krasica (D. i G., kod Babata) — 341, 347, 355, 447, 732, 733
Krasnica (kod Novog) — 572
Krasno (kod Ooceu) — 171, 214, 215. 241
Krasic (kod Jastebarskog) — 373
Krnji (predio, kod Privickih Jeze-ra) — 47
Krnjice (kod Kraljevcu) — 347, 730
Krnzna (cesta (kod Adovscine) — 258, 584, 627, 635
Krk (o.) — 265, 266, 314, 318, 319, 322, 326, 328, 329, 337, 347, 354, Krk — 323—326
Krka (r.) — 74, 75, 77, 78, 86, 88, 90, 93, 97, 201, 203, 274, 277, 278, 329, 333, 340, 464, 603, 857
Krmin (Kamnos, u Istriji — 640
Krmpotic (kod Novogi — 221, 222, 230, 567, 568
Krmpotic (kod Gospica) — 62, 181, 426
Krmca (kod Gorice) — 244, 246, 253, 295, 379, 496, 632—637
Krnuk (G. i D., kod Karlovca) — 352, 596
Krnjakov vrh (k. 540, kod Lickog Petrovog Sela) — 580, 584
Kronovo (D. i G., kod Novog Mesta) — 676

Kula Bisovac (kod Bihaća) — 134, 137, 591, 593, 766—768
Kulen Vakuf — 401
Kumanovo (kod Klane) — 350, 697, 754
Kunt (kod žužemberka) — 284, 285, 367, 450, 677, 678
Kupa (r.) — 71, 79, 80, 89, 92, 94, 266, 330, 373, 389, 394, 399, 400, 440, 588, 589, 590, 602, 677, 679, 680, 857
Kupirovo (kod Srba) — 26
Kup jak (kod Ravne Gore) — 266 313, 314, 519, 590
Kurjak (kod Lovinca) — 24, 116, 407, 414
Kurjevac (trig. 429, kod Slunja) — 231, 239, 265, 267, 581, 582, 593, 806
Kuselj (kod Plitv. Jezera) — 47
Kuščarji (kod Čepovana) — 303
Kušina gl. (k. 90, na o. Rabu) — 235
Kut (V. i M., kod Brinja) — 171
Kutelc (k. 640, kod Ribnice) — 205
Kuterevo (kod Otočca) — 214, 804
Kuterevska k. (pl., kod Otočca) — 171
Kuteževo (kod Ilirske Bistrice) — 442, 492, 508, 553, 616, 759
Kuzma Perjasička — 594
Kuzmanovača (kod Perušića) — 66, 69, 152, 153, 158, 425, 559, 789, 791
Kuželj (kod Delnica) — 679
Kvarner — 349. 354, 788, 927

L

Labin — 644, 645, 648, 722
Lađevac (G. i D., kod Slunja) — 57, 423,589
Lakovica (k. 656, kod Bakra) — 731,733
Lakovnice (G. i D,, kod Novog Mesta) — 203
Landol (kod Postoj ne) — 382, 454
Lapac (G. i D.) — 14, 15, 20—24, 26, 28, 29, 31, 36—39, 41—43, 45, 65, 67, 98—100, 106, 107, 109—111, 120, 121, 140, 141, 144, 150, 161, 163—165, 167, 180, 315, 401—413, 416, 422, 427, 432—435, 437, 510, 782, 787, 816, 821, 885
Lapačka Korita (kod Lapca) — 23, 111, 165, 410
Lastovo (o.) — 892, 911
Lašče (kod žužemberka) — 79, 80, 82—84, 200—203, 276—278, 281, 369
Laudanov gaj (predio, kod Bunića) — 144, 413
Lavrica (kod Ljubljane) — 683, 684
Lavtarski Vrh (kod Škofje Loke) — 302
Lazac (kod Lokava) — 687
Laze (kod Planine) — 851
Laze (kod Cerknice) — 478
Laze (G. i D., kod Ribnice) — 676
Laze (sada Laze pri Gobniku, kod Trebnja) — 81
Lazi (kod Klane) — 546
Lazina (kod žužemberka) — 87
Lažna (kod Čepovana) — 243—246, 250, 291, 294—297, 299, 300, 303, 307, 380 627
Laže (kod Senožeča) — 454
Ledenice (kod Novog) — 230
Ledenice (kod Udbine) — 33, 34
Ledenik (trig. 1068, kod Kočevja) — 680
Ledine (kod Idrije) — 253, 293, 302
Lese (V. i M., kod Višnje Gore) — 78, 81
Leskova Dolina (kod Prezida) — 522
Lešće (kod Generalskog Stola) — 394, 425, 440, 450, 600—602, 773, 790
Lešće (kod Vrhovina) — 152, 153 170, 559, 560, 562, 563, 578, 788, 791, 818
Lešnica (kod Novog Mesta) — 81, 88
Lič (kod Fužina) — 241, 266, 445, 446, 573 574, 750
Lička Jesenica — 151, 155, 195, 230, 396, 584
Lički Čitluk — 154, 180, 181, 511, 512
Lički Novi (kod Gospića) — 60—62, 150, 151, 154, 160 181—184, 188, 190, 195, 196, 403, 428, 510, 513, 784, 787, 790, 792, 799
Lički Osik (kod Gospića) — 60, 61, 67, 68, 150, 152, 154, 157, 170, 171, 174, 189—191 194—197, 199, 226, 270, 316—318, 403, 415, 428, 429 433, 449, 510, 782, 784, 787, 790, 792, 799, 817
Ličko Petrovo Selo (kod Titove Korenice) — 15, 25, 50, 51, 114, 315, 344, 416, 422, 427, 432, 433, 514, 565, 580—584, 588, 768, 794
Lika — 14, 20, 22, 24, 31, 38, 50, 51, 63, 67, 150, 151, 154, 156, 162, 189, 190, 315, 316, 360, 401, 402, 404 , 428,

429, 431 432, 439, 559, 560 580,
654, 782, 783, 789, 799 807, 885
Lista (r — 26, 191, 193, 223, 228, 511,
Lista (na o. Lositun) — 563
792
Lipa, (kod Klune) — 351, 480 483,
485, 489 492, 505, 507, 544 546,
550, 610 613, 614, 618, 663, 667
694, 698 701, 706, 707, 740 755,
758, 761, 780
Lipje (K 965, kod Mrzle Vodice) —
634
Lipa (kod Ribnice) — 202, 205, 276,
311
Lipje (M. i V., kod Zupemberka) —
73, 83, 87
Lipolay (M. i V., kod Crosuplja) —
685, 684
Lipoščaki (kod Vrinice) — 769
Lipov vrh (K 463, kod Dezmik-Gra-
da) — 586
Lipova Gljavica (kod Perušica) —
153, 789
Lipovača (kod Pihtvickih Jezera) —
583, 585
Lipovaka (K 952, kod Lidbine) — 34
Lipovec (M. i V. i St., kod Južem-
berka) — 277, 278
Lipovje (kod Ciocca) — 171
Lipovo Polje (kod Ciocca) — 49
Lisac (kod Klune) — 390, 392, 483
756, 758—760
485, 492, 505, 547, 595, 618, 755,
Lisac (titg. 998, kod Lapca) — 164,
409
Lisičjak (kod Kujem-Vaturja) — 410
Lisina (predio, kod Ciocca) — 171
Lisina (predio kod Perušica) — 225
Lisina (brdo, kod Pihtvickih Jezera)
— 46, 47
Lisina (K 626, kod Bihacu) — 417
102, 416
Lisina (titg. 1182, kod Turjamskoje)
— 585
Litija — 77, 94, 98, 279, 543, 674
372—374, 398, 681
Livolid (kod Kočevja) — 367, 368,
Ložca (kod Novoje Mesta) — 75
Loge (kod Ljubljane) — 621, 851, 853
Loge (kod Trsta) — 836
Logatec (G. i D., kod Vrhnike) —
673, 781, 851, 852
289, 491, 505, 615, 618, 619, 621,
Logorišče (brdo, kod Lapca) — 23,
100, 406

Lohovo (kod Bihaču) — 102, 104,
112, 118, 417, 420, 437
Lohovska Brda (kod Bihaču) — 102,
403, 417
Loke (kod Novoge Mesta) — 675
Lokev (kod Sežane) — 464, 535, 666,
832, 865, 866
Lokovec (Gor. D. i Sr., suda Lokov-
vec, kod Cepovanu) — 244—246,
251, 256, 294, 300, 303, 304, 307, 308,
379, 385, 387, 625—627, 630, 632,
634
Lokve (kod Cepovanu) — 242, 244—
246, 249, 250, 258, 291, 292, 296,
297, 300, 303, 304, 380, 637
Lokve (kod Dolnica) — 230, 229, 230,
232, 240, 265, 266, 268, 311—313, 319
337, 347, 369, 444, 583, 589, 592,
655—657, 686—690, 693, 728, 798
Lokvica (predio, kod Izačic-Grada)
— 52
Lome (G. i D., kod Cola) — 382
Lomčnik (K. 971, kod Lapca) — 23,
29, 36, 37, 39, 42, 403, 405, 406, 411,
434, 783
Lončarska gl. (K. 390, kod Slunja)
— 393
London — 539, 922, 927, 1036, 1043
Longel (kod Trsta) — 834, 863
Lopača (kod Rifjdce) — 663
Lopar (na o. Rabu) — 233, 235, 237
Lopar (kod Novoge) — 240, 241
Lopča (K. 1138, kod Nebljuha) —
145
Lopuška (kod Sežemberka) — 85, 87,
780, 782
Loščovec (J. i M.) — 361—365, 597, 605
633, 791
Loščuj (o.) — 237, 265, 266, 318
—320, 322, 330, 336, 341, 349, 354,
360—362, 544, 596, 642, 778, 779,
796—798, 887, 892, 911, 915, 923, 953
Loška dolina (pl.) — 93, 522, 588
Loški potok (predio) — 87, 89, 91, 92,
374
Lovrenc (kod Cerkna) — 26—29,
33, 109, 121, 139, 157, 159, 160, 162,
163, 194, 316, 405, 429, 433
Lovran (kod Opatije) — 333, 396,
454, 603, 605, 607, 643, 645, 648
Lozmuh (na o. Cresu) — 365
Lož (kod Cerknice) — 453, 459, 604,
847, 857

Ljubelj (prevoj) — 558, 623
Ljubem (St. i N, kod Novog Mesta) — 678, 679
Ljubinolj (k. 705, kod Babina) — 730
Ljubljana — 17, 72, 74, 76, 77, 80, 82, 93, 98, 275, 279, 289, 290, 331, 374, 481, 486, 489, 488, 505, 507, 509, 529, 542, 543, 545, 585, 613, 619—622, 661, 667, 668, 672—675, 680, 683—685, 717, 718, 780, 781, 826, 846, 848, 850, 851, 853, 857, 893, 924, 932, 943
Ljubljansko barje — 290, 851
Ljubovo (kod Tolminc) — 24, 31, 32, 65—68, 145, 151, 157, 425
Ljubljanica (k. 688, kod Brnčičeva) — 183
Ljutica (k. 948, kod Ljubinc) — 33, 34, 140, 141, 413
Lubam (kod Rijeke) — 736, 737, 755, 764
Lubam (ttie. 499, kod Rijeke) — 340, 348, 360, 736, 739, 741, 742, 744, 746
Lučam (kod Brnnja) — 655, 807
Lučici (kod Rijeke) — 340, 465, 610, 663, 664, 747, 897, 898
Lučice (kod Tolminca) — 311
Lučine (kod Skofje Loke) — 619
Lučine (kod Kranj a) — 290
Luka vrh (brdo, kod Zuzemberka) — 282
Lukezi (kod Rijeke) — 337, 596, 735, 736, 750
Lupovica (sada Lukovica pri Domžalah) — 685
Lukovo-Sugarje (kod Kizvanuse) — 154, 783, 788, 790
Lukvisle (predio, kod Babna) — 731
Lukca Sl. (kod Cosp ica) — 415
Lumbardcmik (kod Slunja) — 229, 806
Lumbardcmik (predio, kod Mazina) — 23, 100, 108, 406
Lupoglav (kod Bolfjuna) — 490, 644, 647
Luška gorica (brdo, kod Zuzemberka) — 279, 281, 282, 287
Luža (kod Zuzemberka) — 280, 281, 283
Lužina Slanovi (kod Bunica) — 68
Lužina (predio, kod Klanc) — 595
Maljdan (kod Bihaća) — 54
Maljcrovo Vrelo (kod Vrhovina) — 153
Malja Bozja (kod Vinice) — 769, 770
Malkosa (kod Rihnice) — 202, 681
Malia Gora (kod Kočevja) — 681, 682
Malia gora (pl. kod Kočevja) — 202, 215, 305, 369, 441, 677
Malia gora (k. 1041, kod Jdovs2ine) — 251, 252, 255, 258, 628, 635
Malia Lažna (predio kod Aldovs2i- ne) — 243, 246, 250—252, 259, 292, 295, 296, 304, 634, 637
Malia Ližka (kod Lovrana) — 644, 645, 647, 648
Malik Čanak (kod Ramljana) — 561
Malik Lug (kod Čabra) — 519
M. Čardak (k. 696, kod Prerusica) — 153
M. d' oro (k. 158, kod Tisla) — 483, 646, 649, 837, 874, 875
M. gozovir (predio, kod Cosp ica) — 184
M. grič (k. 690, kod Vihovina) — 563, 564
M. kpoua (k. 1025) — 16
M. Lug (kod Cerc va) — 340
M. Mclinica (k. 471, kod Slunja) — 229, 585, 587, 806
M. Osljug (k. 825, kod Vihovina) — 565
Mačkov vrh (k. 504, kod Klanc) — 740
Mačkovec (kod Kočevja) — 368, 372, 398, 672
Mačkovec (sada Mačkovec pri Dvorih, kod Zuzemberka) — 278
Mačkovec (sada Mačkovec pod Trškim Gročm kod Novog Mesta) — 632, 634
Madom (kod Čepovana) — 381, 630, 675, 676
Majdic Brdo (k. 465, kod Dvcrnik-Gradu) — 583, 584, 586
Majhanavec (G. i D., kod Novog Mesta) — 83
Majhovnik (D., G. i Sr. kod Kočevja) — 681

Mamdna gt (k. 612, kod Mazina) — 164, 165, 403, 406, 409
Mandnina gt. (brdo, kod Lapca) — 23, 100
Mandu8eva (M. i V., brdo kod Plitvicki Jezera) — 47
Mamdzurija — 1054
Mamsitn (kod Crikvenice) — 241, 571, 573
Mandcdjekov gozd (predio, kod Kostajnica) — 680
Mandcvada (brdo, kod Gospica) — 171
Mandcvda dinga (predio, kod Gasenje Kuce) — 680
Mandcvdi vrh (k. 1404, kod Ajdovscina) — 250
Mandcvga (kod Lovrana) — 645
Mandcvole (kod Ljubljane) — 622, 853
Mandudinje (M. i V. kod Bihaca) — 53, 102, 403, 417, 420
Mandugorje (brdo, kod Cibinej) — 24, 34
Mandugorje (kod Bihaca) — 131 132
Mandugorje (kod Zuzemberka) — 71, 200
Mamesina (predio, kod Klanec) — 740, 755, 756
Mamkovica rudina (trig. 1106, kod Stirnice) — 602
Mamkovica (kod Brezana) — 154
Mamkovici (kod Ilirske Bistrice) — 479, 508, 610, 660, 721, 723
Mamtn (brdo, kod Crikvenice) — 573
Mamtnovo (kod Rijeke) — 735, 736
Mamtnsica (kod Susaka) — 337, 348, 356, 735
Mamtnsica (potok, kod Susaka) — 738
Mamtnsica (kod Cerknice) — 76, 79
Masovo (predio, kod Novega) — 572
Masovo (kod Idrije) — 253
Masovo Brdo (kod Kamnjana) — 561
Masun (kod Ilirske Bistrice) — 151
Mamdica Dr. (k. 848, kod Gospica) — 68
Mamoj (Zg. ; Sp., kod Limje) — 81
Mamsica (kod Klanec) — 390
Mamsica — 41
Mamsica vrh (k. 1072, kod Lapca) — 427
Mamo (brdo, kod Lapca) — 23, 59, 410
Mamsica (predio, kod Novega) — 572
Mamsica (kod Cerknega) — 253
Mamsica Dr. (k. 848, kod Gospica) — 81
Mamsica (kod Rijeke) — 735, 740
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 532
Mamsica vrh (k. 1022, kod Kocevja) — 680—682
Mamsica (kod Gracnca) — 23, 38 45
Mamsica (kod Sidna) — 26
Mamsica (kod Gospica) — 24, 26, 32
Mamsica (pri. kod Vinovina) — 563
Mamsica (brdo, kod Gospica) — 680
Mamsica (kod Cerknega) — 76, 79
Mamsica (kod Idrije) — 253
Mamsica Bukovica (kod Kamnjana) — 561
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 151
Mamsica Dr. (k. 848, kod Gospica) — 68
Mamsica (kod Rijeke) — 735, 740
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 532
Mamsica vrh (k. 1022, kod Kocevja) — 680—682
Mamsica (kod Gracnca) — 23, 38 45
Mamsica (kod Sidna) — 26
Mamsica (kod Gospica) — 24, 26, 32
Mamsica (pri. kod Vinovina) — 563
Mamsica (brdo, kod Gospica) — 680
Mamsica (kod Cerknega) — 76, 79
Mamsica (kod Idrije) — 253
Mamsica Bukovica (kod Kamnjana) — 561
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 151
Mamsica Dr. (k. 848, kod Gospica) — 68
Mamsica (kod Rijeke) — 735, 740
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 532
Mamsica vrh (k. 1022, kod Kocevja) — 680—682
Mamsica (kod Gracnca) — 23, 38 45
Mamsica (kod Sidna) — 26
Mamsica (kod Gospica) — 24, 26, 32
Mamsica (pri. kod Vinovina) — 563
Mamsica (brdo, kod Gospica) — 680
Mamsica (kod Cerknega) — 76, 79
Mamsica (kod Idrije) — 253
Mamsica Bukovica (kod Kamnjana) — 561
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 151
Mamsica Dr. (k. 848, kod Gospica) — 68
Mamsica (kod Rijeke) — 735, 740
Mamsica (kod Ilirske Bistrice) — 532
Mamsica vrh (k. 1022, kod Kocevja) — 680—682

Metkovići — 25
Metla (predio, kod Gospića) — 68
Metlača (k. 799, kod Perušića) — 153
Metlica (k. 832, kod Udbine) — 225
Metlika — 72, 89 98, 373, 389
Mezinovac (kod Perušića) — 226, 513
Mihačeva Draga (kod Rijeke) — 896, 897
Mihlavič (trig. 453, kod Klane) — 485, 550
Mihlovec (kod Novog Mesta) — 80
Mihovilići (kod Rijeke) — 897
Mikašinovići (kod Ogulina) — 272, 273
Mikelji (kod Rijeke) — 735
Miladinovići (kod Slunja) — 231, 515
Milanka (k. 975, kod Ilirske Bistrice) — 664, 776
Miletića Gaj (kod Metka) — 511
Miletin vrh (k. 1078, kod Bihaća) — 417
Milića brdo (brdo, kod Lapca) — 39, 43
Milkovići (kod Primišlja) — 231, 515
Milonja (k. 1098, kod Ilirske Bistrice) — 390, 394, 442, 450, 522, 529—532, 664
Miloševac (kod Generalskog Stola) — 231, 239
Miloševac (k. 663, kod Perušića) — 68, 415
Miloševići (kod Primišlja) — 517, 806
Miloševići (kod Udbine) — 23, 36, 38, 39, 117, 406, 411, 414, 415
Milje (kod Kopra) — 646, 721, 722, 837, 875
Miljenovac (kod Bihaća) — 102, 403
Miljenovac (k. 537, kod Bihaća) — 102
Minhen (München) — 835
Miramar (kod Trsta) — 501, 722, 877
Mirići (kod Generalskog Stola) — 802
Mirna Peč (kod Novog Mesta) — 88
Mišac (trig. 449, kod Rijeke) — 696, 697, 734, 736
Mišin v. (k. 470, kod Primišlja) — 388, 594, 599
Miškulini (kod Gospića) — 513
Mišljenovac (kod Lapca) — 23 110, 111, 401, 406, 410
Mlaka (predio, kod Klane) — 392, 447, 595, 603
Mlaka (sada Mlada nad Lušo, kod škofje Loke) — 291
Mlinište (predio, kod Plitvičkih Jezera) — 47
Močila (kod Slunja) — 57, 58, 116, 117 423—425
Modruš (kod Ogulina) — 580—582, 657, 791
Mogorić (kod Gospića) — 34, 37, 415
Mokra (predio, kod Crikvenice) — 571
Mokronog (kod Novog Mesta) — 80
Molnik (trig. 582, kod Ljubljane) — 683
Momjan (kod Buja) — 353
Morava (kod Kočevja) — 352, 353, 359, 368, 371, 372, 398, 399
Moskva — 956, 991, 1014, 1036, 1048
Mostar — 16, 106, 109, 161, 162, 431—433, 923
Moste (kod Ljubljane) — 684
Mošćenice (kod Lovrana) — 607, 643, 645
Mošenik (kod Kočevske Reke) — 678
Motovun (kod Pazina) — 490
Movičići (kod Rijeke) — 899
Mozelj (kod Kočevja) — 368, 369
Mramorovo pri Lužarjih (kod Laš-ča) — 689
Mraševo (D. i G., kod Novog Mesta) — 80, 89, 203, 450
Mrče (kod Sežane) — 535, 865
Mrežnica (r.) — 268, 440, 450, 464, 477, 515, 518, 601, 602, 799, 803
Mrkopalj — 220, 221, 687
Mrzla rupa (kod Ajdovščine) — 242, 243, 248 250—252, 259, 260,292, 302, 379, 380, 384, 626, 627
Mrzla Vodica (kod Delnica) — 220, 229, 230, 240, 265, 266, 268, 294, 311, 313, 319, 320, 322, 330, 347,369, 444, 460, 528, 583, 588, 589,592, 658, 686, 688—690, 728, 797, 798
Mrzljaki (kod Vinice) — 394, 600, 602
Mučići (kod Rijeke) — 290, 368, 650
Mudrovčica (predio, kod Gospića) — 62, 426
Muhavas (kod Kočevja) — 367, 371, 677, 679
Muhov breg (k. 649, kod Kočevja) — 368, 371
Mujinovac (k. 698, kod Perušića) — 153

Mune (V. ; M.. kod Opatije) — 483, 650
Munjava (kod Ogulina) — 232
Murtovnik (jt. od Osora na o. Cre-su) — 363
Muscliseelo (kod Bihaca) — 54, 125
Muszulinski Potok (kod Ogulina) — 220
Mužaluk. (kod Gospića) — 189, 191, 197, 227
Muzaluževo Mlaje Selo (kod Gospića) — 226, 227
Muzil (kod Pule) — 489, 493, 506
508,614, 620, 721

N

Na Kobiljci (kod Jdovs̆čine) — 258, 383, 628, 635
Na Ogaiah (kod Idrije) — 259, 260
Nabrezina (kod Trsta) — 454, 463, 478, 499, 501, 591, 640, 989
Nad Slemne (kod Lokava) — 311
Nova (na o. Losinju) — 363
Nova Kraćina (kod Klane) — 480, 703, 761, 900
Nova Oselica (kod Idrije) — 243, 254
Nova Sela (kod Kočevja) — 340, 352, 353, 520
Nova Vas (kod Ilirske Bistrice) — 550, 762
Novaja (na o. Pagu) — 170, 175, 254, 294, 297
Novaki (Gs. I D. kod Cerkna) — 177, 235
Novigrad (K. 445. kod Bakra) — 733
Njive (kod Jablanca) — 209

O

Občine (kod Trebnja) — 74, 77, 84, 275, 279, 280
Občice (kod Novog Mesta) — 286
Oblje (trg. 300, kod Cirkvenice) — 574
Oblakov Vrh (kod Cerkna) — 260, 261
Obli vrh (trg 1110, kod Jdovs̆čine) — 252, 256
Oblaj (trg. 661. kod D. Lapca) — 610
Oblaj (trg. 614. kod Lapca — 22, 110, 402, 428
Oblaj (trg. 1014. kod Lapca) — 110
Obrezovce (K. 1113, kod Jdovs̆čine) — 301
Novi Breg (kod Kočevja) — 678
Novi Lazi (kod Kočevja) — 369, 371, 372, 389, 397—400, 464, 603, 680
Novigrad — 430, 433, 490, 613, 783
Novi Vinodol — 230, 266, 559, 791
Nova Vas (kod Idrije) — 454, 463, 488—90, 92, 93, 98, 202, 203, 275, 277, 280, 283, 287, 329, 333, 367,
369, 373, 394, 440, 441, 450, 464, 477, 507, 520, 583, 603, 673—676, 679, 857
Novo Selo (kod Brušana) — 182, 792
Nj
Njigovi (K. 445. kod Bakra) — 733
Njive (kod Jablanca) — 209
O
Občine (kod Trebnja) — 74, 77, 84, 275, 279, 280
Občice (kod Novog Mesta) — 286
Oblje (trg. 300, kod Cirkvenice) — 574
Oblakov Vrh (kod Cerkna) — 260, 261
Obli vrh (trg 1110, kod Jdovs̆čine) — 252, 256
Oblaj (trg. 661. kod D. Lapca) — 610
Oblaj (trg. 614. kod Lapca — 22, 110, 402, 428
Oblaj (trg. 1014. kod Lapca) — 110
Obrezovce (K. 1113, kod Jdovs̆čine) — 301
Novi Breg (kod Kočevja) — 678
Novi Lazi (kod Kočevja) — 369, 371, 372, 389, 397—400, 464, 603, 680
Novigrad — 430, 433, 490, 613, 783
Novi Vinodol — 230, 266, 559, 791
Nova Vas (kod Idrije) — 454, 463, 488—90, 92, 93, 98, 202, 203, 275, 277, 280, 283, 287, 329, 333, 367,
Nova Kraćina (kod Klane) — 480, 703, 761, 900
Nova Oselica (kod Idrije) — 243, 254
Nova Sela (kod Kočevja) — 340, 352, 353, 520
Nova Vas (kod Ilirske Bistrice) — 550, 762
Novaki (Gs. I D. kod Cerkna) — 177, 235
Novaja (na o. Pagu) — 170, 175, 254, 294, 297
Novi Ilirska (kod Ilirske Bistrice) — 177, 235
Novi — 220, 221, 230, 232, 241, 265, 268, 318, 320, 341, 342, 346, 377, 445, 506, 569—574, 576, 578, 590, 602, 655, 657, 726, 727, 782 787, 795, 796, 798, 818, 825, 886
Novi Vinodol — 230, 266, 559, 791
Novigrad — 430, 433, 490, 613, 783
Nova Vas (kod Idrije) — 454, 463, 488—90, 92, 93, 98, 202, 203, 275, 277, 280, 283, 287, 329, 333, 367,
Nova Kraćina (kod Klane) — 480, 703, 761, 900
Nova Oselica (kod Idrije) — 243, 254
Nova Sela (kod Kočevja) — 340, 352, 353, 520
Nova Vas (kod Ilirske Bistrice) — 550, 762
Novaki (Gs. I D. kod Cerkna) — 177, 235
Novaja (na o. Pagu) — 170, 175, 254, 294, 297
Novi Ilirska (kod Ilirske Bistrice) — 177, 235
Novi — 220, 221, 230, 232, 241, 265, 268, 318, 320, 341, 342, 346, 377, 445, 506, 569—574, 576, 578, 590, 602, 655, 657, 726, 727, 782 787, 795, 796, 798, 818, 825, 886
Novi Vinodol — 230, 266, 559, 791
Novigrad — 430, 433, 490, 613, 783
Nova Vas (kod Idrije) — 454, 463, 488—90, 92, 93, 98, 202, 203, 275, 277, 280, 283, 287, 329, 333, 367,
369, 373, 394, 440, 441, 450, 464, 477, 507, 520, 583, 603, 673—676, 679, 857
Novo Selo (kod Brušana) — 182, 792

Obrh (kod Novog Mesta) — 679
Obrov (kod Ilirske Bistrice) — 457, 492, 660, 721, 723, 780, 781
Obrovac — 25, 27, 28, 106, 139, 159, 164, 173, 407, 430, 433, 783
Obsenica (kod Bunića) — 67, 415
Ognjilo (kod Karlobaga) — 176
Ogoreli grič. (k. 736, kod Vrhovina) — 153, 562, 789
Ogulin — 16 20, 150—152, 170, 171, 220, 222, 229, 230, 232, 240, 266, 267, 269, 272, 273, 313, 316, 318, 319. 320, 333, 339, 345, 346, 373, 396, 423, 427, 429, 433, 443, 444, 518, 519,524, 528, 569, 570, 583, 591, 604,605, 654—656, 726, 782, 778, 789,790, 794—801, 807, 816, 818, 826,846, 847, 857, 888, 887, 889
Oltare (kod Senja) — 214, 215
Omišalj (na o. Krku) — 324—326, 328, 593
Ondić (kod Lovinca) — 23, 24, 36—38, 406, 407
Onek (kod Kočevja) — 372
Opalić (kod Lovinca) — 139
Opatija — 451, 462, 465, 595, 603, 607, 644, 647, 648, 662, 663, 779, 857, 858, 862, 863
Opatje Selo (kod Gorice) — 290, 501, 640
Opčine (kod Trsta) — 478, 479, 491, 494, 497—500, 502, 503, 536—539, 616. 638, 639, 667, 721, 833, 834, 836, 837,839—841, 845, 848—850, 862, 867,871—874, 881—883, 888, 889
Openski hrib (trig. 397, kod Trsta) — 498, 639
Oprtalj (kod Buzeta) — 353, 465, 493. 723
Oraovac (kod Lapca) — 23, 39, 41, 100, 409
Oraško Brdo (kod Kulen-Vakufa) — 37
Orehovica (G. i D., kod Sušaka) — 447
Orlac (k. 362, kod Sušaka) — 734, 735, 737
Orle (kod Ljubljane) — 683, 684
Orlek (kod Trsta) — 667, 833
Orlovica (trig. 1300, kod Klane) — 702
Orlovica (k. 1110, kod Udbine) — 67, 415
Orljak (k. 257 kod Novog) — 240, 241, 572
Orljani (kod Bihaća) — 104, 403, 419
Ortnek (kod Lašča) — 201
Osilnica (kod Čabra) — 319, 329, 330, 340, 352, 466, 486, 519, 520, 528, 588 614, 679
Oslića (k. 1065, kod Klane) — 618
Osoji (predio, kod Bakra) — 733
Osojnik (kod Škofje Loke) — 293, 307
Osolnik (M. i V., kod Lašča) — 507
Osopo (Osoppo, u Italiji) — 290
Osor (na o. Cresu) — 338, 362, 363, 366
Osp (kod Trsta) — 644, 646
Osredak (kod Bihaća) — 133
Ostrovica (kod Bakra) — 731, 734
Ostilja (Ostiglia, u Italiji) — 994
Ostrovica (kod Gospića) — 153, 156, 160, 181, 190, 511, 783, 788, 790, 792
Ostrožac (kod Cazina) — 13, 14, 54, 103, 114,115, 127, 128, 133—135, 137, 167,315, 344, 375. 416, 419, 420, 422,423, 429, 432, 433, 587, 588, 593,594 596, 599, 766—768, 794
Ošlje polje (predio, kod Senja) — 271, 272
Oštarije (kod Ogulina) — 220, 266, 269, 317,318, 345, 518, 590, 604, 787 800, 801, 818
Oštarski Stanovi (kod Slunja) — 219, 585, 797
Oštra (k. 798, kod Brušana) — 181—184
Oštra (kod Gospića) — 14, 63, 416, 426, 624
Oštra (k. 897, kod Gospića) — 415, 792
Oštra strana (k. 911, kod Udbirte) — 33, 34
Oštrac (k. 940, kod Lokava) — 687, **688**
Oštri grič (trig. 1053 kod Perušića) — 561
Oštri vrh (k. 458, kod Brguda) — 757, 758, 760
Oštrica (k. 763, kod Gospića) — 68
Otavice (kod Ribnice) — 681
Otavnik (k. 827, kod Postojne) — 296, 382, 626
Otlica (kod Ajdovščine) — 244—246, 249, 251- 253, 256, 257, 259, 292. 300, 301, 305, 380, 383, 384, 494, 496, 626—629, 633—637
Otočac — 13—16. 20, 21, 37, 98, 99,

Pahtce (kod Tfsia) — 454, 461, 536, 666, 671
Padene (kod Knnna) — 163
Pge (O — 150, 151, 155, 156, 170, 173—175, 178 189, 195, 221, 239, 316—318, 410, 423, 787—789, 791, 793, 799, 816, 817, 819, 821, 885, 886
Pgia (kod Ribnice) — 200, 202, 204, 276
Pgla (K. 920, kod Klano) — 755
Plagarnza (O — 892, 911
Plinnnova (i Iiiiji) — 247
Pplisin (K. 750, kod Novoe) — 241
Pplnco (u Iiiiji) — 290
Ppnos (npe. 900, kod Vrhovnna) — 563, 564
Ppnas (K. 978, kod Bunrza) — 145
Ppni (prodio, kod Bihacia) — 103, 419
Ppnjak (kod Lizkoe Petrovoe Selo)
Ppput (kod Bihacia) — 52, 54
Ppzici (kod Crikvennce) — 658
Pstic (kod Lovrnca) — 139
Ptig (kod Cabia) — 390, 395, 466, 521, 522
Pated (kod Dvacje) — 458
Pur je (kod Jlirske Bistrnce) — 664, 665
Pusja Vas (kod Kopra) — 393, 483, 646, 874
Pusjk (kod Jlirske Bistrnce) — 505, 650, 666, 704, 705, 711, 759, 761

Pvrsvizi (kod Volosko) — 650
Pvrsvizi (kod Volosko) — 564
Pvrsvizi (kod Volosko) — 650
Pvrtna strana (K. 668, kod Otocca)
Pvtjasica (G. 1 D. kod Cpncrnalsko Slola) — 239, 336, 375, 388, 394, 440, 581, 593, 599, 600, 602, 796, 797, 826
Pvrmnni (kod Volosko) — 650
Pvrnsic (kod Cnopnca) — 16, 21, 37, 60, 68, 69, 99, 141, 150—153, 155, 170, 181, 186, 190, 195, 197, 223—225, 236, 269, 270, 316, 318, 404, 405, 415, 425, 433, 513, 514, 515, 560, 782, 784, 787—792, 798, 799, 816, 817, 885, 886
Pvtane (kod Nvnoe Mcsta) — 678
Pvtneo (tndo, kod Jlirske Bistrnce) — 390, 523, 530
Pvtmnja — 429, 794, 795, 7989
Pvtnogslove (kod Aldovsinc) — 244
Pvtnvo Itdo (kod Bob. Bistrnce) — 368
Pvvska Gorica (K. 633, kod Kocevja)
Pv java (J — 539, 961
Pv java Gorica (kod Crnsuplja) — 683
Pvjevci (kod Slunja) — 515
Pvlipovaca (tndo, kod Udbmo) — 140, 143, 413
Pvlazvina — 84
Pvlaic (kod Tnivve Korcmnce) — 32, 33, 116
Pvlcsnic (kod Volosko) — 454, 461, 536, 666, 671
Pvlnce (kod Knnna) — 163
Pvlp (O — 150, 151, 155, 156, 170, 173—175, 178 189, 195, 221, 239, 316—318, 410, 423, 787—789, 791, 793, 799, 816, 817, 819, 821, 885, 886
Pvlsa (K. 920, kod Klano) — 755
Pvlagarnza (O — 892, 911
Pvlinnnova (i Iiiiji) — 247
Pvlisin (K. 750, kod Novoe) — 241
Pvlnco (u Iiiiji) — 290
Pvnos (npe. 900, kod Vrhovnna) — 563, 564
Pvnas (K. 978, kod Bunrza) — 145
Pvni (prodio, kod Bihacia) — 103, 419
Pvnjak (kod Lizkoe Petrovoe Selo)
Pvput (kod Bihacia) — 52, 54
Pvpzici (kod Crikvennce) — 658
Pvtic (kod Lovrnca) — 139
Pvtig (kod Cabia) — 390, 395, 466, 521, 522
Pvted (kod Dvacje) — 458
Pvr je (kod Jlirske Bistrnce) — 664, 665
Pvsja Vas (kod Kopra) — 393, 483, 646, 874
Pvsjk (kod Jlirske Bistrnce) — 505, 650, 666, 704, 705, 711, 759, 761
Pvtkce (kod Tfsia) — 454, 461, 536, 666, 671
Pvtne (kod Knnna) — 163
Pvtp (O — 150, 151, 155, 156, 170, 173—175, 178 189, 195, 221, 239, 316—318, 410, 423, 787—789, 791, 793, 799, 816, 817, 819, 821, 885, 886
Pvta (K. 920, kod Klano) — 755
Pvtagarnza (O — 892, 911
Pvtinnnova (i Iiiiji) — 247
Pvtisin (K. 750, kod Novoe) — 241
Pvtnco (u Iiiiji) — 290
Pvtnos (npe. 900, kod Vrhovnna) — 563, 564
Pvtnas (K. 978, kod Bunrza) — 145
Pvtni (prodio, kod Bihacia) — 103, 419
Pvtnjak (kod Lizkoe Petrovoe Selo)
Pvtput (kod Bihacia) — 52, 54
Pvtpzici (kod Crikvennce) — 658
Pvttic (kod Lovrnca) — 139
Pvttig (kod Cabia) — 390, 395, 466, 521, 522
Pvtted (kod Dvacje) — 458
Pvtr je (kod Jlirske Bistrnce) — 664, 665
Pvtsja Vas (kod Kopra) — 393, 483, 646, 874
Pvtsjk (kod Jlirske Bistrnce) — 505, 650, 666, 704, 705, 711, 759, 761
Pvtkce (kod Tfsia) — 454, 461, 536, 666, 671
Pvtne (kod Knnna) — 163
Pvtp (O — 150, 151, 155, 156, 170, 173—175, 178 189, 195, 221, 239, 316—318, 410, 423, 787—789, 791, 793, 799, 816, 817, 819, 821, 885, 886
Pvta (K. 920, kod Klano) — 755
Pvtagarnza (O — 892, 911
Pvtinnnova (i Iiiiji) — 247
Pvtisin (K. 750, kod Novoe) — 241
Pvtnco (u Iiiiji) — 290
Pvtnos (npe. 900, kod Vrhovnna) — 563, 564
Pvtnas (K. 978, kod Bunrza) — 145
Pvtni (prodio, kod Bihacia) — 103, 419
Pvtnjak (kod Lizkoe Petrovoe Selo)
Pvtput (kod Bihacia) — 52, 54
Pvtpzici (kod Crikvennce) — 658
Pvttic (kod Lovrnca) — 139
Pvttig (kod Cabia) — 390, 395, 466, 521, 522
Pvtted (kod Dvacje) — 458
Pvtr je (kod Jlirske Bistrnce) — 664, 665
Pvtsja Vas (kod Kopra) — 393, 483, 646, 874
Pvtsjk (kod Jlirske Bistrnce) — 505, 650, 666, 704, 705, 711, 759, 761
Pvtkce (kod Tfsia) — 454, 461, 536, 666, 671
Pvtne (kod Knnna) — 163
Pvtp (O — 150, 151, 155, 156, 170, 173—175, 178 189, 195, 221, 239, 316—318, 410, 423, 787—789, 791, 793, 799, 816, 817, 819, 821, 885, 886
Pvta (K. 920, kod Klano) — 755
Pvtagarnza (O — 892, 911
Pvtinnnova (i Iiiiji) — 247
Pvtisin (K. 750, kod Novoe) — 241
Pvtnco (u Iiiiji) — 290
Pvtnos (npe. 900, kod Vrhovnna) — 563, 564
Pvtnas (K. 978, kod Bunrza) — 145
Pvtni (prodio, kod Bihacia) — 103, 419
Pvtnjak (kod Lizkoe Petrovoe Selo)
Pvtput (kod Bihacia) — 52, 54
Pvtpzici (kod Crikvennce) — 658
Pvttic (kod Lovrnca) — 139
Pvttig (kod Cabia) — 390, 395, 466, 521, 522
Pvtted (kod Dvacje) — 458
Pvtr je (kod Jlirske Bistrnce) — 664, 665
Pvtsja Vas (kod Kopra) — 393, 483, 646, 874
Pvtsjk (kod Jlirske Bistrnce) — 505, 650, 666, 704, 705, 711, 759, 761

Pl&ang (Kod Trsta) — 495
Plvkk (Sk' Peter na Krasu, kod Pe-
stojno) — 82, 290, 368, 369, 379, 413
Po (:) — 994
Pobrt (Kod Volosko@) — 647
Pobe2e (Kod Jihske Bistrice) — 552
Pobrdje (Kod Bohinj — 255, 256, 289
Pobrde (Kod Brnjna) — 567, 804
Podbrdje (Kod Rijeke) — 897
Podcrdnic (Kod Rijeke) — 377, 396
Podgora (sala Podpora pri Lozu, 484 — 80, 89
Podgorje (Kod Kozmo) — 722
Podgozd (Kod Jamce) — 255, 256, 297, 299, 300,304,632, 634,636, 637
Podgozd (kod Novog Mesta) — 84
Podgrad (kod Jihske Bistrice) — 351, 451, 453, 457,458,462, 463,479, 483, 491, 492, 533,535,552, 607,610, 615, 617,650,660, 668, 691—694, 703, 704, 706—708, 711, 721—723, 761, 780, 781, 827, 828, 852
Podgrad (kod Novog Mesta) — 89, 256
Podgraje (kod Jihske Bistrice) — 492, 709, 755, 758, 759
Podhosta (kod Zuzemberka) — 279, 286, 287, 331—334, 368, 369, 450, 676–679
Podjelj (kod Aldovs2ine) — 290, 292 379 382 383
Podlaka (kod Cpovuna) — 379—381, 384—387, 625, 627—632, 634
Podlipac (kod Udbine) — 31, 32, 34, 66, 153
Podlesce (kod Kranala) — 381, 633
Podlomk (kod Zelezmika) — 628
Podljubm (Mt ; V., kod Novog Mc-
sta) — 80, 89
Podmolnik (kod Ljubljane) — 683, 684
Podpeska (kod Cabra) — 466, 529, 530, 847
Podrebar (kod Vrince) — 769
Podslcne (sala Podslcne pri Ko-
sutki, kod Kocevju) — 568
Podslcne (kod Ribnice) — 676
Podslcnice (kod Novog Mcsta) — 332, 677
Podslunje (kod Ilirske Bistrice) — 665, 669
Plješevica (pl.) — 50, 144, 146, 412,
Pod&rtaj (kod Aldovs2ine) — 290,
Podlaka (kod Cepovanu) — 379—381,
Podljubni (kod Zelezniki) — 31, 32, 34,
Podmelec (kod Tolmin) — 567, 804
Podpeca (kod Bohinj) — 255, 552
Podpeca (kod Cerknico) — 80, 522, 679—681
Podpeca (kod Ljubljani pri Lozu, 616 — 82, 459, 463, 484, 491, 496, 591, 613, 615, 618, 621, 672, 849, 850
Podpeca (kod Slunju) — 229, 231, 276, 302, 418 kod Slunju) — 231, 806
Podpeca (kod Tr5ta) — 497, 605
Podpeca (kod Vinice) — 46, 48, 546, 598, 659, 759
Podpeca (sala Podpeca pri Ko-
sutki, kod Kocevju) — 568
Podpeca (kod Zidanim) — 52, 230, 240, 514, 517, 518, 584
Podpeca (kod Zidanim) — 603, 607
Podpeca (kod Idrijo) — 254
Podpeca (kod Vinice) — 15, 150, 189, 195, 578
Podpeca (kod Vinice) — 25, 407, 565, 784, 787, 788 816
Podpeca (kod Vinice) — 34, 110, 139, 180, 405
Podpeca (kod Vinice) — 603, 607
Podpeca (kod Vinice) — 231
Podpeca (kod Vinice) — 154
Podpeca (kod Vinice) — 203
Podpeca (kod Vinice) — 519
Podpeca (kod Vinice) — 521
Podpeca (kod Vinice) — 390
Podpeca (kod Vinice) — 753
Podpeca (kod Vinice) — 379—381, 384—387, 625, 634
Podpeca (kod Vinice) — 31, 32, 34, 66, 153
Podpeca (kod Vinice) — 381, 633
Podpeca (kod Vinice) — 628
Podpeca (kod Vinice) — 165
Podpeca (kod Vinice) — 83, 459, 463, 484, 491, 496, 591, 613, 615, 616, 618, 621, 672, 849, 850
Podpeca (kod Vinice) — 255, 256, 297, 299, 300,304,632, 634,636, 637
Podpeca (kod Vinice) — 84
Podpeca (kod Vinice) — 466, 529, 530, 847
Podpeca (kod Vinice) — 769
Podpeca (kod Vinice) — 676
Podpeca (kod Vinice) — 332, 677
Podpeca (kod Vinice) — 665, 669
Podpeca (kod Vinice) — 668, 691—694, 703, 704, 706—708, 711, 721—723, 761, 780, 781, 827, 828, 852
Podpeca (kod Vinice) — 89, 256
Podpeca (kod Vinice) — 279, 286, 287, 331—334, 368, 369, 450, 676–679
Podpeca (kod Vinice) — 290, 292 379 382 383
Podpeca (kod Vinice) — 379—381, 384—387, 625, 627—632, 634
Podpeca (kod Vinice) — 31, 32, 34,
Podpeca (kod Vinice) — 390
Podpeca (kod Vinice) — 753
Podpeca (kod Vinice) — 521
Podpeca (kod Vinice) — 519
Podpeca (kod Vinice) — 154
Podpeca (kod Vinice) — 203
Podpeca (kod Vinice) — 89
Podpeca (kod Vinice) — 231
Podpeca (kod Vinice) — 603, 607
Podpeca (kod Vinice) — 254
Podpeca (kod Vinice) — 46, 48
Podpeca (kod Vinice) — 25, 407, 565,
Podpeca (kod Vinice) — 34,
Podpeca (kod Vinice) — 52, 230, 240,
Podpeca (kod Vinice) — 656
Podpeca — 530
Podpeca (kod Vinice) — 231
Podpeca (kod Vinice) — 154
Podpeca (kod Vinice) — 203
Podpeca (kod Vinice) — 89
Podpeca (kod Vinice) — 521
Podpeca (kod Vinice) — 390
Podpeca (kod Vinice) — 753
Podpeca (kod Vinice) — 379—381,
Podpeca (kod Vinice) — 31, 32, 34,

Pod tabor (kod Ribnice) — 201—204, 276
Podturn (sada Podturn pri Dolenjskih Toplicah) — 285, 286, 332—335,373
Podugrinac (kod Crikvenice) — 573
Podum (kod Otočca) — 170, 199, 221, 230, 515, 564, 565
Podvežica (kod Rijeke) — 337, 356
Poganci (kod Novog Mesta) — 71
Pogorelec (kod Novog Mesta) — 441, 677
Pokoj (kod Bihaća) — 54, 128—130, 166, 416, 422, 428
Pokupje (D. i G., kod Karlovca) — 79, 92
Polača (kod Benkovca) — 139
Poldanovec (kod Čepovana) — 242
Polhov Gradec (kod Škofje Loke) — 306
Polica (kod Višnje Gore) — 683
Poloj (G., D. i Sr., kod Slunja) — 220,229, 231, 239, 313, 336, 339, 344, 352, 375, 388, 394, 583, 584, 586, 588, 591, 593, 595, 599, 600, 602, 805, 806
Polojska kosa (brdo, kod Primišlja) — 336, 339
Polom (kod Cerknice) — 78, 79, 202
Polom (kod Kočevja) — 281, 284, 332, 677
Polšnik (kod Litije) — 81
Poljana (kod Nebljuha) — 111, 410
Poljanak (kod Plitvičkih Jezera) — 46, 584
Poljane (sada Kočevske Poljane, kod Novog Mesta) — 80, 329, 333—335, 368
Poljane (sada Poljane nad Škofjo Loko) — 291, 298
Poljane pri Primskovem (kod Trebnja) — 80, 81, 450
Poljanska dolina (kod Škofje Loke) — 243, 386 628
Poljanska Sora (r.) — 290
Polje (G. i D., kod Novog Mesta) — 286
Polje (predio, kod Nebljuha) — 101, 416
Poljice (kod Udbine) — 38, 139
Poljice (kod Krivog Puta) — 568
Ponikve (kod Bakra) — 733
Ponikve (kod Lašća) — 507
Ponikve (kod Tolmina) — 260, 302
Ponteba (u Italiji) — 1096
Popovič Brdo (kod Karlovca) — 593
Popovića Kraj (kod Nebljuha) — 111, 410
Popovića vrh (brdo, kod Nebljuha) — 101, 165, 403, 409
Poreč — 486, 490, 722
Porezen (trig. 1622, kod Cerkna) — 255, 256, 305, 307
Portorož — 506
Postojna — 80, 82, 246, 290, 292, 349, 376, 383, 389, 451, 454 459, 463, 465, 466, 477, 478, 481, 484,485, 487, 491, 494, 505—508, 524, 529, 531, 534, 543, 588, 591, 607, 609, 612, 614—616, 621, 627, 661, 662664, 665—667, 675, 680, 780, 781, 826, 830, 831, 845—850, 852 855,862, 864, 1025
Pothum (kod Rijeke) — 340, 441, 446, 544, 735, 736
Potiskavec (kod Ribnice) — 202, 205
Potkilavac (kod Rijeke) — 337, 340, 341, 348, 353, 377, 445, 446, 544, 597, 664, 691—693,696, 697,711, 734, 736, 779, 887, 894
Potkraj (kod Lapca) — 42
Potkrčane (kod Udbine) — 411
Potkrčane (k. 934, kod Udbine) — 144, 413
Povile (kod Novog) — 220, 241 571, 572
Povir (kod Sežane) — 463, 535, 865
Povijana (na o. Pagu) — 177
Pozirno (kod Železnika) — 294
Prapetno (sada Prapetno Brdo, kod Cerknа) — 260, 261, 302
Praputnjak (kod Bakra) — 319, 322, 447, 592, 731, 732
Praščijak (kod Bihaća) — 102
Prečna (kod Novog Mesta) — 86
Predgrad (kod Črnomelja) — 477
Predmeja (kod Ajdovščine) — 242, 244—246, 248, 249, 251—253, 259, 291, 292, 296, 300, 304, 379, 380, 386, 494, 626—629, 633—637
Predvaganac (kod Brušana) — 154
Pregarje (kod Ilirske Bistrice) — 465, 723
Pregon (predio, na o. Cresu) — 364
Pregora (kod Buzeta) — 353
Preka strana (k. 570, kod Gospića) — 68
Prekomurje — 73
Prelože (kod Ilirske Bistrice) — 723
Prem (kod Ilirske Bistrice) — 290, 492, 531, 532, 543, 552, 615, 616, 622, 649, 668, 669, 723, 724 755, 757, 827, 828, 852

Primitje (G. i D, kod Slunja) — 59
229, 231, 239, 240, 265, 267, 313, 336
424, 516, 517, 580—583, 586—588,
591, 797, 806, 826, 857
Primorski Vetjun (kod Senja) — 221, 569, 571
Primož (brdo, kod Južemberka) — 79, 80, 84, 89, 202, 203, 276—278, 280—282
Primskovo (kod Trebnja) — 81
Pristava (kod Novog Mesta) — 80
Prisige (kod Benkovca) — 139
Privis (rtić, 461, kod Vlinice) — 440, 769—771
Prizna (vasla, kod Jablanca) — 209
Prlos (prodor, kod Gospića) — 62, 426
Prlos (brdo kod Lapca) — 43, 412
Prlosi (kod Kuleh Vakuta) — 37
Prkovce (predio, kod Klanc) — 395
Progon (predio, kod Gospića) — 197, 226
Prokički Gabar (kod Brinja) — 271
Prokike (rtić, 1066, kod Senja) — 271, 345, 567, 580, 823
Prolog (rtić, 1066, kod Senja) — 216
Prosek (kod Trsta) — 497, 500, 637, 639, 722, 849, 881, 883
Prpići (kod Gorice) — 297
Prpić Dvelin (kod Krpra) — 483, 646, 874
Prpić Oštelin (kod Krpra) — 483, 646, 874
Prr, Cetvri (kod Klimice) — 71, 202, 204, 205, 276
Prr Ostrc (kod Krbnice) — 202, 399
Prsca (kod Kočevske Reke) — 372, 664, 797, 826, 844—847, 887
Prsi (brdo, kod Kočevja) — 367, 371, 591, 597, 603, 608, 611, 612, 614, 617, 481, 486, 520—524, 529, 530, 588, 454, 459, 460, 462, 463, 477, 478, 133, 389, 390, 395, 396, 442, 450, 452, 519, 340, 351, 353, 359, 87, 89, 202, 204, 205, 276
Prsnik (rtić, 461, kod Vlinice) — 440, 769—771
Prsnik (kod Benkovca) — 139
Prstava (kod Novog Mesta) — 80
Prtlog (kod Gorice) — 479, 487, 489
Prtovač (kod Kozine) — 457
Prtovače (kod Postojne) — 290
Prtovka (kod Babinice) — 676
Prtoška (kod L.ilije) — 81
Prusac (kod Postojne) — 290
Prusi (brdo, kod Kočevja) — 372, 398
Prusi (rtić, 616, 627, 681, 846, 850, 851, 857, 911
Prusi (vasla, kod Babinca) — 115, 127, 128, 132—134, 422, 594, 596, 766—768
Prvec (G. i D., kod Dioceza) — 170, 565
Prvozona (rtić, 646, kod Dioceza) — 170, 564
Prvić (predio, kod Lič. Petrovoga Sela) — 122, 123
Prvanci (kod Perušića) — 225, 226
Pržki hrib (k. 699, kod Kočevja) — 678
Pržlevi (sada Pržlevi pri Starem Logu, kod Kočevja) — 441
Pšurica (sada Pšurica pri Starem Logu, kod Osilnice) — 448
Pulin — 290, 347, 348, 459, 483, 486, 489, 490, 493, 503, 506, 508, 543, 609, 614, 621, 646, 648, 649, 721, 722, 780, 781, 845, 874, 891, 962, 965, 972, 980, 995, 996, 1014, 1019, 1949, 1068, 1079, 1093, 1094, 1100
Pušlavić Selo (kod Gračišća) — 220
Pušlavić (kod Cepovana) — 250—253, 298—300, 303, 379, 384, 385, 387, 626—630
Rab — 237, 238, 345, 346, 363
Rab (O.) — 221, 230, 233—238, 319, 322, 330, 362, 363, 778, 791, 818, 887
Radobilja (rk. 677, kod Kalca Valu-ša) — 23, 100, 406
Radošić (trig. 606, kod Josipdola) — 800
Radoce —1
Radić (V. i M., kod Bos. Krupe) — 122, 123
Radić (kod Vrhovina) — 563, 564
Radobilje (kod Kamnika) — 685
Radobova Vas (kod Trebnja) — 77
Radovljica — 623, 781, 853, 854
Rajačica (predio, kod Gospića) — 191
Rajhenav (kod Kočevja) — 372, 398
Rajndol (kod Kočevja) — 367, 371, 452
Rakek — 79, 83, 98, 292, 376, 451, 484, 487, 489, 491, 520, 522, 529, 591, 613, 616, 627, 681, 846, 850, 851, 857, 911
Rakitnica (kod Bunića) — 67, 415, 488, 681, 682

Rajovrga (kod Drezmik Gradaj) — 54, 57, 118, 219, 401, 423—425, 583—586, 588, 589, 796
Rakovnik (sadа Rakovnik pri Bistri Vasi) — 677
Rakovo (kod Susaka) — 447, 741
Rakitna (trg, 432, kod Stinja) — 219, 265, 267, 336, 339, 388, 583, 593—595, 599 797, 805, 806
Rakitci (kod Slunja) — 58, 231, 424, 679
Ramljane (kod Pretušća) — 25, 68, 152, 160, 195, 317, 407, 415, 559—563, 556, 560, 577, 591, 596, 660, 578, 789, 791
Rampeča (kod Novog Mesta) — 334
Rapajci (kod Brinja) — 171
Rapajni Do (kod Brinja) — 270, 345, 506, 567
Rapajni Klanac (kod Brinja) — 171, 203, 276
Rapljevo (V. 1 M., kod Klimnice) — 270, 271, 567
Rasinci (kod Banice) — 114, 421
Rasa (r.) — 641, 644, 646
Rasa (rudnik, kod Labina) — 607, 648
Rasa (selo, kod Zuzemberka) — 78, 86, 623
Rasovo (kod Kamjske Gore) — 497—499
Rastoke (G. i D., kod Lašća) — 507
Rastoke (kod Slunja) — 58, 231, 424, 679
Rastovci (kod Primišlja) — 517, 518, 803
Rašeta (r. 337, 340, 341, 348, 350, 603, 610, 693, 694, 733, 735, 736, 737, 739—742, 745, 747—750, 754, 764, 765, 857, 858, 887, 897—899
Rašeta (kod Cerkna) — 361, 292, 380, 625
Rašeta (r., kod Ilirske Bistrice) — 492, 505, 551, 616, 618, 665, 708, 828
Rašica (zaseok (kod Ihana) — 112, 113, 118, 420, 437
Rašinčići (kod Vinice) — 769
Rašpotnjak (kod Trsta) — 497—499, 637—639, 881
Rašpe (G. i D., kod Lašća) — 507
Rašpi (u Istriji) — 73
Ratiše (kod Bihaća) — 102, 166, 418, 429
Ravča (kod Bihaća) — 103, 164, 403, 418, 419
Ravna gora (kod Jelenja) — 220, 232, 240, 266, 269, 313, 314, 319—321, 445, 528, 590
Ravne (kod Gorice) — 454, 496, 636
Ravne (sadа Ravne v Bohinju) — 256
Ravni (predio, kod Klane) — 740
Ravni trg (trg, 748, kod Prezida) — 178, 615
Ravnica (kod Gorice) — 255, 297, 379, 636, 637
Ravnice (kod Crikvenice) — 571, 572
Razboište (k. 1099 kod Gospića) — 153
Razdrto (predio, kod Senja) — 215
Razdrto (kod Postojne) — 290
Razmir (k. 789, kod Crikvenice) — 446, 729
Razpotje (kod Idrije) — 293, 298, 302
Razvalja (kod Brinja) — 581
Rečeti Kamen (kod Zuzemberka) — 279—281, 283, 284, 332, 369, 678

Rt Tankrt (na o. Rahu) — 235
Rtec (predio kod Cresa) — 364
Rtskčevo (rtg. 1338, kod Udbmo) — 38
Rudajca (predio, kod Gospića) — 62, 426
Rudi. Isac (trg. 1611, kod Lapca) — 43, 412
Rudnik (kod Ljubljane) — 684
Rudno (kod Zadarska) — 294
Rukzvac (kod Votoskog) — 645, 647,648, 650
Rukzvac (k. 668, kod D. Lapca) — 402
Rupa (kod Klanc) — 457, 480, 483, 485, 489, 492, 505, 507, 546, 550, 551, 610, 613, 614, 618, 650, 667, 668, 694, 701, 705, 706, 711, 713, 755, 757, 758, 760, 761, 900
Rupoč Vrh (kod Novog Mesta) — 83, 88, 89, 679
Ružić Selo (kod Karlovca) — 314, 319, 322, 446, 592, 729, 730, 733, 750
Rušavina (kod Gospića) — 513
Rumanja Vas (kod Novog Mesta) — 92
Rumjevica (predio, kod Gospića) — 153
Rumjevica (predio, kod Perušića) — 225
Rumjevica (predio, kod D. Lapca) — 402
Rupa (kod Klanc) — 457, 480, 483, 485, 489, 492, 505, 507, 546, 550, 551, 610, 613, 614, 618, 650, 667, 668, 694, 701, 705, 706, 711, 713, 755, 757, 758, 760, 761, 900
Rupoč Vrh (kod Novog Mesta) — 83, 88, 89, 679
Ružić Selo (kod Karlovca) — 314, 319, 322, 446, 592, 729, 730, 733, 750

S

Saborski (kod Plitvičkih Jezera) — 46—49, 396
Sadilovac (kod Drežnik-Grada) — 219, 582, 585
Sadinja Vas (Sadinja Vas pri Dvoru, kod Šmarjeti) — 275, 278
Sajevka (k. 782, kod Poslonje) — 582
Salčid (kod Gorice) — 496, 636
Salež (kod Trsta) — 497, 637
Samobor — 79, 94, 693
Saporačka v. (k. 971, kod Dalmica) — 311, 658
Sarajevo — 767, 846
Sarston (kod Rijeke) — 452, 465, 506, 610, 663, 741, 743, 745—747, 753, 755, 764, 897, 899
Sava (r. — 13, 50, 51, 73, 77, 81, 90, 91, 289, 291, 432, 622, 674, 683
Savudrija (kod Umaga) — 649, 721
Sedlari (kod Potloja) — 600
Sedovec (kod Gorice) — 637
Sela (kod Zumberka) — 86, 89
Sela (sada Sela pri Hrušah, kod Zumberka) — 75, 675
Sela (sada Sela pri Gorenji Straži) — 79, 280—282
Sela (sada Sela pri Radmiksi, kod Ljubljane) — 683
Sela pri Šumberku (kod Zuzemberka) — 71, 84

Sesfa daqa (prevoj, kod Senja) — 216, 345, 571
Senjsko (kod Vrbovskog) — 266
Sentan (kod Krivoga Puta) — 568
Sentić Poljana (kod Privičkih Jezera) — 46–49
Semnica — 80
Sezana — 349, 454, 464, 478, 498, 555, 536, 622, 671, 833, 865, 866, 870, 882
Sica (kod Centralskog Siola) — 797
Singe (G. I D, kod Oloceа — 221, 514, 561—565
Sinovica (kod Ribnice) — 676
Sinji vrh (trig. 1101, kod Ajdovščine) — 253—259, 292, 300, 301, 496, 626, 653
Sivenc (kod Dmitsla) — 109
Siralk — 693, 794, 795, 798, 830
Skalnica (kod Kline) — 492, 614, 699, 755, 756
Skarsun (kod Rjeke) — 735
Skocaj (kl. i V, kod Blatača) — 14, 102, 166, 315, 403, 404, 417, 420, 428
Skofnik (k. 757, kod Kočevja) — 170
Skocici (kod Ggulima) — 802
Skradnik (kod Cgulima) — 240, 266, 491, 495, 539, 609, 885, 891, 942.
Skrad (kod Čehtina) — 464
Skradin (kod Strmica) — 109
Skrajnik (k. 642, kod Kočevja) — 585, 800—802
Skrilje (kod Ajdovščine) — 496, 636
Slavenja (trig. 883 kod Zelezmika) — 251
Slavenja — 8, 72, 389, 509, 580, 656, 673, 718, 781, 844—846, 852—855, 1096
Slavnik (kod Cernelskog Siola) — 769—771
Skvazici (kod Rjeke) — 465, 480, 610, 746, 755, 897, 898
Slap (sala Slap ob Idrijci, kod Tolmina) — 261
Slat (kod Cmernelskog Siola) — 514, 801
Slatina (predeo, kod Osora na o. Cresu) — 363
Slavonija — 1, 9
Slivenci Lazi (kod Brodskih Moravi-ca) — 520
Slivnica (trig. 883 kod Zelezmika) — 294
Slivnica — 16, 21, 25, 57—59, 98, 115, 117, 150, 167, 189, 195, 219, 229, 231, 328, 585—589, 787, 796, 797, 805, 806, 857
Slivnica (vrelo, kod Slunja) — 58, 118, 424
Slivnica (kod Bukovcu) — 106
Slivnici (kod Brinja) — 221
Slivljan (kod Gospića) — 183
Slivljanska Poljc (kod Gospića) — 191, 198
Slnjc (kod Hrvske Bistrice) — 492, 552, 622, 627, 828
Smuka (kod Zuzemberka) — 78, 80, 85, 89, 277, 280—284
Snezník (M. i V, pl.) — 350, 858, 862, 863, 888, 890, 911
Snezník (kod Slunrg Trga) — 522, 603, 617
Sobonje (kod Hrske Bistrice) — 491, 616
Soca (r.) — 20, 249, 346, 459, 482, 491, 495, 539, 609, 885, 891, 942, 985, 990, 991, 1010, 1011, 1014, 1019, 1020, 1025, 1032, 1035, 1048, 1054, 1057, 1067, 1069, 1089
Socerga (kod Buzeta) — 646

Sokolac (kod Bihaća) — 102, 104, 112—114, 119, 403, 418, 421
Solčine (kod Ogulina) — 772—774
Solkan (kod Gorice) — 290, 634
Somišlje (predio, kod Bihaća) — 102, 403, 418
Sorica (Zg. i Sp., kod Bohinjske Bistrice) — 293, 307
Sostro (kod Ljubljane) — 684
Soška dolina — 381, 632
Soteska (kod Novog Mesta) — 285—287, 333, 334, 368, 450, 464
Soteska (brdo, kod Škofje Loke) — 302
Sove (predio, kod Gospića) — 415
Sović Laz (kod Delnica) — 311, 688
Soze (kod Ilirske Bistrice) — 492
Spahići (kod Bihaća) — 130, 134, 167, 419, 422
Split — 333, 893, 927
Splivine (predio, kod Gospića) — 196
Srakane (V. i M. o.) — 892, 911
Srb (G. i D.) — 26, 28, 106, 109, 110, 164, 403, 405, 432, 433
Srdari (kod Gospića) — 154, 416
Srebrnice (kod Novog Mesta) — 88
Srebrnjak (k. 862, kod Postojne) — 382
Srednja gl. (trig. 657, kod Gospića) — 63
Srednja Gora (kod Udbine) — 31—34, 67, 415
Srednji jarak (predio, kod Mrzle Vodice) — 311, 312, 688
Sredozemlje — 913, 921, 922, 1059, 1080, 1090, 1101
Srem — 13, 219, 432, 433, 805
Srnečak (k. 1019, kod Udbine) — 67, 415
Srpske Moravice — 450, 607, 612
Srpsko Polje (kod Otočca) — 199, 271, 567
Srčica (rt kod Kraljevice) — 348
Stapica (kod Crikvenice) — 572
Stara banja (predio, na o. Cresu) — 364
Stara Cerkev (kod Kočevja) — 682
Stara Fužina (kod Boh. Bistrice) — 256
Stara gora (k. 503, kod žužemberka) — 278, 282
Stara Gora (kod žužemberka) — 79, 80, 84, 86, 89
Stara Kršlja (kod Drežnik-Grada) — 583
Stara Novalja (na o. Pagu) — 175, 177
Stara Oselica (kod Cerkna) — 307
Stara Žaga (kod Uršnih Sela) — 333—335
Starad (kod Ilirske Bistrice) — 491, 492, 551, 616, 618, 650, 709—711, 721, 761
Stari Grad (kod Ilirske Bistrice) — 759, 831
Stari Grad (trig. 703, kod Rakeka) — 491
Stari grad (razvalina, kod Ilirske Bistrice) — 710
Stari Log (kod Kočevja) — 202, 278, 281, 331, 332, 367, 369, 676, 677
Stari Trg (kod Cerknice) — 340, 454, 459, 466, 477, 487, 521, 606, 611, 612, 614
Stari Trg ob Kolpi (kod Čmomelja) — 373, 672
Stari Trg pri Ložu (kod Rakeka) — 678, 679
Starigrad (kod Novigrada) — 158, 160, 174
Staro Selo (kod Otočca) — 565, 566
Stative (G. i D., kod Karlovca) — 89
Stative drage (k. 213, kod Generalskog Stola) — 268
Stavča Vas (kod žužemberka) — 277
Staza šuma (predio, kod Gospića) — 153
Stelnik (k. 893, kod Mrzle Vodice) — 311, 312
Stepanja Vas (kod Ljubljane) — 684
Stična (kod Višnje Gore) — 77, 78, 280, 333, 674
Stipač (k. 832, kod Crikvenice) — 573
Strana (brdo, kod Neblјuha) — 403
Stranska Vas (sada Stranska Vas pri žužemberku) — 201, 277
Straža (G. i D., kod Novog Mesta) — 71, 72, 284, 677
Stražbenica (predio, kod Udbine) — 34, 37, 39, 40, 142
Stražbenica (trig. 769, kod Senja) — 271
Stražbenica (k. 1202, kod Lapca) — 403
Streliški vrh (trig. 1264, kod Cola) — 382
Strgari (kod Vinice) — 769
Strmac (kod Labina) — 607, 644,648
Strmica (kod Postojne) — 383, 454

Sukosán (kod Zadra) — 33, 161
Sungurt (kod L.oktava) — 311, 312
Sunja — 428, 429, 433, 693, 794, 795
Superlatska (na o. Rabu) — 233
Surduk (grodic, kod L.apca) — 38, 40-45 436
Susak — 220, 221, 290, 320, 337, 340, 341, 347, 348, 356, 360, 367, 391, 427, 444—447, 452, 495, 544, 574—597, 626, 633, 655—657, 659, 662, 671, 686, 726, 727, 733—735, 737—740, 747—750, 755, 764, 778, 794—796, 798, 825, 887, 896, 897, 901
Susak (kod Klanc) — 505, 507, 551, 618, 691—694, 703, 706—708, 789, 793, 816
Susedgrad (kod Karlobaga) — 174, 175, 758—761
Susica (kod Vrhovskog) — 266
Susica (G. i D., kod Novog Mesta) — 89, 679
Susik (kod Crikvenice) — 241, 573, 574
Suvobor (kod Klanc) — 376, 546, 701
Sv. Ahacij (trg, 799, kod Ilirske Bistrice) — 616
Sv. Ana (kod Kočevja) — 398
Sv. Ana (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Ana (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Ana (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senja) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (K. 689, kod Ilirske Bistrice) — 550
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 513
Sv. Katarina (kod Crnoglja) — 863
Sv. Katarina (kod Rijeke) — 737, 742, 743
Sv. Katarina (kod Južembrka) — 501
Sv. Križ (kod Tisa) — 501
Sv. Križ (sada Gabrova, kod Trebnjega) — 80, 90, 94
Sv. Križ (sada Vipavski Križ) — 290, 291, 293, 294, 298, 302, 307
Susica (G. i D., kod Novog Mesta) — 696
Susica jarak (kod Rijeke) — 574
Suvobor (kod Klanc) — 376, 546, 701
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Katarina (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Katarina (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senju) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Katarina (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Katarina (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senju) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Katarina (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Katarina (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senju) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Katarina (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Katarina (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senju) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Sv. Jurij (cerkvica, kod Novakje) — 175
Sv. Jurij (sada Jurjevo, kod Senju) — 171, 213—216, 231, 233, 804
Sv. Katarina (K. 689, kod Klanc) — 482, 694, 703—707, 713, 761
Sv. Katarina (kod Prnjavora) — 87, 97, 202, 204, 274, 276, 505, 676
Sv. Katarina (kod Novog Mesta) — 333
Sv. Katarina (u Rijeci) — 348, 447, 506, 735, 737, 738
Sv. Ana (kod Trebnja) — 74, 80
Sv. Andrej a (sada Andrej nad Zmincem) — 293
Sv. Arhandel (kod Josipdola) — 800
Sv. Barbara (kod Skofje Loke) — 293
Sv. Danijel (trg, 554, kod Gorice) — 383
Sv. Florijan (kod Novog Mesta) — 89, 203, 679
Sv. Gregor (kod Velikih Lašca) — 383, 628
Sv. Gabrijel (trg, 646, kod Gorice) — 92, 676, 683
Sv. Jakob (kod Cerkva) — 671, 718
Sv. Ivan (cirkva, kod Cerkna) — 261, 268, 314, 360, 461, 728, 729
Sv. Jakob (kod Crikvenice) — 265, 603, 604
Sv. Jakov (na o. Losinju) — 363
Sv. Jelena (kod Mokošnice) — 396, 548, 600, 697, 754
Sv. Jelena (kod Senju) — 568—570
Sv. Jelena (kod Kočevja) — 371, 520
Simik (K. 405, kod Bihaća) — 115, 423
Simik (predio, kod Bihaća) — 137, 593, 766—768
Sipod (kod Buzeta) — 333
Sirage (kod Ribnice) — 71, 74, 89, 81—93, 97, 200, 201—204, 274—277, 280
Sirozmica (K. 1038, kod L.apca) —36, 37, 39
Sisdol (kod Senja) — 222, 657
Sisdrata (kod Klanc) — 350, 353, 592, 593, 480, 610, 735, 740, 747, 752, 753, 757
Sisdrato-ig (kod Crnosplja) — 863
Sisdrato (kod Prerušica) — 513
Sisdrato (kod Postojne) — 382
Sisdreto (kod Začrnika) — 294
Sisdretski vrh (K. 637, kod zuzem-berka) — 282, 284
Sida kapuna — 71, 77, 78, 82, 86, 201, 202, 274, 278, 279, 283, 331, 367, 397, 398, 583, 587, 588, 674, 675, 778
Sida Rižana (r., kod Novog) — 572
Sinadol (G. i D., kod Novog Mesta) — 89, 92, 373
Sini (trg, 548, kod Babra) — 733
Sini hrib (brdo, kod Kočevja) — 680
Sini vrh (K. 912, kod Nebljuha) — 101, 416
Sinjo (trg, 760, kod Klanc) — 376, 390, 592, 595, 442, 451, 465, 547, 548, 600, 697, 754
Sinhor (kod Kočevja) — 371, 520

Sv. Kuzam (kod Bakru) — 356, 462
Sv. Lenart (kod Ljubljane) — 683, 684
Sv. Lovrenc (kod Gorza) — 363
Sv. Lovrenc (trg, 1019, kod Postoj-
na) — 383, 384, 626
Sv. Marak (ugala, na o. Krku) —
243, 246, 249, 628
Sv. Marija (kod Samobora) — 87
Sv. Marija (kod Dbrova) — 457
Sv. Marija Magdalena (crkva kod
Gospinji) — 153
Sv. Marija (kod Rzneiga) — 513
Sv. Marij (kod Rijeke) — 461, 489,
Sv. Marko (kod Ribnice) — 676
Sv. Mihael (kod Pirkeo) — 852
Sv. Mihovil (kod Krnu) — 480
Sv. Mihovil (kod Osora na o. Cresu)
— 363
Sv. Mihovil (kod Semja) — 215
Sv. Mikula (kod Klanc) — 359, 376,
393, 442, 598, 603
Sv. Nikolaj (kod Zelezniku) — 294,
302
Sv. Nedelja (kod Labina) — 607,
644, 648
Sv. Nikolaj (kod Lovrana) — 452
Sv. Oblolt (gula Oblolt nad Zmin-
com, kod Skofje Loke) — 293
Sv. Peter (kod Juzembrka) — 280,
283—285, 287, 332, 333, 369
Sv. Rok (kod Klanc) — 698
Sv. Rok (kod Lovrnca) — 139, 180,
429, 511
Sv. Rok (kod Trsia) — 646, 875
Svetinja (kod Sustka) — 737
Svinščaki (prdolo, kod Čabarske Po-
lice) — 441, 442
Svinjski vrh (brdo, kod Juzember-
ku) — 281, 282
Svojič (kod Prvgasicu) — 600
Svračkovo Selo (kod Lubinc) — 32,
33, 116

Š

Šc. Jernej (gula Šentjernej, kod
Kostanjevico na Krki) — 76
Šc. Jošt (gula Šentjošt nad Horju-
lom) — 290, 305
Šc. Jurij (pod Kumom) (gula Pod-
kum, kod Litiji) — 77
Šc. Miheľ (gula Šmihel, kod Gor-
ce) — 295, 383
Šc. Vid (kod Ljubljane) — 851, 853
Šc. Vid (gula Podnanos, kod Sežа-
ne) — 290, 454
Šc. Vid (gula Semrad pri Šiški,
kod Višnje Gore) — 98, 275, 674
Šadrvan (prdolo, kod Rizvanuše) —
512
Šalamunić (kod Trilove Korenice) —
32, 116, 153, 413
Šalika Vas (kod Kočevja) — 681
Šempas (kod Kanal) — 331, 457,
858, 462 483, 485, 492, 505, 507,
544, 550 551, 610, 614, 618, 650,
666, 704—707, 711, 721, 723, 740,
757—761, 900
Šenčur (kod Kranja) — 516
Šentjanž (kod Krtnoge Polia) — 669
Šentjur (kod Krtnoge Polia) — 570
Šentvid (V., kod Kl., prevoj kod Fužina)
— 241
Šibenje (Sr., G. i D., kod Cetina)
— 261, 380, 625
Šimbilje (kod Jilske Bistrice) —
507, 508, 531, 532, 551—553, 605,
622, 664, 665, 669
Šempas (kod Gorice) — 246, 247,
252, 379, 383
Šempeter pri Gorici — 290
Šempeter (sada Otoče, kod Novog
Mesta) — 676
Šempolaj (kod Tisia) — 640
Šempeter (kod Juzembrka) — 279,
323
Šentvid (kod Ljubljane) — 279, 623
— 625
Šentvška Gora (kod Tolmina) —
Šentvška planota (kod Tolmina)
— 246, 261, 292, 302, 380

Sknonk — 109, 121, 161, 274, 671,927
Sid — 932
Sipa (brdo, kod Novog) — 572
Simzi (kod Xaljevroc) — 729, 730
Sneua Kula (kod Lesnpoz) — 25, 65, 67, 68, 140, 152, 153, 155, 197, 270, 407, 415, 789
Sniol n (predio, kod Klane) — 376, 390, 392, 393, 442, 479, 546, 549, 698, 700
Snemnje (kod Novigrada) — 793
Sknare (kod Tiocea) — 270
Sknina (predio, kod Tilove Kore-nuzo) — 432
Sknnja l.oka — 254, 289, 291, 797, 798, 842, 621, 623, 673, 781, 853
Sknnje (trig. 974 kod Cetrina) — 254
Sknnje Cs. D. i St., (kod Kopra) — 483, 722
Sknnje (kod Dvaco) — 465, 533, 534, 617, 649, 666, 832, 865
Sknnj (trig. 418, kod Ajdovščino) — 496
Sknrkija (kod Trsta) — 536, 537
834, 868
Sknnna (kod Komena) — 496, 497, 636, 637
Sknrbunjak (kod Mrzle Vodice) — 311, 689, 694
Sknrij (kod Kocevja) — 359, 371
Sknranče (G. i D., sada Sknranče pri Novem Mestu) — 84
Sknrjevo (kod Bukuj) — 330, 347, 353, 356, 360, 377, 445, 594, 727, 729
Sknrjevo (kod Kranja) — 330, 347
Sknrjevo (kod Tolminu) — 485, 491, 492, 493
Sknrjevo (predio, kod Vehjuse) — 452
Sknrje-Holsiph (u Nemačkoj) — 611, 640, 1096
Sknrje (kod Crnkuce) — 82
Sknrje (kod Crosupija) — 683
Sknrje (kod Sežanc) — 478
Sknrtno (kod Lnipe) — 77, 543
Sknrtno ob Savi (kod Ljubljane) — 684
Sknrtno (kod Tnsta) — 671, 721
Sknrtno (G. i D., kod Nehijuha) — 401, 409
Sknuic (K. 1212, kod Klane) — 603, 700
Sknuje (kod Ajdovščine) — 496, 637
Sknparsko kornjo (predio, kod Rizmanje) — 154
Sknrica ipj. (predio, kod Zadić-Grade) — 23
Sknpnjevica (kod Lovrana) — 647, 648
Snrica (G. i D., kod Tiocea) — 171, 215, 221, 241
Snvički rrh (K. 630, kod Tiocea) — 171
Snjegnak (K. 1006, kod Lokava) — 687, 689
Snk (K. 996, kod Cola) — 383
Snplnik poje (predio, kod Tiocea) — 170
Snjerska — 71, 73, 77, 279, 383, 674, 1025
Snlavrji (kod Kocevja) — 359, 367, 679,680
Snlavrji hrh (K. 625, kod Kočevje) — 368, 369
Snnjel (Sv. Daniel, kod Ajdovšči-na) — 790, 454, 475, 496, 497, 628, 630, 636, 637, 640
Snorje (kod Trsta) — 671, 721
Snpca (G. i D., kod Nehijuha) — 401, 409
Snuic (K. 1212, kod Klane) — 603, 700
Snuje (kod Ajdovščine) — 496, 637
Supansko kornjo (predio, kod Rizmanje) — 154
Snica pj. (predio, kod Zadić-Grade) — 23
Snsnjevica (kod Lovrana) — 647, 648
Snica (G. i D., kod Tiocea) — 171, 215, 221, 241
Snvički rrh (K. 630, kod Tiocea) — 171
Tabor (kod Grnrce) — 496, 636
Tabor (kod Hrske Bistrice) — 665
Tacen (kod Tolminu) — 485, 491, 492, 493
Tavani (predio, kod Vehjuse) — 452
Tocek (kod Kulen-Vakufa) — 37
Tepavci (kod Slunja) — 57, 58, 118, 424,425
Tepanovac (K. 852, kod Perušića) — 68, 415
Tezka Voda (D. i C., kod Novog Mesta) — 84, 90, 303, 368, 678
Tkovlje (trig. 1166, kod Lapca) —41
Thojna (kod Bihaca) — 102, 403, 417
Thovlje (trdo, kod Vrmce) — 773
Tlnik (kod Cerkna) — 261
Tlpan (kod Kopra) — 490
Tsove (kod Ajdovščine) — 296, 305
Tsovec (kod Laška) — 276
Tabor (kod Grnrce) — 496, 636
Tabor (kod Hrske Bistrice) — 665
Tacen (kod Tolminu) — 485, 491, 492, 493
Tavani (predio, kod Vehjuse) — 452
Tocek (kod Kulen-Vakufa) — 37
Tepavci (kod Slunja) — 57, 58, 118, 424,425
Tepanovac (K. 852, kod Perušića) — 68, 415
Tezka Voda (D. i C., kod Novog Mesta) — 84, 90, 303, 368, 678
Tkovlje (trig. 1166, kod Lapca) —41
Thojna (kod Bihaca) — 102, 403, 417
Thovlje (trdo, kod Vrmce) — 773
Tlnik (kod Cerkna) — 261
Tlpan (kod Kopra) — 490
Tsove (kod Ajdovščine) — 296, 305
Tsovec (kod Laška) — 276

Tsmu Vanš (kod Ljdbmo) — 116, 117, 414, 415
Tšmuna gl. (uru. 853, kod Lapca) — 402
Tura (M. ; V., prevojd) — 47
Tobolić (kod Šljmja) — 231, 515
Topole (kod Jlitaje Bistrice) — 505, 551, 553, 723, 828, 852
Toufi (kod Djušina) — 171, 220, 229, 232, 239, 240, 269, 272, 273, 539, 546, 559, 629, 433, 444, 582, 584, 585, 800—803, 818
Tocila (uru. 359, kod Bajza) — 733
Tolić (kod Ljdbmo) — 32, 33, 116, 141, 143, 144, 413, 414, 429
Tolmin — 289, 290, 302, 303, 485, 611, 621, 717, 781, 985, 989
Tomnjić (kod Jlitaje Bistrice) — 290
Tomšina draga (brdo kod Krivoge Puša) — 568
Tonkovići (kod Generalskoge Stola) — 514
Topla Rakva (G. ; D., suda Topla Reber, kod Zujembrka) — 277, 278, 280—282, 284, 286, 287, 331—333, 676
Topice (kod Novoge Mesta) — 329, 450, 464, 603, 679, 857
Topice (G. ; D., kod Novoge Mesta) — 676, 677
Topice Lječe (kod Generalskoge Stola) — 769, 770
Topol (sada Topol pri Begunj nh) — 679, 680
Topole (kod Zelezmika) — 294
Topolce (kod Jlitaje Bistrice) — 505, 551, 553, 723, 828, 852
Toufi (kod Djušina) — 171, 220, 229, 232, 239, 240, 269, 272, 273, 539, 546, 559, 629, 433, 444, 582, 584, 585, 800—803, 818
Tovar (K. 125, sever. zap. od M. Lokve) — 361, 363, 364, 597
Trava (kod Skofje Loke) — 619
Trava (kod Cirkna) — 519, 679—681
Travnica (predio, na o. Cresu) — 364
Travnik (kod Rihmec) — 90, 340, 390, 466, 477, 681
Trbiž (Tarvizio) — 289, 673, 781, 962, 980, 985, 994, 1014, 1089, 1100
Trbovci (kod Plaškoge) — 231
Trbovlje — 81
Trebče (kod Tisal) — 536, 866
Trebeština v. (K. 610, kod Bakra) — 731—733
Trebnja (D. i G., kod Karlovca) — 593
Trebnje — 77, 80, 675, 678
Trebušja (Gor., Dol. i Sp., kod Idrije) — 242, 243, 250, 256, 259—261, 294, 297—299, 302, 308, 374, 625
Trebuša (r.) — 243
Trebušak (K. 527, kod Josipdola)
Trhlavi (kod Cirkvenice) — 445, 573, 574
Trigeselk (K. 503, kod Gorice) — 497, 637
Trmovac (kod Brušana) — 792
Trmovo (kod Gorice) — 244—246, 253, 260, 294—291, 295—297, 304, 634, 636 637
Trnovska goza (pl.) — 243—245, 247, 249, 256, 279, 288, 289, 291, 379, 380, 386, 494, 495, 626, 627, 631, 632.
Troba (kod Idrije) — 252, 253, 260, 857, 887
Troyvh (kod Plaškoge) — 584, 800
Trojmarija (kod Ogulina) — 220, 790
Trpčane (kod Jlitaje Bistrice) — 505
Trsat (kod Reke) — 347, 447, 735, 737, 738, 750
Trst — 8, 72, 245, 251, 289, 290, 340, 346, 448—450, 459, 461, 462, 464, 467, 478—486, 489, 494, 495, 497—501, 503, 507, 508, 523—525, 528, 531—533, 539, 543, 545, 550, 552, 580, 595, 601—611, 613, 615—617, 621, 622, 624, 626, 631, 637, 638—643, 646, 647, 649—651, 654, 660—662, 666—668, 670, 671, 675, 680, 716, 721—723, 773—781, 826, 827, 830, 833—840, 842—850, 852, 853, 855, 856, 858—867, 869—871, 873—876, 878, 880—883, 885, 887—893, 906—908, 910, 912—915, 923, 924, 942, 943, 956—958, 961, 962, 965, 966, 972, 980, 982, 985, 989, 990, 994, 995, 1005, 1006, 1010, 1011, 1014, 1015, 1019, 1020, 1024—1027, 1036, 1038, 1039, 1042, 1043, 1048, 1049, 1052—1057, 1067—1069, 1074, 1079, 1088—1090, 1100, 1102
Trstenik (kod Buzeta) — 595, 604
Trstenik (ing. 124, kod Kline) — 349, 592, 441, 451, 603, 699
Tršce (kod Cabra) — 359, 519, 521

U

Icega (kod Kobanida) — 625
Ucyeae (K. 374, kod Bakra) — 733, 734
Udca (pl.) — 465, 862
Udmua — 14—16, 21—24, 29, 31—34, 36—38, 41—43, 45, 65, 99, 110, 116—119, 139—141, 144, 145, 147—149, 159, 161, 162, 180, 194, 316, 318, 401—405, 407, 408, 411—415 422, 427, 432—434, 437, 438, 510, 885
Udno (u Iiiiiii) — 290, 640, 985, 1019, 1089
Uhn (ring, 795, kod Ciocea) — 564, 565
Uhnc (K. 346, kod Ciocea) — 565
Uhnl (kod Quilma) — 440, 602, 771—773
Uhnqe — 613, 641, 649
Uhnv (kod Lapea) — 37—40, 42, 411
Uik (predio, kod Jhuuica) — 561
Umjevaca gl. (K. 671, kod Gospica) — 68, 415
Urcim vrh (brdo, kod Vrhovrima) — 152, 561, 562, 789
Urnja (kod Iihaca) — 54, 122, 124, 125, 129, 422
Urnja Majdan (kod Bihaca) — 124, 125
Urnjak (kod Lasca) — 683
Urnjaski (kod Vrhovrima) — 559, 563, 789, 791
Urnjasko polje (kod Vrhovrima) — 563
Urnnig (K. 485, kod Rijeke) — 697, 736, 741
Usice (kod Lovrnca) — 139, 142
Usna (r.) — 14, 16, 20, 21, 23, 26, 50, 51, 53, 54, 99, 104, 113—115, 119, 125—129, 132, 135, 139, 150, 189, 195, 316, 375, 401, 403, 414, 417—422, 428, 434, 438, 560, 590, 599, 693, 767, 787, 794, 821, 857
Uhc (kod Kamhobaga) — 176
Uhc (o.) — 892, 911
Uhnc (kod Kalaca) — 491, 851
Uhnc (kod Kamhobaga) — 176
Uhnja (kod Gospica) — 197
Uhna Sela (kod Novog Mesta) — 348
Unmj (kod Bakra) — 348
Uskovnica (predio, kod Boh. Bistrce) — 256
Usnc (kod Novog Mesta) — 89
Uzljcnic (kod Iihaca) — 101, 111, 166, 403, 409, 410, 417
Uzljcnic (K. 532, kod Iihaca) — 101, 409, 417

V

V. Basaca (trig. 1091, kod Kamhoba-ga) - 176
V. Cesovk (kod Cepovama) — 242
V. Mahlkovac (K. 755, kod Brnnja) — 171
V. Secce (kod Nekhuha) — 402
Vgam (kod Mazuna) — 100
Vgamac (G. I D., kod Dzcmk-Cza-• da) — 21, 25, 34, 50, 51, 121, 122, 124, 219, 407, 408, 416, 583, 584, 588, 768, 805
Vgamacki Visici (kod Vgamca) — 151
Valca Prcska (kod Lnjce) — 77
Valca Rzt (trig. 217, na o. Losinju) — 363
Valca Sirc (predio, kod Punata na o. Krku) — 325
Valcbnska Kamal — 208
Valcbrt (pl.) — 181, 216, 316, 433, 601, 783, 788, 789, 886
Valc hrusi (predio, kod Punata na o. Krku) — 325
Valcnc (K. 532, kod Iihaca) — 101, 409, 417
Valcnc (kod Lnjce) — 77
Valcnc (kod Novog Mesta) — 89
Valcnc (kod Rakovca) — 491, 851
Valcnc (o.) — 892, 911
Valcnc (kod Kamhobaga) — 176
Valcnc (kod Gospica) — 197
Valcnc (kod Novog Mesta) — 348
Valcnc (kod Bakra) — 348
Valcnc (predio, kod Boh. Bistrce) — 256
Valcnc (kod Novog Mesta) — 89
Valcnc (kod Iihaca) — 101, 111, 166, 403, 409, 410, 417
Valcnc (K. 532, kod Iihaca) — 101, 409, 417
Valcnc (trig. 1091, kod Kamhoba-ga) - 176
Valcnc (kod Cepovama) — 242
Valcnc (K. 755, kod Brnnja) — 171
Valcnc (kod Nekhuha) — 402
Valcnc (kod Mazuna) — 100
Valcnc (G. I D., kod Dzcmk-Cza-• da) — 21, 25, 34, 50, 51, 121, 122, 124, 219, 407, 408, 416, 583, 584, 588, 768, 805
Valcnc (kod Vgamca) — 151
Valca Prcska (kod Lnjce) — 77
Valca Rzt (trig. 217, na o. Losinju) — 363
Valca Sirc (predio, kod Punata na o. Krku) — 325
Valcbnska Kamal — 208
Valcbrt (pl.) — 181, 216, 316, 433, 601, 783, 788, 789, 886
Valc hrusi (predio, kod Punata na o. Krku) — 325
Valcnc (K. 532, kod Iihaca) — 101, 409, 417

Velike Lasče — 71, 77—79, 277, 505, 507, 520, 680, 683, 851
Velika Gaber (kod Novoga Mesta) — 77, 84, 275, 280
Velika gmc (k. 976, kod Otočca) — 74
Velika Podljuben (kod Novoga Mesta) — 602
Velika Repen (kod Trsta) — 498
Velika vrh (trg. 512, kod Senja) — 238
Velika vrh (k. 975, kod D. Lapca) — 271
Velimo br. (k. 460, kod Bihača) — 412
Velo Brdo (kod Ilirske Bistrice) — 102, 417
Velo polje (precio, kod Novoga) — 694, 703, 759, 827
Vesje (kod Ljubno) — 36, 37, 42, 43, 116, 117, 403, 414, 415
Višnja vas — 275, 685, 684
Višnjan (kod Poreča) — 486, 490
Višnjeva vrh (kod Ogulina) — 802
Višnjica (k. 557, kod Otočca) — 564
Višnjevo (kod Bakra) — 733—735
Vitorje (kod Cerknice) — 246
Vivodina (kod Jastrebarskog) — 80, 723
Vizinada (kod Poreča) — 486, 490
Vizovlje (kod Nabrežine) — 501
Vodena draga (prevoj, kod Plitvic-kih Jezera) — 48
Vodice (kod Buzeta) — 462, 604, 722
Vodice (kod Cola) — 395
Vodice (vas, kod Vodice pri Gabrovki, kod Zužemberka) — 82, 84
Vogljuti (kod Gorice) — 295—297, 383, 623—634, 636, 637
Voglje (kod Trsta) — 497, 637
Vojnovac (kod Plaškog) — 584, 818
Vojsko (kod Idrije) — 243, 246, 251, 252, 259—261, 292, 294, 306, 624, 626—629, 631, 633, 634
Vojskovo (k. 386, kod Bakra) — 330, 555, 556, 445, 447, 594, 733—735
Vojscina (kod Gorice) — 380
Vojvodica Slan (kod Gospića) — 153
Vojvodići (kod Lapca) — 100, 110, 408, 410
Volarica (kod Lovinca) — 157, 158
Volosko (kod Opatije) — 607, 644, 645, 647, 648, 650
Vorkapići (kod Plaškoga) — 231
Vranja Glavica (k. 961, kod Lapca) — 41
Vranovići Lazi (k. 937, kod Cabra) — 519
Vrbnik (kod Krka) — 362
Vrbovec (kod Dugog Sela) — 703
Vrbovsko — 390, 496, 637
Vrgada (f.) — 245, 249
Vrgorska dolina — 245, 247, 252, 255—259, 306, 368, 380, 386, 494, 626, 628, 636, 637
Vrtoglav (Vlastimir) — 835
Vis (o.) — 22, 1078, 1080
Visoče (kod Zužemberka) — 202
Visoka (Visoc u Istriji) — 290
Visoka (G. i D., kod Primišlja) — 338, 599
Visoka (k. 755, kod Klane) — 703, 761
Visoka glavica (k. 961, kod Lapca) — 41
Visoki Lazi (k. 937, kod Cabra) — 519
Visoki Vršić (k. 817, kod Perušića) — 562
Visuć (kod Ljubnu) — 36, 37, 42, 43, 116, 117, 403, 414, 415
Višnja (kod Poreča) — 486, 490
Višnjan (kod Poreča) — 485, 684
Višnjeva vrh (kod Ogulina) — 802
Višnjevica (kod Bakra) — 592
Vitaić (k. 557, kod Otočca) — 564
Vitorje (kod Cerknice) — 246
Vivodina (kod Jastrebarskog) — 80, 723
Vizinada (kod Poreča) — 486, 490
Vizovlje (kod Nabrežine) — 501
Vodena draga (prevoj, kod Plitvic-kih Jezera) — 48
Vodice (kod Buzeta) — 462, 604, 722
Vodice (kod Cola) — 395
Vodice (vas, kod Vodice pri Gabrovki, kod Zužemberka) — 82, 84
Vogljuti (kod Gorice) — 295—297, 383, 623—634, 636, 637
Vogljе (kod Trsta) — 497, 637
Vojnovac (kod Plaškoga) — 584, 818
Vojsko (kod Idrije) — 243, 246, 251, 252, 259—261, 292, 294, 306, 624, 626—629, 631, 633, 634
Vojskovo (k. 386, kod Bakra) — 330, 555, 556, 445, 447, 594, 733—735
Vojscina (kod Gorice) — 380
Vojvodica Slan (kod Gospića) — 153
Vojvodići (kod Lapca) — 100, 110, 408, 410
Volarica (kod Lovinca) — 157, 158
Volosko (kod Opatije) — 607, 644, 645, 647, 648, 650
Vorkapići (kod Plaškoga) — 231
Vranja Glavica (k. 961, kod Lapca) — 41
Vranovići Lazi (k. 937, kod Cabra) — 519
Vrbnik (kod Krka) — 362
Vrbovec (kod Dugog Sela) — 703
Vrbovsko — 390, 496, 637
Vrgada (f.) — 245, 249
Vrgorska dolina — 245, 247, 252, 255—259, 306, 368, 380, 386, 494, 626, 628, 636, 637
Vrtoglav (Vlastimir) — 835
Vis (o.) — 22, 1078, 1080
Visoče (kod Zužemberka) — 202
Visoka (Visoc u Istriji) — 290
Visoka (G. i D., kod Primišlja) — 338, 599
Visoka (k. 755, kod Klane) — 703, 761
Visoka glavica (k. 961, kod Lapca) — 41
Visoki Lazi (k. 937, kod Cabra) — 519
Visoki Vršić (k. 817, kod Perušića) — 562
Visuć (kod Ljubnu) — 36, 37, 42, 43, 116, 117, 403, 414, 415
Višnja (kod Poreča) — 486, 490
Višnjan (kod Poreča) — 485, 684
Višnjeva vrh (kod Ogulina) — 802
Višnjevica (kod Bakra) — 592
Vitaić (k. 557, kod Otočca) — 564
Vitorje (kod Cerknice) — 246
Vivodina (kod Jastrebarskog) — 80, 723
Vizinada (kod Poreča) — 486, 490
Vizovlje (kod Nabrežine) — 501
Vodena draga (prevoj, kod Plitvic-kih Jezera) — 48
Vodice (kod Buzeta) — 462, 604, 722
Vodice (kod Cola) — 395
Vodice (vas, kod Vodice pri Gabrovki, kod Zužemberka) — 82, 84
Vogljuti (kod Gorice) — 295—297, 383, 623—634, 636, 637
Vogljе (kod Trsta) — 497, 637
Vojnovac (kod Plaškoga) — 584, 818
Vojsko (kod Idrije) — 243, 246, 251, 252, 259—261, 292, 294, 306, 624, 626—629, 631, 633, 634
Vojskovo (k. 386, kod Bakra) — 330, 555, 556, 445, 447, 594, 733—735
Vojscina (kod Gorice) — 380
Vojvodica Slan (kod Gospića) — 153
Vojvodići (kod Lapca) — 100, 110, 408, 410
Volarica (kod Lovinca) — 157, 158
Volosko (kod Opatije) — 607, 644, 645, 647, 648, 650
Vorkapići (kod Plaškoga) — 231

Vnovinsko Rudopolje — 514, 517
Vristina (predio, kod Gospića) — 62, 63, 426
Vrtasić (kod Bihaća) — 53, 54, 104, 114, 119, 125 419, 422, 438
Vrtoglavica vrh (trig. 959, kod Senja) — 568, 569
Vrtsa (kod Bihaća) — 50
Vrtsak (V. i M., brdo, kod Drežnik-Građac) — 583
Vrtsak (brdo, kod Nebljuha) — 101, 102, 112, 113, 165, 429
Vrtsak (k. 690, kod Lapca) — 403, 409, 417, 425
Vrtsak (k. 745, kod Lapca) — 402, 408
Vrtsak (k. 531 kod Slunja) — 58, 100, 424
Vrtsak (k. 840, kod Gospića) — 415
Vrtsak (kod Gorice) — 249, 298
Vrtsje (kod Cepovana) — 627, 628
Vrtsjelak (k. 674, kod Perušića) — 225
Vrtsjelak (k. 751, KOd Udbine) — 141, 142
Vrtsje (k. 933, kod Kočerja) — 680, 681
Vrtsjelo (k. 574, kod Zuzemberka) — 78, 80, 86, 87, 91
Vrtsje (k. 670, kod Perušića) — 224
Vrtsjna (k. 989, kod Lovinca) — 24, 160 407
Vrtsnje (predio, kod Delnica) — 220
Vrtuoč (kod Kulen-Vakufa) — 23, 99, 406
Vrtovče (kod Aldovcima) — 496, 636
Vrtsje (k. 747, kod Perušića) — 228
Vučjak (predio, kod Bihaća) — 52
Vučja draga (brdo, kod Brušana) — 154, 183
Vučja glava (brdo, kod Krivoga Puta — 568
Vučjak (kod Gospića) — 69
Vučjak (V. i M., brdo kod Krivoga Puta) — 572
Vučjak (k. 295, kod Ogulina) — 771, 772
Vučković (kod Prgraste) — 601
Vujnovića brdo (k. 583, kod Gospića) — 196
Vujnovića (kod Gospića) — 62, 63, 426, 512
Vukelinka (izvor, kod Plitvičkih Jezera) — 48
Vukmanić (kod Karlovca) — 593, 596
Vukmirović (kod Plitvičkog Ljeskovca) — 563
Vukmirovića stanovi (kod Udbine) — 67, 415
Vukmirovići (kod Vojnića) — 352
Vukova Gorica (kod Karlovca) — 330, 375, 389, 594, 450, 464, 599, 600, 602, 608
Vukšić (kod Gospića) — 153, 197

Z

Zabče (kod Klanc) — 351, 392, 441, 458, 461, 463, 465, 480, 489, 492, 505, 507, 523, 549, 550, 552, 616, 618, 659, 662, 665, 668, 694, 702 704, 707, 709, 710, 759, 780, 781, 861
Zabrekve (kod Zelenjka) — 294
Zadar — 25, 28, 37, 38, 159, 161, 163, 407, 433, 783, 793, 906, 911, 913, 922—924, 927, 929, 1052, 1057—1059, 1078, 1080

Zadlog (kod Adaptacija) — 257, 258, 594, 624, 633
Zadovbrya (SP. 1 Ž. kod Ljubija-nci) — 684
Zadojle (kod Klimice) — 681
Zadovor (kod Ljubljane) — 684
Zagomila (kod Tolmina) — 302
Zagon (kod Novoge) — 572
Zagorje (kod Hrastje Bistrice) — 664, 824
Zagorje ob Savi (kod Trbovlja) — 80
Zagozdac (kod crnomlja) — 672
Zagrad (kod Opatije) — 644, 648
Zagradec (kod Tisa) — 498, 639
Zagradec (kod Suzemberka) — 72, 81, 97, 202
Zagradski vrh (k. 1185, kod Crikve-nce) — 492, 505, 550, 552, 616, 668.
Zagreb — 13, 17, 18, 72, 79, 84, 151, 313, 318, 619, 620, 622, 794, 797, 893
Zagoje vrh (k. 969, kod Ajdovščine) — 296
Zajcje Polje (kod Kočevja) — 372, 680, 681
Zajcji Vrh (sala Zajčji Vrh pri Sloplenih, kod Novoge Mestu) — 88
Zal. Čmica (kod Karlobagu) — 234—236
Zalipnik (kod Novoge) — 571
Zalog (kod Ljubljane) — 684
Zalog (kod Novoge Mestu) — 675
Zaloški gradec (prelo, kod Bihaca) — 150, 131, 403
Založje (kod Bihaca) — 104, 150, 171, 166, 419, 420, 422
Zalužnica (kod Ogulina) — 221, 270, 514, 559, 560, 563, 564, 791
Zamost (kod Čabra) — 519
Zavih (kod Čepovana) — 250, 251, 292, 297, 299, 300, 304, 379, 623—629, 636
Zbige (prelo, kod Drežnik-Grada) — 585
Zbilje (kod Slunja) — 57, 423
Zdenac (kod Ogulina) — 801—803
Zdenska Vas (kod Lašća) — 202, 507
Zdihovo (kod Kočevja) — 359, 289, 594
Zečeva Vas (kod Slunja) — 59, 229, 424, 806
Zečica vrh (k. 897, kod Nebilnika) — 403
Zelin (k. 981, kod Mrzle Vodice) — 240, 311
Zelin Mrzlovodički — 658
Zemon (G. i D., kod Ilirske Bistrice) — 492, 505, 550, 552, 616, 668, 669, 709, 761, 762
Zemunik (G. i D., kod Zadra) — 22, 161, 163, 325, 433, 793
Zgonik (kod Tržiča) — 467, 497, 637
Zidani Most — 77, 98, 543, 673—675
Zmomina (k. 791, kod Nebljuha) — 101, 409
Zlatan (kod Primišlja) — 265, 267
Zlobin (kod Ruzina) — 229, 232, 241, 314, 322, 347, 369, 446, 571, 573, 589, 592, 726—730, 748, 749
Zoretići (kod Rijeke) — 460, 663, 735, 736, 741—743, 750
Zrmanja (kod Knina) — 165
Zrnovci (G. i D., kod Karlovca) — 160, 511
Zrnšći (kod Klane) — 740, 756
Zubar (k. 701, kod Cospića) — 69, 656
Zvrče (kod Rabmice) — 279
Zvrijak (trig. 985, kod Fužina) — 727

Ž

Žabica (kod Gospića) — 62, 154, 181—184, 191, 196, 510, 513, 792
Žabja Vas (kod Novog Mesta) — 86, 95, 675
Žabljе (V. i M., kod Ajdovščine) — 496, 636
Žaga (kod Kočevja) — 640
Žaga Rog (kod Kočevja) — 678
Žagar (kod Prvke) — 534
Žakalj (kod Rijeke) — 350

Žakanje Šela (kod Metlike) — 83, 88
žapuže (kod Jýdovščine) — 496
Zavije (kod Trsta) — 613, 649, 721, 725, 875
žazar (kod Vrhnike) — 305
Zegar (kod Bihaća) — 53, 102, 104, 114, 219, 403, 417, 418, 421, 428, 429
žejanc (kod Opatije) — 650
Žeje (kod Postojne) — 454, 665
Želežna Kapla (u Austriji) — 558, 623
Želežna vrata (trg, 1247, kod Kline) — 376, 392, 441, 451, 458, 465, 547, 551, 603, 699
Železnki — 289, 291
Želim (kod Cerkna) — 298, 380
Želiava (kod Lukoge Petrovoge Sela) — 380
Želježna plava (k. 774, kod Ribnice) — 101, 111—113, 118, 166, 410—417, 420, 421, 435—437, 552
žlovje (trg, 660, kod Klane) — 698
Žlt (kod Idrije) — 289, 290
Žitomiša (kod Cerknice) — 82, 90
žitovska (kod Radovljice) — 854
Žitovski Vrh (kod Žirija) — 293
Žitovski vrh (brdo, kod Žirija) — 298, 305
Žitovski vrh pri sv. Antonu (sada Žitovski Vrh nad Gorenj Vasjo, kod Idrije) — 293
Živi Blumarı (kod Jablanca) — 210
Zlato (kod Boh. Bistrice) — 256
Zlato (kod Laška) — 201, 274, 505, 676
Zmuj — 486, 509, 721
žmovnica (kod Novoga) — 221, 571
Zudnica (kod Bakra) — 348
Zupnjol (kod Secnja) — 568
Zuta Lokva (kod Brinja) — 153, 171, 214, 315, 221, 225, 271, 273, 318, 345, 559, 567, 577, 580, 584, 787—789, 791, 818, 823
Zuzemberk — 71, 72, 74, 78, 79, 90, 92, 200, 201, 277—280, 329, 333, 583
Žvirče (kod Velikih Lašča) — 78, 79, 87, 201—203, 205, 276

NOVJ (Jugoslavenska armija) — 7, 864, 893, 894, 898, 927, 952, 985, 539, 913, 927, 956, 968, 981, 990, 989—991, 1005, 1011, 1014, 1032
1054, 1088, 1089, 1091, 1101
Jugoslavenska ratna mornarica — *suvremčke:*
925
— 8 fratnnska — 961, 971, 980, 989, 1020, 1097, 1101
— Crvena armija — 494, 626, 956
Armije
Grupe armija
— 2-va — 10
— 2-ga — 10, 220, 673
— 3-ća — 10
suvremčke:
— 4-ta — 7—9, 10, 13, 14, 16—22, 27, 995, 996, 1010, 1026, 1078, 1079
— 15 anglo-americka — 914, 961,
njemačke:
33, 36, 38, 40, 45, 53, 57—61, 70, 98—100, 104, 106, 109, 114, 120, 130, 139, 140, 142, 145, 150, 154—156 158—165, 168—170, 172, 173, 270, 271, 274, 444, 445, 664—668, 793, 795, 796, 799, 802, 804, 805, 807, 816, 821, 822, 824—827, 830—832, 843—848, 852—858, 861, 863, 977, 988
— Bernekia — 73 625, 640
Banaljoni
— -ca — 453, 953, 961

— Inzinyrijski 1. tenkovske briga-
de 4. armije — 109, 110, 119, 121, 152, 196, 199, 438, 444, 671, 798
— Inzinyrijski 7. korpusa — 80, 81, 93
— Inzinyrijski 15. divizije — 202
— Inzinyrijski 19. divizije — 342, 343, 750
— Inzinyrijski 26. divizije — 218, 342
— Inzinyrijski 30. divizije — 260
— Inzinyrijski 31. divizije — 639
Izvorish drzavljana u sastavu JA:
— 1. austrijski — 73, 95
— 9. bugarske »Bruno Buoci« (»Buozzi«) — 506
nepriyatelyski
— 1-va 1. SS posebnog puka »Vatra-
gore — 86
— 592. pionirski 392. legionarske di-
vizije »Prince« — 208, 213
— 499. lovacki 188. brdske lovacke
divizije — 645
— 924-ti 104. lovacke divizije — 103
— 921. landesschützen — 77
— 977. pesadijske — 13
— 999. tvrdavski — 13, 213
— 1473. tvrdavski — 816
— »Alpenland« III« — 680
— »Bahnberger« (»Bjuchberger«) —
444, 446, 449, 452, 454, 457, 459,
463, 466, 468, 475, 480, 484, 487,
496, 508, 529, 592, 591, 595—597,
607, 609, 611, 613, 614, 621, 622,
661, 717, 780, 783, 798, 802, 808,
815, 823, 861, 862, 865, 900
— 1-va 7. divizije — 124, 132, 134,
591, 599, 669, 766, 767, 775, 776
— ■ 1-va 8. divizije — 52, 54, 57—59,
117, 220, 423, 611, 827
— 1-va 13. divizije — 32—35, 67—
69, 220, 224—228, 465, 486, 687—
690, 712, 713, 800
— 1-va 35. divizije — 46—48, 360,
602, 608, 609, 615, 620, 623, 624
— 2. dalmatinska proletarska — 24,
25, 174—179, 182, 208, 209, 211,
233—235, 327, 328, 361—364, 366,
391, 415, 457, 458, 465, 479, 483,
485, 486, 492, 613, 615, 618, 643—
645, 647, 648—652, 665, 759, 761,
762, 793, 813, 814, 900
— 2. »Ljubo Sercer« — 73
— 2-ga 1. slovenacke divizije KNOJ
— 304, 640
— »Gorica« — 290
— »Iskra« — 290
— »Tisa« — 290
— »Udine« — 290
Brigade
JA:
— 1. dalmatinska proletarska — 17,
— proletarska —18
53, 99—104, 108, 118—112, 114,
118, 190, 191, 193, 214—216, 221,
241, 314, 325—328, 337, 359, 360,
392, 393, 395, 408, 409, 417—421,
436, 442, 443, 452, 457, 483, 545—
554, 571, 584, 598, 613, 740, 741,
743, 744, 747, 754, 814, 815
-a — 275, 368, 370, 373, 398
— 1-va 1. slovenacke divizije KNOJ
— 6. »Tone Tomsic« — 73
— 1. »Vladimir Gortan« — 220, 240,
311, 376, 395, 451, 479, 482, 483,
493, 508, 543, 656—660, 695—710,
721—734
— 1. korkovska 4. armije — 9, 17—
110, 140, 141, 151, 154, 157, 170,
173, 190, 194—196, 199, 223, 230,
232, 241, 266, 268, 270, 314, 320—
322, 331, 338, 341, 354, 360, 377,
444, 446, 449, 452, 454, 457, 459,
463, 466, 468, 475, 480, 484, 487,
496, 508, 529, 592, 591, 595—597,
607, 609, 611, 613, 614, 621, 622,
661, 717, 780, 783, 798, 802, 808,
815, 823, 861, 862, 865, 900
— ■ 1-va 8. divizije — 52, 54, 57—59,
591, 599, 669, 766, 767, 775, 776
— • 1-va 7. divizije — 124, 132, 134,
117, 220, 423, 611, 827
— 1-va 13. divizije — 32—35, 67—
69, 220, 224—228, 465, 486, 687—
690, 712, 713, 800
— 1-va 35. divizije — 46—48, 360,
602, 608, 609, 615, 620, 623, 624
— 2. dalmatinska proletarska — 24,
25, 174—179, 182, 208, 209, 211,
233—235, 327, 328, 361—364, 366,
391, 415, 457, 458, 465, 479, 483,
485, 486, 492, 613, 615, 618, 643—
645, 647, 648—652, 665, 759, 761,
762, 793, 813, 814, 900
— 2. »Ljubo Sercer« — 73
— 2-ga 1. slovenacke divizije KNOJ
— 304, 640

— 2-ga 7, divizije — 122, 128—135, 743—747, 753—757, 759—761, 875, 876
137, 769—771, 773, 776
— 2-ga 8, divizije — 52—55, 123, 192, 826—828
— 2-ga 13, divizije — 32, 34, 35, 68, 69, 224—227, 465, 687, 689, 690, 713—715, 800—803
— 2-ga 35, divizije — 46, 48
— 2-ga 43, divizije — 220, 311, 376, 451, 543, 656, 658—660, 696—710, 721—724, 852
— 3, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 3-ga 1, slovenačke divizije KNOJ — 384, 501, 625, 626, 628, 630, 632—637, 640
— 3-ga 7, divizije — 122, 126, 130, 131, 134—137, 584, 769—773, 775, 776
— 3-ga 8, divizije — 52—54, 57, 59, 115, 117, 118, 422, 492, 611, 827, 828
— 3-ga 13, divizije — 32—35, 67—69, 220, 224—226, 228, 590, 465, 480, 514, 598, 601, 687—690, 712—715, 801—803
— 8, »Ivan Cankar« — 73, 78, 80, 82—89, 90, 95, 202, 203, 277, 278, 280—284, 322, 373, 441, 672, 677, 679, 681, 684
— 5, pehotnoveha — 24, 61—66, 144, 154, 181—183, 333, 334, 415, 426, 472, 511—514, 676, 790, 792
— 6-ga 19, divizije — 139, 141, 143, 145, 146, 221, 241, 271, 335, 543, 561, 563—569, 571—573, 575, 577, 614, 728, 729, 731—736, 746, 754—756, 758, 759, 761
— 7, »Ivanov Prestrnk — 73, 290, 292, 296, 302, 307, 308, 379, 382—384, 501, 625, 626, 628, 630, 632—637, 640
— 8-ma 20, divizije — 22, 23, 37, 38, 61, 99, 101—103, 113, 130, 131, 181—184, 221, 240, 353, 359, 367, 370—372, 374, 375, 390, 405, 417, 523, 529—538, 640, 666, 792, 819, 451, 465, 511—515, 517—519, 832, 835, 855—840, 865—867, 869, 870—872, 878, 880
— 8, »Ivan Lovšin« — 73, 82, 86, 88, 89, 92, 203, 277, 279, 281, 282, 284, 285, 287, 334, 339, 368, 399, 400, 672, 676—683
— 9-ga 18, divizije — 73, 83, 86, 88, 91, 203, 204, 276—278, 281, 284—286, 334, 335, 450, 451, 679—684
— 9-ga 20, divizije — 37—39, 42, 43, 144, 181—184, 187, 188, 196, 231, 240, 339, 375, 390, 395, 411, 412, 464, 500, 502, 511—515, 517, 519, 521—523, 529, 531, 533—538, 667, 792, 806, 807, 823, 833, 839—841, 864—867, 870—873
— 10-ga 20, divizije — 37—41, 43, 45, 61—64, 181—183, 219, 221, 240, 359, 375, 376, 389, 390, 394, 411, 412, 451, 465, 479, 543, 595, 644, 645, 657—659, 696—710, 721—724, 820, 822—824, 836, 839, 847, 848, 864—867, 869, 871
— 13, »Janhuasken — 73, 80, 81, 84, 87, 89—91, 203, 204, 276, 277, 280, 282, 283, 285, 286, 678—683
— 16-ma 26, divizije — 99—104, 108, 111—114, 154, 190, 191, 197, 214, 215, 221, 241, 268, 314, 323—328, 578, 618, 728, 732—735, 737—741, 743—747, 753—757, 759—761, 875, 876
— 17, »Ivan Cankar« — 73, 78, 80, 82—89, 90, 95, 202, 203, 277, 278, 280—284, 322, 373, 441, 672, 677, 679, 681, 684
— 18-ma 20, divizije — 22, 23, 37, 38, 61, 99, 101—103, 113, 130, 131, 181—184, 221, 240, 353, 359, 367, 370—372, 374, 375, 390, 405, 417, 523, 529—538, 640, 666, 792, 819, 451, 465, 511—515, 517—519, 832, 835, 855—840, 865—867, 869, 870—872, 878, 880
— 19, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 20, »Slavko Slander« — 73, 77, 78, 80, 81, 84, 87, 89—91, 203, 204, 276, 277, 280, 282, 283, 285, 286, 678—683
— 21, »Janhuasken — 73, 80, 81, 84, 87, 89—91, 203, 204, 276, 277, 280, 282, 283, 285, 286, 678—683
— 22, »Ivan Cankar« — 73, 78, 80, 82—89, 90, 95, 202, 203, 277, 278, 280—284, 322, 373, 441, 672, 677, 679, 681, 684
— 23, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 24, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 25, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 26, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 27, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 28, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 29, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 30, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 31, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 32, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 33, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 34, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 35, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 36, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 37, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 38, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 39, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 40, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 41, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 42, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 43, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 44, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 45, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 46, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 47, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 48, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 49, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640
— 50, »Ivan Gradnik« — 73, 253—258, 260—262, 290, 292, 294, 296—301, 304, 308, 379—381, 387, 388
501, 624, 628, 630, 631, 633—635, 637, 640

330, 337, 340,354, 360,362, 392, 408, 409, 417,419—421,442, 452, 458, 465, 482,534, 538,543,545, 547, 548, 550,598, 622,716,718, 780, 837, 876, 878—880, 888, 894, 900
— 11-ta 29. divizije — 396, 491, 615, 622, 848, 851, 855, 861
— 11. »Miloš Zidanšek« — 73, 77
— 12-ta 15. divizije — 73, 77, 80—82, 84, 85, 87—90, 92, 202, 276—278, 281—283, 332, 676—678, 680—684
— 12-ta 26. divizije — 99—101, 104, 190, 191, 193,197, 214—216,218, 221, 226, 241,268, 314,320,323, 330, 337, 340,355, 356,360,391, 392, 395, 408,409, 420,442,452, 457, 483, 512,545—548,550—554, 570, 598, 669,732—735,737—739, 775, 815
— 13. »Mirko Bračič« — 73
— 13-ta 29. divizije — 369, 452, 466, 613,615, 622, 623, 848, 850, 851, 854
— 14-ta 19. divizije — 57—59, 116, 139, 141, 144—146, 220,221,230, 240, 271, 355,391, 413,414,424, 543, 560, 562, 564—569, 571, 572, 575—577, 590, 596, 618, 731, 733—736, 739—745, 753—756, 758, 760—762
— 14-ta 29. divizije — 396, 478, 491, 616,618, 622, 767, 848, 850, 851, 854,855
— 15. »Belokranjska« — 73, 78, 80, 81, 85—87, 90—93, 203, 276, 279, 281—283, 332, 676—678, 680—684
— 16. »Janko Premrl Vojko« — 73, 257, 259, 291, 292, 294, 295, 299, 300, 302—305, 308, 379, 381, 383—385, 501, 625, 629, 630, 632—634, 636, 640
— 17. »Simon Gregorčič« — 73, 242, 243, 246, 248, 249, 251—256, 259—262, 495—497, 499, 501—503, 624, 627,629, 631—633, 635—638
— 18. »Bazoviška« — 73, 242, 243, 246,248, 249, 252—262, 305, 495—497, 500, 502, 503, 624, 627, 629, 631, 632, 634—639
— 19. »Srećko Kosovel« — 73, 242, 243,246, 254—256, 262, 307, 495—498, 500, 502, 503, 625, 627, 629, 631,633—635, 637, 638, 755
— 20. »Tržaška« — 631, 632
— Artiljerijska 4. armije — 9, 19, 21, 27, 28, 33, 57, 70, 99, 140, 151, 153, 154, 161—164, 169, 170, 172, 173, 190,193, 222 223, 230,232, 241, 267,268, 312, 314, 321,322, 331, 338,341, 354, 360, 377,391, 396 406,430, 443, 452, 461,463, 466, 468,474, 478, 480, 484,487, 506, 508,546, 568, 622, 658,716, 729, 743,754, 783 802, 804,815, 821, 847—849, 854, 855, 894, 898
— Artiljerijska 7. korpusa — 10, 73, 80, 84, 95, 202, 275, 277, 287, 332, 368, 373, 486, 672, 681
— Artiljerijska 29. divizije — 461, 847
— Dopunska 4. armije — 9, 70, 468, 475
— Inžinjerijska 4. armije — 70, 468, 151, 156, 170, 682, 683
— Inžinjerijska 7. korpusa — 682, 683
— »Franjo Ogulinac Seljo« — 802—804
— »Karlovačka« — 373, 375, 599, 600, 773
— Muslimanska 8. divizije — 52—55

Stranih državljana u sastavu JA

talijanske:

— 20. »Triestina d'assalto Garibaldi« — 73, 628, 633
— 24. »Fontanot« — 73, 86, 88, 89, 92, 95, 203, 275, 277, 281, 282, 285, 286, 335, 374, 678, 679, 681
— 157. »Gvido Pičeli« (»Guido Picelli«) — 73
— 156. »Bruno Buoci« (»Buozzi«) — 73, 306
— 158. »Antonio Gramši« (»Granisci«) — 73

savezničke:

— 43. indijska pješ. motorizovana — 1069

neprijateljske
četničke:

— 1. Bosanskog četničkog korpusa — 290
— 1. Dalmatinskog četničkog korpusa — 290
— 1. Ličkog četničkog korpusa — 290, 368
— 2. Bosanskog četničkog korpusa — 290
— 2. Dalmatinskog četničkog korpusa — 290
— 2. Ličkog četničkog korpusa — 290, 368

— 3. Bosanskog četničkog korpusa — 290
— 3. Dalmatinskog četničkog korpusa — 290
— 3. Ličkog četničkog korpusa — 290
— 4. Bosanskog četničkog korpusa — 290
— 4. Dalmatinskog četničkog korpusa — 290
— 4. Ličkog četničkog korpusa — 290
— »Lika« Jevđevićevog četničkog korpusa — 290

njemačke:

— 1017. tvrđavska — 13
— 24. SS kraških lovaca — 289

ustaško-domobranske (zdrugovi):

— 3. ustaški — 92, 317, 344
— 4. ustaški — 60, 150, 174, 189, 213, 316, 318, 345, 426, 510, 816, 817
— 7. ustaški — 316, 317, 587, 768
— 10. lovački — 316, 317
— 12. pješadijski — 317, 344, 423
— 17. ustaški — 46, 318, 344—346, 801 818
— 18.'ustaški — 150, 213, 316, 318 345, 727, 818
— 20. ustaški — 313
— 23. ustaški — 174, 324, 345, 347, 727, 816, 818

Divizije

JA:

— 1. slovenačka KNOJ-a — 73, 275, 368, 370, 373, 640
— 7-ma — 51—53 115, 119, 121, 219, 220, 229,231, 240, 373, 389, 421. 422, 440,464, 486, 488, 505, 553, 565, 582,584, 585 591, 593, 594, 599, 600,602,608, 610, 612, 618—622, 662, 669, 680, 709, 710, 766, 775, 780 800, 805—807, 828, 847, 861, 900
— 8-ma — 25, 50, 51, 53, 54—59, 69, 115, 117, 118, 123, 135, 219—221, 418, 423, 425, 450, 454, 458, 459, 463, 477, 486, 487, 488, 492, 505, 552, 553, 582, 584, 585, 593, 594 596, 599, 600—602 , 604, 607, 609-612, 614, 615, 617—622, 662, 723, 724, 774, 775, 780, 805, 826, 828, 830, 846, 852, 861, 900
— 9-ta — 9, 17, 19, 21, 24, 25, 30, 70, 151, 159, 160, 164, 166, 168, 170—175, 179, 195, 207, 208, 221, 230, 232—234 , 241, 265, 266, 268, 314, 319—322, 325, 330, 338, 341, 350, 351, 354, 360—362, 378, 391, 396, 407, 430, 443, 452, 454, 457, 458, 460—463 , 465,468, 469,479, 482, 483, 485, 492, 505, 508, 528, 538, 543, 544, 549, 566, 594—597, 600, 603—607, 609, 613—615, 617, 618, 643—645, 662, 663, 669, 752, 759 765, 779, 781, 783, 790, 793, 799, 804, 808, 813, 835—837, 845, 862, 864, 868, 869, 874, 900
— 13-ta — 10, 15, 16, 30, 31, 33, 35, 66 67, 69, 139, 140, 151, 153—156, 159, 160,170, 171, 173, 181,195, 220, 223, 228—230, 232, 240, 273; 312, 313,319, 320, 322 330,337, 340, 341,348, 350, 351, 353,359, 360, 376,378, 390, 392, 395,404, 405, 425, 429, 441, 444^146, 448, 451, 457—461, 463, 465, 468, 473, 480, 483,485, 489, 492, 505,508, 513, 514,528, 529, 533, 543,544, 546, 547, 549, 551—553, 560, 582, 584, 585,589, 593, 596, 597,603, 604, 607,609, 610, 613, 614.618, 659, 660, 662, 668, 669 ,686, 691—694, 735, 739, 752, 759, 779—781, 789, 791, 792, 799—803, 809, 813, 820, 858, 886—888, 894, 900
— 14-ta — 73, 76
— 15-ta — 10,71, 73, 79, 80, 86,87, 91—93, 151, 202,- 203, 275, 277, 278, 281,284—287,332—335,367, 373, 459,477, 486, 488, 490,504, 507, 672, 676—678, 680—685
— 18-ta —10, 72, 73, 79 80,86, 88—91, 93, 151, 200—203, 275—277, 281—287, 332—335, 368,370, 373, 378, 389, 450, 457, 459. 486, 488, 490, 504, 507, 542, 672, 676—685
— 19-ta — 9, 21, 24—30, 40, 42, 57, 58. 67, 70, 109, 110, 115—119, 139—141, 151, 154, 160, 167, 170—173, 195 , 214 ,216, 220, 221, 230, 232, 240, 265, 266, 268, 270. 271, 314, 319—321, 330, 331, 337, 338, 340—343, 348, 350, 351, 353—356,360, 376—378,390—393, 395, 405,407, 412, 414-416, 425, 429, 443,445, 446 452,457—463, 465, 468,470, 480, 489, 492, 505 508, 528, 529, 533, 543, 544, 547—549,559, 560, 563, 565, 569, 571, 590, 594, 596, 600, 603 , 604, 607, 609, 610, 613—

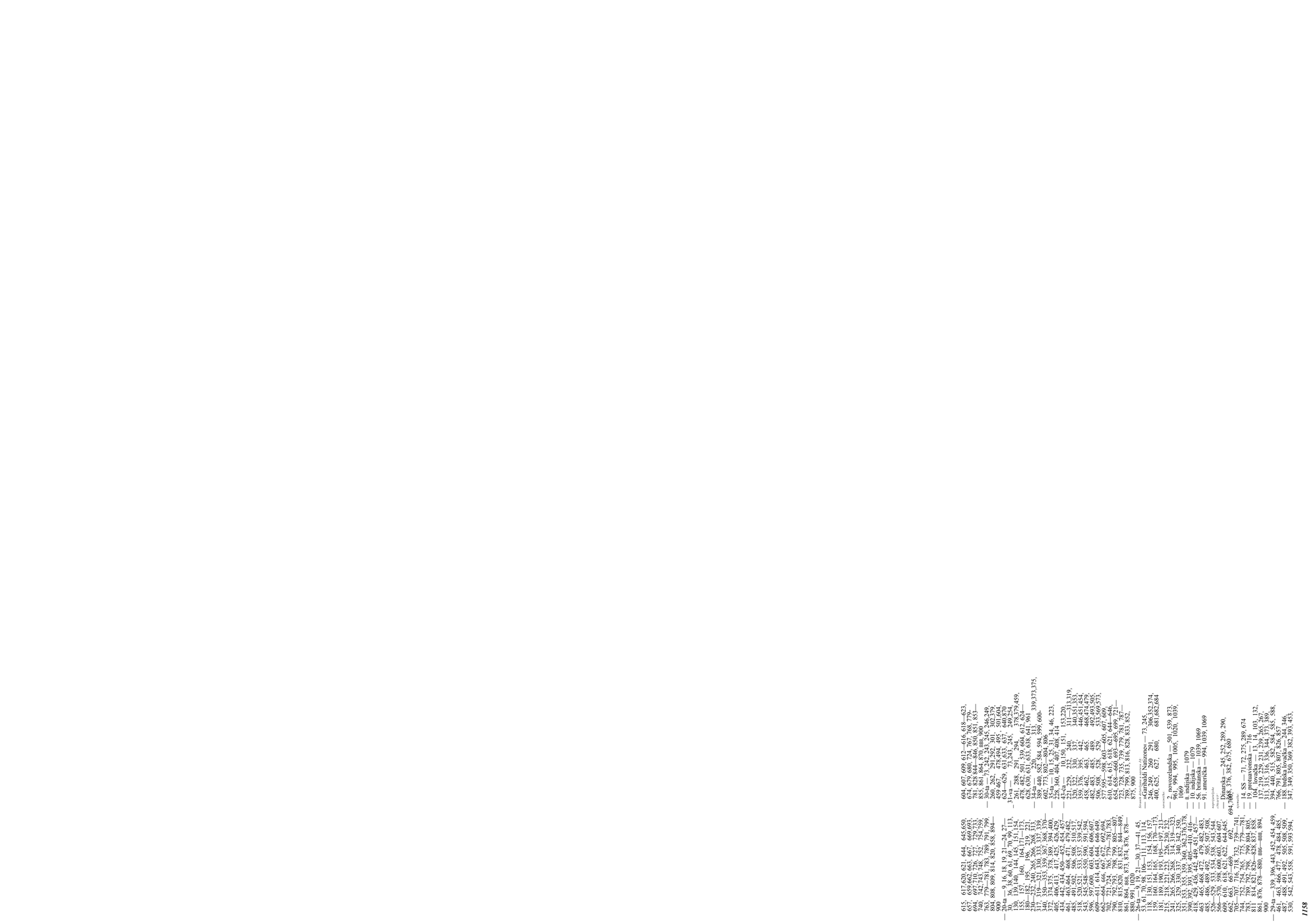

344—347, 402, 654, 727, 816—818
— 13-ta — 46, 57, 92, 313, 317, 318, 344, 389, 581, 803, 818
Divizioni
.r.
— 1. bržski artiljerijski 19. divizijski 898
je — 139—141, 461, 733, 743, 754
— 1. haubički Artiljerijske brigade
4. armije — 19, 140, 141, 153, 161, 162, 163, 167, 169, 172, 223, 223
341, 377, 461, 506, 743, 754, 791
— 2. haubički Artiljerijske brigade
4. armije — 161, 162, 163, 164, 166, 167, 223, 341, 377, 461, 506, 729, 733, 743, 898
— 3. motorizovani brdski Artiljerijske brigade 4. armije — 36, 33, 57, 146, 161, 162, 163, 167, 169, 172, 223, 223, 312, 341, 377, 454, 461, 506, 568, 716, 791, 804
— 4. lesk Artiljerijske brigade 4
armije — 161—164, 166, 167, 223, 341, 377, 461, 506 , 743, 754 , 894, 893, 900
— 5. protivavionski Artiljerijske brigade 4 armije — 27, 153, 162, 163, 164, 222, 341, 377, 461, 506
— 6. protuoklopni Artiljerijske brigade 4 armije — 162, 222, 232, 267, 268, 341, 377, 454, 461, 506
— 237 Pješadijska — 220, 311, 324, 346—348, 350, 355, 369, 393, 453, 622, 643, 645, 655, 687, 692, 693, 719, 481, 493, 545, 585, 608, 609, 622, 643, 645, 655, 687, 692, 693, 727, 778, 819, 829, 844, 894
— 392 Jegounuska vPlivaa — 13—15, 20, 31, 51, 60, 67, 98, 150, 174, 189, 208, 213—216, 224, 315—318, 344—347, 350 493, 510, 545, 622, 643, 654, 693, 794, 801, 816—819, 829, 844, 894
— 373 Jegounuska vTitgare — 13—16, 20, 31, 37, 51, 98, 122, 140, 315—317, 344, 411, 427, 428, 515, 693, 766, 768
— 710. pješadijska — 244, 246, 247
vasilije-dimitrijevića
Kavkaskо-kozačka — 290
— 2-ga — 313
129, 140, 315—317, 344, 402, 587, 768
— 10-ta — 13 15, 20, 51, 98, 122
— 11-ta — 13—15, 20, 31, 60, 67, 98, 150, 189, 213, 315, 316, 318
nepoznatih
— 540. mornarički odsjek — 13, 324

Eskadrile
.r.
— 1. lovačka z. lovačkog vazduhoplovnog puka — 325, 793, 796
— 2. lovačka z. lovačkog vazduhoplovnog puka — 325, 793, 796
Flotile
.r.
— transportnih brodova — 155
Grupe
.r.
— Kočevska — 339, 340, 359, 367—370, 373, 375, 389, 397, 504, 672, 677, 678
— Slapceska NOP odreda — 73
nepoznatih
nizemlje.
— bolnica »Djeblotier« (»Djipetlho-lipe) — 289
— bolnica »Blank« — 289
— Artiljerijski Pomorske Komande sjevernog Jadrana — 155, 234
— bolnica »Cusnuljd (»Zuschneid«) — 244
— bolnica »Kesleeman« (»Kolster-mann«) — 244
— Protivavionski 1. tenkovske brigade — 222, 274, 444, 445, 459, 671
— 6. protuoklopni Artiljerijske brigade 4 armije — 162, 222, 232, 267, 268, 341, 377, 454, 461, 506
— 237 Pješadijska — 220, 311, 324, 346—348, 350, 355, 369, 393, 453, 622, 643, 645, 655, 687, 692, 693, 719, 481, 493, 545, 585, 608, 609, 622, 643, 645, 655, 687, 692, 693, 727, 778, 819, 829, 844, 894
— 392 Jegounuska vPlivaa — 13—15, 20, 31, 51, 60, 67, 98, 150, 174, 189, 208, 213—216, 224, 315—318, 344—347, 350 493, 510, 545, 622, 643, 654, 693, 794, 801, 816—819, 829, 844, 894
— 373 Jegounuska vTitgare — 13—16, 20, 31, 37, 51, 98, 122, 140, 315—317, 344, 411, 427, 428, 515, 693, 766, 768
— 710. pješadijska — 244, 246, 247
vasilije-dimitrijevića
Kavkaskо-kozačka — 290
— 2-ga — 313
129, 140, 315—317, 344, 402, 587, 768
— 10-ta — 13 15, 20, 51, 98, 122
— 11-ta — 13—15, 20, 31, 60, 67, 98, 150, 189, 213, 315, 316, 318
nepoznatih
— 540. mornarički odsjek — 13, 324

— borbena »Rijeka« — 348, 355, 655
— »Zomer« (»Sommer«) — 766
Korpusi
ruski:
— 4-ti — 20, 21, 24, 25, 50, 56—58, 61, 69, 104, 113—115, 119, 121, 135, 140, 150, 151,155, 167, 170,195, 219—221, 229, 231, 239, 240, 265, 267, 313, 321,336, 339, 341,352, 358,375, 377,388, 394, 402,404, 407, 408, 416, 418, 420—425, 431, 432, 434, 436,440, 450, 459,463, 464, 477, 484,486, 488, 492,507, 517, 524, 528,552, 553, 565,566, 580—588, 590—597, 599—610, 612, 614, 619—622, 662, 669, 680, 723, 735, 780, 788, 791, 799, 800, 805—807, 828—830, 847, 851, 857, 861, 886, 900
— 5-ti — 432
— 6-ti — 9
— 7-mi — 9, 10, 70—75, 77, 80, 83, 84, 87, 89, 90, 94, 95, 97, 151, 200, 201, 203, 221, 274—279, 283 285—287, 319, 320, 329, 331, 332, 337, 339, 340, 352, 359, 367—369, 372-375, 389, 394,397, 400, 402, 404, 431, 440, 450,464, 472, 476, 477, 484, 486, 488,504, 505, 507—509, 520, 521, 542,543, 558, 583, 588, 590, 594, 596,597, 600, 603, 606, 607, 611, 613,614, 621, 627, 662, 672—679, 681—684 , 710, 779—781, 787, 847, 848, 851, 856, 857
— 8-mi — 9 17—19, 37, 59, 130, 857
— 9-ti 73, 242—245, 251, 252 264, 288, 289, 291, 294, 304, 374, 378—380, 463, 467,478, 482, 485, 489 491, 494, 495 500, 582, 605—607, 610—612, 614, 624, 626, 628, 631, 641, 662, 676, 779—781, 834, 836, 837, 845, 856, 857, 864, 870, 887, 961
— 11-ti — 10, 15, 21, 24—27, 29—31, 46, 66, 70, 142, 151, 153, 160, 162, 167, 195, 220,223, 229, 232, 265, 266, 268, 272,273, 311—314, 316 319—322,329, 332, 337, 338,350, 351, 404 405 407, 415, 420,422, 474, 573,590, 592, 594, 598,687. 695, 735,740, 741, 783, 787,789, 791, 799, 802, 816
— narodne odbrane Jugoslavije — 470
saveznički:
— 2. poljski — 971
— 9. britanski — 718
— 13. britanski armijski — 995, 1007, 1038, 1039, 1069, 1096, 1101
neprijateljski
četnički:
— Bosanski — 290, 382
— Dalmatinski — 290
— Jevđevićev — 290
— Lički — 290, 368, 376
njemački:
— 15. brdski armijski — 13—16, 315, 344, 346, 428
— 34-ti — 481, 716
— 69. rezervni — 344
— 91. armijski — 313,317, 344,775
— 97. armijski — 289,346, 350,442, 451, 481, 486, 539, 613, 622, 643, 660, 680, 723, 763, 826, 828
srpski dobrovoljački (SDK)
— Srpski dobrovoljački — 244, 289, 290, 339, 368, 369, 489, 520, 588, 675, 680, 778, 845
Odredi
sovjetski
— 1. »Učka« — 654
— Banijski — 593
— Belokranjski — 73, 80, 83—85, 87, 88, 90, 92, 94, 202, 275, 373
— Dolenjski — 73, 77, 80, 84—86, 88, 94, 543
— Jeseniško-bohinjski — 73 625, 628, 632, 640
— Jugoslavenski (pri Saveznič kojvojnoj upravi) — 892, 1043, 1101
— Kamniško-zasavski — 73
— Kokrški — 73
— Kombinovani motorizirani 4. armije — 671, 716—718
— Koruški — 73
— Kozjanski — 73
— Krajiški — 127, 133, 599
— Kvarnerski mornaričke pješadije — 155, 174, 233—236, 238, 251, 253—255, 259, 323, 325, 361—366, 459, 486 493 , 506 , 609, 614 , 645, 690, 722
— Lackov — 73
— Notranjski — 73, 80, 84, 87, 90, 94, 339, 368, 370—372, 398, 681
— Primorsko-goranski — 311, 441 480, 589, 655—658, 686, 699, 702, 706, 707, 714
— škofjeloški — 73, 291, 625, 628, 632, 640

nepryatelyski
nyemtski:
— 1. lovatski dopustsi — 57, 317, 344, 346
— 1. SS poslani »Vatagovu — 72, 285, 333, 369, 674, 677, 678
— 2. kozaki — 289
— 4. momartsko-lovatski policijski — 174, 244
— 4 policijski — 317
— 9. SS policijski — 289
— 10. SS policijski — 244, 289, 627
— 13. SS policijski — 289
— 14. SS policijski — 72
— 15. SS policijski — 244, 251, 289, 348, 393, 441
— 17. SS policijski — 278—280, 369, 397, 441, 583, 588, 674, 678, 680, 681, 684
— 19. SS policijski — 71, 78, 79, 90, 200, 275, 279, 369, 372, 674, 681, 684
— 20. lovački — 581, 769, 773
— 25. SS policijski — 78, 275, 279
— 38. SS policijski »Tok (»Todor«) — 77, 289
— 237. artiljerijski — 347, 348
— 373. artiljerijski 373. legionarske divizije — 140, 315
— 383. pješadijski 373. legionarske divizije — 13, 15, 101, 315, 427
— 384. pješadijski 373. legionarske divizije — 13—15, 37, 140, 315, 411
— 392. artiljerijski — 60, 174, 189, 215, 316, 345—348, 816, 818
— 654. artiljerijski 104. lovačke divizije — 132, 137, 219, 317, 805
— 724-ti 104. lovačke divizije — 219, 316, 317, 805
— 730. pješadijski 710. pješadijske divizije — 244, 246
— 734-ti 104. lovačke divizije — 347, 348, 643, 645, 647, 727, 894
— 846. pješadijski 392. legionarske divizije »Plavec« — 14, 32, 174, 189, 208, 213, 214, 316, 318, 345, 817
— 847. pješadijski 392. legionarske divizije »Plavec — 14, 32, 60, 189, 213—215, 223, 224, 316—318, 344—346, 817—819
— 901 (ranije 136) 188. brdske jovačke divizije — 349, 393, 693, 774
— 902 (ranije 137) 188. brdske jovačke divizije — 349, 393, 774
— 903 (ranije 138) 188. brdske jovačke divizije — 349, 393, 441, 693, 698
— 904 (ranije 139) 188. brdske jovačke divizije — 349, 382, 441, 693, 774
— 944. ondašnji artiljerijski — 13, 213, 316
— 1046-ti 237. divizije — 347, 348, 686, 687, 692, 693, 727
— 1047-mi 237. pješadijske divizije — 347, 348, 643, 645, 647, 727, 894
— 1048-mi 237. divizije — 347, 348, 819
— 1088 (ranije ₁₂₃) 188. brdske jovačke divizije — 244, 347, 349
— Aumanski Kavkasko-kozačke divizije — 290
— Dobrovoljački »Sjeverni Kavkaz« — 290
— Dopunski Kavkasko-kozačke divizije — 290
— Kavkaski — 290
— Kozački konjički — 290
— »Notdkaukazus« (»Notdkauka-sus«) — 244
— — 244, 289
— SS policijski »Bocche (»Bozcrne«) — 244, 289
Syrski dobrovoljački (SDK)
— 1-vi — 290, 489, 58
— 2-gi — 290, 367, 680
— 4-ti — 290, 367, 588, 680
— 5-ti — 290, 489
Slovenski muzički vjernosni zbor (SNVZ)
— 1-vi — 244, 246, 289, 290, 293, 382, 627

KOMANDE

JA:

— artiljerije 4. armije — 17, 169, 172, 222,230, 232, 241, 265,269, 314, 319,322, 331, 338, 341,354, 360, 378,391, 396, 443, 452,466, 487, 490,493, 506, 508, 509.543, 558

— pozadine 4. armije — 18, 19, 30, 120, 153,160, 172, 173, 222,230, 232, 241,269, 314, 321, 322,331, 338, 341,354, 360, 378, 391,396, 443, 452 ,462, 463, 466, 487 ,490, 493, 506,508, 509, 543, 558, 587

— tenkovskih i motorizovanih jedinica 4. armije — 17, 29, 30, 173, 194, 222,230, 232, 241, 265,269, 314, 319,322, 331, 338, 341354, 360, 378,391, 396, 443, 444,452, 466, 487,490, 493, 506, 508509, 543, 558, 661

— Pomorska komanda sjevernog Jadrana — 154, 174, 234, 238, 266, 325, 361—363, 366, 459, 486, 493 643, 645, 722

savezničke:

— Glavna komanda savezničkih snaga (Sredozemlja) — 910, 921, 922, 926, 929, 941, 945, 961, 980, 984, 993—995, 1005, 1010, 1011, 1013, 1024, 1043, 1048, 1052, 1054, 1067, 1073, 1078, 1083, 1091, 1096, 1101

— Vazduhoplovstva na Balkanu — 1058, 1059, 1080 *

— Vazduhoplovstva na Sredozenv lju — 1059, 1080

— Vrhovna komanda savezničkih snaga u Evropi — 984, 1013, 1019, 1020, 1024, 1032, 1036, 1038, 1041 1053, 1055, 1067

Komande mjesta:

— grada Beograda — 10

— Črnomelj — 373

— Kočevje — 373

— Metlika — 373

— Novo Mesto — 373

— Stari Trg ob Kolpi — 373

— Trst — 467, 468

— Vinica — 373

ŠTABOVI

NOVJ i JA:

— Vrhovni NOV i POJ (Generalštab JA) — 9, 30, 76, 173, 315,339, 344, 401,404, 416, 439, 463,479, 482, 486, 591, 593, 597, 600, 603—605, 607—611, 614, 621, 716, 778, 782, 854, 856, 893, 922, 926, 990, 991, 1010, 1043

— Glavni Hrvatske — 10, 16—18, 21, 29, 30, 173, 358, 463, 489, 543, 582—584, 593, 597—599, 601—607, 614, 622

— Glavni Slovenije — 10, 71, 73, 76, 77, 96 246, 274, 294, 331, 358, 373. 375, 397,463, 467, 476, 495,507, 582, 583,587—592, 594, 596,597, 600, 603,606, 607, 611, 614,633, 672, 677

— Glavni Srbije — 10

— Korpusa narodne odbrane — 10

— Operativni za Zapadno Primorsko — 73, 625, 640

— Vazduhoplovstva — 10

saveznički:

— Britanski imperijalni generalštab — 932, 952, 993, 994, 1038

— Britanskih načelnika generalštabova — 953, 994, 986, 996, 1013, 1024, 1038, 1041, 1067

— Kombinirani odbor načelnika generalštabova — 912—915, 924,942, 943, 945, 953, 965, 969, 981, 984, 986, 1013, 1024, 1036, 1041, 1054, 1055, 1057, 1058, 1067, 1073, 1075, 1078, 1079, 1093

USTANOVE, ORGANIZACIJE I OSTALI NAZIVI

AGENCIJE

— BBC (British Broadcasting Corporation — Britanska radio-stanica) — 1020, 1021
— Roj ter (Reuter) — 957
- TANJUG — 1054, 1101
- TASS — 956

AMBASADE

— Sjedinjenih Američkih Država u Jugoslaviji — 970, 1088, 1096
— Velike Britanije u Atenu — 905
— Velike Britanije u Jugoslaviji — 924, 953, 970, 989—991, 1014, 1088, 1091, 1092
— Njemačka — 75, 244, 453, 509, 673, 913, 925, 926, 956, 1055, 1102, 1104
— Velike Britanije u Moskvi — Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika — 907, 954, 956—958, 965, 969
— Velike Britanije u Vašingtonu — Sjedinjene Američke Države — 8, 892, 906, 907, 911—913, 938, 963, 970, 1055, 1078, 1093, 1100, 1102
— Švicarska — 922, 925
— Velika Britanija — 8, 892, 906, 922, 924, 981, 1033, 1100, 1102

KONFERENCIJE

— Anglo-američka konferencija
»Križar« — 905
— Jalitska (Krimska) konferencija
— 905—908

— Češka — 1074
— Holandija — 453
— Italija — 22, 244, 245, 247, 453, 470, 495, 545, 605, 857, 862, 892, 906, 907, 911, 925, 955, 957—972, 942, 952—954, 956, 957, 961, 965, 966, 969, 980, 994, 1021, 1025, 1055, 1069, 1083, 1089, 1102
— Japan — 925, 1054
— Jugoslavija — 7, 892, 893, 906, 907, 911—915, 923, 924, 926, 941, 953, 954, 956—958, 965, 969—973, 985, 997, 1023, 1036, 1054, 1058, 1069, 1074, 1078, 1079, 1088—1090, 1093, 1096, 1100, 1102
— Kanjonska linija — 911
— Madarska — 13

— vanjskih poslova DF Jugoslavije (Savezni sekretarijat za vanjske poslove) — 8, 1088, 1088—1091, 1096, 1097
— vanjskih poslova SAD — 911, 914
— vanjskih poslova Velike Britanije — 8, 953, 956—958, 1014, 1020
— za rani transport Velike Britanije — 929
UGOVORI
— Kapitski ugovor — 892, 911
— Rimski ugovor — 911
UPRAVE
— Jugoslavenska vojna uprava — 892
— Saveznička vojna uprava u Julij-skoj Italiji — 905—907, 910—912, 914, 915, 923, 924, 942—944, 952, 957, 961, 981, 994, 996, 997, 1026, 1043, 1054, 1057, 1069, 1079, 1096, 1091, 1097, 1100—1102
— Uprava ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu (UNRRA) — 1080
— Vojna uprava SAD — 911, 914
— Američka (»Crvena«) u Beogradu — 927, 1080
— Francuska u Beogradu — 1080
— Jugoslavenska pri Slabu s. brdu — 1014
— Jugoslavenska u Baranji — 1014
— Jugoslavenska u Lendavi — 922, 927
— Jugoslavenska u Rimu — 957
— PORTREE — 1010, 1019, 1032
ZONE
— 3. operativna — 9
— 4. operativna Slovenije — 73, 76, 90
— Zona »A« i »B« — 892, 893
OSTALI NAZIVI
— Antanta — 911
— AVNOJ — 891, 924
— Britanska Kraljevska mornarica — 930
— Komunistička partija Jugoslavije — 9, 18, 153, 582, 607
VLADE
— Demokratske Federativne Jugoslavije — 8, 891, 914, 924, 943, 956, 972, 1043, 1069, 1086, 1088—1092, 1096, 1097, 1100—1102
— Italije — 912
— Južne Afrike — 1057
— Novog Zelanda — 1057
— Sjedinjenih Američkih Država — 8, 891, 908, 911, 913, 944, 972, 986, 995, 1042—1044, 1056, 1068, 1069, 1091—1093, 1096, 1097, 1100, 1102
— Sovjetskog Saveza — 908, 944, 986, 1056
— Velike Britanije — 8, 891, 907, 908, 913, 944, 965, 968, 972, 980, 986, 995, 1036, 1038, 1042—1044, 1056, 1069, 1086, 1088, 1090—1093, 1097, 1100, 1102
VOJNE MISIJE
— Britanska u Beogradu — 922, 924, 926, 927, 1080
— Francuska u Beogradu — 1080
— Jugoslavenska pri Slavb. bn-tanske armiji — 1101
— Jugoslavenska u Baranji — 1014
— Jugoslavenska u Lendavi — 922, 927
— Jugoslavenska u Rimu — 957
— PORTREE — 1010, 1019, 1032
ZONE
— 3. operativna — 9
— 4. operativna Slovenije — 73, 76, 90
— Zona »A« i »B« — 892, 893
OSTALI NAZIVI
— Antanta — 911
— AVNOJ — 891, 924
— Britanska Kraljevska mornarica — 930
— Komunistička partija Jugoslavije — 9, 18, 153, 582, 607
— Savezničke vojne uprave u Juliji-skoj Italiji — 905—907, 910—912, 914, 915, 923, 924, 942—944, 952, 957, 961, 981, 994, 996, 997, 1026, 1043, 1054, 1057, 1069, 1079, 1096, 1091, 1097, 1100—1102
— Uprava ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu (UNRRA) — 1080
— vanjskih poslova DF Jugoslavije (Savezni sekretarijat za vanjske poslove) — 8, 1088—1091, 1096, 1097
— vanjskih poslova SAD — 911, 914
— vanjskih poslova Velike Britanije — 8, 953, 956—958, 1014, 1020
— za rani transport Velike Britanije — 929
UGOVORI
— Kapitski ugovor — 892, 911
— Rimski ugovor — 911
UPRAVE
— Jugoslavenska vojna uprava — 892
— Saveznička vojna uprava u Juliji-skoj Italiji — 905—907, 910—912, 914, 915, 923, 924, 942—944, 952, 957, 961, 981, 994, 996, 997, 1026, 1043, 1054, 1057, 1069, 1079, 1096, 1091, 1097, 1100—1102
— Uprava ujedinjenih naroda za pomoć i obnovu (UNRRA) — 1080
— Vojna uprava SAD — 911, 914
— Američka (»Crvena«) u Beogradu — 927, 1080
— Francuska u Beogradu — 1080
— Jugoslavenska pri Slabu s. brdu — 1014
— Jugoslavenska u Baranji — 1014
— Jugoslavenska u Lendavi — 922, 927
— Jugoslavenska u Rimu — 957
— PORTREE — 1010, 1019, 1032
ZONE
— 3. operativna — 9
— 4. operativna Slovenije — 73, 76, 90
— Zona »A« i »B« — 892, 893
OSTALI NAZIVI
— Antanta — 911
— AVNOJ — 891, 924
— Britanska Kraljevska mornarica — 930
— Komunistička partija Jugoslavije — 9, 18, 153, 582, 607
VLADE
— Demokratske Federativne Jugoslavije — 8, 891, 914, 924, 943, 956, 972, 1043, 1069, 1086, 1088—1092, 1096, 1097, 1100—1102
— Italije — 912
— Južne Afrike — 1057
— Novog Zelanda — 1057
— Sjedinjenih Američkih Država — 8, 891, 908, 911, 913, 944, 972, 986, 995, 1042—1044, 1056, 1068, 1069, 1091—1093, 1096, 1097, 1100, 1102
— Sovjetskog Saveza — 908, 944, 986, 1056
— Velike Britanije — 8, 891, 907, 908, 913, 944, 965, 968, 972, 980, 986, 995, 1036, 1038, 1042—1044, 1056, 1069, 1086, 1088, 1090—1093, 1097, 1100, 1102
VOJNE MISIJE
— Britanska u Beogradu — 922, 924, 926, 927, 1080
— Francuska u Beogradu — 1080
— Jugoslavenska pri Slavb. bn-tanske armiji — 1101
— Jugoslavenska u Baranji — 1014
— Jugoslavenska u Lendavi — 922, 927
— Jugoslavenska u Rimu — 957
— PORTREE — 1010, 1019, 1032
ZONE
— 3. operativna — 9
— 4. operativna Slovenije — 73, 76, 90
— Zona »A« i »B« — 892, 893
OSTALI NAZIVI
— Antanta — 911
— AVNOJ — 891, 924
— Britanska Kraljevska mornarica — 930
— Komunistička partija Jugoslavije — 9, 18, 153, 582, 607
— L-ondonska konferencija — 892
— Pariška konferencija — 892, 893
KOMITETI
— Gradski komitet KP Trst — 468
— Pokrajinski komitet SKOJ-a (za Crnomelj) — 573
— Pokrajinski komitet za Slovenjsko primorje — 607
LISTOVI
— »Borba« — 956, 1054, 1102
— »Krasnaja zvjozda« — 956
MINISTARSTVA
— rata Velike Britanije — 8, 953

— Memorandum o suglasnosti (Lon-
  donski) — 892, 893
— »Moegranova linija« — 892
— Naredna straža Grčke — 953
— Naredno vijeće Srba, Hrvata i
  Slovenaca — 911
— Organizacija ujedinjenih naroda
  — 912—914, 957, 1088
— »Pet« (»Polit«) — 75
— 1. pomorsko-desantni sektor —246
— Političnška škola ?. korpusa JA
  — 73, 97, 333, 672
— RAF (Royal Air Force) — Britan-
  ska kraljevska vazduhoplovstvo
  — 1058, 1080
— Savez komunističke omladine Ju-
  goslavije (SKOJ) — 772
— Slobodna teritorija Trsta (STT)
  — 892
— Sporazum o julijskoj krajini —
  1096, 1097, 1100—1102
— »Tom« (»Todt«) — 75
— Trupartina deklaracija — 892
— Zakon o zajmu i najmu — 925,
  955

S A D R Ž A J

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE JUGOSLAVIJE

1. mart — 15. maj 1945.

Dokumenti Četvrte armije

Strana

Redakcijska napomena — — — — — — — — — ;— 7

Naredba Vrhovnog komandanta Jugoslavenske armije od 2. marta 1945. o formiranju 4. armije — — — — — — 9

Izvještaj Obavještajnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 6. marta 1945. o jačini neprijateljskih snaga pred frontom Armije — — — — — — — — — — — — 13

Naredba Štaba 4. armije JA od 18. marta 1945. o postavljenjima i premještajima starješina u štabu i jedinicama Armije — 17

Zapovijest Štaba 4. armije JA od 18. marta 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na uporišta u rejonu Lapca, Nebljuha, Udbine i Korenice — — — — — — 20

Izvještaj Štaba 13. udarne divizije od 19. marta 1945. Štabu 11. korpusa JA o borbama u rejonu Udbine, Mekinjara, Bunića i Bilaja od 10. do 17. marta — — — — — — — — 30

Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 23. marta 1945. štabu 4. armije JA o dejstvima Divizije u lapačko-udbinskoj operaciji — — — — — — — — — — — — — — 36

Izvještaj Štaba 35. udarne divizije od 26. marta 1945. Štabu 11. korpusa JA o borbama 9. i 10. marta u rejonu Saborskog, Sertić-Poljane i Poljanka — — — — — — — — 46

Izvještaj Štaba 8. udarne divizije od 28. marta 1945. Štabu 4. udarnog korpusa JA o napadu na Vaganac, Ličko Petrovo Selo, Čelopek i o borbama za oslobođenje Bihaća — — 50

Izvještaj Štaba 19. udarne divizije od 29. marta 1945. Štabu 4. armije JA o borbi protiv neprijateljske kolone koja se od Karlovca probijala u pravcu Bihaća — — — — — — 57

Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 29. marta 1945. Štabu 4. armije JA o napadu na uporište Bilaj — — — — — 60

Izvještaj Štaba 13. udarne divizije od 30. marta 1945. štabu 11. korpusa JA o borbama od 19. do 28. marta u rejonu Kuzmanovače, Ljubova, Široke Kule i Vrepca — — — — 66

Strana

Pregled brojnog stanja ljudstva, naoružanja, socijalnog i nacionalnog sastava jedinica 4. armije JA na dan 31. marta 1945. godine 70—71

Izvještaj Štaba 7. korpusa JA od 31. marta 1945. Glavnom štabu Slovenije o borbenoj aktivnosti potčinjenih jedinica u martu 71

Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 31. marta 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Lapca i Bihaća 98

Izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade od 1. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Donjeg Lapca, Nebljuha, Udbine, Korenice i Bihaća 109

Izvještaj Štaba 7. udarne divizije od 1. aprila 1945. Štabu 4. udarnog korpusa JA o napadu na uporište u Izačić-Gradu i o borbama za oslobođenje Bihaća 121

Izvještaj Štaba 19. udarne divizije od 1. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Udbine i Krbavskog polja 139

Zapovijest Štaba 4. armije JA od 2. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za oslobođenje zapadne Like i otoka Paga 150

Izvještaj Štaba Artiljerijske brigade od 2. aprila 1945. Komandi artiljerije 4. armije JA o podršci artiljerije u operaciji za oslobođenje Donjeg Lapca, Nebljuha i Bihaća 161

Naređenje Štaba 4. armije JA od 6. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za gonjenje neprijatelja i oslobođenje Otočca, Brinja i Senja 170

Izvještaj Štaba 9. udarne divizije od 6. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje otoka Paga, Karlobaga i Baških Oštarija 173

Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 6. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Brušana i Gospića 180

Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 6. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Gospića i Ličkog Osika 189

Izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade od 8. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Ličkog Osika i Gospića 194

Relacija Štaba 18. divizije od 8. aprila 1945. dostavljena Štabu 7. korpusa JA o napadu na uporište u Strugama 200

Izvještaj Štaba 9. udarne divizije od 10. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Jablanca 207

Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 11. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama na Vratniku i za oslobođenje Senja i Svetog Jurja 213

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 12. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 219

Izvještaj Štaba 13. udarne divizije od 12. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Perušića 223

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 13. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 229

Strana

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 14. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 231
Izvještaj Štaba 9. udarne divizije od 14. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o dejstvima na obali Kvarnera i o borbama za ulazak u Rijeku 233
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 15. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 239
Relacija štaba 30. divizije od 15. aprila 1945. dostavljena Štabu 9. korpusa JA o borbama u mjestu na prostoru Trnovskog gozda 242
Naredenje Štaba 4. armije JA od 16. aprila 1945. štabovima podredenih jedinica za zaštitu bokova jedinica prema unutrašnjosti dolini i Kanjovu, za napad na Mrzlu Vodicu, Lokve, Fužine i Plase i dejstvo na otoke Krk, Cres i Losinj 265
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 6. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 267
Izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade od 16. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobodenje Ojstrice, Senja, Ogulina i Lokava 269
Izvještaj Štaba 7. korpusa JA od 16. aprila 1945. Glavnom štabu Slovenije o napadu na uporišta u Štrigovi, Vinkovom Vrhu i Ivanu i o borbama u Slunj Kraljini 274
Izvještaj Štaba 31. divizije od 16. aprila 1945. Štabu 9. korpusa JA o dejstvima poletnjenih jedinica u mjestu na podrucju Gorenjske, Banjske planote i Trnovskog gozda 288
Izvještaj Štaba 43. divizije od 16. aprila 1945. Štabu 11. korpusa JA o dejstvima u rejonu Mrzle Vodice i Lokava od 14. do 16. aprila 311

Naredba Štaba 4. armije JA od 22. aprila 1945. o pohvali inžinjerijskih jedinica za brzu opravku puteva Vratnik — Senj i Senj — Novi — Crikvenica — Kraljevica — — — 342

Tzvjestaj Štaba 4. armije Generalštabu JA o jačini i rasporedu neprijateljskih snaga pred frontom Armije od 7. do 22. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — 344

Naređenje Štaba 4. armije JA od 22. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za prodor na pravcu Klana — Trst i preko Snežnika — — — — — — — — — — — — 350

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 22. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 352

Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 22. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Bakra i Sušaka — 355

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 23. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 358

Izvještaj Štaba 9. udarne divizije od 23. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o desantu i borbama za oslobođenje Cresa i Lo-

Izvještaj Štaba Kočevske grupe 7. korpusa JA od 23. aprila 1945. Štabu korpusa o napadu na neprijatelja u rejonu Štalcerji, Banja Loka i Kočevs'ka Reka — — — — — — — 367

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 24. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 375

Izvještaj Štaba 31. divizije od 24. aprila 1945. Štabu 9. korpusa JA o dejstvima potčinjenih jedinica u toku aprila — — 378

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 25. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 388

Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 25. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama kod Klane — — — — — — 392

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 26. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 394

Pregled brojnog stanja ljudstva, naoružanja i municije operativnih i pozadinskih jedinica i ustanova Glavnog štaba Slovenije od 26. aprila 1945. godine — — — — — 396—397

Izvještaj Štaba Kočevske grupe 7. korpusa JA od 26. aprila 1945. Štabu korpusa o borbama u rejonu Novi Lazi i Kočevska Reka — — — — — — — — — — — 397

Izvještaj Štaba 4. armije od 27. aprila 1945. Generalštabu JA o borbama za oslobođenje istočne Like i Bihaća — — 401

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 27. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 440

Izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade od 27. aprila 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za Mrzlu Vodicu, Bakar, Sušak i Klanu — _ — — — 444

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 28. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 450

Zapovijest Štaba 4. armije JA od 29. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za opkoljavanje i uništenje neprijatelja na sektoru Rijeka — Klana i oslobođenje Trsta — — 453

Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 29. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 464
Naređenje Komande mjesta Trst od 29. aprila 1945. potčinjenim štabovima sektora da njihove jedinice pojačaju aktivnost i da sadejstvuju jedinicama 4. armije JA — — — — — 467
Pregled brojnog stanja ljudstva i naoružanja jedinica 4. armije JA na dan 30. aprila 1945. godine — — — — — 468—469
Obrazloženje rashoda ljudstva jedinica 4. armije JA na dan 30. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — 469
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 30. aprila 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 477
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 1. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 482
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 2. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 485
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 3. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 488
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 4. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 490
Izvještaj Štaba 30. divizije od 4. maja 1945. Štabu 9. korpusa JA o borbama za oslobođenje Trsta — — — — — 494
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 5. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 504
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 6. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 507
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 7. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 509
Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 9. maja 1945. Štabu 4. armije JA o dejstvima u aprilu na prostoru Gospić, Generalski Stol, Brod na Kupi, Cerknica, Knežak i Ilirska Bistrica — — — — — — — — — — — — — — 510
Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 9. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama na sektoru Ilirske Bistrice i za oslobođenje Trsta — — — — — — — — — — — — 528
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 10. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 542
Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 10. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama kod Klane i Ilirske Bistrice — — 544
Izvještaj Operativnog odjeljenja Štaba 4. armije JA od 11. maja 1945. o stanju frontova na operacijskom prostoru Armije 558
Izvještaj Štaba 19. udarne divizije od 11. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama od 4. do 16. aprila u Lici i Hrvatskom primorju — — — — — — — — — — — — — 559
Izvod iz knjige depeša Štaba 4. armije JA od 7. aprila do 12. maja 1945. o borbama u Lici, Hrvatskom primorju. Gorskom kotaru, Slovenskom primorju, Trstu i Sloveniji — 580
Izvještaj Štaba 9. korpusa od 13. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Slovenskog primorja i Trsta — 624

Strana

Izvještaj Štaba 9. udarne divizije od 13. maja 1945. Štabu 4. armije JA o desantu i borbama na prostoru Opatije, Rijeke i Trsta od 26. aprila do 6. maja — — — — — — 641
Izvještaj Štaba 43. divizije od 13. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama vođenim u aprilu u zapadnoj Lioi, Gorskom kotaru i Istri — — — — — — — — — — — — 654
Izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade od 14. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Istre, Trsta i Slovenskog primorja — — — — — — — — — — — — 661
Izvještaj Štaba 7. korpusa od 14. maja 1945. Štabu 4. armije JA o situaciji i borbama u završnim operacijama na pravcu Kočevje — Ljubljana — — — — — — — — — — 672
Izvještaj Štaba 13. udarne divizije od 15. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama u rejonu Lokava — — — — — 686
Izvještaj Štaba 13. udarne divizije od 16. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama od 19. aprila do 7. maja u Gorskom kotaru i Slovenskom primorju — — — — — — — — 691
Izvještaj Štaba 26. udarne divizije od 19. maja 1945. Štabu 4. armije JA o dejstvu Kombinovanog motorizovanog odreda kod Kranjske Gore, Jesenica i Celoveca — — — 716
Izvještaj Štaba 43. divizije od 22. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Istre i Trsta — — — — 721
Izvještaj Štaba 19. udarne divizije od 25. maja 1945. Štabu 4. armije JA o borbama u rejonu Plasa, Fužina, Ziobina, Bakra, Sušaka i Rijeke od 17. do 30. aprila — — — — 726
Izvještaj Štaba 19. udarne divizije od 27. maja 1945. Štabu 4. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 8. maja na prostoru Rijeke i Jelšana — — — — — — — — — 752
Izvještaj Štaba 7. udarne divizije od 1. juna 1945. Štabu 4. armije JA o borbama od 17. aprila do 7. maja u rejonu Ostrošca, Bosiljeva i Ilirske Bistrice — — — — — 766
Izvještaj Štaba 4. armije od 6. juna 1945. Generalštabu JA o vojnoorganizacionom stanju armije u maju 1945. godine — 778
Izvještaj Štaba 4. armije od 15. juna 1945. Generalštabu JA o dejstvima armije u Lici i Hrvatskom primorju — — 782
Izvještaj Štaba 8. udarne divizije od 15. juna 1945. Štabu 4. armije JA o borbama u rejonu Ilirske Bistrice radi zaustavljanja prodora njemačkog 97. korpusa iz Istre preko Ljubljane u Austriju — — — — — — — — — — 826
Izvještaj Štaba 20. udarne divizije od 19. juna 1945. Štabu 4. armije JA o barbama za oslobođenje Trsta — — — — 831
Izvještaj Štaba 29. udarne divizije od 4. jula 1945. Štabu 4. armije JA o borbama za oslobođenje Slovenskog primorja, Trsta i Slovenije — — — — — — — — — — 844
Izvještaj Štaba 4. armije od 14. jula 1945. Generalštabu JA o rezultatima bitke za oslobođenje Trsta — — — — 856
Izvještaj Štaba Teške artiljerijske brigade od 31. avgusta 1945. Štabu 4. armije JA o artiljerijskoj podršci u borbama u rejonu Rijeke od 20. aprila do 7. maja — — — — 894

Zapisnik sa sjednice u ambasadi Velike Britanije u Atenu održane 15. februara 1945. na kojoj je razmatrano pitanje uspostavljanja privremene Savezničke vojne uprave u Jugoslaviji 905

Zapisnik sa konferencije u Glavnoj komandi savezničkih snaga (Sredozemlje) održane 20. februara 1945. o predstojećim razgovorima feldmaršala Harolda Aleksandera s maršalom Titom i članovima Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije 910

Zapisnik sa sastanaka između maršala Josipa Broza Tita i feldmaršala Harolda Aleksandera u Napulju 1. maja 1945. o daljim operacijama savezničkih snaga u Italiji i Austriji 915

Direktiva Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije od 1. maja 1945. feldmaršalu Harold Alexanderu da osivani komandi nad Istrom, Rijekom, Puljom i Slovenskim Primorjem 920

Depeša predsjednika vlade Velike Britanije Winstona Churchilla od maja 1945. feldmaršalu Haroldu Alexanderu u kojoj izražava uvjerenje da će Jugoslavija biti stabilna i prijateljski raspoložena prema Zapadu 925

Izvještaj feldmaršala Haroldа Alexandera o razgovorima s predstavnicima Vrhovnog štaba NOVJ o budućnosti Jugoslavije 930

Zapisnik sa konferencije u Glavnoj komandi savezničkih snaga održane 2. marta 1945. o razgovorima feldmaršala Harolda Alexandera s maršalom Josipom Brozom Titom i predstavnicima Vrhovnog štaba NOVJ o budućoj vojnoj upravi u Julijskoj Krajini 941

Izvještaj feldmaršala Harolda Alexandera od 10. aprila 1945. Josipa Broza Tita za ispomoć Crvene 4. armiji JA 952

Depeša Winstona Churchilla predsjedniku Trumanu od 12. aprila 1945. o političkim pitanjima u vezi s Jugoslavijom 960

Izvještaj feldmaršala Harolda Alexandera od 30. aprila 1945. maršalu Josipu Brozu Titu da će po ulasku savezničkih snaga u Julijsku Krajinu ostvariti kontrolu nad lukama, željezničkim i komunikacijama u pravcu Austrije i uspostaviti Savezničku vojnu upravu u tom području 961

Direktiva Vrhovnog štaba Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije od 1. maja 1945. feldmaršalu Haroldu Alexanderu da osivani komandi nad Istrom, Rijekom, Puljom i Slovenskim Primorjem 965

Depeša predsjednika vlade Velike Britanije Winstona Churchilla od maja 1945. feldmaršalu Haroldu Alexanderu u kojoj izražava uvjerenje da će Jugoslavija biti stabilna i prijateljski raspoložena prema Zapadu 968

Izvještaj feldmaršala Harolda Alexandera predsjedniku Vlade Velike Britanije Vinstonu Churchillu o izvršenju dodatnih zadataka i podjeli mjerama za obezbjeđenje Julijske Krajine 980

Izvještaj feldmaršala Harolda Alexandera od 2. maja 1945. o razgovorima feldmaršala Harolda Alexandera s maršalom Josipom Brozom Titom i predstavnicima vrhovnog štaba NOVJ o budućoj vojnoj upravi u Julijskoj Krajini 941

Izvještaj feldmaršala Harolda Alexandera od 10. aprila 1945. Josipa Broza Tita za ispomoć Crvene 4. armiji JA 952

Depeša Winstona Churchilla predsjedniku Trumanu od 12. aprila 1945. o političkim pitanjima u vezi s Jugoslavijom 960

pripadnoga za rješenje problema upravljanja u Julijskoj
Izvještaj ... o ... upravljanja u Julijskoj ... 984
Izvještaj ambasadora Veljka Mićunovića o događajima od 2. maja ... 989
Izvještaj ... o ... 993
Izvještaj ... o ... 1005
Izvještaj ... o ... 1010
Izvještaj ... o ... 1013
Izvještaj ... o ... 1024
Izvještaj ... o ... 1032
Izvještaj ... o ... 1036
Izvještaj ... o ... 1038

Strana

Izvještaj general-pukovnika W. D. Morgana od 9. maja 1945. ... 1044
Naređenje feldmaršala Aleksandera o prijemu ... 1045
Zapovijest štaba savezničkih snaga o prijemu ... 1046
Zapovijest štaba savezničkih snaga o prijemu ... 1047
Naređenje feldmaršala Harolda Aleksandera od 10. maja 1945. ... 1052
Zapovijest štaba savezničkih snaga o prijemu ... 1066
Zapovijest štaba savezničkih snaga o prijemu ... 1067
Naređenje feldmaršala Aleksandera od 10. maja 1945. radi ... 1073
Zapovijest štaba savezničkih snaga o prijemu ... 1074
Naređenje feldmaršala Harolda Aleksandera o prijemu ... 1078
Vazdušni feldmaršal Harold Aleksander potpisuje naređenje ... 1083
Nota Vlade Demokratske Federativne Jugoslavije od 17. maja 1945. ... 1086
Nota Vlade Demokratske Federativne Jugoslavije od 21. maja 1945. ... 1090
Nota Vlade Demokratske Federativne Jugoslavije od 24. maja 1945. ... 1092
Dopis feldmaršala Harolda Aleksandera od 25. maja 1945. ... 1093
Nota Vlade Demokratske Federativne Jugoslavije od 2. juna 1945. ... 1096
Spomen-izvoda Vlade Demokratske Federativne Jugoslavije ... 1100
od 5. juna 1945. o sporazumu između ... 1105
Registar ... *1175*

Kotcklotí

Trese Mlýnštínk. Rýzne Brněnští. Dobrýs čaňec

Kuľopis predaľ v Štampu juna 1973. godine.
Štampanje završeno maja 1975. godine
Tiraž 1.000 primeraka

Štampa: »Savremena administracija«, COUR »Braniko Donović«, Beograd

Lektori

Naďa Ribár, Ľubica Kolarovská, prof.

Technický urednik

Andrej Stergar